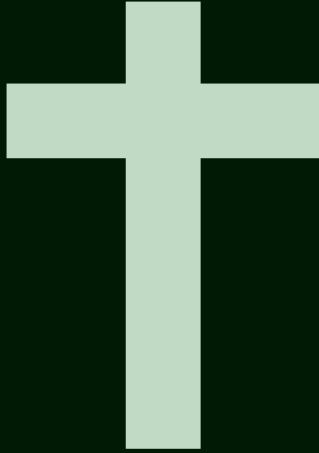

Tuti yó'o kúú tɔ'on Ndios, ta xí'o ña kuendá

sa'ǵ Jesús

New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mxb:Mixtec,
Tezoatlán)

Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá sa'a Jesús New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mxh:Mixtec, Tezoatlán)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mxh], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
b81ac6b3-0ad5-5336-8d42-4c2703b04e9f

Contents

San Mateo	1
San Marcos	42
San Lucas	69
San Juan	112
Hechos	143
Romanos	184
1 Corintios	201
2 Corintios	218
Gálatas	229
Efesios	235
Filipenses	241
Colosenses	245
I Tesalonicenses	249
2 Tesalonicenses	253
1 Timoteo	255
2 Timoteo	260
Tito	264
Filemón	266
Hebreos	267
Santiago	280
1 Pedro	285
2 Pedro	290
1 Juan	293
2 Juan	298
3 Juan	299
Judas	300
Apocalipsis	302

To'on yó'o kían nì taa San Mateo, ña ká'an sa'a Jesús

Ná yó'o kúú ná ve'e Jesús

¹ Ña yó'o kúú tuti noo tándaa yíkò kuú ndidaa ñayuu nì sà kuu ná ve'e Jesucristo, ná nì kii tein ná ve'e rey David, ta rey David nì kii tein ná ve'e Abraham.

² Chì de'e Abraham ñoo nì sà kuu Isaac, ta de'e Isaac nì sà kuu Jacob, ta de'e Jacob nì sà kuu Judá xí'in dao ká ñani rá.

³ Ta de'e Judá xí'in iin ñá'a naní Tamar nì sà kuu Fares xí'in Zara, ta de'e Fares nì sà kuu Esrom, ta de'e Esrom nì sà kuu Aram,

⁴ ta de'e Aram nì sà kuu Aminadab, ta de'e Aminadab nì sà kuu Naasón, ta de'e Naasón nì sà kuu Salmón,

⁵ ta de'e Salmón xí'in Rahab nì sà kuu Booz, ta de'e Booz xí'in Rut nì sà kuu Obed, ta de'e Obed nì sà kuu Isái.

⁶ Ta de'e Isái nì sà kuu David, ná nì sà kuu rey noo ná Israel, ta de'e rey David nì sà kuu Salomón, ta naná Salomón nì sà kuu ñadi'í Urías.

⁷ Ta de'e Salomón nì sà kuu Roboam, ta de'e Roboam nì sà kuu Abías, ta de'e Abías nì sà kuu Asa,

⁸ ta de'e Asa nì sà kuu Josafat, ta de'e Josafat nì sà kuu Joram, ta de'e Joram nì sà kuu Uzías,

⁹ ta de'e Uzías nì sà kuu Jotam, ta de'e Jotam nì sà kuu Acáz, ta de'e Acáz nì sà kuu Ezequías,

¹⁰ ta de'e Ezequías nì sà kuu Manasés, ta de'e Manasés nì sà kuu Amón, ta de'e Amón nì sà kuu Josías,

¹¹ ta de'e Josías nì sà kuu Jeconías xí'in dao ká ñani rá tá tiempo nì kuei ná ñoo Israel noo ndá'a tá ñoo Babilonia.

¹² Tá nì ndi'í nì kuei ná Israel tìxi ndá'a tá Babilonia, dá nì sà io iin de'e Jeconías ñoo, ta nì sà naní rá Salatiel, ta de'e Salatiel nì sà kuu Zorobabel,

¹³ ta de'e Zorobabel nì sà kuu Abiud, ta de'e Abiud nì sà kuu Eliaquim, ta de'e Eliaquim nì sà kuu Azor,

¹⁴ ta de'e Azor nì sà kuu Sadoc, ta de'e Sadoc nì sà kuu Aquim, ta de'e Aquim nì sà kuu Eliud,

¹⁵ ta de'e Eliud nì sà kuu Eleazar, ta de'e Eleazar nì sà kuu Matán, ta de'e Matán nì sà kuu Jacob,

¹⁶ ta de'e Jacob nì sà kuu José, ta José nì sà kuu yíj María, ta de'e María kúú Jesús, ná kúú Cristo, ná dákáki ñáa.

¹⁷ Noo ndidaa ná sá'ano yó'o, kándaq inio ña ndá Abraham, ta ndá David nì sà kuu ná uxì komì ná sá'ano. Ta ndá David, ta ndá

tiempo nì kuei ná Israel tìxi ndá'a tá Babilonia, nì sà kuu ná uxì komì ká ná sá'ano. Ta ndá tiempo nì kuei ná ñoo Israel tìxi ndá'a ná ñoo Babilonia, ta ndá tiempo Cristo nì sà kuu tuku ná uxì komì ná sá'ano.

Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús

¹⁸ Di'a nì kuu tá nì kaki Jesús: María, ta kakuu naná Jesús, sà nì xì'o va xi to'on xi noo José ña tanda'a xì xí'in rá. Tído tá kò ñá'a naki'in tá'an ná kande'i ná, kúú nì tuu va María ño'o de'e xi, chí Espíritu ij Ndios nì xì'o ña ndato yó'o noo xí.

¹⁹ Ta José naní taa kakuu yíj xí, ta sá'a ña kúú rá iin taa ndaa, ta kò kóni rá chinaní kini ñáa rá, sá'a ñoo nì ñakani ini rá ña dión oon va dáankoo ñáa rá.

²⁰ Tá nì ndi'í nì ká'ini ini rá ña dión kee ra, ta kúú nì ná'a noo iin ángel nì kixi noo sato'o yo Ndios noo rá tìxi sani. Dá nì kaa ná xí'in rá:

—José, ná ve'e David, o sà nákani kuáchi inon ki'ón María kakuu ñadi'óon, dá chí mií Espíritu ij Ndios nì xì'o ña'a ndato yó'o noo xí, sá'a ñoo nì tuu xi ñó'o de'e xi.

²¹ Ta dákáki xi iin tayíj ló'ò, ta chinanón xj Jesús, dá chí ta yó'o dákáki ná ñoo xj noo kuáchi kée ná —kaá ná.

²² Ta ndidaa ña yó'o nì kuu, dá nì xinkoo noo nì ka'an Ndios xí'in profeta, tá'an ná sà kasto'on xí'in ñayuu to'on nì ka'an mií Ndios xí'in ná, chí di'a nì kaa ná:

²³ Miíjan tuu iin tadi'í táki kaño'o de'e xi.

Ta chinaní ná xj Emanuel.

To'on yó'o kóni kaa: Ío Ndios xí'in yó.

²⁴ Tá nì ndoto va José, kúú nì kee ra choon nì sa'anda ángel ñoo. Ta kúú nì tandá'a vá rá xí'in xi.

²⁵ Tído kò ní náki'in tá'an ta'on ná kudi nduu ná xian nani nì sà ño'o taleé ñoo. Tá nì kaki xi, dá nì chinaní ñáa ná Jesús.

2

Di'a nì kuu tá nì sa'an tá ndíchi noo nì kaki Jesús

¹ Ta nì kaki Jesús ñoo Belén, ña nákaa chí kuendá Judea, ta daá nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea. Dá nì kásaa dao tá ndíchi ñoo Jerusalén, ta nì kii rá chí noo xíno ndíndii.

² Ta nì ndaṭo'on rá ná ñoo Jerusalén, ta kaá rá:

—¿Ndeí ío ná kúú rey noo ná Israel, ná nì kaki ñoo? Dá chí ndá ñoo ndu ñoo nì xini ndu nì xinkoo iin tìñoq saá, sá'a ñoo nì kandaq ini ndu ña nì kaki ná, ta vei ndu kandaño'o ndu ná —kaá rá.

³ Tá nì ni'j tó'on rey Herodes, ta kúú nì naá vá ini rá, ta dión ta'ani nì ndo'o ndidaa ná ñoo Jerusalén.

4 Sa'á ñoó nî kana Herodes ndidaá kúú tã dutj sakua'a, xí'in tã dána'a ley Moisés, ta nî ndatõ'ón ñáá rá:

—¿Ndeí kaki nã kakuu Cristo, nã dákãki ñáá?

5 Dá nî kaa tãa ñoó xí'in rá:

—Kaki na ñoo Belén, ñã nákaa kuendá Judea yó'o, dá çhî di'a nî taa iin profeta ñã nî ka'an Ndios xí'in ná:

6 Ñoo Belén, ñã nákaa kuendá Judá, kandaya'i cháá ka yõ'ó noo dao ka ñoo ñó'o kuendá Judá,

dá çhî xaãn kaki iin ra rã katiin ndaa nã ñoo Israel, nã kúú ñooj,

ta dándãki ñáá rá, kaá Ndios xí'in profeta nã —kaá rã.

7 Dá nî kana de'é rey Herodes tãa ndjichí ñoó, dá nî ndatõ'ón ndichí ñáá rá ndá kuu kúú mií kuu nî xinkoo tñño ñoó.

8 Nî ndi'i, dá nî tanda'a ñáá Herodes kua'an rã ñoo Belén, ta kaá rã xí'in rá:

—Kua'an ndõ ñoó ndatõ'ón va'a ndó ndeí ió tayii ñoó. Tá nî naní'j ndõ xí, dá nakí'o ndó kuendá nooí, dá ná ko'on ta'ani yu'u kandaño'i xí —kaá rã.

9 Tá nî ndi'i nî ka'an Herodes dión, dá nî kãkuei tãa ñoó kua'an rã. Ta tñño, kirí nî xini rã ndã ñoo mií rá ñoó xionoo rí kua'an rí noo rá. Ta nî saã rí nî sa tuu rí dinj vé'e noo ió tayii ñoó.

10 Tá nî xini rã nî sa tuu rí, kúú nî kadij nda'o iní rã.

11 Dá nî ku'u ra ve'e ñoó. Dá nî xini rã xí xí'in María, naná xí. Dá nî sa kuíta xítí rá noo xí, ta nî sa ndaño'o ñáá rá. Dá nî sonó rá yú'u satõ noo ñó'o ñã va'a, dá nî taó rá ñã nî doko rá noo xí. Ta ñoó kúú oro, xí'in dusa támi sá'an, xí'in sití támi sá'an naní mirra.

12 Tído tñxi sani nî ka'an Ndios xí'in rá ñã ná dá'a nî nandio kuéi ra noo Herodes. Sa'á ñoó iin kã va ichí nî nandio kuéi ra kua'an nó'o rá.

Di'a nî kuu tá nî sa'áni rey Herodes kua'a nda'o taleé

13 Tá nî ya'a tãa ñoó kua'an rã, dá nî ka'an iin ángel nî kii noo sato'o yõ Ndios xí'in José tñxi sani, dá kaá na:

—Ndakoo yo'ó, ta ki'in taleé xaãn xí'in naná xí, ta kuino kíj kua'an Egipto, ta ñoó kandeí ndó ndã ná kastõ'on tukúu xí'in ndó, dá çhî kasá'a rey Herodes nándukú rá taleé xaãn ka'áni rá —kaá nã.

14 Dá nî ndoto José, tá sakuaá kuu dáá ñoó nî ki'in ra taleé ñoó xí'in naná xí, dá nî kee ra kua'an rã Egipto.

15 Ta ñoó nî sa ndei na ndã nî kasandaá kuu nî xí'j Herodes. Dión, dá nî xinkoo to'on nî ka'an Ndios xí'in profeta nã: “Ndã ñoo Egipto nî ñakanai de'i vei xí.”

16 Tá nî kãndaã iní Herodes ñã nî dãnda'í ñáá tã ndjichí ñoó, kúú nî xido nda'o iní

rã. Sa'á ñoó nî sa'anda rã choon ñã ná kuu ndidaá takuáli yíi ko ñá'a xino uu kuia ndéi ñoo Belén xí'in ndidaá takuáli yíi ndéi ñoo kuáli ñó'o noo kúú kuendá Belén ñoó, çhî sa kua'an xinkoo uu kuia nî xini tã ndjichí ñoó nî xino tñño.

17 Ta sa'á ñã nî kee ra dión, sa'á ñoó nî xinkoo noo nî ka'an profeta Jeremias:

18 Tá'j káyu'ú nã ñá'a ndéi ñoo Ramá.

Nj'i nda'o sá kían, ta nda'í tánaán xí'in ndirá nooan.

Ta ndéi'j Raquel sa'a de'an, ta ko kuú ta'on natián tãndeé iní, çhî nî xí'j ndi'i xí.

19 Tá nî xí'j Herodes, dá nî na'a noo túku iin ángel nî kii noo sato'o yõ Ndios noo José tñxi sani noo ió rã ñoo Egipto,

20 dá nî kaa nã xí'in rá:

—Ndakoo, ta kuaka tayii ló'o xaãn xí'in naná xí, ta nandio kuéi ndó kua'an nó'o ndõ Israel, dá çhî sa nî xí'j ndi'i va tãa, rã ndúkú tayii ló'o xaãn ka'áni rá —kaá nã.

21 Dá nî ndakoo ra, dá nî ñakuaka ra tayii ló'o ñoó xí'in naná xí, dá nî kee na kua'an nó'o ná ñoo Israel.

22 Tído nî ni'j tó'on na ñã Arquelao nî ñakuin noo tatã rã rey Herodes dándãki ra kuendá Judea, sa'á ñoó nî yu'ú nã ko'on nã kandeí na ñoó. Tído nî kastõ'on tuku Ndios tñxi sani xí'in José ñã ná ko'on nã chí kuendá Galilea kandeí na.

23 Dá nî saã nã ñoo Nazaret, ñã nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoó nî sa ndei na. Dión, dá nî xinkoo noo nî ka'an profeta ñã kananí xí tã ñoo Nazaret.

3

Di'a nî kuu, dá nî kasá'a kástõ'on Juan ñã kasã Jesús

1 Tein tiempo daá ñoó, dá nî kasá'a Juan, nã dákodõ ndutã ñayuu, dána'a nã noo ñayuu noo kúú yukú ichí chí kuendá Judea,

2 ta kaá nã xí'in ná:

—Nandikó iní ndõ sa'á kuãchi kée ndó, çhî sa nî kuyati va kuu ñã ndu'u ñayuu tñxi ndá'a Ndios dándãki ñáa ná.

3 Ta sa'a mií Juan yõ'õ nî ka'an profeta Isaías tá sa na'a, çhî di'a nî kaa nã:

Kayu'ú iin tãa noo kúú yukú ichí, ta kaa rã: “Kandeí nduu ndõ natiin ndó sato'o yõ Ndios,

ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná”, kaá nã.

4 Ta dá'on nî sa ndixi Juan nî kava'a xí'in ídi camello. Ta iin cincho ñúj nî kaõ noo nákaa tñxi na. Ta sa seí ná tñka xí'in ndudí yukú.

5 Ta kuá'a nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'in nã ndéi dao kã ñoo ñó'o chí kuendá Judea xí'in nã ndéi ñoo ñó'o yati yuta Jordán ñoó sa kii noo nákaã Juan.

⁶ Ta sa na'ò nà kuachi nà noo Ndios, ta kúu sa dákodò ndútà ñáá Juan ini yuta nani Jordán.

⁷ Tá nì xini Juan ña kua'á nda'ò ta fariseo xí'ín tã saduceo vei ta'ani kodò ndútã rá noo ná, dá nì kaa nã xí'ín rá:

—jNdo'ó kúu tata de'e koo! ¿Ndá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña dión oon ni kãki ndó noo ña xídò ini Ndios, ña vei dándó'o nani ní noo?

⁸ Koo ini ndò kee ndó ña va'a, ña ná'a ña miãan ndaa kuiti nì nandikó ini ndò sa'a kuachi kée ndó.

⁹ Ta ná dá'a ni ka'án ndó ña sa'a ña kúu ndó na ve'e Abraham, sa'a ñoó kãki ndó. Dã chî miãan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan nã ve'e Abraham.

¹⁰ Ta kana'a ta'ani ndó ña sa ió nduu va hacha ka'andaan yo'ò yítò, sa'a ñoó ndi ndaa mií vá yítò kò xí'ò ku'i va'a, yiróón kúu rá ta'anda, dá kee ra kei ra noo kèi ñó'ò.

¹¹ Miãan ndaa kián dákodò ndútã ndo'ó ini taku'i, chî nì nandikó ini ndò sa'a kuachi kée ndó. Tído sata yú'u vei iin nã ndáya'i cháá kã o duú yu'u, ta ni kò káni vián taó yu'u ndisã ná, chî ndáya'i cháá kã nã o duú yu'u. Ta noón kúu nã dákodò ndútã ndo'ó xí'ín Espíritu ij Ndios, xí'ín ñó'ó itã.

¹² Ta noón kúu tátò'on iin tãa tãnee iin ña'a ndá'a ná dáxixi na tirió xí'ín tachî. Ta kî'ò dión taó xóo na nonj tirió tein xe'an. Ta nataán va'a naan ini yãká ná, ta xe'an ñóó chiñ'ò'ò nã xí'ín ñó'ò kèi, ña ni iin kuú o ndá'ò —kaá Juan.

¹³ Ta kúu nì keta Jesús chí kuendá Galilea vei nã yuta Jordán noo nákaa Juan, dá dákodò ndútã ñáá ná.

¹⁴ Tído kò xí'ín ta'on Juan dákodò ndútã ñáá ná, chî kaá nã:

—Yu'u di'a va xínñó'ó kodò ndútã kee mií ní. Ta, ¿ndiva'a vei di'a ní noo yú'u ña dákodò ndútã mií ní?

¹⁵ Dã nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Joon nì kaañ, dá chî kánian kee yó ndidaá choon sa'ándá Ndios —kaá nã.

Dã nì xinò ini Juan dákodò ndútã ñáá ná.

¹⁶ Tá nì ndi'i nì sodò ndútã Jesús, dá nì naku'ijn ndichi nã ini taku'i ñóó. Kúu mií dáá nì nonó induú. Dã nì xini nã Espíritu ij Ndios nì nãxino na sata Jesús, ta kaa na tátò'on kaa iin paloma.

¹⁷ Ta ndã induú tãj nì ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúu de'e manj yu'u, ta náta'an nda'ò inij xinij yó'ò —kaá nã.

4

Di'a nì kuu tá nì ka'án ña u'u dátúúán Jesús

¹ Dã nì kee Espíritu ij Ndios ndáka na Jesús kua'an nã dinj yúku íchî, dá korndodó ñáá ña u'u.

² Ta nì sa ne'e ij ná uy diko kuú, uy diko ñóó, ta ni iin ña'a kò ní seí nã. Ta nì ndi'i, dá nda'i nì kasá'a kuiko na.

³ Ta kúu nì kasáa ña u'u, ña xírndodó ñáá, noo ná. Dã nì kaañ xí'ín ná:

—Tã miãan ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní, dá kián ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴ Dã nì kaa nã xí'án:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duú tã'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki nã. Di'a tã'on Ndios ta'ani xínñó'ó ná kuedí'ò na, dá kataki ndisa na” —kaá Jesús.

⁵ Nì ndi'i, dá nì kee ña u'u ndáka ñááan kua'an ñoo Jerusalén, ña kúu ñoo Ndios. Dã nì dákaa ñááan noo dikó cháá kã dinj ve'e ñó'ò ká'ano íin ñóó.

⁶ Dã nì kaañ xí'ín ná:

—Tã miãan ndaa ndisa de'e Ndios kúu ní, dá kián dãnkaó ní mií ní ndã noñ'ò'ò káa, chî di'a kaa tuti ij Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel ná saa nã kandaa nã yo'ò.

Ta kuita nduu nã xí'ín ndá'a ná natiin na yo'ò,

dã kián ná o tãkue'e sa'on kee yuu.

⁷ Dã nì kaa Jesús xí'án:

—Ta di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, nã kúu sato'ò ndò” —kaá nã.

⁸ Dã nì kee tukuan ndáka ñááan kua'an ndã dinj iin yúku dikó nda'ò. Dã nì daná'an ndidaá kúu ñóó ñó'ò iin ní kúu ñayuu noo ná, xí'ín ndidaá ta'an ña ndato dándákian.

⁹ Dã nì kaañ xí'ín ná:

—Ío yu'u ña nakj'oi ndidaá ña kaa noo ní tá ná nakuijn xití ní noój, ta kandañ'ò'ò ní yu'u.

¹⁰ Dã nì kaa Jesús:

—Kuya'a kua'án noój, ña u'u, chî di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndò kandañ'ò'ò ndó iin tó'ón dinj Ndios, nã kúu sato'ò ndò, ta sava'a noo iin tó'ón mií ná koni kuáchi ndó” —kaá nã xí'án.

¹¹ Dã nì kexoo ña u'u kua'an. Dã nì kasáa ángel nì chindeé ná Jesús.

Di'a nì kuu tá nì kasá'a Jesús dána'a nã noó ñayuu

¹² Tá nì ni'j tó'on Jesús ña nákaa Juan ve'e kaa, dá nì nandí'ò kò na chí kuendá Galilea.

¹³ Kúu nì dãnkoó na ñoo Nazaret noó nì sa io nã. Dã nì k'ín na kua'an nã koo na ñoo Capernaum, ta kián iin ñoo nákaa yati yú'u tañ'ò'ò noó nì sa kuu ñó'ò nã kuendá Zabolón xí'ín Neftalí.

¹⁴ Dión nì kuu, dá nì xinkoo to'on nì ka'an profeta Isaias, chî di'a nì kaa nã:

15 Di'a ndo'o na ndéi kuendá Zabolón xí'ín na ndéi kuendá Neftalí,

tá'an na ndéi chí yú'u taño'o, ña nákaa iin ka xoo yuta Jordán,

noo kúu kuendá Galilea, noo ndéi ñayuu ko kúu na Israel.

16 Ta ñayuu ndéi ñoo ñoo, sa iin naá ñaxintóni ná,

tído viti ndato ni ñatoon noo ná.

Ta va'ará sa xionoo na iin íchi naá noo kuu na,

tído viti ndato ni ñatoon noo ná, kaáan.

17 Nda daá ni kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá chí sa ni kuyati va kuu ña kían ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios dándaki ñaa ná.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús dao taq tinn tityaká ña kanoo ra xí'ín ná

18 Ta noo xika Jesús kua'an na yú'u taño'o nani Galilea, ñoo ni xini na uy taq, iin ra kúu Simón, tá'an ra ni chinani ná Pedro, ta iin ra kúu Andrés, ñani míi rá. Ta ñó'o ra chikaq ra ñóno rá ini takuij, chí kúu rá ta tinn tityaká.

19 Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Nakíj ndo ná ko'ó kanooó xí'ín yu'u, dá ná dána'j noo ndo taó ndo ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndo tityaká ini takuij —kaá na.

20 Ta kúu viti'ón ni ñankoo ra ñóno rá. Kúu ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín Jesús.

21 Ta noo xika Jesús kua'an na cháa ka chí noo, kúu ni xini na uy ka taq, ta iin ñani kúu, iin ra nani Jacobo, ta iin ka ra nani Juan. Ta kúu rá de'e taq nani Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñóno rá xí'ín tatá ra. Dá ni kana ñaa Jesús.

22 Ta kúu viti'ón ni ñankoo ra tatá ra xí'ín barco ñoo. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'ín Jesús.

23 Ta ni ñata'an Jesús ni xionoo na chí kuendá Galilea ñoo sa daná'a na iin rá iin ve'e noo ndítuti na Israel. Ta dána'a na to'on va'a, ña kían ká'an ndi koo ndu'u yó tíxi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ñayuu ndó'o ndi ndáa míi vá kue'e, ta sa nduva'a na na u'u ñíj.

24 Ta iin ní kúu kuendá Siria ñoo ni kasandaá to'on sa'a Jesús, sa'a ñoo ndidaá xían ndáka ñayuu na kú'u vei na noo Jesús, á míi ná ndó'o na kue'e, o míi ná kúu ná na u'u ñíj, o míi ná kúu ná na ndó'o níó kée espíritu kini, o míi ná kúu ná na xí'j yí'í, o míi ná kúu ná na ni ñatíí ñíj. Ta ndidaá ná ni nduva'a ni kee Jesús.

25 Ta kua'a nda'o na ndéi kuendá Galilea, xí'ín na ndéi ndin uxj ñoo ká'an xí'ín ná Decápolis, xí'ín na ñoo Jerusalén, xí'ín dao ka na ndéi kuendá Judea, xí'ín na ndéi iin ka xoo yuta Jordán tákuei na Jesús xionoo na.

5

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús dini iin yúku

1 Tá ni xini Jesús ña kua'a nda'o kúu ñayuu ñoo, dá ni kaa na dinj iin yúku iin ñoo. Dá ni sa koo na. Ta ni ñatuu yati taq xionoo xí'ín ná ñoo noo ná.

2 Dá ni kasá'a ná dána'a na noo rá, ta kaá na:

3 —Ndiká'an ndi kúu ví na nákoni ña xínñó'ó ná Ndios, chí na yó'o kúu na sa ñó'o tíxi ndá'a Ndios.

4 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndé'íj, dá chí natiin na tandeé ini noo Ndios.

5 'Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu nda'í ío ini, dá chí na yó'o kúu na natiin noño'o yó'o noo Ndios.

6 'Ndiká'an ndi kúu ví na xí'j ñoo sa'a ña ndaa, ta íchi ini na koni na ña, dá chí ndinoo ini na xí'ín ña ndaa kee Ndios.

7 'Ndiká'an ndi kúu ví na ká'ano ini, dá chí ku'u ini Ndios sa'a ná.

8 'Ndiká'an ndi kúu ví na kómí iin níó vii, dá chí koni xí'ín noo ná Ndios.

9 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndúkú ña nandei va'a dao sa'a ña ñayuu, dá chí na yó'o kúu na kanani de'e Ndios.

10 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndó'o níó sa'a ña kée na ña ndaa, dá chí na yó'o kúu na ní'í ña kaño'o na tíxi ndá'a Ndios.

11 'Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndó, o tá kéndava'a na xí'ín ndó, o tá káva'a na kua'a noo ña to'ón sa'a ndo sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u.

12 Ta ná kadij ini ndo, ta ñóchi kuu ini ndo, dá chí ká'ano nda'o ña va'a ko'on Ndios kí'o na noo ndo chí induú sa'a ña ndó'o ndó dión, dá chí kí'o dión ta'ani ni kendava'a na xí'ín profeta ni sa ndei sa na'a.

Yó'o dána'a Jesús ña kúu yó táto'on ñij ñayuu yó'o

13 'Ndo'ó kúu táto'on ñij ñayuu yó'o, tído tá ni ndi'í ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ova tukuan? Ko ta'ón ka ña'a kuu kechón yóan. Ndá kata va yóan sata vé'e, ta kuei ni'ini ñayuaan kanoo na.

Kúu yó táto'on iin ña'a dátoon noo ñayuu

14 'Ta kúu ta'ani ndó táto'on iin ña'a dátoon noo ñayuu, ta ndó'o ndó táto'on ndó'o iin ñoo kánóo dinj yúku, dá chí o kúu ta'on dáda'i na ña.

15 Ta dión ní, ni iin to'ón ñayuu ko chíñó'o iin íti, dá chikaq ñaan tíxi iin sató. Di'a chínoo naan noo dikó, dá katoqan noo ndidaá na ndéi ini ve'e.

16 Ta kí'o dión kánian katoqan ndo noo iin rá iin ñayuu, dá ná koni na ña va'a kée ndó, dá ná keká'ano na tatá yo Ndios, na ío induú.

Yó'o dána'a Jesús sa'a choon sa'ándá ley Moisés

17 Nà dá'a ni ka'án ndó ña veí yu'u dátúúí choon sa'ándá ley Moisés xí'ín ña nì taa ndi-daá profeta. Di'a veí yu'u dáxinkooi choon sa'ándáan.

18 Dá chî miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña xián nani ió induú xí'ín nõñ'ó, nì iin tó'ón ta'on tá'í letra ley o kánda, miían xinkoo ndi'i noo ká'an.

19 Sa'á nõo, ndi ndáa mií vá ñayuu xío kao iin káa choon kuálí sa'ándá ley, ta kî'o dión ta'ani kee na dána'a naán noo dao ka ñayuu, dá kían cháá vá kandaya'i na tein na nõ'o tixi ndá'a Ndios. Tído ndi ndáa na seíd'ó choon kuálí yó'o, ta dión dána'a na noo dao ka ñayuu, nõón kúú na kandaya'i nda'o tein na nõ'o tixi ndá'a Ndios.

20 Ta ká'ín xí'ín ndó ña kánian kuita ndaa cháá ka ndo kee ndó ña kóni Ndios o duú tá dána'a ley xí'ín ta fariseo, dá chî tá koó, dá kían nì iin kuú ta'ón o ndú'u ndó tixi ndá'a Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni karyíú yó xí'ín ñani tá'an yó

21 Sa nì seíd'ó va ndó choon nì ta'anda nõo na sá'ano ve'e yó: "O sa ka'áni ndó ndi, ta ndi ndáa ñayuu sa'áni ndi, miían keyikoo sa'a ná sa'á kuachi nì kee na."

22 Tído yu'u di'a ká'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa mií vá ñayuu, va'ará ná karyíú óon na xí'ín ñani tá'an na, miían keyikoo Ndios sa'a ná. Ta ndi ndáa mií vá ñayuu yá'a ká'an xí'ín ñani na ña kúú ná ñayuu xixi, nõón kúú na kandoo kakuu na ñayuu kómí kuachi nõo na sá'ano nõo yó. Ta ndi ndáa mií ñayuu, na ká'an xí'ín ñani tá'an na ña nì lú'u ko choón na, nõón kúú na ko'on kañ'ó indayá noo kèi nõ'o.

23 Ta viti, tá kua'an ndo doko ndo ña'a noo Ndios, ta nì ndusáa ini ndo ña ko ñá'a ndeyikoo ndo tãndó'ó ndo xí'ín ñani ndo,

24 dá kían kánian dánkoo tóo ndó ña né'e ndó kua'an ndo doko ndo noo náa nõo, ta dinñó'ó kua'an ndo ndaká ndo ña maní noo ñani ndo. Tá nì ndi'i, dá nandio kuéi ndó doko ndoán noo Ndios.

25 Ta ndi'i ini ndo kandoo maní ndo xí'ín ñayuu naá xí'ín ndó nani xika ndó kua'an ndo nõo tá né'e choon. Dá chî tá koó, dá nakî'o na ndo'ó noo ndá'a rá. Ta tá né'e choon nõo kúú ra nakî'o ndo'ó noo ndá'a tá ndaá yé'e kaa, dá chikaá ra ndo'ó ve'e kaa.

26 Tá miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña o yáa ta'on ndó nda rá ná chiya'i ndi'i ndó sa'á ña nì kee ndó.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni kee yó kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í yó o yíú yó

27 Sa nì seíd'ó va ndó choon kaá di'a: "O sa kée ndó kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í ndo o yíú ndo."

28 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa mií vá taa náani lóko ini ra ndé'é rá iin ñá'a, ta

náani kue'é ini ra xí'án, nõón kúú ra nì ya'a nì kee kuachi xí'án xí'ín ñaxintóni rá.

29 Sa'á nõo, tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí nõo xoo ku'a'a ndo, dá kían taó ndoán, ta kañ'ó ndoán. Dá chî va'a cháá kaa ná naá iin nduchí nõo ndo o duú kaaan dáketá na iin ní ndó indayá.

30 Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a xoo ku'a'a ndo, dá kían ka'anda ndoán, ta kañ'ó ndoán. Dá chî va'a cháá ka ña ná kamaní iin ndá'a ndo o duú kaaan dáketá na iin ní ndó indayá.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

31 Sa nì seíd'ó ta'ani ndó iin kaá choon kaá di'a: "Ndi ndáa mií vá taa kóni dánkoo ñadi'í ra, dá kían nakî'o ra iin tuti ña ká'an ña kóni ra dánkoo ñaá rá."

32 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa mií vá taa dánkoo ñadi'í ra, ta ko kían sa'á ña nì xini xixi ñaá, dá kían mií rá kedaá xí'ín ñadi'í ra, dá yá'án keeán kuachi xí'ín iin ka taa. Ta dión nì taa náki'ín tá'an xí'án, yá'a ra kee ra kuachi xí'án.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni nachina'á yó ni iin ña'a

33 Ta sa nì seíd'ó ta'ani ndó iin ka choon nì ta'anda nõo na sá'ano nõo yó: "O sa kétó'ón ndó ña nì nachina'á ndó kee ndó noo sato'o yó Ndios. Di'a koo ini ndo kee ndó ña nì kaa ndo kee ndó."

34 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó, o sa náchina'á ndó nì ini ña'a, dá kî'o ndó to'on ndó. O sa náchina'á ndó induú, dá chî noo ió mií Ndios kían,

35 ta o sa náchina'á ndó nõñ'ó yó'o, dá chî yó'o ndíta sa'a Ndios, ta o sa náchina'á ndó nõo Jerusalén, dá chî nõo mií rey ká'ano kían.

36 Ta nì o sa náchina'á ndó dinj ndo, dá chî o kándeé ta'on ndó ndekuxi ndo nì iin tó'ón idí dinj ndo, ta nì o kándeé ndó ndende'í ndoán.

37 Tído ndo'ó, tá kaa ndo jaan, ta dión ná kakian. Tá kaa ndo koó, ta dión ná kakian. Chî tá yá'a ndó ndo ká'an ndo cháá ka to'on, dá kían ndéi ndó kée ndó ña kóni ña kini.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ku'u ini yó sa'a na xini u'u ñaá

38 Ta dión nì sa nì seíd'ó ndó iin ka choon kaá di'a: "Tá nì taó ná iin nduchí nõo ndo, dá kían taó ta'ani ndó nduchí nõo ná. Tá nì taó ná iin nõ'o ndó, dá kían taó ta'ani ndó iin nõ'o na."

39 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó, o sa chídáó tá'an ndó xí'ín ñayuu kini. Va'a kaaan di'a kee ndó: Tá nì kani na iin xoo noo ndo, kî'o ndó iin ka xoo ná kani na.

40 Ta ndáa na kóni ka'an kuachi sa'a ndo, ta xío ndaa ra do'onõ ndo, dá kían kî'o ndoán

noo rá, ta konó ta'ani ndó naki'in ra kotó ndo.

41 Ta ndi ndáa mií rā kéndúsā xí'in ndó kandio ndó ña'a ra ko'on ndo iin kilómetro dao, kua'án ndo xí'in ra ndā oní kilómetro.

42 Ta ndáa na xiká iin ña'a noo ndo, k'i'o ndoan noo ná. Ta ndáa na kóni ki'in tóo ña'a noo ndo, o sa kád'i'indā ndoan noo ná.

43 Ta sa seidó'o ta'ani ndó ña ni ka'an dao ka ñayuu: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó, ta koni u'u ndo na xini u'u ñaa."

44 Tído yu'u di'a ká'in xí'in ndó ña ku'u ini ndo sa'a na xini u'u ñaa, ta ka'an va'a ndó xí'in na ká'an ndava'a xí'in ndó, ta keva'a ndó xí'in na ká'nó'ó ñaa, ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a na kénóo ñaa, xí'in sa'a na kéndava'a xí'in ndó.

45 Díon, dá ná'a ndo ña miían ndaa kúu ndó de'e tatá Ndios, na ió induú, na dá'inkoo ndindii satā ñayuu kíni xí'in ñayuu vá'a, na dá'koon daj satā ñayuu ndaa, xí'in ñayuu kíni.

46 Dá chí tá kú'u ini ndo sava'a sa'a na kú'u ini sa'a mií ndó, chí kíán va'a ni'ij ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña díon ta'ani kée rā kí'in ya'i sa'a ñó'o?

47 Tá ká'an ndo ndisá'an xí'in sava'a ñani tá'an ndó, dá kíán, chí kíán va'a kée ndó, xini ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña díon ta'ani kée na ko ná'a Ndios tein mií ná?

48 Tído ndo'ó, koo ini ndo kendañ ndi'i ndó choon táto'on kendañ tatá yo Ndios, na ió induú, choon.

6

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó chindeé yó na kúnda'í

1 Kandaan ndo mií ndó, o sa ndúkú ndó kee ndó ña va'a noo ñayuu sa'a ña kóni ndo kande'é va'a na ndo. Dá chí tá kée ndó díon, dá kíán ni iin ña va'a o nándio né'e tatá Ndios, na ió induú, noo ndo.

2 Sa'a ño'ó, tá kua'an ndo k'i'o ndó d'i'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni ka'an ndo xí'in rā tuú trompeta ña kuita ra tuu ra noo ndo táto'on kée taa uu noo ini ve'e noo náta'ka yo xí'in noo xionoo ra keí. Díon kée ra, dá ná chinaní va'a ñaa ñayuu. Ta miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa ni ñatiin ra ya'i ra sa'a ña kée ra.

3 Tído, ndo'ó, tá kua'an ndo k'i'o ndó d'i'ón noo na kúnda'í, ná dá'a ni kana'a nda'a íti ndo ndí kíán xí'o nda'a ku'a'ano ndo,

4 dá kíán ná koo de'é ña maní kée ndó, chí tatá Ndios, na ndé'é ña kede'é ndo, noón kúu na nándio né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá ká'an yo xí'in Ndios

5 Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'in tatá Ndios, o sa kée ndó táto'on kée taa uu noo, dá chí kátoó rā kandita ndichi rā ini ve'e noo náta'ka yo ka'an rā xí'in Ndios, ta kátoó ta'ani

ra kandita ra iin rá iin do'o keí ka'an rā xí'in Ndios, dá ná kande'é ñayuu ña kée ra. Tído miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa ni ñatiin ra ya'i ra sa'a ña kée ra.

6 Tído ndo'ó, tá kua'an ndo ka'an ndo xí'in tatá Ndios, kua'án ndu'u ndó ini ve'e ndó, ta kadi ndo yé'é ndó, dá ka'an ndo xí'in Ndios, na ko túu, na ndé'é ña kede'é ndo, dá ná nándio né'e túu na ña va'a noo ndo.

7 Ta noo ká'an ndo xí'in ná, ná dá'a ni nándio kuéi tóo tuku ndó ka'an ndo to'on, ña sa ni ka'an ndo táto'on kée ñayuu ko ná'a Ndios, dá chí ká'án ná ña sa'a ña kua'a téi ká'an na, dá natiin na ña xiká na.

8 Sa'a ño'ó ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na, chí sa na'a vá tatá yo Ndios ndí kíán xín'ño'ó ndó va'arā ko ná'a kaka ndoan noo ná.

9 Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'in Ndios, ta di'a kaa ndo:

Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuu mií ní ndidaá tá'an ña'ño'ó.

10 Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'o. Táto'on k'i'o kée ní ña kóni ní induú xaan, k'i'o díon ta'ani ná koo no'ño'ó yó'o.

11 Ta k'i'o ní ña xín'ño'ó ndu'u keí ndú iin iin ku'u ku'u.

12 Ta ká'ano koo ini ní sa'a kuachi ndu táto'on k'i'o xí'o ká'ano ta'ani ini ndu sa'a na ya'a noo ndú.

13 Ta o sa kóno ní kuéi ndu noo kuachi, ta dá'aki ní ndu'u noo ña kíni.

Dá chí mií ní kúu na dándáki, ta mií ní kúu na kómí choon, ta mií ní kúu na kánian natiin ndidaá tá'an ña'ño'ó.

Ta daá kuiti díon ná koo. Díon ná koo.

14 Dá chí tá ná ku'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kíán ku'u ká'ano ta'ani ini tatá yo Ndios, na ió induú, sa'a kuachi mií ndó.

15 Tído tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu ni ya'a noo ndo, dá kíán ni tatá yo Ndios o kú'u ká'ano ta'on ini sa'a kuachi ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá né'e ij yo

16 Tá kua'an ndo kane'e ij ndo, o sa kútama ndo táto'on kée taa uu noo, dá chí nda'í nda'o ndé'é rá xionoo ra, dá ná'a rā mií rá noo ñayuu ña né'e ij rá. Ta miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa ni ñatiin ra ya'i ra.

17 Tído ndo'ó, tá né'e ij ndo, luu ná na-cho'on diní ndo, ta nakata ndó noo ndo,

18 dá kíán ná dá'a ni na'a ndo mií ndó noo ñayuu ña né'e ij ndo. Ta sava'a iin tó'on diní tatá yo Ndios, na ko túu, ná kana'a ña kée ndó díon. Ta iin tó'on mií tatá Ndios, na ndé'é ña kede'é ndo, ná nándio né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ndukú yó koo kuiká yó noo ña kóni Ndios

19 'Ná dá'a ni ketúti ndó ña kujká ñayuu yó'o, dá cḥi yó'o kúu noq dánaá ṭikidi ña'a, ta yó'o kúu noq dánaá daye'e ña'a, ta yó'o ta'ani kúu noq ndéi ta kuí'íná, cḥi koku'u ra ve'e, ta kí'in kuí'íná rá ña'a.

20 V̄a'a kaan ndukú ndó koo ña kujká ndo induú, dá cḥi ni ṭikidi, ni daye'e k̄o dánaá ña'a ió ñoó, ta ni ta kuí'íná o kúu ku'u kí'in kuí'íná ña ió ñoó.

21 Dá cḥi noq ió ña kujká ndo, ñoó ta'ani nákaa níq ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña nduchí nóo yo kúu táto'on iin ñó'o dátoon noq yo

22 'Ta nduchí nóo ndo kúu táto'on iin ñó'o nákaa tóon ñi ndo, ña dátoon níq ndo. Sa'á ñoó tá va'a nduchí nóo ndo, dá k̄ian iin níi vá túu noq ndo.

23 Tído tá k̄o vá'a nduchí nóo ndo, dá k̄ian iin níi vá ñi ndo iin naá. Tá ni nda'o ña dátoon noq ndo, dá k̄ian ndi k̄i'o k̄a ví ni ñakuíin naá noq ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña o kúu ta'on ndiko yo Ndios, ta ndiko ta'ani yó dí'on

24 'Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon noq uu sato'o, dá cḥi iin na koni u'u na, ta iin k̄a na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin k̄a na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko na Ndios, ta ndiko ta'ani na ña kujká.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni ndi'i téi ini yo sa'á ña ió ñayuu yó'o

25 'Sa'á ñoó ká'in xí'in ndó viti, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí k̄ian kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'á ña ko'o ndó, ta ni sa'a dá'on kandixi ndó, dá kada'i ñi ndo. Já k̄o ná'a ta'on ndó ña ió ña'a ndáya'i cháá k̄a kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó? Ta ió ña'a ndáya'i cháá k̄a xínñó'ó ñi ndo o duú dá'on kandixi ndó.

26 Kande'é ndó to'on ndó'o laa, cḥi ni k̄o chí'i rí tata, ni k̄o dákee rí, ta ni yáka r̄i k̄o nátaan va'a rí ña'a rí. Tído tatá yo Ndios, na ió induú, xító va na r̄i. Já k̄o ná'a ta'on ndó ña ndáya'i cháá k̄a ndo o duú laa?

27 ¿Ndi ndáa ndó kande'e kua'ano iin kondó ndá'a cháá k̄a sa'á ña ndí'i ini ndo?

28 'Ta, ¿ndiva'a ndí'i ini ndo sa'a dá'on kandixi ndó? Kande'é ndó táto'on k̄i'o sá'ano torí ndi'indi káa yúku, cḥi k̄o kéchóon ta'an vaan, ta ni k̄o káva'an dá'on kandixian.

29 Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaa ta kujká ni sa kuu ra, tído k̄o ní sá ndixi va'a ra táto'on k̄i'o ndato iin torí ndi'indi ñoó.

30 Tá k̄i'o dión kee Ndios xí'in ita káa yúku, tá'an ña káa kuú víti, tído iin taan chíñó'o ñaá ná ini xito, já k̄o ná'a ndó ña ndato k̄a ví chindee Ndios ndo'ó, ta cháá téi kándéé ini ñaá?

31 Sa'á ñoó ná dá'a ni ndi'i téi ini ndo sa'a ndí k̄ian kasá'an ndó o sa'a ndí k̄ian ko'o ndó o sa'a ndí k̄ian kandixi ndó,

32 cḥi sa'a ndidaa ña yó'o ndi'i nda'o ini ñayuu k̄o ná'a Ndios. Tído mií tatá yo Ndios, na ió induú, sa ná'a vá ná ña xínñó'ó ndóan.

33 Sa'á ñoó dinñó'ó k̄a ndukú ndó ña kaño'o ndó ṭixi ndá'a Ndios, ta koo ini ndo kee ndó ña ndaa kóni na, ta kúu ndidaa ña'a yó'o koo noq ndo.

34 Sa'á ñoó ná dá'a ni ndi'i ini ndo ndi koo ndó taan, dá cḥi vei diin va ña'a ndo'o ndó. Sa'á ñoó koo ini ndo kande'i ndó xí'in ña ndó'o kuú víti ni.

7

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni keyik̄o mií yo sa'á ñayuu

1 'Ná dá'a ni keyik̄o mií ndó sa'á ñayuu, dá k̄ian ná dá'a ni keyik̄o Ndios sa'a mií ndó.

2 Dá cḥi táto'on k̄i'o keyik̄o ndo sa'a ná, k̄i'o dión ta'ani keyik̄o Ndios sa'a ndo, cḥi táto'on k̄i'o chíki'o ndo, k̄i'o dión ná chíki'o Ndios mií ndó.

3 ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noq ñani ndo, ta k̄o xí'o ndó kuendá ká'ano k̄a ṭindú'u nákaa noq mií ndó?

4 'Ta, ¿ndi káa noq ndo ka'an ndo xí'in ñani ndo: "Konón ná taóí xe'e nákaa noq xa'an", kaá ndo, ta k̄o ndé'é ta'on ndó ndi k̄i'o ví káa ṭindú'u nákaa noq mií ndó?

5 ¿Kúu ndó ñayuu uu noq! Taó ndó dinñó'ó ṭindú'u nákaa noq mií ndó xa'an, dá naṭu va'a noq ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noq ñani ndo.

6 'O sa k̄i'o ndó ña ií noq ṭina, cḥi nandíó kuéi rí tiin rí ndo'ó. Ta o sa dákuéi ndó yuu díon né'e va'a ndó noq ñó'o kochí, dá cḥi chiní'ini sa'a r̄ian.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'in Ndios

7 'Ta kaka ndo ña xínñó'ó ndó noq Ndios, ta kúu ni'í vá ndóan. Ndukú ndóan, ta kúu ni'í vá ndóan. Dákásá ndó ye'é, ta kúu nonó váan noq ndo.

8 Dá cḥi ndidaa na xík̄aan, ni'í n̄aan, ta ndi ndáa na nándukú ña, ni'í ña. Ta ndi ndáa na dákasá ye'é, nonó vá ye'é noq ná.

9 'Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá xík̄a de'e ndó pan keí xí noq ndo, á xí'o ndó iin yuu noq xí?

10 'O, tá xík̄a xí iin ṭiyaká keí xí, já xí'o ndó iin koo noq xí?

11 K̄oó, dá cḥi va'ará kúu ndó ñayuu k̄ini, tído ṭi'a ndó k̄i'o ndó ña va'a noq de'e ndó. Já k̄o ná'a ta'on ndó ña sa kaá k̄a ví tatá yo Ndios, na ió induú, cḥi k̄i'o na ña va'a noq na xík̄aan?

12 Táto'on k̄i'o kóni ndo kee dao k̄a ñayuu xí'in ndó, k̄i'o dión ta'ani kee ndó xí'in ná, cḥi k̄i'o dión dándaki ley xí'in ña ni taa profeta.

Yó'o dána'a Jesús ña ná koo ini yo ku'u yo yé'é ku'ín

¹³ Koo ini ndo ku'u ndó noo kúú yé'é ku'ín, dá ch'i ndíká nda'ó yé'é, ta ndíká nda'ó ích'i, ña né'e ñaá kua'an indayá. Ta kua'á nda'ó ñayuu koku'u kua'an ích'i ñoó.

¹⁴ Tído ku'ín vá yé'é, ta ku'ín vá ích'i, ña kua'an noo kataki chíchí ná, ta cháá nda'ó ñayuu kundu'u kua'an ñoó.

Yó'o dána'a Jesús ña x'ín ku'i'í x'í'o iin yíto, dá kandaq ini yo ndá yíto kúú rá

¹⁵ Kandaá ndo mií ndó noo profeta to'on, dá ch'i vei ra noo ndo, ta kée ra mií rá kúú rá táto'on léko, tído ndigü'e'í lobo va kúú rá.

¹⁶ Tído x'í'ín ña kée ra, kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá, dá ch'i o du'ú tá'íón x'í'o uva, ta ni íón títi ko x'í'o t'íño'ó.

¹⁷ Dá ch'i ndidaá yíto va'a x'í'o ku'i'í va'a, tído yíto ko va'a x'í'o ku'i'í ko va'a.

¹⁸ Ta ni iin tó'on yíto ko va'a ko x'í'o ku'i'í ko va'a, ta ni iin tó'on yíto ko va'a ko x'í'o ku'i'í va'a.

¹⁹ Ta ndidaá yíto ko x'í'o ku'i'í va'a kúú rá ta'anda, dá kei ra noo kéj'í ño'ó.

²⁰ Sa'á ño'ó, x'í'ín ña kée ra, dá kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá.

Yó'o dána'a Jesús ña o du'ú ndidaa ñayuu ná chinani ñaá sato'o na koni na ndu'u na noo ío Ndios

²¹ Ta o du'ú ndidaa ñayuu ka'an x'í'ín yu'u: "Mií ní kúú sato'í, mií ní kúú sato'í!", koni ndu'u noo dándáki Ndios. Sava'a na kée ña kóni tatá'i, na ío induú, no'ón vá kúú na koni ndu'u noo dándáki Ndios.

²² Ch'i kua'á nda'ó ñayuu kaa di'a x'í'ín yu'u tá ná kasandaá kuu dáá ño'ó: "Sato'o ndu'u, sato'o ndu'u, íá ko ndúsaa ta'on ini ní ña x'í'ín kuu mií ní n'i ka'an ndu'ú ña koo chí noo, ta x'í'ín kuu mií ní n'i taó ndú espíritu kini, ta x'í'ín kuu mií ní kua'á nda'ó ña ná'ano ní kee ndu'u?"

²³ Dá kaaj x'í'ín ná: "Ko ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndó noo'í, ch'i kúú ndó na kée ña kini."

Yó'o dána'a Jesús sa'á u'ú taa káva'a ve'e

²⁴ Ta ndi ndáa na seídó'o to'on dána'í, ta kée na choon sa'ándáan, no'ón kúú na ko'ín dák'ín tá'ín ña kée na x'í'ín iin taa ío ñaxintóni, tá'an ra n'i kava'a ve'e noo tóto.

²⁵ N'i koon da'í déen, ta n'i xing takují kua'a ini yuta ñoó, ta n'i kana tachí déen, ta n'i kani tá'an x'í'ín ve'e ñoó, tído ni iin ña'a ko ní ndó'an, dá ch'i iin toaan noo tóto.

²⁶ Tído ñayuu seídó'o to'on dána'í, ta ko kée na ña, no'ón kúú táto'on iin taa ko ká'í ini, tá'an ra n'i kava'a ve'e noo ñotí.

²⁷ N'i koon da'í déen, ta n'i xing takují kua'a ini yuta ñoó, ta n'i kana tachí déen, ta n'i kani tá'an x'í'ín ve'e ñoó, ta kúú n'i kooan, ta n'i naá ndí'i vaan —kaá Jesús.

²⁸ Ta n'i ndi'í n'i ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, kúú n'i naá ini ñayuu n'i kee ña n'i daná'a na,

²⁹ ch'i ko kée na táto'on k'i'o kée ta dána'a ley Moisés, ch'i dána'a na táto'on k'i'o kée iin na né'e choon.

8

Di'a n'i kuu tá n'i nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñíj

¹ Tá n'i ñaxino Jesús sa'a yúku ñoó, ta kúú kua'á nda'ó ñayuu tákuei ñaá kua'an na.

² Dá n'i natuu yati iin taa ndó'o kue'e té'í'í ñíj noo Jesús. Kúú n'i sa ku'ín x'í'ti rá noo ná, dá n'i kaa ra x'í'ín ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíj.

³ Dá n'i ch'ínóo Jesús ndá'a ná sata rá, dá n'i kaa na x'í'ín rá:

—Jaan, kóni. Ná nduviion —kaá na.

Ta kúú vití'ón di'a n'i nda'ón'ó ni'ini kue'e ndó'o ra.

⁴ Dá n'i kaa na x'í'ín rá:

—O sa koo inon nakanón x'í'ín ni iin tó'on ñayuu ña n'i keei x'í'ón. Di'a kua'an na'a miíón no'ó tá duti, ta kane'e ña'a kua'an kemánon Ndios, táto'on k'i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaq ini ra ña sa n'i nduvií ñíjon —kaá na.

Di'a n'i kuu tá n'i nduva'a Jesús iin taa kéchóon noo iin taa dándáki iin ciento soldado

⁵ Tá n'i ndu'u Jesús kua'an na ñoo Capernaum, dá n'i kasa'a iin taa dándáki iin ciento soldado noo ná. Ta n'i sei nda'í ra noo ná,

⁶ ta kaá ra:

—Tatá, tá kéchóon no'ó kándu'u rá ini ve'i, ta n'i natii sa'a rá, ta ndó'o nda'ó níó rá.

⁷ Dá n'i kaa Jesús:

—Kó'o ve'ón, dá ná nduva'í ra.

⁸ Dá n'i kaa taa dándáki iin ciento soldado ñoó x'í'ín Jesús:

—Tatá, ko tá'ón ña'a kúú yu'u ña ku'u ní ve'i, tído x'í'ín to'on ka'an oon va ní, ta kúú nduva'a va tá kéchóon no'ó.

⁹ Ch'i kúú ta'ani yu'u iin taa nákaa tíxi ndá'a tá né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado tíxi ndá'a yu'u. Sa'á ño'ó tá ná ka'ín x'í'ín iin ra, "Kua'an", ta kúú kua'an va ra. Ta tá ka'ín x'í'ín iin ka ra, "Nakíj", ta kúú vei va ra. Tá ka'ín x'í'ín ra kéchóon no'ó, "Kee choon yó'o", ta kúú kée va raan —kaá ra x'í'ín Jesús.

¹⁰ Tá n'i seídó'o Jesús to'on yó'o, kúú n'i naá ini na. Dá n'i kaa na x'í'ín ñayuu tákuei ñaá vei ñoó:

—Mi'an ndaa ná ka'ín x'í'ín ndó ña ni iin tó'ón na Israel ko kándée ini na yu'u táto'on k'i'o kándée ini ñaá taa yó'o.

¹¹ Ta kaá yu'u x'í'ín ndó ña ná kii ñayuu chí xoo noo xino ndindii, x'í'ín noo kétaan, ta kandeí dáó ná x'í'ín Abraham, x'í'ín Isaac, x'í'ín Jacob noo dándáki Ndios induú.

12 Tído na kánian n̄i'í ña kandeí na noḡ dándáki Ndios, noḡn kúu na taó di'a ñaa Ndios satá vé'e noḡ iin naá, ta ñoó kuaki na, ta kuchí tá'an no'lo na.

13 Dá n̄i kaa na xí'in t̄a dándáki iin ciento soldado ñoó:

—Kua'an nó'on ve'ón, ch̄i sa'á ña n̄i kandeé inoḡn yu'u, sa'á ñoḡ sa io va ña n̄i xikōn —kaá na.

Ta kúu mií hora daá vá n̄i nduv̄a'a t̄a kéchōon ñoó.

D'i'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús ñá kúu x̄ido Simón Pedro

14 Tá n̄i saḡ Jesús ve'e Simón Pedro, ta kúu kándu'u x̄ido ra noḡ x̄ito kú'an kée kue'e dáa.

15 Dá n̄i kaḡo'on Jesús ndá'an, ta kúu n̄i ya'a va ña dáa'an. Ta kúu n̄i ndakooán n̄i kasá'a kenduuḡn ña'a keí ná.

Ta kua'á nda'o ñayuu n̄i nduv̄a'a n̄i kee Jesús

16 Dá tá n̄i kuaá kuḡ daá ñoó, dá ndáka ñayuu ndéi ñoó na ño'o espíritu kini n̄i kasáa na noḡ Jesús. Ta xí'in to'on n̄i ka'an na xí'an, ta kúu n̄i kaḡkuei ña kua'an. Ta ndidaá na kú'u n̄i nduv̄a'a n̄i kee na.

17 Díon, dá n̄i x̄inkoo to'on n̄i ka'an profeta Isaias: “Mií ná n̄i naḡkuido kue'e ndó'o iin rá iin yó, ta n̄i naḡi'in na ña u'u ñ̄i yó.”

D'i'a kua'an ña n̄i ka'an Jesús xí'in dao t̄a n̄i ka'an kanoo xí'in ná

18 Tá n̄i xini Jesús ña kua'á nda'o ñayuu n̄i ndjtúti ñoó, dá n̄i kaa na xí'in t̄a xionoo xí'in ná:

—Ná ko'ḡ chika'anda yo iin ka xoo taño'o.

19 Ta n̄i naḡtuu yati iin t̄a dána'a ley, dá n̄i kaa ra xí'in Jesús:

—Maestro, ióí ña kanooi xí'in mií ní ndeí kúu mií vá noḡ ko'ḡn ní.

20 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Kana'ón ña ió va káḡ noḡ ño'o ndikuii, ta ió ta'ani táka noḡ ño'o laa. Tído na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o, ni noḡ kanóo din̄i na ko'ḡ.

21 Dá n̄i kaa iin t̄a xionoo xí'in ná ñoó:

—Tatá, konó ní dinñó'o ka ná ko'ḡn dánduxi tatá, dá ná kasaaj, ko'ḡ.

22 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Nakí, ná kanoo xí'in yu'u viti, ta dánkoo na kúu nd̄i ná dánduxi ñaa dao ka n̄i kúu nd̄i —kaá na.

D'i'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Jesús choon noḡ tach̄i xí'in taño'o

23 Dá n̄i kaa Jesús ini iin barco ko'ḡn na xí'in ndin ux̄i uu t̄a xionoo xí'in ná.

24 Tein ya'a na kua'an na noḡ taño'o ñoó, kúu n̄i kasá'a kána tach̄i déen. Ta kúu n̄i kasá'a ndákoḡ noḡ taño'o, ta kōkee rá ini barco. Tído kid̄i va Jesús kándu'u ná.

25 Dá n̄i naḡtuu yati t̄a xionoo xí'in ná noḡ kándu'u ná, dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Tatá, dákaḡki ní ndu'u, ch̄i ió ña kuu ndu!

26 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndiv̄a'a yu'u téi ndoḡ? ¿Á ko kándéé ta'on ini ndoḡ yu'u?

Dá n̄i ndákoḡ na. Dá n̄i sa'anda na choon noḡ tach̄i xí'in taño'o ñoó. Kúu n̄i kutádi vá rá xí'in tach̄i ñoó.

27 Kúu n̄i naá vá ini t̄a xionoo xí'in ná ñoó. Dá n̄i kasá'a ndátó'on tá'an mií rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, ch̄i nda tach̄i xí'in nda taño'o seídó'o choon sa'anda na? —kaá ra.

D'i'a n̄i kuu tá n̄i taó Jesús espíritu kini ño'o ini uu t̄a

28 Dá tá n̄i saḡ na iin ka xoo taño'o ñoó noḡ kúu kuendá Gadara, kúu n̄i kasáa uu t̄a ño'o espíritu kini, t̄a n̄i kaḡkuei n̄i kii ini káḡ noḡ ño'o nd̄i. Ta ndakí nda'o ra, sa'á ñoḡ ni iin to'ón ñayuu ko kuḡ ya'a íchi nákaa ñoó kée ra.

29 Dá n̄i kasá'a káyu'u espíritu kini ño'o ini ra:

—¿Ndí kían ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios? ¿Á n̄i kasáa ní dándó'o naní ní niḡ ndu'u tá ko ña'a kasandaá tiempo noḡ ndi'i? —kaáan.

30 Ta sa xiká vá ndéi kua'á nda'o kochí sásá'an rí.

31 Dá n̄i seí nda'í espíritu kini ñoó noḡ ná:

—Tá vei ní taó ní ndu'u, dá kían konó ní ná ndu'u ndu'u ini kochí ño'o káa.

32 Dá n̄i kaa na xí'an:

—Kua'an ndoḡ, tá daá.

Dá n̄i kaḡkuei ña ini t̄a ñoó. Dá n̄i sa'an n̄i ndu'an ini kochí kua'a ñoó. Ta kúu n̄i taxí tá'an ndi ndi'í rí kua'an r̄i yu'u da'o, dá n̄i dakuéi rí mií rí ini taño'o ñoó. Ñoó n̄i kandaa r̄i, dá n̄i x̄i'í r̄i.

33 Kúu n̄i taxí tá'an t̄a ndáka kochí ñoó kua'an nó'o rá. Tá n̄i nasáa ra ñoo ra, dá n̄i kaḡto'on ra xí'in ñayuu sa'á ña n̄i ndo'o kochí ra xí'in sa'á ña n̄i ndo'o t̄a sa ño'o espíritu kini ñoó.

34 Dá n̄i kaḡkuei ndidaá ñayuu ndéi ñoó ñoo kua'an na noḡ nákaa Jesús. Dá tá n̄i xini ñaa ná, dá n̄i seí nda'í na noḡ Jesús ña ná ko'ḡn na iin ka xián.

9

D'i'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús iin t̄a n̄i nat̄i sa'a

1 Dá n̄i kaa tuku Jesús xí'in t̄a xionoo xí'in ná ini barco ñoó. Dá n̄i ch̄i'ka'anda na noḡ taño'o kua'an na. Dá n̄i nasáa na ñoo mií ná.

2 Dá n̄i kasáa dao t̄a, ta yí'í ra iin x̄ito noḡ kánoo iin t̄a n̄i nat̄i sa'a. Tá n̄i xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaa rá, dá n̄i kaa na xí'in t̄a n̄i nat̄i sa'a ñoó:

—Koo t̄andéé inoḡn, de'e ló'o, dá ch̄i sa n̄i ndoo va kuachón —kaá na.

3 Dá nì kásá'á nákanì kuáchì ini t̃a dána'á ley ndíta ra: "Taa káa kúú r̃a yá'a ká'an ndava'a xí'in Ndios."

4 Tído nì kandaq̃ va ini Jesús ñ̃a dión nákanì ini r̃a. Dá nì kaa ña xí'in r̃a:

—¿Ndiva'a nákanì kuáchì ini ndo?

5 ¿Ndí k̃ian k̃o ú'u ch́áa k̃a ka'in xí'in t̃a yó'o, ká'an ndó? "S̃a nì ndoo va kuachón", o ka'in xí'in r̃a, "Ndakuuj̃n ndichi, ta kua'an nó'on."

6 Tído viti dá ná ko'in dána'j̃ noo ndo ñ̃a kómí ndisa ña nì nduu t̃a ñ̃ayuu yó'o choon ñ̃a dándóo na kuachi kée ñ̃ayuu ndéi ñ̃ayuu yó'o.

Dá nì kaa ña xí'in t̃a nì nat̃i sa'á ñ̃oó:

—Ndakuuj̃n ndichi, ta naki'in x̃iton kane'e kua'an nó'on.

7 Ta kúú nì ndakuuj̃n ndichi r̃a. Dá nì kee ra kua'an nó'o r̃a.

8 Kúú ndidaá vá ñ̃ayuu ñ̃oó nì naá iní tá nì xini ña ñ̃a nì kee Jesús, ta nì keká'ano na Ndios, na nì x̃i'o choon yó'o noo iin t̃a.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús iin t̃a nani Mateo ñ̃a kanoo ra xí'in ná

9 Dá nì keta Jesús ve'e ñ̃oó kua'an ña. Kúú nì xini ña ió iin t̃a nani Mateo, ta ió r̃a kí'in ya'j̃ ra sa'á ñ̃o'o. Dá nì kaa ña xí'in r̃a:

—Nak̃i, ná ko'o kanooón xí'in yu'u.

Dá nì ndakuuj̃n r̃a, dá nì kee ra kua'an r̃a kanoo ra xí'in ná.

10 Di'a nì kuu tein noo ió Jesús sásá'an na ve'e ra, dá nì kásáa kuá'á ndá'o t̃a kí'in ya'j̃ sa'á ñ̃o'o, xí'in dao k̃a ñ̃ayuu kaá r̃a kómí kuachi, ta nì s̃a ndei na mesa sásá'an na xí'in Jesús, ta ndéi ta'ani t̃a xionoo xí'in ná.

11 Dá tá nì xini t̃a fariseo ñ̃a ió Jesús sásá'an na xí'in ñ̃ayuu ñ̃oó, dá nì kaa r̃a xí'in t̃a xionoo xí'in ná ñ̃oó:

—¿Ndiva'a sásá'an maestro ndo xí'in t̃a kí'in ya'j̃ sa'á ñ̃o'o, xí'in dao k̃a ñ̃ayuu kómí kuachi?

12 Tá nì seido'lo Jesús ñ̃a nì ka'an r̃a dión, dá nì kaa ña xí'in r̃a:

—Ña ió va'a k̃o xínñó'o ta'on na iin t̃a kétátá ñ̃aá. Sava'a ña kú'u va kúú ña xínñó'o ñ̃aá.

13 Ta kua'án ndo dákuá'a ndó ndi kónj̃ kaa ñ̃a nì ka'an Ndios noo tuti ĩj̃ ná, ch̃i di'a kaáan: "Kónj̃ yu'u ñ̃a ku'u ini ndo sa'á dao k̃a ñ̃ayuu, ta o duú ñ̃a dok̃o ndo ñ̃a'a nooi", kaáan. Ch̃i yu'u, k̃o ndei ta'on yu'u kanai ña ká'an ñ̃a kúú ñ̃ayuu ndaa. Vei yu'u kanai ña nákonì ñ̃a kómí ná kuachi, dá ná nandikó ini ña sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Dána'q̃ Jesús ñ̃a kúú ná t̃ato'on iin tong

14 Dá nì kásáa t̃a xionoo xí'in Juan, na dákod̃o ndúta, dá nì kaa r̃a xí'in Jesús:

—Né'e ĩj̃ vá ndu'u, ta né'e ĩj̃ ta'ani t̃a fariseo. Ta, ¿ndiva'a k̃o né'e ĩj̃ ta'on t̃a xionoo xí'in mií nì?

15 Dá nì kaa Jesús xí'in r̃a:

—¿Á ká'an ndó ñ̃a kánian kandeì nda'í ñ̃ayuu nì nataka noo ió vikó tándá'a nani ió ĩj̃ vá tong xí'in ná? Tído nd̃a ná kasandaá kuu naki'in ra tong kandaka ra ko'on r̃a, nd̃a daá ví, dá k̃ian kánian kane'e ĩj̃ ná —kaá ña.

Dána'q̃ Jesús ñ̃a k̃o náki'in tá'an va'a ñ̃a dána'q̃ na xí'in ñ̃a dána'q̃ ta fariseo

16 Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'in r̃a:

—Ta k̃o iin ta'on nákoto noo nì ndat̃a iin do'ono yátá xí'in iin tá'í da'ón saá. Dá ch̃i tá ná nakata na do'ono ñ̃oó, ta kúú nati'in va da'ón saá ñ̃oó, ta kúú ví'í k̃a ví ndat̃a do'ono yátá ñ̃oó.

17 "Ta k̃o iin ta'on taán vino saá ini ñ̃i yátá, dá ch̃i tá ná kee na dión, dá k̃ian dáka'ándi va vino saá ñ̃oó ñ̃i yátá ñ̃oó, ta ndat̃a vá ñ̃i ñ̃oó, ta kuit̃a ndi'i va vino ñ̃oó. Sa'á ñ̃oó va'a ch́áa k̃aan ná taán yo vino saá ini ñ̃i saá, dá k̃ian nì iin tó'an ná o túú.

Di'a nì ndo'o de'e di'í iin t̃a nani Jairo xí'in iin ñ̃a'q̃ ndó'o kue'e táj̃ ñi

18 Ta nani ió na dána'a na to'on yó'o, dá nì kásáa iin t̃a né'e choon. Dá nì s̃a kuuj̃n x̃it̃i r̃a noo Jesús, dá kaá r̃a:

—S̃a nì x̃i'j̃ va de'e di'í, tído nak̃i ní, ná ko'o, ta chinóo ní ndá'a ní sat̃a x̃i, ta kúú nataka va x̃i —kaá r̃a.

19 Dá nì ndakuuj̃n Jesús, dá nì kee na kua'an ña xí'in r̃a. Ta kua'an ta'ani t̃a xionoo xí'in ná.

20 Ta kúú chí sat̃a di'a Jesús nì natuu yati iin ñ̃a'á ndó'o kue'e táj̃ ñi. Ta s̃a nì x̃ino ux̃i uu kuuj̃n ndó'an kue'e ñ̃oó. Dá nì k̃ak̃o'on ndá'an yú'u dá'on ná,

21 dá ch̃i di'a nì nákanì inian: "Sava'a rá dá'on oon na ná k̃ak̃o'in, ta kúú ná nduva'j̃."

22 Dá nì nandió k̃o Jesús, dá nì s̃a nde'é ñ̃aá ná, dá nì kaa ña xí'in:

—Koo t̃andee ino'on, de'e di'í ló'o, ch̃i ñi nduva'ón sa'á ñ̃a kándée ino'on yu'u —kaá ña.

Ta kúú mií hora daá vá nì nduva'an.

23 Dá nì saq̃ ña ve'e t̃a né'e choon ñ̃oó. Ta kúú nì xini ña ndéi t̃a tuú flauta, ta nina vaq̃ ndá'io ñ̃ayuu ndéi na ndé'íj̃ na sa'á tadi'í ñ̃oó.

24 Dá nì kaa Jesús xí'in ná:

—Kankuei tóo ndó sat̃a vé'e, ch̃i k̃o ní x̃i'j̃ ta'on tadi'í ló'o ñ̃oó, k̃idj̃ va xi —kaá ña.

Ta kúú nì sak̃i ndaa va ñ̃aá ñ̃ayuu ñ̃oó sa'á ñ̃a ñi ka'an na dión.

25 Tá nì ndi'i ñi k̃ankuei ñ̃ayuu ñ̃oó sat̃a vé'e, dá nì ku'u Jesús. Dá nì tiin na ndá'a tadi'í ló'o ñ̃oó, ta kúú nì ndak̃oo va xi.

26 Ta kúú kuá'á ndá'o ñ̃ayuu ndéi yati ñ̃oó ñi ni'j̃ tó'on ñ̃a nì kuu dión.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús uu t̃a k̃o túu noo

27 Dá nì keta Jesús ve'e ñ̃oó kua'an ña. Kúú nì kásá'á tákuei ñ̃aá uu t̃a k̃o túu noo kua'an r̃a, ta kaá r̃a káyu'u ñ̃aá rá:

—De'e nā ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

²⁸ Dá tá nī saā Jesús ve'e noó kua'an nā ñoó, dá nī natuu yati ndi nduú tã kò túu noo ñoó. Dá nī ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Á kándisa ndó ñā ió choon noo ndá'i nduva'i ndo?

Dá nī kaa ra:

—Jaan, kándisa ndu ñā dión kíán, tatá.

²⁹ Dá nī kãkò'on ndá'a ná noo rá, ta kaá nã xí'in rá:

—Sa'á ñā kándéé iní ndo yu'u, sa'á ñoó ná natuu noo ndo.

³⁰ Ta kúú nī natuu va noo rá. Dá nī sa'anda nã choon noo rá, ta kaá nã:

—O sa nákani ndó xí'in ní iin tó'ón ñayuu ndi nī kuu nī nduva'a noo ndo.

³¹ Tído tá nī kankuei ra ve'e ñoó, ta kúú nī ñakani ra xí'in ndidaá ñayuu ndéi ñoó ñā nī kee Jesús xí'in rá.

Dí'a nī kuu tá nī nduva'a Jesús iin tã ñí'i

³² Tá nī ndi'i nī kankuei tã nī nduva'a ñoó kua'an ra, dá nī kasáa dao ñayuu, ta ndáka na iin tã nī kandoo ñí'i nī kee espíritu kini nákaa ini rá.

³³ Dá nī taó Jesús espíritu kini nákaa ini tã ñoó, ta kúú nī nãka'an va ra. Ta kúú nī naá va iní ñayuu ndéi ñoó, ta kaá nã:

—Ní kuu ní hora kò xini yò ñā kúu dión ñoo Israel, ñā nī xini yò viti.

³⁴ Dá kaá dao tã fariseo ndíta ñoó:

—Mii vá sato'o espíritu kini kían xí'o choon noo tã káa, sa'á ñoó kándéé rá taó ra espíritu kini.

Dána'a Jesús ñā ná kaka yò noo Ndios, dá ná tanda'á ná cháá kã ñayuu kii dána'a to'on na

³⁵ Ta nī xionoo Jesús ndidaá ñoo ná'ano xí'in ñoo kuálí, ta sa daná'a nã ini iin rá iin ve'e noo ndítúti nã Israel. Ta dána'a nã to'on va'a, ñā ká'an ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ndidaá nã ndó'o kue'e xí'in nã u'u ñí.

³⁶ Tá xini nã ñayuu kuá'a ñoó, kúú kú'u nda'o ini nã sa'a ná, çhi ndó'o nda'o níó ná, ta ndéi ndava'a na, çhi ndó'o na tát'o'on ndó'o léko, kirí kò ín ndáka.

³⁷ Dá nī kaa nã xí'in tã xionoo xí'in ná:

—Miiã ndaa ná ka'in xí'in ndó ñā ñayuu yó'o kúú tát'o'on iin ño'o xiti ká'ano noo sa ió nduu dákeé, tído cháá vá kúú nã kéchóon.

³⁸ Sa'á ñoó kaka ndo noo Ndios, nã kúú sato'o ño'o xiti yó'o, dá ná tanda'á ná cháá kã ñayuu kii kéchóon nooãn.

10

Dí'a nī kuu tá nī kaxi Jesús uxí uy tã kane'e to'on na

¹ Dá nī taó xoo Jesús uxí uy tã xionoo xí'in ná, dá nī xí'o na choon noo rá, dá kandeé rá

taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o ndi ndáa mii vá kue'e xí'in ñā u'u ñí. ná.

² Ta di'a nani ndin uxí uy apóstol, tá'an ra nī kaxi Jesús kane'e to'on na. Tãa mii noó nani Simón, ta nī çhínaní ta'ani ñaá ná Pedro, ta iin kã ra nani Andrés, tã kúú ñani Pedro, ta iin kã ra nani Jacobo, tá'an ra kúú de'e Zebedeo, ta iin kã ra nani Juan, ra kúú ñani Jacobo.

³ Ta iin kã ra nani Felipe, xí'in ra nani Bartolomé, xí'in ra nani Tomás, xí'in ra nani Mateo, tá'an ra nī sa ki'in ya'i sa'a ño'o, xí'in ra nani Jacobo, ra kúú de'e iin tãa nani Alfeo, xí'in ra nani Lebeo, tã ká'an xí'in ná Tadeo,

⁴ xí'in ra nani Simón, tá'an ra nī sa kuu kuendá tã cananista, xí'in ra nani Judas Iscariote, tá'an ra nī kasandaá nī ñakí'o Jesús noó tã xini u'u ñaá.

Yó'o nī sa'anda Jesús choon noo ndin uxí uy tã xionoo xí'in ná ñā kò'on ra dána'a ra

⁵ Ta ndin uxí uy tã yó'o nī tanda'á Jesús kua'an ra kanoo rá dána'a ra noó ñayuu, ta di'a nī kaa nã xí'in rá:

—Ná dá'a ní ko'ón ndo noo ndéi nã kò kúú nã Israel, ta ní o sa kóo ini ndo ku'u ndó ní iin ñoo, ñā kúú kuendá Samaria.

⁶ Sa'va'a noó nã Israel, tá'an nã kúú tát'o'on léko nī ndañó'o, kua'an ndo dána'a ndo.

⁷ Tá kua'an ndo dána'a ndo noó ñayuu, di'a kaa ndo: “Sa nī kuyati va kuu ñā ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.”

⁸ Ta nduva'a ndó nã kú'u, ta nduvii ndó nã ndó'o kue'e té'i, ta dánátaki ndo nã nī xí'i, ta taó ndó espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta kee ndó ñā maní yó'o xí'in ná tát'o'on kí'o kémani yu'u ndó'o xí'in choon yó'o.

⁹ O sa taán ndo dí'ón oro ní dí'ón plata ní dí'ón kuaán ini vatí ndo, dá ki'in ndó ko'ón ndo.

¹⁰ Ta ní léka o sa kándio ndó ko'ón ndo, ta o sa káne'e ndó uy kotó, ní dao kã ndisa kayi'i ndó, ní vara katuu ndó o sa káne'e ndó ko'ón ndo, dá çhi iin tã kéchóon, ió íçhi ra kasá'an ra noo choon kée ra.

¹¹ Ta ndi ndáa mii vá ñoo ná'ano o ñoo kuálí nī saã ndo, ta taó to'on ndó ndéi ndéi ñayuu ió ñañó'o, ta sava'a ñoó ní kandeí ndó ndã ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'ón ndo iin kã ñoo.

¹² Tá nī ku'u ndó ve'e ñoó, dá kaa ndo xí'in ná, “Va'a kandeí ní.”

¹³ Tá kúú ná ñayuu va'a, dá kían ná kandeí va'a na. Tído tá kò kúú ná ñayuu vá'a, dá kían naki'in ndó ñā kaá ndo kandeí va'a na ko'an xí'in ndó.

¹⁴ Tá kò ní nátiin va'a iin káa na ndo'o, ta kò ní xini na kueidó'o na ñā dána'a ndo, dá kían tá nī kankuei ndó ve'e na o ñoo nã, kídi

ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a q ndo, ta ñoo ná'a ña ko náta'an ini Ndios xini na na ñoo ñoo.

15 Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kini ni sa ndei ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra.

Yó'o dána'a Jesús noo rá ña kendava'a ñayuu xí'in rá chí noo

16 Ta viti, tánda'a yu'u ndo'ó ko'on ndo, ta kúu ndó táto'on léko kua'an kanoo tein ndigüe'í lobo. Sa'á ñoo kaon koo ndó táto'on kée koq. Ta nda'í koo ini ndo táto'on kée paloma.

17 Ta kanda ndo mií ndó ngó ñayuu, chi ko'on na nak'i'o na ndo'ó ngó ta né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e ngó náta naka na.

18 Ta nda ngó ta né'e choon ná'ano xí'in ngó rey kandaka na ndo'ó ko'on ndo sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'í ndo k'i'o ndó kuendá sa'a yu'u ngó ta né'e choon ná'ano ñoo, xí'in ngó na ko kúu na ñoo yo.

19 Tído tá ni nak'i'o na ndo'ó ngó ta né'e choon, o sa nákani téi ini ndo sa'á to'on ka'an ndo o ndi kaa ndo chindee ndó mií ndó, chi mií hora daá ñoo k'i'o Ndios to'on ka'an ndo.

20 Chi ko tá'on mií ndó kúu na ka'an, mií Espíritu i, na ni kii noo táta Ndios, noón kúu na k'i'o to'on ka'an ndo.

21 Ta iin ñani nak'i'o ra ñani mií rá ngó ta né'e choon, dá ka'áni ñaa rá. Ta díon ta'ani kee na kúu táta xí'in de'e ra. Ta dao de'e ndakuei naá xí'in táta xi, ta ka'áni ñaa rá.

22 Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. Tído ndi ndaa na ni xí'in nde'e ini ni sa ndita ndaa xí'in nda ngó ndí'í kúu, noón kúu na ni'í ña káki na.

23 Tá kéndava'a na xí'in ndó ñoo ká'ano ngó ko'on ndo, dá kían kankuei kú ndo ko'on ndo iin ka ñoo. Dá chi miían ndaa ká'in xí'in ndó ña o kándeé ta'on ndó nata'an ndo ndidaá ñoo ño'ó Israel nda ná nandió koq tuku na ni nduu ta ñayuu yó'o kasaa na.

24 Ta ni iin ta dákuá'a ko ndáya'í cháá ka ngó ta dána'a noo ra, ta ni tá kéchóon, ko ndáya'í cháá ka noo sato'o ra.

25 Sa'á ñoo ná nata'an ini ta dákuá'a ndo'o ra táto'on k'i'o ndo'o ta dána'a noo rá, díon ní, ta kéchóon, ná nata'an ini rá ndo'o ra táto'on k'i'o ndo'o sato'o ra. Dá chi ni chinani ná sato'o ndo, Beelzebú, sa'á ñoo ka'í ka kee na xí'in ndo'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kánian yu'ú yo

26 Sa'á ñoo ná dá'a ni yu'ú ndo kee ñayuu kée díon, dá chi ndidaá vá ña'a ió de'é, daí ña natuuan. Ta ndidaá vá ña'a kéde'é ñayuu, daí ña natuuan.

27 Ta ña ká'an de'é yu'ú xí'in ndó, ka'an ndoán noo tuu, ta ña ni seido'ó ndó ni ka'an

kayá yu'u, kua'an kaa ndó dinj vé'e, ta ni'í ka'an ndoán.

28 Ta ná dá'a ni yu'ú ndo na kándeé ka'áni yiki koño ndo, chi o kándeé ta'on na ka'áni na níq ndo. Va'a kaan yu'ú ndo na kómí choon ña dándó'o na niq ndo xí'in yiki koño ndo indaya.

29 Á ko díko ta'on ñayuu uú laa kuáli sa'a iin di'on kaa? Ta va'ará nóo ya'í rí, tído ko kuéi ndava'a ta'on rí nda noño'o tá ko kían táto'on kóni mií táta yo Ndios.

30 Ta díon ní ndo'ó na xí'in ndo'ó, chi nda idi dinj ndo, ná'a Ndios ndidaá kúu.

31 Sa'á ñoo o sa yu'ú ndo, chi ndáya'í cháá ka ndo noo Ndios o duú kuá'a nda'o laa kuáli.

32 Ta ndi ndaa mií ñayuu ká'an ña kúu ná kuendá yu'u noo dao ka ñayuu, díon ta'ani ka'an yu'u ña kúu ná kuendá noo tatá Ndios, na ió induu.

33 Ta ndi ndaa na ndata sa'a yu'u noo dao ka ñayuu, dá kían k'i'o díon ta'ani ndata yu'u sa'a ná noo tatá Ndios, na ió induu.

Yó'o dána'a Jesús ña taó xoo tá'an ñayuu sa'a mií ná

34 Ná dá'a ni ka'an ndo'ó ña vei yu'u nachindei va'í ñayuu. Di'a ni kasaaí xí'in espada, dá ná ka'anda tá'an ñayuu sa'a yu'ú.

35 Chi ni kasaaí dána'í de'e xí'in táta ra. Díon ta'ani naá de'e di'í xí'in naná xi. Ta díon ta'ani kee iin sano xí'in xidoan.

36 Ta díon ta'ani kee na ve'e iin ta, ndakuei na naá na xí'in rá.

37 Ta na kónj cháá ka táta na xí'in naná na o duú yu'u, noón kúu na ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'u. Ta na kónj cháá ka de'e yií na xí'in de'e di'í na o duú yu'u, noón kúu na ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'u.

38 Ta na ko xí'o mií ña kadokó na cruz ná, ta karkaa na sata yu'ú kii na, noón kúu na ko káni ta'an vaan kakuu na kuendá yu'u.

39 Ta na kónj dáka'í mií ná, noón di'a kúu na kuu. Tído na xí'o mií ña kuu na sa'a yu'ú, noón di'a kúu na ni'í ña kataki na.

Yó'o dána'a Jesús ña nandió né'e Ndios ña va'a ngó na kée ña va'a xí'in ñayuu na

40 Ta ndi ndaa ñayuu nátiin va'a ndo'ó, nda yu'ú nátiin va'a na. Ta na nátiin va'a yu'u, nda na ni tánda'a yu'u vei nátiin va'a na.

41 Ta na nátiin va'a iin profeta sa'á ña kúu ná iin profeta, dá kían natiin ta'ani na ña va'a kánian natiin iin profeta. Ta díon ta'ani, iin na ni nátiin va'a iin ñayuu ndaa sa'á ña kúu ná iin na ndaa, dá kían koni ta'ani na natiin na ña va'a kánian natiin iin ñayuu ndaa.

42 Ta ndi ndaa mií ñayuu náki'o iin yáxi takují vixi ko'o iin kaa ñayuu kuáli yó'o, miían natiin na ña va'a sa'á ña ni kee na, chi ni kemáni ná iin na xionoo xí'in yu'ú.

11

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodo ndúta ñayuu

¹ Tá nì ndi'i nì kasto'on Jesús xí'in tã xionoo xí'in ná ndi kee ra dána'a rã, dá nì kee ra kua'an rã. Tá nì ndi'i, dá nì kee mií ná kua'an na dána'a na, ta kasto'on na xí'in ñayuu ndéi iin rá iin ñoo.

² Ta noo nákaa Juan, tá'an na dákodo ndúta ñayuu, ini ve'e kaa, nì nì'j tó'on na sa'a ndidaa ña ndato kée Cristo Jesús. Sa'a ñoo nì tãnda'á ná dao tã xionoo xí'in ná kua'an rã noo nákaa Jesús.

³ Tá nì saã rã, dá nì kaa rã xí'in ná:

—¿Á mií ní kúu nã nì kaa Ndios tanda'á ná kasaã dákaki ñaa, o á kandati ndu kasaã iin ka nã?

⁴ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'an ndo, ta kasto'on ndó xí'in Juan sa'a ndidaa ña'a ndé'é ndó, xí'in sa'a ndidaa ña seídó'o ndó.

⁵ Chì nátuu noo na ko túu noo, ta sa kúu va xika na nì natií sa'a, ta sa nì nduvii vá ñi nã ndó'o kue'e té'i, ta sa nì nãtãj va do'o na ko táj do'o, ta nì nãtãki va na nì xi'i, ta kasto'in to'on va'a Ndios xí'in ñayuu kúnda'i.

⁶ Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchi ini xini na yu'u —kaa Jesús xí'in tã ñoo.

⁷ Tá nì ndi'i nì nãndií kuéi tã ñoo kua'an rã, dá nì kasá'a Jesús ká'an na xí'in ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo nì sa'an ndó'o nì sa nde'é ndó noo kúu ñó'o ichi ñoo? ¿Á iin tã ko ín toon, tá'an rã xikó tãto'on xikó iin ndoo kée tachì nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó?

⁸ Koó, sa'a ñoo, ¿ndá yoo nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin tã ndixi dá'on táyí ndaa? Koó, chì ná'a vá mií ndó ña ñayuu ndixi dá'on táyí ndaa, noón kúu nã ndéi ve'e rey.

⁹ Sa'a ñoo, ¿ndá yoo nì sa'an ndo nì sa nde'é ndó, tá dáá? ¿Á iin profeta? Jaan, miían ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúu ná, ta ndáya'i cháá ka na o duú iin profeta.

¹⁰ Chì sa'a mií ná ká'an tuti ij Ndios di'a: Ná ko'jin tanda'i iin tã kuíó noo ko'on noo yo'ó,

ta kasto'on ra to'in xí'in ñayuu, dá ná kãndei nduu ná kueídó'o na ña ko'on ka'on xí'in ná.

¹¹ Miían ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúu nã ndáya'i cháá ka noo ndidaa ka taa nì kaki tixi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúu nã ndáya'i cháá ka o duú Juan.

¹² Ndã kuú nì sa xionoo Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ta ndã kuú viti deén ndá'o kéndava'a ñayuu xí'in na dána'a noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta

sadí ñayuu kini noo ñayuu ndúku ndu'u tixi ndá'a Ndios.

¹³ Ndidaa tá'an profeta xí'in ña ká'an ley Moisés nì ka'an ña kasá'a Ndios dándaki na ñayuu na, ta ndã Juan ta'ani nì ka'an dión.

¹⁴ Ta ndá kuendá mií ndó ná kãkian á kãndisa ndó ña ko'jin ka'jin xí'in ndó o koó, tído ká'an yu'u xí'in ndó ña Juan kúu Elías, na nì ka'an profeta kasaa.

¹⁵ Ta ndi ndaa ndó ió do'o, ta kúu kueídó'o va'a ndó.

¹⁶ ¿Ndi kãan tiin yu'u, dá ka'jin xí'in ndó tãto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti? Chì kée na tãto'on kée takuáchi tá ndéi xi sãdikì xi noo yá'i, ta kãyu'u tá'an xi:

¹⁷ “Nì tuu ndu flauta, tído ko ní sãrsá'a ta'on ndó'o. Ta nì xita ndu yaa nda'i kua'an, tído ko ní ndei'j ta'on ndó'o.”

¹⁸ Ta kji'o dión ta'ani kée ñayuu ndéi viti, chì tá nì kasáa Juan, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní kãni na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini nã.

¹⁹ Ta viti nì kasáa nã nì nduu tã ñayuu yo'o, ta sás'an va'a na, ta xí'in na vino, tído kaá ndo ña kúu ná iin tã nde'é, iin tã xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin rã né'e tá'an va'a xí'in ñayuu kini, xí'in tã k'jin ya'i sa'a ñó'o. Tído na kúu nã ndichì, noón kúu nã ná'a ña kómí ndisa na ña ndichì.

Nda'i kúu ví na ndéi ñoo Corazín, xí'in na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

²⁰ Nì ndi'i, dá nì kasá'a Jesús dánani na ñayuu ndéi ñoo ná'ano noo nì kee na kuá'a ña ndato, dá chì ko ní xiin ta'on na ñoo ñoo nãndikó ini ná sa'a kuáchi kée na, ta kaá Jesús:

²¹ —¡Nda'i kúu ví ndo'o, nã ndéi ñoo Corazín! Ta, ¡nda'i kúu ví ndo'o, nã ndéi ñoo Betsaida! Chì tá ní kée yu'u ña ná'ano noo ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón tãto'on nì kee yu'u ña ná'ano noo mií ndó, ta kúu ndã sa oon va nì nãndixi nda'i na, ta nì nãndei nda'i na noo yaa sa'a ña nì nãndikó ini ná sa'a kuáchi nì kee na, ní kúu.

²² Sa'a ñoo ká'jin xí'in ndó ña tá ná kãndaá kuú keyikó Ndios sa'a ndidaa ñayuu, dá kãan ka'i ka ví ndo'o ndó'o o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón.

²³ Ta ndó'o, nã ñoo Capernaum, ká'an ndó ña ndã induu xinkuei ndó, tído ndó'o kúu nã ko'lon ní'ini Ndios ndã maã indayá, dá chì tá ní kée yu'u ña ná'ano ñoo Sodoma, ña kãan nì kee noo ndó'o, miían ndaa kãkaã ij vá ñoo Sodoma ndã kuú viti, ní kúu.

²⁴ Sa'a ñoo ká'jin xí'in ndó ña tá ná kãndaá kuú keyikó Ndios sa'a ndidaa ñayuu, dá kãan ka'i cháá ka ví ndo'o ndó'o o duú ñayuu kini nì sa ndei ñoo Sodoma.

Kádi ndã'o ini Jesús kée na kúu Espíritu ij Ndios

²⁵ Mií hora daá nì ka'an Jesús xí'in Ndios:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúú sato'o induú xí'ín noñó'o yó'o, chí nì chikáa de'e ní ña yó'o noo ná ndíchí, xí'ín ná kátóni ini. Ta nì na'a nían noo ná kò kátóni va'a ini.

²⁶ Díón nì kee ní, tatá Ndios, chí kì'o díón nì ñata'an ini mií ní.

²⁷ Ta ndidaa ña'a nì ñakì'o tatá Ndios noo yú'u. Ta nì iin tó'ón ñayuu kò ná'a ndá yoo kúú yu'u, ná kúú de'e Ndios, chí iin tó'ón miío tatá Ndios kúú ná ná'a ndá yoo kúú. Ta nì iin tó'ón ñayuu kò ná'a ndá yoo kúú tatá Ndios, chí iin tó'ón dinj yu'u, ná kúú de'e na, kúú ná ná'a ñaa, xí'ín ndi ndaa mií va ñayuu ká'an yu'u, ná kúú de'e Ndios, na'in ná noo.

²⁸ Nakìj ndidaa ndo'ó, ná kúú tatí, ndo'ó ná ndído ve'e, noo yú'u, dá nakì'oi ña nani'ij ndée ndo.

²⁹ Ta kandio nduú ndo yukú xí'ín yu'u, dá katí'a ndó kee ndó táto'on kée yu'u, chí yu'u kúú iin ná masó, iin ná nda'í ío ini, ta xí'ín yu'u, dá koni ndo nani'ij ndée ndo,

³⁰ dá chí kò kuáchi ta'on kandio ndó yukú yu'u, ta o dákuío ve'e ta'oin ndo'ó —kaa Jesús.

12

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a kuu nani'ij ndée na Israel

¹ Tiempo daá ñóó chíka'anda Jesús kua'an ná noñó'o noo kaa tirió tein iin kuu nani'ij ndée na Israel. Ta kuiko ndá'o ta xionoo xí'ín ná. Sa'a ñoo nì kasa'a rá taó ra yoko tirió, ta seí ra ñonján kua'an ra.

² Dá nì xini dao ta fariseo ña kée ra díón, dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Yá'a ta xionoo xí'ín ní kée ra ña kò kánian kee ra kuu nani'ij ndée yo.

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Zá kò óon ta'on ka'í ndó ña nì kee David tá sa na'a xí'ín ta sa xionoo xí'ín ná tá nda'í nì kuiko na?

⁴ Chí kaáan ña nì ku'u na nì ve'e Ndios, ta nì seí na pan, ña dókò ta dutì noo Ndios, chí nì kò kánian keí mií ná ña, nì ta xionoo xí'ín ná. Sava'a ta dutì va kuu keí ña.

⁵ O, zá kò óon ta'on ka'í ndó noo ley ña nì ya'a ta dutì nì kexóon ra ini ve'e ñe'o ká'ano yó kuu nani'ij ndée yo? Tído kò ta'ón kuáchi kíán ña kée ra díón.

⁶ Ta ká'in xí'ín ndó ña ndáya'í cháá ka ná iin noo ndo o duú ve'e ñe'o ñoo.

⁷ Di'a kaá to'on Ndios: “Kónij ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña doko ndo ña'a nooí.” Tá nì kandaá ini ndo to'on yó'o, dá kíán o dátaí kuáchi ta'on ndó ná kò ña'a kée.

⁸ Chí ío choon noo ndá'a ná nì nduu taá ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu nani'ij ndée yo —kaa ná.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin ta nì natii ndá'a

⁹ Dá nì ñakì'in Jesús kua'an ná. Ta nì saa ná nì ku'u na ini ve'e noo náta ka ná ñoo ñoo.

¹⁰ Ta ñoo nákaá iin ta nì natii iin xoo ndá'a. Ta kóni ta fariseo nì'í rá ndi koo dátaí kuáchi ra Jesús noo ta né'e choon, sa'a ñoo nì ndato'ón ñaa rá:

—Zá kuu nduva'a yó ñayuu kuu nani'ij ndée yo, kaá ley?

¹¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta, zndi ndaa ndo'ó, tá ná kankao iin léko ndo ini iin yáí tein kuu nani'ij ndée yo, á o kó'on ta'on ndo taó ndo rí?

¹² Ta kana'a ndó ña ndáya'í cháá ka iin ñayuu o duú iin léko. Sa'a ñoo kaá yu'u ña kuu va kee yó ña va'a tein kuu nani'ij ndée yo.

¹³ Dá nì kaa ná xí'ín ta kú'u ndá'a ñoo:

—Ná dákaa ndá'on.

Dá nì ñadákaa ra ndá'a rá, kúú nì nduva'a vaan táto'on kì'o ío va'a iin kaan.

¹⁴ Dá nì kan kuei ta fariseo ñoo kua'an ra. Dá nì kasa'a rá ndátó'ón kue'é ra ndi kee ra, dá ka'áni rá Jesús.

Di'a kua'an ña nì taa Isaiás sa'a Jesús

¹⁵ Tá nì kandaá ini Jesús ña kóni ra ka'áni ñaa rá, dá nì kee na kua'an ná iin ka xián, ta kua'a ndá'o ñayuu tákuei ñaa kua'an ná. Ta nì nduva'a Jesús ndidaa ná kú'u.

¹⁶ Ta nì sa'anda ná choon noo ñayuu ñoo ña ná dá'a ni kasto'on na xí'ín dao ka ñayuu sa'a ña ndato nì kee na.

¹⁷ Díón, dá nì xinkoo to'on nì taa profeta Isaiás, chí di'a kaáan:

¹⁸ Yó'o iin ta xinkuáchi nooí, ta mií yu'u nì kaxi xi,

ta ndó'o ndá'a vai sa'a xi, ta náta'an ini xini xi.

Ko'in dákooin Espirituú dinj xi. Ta noo ndidaa ná tukú kasto'on xi ña vei kuu keyikoi sa'a ndidaa ñayuu.

¹⁹ Ta o naá tá'an ta'on xi xí'ín ni iin tó'ón ñayuu, ta o káyu'u nì'i ta'on xi,

ta nì kò iin ta'on xika keí o kueídó'o ña ka'an xi.

²⁰ Ta o ká'ano ta'on xi tayoo, kirá sa nì ta'ano.

Ta o nda'ó ta'on xi tirño'ó sa kua'an nda'o, nda ná kasandaá kuu kandeé xí dánkoo ndaa xi ñayuu nooí.

²¹ Ta mií xi kúú tandeé ini noo ná kò kúú na Israel.

Díón nì taa Isaiás.

Di'a ndo'o ñayuu ká'an ndava'a sa'a Espiritu ij Ndios

²² Dá ndaka ñayuu ñoo iin ta nákaa iin espíritu kini nì kasaá ná noo Jesús, ta kò túu noo rá, ta nì kò kuú ka'an ra kée espíritu kini ñoo. Dá nì nduva'a ñaa ná. Ta kúú nì ñaka'an ra, ta nì ñatuu noo rá.

²³ Ta kúú nì naá vá ini ñayuu kuá'a ñoo nì xini na ña nì kee Jesús, ta kaá na:

—Ndá ndi kuu de'e na ve'e rey David, na kaá na tanda'a Ndios kasaá, kúú taa káa —kaá na.

²⁴ Tá nì seídó'o tã fariseo ña dión ndátó'ón ñayuu ñoo, dá nì kaa ra:

—Kándéé taa káa taó rá espíritu kini, chí Beelzebú, tá'an ña kúú sato'an, xí'o choon noo rá —kaá ra.

²⁵ Kúú nì kandaá va ini Jesús ña dión nákanini ra, dá nì kaa na xí'in rá:

—Kana'a ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'in ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta dión ta'ani ndo'o iin ñoo o iin ve'e tá sa'ándá dao tá'an ñayuu ndéi inian, chí naá váán.

²⁶ Tá ná taó ña u'u kúú noo ña kini kéchóon noo'an, dá kían ta'andaá tá'an vaan. Ta, ¿ndi koo kaka choon né'an?

²⁷ Sa'á ñoo tá taó yu'u espíritu kini xí'in choon nì xí'o Beelzebú nooí, dá kían, ¿ndá yoo nì xí'o choon noo ndá'a dao ka na ñoo mií ndó ña taó ná espíritu kini, tá dáá? Mií vá na yó'o kúú na ná'a ña o duú ña ndaa ká'an ndo.

²⁸ Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'in ndéé Espíritu ij Ndios, dá kían kana'a ndó ña sa nì kasandaá va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

²⁹ "Chí, ¿ndi kee ví iin taa ku'u ra ve'e iin taa to'ndó ki'in kui'íná rá ña ñó'o ve'e ra tá ná o ko'óni ñaa rá din'fó'o ka? Díon karian kee ra, dá kandeé rá taó ndí'ra ña ña ñó'o ve'e ra.

³⁰ "Ta na ko ndíta xoo yu'u, noón kúú na xini u'u ñaa, ta na ko chindeé yu'u noo chóon kéei, noón kúú na dátúú choon kéei.

³¹ Sa'á ñoo ká'in xí'in ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ndidaá kúú kuachi kée ñayuu, xí'in sa'a ndidaá kúú ña'a kini ká'an na. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu ij Ndios, noón kúú na ni iin kuu tã'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi nì kee na.

³² Ta ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na nì nduu taa ñayuu yó'o, kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a Espíritu ij Ndios, noón kúú na ni iin kuu tã'ón o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi nì kee na, ni ñayuu yó'o ni ñayuu ve'i chí noo o kú'u ká'ano ini Ndios sa'a ná.

³³ "Dá chí iin yíto va'a, kuji' va'a va xí'o rá. Ta iin yíto ko vá'a, nda kuji' xí'o va rá ko vá'a. Ta xí'in kuji' xí'o va rá kandaá ini no ndá yíto kúú rá.

³⁴ ¿Ndo'ó kúú kuendá de'e koq! ¿Ndi kee ví ndó ká'an ndo iin to'on va'a tá ñayuu kini va kúú ndó? Dá chí to'on nì chiti ñó'o ini nìo iin ñayuu kían kankuei yú'u ná, dá ká'an na.

³⁵ Dá chí iin taa va'a, to'on va'a ñó'o ini nìo rá taó ra ká'an ra. Tído iin taa kini, to'on kini ñó'o ini nìo rá taó ra ká'an ra.

³⁶ Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña nakí'o ndó kuendá sa'a ndidaá to'on ko chóon nì kankuei yú'u ndo nì ká'an ndo tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu.

³⁷ Dá chí xí'in to'on ká'an ndo, kédaá xí'in ndó, dá kandoo va'a ndó noo Ndios. Ta xí'in to'on ká'an ta'ani ndó kédaá xí'in ndó, dá kandoo ndó kakuu ndó ñayuu ió kuachi noo ná.

Yó'o nì xika ñayuu ña kee Jesús iin ña ndato

³⁸ Dá nì kasáa dao tã dána'a ley xí'in dao tã fariseo, dá nì kaa ra xí'in Jesús:

—Maestro, kóni ndu ña kee ní iin ña ndato noo ndú'u.

³⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ñayuu kini nda'o kúú ndo'ó, na ndéi tiempo viti, ta xini xixi va ndó Ndios, chí xika ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandía ndó. Tído ni iin tó'ón ña ndato o kéei noo ndo, sa'va'a ña ndato nì kee Ndios xí'in profeta Jonás kían koni ndo.

⁴⁰ Chí táto'on onj nduú, onj ñoo nì sa káa Jonás tji tujaká ká'ano, ki'o dión ta'ani koni ndo kakaá na nì nduu taa ñayuu yó'o tixi ñó'o onj nduú, onj ñoo.

⁴¹ Ta nakuja ndichi ñayuu nì sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ká'an kuachi na sa'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí nì ñandikó ini na sa'á kuachi nì sa kee na tá nì daná'a Jonás noo ná. Ta iin taa ndaya'i cháá ka o duú Jonás iin noo ndo viti.

⁴² Ta nakuijn ndichi ta'ani ña'a sa dándáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá ká'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noo xika cháá ka ñayuu yó'o nì kixián nì seídó'an ña ndichí nì ká'an rey Salomón. Ta iin taa ndaya'i cháá ka kúú na iin ká'an xí'in ndó viti'ón o duú rey Salomón ñoo.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kée espíritu kini

⁴³ "Tá keta iin espíritu kini iin taa, dá kían kua'an iin xían noo ichi ndúkúan noo nani'i ndééan. Tído ko nani'an noo nani'i ndééan.

⁴⁴ Dá kásá'an nákanini inian: "Nandió koo tukui no'í ve'e noo nì ketai ve'i", kaaan. Tá nì nasáaan nì ndu'an ini taa noo nì sa ioan, ko iin ta'on nákaá ñoo, ta ndato nì ñatu'an, ta ñóchi víi kaaan.

⁴⁵ Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháá ka o duú mián. Dá násaään ndu'an kaa'ón ini taa ñoo. Ta kúú ka'í ka ví kásá'a ndó'o nìo rá o duú táto'on ki'o nì sa ndo'o nìo rá nì sa kee espíritu kini mií noo ñoo. Díon ta'ani ndó'o ñayuu ndéi tiempo viti —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì kasáa naná Jesús nandukú ñaa ná

46 Xian nani nákaq na dána'a na noo ñayuu kuá'a ñoo, kúu nì kasáa naná na xí'in ñani na. Ta kúu nì sa kuíta na satá vé'e, chî kóni na ka'an na xí'in Jesús.

47 Dá nì kast'o'on iin tãa íin ñoo xí'in Jesús: —Naná ní xí'in ñani ní, ta ndíta na satá vé'e, ta kóni na ka'an na xí'in ní.

48 Dá nì kaa Jesús: —Ná kast'o'on ndaaí xí'in ndó ndá yoo kúu nanáí, ndá yoo kúu ñanií —kaá na.

49 Ta kúu nì ñaná'a ndá'a ná ndidaa tãa xionoo xí'in ná, dá nì kaa na: —Ta yó'o va kúu nanáí, kúu ñanií.

50 Chî ndidaa na kée ña kóni tatáí Ndios, na ió induú, noón kúu ñanií, kúu kí'oi, kúu nanáí —kaá na.

13

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'a iin tãa xítí

1 Kuú dáá ñoo nì keta Jesús ve'e ñoo. Dá nì saq na nì sa koo na ió na yu'u taño'o.

2 Ta kúu nì nataka kuá'a ndá'o ñayuu noo ió na. Sa'a ñoo nì kaa Jesús ini iin barco, dá nì sa koo na ini ro. Dá nì sa ndei ñayuu kuá'a ñoo yu'u taño'o ñoo.

3 Dá nì kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

—Iin tãa xítí nì kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o ra.

4 Ta sa'a ña nì koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ña nì kuéi yu'u íchi. Kúu nì kasáa laa, ta kúu nì sei vá rian.

5 Ta dao ka tata ñoo nì kuéi tein yuu, noo ko ño'ó ndéé. Sa'a ñoo kúu yachi va nì xitaan, chî ko ní kuéi ta'on ña noo kúu ño'ó ndéé.

6 Dá tá nì xinkoo ndiandii, ta kúu nì dii vaan. Ta sa'a ña ko ta'on yo'an, sa'a ñoo nì ichi vaan.

7 Ta dao ka tata ñoo nì kuéi tein ta'íon. Ta nì sa'ano dáó ña xí'in ta'íon ñoo, sa'a ñoo nì kuyáta vaan nì kee rá.

8 Ta kúu dao ka tata ñoo nì kuéi noo kúu ñoo va'a. Ta kúu kuá'a ndá'o noni nì xí'oan, dá chî iin ciento noni nì xí'o dao tata yó'o, ta dao kaan nì xí'o oní diko noni, ta dao kaan nì xí'o oko uxian.

9 Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kueid'ó ndó —kaá Jesús.

Yó'o kást'o'on Jesús ndiva'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na

10 Dá nì kasáa tã xionoo xí'in ná noo ió na, dá nì ndato'on ñaá rá:

—¿Ndiva'a dáki'in tá'an ní dao ña'a xí'in to'on dána'a ní?

11 Dá nì kaa Jesús xí'in rá: —Dá chî noo ndo'ó va nì xí'o Ndios ña kandaq ini ndo ña ná'a mií ná sa'a ndi kee na dándáki na. Tído ko xí'o Ndios noo dao ka ñayuu ña kandaq ini na sa'a ña yó'o.

12 Dá chî ndi ndáa na nì natiin to'on ká'in, noón kúu na natiin ña kandaq cháá ka ini na. Tído ndi ndáa na ko xí'in natiin ña, noón kúu na díta di'a Ndios cháá ña kandaq ini na.

13 Sa'a ñoo dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i noo dao ka ñayuu, dá kian, va'ará ndé'é ná, tído o kandaq ta'on ini na ndi kóni kaaan, ta va'ará seid'ó na to'on ká'in, tído o kátóni ta'on ini na.

14 Kí'o dión, dá xinkoo to'on nì taa profeta Isaías, chî di'a kaaan:

Va'ará ndidaa ka vian ná kueid'ó ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaa ka vian ná kande'é ndó, tído o kandaq ta'on ini ndo.

15 Chî nì ndukáxí ndá'o níq na ñoo yó'o, ta ko xí'o na mií ná kueid'ó na, ta nì sadi ta'ani na noo ná,

dá ná o koni na xí'in noo ná, ta nì o kueid'ó na xí'in do'o na,

ta nì o kátóni ta'on ini na, ta nì o nándio kuéi na noo yu'u, dá nduva'i na.

16 Tído ndiká'an ví noo ndo'ó, chî túu noo ndo ndé'é ndó, ta ndiká'an ví do'o ndó, chî seid'ó ndó.

17 Chî miian ndaa ká'in xí'in ndó ña kua'a ndá'o profeta xí'in ñayuu ndaa nì sa ndei sa na'a nì ka'an ná koni na ña xini ndo viti, tído ko ní xini ta'on naan. Ta nì ka'an ta'ani na kueid'ó na to'on seid'ó ndó viti, tído ko ní seid'ó na to'on naan —kaá na.

Nákani Jesús ndi dándáki ña nì ñan'a na sa'a tãa xítí

18 —Kueid'ó va'a ndó, chî ko'in kast'o'in xí'in ndó ndi dándáki to'on nì dáki'in tá'in nì ñan'a'i noo ndo sa'a tã xítí ñoo.

19 Tá'an ñayuu seid'ó to'on va'a ña ká'an sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu, ta ko xí'o na mií ná kandaq ini naan, dá kian kasaq ña u'u, ta díta váan to'on Ndios, ña nì kankao níq ná. Dión dándáki yu'u íchi ñoo noo nì kuéi dao tata ñoo.

20 Ta tein yuu noo nì kuéi dao ka tata ñoo kúu ñayuu seid'ó to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádii ini na.

21 Tído ko ta'on yo'an ini níq ná, sa'a ñoo tóo vá kándisa naan. Chî tá vei tandó'ó ndó'o na, o tá kásá'a ñayuu kéndava'a na xí'in ná sa'a ña kándisa naan, kúu dánkoo va naan.

22 Ta tein ta'íon noo nì kuéi dao ka tata ñoo kúu ñayuu seid'ó to'on Ndios. Tído kásá'a ndí'i cháá ka ini na sa'a ña'a ió ñayuu yó'o, ta kátóo na koo kuíka ná. Sa'a ñoo ko sa'ano na xí'in to'on Ndios, ta nì iin ña va'a ko kée na.

23 Tído noño'o va'a noo nì kuéi dao ka tata ñoo kúu ñayuu seid'ó to'on Ndios, ta xí'o na mií ná ña kandaq ini naan. Dao noón kúu tát'o'on tata, ña nì xí'o iin ciento noni. Ta dao ka nà kúu tát'o'on tata, ña nì xí'o oní diko

noni. Ta dao ka na kuu tato'on tata, na ni xi'o oko uxu noni, chi kee na na koni Ndios —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a tirió kuéi ni xita tein tirió va'a

²⁴ Dá ni daki'in tá'an Jesús iin ka na xi'in to'on ni daná'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na: —Táto'on ki'o ni kee iin taa ni xiti tata va'a noño'ó rá, ki'o dión kee Ndios dándáki na ñayuu na.

²⁵ Ta tein kidi ta xiti ñoo, ni kii iin ta xini u'u tá'an xi'in rá, ta ni chi'i ra tata tirió kuéi noo kaa tirió ra.

²⁶ Sa'a ñoo tá ni kasá'á kana yoko tirió, dá ni kandaq ini ta kéchóon noo rá na kaa ta'ani tirió kuéi tein tirió ra.

²⁷ Dá ni sa'an ra ni ndato'ón rá sato'o ñó'o ñoo: “Tatá, zá o duú tirió va'a ni xiti ni? ¿Ndiva'a kaa ta'ani tirió kuéi tein tirió ní, tá dáá?”

²⁸ Dá ni kaa sato'o ñoo xi'in rá: “Iin taa xini u'u va naá ni kexixi ni chi'an.” Dá ni kaa ta kéchóon ñoo: “Zá ko koni ní ná ko'on ndu to'on nduan?”

²⁹ Dá ni kaa ra: “Ná dá'a ni ko'on ndo to'on ndoan, dá chi tá ná to'on ndoan, nda tirió va'a kana xi'an.

³⁰ Konó ndó ná kua'ano dáó na xi'in tirió va'a ñoo nda ná kasandaá kuu naki'in va'a yó tirió ñoo. Dá tá ná kasandaá kuu ta'andaan, dá ka'andaj choon noo ra naki'in va'a tirió, ta kaa xi'in rá: To'on ndó dinño'ó tirió kuéi, ta kató ndoan tato'on kató ndó ndayo'o, dá chiño'ó ndoan. Tido na kuu tirió va'a ñoo, ná taán va'a ndoan ini yakaí” —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tata leé ló'o nani mostaza

³¹ Dá ni daki'in tá'an Jesús iin ka na xi'in to'on ni daná'a na, ta kaá na:

—Táto'on ki'o ndó'o iin tata nani mostaza, na ni xiti iin taa noño'ó rá, ki'o dión kee Ndios dándáki na ñayuu na.

³² Ta mi'an ndaa na yó'o kuu tata pali cháá ka noo dao ka tata chi'i yó noño'ó yo. Tido tá ni xitaan, ta kuu sá'ano dikó ka vián o duú dao ka yuku, ta nduan iin yito, sa'a ñoo kasaá laa, ta káva'a ri táka ri tein ndá'a rá —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a na dakuita tachí yusa pan

³³ Dá ni daki'in tá'an tuku na iin ka na xi'in to'on ni daná'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Ki'o dándáki Ndios ñayuu na kían tato'on ki'o kee na dakuita tachí yusa káva'a pan, na ni tiin iin ná'a, ta ni daki'in tá'an naá xi'in oni yaxi harina, dá nakuita tachían —kaá na.

Na yó'o nákaní ndiva'a dána'a Jesús dión

³⁴ Ta dión ni daki'in tá'an Jesús dao ka na xi'in to'on ni daná'a na noo ñayuu kuá'a ñoo. Ta ko ní sá dána'a ta'on na tá ko ní sá daki'in tá'an na dao na xi'in to'on ni sa daná'a na.

³⁵ Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta, chi di'a kaaan:

Ko'in daki'in tá'in dao na noo to'on dána'i noo ñayuu.

Ta ki'o dión dána'i noo ná sa'a ndidaa na sa io de'é nda rá ni kasá'a sa'a ñayuu.

Yó'o nákaní Jesús ndi dándáki na ni daná'a na sa'a tirió kuéi xi'in tirió va'a

³⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús ndisá'an xi'in ñayuu ñoo, dá ni ku'u na ini ve'e in ñoo. Dá ni natuu yati ta xionoo xi'in ná ñoo, dá ni kaa ra:

—Nakaní ní xi'in ndu'u ndi dándáki na ni daná'a ní sa'a tirió kuéi ñoo.

³⁷ Dá ni kaa na xi'in rá:

—Taa ni xiti tirió va'a ñoo kuu na ni nduu taa ñayuu yó'o.

³⁸ Ta ñoo xiti ñoo kuu ñayuu yó'o, ta tata tirió va'a ñoo kuu ndidaa ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios, ta tirió kuéi ñoo kuu na ñó'o tixi ndá'a na u'u.

³⁹ Tá'an ra ni xini u'u ta ni xiti ñoo kuu na u'u, ta kuu ni naki'in va'a ra tirió ñoo kuu kuu keyiko Ndios sa'a ñayuu. Ta taa ni naki'in va'a tirió ñoo kuu ángel Ndios.

⁴⁰ Dá chi táto'on ni kee ra ni to'on ra tirió kuéi noño'ó rá, ta ni ndi'i ni chiño'ó raán noo kéj ñó'o, ki'o dión koo tá ná kasandaá kuu noo ndí'i.

⁴¹ Chi tanda'a na ni nduu taa ñayuu yó'o ángel kéchóon noo ná kii na naxi na ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios, ta tao xoo na ndidaa na kedaá xi'in ñayuu na, dá kee na kuachi xi'in ndidaa na kee na kini.

⁴² Dá ko'on ángel ñoo taán naá ná noo kéj ñó'o ini xito. Noo kuaki na, ta ñoo kuu noo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na.

⁴³ Ta na kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ndato natoon na tato'on toon ndindii kandeí na noo ió tatá Ndios dándáki na. Ta na ió do'o, ná kueídó'o na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ni nani'i iin kidi di'on

⁴⁴ Táto'on ki'o dándáki Ndios ñayuu na kían tato'on iin kidi di'on nákaa de'e noño'ó xiti. Chi iin kuu, dá ni nani'i iin taa kidi ñoo, dá ni nachikáa de'e tuku raan, ta kadi ini ra kua'an nó'o rá. Dá ni sa'an ra ni dikó ndí'i ra na'a ió noo rá, dá ni xiin ra ñó'o noo nákaa de'e kidi di'on ñoo.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ni nani'i iin yuu di'on ndato nda'o

⁴⁵ Táto'on ki'o dándáki Ndios ñayuu na kían tato'on na ni ni'i iin taa ni naka'an nda'i xi'in yuu di'on.

46 Chì tá nì nanì'ì t̃a ñoo iin yuu dion ndato cháá k̃a, dá nì sa'an r̃a nì ñikó ndí'ì ra ñ̃a ió noo rá, dá nì xiin raan.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ñõno

47 T̃átó'on k̃i'o dándáki Ndios ñ̃ayuu na kían t̃átó'on iin ñõno, ñ̃a kían chirnee ra ini taño'õ, ta ndi ndáa mií vá t̃iyaká sárnee nooán.

48 Tá nì chití nooán, dá taó raán yu'ú t̃akuií, dá kandeí ra k̃axi ra t̃iyaká taán r̃a ini t̃iyik̃a rá, ta kirí k̃o vá'a taó xóo ra.

49 Ta dión ta'ani koo kuú noo ndí'ì, ch̃i kankuei ángel kanoo na taó xóo na ñ̃ayuu kíni tein ñ̃ayuu ndaa.

50 Ndí'ì, dá taán ná ñ̃ayuu kíni ñoo noo k̃éi ñó'o ini xit̃o. Ta ñoo kuaki na, ta ñoo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na —kaá ña.

Yó'o dána'a Jesús sa'á ñ̃a sa'á xí'ín ñ̃a yatá

51 Dá nì ndat̃ó'on Jesús t̃a xionoo xí'ín ná: —¿Á nì kandaá ini ndo ndidaá ñ̃a nì ka'ín xí'ín ndó?

Dá nì kaa r̃a xí'ín ná:

—Jaan, tata.

52 Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kana'á ndó ñ̃a tá nì ndu'ú iin r̃a dána'a ley Moisés t̃ixi ndá'a Ndios, dá ndo'o ra t̃átó'on ndó'o sato'o iin ve'e, dá ch̃i taó rá ñ̃a sa'á xí'ín ñ̃a yatá ñó'o ini sato'á.

Di'a nì ndo'o Jesús tá nì no'o na ñoo Nazaret

53 Dá tá nì ndí'ì nì ñakí'ín tá'an Jesús ndidaá t̃o'on yó'o nì ka'án ña xí'ín rá, dá nì kee na kua'án ña.

54 Dá tá nì ñasáa na ñoo mií ná, dá nì ñan'á ña ini ve'e noo náta ña ñoo ñoo. Ta nì naá ini na ñoo na ndé'è ñ̃a ná, ta kaá ña:

—¿Ndeí nì ni'ì t̃a káa ñ̃a ndichí ná'á rá, xí'ín ñ̃a kándéé rá kée ra ñ̃a ná'ano xí'ín ñ̃ayuu?

55 ¿Á o duú ñ̃e t̃a t̃uxí yit̃o vá kúu r̃a káa?

¿Á o duú María va kúu naná r̃a káa, ta ñani r̃a kúu Jacobo xí'ín José, xí'ín Simón, xí'ín Judas?

56 ¿Á o duú k̃i'o r̃a káa ndéi tein yó yó'o? Sa'á ñoo, ¿ndeí nì ni'ì t̃a káa ñ̃a ndichí ná'á rá? —kaá ñ̃ayuu ñoo.

57 Sa'á ñoo k̃o nì nákoní ta'on ñ̃aá ná. Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ndeí kúu mií vá ió ñ̃añó'ó ñ̃ayuu noo ndu'ú, ña kúu profeta. Tído ña kúu ña ñoo ndu, xí'ín ña ve'e ndu, noón di'a kúu na káñó'ó ñ̃aá —kaá ña.

58 Ta k̃o ní kée kua'á ta'on na ñ̃a ná'ano noo ná sa'á ñ̃a k̃o ní xín na kandísa ñ̃aá ná.

14

Di'a nì kuu tá nì xí'ì Juan, na sa'á ñakódo ndúta ñ̃ayuu

1 Tiempo daá ñoo nì ni'ì tó'on rey Herodes sa'á ndidaá ñ̃a ndato kée Jesús.

2 Dá nì kaa r̃a xí'ín t̃a kéchóon noo rá:

—Juan, tá'an r̃a sa'á ñakódo ndúta ñ̃ayuu va kúu t̃a ñoo. Nì náta ña va ra, sa'á ñoo kándéé rá kée ra ñ̃a'a ndato xí'ín ñ̃ayuu.

3 Dión nì kaa Herodes, dá ch̃i mií rá nì sa'anda choon, dá nì tiin soldado Juan, dá nì so'oni ñ̃aá rá xí'ín cadena, dá nì ch̃ikáa ñ̃aá rá ve'e k̃a, ch̃i k̃i'o dión nì k̃ik̃a Herodías, ñ̃a nì sa kuu ñadi'ì ñani ra, t̃a nì sa naní Felipe.

4 Dión nì kee ra, ch̃i di'a nì kaa Juan xí'ín rá:

—Kuachi nda'o kían, ch̃i ió yo'ó xí'ín ñadi'ì ñañon —kaá ña.

5 Sa'á ñoo nì ka'án rá ka'áni ñ̃aá rá, tído yu'ú r̃a na ñoo r̃a, ch̃i nì kándísa na ñ̃a Juan kúu iin profeta.

6 Tído tá nì naixino Herodes kua'á rá, dá nì sarsá'á ñ̃e di'ì Herodías noo rá. Ta kúu nì náta'an ini r̃a ñ̃a nì kee xi.

7 Sa'á ñoo nì ya'a yu'ú rá nì ka'an r̃a t̃o'on t̃a ñ̃a k̃i'o ra ndi ndáa mií vá ñ̃a'a ná kaka'á xi.

8 Dá nì ñaká'an kue'è ñ̃aá ñ̃a kúu naná xi. Sa'á ñoo nì kaa xi xí'ín rá:

—K̃i'o ní iin ko'õ ná kaka'á ñ̃i ña, t̃a ñakódo ndúta ñ̃ayuu, nooí —kaá xi xí'ín rá.

9 Tá nì kaa xi dión, kúnda'í nda'o nì kuu ini Herodes, tído sa'á ñ̃a nì xi'o ra t̃o'on ra noo xi, ta sa'á ñ̃a nì seídó'o ndidaá ñ̃ayuu ndéi mesa ñ̃a nì ka'án r̃a dión xí'ín xi, sa'á ñoo nì sa'anda r̃a choon ñ̃a dión koo.

10 Dá nì sa'anda r̃a choon noo soldado r̃a ñ̃a ná ka'anda r̃a dik̃o Juan noo náka'á na ve'e k̃a.

11 Dá nì sa'anda raán, ta nì ch̃ikáa r̃a ñ̃i ná ini iin ko'õ né'e ra nì kasáa r̃a nì xi'o raan noo tadi'í ñoo. Dá nì xi'o xian noo naná xi.

12 Dá nì kasáa t̃a xionoo xí'ín Juan nì ñaki'ín ra yikí koño ña. Dá né'e raan nì sa'an r̃a nì ñandúxi ra. Dá nì kee ra kua'án r̃a kast̃o'on ra xí'ín Jesús ñ̃a nì kuu.

Di'a nì kuu tá nì xi'o Jesús ñ̃a'a nì sasá'an o'on mil t̃a

13 Tá nì kandaá ini Jesús ñ̃a dión nì ndo'o Juan, dá nì kaa na ini iin barco, dá nì kee na kua'án ña iin k̃a xian noo ko'õ ñ̃ayuu ndéi. Tído nì kandaá ini ñ̃ayuu noo kua'án Jesús, dá nì kankuei na iin rá iin ñoo noo ndéi na xika sa'á ná tákuei na kua'án ña ni'ì ná Jesús.

14 Tá nì keta Jesús ini barco ñoo, kúu nì xini ñ̃a ñ̃a kua'á nda'o ñ̃ayuu ndéi ndatí ñ̃aá. Ta kúu nì kuu'ín nda'o ini na sa'á ñ̃a, sa'á ñoo nì ndu'ú'á na ndidaá na kú'ú ñó'o tein ñ̃ayuu ñoo.

15 Tá nì ini kuu daá ñoo, dá nì natuu yati ñ̃aá t̃a xionoo xí'ín ná. Dá nì kaa r̃a xí'ín ná:

—K̃o t̃a'ón ve'e ndíta yati yó'o, ta sa nì ini va, sa'á ñoo ka'anda ní choon noo ñ̃ayuu kua'á yó'o ñ̃a ná ko'õ ña noo ñó'o ñoo kuálí, dá ná kuiin na ñ̃a'a kasá'an na.

16 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kọ káni ta'an ko'on na ndukú ná ña kasá'an na. Kì'o mii ndo'ó ña'a ná kasá'an na.

17 Dá nì kaa ra:

—Kọ tǎ'ón ña'a kua'a né'e ndu. Sava'a o'on pan xí'in uú tɔyáká va.

18 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'án ndo ki'in ndóan, tá dáá.

19 Dá nì sa'anda na choon ña ndidaá ñayuu ná kande'i na noo ita ñoó. Dá nì tiin na ndin o'on pan ñoó xí'in ndi nduú tɔyáká ñoó. Dá nì nandé'é noo ná chí induú. Dá nì nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nì ðakuáchi na pan ñoó xí'in tɔyáká ñoó. Dá nì xì'o naan noo tǎa xionoo xí'in ná. Dá nì dasá ráan noo ñayuu kuá'a ñoó.

20 Dá nì sasá'an ndidaá ñayuu ñoó ndá nì ndinoo va'a ini na. Dá tá nì ndi'i, dá nì ðakúti tǎ xionoo xí'in Jesús ñoó uxí uú tɔyíkǎ xí'in ña'a nì kandoo noo nì sasá'an na.

21 Ta tǎtǎ'o on o'on mii tǎa nì sasá'an nì kee Jesús, ta kọ in ta'on ní kekuendá na ñá'a xí'in takuáli.

Di'a nì kuu tá nì xika Jesús noó tǎñ'o

22 Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda Jesús choon noó tǎa xionoo xí'in ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra iin kǎ xoo tǎñ'o. Dá nì kandoo Jesús ka'an na ndisá'án xí'in ñayuu kuá'a ñoó.

23 Tá nì ndi'i nì ka'an na ndisá'án xí'in ná, dá nì kee na kua'an na diní yúku iin ñoó ka'an na xí'in Ndios. Dá tá nì kuaá, iin tó'ón mii vá ná nákaa diní yúku ñoó.

24 Ta ðuú nì ta'j dáo ij vá barco ñoó kua'an ra noó tǎñ'o ñoó. Ta kúú xoo di'a xoo di'a nákuin ndichi takují ñáni tá'an rá ndjika barco noo kánóo rá kua'an ra, ta deén ndá'o vei tachí chí xoo noó kua'an ra.

25 Dá tá nì kundikí, dá nì kee Jesús xika na noó takují ñoó kua'an na nì'í ná barco ñoó.

26 Tído tá nì xini tǎ xionoo xí'in Jesús ña xika na vei na noó takují ñoó, kúú nì kandadi ndá'o ra, ta nì kayu'ú rá:

—jKáa vei i'íná!

Ta kúú nì'í ndá'o nì kayu'ú rá sa'a ña nì yu'ú ra.

27 Ta kúú nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ndeé koo ini ndo. Mii vá yu'ú kúú. O sa yu'ú ndo.

28 Dá nì kaa Pedro xí'in rá:

—Tatá, tá mii ní kúú ní, konó ní ná kakai noó takují xaan saaj nì'í mii ní.

29 Dá nì kaa na xí'in rá:

—Nakí.

Dá nì noo Pedro. Dá nì kee ra xika ra noó takují ñoó kua'an ra nì'í rá Jesús.

30 Tído sa'a ña ndé'é rá ña deen kána tachí ñoó, sa'a ñoó nì kixian nì yu'ú ra. Ta kúú nì kasá'a kọketa ka'ani ra kua'an ra ini takují. Dá nì kayu'ú rá:

—jDákaki ní yu'ú, tatá!

31 Dá nì tiin na ndá'a rá nì kane'e na, dá kaá na xí'in rá:

—Cháá ndá'o kándéé inon yu'u. ¿Ndiva'a nì nakani kuáchi inon?

32 Dá tá nì keta na xí'in rá ini barco, kúú nì sa tuu va tachí deén ñoó.

33 Dá nì natuu yati ndidaá tǎa ño'o ini barco ñoó noo Jesús, ta nì sa ndáño'o ñaá rá, ta kaá ra xí'in ná:

—Mián ndaa ndisa de'e Ndios kúú mii ní.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús na kú'u ndéi chí kuendá Genesaret

34 Dá tá nì ndi'i nì chíka'anda na noó tǎñ'o ñoó, dá nì saá na noo kúú kuendá Genesaret.

35 Tá nì nakoni ñayuu ñoó ña Jesús kúú ná, dá nì taxí tá'an na nì sa'an na iin rá iin ñoó ño'o ñoó, ta nì kast'o'on na xí'in ndidaá ñayuu ña nì kasáa Jesús. Ta ndáka na ndidaá na kú'u nì saá na noó Jesús.

36 Dá nì seí ndá'í na noo Jesús ña ná konó ná dáko'on ndá'a ná sava'a yu'ú kotó na, dá ná nduva'a na, kaá na. Ta ndidaá na nì dáko'on ndá'a yu'ú kotó na ñoó nì nduva'a.

15

Yó'o dána'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni tǎa

1 Ta kúú nì natuu yati dao tá fariseo xí'in tǎ dána'a ley Moisés noó Jesús. Tǎ yó'o kúú ra nì kii ñoo Jerusalén. Dá nì kaa ra xí'in ná:

2 —¿Ndiva'a kọ kée tǎ xionoo xí'in mii ní tǎto'on k'ì'o nì ðaná'a tǎ sa'ano ñoo yo tá sata? Chì kọ nákata ra ndá'a rá xí'in ñaño'ó, dá keí rá pan.

3 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndo'ó, ¿ndiva'a dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndi'i cháá kǎ ini ndo kee ndó choon nì sa'anda tǎ sa'ano ñoo yo?

4 Dá chí di'a kua'an choon nì sa'anda Ndios: “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndó xí'in noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mii vá ñayuu ná ya'a ka'an ndava'a xí'in tatá na o xí'in naná na, na yó'o kúú na kánian kuu.”

5 Tído ndo'ó kúú ra kaá ña kuu va ka'an ñayuu xí'in tatá na, xí'in naná na: “O kúu ta'on chindeé mii ní xí'in ña'a né'e va'í, chí sa nì kaaj k'ì'oi ña noo Ndios.”

6 Ta sa'a ña ká'an na dión, sa'a ñoó kọ káni kaan chindeé ná tatá na xí'in naná na, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátúú ndó choon nì sa'anda Ndios xí'in ña nì ndaki ini mii ndó.

7 'jTǎa uuy noo vá kúú ndó! Ndaa va nì ka'an profeta Isaías sa'a ndo, chí di'a nì taa na:

8 Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'ú xí'in yu'ú oon va na, tído xí'in nio ná kọ kóni ta'on na yu'ú.

9 Kọ ndáya'í ta'on ña ndáño'o na yu'ú, dá chí ña dána'a na kúú ña nì ndaki ini ñaxintóni tǎa va.

10 Dá nì kana Jesùs ñayuu kuá'a ñoo ña ná nati yati cháá ka na, dá nì kaa na xí'in ná: —Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, dá kátóni va'a ini ndó.

11 Ni iin ña'a sei ndó kó dáyakó ñaa noq Ndios. To'on kánkuei yú'u vá ndó kían dáyakó ñaa.

12 Dá nì natuu yati taa xionoo xí'in ná, dá nì kaa rá:

—¿Á ná'a ní ña nì tar'u'u nda'o ini ta fariseo sa'a ña nì ka'an ní dión?

13 Dá nì kaa Jesùs xí'in rá:

—Ndidaa yuku, ña kó ní xíti tatái, na ío induu, ñoo kían kánian to'on na xí'in nda y'o'an.

14 Ná dá'a ni nakani ini ndó sa'a rá, chí taa kó túu noq vá kúu rá, ta tiin ndaa rá dao ka na kó túu noq. Chí tá tiin ndaa iin taa kó túu noq iin ka ta kó túu noq, dá kían ndi nduu rá kuei ini yái.

15 Dá nì kaa Pedro xí'in ná:

—Nakani ní xí'in ndu'u ndi dándáki to'on nì dákí'in tá'an ní nì dān'á ní noq ñayuu kuá'a ñoo.

16 Dá nì kaa na xí'in Pedro:

—¿Á dión ta'ani kó kátóni ta'on ini ndo'ó?

17 ¿Á kó kándaq ta'on ini ndó ña ndidaa ña'a sei ñayuu, ini tixi va na kua'an? Tá kúu tá nì ndi', dá kua'an na sata vé'e tatá náan.

18 Tído to'on kánkuei yú'u ná, ñoo kían vei nda maá níó ná, ta ñoo di'a kían dáyakó ñaa noq Ndios.

19 Dá chí nda maá níó ná vei ña kini nákani ini na kee na, dá ka'áni ná ñayuu, ta kée na kuachi xí'in na kó kúu ñadi'í na o yi'í ná, ta kée na ña ka'an noq xí'in ñí'í ná, ta kí'in kuí'íná ná, ta káva'a na kuachi to'on sa'a dao ka na, ta ka'an ndava'a na sa'a ndi ndaa mií va ñayuu.

20 Ndidaa ña kini yó'o kían dáyakó ñaa noq Ndios. Tído ña kó nákata na nda'a ná xí'in ñaño'ó, dá keí ná ña'a, kó dáyakó ta'on ñaa noq Ndios.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesùs iin de'e di'í ña'á túkú

21 Dá nì keta Jesùs ñoo ñoo, dá nì kee na kua'an na xí'in taa xionoo xí'in ná chí kuendá ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón.

22 Ñoo nì kasáa iin ñá'a, ta kían iin ñá'a kuendá Canaan. Ta nì kixián iin ñoo ló'o nákaq yati ñoo. Dá nì kayu'án Jesùs:

—Tatá, mií ní na kúu de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a yu'u, chí ndó'o nda'o níó de'e di'í kée iin espíritu kini.

23 Tído ni iin to'on kó ní ka'an na xí'an. Dá nì natuu yati taa xionoo xí'in ná. Dá nì sei nda'í rá noq Jesùs, ta kaá rá xí'in ná:

—Ka'an ní xí'in ñá'a káa ná ko'an, dá chí káyu'ú nda'a vaán tákaa'n vei ná sata yó.

24 Dá nì kaa Jesùs:

—Sava'a noq na Israel, na kúu táto'on iin léko, kirí nì ndaño'ó vá, nì tanda'a Ndios yu'u veii.

25 Dá nì kasáa ñá'a ñoo nì sa ku'in xitíán noq Jesùs, ta nì kaaq:

—¿Chindeé ní yu'u, tatá!

26 Dá nì kaa Jesùs xí'an:

—Kó vá'a ta'on kuio ndaa yó pan ndá'a takuáli, ta kí'o yóan noq tina.

27 Dá nì kaa ñá'a ñoo xí'in ná:

—Ndaa va ká'an ní, tatá. Tído sei va tina ñoo yúchi pan ña kúei yú'u mesa sato'o rí.

28 Dá nì kaa Jesùs xí'an:

—Naná ló'o, mián ndaa ndisa kándéé ká'ano inqon yu'u. Ta ná ko'in keei ña xíkqon —kaá na.

Ta kúu mií hora daá ñoo nì nduv'a de'e di'áan.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesùs kua'a nda'o ñayuu

29 Dá nì kee Jesùs kua'an na. Tá nì kasandaá yati na yú'u taño'o naní Galilea, dá nì kaa na diní iin yúku iin ñoo. Dá nì sa kqo na ío na.

30 Ta kua'a nda'o ñayuu nì natuu yati noq ná, ta ndáka na na nì natíi sa'a, xí'in na kó túu noq, xí'in na kó kuú ká'an, xí'in na kó ndaa va'a ndá'a xí'in sa'a, xí'in na ndó'o dao ka kúe'e, nì kasáa na nì chíndeí ñaa ná noq iin Jesùs. Dá nì nduv'a'a ñaa ná.

31 Ta kúu nì naá ini ñayuu ñoo sa'a ña nì ñaka'an na kó kuú ka'an, ta nì nduv'a'a na kó ndaa va'a ndá'a xí'in sa'a, ta nì ñakaka na nì natíi sa'a, ta nì natuu noq na kó túu noq. Ta nì keká'ano ndidaa ñayuu ñoo Ndios, na ndaño'o na Israel.

Di'a nì kuu tá nì xí'o Jesùs ña'a nì sasá'an komi mil taa

32 Dá nì kana Jesùs taa xionoo xí'in ná ñoo. Dá nì kaa na xí'in rá:

—Kú'u nda'o ini sa'a ñayuu kuá'a yó'o chí sa nì xjino oní kuu ndéi na xí'in yu'u, ta kqo ká ña'a kasá'an ná. Tído kó kóni ta'on yu'u tanda'a nditai na no'o ve'e na, dá chí oon nì kuu yi'í na íchi.

33 Dá nì kaa ta xionoo xí'in ná ñoo:

—¿Ndeí kí'in yó kua'a pan noq kúu ño'ó íchi yó'o kí'o yó keí ñayuu kuá'a yó'o, dá ndinoo ini na?

34 Dá nì ndato'ón ñaa Jesùs:

—¿Ndidaa pan né'e ndó?

Dá nì kaa rá xí'in ná:

—Usa va pan né'e ndu'u, xí'in cháa tiyaká.

35 Dá nì sa'anda Jesùs choon ña ná kandeí ñayuu ñoo noq'ó'o.

36 Dá nì tiin na ndin usa pan xí'in tiyaká ñoo. Dá nì ñakí'o na ndivé'e noq Ndios. Dá nì sa'anda na pan ñoo. Dá nì xí'o naqon noq ta xionoo xí'in ná. Dá nì dasá rán noq ñayuu kuá'a ñoo. Ta dión ta'ani nì kee na xí'in tiyaká ñoo.

37 Dá nì sàsá'an ndidaá ñayuu ñoó ndá nì ndinoo va'a ini ná. Tá nì ndi'i, dá nì ðakúti rá usá tìyiká xí'in ñá nì kandoo noó nì sàsá'an ñayuu ñoó.

38 Ta òta nì sàsá'an ñoó nì sá kuu tátò'on komj mìl, ta kò ìn ta'on ní kekuendá nà ñá'a xí'in takuálí.

39 Tá nì ndi'i, dá nì ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoó. Dá nì kaa na ini barco xí'in òta xionoo xí'in ná. Dá nì kí'in na kua'an nà chí kuendá Magdala.

16

Yó'o nì xiká tã fariseo ñá ná kee Jesús iin ñá'a ndato

1 Ñoó nì kasáa dao tã fariseo xí'in tã saduceo, ta nì ka'an rá dátuu rá Jesús, chí nì xiká rá ñá kee na iin ñá'a ndato chí induú, dá ná kande'á á miian ndaa nì kii na noo Ndios.

2 Dá nì kaa nà xí'in rá:

—Tá kua'an kuaá, dá kaá ndo: “Vá'a ndá'o koo taan, chí nì kana kua'a induú.”

3 Tá nì tuu noo na'a, dá kaá ndo di'a: “Kana ndá'o tachí kuú viti, chí nì kana kua'a induú, ta ìn víkò ndá'o.” ¡Kúú ndó ñayuu uu noo, dá chí va'a tì'a ndó kándaá ini ndo ndi kee induú, tído kò kándaá ini ndo ndi kóni kaa ñá ná'ano xiní ndo tiempo viti!

4 Ñayuu kíni ndá'o ndéi tiempo viti, ta xiní xixi na Ndios, chí xiká nà ñá kee yu'u ñá ndato noo ná, dá kandísa na. Tído o kée ta'an vai ní iin ñá ndato noo ná. Sava'a ñá ndato nì ndo'o Jonás koni nà ndo'o yu'u —kaá nà.

Dá nì ðankoo ñáá Jesús, dá nì kee na kua'an nà.

Di'a kua'an ñá nì dána'a Jesús sá'a ñá kò va'a dána'a tã fariseo

5 Ta nì saá nà iin ká xoo taño'o, tído nì nandodó tã xionoo xí'in ná kane're pa pan kee rá xí'in ná.

6 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kandaá ndo míi ndó noó ñá dákuíta tachi pan, ñá kían kéchóon tã fariseo xí'in tã saduceo.

7 Dá nì kasá'a ndátó'on tá'an míi tã xionoo xí'in ná ñoó:

—Díon ká'an nà, chí kò ní sá ne'e yó pan kixió.

8 Kúú nì kándaá va ini Jesús ñá nì ka'an rá díon. Dá nì kaa nà xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndátó'on kuáchì ndo sá'a ñá kòo pan ne'e ndó? ¿Á cháá vá kándéé ini ndo yu'u, ndani?

9 Ta, ¿á kò kándaá ij vá ini ndo? ¿Á kò ndisaa ta'on ini ndo ñá o'on va pan nì tiin yu'u nì xí'oi nì sàsá'an o'on mìl tã ñoó? ¿Á kò ndisaa ta'on ini ndo ndidaá tìyiká nì ðakúti ndó xí'in ñá nì kandoo noó nì sàsá'an ñayuu ñoó?

10 Ta, ¿á kò ndisaa ta'on ini ndo ñá usá va pan nì tiin yu'u nì xí'oi nì sàsá'an komj mìl tã? Ta, ¿á kò ndisaa ta'on ini ndo ndidaá tìyiká nì ðakúti ndó xí'in ñá nì kandoo noó nì sàsá'an ñayuu ñoó?

11 ¿Á kò kándaá ij vá ini ndo ñá kò ní ka'an ta'on vei sa'a pan? Chí ñá nì ka'in xí'in ndó kían dándáki ñá kánian kandaá ndo míi ndó noó ñá dákuíta tachi pan, ñá kéchóon tã fariseo xí'in tã saduceo.

12 Dá ví nì kándaá ini rá ñá kò ní ka'an nà sá'a ñá kánian kandaá rá míi rá noó ñá dákuíta tachi ndisa pan. Chí di'a nì ka'an nà ñá kandaá rá míi rá noó to'on dána'a tã fariseo xí'in tã saduceo.

Di'a nì kuu tá nì kaa Pedro ñá Jesús kúú Cristo, nà dákaiki ñáá

13 Tá nì saá Jesús chí ñoó Cesarea Filipino, dá nì ndátò'on ná tã xionoo xí'in ná, ta kaá nà xí'in rá:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, nà nì nduu tã ñayuu yó'o, kaá ñayuu ñoó?

14 Dá nì kaa tã xionoo xí'in ná:

—Dao na kaá ñá kúú ní Juan, nà sá ðakódo ndúta ñayuu. Ta dao ká nà kaá ñá kúú ní profeta Elías. Ta dao ká nà kaá ñá kúú ní profeta Jeremías. Ta dao na kaá ñá kúú ní iin ká profeta.

15 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

16 Dá nì kaa Simón Pedro:

—Míi ní kúú Cristo, nà dákaiki ñáá. Ta míi ní kúú de'e Ndios tãki.

17 Dá nì kaa nà xí'in Pedro:

—Ndiká'an ví yó'o, Simón, de'e Jonás, dá chí o dùy ñayuu ní dátogon ñaxintónon, dá nákonon yu'u. Di'a tatáj Ndios, nà ió induú vá, nì dátogon noogon.

18 Ta ká'an ta'ani yu'u xí'ón viti ñá kananí yó'o Pedro, ñá kóni kaa yuu, ta sá'a yuu yó'o kò'in kava'i ve'e ñò'j, nà kúú kuendáj, ta o kándeé ta'on ñá kúú yáí ndji dánaá ñáán.

19 Ta noo ndá'a miíon nak'i'ou yu'u nda'a kaa, dá ka'andogon choon noó ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios. Chí tá ná ka'andogon choon noó ñayuu Ndios, ta kuiin Ndios xí'ón. Tá ná kadon dao choon noo ná, ta kuiin ta'ani Ndios xí'ón —kaá nà.

20 Dá nì sa'anda na choon noó tã xionoo xí'in ná ñá ná dá'a ní ka'an rá xí'in ní iin tó'ón ñayuu ñá míi ná kúú Jesús, nà kúú Cristo.

Yó'o kástogon Jesús xí'in tã xionoo xí'in ná ndi ndo'o na, dá kuu nà.

21 Ndá daá nì kasá'a ná kástogon na xí'in tã xionoo xí'in ná ñá miian kò'on nà ñoo Jerusalén, dá ndo'o naní níó ná kee tã sá'ano xí'in tã dutj saku'a'a, xí'in tã dána'a ley Moisés, ta kuu nà. Ndi'i, dá nataki nà tixi kuu óni.

22 Dá nì taó xóo ñaá Pedro. Dá nì kasá'a rá dānani ñaá rá, ta kaá rá xí'ín ná:

—Tatá, o kóno ta'on Ndios ña ndo'o ní dión. ¡Ni iin kuú o ndó'o ní dión!

23 Dá nì nandió koo Jesús nì sá nde'é ná Pedro. Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—¡Kua'an kuxoo noó, chí kéeón táto'on kée ña u'ú! Yo'o kúu rá kétéin noó, chí kō nákani inon sa'a ña kóni Ndios, di'a nákani inon táto'on kí'o nákani ini taa va.

24 Dá nì kaa nā xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mií ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndo kuu ndo sa'í, ta ndikō ndo yu'u, ná ko'o.

25 Chí ndi ndáa nā kóni dákaki na mií ná ñayuu yó'o, noón di'a kúu nā kuu. Tído ndi ndaá nā xí'o mií ña kuu nā sa'a yú'u, noón di'a kúu nā nì'í ña kataki nā.

26 Dá chí, ¿ndí kían va'a nì'í ñayuu tá ná kandeé ná nì'í ná ndidaá ña kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios? O, ¿ndí kían kúu ña'a ndáya'í cháá ká tá o duú ña nì'í ná ña kataki chí'í ná, ká'an ndó?

27 Dá chí iin kuu, dá nandió koo nā nì nduu taa ñayuu yó'o kasaa nā, ta ndato naye'e ndaa nā táto'on kí'o náye'e tatá nā, ta nandió koo na xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná, dá chíya'í na iin rá iin ñayuu táto'on kí'o káa choon nì kee na.

28 Mií nā ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, ná ndita yó'o, o kúu ta'on ndó ndá ná koni ndo nā nì nduu taa ñayuu yó'o tá koo na kii na dándaki na —kaá Jesús.

17

Di'a nì kuu tá nì naye'e ndaa ñi Jesús xí'ín dá'on ná

1 Tá nì ya'a iño kuu, dá nì kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín ñani rá, ta nani Juan kua'an nā diñi iin yúku díkō.

2 Ta ñoó nì nādaon na táto'on kí'o káa na noo rá. Kúu nì naye'e ndaa oon ví noo ná táto'on yé'e ndiíndi. Ta nì ndukuxí kachí dá'on ná táto'on kí'o ndato tóon ño'ó.

3 Ta kúu iin kuití vá nì na'a noo Moisés xí'ín Elías, ta ndíta na ndátó'on ná xí'ín Jesús.

4 Dá nì kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Va'a kúu ndéi ndu yó'o, tatá. Tá kóni ní, dá ná kava'a ndu oní t'ya'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías —kaá rá.

5 Ta xian nani ká'an iñ Pedro xí'ín ná, kúu nì naxino iin vikō ndato yé'e. Ta kúu nì dadá'í ñaá. Ta kúu tein vikō ñoó nì sejdō'o ra nì ka'an Ndios:

—Tā yó'o kúu de'e maní yu'u, ta náta'an iniñ xiní xí. Kueídó'o ndó to'on ká'an xí —kaá ná.

6 Tá nì seídó'o tá xionoo xí'ín ná ñoó to'on nì ka'an Ndios, dá nì sá kuíta xití rá, ta nì xino taan rá nda noñó'o, ta nì yu'ú nda'o ra.

7 Dá nì natuu yati Jesús noo ndéi ra, dá nì kani ndá'a ná sata rá, dá nì kaa nā xí'ín rá:

—Ndakuei ndó, ta ná dá'a nì yu'ú ndo.

8 Dá tá nì ndane'e noo rá, kúu sá koq ká va taa ñoó ndíta xí'ín Jesús. Ndadá iin tó'on mií vá ná iin noo rá.

9 Ta noó konoo Jesús kua'an nā ndika yúku ñoó xí'ín taa ñoó, dá nì sa'anda nā choon noo rá, ta kaá nā:

—Ná dá'a nì nakani ndó xí'ín nì iin tó'on ñayuu sa'a ña nì na'a Ndios noo ndo nda ná kasandaá kuú nataki nā nì nduu taa ñayuu yó'o.

10 Dá nì ndato'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinñó'o ká kánian kii profeta Elías, dá kasaa nā dákaki ñaá?

11 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndaa va ká'an rá ña dinñó'o ká kánian kii Elías ndeyiko nā ndidaá ña'a.

12 Tído yu'u ká'ín xí'ín ndó ña sá nì kixi va Elías, ta kō ní nákoní ta'on ñaá rá, chí nì kee ra xí'ín ná táto'on kí'o nì ka'an mií rá. Ta dión ta'ani ko'ón rá kee ra xí'ín nā nì nduu taa ñayuu yó'o —kaá ná.

13 Dá nì kandaá ini tá xionoo xí'ín ná ñoó ña ká'an nā sa'a Juan, nā sá dakódo ndúta ñayuu.

Di'a nì kee Jesús nì nduva'a na iin tayii nákaq espíritu kini

14 Tá nì naxino nā noo ndéi ñayuu kuá'a ñoó, dá nì natuu yati ñaá iin taa, dá nì sá kuíñ xití rá noo Jesús, dá nì kaa rá xí'ín ná:

15 —Tatá, ku'u ini ní sa'a de'e ló'í, dá chí ndó'o xi kue'e xí'í yí'í, ta ndó'o nda'o niqó xí, chí kánkao nda'o xi noo kéj ñó'o, xí'ín noo ñó'o takuúí kée kue'e ndó'o xi.

16 Ta ndákai xí nì kasáaj noó taa xionoo xí'ín ní, dá nduva'a ñaá rá, tído kō ní kandeé ta'on ra —kaá rá.

17 Dá nì kaa Jesús:

—¡Nandéé ká vian ñayuu kō kándisa kúu ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa ká ví kooi xí'ín ndó? Ta, ¿ndidaa ká ví kí'o ndeé iniñ sa'a ndó? Kane'e ndó tayii xaan nakíj ndo —kaá ná.

18 Dá nì sa'anda Jesús choon noo espíritu kini nákaq ini xí. Dá nì ketaan kua'an. Ta kúu iin ndéé vá nì nduva'a xi mií hora daá ñoó.

19 Dá nì natuu yati tá xionoo xí'ín ná noo ná, dá nì ndato'on xoo ñaá rá:

—¿Ndiva'a kō ní kandeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoó?

20 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Chí cháá vá nì kandeé iniñ ndo ña nduva'a xi kee Ndios. Mií nā ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña va'ará lú'u kandeé iniñ ndo Ndios

tátò'on kǐ'o leé ndíkí mostaza, dá kíán kuu va ka'án ndò xí'ín yúku ín káa: “Kua'án ná kuiyon chí káa”; ta kúú díón vá kakuuan. Ta kúú ní iin ñá'a o kákuu ñá kuáchí noo ndo.

²¹ Tído o kándeé ta'on ndó taó ndò espíritu kini, ñá kée díón, tá ná o káka ndò ñá maní noo Ndios, ta xíán nani o káne'e ij ndo —kaá ña.

Yó'o dána'q Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

²² Ta nani ndéi na kuendá Galilea, dá ñi kaa Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Ko'on iin tãa nakí'o ra ña ñi nduu tãa ñayuu yó'o noo ndá'a tá xini u'u ñaá,

²³ dá ka'ání ñaá rá. Tído tixi kuú óni, ta kúú natakí va na —kaá ña.

Ta kúú ñi kunda'í nda'í ini ra sa'á ñá ñi ka'an ña díón.

Dí'a ñi kuu tá ní xí'o Jesús dí'ón sa'q ve'e ño'o ká'ano

²⁴ Tá ñi saá na ñoo Capernaum, dá ñi natuu yati dao tãa kí'in ya'í sa'q ve'e ño'o ká'ano noo ió Pedro, dá ñi ndatò'on ñaá rá:

—¿Á kò xí'o ta'on maestro ní dí'ón sa'q ve'e ño'o?

²⁵ Dá ñi kaa Pedro:

—Jaan, xí'o naan.

Tá ñi ndu'u Pedro ve'e, ta kúú yachí va ñi ndatò'on ñaá Jesús:

—¿Ndi ká'án yó'o, Simón? ¿Ndá noo kí'in ya'í tá né'e choon ñayuu yó'o sa'á ño'o? ¿Á noo ña ñoo mií rá, o noo ña ñoo tükú dándaki ra?

²⁶ Dá ñi kaa Pedro:

—Noo ña ñoo tükú vá kí'in ya'í ra.

Dá ñi kaa Jesús:

—Jaan, chí ña ñoo ra, kò káni ta'an vaan chíya'í na.

²⁷ Tído ná dá'a ní dár'u'u yò rá. Kua'án yú'u tãño'o, ta tiión tìyaká, ta kirí mií noo ñi tiión, ta nandiká yú'u rí. Ta ñoo nanj'on iin dí'ón kaa. Ta kane'ón ñá kison, dá kí'ón ñá noo rá sa'q yú'u xí'ín sa'q miíón —kaá ña.

18

Yó'o dána'q Jesús sa'q ndá yoo kúú na ndáya'í cháá kq noo Ndios

¹ Ta tiempo daá ñoo ñi natuu yati tá xionoo xí'ín Jesús noo ió ña, dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúú ná ndáya'í cháá kq tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios?

² Dá ñi kana Jesús iin tayíi ló'o ín ñoo ñi saá xí noo ná. Dá ñi chíkani ñaá ná tein tãa xionoo xí'ín ná ñoo.

³ Dá ñi kaa ña:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñá tá ná o nádaon ndó mií ndó nduu ndó tátò'on kǐ'o kúú takuálí, dá kíán ní iin kuú o koní ndo ndu'u ndó tixi ndá'a Ndios.

⁴ Chí ndi ndáa ña kénóo mií tátò'on kǐ'o kúú takuálí, noón vá kúú ña ndáya'í cháá kq tein ña ñó'o tixi ndá'a Ndios.

⁵ Ta ndi ndáa mií ñayuu ná natiin va'a iin takuálí ta káa tátò'on kǐ'o káa tayíi yó'o sa'á ñá kúú ná kuendá yu'u, dá kíán keei kuendá ñá mií vái ñi natiin va'a na.

Yó'o dána'q Jesús ña ná dá'a ní dáka'an kue'é yq dao kq ñayuu ña ya'a na kee na kuachi

⁶ Ta ndi ndáa mií ñayuu kándéé dáka'an kue'é takuálí kándisa yu'u ña ya'a xi kee xi kuachi, noón kúú na va'a cháá kq ná kandiko yuu molino dikò ná, ta ná dáqeta ñaá ná nda maá ini tãño'o.

⁷ Jnda'í kúú ví ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chí kuá'a nda'ó ña'a dáka'an ñaá, dá ya'a na kee na ñá kini! Ta daá kuiti vei ña dáka'an ñaá ña kee na kuachi. Tído jnda'í cháá kq ví ndo'o ña dáka'an kue'é dao kq ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi!

⁸ Sa'á ñoo tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo o sa'q ndo, dá kíán ka'anda ndo iin xooan, ta dákana ndóan. Chí va'a cháá kq ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo o xí'ín iin xoo sa'q ndo o duú kaa ko'on ndo xí'ín ndi nduu ndá'a ndo o ndi nduu sa'q ndo kaño'o ndó indaya noo kéi ñó'o, tá'an ña ní iin kuú o ndá'o.

⁹ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí noó ndo, dá kíán taó ndoan, ta dákana ndóan. Chí va'a cháá kq ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo nduchí noó ndo o duú kaa ko'on ndo xí'ín ndi nduuan kaño'o ndó indaya noo kéi ñó'o.

Yó'o dána'q Jesús sa'q iin léko ñi ndaño'ó

¹⁰ O sa káño'ó ndó ní iin tó'on takuálí yó'o, chí miian ndaa ká'in xí'ín ndó ñá daá ndíta va ángel ndáka ñaá náki'o na kuendá sa'q xí noo tatái, na ió induú,

¹¹ chí ñi kasaá ña ñi nduu tãa ñayuu yó'o nandukú ná ñayuu ñi kana xoo noo Ndios, dá dáka'í ñaá ná.

¹² ¿Ndi kée iin tãa ndáka iin ciento léko tá ñi ndaño'ó iin rí, ká'án ndó? ¿Á kò dánkoo ta'on ra komí dikò sa'on komí kq ríón, dá kí'in ra ko'on ra yúku nandukú rá kirí ñi ndaño'ó ñoo?

¹³ Dá tá ñi nanj'í rá rí, ná ka'an ndaají xí'ín ndó ñá kádij cháá kq ini ra sa'q kiríón o duú sa'á komí dikò sa'on komí kirí kq ní ndaño'ó ñoo.

¹⁴ Ta díón ta'ani kò kóni ta'on tatá yq Ndios, ña ió induú, ña ndaño'ó iin káa takuálí yó'o.

Yó'o dána'q Jesús ña kánian ku'u ká'ano ini yq sa'q sátá'an yó

¹⁵ Ta tá ñi ya'a iin káa ñani ndo ñi kee na iin kuachi noo ndo, kua'án ndo dánani ndó

nā nõo kọ iin ndeí. Tá nị nakoni nā kuachi na, dá kían nandei va'a tuku ndó.

16 Tído tá kọ kóni nā nakoni nā kuachi nị kee na, dá kían kua'án ndọ kuaka ndó iin o uụ ká ñayuu, dá chị kaá ley ña uụ o onị taa xínñó'ó kị'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían keyíkọ choon.

17 Tído tá kọ ní kékuendá nā ñayuu ndáka ndó nị sa'án ndọ, dá kían nakí'o ndó kuendá noo ndidaá nā kándisa xí'ín ndó sa'a kuachi nị kee na. Tá ni nõo nā kándisa ñóo kọ ní xín na nakoni nā kuachi na, dá kían ná kandọo na kakuu na iin nā kọ ná'á Ndios, o iin nā kí'ín ya'i sa'a ñó'ọ noo ndọ.

18 Míián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná kadi ndọ dao choon nõo ñayuu ñayuu yó'o, kuiin va Ndios xí'ín ndó ndá induú. Tá ná ka'anda ndọ choon nõo dao ká nā ñayuu yó'o, kuiin ta'ani Ndios xí'ín ndó ndá induú.

19 Ta nándiọ kọo tukui ká'ín xí'ín ndó ña tá náki'ín tá'an uụ ndọ, ta iin nõo nị nduu ñaxintóni ndọ, ta kaka ndọ ndi ndáa mií vá ña'a, dá kían tatáí Ndios, nā ió induú, kị'o na ña noo ndọ.

20 Dá chị noo nátakea uụ o onị ñayuu ndeí na kéká'ano na yu'u, me'í nā ñóo ióí.

21 Dá nị natuu yati Pedro noo ná, dá nị kaa rā:

—Tatá, ¿ndidaá ta'ándá kánian ku'u ká'ano iní sa'a ñani tá ya'a na nooí? ¿Á ndá usá ví ta'ándá?

22 Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú usá oon ni ta'ándá, kaá yu'u. Di'a nandiọ kọoón ku'u ká'ano inon sa'a ná onị diko uxí ta'ándá. Ta keón dión usá ta'ándá.

Di'a kua'an ña nị daná'a Jesús sa'a uụ taa táj noo iin rey

23 Kí'o dándáki Ndios ñayuu nā kían táto'on kị'o kée iin rey tá ndékuendá rā xí'ín tá kéchóon noo rá.

24 Iin kuu, dá nị kasá'á rá ndékuendá rā xí'ín rā táj noo rá. Kúu nị kana ra iin taa táj uxí mií dij'ón plata noo rá nị saá rā.

25 Ta kọ ní kándeé ta'on ra chiya'i ra dij'ón táj rā. Sa'a ñoó nị sa'anda rey ñóo choon ña ná dij'ó rá mií rá xí'ín ñadi'í rā, xí'ín de'e ra, xí'ín ndidaá ña va'a ió noo rá, dá ná naa ña táj rā.

26 Dá nị sa kuín xítí taa kéchóon ñóo, dá nị kasá'á rá sei nda'í rā noo rey ñóo, ta kaá rā: “Tatá, kandati tóo ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña távi noo ní.”

27 Dá nị ku'u iní rey ñóo sa'a rá. Ta kúu nị dayáa ñaa rá, dá nị xí'o ká'ano iní rā sa'a dij'ón táj taa ñóo noo rá.

28 Tído tá nị yaá taa ñóo kua'an rā, ta kúu ñóo nị naki'ín tá'an ra xí'ín iin ká tá kéchóon dáó xí'ín rá, ta táj taa yó'o iin ciento dij'ón plata noo mií rá. Dá nị tiin ñaa rá, dá nị kasá'á dákuá'ánó ñaa rá, dá kaá rā: “Chiya'i kí ña távon nooí.”

29 Dá nị sa kuín xítí ta'ani taa kéchóon dáó xí'ín rá ñóo, nị kasá'á sei nda'í rā noo rá, ta kaá rā: “Kandati tóo ní yu'u, dá ná chiya'i ndi'ii ña távi noo ní.”

30 Tído kọ ní xín ta'on ra kandati tóo ñaa rá. Di'a nị sa'án rā nị saki rā choon sa'a rā táj noo rá, dá nị chikáa ñaa rá ve'e kaa nda ná chiya'i ndi'í ra ña táj rā noo rá.

31 Tá nị xini dao ká taa kéchóon dáó xí'ín rá ña dión nị kee ra, kúu nị tar'u'u nda'o iní rā. Dá nị sa'án rā nị nakani ndi'í ra xí'ín rey ñóo sa'a ndidaá ña nị kuu.

32 Dá nị kana rey ñóo taa nị kee dión. Dá nị kaa rā xí'ín rá: “Taa kéchóon kini nda'o kúu yó'o. Dión ví kua'a dij'ón táj yó'o nõoí, tído nị xí'o ká'ano va iní sa'ón, dá chị nị sei nda'ávón nõoí.

33 Ta, ¿ndiva'a kọ ní xí'o ká'ano inon sa'a taa kéchóon dáó xí'ón táto'on kị'o nị xí'o ká'ano iní yu'u sa'on?”, kaá rey.

34 Ta nị xido nda'o iní rey ñóo. Sa'a ñoó nị nakí'o ñaa rá noo ndá'a soldado ña dándó'o ra nío rá nda ná chiya'i ndi'í ra dij'ón táj rā.

35 Ta dión ta'ani kee tatá yu'u, nā ió induú, xí'ín iin rá iin ndo'ó tá ná o kú'u ká'ano ndisa iní ndọ sa'a ñani ndọ —kaá Jesús.

19

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

1 Tá nị ndi'í nị ka'an Jesús to'on yó'o, dá nị keta na kuendá Galilea kua'an nā kuendá Judea nda iin ká xoo yuta Jordán.

2 Ta kúu kua'a nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an nā, ta ñóo nị nduvá'a na ndidaá nā kú'u.

3 Dá nị natuu yati dao taa fariseo noo iin Jesús, dá nị ka'án rá dátúú ñaa rá, dá nị ndato'ón ñaa rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í rā sa'a ndi ndáa mií vá ña'a?

4 Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kọ óon ta'on ka'i ndó ña nā nị kava'a ñayuu yó'o nda mií sa'a, “noón kúu nā nị kava'a iin taa xí'ín iin ña'a”?

5 Dá nị kaa nā: “Kánian dánkoo taa tatá rā xí'ín naná rā, dá naki'ín tá'an ra xí'ín ñadi'í rā, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá.”

6 Ta kọ kúu ká nā uụ, ndada iin tó'ón vá kúu ná. Ta mií Ndios kúu nā nị ñakí'ín tá'an ñaa, sa'a ñoó ní iin tó'ón ñayuu kọ kánian ka'anda tá'an na —kaá Jesús.

7 Dá nị kaa rā xí'ín ná:

—Tá kị'o dión kían, ta ¿ndiva'a nị sonó Moisés ña kuu va kị'o iin taa iin tuti noo ñadi'í rā ña ká'an ña kóni rā ka'anda tá'an ra xí'án, ndi'í daá, dá dá kuu va dánkoo ñaa rá? —kaá rā.

8 Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'a ña káxí nda'o nío ndọ, sa'a ñoó nị sonó Moisés ña kuu ka'anda tá'an iin taa

xí'in ñadi'í rā. Tído ndā míi sa'a ñayúú yó'o ko ni kaá ta'on Ndios ña dión kee ra.

⁹ Sa'á ñoó ká'an yu'u ña ndi ndáa míi vá taa ni ñankoo ñadi'í rā, xian nani ko kían kuachi ña ni ñatuuán xí'in iin ka taa, ta ni ñandá'a rá xí'in iin ka ñá'a, dá kían roón kúu rā yá'a kée kuachi xí'in ñá'a ñoó noo Ndios. Ta ndi ndáa míi vá taa ná tanda'a xí'in ñá'a ni kandoo ñoó, roón ta'ani kúu rā yá'a kée kuachi xí'in ñá'a ñoó noo Ndios.

¹⁰ Dá ni kaa taa xionoo xí'in ná: —Tá dión ndó'o taa xí'in ñadi'í rā, dá kían va'a kaan ná dá'a ni tanda'a yo.

¹¹ Dá ni kaa na xí'in rá: —O ñuú ndidaá taa kándia kee dión, sa'va'a rā ni ni'í tá'j noo Ndios vá kúu rā kandeé ini kee dión.

¹² Dá chi dao taa kúu rā kándéé ini ndéi míi, dá chi k'i'o dión kúu rá nda ni kaki ra. Ta dao ka rā kándéé ini ndéi míi, dá chi dao taa ni ndata ñáa, dá ná dá'a ni katoó rā na ñá'a. Ta dao ka rā kándéé ini ndéi míi, dá chi kándadi rā na ñá'a, chi kóni rā ña ndu'u cháa ka ñayuu tixi ndá'a Ndios. Tá xí'o ndeé ini ndo kandeí míi ndó, dá kían kee ndó dión —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ñatün va'a Jesús takuáli

¹³ Ta ni ndi'i, dá ndáka ñayuu dao takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná ñiní xí, dá ná kaká na ña maní noo Ndios sa'a xí. Tído ni kasá'a taa xionoo xí'in Jesús dánani ra ñayuu ñoó sa'á ña kée na dión.

¹⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá: —Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xí, dá chi ñayuu kándéé ini tatá Ndios táto'on kándéé ini takuáli xaan tatá xí, noón kúu na ño'o tixi ndá'a Ndios —kaá na.

¹⁵ Dá ni chinóo na ndá'a ná ñiní iin rá iin xi. Dá ni xiká na ña maní noo Ndios sa'a xí. Tá ni ndi'i, dá ni kee na kua'an na.

Di'a ni ka'an Jesús xí'in iin taa kuiká

¹⁶ Kúu ni ñatuu yati iin taa noo iin Jesús, dá ni kaa rā xí'in ná:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndi kían kánian keeí, dá ni'í ña kataki chíchí?

¹⁷ Dá ni kaa na xí'in rá: —¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu ko kúu na va'a. Iin tó'on ñin Ndios vá kúu na va'a. Tído, tá kónon ni'on ña kataki chíchón, dá kían kánian keeón choon sa'ándá Ndios.

¹⁸ Dá ni kaa rā xí'in ná: —¿Ndi ndáa choon kánian keeí?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá: —O sa ka'ánón ñiní, ta o sa kéeón kuachi xí'in iin ñá'a ko kúu ñadi'í roón, ta o sa kí'in kuí'ínón, ta o sa káva'ón ña tó'on ka'on,

¹⁹ ta koo ñañó'o noo tatóon xí'in noo nanóon, ta ku'u inon sa'a ñayuu xi'ón táto'on ndó'on xí'in mi'ón.

²⁰ Dá ni kaa taa ñoó: —Nda ló'o vei ni kasá'a seídó'i ndidaá choon yó'o. ¿Á ío iin ka ña'a kómaní keeí?

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá: —Tá kónon kakuuón iin taa ndaa noo Ndios, kua'an ñikó ndí'on ña'a ío nooñ, ta dasóon ñin ñoó noo na kúnda'i, dá kían koo kuikón chí induú, dá kían kison kanooón xí'in yu'u.

²² Tá ni seídó'o ra ña dión ni kaa Jesús, ta kúnda'i nda'o ni kuu ini rā ni ñandio koo ra kua'an rā, chi taa kuiká nda'o kúu rá.

²³ Dá ni kaa Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná: —Mi'án ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kuachi nda'o kían, dá ndu'u ñayuu kuiká tixi ndá'a Ndios.

²⁴ Ta ñandio koo tukui ká'in xí'in ndó ña kaon cháa ka chika'anda iin camello yá'i iin ion tukú o ñuú ka ña ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

²⁵ Tá ni seídó'o taa xionoo xí'in ná to'on yo'o, kúu ni naa nda'o ini rā. Dá ni ndato'on rá Jesús:

—¿Ndá yoo ni'í ña káki na, tá dáá?

²⁶ Dá ni ñandio koo Jesús ni sa nde'e ná noo rā, dá ni kaa na xí'in rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñayuu o kándéé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándéé Ndios kee na.

²⁷ Dá ni kaa Pedro xí'in ná: —Ndu'u kúu rā ni ñankoo ndi'i ndidaá kúu ña'a ío noo ndú, ta xionoo ndu xí'in míi ní, tatá. ¿Ndi kían k'i'o Ndios noo ndú'u, tá dáá?

²⁸ Dá ni kaa Jesús xí'in rá: —Mi'án ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu ndesaá Ndios ndidaá ña'a, dá kakoo na ni nduu taa ñayuu yó'o noo téi noo dándáki na noo ndato téi náye'e ndaa induú. Ta ndo'o, na sa xionoo xí'in yu'u, nandei ta'ani ndó noo ndin uxí uu téi ndita ñoó, dá keyíko ndo sa'á ñayuu ni kii tein na ve'e ndin uxí uu de'e tá Israel.

²⁹ Ta ndi ndáa mi'óo na ni ñankoo ve'e na, o ñani na, o k'i'o na, o ku'u na, o tatá na o naná na, o ñadi'í na, o de'e na o ñó'o ná sa'a yú'u, na yó'o kúu na nani'í nda iin ciento cháa ka ña'a noo Ndios, ta ni'í ta'ani na ña kataki chíchí ná.

³⁰ Tído ku'a'á nda'o ñayuu kúu noo ñayúú yó'o, noón di'a kúu na kakuu noo ndi'í kuíi noo Ndios. Ta na kúu noo ndi'í kuíi noo ñayuu ñayúú yó'o, noón di'a kakuu na kuita noo noo Ndios tiempo daá ñoó.

20

Yó'o nákaní Jesús sa'a iin taa xiti uva

¹ Tá k'i'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on kée iin taa xiti uva, chi na' a nda'o ni kee ra kua'an rā ndukú rá taa kechóon noo uva rā.

2 Dá tá nì nì'j ñaa rá, dá nì kandoo ndaa rá xí'ín tã kéchóon ñoo ña chiya'i ñaa rá tá kuu. Dá nì tãnda'a ñaa rá kua'an rá noo chóon.

3 Dá nì nãndiô koo tuku ra kua'an rá ndukú rá cháá kã tã kéchóon noo rá tátõ'on kã iin na'a. Dá nì xini rá ndéi oon dao tãa noo yá'i ñoo.

4 Dá nì kaa rá xí'ín rá: "Kua'an ndõ'ó kéchóon ndõ noo kãa uva yu'u, dá ná chiya'i va'i ndõ'ó", kaá rá xí'ín tãa ñoo. Dá nì kee tãa ñoo kua'an rá noo chóon.

5 Tátõ'on dao nduú nì nì'j sato'o uva ñoo cháá kã tãa nì kandia ko'on kéchóon noo uva rá. Ta ndã kã onj sa'ini nì nì'j rá cháá kã tãa kéchóon noo uva rá.

6 Dá nì kee tuku ra kua'an rá tátõ'on kã o'on sa'ini, ta nì nì'j túku ra dao kã tãa ndéi oon. Dá nì kaa rá xí'ín rá: "¿Ndivã'a ndéi oon ndõ iin níi kuu víti?"

7 Dá nì kaa tãa ñoo: "Dá çhì kõ iin ta'on xí'ó choon kee ndu'u." Dá nì kaa sato'o uva ñoo xí'ín rá: "Kua'an ndõ noo kãa uvaj kéchóon ndõ, dá ná chiya'i va'i ndõ."

8 Tá nì kuaá, dá nì kaa sato'o uva ñoo xí'ín tã dándáki ve'e ra: "Nditúti yo'ó tã kéchóon kãa, dá chiya'ávón rá iin níi kuu. Ta dinñó'ó kã chiya'ávón tã nì kasáa noo ndí'í, dá chiya'ávón tã nì kasáa mií noó."

9 Dá nì kasáa tãa nì kasá'a kéchóon tátõ'on kã o'on sa'ini ñoo, ta kúu iin níi vá kuu nì chiya'i ñaa rá.

10 Tá ndã noo ndí'í, dá nì kasáa tãa nì ku'u ndã na'a ñoo. Dá nì ka'an rá ña chiya'i ñaa rá cháá kã. Tído nì chiya'i ta'ani ñaa rá iin níi kuu vá.

11 Dá tá nì nì'j rá ya'i ra, dá nì kasá'a rá kã'an kuáchì rá noo sato'o ñoo,

12 ta kãa rá: "Tã'an tãa nì kasáa ndã noo ndí'í ñoo, iin tó'ón va hora nì kéchóon ra, tído, iin nóó vá nì kana ya'i ndu'u xí'ín rá, va'ará nì ku'u ndu ndã na'a, ta nì ndõ'o ndã'o ndu, ta nì keje ndu nì kee kã'anj iin níi ndii yaká."

13 Dá nì kaa sato'o ñoo xí'ín iin tãa ñoo: "Amigo, kò nì ya'a ta'on yu'u nooõn, dá çhì nì chiya'ii yo'ó iin níi kuu tátõ'on k'i'o nì kandoo yó."

14 Sa'a ñoo, ki'in di'ón ña kánian nì'on, ta kua'an nó'on. Çhì nì çhìkãa inij ña chiya'i tã nì kasáa noo ndí'í yo'ó tátõ'on k'i'o nì chiya'ii yo'ó.

15 ¿Á kò ná'a ta'an voón ña ió va íchì yu'u kee ña kã'an miíi xí'ín di'ón? ¿Á tá'u va inõn sa'a ña kúu yu'u iin tã va'a ini, ndani?", kaá ra.

16 Dá çhì ñayuu kúu noó ñayuu yo'ó, noón di'a kúu nã kakuu noo ndí'í kuíi noo Ndios. Ta nã kúu noo ndí'í kuíi noó ñayuu ñayuu yo'ó, noón di'a kakuu nã nakujta noo noo Ndios. Dá çhì kuá'a ndã'o ñayuu nì ñakana Ndios, tído cháá vá ná natiin ña kãki na.

Kástõ'on tuku Jesús ndi ndõ'o na, dá kuu na

17 Ta noó kòkaa Jesús kua'an nã íchì kua'an ñoo Jerusalén, dá nì taó xóo na ndin uxì uu tã xionoo xí'ín ná tein ñayuu ñoo, dá nì kaa ná xí'ín rá:

18 —Viti kían kòkaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ñoo ko'on iin tãa nakj'o ra nã nì nduu tãa ñayuu yo'ó noo ndá'a tã dutj saku'a'a, xí'ín noo ndá'a ta dána'a ley. Dá kandoo ra ña kánian kuu na,

19 dá nakj'o ñaa rá noo ndá'a tã tukú. Dá kedjiki ndaa ñaa rá, ta kani ñaa rá, ta çhirkãa ñaa rá ndjka iin cruz. Tído tixi kuu óni, kúu natakì va na —kaá Jesús kã'an nã sa'a mií ná.

Di'a nì kuu tá nì xikã Juan xí'ín Jacobo iin ña manj noo Jesús

20 Dá nì natuu yati ñadi'í Zebedeo xí'ín ndi nduú de'an noo Jesús. Dá nì sa kuin xitjín noo ná. Dá nì ka'an xí'ín ná ña ná kee na iin ña manj xí'án.

21 Dá nì ndatõ'ón ñaa Jesús: —¿Ndi kían kónõn kee xí'ón?

Dá nì kaaan xí'ín ná: —Konó nì ña ná kande ndi nduú de'i yo'ó noo koo ní dándáki ní. Iin xi ná koo xoo kuá'a ní, ta iin kã xì ná koo xoo íti ní.

22 Dá nì kaa nã: —Kò ná'a ta'on ndõ'ó ndi kían xikã ndõ. ¿Á ió ndõ ña ko'o ndó kirá ovã ko'o yu'u? ¿Á ió ndõ ña kodo ndúta ndõ tátõ'on k'i'o kodo ndúta yu'u xí'ín ña ndõ'í?

Dá nì kaa rá xí'ín ná: —Ío va ndu'u ña ndõ'o ndu dión.

23 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá: —Miían ndaa ndisa ko'o ndõ'ó kirá ovã ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'ín ña ndõ'o nani ndó tátõ'on k'i'o ndõ'o yu'u. Tído ña kande ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kían. Çhì ñoo kúu noo nì kenduu tatáj Ndios kande ñayuu nì kaxi mií ná —kaá Jesús.

24 Tá nì sejdõ'o uxj kã tãa xionoo xí'ín Jesús ña nì xikã ndi nduú rá kúu ñani ñoo noo ná, dá nì karyíi rá xí'ín rá.

25 Dá nì kana Jesús ndidaá rá, dá nì kaa nã xí'ín rá:

—Sa ná'a vá ndó tátõ'on k'i'o kée tã né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yo'ó, çhì kéndúsã rá xí'ín ñayuu kueidó'o ñaa ná. Ta rá né'e choon ná'ano sa'ándá rá choon noó ñayuu ñó'o tixi ndá'a rá.

26 Tído kò káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Çhì ndi ndãa ndõ'ó katóo kakuu iin tãa ndãya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchì di'a ndó noo dao kã ndõ.

27 Ta ndi ndãa ndõ'ó katóo kakuu noo tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchì di'a ndó noo dao kã ndõ,

28 ta kee ndó táto'on kée nà nì nduu taa ñayuu yó'o, chí kò ní kásáa nà, dá koni kuáchí ñayuu noo ná. Dí'a nì kásáa nà koni kuáchí dí'a na, ta nakí'o na mií ná kuu nà, dá dí'tá ná ndidaá ñayuu tíxi ndá'a ña kánian ndo'o na sa'á kuächí kée na —kaá Jesús.

Dí'a nì kuu, dá nì nduv'a Jesús uu taa kò túu noo

29 Dá nì keta Jesús ñoo naní Jericó kua'an nà xí'ín taa xionoo xí'ín nà. Ta kuá'a ndá'o ñayuu tákuei ñaá kua'an nà.

30 Ta yu'ú íchí noo kua'an nà ñoo ndéi uu taa kò túu noo. Tá nì seido'o ra ña yá'a Jesús kua'an nà íchí ñoo, dá nì kasá'a káyu'ú rá:

—Tatá, de'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

31 Ta dánani ñaá ñayuu ñoo, dá ná kandeí tádí rá. Tído kúú ví'í ká ví ndúndéé rá káyu'ú rá:

—Tatá, de'e nà ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá ra.

32 Dá nì sa'á tuu tóo Jesús, dá nì kana ñaá ná, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—¿Ndí kían kóni ndo' keei xí'ín ndó?

33 Dá nì kaa rá:

—Tatá, kóni ndu natuu noo ndú.

34 Dá nì ku'u ini Jesús sa'a rá. Dá nì káko'on ndá'a ná noo rá. Kúú vití'ón vá nì natuuan. Ta kúú nì kee ra tákuei ra Jesús kua'an ra.

21

Dí'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

1 Kúú nì kuyati na ñoo Jerusalén, chí nì kasandaá nà ñoo naní Betfagé, ña nákaa yati yúku nani Olivos. Dá nì sa'anda Jesús choon noo uu taa xionoo xí'ín ná,

2 ta kaá nà xí'ín rá:

—Kua'an ndo' ñoo ló'o nákaa chí noo káa. Ta ñoo nani'í ndo noo ndíko iin burro dí'í xí'ín de'e rí. Ta ndaxí ndó rí, dá kandaka ndó rí kii ndó.

3 Tá ndáa nà ndato'ón ñaá: “¿Ndiv'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná. “Dá chí xín'í'ó sato'o ndu rí. Ndi'í daá, dá ná tanda'a ná ndu kii ndu mandaka ndu rí”, kaa ndo —kaá nà.

4 Ta dión nì kuu, dá nì xinkoo noo nì kua'an profeta, chí dí'a nì taa na:

5 Ka'an ndo xí'ín nà ndéi ñoo Sión,

“Káa vei rey ndo,

ta nda'í nda'o ío ini nà, ta kánóo na satá iin burro vei na,

chí satá iin burro ló'o, de'e kiri xío ña vee, kánóo na vei na.”

6 Dá nì kee uu taa xionoo xí'ín ná ñoo kua'an ra. Ta nì kee ra táto'on nì sa'anda nà choon noo rá,

7 chí ndáka ra burro dí'í ñoo xí'ín de'e rí nì kasáa ra. Dá nì chíkodó rá kotó ra satá rí. Dá nì kaa Jesús kánóo na kua'an nà.

8 Dá nì kasá'a kua'á nda'o ñayuu chindei na kotó na íchí noo vei Jesús, ta dao ká nà nì sa'anda nda'a yíto, ta nì chindei naan íchí noo ya'a na ñoo.

9 Ta ndidaá ñayuu xío noo kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei vei chí satá káyu'ú ná kua'an nà:

—Ná natiin de'e nà ve'e rey David ñaño'ó! ¡Ná ká'ano kúú nà vei xí'ín choon sato'o yo Ndios! Ná natiin Ndios ñaño'ó nda noo ío nà noo dikó —kaá ñayuu ñoo.

10 Dá tá nì ku'u na ñoo Jerusalén, kúú nì naá nda'o ini nà ñoo ñoo, ta ndátó'ón tá'an na:

—¿Ndá yoo kúú taa káa?

11 Dá nì kaa ñayuu kua'an xí'ín ná ñoo:

—Ná yó'o kúú Jesús, nà kúú profeta nì kaa Ndios kasaa, nà nì kii ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea —kaá nà.

Dí'a nì kuu tá nì taó Jesús tá dikó xí'ín tá xín ndéi ini ve'e ño'o ká'ano

12 Dá tá nì ku'u Jesús yé'è ño'o ká'ano Ndios, dá nì taó ndí'í na tá dikó xí'ín tá xín kua'an ra satá ve'e. Ta nì dakuéi na mesa noo ndéi taa nádaon dí'ón. Ta nì sata ni'ini na téi noo ndéi tá dikó paloma.

13 Dá kaá nà xí'ín rá:

—Dí'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúú ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an nà xí'ín.” Tído ndo'ó kúú na ndéi kéan táto'on iin káo tá kuí'íná —kaá nà.

14 Dá nì kasáa nà kò túu noo xí'ín nà kò kuú kaka ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá nì nduv'a ñaá Jesús.

15 Tído nì xido nda'o ini tá duti saku'a'a xí'ín tá dána'a ley tá nì xini rá ndidaá ña ná'ano nì kee na, ta nì seidó'o ra ña xíta takuáchí, chí kaá xi: “Ná natiin de'e nà ve'e rey David ñaño'ó.”

16 Dá nì kaa rá xí'ín Jesús:

—¿Á kò seidó'o ta'on ní ndidaá ña ká'an takuáchí káa, ña kò kánian ka'an xi?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, seidó'o va yu'u ña xíta xi. ¿Á kò óon ta'on ka'í ndó ña ká'an tuti ij Ndios? Chí dí'a kaáan:

Ini yú'u takuáchí xí'ín ini yú'u taleé chíchí nì chíkáá ní ña kéká'ano ñaá xí.

17 Dá nì ñankoo ñaá Jesús. Dá nì keta na ñoo ñoo kua'an nà ñoo Betania. Ta ñoo nì sa' tuu na sakuáá dáá ñoo.

Dí'a nì ndo'o iin taño'ó ní kee Jesús

18 Tá nì tuu noo iin ká kuu, dá nì nandíó koo Jesús kua'an nà ñoo Jerusalén. Dá nda'í nì kasá'a kuíko na.

19 Kúú nì xini nà iin iin taño'ó yu'ú íchí ñoo. Dá nì natuu yati na nì sa' nde'e ná noo ra, tído

ko ta'ón tñño'ó lin noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá in. Dá n̄i kaa na xí'in rá:

—jNi iin kuꝯ ká ná o koní yo'ó kana kuꝯ'i nooon!

Ta kúu mií hora daá vá n̄i ichi tañño'ó ñoo. 20 Tá n̄i xini t̄a xionoo xí'in ná ña dión n̄i ndo'o rá, ta kúu n̄i naá vá iní ra, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a kaon téi n̄i ichi tañño'ó xaan? 21 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Miian ndaa kuiti ná ka'in xí'in ndó, tá kándée ká'ano ini ndo Ndios, ta ko nákani kuáchi ini ndo, dá kían o duꝯ ña yo'ó oon ni kandeé ndó kee ndó xí'in tañño'ó yo'ó. Di'a kandeé ndó ka'an ndo di'a xí'in yúku káa: “jKuxoo, ta kua'an dáketón miíon ini tañño'ó!” Ta kúu dión vá koo.

22 Ta ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, tá kándée ká'ano ini ndo ná, ta kúu ni'j ndisa va ndóan.

Yo'ó n̄i ndato'ón ta fariseo ndá yoo n̄i xí'o choon noo Jesús

23 Dá tá n̄i nandio koꝯ tuku Jesús ye'é ño'ó ká'ano ñoo, kúu n̄i natuu yati dao tá duti saku'a'á xí'in dao tá sá'ano noo nákaa ña dána'a ña noo ñayuu. Dá n̄i ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo n̄i xí'o choon noo ní ña kée nian?

24 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá: —Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u'ú ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá n̄i kaꝯ'i'a ndó n̄i nandio né'e ndóan, dá kían kasto'on yu'u'ú xí'in ndó ndá yoo n̄i xí'o choon nooí, dá kéei ña yo'ó.

25 ¿Ndá yoo n̄i xí'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios n̄i xí'oan o taa? —kaá ña.

Dá n̄i kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá: —Tá ná kaa yo ña Ndios n̄i xí'oan, dá kaa ra xí'a: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña n̄i daná'a ra, tá dáá?”

26 Tído o kúu ta'on kaa yo ña t̄a n̄i xí'o ña, dá ch̄i yu'u'ú yo ñayuu kuá'a yo'ó, dá ch̄i ndidaá vá ná kándisa ña Juan n̄i sa kuu iin profeta.

27 Dá n̄i kaá ra xí'in Jesús: —Ko ná'á ta'on ndu ndá yoo n̄i xí'o choon noo Juan.

Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá: —Ta ni yu'u'ú o kásto'on xí'in ndó ndá yoo n̄i xí'o choon nooí ña kéei ndidaá ña yo'ó.

Yo'ó dána'a Jesús sa'á uu de'e

28 Ta viti nata'í ini ndo ña ko'in ka'in xí'in ndó. Ní sa io iin t̄a, ta n̄i sa ndei uu de'e ra. Iin kuu, dá n̄i natuu yati ra noo de'e ra, ta kúu noo, dá n̄i kaa ra xí'in xí: “De'e ló'o, viti kían kua'an yo'ó kechóon noo uva yu'u'ú.”

29 Dá n̄i kaa xí: “O kó'on ta'oin.” Tído n̄i ndi'i, dá n̄i nandikó ini xí. Dá n̄i kee xi kua'an xí kechóon xi.

30 Dá n̄i natuu yati t̄a ñoo noo nákaa iin ka de'e ra, dá n̄i sa'anda ra choon noo xí ña

ná ko'on xí kechóon xi. Dá n̄i kaa xí xí'in rá: “Joon, viti'ón dá ko'in, tatá”, kaá xí. Tído ko ní sa'an ta'on xi.

31 Ta, ¿ndi ndáa takuáchi yo'ó o n̄i kee ña kóni tatá xí, ká'an ndo'ó?

Dá n̄i kaa ra: —Ta kúu de'e kúu noo ñoo.

Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá: —Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña t̄a kí'in

ya'i sa'a ñó'o, xí'in na ñá'a díko mií, noón kúu na ío cháa ka tandeé ini ndu'u t̄ixi ndá'a Ndios o duꝯ ndo'ó.

32 Dá ch̄i n̄i kii Juan noo ndo'ó n̄i daná'a ña iin ichi ndaa, tído ko ní kándisa ta'on ñaá ndó. Tído tá kí'in ya'i sa'a ñó'o xí'in na ñá'a díko mií n̄i kándisa ñaá ná. Ta va'ará n̄i xini ndo n̄i kuu dión, tído ko ní nándikó ta'on ini ndo sa'á kuáchi ndo, ta ko ní sa'an ta'on ndó kándisa ndó ña n̄i ka'an ña.

Di'a kua'an ña n̄i nakani Jesús sa'á ta kini kéchóon noo iin t̄a n̄i xiti uva

33 Kueídó'o va'a ndó, ná ko'in dáki'in tá'an tukui dao ña'a xí'in to'on dána'j noo ndo. Ní sa io iin t̄a, ta n̄i dandée ra yitó uva noño'ó rá. Ta n̄i ch̄ikáa ra korráan. Dá n̄i kava'a ra noo ko'óni ndutá uva ñoo. Ta n̄i kava'a ra iin ve'e díko noo kanóo ra kandaá uva ñoo. Dá n̄i díko ndodó raan noo dao ka t̄a kéchóon. Dá n̄i kee ra kua'an xiká rá.

34 Dá tá n̄i xinkoo tiempo ña ta'anda uva ñoo, dá n̄i sa'anda ra choon noo dao mozo ra ña ná ko'on ra noo ndei tá kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kánian ni'j rá.

35 Tído tá n̄i saá mozo ñoo, dá n̄i ndakuei tá kéchóon noo uva ñoo n̄i kani ra iin ra, ta n̄i sa'áni rá iin ka ra, ta iin ka ra n̄i ch̄iyúú rá.

36 Dá n̄i tanda'á tá kúu sato'o uva ñoo kua'a cháa ka mozo ra kua'an ra o duꝯ táto'on kúu tá n̄i tanda'á rá ta'ándá mií noo ñoo. Kúu n̄i kendava'a tuku t̄a kéchóon ñoo xí'in rá táto'on kí'o n̄i kee ra xí'in tá n̄i sa'an mií noo ñoo.

37 Tá n̄i ndi'i, dá n̄i ch̄ikaa ini t̄a kúu sato'o uva ñoo tanda'á rá de'e ra ko'on xí, ch̄i di'a n̄i ka'an rá: “Ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo xí.”

38 Dá n̄i kee xi kua'an xí. Tído, tá n̄i xini ñaá t̄a ñoo, dá n̄i kasá'á rá ndátó'ón kue'e ra: “T̄a káa kúu ra natiin ndidaá kúu ñó'o yo'ó noo tatá xí. Kó'o ka'áni yo xí, dá ná kandoo ñó'o yo'ó noo yo”, kaá ra.

39 Kúu n̄i tiin ñaá rá, ta n̄i tao ñaá rá sata korrá noo káa yitó uva ñoo. Ta kúu ñoo n̄i sa'áni ñaá rá.

40 Ta, ¿ndi kían kee t̄a kúu sato'o uva ñoo xí'in t̄a kéchóon ñoo viti, ká'an ndó? —kaá ña.

41 Dá n̄i kaa ra xí'in ná: —Kasaá ra, tá dánaá ndi'i ra t̄a kini ñoo, ta ni o kú'u ini ra sa'a rá. Dá díko ndodó ra

ñó'ó rá noo dao kā tā kéchóon, tá'an rā miían ndaā nakí'ó uva kánian ni'j sato'ó uva ñóó.

42 *Dá n̄j kaa Jesús xí'in rá:*

—¿Á k̄o óon ta'on ka'i ndó tuti ij Ndios? Ch̄j di'a kaáan:

Tá'an yuu n̄j kañó'ó t̄aa káva' ve'e,

ñóó di'a va n̄j kasandaá kakuu yuu tit̄o.

Dióon n̄j kee sato'ó yō Ndios xí'in yuu yó'ó,

sa'á ñóó iin ña'a ndato nda'ó kíán noo yo, kaáan.

43 *Sa'á ñóó ká'in xí'in ndó ña ko'on Ndios dijá ná ña man̄j n̄j xí'ó na noo ndo ña kaño'ó ndó t̄ixi ndá'a ná, ta ko'on na nakí'ó naan noo dao kā ñayuu, na miían ndaā ndisa kee ña kón̄j na.*

44 *Tá ndi ndaa na ná kankao sat̄a yuu yó'ó, kuachi ndi'i na. Ta na kankao yuu yó'ó sata, noón kúu na tad̄j ndi'i na keean —kaá Jesús.*

45 *Tá n̄j seídó'ó t̄a dut̄j sakuá'a ñóó xí'in t̄a fariseo ñóó to'on n̄j dakí'in tá'an Jesús n̄j ka'an na, kúu n̄j kandaá ini rā ña n̄j ka'an na sa'a mií rá.*

46 *Sa'á ñóó n̄j ka'an rá tiin ñaa rá kadi rā ve'e ka, tido yu'ú rā ñayuu kuá'a ñóó, ch̄j nákon̄i na Jesús ña kúu ná iin profeta.*

22

Di'a kua'an ña n̄j daná'a Jesús sa'a iin t̄aa n̄j kee iin víko tánda'a

1 *Dá n̄j ñandíó k̄o Jesús n̄j dakí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:*

2 —Tát̄o'on k̄i'ó n̄j kee iin rey n̄j kee ra iin víko ká'ano noo tánda'a de'e ra, k̄i'ó dióon k̄ee Ndios dándáki na ñayuu na.

3 *Dá n̄j tanda'a rey ñóó tá kéchóon noo rá kua'an rā kuaka ra ñayuu sā n̄j kana ra kii noo koo víko ve'e ra. Tido ni iin na ko ní xín ta'on sāa.*

4 *Dá n̄j xí'ó ra choon noo dao kā tā kéchóon noo rá, ta n̄j kaa rā xí'in rá: “Kua'an ndo ka'an ndo xí'in ñayuu ñóó ña sā io nduu va ña'a kasá'an na, ch̄j sā n̄j sa'áni vái toroj xí'in ndidaá kiri ndí'í n̄j danda'i'j. Ta sā n̄j cho'ó vá rí. Ta ka'an ndo xí'in ná ña ná kii na, ch̄j sā ió va víko tánda'a”, kaá ra. Dá n̄j kee tā kéchóon ñóó kua'an ra.*

5 *Tido ko ní kékuendá ta'on ñayuu ñóó ña n̄j ka'an rā xí'in ná. Dao na n̄j kee kua'an kuti, ta dao kā na kua'an naka'an nda'i'j,*

6 *ta dao kā na n̄j ndakuei n̄j kendava'a xí'in t̄a kéchóon ñóó, ta n̄j sa'áni ñaa ná.*

7 *Tá n̄j ni'j tó'on rey ña dióon n̄j kuu, kúu n̄j karyíi nda'ó ra. Dá n̄j tanda'a rá soldado rā n̄j sa'an rā n̄j sa'áni ndí'í ra ñayuu kíni ñóó, ta n̄j ch̄jñó'ó ra ñoo na.*

8 *Dá n̄j kaa rā xí'in dao kā tā kéchóon noo rá: “Sā ió nduu va víko viti, tido ndidaá kúu na n̄j kanai kii, ndá ko káni ta'an vaan kii na, ndani.*

9 *Kua'an ndo noo náki'in tá'an íchi, ta kana ndó ndi ndaa mií vá ñayuu n̄j xini ndo ná kii na víko tánda'a yó'ó”, kaá ra.*

10 *Dá n̄j kee tā kéchóon ñóó kua'an rā ndidaá ní íchi. Dá n̄j dataka rā ndidaá ñayuu n̄j náki'in tá'an xí'in rá, mií ná kúu ná ñayuu kíni, o mií ná kúu ná ñayuu vá'a. Ta dióon n̄j kee ra, dá n̄j chiti ve'e noo ió víko tánda'a ñóó.*

11 *Dá tá n̄j ku'u rey ñóó n̄j sā nde'é rá ndidaá na n̄j kasáa víko ñóó, kúu n̄j xini rā nákaa iin t̄aa ko ndíxi dá'on ndíi na ñó'ó víko tánda'a.*

12 *Dá n̄j kaa rey ñóó xí'in rá: “Amigo, ¿ndi n̄j kuu ni ku'u yo'ó yó'ó, ta ko ta'on dá'on ndíxi na ñó'ó víko tánda'a ndísón?” kaá ra. Ta kúu tádj óon iin t̄aa ñóó.*

13 *Dá n̄j kaa rey ñóó xí'in t̄aa dánduu ña'a noo ió víko ñóó: “Ko'oni ndo sa'a t̄aa yó'ó, xí'in ndá'a rá, ta taó ndo rá sat̄a vé'e noo iin naá, ch̄j ñóó kúu noo nde'i'j ñayuu xí'in ndirá noo ná, ta kuchi tá'an no'ó na”, kaá ra.*

14 *Ta viti, kana'á ndó ña kua'á nda'ó ñayuu n̄j kana Ndios, tido cháá vá ná ni'í ña k̄aki na —kaá Jesús.*

Di'a n̄j kuu tá n̄j ka'an dao t̄aa dát̄uú rá Jesús

15 *Dá n̄j kee tā fariseo kua'an ra. Dá n̄j kasá'a rá ndátó'on kue'é ra ndí kíán kee ra, dá dát̄uú rá Jesús, dá ya'a na noo ká'an na.*

16 *Sa'á ñóó n̄j tanda'a rá dao kā ta xíonoo xí'in mií rá, xí'in tá kúu kuendá Herodes kua'an ra noo nákaa Jesús. Tá n̄j sāa ra, dá n̄j kaa rā xí'in ná:*

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña kúu ní iin na ndaa, ta dána'a ndaa ní íchi Ndios. Ta ko yu'ú ní ni iin tó'on ñayuu, ta ko né'e ní tandíni ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, á mií ná kúu ná na ndáya'i o k̄oó.

17 *Sa'á ñóó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni k̄ee yó chíya'i yó sa'a ñó'ó yo noo rā kúu kuendá César o k̄oó? —kaá ra.*

18 *Tido n̄j kandaá va ini Jesús ña kátoó rā dát̄uú ñaa rá. Dá n̄j kaa na xí'in rá:*

—¡Taa uu noo vá kúu ndó! ¿Ndi va'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'in?

19 *Tei tóo ndó iin di'ón, tá'an ña chíya'i ndó sa'a ñó'ó ndo, dá ná kande'á —kaá na.*

Dá n̄j xí'ó tóo ra di'ón kaa ñoo noo ná.

20 *Dá n̄j kaa nā xí'in rá:*

—¿Ndá na'aná kíán ndá'a noo di'ón yó'ó? ¿Ta ndá kūy kíán ndá'a nooán yó'ó?

21 *Dá n̄j kaa ra:*

—Na'aná César kíán xí'in kūy rá.

Dá n̄j kaá Jesús xí'in rá:

—Nakí'ó ndó ña kúu ña'a César noo rá, tá dáá, ta nakí'ó ndó ña kúu ña'a Ndios noo ná.

22 *Tá n̄j sejdó'ó ra ña dióon n̄j ka'an na, kúu n̄j naá vá ini ra. Dá n̄j dankoo ñaa rá, dá n̄j ñandíó kuéi ra kua'an ra.*

Di'a kua'an ña n̄j daná'a Jesús ña miían ndaa nataki na n̄j xi'

23 Ta mií kuú dáá ñóó nì ñatuu yati ta'ani dao ta saduceo noo Jesús. Ta kò kándisa ta'on ra ña nataka na nì xì'ì.

24 Dá nì kaa ra xì'ín ná:
—Maestro, di'a kaá iin ley nì taa Moisés; “Tá nì xì'ì iin ñaa, ta ni iin de'e yíi ra kò ní sá io xì'ín ñadi'ì ra, dá kían kánian naki'in ñaa ñani ra tanda'a ra xì'án, dá koo iin tayíi naki'in kuú ñani ra.”

25 Ta viti, nì sà ndei usá ñani ñoo yó'o. Ta kúu nì tandá'a ta kúu noó ñóo. Ta kúu nì xì'ì va ra, ta kò ta'ón de'e yíi ra nì sá io xì'án. Sa'á ñóo nì tandá'a ñani ra xì'án.

26 Tído nì xì'ì ta'ani ta kúu uú ñóo, ta kò ní sá io tuku de'e yíi ra xì'án. Ta kì'o dión ta'ani nì ndo'o ta kúu onì. Ta kúu ndin usá ñani ñóo nì ndo'o dión xì'ín ñá'a ñóo.

27 Tá nì ndi'ì, dá nì xì'ì ta'ani mií ñá'a ñóo.

28 Sa'á ñóo, tá ná kasandaá kuú nataka na nì xì'ì, çndi káa iin ñaa ñóo kakuu yíian, çhi ndin usá va ra nì sá kuú yíian?

29 Dá nì kaa Jesús xì'ín ná:
—Kò ná'a ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, çhi kò kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti iì Ndios, ta kò nákonì ndo choon ká'ano ió noo ndá'a ná.

30 Çhi tá ná kasandaá kuú nataka ñayuu nì xì'ì, o kóo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka na de'e na tanda'a xí, dá çhi táto'on kì'o ndéi ángel induú, nda kì'o dión vá kandeí na.

31 Tído viti ná ko'ín kastò'in xì'ín ndó ña miían nataka na nì xì'ì. ÇÁ kò óon ta'on ka'ì ndó to'on nì ka'an mií Ndios, çhi di'a nì kaa na:

32 “Yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúu Ndios noo Jacob?” Dión nì kaa na, dá çhi kò kúu ta'on na Ndios noó na nì xì'ì, di'a noó na takí vá kúu ná Ndios, çhi ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná.

33 Tá nì seídó'o ñayuu ñóo to'on nì ñaná'a Jesús, kúu nì naá vá iní na, çhi va'a ndá'o nì ka'an na.

Yó'o nì ñaná'a Jesús ndi káa choon ndáya'ì cháá ka nì sa'anda Ndios keeá

34 Tá nì seídó'o ta fariseo ña nì tuú ta saduceo xì'ín ña ñaná'a ra nì kee Jesús, dá nì ka'sá'a rá ndátó'ón tá'an ra.

35 Ta iin ta fariseo ñoo, tá'an ra ná'a va'a choon sa'ándá ley, roón kúu ra nì ndato'ón Jesús, dá korndodó ñaa rá, ta kaá ra:

36 —Maestro, çndi káa iin choon ndáya'ì cháá ka noo choon nì sa'anda Ndios keeá?

37 Dá nì kaa Jesús:
—“Konì ndo sato'o yo Ndios xì'ín ndino'o ini níó ndo, xì'ín ndino'o ini mií ndó, ta xì'ín ndidaá ñaxintóni ndo.”

38 Ña yó'o kúu choon kúu noó, ña ndáya'ì cháá ka nì sa'anda Ndios keeá.

39 Ta ña kúu uú kían sa kì'ín tá'an xì'ín ña yó'o, çhi di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'á

ñayuu xì'ín ndó táto'on kì'o ndó'o ndó xì'ín mií ndó.”

40 Ta ndi nduú choon yó'o kúu mií sa'a noo ndidaá ka choon sa'ándá ley, xì'ín ña nì ka'an profeta —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ñaná'a Jesús sa'a Cristo, na dáakaki ñaa

41 Ta ndita tú'u iì vá ta fariseo. Dá nì ndato'ón ñaa Jesús:

42 —ÇNdi kaá ndo sa'a na kúu Cristo, na dáakaki ñaa? ÇNdá tein na ve'e kakuu na?

Dá nì kaa ra xì'ín ná:
—Tein na ve'e rey David.

43 Dá nì kaa na xì'ín rá:
—ÇNdiva'a nì kaa rey David ña Cristo ñoo kúu mií sato'o na, tá dáá? Çhi di'a nì kaa na nì kee Espíritu iì Ndios:

44 Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xì'ín na kúu sato'ì:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u nda ná kasandaá kuú nataán ndí'ii ta xini u'u ñaa tíxi sa'on.”

45 Yó'o nì ka'an mií David ña sato'o na kúu Cristo, sa'á ñóo, çndiva'a ká'an ndo ña kii Cristo tein na ve'e rey David, tá dáá? —kaá Jesús.

46 Ta ni kò iin ta'on kándéé nandíó né'e noo nì ka'an na, ta ni kò iin ka ra nì çhíndaá noo ndato'ón ñaa rá nda kuú dáá ñóo.

23

Di'a kua'an ña ña ñaná'a Jesús sa'á ña kini kée ta ñaná'a ley xì'ín sa'á ña kini kée ta fariseo

1 Dá nì ka'an Jesús xì'ín ñayuu ñóo, ta nì ka'an ta'ani na xì'ín ta xionoo xì'ín ná, ta kaá na:

2 —Tá'an ta ñaná'a ley xì'ín ta fariseo nì tiin ra choon ña nakani ra ndi kóni kaa choon sa'ándá ley Moisés.

3 Sa'á ñóo natiin va'a ndó ndidaá ña'a ká'an ra, ta koo ini ndo kueídó'o ndóan, ta kee ndóan. Tído o sa kée ndó táto'on kì'o kée ra, dá çhi va'ará ñaná'a ra ley, tído kò kée ta'on ra choon sa'ándáan.

4 Ta kuá'a ndá'o choon kuáçhi sa'ándá ra noó ñayuu, ta çhikodó rá ña vee dokó ná, tído ni lú'u kò nátuu ndá'a mií rá çhíndeé ñaa rá xì'án.

5 Tá kua'an ra kée ra ña va'a, ta ndúkú rá kee ra ña noo ndidaá ñayuu, dá ná koni na ña kée ra. Ta káva'a ná'ano ra noo ñó'o tuti iì Ndios né'e ra xionoo ra, ta kátóo rá koo nánì ndíkí dá'on karkuei yú'u kotó ra.

6 Ta kátóo ra kandeí ra noo téi kúu noó noo ndéi ta ndáya'ì sás'an ra noo ió víko. Ta ini ve'e noo ndítúti ña ñoo ra, kátóo ra kandeí ra téi ndita mií noo.

7 Ta kátóo ra ña ndidaá ñayuu ná ka'an ndisá'an xì'ín rá noo xionoo ra noo yá'ì, ta kátóo ra ña ka'an na xì'ín rá, “Maestro, maestro.”

8 Tído ndo'ó, ná dá'a ni konó ndó chinani ná ndo'ó maestro, dá chî iin tó'ón vá kúú maestro ndo, ta ngón kúú Cristo, ta sava'a ñani oon va kúú ndidaá ndó.

9 Ta o sa ká'an ndo tatá xí'in ni iin ñayuu, chî iin tó'ón dinj vá kúú tatá ndo, ta ngón kúú ná ió ndá induú.

10 Ta ná dá'a ni konó ndó ka'an na sato'o xí'in ndó, dá chî iin tó'ón dinj vá kúú sato'o ndo, ta ngón kúú Cristo.

11 Ta ná kúú ngo noo ndo, ngón kúú na kánian koni kuáchí di'a noo ndo.

12 Dá chî na chindaya'i mií, ngón di'a kúú na kandoo nóo. Ta ná kénóo mií, ngón di'a kúú na kandaya'i kee Ndios.

13 Tído, jnda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Dá chî sadí ndo ngo ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni kó ndúkú mií ndó ña ndu'u ndó, di'a kétéin ndó ngo na kónj ndu'u tixi ndá'a ná.

14 jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Dá chî koku'u ndó ve'e na kuáan kí'in ku'íná ndó ña né'e va'a na. Ta sa'á ña kónj ndo ña chindaya'i ñayuu ndo'ó, sa'á ño'ó na'á ndá'o xíká ta'í ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ño'ó ndo'o naní cháá ka ni'o ndo.

15 jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Dá chî kua'an ndo iin ka xoo taño'o, ta xionoo ndó iin ní kúú xián, dá kandeé ndó kandisa iin ñayuu to'on kí'o kándisa mií ndó. Tá ni kandeé ndó xí'in ná, dá ndée ñaá ndó uu cháá ka ví ndéé de'e indaya' o dujú mií ndó.

16 jNda'í kúú ví ndó, chî tiin ndaa ndo ñayuu va'ará ko túu noo ndo! Chî kaá ndo ña tá ná nachina'á ná ve'e ño'ó kíán ña ij? dá kíán ko xínño'ó ná kee na noo ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná oro ñó'o ve'e ño'ó, dá kíán kánian dáxinkoo na noo ni ka'an na, kaá ndo'ó.

17 jTa xixi, ta ko túu noo kúú ndó! zÁ ko ná'tá ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ve'e ño'ó ño'o o dujú oro ñó'o inian, dá chî mií ve'e ño'ó kédaá xí'in oro, sa'á ño'ó kíán ña ij?

18 Ta kaá ta'ani ndó ña tá ná nachina'á ná noo náa noo dóko ná ña'a noo Ndios, dá kíán ko xínño'ó ná kee na noo ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná ña ni doko ná, dá kíán kánian dáxinkoo na noo ni ka'an na, kaá ndo.

19 jTa xixi, ta ko túu noo kúú ndó! zÁ ko ná'tá ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka noo náa ño'o o dujú ña'a ni doko ná, dá chî noo náa kíán kédaá xí'in ña ni doko ná, sa'á ño'ó kíán ña ij?

20 Dá chî na náchina'á noo náa, ngón kúú na náchina'á mián xí'in ndidaá ña'a ni doko ná kándodó nooán.

21 Ta dión ní, na náchina'á ve'e ño'ó, náchina'á ná mián, ta nda Ndios náchina'á ná, chî mií ná kúú ná ió ño'o.

22 Ta na náchina'á induú, ngón kúú na náchina'á noo téj noo ió Ndios dándáki na, ta náchina'á ta'ani na na ió noo téj ño'o.

23 jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Chî xí'o ndó noo Ndios uxj ndu'ú mjno noo iin iin ciento ndu'ú ña kána ngoño'o ndo, ta dión ta'ani kée ndó xí'in yukú anis xí'in yukú comino viti, tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó choon ndáya'i cháá ka sa'ándá ley, dá chî ko kée ndó ña ndaa, ta ko kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta ko kándéé iní ndo Ndios. Na yó'o kíán kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó ña doko ndo ña'a noo Ndios.

24 jTa ndaa ñayuu kúú ndó, tído ko túu ta'on noo ndo! Chî ndí'i ini ndo dáxixi ndó takují, dá ná o yá'a tikaon ini ra, tído ni kuendá ko xí'o ndó kokó ndó camello nákaa ini takují xí'in ndó.

25 jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo! jNdo'ó kúú taa uu noo! Chî nákata ndó sava'a satá óon va vaso, xí'in satá ko'q, tído kándoo yakó vá inian. Dión ta'ani kée ndó xí'in mií ndó, dá chî kúú ndó ñayuu ku'íná, xí'in ñayuu maña.

26 jNdo'ó kúú tá fariseo ko túu noo! Dinño'ó ka nduvii ndó ini vaso xí'in ini ko'q, dá kíán kandoo vii ta'ani satáán.

27 jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo xaán! jNdo'ó kúú taa uu noo! Chî kúú ndó tát'on náo ndji, ña luu ni ñake'i kuxí. Luu ná'a satáán, tído ndino'o lásá ndji xí'in koño teji'í ñó'o inian.

28 Dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chî mián ndaa kée ndó mií ndó ña kúú ndó ñayuu ndaa ngo ñayuu, tído kómi ndó iin ní'o tó'ón, iin ní'o káto'oo kee ña kini.

29 jNda'í kúú ví ndo'ó, ta dána'a ley, xí'in ndo'ó, ta fariseo xaán! jNdo'ó kúú taa uu noo! Chî káva'a ndó ná'oo saá kaño'o lásá profeta ni sa ndei sa na'á, ta ndúvii ndó noo ñó'o lásá na ni sa kuu ta ndaa,

30 ta kaá ndo ká'an ndo: "Tá ni sa ndei yó tiempo ni sa ndei na yatá ve'e yó, o kí'in tá'an ta'on yó xí'in ná katj yó nij na ni sa kuu profeta, ní kúu", kaá ndo.

31 Ta sa'á ña kaá ndo dión, mií vá ndó xí'o kuendá sa'a mií ndó ña kúú ndó de'e na ni sa'áni profeta.

32 Sa'á ño'ó ndo'ó kúú ra dáxinkoo choon ni kee na yatá ve'e ndó xí'in profeta.

33 jKoo vá kúú ndo'ó, na ndéi tiempo viti, chî de'e ri kúú ndó! zNdi koo káki ndó, dá o kó'on ndo ndo'o ní'o ndo indaya', ká'an ndó?

34 Viti, dá ko'in tanda'i dao ka profeta, xí'in tá ndjíchí, xí'in tá dána'a noo ndo. Tído ndakuei ndó ka'áni ndó dao na, ta dao ka na chirkuei ndó ndjika cruz, ta dao ka na kani ndó ini ve'e noo ndítúti ndó. Ta ñoo yó'o, ñoo káa karkuei ñaá ndó kanoo ndó kendava'a ndó xí'in ná.

³⁵ Díon, dá kandio ndó sa'á ni ndidaá na ni sa ndita ndaa xí'ín Ndios, na ni sa'áni na ve'e ndó, nda Abel, xí'ín ndidaá ka ta ndaa ni sa ndei nda tiempo ni sa io Zacarías, de'e Berequías. Ta yó'o kúu ra ni sa'áni na ve'e ndó yé'é ño'o noo kúu noo náa noo dóko ta duti ña'a noo Ndios.

³⁶ Ta ná ka'an ndaaj xí'ín ndó ña ndidaá ñayuu ndéi tiempo viti ndo'o níó ná sa'á ndidaa ña kini yó'o.

Di'a ni kuu tá ni ndei'i Jesús sa'q ñoo Jerusalén

³⁷ 'iNa ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu na sa'áni profeta, ta chíyúú ndó na tánda'á Ndios vej kast'o'on xí'ín ndó! jNdidaá ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kían nditútí ndo'ó táto'on k'i'o kée iin t'ijó nditútí rí de'e kuáli rj nátaán va'a rí t'ij ndixi rj! Tído ko ní xín ta'on ndo'ó.

³⁸ Sa'á ño'ó kandoo íí ve'e ndó viti, ³⁹ dá chj ká'ín xí'ín ndó ña o koni ka ndo'ó yu'u nda rá ná kasandaá kuu kaa ndo, "Na ká'ano kúu na vej xí'ín choon Ndios, na kúu sato'o yo" —kaá Jesús.

24

Kást'o'on Jesús ndi kían koo, dá naá ve'e ño'o ká'ano

¹ Dá ni keta Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo kua'an na. Dá ni natuu yati ta xionoo xí'ín ná. Dá ni daná'á nda'á ra ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchi nda'ó ndaa yuu ni kavá'an.

² Dá ni kaa Jesús xí'ín rá: —Á ñóchi nda'ó kaa ve'e ño'o ká'ano kaa, xiní ndo? Míjan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ni iin tó'ón yuu kaa o kándoo kandodó tá'an, chj koon ndi'i vaan —kaá na.

Kást'o'on Jesús xí'ín tqa xionoo xí'ín ná ndi kían koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá ni sa koo Jesús dinj yúku naní Olivos. Dá ni natuu yati ta xionoo xí'ín ná. Dá ni ndat'ón xoo ñaa rá, ta kaá ra:

—Kast'o'on ní xí'ín ndu'u, ¿nda oon koo díon, ta ndi kían koo tá nandio koo tuku ní kii ní ñayuu yó'o? Ta, ¿ndi kían koo tá sa kua'an kasandaá kuu noo ndi'i?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá: —Kandaa ndo míí ndó, dá ná o dánda'í ñaa ni iin tó'ón ñayuu,

⁵ dá chj kua'á nda'ó ta kasaa, ta kechóon ra kuu yú'u, ta kaa ra: "Yu'u kúu Cristo, na dáka'í ñaa", ta kandeé rá dánda'í ra kua'á nda'ó ñayuu.

⁶ Tá ni kandaaj ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoo xí'ín iin ka ñoo, ta ni ni'í tó'on ndó ña naá tá'an dao ka ñoo ño'ó xiká, tído ná dá'a ni yu'ú ndo, dá chj k'i'o díon káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndi'i.

⁷ Chj ndakuei dao nación naá tá'an xí'ín dao ka nación, ta naá tá'an ta né'e choon

ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o rá yó'o va kasá'á koo tama, ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'á ni'i nda'ó taan.

⁸ Tá ni kasá'á kúu díon, dá kían kana'á ndó ña sa ni kasá'á vá tandó'ó ndo'o ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Ta naki'o na ndo'ó noo ndá'a ta né'e choon, dá kendava'a ra xí'ín ndó, ta ka'áni rá ndo'ó. Ta koni u'u ndidaa ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuenda yu'u.

¹⁰ Ta kua'á nda'ó ñayuu dánkoo ña kándisa na yu'u tiempo daá ñóó, ta kasá'á ná djíko tá'an na noo ta né'e choon, ta koni u'u tá'an míí ná.

¹¹ Ta kua'á nda'ó profeta to'ón ndakuei, ta kandeé rá dánda'í ra kua'á nda'ó ñayuu.

¹² Ta sa'á ña ni ndukini cháa ka ñayuu, sa'á ño'ó o kú'u ka ini sá'tá'an na sa'a ná, ta o kóni ka na Ndios.

¹³ Tído ndidaá na ni x'i'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndi'i kuii, noón kúu na ni'í ña káki na.

¹⁴ Ta míjan dána'a na kúu ñayuu to'ón va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu t'ixi ndá'á Ndios iin níí kúu ñayuu yó'o, dá kían kueid'ó ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo sa'a ñá, nda daá ví, dá kasandaá kuu noo ndi'i.

¹⁵ Tá ni xini ndo ña ío ña kini, ña dáyako noo kúu noo íi ini ve'e ño'o ká'ano yo, tá'an ña ni ka'an profeta Daniel sa'a —ndo'ó, na ká'i to'ón yó'o, nata'í ini ndo sa'án, dá kandaaj ini ndo—,

¹⁶ dá kían ndidaa na ndéi chí Judea ná kuino kúu ná ko'on na dinj yúku.

¹⁷ Ta na kándodó dinj ve'e kuu daá ñóó, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'ín na ña'a na kane'e na ko'on na.

¹⁸ Dá ri na ño'o yúku, ko kánian nandio kuéi na no'o na naki'ín na kotó na.

¹⁹ Tído nda'í kúu ví na ñá'a ño'ó de'e. Ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chíchi kuu daá ñóó.

²⁰ Kaka ndo ña manj noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ó ndó díon tein yoq vixi, ni tein kuu náni'í ndéy yo.

²¹ Chj kuu daá ñóó kakuu iin kuu noo ndo'o naní níó ñayuu. Chj nda ni kasá'á vá sa'a ñayuu, ta nda viti ko oon ndo'o ñayuu táto'on k'i'o ndo'o na tein kuu daá ñóó. Ta ni iin kuu o koo ka díon.

²² Tído tá ko ní chituu Ndios tandó'ó vej koo tein kuu daá ñóó, dá kían ndi'i va ñayuu ñoo naá. Tído sa'á ña kú'u ini Ndios sa'á ñayuu ni qaxi míí ná, sa'á ño'ó chituu na tandó'ó koo tein kuu daá ñóó.

²³ Sa'á ño'ó tá kaa dao ñayuu xí'ín ndó: "Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dáka'í ñaa", o tá kaa na xí'ín ndó "Kande'é ndó, chj kaa nákaa na", ná dá'a ni kandisa ndó.

²⁴ Chj ndakuei dao ta to'ón, ta kaa ra ña míí rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña ndato, xí'ín ña ná'ano,

ta kǐ'o dión kee ra, dá kandeé rá dándá'í rǎ ñayuu, ta kúú ndá ñayuu nǐ kǎxi mií Ndios ndukú rá dándá'í rǎ.

²⁵ Sǎ nǐ datí'ai ndǒ'ó tá kǒ ñá'a koo dión.

²⁶ Sǎ'á ñǒ'ó tá kaa nǎ xí'in ndó: "Kua'án ndǒ kande'é ndó, chǐ nákaa nǎ kúú Cristo noǒ kúú yukú jǐhí káa", ná dá'a ni ko'on ndǒ. Ta tá kaa nǎ xí'in ndó: "Ini ve'e káa nákaa nǎ", ná dá'a ni kandía ndó noǒ ka'an nǎ.

²⁷ Dá chǐ tátǒ'on kǐ'o xini ndǒ sá nduta noǒ xíno ndǐndii, ta kasandaá naye'e ndǎ noǒ nǐ keta ña, kǐ'o dión koo tá nandió kǒ nǎ nǐ nduu tǎa ñayúú yó'o kasaǎ nǎ.

²⁸ Dá chǐ ndéi kúú mií vá noǒ kándu'u ndji, ñóo nditúti tǐyǒkó ñó'ó.

Nandió kǒo ndisa Jesús ñayúú yó'o

²⁹ "Ta mií hora nǐ ndí'i nǐ sǎ io ndidaá kúú tǎndǒ'ó tein kuǔ dáá ñó'ó, dá nákuin naá noǒ ndǐndii, ta ni yoǒ kǎ ǒ tǒǒn. Dá kuei tǐnoǒ ñó'ó ndá induu káa, ta kidi ni'in ndidaá ña'a ná'ano ñó'ó induu.

³⁰ Dá koo ña ndato chí induu, ña ná'a ña sǎ vei nǎ nǐ nduu tǎa ñayúú yó'o. Ta ndá'í ndá'ó kuaki ñayuu ndéi iin rá iin ñoo ñó'ó ñayúú yó'o, chǐ koni nǎ ña vei nǎ nǐ nduu tǎa ñayúú yó'o tein viko, ta ndato naye'e ndaa noǒ kii na xí'in ndidaá choon kómi ná.

³¹ Ta ka'anda ná choon noǒ ángel vei xí'in ná xí'in tachǐ trompeta, dá ko'on nǎ nditúti ná ndidaá kúú ñayuu nǐ kǎxi mií ná ndéi ndin komǐ xoo tachǐ, dá náta'an nǎ ndidaá tá'an xoo nditúti ñaa ná.

³² "Kane'e ndó kuendá tátǒ'on kǐ'o kée tǎñǒ'ó. Tá nǐ nduyúta noǒ rǎ, ta vei nóma yúta kuáli rǎ, kúú sǎ ná'a vá yó ña sǎ nǐ kuyati yoǒ koon dǎi.

³³ Ta dión ta'ani, tá nǐ xini ndǒ kúú ndidaá tǎndǒ'ó yó'o, dá kǐan kana'a ndó ña sǎ nǐ kuyati kuǔ nandió kǒoi kasaǎ.

³⁴ "Mián ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña ǒ kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá ndǎ ná koo ndidaá ña yó'o.

³⁵ Induu káa xí'in noñǒ'ó yó'o naá váan, tído to'on ká'in, ǒ yá'a ta'an vaan.

³⁶ "Tído kǒ iin ta'on ná'a ndá kuǔ kǎkian o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induu kǒ ná'a. Sava'a iin tǒ'ón dinǐ mií vá tatá Ndios kúú ná ná'a.

³⁷ Ta tátǒ'on kǐ'o nǐ sǎ kee ñayuu tiempo Noé, kǐ'o dión ta'ani kee na kuǔ nandió kǒo tuku nǎ nǐ nduu tǎa ñayúú yó'o kasaǎ nǎ.

³⁸ Dá chǐ tá kǒ ñá'a kasá'a koon dǎi déen, ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na tánda'a ná, ta ndéi na dárnda'a ná de'e na ndǎ rá nǐ kasandaá kuǔ nǐ ndu'u Noé ini barco.

³⁹ Ta kǒ ní xǐ'o ta'on ñayuu ñóo kuendá ndǎ nǐ kasá'a dǎi déen kóon ra. Ta kúú ni xǐ'i ndí'i va na nǐ kee rá. Ta dión ta'ani koo tá ná nandió kǒo tuku nǎ nǐ nduu tǎa ñayúú yó'o kasaǎ nǎ.

⁴⁰ "Tein kuǔ dáá ñó'ó kaño'o uǔ tǎa kechóon ra yúku. Iin ra naki'in Ndios kane'e na ko'on nǎ, ta iin kǎ rǎ kandǒo.

⁴¹ Ta tein kuǔ dáá ñó'ó ta'ani kaño'o uǔ nǎ ñá'a ndiko na. Iin ra naki'in Ndios kane'e na ko'on nǎ, ta iin kǎ nǎ kandǒo.

⁴² Sǎ'á ñǒ'ó kaño'o ini ndǒ, chǐ kǒ ná'a ta'on ndó ndá oon nandió kǒo tuku sato'o ndǒ kasaǎ nǎ.

⁴³ "Ta kana'a ndó ña tá ná kandaǎ ini sato'o ve'e ndá hora kasaǎ tǎ kuǐ'iná ve'e ra, dá kǐan kande'i nduu rǎ kandaa rǎán, ta ǒ kónó ta'on ra ku'u tǎ kuǐ'iná kǐ'in kuǐ'iná rá ña'a ñó'ó ve'e ra.

⁴⁴ Sǎ'á ñǒ'ó kande'i nduu ta'ani mií ndó, chǐ mií hora kǒ ndáti va ndó, dá nandió kǒo nǎ nǐ nduu tǎa ñayúú yó'o kasaǎ nǎ.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tǎ kéchóon va'a xí'in iin tǎ kǒ kéchóon va'a

⁴⁵ "¿Ndá yoo kúú iin tǎ kéchóon ndaa, iin tǎa ndísá'ano, ká'án ndó? Roǒn kúú rǎ chikani nǎ kúú sato'o rǎ ka'anda rǎ choon noǒ dao kǎ tǎ kéchóon ve'e na, dá kǐ'o ra ña'a kasá'an dao kǎ tǎ kéchóon ñóo.

⁴⁶ Ndiiká'n vǐ tǎ kéchóon ñóo tá ná ndusaa sato'o rǎ natiin ñaa ná kée ra choon nǐ ta'anda noǒ rá.

⁴⁷ Mián ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kǐ'o sato'o rǎ choon ká'ano cháá kǎ noǒ rá ña dándáki ra ndidaá ña va'a ió noǒ ná.

⁴⁸ Tído tá ná kakuu ra iin tǎ kéchóon kini, dá kǐan sakanǐ ini rǎ ña yó'o: "Kueé vá ndusaa nato'ǐ",

⁴⁹ ta kasá'a rá kani ra tǎ kéchóon dáó xí'in rá, ta kasá'a rá kasá'an ra, ta kasá'a rá ko'o ra xí'in tǎ xǐ'i,

⁵⁰ ta kúú ndusaa sato'o tǎ kéchóon ñóo mií kuǔ kǒ ndáti ra, ta mií hora kǒ ná'a rá.

⁵¹ Ta kúú dándǒ'ó nanǐ nǎ níó rá, ta chikaa ñaa ná noǒ ñó'ó ñayuu uǔ noǒ, ta ñóo kuaki ra xí'in ndirá noǒ rá, ta ñóo kuchi tá'an noǒ ra.

25

Di'a kua'an ña nǐ daná'a Jesús sa'a uxǐ tadi'í táki

¹ "Tátǒ'on nǐ ndo'o uxǐ takuáchí dí'í táki, kǐ'o dión koo tá kasaǎ Ndios dándáki na ñayuu nǎ. Iin rá ini takuáchí dí'í ñóo nǐ kǐ'in candil xǐ, dá nǐ kee xi kua'an xǐ natiin xi tǎ kúú tonǒ.

² Ta o'on takuáchí dí'í ñóo kúú ta kaon ini, ta o'on kǎ xǐ ñóo kúú takuáchí dí'í oon ndǎ'ó ini.

³ Takuáchí dí'í oon ini ñóo nǐ kǐ'in xi candil xǐ né'e xi kua'an xǐ, tído kǒ ní kǐ'in xi cháá kǎ sití kane'e xi ko'on xǐ.

⁴ Tído takuáchí dí'í kaon ini ñóo nǐ ketí'a xi nǐ dakúti xǐ tǐndo'ó xǐ xí'in sití né'e xi kua'an xǐ xí'in candil xǐ.

5 Ta sa'á ña ñi kuee tonog ñoo, sa'á ñoo ñi kasáa ña ma'áno noog xi, ta kúu ñi naá ini xi ñi kidi xi.

6 Ta ñi kudao ñoo, dá ñi kayu'u iin taa: "Sa ve'e va tonog. Ndakuei ndó natiin ndó ra."

7 Dá ñi ndakuei ndidaa takuáchi di'i táki ñoo, dá ñi kenduu xi candil xi.

8 Dá ñi kaa takuáchi di'i oon ini ñoo xi'in ra kaon ini: "Tei ndó cháá siti nani'i ndú, dá chi sa kua'an nda'o ñó'o candil ndu'u", kaá xi.

9 Dá ñi kaa takuáchi di'i kaon ini ñoo: "Oon ni ví o keta ta'on siti ndú tá ná kechóon ndi'i yó ra. Sa'á ñoo va'a kaan kua'an ndo kuiin ndó ra noog ná dikó rá kechóon ndó", kaá xi.

10 Tído xían nani kua'an takuáchi di'i oon ini ñoo kuiin xi siti, kúu ñi kasáa vá tonog ñoo. Dá ñi ku'u takuáchi di'i ndéi nduu ñoo xi'in tonog ini ve'e noog ió víko. Dá ñi sadi ná yé'é.

11 Ñi ndi'i, dá ñi ndisáa dao ka takuáchi di'i ñoo, dá kaá xi: "Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu víko."

12 Dá ñi kaa tonog ñoo xi'in xi: "Míían ndaa ná ka'in xi'in ndó ña ko ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúu ndo'ó", ñi kaa ra.

13 Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, dá chi ko ná'a ta'on ndó ndá ku'u o ndá hora nandió koo ña ñi nduu taa ñayuu yó'o kasaa ña —kaa Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ñi xi'o di'on noog tá kechóon noog rá

14 Dá ñi kaa ta'ani na:

—Tátog'on kí'o dándáki Ndios ñayuu ná kían tátog'on ñi kee iin taa ñi kana kua'an xiká. Tído tá ko ñá'a ko'on ra, dá ñi kana ra taa kechóon noog rá. Dá ñi xi'o ra di'on noog rá, dá ná naka'an nda'i ra xi'an.

15 Ta noog iin ra ñi xi'o ra o'on di'on ndáya'i, ta noog iin ka ra ñi xi'o ra uuan, ta noog iin ka ra ñi xi'o ra iian. Dá chi tátog'on kí'o kaon va ra ñi ñi'í ráan. Ndi'i, dá ñi kee ra kua'an xiká rá.

16 Dá ñi kee taa ñi ñi'í o'on di'on ñoo kua'an ra naka'an nda'i ráan. Ta ñi kandeé rá ñi nanó'o on ka di'on sataán.

17 Ta díon ta'ani ñi kee taa ñi ñi'í uy di'on ñoo. Ñi kandeé rá ñi nanó'o uy ka di'on sataán.

18 Tído tá ñi ñi'í iin tó'on di'on ñoo, roón kúu ra ñi sa'an ñi kaan iin yáí noño'o, ta ñoo ñi chikáa de'é ra di'on sato'o ra.

19 Tá ñi ya'a kua'á nda'o tiempo, dá ñi ndisáa sato'o tá kechóon ñoo. Dá ñi kana ñaa rá, dá ñi ndekuenda ra xi'in iin rá iin ra.

20 Dá ñi kasáa dinño'ó taa ñi ñi'í o'on di'on ñoo. Ta kúu né'e ra o'on ka di'on, ta kaá ra: "Tatá, ñi xi'o ní o'on di'on noogí. Ta yó'o íoan xi'in o'on ka di'on ñi ñi'í sataán", kaá ra.

21 Dá ñi kaa sato'o ra xi'in rá: "Va'a nda'o ñi keeón. Yo'ó kúu iin tá kechóon va'a, iin ra kechóon ndaa. Iin taa ndaa ñi sa kuu yo'ó noog choon ló'o ñi xi'oi noogon, ta viti

ko'in kí'oi iin choon ndáya'i cháá ka noogon. Kua'an ku'u koo dijon xi'in sato'on viti", kaá ra.

22 Dá ñi kasáa ta'ani taa ñi ñi'í uy di'on ñoo, dá ñi kaa ra: "Tatá, uy di'on ñi xi'o ní noogí. Ta yó'o íoan xi'in uy ka di'on ñi ñi'í sataán", kaá ra.

23 Dá ñi kaa sato'o ra: "Va'a nda'o ñi keeón. Yo'ó kúu iin tá kechóon va'a, iin ra kechóon ndaa. Iin taa ndaa ñi sa kuu yo'ó noog choon ló'o ñi xi'oi noogon, ta viti ko'in kí'oi iin choon ndáya'i cháá ka noogon. Kua'an ku'u koo dijon xi'in sato'on viti", kaá ra.

24 Tído tá ñi kasáa ta'ani taa ñi ñi'í uy di'on ñoo, dá ñi kaa ra: "Tatá, ná'í ña kúu ní iin taa tondó, ta dákee ní noog ko ní xiti ní, ta dátaá ní ña'a noog ko ní satá ní nonján.

25 Sa'á ñoo ní yu'í, ta ñi sa'in ñi chide'í di'on ní tíxi ñó'o. Jónon, yó'o ío ña kúu di'on ní", ñi kaa ra.

26 Dá ñi kaa sato'o ra xi'in rá: "Yo'ó kúu iin tá kechóon kini, iin tá kechóon dúsa. Sa ná'a vá yo'ó ña kúu yu'u tá tondó, ña dákeei noog ko ní xitii, ta dátaá yu'u ña'a noog ko ní satá nonján.

27 Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ko ní sa'on chikaag'on di'on yu'u banco, dá ná koo cháá satáan nani ndusaai?", kaá ra.

28 Dá ñi kaa ra xi'in dao ka ra: "Kuiio ndaa ndo di'on né'e taa xaan, ta kí'o ndóan noog rá kómí uxí di'on xaan.

29 Dá chi ná sa ío ña'a noog, noón kúu ña ñi'í cháá kaan. Ta ña ko'ó ña'a noog, di'a dí'tá ná lú'u ña kómí ná.

30 Ta chikaa ndo tá ko chóon xaan noog iin naá satá vé'e. Kaa kúu noog kuaki ra xi'in ndirá noog ra, ta kuchi tá'an no'o ra."

Di'a koo tá ná kasaa Jesús keyiko ná sa'a na ndéi ñayuu yó'o

31 Tá ná nandió koo tuku ña ñi nduu taa ñayuu yó'o kasaa ña, ndato naye'e ndaa kii na xi'in ndidaa ángel kechóon noog ná, dá kakoo na noog téi ndato naye'e noog dándáki na,

32 dá nakuja ñayuu ndéi ndidaa tá'an ñoo noog ná, dá kasá'a ná taó xóo na iin rá iin ñayuu ñoo tátog'on kée taa taó xóo ra léko tein kiti.

33 Ta ná chikata na kirí kúu léko xoo ku'a'a na, ta xoo íti ña ná chikata na kirí kúu kiti.

34 Dá kaa ña kúu rey ñoo xi'in ña ndita xoo ku'a'a ña: "Nakíi ndo'o, ña ñi kemandí tatáí, chi ndo'ó kúu ña ñi ñi'í tá'í kaei ndó noog dándáki yu'u, ña kían sa daá ío nduu kandeí ndó nda míi sa'a ñayuu.

35 Dá chi tá ñi kuikoi, ta ñi xi'o ndó ña'a ñi sasá'in; tá ñi ichi ini, ta ñi xi'o ndó takuij ñi xi'ii; tá ñi xionoo nda'ávii, ta ñi ñakuaka va'a ndó yu'u ñi sa ío ve'e ndó;

36 tá ñi sa kaa vichíí, dá ñi xi'o ndó dá'on ñi sa ndixii; tá ñi sa kú'í ñi sa ndo ñi xito ñi'ini

ndó yu'u; tá nî sâ kâajî ve'e kaa, dá nî saâ ta'ani ndó nî ka'an ni'ini ndó noo nákaal", kaa rey ñóó.

37 Dá kaa na kúú ñayuu ndaa ñóó xí'ín ná: "Tatá, ¿ndá oon nî xini ndu míí ní ña kuíko ní, dá nî xí'lo ndu ña'a nî sasá'an ní? Ta, ¿ndá oon nî xini ndu míí ní ña íchi ini ní, dá nî xí'lo ndu takují nî xí'i ní?"

38 Ta, ¿ndá oon nî xini ndu míí ní ña xionoo nda'í ní, dá nî ñakuaka va'a ndu míí ní? Ta, ¿ndá oon nî xini ndu míí ní káa vichí ní, dá nî xí'lo ndu dá'on nî sâ ndixi ní?"

39 Ta, ¿ndá oon nî xini ndu ña sâ kú'u míí ní o nî sâ káa ní ve'e kaa, dá nî saâ ndu nî xito ni'ini ndu míí ní?", kaa na.

40 Dá kaá rey ñóó xí'ín ná: "Míian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa'á ña nî kee ndó dión xí'ín na kúú ñanij, na kuálí cháá ka yó'o, sa'á ñóó kéei kuendá ña míí yu'u nî kee ndó dión xí'ín."

41 "Dá kaa na xí'ín na ndíta xoo íti na ñóó: "Kuxoo ndó noó, ndó'ó na kúú ñayuu kíni. Kua'an ndo kaño'o ndó tein ñó'ó ita, ña nî kuú o ndá'ó, noo sâ daá ío nduu kakaá ña u'u xí'ín ndidaá ña kini kéchóon nooan.

42 Dá chí sâ kuikoi, ta kó ní xí'lo ta'on ndó ña'a kasá'ín; nî sâ íchi ini, ta kó ní xí'lo ta'on ndó takují ko'i;

43 nî xionoo nda'áví, ta kó ní nákuaka va'a ndó yu'u, nî sâ kaa vichí, ta kó ní xí'lo ta'on ndó dá'on kandixi, nî sâ kú'í, ta nî sâ káajî ve'e kaa, ta kó ní saâ ta'on ndó koto ni'ini ndó yu'u", kaa na.

44 Dá kaa na ndíta xoo íti na: "Tatá, ¿ndá oon nî xini ndu'u míí ní ña nî kuikoi ní, ña nî íchi ini ní, ña nî xionoo nda'í ní, ña sâ kaa vichí ní, ña sâ kú'u ní, ña sâ káa ní ve'e kaa, ta kó ní saâ ndu koto ni'ini ndu míí ní?", kaa na.

45 Dá kaa rey ñóó xí'ín ná: "Míian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa'á ña kó ní kée ndó dión xí'ín na kúú ñanij, na kuálí cháá ka yó'o, sa'á ñóó kéei kuendá ña nda yu'u kó ní ku'u ini ndo sa'a", kaa na xí'ín ná.

46 Sa'á ñóó ndidaá ñayuu kíni ñóó ko'on ndo'o ní o ndidaá tá'an kuú, ta ndidaá ñayuu ndaa ñóó nî'í ña kataki chíchí ná.

26

Yó'o nî ndató'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

1 Tá nî ndi'í nî ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá nî kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

2 —Sâ ná'á vá ndó ña kámanj uu ka kuú, dá koo víko pascua, dá nakí'o ra na nî nduu taá ñayuu yó'o noo ndá'a ta xini u'u ñaa, dá chirkaa ñaa rá ndjka cruz —kaá na.

3 Daá ñóó nî natáka ndidaá ta dutj sakuá'a xí'ín ta dána'a ley xí'ín ta sa'ano ñoo ñóó yé'é ve'e ta dutj kúú noo naní Caifás.

4 Ta ñóó nî ndató'ón maña ra ndi koo kee ra, dá tiin ndakána ra Jesús, dá ka'áni ñaa rá, 5 ta kaá ra:

—Ná dá'a ni tiin yó ra tein víko, dá chí ndakuei ñayuu nakuina vaá na kí'ín na sa'a rá.

Di'a nî kuu tá nî kuei iin ña'a ndutá támi sa'an diní Jesús

6 Tá nákaa Jesús ñoo Betania noo kúú ve'e Simón, tá'an ra nî sâ ndo'o kue'e té'ij,

7 dá nî kasáa iin ña'a noo nákaa na ñóó, ta né'an iin tindo'o nî kava'a xí'ín yuu dión naní alabastro. Ta nî chitián ñó'o ndutá támi sá'an, ta ndutá ya'í nda'ó kúú rá. Ta kúú nî kuei ndi'an ra diní Jesús noo ío na mesa.

8 Tá nî xini ta xionoo xí'ín ná ña nî kee ña'a ñóó dión, kúú nî xido nda'ó ini ra, dá nî kaa ra:

—¿Ndiva'a nî danaá oon ña'a káa ndutá támi sa'an káa?

9 Ta va'a ka ví ní díkó yó ra, chí ndutá ya'í nda'ó kúú rá, ta kandoo dij'ón ñóó chindeé yó na kúnda'í, ní kúú —kaá ra.

10 Tído nî kandaá va ini Jesús ña ká'an ra dión, dá nî kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a dáta'an ndo ña'a yó'o? Chí ña va'a va kían nî keeán xí'ín yu'u.

11 Chí daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'ín ndo'ó, tído yu'u, o kóo kuí ta'on yu'u xí'ín ndó.

12 Chí sa'á ña nî dakúchián yu'u xí'ín ndutá támi sa'an yó'o, sa'á ñóó nî kenduuan yikí koñoj táto'on kí'o kooi nduxii.

13 Míian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndéi kúú míí vá noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúú ñayuu yó'o, nakani ta'ani na sa'á ña nî kee ña'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ña nî keeán —kaá Jesús.

Di'a nî kuu, dá nî kandoo Judas ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a ta dutj kúú noo

14 Dá nî kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu taá xionoo xí'ín Jesús, kua'an ra noo ndéi ta dutj sakuá'a.

15 Tá nî saá ra, dá nî kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndidáa kí'o ní noo yú'u, dá ná nakí'oi Jesús noo ndá'a ní? —kaá ra.

Dá nî kandoo ta dutj ñóó ña kí'o ra oko uxí dij'ón plata noo rá.

16 Ndá kuú daá nî kasá'a Judas ndúkú rá ndi kee ra nakí'o ra Jesús noo ndá'a rá.

Di'a nî kuu tá nî sqdini Jesús noo ndi'í kuíi xí'ín ta xionoo xí'ín ná

17 Tá nî kasandaá kuú míí noo, ña kúú víko noo seí na Israel pan, ña kó ní kí'ín tá'an xí'ín ña dákuíta tachían, dá nî natuu yati ta xionoo xí'ín Jesús noo ná, dá nî ndató'ón ñaa rá:

—¿Ndeí kónj ní ko'on ndu kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

18 Dá nî kaa na xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'in iin taa, ta ka'an ndo xí'in rá: “Di'a kaá maestro ndu'u: Sa ñi kasandaá vá kuu ndo'o nioí, ta saaj ve'e ní kadíini kuendá víko pascua xí'in tá xionoo xí'in”, kaa ndo xí'in rá —kaá Jesús.

¹⁹ Dá ñi sa'an taa ñoo ñi kee ra choon ñi sa'anda Jesús noo rá, ta ñi kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

²⁰ Dá tá ñi kuaa kuu dáá ñóó, dá ñi saaj Jesús ve'e ñoo ñi sa koo na mesa xí'in ndin uxí uu taa xionoo xí'in ná.

²¹ Ta tein sásá'an na ñoo, ñi kaa na xí'in rá: —Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin mií vá ndo'ó ko'on nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa —kaá na.

²² Ta kúnda'í nda'o ñi kuu ini ra sa'á ña ñi ka'an na dión. Dá ñi kaa iin rá iin ra xí'in Jesús:

—¿Á yu'u kúú, tatá?

²³ Dá ñi kaa Jesús:

—Iin taa dá'eta dáó ndá'a xí'in yu'u ini ko'o, roón kúú ra nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa.

²⁴ Ta mii'an ndaa ndo'o na ñi nduu taa ñayúú yó'o táto'on kí'o ká'an tuti ij Ndios. Tído, jnda'í va taa nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa! Vá'a cháa ka vian ní xio dá'a ni kaki taa ñoo, ní kúu.

²⁵ Dá ñi kaa Judas, tá'an ra ko'on nakí'o ñaa:

—¿Á yu'u kúú ra kee dión, maestro?

Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Jaan, táto'on ñi ka'on, kí'o dión kían —kaá na.

²⁶ Ta tein noo sásá'an na ñoo, dá ñi tiin Jesús pan. Dá ñi nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá ñi sa'anda dáó naán, dá ñi xí'o naan noo tá xionoo xí'in ná. Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Keí ndoán, chj ña xaan kúú yikí koñoi.

²⁷ Dá ñi tiin na copa. Dá ñi nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'a ra, dá ñi xí'o na ra noo tá xionoo xí'in ná. Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ndidaá ní ndó ko'o lú'u lú'u vino xaan,

²⁸ chj kírá xaan kúú ñi yu'u, kírá dáxinkoo ña ñi kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na, chj sa'a ña kuitá ra, sa'a ñoo ndoo kuachi kua'á nda'o ñayuu.

²⁹ Ká'in xí'in ndó ña o nándio koo kaj ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saaj ndutá uva xí'in ndó noo ió tatáí Ndios dándaki na —kaá na.

Yó'o ñi ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁰ Dá tá ñi ndí'í ñi keká'ano na Ndios xí'in iin yaa, dá ñi kee na kua'an na ñi yúku naní Olivos.

³¹ Dá ñi kaa Jesús xí'in tá xionoo xí'in ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaa sakuaá víti, dá chj di'a kaá tuti ij Ndios:

“Dárkue'e ka'í yu'u tá ndáka léko, ta kúú ndi ndí'í va léko kuita noo ko'on”, kaáan.

³² Tído tá ñi ndí'í ñi natakij, dá kuió noo noo ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo.

³³ Dá ñi kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá taa yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'on yu'u dión.

³⁴ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Mii'an ndaa ná ka'in xí'ón ña sakuaá víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli, kúú sa onj va ta'ándá ndatón sa'a yú'u.

³⁵ Dá ñi kaa Pedro:

—Va'ará ná kánian kuu nduúj xí'in ní, tído o ndátá ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúú dión ñi ka'an ndidaá ka tá xionoo xí'in ná ñoo.

Di'a ñi kuu tá ñi ndató'ón Jesús xí'in Ndios iin noo naní Getsemaní

³⁶ Dá ñi saaj Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná noo naní Getsemaní. Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Yó'o ñi kandeí tóo ndó, dá ná ko'in lú'u ka chí káa ka'in xí'in Ndios —kaá na.

³⁷ Dá ñi kee Jesús ndáka na Pedro xí'in ndi nduú de'e Zebedeo kua'an na lú'u ka noo. Dá ñi kixian ñi kunda'í nda'o ini Jesús, ta ñi kasá'a ndó'o nda'o níó ná.

³⁸ Dá ñi kaa na xí'in taa kua'an xí'in ná ñoo:

—Nda'í nda'o kúu ini. Sa ndaa ndji va kúú xini. Yó'o ñi kandeí tóo ndó, ta kaño'o dáó ini ndo xí'in yu'u sakuaá víti —kaá na.

³⁹ Dá ñi kee na kua'an na lú'u ka chí noo. Dá ñi sa ku'in xití ná, ta ñi xino taan na nda no'ó'o. Dá ñi kasá'a ná ná ká'an na xí'in Ndios:

—Tatá mií, tá kuu díta ní ndirá ova, ña kían vei ndo'i, dá kían díta ñan. Tído ná dá'a ni kakuuan táto'on kí'o kónj yu'u. Ná kakuuan táto'on kí'o kónj mií ní —kaá na.

⁴⁰ Dá ñi nandíó koo na ñi ndisáa na noo ndéi taa kua'an xí'in ná ñoo, kúú sa kídj va ra ndéi ra. Dá ñi kaa na xí'in Pedro:

—¿Á ko xí'o ndee ta'on ini ndo kaño'o ini ndo, va'ará iin hora?

⁴¹ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'in Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ña kini xí'in ndó. Chj sa ió nduu níó ndo kee ndó ña kónj Ndios, tído ña kónj ñi ndo kían chítuu ñaa —kaá na.

⁴² Dá ñi nandíó koo tuku na kua'an na. Dá ñi kasá'a ká'an tuku na xí'in Ndios:

—Tatá mií, tá o kúu díta ní ndutá ova, ña vei ndo'i, dá kían ná kakuuan táto'on kí'o kónj mií ní —kaá na.

⁴³ Dá ñi nandíó koo tuku na ñi ndisáa na noo ndéi taa ñoo. Kúú sa kídj tuku va ra ndéi ra, chj sa'áni nda'o ñaa ña ma'ánó.

⁴⁴ Dá ñi nandíó koo tuku na ñi sa'an na ñi ka'an na xí'in Ndios ta'ándá kúú onj, ta ñi ka'an na xí'in ná táto'on kí'o ñi ka'an na dao ka ta'ándá ñoo.

45 Dá nì nãndiò koo tuku na nì ndisáa nã noo ndéi tãa kua'an xí'in ná ñoó, dá nì kaa nã xí'in rá:

—¡Kudi ní ndó viti! ¡Ta nani'i ndéé ndo viti! Chì sã nì kasãndaá vá hora nakì'o ra nã nì nduu tãa ñayúú yó'o noo ndá'a tãa kómì kuãchi.

46 ¡Ndakuei kìjì ndo, ná ko'ò! Kande'e ndó, chì sã kúyati tãa vèi nakì'o yu'u noo ndá'a tãa xini u'u ñaá —kaá nã.

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús ñã ko'on nã noó tã né'e choon

47 Ká'an jí vá Jesús iin na, kúú nì kasáa va Judas, tá'an ra nákaa tein ndin uxì uú tãa xionoo xí'in ná. Ta kuá'a ndá'o tãa vèi xí'in rá. Dao ra né'e espada, dao kã rá né'e yító. Chì vèi ra xí'in choon nì sa'anda tã dutì sakua'a, xí'in tã sá'ano ñoo.

48 Sã nì kastò'on va Judas xí'in tãa ñoo ndi kee ra, dá na'a rã ndá yoo kúú Jesús, chì nì kaa rã:

—Tãa nì chitói noo ñoo, roón tiin ndó.

49 Ta kúú viti'ón nì nãtuu yati Judas noo iin Jesús, dá nì kaa rã xí'in ná:

—Nákaa ní, maestro.

Dá nì chitó rá noo ná.

50 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Amigo, ¿ndá choon vasón?

Ta kúú nì nãtuu yati tãa kua'a ñoo nì tiin ñaá rá.

51 Ta iin tãa ió xí'in Jesús ñoo nì taó rá espada rã. Ta kúú nì chitò'on rã do'o iin tãa kéchóon noó tã dutì kúú noó.

52 Dá nì kaa Jesús:

—Nachikaa va'a espada xaã noó nì sã káaã, dá chì tãa tiin espada, xí'in espada ta'ani kuu rã.

53 ¿Á kò ná'á ta'an voon ñã kuu va ka'in xí'in tatá, dá tanda'á ná uxì uú tu'u ángel kii na chindeé ná yu'u?

54 Tído tá ná kee yu'u dión, dá kían, ¿ndi koo, dá xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios? Chì ká'an ñã kì'o dión kánian ndo'i.

55 Dá nì kaa nã xí'in tãa kua'a ñoo:

—¿Á tã kuji'íná vá kée ndó yu'u kúú, sã'a ñoo vèi ndó xí'in espada xí'in yító tiin ndó yu'u? Ta ndidaá kuú vá nì sã káaã xí'in ndó yé'é ño'o sã ñan'á noo ndo, ta nì kò ní tiin ndó yu'u.

56 Tído ndidaá ñã yó'o kúú viti, dá ná xinkoo noó nì ka'an profeta noo tuti ij Ndios —kaá nã.

Ta kúú ndidaá vá tã xionoo xí'in ná nì ñankoo ndava'a ñaá, ta nì xino ra kua'an rã.

Di'a nì kuu tá nì sa'ín Jesús noo mií tã dutì kúú noó

57 Ta tãa nì tiin Jesús, roón kúú rã ndáka ñaá kua'an ve'e Caifás, rã kúú dutì kúú noó, chì ñoo nì ndítútí tãa dána'a ley Moisés xí'in tã sá'ano ñoo.

58 Ta Pedro, ndáá xíká xíká tákaa ra kua'an ra. Dá nì sãa rã nì ku'u ra noo kúú yé'é ve'e tã dutì kúú noó ñoo. Dá nì sã koo ra ió rã tein tã ndáá yé'é ñoo, dá koni rã ndi koo.

59 Ta rã dutì sakua'a ñoo xí'in tã sá'ano ñoo xí'in ndidaá kã tã né'e choon ñoo Jerusalén nì ndítútí rá ndéi ra ndúkú rá tã ka'an to'ón sa'a Jesús, dá kuu nakì'o ñaá rá noo nda'á tã romano, dá ka'áni ñaá rá.

60 Tído kò ní nì'i ta'on ra iin kuãchi ká'ano dákuó ra Jesús, va'ará kua'a ndá'o tãa nì nakui'ta nì ka'an to'ón sa'a ná. Tído tá nì ndi'i, dá nì ndakuei uú kã tãa nì ka'an kuãchi ra sa'a ná,

61 ta kaá rã:

—Di'a ta'ani nì kaa tãa xaã: “Ío choon noo ndá'í ñã kían nakani ndi'ii ve'e ño'o Ndios, ta tíxi kuu óni kandeé yu'u nduva'i ñã” —kaá rã.

62 Dá nì ndaku'ín ndichi mií tã dutì kúú noó ñoo. Dá nì kaa rã xí'in ná:

—¿Ndiva'a kò ká'on chindeéon miíon? ¿Á ñã ndaa kían ká'an kuãchi tãa káa sa'on o kòó? —kaá rã xí'in Jesús.

63 Tído tádjí óon va iin Jesús.

Dá nì nãndiò koo tuku tá dutì kúú noó ñoo nì ndatò'on ñaá rá:

—Xí'in kuu Ndios takí sa'ándái choon noo ñã kastò'on ndaa xí'in ndu'u. ¿Á yo'ó kúú Cristo, nã dáka'í ñaá? ¿Á yo'ó kúú de'e Ndios?

64 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tátò'on kì'o ká'an ní, kì'o dión kían. Ta ká'an ta'ani yu'u xí'in ní ñã ndã kuú viti koni ndo nã nì nduu tãa ñayúú yó'o nakoo na xoo kuá'a tatá Ndios, noo ió nã dándáki na. Ta koni ta'ani ndó kii na tein vikò tánee induú —kaá nã.

65 Ta kúú nì ndatá tã dutì kúú noó ñoo kotó rã sa'a ñã nì xido téi ini rã. Dá nì kaa rã:

—¡Nì ka'an ndava'a tãa yó'o sa'a Ndios! ¿Ndá choon kuu kã yo cháá kã tãa ka'an kuãchi sa'a rá? Chì viti'ón kuu nì seidó'o va mií ndó ñã nì ka'an ndava'a tãa yó'o sa'a Ndios.

66 ¿Ndi kían náta'an ini ndo keeá xí'in rá?

Dá nì kaa dao kã tãa ñoo:

—Kánian kuu va ra sa'a ñã nì ka'an rã dión.

67 Dá nì tui noo ndaa djí dao ra noo ná, ta dao kã rã nì kani ñaá xí'in yíkí, ta dao kã rã nì koon da'andã noo ná,

68 ta kaá rã xí'in ná:

—Tá miãã ndaa kúúon Cristo, dá kían nakoni ini kíjì ndi ndáa ndu'u nì kani ñaá.

Di'a nì kuu, dá nì ndatã Pedro sa'a Jesús oni ta'ándá

69 Ta ió Pedro satã vé'e noo ndéi dao kã ñayuu ñoo. Dá nì nãtuu yati iin ñá'a kéchóon ve'e ñoo. Dá nì kaaã xí'in rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'in Jesús, tã kúu kuendá Galilea káa, ¿daá ko'ó?

⁷⁰ Tído nì ndatã vá Pedro sa'a Jesús noo ndidaa ñayuu ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Kò ná'í ndã sa'a ká'on.

⁷¹ Dá nì kee ra kua'an ra noo kúu yé'é dì'a. Dá nì xini ñaa iin kã ñá'a. Dá nì kaaan xí'in dao ñayuu ndíta ñoo:

—Taa káa ta'ani kúu kuendá Jesús, tã ñoo Nazaret.

⁷² Ta kúu tuku va nì ndatã rá sa'a Jesús, ta kaá ra:

—Miiãan ndaa kuiti kò ná'a ta'on yu'u tãa ká'an ní sa'a.

⁷³ Ta kúu lú'u kã tóó, dá nì ñatuu yati dao kã nã ndíta ñoo, dá nì kaa nã xí'in rá:

—Miiãan ndaa kuiti kuendá Jesús kúu yo'ó, dá chî táto'on ká'an tã Galilea, kí'o dión ká'on.

⁷⁴ Dá nì kã'sá'a ká'an ndava'a ra, ta kaá ra:

—Ná'a Ndios ñã kò ná'a ta'on yu'u tãa ká'an ní sa'a ñoo.

Ta nì ndí'i nì ká'an ra dión, ta kúu nì kana va chéli.

⁷⁵ Dá ví nì ndisáa ini ra to'on nì ká'an Jesús xí'in rá, chî di'a nì kaa nã: “Tá kò ñá'a kana chéli, ta kúu sã ndatã yo'ó sa'a yu'u oní ta'ándá”, kaá nã. Dá nì keta ra sata vé'e, ta kúu nda'í nda'o nì saki ra.

27

Di'a nì kuu tá nì sã ñin Jesús no'ó tã nani Pilato

¹ Tá nì tũu noo, dá nì ndat'ó'on kue'é tã duti saku'a'a, xí'in tã sá'ano ñoo ndi koo kee ra, dá nakí'o ra Jesús noo ndá'a tã né'e choon romano, dá ka'áni ñaa rá.

² Dá nì kató ñaa rá ndáka ra nì saã ra nì nakí'o ra noo ndá'a tã né'e choon romano nani Pilato.

Di'a nì kuu tá nì sa'áni Judas mií rá

³ Kúu nì kãndaã ini Judas, tá'an ra nì nakí'o Jesús noo nda'a tãa xini u'u ñaa, ñã sã nì kãndo'o ra né'e choon ñã ka'áni rá Jesús. Kúu nì nãndió né'e ra okò uxí dì'ón plata no'ó ta duti saku'a'a xí'in tã sá'ano, dá chî nì nãndikó ini rá sa'a ñã nì ya'a ra nì kee ra,

⁴ dá kaá ra:

—Nì kee yu'u iin kuachi, dá chî nì nakí'o yu'u iin tãa ko'ó kuachi noo ndo'ó.

Dá nì kaa tã duti ñoo:

—Kò sa'áni ta'on ndu mií ndú. Kuachi mií vóon kíán.

⁵ Dá nì ko'onò ni'ini ra dì'ón plata ñoo noo kúu yé'é ño'ó ñoo. Dá nì keta ra kua'an ra. Ta kúu ñoo nì sa'an ra nì chirkaa ra mií rá, dá nì xí'í ra.

⁶ Dá nì ndítutí tã duti saku'a'a ñoo dì'ón ñoo, dá nì kaa ra:

—O kúu ta'on taán yo'ó dì'ón yo'ó no'ó dì'ón dóko ñayuu noo Ndios, dá chî kíán ya'í sa'a nì ndíi.

⁷ Dá tá nì ndí'i nì ndat'ó'on kue'e ra, dá nì xiin ra iin ñó'ó no'ó tã káva'a kídi, dá ná koo no'ó nduxí nã tuku xí'í.

⁸ Sa'a ñoo ndã kuu víti nani ñó'ó ñoo, no'ño'ó nì.

⁹ Dión, dá nì xinkoo to'on ká'an ñã nì taa profeta Jeremías: “Nì kí'in ra okò uxí dì'ón plata, ñã nì chiyã'i ra sa'a ná táto'on nì chikaa ini tã ñoo Israel kakuu ya'í na,

¹⁰ tá xí'in dì'ón ñoo nì xiin ra ñó'ó no'ó tãa káva'a kídi. Dión nì kaa sato'o yo'ó Ndios xí'in yu'u.”

Di'a nì kuu tá nì sã ñin Jesús no'ó tã nani Pilato

¹¹ Tá nì sã kuín Jesús noo Pilato, ra dándaki ñoo ñó'ó kuendá Judea ñoo, dá nì ndat'ó'on ñaa rá:

—¿Á yo'ó kúu rey no'ó nã Israel?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ta dión kaá mií nì.

¹² Ta va'arã dátaí kuachi ñaa tã duti saku'a'a, xí'in tã sá'ano ñoo, tído ni iin tó'ón to'on kò ní ká'an nã.

¹³ Dá nì kaa tuku Pilato xí'in ná:

—¿Á kò seídó'o ta'an voón ñã kí'o dión ví káva'a ra kuachi sa'on? —kaá ra.

¹⁴ Tído ni iin tó'ón to'on kò ní ká'an nã. Sa'a ñoo kúu nì naá vá ini Pilato.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ñã ná karkaa Jesús ndíka cruz

¹⁵ Ta iin iin tein víko pascua dáyaã Pilato iin tãa nákaã ve'e kãa, tá'an ra kãndo'o nã ñoo Israel sa'a.

¹⁶ Ta daá ñoo nákaã iin tãa nani Barrabás ve'e kãa, ta iin ní kúu ká'an nã sa'a rá ñã kúu rá iin tã kini.

¹⁷ Ta sa'a ñã nì ñataka ku'a'á ñayuu noo Pilato, sa'a ñoo nì ndat'ó'on ñaa rá:

—¿Ndá yoo dáyaã yu'u, kóni ndo? ¿Á Barrabás dáyaã, o Jesús, tá'an ra chínaní ndó kúu Cristo?

¹⁸ Dión nì kaa Pilato, chî nì kãndaã ini ra ñã sa'a ñã u'u ini vá tã duti ñoo, sa'a ñoo nì nakí'o ra Jesús noo ndá'a rá.

¹⁹ Ta ndã noo ío ra sa'ándá ra choon ñoo, nì tãnda'a ñadi'í ra choon nì saãan noo rá, ta kaãan: “Ná dá'a ni kendava'ón xí'in tãa xaãan, chî tãa ndaa kúu rá. Dá chî nda'í nda'o nì saní sa'a rá nì tũu noo kuu víti.”

²⁰ Tído nì kã'sá'a tã duti saku'a'a xí'in tã sá'ano ñoo dáka'an kue'é ra ñayuu ku'a'á ñoo ñã ná kãkã nã ñã dáyaã ra Barrabás, ta ná ka'áni rá Jesús.

²¹ Dá nì nãndió koo tuku Pilato nì ndat'ó'on rá ñayuu ñoo:

—¿Ndi káa iin tãa yo'ó dáyaã, kóni ndo?

Dá nì kaa ñayuu ku'a'á ñoo:

—Dáyaã ní Barrabás xaãan.

22 Dá nì kaa Pilato xí'ín ná:
—ǀNdí kǀán kónj ndo keei xí'ín Jesús yó'o, tá'an rā kaá ndo kúú Cristo, tá dáá?

Dá nì kaa ñayuu kuá'a ñoo:
—Chirkaa ní rā ndjika cruz.

23 Dá nì kaa Pilato xí'ín ná:
—Ta, ǀndí kǀán kini nì ya'a taa yó'o nì kee ra?

Tído kúú nì'i cháá ká vī nì kasá'á káyu'u ñayuu kuá'a ñoo:

—ǀChirkaa ní rā ndjika cruz!

24 Kúú nì kandaá ini Pilato ña ko kándeé ká rā ka'an rā xí'ín ñayuu kuá'a ñoo, chí di'a nì ñakujina vaá cháá ká vī ná. Sa'á ñoo nì ki'in rā cháá takují, ta nì ñakata ra ndá'a rá noo ndidaá nā ñoo Israel ñoo, dá nì kaa rā xí'ín ná:

—O kándio kuachi ta'on yu'u sa'á nì taja yó'o, chí kúú rá iin taa ndaa. Mii vá ndó kúú nā ná kandido kuachi sa'a rá.

25 Dá nì kaa ndidaá nā ñoo ñoo:

—Ndu'u ná kandido kuachi sa'á nì rá, ta nda de'e ndu ná kandido kuachi sa'a rá.

26 Dá nì dayáa Pilato Barrabás. Dá tá nì ndi'i nì kani soldado Jesús xí'ín chirrión, dá nì ñakj'o ñaa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on rā chirkaa ñaa rá ndjika cruz.

27 Dá nì ñakj'in ñaa soldado kuendá Pilato ndáka ra kua'an rā nda maá ini ve'e chóon tã romano. Dá nì ñadataká rā ndidaá ká soldado kúú kuendá rā, dá nì kaq noo ra Jesús noo iin na ñoo.

28 Dá nì taó rá dá'on ná. Dá nì ñaku'ino ñaa rá iin dá'on kuá'a toón.

29 Dá nì chínoo ra iin corona nì kava'a xí'ín ion dinj ná. Ta nì chírneer ra iin tañijí ndá'a xoo kuá'a nā. Dá nì kasá'á sá kujita xití rá noo ná, dá kedjiki ñaa rá, dá kaá rā xí'ín ná:

—Ná ká'ano kúú mii ní, nā kúú rey noo nā Israel —kaá rā.

30 Ta nì tjuu ndaa djí ñaa rá, ta nì xjo ndaa rā tañijí né'e na ñoo nì koon ra dinj ná.

31 Tá nì ndi'i nì kedjiki ñaa rá, dá nì djitá rá dá'on ñoo. Dá nì ñadaku'ino ñaa rá dá'on mii ná. Dá vī nì kee ra ndáka ñaa rá kua'an rā chirkaa ra ndjika cruz.

Di'a nì kuu tá nì chirkaa ra Jesús ndjika cruz

32 Ta noo ndáka ñaa rá kua'an rā ñoo, nì ñakj'in tá'an ra xí'ín iin taja naní Simón, tã kúú kuendá Cirene. Dá nì kendúsã rā xí'ín taja yó'o ña ná kadokó rã cruz ko'on rā.

33 Dá nì saq rā noo naní Gólgota. To'on yó'o kónj kaa yikí lásá dinj ndjii.

34 Dá nì xj'o ra vino nì daká tá'an xí'ín ndiró ovã ko'o Jesús. Dá tá nì ndi'i nì xirn-dodó ná rā, kúú ko ní xiin ta'on na ko'o na rā.

35 Dá tá nì ndi'i nì chirkaa ñaa rá ndjika cruz, dá nì sa ndei ra nì sadiki rā suerte xí'ín dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndáa dá'on

kánian nì'i iin rá iin ra. Díon nì kee ra, dá nì xinkoo to'on nì ka'an profeta, chí di'a nì kaa nā: “Nì ñaka'anda rā dá'amái, chí nì sadiki rā suerte xí'ín.”

36 Tá nì ndi'i, dá nì sa ndei ra ndéi ra ndaa rā Jesús.

37 Tá nì kani ra iin tabla yati dinj cruz ñoo, ta ká'an ndá sa'a kǀan tákaa na ñoo. Ta di'a kaáan: “Taa yó'o kúú Jesús, tã kúú rey noo nā ñoo Israel.”

38 Ta nì chirkuvei ta'ani ra uu tã kuí'íná ndjika dao ká cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a nā, ta iin ká rā tákaa xoo íti nā.

39 Ta ñayuu chirkaa'anda kua'an noo tákaa na ñoo kedjiki ndaa ñaa ná, ta kaó nā dinj ná kénéo na Jesús,

40 ta kaá nā:

—Kaá yó'ó ña nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano yo, ta kúú tixi onj va kuu, kúú sa nduva'a voón ña, kaáon. Sa'á ñoo ndani dákaiki miíon viti. Kua'án noo kǀ ndjika cruz xaan tá miían ndaa de'e Ndios kúúon.

41 Ta díon ta'ani kedjiki ñaa tá dutj saku'a ñoo, xí'ín tã dána'a ley Moisés, xí'ín tã fariseo ndíta ra, ta kaá rā:

42 —Dao ká va ñayuu sa kándeé rá sa dákaiki ra, tído ko kándeé ta'on ra dákaiki ra mii rá viti. Tá nda rey yo kúú rá, dá kǀan ná noo kǀ rá ndjika cruz káa, dá ná kandisa yo rā.

43 Nj kándeé ini tã káa Ndios, sa'á ñoo ná dákaiki ñaa Ndios viti tá miían ndaa kú'u ini nā sa'a rá, chí kaá rā ña kúú rá de'e Ndios —kaá rā ndíta ra.

44 Ta káng'a ta'ani nda uu tã kuí'íná tákuvei iin iin xoo djín ná xí'ín ná.

Di'a nì kuu tá nì xí'i Jesús

45 Ta nda kaxuu kuu dáá ñoo nì ñaku'in naá iin ní kúú ñayuu nda ká onj sa'ini.

46 Tá kua'an kasandaá ká onj sa'ini, kúú nì'i nda'o nì kayu'ú Jesús, ta kaá nā:

—Elí, Elí, ǀlama sabactani? —to'on yó'o kǀan kónj kaa: Ndios miíj, Ndios miíj, ǀndi-va'a nì dayáa ndá'a ní yu'u?

47 Tá nì seido'o dao ká taa ndíta ñoo ña nì kaa na díon, dá nì kaa rā:

—Kueidó'o ndó, chí kána ra profeta Elías.

48 Ta kúú viti'ón nì kankono iin taja nì sa'an rā nì ñandáxi ra iin tá'i dá'on xí'ín vino ía. Dá nì so'oni raán dinj iin tañijí. Dá nì chínee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na rā.

49 Dá nì kaa dao ká ñayuu ndíta ñoo:

—Ná dá'a nì kee ní díon. Ná kandati yó, ta ná kande'á á kasaa Elías chindeé ñaa ná —kaá nā.

50 Ta kúú nì'i nda'o nì kayu'ú tuku Jesús, dá nì ñakj'o na mii ná nì xí'i nā.

51 Ta kúú mii hora daá ñoo nì ndatao dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. Nj keean nda yú'án ñino, ta kúú nda yú'án ñino

nj xingŋoŋo nj ndataŋa ñá. Ta kúú nj'i nda'o ni taan, ta kúú nj ndataŋa dao ña kúú yuu ndáá,
52 ta nj nonoŋo yé'é káoŋo noo ñó'o ndii, ta kúú kua'á nda'o ñayuu Ndios, na nj xi'i, nj natakí.

53 Dá tá nj ndi'i nj natakí Jesús, dá nj kuu nj kan kuei ñayuu ñóo ini káoŋo ñóo, dá nj sa'an na ñoo Jerusalén, ña kúú ñoo ij, ta ñoo nj na'a noo náŋoŋo kua'á nda'o ñayuu.

54 Ta mií ta dándákí soldado iin ra xi'in dao ka soldado ndaaŋa Jesús noo tákaa na ndjika cruz ñóo. Dá tá nj xini ra ña nj taan xi'in dao ka ña'a nj kuu, kúú nj yu'u nda'o ra, ta nj kaa ra:

—Miían ndaaŋa ndisa de'e Ndios nj sa kuu taŋa yó'o —kaá ra.

55 Ta xiká vá ndíta kua'á nda'o na ñá'a ndé'é ná ña nj ndo'o Jesús. Ta noŋon kúú na nj xionoo xi'in Jesús ndaŋa rá nj kasá'a ná kuendá Galilea xionoo na, ta sa chindeé ñáa ná.

56 Ta tein na ñá'a ñóo nákaa María Magdalena, xi'in María, naná Jacobo xi'in José, xi'in naná taŋa kúú de'e Zebedeo.

Di'a nj kuu, dá nj nduxi Jesús

57 Tá nj kuaá kuu dáá ñóo, dá nj saa iin taŋa kuiká nani José, ta ñoo Arimatea, ta sa xionoo ta'ani ra xi'in Jesús.

58 Ta nj sa'an ra noo nákaa Pilato, dá nj xiká ra ña ná nakj'o ra yikí koŋno Jesús noo rá. Dá nj sa'anda Pilato choon noo soldado ra ña ná ko'on ra nakj'o ra yikí koŋno Jesús noo José ñóo.

59 Dá nj saa ra nj danóo ñaa rá ndjika cruz. Dá nj nakj'in ñaa José, dá nj nachituú ñaa rá xi'in iin sá bana nj ndoo.

60 Dá nj sa'an ra nj chj'áa ñaa rá ini iin yáí saá, ña nj kaan mií rá ndjika káo. Dá tá nj ndi'i nj sadi ra yu'u yáí ñóo xi'in iin yuu chj'ká'ano, dá nj kee ra kua'an ra.

61 Ta yu'u yáí ñóo nj ndoo María Magdalena xi'in iin ka María ñóo ndéi na.

Di'a nj kuu tá nj sa'anda Pilato choon ña kandeí soldado kandaa ra yu'u yáí ñóo

62 Sa nj ya'a kuu kénduu na Israel ña'a kasá'an na. Tá nj tuu noo iin ka kuu, dá nj nataka ta dutj saku'aŋa xi'in ta fariseo noo Pilato,

63 dá nj kaa ra xi'in rá:
—Tatá, nj ndjísáa ini ndu ña sa ká'an ta to'on ñóo ña tixi kuu óni, dá natakí ra, kaá ra tá ko ñá'a kuu ra.

64 Sa'á ñooŋo ka'anda ní choon ña ná kandaa va'a soldado ní yu'u yáí noo nákaa ra nda ná kasanda kuu óni. Dá chj' oon ni ví kasaa ta sa xionoo xi'in rá iin saku'aa natao kú'i'ina ñaa rá, dá kaa ra xi'in na ñoo ndu ña nj natakí ra, dá kjan tuu cháa ka choon o duu ta'ándá mií noo.

65 Dá nj kaa Pilato xi'in rá:

—Xaan ndíta soldado. Kandaka ndó ra kua'an ndo, ta nakujta ra kandaa ra yáí ndjii ñóo táto'on kji'o kónj ndo —kaá ra.

66 Dá nj sa'an ra nj sadi toon ra yu'u yáí ñóo, chj nj kani ra sello yé'an, ta nj chj'kata ra soldado ndíta ra ndaaŋaŋa.

28

Di'a nj kuu tá nj natakí Jesús

1 Tá nj ya'a kuu nani'ij ndéŋe na Israel, na'a va'a kuu mií noo kásá'a sa'a semana, dá nj kee María Magdalena xi'in iin ka María ñóo kua'an na kande'é ná yáí noo nj nduxi Jesús.

2 Ta kúú nj'i nda'o nj taan, dá chj nj naxingŋo iin ángel kéchóon noo sato'o yo Ndios nj kii chí induú, dá nj natuu yati na noo nj nduxi Jesús, dá nj djtá ná yuu ká'ano ñóo, dá nj sa kjo na ió na sataán.

3 Táto'on kji'o náye'e ndaa noo sá kuijn tasa, kji'o dión ndato yé'e na, ta kuxí kachj dá'on ná.

4 Ta kúú nj yu'u nda'o soldado ndíta ndaa yu'u yáí ñóo nj kee na, ta kúú ndéj njno oon ví rá ndíta ra, ta kéea kuendá ndaaŋa ndjii va kúú rá ndíta ra.

5 Dá tá nj saa na ñá'a ñóo, dá nj kaa ángel ñóo xi'in ná:

—Ná dá'a ni yu'u ndo, chj sa ná'a vái ña vej ndó nándukú ndó Jesús, na nj sarkaa ndjika cruz.

6 Tído koŋo ka na nákaa yó'o. Sa nj natakí va na táto'on kji'o nj sa ká'an na xi'in ndó. Nakj ndo kande'é ndó noo nj sa nóo na kúú sato'o yo, dá koni ndo.

7 Kua'an kji ndo kast'o'on ndó xi'in ndidaá taŋa xionoo xi'in ná ña nj natakí va na. Ta kúú noo na ko'on na noo rá chí Galilea di'a. Ta nda ñóo ví, dá koni ñaa rá, kaa ndo xi'in rá. Choon yó'o vej kast'o'in xi'in ndó —kaá ángel ñóo.

8 Dá nj kan kuei na yu'u yáí ñóo, ta kúú yu'u nda'o na. Tído kádij nda'o ta'ani ini na taxi tá'an na kua'an na kast'o'on na to'on saá yó'o xi'in ta xionoo xi'in Jesús. Ta noo taxi tá'an na kua'an na kast'o'on na sa'a to'on saá yó'o xi'in ta xionoo xi'in ná,

9 kúú iin kuití vá nj na'a noo Jesús noo kua'an na ñóo, dá nj kaa na:
—¿Á kúkueé ni ndó?

Dá nj natuu yati na noo iin Jesús, ta nj nomi ni'ini na sa'a ná, ta dión nj sa ndaño'o ñaa ná.

10 Dá nj kaa Jesús xi'in ná:
—Ná dá'a ni yu'u ndo. Kua'an ndo kast'o'on ndó xi'in ñani kuálj ña ná ko'on xi chí Galilea di'a, ta ñóo koni xj yu'u —kaá na.

Di'a kua'an ña nj kaa soldado sa'a ndi kían nj ndo'o Jesús

11 Tá nj ndi'i nj kee na ñá'a ñóo kua'an na, dá nj kee ta ndaa yu'u yáí ñóo kua'an ra ñoo Jerusalén. Tá nj saa ra, dá nj nakj'o ra

kuendá nõó tã duti saku'a'a sa'a ndidaá ñã nĩ kuu ñoo.

¹² Dá nĩ kana tã duti kúú nõó ñoo ndidaá tã sá'ano ñoo. Dá tá nĩ ndi'i nĩ ndató'ón kue'é rã, dá nĩ xĩ'o ra ku'a'a ndã'o dji'ón nõo soldado ñoo,

¹³ ta nĩ kaa rã xĩ'in rá:

—Kaa ndo xĩ'in ñayuu ñã ñoo tãdĩ nĩ kii tã sã xionoo xĩ'in rá, ta nĩ taó ku'i'iná rá yiki koño rã né'e ra kua'an rã tein kídĩ ndũ, kaa ndo.

¹⁴ Tá ndá ndi kuu nĩ ni'j tó'on Pilato, o sa nákanĩ ini ndo, chi mií vá ndú ná'á ká'an ndũ sa'a ndo, dá ná dá'a ni ka'ání rá ndo —kaá rã xĩ'in soldado ñoo.

¹⁵ Dá nĩ ki'in ra dji'ón ñoo. Dá nĩ kee ra táto'on nĩ ta'andã choon nõo rá. Ta ndã kuũ víti ká'an na Israel ñã nĩ ñataó ku'i'iná ñaa tã nĩ sã xionoo xĩ'in ná.

Yó'o sa'ándã Jesús choon nõo tã xionoo xĩ'in ná ñã ná ko'on rã dána'a rã to'on na iin ní kúú ñayuu yó'o

¹⁶ Dá nĩ kee ndin uxĩ iin tã xionoo xĩ'in Jesús kua'an rã iin yũkũ iin chí kuendã Galilea táto'on nĩ sa'anda ñã choon nõo rá.

¹⁷ Tá nĩ xini rã Jesús, dá nĩ sã ndãño'o ñaa rá. Tído nákanĩ kuáchĩ ij vá ini dao ra.

¹⁸ Dá nĩ ñatuu yati Jesús nõo rá, dá nĩ kaa ñã xĩ'in rá:

—Nĩ ñatiin yu'u ndidaá choon ñã dándákii induú xĩ'in nõño'õ yó'o.

¹⁹ Sa'a ñoo kua'an ndo dána'a ndo nõo ñayuu ndéi ndidaá ñoo ñó'o ñayuu yó'o sa'a yũ'u, dá ná kakuu na kuendã yu'u. Ta dákode ndũta ndo ná xĩ'in kuũ tatã Ndios, xĩ'in kuũ de'e na, xĩ'in kuũ Espiritu ij,

²⁰ ta dána'a ndo nõo ná ná kee na ndidaá choon nĩ sa'andã nõo ndo. Ta kooi xĩ'in ndó ndidaá tá'an kuũ, ndã nõo ndi'i kuĩ ñayuu yó'o. Díón ná koo.

To'on yó'o kían ni taa San Marcos, ña ká'an sa'a Jesús

Di'a ni kuu, dá ni kasá'á kásto'on Juan ña kasaa Jesús

¹ Di'a ni kasá'á to'on va'a sa'a Jesucristo, na kúu de'e Ndios.

² Isaías ni sa kuu iin profeta, tá'an na sa kasto'on xí'in ñayuu ña ni ka'an mií Ndios xí'in ná. Di'a kua'an to'on ni taa na:

Ná ko'in tanda'i iin taa kuuí noo ko'on noo yo'ó kasto'on ra to'on yu'u xí'in ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueid'ó'o na ña kían ko'on ka'on xí'in ná.

³ Kayu'ú taa ñoo noo kúu yuku íchí:

"Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin íchí ndaa noo ná."

⁴ Ta miían ndaa dión ni kuu, chí ni kasá'á iin taa naní Juan dákodo ndúta ná ñayuu ini takuúí iin xían noo kúu yuku íchí. Ta kásto'on na xí'in ñayuu ña ná nandikó ini na sa'a kuachi kée na, dá ná kí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na, dá ná kuu kodó ndúta ná.

⁵ Ta kuá'a nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi dao ka ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea ni sa'an na ni seid'ó'o na to'on dána'a Juan. Ta ni na'o na kuachi na noo Ndios. Ta kúu ni dákodo ndúta ñaa Juan ini yuta naní Jordán.

⁶ Ta dá'on ni sa ndixi Juan ni kava'a xí'in ídi camello. Ta iin cincho ñíi sa ndikó tji na. Ta sa sei na tika xí'in ndudí yuku.

⁷ Ta sa kasto'on na xí'in ñayuu, ta kaá na xí'in ná:

—Sata'á yu'u vei iin na ndaya'i cháa ka o duú yu'u, chí ni ko káni vían nakuiin ndei yu'u ndaxíi yo'ó ndisá ná.

⁸ Chí yu'u dákodo ndúta ñaa xí'in takuúí, tído ngón kúu na dákodo ndúta ñaa xí'in na kúu Espiritu ij Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni sodó ndúta Jesús

⁹ Ta tein kuu dáa ñoo ni keta Jesús ñoo naní Nazaret, ña nákaa kuendá Galilea, kua'an na noo nákaa yuta Jordán. Ta ñoo ni dákodo ndúta ñaa Juan.

¹⁰ Tá ni keta Jesús ini takuúí, kúu ni xini na ni nono induú. Ta kúu ni naxino na kúu Espiritu Ndios sata'á ná, ta kaa na táto'on kaa iin paloma.

¹¹ Ta nda'á induú táj ni ka'an Ndios xí'in Jesús:

—Yo'ó kúu de'e manj yu'u. Ta náta'an nda'o iniñ xini'yo'ó —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ka'an ña u'u mií noo dátuyán Jesús

¹² Tá ni ndi'i ñoo, dá ndáka Espiritu Ndios Jesús kua'an na noo kúu yuku íchí.

¹³ Ta uu diko kuu ni sa kaa na ñoo. Ta ni sa kaa na tein kirí víchi deen. Dá ni xirndodó ñaa ña u'u. Ta ni kasaa dao ángel ni kii noo Ndios, ni chíndeé ná Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasá'á dána'a Jesús sa'a to'on va'a Ndios

¹⁴ Tá ni tiin ra Juan ni sadi ra ve'e kaa, dá ni kee Jesús kua'an na chí kuendá Galilea kasto'on na sa'a to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá ndu'u na tixi ndá'a Ndios,

¹⁵ ta kaá na:

—Sa ni kasandaá vá hora, sa ni kuyati va ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. ¡Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kandisa ndó xí'in ndino'o ini ndo to'on va'a Ndios! —kaá na.

Di'a ni kuu, dá ni kana Jesús komi taa tinn tiyaká ña kanoo ra xí'in ná

¹⁶ Ta noo xika Jesús kua'an na yu'u taño'o naní Galilea, ñoo ni xini na iin taa naní Simón xí'in ñani ra Andrés. Ta ñó'o ra chúkaa ra ñono rá ini takuúí, chí kúu rá taa tinn tiyaká.

¹⁷ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ná kíj ndo ná ko'o kanoo ndó xí'in yu'u, dá ná dána'i noo ndo taó ndó ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndó tiyaká ini takuúí.

¹⁸ Ta kúu vití'on vá ni ñankoo ra ñono rá. Ta kúu ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

¹⁹ Ta noo xika Jesús kua'an na cháa ka chí noo ñoo, kúu ni xini na nákaa iin taa naní Jacobo xí'in ñani ra Juan, ta kúu rá de'e ta naní Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñono rá.

²⁰ Dá ni kana ñaa ná. Dá ni ñankoo ra tata ra Zebedeo ini barco xí'in ndidaa ka ni taa kéchoon noo tata ra. Dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a'a Jesús iin taa nákaa iin espíritu kini

²¹ Dá ni nasaa Jesús ñoo Capernaum xí'in taa ñoo. Dá tá ni kasandaá kuu naní'ndéé na Israel, dá ni ku'u Jesús ini ve'e noo nákata na ñoo ñoo. Dá ni kasá'á ná dána'a na.

²² Kúu ni naá vá ini ñayuu ñoo sa'a ña dána'a Jesús, chí ko kée na táto'on kée taa dána'a ley Moisés, dá chí dána'a na táto'on kí'o kée iin na né'e choon.

²³ Ta ini ve'e ñoo nákaa iin taa nákaa iin espíritu kini. Ta kúu ni'ndá'o ni kayu'ú espíritu kini ñoo, ta kaáan:

²⁴ —¿Ndi kían ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaa ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u ndá yoo kúu mií ní, chí mií ní kúu na ij ni kii noo Ndios.

²⁵ Dá ni danáni ñaa Jesús, ta kaá na xí'in: —¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kíj ini taa xaan!

26 Ta kúú vití'ón nì sa'ání yí'í espíritu kini taa ñoo. Ta kúú nì'í ndá'o nì kayu'án, dá nì ketaan kua'an.

27 Ta kúú nì naá vá iní ndidaá kúú ñayuu ñoo, dá nì kasá'a ná ndátó'ón ta'an ná:

—¿Ndi kua'an vían yó'o? Na ndeé ka vían ká'ano tãndeé iní sáá dána'a taa káa, chî xí'in choon kómí rá sa'ándá ra choon noq espíritu kini, ta kúú seídó'o ñaan —kaá na.

28 Ta kúú kaon ndá'o nì kãndaá ini ndidaá ñayuu ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galilea sa'a ñã ndato nì kee Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús ñã kúú xido Simón Pedro

29 Tá nì keta Jesús ve'e ñoo, dá nì kee na kua'an na ve'e Simón xí'in Andrés, ta ndáka ta'ani na Jacobo xí'in Juan kua'an na.

30 Ta kãndu'u xido Simón noq xito, ta ka'í ndá'o ndó'án kée kue'e dáa. Dá nì kast'o'on ñayuu xí'in Jesús ñã kú'an.

31 Dá nì natuu yati na noq kãndu'an. Kúú nì tiin na ndá'an. Kúú nì ndane'e ñaa ná. Ta kúú vití'ón vá nì y'a'a kue'e dáa ñoo. Ta kúú nì kasá'a váan kãnduuan ñã kasá'an na.

Kua'a nda'o ñayuu nì nduv'a Jesús

32 Sã nì keta va ndindii, ta sã kua'an kuaá vá kuú dáa ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá na kú'u xí'in na ñó'o espíritu kini nì kasáa na noq Jesús.

33 Sã'a ñoo nì chití yé'è ve'e ñoo nì nataka ndidaá na ñoo ñoo.

34 Ta kúú kuá'a ndá'o ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e nì nduv'a na, ta kuá'a ndá'o espíritu kini nì taó ná. Ta kò sóno vá ná ñã ka'an espíritu kini ñoo, chî ná'a vá ñã ndá yoo kúú ná.

Di'a nì kuu tá nì ndátó'ón Jesús xí'in tatá Ndios iin xián noq kò ñin ndéi

35 Ta na'a ndá'o nì ndakoo Jesús, chî ñin naá jí vá. Dá nì keta na ñoo ñoo kua'an na iin xián noq kò ñin ndéi. Ta ñoo nì ka'an na xí'in tatá Ndios.

36 Dá nì kee Simón xí'in dao ka tã né'e tá'an xí'in rá kua'an ra nandukú ñaa rá.

37 Dá tá nì naní'í ñaa rá, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Ndidaá ñayuu nãndukú ná mií nì.

38 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ná ko'o dao ka xián noq yati yó'o, dá ná dána'a ta'ani yu'u noq ñayuu ndéi ñoo, chî sa'a choon yó'o veí yu'u —kaá na.

39 Ta nì xionoo na iin ní kúú kuendá Galilea nì ñana'a na ini ndidaá ve'e noq náta na ñã Israel, ta nì taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñi

40 Kúú nì kasá'a iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñi noq Jesús. Kúú nì sã kuíin xití rá noq ná, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñi'í —kaá ra.

41 Ta sa'a ñã nì ku'u ini Jesús sa'a rá, sa'a ñoo nì chínóo na ndá'a ná satã rá, dá nì kaa na xí'in rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvii ñi'ion.

42 Dá tá nì ndi'i nì ka'an na, kúú vití'ón di'a nì ndañó'o nì'ini kue'e té'i'í ndó'o ra. Ta kúú nì kandoo vii vá ñi'í rá.

43 Dá tá kò ñã'a tanda'a ñaa ná ko'on ra, dá nì sa'anda na choon noq rá,

44 ta kaá na xí'in rá:

—Kua'an, tido o sa nãkanón xí'in ni iin tó'ón ñayuu ñã nì kee xí'ón. Di'a kua'an na'a miíon noq tã dutí. Ta kua'an dokó ñã'a noq Ndios sa'a ñã nì kandoo viion noq ná, tát'o'on k'i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kãndaá ini ra ñã sã nì nduviion —kaá na.

45 Tido kò ní kée ta'on taa ñoo tát'o'on nì ta'anda choon noq rá. Di'a nì kasá'a náani va ra ñã nì kee Jesús xí'in rá kua'an ra. Sa'a ñoo kò kuú ka ku'u túu Jesús ni iin ka ñoo. Ndaá yu'ú ñoo noq koó ka ñayuu ndéi va sã káa na. Ta va'ará ndeé kúú mií vá ndéi ñayuu, tido veí na noq nákaq Jesús.

2

Di'a nì kuu, dá nì nduv'a Jesús iin taa nì natii sa'a

1 Tá nì y'a'a dao kuu, dá nì nãndiío koo tuku Jesús ñoo Capernaum. Tá nì kãndaá ini ñayuu ñã nì ndisáa Jesús ve'e na,

2 kúú kuá'a ndá'o na nì nataka ñoo. Ta kò ní keta ka ve'e ñoo kaño'o na. Ta kúú ndá satã ve'e ndíta ñayuu seídó'o na t'o'on dána'a Jesús.

3 Dá nì kasáa dao ka ñayuu xí'in iin taa nì natii sa'a, ta yí'í ñaa komí taa nì kasáa ra.

4 Tido kò ní kúú ta'on ku'u ra xí'in tã kú'u ñoo ini ve'e noq nákaq Jesús, chî kuá'a ndá'o ñayuu ñó'o. Sã'a ñoo nì ñakáa ñaa rá ñiní ve'e. Dá nì sonó rá iin yáí. Dá nì kuu nì ñano ra xito kánoo tã kú'u ñoo ini ve'e noq ió Jesús.

5 Tá nì xini Jesús ñã kãndéé ini ñaa rá, dá nì kaa na xí'in tã kò kuú kaka ñoo:

—De'e ló'o, sã nì ndoo va kuachón —kaá na.

6 Ta kúú ñoo ndéi dao taa dána'a ley Moisés seídó'o ra. Dá nì kasá'a náani kuáchí ini ra:

7 “Ta, ¿ndiva'a ká'an taa káa dión? Taa káa kúú ra yá'a ká'an ndava'a xí'in Ndios. Chî nì iin tó'ón ta'on taa o kúú dãndóo kuáchí ñayuu. Iin tó'ón ñiní mií vá Ndios kúú na kuu kee dión.”

8 Tido vití'ón di'a va nì kãndaá ini Jesús ñã k'i'o dión náani ini ra. Dá nì ndát'o'on ñaa ná:

—¿Ndiva'a náani ini ndo dión?

9 ¿Ndi kãn kò ú'u cháa ka ka'in xí'in taa kò kuú kaka yó'o, ká'an ndó? “Sã nì ndoo va

kuachón”, o ka'ín xí'in rá, “Ndakuijn ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.”

10 Tído viti dá ná ko'ín dána'i noo ndo ña kómí ndisa na nì nduu òa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá nì kaa ná xí'in tã nì natii sa'a ñoo:

11 —Ta ká'ín xí'in yo'ó viti. Ndakuijn ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'on ve'ón.

12 Ta kúu nì naku'ín ndichi ra. Dá nì naki'in ra xito no'ó nì sã nóo ra né'e ra nì ki'in ra kua'an ra no'ó ñayuu ku'a'a ñoo. Ta kúu ndidaa vá ná nì naa ini. Ta kúu nì kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

—Ni iin kuu ko xini'io iin ña'a ndato tát'o'on nì xini'io kuu viti —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús iin tã nani Levi Mateo ña kanoo ra xí'in ná

13 Tá nì ndi'i nì kuu dión, dá nì nandi'io koo tuku Jesús kua'an na yu'u taño'o. Ta kúu ku'a'a nda'o ñayuu nì natuu yati ñaa. Dá nì kasá'a ná dána'a na noo ná sã xika na kua'an na.

14 Ta noo ya'a na kua'an na ñoo, kúu nì xini ná ió iin tã nani Levi, de'e tã nani Alfeo, ta ió ra kí'in ya'i ra sa'a nó'o. Dá nì kaa na xí'in rá:

—Nakí, ná ko'o kanoón xí'in yu'u.

Dá nì naku'ín ndichi ra. Dá nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

15 Di'a nì kuu tein noo ió Jesús sásá'an na xí'in Levi ñoo ini ve'e ra. Ta ku'a'a nda'o tãa kí'in ya'i sa'a nó'o xí'in dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi nì sã ndei xí'in Jesús. Ta ndéi ta'ani tãa xionoo xí'in ná, chí ku'a'a nda'o ñayuu ndiko ñaa.

16 Tá nì xini tã fariseo xí'in dao tãa dána'a ley Moisés ña sásá'an daó Jesús xí'in tã kí'in ya'i sa'a nó'o, xí'in ñayuu, ta'an na kaá ra kúu na kini ñoo, dá nì kaa ra xí'in tã xionoo xí'in Jesús:

—¿Ndi kua'an ña yó'o? ¿Ndiva'a sásá'an ri maestro ndo'ó xí'in tã kí'in ya'i sa'a nó'o, xí'in dao ka ñayuu kómí kuachi yó'o? —kaá ra.

17 Tá nì seídó'o Jesús ña nì ka'an ra dión, dá nì kaa na xí'in rá:

—Na ió va'a ko xini'io ta'on na tã ketátá ñaa. Sava'a na kú'u va kúu na xini'io ñaa. Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u ná kanai na ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa. Di'a ve'i yu'u kanai na nákoní ña kómí ná kuachi —kaá na.

Dána'a Jesús ña kúu ná tát'o'on iin tong

18 Iin kuu, dá nì sã ndei tã sã xionoo xí'in Juan, na sã dakódo ndúta ñayuu, nì sã ne'e i'í rá xí'in tã fariseo. Dá nì kasáa dao ñayuu noo nákaa Jesús. Dá nì ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a ko né'e i'í tã xionoo xí'in mií ní tát'o'on né'e i'í tã fariseo xí'in tã sã xionoo xí'in Juan?

19 Dá nì kaa Jesús xí'in ná:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kane'e i'í ñayuu nì natãka noo ió vikó tánda'a nani ió i'í vá tong xí'in ná? Koo, chí xian nani ió i'í tong xí'in ná, ta o kúu ta'on kane'e i'í ná.

20 Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tong kandaka ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e i'í ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña ko náki'in ta'an ta'on ña dána'a na xí'in ña dána'a tã fariseo

21 Ta ko iin ta'on nákoto no'ó nì ndatã iin do'ono yatá xí'in iin ta'i dá'on saá. Dá chí tá ná nakata na do'ono ñoo, ta kúu nati'in va dá'on saá ñoo, ta kúu vi'i ka vi ndatã do'ono yatá ñoo.

22 Ta ko iin ta'on ta'an vino saá ini ñi yatá. Dá chí tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándi vino saá ñi yatá ñoo, ta kúu ndi'i vino ñoo kuitã, ta kúu tuu oon va ñi ñoo. Sa'a no'ó va'a cháa ka ná ta'an yó vino saá ini ñi saá —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a kuu nani'í ndée na Israel

23 Ta tein iin kuu nani'i ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na no'ó'o noo kaa tirió. Kúu nì kasá'a tá xionoo xí'in ná tó'on ra yoko tirió, ta se'i ra nonján kua'an ra.

24 Dá nì kaa tã fariseo xí'in Jesús:

—¿Ndiva'a kée tã xionoo xí'in ní ña ko kánian kee ra tein kuu nani'i ndée yo?

25 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ko óon ta'on ká'i ndo'ó ña nì kee David tá sã na'a tá nda'i nì kuiko na xí'in tã sã xionoo xí'in ná?

26 Chí kaáan ña nì ku'u na ve'e Ndios. Ta daá ñoo kúu tã nani Abiatar duti kúu no'ó. Ta nì se'i David pan, ña dóko tã duti noo Ndios, ña ko kánian ke'i ñayuu óon, chí sava'a tã duti kuu ke'i ña. Ta nda tã xionoo xí'in David ñoo nì x'i'o na nì se'i.

27 Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Kuu nani'i ndée yo nì kava'an Ndios ña kakuaan iin ña va'a no'ó ñayuu. Tído ko ní káva'a ta'on Ndios ñayuu keká'ano na kuu nani'i ndée yo tát'o'on ki'o kée ndo'o.

28 Ta viti kana'a ndó ña ió choon noo nda'a na nì nduu tã ñayuu yó'o ña dándaki na tein kuu nani'i ndée yo —kaá Jesús ká'an na sa'a mií ná.

3

Di'a nì kuu tá nì nduv'a'a Jesús iin tã nì natii nda'a

1 Dá nì ku'u tuku Jesús ini ve'e noo nátaaka na Israel. Ta ñoo nákaa iin tã nì natii nda'a.

2 Ta ndita tã fariseo nani rá Jesús, ná kande'a á nduva'a ñaa ná kuu nani'i ndée

na. Díon, dá ni'í rá ndí koo dátaí kuächi ra Jesús ngó tá né'e choon.

³ Dá ni kaa Jesús xí'in taa ni natii ndá'a ñóó:

—Nakuuin ndichi, ta kakuuin me'í yó'o.

⁴ Dá ni kaa na xí'in dao ka taa ñóó:

—Ndá kían kuu kee yó kuu náni'í ndéeyo? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'kió iin ñayuu o ka'áni yó ná? Ka'an ndo ná nde'á —kaá na.

Tído ni iin tó'on rá kọ ní ká'an.

⁵ Dá ni kaọ noo Jesús ni sa nde'é deen ná taa ndíta ñóó. Dá ni kixian ni kunda'í ini na sa'á rá, chí káxi ndá'o níọ rá. Dá ni kaa na xí'in tá kú'u ndá'a ñóó:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá ni ndakáa rá ndá'a rá, kúu ni nduvá'a vaan.

⁶ Dá ni kankuei tá fariseo ñóó kua'an ra. Ta ni kasá'a ndátó'on kue'é ra xí'in rá kuendá rey Herodes ñóó ndi kee ra, dá ka'áni rá Jesús.

Dí'a ni kuu tá ni sa kaa Jesús yu'ú taño'o

⁷ Dá ni kee tuku Jesús kua'an na xí'in tá xionoo xí'in ná yu'ú taño'o. Ta kuá'a ndá'o ñayuu ndéi kuendá Galilea xí'in ná ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea tákuei satá ná kua'an na,

⁸ xí'in na ndéi ñoo ká'ano Jerusalén, xí'in na ndéi kuendá Idumea, xí'in na ndéi iin ka xoo yuta Jordán, xí'in na ndéi ñoo Tiro xí'in na ndéi ñoo Sidón, chí sa'á ña ni ni'í tó'on na sa'á ña'a ndato kée Jesús, sa'á ñoó kuá'a ndá'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na.

⁹ Ta kúu ni ka'an Jesús xí'in tá xionoo xí'in ná ña ná kenduu ra iin barco kakaa na, dá ná o dándúti ñaa ñayuu kuá'a ñóó.

¹⁰ Chí sa'á ña ni nduva'a na kuá'a ñayuu, sa'á ñoó ndidaa kúu na kú'u kátaí tá'an vei satá ná, dá kakon na dá'on Jesús, dá ná nduva'a na.

¹¹ Ta tá ni xini ñaa ñayuu ñó'o espíritu kini, ta kúu sa kuja xiti ná noo Jesús. Dá ni kasá'a káyu'ú espíritu kini ñóó, ta kaan:

—Mii ní kúu de'e Ndios.

¹² Tído ni sa'anda Jesús choon noón ña ná dá'a ni ka'an ndá yoo kúu ná ngó ñayuu ñóó.

Dí'a ni kuu tá ni kaxi Jesús uxí uu taa kanoo xí'in ná

¹³ Ndi'í, dá ni kaa Jesús diní iin yúku iin ñóó. Dá ni kana na ndidaa kúu taa ni na'ta'an ini na, ta ni natuu yati ra noo ío na.

¹⁴ Dá tein roón ni kaxi na uxí uu taa kanoo xí'in ná. Ta taa yó'o kakuu ra tanda'a Jesús ko'on dána'a to'on va'a ngó ñayuu,

¹⁵ ta koo ta'ani choon noo ndá'a rá ña nduva'a ra na kú'u, ta taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

¹⁶ Iin taa yó'o naní Simón. Ta ni chinaní ñaa ná Pedro.

¹⁷ Ta iin ka rá kúu de'e Zebedeo naní Jacobo xí'in ñani ra, ra naní Juan. Ta ni chinaní ñaa ná Boanerges. To'on yó'o kóni kaa de'e ña ka'ándi, chí ni'í diní rá.

¹⁸ Ta iin ka rá naní Andrés, xí'in ra naní Felipe, xí'in ra naní Bartolomé, xí'in ra naní Mateo, xí'in ra naní Tomás, xí'in ra naní Jacobo, tá kúu de'e Alfeo, xí'in ra naní Tadeo, xí'in ra naní Simón, tá'an ra ni sa kuu kuendá tá cananista,

¹⁹ xí'in ra naní Judas Iscariote, tá'an ra ni kasandaá ni nakí'o Jesús noo ndá'a rá xini u'u ñaa.

Tá ni ndi'í ñóó, dá ni ndu'u na ini iin ve'e.

Dí'a ni kuu tá ni kaa dao taa ña taó Jesús espíritu kini kée ña u'u

²⁰ Ta tuku va kuá'a ñayuu ni nditúti ñóó. Ta ni kọ nóno vá Jesús kasá'an na xí'in taa xionoo xí'in ná.

²¹ Tá ni ni'í tó'on na ve'e Jesús ña ndó'o na, dá ni kee na kua'an na nakuaka ñaa ná kandaka na no'o na, dá chí ni ndana va na, ká'an ná.

²² Dá ni kaa dao taa dána'a ley Moisés, tá'an ra ni kii ñoo Jerusalén, ña Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kini, ñoó vá kion nákaa ini Jesús, ta ñoó kían xí'o choon noo ná, sa'á ñoó kándéé ná taó na espíritu kini ñó'o ini ñayuu, kaá ra.

²³ Dá ni kana Jesús taa ni ka'an díon ñóó, dá ni kasá'a ná dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in ña dána'a na, ta kaá na xí'in rá:

—¿Ndi kee ví sato'o espíritu kini taó ña mián ini ñayuu, ká'an ndó?

²⁴ Kana'a ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'in ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra.

²⁵ Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noo ndéi na.

²⁶ Ta kí'o díon ta'ani ndo'o ña u'u kúu ngó tá ná kasá'a naá tá'an xí'in ña kéchoon noón. Chí kasá'a ta'anda tá'an mián, dá kían o káka ká choon ne'an, chí sa ni kasandaá hora ña kían ndi'i noón.

²⁷ Ta ni iin tó'on taa o kúu ku'u ve'e iin taa ndaki, ta taó rá ña'a ñó'o ve'e ra, tá dinño'ó ka ná o kátó ñaa rá. Mián ndúsa kee ra díon xí'in rá, dá kuu taó rá ña'a ñó'o ve'e ra.

²⁸ Mián ndaa ná ka'in xí'in ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'á ndi ndaa mii vá kuächi kée ñayuu, ta sa'a ndidaa kúu to'on kini ká'an ndava'a na sa'a Ndios.

²⁹ Tído ndi ndaa na ya'a ká'an ndava'a na sa'a na kúu Espíritu iñ Ndios, ngón kúu na ni iin ku'u ta'on o kúu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Ngón kúu na iin ichi o ndóo kuächi noo Ndios —kaá Jesús.

³⁰ Díon ni kaa na, dá chí ni kaa taa ñóó ña nákaa espíritu kini ini na.

Dí'a ni kuu tá ni kasaa na ve'e Jesús nándukú ñaa ná

31 **Dá nì** *kasáa* naná **Jesús** *xí'in* *ñani* nà. Ta nì sà kujita na satà vé'e. **Dá nì** kaa nà *xí'in* *ñayuu* ndéi ñoo ña ná ka'an nà *xí'in* **Jesús** keta na satà vé'e.

32 **Dá nì** kaa *ñayuu* ndéi *dí'in* **Jesús** ñoo *xí'in* ná:

—Naná ní *xí'in* *ñani* ní ndíta na satà vé'e nándukú ná mií nì.

33 **Dá nì** kaa **Jesús** *xí'in* ná:

—Ná kasto'on ndaaj *xí'in* ndó ndá yoo kúú nanáj, ta ndá yoo kúú *ñani* *xí'in* *kì'oi* —kaá na.

34 Ta kúú *nì* sà nde'é ná noó *ñayuu* ndéi noó ná ñoo. **Dá nì** kaa nà:

—Nà yó'o kúú nanáj, kúú *ñani*, kúú *kì'oi*.

35 **Chì** ndidaá nà kée ña kóni **Ndios**, noón kúú *ñani*, kúú *kì'oi*, kúú nanáj —kaá nà.

4

Di'a kua'an ña nì nakani Jesús sa'q iin taa xiti tata

1 **Nì** *kasáa* tuku **Jesús** *yu'u* taño'o, dá *nì* *kasá'a* ná *dána'a* nà noó *ñayuu*. Ta *sa'a* ña *nì* nataka *ku'a'a* nda'o na, *sa'a* ñoo *nì* kaa **Jesús** ini barco, kirá kánoo noó taño'o. **Dá nì** sà koo na ió nà ini ra. Ta ndéi *ñayuu* ñoo *yu'u* taño'o seidó'o na.

2 **Dá nì** *kasá'a* **Jesús** *dáki'in* tá'an na dao ña'a *xí'in* to'on *dána'a* nà, ta kaá nà:

3 —Kueidó'o va'a ndó ña ko'in ka'in *xí'in* ndó. Iin taa *xiti* *nì* kee ra *kua'an* *ra* kuti ra tata noño'o *ra*.

4 Ta *sa'a* ña *nì* koon *nì'ini* ra tata ñoo, *sa'a* ñoo dao ña *nì* *ku'e* *yu'u* *ichì*. Ta kúú *nì* *kasáa* laa, ta kúú *nì* sei vá *ri'an*.

5 Ta dao *ka* tata ñoo *nì* *ku'e* tein *yuu* noó ndéi *cháa* ñoo'o. *Sa'a* ñoo kúú *yachì* va *nì* *xita'an*, *chì* *ko* ní *ku'e* ta'on ña noó kúú ñoo'ó ndéé.

6 Tído, tá *nì* *xinkoo* ndjindii, ta kúú *nì* dii vaan. Ta *sa'a* ña *ko*o *yo'an*, *sa'a* ñoo *nì* *ichì* vaan.

7 Ta kúú dao *ka* tata ñoo *nì* *ku'e* tein *ta'íon*. Ta *nì* sa'ano *daó* ña *xí'in* *ta'íon* ñoo, *sa'a* ñoo *nì* *kuyatá* váan *nì* kee rá. *Sa'a* ñoo *ko* ní *xì'o* ta'an vaan nonján.

8 Ta kúú dao *ka* tata *nì* *ku'e* noó kúú ñoo'ó va'a. Kúú *ku'a'a* nda'o nonj *nì* *xì'oan*, *chì* *nì* *xita'an*, ta *nì* sa'ano va'an. Ta kúú ió dao tata ñoo *nì* *xì'o* oko *uxì* nonj. Ta dao *ka'an* *nì* *xì'o* onj diko nonj. Ta dao *ka'an* *nì* *xì'o* iin ciento nonj —kaá **Jesús**.

9 **Dá nì** kaa ta'ani na:

—*Ndi* ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúú *kueidó'o* va'a ndó! —kaá nà.

Yó'o nákani Jesús ndiva'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na

10 **Dá** tá *nì* *kandoo* iin *tó'on* **Jesús** iin ná, dá *nì* ndat'ón ñaá *ta* *xionoo* *xí'in* ná *xí'in* dao *ka* *ñayuu* ndíta *yati* ñoo ndi *dándáki* to'on *nì* *nakani* na *xí'in* ná ñoo.

11 **Dá nì** kaa **Jesús**:

—Noo ndo'ó vá *nì* *xì'o* **Ndios** ña *kandaa* ini ndo ña ná'á mií ná *sa'a* ndi kée na *dándáki* na. Tído noó nà *ko* ñá'a *ndu'u* *tixi* ndá'a **Ndios**, *dáki'in* tá'an *yu'u* dao ña'a *xí'in* to'on *dána'i*, dá ná *xinkoo* noó *ka'an* *tuti* *ij* **Ndios**, *chì* *dì'a* *kaaan*:

12 “Ta *va'ará* *ndidaa* *ka* *vian* ndé'é ná, tído o *kandaa* ta'on ini nà ndi *kóni* *kaaan*. Ta *va'ará* *ndidaa* *ka* *vian* ná *kueidó'o* na, tído o *kátóni* ta'on ini nà, dá ná dá'a *nì* *nandió* *ku'e* na noó **Ndios**, dá *kian* ná o *kì'o* *ka'ano* ini nà *sa'a* *kuachi* na.”

Nákani Jesús ndi dándáki ña nì daná'a na sa'a taa xiti tata

13 **Dá nì** kaa ta'ani **Jesús** *xí'in* rá:

—*Á* *ko* ní *kandaa* ta'on ini ndo ndi *dándáki* ña *nì* *nakani* *xí'in* ndó? *¿Ndi* kee ndó, dá *kandaa* ini ndo sa'a *cháa* *ka* ña'a *dáki'in* tá'in *xí'in* to'on *dána'i* noó ndo, tá dáá?

14 “*Taa* *xiti* *tata* ñoo kúú *taa* *xionoo* *dána'a* to'on **Ndios**.

15 Ta *yu'u* *ichì* noó *nì* *ku'e* dao tata ñoo kúú *ñayuu* seidó'o to'on **Ndios**. Tído tá *ndí'i* seidó'o naan, ta kúú *kasaa* ña *u'u*, ta *dítá* *váan* to'on *nì* seidó'o na.

16 Ta tein *yuu* noó *nì* *ku'e* dao *ka* tata ñoo kúú *ñayuu* seidó'o to'on **Ndios**, ta mií hora seidó'o naan, *nátiin* *va'a* naan *xí'an* *kádij* ini nà.

17 Tído *ko* ta'on *yo'an* ini *ni*o ná, *sa'a* ñoo *ko* ndíta toon na *xí'in* to'on **Ndios**. *Chì* tá *kasá'a* ndo'o na *tandó'o*, o tá *kéndava'a* *ñayuu* *xí'in* ná *sa'a* ña *kándisa* na to'on ñoo, ta kúú *dánkoo* na ña.

18 Ta tein *ta'íon* noó *nì* *ku'e* dao *ka* tata ñoo kúú *ñayuu* seidó'o to'on **Ndios**,

19 tído *kasá'a* ná *ndí'i* *cháa* *ka* ini nà *sa'a* ña ió *ñayuu* *yo'o*, ta *kátóo* nà *koo* *kuiká* ná. Ta *ndí'i* ta'ani ini nà *sa'a* dao *ka* ña'a. Ta *ndidaa* ñoo *kedaá* *xí'in* ná, dá *kasá'a* ná *ku'ichì* ini nà *xini* nà to'on **Ndios**, ta kúú ná *tát'o*on iin *tata* *ko* *xì'o* nonj.

20 “Tído noño'o va'a noó *nì* *ku'e* dao *ka* tata ñoo kúú *ñayuu* seidó'o to'on **Ndios** *xí'in* *ndino'o* ini nà, ta *kándisa* naan. Dao *noón* kúú *tát'o*on *tata*, ña *nì* *xì'o* oko *uxì* nonj. Ta *dao* *ka* nà kúú *tát'o*on *tata*, ña *nì* *xì'o* onj diko nonj. Ta *dao* *ka* nà kúú *tát'o*on *tata*, ña *nì* *xì'o* iin ciento nonj, *chì* kée na ña *kóni* **Ndios** —kaá nà.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ña kúú ña ndaa Ndios

21 **Dá nì** *dáki'in* tá'an tuku **Jesús** iin *ka* ña'a *xí'in* to'on *nì* *daná'a* nà, ta kaá nà:

—Tá *né'e* *yó* iin *itì* *tóon*, *¿a* *chikani* *ndei* *yó* iin *kidi* *noán* o *chikani* *yóan* *tixi* iin *xito*? *Ko*o, iin *itì* *tóon* *kánian* *chinoo* *yó* *ra* iin noó *dikó*, dá ná *katoon* *ra* iin *ní* kúú *xián*.

22 Dá chî ndidaá vá ñá dá'i noḡ ndo viti, kasandaá natuuan. Ta ndidaá vá ñá'a ñó'o de'é viti, daí ñá natuuan.

23 Ta ndi ndáa ndó'ó ió do'o, ta kúú kueidó'o va'a ndó —kaá na.

24 Dá nî kaa ta'ani Jesús:

—Kueidó'o va'a ndó to'on ká'in xí'in ndó viti, chî táto'on kî'o kaon ió nduu ndo natiin ndóan, kî'o dión kî'o Ndios ñá noḡ ndo, ta kî'o cháá ka ñaán noḡ ndo o duú ñá nî seidó'o ndó,

25 dá chî na nî natiin ndisa to'on na, noḡn kúú na nî'j cháá ka ñá kandaq ini na. Tído na ko ní nátiin to'on na, noḡn kúú na nandodó di'a va lú'u ñá nî seidó'o na.

Yó'o nî daná'a Jesús sa'a ndi kî'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

26 Dá nî kaa ta'ani Jesús:

—Táto'on kî'o dándáki Ndios ñayuu na kían táto'on ndó'o iin tata nî chî'i iin taq noñó'o rá,

27 chî sakuáa kídî tãa ñóó, ta na'a ndákoo ra. Ta nduú ñóó ka'ándi noḡ tata ñóó, ta sá sá'anoan kua'an. Tído ko kándaq ta'on ini ra ndi kuu sá'anoan.

28 Dá chî míí vá ñó'o ñóó dákuá'ano ña. Dinñó'ó xítaqan kían yukú, dá xínkoḡ yokoan, dá chíti yokoan xí'in nonî.

29 Dá tá nî chíchian, dá kua'an ra ka'anda raán, chî nî kasandaá kuḡ nataán vá'a raqan —kaá na.

Yó'o nî daná'a tuku Jesús sa'a ndi kî'o ndukua'a ñayuu tixi ndá'a Ndios

30 Dá nî kaa tuku Jesús:

—¿Ndi kíán dáó kúú xí'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ka'án ndó? Ta, ¿ndá kíán dáki'in tá'in xí'án, dá kandaq ini ndo sa'án?

31 Kíán táto'on iin tata naní mostaza, ñá kúú tata páli cháá ka noḡ dao ka tata chí'i yó noñó'o yo.

32 Tído tá nî xítaqan, ta kúú sá'ano ná'ano cháá kaan o duú dao ka yukú. Ta ná'ano nda'o ndá'án, sa'á ñoḡ kúú káva'a laa táka rî tixi kátíán —kaá na.

33 Ta kî'o dión nî ðakî'in tá'an Jesús kuá'a nda'o ñá'a xí'in to'on nî daná'a na, kî'o kándaq ini ñayuu ñóó.

34 Ta ko ní dána'a ta'on na tá ko ní sá dáki'in tá'an na dao ñá'a xí'in to'on dána'a na. Tído tá nî kana xoo míí ná kua'an na, dá nî ñakani na xí'in tá xiónoo xí'in ná ndi dándáki ñá nî daná'a na.

Di'a nî kuu tá nî sa'anda Jesús choon noḡ tachî xí'in taño'o

35 Tá nî kuaá kuḡ dáá ñóó, dá nî kaa Jesús xí'in tá xiónoo xí'in ná:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

36 Tá nî ndi'i nî ka'an tãa xiónoo xí'in ná ndisá'án xí'in ñayuu kuá'a ñóó, dá nî kaa ra ini barco noḡ nákaa na. Ta nî sarkuei dao ka barco noḡ ñó'o cháá ka ñayuu kua'an na noḡ kua'an Jesús.

37 Ta kúú noḡ kua'an na ñóó nî kasá'a vá kána tachî déen. Sa'á ñoḡ nî kasá'a kokee takují ini barco ñóó. Ta kúú sa kua'an kutí vá ini ra xí'in takují.

38 Ta kúú kánda'u Jesús kídî na ini ra noḡ nóno chí sata di'a ra. Ta yí'i iin dá'on dinî ná kánda'u ná.

Dá nî ðándoto ñáa tá xiónoo xí'in ná ñóó, dá kaá ra:

—¡Maestro! ¿Á ko sa'ání ta'on ni míí ní ñá kuuḡ?

39 Dá nî ndákuin ndichi Jesús. Dá nî sa'anda na choon noḡ tachî xí'in taño'o, ta kaá na:

—¡Katu! Tádi kooón.

Ta kúú nî sa tuu va tachî, ta nî nakáa tádi vá taño'o.

40 Dá nî kaa na xí'in tãa ñóó:

—Ta, ¿ndiva'a yu'u téi ndo? ¿Á ko kándéé ta'on ini ndo yu'u, ndani?

41 Kúú nî yu'u ndá'o ra. Dá nî kasá'a rá ndátó'on tá'an rá:

—¿Ndá yoo ví kúú na yó'o, chî ndá tachî xí'in taño'o seidó'o choon sa'anda na? —kaá ra.

5

Di'a nî kuu tá nî taó Jesús espíritu kini ñó'o ini iin tãa

1 Dá nî saq na iin ka xoo taño'o noḡ kúú kuendá Gadara di'a.

2 Dá tá nî noo na barco ñóó, dá nî keta iin tãa ñó'o espíritu kini ini káoko ñó'o ndji vei ra ni'j ñáa rá.

3 Dá chî ini káoko noḡ ñó'o ndji ñóó ió ra. Ta ni iin tó'on ñayuu ko kándéé ko'oni ñáa ná, ta ni cadena ko kándéé kandiko ra,

4 chî sa kua'a vá ta'ándá so'óni na sa'a rá xí'in ndá'a rá xí'in cadena, xí'in ka'a viti. Tído vaá óon va kándéé rá dákuáchi ra cadena ñóó, ta sa'ándá ra ka'a ñóó, chî ndakí nda'o ra. Ta ni iin tó'on ñá'a kée ñayuu ko kándéé xí'in rá.

5 Ta nduu ñóó xiónoo ra dinî yúku káyu'u rá xí'in tein káoko ndji ñóó, ta dárkue'e ra míí rá xí'in yuú.

6 Ta kúú xíká vá nî xini ra ñá vei Jesús. Ta kúú nî kankono ra nî saq ra nî sa kuin xití rá noḡ ná.

7 Ta kúú nî'j nda'o nî káyu'u espíritu kini nákaa ini ra, ta kaáan:

—¿Ndi kíán ndó'o ní xí'in yu'u, Jesús, míí ní na kúú de'e Ndios ndáya'i? ¡Noḡ míí Ndios seí nda'i noḡ ní ñá ná dá'a ní dándó'o naní ní yu'u!

8 Dión nî kaáan, chî di'a nî kaa Jesús xí'án:

—jEspíritu kini, dáyaq taa xaan!

⁹ Dá nì ndatò'ón ñáá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá nì kaa espíritu kini ñóo:

—Legión naní, chì kuá'a ndá'ò kúú ndu'u.

¹⁰ Dá nì seí nda'í ñá noq Jesús ñá ná dá'a nì tanda'a ñáá ná ko'an iin ká xián.

¹¹ Ta yati yúku iin ñóo ñó'ò kuá'a ndá'ò kochí sásá'an rí.

¹² Dá nì seí nda'í espíritu kini ñóo noq Jesús:

—Konó ní ná ko'on ndu ndu'u ndu ini kochí káa —kaáq.

¹³ Dá nì sonó Jesús noqán. Dá nì kankuei espíritu kini ñó'ò ini taa ñóo. Dá nì sa'an nì ndu'an ini kochí ñóo. Ta kúú rí tátò'on uu míl. Kúú nì taxi tá'an ndi ndi'í rí kua'an rí yu'ú da'ò. Dá nì kuéi ndava'a rí ini tañño'ò ñóo. Ta kúú nì kandaá rí, dá nì xi'j rí.

¹⁴ Dá nì kee ndidaá taa ndáka kochí ñóo taxi tá'an ra kua'an nó'ò ra kastò'on ra xi'in ñayuu ndéi ñoo ra, xi'in na ndéi yúku sa'a ñá nì kuu dión. Dá nì kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'e ná ndi kján nì kuu.

¹⁵ Tá nì saq ñayuu ñoo noq iin Jesús, dá nì xini na ñá ió taa sa ndo'ò niq nì sa kee kuá'a ndá'ò espíritu kini ñóo. Ta kúú sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin taa ió va'a kúú rá. Ta kúú nì yu'ú ndá'ò na.

¹⁶ Ta ñayuu nì xini ñá nì kuu dión kúú na nì nakani xi'in dao ká ñayuu ñá nì ndo'ò taa nì sa ño'ò espíritu kini ñóo xi'in ñá nì ndo'ò kochí ñóo.

¹⁷ Dá nì kasá'a ná seí nda'í na noq Jesús ñá ná ko'on na iin ká xián.

¹⁸ Tá kua'an Jesús kaa na ini barco ñóo, dá nì seí nda'í taa nì sa ño'ò espíritu kini ñóo noq ná ñá ná konó ná ko'on ra xi'in ná.

¹⁹ Tído ko ní xiín ta'on na. Dá nì kaa na xi'in rá:

—Nandió koqon kua'an nó'on ve'ón noq ndéi tá'ón, ta nakanón xi'in ná sa'a ndidaá ñá ná'ano nì kee sato'ò yo Ndios xi'ón, ta nakani ta'ánón xi'in ná tátò'on k'i'ò nì ku'u ini na sa'on —kaá na.

²⁰ Dá nì naki'in ra kua'an nó'ò rá. Ta kúú nì kasá'a rá nákani ra sa'a ñá ndato nì kee Jesús xi'in rá noq ñayuu ndéi kuendá Decápolis. Ta ndidaá na nì seidó'ò ñá nì nakani ra, kúú nì naá ndá'ò ini ná.

Di'a nì ndo'ò de'e di'í iin taa naní Jairo xi'in ñá nì ndo'ò iin ñá'a ndó'ò kue'e tá'i nì

²¹ Dá nì chika'anda Jesús xi'in taa xionoo xi'in ná kua'an na iin ká xoo tañño'ò. Ta kúú sa kuá'a ndá'ò ñayuu nì nataka ndéi yu'ú tañño'ò ñóo. Tá nì noq Jesús ini barco, dá nì sa kuín na iin na yu'ú tañño'ò ñóo.

²² Dá nì kasáa iin taa naní Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noq nákata na Israel ndéi ñoo ñóo. Tá nì xini ra Jesús, kúú nì sa kuín xití rá noq ná.

²³ Dá nì kasá'a rá seí nda'í ra noq ná, ta káa ra:

—Sa xi'j va de'e di'í. Nakíj ní ná ko'ò chinóo ní ndá'a ní sata xi, dá ná nduva'a xi, dá ná o ku'y xi.

²⁴ Dá nì kee Jesús kua'an na xi'in rá. Ta kuá'a ndá'ò ñayuu nì kee kua'an xi'in ná, ta dándúti ná Jesús kua'an na.

²⁵ Ta tein ñayuu kuá'a ñoo nákaa iin ñá'a ndó'ò kue'e tá'i nìj, ta sa nì xino uxí uu kuia ndó'an dión.

²⁶ Ta sa ndo'ò ndá'ò níman, chì noq kuá'a ndá'ò taa kétatá nì sa'an. Ta sa nì dandí'i vaán di'ón né'e va'an nì ch'ya'avián ra kétatá ñóo. Tído ní iin tó'on ta'on ra ko ní kándéé nduva'an. V'í ká v'í ndó'an.

²⁷ Tído tá nì kandaá inian ñá kándéé Jesús nduva'a na na kú'u, dá nì ndundééan nì ku'an tein ñayuu kuá'a ñóo. Dá nì natuu yatíán sata Jesús, ta kúú nì káko'on ndá'an dá'on ná.

²⁸ Dión nì keeán, dá chì nì nakani inian ñá sava'a rá dá'on oon Jesús ná káko'an, ta kúú nduva'a vaán.

²⁹ Ta kúú viti'ón di'a va nì natuu nìj ñóo. Ta kúú nì kandaá inian ñá nì nduva'a vaán noq kue'e ndó'an.

³⁰ Ta kúú nì kandaá va ini Jesús ñá nì nduva'a iin ñayuu nì kee ndéé ná. Dá nì nandió koq na nì sa nde'e ná noq ñayuu kuá'a vei sata ná ñóo. Dá nì ndatò'ón ñáá ná: —¿Ndá yoo nì káko'on ndá'a dá'amai?

³¹ Dá nì kaa ta xionoo xi'in ná ñóo: —Nde'e vá mií ní, dión v'í ñayuu kuá'a vei yó'ò dándúti ñáa. Sa'a ñó'ò, ¿ndiva'a ndatò'ón ní ndá yoo nì káko'on ndá'a ñáa?

³² Tído nì sa nde'e va'a Jesús noq ndidaá ñayuu ñóo, dá ná kande'a ndá yoo nì káko'on ñáa.

³³ Sa ná'a vá ñá'a ñóo ñá nì nduva'an sa'a ñá nì káko'an dá'on Jesús. Ta va'ará yu'úan, ta ndéi ñinoán, tído nì sa'an nì sa kuín xitíán noq ná, ta nì nakani ndaqaan xi'in ná ñá nì keeán.

³⁴ Dá nì kaa Jesús xi'an: —De'e di'í, nì nduva'on sa'a ñá kándéé inóon yu'u. Ta viti, kua'an nó'on ve'ón xi'an ió va'a inóon, chì nì nduva'on noq kue'e nì sa ndo'ón.

³⁵ Ta kúú ká'an jíó Jesús iin na, kúú sa nì kasáa va dao taa nì kii ve'e Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noq nákata na ñoo ñóo. Dá nì kaa ra xi'in Jairo ñóo:

—Sa nì xi'j va de'e di'í ní. Ná dá'a ká ní dáta'an ní maestro xaan.

³⁶ Tá nì seidó'ò Jesús ñá nì ka'an ra dión, dá nì kaa na xi'in Jairo:

—O sa yú'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon —kaá na.

³⁷ Ta kúú ko ní sóno ta'on Jesús noq dao ká ñayuu ñá ko'on na xi'in ná ve'e taa ñóo,

sava'a Pedro xí'in Jacobo xí'in ñani ra nani Juan va ndáka na kua'an na.

³⁸ Dá tá nì saá nà nì ku'u na ve'e Jairo, kúu nì xini nà ña nina vaá ndá'o ñayuu ndé'i nà ndéi na, ta nda'i káyu'u ná sa'a tadi'i ñóó.

³⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in ná:
—¿Ndiva'a nina vaá téi ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'i téi ndo ndéi ndó? Chì kò ní xí'i ta'on xi, kídì va xi —kaá nà.

⁴⁰ Tído nì sakì ndaa va ñaa ñayuu ñóó. Dá nì sa'anda Jesús choon ña ná kankuei ndidaa ná satà ve'e. Dá nì kana na tatá tadi'i ñóó xí'in naná xì xí'in ndin onì kà taa ndáka na kua'an nà ñóó. Dá nì ku'u na noo kándu'u xi.

⁴¹ Dá nì tiin Jesús ndá'a xí. Dá nì kaa nà:
—Talita, cumi —kaá nà. To'on yó'o kóni kaa: Di'í ló'o, ká'in xí'ón, ndakoo.

⁴² Ta kúu viti'ón di'a vá nì ndakoo xi. Ta kúu nì kasá'a xika xi xionoo xi. Ta uxí uu kuia ió xi. Tá nì xini ñayuu ñóó, kúu nì naá ndá'o iní nà.

⁴³ Tído nì sa'anda Jesús choon noo nà ve'e xi ná o sà nákani na xí'in ni iin tó'on ñayuu sa'a ña nì kuu dión. Dá nì kaa nà xí'in ná ña ná k'i'o na ña'a kasá'an xi.

6

Di'a nì ndo'o Jesús tá nì nandio koo na nì nasáa nà ñoo Nazaret

¹ Dá nì keta Jesús ñoo ñóó, dá nì kee na kua'an nó'o ná ñoo mií ná, ta tákuei ñaa taa xionoo xí'in ná kua'an ra.

² Tá nì kasandaá kuu nání'i ndéé nà Israel, dá nì ku'u na iní ve'e noo náta nà ñoo ñóó. Dá nì kasá'a ná dána'a nà. Ta ndéi kuá'a ndá'o ñayuu seíd'o'o ñaa ná, ta nì naá vá iní nà ndé'é ñaa ná, ta kaá nà:

—¿Ndeí nì katì'a taa káa ña dána'a ra? ¿Ndeí nì nì'i taa káa ña ndichí ná'a rá, xí'in ña kándéé rá kée ra ña ndato xí'in ñayuu?

³ ¿Á o dúu taa túxi yito vá kúu ra káa, chí de'e Maria kúu rá, ta ñani ra kúu Jacobo xí'in José, xí'in Judas, xí'in Simón viti? ¿Á o dúu k'i'o ra káa ndéi tein yó yó'o? —kaá ñayuu ñóó.

Sa'a ñoó kò ní nákonì ñaa ná.

⁴ Dá nì kaa Jesús:
—Ndeí kúu mií vá ió ñaño'ó ñayuu noo ndu'u, nà kúu profeta. Tído nà ñoo mií ndú, xí'in nà kúu tá'an ndu, xí'in nà ve'e ndu, noón di'a kúu nà káño'ó ñaa —kaá nà.

⁵ Sa'a ñoó kò ní kúu ta'on kee na ña'a ná'ano xí'in nà ñoo mií ná, sava'a satà dao na kú'u vá nì chínóo na ndá'a ná, dá nì nduv'a'a na.

⁶ Kúu nì naá vá iní Jesús xini nà, chí kò ní xín ta'on nà ñoo mií ná kandisa ñaa ná. Dá nì kee na kua'an nà. Dá nì kasá'a ná xionoo na dána'a nà dao kà ñoo ñó'o yati ñóó.

Yó'o nì sa'anda Jesús choon noo taa xionoo xí'in ná ña kò'on ra dána'a ra to'on va'a sa'a Ndios

⁷ Tá nì ndi'i, dá nì kana na ndin uxí uu taa xionoo xí'in ná ñóó. Dá nì kasá'a ná tánda'a ná uu rá uu ra kua'an ra kanoo ra dána'a ra. Tá nì xí'o na choon noo rá ña kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o iní ñayuu.

⁸ Tá nì kaa ta'ani na xí'in rá:
—Ni iin ña'a o sà kóo iní ndo kane'e ndó kò'on ndo ichi. Sava'a iin tó'on yito, kirá katuu va ndó, kane'e ndó kò'on ndo. O sà káne'e ndó léka ndo, ni pan, ta nì di'ón o sà káne'e ndó kò'on ndo.

⁹ Sava'a ndisa yí'i ndó kayi'i ndó kò'on ndo, ta ná dá'a nì kane'e ndó iin kà kotó nadaon ndó —kaá nà.

¹⁰ Dá nì kaa ta'ani na xí'in rá:
—Ta ndi ndaa mií vá ve'e nì saá ndo nì ku'u ndó, sava'a ñóo nì kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó kò'on ndo iin kà ñoo.

¹¹ Tído tá nì saá ndo iin ñoo noo kò ní xín na natiin va'a na ndo'ó, ta kò ní xín na kueidó'o na to'on dána'a ndo, dá kían tá kua'an ndo kankuei ndó ñoo ñóó, kidi nì'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña kò náta'an iní Ndios xini nà nà ñoo ñóó. Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaa ñayuu, dá kían ka'í cháá kà ndo'o nà ñoo ñóo o dúu ñayuu kini nì sa' ndei ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra —kaá nà.

¹² Dá nì kee ra kua'an ra. Dá nì kasá'a rá kásto'on ra xí'in ñayuu ña ná nandikó iní nà sa'a kuachi kée na.

¹³ Tá kúu kuá'a ndá'o espíritu kini nì taó rá, ta nì chikodó rá sití diní kuá'a nà kú'u, dá nì nduv'a'a na.

Di'a nì kuu tá nì xí'i Juan, nà sa dakódoo ndúta ñayuu

¹⁴ Kúu nì nì'i tó'on rey Herodes sa'a Jesús, dá chí ndéi kúu mií vá ka'an ñayuu sa'a ná. Chí dao ñayuu ñóó kaá di'a: “Nì natakì va Juan, nà sa dakódoo ndúta ñayuu, ta noón kúu Jesús, sa'a ñoó kándéé ná kée na ña'a ndato.”

¹⁵ Tá dao kà nà kaá ña profeta Elias kúu ná. Tá dao kà nà káá ña kúu ná iin profeta, o ndá ndi kuu kúu ná iin profeta nì sa io sa ná'a, kaá nà.

¹⁶ Tído tá nì seíd'o'o rey Herodes ñoo ña ká'an nà dión, dá nì kaa ra:

—Taa yó'o kúu Juan, tá'an ra nì sa'anda yu'u dikò. Tído nì natakì va ra.

¹⁷ Dión nì kaa Herodes, chí mií rá nì sa'anda choon, dá nì tiin soldado Juan. Dá nì so'oni ñaa rá xí'in cadena. Dá nì chíkáa ñaa rá ve'e kaa, chí k'i'o dión kóni Herodías, ña nì sa kuu ñadi'i ñani ra nani Felipe, tído nì ñaki'in ñaa rá kakuuan ñadi'i ra.

18 Ta sa'á ña ñi kaa Juan xí'ín rá ña kuachí ká'ano kíán ña ío ra xí'ín ñadi'í ñani rá,

19 sa'á ñoó ñi xini u'u ñaá Herodías, ta kónjan ka'áni ñaáán. Tído ko ñi'í ta'an vaán ndí keeán, dá ná kuu Juan,

20 dá chj yu'u va Herodes ka'áni ñaá rá, chj ná'á vá rá ña tá ndaa, tá kéchóon noo Ndios kúu ná. Sa'á ñoó ndaa vá ñaá rá noo Herodías. Ta va'arar ñi kutúu iní rá ñi kee to'on ñi ka'an na, tído kátoó rá kueid'ó ñaá rá.

21 Ta tein víko ñi na'xino Herodes kua'á rá, dá ñi ñi'í Herodías ndí keeán, dá kuu Juan. Chj ñi ñataka táa dándáki xí'ín Herodes, xí'ín táa sa'ándá choon noo soldado, xí'ín ndidaá táa ndáya'í ñi kii chí kuendá Galilea, ta ndéi ra sásá'an ra xí'ín Herodes.

22 Ta kúu ñoó ñi ku'u de'í dí'í Herodías. Dá ñi sarsá'á xí. Ta kúu ñi ñata'an ini Herodes ñi kee xi, ta ñi ñata'an ta'ani ini ndidaá tá ndéi sásá'an xí'ín rá ñoó. Dá ñi kaa rey Herodes ñoó xí'ín xí:

—Tá ná kakon ndí kuu míí váan kónon noo'í viti, ta kúu k'i'o vei ña nooon —kaá rá.

23 Dá ñi x'i'o ra to'on ra noo xí, ta kaá rá:

—Mii'án ndaa ndisa k'i'oi ndidaá míí vá ña'a xikon noo'í, chj ío'í k'i'oi ndá iin ñe'e noo dándákii nooon —kaá rá.

24 Dá ñi keta xi kankono xi kua'an xi ndato'on xi naná xi Herodías:

—¿Ndí kíán kakají viti?

Dá ñi kaa naná xí:

—Kua'an kakon diní Juan, tá sa ña dákódo ndúta ñayuu —kaáán.

25 Dá kánkono xi ñi ndu'u tuku xi noo ío rey Herodes. Dá ñi kaa xj xí'ín rá:

—Viti'ón kuuí kóni yu'u ña k'i'o ní iin ko'ó ná kakaá diní Juan, tá sa ña dákódo ndúta ñayuu, noo'í.

26 Kúu ñi kunda'í nda'ó ini rá, tído sa'á ña ñi x'i'o ra to'on ra noo xí, ta sa'á ña ñi seid'ó táa ndéi xí'ín rá ña ñi ka'an rá dión, sa'á ñoó ko ní kuu ta'on kaa rá ña k'ó.

27 Ta kúu viti'ón ñi sa'anda rá choon noo soldado rá ña ná ko'on rá ka'anda rá diko Juan, ta ná kane'e ra diní ná kii ra.

28 Dá ñi sa'an táa ñoó ñi sa'anda rá diko Juan noo nákaa ña ini ve'e kaa. Dá ñi chikáa rá diní ná ini iin ko'ó né'e raan ñi kasáa rá. Dá ñi x'i'o raan noo tadi'í ñoó. Dá ñi x'i'o xian noo naná xi Herodías.

29 Tá ñi ñi'í tó'on tá xionoo xí'ín Juan ña ñi xí'í ña, dá ñi sa'an rá ñi ñaki'in ra yikí koño ña. Ta né'e raan ñi sa'an rá ñi dandúxi ra.

Dí'á ñi kuu tá ñi x'i'o Jesús ña'a ñi sasá'an o'on mil táa

30 Dá ñi ñaki'in tá'an tuku táa xionoo xí'ín Jesús xí'ín míí ná. Dá ñi kasá'á rá nákani ra xí'ín ná sa'a ndidaá kúu ña ñi kee ra, xí'ín sa'a ndidaá ña ñi dandá'a rá noo ñi sa'an rá.

31 Dá ñi kaa ná xí'ín rá:

—Nakí'í ndo, ná ko'ó iin ka xíán nani'í ndé'e yo noo ko íin ndéi.

Dión ñi kaa ná, dá chj kúu kua'an, kúu vei kúu kua'á nda'ó ñayuu kásaa ná noo Jesús, sa'á ñoó ko nónoo vá ná kasá'an na.

32 Dá ñi kaa ná xí'ín táa xionoo xí'ín ná ini iin barco, dá ñi kanxoo na kua'an na iin xíán noo ko íin ndéi.

33 Tído kua'a vá ñayuu ñi xini ña kua'an na, ta ñi ñakoni va na Jesús. Ta kúu ñi kee ñayuu ndéi ndidaá kúu ñoo ño'ó yati ñoó xíka sa'á ná kua'an na ñi'í ñaá ná. Ta kúu sa ndéi dí'a va ñayuu ñoó ndáti na tá ñi saá Jesús.

34 Dá tá ñi keta Jesús ini barco ñoó, kúu ñi xini ña ña kua'á nda'ó ñayuu ndéi ndáti ñaá. Ta kúu ñi ku'u nda'ó ini ña sa'a ná, chj ndéi na táto'on ndéi léko, kirí ko iin ndáka, k'i'o dión ndéi na. Dá ñi kasá'á Jesús dána'a ña kua'á nda'ó ña'a noo ñayuu kuá'a ñoó.

35 Dá tá ñi ini, dá ñi natuu yati ñaá tá xionoo xí'ín ná. Dá ñi kaa rá xí'ín ná:

—Ko tá'on ve'e ndíta yati yó'o, ta sa ñi ini va.

36 Ka'anda ní choon noo ñayuu yó'o ña ná ko'on na ve'e túu ndíta káa xí'ín ñoo kuálí túu ño'ó káa, dá ná kuini na ña'a kei ná, chj ko tá'on ña'a kei ná yó'o.

37 Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—K'i'o ni míí ndó ña'a ná kasá'an na.

Dá ñi kaa rá:

—¿Á kóni ní ña ko'on ndu kuini ndu pan xí'ín di'ón, k'i'o ñi'í ñayuu kéchóon na uu ciento kuu, dá k'i'o nduan noo ná kasá'an na?

38 Dá ñi kaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e va'a ndó? Kua'an ndo kande'é ndó.

Dá ñi sa'an rá ñi sa nde'é rá. Dá ñi kaa rá xí'ín ná:

—O'on kúu pan, ta uu kúu tiyaká —kaá rá.

39 Dá ñi sa'anda Jesús choon ña ná kande'í tá tu'u tá tu'u ña noo itá kuí ñoó.

40 Dá ñi sa nde'í ñayuu ñoó. Táto'on iin ciento kúu iin tu'u ña, ta dao ka tu'u kúu uu diko uxí.

41 Dá ñi tiin Jesús ndin o'on pan xí'ín ndin nduu tiyaká ñoó. Dá ñi ñane'e noo ná chí induú. Dá ñi ñaki'o na ndivé'ee noo Ndios. Dá ñi sa'anda ña pan ñoó. Dá ñi x'i'o naan noo tá xionoo xí'ín ná. Dá ñi dasá raan noo iin rá iin ñayuu ñoó. Dión ta'ani ñi kee na xí'ín ndin nduu tiyaká ñoó.

42 Dá ñi sasá'an ndidaá ñayuu ñoó ndá ñi ndjinoo va'a ini ña.

43 Tá ñi ndi'í, dá ñi ñakúti tá xionoo xí'ín Jesús uxí uu tiyaká xí'ín tá'í pan, xí'ín tá'í tiyaká ña ñi kandoo noo ñi sasá'an ñayuu ñoó.

44 Ta o'on mil ñi sa kuu táa ñi sasá'an ñi kee Jesús.

Dì'a nì kuu tá nì xika Jesús nõo taño'o

45 Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda Jesús choon nõo tãa xionoo xí'in ná ñã ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on rã nõo taño'o, dá ná saã rã ñoo naní Betsaida. Dá nì kãndõo Jesús nì ka'an nã ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoo.

46 Tá nì ndi'i nì ka'an nã ndisá'an, dá nì kee na kua'an nã ñin iin yúku iin ñoo ka'an nã xí'in Ndios.

47 Tá sã nì kuaá vá, ta kúu duú nì ta'i dáoo ió barco nõo ñó'o tãa xionoo xí'in ná ñoo kua'an rã nõo taño'o. Ta kúu nákaa iin tó'on jí vá Jesús nõõ'õ.

48 Kúu nì xini nã ñã nõo'õ nío rá dákáka ndá'a rá barco ñoo, chï kána ndã'o tachï chí xoo nõo kua'an rã.

Dá tá nì kundikí, kúu nì kuyati Jesús nõo kua'an rã, chï xíka sá'a ná kua'an nã nõo takují ñoo, ta sá yá'a na kua'an nã chí nõo.

49 Tído tá nì xini rã ñã xika Jesús kua'an nã nõo takují ñoo, dá nì ka'an rá ñã kúu ná iin í'íná. Sã'a ñoo nì'i ndã'o nì kayu'ú rá,

50 chï ndidaá vá rá nì xini ñãá, ta kúu nì yu'ú ndã'o ra. Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ndeé koo ini ndo. O sã yu'ú ndo, dá chï mií vá yu'ú kúúí —kaá nã.

51 Dá nì kaa na ini barco nõo ñó'o ra ñoo. Ta kúu nì sã tuu vá tachï ñoo. Kúu nì naá vá ini rã, ta nì yu'ú rá,

52 dá chï kò kándaã jí vá ini rã ndi dándáki ñã ndato nì kee na nì dandukua'a ná pan ñoo, chï ndadí jí vá ñaxintóni rá.

Dì'a nì kuu tá nì nduvã'a Jesús nã kú'u ndéi kuendá Genesaret

53 Dá tá nì ndi'i nì chïka'anda nã nõo taño'o, dá nì saã nã nõo kúu kuendá Genesaret. Dá nì so'oni nã barco yu'ú taño'o.

54 Tá nì kãnkuei na ini barco ñoo, ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoo nì ñakoni ñãá.

55 Ta kúu nì taxí tá'an ñayuu ñoo iin rá iin ñoo nì sa'an nã nì ñaki'in na ñayuu kú'u kãndodó nõo xito né'e na nì saã nã nõo nì kãndaã ini nã nákaa Jesús.

56 Ta ndéi kúu mií vá nõo kásandaá Jesús, ñoo kuáli o ñoo ná'ano o yukú ichí kíán, ta kúu chindei ñayuu ñoo ná kú'u ná yu'ú íchí, ta seí nda'í na nõo Jesús ñã ná konó ná dáko'on ndá'a ná yu'ú kotó nã. Ta kúu ndidaá vá nã nì ñak'õn ndá'a yu'ú kotó nã nì nduvã'a.

7

Yó'o nì ñanã'a Jesús ñã kánian kee yó ñã kóni Ndios, ta o duú ñã kóni tãa

1 Kúu nì ñatuu yati tá'ã fariseo xí'in dao tãa dána'a ley Moisés nõo Jesús. Ta tãa yó'o kúu rã nì kii ñoo Jerusalén.

2 Kúu nì xini rã ñã kò ní nákata ta'on tãa xionoo xí'in Jesús ndá'a rá xí'in ñãñó'õ, dá kasá'an ra. Chï kò ní kée ra táto'on kú'o nì

ñanã'a tã sá'ano ñoo rã tá sata. Sã'a ñoo nì datáí kuachi ñãá rá,

3 dá chï tã fariseo xí'in ndidaá kã nã Israel tíin toon na táto'on nì sã kee tá sá'ano ñoo na tá sata, chï ñinó'õ kánian nakata na ndá'a ná xí'in ñãñó'õ, dá kasá'an na.

4 Ta dión ta'ani kée na tá ndúsaa nã sá'an nã nõo yá'i, chï kò sásá'an ta'on na tá ná o nákata na ndá'a ná xí'in ñãñó'õ. Ta ió kuá'a kã ví ñã'a kée na táto'on nì ñanã'a tã sá'ano ñoo nã, chï nákata ta'ani na vaso na xí'in ñãñó'õ, xí'in tindo'o ná, xí'in ko'o kãa nã, xí'in kidi nã.

5 Sã'a ñoo nì ndato'on tã fariseo xí'in tã dána'a ley Moisés ñoo Jesús, ta kaá rã:

—¿Ndivã'a kò kée tã xionoo xí'in mií ní táto'on nì ñanã'a tã sá'ano ñoo yo tá sata? Chï kò nákata ra ndá'a rá xí'in ñãñó'õ, dá kasá'an ra.

6 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tãa uu nõo vá kúu ndo'õ. Ndaã va nì ka'an profeta Isaías sa'a ndo'õ, chï ñi'a nì taa na:

Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'ú xí'in yu'ú óon va na,

tído xí'in nío ná, kò kóni ta'on na yu'ú.

7 Kò ndáyã'i ta'on ñã ndãño'o na yu'ú,

dá chï ñã dána'a nã kúu ñã nì ndaki ini ñaxintóni tãa va,

ta ká'an nã ñã choon nì sa'anda Ndios kíán.

8 Chï ndo'õ kúu nã dánkoo xoo choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá kã ini ndo kée ndó choon sa'ándá tãa, chï ndí'i ndã'o ini ndo nákata ndó tindo'o ndo, xí'in vaso ndo, ta ndí'i ta'ani ini ndo kée ndó cháá kã ñã'a kua'an táto'on kua'an ñã yó'o.

9 Dá nì kaa ta'ani na:

—Chï dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá kã ini ndo kée ndó choon nì ndaki ini mií ndó.

10 Dá chï ñi'a kaá ley Moisés: “Koo ñãñó'õ ndó nõo tatá ndo xí'in nõo naná ndo”, ta “Ndi ndã mií vá ñayuu nì yã'a nì ka'an ndavã'a xí'in tatá nã o xí'in naná nã, nã yó'o kúu nã kánian kuu.”

11 Tído ndo'õ kúu rã ká'an ñã kuu va ka'an iin ñayuu xí'in tatá nã, xí'in naná nã: “O kúu ta'on chindeé mií ní xí'in ñã'a né'e vã'i, chï sã nì ka'in ñã k'i'oi ñã nõo Ndios.”

12 Ta ndo'õ kúu rã ká'an ñã ndi ndáa nã ká'an dión, nõón kúu nã kò káni kãan ñã chindeé ná tatá nã xí'in naná nã.

13 Ta dión kée ndó dátúú ndó choon nì sa'anda Ndios xí'in ñã nì ndaki ini mií ndó. Ta kuá'a kã ví ñã'a kua'an táto'on kua'an ñã yó'o kíán kée ndó —kaá Jesús xí'in rá.

14 Dá nì ñandíõ koo Jesús nì kana na ñayuu kuá'a ñoo, dá nì kaa nã:

—Kueídó'o vã'a ndó ñã ko'in ka'in xí'in ndó, dá katóni vã'a ini ndo.

15 Ni iin ña'a seí ndo ko dáyakō ñaa noo Ndios, chí ña kini kánkuei niō ndo, ñoó vá kían dáyakō ndo'ó noo Ndios.

16 Ta ndi ndaa ndo'ó ió do'o, dá kían kueídó'o va'a ndó —kaá na.

17 Dá ni kana xoo na tein ñayuu ku'a'a ñoó. Dá ni ku'u na iní iin ve'e. Dá ni ndato'ón ñaa taa xionoo xí'in ná ndi dándáki to'on ni daki'in tá'an na ni ka'an na xí'in ñayuu ñoó.

18 Dá ni kaa na xí'in rá:
—¿Á dión ta'ani ko kátóni ta'on iní ndo'ó? ¿Á ko kándaq ta'on iní ndo ña ni iin ña'a seí ñayuu ko dáyakō ñaa noo Ndios?

19 Dá chí o duú nió ná kokee ña'a seí na. Iní tixi va na kua'an. Ta kúu tá ni ndi'i, dá kua'an na satá ve'e tatá náan.

Dión ni kaa Jesús, dá ná kandaq iní ra ña ni iin ña'a seí yo ko dáyakō ñaa noo Ndios.

20 Ta ni kaa ta'ani Jesús xí'in rá:
—Ña kini kánkuei iní nió ñayuu, ñoó vá kían dáyakō ñaa noo Ndios.

21 Dá chí nda maá iní nió vá ná vei ña kini náani iní na kee na, dá kee na kuächi xí'in na ko kúu ñadi'í na o yíí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'in ñíj ná, ta sa'áni ná ñayuu,

22 ta kí'in kui'íná ná ña'a, ta kátóo na ña'a ió noo dao ka na, ta ió ña xixi iní na, ta ndúkú ná ña dándá'í na dao ka ñayuu, ta ni lú'u ví ko chítuu iní na kée na ña kini, ta u'u iní na, ta ndéine'e tá'an na, ta chíndaya'i na mií ná, ta kúu ná ná ko xíka'an noo.

23 Ta ndidaá ña yó'o kían kánkuei nda maá nió ná, ta dáyakō ñaa noo Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduvq'a Jesús de'e di'í iin ñá'q tukú

24 Dá ni keta Jesús ñoo ñoó, dá ni kee na kua'an na xí'in taa xionoo xí'in ná chí kuendá ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. Tá ni saa na ñoó, dá ni ku'u na iní iin ve'e, chí ko kóni ta'on na ña kandaq iní ñayuu ña ni kasáa na ñoo ñoó. Tído ko ní kúu ta'on chíde'e na,

25 dá chí yachí vá ni kandaq iní iin ñá'a ña ió na ñoó. Ta nákaa iin espíritu kini iní de'e di'áan. Ta kúu ni kasáaan noo nákaa Jesús, kúu ni sa kuúin xítáan noo ná.

26 Ta kúuán iin ñá'a ká'an to'on griego, chí iin ñoo nákaa chí kuendá Sirofenicia di'a kúu ñooan. Dá ni seí nda'í ña noo Jesús ña ná taó ná espíritu kini nákaa iní de'e di'áan.

27 Dá ni kaa Jesús xí'an:
—Konó ná kasá'an takuálí nda ná ndinoo va'a iní xí, dá chí ko vá'a ta'on kuio ndaa yo pan noo ndá'a xí, ta kí'o yóan noo tina.

28 Dá ni kaa ñá'a ñoó xí'in ná:
—Ndaa ká'an ní, tatá. Tído seí va tina yúchi pan, ña kuéi tji mesa kée takuálí.

29 Dá ni kaa Jesús xí'an:
—Va'a ni ka'on, sa'á ñoó kua'an nó'o ve'ón viti, dá chí sa ni keta va espíritu kini ña ni sa káa iní de'e di'ógn kua'an —kaá na.

30 Dá ni keeán kua'an nó'an. Tá ni nasáaan ve'án, kúu sa kándu'u va'a va de'e di'áan noo xíto, chí sa ni keta va espíritu kini ña ni sa káa iní xí kua'an.

Di'a ni kuu tá ni nduvq'a Jesús iin taa ko táj do'o, ta ká'an tata ra

31 Dá ni keta Jesús noñó'o kuendá ñoo Tiro di'a. Dá ni chíka'anda na ñoo Sidón xí'in ñoo ñó'o chí kuendá Decápolis kua'an na. Dá ni nasáa na yu'ú taño'o naní Galilea.

32 Ta ñoó ndáka dao ñayuu iin taa ko táj do'o, ta ká'an tata ni saa na. Dá ni seí nda'í na noo Jesús ña ná chínoo na ndá'a ná diní rá, dá ná nduva'a ra.

33 Dá ni taó xóo Jesús taa yó'o noó koó ñayuu ndéi. Dá ni tuu na diní ndá'a ná yáí do'o ra. Dá ni dándaxi na diní ndá'a ná xí'in tadjí na, dá ni dak'ón naan noo yáa taa ñoó.

34 Dá ni nandé'e ná chí induu, kúu ni saka iní na. Dá ni kaa na:
—¡Efata! —To'on yó'o kóni kaa: ¡Nono viti!

35 Kúu viti'ón vá ni nataj do'o ra, ta ni kexoo ña kedaá xí'in yáa rá, ta kúu ni náka'an va'a ra.

36 Dá ni sa'anda Jesús choon noó ñayuu ñoó ña ná o sa kóo iní na ka'an na xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ndato ni kee na xí'in taa ñoó. Ta va'ará ndidaá ka ví ni sa'anda na choon noó ñayuu ñoó ña ná o sa ká'an na, tído ví'í ka ví ni dasá tó'on ñaa ñayuu ñoó.

37 Ta kúu ni naá va iní ñayuu ñoó xini na ña ni kee Jesús dión, dá kaá na:
—Va'a nda'o kée na ndidaá ña'a. Chí kándéé ná náataj do'o ñayuu ko táj do'o, ta nda na kúu ñí'í kándéé ná ná ka'an —kaá na.

8

Di'a ni kuu tá ni xí'o Jesús ña'a ni sasá'an komi mil ñayuu

1 Ta tein kuú dáá ñoó ni ndítúti ku'a'a nda'o ñayuu. Ta ko ta'ón ña'a kasá'an na. Dá ni kana Jesús taa xionoo xí'in ná. Dá ni kaa na xí'in rá:

2 —Kú'u nda'o iníj sa'á ñayuu yó'o, chí sa ni xino oní kuú ndéi na xí'in yu'u, ta ni koó ka ña'a kasá'an ná.

3 Tído tá ná tandra'í na no'o na ve'e na tá ko ñá'a kasá'an na, oon ni ví kuu yí'í na íchi, chí xíká nda'o ni kii dao na.

4 Dá ni kaa tá xionoo xí'in ná ñoó:
—¿Ndeí kí'in yó ku'a'a pan kí'o yó keí ñayuu kua'a káa, chí yukú íchi vá kían yó'o?

5 Dá ni ndato'ón ñaa Jesús:
—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá ni kaa ra:
—Usá kían.

6 Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kandej ñayuu ñoó noñó'o. Dá ni tiin na ndin usá pan ñoó. Dá ni naqí'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda naan. Dá ni xí'o naan noó tá

xíonoo xí'in ná ñóó. Dá nì dasá ráan noo iin rá iin ñayuu kuá'a ñóó.

7 Ta né'le ta'ani ra cháá tìyaká. Ta kúu nì na'kì'o ta'ani Jesús ndivé'e noo Ndios sa'a rì. Dá nì xì'o na rì noó tã xíonoo xí'in ná ñóó. Dá nì dasá rá rì noó ñayuu kuá'a ñóó.

8 Dá nì sasá'an ndidaá ná ndã noó nì ndjinoo va'a ini ná. Tá nì ndi'i nì sasá'an na, dá nì ðakúti tã xíonoo xí'in Jesús usã tìyika xí'in ñã nì kandoo noó nì sasá'an na.

9 Tãtõ'on komì mil nì sã kuu ñayuu nì sasá'an ñóó. Dá nì ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñóó.

10 Dá nì kaa na ini barco xí'in tã xíonoo xí'in ná. Dá nì ki'in na kua'an ná. Dá nì kasãndaá nã iin kã xoo taño'o noo kúu kuendá Dalmanuta.

Yó'o nì xikã tã fariseo ñã ná kee Jesús iin ñã ndato chí induú

11 Kúu nì kasá'a dao ta fariseo. Dá nì kasá'a rá ndátó'ón ndichí rã Jesús, chí nì xikã rã ñã kee na iin ñã ndato chí induú, dá korndodó ñãá rá, dá ná kandé'a á miãan ndaa nì kii na noo Ndios.

12 Dá kúu konó oon ví nì kixian nì sakã ini ná. Dá nì kaa ná xí'in rá:

—¿Ndiva'a xikã ná ndéi tiempo viti ñã kee iin ñã ndato? Miãan ndaa ná ka'in xí'in ndó ñã o kee ta'on yu'u ni iin ñã ndato noó ndõ'ó —kaá ná.

13 Dá nì ðankoo na tãa ñóó, dá nì kaa tuku na ini barco xí'in tã xíonoo xí'in ná. Dá nì kee na kua'an ná iin kã xoo taño'o.

Di'a kua'an ñã nì ðaná'a Jesús sa'a ñã ko va'a dána'a tã fariseo

14 Tído nì ñandodó vá tã xíonoo xí'in Jesús kane'e ra pan ko'on rã. Sava'a iin tó'ón diní vá pan nákaã né'e ra kua'an rã ini barco ñóó.

15 Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá ná xí'in rá:

—Kandaa ndõ míi ndó xí'in ñã ðakuitã tãchí pan, ñã kéchóon tã fariseo xí'in tã kuendá rey Herodes —kaá ná.

16 Kúu nì kasá'a ndátó'ón tá'an míi rá:

—Sã'a ñã ko ní sã ne'e yó pan kixió, sã'a ñóó ká'an ná dión xí'a —kaá rá.

17 Kúu nì kandaa va ini Jesús ñã nì ka'an rã dión. Dá nì kaa ná xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón ndó sa'a pan veí ndó? ¿Á ko kãndaã jí vá ini ndõ, ta á ko kátõnì ta'on ini ndõ? ¿Á ndadí jí vá ñaxintõ'nì ndõ?

18 Ió noo ndõ, tído, ¿á ko táj ta'an vaan? Ta ió ðo'o ndó, tído, ¿á ko táj ta'an vaan? ¿Á ko ndúsaa ta'on ini ndõ ñã nì kee?

19 Chí tá nì sa'anda yu'u pan nì seí ndin o'on mil tãa ñóó, ¿ndidaá tìyika nì ðakúti ndó xí'in yúchi pan ñã nì kandoo ñóó?

Dá nì kaa rã:
—Uxì uu rã.

20 Dá nì kaa tuku Jesús xí'in rá:

—Ta, ¿ndidaá tìyika nì ðakúti ndó xí'in yúchi usã pan nì xì'o yu'u nì seí ndin komì mil ñayuu ñóó?

Dá nì kaa rã:
—Usã rã.

21 Dá nì kaa ná xí'in rá:
—¿Á ko kãndaã jí ví ini ndõ, tá dáá? —kaá ná.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin tãa ko túu noo

22 Tá nì saa Jesús xí'in tãa xíonoo xí'in ná ñoo naní Betsaida, kúu nì kasá'a ñayuu xí'in iin tãa ko túu noo. Dá nì seí nda'í ná noo Jesús ñã ná kako'on ndá'a ñãá ná.

23 Dá nì tiin Jesús ndá'a rá, dá ndáka ñãá ná kua'an ná ndã noo kúu yu'u ñoo ñóó. Dá nì tjuu ndaa ná ta'jì nã nduchí nóó rã. Dá nì chínoó na ndá'a ná ðinjí rá. Dá nì ndato'ón ñãá ná:

—¿Á sa nì natju cháá noo'on viti?

24 Dá nì ñandé'e rá, dá nì kaa rã:
—Xini vai tãa káa, tído tãtõ'on ndaa yitõ vá, kì'o dión ndaa ra xíonoo ra, xiní.

25 Dá nì chínoó tuku Jesús ndá'a ná satã nduchí nóó rã. Dá tá nì ñandé'e tuku ra, kúu sã nì natju va'a noo rá. Sã ndidaá kúu vá ñã'a ndato xiní va'a ra, kaá rá.

26 Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá ná:

—Ná dá'a nì ndy'ón ñoo káa, ta o sã nákanon xí'in ni iin tó'ón ñayuu ndéi ñóó ñã nì kee xí'ón —kaá ná.

Di'a nì kuu tá nì kaa Pedro ñã Jesús kúu Cristo, ná nì tãnda'á Ndios kasaã ðákãki ñãá

27 Dá nì kee Jesús kua'an ná xí'in tãa xíonoo xí'in ná ñoo kuáli ñó'o yati ñoo Cesarea Filipino. Ta íchi noó kua'an ná ñóó, kúu nì ndato'ón ñãá Jesús, ta kaá ná xí'in rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, kaá ñayuu ñóó?

28 Dá nì kaa tã xíonoo xí'in ná:

—Dao ná kaá ñã kúu ní Juan, ná sã ðakódo ndúta ñayuu. Ta dao kã ná kaá ñã kúu ní profeta Elías. Ta dao kã ná kaá ñã kúu ní iin kã profeta.

29 Dá nì ndato'ón tuku ñãá Jesús, ta kaá ná:
—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndõ'ó?

Dá nì kaa Pedro xí'in ná:

—Míi ní kúu Cristo, ná ðákãki ñãá.

30 Tído nì sa'anda Jesús choon noó tã xíonoo xí'in ná ñã ná o sã kóo ini rã ka'an rã xí'in ni iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúu ná.

Yó'o nì kãsto'on Jesús xí'in tãa xíonoo xí'in ná ndí kãan ndo'o na, dá kuu ná

31 Dá nì kasá'a Jesús dána'a ná noó tã xíonoo xí'in ná ñã kánian ndo'o naní níõ ná nì nduu tãa ñayuu yó'o, chí kuñó'ó ñãá tã sã'ano ñoo, xí'in tã dutí sakua'a, xí'in tãa dána'a ley Moisés, ta kánian kuu ná. Tído tá ná ya'a oní kuu, dá nataki ná.

³² Yó'o kían nì ka'an ndaa Jesús tátò'on ndo'lo mií ná cháá ká chí noo. Dá nì taó xóo ñáa Pedro. Dá nì kasá'á dánani ñáa rá sa'á ña nì ka'an na dión.

³³ Tído nì nandíó koo Jesús nì sa nde'é ná noo ndíta dao ká ta xionoo xí'ín ná. Dá nì danáni na Pedro, ta kaá nà xí'ín rá:

—Kua'an kuxoo noo, dá chí kéeón tátò'on kée ña u'ü, chí kò nákani inon sa'á ña kóni Ndios, di'a nákani inon tátò'on kí'o nákani ini taa va —kaá nà.

Yó'o nì kastò'on Jesús ndí kían kánian kee ñayuu tá kóni nà kanoo na xí'ín ná

³⁴ Dá nì kana Jesús taa xionoo xí'ín ná, xí'ín dao ká ñayuu ñoo, dá nì kaa nà xí'ín ná:

—Ndi ndaa ndò'ó ká'an kanoo xí'ín yu'ü, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mií ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndò kuu ndò sa'í, ta ndikò ndò yu'ü, ná ko'ò.

³⁵ Chí ndi ndaa nà kóni dákaki na mií ná ñayuu yó'o, noón kúu nà kuu di'a. Tído ndi ndaa na xí'o mií ña kuu nà sa'a yu'ü, o sa'a tò'on va'a dána'l, noón kúu nà ni'l ña káki na.

³⁶ Dá chí, çndi kían va'a ni'l ñayuu tá ná kandeé ná ni'l ná ndidaá ña kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios?

³⁷ Ta, çndí kían kúu ña'a ndáya'i cháá ká tá o duú ña ni'l ná ña kataka chíchi ná, ká'an ndó?

³⁸ Ta ndi ndaa ñayuu ná xíka'an noo sa'á yu'ü o sa'á tò'in noó ñayuu kini, noó ñayuu kómi kuachi ndéi tiempo yó'o, dá kían kaka'an ta'ani noó nà nì nduu taa ñayuu yó'o sa'a ñayuu ñoo tá ná kasandaá kuü nandíó koo na xí'ín ndidaá ndé ndato nì xí'o tatá Ndios noo ná, xí'ín ndidaá ángel kéchóon noo ná —kaá nà.

9

¹ Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:
—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ió dao ndo'ó, nà ndíta yó'o, o kuü tá'on ndó nda ná koni ndò ndi kí'o dándáki Ndios xí'ín ndidaá kúu choon é'è ná —kaá nà.

Di'a nì kuu tá nì naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'on ná

² Tá nì ya'a iño kuü, dá nì kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín Juan kua'an na dinj iin yúku dikó iin ñoo. Ta ñoo nì ñadaon na tátò'on káa na noó taa ñoo.

³ Kúu nì naye'e ndaa dá'on ná. Ta kúu nì ndukuxí kachían tátò'on kí'o ndé'é yi'o. Ta nì iin ñayuu nákata dá'on ndéi ñayuu yó'o kò kandeé ta'on dándúkuxían tátò'on kí'o ndato kuxí nì nduu dá'on Jesús.

⁴ Dá nì na'a noo profeta Elías xí'ín Moisés, ta ndíta na ndátó'on ná xí'ín Jesús.

⁵ Dá nì kaa Pedro xí'ín Jesús:
—Va'a kúu ndéi ndu'ü yó'o, maestro. Ná kava'a ndu onj tya'ó. Iian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

⁶ Díón nì kaa ra, chí kò ná'á ta'on ra ndí kían ká'an ra sa'á ña nì yu'ü ra.

⁷ Kúu nì naxino iin viko. Ta kúu nì chikátían noo ndíta na. Ta tein viko ñoo nì ka'an tachí Ndios:

—Ta yó'o kúu de'e manj yu'ü. Kueidó'ó ndó t'ón ká'an xí —kaá nà.

⁸ Tá nì nande'é tuku ra, kúu sa koo ká va taa ñoo ndíta. Ndadá iin tó'on mií vá Jesús iin.

⁹ Ta noo konoo na kua'an nà ndika yúku ñoo, dá nì sa'anda Jesús choon noó taa nì sa'an xí'ín ná ñoo ña ná o sa koo ini ra nakani ra xí'ín nì iin tó'on ñayuu sa'á ña nì xini ra dinj yúku ñoo nda ná kasandaá kuü natakí nà nì nduu taa ñayuu yó'o.

¹⁰ Sa'á ñoo kò ní nákani ta'on ra sa'an. Dá nì kasá'á ndátó'on mií rá kua'an ra ndi kua'an ña nì ka'an Jesús ña natakí nà.

¹¹ Dá nì ndato'on ñaa rá:
—çNdiva'a ká'an taa dána'a ley Moisés ña dinñó'ó ká kánian kii profeta Elías, dá kasaa nà dákaki ñaa?

¹² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Ndaa va ña dinñó'ó ká kánian kii Elías ndeyíko nà ndidaá ña'a. Ta, çá kò ná'á ta'on ndó ña ká'an ta'ani tuti ij Ndios ña kánian ndo'lo nda'ó nió nà nì nduu taa ñayuu yó'o, ta kenó nda'ó ñaa ñayuu?

¹³ Tído yu'ü kúu nà kaá ña sa nì kixi va Elías, ta nì kee ra xí'ín ná tátò'on kí'o nì ka'an rá kee ra, chí kí'o díón ká'an tuti ij Ndios sa'a ná —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduyva'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

¹⁴ Tá nì naxino nà noó nì kandoo dao ká taa xionoo xí'ín ná, kúu nì xini nà kua'a nda'ó ñayuu ndíta noo ndéi ra. Ta ndíta ta'ani dao taa dána'a ley Moisés dándichí ñaa rá.

¹⁵ Tá nì xini ñayuu ñoo ña vejí Jesús, kúu nì naá vá ini ná ndé'é ñaa ná. Dá nì kee na taxi tá'an na kua'an nà ka'an nà ndisa'an xí'ín ná.

¹⁶ Dá nì ndato'on Jesús taa xionoo xí'ín ná:
—çNdá sa'a dándichí tá'an ndó xí'ín taa dána'a ley Moisés kaa?

¹⁷ Dá nì kaa iin taa nákaa tein ñayuu ku'a'a ñoo xí'ín ná:

—Maestro, yó'o né'i de'i nì kasáai, dá chí nákaa espíritu kini ini xí, ta nì kandoo ñí'ij xí kéean.

¹⁸ Ndeí kúu mií vá noo nákaa xí, ta tinn ñaa espíritu kini yó'o, ta dánkao ñaaán nda ngñó'ó, ta kánkuei chí'ion yu'ü xí, ta chíchi tá'an no'o xí, ta kúyito xí kéean. Sa nì seí nda'avíj noó taa xionoo xí'ín ní ña ná taó ráan, tído kò ní kandeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—jNandeeé ka vian ñayuu ko kándisa kúu ndo'ól! ¿Ndidaá ka ví kooi xí'in ndó, dá kandeé ini ndo yu'u? Ta, ¿ndidaá ka ví kí'o ndeé iniñ sa'a ndo? Kane'e ndó xí ná kii ndó —kaá na.

20 Dá né'e ñayuu ñoo tayii ló'q ñoo ni kasáa na noo iin Jesús. Dá tá nì xini espíritu kini ñoo Jesús, ta kúu ni sa'áni yí'i va ñaaán, ta kúu ni kankao xi nda nõõ'q ni keean, ta ni dandío tuú ñaaán. Ta kúu kánkuei chí'ion yú'u xí.

21 Dá ni ndato'ón Jesús tatá xi:

—¿Ndá oon ni kasá'a ndó'o xi dión?

Dá ni kaa ra:

—Ndaá leé va xi ni kasá'a ndó'o xi dión.

22 Ta kuá'a nda'o ta'ándá dánkao ñaa espíritu kini yó'o noo kéj ñó'q, nõó takuiji viti, dá chí ka'áni ñaaán kónian. Tá kandeé ní nduva'a ní xí, dá kían ku'u ini ní sa'a ndu'u, ta chindeé ní ndu'u.

23 Dá ni kaa Jesús:

—Ná dá'a ni ka'on, “tá kandeé ní nduva'a ní xí”, chí ndidaá va ña'a kuu kee yu'u xí'in ñayuu kándeé ini ñaa.

24 Kúu ni kayu'u tatá xi:

—Kándeé iniñ mií ní. Ta chindeé ní yu'u ná kandeé cháá ka iniñ mií ní —kaá ra.

25 Tá ni xini Jesús ña ni kasá'a náta ka kuá'a nda'o ñayuu, dá ni sa'anda na choon noo espíritu kini ñoo, ta kaá na:

—jEspíritu kini, espíritu kéñ'i'j, espíritu kédó'ól! jYu'u sa'ándá choon nooñ! jKua'án keta kíj ini tayii xaan! jTa o sa nándio ko qon ndu'ón ini xí! —kaá na xí'án.

26 Dá ni kayu'u kó'óán. Ta kúu tuku va ni sa'áni yí'i ñaaán. Dá ví ni ketaan kua'an ini xí. Ta kúu tát'oñ kánda'u iin ndij, kí'o dión ni nandú'u xí ni kee espíritu kini ñoo. Sa'a ñoo kuá'a nda'o ñayuu ñoo ká'an ña ni xí'i va xi.

27 Dá ni tiin Jesús ndá'a xí. Dá ni ndane'e ñaa ná. Ta kúu ni ñakuñin ndichi xí.

28 Tá ni ndi'i, dá ni ku'u Jesús ini iin ve'e iin ñoo. Dá ni ndato'ón ñaa ta xionoo xí'in ná:

—¿Ndiva'a ko ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoo?

29 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná o káka ndo ña maní noo Ndios, ta ná o káne'e iñ ndo, dá kían o kándeé ta'on ndó taó ndoan, chí ña kini nda'o kían —kaá na.

Yó'o ni kast'oñ tuku Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

30 Dá ni keta Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná ñoo, dá ni kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta ko kóni ta'on Jesús ña kandaá ini dao ka ñayuu ndeí ko'on na,

31 chí kóni na dána'a na sava'a nõó ta xionoo xí'in ná ñoo, ta di'a ni kaa na xí'in rá:

—Ko'on iin ta nakj'o ra na ni nduu ta ñayuu yó'o noo ndá'a ta tukú, dá ka'áni ñaa

rá. Tído tíxi kuú óni, ta kúu nataki va na —kaá na.

32 Tído ko kátóni ta'on ini ra ndiva'a ká'an na dión, chí yu'u ra ndato'ón ñaa rá.

Yó'o ni daná'a Jesús sa'a ndi ndaa ra kúu ta ndáya'i cháá ka noo Ndios

33 Dá ni sa'a na ñoo ká'ano naní Capernaum. Ta noo ndeí na ini iin ve'e, dá ni ndato'ón Jesús ta xionoo xí'in ná:

—¿Ndá sa'a ndátó'ón kuáchí ndo vei ndó íchi ñoo? —kaá na.

34 Tído ni iin tó'ón rá ko ní ka'an, dá chí nõó vei ra íchi ñoo ndátó'ón kuáchí ra sa'a ndi ndaa ra kúu ta ndáya'i cháá ka tein mií rá.

35 Dá ni sa qo Jesús. Dá ni kana na ta xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndi ndaa ndo'ól kátoó kakuu ta kanda'ya'i kuñin noo, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó na iin sata kuñi, ta koni kuáchí ndó noo ndidaá ka na —kaá na.

36 Dá ni tiin Jesús ndá'a iin tayii ló'q. Dá ni chí kani ñaa ná nõó ta xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni ndane'e ndaa ñaa ná. Dá ni kaa na:

37 —Ndi ndaa miío ñayuu natiin va'a iin ta ló'q tát'oñ kúu ta yó'o sa'a ña kúu ná kuendá yu'u, dá kían nda mií va yu'u ni natiin va'a na. Ta na ni natiin va'a yu'u, nda tatá Ndios ni natiin na, chí mií ná ni tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu ko naá xí'in ná, nõón kúu na ndita xoo mií ná

38 Dá ni kaa Juan xí'in ná:

—Maestro, ni xini ndu'u iin ta taó espíritu kini xí'in kuú mií ní. Tído ko xionoo ta'on ra xí'in yó, sa'a ñoo ni chítuu va ndu'u ra.

39 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ná dá'a ni chituu ndó ra, dá chí ndi ndaa miío ñayuu kée ña ndato xí'in kuú yú'u, nõón kúu ná o kúu ta'on ka'an ndava'a na sa'i.

40 Chí na ko naá xí'á, nõón kúu na ndita xoo yó.

41 Ta ndi ndaa miío ñayuu nakj'o, va'ará iin yáxi ló'q takuiji ná ko'o ndó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u, na kúu Cristo, ta kúu miñan ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña nandío né'e Ndios ña va'a noo ná —kaá Jesús.

Miñan ndúsa kandaá yo mií yó, dá chí oon ni ví yá'a iin ka na kee na kuächí sa'a yo

Dá ni kaa ta'ani Jesús:

42 —Ndi ndaa mií va ñayuu ni kandeé ni daká'an kue'é takuálí kándisa yu'u ña ná ya'a xi kee xi kuächí, nõón kúu na va'a cháá ka ná kandiko yuu molino dikó ná, ta ná dákeeta ñaa ná ini taño'o.

43 Tá yá'a ndó kée ndó kuächí xí'in ndá'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chí va'a cháá ka ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'in iin xoo ndá'a ndo, ta o duú kajan ko'on ndo

xí'ín ndin nduu xoo ndá'a ndo indayá noo kéj'í ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o,

⁴⁴ noo ñó'o tikuđi seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kej'í ñó'o, ni iin kuu o ndá'o ña.

⁴⁵ Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Chì v'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo sa'a ndo noo ió Ndios, ta o ñuú kaan ko'ón ndo xí'ín ndin nduu xoo sa'a ndo indayá noo kéj'í ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o,

⁴⁶ noo ñó'o tikuđi seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kéj'í ñó'o, ni iin kuu o ndá'o ña.

⁴⁷ Ta tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín iin nduchí ndó ndo, dá kían taó ndóan. Chì v'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo nduchí ndó ndo noo ió Ndios dándáki na, ta o ñuú kaan ko'ón ndo xí'ín ndin nduu nduchí ndó ndo indayá,

⁴⁸ noo ñó'o tikuđi seí ñaá, kirí ko xí'í, dá ri ñó'o kéj'í ñó'o, ni iin kuu o ndá'o ña.

⁴⁹ Chì ndidaá vá ñayuu kandoo vii kee ñii xí'ín ñó'o, ta ndidaá ña'a dóko ná noo Ndios kandoo vii kee ñii.

⁵⁰ Ta iin ña v'a kúú ñii, tído tá ñi ndi'i ña o'ovaa, ¿ndi koo keeá, dá ke'o'ova tuku yóan? Cho'on ini ndo kechóon v'a ndó táto'on kéchóon v'a a ñii, dá koni ndo kandeí v'a ndó xí'ín iin ndó xí'ín iin ka ndo —kaá Jesús.

10

Dì'a kua'an ña ni ñan'a Jesús sa'a ña ko v'a dá dánkoo taa ñadi'í ra

¹ Dá ñi keta Jesús ñoo ñoo kua'an na xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Dá ñi ya'a na noo kúú kuendá Judea. Dá ñi kasandaá na iin ka xoo yuta naní Jordán. Ta ñó'o ñi nataka tuku ñayuu noo Jesús. Dá ñi ñan'a tuku na táto'on kí'o kée na.

² Dá ñi natuu yati dao ta fariseo noo ín na, dá ñi ka'an rá dá túyú ñaá rá noo ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ñi ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra?

³ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi ñi sa'anda Moisés choon noo ndo sa'a ña yó'o?

⁴ Dá ñi kaa ta fariseo xí'ín ná:

—Ñi sonó vá Moisés ña kuu va kí'o iin taa iin tuti noo ñadi'í ra ña ka'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'án. Ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñaá rá.

⁵ Dá ñi kaa Jesús:

—Sa'a ña káxi nda'o níoo ndo, sa'a ñoo ñi sonó Moisés noo ndo ña kuu kee ndó dión,

⁶ tído nda mí sa'a, tá kuu ñi kava'a Ndios ndidaá ña'a, “nda daá vá ñi kava'a na iin taa xí'ín iin ña'a”.

⁷ “Sa'a ñoo kánian dánkoo taa tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'ín tá'an ra xí'ín ñadi'í ra,

⁸ dá kían nduu na ndadá iin tó'ón vá.” Ta ko kúú ka ña uu, ndadá iin tó'ón vá kúú ná.

⁹ Ta míi Ndios kúú na ñi ñaki'ín tá'an ñaá, sa'a ñoo ni iin tó'ón ñayuu ko kánian ka'anda tá'an na —kaá na.

¹⁰ Dá tá ñi ndisáa na ve'e noo ndéi na, dá ñi ndato'ón ñaá tá xionoo xí'ín ná ndi kóni kaa ña ñi ka'an na.

¹¹ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndi ndáa miíó taa ñi ñankoo ñadi'í ra, ta ñi tandá'a rá xí'ín iin ka ña'a, roón kúú ra yá'a kée kuachi xí'ín iin ka ña'a ñoo noo Ndios.

¹² Ta ndi ndáa míi vá ña'a ñi ñankoo yíjan, ta ñi tandá'an xí'ín iin ka taa, dá kían yá'a ta'anián kéeán kuachi xí'ín iin ka taa ñoo noo Ndios —kaá na.

Yó'o ni xika Jesús ña maní sa'a takuáli noo Ndios

¹³ Ta ndáka ñayuu ñoo takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná ñi xí. Tído ñi kasá'a taa xionoo xí'ín ná ñanani ra ñayuu ñoo.

¹⁴ Ta ko ní náta'an ta'on ini Jesús tá ñi xini na ña kée ra dión. Dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a ni chituu ndó xi, dá chì ñayuu kándéi ini tatá Ndios táto'on kándéi ini takuáli xaan tatá xi, noón kúú na ñó'o tixi ndá'a Ndios.

¹⁵ Míjan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa na ko kándia ña dándáki ña Ndios táto'on kí'o kándia takuáli ña dándáki ñaá tatá xi, noón kúú na o koni ndu'u na tixi ndá'a Ndios —kaá Jesús.

¹⁶ Dá ñi nomi na takuáli ñoo. Dá ñi chinóo na ndá'a ná ñi xí. Dá ñi xika na ña maní noo Ndios sa'a xi.

Dì'a ni ka'an Jesús xí'ín iin taa kuika

¹⁷ Dá ñi ñaki'ín tuku Jesús íchi kua'an na, dá kánkono iin taa ñi sa'a ra ñi sa' ku'ín xiti rá noo ná. Dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—Maestro v'a a kúú ní. Ta, ¿ndi kían kánian kee yu'u, dá ñi'í ña kataki chíchíí?

¹⁸ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'o ña kúú yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'ón ñayuu ko kúú na va'a. Sava'a iin tó'ón ñi Ndios vá kúú na va'a.

¹⁹ “Sa ná'a vá yo'o ndi kua'an choon ñi sa'anda Ndios: o sa kéeon kuachi xí'ín iin ña'a, ña ko kúú ñadi'íon, ta o sa ka'ánóon ndii, ta o sa kí'ín ku'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón, ta o sa danda'ávóon ñayuu, ta koo ña'á'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon” —kaá na.

²⁰ Dá ñi kaa taa ñoo:

—Nda ló'o vei ñi kasá'a seídó'i ndidaá choon yó'o, maestro.

²¹ Dá ñi ku'í ini Jesús sa'a rá, dá ñi kaa na xí'ín rá:

—Ndadá iin tó'ón vá ña'a kómaní keeón viti, tá daá. Kua'an ñi'í ndi'ón ña'a ió nooñ. Ta dasón ñi'ón ñoo noo ná kúnda'í, dá

kían kongon koo kuikón chí induú. Dá kisono kanoón xí'in yu'u.

22 Tá nî seidó'o ra ña nî ka'an Jesús, kúu ndaá ndá'í va nî kuu ini ra, dá nî ndakuín ra kua'an ra xí'an kúnda'í ini ra, chí tá kuiká nda'o kúu rá.

Dí'a kua'an ña nî daná'a Jesús sa'a na kuiká

23 Dá nî nande'e Jesús noo ndidaá ñayuu nî kaq noo ndita ñoó. Dá nî kaa na xí'in tá xionoo xí'in ná ñoó:

—¡Nandeé ka ví kuáchí kían, dá ndu'u na kómí ña kuiká tíxi ndá'a Ndios!

24 Nî naá vá ini tá xionoo xí'in ná tá nî seido'o ra ña nî ka'an na dión. Tído nî nandío koo tuku Jesús nî ka'an na:

—¡Nandeé ka ví kuáchí, dá ndu'u na kándéé téi ini ña kuiká ná tíxi ndá'a Ndios!

25 Kaon cháa ka chika'anda iin camello yáí iin ión tukú o duú ña ndu'u iin na kuiká tíxi ndá'a Ndios —kaá na.

26 Tá nî seidó'o ra to'on yó'o, kúu ka'í ka ví nî naá ini ra. Dá nî kasá'a ndato'ón tá'an ra: —¿Ndá yoo nî'í ña káki na, tá dáá? —kaá ra.

27 Dá nî nande'e ña Jesús, dá nî kaa na xí'in rá:

—Ni iin to'ón ta'on ñayuu o kándéé kee dión, sava'a Ndios kúu na kándéé kee dión, dá chí ndidaá tá'an va ña'a kándéé ná kee na.

28 Dá nî kaa Pedro xí'in ná:

—Kande'e ní, chí ndu'u kúu ra nî dankoo ndi'i ndidaá kúu ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'in mií ní.

29 Dá nî kaa Jesús:

—Miían ndaa ná ká'in xí'in ndó, ndi ndáa miío na nî dankoo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o tatá na xí'in naná na, o de'e na, o ñó'o ná sa'a yú'u o sa'a to'on va'a dána'í,

30 noón kúu na nani'lí iin ciento ka ña'a tiempo viti sa'a ña nî dankoo na, chí ni'lí ná kuá'a ka ve'e, xí'in kuá'a ka ñani, xí'in kuá'a ka kí'o, xí'in kuá'a ka ku'u, xí'in kuá'a ka naná, xí'in kuá'a ka de'e, xí'in kuá'a ka ñó'o, va'ará ndo'o nani'nió ná kee dao ñayuu. Tído cháa ka chí noo, dá natiin na ña kataki chíchi ná.

31 Tído kuá'a nda'o ñayuu kúu noó ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kakuu noo ndi'í kuí noo Ndios. Ta na kúu noo ndi'í kuí noo ñayuu ñayuu yó'o, noón di'a kakuu na nakuíta noó noo Ndios tiempo daá ñoó.

Yó'o nî kastó'on tuku Jesús xí'in taq xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

32 Dá nî kee Jesús kókaa na kua'an na íchi kua'an ñoo Jerusalén, ta xió noó na kua'an na noó tá xionoo xí'in ná. Ta naá vá ini ra kua'an ra xí'in ná, ta tákuéi yu'ú ñaá rá kua'an ra. Dá nî taó xóo tuku Jesús ndin uxí uq taq ñoó tein dao ka ñayuu ñoó. Dá

nî kasá'a ná nákaní na xí'in rá sa'a ndí kían ndo'o na:

33 —Kande'e ndó, chí viti kían kókaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ko'on iin taq nakí'o ra ná nî nduu taq ñayuu yó'o noo ndá'a tá dují sakua'a, xí'in noo ndá'a taq dána'a ley Moisés. Ta roón kúu ra kandoo ña kánian kuu na. Dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a tá tukú.

34 Dá kedjiki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá, ta tuu ndaa díj ñaá rá, dá ka'áni ñaá rá. Tído tíxi kuú óni, dá nataki na —kaá na.

Dí'a nî kuu tá nî kika Juan xí'in Jacobo iin ña maní noo Jesús

35 Dá nî natuu yati Jacobo xí'in Juan, ra kúu de'e Zebedeo, noo iin Jesús. Dá nî kaa ra xí'in ná:

—Maestro, kóni ndu'u ña kee ní iin ña maní xíka ndu'u noo ní.

36 Dá nî ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndí kían kee xí'in ndó, kóni ndo?

37 Dá nî kaa ra xí'in ná:

—Konó ní ná kande'i ndu díj ní noo ndato téi náye'e ndaa noo koo ní dándáki ní. Iin ndu'u ná koo xoo kuá'a ní, ta iin ka ndu ná koo xoo íti ní.

38 Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí kían xíka ndo. ¿Á ió ndo'ó ña ko'o ndó kirá ova ko'o yu'u? ¿Á ió ta'ani ndó ña kodó ndúta ndo táto'on kí'o kodó ndúta yu'u xí'in ña ndo'í?

39 Dá nî kaa ra xí'in ná:

—Ío vá ndu'u ña ndo'o ndu dión.

Dá nî kaa na xí'in rá:

—Miían ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ova ko'o yu'u, ta kodó ndúta ta'ani ndó xí'in ña ndo'o nani'nió ndo táto'on kí'o ndo'o yu'u.

40 Tído ña kande'i ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándá yu'u kían. Chí ñóo kían kí'o Ndios noó na nî kaxi mií ná kande'i ñoó —kaá na.

41 Dá tá nî seido'o uxí ka taq ñoó ña nî kika Jacobo xí'in Juan noo Jesús, kúu nî karyíí nda'o ra xí'in rá.

42 Dá nî kana Jesús ndidaá rá, dá nî kaa na xí'in rá:

—Sa ná'a vá ndó táto'on kí'o kée ta né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chí kéndúsa ra xí'in ñayuu kueidó'o ñaá ná. Ta ra né'e choon ná'ano, sa'ándá ra choon noó ñayuu ñó'o tíxi ndá'a rá.

43 Tído ko káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chí ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu iin taq ndáya'í tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao ka ndó.

44 Ta ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu noo, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo ndidaá ka ndó.

45 Chí ko ní kásaq ta'on na nî nduu taq ñayuu yó'o ña koni kuáchí di'a ñayuu noo ná. Dí'a nî kasáq na koni kuáchí di'a na noó

ñayuu, ta nak'i'o na mií ná kuu na, ta dión, dá dítá ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ña kánian ndo'o na sa'á kua'chi kée na —kaá Jesús.

Dí'a nì kuu, dá nì nduvá'a Jesús iin tqa ko túu noo naní Bartimeo

46 Dá nì saá na iin ñoo naní Jericó. Dá tá nì keta na ñoo ñoo kua'an na xí'ín tã xíonoo xí'ín ná, kúu kua'á nda'o ñayuu tákuei kua'an satã ná. Ta ió iin tqa ko túu noo naní Bartimeo, ra kúu de'e ra naní Timeo. Ta yu'ú ichi ñoo ió ra sáti ra.

47 Tá nì seido'o ra ña vei Jesús, na ñoo Nazaret, kúu nì kasá'a káyu'ú rá:

—Jesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

48 Ta kúu kua'á nda'o ñayuu nì kasá'a dánani ñaá ná, dá ná kutadí rá, ká'an ná. Tído nì'í cháá ka nì kasá'a káyu'ú rá:

—De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

49 Dá nì sa tuu tóo Jesús, dá nì sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná ka'an na xí'ín tqa ñoo saá ra noo ná.

Dá nì kaa ñayuu ñoo xí'ín rá: —Ndeé koo inon, ta nakuijn ndichi, chi kána Jesús kaa yo'ó ko'on.

50 Dá nì dakána ra kotó ra. Kúu nì nakuijn ndichi ra. Dá nì kee ra kua'an ra noo ín Jesús.

51 Dá nì ndato'ón ñaá ná: —¿Ndí kían kónon kee xí'ón?

Dá nì kaa tá qo túu noo ñoo: —Maestro, kónij ña natuu nooí.

52 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá: —Kua'an viti, chi sa'á ña kándéé inon yu'u, sa'á ñoo nì nduvá'ón.

Ta kúu viti'ón dí'a nì natuu noo rá. Ta kúu nì kee ra tákaa ra Jesús kua'an ra.

11

Dí'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

1 Kúu nì kuyati na ñoo Jerusalén, chi sa nì kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xí'ín ñoo naní Betania. Ta ñoo kúu noo né'e tá'an yati xí'ín iin yúku naní Olivos. Dá nì sa'anda Jesús choon noo uu tá xíonoo xí'ín ná,

2 ta kaá na xí'ín rá: —Kua'an ndo ñoo lo'ó nákaa chí noo káa. Tá nì saá ndo nì ku'u ndó káa, dá nani'ij ndo noo ndíko iin burro, kirí ko ñá'a kandodó ná. Tá nì nani'ij ndo rí, dá ndaxí ndó rí kandaka ndó kii ndó.

3 Tá ndáa na ndato'ón ñáá: “¿Ndiva'a ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'ín ná: “Dá chi xín'ño sato'o ndu rí, ndi'i daá, dá tanda'a ná ndu kii ndu ndaka ndu rí”, kaa ndo —kaá Jesús xí'ín rá.

4 Dá nì kee ra kua'an ra. Ta kúu nì nani'ij rá noo ndíko burro ñoo yati yé'é ve'e ín yu'ú ichi ñoo. Dá nì ndaxí rá rí.

5 Tá nì xini dao ñayuu ndíta ñoo, dá nì ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndiva'a ndaxí ndó burro xaqn?

6 Dá nì kaa ra táto'on kí'o nì ka'an Jesús xí'ín rá. Dá nì sonó vá ná né'e ra burro ñoo kua'an ra.

7 Ta ndáka ra rí nì saá ra noo ió Jesús, dá nì chikodó rá kotó ra satã rí. Dá nì kaa Jesús kanóo na kua'an na.

8 Dá nì kasá'a kua'á nda'o ñayuu chíndeí na kotó na me'í ichi noo vei Jesús ñoo. Ta dao ka na nì sa'anda ndá'a yíto, dá nì chíndeí naan ichi noo ya'a na ñoo.

9 Ta ñayuu xío noo kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei vei chí satã ná nì kasá'a káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñaño'ó! ¡Na ká'ano kúu na yo'ó, chi vei na xí'ín choon sato'o yo Ndios!

10 ¡Na ká'ano kúu na yo'ó, chi vei na dándaki na ñoo yo táto'on nì dándaki ñaá rey David tá sa na'á! ¡Ná natiin Ndios ñaño'ó nda noo ió na noo dikó! —kaá ñayuu ñoo.

11 Dá nì ku'u Jesús ñoo Jerusalén. Dá nì sa'an na ve'e ño'ó ká'ano. Tá nì ndi'i nì sa nde'é ná ndidaá ña'a ió ñoo, dá nì kee na kua'an na ñoo naní Betania xí'ín ndin uxí uu tqa xíonoo xí'ín ná, chi sa nì ini va.

Dí'a nì ndo'o iin taño'ó nì kee Jesús

12 Tá nì tuu noo iin ka ku'u ñoo, dá nì kan'kuei na ñoo Betania kua'an na. Dá nda'í nì kasá'a kuiko Jesús.

13 Ta kúu nì xini xiká vá ná ín iin taño'ó, ta ndato ku'í iin ndá'a ra. Dá nì kee na kua'an na noo ín rá, ná kande'a á ín tñ'ño'ó keí ná. Tído tá nì saá na nì sa nde'é ná, kúu ko ta'ón tñ'ño'ó ín noo ra. Sava'a ndá'a óon va rá ín, chi ko ñá'a ta'on kasandaá yoq kuiin rí.

14 Dá nì kaa Jesús xí'ín taño'ó ñoo:

—¡Ni iin kuu ka ná o keí ni iin tó'ón ñayuu ku'í yo'ó!

Ta kúu nì seido'o va tã xíonoo xí'ín ná ña dión nì kaa na.

Dí'a nì kuu tá nì taó ndi'í Jesús tã dikó xí'ín tã xín kua'an ra satã ve'e ño'ó ká'ano

15 Tá nì ndi'í, dá nì nasáa na ñoo Jerusalén. Dá nì ku'u na yé'é ve'e ño'ó ká'ano. Dá nì kasá'a ná taó ndi'í na tã dikó xí'ín tã xín kua'an ra satã ve'e. Kúu nì dakuéi na ndidaá mesa noo ndéi tqa nádaon dí'ón. Kúu nì sata ni'ini na téi kándi'í tqa ndéi dikó paloma.

16 Kúu ko ní sónó ta'on na ña chika'anda ni iin tó'ón ñayuu ini yé'é ve'e ño'ó ñoo xí'ín ña'a né'e na kua'an na.

17 Ta kúu ñoo nì kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—¿Á ko ndúsaa ta'on ini ndo ña dí'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, dá ka'an na xí'ín yu'u”, kaáqn? Tído ndo'ó

9 Ta, ¿ndí kían kee sato'o uva ñoó viti, ká'án ndó? Kasaá ra, dá ka'áni ndí'i ra tã kéchóon ñoó, dá ðíkó ndodó ra ñó'o noo káa yitó uva ñóo noo dao ka tã kéchóon.

10 '¿Á kó óon ta'on ka'i ndó tuti ij Ndios? Chj di'a kaáan:

Ta yuu ni kañó'o tã káva'a ve'e, ñoó di'a va ni kasandaá kakuu yuu titó.

11 Díon ni kee sato'o yo Ndios xí'in yuu ñoó. Sa'a ñoó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo.

12 Dá ni ka'án tã né'e choon ñoó tiin ra Jesús kadi ra ve'e kaa, chj ni kandaá va ini ra ña sa'a mií vá rá ni ñakani na to'on yó'o. Tido yu'u va ra kée ñayuu kuá'a ñoó. Sa'a ñoó ni ðankoo ra Jesús, dá ni kee ra kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni ka'án dao tã dátuu rá Jesús

13 Tá ni ndi'i, dá ni tanda'á rá dao ka tã fariseo xí'in dao ka tã kuendá Herodes ña ná ko'on ra noo Jesús, ta nandukú rá ña dátuu ña rá, dá ná ya'a na noo ka'an na.

14 Dá tá ni saá ra noo nákaa Jesús, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña kúu ní iin na ndaa. Ta ko yu'u ní ni iin tó'on ñayuu, chj ko né'e ni tandini ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, á ndáya'i na o kóó. Di'a dána'a ndaa ni íchj Ndios noo ndidaá ñayuu. Sa'a ñoó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yo noo rá kúu kuendá César o kóó? —kaá ra.

15 Tido ni kandaá va ini Jesús ña kúu rá tãa uu noo, ta kátoó ra dátuu ña rá. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo to'on ká'in? Tei tóo ndó iin ðí'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á.

16 Dá ni xí' o tóo ra iin ðí'ón kaa noo ná. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndá na'áná kían ndá'a noo ðí'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a nooán yó'o?

Dá ni kaa ra:
—Na'áná César kían xí'in kuu rá.

17 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Nakj' o ndó ña kúu ña'a César noo rá, tá daá, ta nakj' o ndó ña kúu ña'a Ndios noo ná.

Ta kúu ni naá vá ini tãa ñoó sa'a ña ni ka'an na díon.

Di'a kua'an ña ni ðaná'a Jesús ña miían ndaa natakí na ni xí'i

18 Dá ni kasáa dao tã saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña natakí na ni xí'i. Dá ni ndato'ón ñaá rá:

19 —Maestro, di'a kaá iin ley ni taa Moisés: “Tá ni xí'i iin tãa, ta ko ní sá io ðe'e yíi ra xí'in ñadi'i ra, dá kían kánian naki'in ñaá ñani ra tanda'a rá xí'án, dá kían koo iin ðe'e yíi naki'in kuu ñani ra.”

20 Ta viti, ni sa ndei usá ñani. Ta kúu ni tanda'a tã kúu noo ñoó, tido ni xí'i va ra, ta ko tã'on ðe'e yíi ra ní sá io xí'in ñadi'i ra.

21 Sa'a ñoó ni tanda'a ñani ra xí'án. Tido ni xí'i ta'ani tã kúu uu ñoó, ta ko ní sá io tuku ðe'e yíi ra xí'án. Ta kúu díon ta'ani ni ndo'o tã kúu oni.

22 Ta díon ta'ani ni ndo'o ndin usá ñani ñoó, chj ni xí'i ndi'i ra, ta ni iin ra ko ní sá io ðe'e yíi xí'án. Tá ni ndi'i, dá ni xí'i ta'ani mií ña'a ñoó.

23 Sa'a ñoó, tá ná kasandaá kuu natakí na ni xí'i, ¿ndi káa iin tãa ñoó kakuu yíi ña'a ñoó, chj ndin usá va ra ni sa kuu yíian? —kaá ra.

24 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Ko ná'a ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chj ko kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ij Ndios, ta ni ko nákoní ta'on ndó choon ká'ano ió noo ndá'a ná.

25 Dá chj tá ná kasandaá kuu natakí ñayuu ni xí'i, o kóo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka na ðe'e di'i na tanda'a xí, dá chj táto'on kí'o ndéi ángel induú, nda kí'o díon vá kande'i na.

26 Tido viti ná ko'in kastó'in xí'in ndó ña miían ndaa natakí na ni xí'i. ¿Á kó óon ta'on ka'i ndó to'on ni taa Moisés? Chj tein kée yitó táká ló'o ñoó, dá ni kaa Ndios di'a xí'in ná: “Yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúu Ndios noo Jacob.”

27 Díon ni kaa na, dá chj ko kúu ta'on na Ndios noo na ni xí'i, di'a noo na takí vá kúu ná Ndios, chj ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná. Sa'a ñoó ya'a nda'o ndo'o sa'a ña ko kándisa ndó ña natakí na ni xí'i —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháa ka ni sa'anda Ndios keeá

28 Dá ni ñatuu yati iin tãa dána'a ley Moisés, ta ni sejd'o ra ña ni ka'an Jesús xí'in tã saduceo ñoó. Kúu ni katóni ini ra ña va'a nda'o ni ñandió né'e na ña ni ndato'ón ñaá rá sa'a na ni xí'i. Sa'a ñoó ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndi káa iin choon ndáya'i cháa ka noo ndidaá ka choon ni sa'anda Ndios keeá?

29 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Choon ndáya'i cháa ka noo ndidaá ka choon ni sa'anda Ndios keeá kían kaáan di'a: “Kueid'o ndo'o, na ñoó Israel. Ndios, na kúu sato'o yo, iin tó'on ðini mií vá ná kúu Ndios.

30 Konj ndo sato'o yo Ndios xí'in ndino'o nió ndo, xí'in ndino'o ini mií ndó, xí'in ndidaá ñaxintónj ndo, ta xí'in ndidaá kúu ndéé ndo.” Ña yó'o kúu choon ndáya'i cháa ka ni sa'anda Ndios keeá.

31 Ta ña kúu uu kían sá kí'in tá'an xí'in ña yó'o, chj di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó táto'on kí'o ndó'o ndó xí'in mií ndó.” Ta koó ka choon ndáya'i cháa ka noo ndin nduu choon yó'o —kaá na.

32 Dá ni kaa tãa dána'a ley Moisés ñoó xí'in ná:

—Va'a nda'o ni ka'an ní, maestro. Ndaa kuití ni ka'an ní ña iin tó'on ðini vá kúu

Ndios. Ta koo kə iin kə Ndios, savə'a iin tó'on diŋ mió ná kúu ná.

³³ Ta ndəya'i cháá kə ña konj yo Ndios xí'in ndino'o níŋ yo, xí'in ndidaá ñaxintónj yo, xí'in ndino'o ini miíá, xí'in ndidaá kúu ndéé yo, ta ku'u ini yo sa'á ñayuu xj'in yó táto'on k'i'o ndó'o yó xí'in mií yó. Ta ña yó'o kían ndəya'i cháá kə o duú ndidaá kə ña'a dákej yo noŋ Ndios, o ndidaá kə ña'a dóko yo noŋ ná —kaá ra.

³⁴ Tá nĭ seídó'o Jesús ña va'a ndə'o yĭko nĭ ka'an ra, dá nĭ kaa nā xí'in rá:

—Ndədá cháá vá kámani, ta kuu ndu'u yo'ó tixi ndá'a Ndios —kaá nā.

Ta kúu ni iin tó'on kə rə kə ní xĭ'o ndeé ini natuu ndato'on rá Jesús sa'a dao kə ña'a.

Di'a kua'an ña nĭ daná'a Jesús sa'a Cristo, nā dákaki ñaá

³⁵ Nákaa Jesús dána'a nā yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nĭ kaa nā xí'in ñayuu ñoó:

—Zndiva'a dána'a taja dána'a ley Moisés ña tein nā ve'e rey David kixi Cristo, nā dákaki ñaá?

³⁶ Chĭ di'a va nĭ kaa mií David tá nĭ nakutí ná xí'in Espiritu iĭ Ndios: Di'a nĭ kaa sato'o yo Ndios xí'in nā kúu sato'j:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u ndəá ná kasandaá kuŋ nataán ndí'ii tə xini u'u ñaá tixi sa'on.”

³⁷ Mii David kaá ña sato'o nā kúu Cristo, sa'a ñoó, zndiva'a dána'a rə ña kii Cristo tein nā ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Kádij ndə'o ini ñayuu kuá'a ñoó ndéi na seídó'o na ña dána'a Jesús.

Di'a kua'an ña nĭ ka'an Jesús sa'a ña kini kée tə dána'a ley Moisés

³⁸ Dá nĭ kaa ta'ani Jesús noŋ dána'a nā noŋ ñayuu ñoó:

—Koo ini ndo kandaa ndo mií ndó noŋ taja dána'a ley Moisés, dá chĭ kátoó rə kandixi ra da'on nánj, ta kónj rə ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'in rá xí'in ña'ńó'o noŋ xionoo ra noŋ yá'i.

³⁹ Ta kátoó ta'ani ra kandej ra noŋ téj kúu noŋ ini ve'e noŋ nátaka nā ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kandej ra téj kúu noŋ noŋ ndéi taja ndəya'i sásá'an ra noŋ ió víko.

⁴⁰ Ta xio ndaa rə ve'e nā kuáan. Ta sa'a ña kónj rə ña ka'an va'a ñayuu sa'a rá, sa'a ñoó na'a xikə tá'j rá noŋ Ndios. Tə yó'o kúu rə ya'i ndə'o chiyə'i ra noŋ Ndios sa'a ña kée ra dión —kaá nā.

Di'a nĭ kee iin ña'a kuáan kúnda'i

⁴¹ Ió Jesús yati noŋ taán ñayuu di'on ini sato, ña dóko ná noŋ Ndios ini yé'é ño'o ká'ano ñoó, ta ndé'é ná ndi kée iin rá iin ñayuu ñoó taán nā di'on ñoó. Ta kuá'a ndə'o nā kuĭká taán kuá'a ndə'o di'on.

⁴² Dá nĭ kasáa ta'ani iin ña'a kuáan kúnda'i. Ta kúu nĭ taáan uu di'on kəa kuáli. Kúu cháá ndə'o ndəya'i ña.

⁴³ Dá nĭ kana Jesús tə xionoo xí'in ná, dá nĭ kaa nā xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ña'a kuáan kúnda'i kaa nĭ taán kua'a cháá kə di'on noŋ ndidaá kə ñayuu káa,

⁴⁴ dá chĭ ndidaá nā káa nĭ taán ña kándŋo noŋ vá ná. Tido ña'a káa, va'ará kúnda'i vían, nĭ taán ndí'an ña né'e va'an katakian —kaá nā.

13

Yó'o kúu noŋ dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

¹ Tá nĭ keta Jesús yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nĭ kaa iin taja xionoo xí'in ná:

—Maestro, kande'é ní, kĭ'o dión ví ná'ano yuu káa, ta kĭ'o dión ví ñóchí káa ve'e ño'o ká'ano káa.

² Dá nĭ kaa Jesús xí'in rá:

—Zá ñóchí ndə'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xinóŋ? Tido kana'on ña ni iin tó'on yuu káa o kándŋo kandodó tá'an, chĭ koon ndí'i vaan —kaá nā.

Kásto'on Jesús ndi kĭan koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá nĭ sa koo Jesús ndĭka yúku naní Olivos chí xoo noŋ túu iin ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá nĭ ndəto'on xoo ñaá Pedro xí'in Jacobo xí'in Juan xí'in Andrés:

⁴ —Kasto'on ní xí'in ndu'u ndá oon koo dión. Ta, zndi kĭan koo tá kua'an xĭnkoŋo ndidaá ña yó'o?

⁵ Dá nĭ kaa Jesús xí'in rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dánda'i ñaá ni iin tó'on ñayuu.

⁶ Chĭ kuá'a ndə'o taja kasaa, ta kechóon ra kuŋ yú'u, ta kaa rə: “Yu'u kúu Cristo, nā dákaki ñaá.” Ta kuá'a ndə'o ñayuu kandeé rá dánda'i rə.

⁷ Tá nĭ kandaə ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'in ini kə ñoo, ta nĭ ni'j tó'on ndó ña naá tá'an dao kə ñoo ñó'o xíkə, tido ná dá'a ni yu'u ndo, dá chĭ kĭ'o dión káni vaan koo, tido kə ñá'a ta'on kasandaá kuŋ noŋ ndí'i.

⁸ Chĭ ndakuei dao nacián naá tá'an xí'in dao kə nacián, ta kasá'a naá tá'an ta'ani taja né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o yó'o va kasá'a ni'i ndə'o tajan. Ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a koo tama. Ta ña yó'o kĭan koo, dá kasá'a ndo'o cháá kə níŋ ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Tido ndo'ó, kandaa ndo mií ndó, chĭ kasá'a ñayuu naki'o na ndo'ó noŋ ndə'a taja né'e choon. Ta kani na ndo'ó ini ve'e noŋ nátaka nā. Ta kandaka na ndo'ó ko'on nā noŋ taja né'e choon ná'ano, noŋ taja kúu rey viti sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Dión koo,

dá ni'í ndo k'í' o ndó kuendá sa'a yú'u noó tá né'e choon ná'ano.

¹⁰ Tído mií'án ndúsa kánian kanoo ñayuu dána'a ná to'on va'a sa'a yú'u iin níí kúú ñayúú din'ño'ó ká, dá kasandaá kuu noo ndí'í.

¹¹ Tído, tá ndáka na ndo'ó n'í saá na n'í naki'o na noó tá né'e choon, o sa ndí'í ini ndo sa'á to'on ka'an ndo, ta o sa nákani ini ndo. Sava'a to'on ni'í ndo noo Ndios, ño'ó oon va kían ka'an ndo. Ch'í o duú mií ta'on ndó ka'an. Espíritu i'í Ndios va kúú ná ka'an.

¹² Ta iin ñani naki'o ra ñani mií rá noó tá né'e choon, dá ka'áni ñaa rá. Ta dión ta'ani kee ná kúú tatá xí'ín de'e ra. Ta ndakuei ta'ani dao de'e naá rá xí'ín tatá rá, dá ka'áni ñaa rá.

¹³ Ch'í kasá'á koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u. Tído ndidaá na n'í x'í' o ndeé ini n'í sa ndita ndaa xí'ín nda noo ndí'í kúú, noón kúú na ni'í ña káki na.

¹⁴ Tá n'í xini ndo ió ña kini dáyakó ñaa, ña n'í ka'an profeta Daniel sa'a, noo kó kánian kooan, dá kían na ndéi chí Judea ná kuino kíi ná ko'on na nda din'í yúku. (Ndi ndaa ndo'ó, na ká'í ña yó'o, nata'í ini ndo sa'án, dá kandaá ini ndo.)

¹⁵ Ta na kándodó din'í vé'e kuú dáá ñóó, kó kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on na.

¹⁶ Dá ri ná ñó'o yúku, kó kánian nandió kuéi na no'o na naki'in na kotó na.

¹⁷ Ta, jnda'í kúú ví na ña'á ñó'o de'e, ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chí'í tein kuú dáá ñóó!

¹⁸ Kaka ndo ña man'í noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ó ndó dión tein yoo víxi.

¹⁹ Ch'í kuú dáá kakuu iin kuú noo ndo'ó naní nio ñayuu. Dá chí nda n'í kasá'á va sa'a ñayúú, ta nda viti kó oon ta'on ndo'ó ñayuu táto'on k'í' o ndo'ó na tein kuú dáá ñóó. Ta ni iin kuú ká o kóo dión.

²⁰ Tído tá kó ní chítu sato'o yo Ndios tandó'ó vei koo tein kuú dáá ñóó, dá kían ndí'í va ñayuu ñoo naá. Tído sa'á ña kú'u ini na sa'á ñayuu n'í kaxi mií ná, sa'á ño'ó chítuu na tandó'ó koo tein kuú dáá ñóó.

²¹ Tá ka'an iin ñayuu xí'ín ndó: "Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dáka'í ñaa", o tá kaa na xí'ín ndó: "Kande'é ndó, chí káa nákaa na", ná dá'a ni kandía ndó.

²² Ch'í ndakuei dao ta to'ón, ta kaa rá ña mií rá kúú Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña'a ndato, xí'ín ña'a ná'ano, dá dánda'í ra ñayuu. Ta kúú nda ñayuu n'í kaxi mií Ndios ndukú rá dánda'í rá.

²³ Sa'á ño'ó kaon koo ndó, chí sa n'í dat'í'ai ndo'ó tá kó ña'á koo dión.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayúú yó'o

²⁴ Dá n'í kaa ta'ani Jesús:

—Tein kuú dáá ñóó, tá n'í ndi'í n'í sa io tandó'ó ká'ano ñoo, dá nakuiin naá ndindii, ta ni yoo ká o tóon.

²⁵ Dá kuéi t'ño'ó ñó'o induú káa, ta kidi ni'ini ña ná'ano ñó'o induú.

²⁶ Dá ví koni ndo na n'í nduu ta ñayúú yó'o kii na tein viko, ta ndato naye'e ndaa na noo kii na xí'ín ndidaá choon kómí ná.

²⁷ Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'ín ná ko'on na nakuaka na ndidaá kúú ñayuu n'í kaxi mií ná ndéi ndin kom'í xoo tach'í, chí ko'on na noo xíká cháá ká noo kúú noñó'o yó'o, ta ko'on ta'ani na noo kúú noo xíká cháá ká induú dá nditúti ná noo Jesús.

²⁸ Kane'e ndó kuendá táto'on kée taño'ó. Tá n'í nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí rá, kúú sa ná'á va yó ña sa n'í kuyati yoo koon dai.

²⁹ Ta dión ta'ani, tá n'í xini ndo n'í kasá'á kúú tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa n'í kuyati va kuú nandió kooi kasa'í.

³⁰ Mií'án ndaa kuiti ná ka'ín xí'ín ndó ña o kúú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o.

³¹ Induú káa xí'ín noñó'o yó'o naá váan. Tído to'on ká'ín, o yá'a ta'ani vaan.

³² Tído ni kó iin ta'on ná'á ndá kuú kakian, o ndá hora kooan, ta ni ángel ndéi induú kó ná'á, ta ni na kúú de'e Ndios kó ná'á, chí iin to'ón din'í mií va tatá Ndios kúú na ná'á.

³³ Sa'á ño'ó kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, chí kó ná'á ta'on ndó ndá oon koo dión.

³⁴ Ch'í kían táto'on k'í' o ndó'o iin ta kua'an xíká. Tá kó ña'á kana ra ko'on ra, dá n'í d'ankoo tóo ra ve'e ra noo ndá'á ta kéchóon noo rá. Dá n'í x'í' o ra choon noo iin rá iin ra. Dá n'í sa'anda ta'ani ra choon noo ta ndaa vé'é rá ña ná kaño'o ini ra.

³⁵ K'í' o dión ta'ani kaño'o ini ndo, chí kó ná'á ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku na kúú sato'o ndo kasaá na. Chí oon ni ví kasaá na tá n'í kuaá, o kasaá na dao ñoo, o kasaá na tá n'í kana ché'í, o kasaá na tá n'í tuu noo.

³⁶ Ch'í iin ndakána va kasaá na, sa'á ño'ó kaño'o ini ndo, dá kían ná dá'a ni natiin na ndo'ó ndéi ndó kíd'í ndo.

³⁷ Ña ká'ín xí'ín ndo'ó yó'o, ká'ín xí'ín ndidaá kúú ñayuu ña ná kaño'o ini na —ká Jesús.

14

Yó'o n'í ndátó'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

¹ Ta kóman'í va uu ká kuú, dá koo viko pascua, dá seí na Israel pan kó ní kí'ín tá'an xí'ín ña dákuita tá'ch'í ñaa. Kúú n'í kasá'á ndátó'ón mañá ndidaá tá dut'í saku'á xí'ín ta dána'a ley Moisés ndi koo kee ra, dá tiin ra Jesús, dá ná ka'áni ñaa tá né'e choon.

² Dá n'í kaa rá:

—Ná dá'a ni tiin yó rā tein víko, dá chī ndakuei ñayuu nakuina vaā nā kí'in na sa'a rá —kaá rā.

Di'a nī kuu tá nī kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an dinī Jesús

³ Ta nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e iin taa naní Simón, tá'an rā nī sá ndo'o kue'e té'i. Ta noo ió Jesús mesa, kúu nī kasáa iin ñá'a, ta né'an iin tindo'o ló'o nī kava'a xí'in yuu dijon naní alabastro. Ta ñoo ñó'o ndutá támi sá'an naní nardo. Ta ndutá ya'i nda'o kúu rá. Ta kúu nī ta'ávian dikó tindo'o ñoo, dá nī kuei ndi'an rā dinī Jesús.

⁴ Ta kúu nī xido nda'o ini dao taa ndéi ñoo, dá nī kasá'a rá ndátó'on tá'an mií rá ndéi ra:

—¿Ndiva'a dánaa oon ñá'a káa ndutá támi sá'an káa?

⁵ Ta va'a ka ví ní dikó yó rā, chī ya'i rá táto'on kí'o ní'i iin ñayuu kéchóon na oní ciento kuu, dá chindee yó nā kúnda'i xí'in dí'on ñoo, ní kúu —kaá rā.

Sá'a ñoo nī kasá'a rá dánani ra ñá'a ñoo.

⁶ Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—O sá dánani ndó ñá'a yó'o. ¿Ndiva'a dáta'an ndoán? Chī ña va'a va kían nī keean xí'in yu'u.

⁷ Chī daá ndéi va ñayuu kúnda'i xí'in ndo'o, ta kuu va chindee ndó nā ndá hora ká'an mií ndó. Tído yu'u, o kóo kuí ta'oin xí'in ndó.

⁸ Ñá'a yó'o kúu ñá xí'o ndi'i táto'on kí'o sáa ndéean noo, chī nī kuei ñá ndutá támi sá'an dinī, ta kí'o dión nī kenduuan yikí koñoi táto'on kí'o kooi nduxii.

⁹ Miñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndéi kúu mií vá noo dána'a nā to'on va'a sa'i iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na ña nī kee ñá'a yó'o xí'in yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'a ña nī keean —kaá Jesús.

Di'a nī kuu, dá nī kandoo Judas ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a tá dutí kúu noo

¹⁰ Dá nī kee Judas Iscariote, tá'an rā nákaa tein ndin uxí uú taa xionoo xí'in Jesús, kua'an rā dikó rá Jesús noo tá dutí saku'a'a.

¹¹ Tá nī seido'o tá dutí ñoo ña nī ka'an Judas xí'in rá, kúu nī kadij nda'o ini rā. Dá nī kandoo ra ña kí'o ra dí'on noo rá. Dá nī kasá'a ndúkú Judas ndí koo kee ra, dá nakí'o ra Jesús noo ndá'a roón.

Di'a nī kuu tá nī sá'dini Jesús noo ndí'i kuí xí'in tá xionoo xí'in ná

¹² Tá nī kasandaá kuu mií noo, ña kúu víko noo seí nā Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuíta tachían, ta sa'áni nā léko kuendá víko pascua, dá nī ndato'on ñaá tá xionoo xí'in Jesús:

—¿Ndeí kóni ní ko'on ndu'u kenduu ndu ña kadini yó kuendá pascua?

¹³ Dá nī sa'anda nā choon noo uú tá xionoo xí'in ná ñoo, ta kaá nā xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano káa. Ta káa naki'in tá'an ndó xí'in iin taa ndío yoo ñó'o takuí kua'an rā. Ta kúu karkuei ndó rā ko'on ndo.

¹⁴ Dá tá nī saā rā nī ndu'u ra ini ve'e, dá kaa ndo xí'in taa kúu sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u: ¿Ndi káa iin cuarto kí'o ní noo kadini kuendá víko pascua xí'in tá xionoo xí'in?” kaa ndo xí'in rá.

¹⁵ Dá ná dána'a rā iin cuarto ká'ano kánóo dikó, ta sá ió nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndo ña'a ná kadini yó —kaá Jesús.

¹⁶ Dá nī kee uú taa ñoo kua'an rā. Dá tá nī saā rā noo ñoo, kúu nī ndó'o ra táto'on káa rá ió ña nī ka'an Jesús xí'in rá. Ta ñoo nī kenduu rā ña kadini na kuendá víko pascua.

¹⁷ Dá tá nī kuaá ñoo, dá nī kasaa Jesús xí'in ndin uxí uú tá xionoo xí'in ná ve'e ñoo.

¹⁸ Dá nī sá ndei na mesa. Ta tein sásá'an na ñoo, dá nī kaa Jesús:

—Miñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin mií vá ndo'o, tá sásá'an dáó xí'in yu'u, nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa —kaá nā.

¹⁹ Dá nī kasá'a kúnda'i nda'o ini rā. Dá nī kaa iin rá iin ra xí'in ná:

—¿Á yu'u kúu, tata?

²⁰ Dá nī kaa Jesús:

—Iin taa nákaa tein ndin uxí uú ndo kúu rá. Tá'an rā dáketá dáó ndá'a xí'in yu'u ini ko'o, roón kúu rá.

²¹ Ta miñan ndaa ndo'o nā nī nduu taa ñayuu yó'o táto'on kí'o ká'an tuti ij Ndios. Tído nda'i va taa nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa. Va'a cháa ka vían ní xio dá'a ní kaki taa ñoo, ní kúu —kaá nā.

²² Ta tein noo sásá'an na ñoo, dá nī tiin Jesús pan. Dá nī nakí'o na ndivé'e noo Ndios. Dá nī sa'anda dao naan, dá nī xí'o naan noo taa ñoo. Dá nī kaa nā xí'in rá:

—Keí ndoán, chī ña xaān kúu yikí koñoi.

²³ Dá nī tiin na copa. Dá tá nī ndi'i nī nakí'o na ndivé'e noo Ndios, dá nī xí'o na rā noo tá xionoo xí'in ná, ta ndidaá vá rá nī xí'i lú'u lú'u rā.

²⁴ Dá nī kaa nā xí'in rá:

—Ndutá xaān kúu nī yu'u, kirá dáxinkoo ña nī kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu nā, ta kuíta rā sa'a kuachi kuá'a ñayuu.

²⁵ Miñan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña o nándío koo kaj ko'i ndutá uva yó'o ndá ná kasandaá kuu, dá ko'o saáj ndutá uva noo ió Ndios dándáki na.

Yó'o nī ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'q ná

²⁶ Dá tá nī ndi'i nī keká'ano na Ndios xí'in iin yaa, dá nī kee na kua'an nā dinī yúku naní Olivos.

²⁷ Dá nī kaa Jesús xí'in tá xionoo xí'in ná:

—Ndidaá vá ndo'o dánkoo ndava'a ñaa sakuáa víti, dá chī di'a kaá tuti ij Ndios: “Dárkue'e ka'i yu'u taa ndáka léko, ta kúu ndi ndi'i va léko kuíta noo ko'on.”

28 Tído tá nī ndi'i nī natakij, dá kuíó noóí noo ndo ko'in chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo —kaá nā.

29 Dá nī kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá t̃a yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'oin dión.

30 Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Miián ndaa ná ka'in xí'ón ñā sakuáa víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli ta'ándá kúú uu, ta kúú s̃a onj va ta'ándá ndat̃on sa'á yu'u.

31 Ta kúú nī ndundéé Pedro ka'an r̃a, ta kaá r̃a:

—Va'ará ná kánian kuu nduúí xí'in ní, tído o ndát̃a ta'oin sa'a ní —kaá r̃a.

Ta kúú k̃i'o dión ta'ani nī kaa ndidaá k̃a t̃a xionoo xí'in ná ñóó.

Di'a nī kuu tá nī nī ndat̃ó'ón Jesús xí'in Ndios iin noo nani Getsemani

32 Nj ndi'i, dá nī sãa nā noo nani Getsemani. Dá nī kaa Jesús xí'in t̃a xionoo xí'in ná:

—Yó'o ni kandeí tóo ndó, dá ná ko'in ka'in xí'in Ndios, dá kasaaj —kaá nā.

33 Dá nī kee Jesús ndáka na Pedro xí'in Jacobo xí'in Juan kua'an nā. Dá nī kixian nī kunda'í nda'o ini Jesús, ta nī kasá'a ndó'o nda'o nio ná.

34 Dá nī kaa nā xí'in rá:

—Nda'í nda'o kúu inij. S̃a ndaa ndji va kúúí xinií. Yó'o ni kandeí tóo ndó, ta kaño'o ini ndo —kaá nā.

35 Dá nī kee Jesús kua'an nā lú'u k̃a chí noo. Dá nī s̃a kuíin x̃ití ná, ta nī x̃ino ví taan nā nda noñ'ó. Dá nī xik̃a nā noo Ndios ñā tá ná kuu, dá ná o yá'a na ñā vei ndo'o na ñóó.

36 Ta di'a kua'an ñā nī kaa nā:

—Tatá ló'o miíj, ndidaá kúú vá ñā'a kuu kee mií ní. D̃itá ní yu'u noo ndutá ova, ñā kúú ñā ndo'o níoi. Tído ná dá'a ni kakuuan tát̃o'on k̃i'o kóni yu'u. Ná kakuuan tát̃o'on k̃i'o kóni mií ní —kaá nā.

37 Tá nī ñandió k̃oo na nī ndis̃aa nā noo ndéi ndin onj t̃a kua'an xí'in ná ñóó, kúú s̃a k̃idj va ra ndéi ra. Dá nī kaa nā xí'in Simón Pedro:

—Simón, ¿á k̃idj vóon? ¿á ko x̃i'o ndee ta'on inóon kaño'o inóon, va'ará iin hora?

38 Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'in Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ñā kini xí'in ndó. Ch̃i s̃a ió nduu níó ndo kee ndó ñā kóni Ndios. Tído ñā kóni ñií ndo k̃ian chituu ñaa —kaá nā.

39 Dá nī sa'an tuku na nī ka'an nā xí'in Ndios tát̃o'on k̃i'o nī ka'an nā xí'in ná ta'ándá mií noó.

40 Dá tá nī ndis̃aa nā noo ndéi onj t̃a ñóó, kúú s̃a k̃idj tuku va ra ndéi ra, ch̃i sa'áni nda'o ñaa ñā ma'ánó. Ta ko ní'í vá rá ndik̃ián ka'an r̃a xí'in ná.

41 Ta kúú ta'ándá kúú onj nī ndis̃aa Jesús nī sa'an nā nī ka'an nā xí'in Ndios. Dá nī kaa nā xí'in t̃a ñóó:

—jKudj ndo viti! jTa nani'j ndée ndo viti! Cháá dión k̃a ni ná kaxian kudj ndo, ch̃i s̃a nī kasandaá va hora ñā nak̃i'o na r̃a nī nduu t̃a ñayuu yó'o noo ndá'a t̃a kómí kuächi.

42 jNdakuei ndó, ná ko'o viti! Ch̃i s̃a kúyati t̃a vei nak̃i'o yu'u noo ndá'a t̃a kómí kuächi —kaá nā.

Di'a nī kuu tá nī tiin ra Jesús kandaka ra ko'on r̃a noó t̃a né'e choon

43 Kúú ká'an j̃i vá Jesús iin na, kúú s̃a nī kasáa va Judas, iin r̃a kúú kuendá ndin ux̃i uu t̃a xionoo xí'in ná. Ta kuá'a nda'o t̃a vei xí'in rá. Dao ra né'e espada, ta dao k̃a r̃a né'e yíto. Ch̃i vei ra xí'in choon nī sa'anda t̃a dut̃i sakuá'a, xí'in t̃a dána'a ley Moisés, xí'in t̃a sá'ano ñoo.

44 S̃a nī k̃ast̃o'on va Judas xí'in t̃a ñóó ndi kee ra dána'a r̃a ndá yoo kúú Jesús, ch̃i di'a nī kaa r̃a:

—Taa nī chitóí noo ñóó, roón kúú tiin ndó kandaka ndó ko'on ndo, ta kandaa va'a ndó r̃a —kaá r̃a.

45 Dá tá nī natuu yati Judas noo iin Jesús, dá nī kaa r̃a xí'in ná:

—Nákañ ní, maestro.

Dá nī chitó rá noo ná.

46 Dá nī natuu t̃a kua'a ñóó nī tiin ra Jesús.

47 Ta kúú iin t̃a iin xí'in Jesús nī taó rá espada r̃a. Ta kúú nī chit̃o'on r̃a do'o iin t̃a kéchóon noó t̃a dut̃i kúú noó.

48 Dá nī kaa Jesús xí'in t̃a kua'a ñóó:

—¿Á tá kuí'íná vá kée ndó yu'u kúúí, sa'á ñóó vei ndó xí'in espada xí'in yíto tiin ndó yu'u?

49 Ta ndidaá kuu vá nī s̃a k̃ajj xí'in ndó yé'é ño'o ká'ano s̃a daná'j noo ndo, ta ko ní tiin ta'on ndó yu'u. Tído ndidaá ñā yó'o kúu viti, dá ná x̃inkoo to'on ká'an tuti j̃i Ndios —kaá nā.

50 Ta kúú ndidaá vá t̃a xionoo xí'in ná nī d̃ankoo ndava'a ñaa, ta nī xino ra kua'an r̃a.

Di'a nī ndo'o iin tayii nī kankono kua'an

51 Ta sata ñayuu kuá'a ñóó tákaa iin tayii kua'an xi. Ta sava'a iin s̃ábana va ndixi xi kua'an xi. Kúú nī tiin ta'ani ñaa rá.

52 Tído nī dayáa xi s̃ábana ñóó. Ta kúú ndaa nī kankono vichí xi kua'an xi.

Di'a nī kuu tá nī s̃a iin Jesús noo mií t̃a dut̃i kúú noó

53 Dá né'e ra Jesús nī sãa r̃a noo ió mií t̃a dut̃i kúú noó. Dá nī nat̃aka ta'ani ndidaá kúú t̃a dut̃i sakuá'a, xí'in t̃a sá'ano ñoo, xí'in t̃a dána'a ley Moisés.

54 Ta Pedro, ndaa xiká xiká tákaa ra kua'an ra. Dá nī sãa r̃a nī ku'u ra noo kúú yé'é ve'e t̃a dut̃i kúú noó ñóó. Dá nī s̃a k̃oo ra ió r̃a noo ndéi t̃a ndaa yé'é ñóó, ch̃i ndéi ra nádaa rá noo k̃éj ñó'o.

⁵⁵ Ta ra dutj saku'a'ā ñoó xí'ín ndidaá ka tã né'e choon ndéi ra ndúku rá tã ka'an kuachi sa'a Jesús, dá kuu nakj'io ñaa rá noo ndá'a tã romano, dá ka'áni ñaa rá. Tído ko ní ní'j ta'on ra ndí kjan kakuu kuachi na.

⁵⁶ Chj kua'lá nda'o tãa ní kava'a ña to'ón nì ka'an rã sa'a Jesús. Tído ko ní náki'in tá'an ta'on to'ón, ña nì ka'an rã sa'a ná.

⁵⁷ Dá nì ndakuei dao kã tãa ndúku rá kuachi ka'an rã sa'a Jesús, ta kaá rã:

⁵⁸ —Ndu'u kúu rã nì seídó'o ña nì kaa tãa xañ di'a: “Ko'in nakani ndi'ii ve'e ño'o ká'ano yo, ña nì kava'a ndá'a tãa. Ta kúu tixi onj kuu, ta kúu kava'i iin ka ve'e ño'o saá, tído o duý ña káva'a ndá'a tãa kakian” —kaá rã.

⁵⁹ Tído ko ní náki'in tá'an ta'on ña nì ka'an rã sa'a ná.

⁶⁰ Dá nì ndakujin ndichi mí tã kúu dutj kúu noó me'í noo ndéi ra ñoó. Dá nì ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndiva'a ko ká'on chindeéon miíon? ¿Á ña ndaa kjan ká'an kuachi tãa kaa sa'on o koó?

⁶¹ Tído tádj óon va íin Jesús, ní iin to'ón ko ní ka'an na.

Dá nì nandio koo tuku mí tã dutj kúu noó ñoo nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Á yo'ó kúu Cristo, na dáka'ki ñaa? ¿Á de'e Ndios, na ij, kúu yo'ó?

⁶² Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Jañ, ñaa kúu yu'u, ta koni ndo na nì nduu tãa ñayuu yo'ó nakoo na xoo kuá'a Ndios noo ío na dándaki na. Ta koni ta'ani ndó na kii na tein víko tánee induu —kaá rã.

⁶³ Dá nì ndatã tã dutj kúu noó ñoo dá'on ndixi ra sa'lá ña nì xido ini rã. Dá nì kaa rã:

—¿Ndá choon kuu kã yo cháá kã tãa ka'an kuachi sa'a rá?

⁶⁴ Chj sã nì seídó'o vá mí ndó ña nì ka'an ndava'a ra sa'a Ndios. ¿Ndi kjan náta'an ini ndo keeá xí'ín rá viti? —kaá rã.

Dá nì kãndoo ndidaá tãa ndéi ñoo ña kánian kuu Jesús sa'lá ña nì ka'an na dión.

⁶⁵ Dá nì kasá'a túu ndaa dij ñaa dao ra. Ta nì dadá'i ra noo ná xí'ín iin dá'on, dá nì kani ñaa rá, ta kaá rã xí'ín ná:

—Nakoni ini ndi ndá yoo nì kani ñaa —kaá rã.

Ta ndã rã ndíta ndaa yé'é ñoo nì kani da'andã noo ná.

Di'a nì kuu tá nì ndatã Pedro sa'a Jesús onj ta'ándã

⁶⁶ Ta yé'é ve'e ninoo ñoo ío jí vá Pedro. Dá nì kasá'a iin ña'a kéchoon noo mí tã dutj kúu noó ñoo.

⁶⁷ Dá tá nì xinian ío Pedro nádaa rá noo kéj ñó'o ñoo, kúu nì sã nde'é va'a ñaaán, dá nì kaañ xí'ín rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'ín Jesús, tã ñoo Nazaret, ¿daá koó?

⁶⁸ Tído nì ndatã vá rá, ta kaá rã:

—Ko ná'a ta'on yu'u tãa ñoo, ta ní ko kãndaq ta'on ini ndá sa'a ká'on xí'ín.

Dá nì kee ra kua'an rã chí noo kúu yé'é di'a. Tá nì sa'a rã ñoo, ta kúu nì kana va chéli.

⁶⁹ Ta kúu nì xini tuku va ña'a ñoo noo íin Pedro. Dá nì kasá'a ká'an xí'ín dao kã ñayuu ndíta ñoo:

—Tãa yo'ó kúu kuendã Jesús.

⁷⁰ Ta kúu tuku va nì ndatã rá.

Ta lú'u kã tóó, kúu nì ka'an dao kã ñayuu ndíta ñoo xí'ín rá:

—Miiñ ndaa kuiti kuendã Jesús kúu yo'ó, chí tã kuendã Galilea ta'ani kúuón. Dá chí tátõ'on ká'an roón, dión ká'on.

⁷¹ Dá nì kasá'a ká'an ndava'a Pedro, ta kaá rã:

—Ná'a Ndios ña ko ná'a ta'on yu'u tãa ká'an ndo sa'a ñoo —kaá rã.

⁷² Ta kúu nì kana va chéli ta'ándã kúu uu. Dá ví nì ndisáa ini rã to'ón nì ka'an Jesús xí'ín rá, chí di'a nì kaa na: “Tã ko ña'a kana chéli ta'ándã kúu uu, ta kúu sã ndatã yo'ó sa'a yu'u onj ta'ándã”, kaá na. Tá nì ndisáa ini rã to'ón yo'ó, kúu nda'í nda'o nì saki ra.

15

Di'a nì kuu tá nì sa'ín Jesús noó tãa naní Pilato

¹ Dá tá nì tju noo, sã nì kãndoo va tã dutj saku'a'a, xí'ín tã sa'ano ñoo, xí'ín tãa dána'a ley Moisés xí'ín ndidaá kã ní tã né'e choon ndi k'i'oo kee ra xí'ín Jesús. Dá nì kató ñaa rá ndaka ra ní saã rã nì nakj'io ra noó tã né'e choon romano naní Pilato.

² Dá nì ndato'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey noó na Israel?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá dión kaá mí ní —kaá na.

³ Ta ndéi tã dutj saku'a'a dátaj kuachi ñaa rá sa'lá kuá'a nda'o ña'a.

⁴ Dá nì ndato'ón tuku ñaa Pilato ñoo, ta kaá rã:

—¿Á ní iin ña'a o ká'an yo'ó chindeéon miíon? Ta dión ví kuá'a ña'a dátaj kuachi ñaa tãa kaa.

⁵ Ta va'ará dión nì kaa rã, tído ní iin to'ón ko ní ka'an Jesús. Sa'a ñoo nì naá vá ini rã.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndjka cruz

⁶ Tein iin iin víko pascua dáyaã Pilato iin tãa nákaã ve'e kãa, tá'an rã kãndoo na ñoo Israel sa'a.

⁷ Daá ñoo nákaã iin tãa naní Barrabás ve'e kãa, ta ñó'o ta'ani dao kã tãa k'i'in tá'an xí'ín rá sa'áni rá ndji. Roón kúu tãa nì ndakuei nì naá xí'ín tã né'e choon romano.

⁸ Dá nì kasá'a kuá'a nda'o ñayuu noo Pilato. Dá nì kasá'a xikã na noo rá ña ná dáyaã rã iin tãa nákaã ve'e kãa, tátõ'on k'i'oo kée ra tein iin rá iin víko pascua.

9 Dá n̄i kaa ra xí'ín ñayuu ñóó:
—¿Á kóni ndo ña dáyaai n̄a kúu rey noo na Israel yó'o?

10 Díon n̄i kaa ra çhi n̄i kandaá va ini ra ña sa'á ña u'u ini vá t̄a duti sakuá'a ñóó, sa'á ñoó n̄i ñaki'o ñaa rá noo ndá'a rá.

11 Tído n̄i ðaká'an kue'é t̄a duti sakuá'a ñóó ñayuu kuá'a ñóó, dá n̄i xiká n̄a ña va'a cháá k̄a Barrabás ná dáyaa ra.

12 Dá n̄i ndato'ón ñaa Pilato, ta kaá ra:
—¿Ndi kían kóni ndo kee yu'u xí'ín t̄aa çhínani ndó kúu rey noo n̄a Israel yó'o, tá dáá?

13 Dá n̄i kayu'u ñayuu kuá'a ñóó:
—¿Chirkaa ní ra ndjka cruz!

14 Dá n̄i kaa Pilato:
—¿Ndi kían kini n̄i ya'a t̄aa yó'o n̄i kee ra? Tído kúu n̄i'i cháa k̄a ví n̄i kasá'a káyu'u ñayuu kuá'a ñóó:

—¿Chirkaa ní ra ndjka cruz!
15 Ta sa'á ña kóni Pilato kandoo va'a ra noo ñayuu kuá'a ñóó, sa'á ñoó n̄i dayáa ra Barrabás. Dá tá n̄i ndi'i n̄i kani soldado Jesús xí'ín chirrión, dá n̄i ñaki'o ñaa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'on ra chirkaa ñaa rá ndjka cruz.

16 Dá n̄i ñaki'in ñaa soldado ndáka ra kua'an ra nda maá ini ve'e chón t̄a romano. Dá n̄i ñadataká ra ndidaá k̄a soldado kúu kuendá ra.

17 Dá n̄i ðaku'ino ñaa rá iin dá'on kua'a toón, ta n̄i çhínóo ra iin corona n̄i kava'a xí'ín ion dinj ná.

18 Dá n̄i kasá'a rá kée ra ña kéká'ano ñaa rá:
—Ná ká'ano kúu mií ní, n̄a kúu rey noo na Israel —kaá ra.

19 Ta n̄i kani ra iin tañi'i dinj ná, ta n̄i tuu ndaa dii ñaa rá. Ta n̄i sa kuíta xiti rá noo ná kée ra ña kéká'ano ñaa rá.

20 Tá n̄i ndi'i n̄i kedjiki ndaa ñaa rá, dá n̄i ðitá rá dá'on kua'a toón ndíxi na ñóó. Dá n̄i ñadaku'ino ñaa rá dá'on mií ná. Dá ví n̄i taó ñaa rá ndáka ra kua'an ra chirkaa ra ndjka cruz.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i çhirkaa ra Jesús ndjka cruz

21 Ta noo ndáka ñaa rá kua'an ra, ñóó n̄i ñaki'in tá'an ra xí'ín iin t̄aa nani Simón, t̄a kuendá Cirene. Ta de'e ra nani Alejandro xí'ín Rufo. T̄a yó'o kúu ra kondii n̄i sa'an yúku. Kúu n̄i kendúsá soldado xí'ín ra ña ná kadókó ra cruz Jesús ko'on ra.

22 Ta ndáka ñaa rá n̄i saá ra iin xían noo nani Gólgota. To'on yó'o kóni kaa yiki lásá dinj ndj.

23 Ñóó, dá n̄i xi'o ra vino n̄i dataká tá'an xí'ín ndutá ova ko'o Jesús, tído ko ní xín ta'on na ko'o na ra.

24 Dá tá n̄i ndi'i n̄i çhirkaa ñaa rá ndjka cruz, dá n̄i sa ndei ra n̄i sadiki ra suerte

xí'ín dá'on ná, dá ná kandé'a ndi ndáa dá'on kánian n̄i'i iin rá iin ra.

25 Tátoto'on k̄a iin dataan n̄i çhirkaa ra Jesús ndjka cruz.

26 Ta ndá'a iin tabla dinj cruz ñóó, ta ká'an ndá sa'a kían táka na ñóó. Ta di'a kaáan: “Taa yó'o kúu rey noo na Israel.”

27 Dá n̄i çhirkuei ta'ani ra uu t̄a ku'i'íná ndjka dao k̄a cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a n̄a, ta iin k̄a rá tákaa xoo íti ná.

28 Ta xí'ín ña yó'o dá n̄i xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, çhi di'a kaáan: “Nj ñadaki'in tá'an dáó ñaa rá xí'ín t̄a kómi kuáçhi.”

29 Ta ñayuu çhika'anda kua'an noo tákaa Jesús ñóó kedjiki ñaa ná, ta kaó n̄a dinj ná kénóo na Jesús, ta kaá n̄a:

—¿Maáki ri! Kaá yó'ó ña nakani ndi'on ve'e ño'o ká'ano Ndios. Ta kúu t̄ixi onj va kuu nduva'on ña, kaáon.

30 Ñoo ndani, dáka miíon viti. Kua'an noo kí ndjka cruz xaan ná kandé'a.

31 Ta díon ta'ani kedjiki ñaa t̄a duti sakuá'a xí'ín t̄aa dána'a ley Moisés, ta ndátó'on rá ndíta rá:

—Dao k̄a va ñayuu sa kandéé rá sa ðakáki ra, tído ko kandéé ta'on ra dáka ki ra mií rá viti.

32 ¡Kaá ra ña kúu rá Cristo, n̄a dáka ki ñaa! ¡Ta kaá ra ña kúu rá rey noo n̄a ñoo yo! ¡Ná noo kí rá ndjka cruz káa, dá ná nakoni yo rá, dá ná kandisa yó rá! —kaá ra ndíta ra.

Ta kána'a ta'ani nda uu t̄aa tákuei iin iin xoo dinj ná ñóó xí'ín ná.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i xi'i Jesús

33 Tá n̄i kasandaá kaxuu, dá n̄i ñaku'in naá iin ní kúu ñayuu nda k̄a onj sa'ini.

34 Dá tá n̄i kasandaá k̄a onj ñóó, kúu n̄i'i nda'o n̄i kayu'u Jesús, ta kaá n̄a:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —To'on yó'o kían kóni kaa: Ndios mií, Ndios mií, ¿ndi-va'a n̄i dayáa ndá'a ní yu'u?

35 Tá n̄i seido'o dao k̄a t̄aa ndíta ñóó ña n̄i ka'an na díon, dá n̄i kaa ra:

—Kueidó'o ndó, çhi kána ra profeta Elías.

36 Kúu n̄i kankono iin t̄aa n̄i sa'an ra n̄i ðandáxi ra iin tá'i dá'on xí'ín vino ía. Dá n̄i so'oni raan dinj iin tañi'i. Dá n̄i çhirnee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. Dá n̄i kaa ra:

—Ná dá'a ni kee ndo díon. Ná kandati yó, dá ná kandé'a á kasaa Elías dánóo ñaa ná —kaá ra.

37 Ta kúu n̄i'i nda'o n̄i kayu'u Jesús, dá n̄i xi'i ná.

38 Ta kúu mií dáá vá n̄i ndata dao dá'on tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. Nj keean nda yú'an ñino, ta kúu nda yú'an ñino n̄i xino noo n̄i ndata ná.

39 Ta mií t̄aa dándáki soldado íin noo tákaa Jesús ñóó. Kúu n̄i xini ra t̄ato'on n̄i kayu'u ná tá n̄i xi'i ná, dá n̄i kaa ra:

—¡Miían ndaa ndisa de'e Ndios ni sa kuu taa yó'o!

⁴⁰ Ta xiká vá ndíta dao na ñá'a ndé'é ná ña ni ndo'o Jesús. Ta tein noón nákaa María Magdalena, xí'in María naná José xí'in Jacobo, ta ló'o cháa ká. Nákaa ta'ani iin ka ñá'a nani Salomé.

⁴¹ Ta na ñá'a yó'o kúu na ni sa xionoo xí'in Jesús, ta sa chindee ñaa ná tá ni sa io na chí kuendá Galilea. Ta ndéi kua'a ta'ani dao ka na ñá'a tákuei Jesús ni sa ñoo Jerusalén.

Dì'a ni kuu, dá ni nduxi Jesús

⁴² Sa ni ini va kuü dáá, ña kían mií kuü kénduu na Israel ña'a keí ná taan, chí sa kua'an kasandaá va kuü nani'i ndée ná.

⁴³ Ío iin taa nani José, ta kúu rá ta ñoo Arimatea. Ta kúu rá iin taa ndáya'i tein ta né'e choon noó na Israel. Ta ndáti ta'ani ra ña kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o. Roón kúu ra ni xí'o ndéé ini ni ku'u ra noo nákaa Pilato. Dá ni xiká ra noo Pilato ña ná nakí'o ra yikí koño Jesús noo rá.

⁴⁴ Kúu ni naá vá ini Pilato tá ni kandaá ini ra ña sa ni xí'i va Jesús. Dá ni kana ra ta dándáki soldado ñoo. Dá ni ndato'ón ñaa rá, á ndaa ña sa ni xí'i va na.

⁴⁵ Dá ni kaa ta dándáki soldado ñoo ña sa ni xí'i va na. Dá ni sa'anda Pilato choon ña ná nakí'o ra yikí koño Jesús noo José.

⁴⁶ Dá ni sa'an José ñoo ni xii na iin sávana saá. Dá ni danóo ra yikí koño Jesús ndjka cruz. Dá ni naxítuu ñaa rá xí'in sávana ñoo. Dá ni sa'an ra ni chikáa ñaa rá ini iin yái ká'ano ni kavá'a ndjka iin káo. Dá ni dakujó tuú ra iin yuu chiká'ano ni sadi ra yé'án.

⁴⁷ Ta ni xini va María Magdalena xí'in María naná José noo ni chikáa ñaa rá.

16

Dì'a ni kuu tá ni natáki Jesús

¹ Tá ni ya'a kuü nani'i ndéé na Israel, dá ni sa'an María Magdalena, xí'in Salomé, xí'in María naná Jacobo ni xiin na ndutá támi sa'an kane'e na ko'on na chí'i na yikí koño Jesús, ká'án ná.

² Ta na'a va'a kuü mií noo kásá'a sa'a semana, dá ni kee na kua'an na yái noo nákaa yikí koño Jesús. Ta kúu duú ni xinkoo va ndindii.

³ Ta kúu ndátó'ón ná kua'an na íchi ñoo, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ví ni'i yó dítá yuu ndadí yú'u yái ñoo?

⁴ Tído tá ni saá yati na, kúu ni xini va na ña sa ni kuxoo va yuu ká'ano ni sa ndadí yú'u yái ñoo.

⁵ Dá tá ni ku'u na inián, kúu ni xini na ío iin tayíi chí xoo kuá'a di'a. Ta ndíxi xi iin dá'on kuxi chikáni. Ta kúu ni yu'u ndá'o na ñá'a ñoo.

⁶ Dá ni kaa xi xí'in ná:

—Ná dá'a ni yu'u ndo, chí sa ná'a vái ña nándukú ndó Jesús, na ñoo Nazaret, na ni sarkaa ndjka cruz. Tído ni natáki va na. Kande'e ndó noo ni chinoó ñaa rá. Kóo ka na nákaa yó'o.

⁷ Kua'an kí ndo kast'on ndó xí'in Pedro, xí'in dao ka taa xionoo xí'in ná ña kuió noo Jesús ko'on na noo rá chí Galilea di'a. Ta nda ñoo ví, dá koni ñaa rá táto'on kí'o ni sa ka'an na xí'in rá —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá ni kankuei na yái ñoo taxi tá'an na kua'an na. Kúu ndaa ndéi ñino oon na kua'an na, chí ni yu'u nda'o na. Ñoo ndani ko ni náani na xí'in ni iin tó'ón ñayuu íchi noo kua'an na ñoo.

Dì'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo María Magdalena

⁹ Tá ni natáki Jesús na'a kuü dáá ñoo, ña kúu kuü mií noo kásá'a sa'a semana, dá ni na'a noo ná dinnó'o noo María Magdalena, tá'an ña ni sa ñoo usá espíritu kini ni taó ná ñoo.

¹⁰ Dá ni keeán kua'an noo ndéi taa xionoo xí'in ná. Tá ni saagan noo ndéi ra, nda'i ndé'i rá ndéi ra. Dá ni kastó'an xí'in rá ña ni xinián Jesús.

¹¹ Tá ni seido'o ra ña ni natáki Jesús, chí sa ni xini va ñaa ñá'a ñoo, kúu ko ni kándisa ta'on ñaa rá.

Dì'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'in ná

¹² Tá ni ndi'i ñoo, dá ni na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'in ná noo xika ra kua'an ra íchi kua'an chí yúku. Tído sa ni naðaðon va na to'on sa kaa na.

¹³ Tído tá ni nakoni ñaa rá, dá ni sa'an ra ni kastó'on ra xí'in dao ka taa xionoo xí'in ná ñoo. Tído kúu tuku va ko ni xíin roón kándisa ra.

Dì'a ni kuu tá ni xí'o Jesús choon noo ta xionoo xí'in ná

¹⁴ Tá ni ndi'i ñoo, dá ví ni na'a noo Jesús noo ndin uxí iin ta xionoo xí'in ná noo ndéi ra sásá'an ra. Dá ni danáni ñaa ná sa'a ña ko ní kándisa ra xí'in sa'a ña káxi níó rá, chí ko ní xíin ra kándisa ra ña ni xini dao ka ñayuu ñoo ña ni natáki na.

¹⁵ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kua'an ndo kanoo ndó iin ní kúu ñayuu dána'a ndo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'í noo ndidaá kúu ñayuu.

¹⁶ Tá ni ndaa na ni kándisa ñaa, ta ni sodó ndutá ná, noón kúu na dákaiki Ndios. Tído na ko ní xíin kándisa to'on va'a yó'o, noón kúu na kandoo kakomí kuachi noo Ndios.

¹⁷ Ta ñayuu ni kándisa to'on va'a yó'o, noón kúu na ní'i ña kandeé ná kee na ña ná'ano. Chí xí'in kuü yu'u kandeé ná taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta katí'a na ka'an na dao ka yú'u, ña ko ní dáku'a na.

¹⁸ Ta va'ará n̄i tiin ndakána na iin koḡ, ta kúú ko ta'ón ña'a ndo'o na kee rí. Ta va'ará n̄i xi'i ndakána na iin ña'a deen, ta kúú ko ta'ón ña'a ndo'o na keean. Tá ná chinóo na ndá'a ná s̄atá na kú'u, ta kúú nduva'a va na —kaá Jesús.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nana Jesús kua'an nó'o ná induú

¹⁹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an sato'o yo Jesús to'on yó'o, dá n̄i kee na konana na kua'an nó'o ná induú. Kúú n̄i nakoo na xoo kuá'a Ndios.

²⁰ Dá n̄i kee ta xionoo xi'in ná ñóo kua'an ra dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús ndidaá kúú ñoo. Ta kúú sa ch̄indeé vá ñaá mí sato'o yo Jesús, ta n̄i na'a na ña ndaa k̄ian n̄i ka'an ra, ch̄i n̄i xi'o na ña kandeé rá kee ra ña'a ndato. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Lucas, ña ká'an sa'a Jesús

Ña yó'o kúú ña nì ka'an Lucas xí'in ra nani Teófilo

1 Sa ku'a'á nda'io taa nì kee tata nataa yíko ra ndidaá ña ndaa nì kuu tein mií yó.

2 Ta nì taa raan táto'on kaa rá ío ña nì nakani na nì xini xí'in noo ndidaá kúú ña nì sa ío nda mií sa'a, chí noón kúú na nì nì'í choon ña kane'e na to'on yó'o kanoo na.

3 Ta nì sa nde'í ña iian va'a kían nataa yíko ta'anii ña. Chí kueé kueé nì taó tó'on va'í ndidaá kúú ñayuu nì xini xí'in noo ndidaá kúú ña nì sa ío nda mií sa'a, dá nì nataa yíko ña kosaan noo mií ní, Teófilo, chí kúú ní iin taa ndaya'í,

4 dá kana'á va'a ní sa'á ña ndaa, tá'an ña nì daná'a na noo ní.

Di'a nì kuu tá nì ka'an iin ángel ndi koo, dá kaki iin ra nani Juan

5 Tein kuu nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea, nì sa ío iin tá dutì nì sa nani Zacarias, ta sa kaa ra tein tá dutì kuendá Abías. Ta ñadi'í ra nì kixi tein na ve'e Aarón, ta nì sa nanián Elisabet.

6 Ta mií rá xí'in ñadi'í ra nì sa kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ta sa seid'ío na ndidaá kúú choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, ta ní lú'u kò ní ya'a na nooán.

7 Tído kò ta'lon de'e na ní sá ndei, dá chí Elisabet kúú iin ñá'a daá o kúu koo de'e. Ta na savá'a va kúú ndin nduu na.

8 Iin kuu nákaa Zacarias kéchón ra ña kúú choon kée dutì noo Ndios, chí mií daá ñóó kéchón tá dutì kuendá mií rá.

9 Dá nì kee tá dutì ñóó táto'on nì kaan ra kée ra, chí nì sadiki rá suerte, dá nì kanián ña Zacarias kúú rá chíño'ò dusa noo Ndios. Dá nì ku'u ra kua'an ra ini ve'e ño'ò ká'ano sato'o yo Ndios.

10 Ta ku'a'á nda'io ñayuu ndei ká'an na xí'in Ndios sata vé'e xian nani nákaa ra chíño'ò ra dusa ñóó ini ve'e ño'ò ká'ano ñóó.

11 Kúú iin kuití va nì na'a noo iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios, iin na chí xoo ku'a'á di'a noo kéj dusa ñóó.

12 Kúú nì naá vá ini Zacarias tá nì xini ñaá rá, ta nì nduká'ano ra xini rá sa'á ña nì yu'ú ra.

13 Tído nì kaa ángel ñóó xí'in rá:
—Zacarias, ná dá'a ní yu'óon, chí nì seid'ío va Ndios ña nì kixon noo ná. Sa'á ñóó dákáki ñadi'óon Elisabet iin tayi'í ló'o, ta chinanón xì Juan.

14 Ta ndato nakutí yo'ó xí'an kadij inon sa'a xí. Ta ku'a'á nda'io ñayuu kadij ini tá ná kaki xí,

15 chí iin taa ndaya'í nda'io kakuu xí noo Ndios. O kó'o ta'on xí vino, ta ní ndutá deen. Ta nakutí xí xí'in Espíritu ij Ndios nda noo kakaá xí tixi naná xí.

16 Ta mií xí kedaá xí'in ku'a'á nda'io na Israel, dá nandi'io kuéi na noo sato'o na Ndios.

17 Ta sa din'ño'ó ká kasaá xí, dá kasaá na kúú sato'o yo. Ta kane'e xí choon táto'on k'í'o nì sa ne'e Elías choon, ta koo ndeé ini xí táto'on k'í'o ndeé sa ío ini Elías. Ta kandeé xí nandei va'a na kúú tata xí'in de'e na. Ta kandeé ta'ani xí xí'in na saá ini, dá natiin na ñaxintóni va'a táto'on k'í'o kómí ñayuu ndaa ñaxintóni va'a noo Ndios. Díon, dá kenduu xí na ñoo yó'o, dá kandeí nduu na natiin na na kúú sato'o yo.

18 Dá nì kaa Zacarias xí'in ángel ñóó:
—¿Ndi kee kandaá ini ña díon koo? Dá chí taa savá'a va kúú yu'u, ta savá'a ta'ani ñadi'í yu'u.

19 Dá nì kaa ángel ñóó xí'in rá:
—Yu'u nani Gabriel, ta yu'u kúú ra iin noo Ndios noo ío na. Ta mií ná kúú na nì chínda'á yu'u veji kastò'in xí'ón sa'á to'on va'a yó'o.

20 Ta viti kían kandoo ñi'on, ta o kúu ka ka'on nda ná xinkoo noo nì ka'in xí'ón, chí kò ní xí'ón kandisón to'on nì ka'in, tído mián ndaa xinkoo ña nì ka'in xí'ón tá ná kasandaá kuu nì kaxi mií Ndios —kaá na xí'in rá.

21 Ta ndati na ñoo ñóó ña keta Zacarias sata vé'e. Kúú nì kasá'á nákani ini na sa'á ña nì kuna'á nákaa ra ini ve'e ño'ò ñóó.

22 Tído tá nì keta ra, kúú sa kò kuyú ka va ka'an ra. Dá nì kandaá ini ñayuu ñóó ña nì xini rá iin ña'a ndato nì kee Ndios ini ve'e ño'ò ñóó, dá chí nda ndá'a óon ra kúu xí'o ra kuendá sa'á ña nì xini rá. Ta nì kandoo ñi'í va ra.

23 Dá tá nì ndi'í nì kee Zacarias choon kanián kee ra sa'á ña kúú rá tá dutì, dá nì kee ra kua'an nó'ò rá ve'e ra.

24 Ta nì ya'a dao kuu ña nì kuu díon, ta kúú nì tpu va ñadi'í ra Elisabet ñó'o de'an. Ta kúú nì sa káa tóoán ve'an o'on yoo, ta nì kaaan di'a xí'in mián:

25 "Di'a nì kee sato'í Ndios xí'ín, chí tein kuu viti nì na'a na ña kú'u ini na sa'í, ta nì díta ná ña kían kénóó ñayuu yu'u."

Di'a nì kuu tá nì kastò'on iin ángel xí'in Maria ña koo iin de'e yíi na, ta kanani xí Jesús

26 Tá nì xjno iño yoo ñó'o de'e Elisabet, dá nì tanda'á Ndios ángel nani Gabriel kua'an na iin ñoo nani Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea,

27 dá koto ni'ini na iin tadi'í tákí, tá'an ra sa nì xí'o to'on ña koo xí xí'in taa nani José, rá kúú kuendá na ve'e rey David. Ta tadi'í tákí ñóó nani María.

28 Tá nì ku'u ángel ñóó noo ío María, dá nì kaa na xí'in xí:

—Ná koo va'ón. Náta'an nda'o ini Ndios xini ná yo'ó, chi ná kúu sato'o yo kúu na ió xí'ón, ta kée na cháá ka ña maní xí'ón o duú dao ka ñá'a.

²⁹ Tá nì xini xì ángel ñoo, ta nì seídó'o xì ña nì ka'an na xí'in xí, kúu nì naá vá iní xì, chí kò kándaá ta'on iní xì ndi kóni kaa ndisá'an nì ka'an na xí'in xí.

³⁰ Dá nì kaa tuku na xí'in xí:
—María, ná dá'a nì yu'ón, chí sà nì nañiion ña maní noo Ndios.

³¹ Chí viti kían kaño'o de'ón. Ta dátuu nooon iin tayii, ta chinanon xì Jesús.

³² Ta kakuu xì iin na ndáya'i, ta kanani xí de'e mií Ndios, na kómi ndidaá choon. Ta mií Ndios, na kúu sato'o yo, noón kúu na kí'o choon noo ndá'a xí ña kakuu xì rey, tát'o'on nì sà kuu David, na sá'ano ve'e xì.

³³ Ta kane'e xì choon noo na ve'e Jacob, ta ni iin kuú o ndí'i ña dándáki xì.

³⁴ Dá nì kaa María xí'in ángel ñoo:
—¿Ndi koo, dá xinkoo ña koo dión, ta kò ta'ón ta'io ió xí'in?

³⁵ Dá nì kaa ángel ñoo xí'in xí:
—Mii vá na kúu Espiritu iñ Ndios naxingo nímon, ta nakutón xí'in ndée mií ná. Kí'o dión, dá nì'on de'ón. Sa'á ñoo tayii iñ kaki ñoo kanani xí de'e mií Ndios.

³⁶ Ta dión ta'ani sà ñó'o de'e tá'on nani Elisabet, va'ará na sava'a kúu ná. Ta sà nì xino iño yoó ñó'o de'e na, va'ará sà ka'an ñayuu xí'in ná ña kúu ná iin ñá'a o koo de'e,

³⁷ chí nì iin ña'a kò kían kuachì noo Ndios.

³⁸ Dá nì kaa María xí'in ná:
—Yu'u kúu iin tadi'í kéchóon noo sato'o yo Ndios. Sa'á ñoo ná kee na xí'in tát'o'on kí'o nì ka'an nì xí'in —kaá xì.

Dá nì kexoo ángel ñoo noo xí kua'an na.

Di'a nì kuu tá nì sa'an María ve'e Elisabet

³⁹ Tein kuú dáá ñoo, dá nì ndí'i nda'o ini María nì kee xì kua'an xì yukú ñó'o noo nákaá iin ñoo chí kuendá Judá.

⁴⁰ Tá nì saá xì, nì ku'u xì ve'e Zacarías. Dá nì ka'an xì ndisá'an xí'in Elisabet.

⁴¹ Tá nì seido'o Elisabet ndisá'an nì ka'an María xí'an, kúu nì'i nda'o nì kandita taleé ini tixián. Ta kúu nì nakutián xí'in Espiritu iñ Ndios,

⁴² ta kúu nì'i nda'o nì kayu'an:
—Yo'ó kúu na kémáni cháá ka Ndios noo ndidaá na ñá'a, ta kémáni ta'ani na de'e nákaá tjsón xaan.

⁴³ ¿Ndá yoo ví kúu yu'u ña kii naná na kúu sato'i koto ni'ini na yu'u?

⁴⁴ Tá nì seido'i nì ka'on ndisá'an xí'in, kúu nì'i nda'o nì kandita taleé nákaá ini tixii xí'an kadij ini xì.

⁴⁵ Ndiká'an ndi kúu ví yo'ó ña nì kandisón ña miian ndaa xinkoo ña nì ka'an sato'o yo Ndios kee na xí'ón —kaáan xí'in xí.

⁴⁶ Dá nì kaa María:

Ndino'o ini va yu'u kéká'anoi na kúu sato'o yo.

⁴⁷ Kadij nda'o ini níoi sa'á ña nì kee Ndios, na dákaiki ñaá.

⁴⁸ Chí nì sà nde'é ná ña kúu iin tadi'í kúnda'í kéchóon noo ná.

Ta viti chí noo kaa ndidaá kúu ñayuu ña nì nañiin yu'u ña maní noo Ndios.

⁴⁹ Dá chí ná'ano nda'o ña'a kée Ndios, na kómi ndidaá kúu ndée, xí'in.

Ná natiin kuú ná ndidaá tá'an ñaño'ó.

⁵⁰ Daá kuiti kú'u ini na sa'a ndidaá ñayuu yu'u ni'ini ñaá.

⁵¹ Sà kuá'a nda'o ña'a ná'ano nì kee na xí'in ndá'a ná.

Ta nì taó xóo na ta ió táyíi ini, dá ná o kée ra ña nákanani ini níoi rá.

⁵² Ta nì dí'tá ná choon noo nda'a tá né'e choon ná'ano,

ta nì chindaya'i na ñayuu nda'í ini.

⁵³ Ta noo na koó ña'a kei, kuá'a nda'o ña'a nì xí'o Ndios.

Ta ndidaá na kuiká, koó ña'a nì ni'i ná kane'e na ko'on na.

⁵⁴ Ta nì chindee ná na ñoo Israel, na kéchóon noo ná,

ta nì ndjiko'on ini Ndios ña kú'u ini na sa'a ná,

⁵⁵ chí kí'o dión nì xí'o na to'on na noo na sá'ano ve'e yó,

chí kí'o dión nì kaa na kee na xí'in Abraham xí'in ndidaá de'e na,

ta daá kuiti vá kée Ndios dión xí'in yó.

⁵⁶ Tát'o'on onj yoó nì sà io María xí'in Elisabet, dá nì kee xì kua'an nó'o xì ve'e xì.

Di'a nì kuu tá nì kaki de'e Elisabet nani Juan

⁵⁷ Tá nì kasandaá kuú kaki de'e Elisabet, ta kúu iin tayii ló'o nì dákaikián.

⁵⁸ Tá nì kandaá ini na ndéi yati xí'an xí'in na kúu tá'an ña ká'ano nda'o ña maní nì kee Ndios xí'an, kúu nì kadij dáó ini na xí'an.

⁵⁹ Tá nì xino ona kuú nì kaki xì, dá nì ta'anda ñi xì tát'o'on kí'o kée na Israel xí'in de'e na. Ta kúu ndidaá ná chinani ñaá ná Zacarías tát'o'on nani tatá xì.

⁶⁰ Dá nì kaa naná xì:
—O kánani ta'on xì dión. Juan va kanani xí.

⁶¹ Dá nì kaa na xí'an:
—¿Ndiva'a kanani xí dión? Ta ni iin tó'ón ta'on na ve'ón kò nani kuú ká'on xaan.

⁶² Dá nì kasá'a kúu ndá'a ná ndát'o'ón ná tatá xì ndi kanani xí, kóni rá.

⁶³ Dá nì xika rá iin tá'í yitó yadí, ta noo yitó ñoo nì taa ra kuú xí. “Juan va kanani xí”, kaá ña nì taa ra. Ta kúu ndidaá vá ná nì naá ini.

⁶⁴ Ta kúu viti'ón di'a va nì naka'an rá. Ta kúu nì kasá'a rá kéká'ano ra Ndios.

⁶⁵ Ta ndidaá kúu na ndéi yati xí'in ná ñoo nì yu'u nda'o na. Ta ndidaá na ndéi noo kúu

2

yukú ñó'ó ndíta chí kuendá Judea n̄i kasá'á ná ndátó'ón ná sa'a ndidaá ña n̄i kuu.

⁶⁶ Ta ñayuu n̄i seídó'o ña n̄i kuu dión, n̄i kasá'á ná kani ini n̄a, ta kaá n̄a:

—¿Ndi kúy vían kasandaá tayii ñoo kakuu xi? —kaá n̄a.

Ta miian ndaa ndisa nákaa xi t̄ixi ndá'a sato'o yo Ndios.

Di'a kua'an ña n̄i kaa Zacarías n̄i kee Espiritu īi Ndios

⁶⁷ Ta kúu Zacarías, ra kúu tatá xi, n̄i nakuti xí'in Espiritu īi Ndios. Ta kúu n̄i kasá'á ká'an ra sa'á ña n̄i sa'á io xí'in sa'á ña koo chí noo:

⁶⁸ Na ká'ano kúu sato'o yo Ndios, ná ndáño'o yóó, n̄a Israel,

dá ch̄i n̄i kasáa n̄a taó xóo na yó t̄ixi ndá'a ña kini.

⁶⁹ Ch̄i n̄i tanda'á ná iin n̄a kómí choon veí dáka'ki ñaa.

Ta kúu ná iin n̄a ve'e rey David, n̄a sa kechóon noo mií Ndios tá sa'á na'á,

⁷⁰ tátó'on k̄i'o n̄i kaa Ndios kee na xí'in yú'u profeta n̄a nda mií sa'a.

⁷¹ Ch̄i dáka'ki na yó noo n̄a naá xí'á, ta taó xóo na yó t̄ixi ndá'a n̄a xini u'u ñaa.

⁷² Ta n̄i ka'an n̄a ña ku'u ini n̄a sa'a ndidaa na sa'ano ve'e yó.

Ta ko ní nándodó ta'on na ña ndato n̄i kandoo na kee na xí'in ná,

⁷³ tá'an ña n̄i kandoo na kee na xí'in Abraham, n̄a kúu tá sa'ano ve'á.

Ch̄i n̄i kandoo Ndios ña

⁷⁴ taó xóo na yó t̄ixi ndá'a n̄a xini u'u ñaa, dá k̄ian ni iin ña'a ná o kédaa xí'á ña yu'ú yo koni kuáchí yó noo ná.

⁷⁵ Ta koo vii yo, ta kee yo ña ndaa noo mií ná ndidaa tá'an kuu n̄i saki n̄a kandeí yó.

⁷⁶ Ta yo'ó, de'e ló'o mií, yo'ó kakuu iin profeta, n̄a kásto'on xí'in ñayuu ña n̄i ka'an mií Ndios, n̄a ió noo dikó.

Dá ch̄i kuoí noo yo'ó ko'on noo n̄a kúu sato'o yo, dá kenduuoñ iin ích̄i ndaa noo ná.

⁷⁷ Ch̄i kasto'on yo'ó xí'in n̄a ñoo Israel, dá ná kandaa ini n̄a ndi kee Ndios, dá dáka'ki ñaa ná,

ch̄i k̄i'o ká'ano va ini n̄a sa'á kuachi kée na.

⁷⁸ Ch̄i kú'u nda'ó ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoo n̄i kasáa n̄a chindee ná yó,

ta kían tátó'on iin nd̄indii saá n̄i x̄inkoo toñ noo yo iin ka kuu,

⁷⁹ dá k̄i'oan ña katoñ noo ñayuu x̄ionoo ích̄i noo íin naá, xí'in noo n̄a ñó'o t̄ixi ndá'a ña kuu n̄a.

Ta dátooñ noo yo ko'ó ích̄i ndaa, dá koo va'a ini yo.

⁸⁰ Ta sa sa'ano tayii ñoo kua'an xi. Ta sa kundeé ini xi xí'in ñaxintóni xi. Ta n̄i sa'á io xi noo kúu yukú ích̄i nda noo n̄i x̄inkoo kuu n̄i na'á xi mií xi noo n̄a Israel.

Di'a n̄i kuu tá n̄i kaki Jesús

¹ Ta mií tein kuu dáá ñoo n̄i sa'anda tá ne'e choon ká'ano naní Augusto choon noo ndidaa ñayuu dándaki ra ña ná no'ó n̄a nachikodó ná kuu ná noo tuti t̄a ne'e choon ñoo noo n̄i kaki na.

² Ta ña yó'o n̄i sa kuu ta'ándá mií noo n̄i nachikodó ñayuu kuu ná noo tuti t̄a ne'e choon tá nákaa t̄a naní Cirenio ne'e ra choon chí kuendá Siria.

³ Sa'á ñoo ndidaa kúu ñayuu n̄i kee na kua'an no'ó ná ñoo noo n̄i kaki na, dá nachikodó ná kuu ná noo tuti t̄a ne'e choon.

⁴ Dá n̄i keta iin t̄a naní José ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, kua'an no'ó rá chí kuendá Judea noo kúu ñoo noo n̄i kaki rey David, ta nanían Belén. Ch̄i kuendá n̄a ve'e rey David kúu rá,

⁵ ch̄i kua'an ra nachinoo ra kuu rá noo tuti t̄a ne'e choon xí'in María, ta n̄i x̄i'ó to'on koo xí'in rá. Ta sa yati va kaki de'e xi.

⁶ Ta x̄ian tein ndéi na ñoo, kúu n̄i kasandaá va kuu kaki de'e xi.

⁷ Ta ñoo n̄i kaki de'e noo xi, ta tayii kúu xi. Dá n̄i ch̄itúú ñaa ná dá'on. Dá n̄i ch̄indú'u ñaa ná ini noo sásá'an k̄iti, ch̄i sa n̄i ch̄iti nda'ó ve'e noo nani'í ndeé ñayuu.

⁸ Ta ndéi dao t̄a ndáka léko yati noo nákaa ñoo ñoo, ta ndidaa sakuaá ndéi ra ndaa ra léko ra.

⁹ Kúu iin kuití vá n̄i na'a noo iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios noo rá. Kúu n̄i naye'e ndaa iin ní kúu noo ndéi ra n̄i kee sato'o yo. Kúu n̄i yu'ú nda'ó ra.

¹⁰ Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'in rá:

—Ná dá'a ni yu'ú ndo, dá ch̄i ña va'a va k̄ian veii kasto'in xí'in ndó. Ta ña yó'o kakuu iin ña dij ini noo ndidaa ñayuu.

¹¹ Kuu víti n̄i kaki iin n̄a n̄i kasáa dáka'ki ñayuu. Ta n̄i kaki na ñoo rey David. N̄a yó'o kúu Cristo, n̄a dáka'ki ñaa, ta na yó'o kúu sato'o yo.

¹² Ta k̄i'o di'a, dá kandaa ini ndo ña ndaa va k̄ian n̄i ka'in xí'in ndó. Ch̄i nani'í ndo talee yó'o kátuu xi iin tá'i dá'on, ta kandu'u xi ini noo sásá'an k̄iti —kaá n̄a.

¹³ Kúu iin kuití vá n̄i na'a noo iin tu'u ká'ano ángel n̄i kii chí induú noo íin iin ka ángel ñoo, ta kéká'ano na Ndios, ta kaá n̄a di'a:

¹⁴ Ná natiin Ndios ndidaa kúu ñaño'ó nda noo ió n̄a induú.

Ta ná kandeí va'a ñayuu noño'ó yó'o, ch̄i xini va'a ñaa Ndios.

¹⁵ Tá n̄i ndi'í n̄i nana ángel kua'an no'ó ná induú, dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an t̄a ndáka léko ñoo:

—Kó'ò ñoo Belén kande'á ña ni kuu, chi mií na kúu sato'o yo Ndios ni kast'on xí'á sa'án —kaá ra.

16 Ta kúu ni ndi'i nda'o ini ra kua'an ra. Tá ni saá ra, kúu ni nani'í rá María xí'in José xí'in taleé ñoo kándu'u xí ini noo sásá'an kíti.

17 Tá ni xini ra xí, kúu ni kasá'á rá nákaní ra xí'in ná táto'on kí'o ni kaa ángel ñoo xí'in rá sa'a taleé ñoo.

18 Tá ni seido'o ndidaa ñayuu ndéi ñoo ña ni nákaní taa ndáka léko ñoo dión, kúu ni naá vá ini ná.

19 Tído sa ndidaa kúu vá ña yó'o ni taxi va'a María níq xí, ta daa kuiti ñó'o ini xí sa'án.

20 Dá ni nandio kuéi taa ndáka léko ñoo kua'an ra. Ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra sa'á ña ni xini ra xí'in sa'á ña ni seidó'o ra. Dá chi ni xini ra táto'on kaa rá ió ña ni nákaní ángel ñoo xí'in rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'an na ve'e ño'o ká'ano xí'in Jesús

21 Tá ni xino ona kuu ni kaki taleé ñoo, dá ni ta'anda ñi'í xí táto'on kée na Israel. Dá ni chinani ná xí Jesús, chi kí'o dión kanani xí kaá ángel nda rá ko ñá'a kakaá xí tixi naná xí.

22 Tá ni kasandaá kuu kánian ko'on na nduvii ná mií ná noo Ndios, táto'on sa'ándá ley Moisés choon ña kánian kee na, dá né'e na taleé ñoo ni saá na ñoo Jerusalén, dá nakí'o na kuenda sa'a xí noo Ndios.

23 Chi di'a kaá ley sato'o yo Ndios: "Ndidaa kúu tayii kuáli kúu noo ni kaki tixi naná xí kanani xí kakuu xi tayii kechóon sav'a'a noo sato'o yo Ndios."

24 Ta ña kánian dokó ná noo Ndios kúu uu kúku o uu paloma táto'on kí'o kaá ley sato'o yo Ndios.

25 Ta ñoo Jerusalén ñoo ni sa io iin taa ni sa nani Simeón. Ta ni sa kuu ra iin taa ndaa noo Ndios, ta sa kee ra ña kóni Ndios. Ta ndati ra kasaa na tanda'á Ndios kí'o tandeé ini noo ná ñoo Israel. Ta ió va Espiritu i' Ndios xí'in rá.

26 Ta ni kast'on Espiritu i' Ndios xí'in rá ña o kúu ta'on ra nda ná koni xí'in noo rá na ni tanda'á Ndios kasaa dáka'ki ñaa.

27 Ta mií Espiritu i' Ndios ni kedaá xí'in rá, dá ni saá ra ve'e ño'o ká'ano ñoo. Ta kúu ñoo ta'ani né'e ñaa na kúu tatá taleé nani Jesús ni kasáa na, dá kee na xí'in xí táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon.

28 Dá ni tiin Simeón taleé ñoo ni sa ne'e ndaa ra. Dá ni kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

29 Sato'o mií, viti kían konó ní ná kuui, chi sa ió va'a va inii viti, chi sa ni xinkoo va to'on ni ka'an ní xí'in,

30 dá chi sa ni xini xí'in noo'i na ni tanda'á ní ni kasáa dáka'ki ñaa.

31 Ta sa ni kasá'á ní ná'á ní na noo ndidaa kúu ñayuu.

32 Ta dáttoon na noo ndidaa kúu ñayuu ko kúu na Israel.

Ta sa'a mií ná natiin na ñoo ní, na Israel, ña'ño'ó.

33 Kúu ni naá vá ini José xí'in María tá ni seido'o na ña ni ka'an Simeón dión sa'a xí.

34 Dá ni xika ra ña maní noo Ndios sa'a ná. Dá ni kaa ra xí'in naná xí nani María:

—Kana'ón, chi taleé yó'o kúu ra ni kasáa kedaá xí'in na Israel, dá kua'a ná kuéi, ta kua'a ná ndakuei. Ta na'a Ndios ña ni kii xi nog mií ná, tído di'a ka'ño'ó vá ñaa ñayuu.

35 Dión koo, dá ná natuu ña nákaní ini iin rá iin ñayuu. Tído nda'í nda'o nd'o'o yo'ó, chi kakian táto'on iin yúchi karnee nímon —kaá ra xí'in María.

36 Ta ñoo ta'ani ni sa io iin ñá'a nani Ana. Ta ñá'a yó'o sa kast'on xí'in ñayuu to'on ni natiin noo mií Ndios. Ta kían de'e taa ni sa nani Fanuel, ra kuenda na ve'e Aser. Ta kían iin ñá'a sav'a'a. Tído tá ni sa kían tadi'í táki, dá ni tarnda'an xí'in yi'an, tído usa va kuia ni sa ioan xí'in rá, kúu ni xi'j ra ra.

37 Sa ió komj díko komj kuia kían ña'a kuáan, ta ni iin kuu ko ní kéxooán ve'e ño'o ká'ano ñoo. Nduú ñoo sa káaan xíno kuáchían noo Ndios, chi sa ne'e i'an, ta ká'an xí'in Ndios.

38 Ta mií hora daa ñoo ni kasáaan noo ndita na ve'e Jesús. Dá ni kasá'án náki'oán ndiv'e noo Ndios. Ta ni kasá'án ká'an sa'a taleé ñoo xí'in ñayuu, na ndati kuu taó xóo Ndios na Jerusalén noo ña ndó'o níq ná.

Di'a ni kuu tá ni nandio kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret

39 Tá ni ndi'i ni kee na ndidaa choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, dá ni nandio kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuenda Galilea.

40 Ta sá sá'ano tayii ñoo, ta sá kúndakí xí, ta sá ní'j xí ñaxintóni xí kua'an xí. Ta chindeé nda'o ñaa Ndios.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús uxi uu kuia

41 Ta ndidaa kuia vá sá sá'an na ve'e xi ñoo Jerusalén kéká'ano na víko pascua.

42 Tá ni xino xi uxí uu kuia, dá ni kee na kókaa na kua'an na xí'in xí ñoo Jerusalén kéká'ano na víko ñoo, táto'on kí'o sá kée na.

43 Tá ni ndi'i víko ñoo, dá ni nandio kuéi na kua'an nó'o ná, tído ni kandoa va Jesús ñoo Jerusalén. Tído ko ní kándaá ta'on ini José xí'in María ña ni kandoa xi.

44 Chi ni ka'an ná ña ndá ndi kuu vei xi xí'in dao ka ta'an na. Ta sa iin níi vá kuu ni xika na. Dá ni kasá'á ná nándukú ñaa ná tein na kúu ta'an na xí'in na ndéi yati xí'in ná.

45 Ta sa'á ña ko ta'on xi nani'í ná, sa'á ñoo ni nandio kuéi na kua'an na ñoo Jerusalén nandukú ñaa ná.

46 Tá nì xìno onì kuu, dá nì naní'ì ná xì nákaa xì inì ve'e ño'ò ká'ano, ta ió xì tein tã dána'a ley Moisés seíd'ò xi rã, ta kúú ndát'ón xì rã.

47 Ta ñayuu ndéi seíd'ò ñaa ñóó, kúú nì naá vá inì nã, chì ndíchì ndã'o xì, ta va'a ndã'o nándió né'e xi ñã ndát'ón ñaa tãa ñóó.

48 Tá nì xini ñaa nã ve'e xi, kúú nì naá vá inì nã. Dá nì kaa naná xì xí'ín xí:

—De'e ló'ò, ¿ndiva'a nì kee'ón di'a xí'ín ndu'u? Dá chì yu'u, xí'ín tatóon ndó'o ndã'o nió ndú xionoo ndu nándukú ndú yo'ó.

49 Dá nì kaa xì xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ní yu'u? ¿Á kò ná'á ta'on ní ñã miãan ndúsa kánian kakaai kee choon tatáí? —kaá xì.

50 Tído kò ní kãndaq ta'on inì nã ndiva'a nì kaa'an xì dión.

51 Dá nì kee Jesús kua'an nó'ò xì xí'ín ná ñoo Nazaret. Ta daá sa seíd'ò va xi nã. Ta nì taxi va'a naná xì ndidaa ñã yo'ò inì nió ná.

52 Ta sá ní'ì Jesús cháá kã ñaxintóni xí, ta sá sá'ano díkó cháá kã xì kua'an xí. Ta náta'an inì Ndios xini ñaa ná, ta náta'an ta'ani inì ñayuu xini ñaa ná.

3

Di'a kua'an ñã nì daná'a Juan, nã dákodò ndúta ñayuu

1 Tá nì xìno sa'on kuia dándáki tãa naní Tiberio César, tiempo daá ñóó nákaa tã naní Poncio Pilato né'e ra choon chí kuendá Judea, ta Herodes kúú rã né'e choon chí kuendá Galilea, ta ñani rã naní Felipe né'e choon chí kuendá Iturea xí'ín Traconite, ta rã naní Lisaniás né'e choon chí kuendá Abilinia,

2 ta rã naní Anás xí'ín Caifás kúú rã duti kúú no'ò no'ò nã Israel. Dá nì kaa'an Ndios xí'ín iin tãa naní Juan, nã kúú de'e Zacarías, no'ò kúú yukú ichí.

3 Dá nì kee Juan kua'an nã ndidaa ñoo ñó'o yu'u yuta Jordán, ta sa kãst'oon na xí'ín ñayuu ñã ná nandikó inì nã sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u ká'ano inì Ndios sa'á kuachi nã, dá kuu kodò ndúta ná.

4 Sa'á ño'ò nì xinkoo to'ón nì taa profeta Isaiás, chì di'a kaáan:

Káyu'ú iin tãa no'ò kúú yukú ichí: “Kãndeí nduu ndò natiin ndó sato'o yo Ndios,

ta ná konó ndó iin ichí ndaa no'ò ná.

5 Ndidáa no'ò kúú tá'ì ná kutí, ta ndidaa kúú yukú xí'ín ko'ondo ndundaa, ta ndidaa kúú ichi tika'oo nduan ichi ndaa, ta ndidaa kúú ichi no'ò kini ndaa nduvã'an;

6 ta ndidaa kúú ñayuu koni nã nã tanda'á Ndios kii dáka'ki ñaa.”

7 Ta kua'á ndã'o ñayuu nì kãsaã no'ò nákaa Juan, dá ná dákodò ndúta ñaa ná. Dá nì kaa nã xí'ín ná:

—Ndo'ó, nã kúú tata ko'ò xa'an, ¿nda'á yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ñã dión oon ni káki ndó no'ò ñã xíd'ò inì Ndios vei dánd'ò naní nió ndó?

8 Koo inì ndò kee ndó ñã va'a, ñã ná'a ñã miãan ndaa ndisa nì nãndikó inì ndò sa'á kuachi kée ndó. Ta ná dá'a ni ka'án ndó ñã sa'á ñã kúú ndó nã ve'e Abraham, sa'á ño'ò káki ndó. Chì miãan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñã kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan nã ve'e Abraham.

9 Ta kana'á ndó ñã sa io nduu va hacha ka'andaan yo'ò yíto. Sa'á ño'ò ndi ndáa mií vá yíto kò xí'o ku'i'ì va'a, kiróon kúú rã ta'anda, dá kee rá no'ò kèi ñó'ò —kaá nã.

10 Dá nì ndát'ón ñaa ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá nã:

—¿Ndí kján kánian kee ndu'u, tá daá?

11 Dá nì kaa Juan xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndó'ó ió uu do'ono, ta kí'o ndó iian no'ò nã ko'óan no'ò. Ta ndo'ó, nã ió ñã'a sásá'an, ta dión ta'ani kánian kee ndó.

12 Ta nì kãsaã ta'ani dao tãa kí'in ya'i sa'a ñó'ò kodò ndúta rá. Dá nì ndát'ón rá Juan: —Maestro, ¿ndí kján kánian kee ndu'u?

13 Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—Ná dá'a ni ya'a ndó kí'in ya'i cháá kã ndò no'ò ñã kánian kí'in ya'i ndó.

14 Ta nì ndát'ón ta'ani ñaa dao soldado, ta kaá rã:

—Ta ndu'u viti, ¿ndí kján kánian kee ndu'u?

Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—Ná dá'a kã ni dáyu'ú ndava'a ndó ñayuu ko'ò ñã'a kée, dá ní'ì ndò cháá di'ón no'ò ná, ta o sa chínoo ndó kuachi tó'ón satã ná. Nata'an ni inì ndò xí'ín ñã kúú ya'i ndó.

15 Ta ndidaa ñayuu ñoo nómi kí'í kãndaan inì nã á Juan kúú Cristo, nã dáka'ki ñaa, ká'án ná nákaní inì nã.

16 Dá nì kaa Juan di'a xí'ín ndidaa ñayuu ñoo:

—Miãan ndaa ndisa dákodò ndúta yu'u ndo'ó xí'ín taku'í oon, tído satã yu'u vei iin nã ndáya'i cháá kã o dũy yu'u, chì ni kò káni vían nakuijin ndei yu'u ndaxí'í yó'ò ndisa ná. Ta no'ón kúú nã dákodò ndúta ndo'ó xí'ín nã kúú Espiritu i'í Ndios xí'ín ño'ó itã kèi.

17 No'ón kúú táto'ón iin tãa tánee iin ñã'a ndá'a ná dákaa na tirió no'ò táchi. Ta kí'o dión kée na, dá taó xóo na noni tirió tein xe'án. Ta nataán va'a na tirió inì yáka ná, ta chiñó'ò nã xe'e ñoo xí'ín ñó'ò kèi, ñã ni iin kuu o ndá'ò —kaá nã.

18 Ta xí'ín to'ón yó'o, ta xí'ín dao kã to'ón nì sa ka'an ni'ini na, ta dión sa kãst'oon na xí'ín ñayuu sa'á to'ón va'a Ndios.

19 Ta nì danáni ta'ani na rey Herodes, dá chì ió rã xí'ín iin ñã'a naní Herodías, ñã kúú ñadi'í ñani rã, tã naní Felipe. Ta nì danáni ta'ani ñaa ná sa'a ndidaa kã ni ñã kini kée ra.

²⁰ Ta noq ndidaá ña kini kée ra, ñi kee ta'ani ra iin ka ña kini, chi ñi sadi ra Juan ve'e kaq.

Di'a ñi kuu tá ñi sodq ndúta Jesús

²¹ Tá nákaa jí vá Juan dákodo ndúta ná ñayuu, dá ñi kasáa Jesús, kúú ñi sodq ndúta ta'ani na. Ta tein ká'an na xí'in Ndios, kúú ñi nonq vá induú,

²² kúú ñi naxino na kúú Espíritu ij Ndios sata ná, ta káa na táto'on káa iin paloma. Ta nda induú táj ñi ka'an Ndios:

—Yo'ó kúú de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o inij xinú yó'ó —kaá na.

²³ Ta ñi kasá'a Jesús xionoo na dána'a na tá ió na táto'on oko uxí kuia. Ta sa ka'an ñayuu ñoo ña Jesús ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kúú de'e Elí,

²⁴ ta Elí ñi sa kuu de'e Matat, ta Matat ñi sa kuu de'e Leví, ta Leví ñi sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ñi sa kuu de'e Jana, ta Jana ñi sa kuu de'e José,

²⁵ ta José ñi sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ñi sa kuu de'e Amós, ta Amós ñi sa kuu de'e Nahum, ta Nahum ñi sa kuu de'e Eslí, ta Eslí ñi sa kuu de'e Nagai,

²⁶ ta Nagai ñi sa kuu de'e Maat, ta Maat ñi sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ñi sa kuu de'e Semei, ta Semei ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kuu de'e Judá,

²⁷ ta Judá ñi sa kuu de'e Joana, ta Joana ñi sa kuu de'e Resa, ta Resa ñi sa kuu de'e Zorobabel, ta Zorobabel ñi sa kuu de'e Salatiel, ta Salatiel ñi sa kuu de'e Neri,

²⁸ ta Neri ñi sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ñi sa kuu de'e Adi, ta Adi ñi sa kuu de'e Cosam, ta Cosam ñi sa kuu de'e Elmodam, ta Elmodam ñi sa kuu de'e Er,

²⁹ ta Er ñi sa kuu de'e Josué, ta Josué ñi sa kuu de'e Eliezer, ta Eliezer ñi sa kuu de'e Jorim, ta Jorim ñi sa kuu de'e Matat,

³⁰ ta Matat ñi sa kuu de'e Leví, ta Leví ñi sa kuu de'e Simeón, ta Simeón ñi sa kuu de'e Judá, ta Judá ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kuu de'e Jonán, ta Jonán ñi sa kuu de'e Eliaquim,

³¹ ta Eliaquim ñi sa kuu de'e Melea, ta Melea ñi sa kuu de'e Mainán, ta Mainán ñi sa kuu de'e Matata, ta Matata ñi sa kuu de'e Natán,

³² ta Natán ñi sa kuu de'e David, ta David ñi sa kuu de'e Isai, ta Isai ñi sa kuu de'e Obed, ta Obed ñi sa kuu de'e Booz, ta Booz ñi sa kuu de'e Salmón, ta Salmón ñi sa kuu de'e Naasón,

³³ ta Naasón ñi sa kuu de'e Aminadab, ta Aminadab ñi sa kuu de'e Aram, ta Aram ñi sa kuu de'e Esrom, ta Esrom ñi sa kuu de'e Fares, ta Fares ñi sa kuu de'e Judá,

³⁴ ta Judá ñi sa kuu de'e Jacob, ta Jacob ñi sa kuu de'e Isaac, ta Isaac ñi sa kuu de'e

Abraham, ta Abraham ñi sa kuu de'e Taré, ta Taré ñi sa kuu de'e Nacor,

³⁵ ta Nacor ñi sa kuu de'e Serug, ta Serug ñi sa kuu de'e Ragau, ta Ragau ñi sa kuu de'e Peleg, ta Peleg ñi sa kuu de'e Heber, ta Heber ñi sa kuu de'e Sala,

³⁶ ta Sala ñi sa kuu de'e Cainán, ta Cainán ñi sa kuu de'e Arfaxad, ta Arfaxad ñi sa kuu de'e Sem, ta Sem ñi sa kuu de'e Noé, ta Noé ñi sa kuu de'e Lamec,

³⁷ ta Lamec ñi sa kuu de'e Matusalén, ta Matusalén ñi sa kuu de'e Enoc, ta Enoc ñi sa kuu de'e Jared, ta Jared ñi sa kuu de'e Mahalaleel, ta Mahalaleel ñi sa kuu de'e Cainán,

³⁸ ta Cainán ñi sa kuu de'e Enós, ta Enós ñi sa kuu de'e Set, ta Set ñi sa kuu de'e Adán, ta Adán ñi sa kuu de'e Ndios.

4

Di'a ñi kuu tá ñi ka'an ña u'u dátuyúán Jesús

¹ Kúú ñi nakutí Jesús xí'in Espíritu ij Ndios. Dá ñi kana na yuta Jórdán ñoo kua'an na. Ta mií Espíritu ij Ndios kúú na ndáka ñaa kua'an noq kúú yukú ichi.

² Ta ñoo ñi sa káa na uyú diko kuu, ta ñi xirndodó ñaa ña u'u. Ta ni iin ña'a ta'on ko ní seí na tein kuu dáa ñoo. Tá ñi ndi'i, kúú nda'í nda'o kuiko na.

³ Dá ñi kaa ña u'u xí'in ná:

—Tá mián ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían ka'anda ní choon noq yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴ Dá ñi kaa Jesús xí'in:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duyú tá'ón tó'ón pan xín'ó'ó ñayuu keí ná, dá kataki ná. Di'a to'ón Ndios ta'ani xín'ó'ó ná kueidó'o na, dá kataki ndisa na.”

⁵ Dá ñi kee ña u'u ndáka ñaa kua'an nda dinj iin yukú dikó. Dá ñi daná'an ndidaá kúú ñoo ñó'ó iin ní kúú ñayuu yó'ó noq ná.

⁶ Dá ñi kaaan xí'in ná:

—Ío yu'u ña kí'oi iin ní kúú ñoo káa dándákón, xí'in ña kuiká kómíán, chi yu'u ñi ñatíian kaño'an tixi ndá'í. Sa'a ñoo ndá yoo ka'an mií véi kí'oi ña noq.

⁷ Tá ná nakuijn xití ní noqí kandaño'o ní yu'u, dá kían ndidaá kúú ña káa kakuu ña'a mií ní.

⁸ Dá ñi kaa Jesús xí'in:

—Kuya'a kua'an noqí, ña u'u, chi di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo ini ndó kandaño'o ndó iin tó'ón dinj Ndios, na kúú sato'o ndó, ta sav'a'a noq iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó.”

⁹ Dá ñi kee ña u'u ndáka ñaa kua'an ñoo Jerusalén. Dá ñi dakáa ña'án noq dikó cháa ka dinj ve'e ño'ó ká'ano ñoo. Dá ñi kaaan xí'in ná:

—Tá miían ndaa kuiti de'e Ndios kúu míi ní, dá kían dánkao ní míi ní nda yó'o, ta nda noñó'o káa,

¹⁰ chj di'a kaá tuti ij Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel kéchoon noo ná kasaa na kandaa na yó'o.

¹¹ Ta kuita nduu na xí'in ndá'a ná natiin na yó'o, dá kían ná o tárku'e'e sa'on kee yuu.

¹² Dá ni kaa Jesús xí'an:

—Di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúu sato'o ndo.”

¹³ Tá ni ndi'i ni xirndodóan Jesús, dá ni kuxiká tooan noo ná.

Di'a ni kuu tá ni kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu

¹⁴ Dá ni nandio koo Jesús kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta ni nakuti ná xí'in ndée ni xi'o Espiritu ij Ndios noo ná. Ta iin ní kúu kua'an naka'ani ña ndát'ón ñayuu sa'a ná.

¹⁵ Ta dána'a na ini ve'e noo náta na Israel ndidaá kúu ñoo noo kásandaá na. Ta ndidaá ñayuu ká'an va'a sa'a ná.

Di'a ni ndo'o Jesús tá ni no'o na Nazaret, noo kúu ñoo míi ná

¹⁶ Dá ni ndisáa Jesús ñoo Nazaret noo ni sa'ano na. Tá ni kasandaá kuu nani'i ndée na Israel, dá ni ku'u na ve'e noo náta na ñoo ñoo tát'on ki'o sá kée na. Dá ni nakuijn ndichi na ka'i na tuti ij Ndios.

¹⁷ Ta ni xi'o taa dándaki ve'e ñoo tuti ni taa profeta Isaías noo ná. Ta ni nandika na noo tuti ñoo. Dá ni nani'i ná noo tándaa to'on ká'an di'a:

¹⁸ Espiritu Ndios kúu na ió xí'in yu'u, ta ni xi'o na choon noo yú'u ña kast'o'in to'on va'a yó'o xí'in ñayuu kúnda'i.

Ta ni tánda'a ná yu'u veii nduva'i ñayuu koó ka tándeé ini noo,

ta veii kast'o'in xí'in na ñó'o tixi ndá'a ta kini ña ni'i ná kaki na.

Ta veii ki'oi ña natuu noo na ko túu noo.

Ta veii dítái ñayuu tixi ndá'a ña dándó'o nió ná.

¹⁹ Ta veii ta'ani kast'o'in xí'in ñayuu ña sa ni xinkoo kuia ni chjkaa ini sato'o yo Ndios chindeé ñaa ná.

²⁰ Dá ni nakadi Jesús noo tuti ñoo. Dá ni nak'i'o naan noo taa dándaki ve'e ñoo. Dá ni sa koo na ió na. Ta kúu ndidaá vá ñayuu ñoo ndé'é káxi ñaa ndéi na.

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Kana'a ndó ña kuu víti ni xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios yó'o noo ndidaá ní ndó.

²² Ta kúu ndidaá ñayuu ñoo ká'an va'a sa'a Jesús. Ta ni naá vá ini na xiní na sa'a to'on ndato ni ka'an na. Dá ni kaa na:

—¿Á o duú de'e José vá kúu taa kaa?

²³ Dá ni kaa Jesús:

—Sa ná'a véi ña di'a kóni ndo ka'an ndo xí'in: “Tá miían ndaa kúuón taa kétátá, dá kían kétátá kíi miíón, ná kande'a. Chj ni seidó'o ndu'u ña ni keeón kua'a nda'o ña ndato ñoo Capernaum, sa'a ñoo kee ta'anón ña noo ndu'u, na kúu na ñoo miíón, ná kande'a” —kaá na.

²⁴ Dá ni kaa ta'ani Jesús:

—Ta miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni iin tó'on ta'on profeta ko nátiin va'a ñaa na kúu na ñoo míi ná.

²⁵ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ni sa ndei nda'o na kuáan Israel tá tiempo profeta Elías. Ta tiempo daá ko ní koon daij oni kuia dao, ta deén nda'o ni sa io tama ij ní kúu noñó'o.

²⁶ Tído ko ní tánda'a ta'on Ndios Elías ña ko'on na chindeé ná ni iin tó'on na kuáan ndéi Israel. Di'a ni chinda'a ñaa ná ni sa'an na ni chindeé ná iin ña kuáan ió ñoo nani Sarepta, ña nákaa yati noo nákaa ñoo ká'ano nani Sidón.

²⁷ Ta dión ta'ani kua'a nda'o ñayuu ndó'o kue'e téi'i níi ni sa ndei Israel tiempo ni sa kuu Eliseo profeta. Tído ni iin tó'on ná ko ní sa'an na nduva'a na. Sa'va'a iin tó'on taa nani Naamán vá, tá'an ra kúu kuendá Siria, ni nduva'a na —kaá Jesús.

²⁸ Tá ni seido'o ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ña ni ka'an Jesús dión, kúu ndidaá vá ná ni xido nda'o ini.

²⁹ Dá ni ndakuei na ni tiin na Jesús. Dá ni taó ñaa ná satá ve'e. Dá ni kee na ndáka ñaa ná kua'an na nda diñi yuku iin noo nákaa ñoo ñoo. Ta nda ñoo dákuio tuú na Jesús, dá naxino na nda sa'a yuku, ká'an ná.

³⁰ Tído ni chjka'anda Jesús tein ñayuu kua'a ndíta ñoo, ta kúu kua'an va na.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa nákaa iin espíritu kini

³¹ Dá ni naxino na ñoo Capernaum, ña nákaa chí kuendá Galilea. Ta ni daná'a na noo ñayuu tein kuu nani'i ndée ná.

³² Kúu ni naá vá ini ñayuu ñoo sa'a ña dána'a Jesús, chj dána'a na tát'on ki'o kée iin na né'e choon.

³³ Ta ini ve'e noo náta na Israel ñoo nákaa iin taa nákaa iin espíritu kini. Ta kúu ni'i nda'o ni kayu'u espíritu kini ñoo,

³⁴ ta kaáan xí'in Jesús:

—¡Dánkoo ní ndu'u, kua'an ní! ¿Ndi kían ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á veí ní dánaa ní ndu'u? Sa ná'a vá yu'u nda yoo kúu míi ní, chj míi ní kúu na ij ni kii noo Ndios.

³⁵ Dá ni danáni ñaa Jesús, ta kaá na xí'an:

—¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kíi ini taa xaan! Dá ni dánkao espíritu kini taa ñoo nda noñó'o noo ñayuu ndéi ñoo. Dá ni ketaan kua'an, ta ni iin ka ña'a kini ko ní kéean xí'in rá.

³⁶ Ta kúu nì naá vá iní ndidaá ñayuu ñoo, dá nì kasá'a ná ndátó'ón tá'an na:

—¿Ndá to'on kúu vían ká'an taa káa, chî xí'in choon né'e ra, ta xí'in ndéé kómi rá sa'ándá rá choon noo espíritu kini, ta kúu seídó'o ñaáán? —kaá na.

³⁷ Ta nì naqá'ani ña ndato nì kee Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi yati ñoo.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús ña kúu xido Simón Pedro

³⁸ Dá nì keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Dá nì saa ná nì ku'u na ve'e Simón. Ta ka'i nda'o ndó'o xido rá kée kue'e dáa. Dá nì seí nda'í na noo Jesús ña ná nduv'a'a ñaá ná.

³⁹ Dá nì naquíin ndei Jesús noo káandu'u ñá'a ñoo. Dá nì sa'anda ná choon noo kue'e dáa ñoo, ta kúu nì ya'a vaan. Ta kúu vití'ón vá nì ndakoo ñá'a ñoo, dá nì kasá'a kénduuan ña kas'a an na.

Ta kua'a ndava'o ñayuu nì nduv'a Jesús

⁴⁰ Dá tá nì sa noo ndindii kuu dáá ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá ná ndó'o noo ni kue'e nì kasáa ná noo Jesús. Dá nì chínóo na ndá'a ná satá iin rá iin ñayuu kú'u ñoo, kúu nì nduv'a'a va ñaá ná.

⁴¹ Ta nì kankuei ta'ani espíritu kini ini kua'a nda'o ñayuu ñoo, ta nì kayu'an:

—¡Mii ní kúu de'e Ndios!

Tído nì danáni ñaá Jesús, ta ko ní sónó ná ña ka'an sa'a ná. Chî ná'a váán ña mii ná kúu Cristo, ná dáka'ki ñaá.

Di'a nì kuu tá nì sa'an Jesús iin xián noo ko iin ndéi

⁴² Dá tá nì tpu noo iin ka kuu, dá nì keta Jesús ñoo ñoo kua'an na iin ka xián noo ko iin ndéi. Tído nì kee ñayuu ndéi ñoo ñoo kua'an na nandukú ñaá ná. Dá tá nì naní'í ñaá ná, nì ka'an ná chituu ñaá ná, dá ná dá'a ni kana xoo na noo ná.

⁴³ Tído nì kaa Jesús xí'in ná:

—Miián kánian ko'on ta'ani yu'u dána'í noo dao ka ñayuu ndéi dao ka ñoo sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u na tíxi ndá'a Ndios, dá chî sa'a choon yó'o vei yu'u —kaá na.

⁴⁴ Ta nì daná'a ná to'on va'a yó'o ini ve'e noo náta na Israel chí kuendá Galilea di'a.

5

Di'a nì kuu tá nì tiin Simón Pedro kua'a tityaká nì kee Jesús

¹ Iin kuu nákaa Jesús yu'ú taño'o naní Genesaret. Ta ndéi kua'a nda'o ñayuu seídó'o ñaá ná. Ta nì kasá'a dándúti ná Jesús, dá chî kátoó ná kueídó'o na to'on Ndios.

² Dá nì xini Jesús ña ndíta oon yu barco yu'ú taño'o ñoo, dá chî sa nì noo va taa tiin tityaká ini rá nakata ra ñóno rá.

³ Dá nì kaa na ini iin barco ñoo, ta yiróón kúu ña'a Simón, dá nì xiká ná ña maní noo

rá ña ná tanda'a rá barco ñoo ko'on rá lú'u ka ini takuij. Dá nì sa koo na ió na ini ra, dá nì kasá'a ná dána'a ná noo ñayuu kua'a ñoo.

⁴ Tá nì ndi'í nì daná'a ná, dá nì kaa ná xí'in Simón:

—Dákáka barco yó'o ná ko'o cháá ka nda noo konó ini takuij yó'o, ta dákána ndó ñóno ndo ini takuij, dá tiin ndó tityaká.

⁵ Dá nì kaa Simón xí'in ná:

—Maestro, sa iin níi vá ñoo yaka nì sa ñoo'ndu nù nì kechóon ndu, ta ni iin tó'ón tityaká ko ní tiin ndu. Tído tá dión kaá mii ní, dá ná dákánai ñóno'i ini takuij.

⁶ Ta dión nì kee ra. Kúu kua'a nda'o tityaká nì tiin ra, sa'a ñoo nì kasá'a ndata ñóno rá.

⁷ Dá nì kasá'a kúu ndá'a rá kána ra dao ka taa né'e tá'an xí'in rá, tá'an rá ñoo'ni iin ka barco ñoo, ña ná saa rá chindee ñaá rá. Ta kúu ndin nduu barco nì dakúti rá xí'in tityaká. Sa'a ñoo ioan keta ka'ani barco ini takuij sa'a ña nì chiti rá xí'in tityaká.

⁸ Tá nì xini Simón Pedro ña kí'o dión nì kee Jesús, dá nì sa kuíin xiti rá noo ná, dá nì kaa rá:

—Kuxoo ní noo yú'u, tatá, dá chî iin taa kómi kuachi va kúu yu'u.

⁹ Dión nì kaa rá, dá chî sa'a ña kua'a tityaká nì taó rá, sa'a ñoo nì yu'ú nda'o ra xí'in ndidaá ka taa né'e tá'an xí'in rá ñoo.

¹⁰ Ta dión ta'ani nì yu'ú nda'o Jacobo xí'in Juan, tá'an rá kúu de'e Zebedeo, ta kéchóon dáó xí'in Simón. Dá nì kaa Jesús xí'in Simón:

—Ná dá'a ni yu'ón, dá chî ko'on yo'ó tavon ñayuu tein kuachi na táto'on kí'o kééon tavon tityaká ini takuij.

¹¹ Dá nì taó rá barco rá nì kandoo rá ndíta rá yu'ú taño'o. Ta nì dankoo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá nì kee ra kua'an rá xí'in Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin taa ndó'o kue'e téi'í níi

¹² Iin kuu nákaa Jesús iin ñoo ká'ano. Ta ñoo nì kasáa iin taa ndó'o kue'e téi'í níi. Tá nì xini rá Jesús, kúu nì sa kuíin xiti rá noo ná. Ta nì xino ví taan rá nda noño'o. Dá nì seí nda'í rá noo ná, ta kaá rá xí'in ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní níi.

¹³ Dá nì chínóo na ndá'a ná satá rá, dá nì kaa ná xí'in rá:

—Jaán, kóni. Ná nduvii níi.

Ta kúu vití'ón di'a nì ndaño'ó ní'ini kue'e ndó'o ra.

¹⁴ Dá nì sa'anda Jesús choon noo rá ña ná dá'a ni nakani ra xí'in ni iin tó'ón ñayuu ña nì kee na xí'in rá, chî di'a nì kaa ná xí'in rá:

—Kua'an na'on miíon noo tá duti, ta kua'an dokon ña'a noo Ndios sa'a ña nì kandoo viion noo ná, táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini rá ña sa nì nduviion —kaá na.

¹⁵ Tído nì naqá'ani cháá ka to'on ká'an sa'a ña kée Jesús. Sa'a ñoo kua'a nda'o ñayuu

nj nataka kueidó'ó ñaa, ta nduvá'a ta'ani na kee Jesús.

¹⁶ Tído sá keta xoo va Jesús sá sá'an na dao ka xián nõo kọ iin ndéi. Ta ñoo sá ká'an na xí'in Ndios.

Di'a nj kuu tá nj nduvá'a Jesús iin taa nj natii sa'a

¹⁷ Iin kuų nákaa Jesús dána'a na nõo ñayuu ini iin ve'e. Ta ñoo ndéi tẹ fariseo xí'in tẹ dána'a ley, tá'an rẹ nj kii ñoo ñó'ó chí kuendá Galilea xí'in kuendá Judea, xí'in rẹ nj kii ñoo Jerusalén. Ta ío choon sato'o yọ Ndios noo ndá'a Jesús, sá'a ñoo kándéé ná nduvá'a na na kú'u.

¹⁸ Dá nj kasáa dao taa, ta yí'i ra iin xito noo kánóo iin taa nj natii sa'a, ta kónj rẹ chí'i ñaa rá ini ve'e, dá chindu'u ñaa rá noo Jesús, ká'an rá.

¹⁹ Tído kọ ní'j rá ndi kee ra ku'u ra ini ve'e ñoo, chí kua'a nda'o ñayuu ñó'ó ñoo. Sá'a ñoo nj dakáa ñaa rá dinj vé'e. Dá nj sonó rá iin yáí. Dá nj danóo ra xito noo kánóo tẹ kú'u ñoo me'í noo ío Jesús.

²⁰ Tá nj xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñaa taa ñoo, dá nj kaa na:

—Yo'ó, tẹ kú'u xaan, sá nj ndoo va kuachón.

²¹ Dá nj kasá'a nákani ini taa dána'a ley Moisés xí'in tẹ fariseo ndíta ñoo. “¿Ndá yoo kúu taa kaa, xini rẹ, chí ká'an ndavá'a ra xí'in Ndios xí'in tọ'on ká'an rẹ? Chí iin tó'ón dinj va Ndios kúu na kuu dándóo kuachi ñayuu.”

²² Kúu nj kandaá ini Jesús ña kị'ọ dión nákani ini rẹ. Dá nj ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a nákani ini ndọ dión?

²³ ¿Ndí kían kọ ú'u cháá kẹ ka'in xí'in taa yó'ó, ká'an ndo'ó: “Sá nj ndoo va kuachón”, o ka'in xí'in rá: “Ndakuujin ndichi, ta kua'an nó'ón?”

²⁴ Tído viti dá ná ko'in dána'j noo ndọ ña kómí ndisa na nj nduu taa ñayuu yó'ó choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu.

Dá nj kaa na xí'in tẹ nj natii sa'a ñoo:

—Ta ká'in xí'in yo'ó viti. Ndakuujin ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'ó ve'ón.

²⁵ Ta kúu viti'ón va nj nakuujin ndichi rẹ noo ndidaá kúu ñayuu ñoo. Ta kúu nj naki'in ra xito nõo nj sá nóo ra. Dá nj kee ra kua'an nó'ó rá ve'e ra, ta sá kéká'ano ra Ndios kua'an rẹ.

²⁶ Ta ndidaá kúu ñayuu ñoo nj naá nda'o ini, ta nj kasá'a ná kéká'ano na Ndios. Ta yu'u nda'o na, ta kaa na di'a:

—Kuų viti nj xinio ña'a ndato.

Di'a nj kuu tá nj kana Jesús iin taa nani Leví Mateo ña kanoo ra xí'in ná

²⁷ Tá nj ndi'i nj kuu dión, dá nj keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Ta kúu nj xini na ío iin taa kí'in ya'i sa'a ñó'ó, ta nani rá Leví. Dá nj kaa na xí'in rá:

—Nakíj, ná ko'ọ kanooón xí'in yu'u.

²⁸ Dá nj ndakuujin rẹ. Ta kúu nj ñankoo ra ndidaá kúu ña'a ra, dá nj kee ra kua'an rẹ kanoo ra xí'in ná.

²⁹ Dá nj kee ra iin víkọ ve'e ra kéká'ano ra Jesús. Ta kua'a nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'ó, xí'in dao kẹ ñayuu ndéi mesa sásá'an dáó xí'in Jesús.

³⁰ Kúu nj kasá'a tẹ dána'a ley xí'in tẹ fariseo ká'an kuachi rẹ xí'in taa xionoo xí'in Jesús, ta kaa rẹ:

—¿Ndiva'a sásá'an ndó, ta xí'i ndó xí'in taa kí'in ya'i sa'a ñó'ó, xí'in dao kẹ na kómí kuachi yó'ó?

³¹ Dá nj kaa Jesús xí'in rá:

—Na ío va'a kọ xín'ń'ó' t'a'on na taa ketátá ñaa. Sava'a na kú'u va kúu na xín'ń'ó' ñaa.

³² Ta dión ta'ani yu'u, kọ véi ta'on yu'u nakanai na ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa. Di'a ve'i yu'u nakanai na nákoni ña kómí ná kuachi, dá ná nandikó ini na sá'an.

Dána'a Jesús ña kúu ná táto'on iin tonọ

³³ Dá nj kaa rẹ xí'in Jesús:

—Taa xionoo xí'in Juan, na dákodọ ndúta, né'e ij nda'o ra, ta ká'an nda'o ra xí'in Ndios, ta dión ta'ani kée taa xionoo xí'in tẹ fariseo, tído tẹ xionoo xí'in ní sásá'an va ra, ta xí'i va ra.

³⁴ Dá nj kaa na xí'in rá:

—¿Á ká'an ndó ña kuu kendúsa nõo xí'in ñayuu ni nataka noo ío vikó tánda'a ña kane'e ij ná nani ío jí vá tonọ xí'in ná?

³⁵ Tído kasandaá iin kuų, dá naki'in ra tonọ kane'e ra ko'on rẹ. Ndaá daá ví, dá kían kánian kane'e ij ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña kọ náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'in ña dána'a tẹ fariseo

³⁶ Dá nj ñaki'in tá'an tuku Jesús dao ña'a xí'in tọ'on dána'a na noo rá, ta kaa na:

—Ta kọ iin ta'on sa'ándá iin tá'j iin dá'on sáá, ta nákoto tá'an naan nõo nj ndata iin da'on yátá, chí tá ná kee na dión, dá kían dátúú vá ná dá'on sáá, ta ọ náki'in tá'an nóó ta'an vaan xí'in da'on yátá ñoo.

³⁷ Ta kọ iin ta'on taán vino sáá ini ñíj yátá, dá chí tá ná kee na dión, dá dáka'ándí va vino sáá ñíj yátá ñoo, ta kúu ndi'i vino ñoo kuita, ta kúu túú vá ñíj ñoo.

³⁸ Sá'a ñoo va'a cháá kẹ ná taán yó vino sáá ini ñíj sáá, dá kían ni iian ná ọ túú.

³⁹ Ta ñayuu xí'i vino yátá, kọ kónj kẹ na ko'o na vino sáá, dá chí kaa ná ña va'a cháá kẹ sá'an vino yátá —kaa Jesús.

6

Di'a kua'an ña nj daná'a Jesús sá'a kuų náni'i ndéé na Israel

¹ Ta tein iin kuų náni'i ndéé na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na nõń'ó' noo kaa tirió. Kúu nj kasá'a tẹ xionoo xí'in ná tó'on ra yoko tirió. Ta nj chíni'ini ndá'a ráan, dá nj

kana nonján, ta nì kasá'á rá seí raán kua'an ra.

² Dá nì kaa dao tã fariseo:

—¿Ndiva'a kée ndó ña kò kánian keeá tein kuu náni'i ndéa?

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á kò óon ta'on ka'i ndo'ó ña nì kee David sa na'á tá nda'í nì kuiko na xí'ín tãa xionoo xí'ín ná?

⁴ Chì kaáan ña nì ku'u na ve'e Ndios, ta nì ki'in na pan, ña dókò tã dutì noo Ndios, ña kò kánian keí ñayuu oon, chì savá'a tã dutì vá kuu keí ña. Tido nì seí va David ña, ta nì xí'ó ta'ani naan nì seí tãa xionoo xí'ín ná.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Kana'á ndó ña ió ta'ani choon noo ndá'a na nì nduu tãa ñayuu yó'ó ña dándáki na tein kuu náni'i ndé yò —kaá na ká'an na sa'a míí ná.

Dì'a nì kuu tá nì nduvá'a Jesús iin tãa nì natii ndá'a

⁶ Tein iin kà kuú náni'i ndé na Israel nì ku'u Jesús ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá nì kasá'á ná dána'a na. Ta ñoo nákaa iin tãa nì natii ndá'a xoo kuá'a.

⁷ Ta ndíta tã dána'a ley xí'ín tã fariseo nání rá Jesús, dá ná kande'á á nduva'a na tã kú'u ñoo tein kuu náni'i ndé ná, dá ni'i rá ndí koo dátaì kuachi ñaa rá noo tã né'e choon.

⁸ Tido sa ná'á vá Jesús ndí kían nákaní ini tãa ñoo. Dá nì kaa na xí'ín tã nì natii ndá'a ñoo:

—Ndakuin ndichi, ta kakuin me'yó'ó.

Ta kúu nì nakuiin ndichi ra, dá nì sa kuin ra iin ra.

⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín dao kã tãa ñoo:

—Ná ko'in ndato'in ndo'ó iin ña'a viti. ¿Ndá kían kuu kee yó tein kuu náni'i ndé yò? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'íó iin ñayuu o ka'áni yò ná? Ka'an ndo ná kande'á —kaá na.

¹⁰ Dá nì kaq noo na nì sa nde'é ná noo ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo. Dá nì kaa na xí'ín tãa kú'u ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì naqakã ra ndá'a rá, ta kúu nì nduva'a vaan.

¹¹ Tido nì xido nda'ó ini tãa ndíta nání ñaa ñoo. Ta kúu nì kasá'á rá ndátó'on rá ndí kee ra, dá kendava'a ra xí'ín Jesús.

Dì'a nì kee Jesús tá nì kaxi na uxí uu tãa kanoo xí'ín ná

¹² Ta tein kuu dáá ñoo, dá nì sa'an Jesús diní iin yúku nì ka'an na xí'ín Ndios. Ta níí ñoo yaka nì sa kãa na nì ka'an na xí'ín ná.

¹³ Tá nì tju noo, dá nì kana na ndidaá kúu tãa xionoo xí'ín ná. Ta tein roón nì kaxi na uxí uu tãa, dá nì chinaní ñaa ná apóstol, dá kane'e ra to'on na kanoo ra.

¹⁴ Iin tãa yó'ó naní Simón. Ta nì chinaní ñaa ná Pedro, ta iin kã ra naní Andrés, tã kúu

ñani Pedro. Ta iin kã ra naní Jacobo, xí'ín ra naní Juan, xí'ín ra naní Felipe, xí'ín ra naní Bartolomé,

¹⁵ xí'ín ra naní Mateo, xí'ín ra naní Tomás, xí'ín ra naní Jacobo, ra kúu de'e Alfeo, xí'ín ra naní Simón, ra kuendá Zelote,

¹⁶ xí'ín ra naní Judas, ra kúu de'e Jacobo, xí'ín ra naní Judas Iscariote, tá'an ra nì kasandaá nì naki'o Jesús noo tã xini u'u ñaa.

¹⁷ Dá nì kee Jesús konoo na kua'an na xí'ín tãa yó'ó. Dá nì xino na nì sa tuu na iin yódo. Ta ñoo ndéi dao kã tã xionoo xí'ín ná, xí'ín kua'á nda'ó ñayuu nì kii ñoo kuáli ño'ó chí kuendá Judea, xí'ín na nì kii ñoo Jerusalén, xí'ín na nì kii yu'ú taño'o noo kúu ñoo Tiro xí'ín Sidón, chì nì kasáa na kueid'ó na ña dána'a Jesús, dá ná nduva'a na noo kue'e ndó'ó na.

¹⁸ Ta nì nduva'a ta'ani na ndidaá ñayuu ño'ó espíritu kini.

¹⁹ Ta ndidaá kúu ñayuu ñoo nì ndi'i ini dáko'on ndá'a ná Jesús, chì xí'ín ndéi kómí ná, kándéé ná nduva'a na na kú'u. Ta kúu ndidaá vá na kú'u nì nduva'a na.

Dána'a Jesús ña ndiká'an ndi kúu ví dao ñayuu, ta nda'í kúu ví dao kã na

²⁰ Dá nì sa nde'é Jesús noo ndidaá tãa xionoo xí'ín ná, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na kúnda'í xaan, dá chì sa ño'ó ndó tixi ndá'a Ndios.

²¹ Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na nda'í kuiko viti, dá chì ndato koni ndo ndinoo ini ndo.

Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, na ndé'í viti, dá chì ndato ná kuakì ndo.

²² Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá xini u'u ñaa ñayuu, o tá taó xóo na ndano'ó tein na, o tá kána'á na xí'ín ndó, o tá chinaní kini na ndo sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u, na nì nduu tãa ñayuu yó'ó.

²³ Kadij ini ndo tá ndó'ó ndó dión, ta nakutí ndó xí'ín ña kadij ini ndo, dá chì ká'ano nda'ó ña'a ni'i ndo noo Ndios chí induú, chì k'i'o dión ta'ani sa kendava'a na sá'ano ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta tá sa na'á.

²⁴ Tido nda'í kúu ví ndo'ó, na kúu na kujá, chì tãndeé ini kómí ndó kúu ña ió ñayuu yó'ó va.

²⁵ Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sa ndinoo ini viti, dá chì kasandaá iin kuu nda'í kuiko ndó.

Ta nda'í kúu ví ndo'ó, na sákì viti, dá chì kasandaá iin kuu, dá nda'í kuu ini ndo, ta nda'í kuaki ndó.

²⁶ Ta nda'í kúu ví ndo'ó tá chinaní va'a ñaa ndidaá ñayuu, dá chì k'i'o dión nì sa kee na ve'e ñayuu ñoo xí'ín profeta to'on tá sa na'á.

Dána'a Jesús ña kánian ku'u ini yò sa'á ñayuu xini u'u ñaa

27 Tído ndo'ó, nà seíd'ó ñáá, ká'ín xí'ín ndó ñá kú'u'ú ini ndó sa'á na naá xí'ín ndó, ta va'a kee ndó xí'ín na xini u'u'ú ñáá.

28 Ta va'a ka'an ndó xí'ín na ká'an ndava'a sa'a ndó. Ta kaka ndó ñá maní noo Ndios sa'á na kéndava'a xí'ín ndó.

29 Ta ndáa na nì kani iin xoo noo ndó, dá kían kì'o ndó iin ka xoo ná kani na. Ta ndáa na nì xio ndaa kotó ndíxi ndó, konó ndó ná kuio ndaa ta'ani na do'ono ndó.

30 Tá ndáa na xíka iin ñá'a noo ndó, kì'o ndóan noo ná. Ta ndáa na nì xio ndaa ñá'a kómí ndó, ná dá'a ni ndaka ndóan noo ná.

31 Táto'on kì'o kóni ndó kee dao ka ñayuu xí'ín ndó, kì'o dión ta'ani kee ndó xí'ín ná.

32 Chì tá kú'u'ú ini ndó savava sa'a na kú'u'ú ini sa'a mií ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndó sa'a ñá kée ndó dión? Chì nda na kómí kuachi kú'u'ú ini na sa'a na kú'u'ú ini sa'a mií ná.

33 Tá kée ndó ñá va'a xí'ín savava na kée ñá va'a xí'ín mií ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndó? Chì nda na kómí kuachi kée ñá va'a xí'ín na kée ñá va'a xí'ín mií ná.

34 Ta tá xí'o tóo ndó ñá ió noo ndó savava noo ná ná'a ndó nandió né'an noo ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndó? Chì nda na kómí kuachi xí'o tóo na ñá ió noo ná noo dao ka na kómí kuachi, chì ná'a ná ñá nandió né'e ndí'i naan noo ná.

35 Tído koo ini ndó ku'u'ú ini ndó sa'á na xini u'u'ú ñáá, ta va'a kee ndó xí'ín ná, ta kì'o tóo ndó ñá ió noo ndó noo ná, ta ná dá'a ni kandatí ndó nani'í ndóan, dá kían ká'ano nda'ó ñá va'a natiin ndó noo Ndios, ta kasandaá ta'ani ndó kakuu ndó de'e Ndios, na ió noo dikó. Dá chì Ndios va'a ini kúú ná xí'ín ñayuu koo ndivé'e noo, xí'ín ñayuu kíni.

36 Sa'a ñoó koo ini ndó ku'u'ú ini ndó sa'á ñayuu táto'on kì'o kú'u'ú ini Ndios sa'a ná.

Dána'q Jesús ñá ná dá'a ni dátai kuachi yó ñayuu

37 Ná dá'a ni keyikó mií ndó sa'á ñayuu, dá kían ná dá'a ni keyikó Ndios sa'a ndó. Ná dá'a ni dátai kuachi ndó ñayuu, dá kían ná dá'a ni taj kuachi ndó noo Ndios. Kì'o ká'ano ini ndó sa'á ñayuu, dá kían ná kì'o ká'ano ini Ndios sa'a ndó.

38 Kì'o ndó ñá ió noo ndó noo dao ka ñayuu, dá nakì'o Ndios ñá'a noo ndó, chì kì'o na kuá'a ñá va'a noo ndó, dá chì noón kúú na kidi ni'inian, dá ketoon va'an, ta dákúti díni ná kostá ndó nandió né'e naan noo ndó, dá chì táto'on kì'o kée ndó chindeé ndó ñayuu, kì'o dión kee Ndios xí'ín ndó.

39 Dá nì daki'in tá'an ta'ani Jesús ñá yó'o xí'ín to'on nì daná'a na:

—¿Á kuu katiin ndaa tá'an uy taa ko túu noo ko'on ra iin xían, ká'án ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ñá ndin nduu va ra kuei ini yái?

40 Ta ni iin taa dakuá'a ko ndáya'i cháá ka noo taa dána'a noo rá. Tído ndi ndáa mií vá

ra nì dakuá'a va'a, kasandaá ra kana'a rá táto'on kì'o ná'a taa dána'a noo rá.

41 ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndó, ta ko xí'o ndó kuendá ká'ano ka tündú'u nákaa noo mií ndó?

42 Ta, ¿ndi kaa noo ndó ka'an ndó xí'ín ñani ndó: “Ñanij, konón ná taó'i xe'e nákaa nooon xa'an”, kaá ndó, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi kì'o ví kaa tündú'u nákaa noo mií ndó? ¿Kúú ndó ñayuu uy noo! Taó ndó dinñó'ó tündú'u nákaa noo mií ndó xa'an, dá natuu va'a noo ndó, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndó.

Dána'q Jesús ñá tá kómí yó iin níe va'a, dá kían kankuei to'on va'ayú'u yo

43 Ta ni iin tó'on yito va'a ko xí'o ku'i'i ko vá'a, ta ni iin tó'on yito ko vá'a ko xí'o ku'i'i va'a.

44 Dá chì ku'i'i xí'o iin iin yito ná'a ndá yito kúú rá, chì ko dakuéi ta'on yó tñé'ó'ó noo tá'íon, ta ko ná'ín ta'on yó uva noo yito íon.

45 Ta dión ta'ani iin taa va'a, to'on va'a ñó'o ini níe rá taó rá ká'an ra. Tído iin taa kini, to'on kini ñó'o ini níe rá taó rá ká'an ra. Chì ndi ndáa mií ñá'a ñó'o ini níe rá kankuei yú'u rá ká'an ra.

Dána'q Jesús sa'a ñá nì ndo'o uy ve'e

46 ¿Ndiva'a ká'an ndó xí'ín yu'u, mií ní kúú sato'o ndu'u, mií ní kúú sato'o ndu'u, tído ko kée ndó choon sa'ándá'?

47 Dá chì ndidaá na vej noo yu'u, ta seíd'ó'o na ñá ka'ín xí'ín ná, ta kée na ñá, ko'ín dáki'in tá'ín iin ñá'a xí'ín táto'on kée na.

48 Chì noón kúú táto'on iin taa nì kava'a iin ve'e. Nì sata konó ra, ta nì chikáa ra sa'án noo tóto. Ta nì xinkuei takuíi kua'a yuta ñoó, ta kúú nì ñani rá sa'án, tído ko tá'ón ñá'a ní ndó'an, dá chì noo tóto nákaa sa'án.

49 Tído ñayuu seíd'ó'o to'on dána'í, ta ko kée na ñá, noón kúú táto'on iin taa nì kava'a iin ve'e noo ñó'o oon, chì ko ní chikaa ta'on ra sa'án. Sa'a ñoó tá nì ñani takuíi yuta ñoó sa'án, kúú nì koon vaan, ta kúú nì naá ndí'i vaan.

7

Dí'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin ta kéchóon noo iin taa dándáki iin ciento soldado

1 Tá nì ndí'i nì ka'an Jesús to'on yó'o xí'ín ñayuu ndéi seíd'ó'o ñoó, dá nì ndu'u na ñoo Capernaum.

2 Ta ñoó ió iin taa dándáki iin ciento soldado, ta kú'u'ú iin taa kéchóon noo rá, ta kú'u'ú nda'ó ini ra sa'a rá, tído sa xí'í va ra.

3 Tá nì seíd'ó'o taa dándáki soldado ñoó ñá ká'an ñayuu sa'a Jesús, dá nì tanda'a rá dao tá sa'ano ndíta noo na Israel kua'an ra kuei nda'í ra noo Jesús ñá ná kii na ve'e ra nduva'a na taa kéchóon noo rá.

4 Dá tá nì sa'a taa ñoó noo ió Jesús, dá nì seí nda'í ra noo ná ñá ná ko'on na nduva'a

na tã kéchóon noó tã dándáki soldado ñoo, ta kaá ra xí'ín ná:

—Míian kánian kee ní ña maní yó'o xí'ín tãa yó'o,

⁵ chî kú'u ndava'o ini ra sa'á na ñoo yo, ta nî kava'a ra ve'e noo náta ka yo —kaá ra.

⁶ Dá nî kee Jesús kua'an na xí'ín rá. Tído tá nî kasandaá yati na noo ín ve'e tã dándáki soldado ñoo, dá nî tanda'á rá dao tãa né'e tá'an va'a xí'ín rá kua'an ra noo vei Jesús. Dá nî kaa tãa ñoo xí'ín Jesús ña nî ka'an tã dándáki soldado ñoo:

—O sa dándi'i ka ini ní míi ní sa'a yú'u, tatá, chî ko ñá'a ta'on kúu yu'u ña ku'u ní ve'i.

⁷ Ta sa'á ña ko ta'ón ña'a kúúí, sa'á ñoo ko ní saá mííi noo ní. Tído xí'ín to'on ka'an oon va na, ta kúu nduva'a va tã kéchóon noóí.

⁸ Chî kúu ta'anii iin tãa nákaa tixi ndá'a iin tãa né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado tixi ndá'a yu'u. Sa'á ñoo tá ká'ín xí'ín iin ra: “Kua'an”, ta kúu kua'an va ra. Tá ká'ín xí'ín iin ka ra: “Nakí”, ta kúu vei va ra. Ta tá ká'ín xí'ín tã kéchóon noóí: “Kee ña yó'o”, ta kúu kée va raan —kaá ra.

⁹ Tá nî seido'o Jesús to'on yó'o, kúu nî naá ini na sa'á ña nî ka'an ra díon. Dá nî nandio ko na nî sa nde'é ná noo ñayuu tákuei ñaa vei ñoo, dá nî kaa na:

—Míian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ni iin na Israel ko kándéé ini na yu'u táto'on kí'o kándéé ini ñaa tá yó'o —kaá na.

¹⁰ Tá nî nandio kuéi tãa nî sa'an choon yó'o nî ndusáa ra ve'e, kúu nî xini ra ña sa nî nduva'a tã kéchóon nî sa kú'u ñoo.

Di'a nî kuu tá nî danátaki Jesús de'e iin ñá'a kuáan ío ñoo naní Naín

¹¹ Tá nî ndi'i ñoo, dá nî kee Jesús kua'an na iin ñoo ká'ano naní Naín xí'ín tãa xionoo xí'ín ná, ta kúu kua'á ndava'o ñayuu kua'an ta'ani xí'ín ná.

¹² Tá nî kasandaá yati na noo kúu yé'é ñoo ñoo, kúu ñoo kánkuei ñayuu kua'an na dánduxi na iin ndji. Ta iin to'ón daá vá kúu xi noo naná xi. Ta ñá'a kuáan va kián. Ta kua'á ndava'o na ñoo ñoo kua'an xí'ín.

¹³ Tá nî xini ñaa sato'o yo Jesús, kúu nî ku'u nda'o ini na sa'a ñá'a ñoo. Dá nî kaa na xí'ín:

—O sa kuákón.

¹⁴ Dá nî natuu yati na. Dá nî tiin na sato noo nákaa ndji ñoo. Kúu nî sa tuu tãa yí'i ña kua'an ñoo. Dá nî kaa na xí'ín ta nî xí'í ñoo:

—Yíi ló'o, ká'an yu'u xí'ón, ndakoo.

¹⁵ Ta kúu nî ndakoo tayii nî xí'í ñoo. Kúu nî kasá'a vá xi ká'an xi. Dá nî nakí'o ñaa ná noo naná xi.

¹⁶ Ta ndidaá kúu vá ñayuu ñoo nî yu'ú. Ta kúu nî kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na:

—Iin profeta ká'ano nda'o nî kasáa noo ndéi yó viti.

Ta dao ka na kaá ña nî kasáa Ndios chin-deé ná na ñoo na.

¹⁷ Ta kúu nî naka'ani to'on sa'a Jesús iin ní kúu kuendá Judea, xí'ín ndidaá ñoo ñó'o yati ñoo.

Di'a kua'an ña nî ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodó ndúta ñayuu

¹⁸ Dá nî kastó'on tã kúu kuendá Juan xí'ín ná sa'a ndidaá ña kée Jesús. Dá nî kana Juan uu tãa xionoo xí'ín ná,

¹⁹ dá nî tanda'á ñaa ná kua'an ra noo nákaa Jesús, dá ndato'ón ñaa rá, á míi ná kúu na nî kaa Ndios tanda'á ná kasaa dáka'í ñaa, o á kandati yo kasaa iin ka na.

²⁰ Dá tá nî saa tãa ñoo noo nákaa Jesús, dá nî kaa ra xí'ín ná:

—Juan, na dákodó ndúta ñayuu, noón kúu na nî tanda'á ndu'u vei ndu ndato'ón ndú míi ní. ¿Á míi ní kúu na nî kaa Ndios tanda'á ná kasaa dáka'í ñaa, o á kandati ndu kasaa iin ka na? —kaá ra.

²¹ Ta míi hora daá ñoo nî nduva'a Jesús kua'á nda'o na kú'u, xí'ín na ndó'o kua'á noo kue'e, xí'ín na ñó'o espíritu kini. Ta kua'á nda'o na ko túu noo nî natuu noo.

²² Dá nî kaa na xí'ín tãa ñoo:

—Kua'an nó'o ndo kastó'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ña nî xini ndo, xí'ín sa'a ndidaá ña nî seido'o ndó kuu viti, ta ka'on xí'ín ná ña nî natuu noo na ko túu noo, ta sa xí'ka va na nî natií sa'a, ta sa nî nduvií vá na ndó'o kue'e té'íj, ta sa nî natáí va do'o na ko táj do'o, ta nî natáki na nî xí'í, ta noó ñayuu kúnda'í nî kastó'in to'on va'a Ndios.

²³ Ndik'án ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchí ini xini na yu'u —kaá na.

²⁴ Tá nî ndi'i nî nandio kuéi tãa nî tanda'á Juan ñoo kua'an nó'o rá, dá nî kasá'a Jesús ká'an na xí'ín ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo nî sa'an ndo'o nî sa nde'é ndó noo kúu noo'ó'o íchí ñoo? ¿Á iin tãa ko ín toon, tá'an ra xí'ko táto'on xí'ko iin ndoo kée tachí nî sa'an ndo nî sa nde'é ndó?

²⁵ Koó, sa'á ñoo, ¿nda yoo nî sa'an ndo nî sa nde'é ndó, tá daá? ¿Á iin tãa ndixi dá'on táyíí ndáa? Koó, chî ná'a vá míi ndó ña ñayuu ndixi dá'on táyíí ndáa, noón kúu na ndéi ve'e rey.

²⁶ Sa'á ñoo, ¿nda yoo nî sa'an ndo nî sa nde'é ndó, tá daá? ¿Á iin profeta? Jaan, míian ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúu ná, ta ndáya'i cháa ka na o dúy iin profeta.

²⁷ Ta sa'a míi ná ká'an tuti íd Ndios di'a: Ná ko'ín tanda'í iin tãa kúio noó ko'on noo yo'ó kastó'on ra to'on yu'u xí'ín ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueido'o na ña kían ko'on ka'on xí'ín ná, kaáan.

28 Sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó ña Juan, na dákodo ndúta ñayuu, noón kúu ná ndáya'i cháá ka noo ndidaa ka ña na nì kaki tixi ñá'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúu na ndáya'i cháá ka o duú Juan —kaá na.

29 Tá nì seídó'o ndidaa na ñoo yo xí'ín nda ña k'ín ya'i sa'a ñó'o ña nì ka'an na, dá nì nakoni na ña kée Ndios ña ndaa xí'ín ná. Sa'á ñoó nì sodo ndúta ná nì kee Juan.

30 Tído ta fariseo xí'ín ta dána'a ley nì ku'ichì ini ra nì xini ra ña va'a kóni Ndios kee na xí'ín rá, sa'á ñoó ko ní xí'o ra mií rá dákodo ndúta ñaa Juan.

31 Dá nì kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—¿Ndí k'ian tiin yu'u, dá ka'ín xí'ín ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti, ta ndá yoo kée táto'on kée na?

32 Na ndéi tiempo viti kée táto'on kée takuachí tá ndéi xí sádikí xí noo yá'i, ta káyu'u tá'an xi: “Nì tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta nì xita ndu yaa nda'i kua'an, tído ko ní ndei'i ta'on ndo.”

33 Ta k'í'o dión ta'ani kée ndo'ó, chì tá nì kasáa Juan, na dákodo ndúta ñayuu, ko ní sei ta'on na pan, ta ko ní xí'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na.

34 Ta viti nì kasáa nì nduu ña ñayuu yó'o, ta sásá'an va na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúu ná iin ña nde'e, iin ta xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin ña né'e tá'an va'a xí'ín ña k'ín ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ñayuu k'ini.

35 Tído na kúu ná ndichì, noón kúu ná'a ña kómí ndisa na ña ndichì.

Di'a nì kuu tá nì sa'an Jesús ve'e iin ta fariseo naní Simón

36 Iin ta fariseo nì sei nda'i noo Jesús ña ná ko'on na xí'ín rá ve'e ra kasá'an na. Dá tá nì ku'u Jesús ve'e ra, dá nì sa'á ko'o na xí'ín rá mesa.

37 Dá tá nì kanda'a ini iin ñá'a kómí kuachi ió ñoo ñoo ña ió Jesús ve'e ta fariseo ñoo sásá'an na, kúu nì kasáa'an, ta né'an iin t'undo'o ló'o noo ñó'o kirá támi sa'an.

38 Kúu nì sa'á ku'ín xitán chí satá dí'a na, chí xoo noo ndéi sa'a ná. Dá nì kasá'a nde'i'í ña, dá nì ñakúchián sa'a ná xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan nì ñanáyaaan ña. Dá nì chitóan ña, dá nì chí'án kirá támi sa'an ñoo iin ní kúu sa'a ná.

39 Tá nì xini tá fariseo, tá'an ra nì kana Jesús ve'e ra, ña nì kee ñá'a ñoo dión, dá nì kasá'a rá nákani ini ra: “Tá mi'án ndaa ndisa profeta kúu ña yó'o, dá k'ian kanda'a va ini ra ndá ñá'a kúu ña k'é'e sa'a rá, chí iin ñá'a kómí kuachi va k'ian”, ká'an rá nákani ini ra.

40 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Simón, kónij ka'ín xí'ón sa'a iin ña'a.

Dá nì kaa Simón:

—Ka'an ní xí'ín, maestro.

41 Dá nì kaa na:

—Nì sa i'o iin ña sa'á dasá tóo dí'ón. Ta uu ña sa'á táj noo rá. Iin ra sa'á táj o'on ciento dí'ón plata, ta iin ka'á ra sa'á táj uu díko uxí.

42 Ta ko ní'í ta'on ndin nduu ra dí'ón dánaa rá ña táj ra. Ta kúu nì xí'o ká'ano va ini ta kúu sato'o dí'ón ñoo sa'a ndin nduu ña ñoo. Ta viti, ka'an yo'ó ná kande'á, ¿ndí káa ña ñoo kú'u cháá ka ini sa'á ta kúu sato'o dí'ón ñoo?

43 Dá nì kaa Simón:

—Taó kuendá yu'u ña ña sa'á táj kua'a cháá ka dí'ón ñoo kúu ra kú'u cháá ka ini sa'á ta kúu sato'o dí'ón ñoo.

Dá nì kaa Jesús:

—Ndaa nda'o nì ka'on.

44 Dá nì nandió ko'o na nì sa'á nde'e ná noo ñá'a ñoo, dá nì kaa na xí'ín Simón:

—¿Á nì xinon táto'on nì kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u? Tá nì ku'u yu'u ve'ón, ko ní xí'o ta'on yo'ó taku'í ndoo sa'á. Tído ñá'a yó'o nì ñakúchián sa'á xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan nì ñanáyaaan ña.

45 Ta nì noo'í ko ní chíto ta'on yo'ó, tído ñá'a yó'o, nda'á rá nì kasáa'í nì ku'í ve'ón, ko sá tuuán chítoán sa'á.

46 Ta nì dinjì ko ní chíkodó ta'on yo'ó sití, tído ñá'a yó'o nì chí'án ndutá támi sa'an sa'a yu'u.

47 Sa'á ñoo ká'ín xí'ón, va'ará kua'a nda'o kuachi kée ñá'a yó'o, tído sa'á nì ndoo vaan, sa'á ñoo kóni ndava'a vaan yu'u. Tído ñayuu ká'an ña cháá vá kúu kuachi na nì ndoo, noón kúu na cháá vá kóni na yu'u.

48 Dá nì kaa na xí'ín ñá'a ñoo:

—Sa'á nì ndoo va kuachón noo Ndios.

49 Ta ndidaa ña ndéi xí'ín ná mesa ñoo nì kasá'a ndátó'on tá'an ra:

—¿Nda'á yoo kúu ña káa, xini ra, ña dándóo ra kuachi ñayuu noo Ndios?

50 Dá nì kaa Jesús xí'ín ñá'a ñoo:

—Sa'á ña kándé'e inon yu'u, sa'á ñoo nì kákon noo kuachón. Kua'an nó'on viti xí'an ió va'a inon.

Dá nì kee'an kua'an nó'an.

8

Yó'o ká'an sa'a na ñá'a nì chínde'e Jesús

1 Tá nì ndi'í, dá nì sa'an Jesús nì xinoo na ndidaa ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí, ta nì ñaná'a na to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta nì xinoo na xí'ín ndin uxí uu ña nì kaxi mií ná ñoo.

2 Tá nì xinoo ta'ani dao na ñá'a xí'ín ná, tá'an na nì nduvva'a na, chí dao na nì sa'á ñoo'o espíritu kini, ta dao ka na nì sa'á kú'u. Ta tein na ñá'a yó'o nákaa María Magdalena, tá'an ña sa'á ñoo'o usa espíritu kini nì taó Jesús.

3 Ta nákaa ta'ani ñá'a naní Juana, ná kúu ñadi'í ña naní Chuza, tá'an ra ndaa ve'e rey Herodes, xí'ín ñá'a naní Susana, xí'ín kua'á ka na ñá'a sa'á chínde'e ñá'a xí'ín ña ió noo ná.

Di'a kua'qn ña ni nqkani Jesús sa'q iin tqa xiti tata

4 Kúú kua'á nda'o ñayuu ni kii iin rá iin ñoo ni nataka noq nákaa Jesús. Dá ni kasá'á ná dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

5 —Iin tqa xiti ni kee ra kua'qn ra kuti ra tata noño'o rá. Ta sa'á ña ni koon ni'ini ra tata ñoo, sa'á ñoo dao ña ni kuei yu'u íchi. Ta ni sejn ni'ini naan. Kúú ni kasáa laa, ta kúú ni sei vá rian.

6 Ta dao ka tata ñoo ni kuei tein yuu, ta ni xitaan. Tído ni ichiñan, dá chi ko ta'on ko'oyo sa'án.

7 Ta dao ka tata ñoo ni kuei tein ta'íon. Ta ni sa'ano daó ña xí'in ta'íon ñoo, sa'á ñoo ni kuyáta váan ni kee rá.

8 Ta kúú dao ka tata ñoo ni kuei noq kúú ño'ó va'a. Kúú ni sa'ano va'a vaan. Ta kúú kua'á ndava'o noni ni xi'oan, dá chi iin ciento noni ni xi'o iin iin tata ñoo —kaá Jesús.

Tá ni ndi'i ni ka'qn na dión, ta kúú ni'i nda'o ni ka'qn na:

—iNdi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúú kueidó'o va'a ndó!

9 Dá ví ni ndato'ón ñaá tqa xionoo xí'in ná:

—iNdi dándáki to'on ni dákí'in tá'an ní ni ka'qn ní xí'in ndu'u?

10 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Noq ndo'ó ni xi'o Ndios ña kandaq iin ndo ña ná'a míi ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído dákí'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i noq dao ka ñayuu, dá kían, va'ará ndidaa ka vían ndé'é ná, tído o kandaq ta'on ini na ndi kóni kaaan, ta va'ará ndidaa ka vían ná kueidó'o na, tído o kátóni ta'on ini na.

Nákani Jesús ndi kóni kaa ña ni daná'q na sq'á tqa xiti tata

11 'Di'a dándáki to'on ni dákí'in tá'in ni ka'jn xí'in ndó. Kana'á ndó ña tata ñoo kúú to'on Ndios.

12 Ta yu'u íchi noq ni kuei dao tata ñoo, ñoo kúú ñayuu seidó'o to'on Ndios, tído kasaq ña u'u, ta kúú díta váan to'on Ndios ña nákaa níq ná, dá ná o kándisa naan, ta o ní'í ná ña káki na.

13 Ta tein yuu noq ni kuei dao ka tata ñoo, ñoo kúú ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xi'an kadij ini na. Tído ko ta'ón yo'an ini nq ná, sa'á ñoo tóo vá kándisa naan. Chi tá kásá'á ndó'o na tándó'ó, kúú kexoo na noq ña kándisa na.

14 Ta tein ta'íon noq ni kuei dao ka tata ñoo, ñoo kúú ñayuu seidó'o to'on Ndios. Tído kásá'á ndi'i cháa ka ini na sa'á ña ió noq ná, ta kátoó na koo kuiká ná, ta ndi'i ini na sa'á ña'a luu ió ñayuu yó'o. Sa'á ñoo ko sísa na xí'in to'on Ndios.

15 Tído noño'o va'a noq ni kuei dao ka tata ñoo, ñoo kúú ñayuu seidó'o to'on Ndios xí'in ndino'o ini na, ta ndíta ndaa na xí'an. Ta ko sa'á tuu na kée na ña kóni Ndios.

Miñan kánian na'a yo mií yó ña kúú yó kuendá Jesús, ta kueidó'o va'a yo ña dána'a na noq yo

16 'Ko íin ta'on chíño'o iin íti, ta chíkani ndei na iin kidi noqan, ta ni ko chíkani de'é naan tíxi xito. Di'a noq djíko chínoo naan, dá ná katoqan noq ndidaa na koku'u ini ve'e.

17 Chi ndidaa ña'a dá'i noq ndo viti, daí ña natpuan. Ta ndidaa vá ña'a ño'ó de'é viti, daí ña natpuan, dá ná katoqan noqan.

18 Ta kueidó'o va'a ndó ña ká'jn xí'in ndó, chi ndidaa na natiin to'on ká'jn, noqon kúú na ni'í ña kandaq cháa ka ini na. Tído ndidaa na ko xiin natiin to'on ká'jn, noqon kúú na kexoo ña ká'an ná ná'a ná —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaá ná

19 Dá ni kasáa naná Jesús xí'in ñani na nándukú ñaá ná. Tído ko ní kúú ta'on natuu yati na noq ió na, chi kua'á nda'o ñayuu ni nataka ñoo.

20 Dá ni kast'o'on iin ñayuu nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'in Jesús:

—Naná ní xí'in ñani ní ndíta na satá vé'e, ta kóni na ka'qn na xí'in ní.

21 Dá ni kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaañ, noqon vá kúú nanáí xí'in ñanij.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús choon noq tachi xí'in taño'o

22 Iin kuu, dá ni kaa Jesús xí'in tqa xionoo xí'in ná ini iin barco. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ná ko'o chika'anda yo iin ka xoo yu'u taño'o.

Dá ni kee na kua'qn na.

23 Ta tein yá'a na kua'qn na noq taño'o ñoo, kúú ni kidi va Jesús. Kúú iin ndakána va ni kasá'á kána tachi deen noq taño'o. Sa'á noq ni kasá'á kokee takuij ini barco. Ta jo nda'o ió ña keta ka'ani ra ini takuij ñoo.

24 Dá ni natuu yati tqa xionoo xí'in Jesús noq kándu'u ná. Dá ni dandóto ñaá rá, ta kaá ra xí'in ná:

—iMaestro! iMaestro! ¡Ió ña kuu yo!

Dá ni ndoto Jesús. Dá ni sa'anda na choon noq tachi xí'in taño'o ñoo. Kúú ni sa'á tuu va tachi ñoo xí'in ña ndákuei noq taño'o, ta kúú ni nákaa tádi vá rá.

25 Tá ni ndi'i, dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—iNdiva'a ko kándéé ini ndo yu'u?

Kúú ni yu'u nda'o tqa xionoo xí'in ná ñoo, ta ni naá ini ra. Dá ni kasá'á ndátó'ón tá'an míi rá:

—iNdá yoo ví kúú na yó'o, chi nda tachi xí'in taño'o seidó'o choon sa'ándá na?

Di'a ni kuu tá ni taó Jesús espíritu kini ni sa ño'o ini iin tqa

²⁶ Dá ni saá na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara, ña xirndaá tá'an xí'ín kuendá Galilea.

²⁷ Dá tá ni noo Jesús barco ñoo, dá ni kasá'a iin tqa ñoo ñoo, ta sa na'á nda'ó ño'ó espíritu kini ini ra, ta ko ndíxi ta'on ra dá'on, ta ni ve'e ko ió ra, chí ini káo noo ño'ó ndji va ió ra.

²⁸ Tá ni xini ra Jesús, kúu ni'i nda'ó ni kayu'u rá. Dá ni sa ku'ín xítí rá noo ná, dá ni kasá'a ni'i nda'ó ka'an ra xí'ín ná:

—¿Ndá k'ján ndó'o ní xí'ín yu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios ndáya'i? Seí nda'ávú noo ní ña ná dá'a ni dándó'o nani ní níóí.

²⁹ Díon ni kaaan, dá chí sa sa'anda va Jesús choon nooán ña ná kankuei ña ini tqa ñoo ko'an. Sa na'á nda'ó ño'an dándákian tqa ñoo. Chí va'ará sa so'oni ñayuu ndá'a rá xí'ín sa'á rá xí'ín cadena xí'ín kaa viti, tído vaá óon va sa'ándá ra cadena ñoo. Ta sa kendúsá espíritu kini ñoo xí'ín rá kandaka ñaáan kua'an noo kúu ño'ó ichí.

³⁰ Dá ni nda'to'on ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá ni kaa espíritu kini ñoo:

—Legión nanií.

Díon ni kaaan chí kua'á nda'ó espíritu kini ño'ó ini tqa ñoo.

³¹ Dá ni seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'á ñaá ná ko'an nda maá noo íin naá.

³² Ta kua'á nda'ó kochí ño'ó sásá'an ndjka yúku ñoo. Dá ni seí nda'í espíritu kini ñoo noo Jesús ña ná konó ná ko'an ndu'an ini rí. Dá ni sonó ná nooán.

³³ Ta kúu ni kankuei espíritu kini ñoo ini tqa ñoo. Dá ni sa'an ni ndu'an ini kochí ñoo. Dá ni taxí tá'an ndi ndi'í rí kua'an rí yu'u dá'o. Dá ni kuei ndava'a rí ini taño'o ñoo. Ta kúu ni kandaá rí, dá ni xí'í rí.

³⁴ Dá tá ni xini tqa ndáka kochí ñoo ña díon ni ndo'o rí, dá ni taxí tá'an ra kua'an ra kasto'on ra xí'ín na ndéi ñoo ra xí'ín na ndéi yúku sa'á ña ni kuu díon.

³⁵ Dá ni kankuei ñayuu ñoo kua'an na kandé'e ná ña ni kuu. Tá ni saá na noo íin Jesús, kúu ni xini na ña ió tqa ni sa ño'ó espíritu kini ñoo noo sa'á ná. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin tqa ió va'a vá kúu rá. Kúu ni yu'u nda'ó ñayuu ñoo.

³⁶ Ta ñayuu ni xini ña ni kuu díon kúu na ni ñakani xí'ín dao ka ñayuu ndi ni kuu ni ndu'va'a tqa sa ño'ó espíritu kini ñoo.

³⁷ Dá ni kasá'a ndidaá ñayuu ndéi chí kuendá Gadara ñoo seí nda'í na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka xían, dá chí yu'u na sa'á ña ni kuu díon. Dá ni kaa Jesús ini barco ko'on na.

³⁸ Tído ni seí nda'í tqa ni sa ño'ó espíritu kini ñoo noo ná ña ná konó ná ko'on ra xí'ín

na. Tído ni sa'anda Jesús choon noo rá ña ná no'o ra, ta kaá na xí'ín rá:

³⁹ —Nandió koo kua'an nó'on ve'ón, ta nakanón xí'ín na ñooon sa'á ndidaá ña'a ndato ni kee Ndios xí'ón.

Dá ni kí'in ra kua'an nó'o rá. Ta ni kasá'a rá nákani ra xí'ín ndidaá na ñoo ra sa'á ndidaá ña'a ndato ni kee Jesús xí'ín rá.

Di'a ni ndo'o de'e di'í tqa nani Jairo xí'ín ña ni ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e táj ni

⁴⁰ Dá ni nandió koo tuku Jesús ni ndisáa na iin ka xoo taño'o ñoo. Dá ni na'itiin va'a ñaá kua'á nda'ó ñayuu xí'ín kádji ini na, chí sa ndéi ndidaá vá ná ndátí ñaá ná.

⁴¹ Dá ni kasá'a iin tqa nani Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noo nátake na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ni sa ku'ín xítí rá noo Jesús. Dá ni seí nda'í ra noo ná ña ná ko'on na ve'e ra,

⁴² chí ni kaa ra ña ió iin tó'on de'e di'í ra, ta ió xí uxí uú kuiá, ta sa xí'í va xi. Dá ni kee Jesús kua'an na xí'ín rá, ta dándútí ñaá ñayuu ku'á' kua'an xí'ín ná ñoo.

⁴³ Ta tein ñayuu ñoo nákaa ta'ani iin ñá'a ndó'o kue'e táj ni, ta sa ni xino uxí uú kuiá ndó'an díon. Ta sa ni dandí'i vaan dí'on né'e va'án ni chí'ya'avián tqa kétatá ñaá. Tído ni iin tó'on ta'on ra ko ní kándéé ndu'ván.

⁴⁴ Dá ni natuu yatián sata Jesús. Dá ni kaka'on nda'an yu'u dá'on ná. Ta kúu viti'on di'a ni natuu ni ñoo.

⁴⁵ Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndá yoo ni kaka'on ndá'a dá'amaí?

Tído ni iin tó'on ñayuu ñoo ko ní ka'an. Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

—Maestro, ñayuu ku'á'á yó'o kúu na dándútí ñaá. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a nda'to'on ní ndá yoo ni kaka'on ñaá?

⁴⁶ Dá ni kaa Jesús:

—Koo, chí ni dakó'on ndá'a iin ñayuu dá'amaí, chí ni kandaá ini ña ni ndu'va'a iin ñayuu ni kee ndéi —kaá na.

⁴⁷ Tá ni kandaá ini ñá'a ñoo ña o kúu ta'on chide'áan ña ni keeán, kúu ni kasáaan noo Jesús, ta ndéi njnoán. Dá ni sa ku'ín xítíán noo ná. Ta noo ndidaá ñayuu ñoo ni ñakanián ndiva'a ni kaka'on ndá'an dá'on Jesús, ta ni ñakani ta'anián ña viti'on kúu vá ni ndu'va'án tá ni keeán díon.

⁴⁸ Dá ni kaa Jesús xí'án:

—De'e di'í, ni ndu'va'ón sa'á ña kándéé ino'on yu'u. Ta viti, kua'án nó'on ve'ón xí'án ió va'a ino'on.

⁴⁹ Ta kúu ká'an ijí vá Jesús íin na xí'án, kúu ni kasá'a iin tqa ni kii ve'e Jairo, tqa dándáki ve'e noo nátake na Israel ñoo, dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Sa ni xí'í va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ni dá'ta'án ní maestro xaan.

⁵⁰ Tá ni seídó'o Jesús ña ni ka'an ra díon, dá ni kaa na xí'ín Jairo:

—O sa yu'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon, ta kúu nduva'a xi.

⁵¹ Dá tá ni saá na ni ku'u na ve'e ra, ta ko ní sóno ná ña ku'u dao ka ñayuu xi'ín ná, sava'a Pedro xi'ín Jacobo, xi'ín Juan xi'ín tatá tadi'i'í ñóó, xi'ín naná va xi.

⁵² Ta ndidaá ñayuu ndéi ñoo ndéi'í na ndéi na, ta nda'í káyu'ú ná sa'a tadi'i'í ñóó. Dá ni kaa Jesús xi'ín ná:

—O sa kuáki ndó, chí ko ní xi'lj ta'on xi, kidi va xi.

⁵³ Ta kúu ndidaá ñayuu ñoo ni saki ndaa va na Jesús sa'á ña ni ka'an na dión, chí ná'á va ná ña sa ni xi'lj va xi.

⁵⁴ Dá ni tiin Jesús ndá'a xí, dá ni kaa na xi'ín xi:

—Di'í ló'o, ndakqoo.

⁵⁵ Ta kúu ni natakí va xi. Ta kúu viti'ón vá ni ndakqoo xi. Dá ni sa'anda Jesús choon noó na ve'e xi ña ná k'i'o na ña'a kasá'an xi.

⁵⁶ Ta tatá xi xi'ín naná xi ni naá ndá'o ini na. Tído ni sa'anda Jesús choon noó ná ña ná o sa nákani na xi'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ni kee na.

9

Yó'o ni sa'anda Jesús choon noó taa xionoo xi'ín ná ña ná ko'on ra dána'a ra sa'á to'on va'a Ndios

¹ Dá ni ndjítútí Jesús ndin uxj uu taa xionoo xi'ín ná. Dá ni xi'o na choon noó rá ña kandeé rá taó rá ndidaá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e.

² Dá ni tanda'a ñaá ná kua'an ra dána'a ra sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, ta nduva'a ra na kú'u,

³ ta kaá na xi'ín rá:

—Ni iin ña'a o sa kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi, o sa káne'e ndó yitc katuu ndó ko'on ndo, ni léka ndo, ni pan, ni di'ón, ta o sa káne'e ndó iin ka kotó nadaon ndó.

⁴ Ta ndi ndáa mií vá ve'e ni saá ndo ni ku'u ndó, sava'a ñoo ní kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo.

⁵ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noó ko ní xiin na natiin va'a na ndó'o, ta kúu kankuei ndó ñoo ñoo, ta kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kían ná'a ña ko náta'an ini Ndios xini na na ñoo ñoo —kaá Jesús.

⁶ Dá ni kankuei taa ñoo kua'an ra ndidaá ñoo dána'a ra to'on va'a sa'a Jesús, ta sa nduva'a ra na kú'u ndéi iin iin xián noó xionoo ra.

Naá ini rey Herodes kée ña ndato kée Jesús

⁷ Tá ni ni'lj tó'on rey Herodes sa'a ndidaá ña kée Jesús, ta kúu ko ná'á rá ndí kján nakani ini ra. Chí dao ñayuu ñoo kaá ña ni natakí Juan, ta noón kúu Jesús.

⁸ Ta dao ka na kaá ña kúu ná profeta Elías, ta ni ndixóo tuku na. Ta dao ka na kaá ña kúu ná iin ka profeta ni sa io sa na'á, ta ni natakí na viti.

⁹ Dá ni kaa Herodes:

—Mii yu'u ni sa'anda choon, dá ni sa'anda ra diko Juan. Tído, ¿ndá yoo ví kúu taa, tá'an ra seidó'i kée ña'a ndato ñoo, tá dáá?

Sa'á ñoo ndí'i ini ra koni ra Jesús.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an o'on mil taa

¹⁰ Tá ni ndjísáa taa xionoo xi'ín Jesús ni sa'an ra noó choon ni sa'anda na noó rá, dá ni nakani ra xi'ín ná sa'á ña ni kee ra. Dá ni nakuaaka xoo ñaá Jesús, dá ndáka ñaá ná kua'an na iin xián noó koó ñayuu ndéi yati ñoo nani Betsaida.

¹¹ Tído tá ni kanda'a ini ñayuu ñoo ndéi chí kua'an na, dá ni kee na tákuei ñaá ná kua'an na. Ta kúu ni natiin va'a ñaá Jesús. Dá ni daná'a na noó ná sa'a ndi kee Ndios dándáki na ñayuu na. Ta ni nduva'a na na kú'u.

¹² Tá ni ini kuu dáá ñóó, dá ni natuu yati ñaá ndin uxj uu taa xionoo xi'ín ná. Dá ni kaa ra xi'ín ná:

—Ka'anda ni choon noó ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na ñoo kuálí túu ñó'o káa, o ko'on na ve'e ndíta yuku káa, dá ná ndukú ná ña'a kasá'an na, ta ná ni'lj ná noó kudj na, chí ko ta'ón ña'a keí ná yó'o.

¹³ Dá ni kaa Jesús xi'ín rá:

—K'i'o ni mií ndó ña'a ná kasá'an ná.

Dá ni kaa ra:

—Ko ta'ón kuá'a ña'a né'e ndu, sava'a o'on va pan xi'ín uu tiyaká va. Ta, ¿ndi kee ndu ko'on ndu kuiin ndu ña'a kasá'an ñayuu kuá'a yó'o? —kaá ra.

¹⁴ Ta kúu rá táto'on k'i'o o'on mil taa. Dá ni kaa Jesús xi'ín taa xionoo xi'ín ná ñóó:

—Ka'an ndo xi'ín ñayuu yó'o ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u na. Ta uu diko uxj ná kakuu iin iin tu'u na.

¹⁵ Ta dión ni kee ra. Dá ni sa ndei ndidaá kúu ñayuu ñoo.

¹⁶ Dá ni tiin Jesús ndin o'on pan ñoo xi'ín ndin nduu tiyaká ñoo. Dá ni nandé'e noo ná chí induú. Dá ni nak'i'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. Dá ni sa'anda na pan xi'ín tiyaká ñoo. Dá ni xi'o naan noó taa xionoo xi'ín ná. Dá ni sa'an ra ni dasá raan noó ñayuu ñoo.

¹⁷ Dá ni sasá'an ndidaá kúu ná nda noó ni ndjinoo va'a ini na. Tá ni ndi'i, dá ni dakúti taa xionoo xi'ín Jesús uxj uu tiyika xi'ín ña'a ni kandoo noó ña ni sasá'an ñayuu ñoo.

Di'a ni kuu tá ni kaa Pedro ña Jesús kúu Cristo, na ni tanda'a Ndios kasaq dákaí ñaá

¹⁸ Iin kuu nákaq xoo Jesús ká'an na xi'ín Ndios, ta yati ñoo ndéi taa xionoo xi'ín ná, dá ni ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, kaá ñayuu ñoo?

¹⁹ Dá ni kaa taa ñoo:

—Dao na kaá ña kúú ní Juan, na sa ñakódo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ña kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ña kúú ní iin profeta ni sa io sa na'a, ta ni natáki na.

²⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in ra:

—Ta ndo'o viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Mii ní kúú Cristo, na ñakáki ñaá.

Kásto'on Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

²¹ Tído ni sa'anda Jesús choon noó taa xionoo xí'in ná ña ná o sa kóo ini ra ka'an ra xí'in ni iin tó'on ñayuu ndá yoo kúú ná.

²² Dá ni kaa na xí'in ra:

—Mii'an ndúsa kánian ku'a'á nda'o ña'a ndo'o nani níó na ni nduu taa ñayuu yó'o. Chí kuñó'ó ñaá tá sá'ano ñoo, xí'in tá dutí saku'a'a, xí'in taa dána'a ley Moisés. Ta kánian kuu na. Tído tixi kuu óni, dá natakí va na.

²³ Dá ni kaa na xí'in ndidaa taa ñoo:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'in yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ña kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ña kían ió ndo kuu ndo sa'i iin rá iin ku'y kuy, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o.

²⁴ Chí ndi ndáa na kóni ñakáki na mii ná ñayuu yó'o, noón kúú na kuu di'a. Tído ndi ndáa na xí'o mii ña kuu na sa'a yú'u, noón kúú na ni'í ña káki na.

²⁵ Dá chí, ¿ndi kían va'a ni'í ñayuu tá ná kandeé ná ni'í ná ndidaa ña kuiká ió ñayuu yó'o, ta naá vá ná noo Ndios, ta o ni'í ná ña kataki na, ká'an ndó?

²⁶ Ta ndi ndáa ñayuu ná xíka'an noo sa'a yú'u o sa'a to'in, dá kían kaka'an ta'ani noo na ni nduu taa ñayuu yó'o sa'a noón tá ná kasandaá ku'y nandió koo na xí'in ndidaa ndéé ndato kómi mii ná, xí'in ña kómi tatá na Ndios, xí'in ña kómi ángel kéchóon noo ná.

²⁷ Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ió dao ndo'ó, na ndíta yó'o, o ku'y ta'on ndó nda ná koni ndo ndi kí'o dándáki Ndios —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni naye'e ndaa noo Jesús xí'in dá'on ná

²⁸ Tá ni ya'a ona ku'y ni ka'an na dión, dá ni kee na ndáka na Pedro xí'in Juan xí'in Jacobo kua'an na diní iin yúku iin ñoo ka'an na xí'in Ndios.

²⁹ Ta tein ká'an Jesús xí'in Ndios, ta kúú ni naðan va táto'on káa noo ná. Kúú ni ndukuxí dá'on ná, ta ni naye'e ndaaan.

³⁰ Ta kúú iin kuiti vá ni na'a noo uu taa, ta ndíta na ndátó'on ná xí'in Jesús. Iin na kúú Moisés, ta iin ka na kúú profeta Elías.

³¹ Ta ndato ni naye'e ndaa noo ndíta na. Ta ni ka'an na xí'in Jesús sa'a ndí kían ndo'o na, dá kuu na, dá xínkoo ña kánian ndo'o na ñoo Jerusalén.

³² Ta va'ará ku'di nda'o Pedro xí'in uu ka taa ñoo kóni ra, tído ni sa ño'o ini ra sa'a ña ni xini ra ña ndato ni naye'e ndaa Jesús, ta iin na ká'an na xí'in uu taa ñoo.

³³ Tá ni kasá'a kéxoo uu taa ñoo kua'an na, dá ni kaa Pedro xí'in Jesús:

—Maestro, va'a kúú ndéi ndu'u yó'o. Ná kava'a ndu oni tija'ó. Iian ná koo mii ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

Dión ni kaa ra, dá chí ko ná'a ta'on ra ndí kían ká'an ra sa'a ña ni yu'u ra.

³⁴ Ta tein ká'an ra dión, kúú ni naixinó iin viko. Ta kúú ni ñadái'í ñaá ná. Dá ni yu'u nda'o ra tá ni xini ra ni ña'i na ni kee viko ñoo.

³⁵ Ta kúú nda tein viko ñoo ni seido'o ra ni ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúú ñe'e maní yu'u. Kueidó'o ndó to'on ká'an xi.

³⁶ Tá ni ndí'i ni ka'an na dión, kúú nda iin tó'on mii vá Jesús ni kandoo iin. Ta ko ní ká'an ndin oni taa ñoo sa'a ña yó'o, chí tein ku'y dáá ñoo ko ní nákani ta'on ra xí'in ni iin tó'on ñayuu sa'a ña ni xini ra diní yúku ñoo.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

³⁷ Dá tá ni tju noo iin ka kuu, dá ni naixinó Jesús xí'in taa ñoo sa'a yúku ñoo. Ta kúú ku'a'á nda'o ñayuu ni sa'a ni ni'í ñaá.

³⁸ Dá ni kayu'ú iin taa nákaa tein ñayuu ku'a'á ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, sei nda'áví noo ní nduv'a a ní ñe'e ló'i, chí iin tó'on diní dáá vá kúú xí noó,

³⁹ chí iin ndakana va tiiin ñaá iin espíritu kini, ta ni'í nda'o káyuu'ú xí kéean, dá sa'áni yi'í ñaáán, ta kánkuei chí'ion yú'u xí, ta kéndava'a nda'o ña xí'in xí, ta ko xiin ta'an vaan dáyaá chí'í ñaá.

⁴⁰ Sa'a ñoo ni sei nda'áví noo taa xionoo xí'in ní káa, ña ná taó rá ña, tído ko ní kandeé ta'on ra.

⁴¹ Dá ni kaa Jesús:

—jNandéé ka vi'an ñayuu ko kándisa kúú ndo'ó, ta dó'o nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'in ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví kí'o ndeé ini sa'a ndo? Kane'e de'on ná kii.

⁴² Tá sa kua'an kuyati ra xí'in tayii ló'o ñoo noo Jesús, ta kúú ni koon ñaá espíritu kini ñoo nda noño'ó, ta ni sa'áni yi'í ñaáán. Dá ni sa'anda Jesús choon nooan ña ná ketaan kua'an. Dá ni nduv'a na tayii ló'o ñoo. Dá ni na'ki'o ñaá ná noo tatá xi.

⁴³ Kúú ni naá ini ndidaa ñayuu ndíta ñoo sa'a ña ndato ni kee Ndios.

Yó'o ni kasto'on tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

Ta tein naá ini ndidaa ñayuu ñoo sa'a ndidaa ña ndato ni kee Jesús, dá ni kaa na xí'in taa xionoo xí'in ná:

44 —Kueidó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, ch'i ko'on iin taa naki'o ra na ni nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a tã xini u'u ñaa.

45 Tído ko ni kátóni ta'on ini taa ñoo ndiva'a ni ka'an na dión, ch'i ndadí vá ñaxintóni rá, ta yu'u nã ndato'ón rá Jesús ndi dándáki tq'on ni ka'an na.

Dána'a Jesús ndá yoo kúu nã ndáya'i cháá ka noo Ndios

46 Dá ni kasá'a ndátó'ón kuáchi taa xíonoo xí'in ná sa'a ndá yoo kúu taa ndáya'i cháá ka tein mií rá ñoo.

47 Tído ni kandaá ini Jesús ña nákanini ini ra dión. Kúu ni tiin na ndá'a iin tayií ló'o. Dá ni chikani ñaa ná dín na,

48 dá ni kaa na:
—Ndi ndáa miíó ñayuu natiin va'a ta ló'o yó'o sa'a ña kúu ná kuendá yu'u, dá kian ndá mií vá yu'u natiin va'a na. Ta na ni natiin yu'u, ndá Ndios ni natiin na, ch'i mií ná ni tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o. Ch'i iin ra ko ndáya'i tein mií ndó xaã, roón kúu ra ndáya'i cháá ka noo Ndios —kaá na.

Kaa Jesús ña ñayuu ko naá xí'in ná, noón kúu na ndita xoo mií ná

49 Dá ni kaa tã nani Juan xí'in ná:
—Maestro, ni xini ndu'u iin taa taó espíritu kini xí'in kuú mií ní. Tído ko xíonoo ta'on ra xí'in yó, sa'a ñoo ni chítuu va ndu'u ra.

50 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Ná dá'a ni chituu ndó ra, ch'i na ko naá xí'a, noón kúu na ndita xoo yo.

Di'a ni kuu tá ni ñanani Jesús Jacobo xí'in Juan

51 Tá sa kua'an xinkoo kuú no'o Jesús induú, dá ni chikaá ini na ko'on ndaa na ndá ñoo Jerusalén.

52 Dá ni tanda'a ná dao taa kua'an ra noo. Dá ni saa ra ni ku'u ra iin ñoo ló'o nákaa chí kuendá Samaria di'a, dá kenduú ra noo kandeí na, ni ka'an rá.

53 Tído ko ni xín ta'on na ñoo ñoo natiin ñaa ná, ch'i ni kandaá ini na ña chí Jerusalén di'a va chika'anda na ko'on na.

54 Tá ni kandaá ini Jacobo xí'in Juan ña ni kee ñayuu ñoo dión, dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Tatá, ¿á ko kóni ní ná ka'anda ndu choon, dá ná koon ño'ó kéj induú káa tát'o'on ni kee Elías, dá ná naá ndi'i noó ñayuu ñoo?

55 Dá ni ñandió koo Jesús ni ñanani ñaa ná, ta kaá na xí'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí kján kédaá xí'in ndó, dá ká'an ndo dión,

56 ch'i ko ni kasaá ta'on na ni nduu taa ñayuu yó'o ña kian dánaa na ñayuu, di'a ni kasáa na dákaiki ñaa ná.

Dá ni kee na kua'an na iin ka ñoo.

Di'a ni ka'an Jesús xí'in dao ñayuu ni ka'an kanoo xí'in ná

57 Ta nani xíka na kua'an na íchi ñoo, dá ni kaa iin taa xí'in Jesús:

—Tatá, íoj ña kanooi xí'in mií ní ndei kúu mií vá noó ko'on ní.

58 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Kana'ón ña ío vá káo noo ño'o ndikuii, ta ío ta'ani táka noo ño'o laa. Tído na ni nduu taa ñayuu yó'o ni noo kanoo diní ná koó.

59 Dá ni kaa na xí'in iin ka taa ñoo:
—Nakí, kanoo xí'in yu'u.

Dá ni kaa taa ñoo:
—Tatá, konó ní dinñó'ó ka ná ko'in dánduxi tatái, dá kasaaj, ko'o.

60 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Dánkoo na kúu ndji ná dánduxi ñaa dao ka na kúu ndji. Tído yo'ó, kua'an kanooón dána'ón noó ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

61 Dá ni kaa iin ka taa xí'in ná:
—Tatá, kónij kanooi xí'in mií ní, tído dinñó'ó ka konó ní ná ko'in kast'o'in xí'in na ve'i, dá ná kasaaj, ko'o.

62 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Iin taa tiin nda'a yata, ta nándió koo ra ndé'é rá chí sata, roón kúu ra ko choón ta'on kuti. Kí'o dión ta'ani ndó'o na ndi'i jí vá ini sa'a ña ío noo ná, ch'i ko choón ta'on na dána'a na sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios.

10

Sa'ándá Jesús choon noó oni diko uxí taa ña ko'on ra ndidaá ñoo dána'a ra

1 Tá ni ndi'i ña yó'o, dá ni xaaxi sato'o yo Jesús oni diko uxí ka taa. Dá ni tanda'a ná uu rá uu ra ko'on ra ndidaá kúu ñoo xí'in iin rá iin xían noó ko'on mií ná.

2 Dá ni kaa na xí'in rá:
—Mián ndaa kuiti káa nda'o ña'a dákee yó, tído cháá nda'o kúu taa dákee ña, ch'i kuá'a nda'o ñayuu ndei nduu ndu'u tixi ndá'a Ndios, tído cháá vá kúu taa dána'a noo ná. Sa'a ñoo kaka ndo ña maní noo Ndios, na kúu sato'o ñayuu ñoo, dá ná tanda'a ná cháá ka taa ko'on ra dána'a ra noó ñayuu na.

3 Kua'an ndo'ó viti, tído noo tanda'a yu'u ndo'ó ko'on ndo kakuu ndó tát'o'on léko tein ndigüe'í lobo.

4 Ta o sa káne'e ndó léka ndo ko'on ndo, ni noo kaño'o dj'ón ndo, ta ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ta ni o sa kákuiita too ndó ka'an ndo ndisá'an xí'in ni iin tó'ón ñayuu íchi noó ko'on ndo.

5 Ta ndi káa mií vá ve'e ni saa ndo ni ku'u ndó, dinñó'ó di'a kaa ndo xí'in na ndei ve'e ñoo: “Ná kandeí va'a ní.”

6 Tá ío iin káa ñayuu va'a ve'e ñoo, dá kian ná kandeí va'a ndisa na. Tído tá koó iin káa ñayuu va'a ndei ñoo, dá kian nandió koo ña va'a ñoo noo mií vá ndó.

7 Ta mií ve'e ñoó ní kandeí ndó. Ta keí ndó, ta ko'o ndó ndi ndáa mií vá ña'a xí'lo na noo ndo. Chì iin tã kéchoon kánian nì'í ña kúu yá'í ra. Ná dá'a nì tóó tuku nadãon ndó ve'e noo kandeí ndó.

8 Ta ndi ndáa mií vá ñoo noó nì saã ndo, ta nì nañiin va'a na ndo'ó, dá kían keí ní ndó ndi kúu mií vá ña chikodó ná noo ndo,

9 ta nduva'a ndó nã kú'u ndéi ñoo, dá kaa ndo xí'ín ndidaá ná: "Sa nì kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu t̃xi ndá'a Ndios."

10 Tído ndi ndáa mií vá ñoo noó nì saã ndo, ta ko ní xíin na natiin va'a na ndo'ó, dá kían kankuei ndó keí ñoo ñoo, dá kaa ndo:

11 "Ñoyaká ñó'o ñoo ndo, ña nì tiin sa'a ndú, ña yó'o kidi nì'ini ndu, dá kana'a ndó ña ko náta'an ini Ndios xiní nã ndo'ó. Tído kana'a ndó ña sã nì kuyati va kuu ndu'u ñayuu t̃xi ndá'a Ndios", kaa ndo.

12 Ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'ó nã ñoo ñoo o duú ña nì ndo'ó ñayuu kíni nì sã ndei ñoo Sodoma tá sã na'a.

Nda'í kúu ví nã ndéi ñoo Corazín, xí'ín nã ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

13 "Nda'í kúu ví ndo'ó, nã ndéi ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúu ví ndo'ó, nã ndéi ñoo Betsaida! Chì tá ní kée yu'u ña ná'ano noó ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on nì kee yu'u ña ná'ano noo ndo'ó, ta kúu ndã sa oon va nì nãndixi nda'í nã, ta nì nãndei nda'í nã noo yaã sa'á ña nì nãndikó ini nã sa'á kuãchi nì kee na, ní kúu.

14 Sa'á ñoo tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ndidaá ñayuu, dá kían ka'í kã ví ndo'ó ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón.

15 Ta ndo'ó, nã ñoo Capernaum xaãn viti, ka'án ndó ña ndã induú x̃inkuei ndó. Tído ndo'ó kúu ná ko'ono nì'ini Ndios ndã maã indayá.

16 Dá nì kaa Jesús xí'ín ndin onì diko uxì tãa ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'ãn ndo, dá kían ndã yu'u seídó'o na. Ta ndi ndáa ñayuu kuñó'ó ñaá, ta ndã yu'u kuñó'ó ná. Ta ndi ndáa ñayuu, tá kuñó'ó ná yu'u, kuñó'ó ta'ani na tatã Ndios, nã nì tãnda'a yu'u vejì —kaá nã.

Di'a nì kuu tá nì ndusáã onì diko uxì tãa ñoo

17 Tá nì nãndiú kuéi onì diko uxì tãa yó'o nì ndúsáã rã noo choon nì sa'ãn rã, kúu kádi j nda'lo ini rã. Dá nì kaa rã xí'ín Jesús:

—Tatã, ndã espíritu kini seídó'o ñaá tá sa'ándã ndu choon noãan xí'ín kuu mií ní.

18 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Jaã, chì nì xini yu'u nì kãnkao ña u'u ndã induú táto'on k̃i'o kãnkao tasa.

19 Miãan ndaa kuiti nì x̃i'oi choon noo ndo, sa'á ñoo koo ña'a ndo'ó ndó tá ná kuejn

nakána ndó sa'tã koõ, xí'ín t̃idó'oma. Ta nì x̃i'lo ta'anii choon noo ndo ña kandeé ndó xí'ín ndidaá ndéé kómi ña u'u, ta nì iin ña'a o kãndeé kendava'an xí'ín ndó.

20 Tído ná dá'a nì kadij téi ini ndo sa'á ña seídó'o espíritu kini choon sa'ándã ndo. Di'a kadij cháá kã ini ndo sa'á ña sã kãndodó vá kuu ndo noo tuti Ndios ndã induú.

Kádi j ndã'o ini Jesús kée Espíritu ñi Ndios

21 Dá nì nakutí Jesús xí'ín ña kádi j ini nã nì kee Espíritu Ndios, dá nì kaa nã:

—Kéka'ano yu'u mií ní, tatã Ndios, mií ní kúu sato'lo induú xí'ín noñó'o yó'o, chì nì ch̃ikãã de'é ní ña yó'o noo nã ndichì, xí'ín nã kátóni ini. Ta nì na'a ñãn noo nã ko kátóni va'a ini. Jaã, k̃i'lo dión nì kee ní, tatã, ch̃i k̃i'lo dión nì na'ta'an ini mií ní.

22 "Ta ndidaá ña'a nì nak̃i'lo tatã Ndios noo yu'u. Ta nì iin to'ón ñayuu ko ná'á ndã yoo kúu de'e Ndios, chì iin to'ón diñi miío tatã Ndios kúu nã ná'á ñaá. Ta nì iin to'ón ñayuu ko ná'á tatã Ndios, chì iin to'ón diñi de'e va na kúu nã ná'á ñaá, xí'ín nã nì ch̃ikãã ini de'e Ndios na'a nã noo —kaá nã.

23 Dá nì nãndiú koo na nì sã nde'é ná noo tãa x̃ionoo xí'ín ná, dá nì kaa nã xí'ín sa'va'a mií vá tãa ñoo:

—Ndiká'an ndi kúu ví nã xiní xí'ín noo ña xiní mií ndó viti.

24 Chì ká'ín xí'ín ndó ña kuã'á ndava'o profeta xí'ín rey nì ka'án rá koni rã ña xiní ndo'ó viti, tído ko ní xiní ta'on raã. Ta nì ka'án rá kueidó'o ra to'on seídó'o ndó viti, tído ko ní seídó'o ta'on raã —kaá nã.

Di'a kua'ãn ña nì daná'a Jesús sa'á ña va'a nì kee iin tãa kuendã Samaria

25 Tá nì ndi'í, dá nì nãkuíjn ndichi iin tãa dána'a ley, dá chì kóni rã korndodó rá Jesús. Dá nì ndato'ón ñaá rá:

—Maestro, ¿ndi k̃iãn kánian kee, dá nì'í ña kataki chíchíí?

26 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi kaá ley Moisés? ¿Ndi k̃iãn kãndaã inon ña ká'ãn?

27 Dá nì kaa ta dána'a ley ñoo:

—Di'a va kaããn: "Konì ndo sato'lo yo Ndios xí'ín ndino'lo niõ ndo, xí'ín ndino'lo ini mií ndó, xí'ín ndidaá kúu ndéé ndo, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo. Ta ku'u ini ndo sa'á ñayuu x̃i'ín ndó táto'on k̃i'lo ndó'lo ndó xí'ín mií ndó."

28 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a nda'lo nì nãndiú né'ón ña nì ndato'ín yo'ó. Kua'án viti, ta keeón ña, dá konon kataki chíchón.

29 Dá nì ndukú tãa ñoo ndi kee ra kendaã rã ña ká'án mií rá. Kúu nì kaa rã xí'ín Jesús:

—¿Ndá yoo kúu ñayuu x̃i'ín yu'u ñoo?

30 Dá nì ka'ãn Jesús xí'ín rá:

—Iin kuu dá nì keta iin tãa ñoo Jerusalén. Dá nì kee ra konoo ra kua'ãn rã íchì kua'ãn

chí ñoo Jericó di'a. Ta íchí ñoo ñi kankuei ta ku'i'íná ñi tiin ñáá rá. Kúú ñi taxí vichí ñáá rá. Ta kúú ñi kani kini ñáá rá. Sạ ndạ kuu rạ. Dá ñi kee ta ku'i'íná ñóo kua'an rạ.

³¹ Ta kúú íchí ñóo konoo iin ta duti kua'an rạ. Tá ñi xini rạ kándu'u tạ ñi tarkue'e ñóo, ta kúú ñi kaọ xoo va ra ñi ya'a ra kua'an rạ.

³² Kúú ñi kasandaá ta'ani iin tạ levita kéchóon ve'e ño'ó ká'ano kua'an rạ. Tá ñi xini rạ kándu'u tạ ñi tarkue'e ñóo, kúú ñi kaọ xoo ta'ani ra ñi ya'a ra kua'an rạ.

³³ Tido iin tạ kuendá Samaria kua'an ta'ani íchí ñóo. Tá ñi xini rạ kándu'u tạ ñi tarkue'e ñóo, kúú ñi kixian ñi ku'u ndạ'oni in rạ sa'a rá.

³⁴ Ta kúú ñi natuu yati ra noọ kándu'u rọón. Dá ñi kuei ra siti xi'in vino noọ ñi tarkue'e ñóo, dá ñi kao noo rạán iin dá'on. Dá ñi chịnóo ñáá rá sạtạ burro rạ né'e ra kua'an rạ. Dá ñi saạ rạ iin ve'e noọ kidi ñayuu xika íchí ñóo. Dá ñi sạ iọ rạ ñi sạ ndaa ñáá rá.

³⁵ Tá ñi tịu noọ iin kạ kuu ñi kasandaá hora ko'on rạ. Dá ñi taọ rá uu di'ón plata, dá ñi xi'ó raan noọ sạto'ó ve'e ñóo. Dá ñi kaa rạ xi'in rá: "Kee ní ña manj koto ní tạ yó'ó. Tá ñi kandaá ní cháá kạ di'ón mií ní ñi xito ní rạ, dá tá ná nandiọ kọoi, dá nandiọ né'i di'ón ní", kaa rá.

³⁶ Ta viti, ỉndí káa iin tạ noọ ndin onj tạ yó'ó ná'a ña mián ndaa ndisa ñayuu xi'in rá kúú tạ ñi tarkue'e tạ ku'i'íná ñóo, ká'an yó'ó?

³⁷ Dá ñi kaa tạ dána'a ley ñóo:
—Tạ'an rạ ñi ku'u ini sạ'a tạ ñi tarkue'e ñóo.

Dá ñi kaa Jesús xi'in rá:
—Ta kị'ó dión ta'ani kua'an yó'ó keeón.

Di'a ñi kuu tá ñi sạ iọ Jesús ve'e Marta xi'in María

³⁸ Dá ñi kee Jesús sạ xika na kua'an nạ. Dá ñi saạ nạ iin ñoo ló'ó, ta ñóo ió iin ñá'a naní Marta. Ta ñi natiiin va'án Jesús ve'án.

³⁹ Ta ió iin ku'an naní María, ta ñi saạan ñi sạ kọoán noọ sạ'a Jesús, ta iọan seídó'án ña dána'a nạ.

⁴⁰ Tido ndí'i cháá kạ ini Marta kéeán choon ió noọan. Dá ñi natuu yatián noọ ió Jesús, dá ñi kaaan xi'in ná:

—Tatá, ỉá kọ ndé'é ní ña iin tó'ón vá yu'u nákaạ kéchóon, ta ió oon ku'i? Ka'an ní xi'in xi ná chindeé tá'an xi xi'in.

⁴¹ Dá ñi kaa Jesús xi'in án:
—Marta, Marta. Ndí'i ndạ'oni ini yó'ó, ta nákani inọn sạ'a kua'a ndạ'ó ña'a.

⁴² Tido iin tó'ón vá ña'a kịan ndaya'i cháá kạ. Ta ñóo kịan ñi kạxi María yó'ó, ta ñi iin tó'ón ñayuu kọ kịan ketéin noọ xí kueídó'ó xi yu'u —kaá nạ.

11

Di'a kua'an ña ñi dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yọ xi'in Ndios

¹ Di'a ñi kuu tá nákaạ Jesús ká'an nạ xi'in Ndios iin xián. Tá ñi ndi'i ñi ka'an nạ xi'in Ndios, dá ñi kaa iin tạ xionoo xi'in ná ñóo:

—Tatá, dána'a ní noọ ndu'u ndi kee ndu ka'an ndu xi'in Ndios tató'on ñi dána'a Juan noọ tạ sạ xionoo xi'in ná.

² Dá ñi kaa Jesús xi'in rá:
—Tạ kua'an ndọ ka'an ndọ xi'in Ndios, di'a kaa ndọ xi'in ná:

Tatá mií ndu'u, nạ ió induú, ná natiin kuu mií ní ndidaá tá'an ñaño'ó. Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'ó.

Tátọ'on kị'ó kée ní ña kónj ní induú xaan, kị'ó dión ta'ani ná koo noño'ó yó'ó.

³ Ta kị'ó ní ña xínño'ó ndu'u kei ndú iin iin kuu kuu.

⁴ Ta ká'ano koo ini ní sạ'a kuachi ndu tátọ'on kị'ó xi'ó ká'ano ta'ani ini ndu'u sạ'a nạ yá'a noọ ndú.

Ta ọ sạ kóni ní kuei ndu noọ kuachi, ta dákáki ní ndu'u noọ ña kini.

⁵ Dá ñi kaa ta'ani na:

—Ta ndi ndáa ndó ió iin amigo, ta dao ñóo kua'an ndọ ve'e na, ta ká'an ndọ xi'in ná: "Amigo, tei tóo ní onj pan nanj'i,

⁶ dá chj ñi kasáa iin amigoj ve'i, ta xíká ñi kii ra, ta kọ tạ'ón ña'a kị'oi kei rá."

⁷ Dá kaa nạ xi'in ndó nda maá ini ve'e na: "Ọ sạ data'ónon yu'u, chj sạ ndadi vá yé'i, ta sạ kándu'u vái kidi xi'in de'i noọ xító. Sạ'a ñóo ọ kúu ta'on nakọoi kị'oi ña noọon."

⁸ Tido va'ará ná ọ nákoon na kị'oi naan noọ ndọ sạ'a ña kúú ná amigo ndọ, tido sạ'a ña ká'an téi ndọ ndíta ndó, sạ'a ñóo nakọo na kị'oi na ña xínño'ó ndó.

⁹ Tido yu'u ká'an xi'in ndó, kaka ndọ ña xínño'ó ndó noọ Ndios, ta kúú ñi'j vá ndọan. Nandukú ndọan, ta kúú ñi'j vá ndọan. Dákásá ndó yé'é, ta kúú nonọ váán noọ ndọ.

¹⁰ Dá chj ndidaá nạ xikaan, ta ñi'j náan. Ta ndidaá nạ nándukú ñá, ta ñi'j náan. Ta ndidaá nạ dákásá yé'é, ta nonọan noọ ná.

¹¹ Ta ndi ndáa ndó'ó, nạ kúú tatá, tá xíkạ de'e ndó pan kei xí noọ ndọ, ỉá xi'ó ndó iin yuu noọ xi? O, tá xíkạ xi iin tịyaká kei xí, ỉá xi'ó ndó iin koọ noọ xi?

¹² O, tá xíkạ xi iin nduu kei xí, ỉá xi'ó ndó iin tịdó'omạ noọ xi?

¹³ Kọó, dá chj va'ará kúú ndó ñayuu kini, tido tị'a ndó kị'ó ndó ña va'a noọ de'e ndó. Ỉá kọ ná'a ta'on ndó ña sạ kaá kạ ví tatá Ndios, nạ ió induú? Chj kị'ó na Espiritu ịi ná noọ ndi ndáa nạ xíkạ ñáá noọ ná —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi kaa dao ñayuu ña tao Jesús espíritu kini kée ña u'u

¹⁴ Iin kuu nákaạ Jesús taọ nạ iin espíritu kini, tá'an ña ñi kefi'j iin tạ. Dá tá ñi keta

espíritu kini ñoo kua'an, kúu nì ñaka'an va taa ñoo. Kúu nì naá ndava'o ini ñayuu ndéi ñoo.

¹⁵ Tído dao ñayuu ñoo nì kaa:

—Beelzebú, tá'an ña kúu sato'o espíritu kini, ñoo vá kían xí'ón choon noq'aa kaa, sa'a'á ñoo kándéé rá taó rā espíritu kini —kaá na.

¹⁶ Ta dao ka ñayuu ñoo kátoó korndodó ná Jesús, sa'a'á ñoo nì xiká na ña ná kee na iin ña'a ndato chí induú.

¹⁷ Tído sa ná'á vá Jesús ndi nákani ini na. Dá nì kaa na xí'ón ná:

—Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'ón ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta tá tá'andá tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noq ndéi na.

¹⁸ Ta dión ta'ani ndo'o ña u'u'ú míi noq'á tá kasá'á ta'andá tá'an xí'ón ña kéchóon noq'án, chí, ¿ndi koo kaka choon né'an? Tído ndo'ó kúu rā ká'an ña xí'ón choon nì xí'o Beelzebú taó yu'u'ú espíritu kini kéchóon noq'án.

¹⁹ Chí tá taó yu'u'ú espíritu kini xí'ón choon nì xí'o Beelzebú noq'í, dá kían, ¿ndá yoo nì xí'o choon noq ndá'a'á ta ñoo míi ndó ña taó rá espíritu kini, tá dáá? Tído taa ñoo kúu rā ná'a'á ña o duú ña ndaa kían ká'an ndo sa'í.

²⁰ Tído tá taó yu'u'ú espíritu kini xí'ón choon nì xí'o Ndios noq'í, dá kían kana'á ndó ña mián ndaa kuiti sa nì kasandaá va kuu ndu'u'ú ñayuu tixi ndá'a'á Ndios.

²¹ Tá ío iin taa ndakí ndaa rā ve'e ra xí'ón espada, dá kían ni iin tó'ón ñayuu o kúu ku'u'ú ki'ín kuiti ná ña'a'á ío noq'á rá.

²² Tído tá nì kasá'a'á iin ka taa ndakí cháá ka noq'í rā, dá kían vaá óon va kandeé rá xí'ón rá, ta kuio ndaa ndi'i ra espada rā, tá'an ña sa kandeé ini rā sa chindeé ñaa, ta dasá ndi'i ra ña sa komi taa ñoo.

²³ Ta na ko ndita xoo yu'u'ú, noq'ón kúu na xini u'u'ú ñaa. Ta na ko chindeé yu'u'ú xí'ón ña kéei, noq'ón kúu na dátuy'ú di'a ñaa.

Di'a ndó'o iin taa tá nándio koo espíritu kini nákaan ini rā

²⁴ Tá keta iin espíritu kini ini iin taa, dá kían kua'an iin xián noq'í jchí ndukúán noq nani'í ndééan. Tído tá ko nani'án noq nani'í ndééan, dá kasá'á nákani mián: “Nándio koo tukui no'í ve'e noq'í nì ketai ve'i”, kaáan.

²⁵ Tá nì nasáaan nì ndu'an ini taa noq'í nì sa ioan, kúu ndato nì natu'an, ta ñochí vii káaan.

²⁶ Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháá ka o duú mián, dá nasaaan ndu'an kaño'an ini taa ñoo. Ta kúu ka'í ka ví kasá'á ndo'ó nio rá o duú táto'on k'i'o nì sa ndo'ó nio rá sa kee espíritu kini míi noq'í ñoo —kaá Jesús.

Ndiká'án ví ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaan, kaá Jesús

²⁷ Tein ká'an na to'on yó'o, kúu nì kayu'ú vá iin ña'a'á tein ñayuu kuá'a'á ñoo:

—Ndiká'án ndi kúu ví ña'a'á nì ñakáki míi ní, na nì ñachichí míi ní.

²⁸ Dá nì kaa Jesús:

—Ndiká'án ndi kúu cháá ka ví na seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaan.

Di'a kua'an ña nì ka'an Jesús sa'a'á ñayuu xiká ña kee na iin ña ndato

²⁹ Ta kúu nì kasá'á só'óni tá'an ñayuu kuá'a'á ñoo kua'an na noq'í iin Jesús. Dá nì kasá'á Jesús ká'an na xí'ón ná:

—Ñayuu kini nda'o kúu ndo'ó, na ndéi tiempo viti, dá chí xiká ndo ña kee yu'u'ú iin ña ndato, dá kandia ndo yu'u'ú. Tído ni iin tó'ón ña ndato o kéei noq'í ndo, sa'ava'á ña ndato nì kee Ndios xí'ón Jonás kúu ña ndato koni ndo ndo'í.

³⁰ Chí táto'on nì kee Ndios iin ña ndato xí'ón Jonás tá nì tanda'a'á ñaa ná nì sa'an na ñoo ká'ano nani Nínive, k'i'o dión ta'ani kee na iin ña ndato xí'ón na nì nduu taa ñayuu yó'o noq'í ndo'ó, na ndéi tiempo viti.

³¹ Ta nakuijn ndichi ña'a'á sa dándáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'a'á ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachian sa'a'á ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noq'í xiká cháá ka ñayuu yó'o nì kixián nì seídó'án ña ndichí rey Salomón. Ta iin taa ndaya'i cháá ka kúu na iin ká'an xí'ón ndo viti'ón o duú rey Salomón ñoo.

³² Ta dión ta'ani nakujta ndichi ñayuu nì sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'a'á ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'a'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí tá nì ñana'a'á Jonás to'on va'a sa'a'á Ndios noq'í ná, ta kúu nì nandikó vá ini na sa'a'á kuachi sa kee na. Ta iin taa ndaya'i cháá ka kúu na iin ká'an xí'ón ndo viti'ón o duú Jonás —kaá Jesús.

Ká'an Jesús sa'a'á ña dátoon noq'í oq

Dá nì kaa ta'ani na:

³³ —Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko chíño'o iin ití, dá chikaa de'é naan, ta ko chikaa naan tixi iin sato. Di'a chínoo naan noq'í dikó, dá ná katoqan noq'í ñayuu kasaq ve'e na.

³⁴ Ta nduchi nóo ndo kúu táto'on iin ñoo'ó nákaa tóon ñi ndo, ña dátoon nio ndo. Sa'a'á ñoo tá va'a nduchi nóo ndo, dá kían iin níi vá túu noq'í ndo. Tído tá ko va'a nduchi nóo ndo, dá kían iin níi vá ñi ndo iin naá.

³⁵ Sa'a'á ñoo kaon koo ndo, dá kían ná dá'a ni nda'o ña tóon nákaa ini nio ndo, chí oon ni nakuijn naá noq'í ndo.

³⁶ Dá chí tá iin níi ñi ndo tóon, dá kían ni lú'u'ú ví ña iin naá koo noq'í ndo, chí ndato náye'e iin níi nio ndo, táto'on k'i'o ndato tóon iin ití —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña nì ka'an Jesús sa'a'á ña kini kée tá fariseo xí'ón tá dána'a'á ley

³⁷ Tá nì ndi'i nì ka'an Jesús, dá nì seí nda'í iin tá fariseo noq'í ná ña ná ko'on na xí'ón rá

kasá'an na ve'e ra. Dá tá n̄j saꝝ n̄a, dá n̄j ku'u na n̄j sa k̄o na mesa.

³⁸ Ta kúú n̄j naá vá iní t̄a fariseo ñoó tá n̄j xini r̄a ñ̄a k̄o ní nákata na ndá'a ná xí'in ñ̄a ñ̄o'ó t̄át̄o'on k̄i'o k̄ee mií rá, dá kasá'an na.

³⁹ Dá n̄j kaa sato'o yó Jesús xí'in rá:
—Kueí'dó'o va'a ndo, ch̄i ndidaá ndo'ó, t̄a fariseo xaꝝn, kúú r̄a nákata saꝝa'a sat̄a óon va vaso xí'in ko'q. Ta dión ta'ani k̄ee ndó xí'in mií ndó, ch̄i xini ndi k̄i'o k̄a yí yakó n̄io ndo, ch̄i n̄j nakutí ndó xí'in ndidaá ñ̄a kini xí'in ñ̄a k̄o vá'a.

⁴⁰ ¡Nandeé k̄a vían̄ xixi ndó! ¿Á k̄o ná'á ndó ñ̄a Ndios, n̄a n̄j k̄ava'a ñ̄iú ndo sat̄a vé'e, noón ta'ani kúú n̄a n̄j k̄ava'a n̄io ndo?

⁴¹ Sa'á ñoó ndino'o ini ndo k̄i'o ndó ñ̄a'a xín'ño'ó n̄a kúnda'í, ta k̄i'o dión, dá na'a ndo ñ̄a kómí ndó iin n̄io víi.

⁴² 'Nda'í kúú ví ndo'ó, t̄a fariseo xaꝝn, dá ch̄i xí'o ndó noq Ndios ux̄i ndu'ú m̄ino noq iin iin ciento ndu'ú ñ̄a kána noñ'ño'ó ndo. Ta dión ta'ani k̄ee ndó xí'in yuku lot̄a xí'in dao k̄a yuk̄u x̄ítí ndó. Tído dánkoo xoo ndó ñ̄a kee ndó ñ̄a ndaa xí'in ñ̄ayuu x̄i'in ndó, ta k̄o kóni ndo Ndios. Ch̄i ñ̄a yó'o ta'ani kánian kee ndó, tído ná dá'a ní dánkoo xoo ndó kee ndó dao k̄a ñ̄a k̄ee ndó ñ̄oó.

⁴³ Nda'í kúú ví ndo'ó, t̄a fariseo xaꝝn, ch̄i kátoó ndo k̄andeí ndó noq téi ndáya'í cháá k̄a ini ve'e noq nákata yo, ta kátoó ndo ka'an ñ̄ayuu ndisá'án xí'in ndó xí'in ñ̄a ñ̄o'ó noq xionoo ndó noq yá'í.

⁴⁴ ¡Nda'í kúú ví ndo'ó, t̄a dána'a ley, xí'in ndo'ó, t̄a fariseo xaꝝn! ¡Ndo'ó kúú t̄a uu noq! Ch̄i kúú ndó t̄át̄o'on iin yá'í nd̄ij k̄o túu náka, ta ch̄ika'anda v̄ej kúú ñ̄ayuu sat̄aán, ta k̄o xí'o na kuendá ñ̄a nákaꝝn —kaá n̄a.

⁴⁵ Dá n̄j kaa iin t̄a dána'a ley ñ̄oó:
—Maestro, xí'in t̄o'on ká'an ní xaꝝn dár'u'ú ta'ani ní ndu'ú.

⁴⁶ Dá n̄j kaa Jesús xí'in rá:
—Nda'í kúú ví ndo'ó, t̄a dána'a ley xaꝝn, ch̄i kua'á ndava'o choon kuách̄i sa'ándá ndo noq ñ̄ayuu, ñ̄a k̄o k̄andeé ná kee na, ta ni k̄o nátuu ndá'a ndo chindeé ndó ná xí'in.

⁴⁷ Nda'í kúú ví ndo'ó, ch̄i kava'a ndó náq saá kaño'o lásá profeta, n̄a n̄j sa'ání n̄a yat̄a ve'e ndó.

⁴⁸ Ñ̄a yó'o xí'o ñ̄a kándaꝝ iniq ñ̄a náta'an vá ini ndo xini ndo ñ̄a n̄j kee na yat̄a ve'e ndó xí'in n̄a n̄j sa kuu profeta Ndios, dá ch̄i miían ndaa ndisa noón n̄j sa'ání ñ̄aa, ta ndo'ó ndéi kava'a náq ná.

⁴⁹ Ta sa'á ñ̄a ndichí Ndios, sa'á ñoó n̄j kaa n̄a di'a sa'a ndo: “Tanda'á yu'ú profeta xí'in apóstol kii na, dá kane'e na t̄o'in noq ñ̄ayuu. Ta ka'ání ñ̄ayuu ñ̄oó dao na, ta kendava'a na xí'in dao k̄a n̄a”, kaá n̄a.

⁵⁰ Sa'á ñoó ndak̄a Ndios kuendá noq ñ̄ayuu ndéi tiempo viti sa'á n̄j ndidaá kúú profeta n̄a, tá'an kirá n̄j xit̄a nd̄a n̄j kasá'a sa'a ñ̄ayuu yó'o.

⁵¹ Ch̄i kánian k̄i'o ndó kuendá sa'á n̄j Abel, ta nd̄a sa'á n̄j Zacarias, n̄a n̄j xí'j yé'é ñ̄o'o, yati noq náq noq dók̄o t̄a dut̄i ñ̄a'a noq Ndios. Miían ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ñ̄a ndak̄a Ndios kuendá noq ñ̄ayuu ndéi tiempo viti sa'a ndidaá profeta n̄j xí'j sa'á.

⁵² 'Nda'í kúú ví ndo'ó, t̄a dána'a ley, dá ch̄i sadí ndo noq ñ̄ayuu ñ̄a natiin na ñ̄a ndichí xí'o Ndios, ch̄i ní mií ndó k̄o kómí ñ̄a ndichí Ndios, ta sadí ndo noq ñ̄ayuu natiin naꝝn —kaá n̄a.

⁵³ Tá n̄j ndi'í n̄j ka'an n̄a ñ̄a yó'o, kúú n̄j k̄aryí nda'o t̄a dána'a ley xí'in t̄a fariseo. Dá n̄j kasá'a rá dáta'án ñ̄aa rá, ch̄i n̄j kasá'a ndát̄o'on ndichí ñ̄aa rá sa'á kua'á nda'o ñ̄a'a,

⁵⁴ ch̄i ndúkú rá ndi kee ra dát̄uú ñ̄aa rá, dá ya'a na noq t̄o'on ká'an n̄a, dá ni'j rá ndi koo ka'an kuách̄i ra sa'a ná noq t̄a né'e choon.

12

Ndidaá ñ̄a'a kede'é yo xí'in ñ̄a ka'an kayá yó natpuan

¹ Kúú kua'á nda'o mil ñ̄ayuu n̄j nat̄aka noq ió Jesús. Sa'á ñoó n̄j kasá'a seí ní'ini tá'an ñ̄ayuu ñoó sa'á ñ̄a kua'a téi kúú ná. Dá n̄j kasá'a Jesús ká'an n̄a xí'in saꝝa'a t̄a xionoo xí'in ná, ta kaá n̄a:

—Kandaá ndo mií ndó noq ñ̄a dákuita t̄achí pan, ñ̄a kéchóon t̄a fariseo, dá ch̄i ñoó kían ná'a ñ̄a kúú rá t̄a uu noq.

² Dá ch̄i ndidaá vá ñ̄a'a ño'ó de'é, daí ñ̄a natpuan. Ta ndidaá vá ñ̄a'a kede'é ñ̄ayuu, kasandaáan ñ̄a natpuan.

³ Ta dión ta'ani, ndidaá ñ̄a n̄j ka'an de'é ndó noq iin naá, natpuan noq tóon. Ta ndidaá ñ̄a n̄j ka'an kayá ndó sa'a dó'o iin ñ̄ayuu ini ve'e, ñoó kían nd̄a din̄j ve'e dikó kanóo na kayu'ú ná k̄i'o na kuendá sa'án.

Ná o sa yu'ú yo ni iin tó'on ñ̄ayuu

⁴ 'Ta ndo'ó, amigo mií, ná dá'a ni yu'ú ndo n̄a kandeé ka'áni yikí koño ndo, dá tá n̄j ndi'í, ní iin ñ̄a'a o k̄andeé ná kee na xí'in ndó.

⁵ Tído ná kast̄o'in xí'in ndó ndá yoo kúú n̄a kánian yu'ú ndisa ndó: kánian yu'ú ndo n̄a kómí choon ñ̄a t̄anda'á ná ndo'ó ko'on ndo kaño'o ndó indaya tá n̄j ndi'í n̄j xí'j yikí koño ndo. Ta ká'in xí'in ndó ñ̄a n̄a yó'o kúú n̄a kánian yu'ú ndo.

⁶ ¿Á k̄o dikó ta'on ñ̄ayuu o'on laa kuálí sa'á uu di'ón kuálí? Va'ará k̄i'o dión nóo ya'í rí, tído k̄o nándodó ta'on Ndios sa'a ní iin rí.

⁷ Ta ndo'ó, nd̄a idí din̄j ndo ná'a Ndios ndidaá kúú. Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo, ch̄i ndáya'í cháá k̄a ndo noq ná o duú kua'á laa kuálí.

Ná o sa yu'ú yo ka'an yo ñ̄a kúú yó kuendá Jesús noq ñ̄ayuu

⁸ Dá n̄j kaa ta'ani Jesús:
—Ká'in xí'in ndó ñ̄a ndi ndáa ñ̄ayuu ká'an ñ̄a kúú ná kuendá yu'ú noq dao k̄a ñ̄ayuu,

dión ta'ani kee yu'u, na ni nduu taa ñayuu yó'o, chi ka'in sa'a ná ña kúu ná kuendáí noo ná kúu ángel kéchóon noo Ndios.

9 Ta ndi ndáa na ndáta sa'a yú'u noo dao ka ñayuu, dá kían kí'o dión ta'ani ndata yu'u sa'a ná noo na kúu ángel kéchóon noo Ndios.

10 Ta ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na ni nduu taa ñayuu yó'o, kuu va kí'o ká'ano ini Ndios sa'a ña ni ka'an na. Tído ndi ndáa na yá'a ká'an ndava'a sa'a na kúu Espíritu iñ Ndios, noón kúu na o kú'u ká'ano ta'on ini Ndios sa'a.

11 Tá ndaka ñayuu ndo'ó kua'an na ve'e noo nátake na o noo tá né'e choon, o noo tá kómí choon, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían ka'an ndo xí'in rá, o ndi kaa ndo chindee ndó mií ndó,

12 chi mií vá Espíritu iñ Ndios kúu na kí'o to'on ka'an ndo mií hora daá ñóo.

Ná o sa kátoó téi yo ña kuiká

13 Dá ni kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'in Jesús:

—Maestro, ka'an ní xí'in ñani ná kí'o xi tá'í, ña kánian ni'í noo ña ni dankoo tatá ndu noo ndú.

14 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndá yoo ni chikani yu'u ña kakuui iin taa keyko sa'a ndo'ó, o ña ka'andá ña'a noo ndo, ká'ón?

15 Dá ni kaa na xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Kandaa ndo mií ndó. O sa kátoó téi ndo ña kuiká, dá chi va'ará ná koo kua'á ña'a noo ndo, o kí'o ta'an vaan ña kandeí va'a ndó.

16 Dá ni dáki'in tá'an na iin ña'a xí'in to'on ni daná'a na, ta kaá na xí'in ñayuu ñoo:

—Ni sa io iin tá kuiká, ta kua'á nda'ó ña'a ni kana noño'ó rá.

17 Dá ni kasá'a rá nákani ini ra: “¿Ndí koo ví viti, chi koó ve'e noo ndee va'a ña ni kana noo xítio'?”

18 Dá ni kaa ra: “Di'a va keeá, tá daá. Ko'o nakaniyo yáka kuálí káa, ta ndená'ano cháa ka yoán. Ta ñoo taán va'a yó ndi ndí'i ña'a ni kana noño'ó yo. Ta ñoo ta'ani nataán va'a yó ndidaá ka ña'a né'e va'a yó.

19 Tá ni ndí'i, dá kaa yo xí'in ní'o yo: Viti kían kua'á nda'ó ña'a né'e va'a yó keta vaan kasá'an yó kua'á nda'ó kua. Ná nani'í ndee yo, ná kasá'an yó, ná ko'o yó, ná kadij ini yo viti”, ká'an rá nákani ini ra.

20 Tído di'a va ni kaa Ndios xí'in rá: “In taa ko ká'í ini kúu yo'ó, dá chi mií sakuuá viti va kuuon, ta ña ni nataán vá'ón, ¿xíni ndá yoo kasá'an vaan?”

21 Kí'o dión vá ndó'o ñayuu tá táxi va'a na ña kuiká kakuu ña'a mií ná, tído ko kuiká ta'on na noo Ndios —kaá Jesús.

Ndios kúu na ndáka ñaa

22 Dá ni kaa na xí'in taa xionoo xí'in ná:

—Sa'a ñoo ná ka'in xí'in ndó, o sa ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó, dá kataka

ndo, ta ni sa'a dá'on kandii ndó, dá kada'í ñi ndo.

23 Chi ío ña'a ndáya'i cháa ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó. Ta ío ña'a ndáya'i cháa ka xínño'ó ñi ndo o duú dá'on kandixi ndó.

24 Kande'é ndó táto'on ndó'o tükaká, chi ni ko chí'i rí tata, ni ko dákee rí, ta ni noo taán va'a rían, ta ni yáka rí koó. Tído xíto va ñaa Ndios. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndáya'i cháa ka ndo'ó o duú laa?

25 ¿Ndi ndáa ndó kandeé kua'ano iin kondó ndá'a cháa ka sa'a ña ndí'i ini ndo?

26 Ni ña nóo yó'o o kandeé ndó kee ndó, sa'a ñoo, ¿ndiva'a ndí'i téi ini ndo sa'a dao ka ña'a?

27 Kande'é ndó táto'on kí'o ndato sá'ano torí ndí'indi káa yúku, chi ko kéchóon ta'an vaan, ta ni ko káva'an dá'on kandixian. Tído yu'u ká'an xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaán tá kuiká ni sa kuu ra, tído ko ní sá ndixi va'a ra táto'on kí'o ndato téi káa torí ndí'indi yó'o.

28 Ta kí'o dión kée Ndios xí'in ita, tá'an ña káa yúku kuú viti, tído iin taan, chiño'ó naán ini xito. ¿Á ko ná'a ndó ña ndato ka ví chindee Ndios ndo'ó, taa cháa téi kándée ini ñaa?

29 Sa'a ñoo ná dá'a ni ndí'i ini ndo sa'a ndí kían kasá'an ndó o sa'a ndí kían ko'o ndó. Ná dá'a ni kaño'o téi ini ndo sa'an.

30 Chi sa'a ndidaá ña yó'o ndí'i ndava'o ini ñayuu ko ná'a Ndios. Tído tatá yo Ndios kúu na ná'a ña xínño'ó ndó ndidaá ña yó'o.

31 Sa'a ñoo di'a nandukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta kúu ndidaá ta'ani ña yó'o koo noo ndo.

Ndukú ndó koo kuiká ndó noo Ndios

32 O sa yu'u ndo, léko kuálí miij, chi ni nata'an ini táta yo Ndios kí'o na ña kaño'o ndó tixi ndá'a ná.

33 Sa'a ñoo djíko ndó ña ío noo ndo, ta chindee ndó ñayuu kúnda'í, ta kí'o dión nataán vá'a ndó ña'a ndó chí induú ini léka ko kúyatá, dá koo ña kuiká ndó chí induú, chi ñoo kúu noo ko ndí'an, ta ni tá ku'íná o kú'u ta'on ndó, ta ni tükidi o kúu dánaá ñaa.

34 Dá chi noo ío ña kuiká ndo, ñoo ta'ani nákaa ní'o ndo.

Ná kandeí nduu yo kéchóon yó noo Ndios

35 Koo ini ndo kandeí nduu ndo. Ná nandíko toon tixi ndó, ta daá ná kej ni ñó'o íti ndo.

36 Koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o kée iin taa kéchóon ve'e ndáti ra ndusaa sato'o ra, chi kua'an na iin víko tánda'a. Sa'a ñoo tá dákasá ná yé'é ni ndusaa na, kúu sa yachi vá sóno rá yé'é ñoo ndu'u na.

37 Ndiká'an ví taa kéchóon tá ni natii ñaa sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaa rá tá ni ndusaa na. Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó

ñā nachirkaa na iin dá'ón noo noo rá, ta chindei na rā mesa, dá kī'o na ñā'a kasá'an ra.

³⁸ Dá chī va'ará dao ñoó o ndikí nī ndusáa nā, tído tá nī ñatiin ñāá sato'o rā ndéi nduu rā ndátí ñāá rá, dá kīan ndiká'án ndi kúu ví tã kéchóon ñoó.

³⁹ Ta kana'á ndó ñā tá ná kandaq ini iin sato'o ve'e ndá hora kasaq tã kuí'íná ve'e na, dá kīan koo nduu nā kandaa ñān, ta o kónó kuiíó nā ku'yu tã kuí'íná ñóó kī'in kuí'íná rá ñā'a na.

⁴⁰ Sa'á ñoó kandeí nduu ta'ani mií ndó, chī mií hora kō ndátí ndó, dá nandiío kōo nā nī nduu tãa ñayúú yó'o kasaq nā —kaá Jesús.

Nā kakuu yó nā kéchóon ndaa noo Ndios

⁴¹ Dá nī kaa Pedro xí'ín ná:
—Tatá, ¿á savá'a noo ndú'ú vā nī ñakani ní to'ón nī ñakí'in tá'an ní ñoó, o noo ndidaá ní ñayuu nī ñakani nīan? —kaá rā.

⁴² Dá nī kaa nā kúu sato'o yō:
—¿Ndá yoo kúu iin tã kéchóon ndaa, iin tã ndísá'ano, ká'án ndó? Roón kúu tãa chikani nā kúu sato'o rā ka'anda rā choon noo dao kã tã kéchóon ve'e na, dá kī'o ra ñā'a kasá'an dao kã tã kéchóon ñoó.

⁴³ Ta ndiká'án ví rā kéchóon ñoó tá ná ndusaq sato'o rā, ta nī ñatiin ñāá ná nákaa rā kée ra choon nī ta'andá noo rá.

⁴⁴ Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā kī'o sato'o rā choon noo rá dándáki ra ndidaá ñā ío noo ná.

⁴⁵ Tído tá ná ñakani ini tã kéchóon ñoó: “Kueé vā ndusaq sato'o yō”, ta kasá'á rá kendavá'a ra xí'ín tãa, xí'ín nā ñā'a kéchóon noo sato'o rā, ta kasá'á rá kasá'an ra, ta kasá'á rá ko'o ra ndá xīni ra,

⁴⁶ ta kúu ndusaq sato'o tã kéchóon ñoó mií kuú kō ndátí ñāá rá, mií hora kō ná'á rá. Ta kúu dándó'o nani nā níó rá, ta tanda'a ñāá ná ko'ón rā kakaq rā noo ñó'o dao kã tã kō kéchóon ndaa.

⁴⁷ Chī sã ná'á vã tã kéchóon ñoó ndá choon nī sa'anda sato'o rā, tído kō ní sã ío nduu ta'on ra, ta kō ní kée ta'on ra choon nī ta'andá noo rá, sa'á ñoó kani ndá'o ñāá sato'o rā.

⁴⁸ Tído tá ío iin tãa kéchóon, ta kée naá rá ñā kō náta'an ini sato'o rā, roón kúu rā cháá vã ketátá rá. Chī nā nī nī'í kua'a'q choon, noón kúu nā kua'a'q kuendá ndakã sato'o nā noo ná. Ta nā nī kãndeé ini sato'o nā xí'ín kua'a'q choon, noón kúu nā kua'a'q cháá kã kuendá ndakã sato'o nā noo ná.

Nā ta'andá tá'an iin ve'e sa'a Jesús

⁴⁹ Vei yu'ú chikaai ñó'o ñayúú yó'o, ta sã kóni kī'í yu'ú ñā ná nakeí ñā.

⁵⁰ Miian ndúsã kánian kodō ndútáí xí'ín ñā vei ndó'i. Ta nda'í ndá'o kúu iniñ ndátí kasandaá kuú ñoó.

⁵¹ ¿Á ká'án ndó'o ñā kīan vei yu'ú nachindei va'í ñayuu ñayúú yó'o? Koó, chī ká'ín xí'ín ndó ñā vei yu'ú ka'anda tá'an di'a vai nā.

⁵² Dá chī ndá kuú víti chí noo kasá'á ta'andá tá'an ñayuu, dá chī noo ndéi o'ón nā ini iin ve'e, kasá'á nāá onj nā kō kúu kuendá yu'ú xí'ín uú nā kúu kuendáí. O nāá uú nā kō kúu kuendáí xí'ín onj nā kúu kuendáí.

⁵³ Chī nāá iin rā kúu tatá xí'ín de'e ra, o nāá de'e ñoó xí'ín tatá xī. Ta nāá iin nā kúu naná xí'ín de'e di'í nā, o nāá de'e di'í ñoó xí'ín naná xī. Ta nāá nā kúu xido xí'ín sãno nā, o nāá sãno ñoó xí'ín xido xī.

⁵⁴ Dá nī kaa ta'ani Jesús xí'ín ñayuu kuá'a'q ñoó:

—Tá nī xini ndó xínkuei vikō chí xoo noo kéta ndīndii, dá kaá ndo: “Koon daí víti.” Ta kúu koon ndisa rá.

⁵⁵ Tá vei tachī chí sur di'a, dá kaá ndo: “Í'íní ndá'o koo.” Ta kúu díón ndisa koo.

⁵⁶ Kúu ndó ñayuu uú noo, chī va'a tī'a ndó kándaá ini ndo sa'a indúú kaa xí'ín noñó'o yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndivá'a kō kándaá ini ndo ndi kóni kaa ñā ndato xini ndo víti?

Va'a kã ná kandōo manj yō noo Ndios víti yachi

⁵⁷ ¿Ndivá'a kō xí'o ndó mií ndó ka'í ini ndo ndi kīan kúu ñā ndaa kánian kee ndó?

⁵⁸ Tá né'e tá'an ndó kua'an ndo ve'e chónon xí'ín iin ñayuu naá xí'ín ndó, dá kīan ndj'í ini ndo, dá ná kandōo manj ini nā sa'a ndo íchí noo kua'an ndo ñoó. Dá ná o káne'e na ndo'ó saq nā noó tã né'e choon. Dá chī oon ní ví nakj'ío tã né'e choon ñoó ndo'ó noo ndá'a tã ndaa ve'e kãa, dá kadi rā ndo'ó ve'e kãa.

⁵⁹ Ta yu'ú ká'ín xí'ín ndó ñā o yáq kuiíó ndo'ó ndá ná o chíyá'í ndi'í ndó dí'ón kánian chíyá'í ndó —kaá Jesús.

13

Miian ná nandikó iní yō sa'á kuachi kée yó

¹ Ta tein tiempo daá ñoó nī kasáa dao ñayuu, ta nī ñakani na xí'ín Jesús sa'á ñā nī ndo'o dao tãa kuendá Galilea, chí nī sa'ání ñāá Pilato xīan nani dókō rá kítí noo Ndios, ta nī daká tá'an ra nī tãa ñoó xí'ín nī kítí ñoó, kaá rā xí'ín ná.

² Dá nī kaa Jesús:

—¿Á ká'án ndó ñā tã Galilea ñoó kómí kua'a'q cháá kã kuachi o duyú dao kã nā ñoó rā, sa'á ñoó nī ndo'o ra díón?

³ Ká'ín xí'ín ndó ñā kō tã'ón díón kíán. Tído tá ná o nándikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó, dá kīan ndidaá ta'ani ndó kuu tãto'ón kī'o nī xí'í tãa ñoó.

⁴ Ta sa'ón onj tãa nī xí'í tá nī kankao torre Siloé ñoó satã rá. ¿Á ká'án ndó ñā nī sã kuu ra tã kómí cháá kã kuachi noo dao kã nā ndéi ñoó Jerusalén ñoó?

5 Ká'in xí'in ndó ña kọ tǎ'lon dión kián, tído tá ná ọ nándikó iní ndọ sa'á kuachi kée ndó, dá kián ndidaá ta'ani ndó kuu tát'lon k'i'ọ nì xì'j tǎa ñóo —kaá na.

Dána'a Jesús sa'á tañ'ọ'ọ kọ xí'ọ ku'i'i

6 Dá nì dák'i'in tá'an Jesús dao ña'a xí'in tọ'on dána'a nà nọ ọ ñayuu, ta kaá nà:

—Nj sa io iin tǎa, ta nì dandée ra iin tañ'ọ'ọ nọ ọ káa yíto uva ra. Ta sa sá'an ra sa ndukú rá ku'i'i nọ ọ ra kei rá. Tído kọ ní sá nì'j ta'on ra rì.

7 Dá nì kaa ra xí'in tǎa ndaá yíto uva ñóo: “Sá nì xìno va onì kuia kixii ndukú ku'i'i nọ ọ tañ'ọ'ọ yó'ọ, tído nì iin ku'i'i kọ in nọ ọ ra. Sa'á ñóo va'a kaan ná ka'anda yó'ọ ra, dá chù kétéin oon rá in rá nọ'ọ'ọ yó'ọ.”

8 Dá nì kaa tǎa kéchóon ñóo: “Tatá, konó nì iin kuia víti ká nákuin rá, dá ná ko'in katai sa'a ra, dá ná taáin tei'j.

9 Tá nì xì'ọ rá ku'i'i, dá kián nakuiin rá. Tá ko'ọ ña'á ní xì'ọ rá, dá kián ka'anda yó rá”, kaá ra —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a'a Jesús iin ñá'a nì kutódo sata

10 Tein iin kuú nání'j ndée nà Israel, nákaa Jesús dána'a nà ini ve'e nọ ọ náta nà ñóo ñóo.

11 Ta ñóo nákaa iin ñá'a, ta sa nì xìno sa'on onì kuia kú'an, chù nì kutódo sata kée iin espíritu kini. Ta kọ kuú ta'on nakuiin ndichi ndaagan.

12 Tá nì xini ñaá Jesús, dá nì kana ñaá nà. Dá nì kaa nà xí'an:

—Sá nì kexoo va kue'e ndó'ọ ní viti, naná.

13 Dá nì chìnóo na ndá'a ná sata. Ta kúu vít'ón nì nakuiin ndichi ndaagan. Dá nì kasá'an keká'anoán Ndios.

14 Tído tǎa dándáki ve'e ndó, nì karyii ndá'ọ ra, chù nì nduv'a'a Jesús tǎ'ána ñá'a ñóo tein kuú nání'j ndée nà Israel. Dá nì kaa tǎa ñóo xí'in ñayuu ñóo:

—Ío iño kuú kii tein na ve'e Abraham, dá tein kuú dáá nduv'a'a ndó. Ọ sa kii ndó nduv'a'a ndó tein kuú nání'j ndée yọ.

15 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tǎa uu nọ ọ vá kúu ndó. ǎ kọ ndáxí ta'on ndó chee ndọ ọ burro ndọ nọ ndíko rì sasá'an rì tein kuú nání'j ndée yọ, dá kandaka ndó rì ko'on rì ko'ọ rì tǎkuji?

16 Ñá'a yó'ọ nì kii tein na ve'e Abraham, ta sa nì xìno sa'on onì kuia nì kexíxi ña u'u nì so'oni ñaáan xí'in kue'e yó'ọ. ǎ ọ kúu ta'on ndaxí yu'u ñá'a yó'ọ nọ ọ kue'e ndó'an tein kuú nání'j ndée yọ, tá dáá?

17 Tá nì kaa nà dión, kúu nì xika'an nọ ọ tǎa kọ náta'an ini ñóo. Tído ndidaá kúu ñayuu ñó'ọ ini ve'e ñóo nì kadij ini sa'a ndidaá ña'a ndato nì kee Jesús.

Di'a kua'an ña nì dǎná'a Jesús sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu nà

18 Dá nì kaa Jesús:

—ǎNdí kián dáó kúu xí'in tọ'on kée Ndios dándáki na ñayuu nà, ká'an ndó viti? Ta, ǎndá kián dák'i'in tá'in xí'an, dá kanda iní ndọ sa'án?

19 Kián tát'lon iin tata ló'ọ naní mostaza, ña nì chí'i iin tǎa nọ'ọ'ọ rá, ta kúu nì sa'anoan, ta nì nduuan iin yíto ká'ano. Ta nì kasáa laa nì kava'a rí tǎkà rì tein ndá'a ra.

20 Dá nì kaa tuku Jesús:

—ǎNdí kián kúu ña dák'i'in tá'in xí'in tọ'on kée Ndios dándáki na ñayuu nà, dá kanda iní ndọ?

21 Kián tát'lon kée ña dákuitǎ tǎchí yúsa kava'a pan, ña nì tiin iin ñá'a, ta nì dák'i'in tá'an ña'an onì yáxí harina, dá nakuitǎ tǎchian.

Yó'ọ dána'a Jesús ña koo ini yọ ku'u yó nọ kúu yé'é ku'in

22 Ta sa daná'a Jesús tọ'on va'a sa'a Ndios nọ ọ ñayuu ndéi ñóo ná'ano xí'in ñóo kuáli nọ ọ chika'anda nà kua'an nà ñóo Jerusalén.

23 Dá nì ndatọ'on ñaá iin tǎa, ta kaá ra xí'in ná:

—Tatá, ǎ cháá vá ñayuu nì'j ña kǎki na nọ ọ kuachi ná?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

24 —Cho'on ini ndọ ku'u ndó nọ ọ kúu yé'é ku'in, dá chí ká'in xí'in ndó ña kua'á ndava'ọ kúu ñayuu katóo ku'u, tído ọ kándeé ta'on na ku'u na.

25 Chí tá nì ndi'i, dá nakuiin nà kúu sato'ọ ve'e yé'é ku'in ñóo, dá kadi nà yé'é ná. Ta ndó'ọ, nà nì kandọ ndíta sata ve'e, kasá'a kayu'ú ndó nà, ta dákásá ndó yé'é, ta kaa ndọ: “Tatá, tatá, konó nì yé'é ná ku'u ndu'u.” Dá kaa nà kúu sato'ọ ve'e di'a xí'in ndó: “Kọ ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ndó.”

26 Dá kasá'a ndó ka'an ndọ xí'in ná: “Ndu'u kúu nà nì sasá'an dáó xí'in ní, ta sa xí'i nduú ndu xí'in ní, ta sa daná'a ní nọ ọ ndú nọ ọ yá'i ñóo ndu.”

27 Dá kaa nà xí'in ndó: “Sá nì ka'an vei xí'in ndó ña kọ ná'á ta'an vei ndá yoo kúu ndó. Kuxoo ndidaá ní ndó kua'an ndọ nọ ọ, chí kúu ndó ñayuu kée ña kini”, kaa nà.

28 Ta ndó'ọ, nà kandọ sata ve'e ñóo, nda'i kasá'a ndei'j ndọ, ta nakuchi tá'an nọ'ọ ndó, chí koni ndọ Abraham xí'in Isaac, xí'in Jacob xí'in ndidaá kúu profeta Ndios kande'i na nọ ọ dándáki Ndios, ta ndó'ọ kúu nà kọ ní nì'j ichi kande'i ndó ñóo.

29 Ta kasaa ñayuu nì kii chí xoo nọ ọ xíno ndjindii, xí'in nọ ọ kétaan, xí'in xoo norte xí'in xoo sur, dá nde'i na mesa, dá kasá'an na nọ ọ dándáki Ndios.

30 Kana'á ndó ña ndéi dao ñayuu kúu nọ ọ ndi'i kuii tiempo viti, nọ ọn di'a kakuu nà nakuita nọ ọ nọ ọ Ndios tiempo daá. Ta nà kúu nà kúu nọ ọ nọ ọ ñayuu tiempo viti, nọ ọn

di'a kakuu na noo ndi'i kuii noo Ndios —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ndei'i Jesús sa'a na ñoo Jerusalén

31 Ta mií kuú dáá ñóó ni kasáa dao tá fariseo. Dá ni kaa rá xí'in Jesús:

—Kua'an keta ní, ta kua'an ní iin ka xián, dá chi kóni rey Herodes ka'aní rá mií ní.

32 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'an ndo, ta ka'an ndo xí'in ndikuii maña ñóó ña kanoo jí yu'u tavéi espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta nduva'i na kú'u viti xí'in taan, dá tá ni xinkoo oní kuú, dá dándi'i choon vei.

33 Tído kuú viti, xí'in taan, xí'in idá kánian kanoo jí vái ichi kosaa Jerusalén, dá chi ko kánian kuu iin profeta iin ka xián, sava'a ñoo Jerusalén vá kúú noo kánian kuu na.

34 jNa ñoo Jerusalén, na ñoo Jerusalén, ndo'o kúú na sa'áni ndidaa profeta, ta chíyúú ndó ndidaa na tánda'a Ndios vei kast'o'on xí'in ndó! jNdidaa ví ta'ándá ni ka'an yu'u ña kían nditúti ndó'o táto'on kí'o kée iin tíñoó nditúti rí de'e kuáli rí nátaán vá'a rí tíxi ndixi rí, tído ko ní xí'in ta'on ndó!

35 Kana'a ndó ña kasandaá iin kuú, dá kandoo íí vá ve'e ndó. Ta ká'in xí'in ndó ña o koní ka ndo'o yu'u ndá rá ná kasandaá kuú kaa ndo: “Na ká'ano kúú na vei xí'in choon Ndios, na kúú sato'o yo” —kaá Jesús.

14

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ta ndo'o kue'e néin ñíi

1 Iin kuú nani'i ndéé na ñoo Israel, ni ku'u Jesús ve'e iin ta fariseo né'e choon kasá'an na. Ta ndéi ta'ani dao ka tá fariseo nání rá Jesús.

2 Ta mií yati noo ío ná ñóó ío iin ta ndó'o kue'e néin ñíi.

3 Dá ni kaa Jesús xí'in ta dána'a ley, xí'in tá fariseo ñóó:

—¿Á sónó ley yo ña nduva'a yó iin na kú'u tein kuú nani'i ndéé yo? —kaá na.

4 Tído tádi oon va ndéi ra. Dá ni tiin Jesús ndá'a tá kú'u ñóó. Kúú ni nduva'a ñaá ná. Dá ni tánda'a ñaá ná kua'an nó'o rá ve'e ra.

5 Dá ni kaa na xí'in ta ndéi nání ñaá ñóó:

—Tá ío iin káa ndó ná kankao burro ndo o chee ndo ini da'o, ¿á o kó'on kíi ta'on ndó taó ndo rí, va'ará kuú nani'i ndéé yo kíán?

6 Ta ni iin tó'on to'on ko ní ni'i rá nandiío né'e ra noo ña ni ka'an na xí'in rá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndi kee yo tá kua'an yo iin víko

7 Ta ndé'é Jesús táto'on kée ñayuu ñóó káxi na téi kúú noo noo kánian kande'i ñayuu ndaya'i. Dá ni daki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo ñayuu ni nataka ñóó, ta kaá na:

8 —Tá ni kana na ndo'o ko'on ndo noo ío víko tánda'a, o sa kóo ini ndo kande'i ndó noo téi kúú noo, chi oon ni kasaa iin ka ñayuu ndaya'i cháá ka o duú ndo'o,

9 dá kasaa na ni kana ndo'o xí'in iin ka ta ñóó, ta kaa na xí'in ndó: “Ndakuiin noo téi xaan ná nono ko na yó'o.” Dá kían kánian ndakuei ndó ko'on ndo xí'in ña kaka'an noo ndo, dá ko'on ndo kande'i ndó noo téi iin nda sata kuii.

10 Sa'a ñóó tá ni kana na ndo'o ko'on ndo víko, va'a ka kande'i ndó noo téi iin nda sata kuii. Dá kían tá ni kasaa na ni kana ñaá ñóó, dá kaa na xí'in ndó: “Amigo, kua'an ya'a ní noo téi kúú noo káa koo ní” kaa na. Díón, dá kían natiin ndó ñaño'o noo na ndéi mesa ñóó.

11 Chi ñayuu chindaya'i mií, noon kúú na kandoo noo di'a. Ta na kénóo mií, noon di'a kúú na kandaya'i noo Ndios —kaá na.

12 Dá ni kaa ta'ani na xí'in tá fariseo, tá'an rá ni kana ñaá ñóó:

—Tá kua'on keeón iin víko, tá ki'on ña kadé'in ñayuu o ña'a kadíni na, o sa kánón amigon, ni ñañon, ni tá'on, ni na kuiká ndéi yati xí'in. Chi oon ni ví kaa ta'ani na yo'o, ta kí'o ta'ani na ña'a kasá'on, dá kían sa ni nani'i vóon ya'avón sa'a ña ni keeón xí'in ná.

13 Sa'a ñóó tá kua'on ki'on ña'a kasá'an ñayuu, va'a cháá kaan kanón ñayuu kúnda'i, xí'in na ko'o ndá'a o sa'a, xí'in na ko kuú kaka, xí'in na ko túu noo,

14 díón, dá kían natiión ña va'a noo Ndios, chi o kúu ta'ani nandiío né'e ñayuu ñóó ña maní ni keeón xí'in ná, sa'a ñóó nani'i yo'o ya'avón noo mií Ndios tá ná kasandaá kuú nataka ñayuu ndaa —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin ta ni kee iin víko ká'ano

15 Tá ni seido'o iin ta ío nduú xí'in Jesús mesa ña ni ka'an na, dá ni kaa rá xí'in ná:

—Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, tá'an na kasá'an noo ío Ndios dándáki na.

16 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ni sa ío iin ta, ta ni ka'an rá kee ra víko. Dá ni kana ra kua'a nda'o ñayuu kasá'an na víko ñóó.

17 Tá ni kasandaá hora kadíni na, dá ni sa'anda rá choon noo tá kéchóon noo rá ña ná ko'on rá kuaka ra ñayuu ni kana na ñóó. Dá ni kee ra kua'an rá, ta ni kaa rá xí'in ná: “Ná ko'o, chi sa ío nduu va ndidaa ña kadíni ndó.”

18 Tído ndidaa vá ñayuu ñóó ni ndaka ña maní noo tá kéchóon ñóó. Chi ta mií noo ñóó ni kaa di'a: “Viti'on ni xiiin iin ñó'o, ta kánian ko'in kande'i ña. Sa'a ñóó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'i.”

19 Dá ni kaa iin ka rá di'a: “Viti'on ni xiiin o'on yunta chee, ta kánian ko'in koto ndodói rí. Sa'a ñóó ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'i.”

20 Dá nì kaa iin kà rà dì'a: "O òwú nì tándá'á véi, sà'á ñòó o kúu ta'on saaj."

21 'Dá nì nandíó koo ta kéchóon ñoo nì ndísáa rà, dá nì nakí'o ra kuendá noo sato'o rà. Kúu nì karyíi ndá'o sato'o víko ñoo. Dá nì kaa rà xí'ín rá: "Kua'án kíi ndidaá kei ná'ano xí'ín kei kuáli ñó'o ñoo yó'o, ta kandaka kíjón nà kúnda'í ndéi ñoo kison, xí'ín nà koo ndá'á o sa'a, xí'ín nà koo kuú kaka, xí'ín nà koo túu noo."

22 Tá nì ndí'i nì kee tã kéchoon ñoo dión, dá nì kaa rà xí'ín sato'o rà: "Tatá, sà nì keei choon nì sa'anda ní nooi. Tído ió ñí vã cháá kã noo kandeí na."

23 Dá nì kaa tuku tãa kúu sato'o víko ñoo xí'ín tã kéchóon ñoo: "Kua'án kíi ndidaá kei xí'ín ndidaá íchí kuíjín, ta kendúsã xí'ín ñayuu ndéi ñoo ná kii na, dá ná kutí ve'i."

24 Chì ká'ín xí'ón ñã nì iin tó'ón ñayuu nì kanai mií noó, o nì'í tã'ón ñã nì kenduui kadíni na", kaá rà —kaá Jesús.

Kánian kee yó dì'a tá ká'án yó kanoo yó xí'ín Jesús

25 Kua'á ndá'o ñayuu kua'an xí'ín Jesús. Dá nì nandíó koo na, dá nì kaa nã xí'ín ná:

26 —Tá ió iin káa ndó ká'án kanoo xí'ín yu'u, tído ndí'i ini ndo sa'a tatá ndo xí'ín naná ndo, xí'ín ñadi'í ndo, xí'ín de'e ndó, xí'ín ñani ndo, xí'ín kí'o ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a mií ndó, dá kíãñ o kúu ta'on kakuu ndó nã kanoo xí'ín yu'u.

27 Dá chì nã koo xí'o mií ñã kadokó cruz ná kii na satã yú'u, dá kíãñ o kúu ta'on kakuu na nã kanoo xí'ín yu'u.

28 Dá chì, ¿ndi káa iin káa ndó ká'án kava'a iin ve'e, á koo sá koo ndó dinñó'ó kã taó kuendá ndo, kande'á á keta dí'ón né'e vã'a ndó ñoo, dá dáxino ndóan?

29 Dá chì tá sã nì chikáã ndo sa'án, ta koo keta kã dí'ón ndo ñã kíãñ dáxino ndóan, dá kíãñ kasá'á vã ñayuu kuakj ndaa ñaa ná,

30 chì kaa nã ka'an nã sa'a ndo: "Nda'í tãa nì ka'án kava'a ve'e yó'o, chì koo ní kándeé ta'on ra dáxino raan."

31 "Ta, ¿ndi kée iin rey tá ká'án rá ko'on rà naá rà xí'ín iin kã rey? ¿Á koo sá koo ra dinñó'ó taó rá kuendá, nde'á á kándeé uxj mií soldado rà naá rà xí'ín iin kã rey, tá'an rà ve'i xí'ín oko mil soldado?"

32 Ta tá taó rà kuendá ñã o kándeé ta'on ra, dá kíãñ, tá o ñá'á kasandaá yati iin kã rey ñoo, tãnda'á rá choon kua'an noo iin kã rey ñoo nde'á ndí kíãñ kánian kee ra, dá nandei vã'a ra.

33 Kí'o dión ta'ani kánian taó kuendá vã'a ndó, chì ndi ndáa ndó koo kóni dánkoo ndí'i ñã'a kómí ndó sa'a yú'u, dá kíãñ o kúu ta'on kanoo ndó xí'ín yu'u.

Dì'a kee yó tá nì ndí'i ñã o'ova ñii

34 'Ñã vã'a kúu ñii, tído tá nì ndí'i ñã o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'án, dá ndu'o'ova tukuwan?

35 Sã'á ñoo koo chóon kãan kakian te'i'í noñó'o, ta nì koo kándeé kãan dándí'an díko te'i'í. Sã'á ñoo satá va naan satã vé'e. Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kueidó'o vã'a ndó —kaá Jesús.

15

Dì'a kua'an ñã nì daná'a Jesús sa'a iin tãa nì ndaño'ó iin léko

1 Ta kua'á ndá'o tãa kí'ín yá'i sa'a ñó'o xí'ín dao kã ñayuu kaá rà kómí kuachi nì natuu yati noo Jesús kueidó'o ñaa ná.

2 Dá nì kãsa'á tá fariseo xí'ín tã dána'a ley kãna'á rà xí'ín Jesús, ta kaá rà:

—Nátiin vã'a tãa káa ñayuu kómí kuachi, ta sásá'an dáó rá xí'ín ná.

3 Dá nì ðakí'ín tá'an Jesús dao to'on xí'ín ñã dána'a nã,

4 ta kaá nã:

—Ndi ndáa ndo'ó kómí iin ciento léko, tá nì ndaño'ó iin rí, ¿á koo dánkoo ta'on ndó komj díko sa'on komj ríon ndã yukú jchí ñoo, ta koo'on ndo nandukú ndó kirí nì ndaño'ó ndã kandeé ndó nani'í ndo rí?

5 Dá tá nì nani'í ndo rí, dá nadokó ndo rí no'o ndo xí'an kádij ini ndo.

6 Tá nì ndusáã ndo ve'e ndó, dá dátaká ndo amigo ndo xí'ín nã ndéi yati xí'ín ndó, dá kaá ndo xí'ín ná: "Nakí'í ndo kandeí dij ndo xí'ín, chj sã nì nani'í vái lékoj, kirí nì ndaño'ó ñoo."

7 Ká'ín xí'ín ndó ñã kádij cháá kã ini na ndéi induu sa'a iin nã kómí kuachi tá nì nandikó ini nã sa'á kuachi kée na, o òwú sa'a komj díko sa'on komj ñayuu ká'án kúu ná na ndaa, nã ká'án ñã koo xinñó'ó nandikó ini nã sa'á kuachi nã.

Dì'a kua'an ñã nì daná'a Jesús sa'a iin ñá'a nì ndaño'ó iin dí'ón

8 Ta ndi káa iin ñá'a né'e vã'a uxj dí'ón plata, tá nì ndaño'ó iian, ¿á koo nátoon ta'an vaán ñó'o íti, ta natú'u vã'an ve'án nándukú kueéan dí'ón nì ndaño'ó ñoo ndã kándeéan nani'an ñá?

9 Tá nì nani'an ñã, dá dátakãan amigoan xí'ín na ndéi yati xí'án, dá kaãan: "Nakí'í ndo kandeí dij ndo xí'ín, chj sã nì nani'í dí'óin, ñã nì ndaño'ó ñoo."

10 Dión ta'ani kádij ini ángel kéchoon noo Ndios sa'a iin nã kómí kuachi tá nándikó ini nã sa'á kuachi kée na —kaá Jesús.

Dì'a kua'an ñã nì daná'a Jesús sa'a ñã nì xí'o ká'ano ini iin tãa sa'a de'e ra

11 Dá nì kaa ta'ani Jesús xí'ín rá:

—Ní sa'io iin tãa, ta nì sa'ndeí uu de'e na.

12 Iin kuú, dá nì kaa tãa ló'o ñoo xí'ín tatá xj: "Tatá, viti kíãñ kí'o ní ñã kánian nì'í yu'u sã'á ñã kúú de'e ní." Dá nì xj'o tatá xj ñã kánian nì'í xj.

13 Tá nì yá'a cháá kuú, dá nì òkò xí ndi-daá ñá'a nì nì'í xí noo tatá xí. Dá nì kee xí kua'an xí xí'ín òkò ñá'a iin ñá'a xíká. Ta ñá'a nì kendava'a xí xí'án noo ñá'a ió ñayúú yó'o.

14 Dá tá nì òkò xí òkò ñá'a xí, dá nì kásáá tama ñá'a noo ñá'a. Ta kúú nì kásá'a xí'í xí òkò.

15 Dá nì sa'an xí nì ndukú xí choon kee xí noo iin taa ió ñá'a noo ñá'a. Dá nì xí'o taa ñá'a choon noo xí ñá'a kò'on xí noo kúú noo ñá'a rá kakaá xí kandaka xí kochí.

16 Ta sa'a ñá'a kuiko nda'o xí, sa'a ñá'a nda'í nì ka'an xí ndinoò inì xí keí xí ñá'a sei kochí ñá'a, chí kò in ta'on xí'o ñá'a keí xí.

17 Dá nì kixian nì nakani inì xí: "Kándò òkò ñá'a sásá'an taa kéchóon ve'e tatá, ta yu'u, nda'í xí'í òkò ñá'a káa'í yó'o.

18 No'o vai ve'e tatá. Tá nì nasáá, dá kaa'í xí'ín ná: Tatá ló'o, nì yá'a nì noo Ndios, ta nì yá'a ta'anii noo mií ní.

19 Sa'a ñá'a kò káni kaa'í kakuu yu'u òkò ní. Nda'a kee ní yu'u ná kakuu iin taa kéchóon noo ní. Díon kaa'í xí'ín ná ta nasáá noo ió na", ká'an xí ió xí.

20 Dá nì ndakuin ndichi xí, dá nì kee xí kua'an nó'o xí ve'e tatá xí. Ta kúú xíká jí vá ve'i xí, kúú sa nì xini ñá'a tatá xí. Ta kúú nì kixian nì ku'u ká'ano inì ná sa'a xí. Dá nì kankono na nì sa'an nà nì nì'í ñá'a ná. Ta kúú nì nomi nì'ini ñá'a ná. Dá nì chí'ò ná noo xí.

21 Dá nì kaa xí xí'ín ná: "Tatá ló'o, nì yá'a va yu'u noo Ndios, ta nì yá'a ta'anii yu'u noo mií ní. Sa'a ñá'a kò káni kaa'í kakuu òkò ní viti."

22 Tído òkò ñá'a nì sa'anda tatá xí choon noo taa kéchóon noo ná: "Taó kí'í ndò iin da'ón sa'a, ta dáku'í'ino ndóan òkò ló'í. Ta kí'ín ndò iin òkò chíkaá ndò ndá'a xí, ta nachi'í ndò ndisa sa'a sa'a xí.

23 Ta kua'an ndò kí'ín ndò iin chikerró ndi'í cháá ká, ta ka'áni ndò rí. Dá ná kasá'an yó kande'í koo víko.

24 Chí nì sa xí'í va òkò noo, tído viti nì natakí xí, chí nì ndaño'ó vá xí, tído viti nì nani'í yó xí", kaá tatá xí.

"Ta kúú nì kásá'a ná kée na víko.

25 Tído nákaá òkò sa'ava na yúku. Dá tá nì ndisaá ra nì kuyati ra ve'e, kúú nì seíd'ò ra ká'a yaa, ta tá'í katí ndé'í díj ná sársá'a ná.

26 Dá nì kana ra iin taa kéchóon ñá'a. Dá nì nda'ón ñá'a rá: "¿Ndí kían kúu?"

27 Dá nì kaa taa kéchóon ñá'a xí'ín ná: "Kée tatá ní víko, chí nì ndisaá ñani ní. Sa'a ñá'a nì sa'anda tatá ní choon ñá'a ná ka'áni ndu'u chikerró ndi'í ñá'a, chí ió va'a ñani ní nì ndusaá xí."

28 Ta kúú nì xido nda'o inì òkò sa'ava ñá'a. Sa'a ñá'a kò kónj ta'on ra ndu'u ra ve'e. Dá nì keta tatá ra. Dá nì sei nda'í nà noo rá ñá'a ná ndu'u ra ve'e.

29 Dá nì kaa ra xí'ín tatá ra: "Ná'a vá mií ní ñá'a sa kua'á nda'ò kua'á kéchóon noo ní, ta nì

kò káá ní kí'ò ní va'ará iin kítí ló'o kee yu'u víko xí'ín ná né'e tá'an va'a xí'ín.

30 Tído sa'a ñá'a nì ndisaá iin ká òkò ní, tá'an ra nì sa'an nì kendava'a xí'ín òkò ní xí'ín ñá'a òkò mií, ta sa'a ra káa òkò ñá'a nì sa'áni ní chikerró ndi'í cháá ká."

31 Dá nì kaa tatá ra: "Òkò ló'o, yó'o kúu ra daá ió va xí'ín yu'u. Sa'a ñá'a ndidaa ñá'a kómí yu'u kúu ñá'a yó'o.

32 Tído iin ñá'a va'a kían ñá'a ná kee yó víko, ta ná kande'í òkò yó, chí nì xí'í va ñanón noo yú'u, tído viti nì natakí xí, chí nì ndaño'ó vá xí, tído viti nì nani'í yó xí", kaá ná xí'ín rá —kaá Jesús

16

Di'a kua'an ñá'a nì òkò ñá'a Jesús sa'a nì kían nì kee iin taa kéchóon

1 Dá nì kaa ta'anii na xí'ín taa xionoo xí'ín ná:

—Iin kuú dá nì sa io iin taa kú'í, ta nì sa io iin taa sa òkò ñá'a kú'í kómí rá. Tído nì kásá'a ká'ano inì ñá'a kua'í ñayuu sa'a taa kéchóon yó'o, ñá'a kéndava'a ra xí'ín ñá'a sato'o ra.

2 Sa'a ñá'a nì kana ñá'a sato'o ra, dá nì kaa ra xí'ín ná: "Nì kandaá inì ñá'a kéndava'a yó'o xí'ín ñá'a ñá'a òkò ñá'a nda'ón. Naki'ò kí'í kuenda noo sa'an, dá chí o kúu ká kéchóon noo."

3 Dá nì kásá'a taa kéchóon ñá'a ná inì ná: "¿Ndí kuú vian kee viti, dá chí tá'í vá ñá'a sato'í? Ta o kánde'e ta'oin kee choon nde'e, ta xíka'an nì noo kuatii.

4 Tído sa nì kandaá va inì ndí kían kee tá ná kasandaá kuú tá'í ñá'a sato'í, dá ná natiin va'a ñayuu yu'u ve'e na."

5 Dá nì kásá'a rá kána ra iin rá iin taa tá'í noo sato'o ra, dá nì kaa ra xí'ín taa mií noo: "¿Ndidaa tá'í ní noo sato'í?"

6 Dá nì kaa taa ñá'a: "Iin ciento yoo ná'ano sití oliva tá'í yu'u." Dá nì kaa taa kéchóon ñá'a xí'ín ná: "Jó'on, tiin tuti noo kánóo ñá'a tá'í ní, ta kakoo kí'í ní, ta chinóo ní ndáda uú diko uxí yoo sití."

7 Dá nì kaa ra xí'ín iin ká taa ñá'a: "Ta mií ní, ndidaa tá'í ní noo sato'o yu'u?" Dá nì kaa ra: "Iin ciento maquila noni tirió tá'í." Dá nì kaa taa kéchóon ñá'a xí'ín ná: "Jó'on, tiin tuti noo kánóo ñá'a tá'í ní yó'o, ta nachinóo ní ndáda komj díko ni maquila."

8 Dá nì chindaya'í sato'o ñá'a taa kò kéchóon va'a ñá'a, chí xí'ín ñá'a nì kee ra nì na'a ra mií rá ñá'a kaon nda'o ñaxintóni rá. Chí t'í'a cháá ká ñayuu kuenda ñayúú yó'o kandoo va'a na noo ñayuu xí'ín ná o duú ñayuu kuenda Ndios.

9 Sa'a ñá'a ká'an yu'u xí'ín ndo'ó ñá'a ndukú ndó nì'í ndò ñayuu kane'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'a ñá'a káva'a ndó xí'ín ná xí'ín ñá'a kú'í ió ñayúú yó'o, dá kían tá nì ndi'í ñá'a va'a kómí

ndó ñayuu yó'o, kúu sá ió va yoo natiin va'a ndo'ó noq kandeí chíchí ndó.

¹⁰ "Ta na kendaq noq lú'u ña'a, dión ta'ani kendaq na noq kua'án. Tído na ko kendaq noq lú'u ña'a kómí ná, dión ni o kendaq ta'on na noq kua'án.

¹¹ Chí tá ko kendaq ndo noq ña kujká ió ñayuu yó'o, ¿ndá yoo kúu na kandeé ini ndo'ó noq ña'a Ndios?

¹² Tá ko kendaq ndo noq ña'a dao ka ñayuu, ¿ndá yoo kí'o ña kánian ni'í ndo kakuu ña'a mií ndó?

¹³ Chí ni iin tó'on ñayuu o kúu kéchóon noq uu sato'o, dá chí iin na koni u'u na, ta iin na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko ndo Ndios, ta ndiko ta'ani ndó ña kujká —kaá Jesús.

¹⁴ Tá ni seidó'o tá fariseo ndidaá ña ni ka'an na, kúu ni sakí ndaa ñaá rá, chí ndó'o nda'o ra sa'a dj'ón.

¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndo'ó kúu rá kée ndó mií ndó ña kúu ndó taa va'a noq ñayuu, tído Ndios kúu na ná'a ndi káa niq ndo, dá chí ndidaá ña'a chindaya'i ñayuu, ñoq kían káñó'o Ndios.

Yó'o ká'an Jesús sa'a ley Moisés, ta ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios

¹⁶ Ni sa ño'o ndó tixi ndá'a ley Moisés, xí'in tixi ndá'a ña ni taa profeta nda tiempo ni kii Juan. Nda daá ká'an yu'u sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta kua'a ná ndúndéé ndu'u na.

¹⁷ Kuáchí cháá ka ndaño'ó iin tó'on dinj to'on ká'an ley Moisés, o duú ka ña naá induú xí'in noño'o yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

¹⁸ Sa'a ñoq ndi ndáa mií vá taa ni dānkoo ñadi'í ra, ta ni tandá'a rá xí'in iin ka ñá'a, roón kúu rá yá'a kée kuächí xí'in ñá'a ñoó noq Ndios. Ta ndi ndáa mií vá taa ná tanda'a xí'in ñá'a, ña ni sa'anda tá'an xí'in yíjan, roón kúu rá yá'a kée kuächí xí'in noq Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa kujká xí'in taa kúnda'i nani Lázaro

¹⁹ Dá ni kaa ta'ani na:

—Ni sa io iin taa kujká. Ta ni sa ndixi ra dá'on ndato xí'in dá'on ya'í. Ta ndidaá kuú táyí nda'o sa kee ra víko ve'e ra.

²⁰ Ta ni sa io ta'ani iin taa satí ni sa nani Lázaro daá ñoó, ta ió ni'ini ra noño'o sa'a ye'é taa kujká ñoó. Ta ni ta'an ñíj rá káa ndj'í té'íj.

²¹ Ta nda'í kóni rá ndinoo ini rá keí rá yúchí ña'a kuéi yú'u mesa taa kujká ñoó. Ta vei tina yakó ndaa ni ñíj rá noq té'íj ñoó.

²² Iin kuú, dá ni xí'íj taa kúnda'í ñoó. Dá ni kii ángel né'e ñaá ná kua'an na induú koo ra

xí'in Abraham. Ta ni xí'íj ta'ani tá kujká ñoó, kúu ni nduxi va ra.

²³ Ta noq nákaq rá ndó'o nani niq rá in-dayá, ni ndane'e noq rá. Ta kúu nda xiká ñoó ni xini rá noq ió Abraham, ta ió Lázaro dijn ná.

²⁴ Dá ni kayu'u tá kujká ñoó, ta kaá ra: "Tatá Abraham, ku'u ini ni sa'í, ta ka'anda ní choon noq Lázaro xaan ná dándaxi ra, sa va'ará dinj ndá'a rá ini takuij, ta ná kii ra dándaxi ra noq yáaí, chí nda'í nda'o ndó'o nani niq nákaq noq kéj ño'o yó'o."

²⁵ Dá ni kaa Abraham xí'in rá: "De'e ló'o, ndisaa inon ña va'a nda'o ni sa ioon ñayuu, ta Lázaro yó'o, nda'í nda'o ni sa ndo'o xi. Tído viti ni ni'íj xí tandéé ini ió va'a xi. Ta yo'ó, nákaq ndó'o nani niq on noq kéj ño'o xaan.

²⁶ Ta iin da'o konó nda'o kían sadí noq ndo'ó xí'in noq ndu'u. Sa'á ñoq o kúu ta'on saq na ndéi yó'o chí xaan, ta ni na ndéi xaan o kúu kii chí yó'o."

²⁷ Dá ni kaa taa kujká ñoó: "Seí nda'íj noq ní, tatá Abraham, ña tanda'a ní Lázaro xaan ná ko'on ra ve'e tatáj.

²⁸ Chí ñoó ndéi o'on ñani, ta ná ka'an ra to'on Ndios xí'in xí, dá kían ná dá'a ni kii xi yó'o, chí ndó'o nani nda'o niq nákaq."

²⁹ Dá ni kaa Abraham xí'in rá: "Sa ió va ley ni taa Moisés noq xí, xí'in ña ni taa dao ka profeta. Sa'a ñoq ná kueidó'o ra choon sa'ándaan."

³⁰ Dá ni kaa tá kujká ñoó: "Koó, tatá Abraham, o kándisa ta'on xian. Tído tá ná natakí iin na ni xí'j, ta ko'on na noq ndéi xi, dá ví nandikó ini xi sa'a kuächí kée xi."

³¹ Dá ni kaa Abraham xí'in rá: "Tá ko xí'o ra mií rá kueidó'o ra ley Moisés xí'in ña ni ka'an dao ka profeta, dá kían, va'ará ná natakí iin na ni xí'j ko'on na noq ndéi ra, ta o kándisa ta'on ra", kaá na xí'in rá —kaá Jesús.

17

Nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kue'é dao ka ñgyuu, dá y'a na kee na kuächí

¹ Dá ni kaa Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná:

—Miían ndaa kuiti kían ña daá ió va ña'a kini kexixi xí'in ndó, dá kasá'a nakani ini ndo kee ndó kuächí. Tído nda'í kúu ví na kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá y'a na kee na kuächí.

² Va'a ka ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dákata ñaá ná ini taño'o, o duú ka ña koo na dáka'an kue'é na iin taló'o ña kían ya'a xi kee xi kuächí.

³ Sa'a ñoq kandaq ndo mií ndó.

Tá ni ya'a iin ñani ndo ni kee na kuächí xí'in ndó, dá kían dánani ñaá ndó. Tá ni nandikó ini na sa'a kuächí ni kee na, dá kían ku'u ká'ano ini ndo sa'a ná.

⁴ Ta va'ará usa ta'ándá ni ya'a na ni kee na kuächí xí'in ndó iin kuú, tído tá ni nandíó

koo na us̄a ta'ándá n̄i ndak̄a n̄a ñ̄a man̄i noo ndo sa'á ñ̄a n̄i kee na x̄i'ín ndó, dá k̄ián k̄ánian ku'u ká'ano ini ndo sa'á ná ndin us̄a ta'ándá —kaá na.

Kóni t̄aa x̄ionoo x̄i'ín Jesús kandeé cháá k̄a ini ñ̄aa rá

⁵ Dá n̄i kaa t̄aa x̄ionoo x̄i'ín sato'o yo Jesús: —Chindeé n̄i ndu'u, dá ná kua'ano cháá k̄a ndu x̄i'ín ñ̄a kándéé ini ndu mií ní.

⁶ Dá n̄i kaa sato'o yo x̄i'ín rá: —Va'ará lú'u va kándéé ini ndo yu'u t̄ato'on k̄i' o leé ndik̄i mostaza, dá k̄ián kuu va ka'an ndo x̄i'ín iin yit̄o ká'ano: “To'on yo'ó miíon, ta ná kuín ini t̄año'o káa.” Ta kúu kueidó'o va rá ñ̄a ka'an ndo.

⁷ Ta ndi ndáa ndo'ó ió iin t̄a kéchóon noo ndo, tá n̄i ndisáa r̄a n̄i sa'an r̄a yúku n̄i xiti ra o n̄i s̄a ndaka ra k̄it̄i, ta, ¿á ká'an ndo di'a x̄i'ín rá: “Kua'an ya'la mesa k̄akóon kasá'ón?”

⁸ Koo, chí di'a ká'an ndo x̄i'ín rá: “Kenduu k̄i yo'ó ñ̄a'a ná kadinií, ta xa'an ní kandatón ná ndi'i kasá'in, ta ko'i t̄akují. Tá n̄i ndi'i, dá kasá'an yo'ó”, kaá ndo.

⁹ ¿Á náki'o ndó ndivé'e noo r̄a kéchóon noo ndo sa'á ñ̄a n̄i kee ra choon n̄i sa'anda ndo noo rá? Koo, k̄o k̄ee ta'on ndó dión.

¹⁰ Ta k̄i' o dión ta'ani ndo'ó, tá n̄i ndi'i n̄i kee ndó ndidaá choon n̄i sa'anda Ndios noo ndo, dá k̄ián kaa ndo x̄i'ín ná: “N̄a kéchóon oon va kúu ndu'u, dá chí sav̄a'a choon, ñ̄a k̄ián n̄i sa'anda ní noo ndu'u, sav̄a'a ño'ó vá k̄ián n̄i kee ndu”, kaa ndo —kaá Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndu'va'a Jesús ux̄i t̄aa ndó'o kue'e téi'j̄i ñ̄i

¹¹ Tá noo x̄ika Jesús kua'an na ñoo Jerusalén, ta ya'la na kua'an na noo raya noo kúu kuendá Galilea x̄i'ín kuendá Samaria.

¹² Tá n̄i kasandaá n̄a yú'u iin ñoo ló'o nákaa ñoo, dá n̄i k̄ankuei ux̄i t̄aa ndó'o kue'e téi'j̄i ñ̄i vei ra ni'í rá Jesús, tido x̄iká vá n̄i s̄a kuj̄ta ra.

¹³ Dá n̄i kayu'u rá: —Jesús, n̄a kúu maestro, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

¹⁴ Tá n̄i xini ñ̄aa Jesús, dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín rá: —Kua'an ndo na'á ndo mií ndó no'ó t̄a duti.

Ta noo x̄ika ra náki'in ra kua'an r̄a ñoo, kúu n̄i ndañó'ó ní'ini va kue'e ndó'o ra.

¹⁵ Tido tá n̄i xini iin t̄aa ñoo ñ̄a n̄i ndu'va'a ra, kúu n̄i n̄andi'ó k̄o ra k̄ayu'u rá kéká'ano ra Ndios vei ra.

¹⁶ Tá n̄i sāa r̄a noo iin Jesús, dá n̄i s̄a kuín x̄it̄i rá no'ó sa'á ná, ta n̄i xino taan r̄a nd̄a noñó'o. Dá n̄i náki'o ra ndivé'e noo ná. T̄aa yo'ó n̄i s̄a kuu t̄a kuendá Samaria.

¹⁷ Dá n̄i kaa Jesús: —¿Á o du'ú ux̄i t̄aa n̄i ndu'va'a yu'u? Ta, ¿ndeí kua'an iin k̄a ro'ón?

¹⁸ ¿Á ndadá iin tó'ón din̄i t̄a tukú yo'ó va n̄i n̄andi'ó k̄o nak̄i'o ñ̄añó'ó noo Ndios?

¹⁹ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín t̄aa ñoo: —Ndakuijn ndichi, ta kua'an viti, chí n̄i ndu'va'ón sa'á ñ̄a kándéé inon yu'u.

Di'a kua'an ñ̄a n̄i daná'a Jesús sa'q ndi k̄ián koo, dá kasandaá kuu nandi'ó k̄o tuku na

²⁰ Iin kuu, dá n̄i ndato'ón t̄a fariseo Jesús: —¿Ndá oon kasá'á Ndios dándaki na yó?

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá: —Ni iin tó'ón ta'on ñ̄ayu'u o k̄oni x̄i'ín noo t̄ato'on dándaki Ndios ñ̄ayu'u n̄a.

²¹ O kúu ta'on kaa na ñ̄a yo'ó nákaa, o káa nákaa. Dá chí s̄a dándaki va Ndios ní o ñ̄ayu'u n̄a.

²² Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín t̄aa x̄ionoo x̄i'ín ná: —Kasandaá iin kuu, dá katoó ndo k̄oni ndo kuu nandi'ó k̄o na n̄i nduu t̄aa ñ̄ayu'ú yo'ó, tido o k̄oni ta'on ndóan.

²³ Dá kasá'á dao t̄aa ka'an r̄a x̄i'ín ndó: “Yó'o n̄i kasáa n̄a”, o “Káa nákaa n̄a”, kaa r̄a. Tido ná dá'a ni kandia ndó ko'ón ndo kande'é ndó, ta o s̄a kárkuei ndó sat̄a rá ko'ón ndo.

²⁴ Chí t̄ato'on k̄i' o kúu tá s̄a ndut̄a, ta náye'e ndaa iin ní kúu indu'u, k̄i' o dión koo tá ná kasandaá kuu nandi'ó k̄o tuku na n̄i nduu t̄aa ñ̄ayu'ú yo'ó kasa'a n̄a.

²⁵ Tido miían ndus̄a din'ño'ó k̄a ndo'o nd̄a' o ní o yu'u, ta kañó'ó ñ̄aa ñ̄ayu'u ndéi tiempo viti.

²⁶ T̄ato'on k̄i' o n̄i s̄a kee ñ̄ayu'u tiempo n̄i s̄a io Noé, k̄i' o dión ta'ani kee ñ̄ayu'u kuu nandi'ó k̄o tuku n̄a n̄i nduu t̄aa ñ̄ayu'ú yo'ó.

²⁷ Chí tein kuu dáá ñoo ndéi ñ̄ayu'u sásá'an na, ta ndéi na x̄i'í na, ta ndéi na t̄anda'a ná nd̄a kuu n̄i ndu'u Noé ini barco. N̄i ndi'i, dá n̄i koon d̄aj̄i deen ñoo, ta n̄i danaá ndi'í rá ñ̄ayu'u ñoo.

²⁸ Ta k̄i' o dión ta'ani n̄i kuu tiempo Lot, chí ndéi ñ̄ayu'u sásá'an na, ta ndéi na x̄i'í na, ta ndéi na x̄iín na ñ̄a'a, ta ndéi na díko náan, ta chí'í na tata, ta k̄av̄a'a na ve'e,

²⁹ nd̄a kuu n̄i keta Lot ñoo ká'ano naní Sodoma ñoo kua'an r̄a. Ta kúu n̄i koon va ñoo'ó it̄a x̄i'ín azufre sat̄a ñoo ñoo, ta n̄i danaá ndi'an ñ̄ayu'u n̄i s̄a ndei ñoo.

³⁰ Ta k̄i' o dión ta'ani koo tá ná kasandaá kuu nandi'ó k̄o na n̄i nduu t̄aa ñ̄ayu'ú yo'ó kasa'a n̄a.

³¹ Chí tá ná kasandaá kuu dáá ñoo, dá k̄ián ñ̄ayu'u k̄andodó din̄i ve'e, ná dá'a ni noo ná ndu'u n̄a ve'e na nak̄i'in na ñ̄a'a ñoo'ó inián. Ta n̄a ñoo'ó yúku, ná dá'a ni nandi'ó kuéi na no'o n̄a ve'e na.

³² Ndusāa ini ndo t̄ato'on k̄i' o n̄i ndo'o ñ̄adi'í Lot.

³³ Chí ndidaá ñ̄ayu'u ndi'í ini dáka'ki na mií ná, no'ón di'a kúu n̄a kuu. Tido n̄a x̄i' o mií ná kuu n̄a sa'á yú'u, no'ón di'a kúu n̄a ni'í ñ̄a k̄aki na.

34 Ta ká'ín xí'ín ndó ña sakuáa kuꝑ dáá ñóó kande'i uꝑ ñayuu kuꝑi ná noꝑ iin xíto. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandꝑo.

35 Iin ve'e kaño'o uꝑ na ñá'a ndiko na. Ta iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandꝑo.

36 Uꝑ taa kaño'o yúku. Iin ra naki'in na kane'e na ko'on na, ta iin ka ra kandꝑo —kaá Jesús.

37 Dá nꝑ ndaꝑo'on ñaa taa xionoo xí'ín ná:

—¿Nde'i kúú noꝑ kooꝑn yó'o, tatá?

Dá nꝑ kaa ná:

—Noꝑ káandu'u ndii, ñóó kúú noꝑ nditúti tꝑyokó ñó'ó.

18

Di'a kua'an ña nꝑ ñaná'a Jesús sa'á ña nꝑ kee iin ná kuáan xí'ín iin ta né'e choon

1 Dá nꝑ ñakí'ín tá'an Jesús dao to'on xí'ín ña nꝑ ñaná'a na, dá ná kandaꝑ ini taa xionoo xí'ín ná ña daá kuiti xínñó'ó rá ka'an ra xí'ín Ndios, ta ná dá'a ni katuu ra ña kee ra dión, 2 ta kaá na:

—Nꝑ sa iio iin taa né'e choon iin ñoo, ta ko ní sa yu'ú ra Ndios, ta ko ní sa iio ñaño'ó rá noꝑ ni iin to'ón ñayuu.

3 Ta ñoo ñoo ta'ani ió iin ñá'a kuáan. Ta too too sa sá'an noꝑ tá né'e choon ñoo, ta kaáan xí'ín rá: “Keyíko va'a ní sa'í xí'ín ñayuu naá tá'an xí'ín.”

4 Tído sa nꝑ kua'na'á vá ko ní kékuenda ta'on ra ña ká'an ñá'a yó'o. Tído nꝑ ndi'i, dá nꝑ ñakani ini ra, ta kaá ra: “Va'ará ko yu'ú Ndios, ta va'ará ko ñaño'ín noꝑ ni iin ñayuu,

5 tído sa'á ña too too kasaá ña kuáan yó'o dáta'an yu'ú, sa'á ñoo va'a kaan ná ko'in keyíko sa'an. Dá chi tá koꝑ, dá kasaá too too tukuán dándi'i iniꝑn yu'ú.”

6 Dá nꝑ kaa ta'ani sato'yo Jesús:

—Taó kuenda ndo ña nꝑ ka'an taa kini né'e choon ñoo.

7 Ta, ¿á ká'an ndó ña o keyíko ndaa Ndios sa'á ñayuu nꝑ kaꝑi mií ná, tá'an ñayuu seí nda'i noꝑ ná nduu ñoo? ¿Á ká'an ndó ña kue'e va na, dá chindee ná ñayuu na? Koꝑ.

8 Yu'ú kúú ra ká'an xí'ín ndó ña yachi va chindee ná ñayuu na. Tído tá ná kasandaá kuꝑ nandío koꝑ na nꝑ nduu taa ñayuu yó'o kasaá na, ¿á nani'í ná ñayuu kándée ini ñaa noñó'o yó'o? —kaá na.

Di'a kua'an ña nꝑ ñaná'a Jesús sa'á uꝑ taa nꝑ sa'an ve'e ño'o ká'ano ka'an ra xí'ín Ndios

9 Ta ñoo ndéi dao ñayuu ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa, ta kénóo na dao ka na. Sa'á ñoo nꝑ ñakí'ín tá'an Jesús to'on yó'o xí'ín ña nꝑ ñaná'a na noꝑ ná, ta kaá na:

10 —Iin kuꝑ dá nꝑ kee uꝑ taa kua'an ra ve'e ño'o ká'ano yó ka'an ra xí'ín Ndios. Iin ra

kúú tá fariseo, ta iin ka ra kúú taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o.

11 Tá fariseo ñoo kúú ra iin ndichi ká'an ra xí'ín Ndios, ta kaá ra di'a xí'ín mií rá: “Tatá Ndios, náki'yo yu'ú ndivé'e noꝑ ní, chi ko kée ta'on yu'ú táto'on kée dao ka taa, tá'an ra kí'ín kuí'íná, o ra kée ña kini, o ra kée kuachi xí'ín na ko kúú ñadi'í ra. Ta ni ko kée ta'on yu'ú táto'on kée taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o káa.

12 Chi sa né'e iꝑ yu'ú uꝑ ta'ándá iin iin semana, ta dóko yu'ú uxí ña'a noꝑ iin iin ciento ña'a ní'í kéchóoin”, kaá ra.

13 Tído taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o ñoo, xíká vá nꝑ sa kuíin ra iin ra. Ta ni ko kónꝑ ra ndane'e noꝑ rá chí induú. Ta káni ndá'a rá yu'ú ndíká ra iin ra, dá kaá ra: “Tatá Ndios, ku'ú ká'ano ini ní sa'í, chi kúú iin taa kómí kuachi.”

14 Ká'ín xí'ín ndó ña nꝑ xí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi taa kí'ín ya'i sa'a ñó'o ñoo tá o ñá'a keta ra no'o ra ve'e ra. Tído ko ní kú'ú ká'ano ta'on ini na sa'a iin ka taa ñoo. Chi ndi ndaa na chindaya'í mií, noꝑ di'a kúú na kandꝑo nóo. Ta na kénóo mií, noꝑn di'a kúú na kanda'ya'í kee Ndios —kaá na.

Xíka Jesús ña manꝑ sa'a takuáli noꝑ Ndios

15 Ta ndáka ñayuu ñoo takuáli vei na noꝑ Jesús, dá chinóo na ndá'a ná dinꝑ xi. Tído tá nꝑ xini taa xionoo xí'ín ná ña kée ñayuu ñoo dión, dá nꝑ ñanáni ña rá.

16 Dá nꝑ kana Jesús taa ñoo, dá nꝑ kaa na xí'ín rá:

—Konó ndó noꝑ takuáli xaꝑn ná kii xi noꝑ yu'ú. Ná dá'a ni chituu ndó xi. Dá chi ñayuu kándée ini tatá Ndios táto'on kándée ini takuáli xaꝑn tatá xi, noꝑn kúú na ñó'o tꝑxi ndá'a Ndios.

17 Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndaa na ko kándia ña dándaki ñaa Ndios táto'on kándia takuáli ña dándaki ñaa tatá xi, noꝑn kúú na o kóni ndu'ú tꝑxi ndá'a Ndios —kaá na.

Di'a nꝑ ka'an Jesús xí'ín iin taa kuíka

18 Dá nꝑ ndaꝑo'on ñaa iin taa ndá'ya'í, ta kaá ra xí'ín Jesús:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndi káan kánian kee, dá ní'í ña kataki chíchí?

19 Dá nꝑ kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi'va'á ká'an yo'ó ña kúú yu'ú na va'a? Chi ni iin to'ón ñayuu ko kúú na va'a. Iin to'ón dinꝑ Ndios vá kúú na va'a.

20 Sa ná'á vá yo'ó ndi kua'an choon nꝑ sa'anda Ndios: o sa kéeon kuachi xí'ín iin ñá'a ña ko kúú ñadi'óon, ta o sa ka'anóon ndii, ta o sa kí'ín kuí'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón sa'a dao ka ñayuu, ta koo ñaño'ó noꝑ tatóon xí'ín noꝑ nanóon.

21 Dá nꝑ kaa taa ñoo:

—Nda ló'o vei nꝑ kasá'í seídó'i ndidaá choon yó'o.

22 Tá nꝑ seídó'o Jesús ña nꝑ ka'an ra dión, dá nꝑ kaa na xí'ín rá:

—Ndaáa iin t'ón va ña'a kámaní keeón viti, tá dáá. Kua'an díkó ndí'ón ña'a ió noqon. Ta dasón dí'ón ñoo nõo na kúnda'i, dá kían konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanooón xí'in yu'u.

²³ Tá nì seídó'o taa yó'o ña nì ka'an Jesús dión xí'in rá, kúu ndaa nda'i va nì kuu ini ra, chí tã kuiká nda'o kúu rá.

²⁴ Tá nì xini Jesús ña nì kúnda'i ini ra, dá nì kaa na:

—jNandeé ka ví kuáchi kíán, dá ndu'u na kómí ña kuiká tixi ndá'a Ndios!

²⁵ Kaon cháá ka chika'anda iin camello ya'i iin ión tukú o düú ña ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios.

²⁶ Tá nì seídó'o ñayuu ñoo t'ón yó'o, dá nì ndato'ón ná Jesús:

—¿Ndá yoo nì'i ña káki na, tá dáá?
²⁷ Dá nì kaa Jesús xí'in ná:

—Ni iin t'ón ñayuu o kándeé kee dión, tído ndidaá tá'an va ña'a kándeé Ndios kee na.

²⁸ Dá nì kaa Pedro xí'in ná:

—Kande'é ní, chí ndu'u kúu ra nì dankoo ndi'i ndidaá kúu ña'a ió noq ndú, ta xionoo ndu'u xí'in mí ní.

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Míán ndaa ná ka'in xí'in ndó; ndi ndaa míó na nì dankoo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o ñadi'í na, o tatá na xí'in naná na, o de'e na sa'a ña kóni na ña ndu'u cháá ka ñayuu tixi ndá'a Ndios,

³⁰ na yó'o kúu na nani'i kua'a ka ña'a ñayuu yó'o. Ta iin ka ñayuu saá koo chí noq nì'i ná ña kataki chíchí ná —kaá na.

Yó'o nì kast'o'on tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kíán ndo'o na, dá kuu na

³¹ Dá nì taó xoo Jesús ndin uxí uy taa xionoo xí'in ná ñoo. Dá nì kaa na xí'in rá:

—Viti kíán koka yó kua'an yo ñoo Jerusalén, dá xinkoo ndi'i ña ká'an t'ón nì taa profeta sa'a ña ndo'o na nì nduu taa ñayuu yó'o.

³² Dá chí iin taa kúu ra nakí'o ñaa noq ndá'a tã tukú, dá kedjiki ndaa ñaa rá. Ta kendav'a ra xí'in ná. Ta tuu ndaa díj ñaa rá.

³³ Dá tá nì ndi'i nì kani ñaa rá, dá ka'aní ñaa rá. Tído tixi kuú óni, dá natakí na.

³⁴ Tído kó ní kándaá kuió ini ra ndi kóni kaa t'ón nì ka'an na xí'in rá, chí ndadi va ñaxintóni rá nõo t'ón yó'o, sa'a ñoo kó ní kándaá ini ra ña nì ka'an na xí'in rá.

Di'a nì kuu, dá nì nduv'a Jesús iin taa kó túu noq

³⁵ Dá nì kuyati Jesús ñoo naní Jericó, ta yu'ú ichi ñoo ió iin taa kó túu noq sáti ra.

³⁶ Tá nì seídó'o ra ña yá'a ñayuu kuá'a kua'an na noq ió ra ñoo, dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndí kíán kúu?

³⁷ Dá nì kaa ñayuu ñoo ña Jesús, na ñoo Nazaret, kúu na yá'a kua'an ñoo.

³⁸ Dá nì kasá'a taa ñoo káyu'u rá:
—jJesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

³⁹ Dá nì danáni ñaa dao ñayuu xionoo kua'an ñoo, dá ná kutádi rá, ká'an ná. Tído nì'i cháá ka ví nì kasá'a káyu'u rá ió ra:

—jDe'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁰ Dá nì sa tuu tóo Jesús, dá nì sa'anda na choon nõo ñayuu ñoo ña ná kandaka na taa ñoo saq na noq ná. Dá tá nì saq ra noq iin Jesús, dá nì ndato'ón ñaa ná:

⁴¹ —¿Ndí kíán kónon kee xí'ón?
Dá nì kaa taa ñoo:

—Tatá, kóni natuu noqí.
⁴² Dá nì kaa na xí'in rá:

—Ná natuu noqon viti, chí sa'a ña kándeé inon yu'u, sa'a ñoo nì nduva'ón.

⁴³ Kúu viti'ón va nì natuu noq rá. Ta kúu nì kee ra kua'an ra xí'in Jesús, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. Tá nì xini ñayuu kuá'a ñoo ña nì kuu dión, dá nì kasá'a ta'ani na kéká'ano na Ndios.

19

Di'a nì kuu tá nì nqí'in tá'an Jesús xí'in iin taa naní Zaqueo

¹ Dá nì ku'u Jesús ñoo ká'ano naní Jericó, dá nì chika'anda na kua'an na me'i ñoo ñoo.

² Ta ñoo ió iin taa naní Zaqueo, ta kúu rá taa sa'ándá choon nõo taa kí'in ya'i sa'a ñoo, ta kuiká nda'o ra,

³ ta kóni ra kande'é rá ndá yoo kúu Jesús, tído kó kuú ta'on koni ñaa rá kée ñayuu kuá'a ñoo, chí iin taa latá'í vá kúu rá.

⁴ Sa'a ñoo kánkono ra nì sa'an ra cháá ka noq. Dá nì kaa ra dokó iin yíto, dá kuu koni ñaa rá, chí ñoo kánian ya'a na.

⁵ Tá nì kasandaá na noq iin yíto ñoo, dá nì nakoto ndaa na, dá nì xini na kánoo ra, dá nì kaa na xí'in rá:

—Zaqueo, kua'an noo kíj, chí kuu viti kánian katuu tóoi ve'ón.

⁶ Ta kúu kaon nì noo ra yíto ñoo, ta nì natiin ra Jesús ve'e ra xí'an kádij ini ra.

⁷ Tá nì xini ñayuu ñoo ña nì ku'u Jesús ve'e ra, kúu nì kasá'a ná ká'an na sa'a Jesús, chí kaá na ña kua'an na koo tóo na ve'e iin taa kómí kuáchi.

⁸ Ta xian tein ió Jesús ve'e Zaqueo ñoo, dá nì ndakuin ndichí ra, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Kande'é ní viti, tatá, chí ko'in ka'anda daoj ña kuiká kómí, ta ka'andaj ña nõo ñayuu kúnda'i. Tá nì ya'i nì kí'in ku'ínái ña'a iin ñayuu xí'in, dá kíán ko'in nandió né'i komí cháá ka ta'ándá nõo ña nì ya'i nì kí'in.

⁹ Dá nì kaa Jesús:

—Kuu viti nì natiin taa yó'o ña káki ra nõo kuáchi ra, chí kúu ta'ani ra tã kuendá na ve'e Abraham.

10 Chì nà nì nduu taa ñayúú yó'o kúú nà vèi nandukú, ta dákàkì na ñayuu ndíta xíká noo Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni natiin choon kakuu rey

11 Xi'an nani ndéi ñayuu ñoo seídó'o na ña nì ka'an Jesús, dá nì dákì'in tá'an na dao ñá'a xí'in to'on nì daná'a nà. Chì sa'a ña sa kua'an kuyati na ñoo Jerusalén, sa'a ñoo nì ka'an ñayuu ñoo ña yachì va kasaa Ndios xí'in ndéé dándáki na ñayuu nà.

12 Sa'a ñoo nì kaa Jesús di'a:

—Iin kuú nì sà iò iin taa, ta kúú rá de'e taa sà kuu rey, ta nì kee ra kua'an xíkà rá iin kà ñoo natiin ra choon kakuu ra rey, dá ndisaa ra.

13 Tído tá kò ñá'a kò'on ra, dá nì kana ra uxì taa kéchóon noo rá. Dá nì xì'o ra iin di'ón ndáya'i noo iin rá iin ra. Dá nì kaa ra xí'in rá: “Naka'an nda'i ndò di'ón xa'an nani kua'in”, kaá ra.

14 Tído xini u'u ñaa nà ñoo ra. Sa'a ñoo nì tãnda'á ná dao taa kua'an ka'an noo tá'andà choon ñoo ña kò kóni ta'on na ña kakuu taa yó'o rey ñoo nà.

15 Tído nì natiin va ra choon. Dá tá nì ndisaa ra ñoo ra, dá nì kana ra taa kéchóon ñoo, tá'an ra nì xì'o ra di'ón ra noo, chì kóni ra kandaá ini ra ndidaa nì nduu di'ón nì naka'an nda'i iin rá iin ra.

16 Dá nì kaa taa nì kasáa mií noo ñoo: “Tatá, iin di'ón nì xì'o ní noóí, ta nì nì'í uxì kaan.”

17 Dá nì kaa rey ñoo: “Va'a nda'o nì keeón, chì kúú yó'o iin tã kéchóon va'a. Ta sa'a ña nì kéchóon ndaaon noo lú'u di'ón nì xì'oi nooon, sa'a ñoo k'i'oi ña dándákón uxì ñoo.”

18 Dá nì kasáa iin kà taa kéchóon ñoo. Dá nì kaa ra: “Tatá, nì nì'í o'on kà di'ón noo iin di'ón nì xì'o ní noóí.”

19 Dá nì kaa rey ñoo: “Kò'in k'i'oi ña dándákón o'on ñoo.”

20 Dá nì kasáa iin kà taa kéchóon ñoo, dá nì kaa ra: “Tatá, yó'o ió di'ón nì xì'o ní noóí, chì nì chikáa va'i ña noo peñitói,

21 chì yu'ú mií ní, chì kúú ní iin taa tondó, ta náki'in ní ña'a kò ní chinóo ní, ta dákée ní noo kò ní xítí ní.”

22 Dá nì kaa rey ñoo: “Yó'o kúú iin tã kéchóon kini, ta xí'in to'on nì ka'on xa'an keyíkoj sa'on. Ta sa' ná'a yó'o ña kúú yu'u taa tondó, ña náki'in yu'u ña'a kò ní chinóoi, ta dákéei noo kò ní xítii,

23 sa'a ñoo, çndiva'a kò ní sa'on chikaagon di'ón yu'u banco, dá tá ná ndusaaj, dá natiin ña xí'in lú'u satàn, ní kúu?”

24 Dá nì kaa ra xí'in taa ndíta yati ñoo: “Kuiio ndaa ndò di'ón né'e ra xa'an, ta kua'an ndò k'i'o ndóan noo rá nì kãndeé nì nì'í uxì kaan ñoo.”

25 Dá nì kaa taa ñoo: “Tatá, sà kómí vá roón uxì di'ón.”

26 Dá nì kaa rey ñoo: “Ká'an yu'u xí'in ndó ña nà sà ió ñá'a noo, noón kúú nà nì'í cháá kaan. Ta ná kò ñá'a noo, di'a di'tá ná lú'u ña kómí ná.

27 Ta kandaka ta'ani ndó ndidaá taa xini u'u ñaa, tá'an ra kò kóni kakuu yu'u rey, ná kii ra noóí, ta ka'anda ndò dikò rá”, kaá rey ñoo —kaá Jesús.

Di'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús kua'an nà ñoo ká'ano Jerusalén

28 Tá nì ndi'i nì ka'an na ña yó'o, dá nì kee na kòkaa na kua'an nà ñoo Jerusalén.

29 Dá tá nì kasandaá yati na ñoo nani Betfagé xí'in ñoo Betania, yati noo ñin iin yúku nani Olivos, dá nì sa'anda nà choon noo uú taa xionoo xí'in ná,

30 ta nì kaa na xí'in rá:

—Kua'an ndò ñoo ló'o nákaa chí noo kaa. Tá nì saa ndò nì ku'u ndó ñoo ñoo, dá nani'í ndò noo ndíko iin burro, kirí kò ñá'a kandodó ná. Ta ndaxí ndó rì kandaka ndó kii ndó.

31 Tá ndaa nà ndato'ón ñaa: “çNdiva'a ndaxí ndó rì?”, dá kaa ndò xí'in ná: “Dá chì xínñó'o nà kúú sato'o ndu rì”, kaa ndò.

32 Dá nì kee ra kua'an ra. Ta kúú nì nan'í rá burro ñoo tát'o'on k'i'o nì ka'an Jesús xí'in rá.

33 Dá tá nì ndaxí rá burro ñoo, dá nì kaa nà kúú sato'o rì:

—çNdiva'a ndaxí ndó burro xa'an?

34 Dá nì kaa taa ñoo:

—Dá chì xínñó'o nà kúú sato'o ndu'u rì.

35 Dá ndaka ra burro ñoo nì saa ra noo nì kandoo Jesús. Dá nì chikodó rá kotó ra sata rì. Dá nì kaa Jesús kánóo na kua'an nà.

36 Dá nì kasá'a ñayuu kuá'a ñoo chíndeí na kotó na ichi noo vèi Jesús.

37 Dá tá nì kuyati na kua'an nà noo kasá'a noo na ndíka yúku nani Olivos, dá nì kasá'a ñayuu kuá'a xionoo xí'in ná ñoo káyu'u ná kéká'ano na Ndios xí'an kádij ini nà sa'a ndidaá kúú ña'a ndato nì xini nà nì kee Jesús,

38 ta kaá nà:

—iNa ká'ano kúú rey yó'o, chì vèi na xí'in choon sato'o yo Ndios! iNa kãndeí va'a nà ndéi induú! iTa ná natiin Ndios ñaño'ó ndà noo ió nà noo dikó!

39 Dá nì kaa dao tã fariseo ñó'o tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Maestro, dánani ní ñayuu xionoo xí'in ní, dá ná dá'a ní ka'an nà dión.

40 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ká'in xí'in ndó ña tá ná kadi nà yó'o yú'u ná, dá kían kasá'a yuú kaa kéká'anoan yu'u.

41 Tá nì kasandaá yati na ñoo Jerusalén, nda'í nì saki na tá nì xini nà ñoo ñoo,

42 ta kaá nà:

—Ndeé ví kóni yu'u ña kandaá ini ndo kuu viti ndi kjan kee ndó, dá kjan kuu kandeí va'a ndó. Tído ndadí vá noo ndo, sa'á ñoo o kuu ta'on kandaá ini ndoan viti.

⁴³ Tído kasandaá iin kuu, dá kasaa kuá'á taa xini u'u tá'an xí'in ndó, ta kao noo ra iin ní yú'u ñoo yó'o, ta chikorrá ra ndo'ó, ta kasá'á rá nako'oni ra ndo'ó,

⁴⁴ ta koon ra ndo'ó nda noño'ó, ta ka'ání rá ndo'ó xí'in de'e ndó. Ta ni iin ka yuu o kándoan kandodó tá'an. Díon ndo'ó ndó sa'á ña ko ní nákoní ndo na ñi tanda'á Ndios veí dáka'ki ñaa —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi taó ndí'i Jesús tá díko xí'in tá xín kua'an ra satá ve'e ño'o ká'ano

⁴⁵ Dá tá ñi saa ña, ñi ku'u na ye'é ño'o ká'ano. Dá ñi kasá'á ná taó ndí'i na tá díko, xí'in tá xín kua'an ra satá ve'e.

⁴⁶ Dá ñi kaa na xí'in ñayuu ñoo:
—Di'a va kaá tuti ñi Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'an na xí'in yu'u.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin káo tá ku'íná.

⁴⁷ Ta ndidaá ku'y ñi sa káa Jesús sa daná'a na noo ñayuu ye'é ño'o ká'ano ñoo. Tído tá dutí saku'a'a, xí'in tá dána'a ley, xí'in tá né'e choon ndúku rá ndí kjan kee ra, dá ka'ání ñaa rá.

⁴⁸ Tído ko ní ñi'í ta'on ra ndi kee ra, dá chí ndidaá ñayuu ndéi toon na seíd'ó na ña dána'a Jesús.

20

Yó'o ñi ndato'ón tá fariseo ndá yoo ñi xí'o choon noo Jesús

¹ Iin kuu, dá nákaa Jesús ye'é ño'o ká'ano dána'a na sa'á to'on va'a Ndios noo ñayuu. Dá ñi kasá'a tá dutí saku'a'a xí'in tá dána'a ley xí'in tá sá'ano ñoo,

² dá ñi kaa ra xí'in ná:
—Ka'an ní xí'in ndu'u, ¿ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? ¿Ndá yoo ñi xí'o choon noo ní ña kee nían?

³ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:
—Ta viti ná ndato'ón ta'tani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a, ta nandió né'e ndoan.

⁴ ¿Ndá yoo ñi xí'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios ñi xí'óan o taa?

⁵ Dá ñi kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ñi xí'o ñaa, dá kaa ra xí'á: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ñi daná'a ra, tá dáá?”

⁶ Tído tá ná kaa yo ña taa ñi xí'o ñaa, dá kjan ndakuei na ñoo yo chiyúú ñaa ná, dá chí ndidaá vá ná kándia ña Juan ñi sa kuu iin profeta ñi tanda'á Ndios ñi kii —kaá ra ndátó'ón mií rá.

⁷ Dá ñi kaa ra xí'in Jesús ña ko ná'á ta'on ra ndá yoo ñi xí'o choon noo Juan.

⁸ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ta ni yu'u o kásto'on ta'on xí'in ndó ndá yoo ñi xí'o choon noo kéei ña yó'o, tá dáá.

Di'a kua'an ña ñi nakani Jesús sa'á ña ñi ndo'o iin sato'o uva

⁹ Dá ñi kasá'á Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Iin kuu ñi dandée iin taa yitó uva noño'ó rá. Dá ñi díko ndodó raán noo dao ka taa kéchóon. Dá ñi kee ra kua'an xiká rá kua'á kuia.

¹⁰ Dá tá ñi xinkoo tiempo ta'anda'á uva ñoo, dá ñi tanda'á rá iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi tá kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kánian ñi'í rá. Tído tá ñi saa mozo ñoo, dá ñi ndakuei tá kéchóon noo uva ñoo ñi kani ñaa rá. Ta ni iin ña'a ko ní xí'o ra kane'e mozo ñoo no'o ra.

¹¹ Dá ñi nandió koo sato'o ñoo ñi tanda'á rá iin ka mozo kua'an ra. Tído tá ñi saa ra noo ndéi tá kéchóon ñoo, dá ñi ndakuei tuku roón ñi kani ñaa rá, ta ñi ndane'e ñaa rá. Ta ni iin ña'a ko ní xí'o ra kane'e mozo ñoo no'o ra.

¹² Dá ñi nandió koo tuku sato'o ñoo ñi tanda'á rá iin ka mozo, ra kúu oni, kua'an ra. Tído tá ñi saa ra, ta kúu ñi ndakuei tuku tá kéchóon ñoo ñi darkue'e ñaa rá. Dá ñi dakána ñaa rá satá ve'e.

¹³ Dá ñi kaa sato'o uva ñoo: “¿Ndi koo keeí viti? Viti kjan ná tanda'í de'e maní ko'on xí. Chí tá ná koni ñaa rá, ndá ndi kuu koo va ñaño'ó rá noo xí.”

¹⁴ Kúu ñi tanda'á ñaa rá kua'an xí. Tído, tá ñi xini ñaa taa kéchóon ñoo, dá ñi kasá'á rá ndátó'ón kue'e ra: “Taa kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ño'ó yó'o noo tatá xí. Kó'o ka'ání yo xí, dá ná kandoo ndí'i ño'ó yó'o noo mií yó”, kaá ra.

¹⁵ Dá ñi tiin ñaa rá ndáka ra kua'an ra satá korrá noo kaa yitó uva ñoo. Ta ñoo ñi sa'ání ñaa rá. Ta, ¿ndí kjan kee sato'o uva ñoo viti, ká'an ndó?

¹⁶ Ña kee ra kjan kasaa ra, ta ka'ání ndí'i ra tá kéchóon ñoo, dá díko ndodó ra ño'ó noo kaa yitó uva ñoo noo dao ka taa —kaá Jesús.

Tá ñi seíd'ó ñayuu ñoo ña ñi ka'an Jesús díon, dá ñi kaa na:

—¡Ná o sa kóno Ndios ña koo díon!
¹⁷ Dá ñi nandé'e Jesús noo ñayuu ñoo, dá ñi kaa na:

—¿Á ko ná'á ta'on ndó ña di'a va kaá tuti ñi Ndios?:

Tá'an yuu ñi kaño'ó taa káva'a ve'e, ña yó'o di'a va ñi kasandaá kakuu yuu tito.

¹⁸ Ta ndidaá na ná kankao satá yuu ñoo, kuachi ndí'i na. Ta na kankao yuu yó'o satá, noón kúu na tadj ndí'i keean —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi ka'an dao taa dátuyú rá Jesús

19 *Dá nì ka'án tã dutì saku'a'á xí'in tã dána'a'á ley tiin ra Jesús mií hora daá ñóó, dá chì nì kanda'a'á ini ra ña sa'a mií rá nì ka'an na t'o'on yó'o. Tído yu'ú ra kée ñayuu kuá'a'á ñóó.*

20 *Ta ndéi ra nání rá Jesús. Kúu nì tãnda'a'á de'é ra dao tãa kuá'an ra noo nákaa Jesús. Ta nì kee ra mií rá ña kúu rá tã ndaa, chì ndúkú rá ndi kee ra dátúú ñaa rá, dá ná ya'a na ka'an na, dá ni'j'í rá kuachi na, dá nakì'o ñaa rá noo ndá'a'á tã né'e choon ká'ano ñoo ñóó, ká'án rá.*

21 *Dá nì ndat'o'on ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná: —Maestro, ná'á vá ndu'u'ú ña ká'an ní ña ndaa, ta dána'a'á ní ña ndaa. Ta ní iin tó'ón ñayuu kò káxi mií ní. Di'a dána'a'á ndaa ní íchi Ndios noo ndidaa'á ñayuu.*

22 *Sa'á ñoó vej ndu ndat'o'on ndu'u'ú mií ní, z'á va'a ní kée yó chíya'í yó sa'a'á ñó'o'yo noo tã kúu kuendá rey César o koo?*

23 *Tído nì kanda'a'á va ini Jesús ña katoó ra dátúú ñaa rá. Dá nì kaa na xí'in rá:*

—*¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'í noo ká'ín?*

24 *Tei tóo ndó iin dí'ón, ña chíya'í ndó sa'a'á ñó'o'yo ndó, ná kande'á. ¿Ndá na'áná kían ndá'a'á noo dí'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a'á noo'án yó'o?*

Dá nì kaa ra:

—*Na'áná César kían xí'in kuu mií rá.*

25 *Dá nì kaa na xí'in rá:*

—*Nakì'o ndó ña kúu ña'a'á César noo rá, tá daá, ta nakì'o ndó ña kúu ña'a'á Ndios noo ná.*

26 *Ta kúu kò ní kándeé vá rá dátúú ñaa rá, dá ya'a na noo t'o'on ká'an na noo ñayuu kuá'a'á ñóó. Di'a nì náa vá ini ra sa'á ña va'a nda'o' nì ñandíó né'e na t'o'on nì ndat'o'on ñaa rá. Sa'á ñoó nì sadi va ra yú'u'ú rá.*

Di'a kua'an ña nì daná'a'á Jesús ña miian ndaa natakí na nì xí'í

27 *Dá nì kasáa'á dao tã saduceo noo Jesús. Ta kò kándisa ta'on ra ña nátaki na nì xí'í. Dá nì ndat'o'on ñaa rá,*

28 *ta kaá ra:*

—*Maestro, di'a ká'an iin ley ña nì taa Moisés: Tá nì xí'í iin tãa, ta kò ní sá io de'e yíí ra xí'in ñadi'í ra, dá kían káanin naki'in ñaa ñani ra tãnda'a'á rá xí'án, dá koo iin de'e yíían naki'in kuu ñani ra.*

29 *Ta viti, nì sa ndei usá ñani. Ta kúu nì tãnda'a'á tã kúu noo ñóó. Tído nì xí'í va ra, ta kò tã'ón de'e yíí ra ní sá io xí'in ñadi'í ra.*

30 *Sa'á ñoó nì tãnda'a'á ñani ra, tã kúu uy ñóó, xí'án. Tído nì xí'í ta'ani ra, ta kò ní sá io tuku de'e yíí ra xí'án.*

31 *Dá nì tãnda'a'á tã kúu onì xí'in ñá'a'á ñóó. Ta kúu díon ta'ani nì ndo'o'ra. Ta díon ta'ani nì ndo'o' ndin usá ñani ñóó, nì xí'í ndi'í ra, ta ní iin ra kò ní sá io de'e yíí xí'in ñá'a'á ñóó.*

32 *Tá nì ndi'í, dá nì xí'í ta'ani mií ñá'a'á ñóó.*

33 *Sa'á ñoó, tá ná kasanda'a'á kuu natakí na nì xí'í, ¿ndi káa iin tãa ñóó kakuu yíí ñá'a'á ñóó, chì ndin usá va ra nì sa kuu yíían? —kaá ra.*

34 *Dá nì kaa Jesús xí'in rá:*

—*Ñayuu ndéi ñayuu yó'o kúu na tãnda'a'á, ta xí'o na de'e na ña tãnda'a'á xí.*

35 *Tído na nì ni'j'í noo Ndios ña natakí na tein na nì xí'í, ta kande'i na iin ka' ñayuu koo chí noo, no'ón kúu na o tãnda'a'á ka na, ta o kí'o ka na de'e di'í na ña tãnda'a'á xí.*

36 *Ta ní iin kuu ka o kúu na, chì tãt'o'on kí'o ndéi ángel, nda kí'o díon vá kande'i na, ta nda de'e Ndios vá kakuu na sa'á ña ni'j'í ná ña natakí na.*

37 *Ta viti ná ko'jin kasto'in xí'in ndó ña miian ndaa natakí na nì xí'í, chì nda Moisés nì daná'a'á sa'á ña yó'o noo táa na sa'á ña nì ndo'o' na tá nì ke'j'í yitó tãka ló'o' ñóó. Chì ña nì taa na ká'an ña sato'o'yo Ndios kúu Ndios noo Abraham, ta kúu ná Ndios noo Isaac, ta kúu ná Ndios noo Jacob.*

38 *Kí'o díon ka'an, dá chì tatá Ndios, kò kúu ta'on na Ndios noo na nì xí'í, chì kúu ná Ndios noo ná takí va, chì ndidaa'á vá ñayuu ndéi takí noo Ndios.*

39 *Dá nì kaa dao tá dána'a'á ley xí'in ná:*

—*Va'a nda'o' nì ka'an ní, maestro —kaá ra.*

40 *Ta kò ní chinda'a'á noo ka ra ña kían ndat'o'on ñaa rá cháa'á ka.*

Di'a kua'an ña nì daná'a'á Jesús sa'a'á Cristo, na dáka'í ñaa

41 *Dá nì kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a'á ñóó:*

—*¿Ndiva'a ká'an ra dána'a'á ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dáka'í ñaa?*

42 *Chì di'a va kaá mií vá David noo tuti Salmo:*

Di'a nì kaa sato'o'yo Ndios xí'in na kúu sato'í:

“*Kakoo yo'ó xoo kuá'a'á yu'u,*

43 *nda ná kasanda'a'á kuu nataán ndi'ii*

tã xini u'u'ú ñaa tixi sa'on.”

44 *Mií David kaá ña sato'o' na kúu Cristo, sa'á ñóó, ¿ndiva'a'á dána'a'á ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá dáa? —kaá Jesús.*

Di'a kua'an ña nì daná'a'á Jesús sa'á ña kini kée tã dána'a'á ley

45 *Ta nani ndéi ñayuu kuá'a'á ñóó seidó'o' na, dá nì kaa Jesús xí'in tãa xionoo xí'in ná:*

46 *—Kanda'a'á ndo mií ndó noo ra dána'a'á ley Moisés, dá chì kátoó ra kaxidi'í ra dá'on nání, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'in rá xí'in ña'ño'o' noo xionoo ra noo yá'í. Ta kátoó ta'ani ra kande'i ra noo téj'í kúu noo ini ve'e noo nátake na ñoo yo, ta kátoó ta'ani ra kande'i ra téj'í kúu noo noo ndéi tã ndáya'í sásá'an ra noo ío víko.*

47 *Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta na'á xika ta'í rá noo Ndios, dá ka'an va'a ñayuu sa'a'á rá. Tã yó'o kúu ra ya'í nda'o' chíya'í ra noo Ndios sa'á ña kée ra díon —kaá na.*

21

Di'a nì kee iin ña'á kuáan kúnda'í

1 Dá nì ndàne'e noq ná, dá nì xini nà tɔ'on kée ñayuu kuiká taán dǐ'ón ini satɔ noq dóko ñayuu dǐ'ón noq Ndios.

2 Ta nì xini ta'ani na tátu'on nì kee iin ña'á kuáan kúnda'í, nì taáan uu dǐ'ón kaa kuálí ini satɔ ñóó.

3 Dá nì kaa nà:
—Míián ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ña'á kuáan kúnda'í káa nì taán kua'a cháá ká dǐ'ón o duú ndidaá ká ñayuu káa.

4 Dá chǐ ndidaá ká ñayuu káa nì dokɔ noq Ndios xí'ín dǐ'ón kándɔo noq ná, tído ñá'a káa, va'ará kúnda'í vían, nì dokɔ ndi'án dǐ'ón né'e va'án katakían —kaá nà.

Yó'o kúú noq dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

5 Dá nì kasá'á dao taa xionoo xí'ín Jesús ká'an rā sa'a ve'e ño'o ká'ano, ña ñóhí nda'ò ndaa yuu nì kava'an, xí'ín dao ká ña'a luu ndaa nì dokɔ ñayuu kuiká noq Ndios. Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

6 —Kana'á ndó ña kasandaá iin kuú koon ndi'i va ve'e ño'o, tá'an ña ndé'é ndó káa, chǐ nì iin tó'ón yuu o kándɔo kandodó tá'an. Naá ndí'i vaan.

Kástɔ'on Jesús ndí kían koo, dá naá ñayuu yó'o

7 Dá nì ndatɔ'ón rá Jesús:
—Maestro, ¿ndá oon koo dión? ¿Ndí kían koo, dá kandaá ini ndu'u ña yachǐ va koo diuón?

8 Dá nì kaa nà xí'ín rá:
—Kandaá ndó mií ndó, dá ná o dánda'í ñaa nì iin ñayuu, dá chǐ kuá'á nda'ò taa kasaa, ta kechón ra kuú yú'u, ta kaa rā: “Yu'u kúú Cristo, na dáka'í ñaa. Sa nì kasandaá va kuú ña naá ñayuu.” Tído o sa kándia ndó karkuei ndó satá rá ko'on ndo.

9 Tá nì kandaá ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'ín iin ká ñoo, ta yó'o yó'o naá nà, ta ná dá'a nì yu'ú ndo, dá chǐ dinñó'ó ká kǐ'o dión kánian koo, tído kɔ ñá'a ta'on xǐnkoo kuú ña naá ñayuu yó'o.

10 Dá nì kaa ta'ani na:
—Ndakuei dao nación naá tá'an xí'ín dao ká nación, ta kasá'á naá tá'an tã né'e choon ndé'i iin rá iin ñoo ná'ano.

11 Ta yó'o yó'o va kasá'á nǐ'i nda'ò taan, ta yó'o yó'o ta'ani kasá'á koo tama xí'ín kue'e kǐni, ta kasá'á yu'ú xixi nda'ò ñayuu, ta ña'a xixi nda'ò koo chí indú káa.

12 Tído tá o ñá'a koo dión, dá tiin ñayuu ndo'ó, ta kendava'a na xí'ín ndó. Ta kane'e na ndo'ó ko'on nà ini ve'e noq náta'ka nà ñoo yo, dá keyíko nà sa'a ndo. Ta kadi nà ndo'ó ve'e kaa. Ta kane'e na ndo'ó ko'on nà noq rey xí'ín noq tã né'e choon ná'ano sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u.

13 Díón koo, dá nǐ'í ndo ndi koo kǐ'o ndó kuendá sa'a yú'u noq tã né'e choon ná'ano.

14 O sa ná'ani ini ndo sa'á tɔ'on ka'an ndo chindeé ndó mií ndó,

15 dá chǐ kǐ'o va mií yu'u tɔ'on ka'an ndo xí'ín ña ndǐchǐ noq ndo mií hora daá ñóó. Ta o kándeé ta'on na nandió né'e na noq ka'an ndo, ta o kándeé ta'on nà xini u'u ñaa dátúú ná noq ka'an ndo.

16 Ta nakǐ'o ñaa táta ndo xí'ín naná ndo xí'ín ñani ndo, xí'ín ta'an ndó xí'ín nà né'e tá'an va'a xí'ín ndó noq tã né'e choon; ta ka'ání rá dao ndó.

17 Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u.

18 Tído nì iin tó'ón ta'on idí dinǐ ndo o naá.

19 Ta sa'á ña nǐ xǐ'o ndeé ini ndo, sa'á ño'ó nǐ'í ndo ña dáka'í ñaa Ndios.

20 Sa'á ño'ó tá nǐ xini ndo nǐ kaq noo kuá'á ndava'o soldado ñoo Jerusalén yó'o, dá kían kana'á ndó ña sa nǐ xǐnkoo va kuú ña kían naá ñoo yó'o.

21 Sa'á ño'ó nà ndéi chí Judea ná kuino kǐí ná ko'on nà yúku, ta nà ñoo Jerusalén ná kankuei kǐí ná ko'on nà, ta nà kua'an yúku, ná dá'a nì nandió kuéi na ndu'u na.

22 Dá chǐ kuú daá ñóó kakuu iin kuú dándó'o Ndios nǐo ñayuu ndéi ñoo yó'o, dá ná xǐnkoo tɔ'on ká'an tuti ñi mií ná.

23 Tído nda'í kúú ví na ñá'a ñó'o de'e xí'ín nà ndéi taleé chíhǐ kuú daá ñóó, dá chǐ kuú daá kakuu iin kuú ndo'o naní nǐo ñayuu noñó'o yó'o, ta naxǐno ña xídɔ ini Ndios satá ñayuu ndéi ñoo yó'o.

24 Ta xí'ín espada kuéi dao na, ta dao ká nà kandaka ra ko'on rā kande'i ndava'a na ndidaá nación. Ta kankao ñoo Jerusalén tǐxi ndá'a tã tǔkú. Ta dión koo nda ná xǐnkoo kuú nǐ chǐkaq ini Ndios taó ná tã tǔkú ñóó.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

25 Kua'á nda'ò ña ndato ndo'o ndǐndii, xí'ín yoq, xí'ín tǐñoq viti, ta noñó'o yó'o ndo'o naní nǐo ndidaá kúú ñayuu, ta naá nda'ò ini nà sa'á ña nǐ'í xídɔ ndakuei noq taño'o.

26 Ta ndidaá kúú ñayuu kuu yǐ'í sa'á ña yu'ú nda'ò na sa'á ña nakani ini nà sa'á ña ve'i ndo'o ñayuu yó'o, dá chǐ koni nà kidi nǐ'ini ndidaá ña ná'ano ñó'o indú káa.

27 Nda daá ví, dá koni nà nà nǐ nduu taa ñayuu yó'o kixi na tein iin viko, ta ndato naye'e ndaa noq kii na xí'ín ndidaá choon kómí ná.

28 Tá nǐ kasá'á kúú dión, dá kían ndeé koo ini ndo, ta ndane'e noq ndo, dá chǐ sa nǐ kuyati ñó'ó vá kuú dáka'í ñaa Ndios —kaá nà.

29 Dá nǐ dá'kǐ'in tá'an Jesús ña yó'o xí'ín tɔ'on nǐ daná'a nà, ta kaá nà:

—Kane'e ndó kuendá tátu'on kǐ'o kée taño'ó xí'ín ndidaá ká nǐ yitɔ.

³⁰ Tá nì xini ndò ñà vèi nóma yútà kuálí ra, kúú sà ná'á vá ndó ñà sà nì kuyati yoò koon daj.

³¹ Ta dión ta'ani, tá nì xini ndò nì kasá'á kúú tándó'ó yó'ó, dá kían kana'á ndó ñà sà nì kuyati va kuú kasaá Ndios dándáki na.

³² Míián ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ñà o kuú ta'on ñayuu ndéi tiempo daá ndà ná koo ndidaá ñà yó'ó.

³³ Induú káa xí'in noñó'ó yó'ó naá váán, tído to'on ká'in o yá'a ta'an vaan.

³⁴ Ta kandaá ndò míi ndó. O sà kóo ini ndò kee ndó ñà kóni ñi'í ndò, ta o sà kó'o na'áná ndò, ta o sà ndí'i ini ndò sa'á ñà kátoó téi ná kúú kuendá ñayuu yó'ó, chí iin ndakána va kasandaá kuú ñoo satá ndò.

³⁵ Chí tátò'on kí'o kée na xí'in de'í tiin na kítí, kí'o dión iin ndakána va kasandaá kuú yó'ó satá ndidaá ñayuu ndéi iin ní kua'an ñayuu yó'ó.

³⁶ Sa'á ñoo kaño'o ini ndò, ta daá kuití kaka ndò ñà maní noo Ndios ñà ní'í ndò ñà káki ndó noo ndidaá tándó'ó vèi koo, dá ná kuu nakuíta ndó xí'in tandeé ini noo nà nì nduu taa ñayuu yó'ó —kaá Jesús xí'in rá.

³⁷ Ta nduú sà ñà'á nà yé'é ñoo ká'ano, ta sakuuá sà sá'an nà yúku naní Olivos.

³⁸ Ta ndidaá na'a sà sáa ñayuu ndéi ñoo Jerusalén sà seídó'o na ñà'a sà dána'a Jesús yé'é ñoo ká'ano ñoo.

22

Di'a nì kuu, dá nì kandoo Judas Iscariote ñà nakí'o ra Jesús noo ndá'a tã né'e choon

¹ Sà nì kuyati va víko pascua, tá seí na Israel pan, ñà kò ní kí'in tá'an xí'in ñà dákuita tãhíán.

² Ta ra duti saku'a'á xí'in tã dána'a ley nándukú rá ndi kee ra ka'áni rá Jesús, tído yu'ú ra kée ñayuu ñoo ñoo.

³ Kúú nì ndu'u ñà u'u ini ní'í Judas, tã ká'an xí'in ná Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu tã xionoo xí'in Jesús.

⁴ Dá nì sa'an tã yó'ó nì ka'an ra xí'in tã duti saku'a'á xí'in taa sa'ándá choon noo ra ndaa yé'é ñoo ká'ano ñoo, chí nì ka'an ra sa'a ndi kee ra nakí'o ra Jesús noo ndá'a rá.

⁵ Ta kúú nì kadij nda'ó ini taa ñoo, dá nì kandoo ra ñà kí'o ra di'ón noo Judas.

⁶ Ta kúú nì kandia ra tiin ra di'ón ñoo. Dá nì kasá'á rá ndúkú rá ndi kee ra nakí'o ra Jesús noo ndá'a taa ñoo, dá ná o kandaá ini nà ñoo ñoo.

Di'a nì kuu tá nì sadíni Jesús noo ndí'i kuiti xí'in taa xionoo xí'in ná

⁷ Kúú nì kasandaá va kuú seí na Israel pan kò ní kí'in tá'an xí'in ñà dákuita tãhíán, ta dóko ta'ani na iin léko noo Ndios, kirí kúú kuendá víko pascua.

⁸ Dá nì sa'anda Jesús choon noo Pedro xí'in Juan, ta kaá nà xí'in rá:

—Kua'án ndò kenduu ndò ñà ná kadíni yó kuendá víko pascua.

⁹ Dá nì kaa ra xí'in Jesús:

—¿Ndeí ko'on ndu kenduu ndu ñà'a kadíni yó, kóni ní?

¹⁰ Dá nì kaa nà:

—Ta noo nì sàa ndò nì ku'u ndó ñoo ká'ano káa, dá naki'in tá'an ndó xí'in iin taa ndío iin yoo ñó'o tãkuij kua'an ra. Ta kúú karkuei ndó ra ko'on ndò ndà ve'e noo nì sàa ra nì ndu'u ra,

¹¹ dá kaa ndò xí'in tã kúú sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u xí'in ní: ¿Ndi káa iin cuarto kí'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'in taa xionoo xí'in?”, kaa ndò xí'in rá.

¹² Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánóo dikó ñoo, ta sà ió nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndò ñà'a ná kadíni yó —kaá nà.

¹³ Dá nì kee ra kua'an ra. Ta nì ndo'o ra tátò'on kí'o nì ka'an Jesús xí'in rá. Ta ñoo nì kenduu ra ñà kadíni ra xí'in ná kuendá víko pascua.

¹⁴ Tá nì kasandaá hora kasá'an na, dá nì sà koo Jesús mesa xí'in taa xionoo xí'in ná.

¹⁵ Dá nì kaa nà xí'in rá:

—Ndi kí'o ví kóni kadíni dá'óo xí'in ndó víko pascua tá kò ñà'a ndo'o naní ní'í.

¹⁶ Dá chí ká'in xí'in ndó ñà o nándi'ó koo kaji kadíni ndà ná xinkoo kuú kadíni tukui xí'in ndó noo dándáki Ndios.

¹⁷ Dá nì tiin na copa. Dá tá nì ndi'i nì nakí'o na ndiv'e noo Ndios, dá nì kaa nà:

—Jó'on, tiin ndóan, ta ko'o iin rá iin ndó lú'u lú'u ra.

¹⁸ Chí ká'in xí'in ndó ñà o nándi'ó koo ka yu'u kò'i ndutá uva yó'ó ndà ná kasandaá kuú kasaá Ndios dándáki na ñayuu nà.

¹⁹ Dá nì tiin na pan ñoo, dá nì nakí'o na ndiv'e noo Ndios. Dá nì sa'anda dao ñaán, dá nì xí'o ñaán noo taa ñoo. Dá nì kaa nà:

—Ñà yó'ó kúú yíkí ko'ñoi, ñà náki'oi kuu sa'a iin rá ini ndo'ó. Ta daá kee ndó ñà yó'ó, dá ndiko'on ini ndò sa'á ñà nì kee sa'a ndò.

²⁰ Ta dión ta'ani nì kee na xí'in copa ñoo tá nì ndi'i nì sadíni na, dá nì kaa nà:

—Ndu'ta ñó'o ini copa yó'ó dándáki ñà sáa nì kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu nà, ta xinkooan kee nì yu'u, kirá kuita sa'a iin rá iin ndó.

²¹ Tído kana'á ndó ñà iin taa sásá'an nduú xí'in yu'u mesa yó'ó ko'on nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa.

²² Ta mián ndaa ndo'o nà nì nduu taa ñayuu yó'ó tátò'on nì chíkaa ini Ndios koo ndà míi sa'a. Tído nda'i taa ko'on nakí'o ñaa noo tá xini u'u ñaa —kaá Jesús.

²³ Dá nì kasá'á rá ndátó'on tá'an míi rá, nde'á ndi káa iin ra kakuu ra kee dión.

Dána'a Jesús sa'a ndá yoo ndáya'i cháá ka

24 Dá nì kásá'a tã xíonoo xí'ín ná ñoo ndátó'ón kuáchì rã, nde'á ndi ndáa ra kakuu tãa ndáya'i cháá kã tein mií rá.

25 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Sã ná'á vá mií ndó tãto'on k'i'o kée rey dándáki dao kã naciòn, chì kéndúsa rã xí'ín ñayuu kueid'ó ñáa ná. Ta dao kã tã né'e choon ñoo kuálì, roón kúu rã chinani vã'a ra mií rá.

26 Tído kò káni ta'an vaan kee ndó diòn tein mií ndó. Ndi ndáa ndo'ó kúu tãa ndáya'i cháá kã tein mií ndó, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó tãto'on tã ló'o cháá kã. Ta ndi ndáa ndo'ó kúu tãa iin noo, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó tãa koni kuáchì noo dao kã ndo.

27 Chì, ¿ndi káa nã ndáya'i cháá kã, á nã ió mesa o nã chíki'o ñã'a sasá'an na? ¿Á o ñuú nã ió mesa kúu nã ndáya'i cháá kã? Tído kana'á ndó ñã nákaã yu'u tein ndó kúu iin nã xínkuáchì di'a noo ndo.

28 Ta ndo'ó kúu nã daá kuiti nì sã ndei xí'ín yu'u tein tãndó'ó ndó'i,

29 sa'á ñoo k'i'o yu'u choon noo ndo ñã dándáki ndó tãto'on k'i'o nì x'i'o tatãi choon noo ñã dándákii,

30 dá kasá'an daó ndó xí'ín yu'u, ta ko'o nduú ndo xí'ín yu'u noo dándákii, ta kande'i iin rá iin ndó noo téi keyiko ndo sa'a ndin uxì uú tu'u de'e nã ve'e Israel.

Yó'o nì ka'an Jesús ñã ndatã Simón Pedro sa'q ná

31 Dá nì kaa ta'ani sato'o yo Jesús:
—Simón, Simón, kana'ón ñã kóni ñã u'u kexixian xí'ín ndó tãto'on kée ñayuu dáxi'xi na tirió.

32 Tído sã nì seí nda'ávii noo Ndios sa'on, dá kían ná dá'a ni ndi'i ñã kándéé inon yu'u. Dá tá nì ndi'i nì nãndi'ó koo tukón noo yú'u, dá chindeéon ñanon, dá ná kuita ndaa nã xí'ín to'on yu'u.

33 Dá nì kaa Simón xí'ín ná:
—Sato'o miú, sã ió nduu va yu'u ñã ko'in ve'e kãa xí'ín ní, ta ió ta'anii ñã kuu nduú xí'ín ní.

34 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Pedro, ká'in xí'ón ñã tá o ñã'a ta'on kana chéli viti, kúu sã onì va ta'ándá ndatõn sa'á yu'u.

35 Dá nì kaa Jesús xí'ín tãa xíonoo xí'ín ná:
—Tã nì tãnda'á yu'u ndo'ó nì sa'an ndo nì ñanã'á ndo, kò ní sã ne'e ndó lékã ndo, ta ni lú'u ñi'ón, ta ni ndisã ndo kò ní sã ne'e ndó ko'on ndo. ¿Á ió ñã'a nì kamanì noo ndo?

Dá nì kaa rã xí'ín ná:
—Ni iin ñã'a ta'on.

36 Dá nì kaa nã xí'ín rá:
—Tído viti, ndi ndáa ndo'ó ió lékã xí'ín ñi'ón, ki'in ndó ñã kane'e ndó ko'on ndo. Ta ndo'ó, nã koo espada, ñi'ó ndó kotó ndíxi ndó, ta kuiin ndóan.

37 Dá chì ká'in xí'ín ndó ñã miíã xínkoo ñã ká'an tuti iñ Ndios sa'í, dá chì kaãan di'a: "Nì ndee ñáa ná iin tãa kómì kuáchì." Ta diòn koo, chì ndidaã ñã ká'an tuti iñ Ndios sa'á ñã kían ndo'i, kánian xínkooan —kaá nã.

38 Dá nì kaa rã xí'ín rá:
—Sato'í, yó'o ió uú espada.
Dá nì kaa nã xí'ín rá:
—Sã ió vã'a va.

Di'a nì kuu tá nì ka'an Jesús xí'ín Ndios iin noo nanì Getsemani

39 Dá nì keta Jesús kua'an nã yúku nanì Olivos tãto'on k'i'o sã kée na dao kã kuú ñoo. Dá nì kee tã xíonoo xí'ín ná tákuei ñáa rá kua'an rã.

40 Dá tá nì saã nã ñoo, dá nì kaa nã xí'ín rá:
—Ka'an ndo xí'ín Ndios, dá kían ná dá'a ni kandeé ñã kini kexixian xí'ín ndó, dá yã'a ndó kee ndó kuáchì.

41 Dá nì kana xoo na kua'an nã tãto'on k'i'o xiká dáyaã yo iin yuu. Dá ñoo nì sa kuiin xití ná, ta nì kásá'a ná ká'an nã xí'ín Ndios,

42 ta kaá nã:
—Tá'a ló'o, tá kóni ní, ñi'á ní yu'u noo ndutá ova, ñã kúu ñã ndó'ó níqí. Tído ná dá'a ni kakuuan tãto'on k'i'o kóni yu'u. Ná kakuuan tãto'on kóni mií ní.

43 Dá nì kásá'a iin ángel nì kii chí induú, ta nì x'i'o na ndéé noo Jesús.

44 Ta sa'á ñã nda'í kúu ini nã, sa'á ñoo nì ndundeé cháá kã ini nã nì ka'an nã xí'ín Ndios. Ta tegn ná kúu tãto'on yúyó ná'ano nì, ta kúei rá ndã noñó'o.

45 Tá nì ñakuin ndichi nã nì ndi'i nì ka'an nã xí'ín Ndios, dá nì kee na kua'an nã noo ndéi tã xíonoo xí'ín ná ñoo. Tá nì saã nã, kúu sã kídì va ra ndéi ra, chì nì kuitá vá rá nì kee ñã kúnda'í ini rã.

46 Dá nì kaa nã xí'ín rá:
—¿Ndiva'a kídì ndo? Ndakuei kíj ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná o kándéé ñã kini kexixian xí'ín ndó, dá yã'a ndó kee ndó kuáchì.

Di'a nì kuu tá nì kásá'a Judas xí'ín kuá'a tãa tìn ra Jesús kandaka ra ko'on rã noó ta né'e choon

47 Ká'an ií vá Jesús iin na, kúu sã nì kásá'a va iin tu'u ñayuu. Ta Judas, tá'an rã kúu kuendá ndin uxì uú tãa xíonoo xí'ín Jesús, kúu rã xíonoo ve'i noo ñayuu kuá'a ñoo. Dá nì ñatuu yati ra noo iin Jesús, dá nì chitó rá noo ná.

48 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Judas, ¿á xí'ín ñã chitó yo'ó noo yú'u, á diòn kéeón, dá naki'ón nã nì nduu tãa ñayuu yó'o noo ndá'a tãa xini u'u ñáá?

49 Tá nì xini tãa xíonoo xí'ín ná ñã nì kásá'a tãa ñoo tìn ñáa rá, dá nì kaa rã xí'ín ná:
—Tatá, ¿á kóni ní ñã ñã ndu xí'ín rá xí'ín espada?

⁵⁰ Ta iin t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná ñoo ñi ðarkue'e iin t̄a k̄échóon noó t̄a dut̄i kúu noó, ch̄i ñi sa'anda r̄a ðo'o xoo kuá'a r̄a.

⁵¹ Dá ñi kaa Jesús x̄i'ín rá:

—S̄a ñi kuu va. Ná dá'a ni kee ndó dión.

Dá ñi tiin na ðo'o ra, ta kúu ñi ndu'va'a naan.

⁵² Dá ñi kaa ña x̄i'ín t̄a dut̄i sakua'a, x̄i'ín t̄a sa'ándá choon noó r̄a ndaa yé'é ño'o, x̄i'ín t̄a sá'ano ñi kasáa tiin ñaa ñoo:

—¿Á t̄a ku'i'íná vá k̄ee ndó yu'u kúu, s̄a'á ñoo v̄ei ndó x̄i'ín espada x̄i'ín ȳito tiin ndó yu'u?

⁵³ Ta ndidaá kuu vá ñi s̄a káa x̄i'ín ndó yé'é ño'o ká'ano, ta k̄o ní tiin ndó yu'u. Tído hora yó'o ñi ni'j̄ ndo kee ndó dión x̄i'ín, dá ch̄i hora yó'o kúu hora dándaki ña u'u —kaá ña.

Di'a ñi kuu tá ñi ndat̄a Pedro sa'a Jesús onj̄ ta'ándá

⁵⁴ Dá ñi tiin ra Jesús ndáka ra kua'an r̄a chí ve'e t̄a dut̄i kúu noó. Ta x̄íká x̄íká tákaa ñaa Pedro kua'an r̄a.

⁵⁵ Dá ñi ñaka'on t̄a ñoo ñó'o yé'é ve'e ñoo. Ta ñi kaõ noo ra ndéi ra nádaa rá. Ta ñoo ta'ani ñi s̄a k̄oo Pedro tein t̄a ñoo.

⁵⁶ Ta kúu ñi xini iin ñá'a k̄échóon noó t̄a dut̄i ña ñoo ió Pedro nádaa rá, dá ñi s̄a nde'é va'a ñaaán, dá ñi kaaan:

—X̄ionoo ta'ani t̄a yó'o x̄i'ín t̄a káa.

⁵⁷ Tído ñi ndat̄a vá rá, ta kaá r̄a x̄i'án:

—K̄oo, didi, k̄o ná'á ta'on yu'u t̄a káa.

⁵⁸ Ta kúu tóó vá, ta kúu tuku va ñi xini ñaa iin k̄a t̄a. Dá ñi kaa r̄a x̄i'ín rá:

—Yo'ó ta'ani kúu kuendá t̄a káa, ¿daá k̄oo?

Dá ñi kaa Pedro:

—K̄oo, dito, k̄o ta'ón ñaa kúu yu'u.

⁵⁹ Tá ñi ya'a t̄at̄o'on iin hora, dá ñi kaa iin k̄a t̄a:

—M̄iian ndaa kuiti x̄ionoo t̄a yó'o x̄i'ín t̄a káa, dá ch̄i t̄a kuendá Galilea ta'ani kúu rá.

⁶⁰ Dá ñi kaa tuku Pedro:

—K̄oo, dito. X̄ini nda sa'a ká'an ní.

Kúu ká'an jí vá rá iin ra, kúu ñi kana va ch̄eli.

⁶¹ Dá ñi ñandió k̄oo sato'o yo Jesús ñi s̄a nde'é ná noo rá. Ta kúu ñi ndusáa va ini r̄a t̄at̄o'on ñi ka'an sato'o yo x̄i'ín rá, ch̄i ña yó'o k̄ian ñi ka'an ña: “Tá k̄o ñá'a kana ch̄eli, ta kúu s̄a ndat̄a yo'ó onj̄ ta'ándá sa'a yu'u.”

⁶² Dá ñi keta ra sat̄a vé'e, ta kúu nda'í nda'o ñi ndei'j̄ r̄a.

Di'a ñi kuu tá ñi kani ra Jesús, ta ñi ked̄iki ndaa ñaa rá

⁶³ Ta r̄a ndita ndaa Jesús, roón kúu r̄a ñi ked̄iki ndaa ñaa, ta ñi kani ñaa rá.

⁶⁴ Ta ñi sadi r̄a iin dá'on noo ná, dá ñi kani ra noo ná. Dá ñi ndat̄o'on ñaa rá, ta kaá r̄a:

—Nakoni ini, ná nde'á ndá yoo kúu r̄a ñi kani ñaa.

⁶⁵ Ta kúu kuá'a k̄a ví ña'a ñi ka'an r̄a ñi ked̄iki ñaa rá.

Di'a ñi kuu tá ñi s̄a iin Jesús noó t̄a dut̄i kúu noó

⁶⁶ Tá ñi t̄u noo, dá ñi ñataka ndidaá t̄a sá'ano ñoo, x̄i'ín t̄a dut̄i sakua'a, x̄i'ín t̄a dána'a ley. Dá ñi sa'anda r̄a choon ña ná kandaka ra Jesús s̄a r̄a noo ndéi ra né'e ra choon. Dá tá ñi s̄a ña, dá ñi kaa r̄a x̄i'ín ná:

⁶⁷ —¿Á m̄iian ndaa mií ní kúu Cristo, ña dáka'í ñaa? Ka'an ní x̄i'ín ndu'u.

Dá ñi kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Tá ná ka'an yu'u x̄i'ín ní, ta o kándia ta'on ní.

⁶⁸ Tá ná ndat̄o'ín mií ní, ta o ñandió né'e ta'on ní ña ndat̄o'ón ñaa yu'u, ta ni o dáyaa ta'on ní yu'u.

⁶⁹ Tído kana'á ní ña nda kuu víti ná k̄oo ña ñi nduu t̄a ñayuu yó'o xoo kuá'a Ndios noo ió ña dándaki na.

⁷⁰ Dá ñi kaa ndidaá t̄a ñoo x̄i'ín ná:

—¿Á mií ní kúu de'e Ndios, tá daá?

Dá ñi kaa Jesús x̄i'ín rá:

—T̄at̄o'on k̄i'o ká'an ní, k̄i'o dión kián.

⁷¹ Dá ñi kaa r̄a:

—¿Ndá choon kuu k̄a yo cháa k̄a t̄a ka'an kuachi sa'a rá? Ch̄i s̄a ñi seíd'o' va mií yó' ña ñi ya'a ra noó to'on ñi ka'an r̄a —kaá r̄a.

23

Di'a ñi kuu tá ñi s̄a iin Jesús noó t̄a nanj̄ Pilato

¹ Dá ñi ndakuei ndi'ra ra ndáka ra Jesús kua'an r̄a noo Pilato. Tá ñi s̄a r̄a,

² dá ñi kasá'a rá dáta'j̄ kuachi ra Jesús, ta kaá r̄a:

—Ñi ñatiin ndu'u t̄a yó'o x̄ionoo ra dánda'j̄ r̄a ña ñoo ndu. Ta k̄o kóni r̄a ña chíya'i ndu sa'a ñó'o ndú noo rey César, ta kaá r̄a ña mií rá kúu Cristo, ña dáka'í ñaa, ch̄i kaá r̄a ña kúu rá rey noo ña ñoo ndu.

³ Dá ñi ndat̄o'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey noo ña Israel?

Dá ñi kaa ña x̄i'ín rá:

—Ta dión kaá mií ní.

⁴ Dá ñi kaa Pilato x̄i'ín t̄a dut̄i sakua'a, x̄i'ín dao k̄a ñayuu tákuei kua'an ñoo:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi t̄a yó'o k̄o náni'j̄ yu'u.

⁵ Tído ñúndéé ñayuu ñoo ká'an kuachi na sa'a Jesús:

—T̄a yó'o kúu r̄a x̄ionoo dánaá tá'an ña ñoo ndu x̄i'ín ña dána'a r̄a iin ní kúu kuendá Judea yó'o. Ch̄i ñi kasá'a rá dána'a r̄a kuendá Galilea, ta ñi kasandaá r̄a nda ñoo yó'o víti.

Di'a ñi kuu tá ñi s̄a iin Jesús noo Herodes

⁶ Tá ñi sejd'o' Pilato ña ñi ka'an ña sa'a kuendá Galilea, dá ñi ndat̄o'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Á taa Galilea kúu taa yó'o?

⁷ Tá nì kandaà ini ra ña nákaa na tixi ndá'a Herodes, ta né'e choon chí kuendá Galilea, dá nì tãnda'á ñaa rá kua'an na noo Herodes, chí tein kuú dáá ñoo nákaa ra ñoo Jerusalén.

⁸ Tá nì xini Herodes Jesús, kúu nì kadii nda'o ini ra, chí sa ío Jesús, va kátoó ra koni ñaa rá. Chí kua'á ndava'o ña'a seídó'o ra ká'an na sa'a Jesús, ta ndáti ra koni xí'in noo rá kee na iin ña'a ndato.

⁹ Kua'á nda'o ña'a nì ndato'ón ñaa Herodes, tído ni iin ña'a kò ní ká'an na.

¹⁰ Ta ndíta ta dutì saku'a'a xí'in ta dána'a ley ndúndéé rá ká'an kuachi ra sa'a Jesús.

¹¹ Dá nì kasá'a Herodes xí'in ndidaa soldado ra kénóo ñaa rá, ta nì kediki ndaa ñaa rá. Kúu nì ñakuí'ino ñaa rá xí'in dá'on táyí káa ndíxi mií rá. Ta dión káa na nì tãnda'á tuku ñaa rá kua'an na noo Pilato.

¹² Ta mií tein kuú dáá ñoo nì naki'in tá'an va'a Herodes xí'in Pilato, chí sa xini u'u tá'an va ra tá sata.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndjka cruz

¹³ Dá nì kana Pilato ta dutì saku'a'a, xí'in ta né'e choon noo na Israel, xí'in mií na ñoo ñoo,

¹⁴ dá nì kaa ra xí'in ná:

—Ndáka ndó taa yó'o nì kasáa ndo noo yú'u. Ta ká'an ndo ña xionoo ra dánaa tá'an ra na ñoo ndo xí'in ña dána'a ra. Tído nì ndato'ón va'i ra noo mií ndó, ta ni iin ta'on kuachi ká'an ndo sa'á taa yó'o kò ní kasan-daa kakuu ña ndaa.

¹⁵ Ta ni Herodes kò ní nani'i kuachi ra, sa'á ñoo nì tãnda'á tuku ñaa rá nì kasáa ra noo yú'u. Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi, ña kí'an kánian kuu ra, kò ní va'a ra kee ra.

¹⁶ Sa'á ñoo, tá nì ndi'i nì dándó'i nío rá, dá dáyaai rá k'o'on ra —kaá ra.

¹⁷ Ta tein iin iin víko ñoo kánian dáyaag Pilato iin taa nákaa ve'e kaa.

¹⁸ Sa'á ñoo nì kasá'a káyu'u ndidaa ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Koo, ka'áni ní taa xaan, ta dáyaag ní Barrabás!

¹⁹ Ta taa yó'o kúu ra nákaa ve'e kaa sa'á ña nì ndakono ra naá ra xí'in ta romano dándáki ñoo ñoo, xí'in sa'á ña kúu rá iin taa sa'áni ndii.

²⁰ Dá nì ka'an tuku Pilato xí'in ñayuu ñoo, chí kóni ra dáyaag ra Jesús.

²¹ Tído nì nandío kuéi tuku na nì káyu'u ná:

—¡Chirkaa ní ra ndjka cruz, chirkaa ní ra ndjka cruz!

²² Ta nì nandío koo Pilato nì ka'an ra ta'ándá kúu onj xí'in ñayuu ñoo:

—¿Ndi káa kuachi nì kee taa yó'o? Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi ra kò nani'i yu'u sa'á ña kánian kuu ra. Sa'á ñoo kò'in dándó'i nío

rá, dá tá nì ndi'i, dá dáyaai rá k'o'on ra —kaá ra.

²³ Tído nì kasá'a ndúndéé ka ví ñayuu ñoo káyu'u ná ña ná karkaa kí Jesús ndjka cruz. Tído sa'á ña ndúndéé ñayuu ñoo káyu'u ná, sa'á ñoo nì xino ini Pilato kee ra ña kóni na.

²⁴ Dá nì sa'anda ra choon táto'on kí'o nì xika ñayuu ñoo koo.

²⁵ Kúu nì dáyaag ra Barrabás, tá'an ra nì chíkáa ra ve'e kaa sa'á ña naá ra xí'in ta romano, xí'in sa'á ña sa'áni ra ndii, táto'on kí'o nì xika mií ñayuu ñoo. Dá nì naki'o ra Jesús ndo'o na táto'on kí'o kóni mií ñayuu ñoo.

Di'a nì kuu tá nì chirkaa ra Jesús ndjka cruz

²⁶ Ta noo ndáka ra Jesús kua'an ra, ñoo nì tiin ra iin taa nani Simón, ta kuendá Cirene. Ta yó'o kúu ra kondii nì sa'an ra yúku. Dá nì chínoo ra cruz Jesús doko taa yó'o, dá nì kee ra kádokó ra cruz ñoo tákaa ra kua'an ra sata Jesús.

²⁷ Ta kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an xí'in dao ka na ña'a, ta nda'í sáki na, ta nda'í kúu ini na sa'a Jesús kua'an na.

²⁸ Dá nì nandío koo Jesús nì sa nde'é ná noo na ña'a yó'o. Dá nì kaa na xí'in ná:

—Na ña'a ñoo Jerusalén, o sa kuáki ndó sa'a yú'u. Di'a kuaki ndó sa'a mií ndó xí'in sa'á de'e ndó,

²⁹ dá chí kasandaá kuú kaa ñayuu di'a: “Ndiká'an ví na kò kuú kande'i de'e, ta ndiká'an ví dókó, ña kò ní sá ñó'o talee, ta ndiká'an ví ndóo, ña kò ní dakuá'ano talee.”

³⁰ Ta tein kuú dáá ñoo kaa na xí'in yúku: “Ná kuei ndó satá ndu'u.” Ta kaa na xí'in k'o'ondo: “Dánduxi ndó ndu'u.”

³¹ Dá chí tá kí'o di'a kée na xí'in yíto kuí, xini ndí kían kee na xí'in yíto ichi —kaá na.

³² Ta ndáka ta'ani ra uú taa kini kua'an ra xí'in Jesús, dá ka'áni ta'ani ñaa rá.

³³ Dá tá nì saag ra iin xían noo nani Calavera, dá nì chirkuéi ñaa rá ndjka cruz. Ta iin taa kini ñoo tárkaa iin cruz xoo kuá'a Jesús, ta iin ka ra tárkaa iin cruz xoo íti na.

³⁴ Dá nì kaa Jesús:

—Tatá, ká'ano koo ini ní sa'á ñayuu yó'o, dá chí kò ná'a ta'on na ndí kían kée na.

Ta nì sa'diki ra suerte xí'in dá'on ná, ná kande'á ndá yoo kandeé ni'j iin rá iian.

³⁵ Ta ndidaa ñayuu ñoo ndíta nde'é, ta nda ta né'e choon ndíta kediki ndaa ra Jesús, ta kaá ra:

—Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa ñakáki ra, sa'á ñoo ná ñakáki ra mií rá tá miian ndaa kúu rá Cristo, na nì kaxi Ndios kasaá ñakáki ñaa.

³⁶ Ta nda soldado ñoo nì kediki ndaa ta'ani ñaa, chí nì natuu yati ra nì ñakó'on ra vino ía yú'u ná,

³⁷ dá nì kaa ra xí'in ná:

—Tá miían ndaa rey noó na Israel kúu yo'ó, dákaaki miíon viti, ná nde'á.

³⁸ Ta ndá'a iin tabla dinj cruz noo tárkaa Jesús, ta tándaa letra ká'an yú'u griego xí'in yú'u latín, xí'in yú'u hebreo, ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúu rey noó na Israel.”

³⁹ Ta iin taa kini tákaa iin ka cruz ñoo, nj kasá'a kána'a rá xí'in ná, ta kaá rá:

—Tá ndaa ndisa Cristo kúu yo'ó, dákaaki miíon, ta dákaaki ta'ánón ndu'u.

⁴⁰ Tído taa tákaa iin ka cruz ñoo nj danáni ra iin ka taa kini ñoo, ta kaá rá xí'in rá:

—¿Á ni lú'u ví ko yu'u yo'ó Ndios, va'ar á sa tákaaón ndó'o nani niíon?

⁴¹ Miían ndaa kuiti tárkuei yó ndó'o ní'o yo sa'á kuachi nj kee yó, chí k'i'ó dión kánian ndo'o yó. Tído na yó'o, ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní ya'a na kee na.

⁴² Dá nj kaa rá xí'in Jesús:

—Ndiko'on ini ní yu'u tá ná kasaa nj dándáki ní ñayuu yó'o.

⁴³ Dá nj kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'in ña mií kuu viti koo yo'ó xí'in yu'u noo ndato téi náye'e ndaa —kaá ná.

Di'a nj kuu tá ni xí'i Jesús

⁴⁴ Tá nj kasandaá kaxuu, dá nj nakuíjn naá iin ní kúu ñayuu nda ka onj sa'ini.

⁴⁵ Ta nj nda'ó ndindii, ta nj ndata'ó dao dá'on tárkaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano.

⁴⁶ Ta kúu nj'i nda'ó ni kaju'u Jesús, ta kaá ná:

—Tatá Ndios, noo ndá'a mií ní náki'oi espíritu.

Tá nj ndi'i nj ka'an na dión, dá nj xí'i ná.

⁴⁷ Tá nj xini tá dándáki soldado ña nj ndo'o na dión, dá nj xí'o ra ñaño'ó noo Ndios, chí kaá rá:

—Miían ndaa ndisa iin taa ndaa nj sa kuu na yó'o.

⁴⁸ Ta ndidaá ñayuu kuá'a nj sa ndita nj sa nde'e ña nj ndo'o Jesús, nj nandio kuéi na kua'an nó'o ná, ta kani ndá'a ná yu'u ndíka ná kua'an na sa'a ña nda'i kúu ini ná.

⁴⁹ Ta ndidaá na nj sa ne'e tá'an va'a xí'in Jesús, xí'in na ña'a tákuei ñaá ve'i nda kuendá Galilea, noón kúu na ndita xíka ná nde'e ná ndidaá ña nj kuu.

Di'a nj kuu, dá nj nduxi Jesús

⁵⁰ Ta ñoo ñoo ió iin taa nani José, ta kúu rá tá ñoo Arimatea, tá'an ña nákaa chí kuendá Judea. Ta né'e ra choon noo na Israel, ta kúu rá iin taa va'a, iin taa ndaa.

⁵¹ Ta ndáti ta'ani ra kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o xí'in ndé. Ta ko ní náta'an ta'on ini ra ña nj kee dao ka tá né'e choon ñoo xí'in Jesús.

⁵² Taa yó'o kúu rá nj sa'an nj ndaka yiki koño Jesús noo Pilato.

⁵³ Dá nj sa'an rá nj danóo raan ndjka cruz. Dá nj chítuú ñaá rá xí'in iin dá'on ká'ano. Ta

né'e ñaá rá nj sa'an rá nj chíkaa rá ini iin yáí nj kava'a ndjka iin káo, noo ko ña'a kakaá nj iin tó'on ndii.

⁵⁴ Ta mií kuu dáá ñoo kúu kuu kénduu na Israel ña'a kei ná, chí sa kua'an kasandaá vá kuu nani'i ndé ná.

⁵⁵ Ta na ña'a nj kii xí'in Jesús nda Galilea, noón kúu na tárkuei nj sa'an na nda yáí noó nj nduxi Jesús, sa'a ñoo nj xini na nde'i kíán, ta nj xini na noó nj chínoo ra yiki koño Jesús.

⁵⁶ Dá nj nandio kuéi na kua'an na kénduu na kirá támi sa'an xí'in ña'a dákuhi na ñi Jesús. Tído nj nani'i ndé ná tein kuu kánian nani'i ndé ná, chí k'i'ó dión sa'andá ley choon.

24

Di'a nj kuu tá nj natakí Jesús

¹ Na'a va'a kuu mií noó kásá'a sa'a semana, dá nj kee tuku na ña'a yó'o kua'an na yáí noó nj nduxi Jesús, ta né'e na ndirá támi sa'an, kirá nj kénduu na, ta kua'an ta'ani dao ka na ña'a xí'in ná.

² Tá nj saá na, kúu sa nj kuxoo va yuu ndadí yu'u yáí ñoo.

³ Dá tá nj ku'u na inián, ko ní nani'i ná yiki koño sato'o yo Jesús.

⁴ Ta nákani nda'ó ini na sa'a ña koó ka yiki koño na kánóo. Kúu iin kuiti vá nj sa kúita uu taa ndíxi dá'on náye'e ndaa dijn ná.

⁵ Kúu nj yu'u nda'ó na, sa'a ñoo nj daxíno na taan na nda noño'ó. Dá nj kaa taa ñoo xí'in ná:

—¿Ndi'va'a nándukú ndó iin na takí tein na kúu ndii?

⁶ Ko tá'on na nákaa yó'o. Di'a nj natakí va na. Ndusaá ini ndo tato'on nj ka'an na xí'in ndó tá nj sa káa na xí'in ndó chí Galilea di'a.

⁷ Chí nj kaa na xí'in ndó ña miían kánian ndo'o nani ná nj nduu taa ñayuu yó'o, chí náki'o ñaá iin taa noo ndá'a taa kómi kuachi, ta chirkaa ñaá rá ndjka cruz, ta natakí na tíxi kuu óni —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá nj ndisáa ini na ña'a ñoo to'on nj ka'an Jesús xí'in ná.

⁹ Dá tá nj nandio kuéi na nj ndisáa na nj sa'an na yáí ñoo, dá nj kasá'a ná kásto'on na sa'a ndidaá ña va'a yó'o xí'in ndin uxí iin taa xionoo xí'in Jesús xí'in dao ka ñayuu ndéi xí'in rá ñoo.

¹⁰ María Magdalena xí'in Juana, xí'in naná Jacobo xí'in dao ka na ña'a, noón kúu ná nj nákani ña yó'o xí'in taa xionoo xí'in Jesús.

¹¹ Tído nj ka'an rá ña to'on nj ndaki ini mií vá ná kíán, sa'a ñoo ko ní kándisa ta'on ñaá rá.

¹² Tído nj ndakuíjn ndichi Pedro, dá nj kankono ra kua'an rá yáí noó nj nduxi Jesús. Tá nj saá rá ñoo, dá nj chírne noo rá nj sa nde'e rá inián. Dá nj xini rá sav'a dá'on nj sa tuú yiki koño Jesús vá kánóo. Dá nj nandio

koo ra kua'an nó'orá, ta naá iní rā sa'á ñā nī kuu kua'an rā.

Di'a nī kuu tá nī na'a noo Jesús noó uy taa kua'an íchi ñoo naní Emaús

13 Ta mií kuú dáá ñóó ta'ani xíka uy taa xionoo xí'ín Jesús kua'an rā iin ñoo naní Emaús. Ta nákaaān táto'on uxí iin kilómetro noo ñoo Jerusalén.

14 Ta ndátó'ón rā kua'an rā íchi ñoo sa'a ndidaá ñā nī kuu.

15 Ta tein ndátó'ón rā dión kua'an rā, dá nī natuu yati Jesús, dá nī na'kí'in tá'an na xíka dáó ná kua'an nā xí'ín rā.

16 Tído ió iin ñā'a sadí noo rā, sa'á ñóó kō nakoni ñāá rā.

17 Dá nī kaa nā xí'ín rā:
—¿Ndí kíán ndátó'ón téi ndo kua'an ndo?
Ta, ¿ndiva'a nda'í téi kúu ini ndo?

18 Dá nī kaa iin taa, tá'an rā naní Cleofas, xí'ín ná:

—¿Á savā'a iin tó'ón mií ní kúu tã tukú ió ñoo Jerusalén kō ñā'a kandaā ini ñā nī kuu ñoo ñóó tein kuú yó'o?

19 Dá nī kaa nā:
—¿Ndí kíán nī kuu?

Dá nī kaa taa ñoo xí'ín ná:
—Ndátó'ón ndú sa'a iin taa naní Jesús, nā ñoo Nazaret. Ta nī sa' kuu na iin profeta. Ta sa' kee na ñā'a ná'ano, ta to'on ndáya'í sa' ká'an nā noo Ndios xí'ín noo ndidaá nā ñoo ndu.

20 Tído tã dutí sakua'a, xí'ín tã né'e choon ñoo ndu kúu rā nī na'kí'o ñāá rā noo ndá'a tã romano. Ta roón nī chírkāa ñāá ndjka cruz.

21 Tído nī ka'an ndu'u ñā nī kasáá nā taó xóo na ñā noo ndu tixi nda'á tã dándáki ñāá, ní kúu. Ta kuú víti xíno oní kuú ñā nī kuu dión.

22 Ta iin kã ñā'a nī kedaá xí'ín ndú nī naá ini ndu, chí tá kō ñā'a tju na'a víti nī sa'an dao nā ñā'a kúu kuendá ndu'u yáí noó nī nduxi na,

23 ta koo kã yikí koño nā ní nání'ij nā ñā'a ñoo. Dá tá nī ndusáa nā, dá nī kaa nā ñā nī na'a noo dao ángel noo ná, ta noón kúu nā nī kaa xí'ín ná ñā nī natáki va Jesús.

24 Dá nī sa'an ta'ani dao taa kúu kuendá ndu'u nī sa' nde'é rā ini yáí ñoo. Tído táto'on káa rā ió ñā nī nakani ná ñā'a ñoo, kí'o dión ta'ani nī xini rā. Tído kō ní xini ta'on ra mií Jesús.

25 Dá nī kaa Jesús xí'ín rā:
—jNandeé kã vian xíxi ndo'ó, ta nandeé kã vian káxí níó ndo, sa'á ñóó kueé nda'ó kándisa ndó ndidaá ñā nī taa profeta!

26 ¿Á kō ná'a ta'on ndó ñā kí'o dión kánian ndo'ó naní níó Cristo, nā dákaki ñāá, dá ndu'u na noo ndato náye'e ndaa? —kaá nā.

27 Dá nī kasá'á nákaní na xí'ín rā sa'a ndidaá ñā nī taa Moisés, xí'ín ñā nī taa ndidaá kã profeta. Ta kí'o dión nī daná'a nā noo rā

ñā ká'an tuti ij Ndios sa'a ndidaá ñā kánian ndo'ó na.

28 Dá tá nī kuyati na ñoo ló'or noó kua'an taa ñoo, dá nī kee Jesús ñā yá'a na kua'an nā cháá kã chí noo.

29 Dá nī kendúsa rā xí'ín ná ñā ná katuu tóo na koo na xí'ín rā, chí kaá rā:

—Katuu tóo ní koo ní xí'ín ndu'u, chí sa' nī ini va, ta sa' kua'an kuua vá —kaá rā.

Dá nī ku'u na ve'e ra, ta nī sa' tuu tóo na nī sa' io nā xí'ín rā.

30 Dá tá nī sa' io nā mesa xí'ín taa ñoo, dá nī tiin na pan. Dá nī na'kí'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nī tei ñé'e naān. Dá nī xí'o naān noo rā.

31 Dá ví nī nono noo rā, dá nī nakoni rā ñā Jesús kúu ná. Ta kúu nī ndaño'ó ní'ini va na noo rā.

32 Dá nī kasá'á taa ñoo ndátó'ón tá'an mií rā:

—Mián ndaa kuiti kíán ñā luu kandá níó yo tein ká'an nā xí'a veí íchi ñoo, ta xian nī nakani na xí'a sa'a ndi kóni ká'an tuti ij Ndios.

33 Ta kúu nī ndakuei ra mií hora daá ñoo. Dá nī kee ra nandíó kuéi ra kua'an rā ñoo Jerusalén. Tá nī sa'a rā, kúu nī naní'ij rā noo ndéi túti ndin uxí iin taa xionoo xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani dao kã ñayuu xí'ín rā.

34 Kúu nī kaa ñayuu ñoo xí'ín rā:
—Mián ndaa kuiti kíán ñā nī natáki sato'o yo Jesús, chí nī na'a noo ná noo Simón Pedro.

35 Dá nī kasá'á ta'ani ndi nduú taa yó'o nákaní na xí'ín ná ñā nī ndo'ó ra íchi ñoo. Ta nī nakani ta'ani ra ñā kō ní nákoní ta'on ra Jesús nda'í tei ñé'e na pan, nda' daá nī nakoni ñāá rā, kaá rā.

Di'a nī kuu tá nī na'a noo Jesús noó taa sa' xionoo xí'ín ná

36 Ta xian nani ndíta taa yó'o ká'an rā sa'á ñā nī xini rā, ta kúu iin kuití vá, kúu nī sa' kuíjn Jesús me'í noo ndéi na ñoo. Dá nī kaa nā:

—Va'a ná koo ini ndo.
37 Ta kúu nī yu'ú nda'o ñayuu ñoo, chí nī ka'án ná ñā iin níó vá kíán.

38 Dá nī kaa Jesús xí'ín rā:
—¿Ndiva'a yu'ú ndo? ¿Ndiva'a nákaní kuáchí ini ndo?

39 Kande'é ndó ndá'í, ta kande'é ndó sa'í, chí mií vá yu'ú kúu. Dáko'on ndá'a ndo yu'ú, ta kande'é va'a ndó yu'ú, chí iin níó kō kómí ta'an vaan lásá ní koño. Tído ndé'é ndó yu'ú ñā ió va lásá'í xí'ín koñoj —kaá nā.

40 Tá nī ndi'í nī ka'an nā dión, dá nī daná'a nā ndá'a ná xí'ín sa'a ná noo nā ndéi ñoo.

41 Tído sa'á ñā kádij téi ini ñayuu ñoo, sa'á ñóó kō kuú ta'on kandía na. Ta sa'á ñā náá ini nā xini nā, sa'á ñóó nī kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á koo lú'u ñā'a né'e va'a ndó kaxí'?

⁴² Dá n̄i x̄i'ò ñ̄ayuu ñ̄oo iin tá'í t̄iyaká n̄i kado noo ná x̄i'ín iin da'andá ndudí.

⁴³ Dá n̄i tiin naan, ta kúú n̄i seí náan noo ndidaá ñ̄ayuu ñ̄oo.

⁴⁴ Dá n̄i kaa na:

—Sá n̄i kastò'on vai tá n̄i s̄a x̄ionooi x̄i'ín ndó ñ̄a miían kánian x̄inkoo ndidaá kúú ñ̄a n̄i taa Moisés, x̄i'ín ndidaá t̄o'on n̄i ka'an profeta, x̄i'ín ndidaá ñ̄a ká'an tuti Salmo s̄a'í.

⁴⁵ Dá n̄i sonó Jesús ñ̄axintóni ná, dá ná kandaá ini n̄a ñ̄a ká'an tuti īi Ndios.

⁴⁶ Dá n̄i kaa na x̄i'ín ñ̄ayuu ñ̄oo:

—Ká'an tuti īi Ndios ñ̄a miían ndús̄a ndo'o naní níó Cristo, na dákaaki ñ̄aá, dá kuu na, dá natakí n̄a t̄ixi kuú ón̄i tein n̄a kúú nd̄i.

⁴⁷ Ta ká'an ta'anian ñ̄a dána'a ñ̄ayuu noo n̄a ndéi iin ní kúú ñ̄ayuú sa'a Cristo, dá kían, tá ná nandikó ini n̄a sa'a kuachi kée na, dá ná ku'ú ká'ano ini Ndios sa'a ná. Ta dinñó'o ka kasá'a ná dána'a n̄a noo n̄a ndéi ñ̄oo Jerusalén.

⁴⁸ Ta ndo'ó kakuu n̄a ko'on kanoo k̄i'o kuendá sa'a ndidaá ñ̄a yó'o.

⁴⁹ Ta kana'á ndó viti ñ̄a ko'in tanda'í n̄a n̄i kaa tatá k̄i'o na koo x̄i'ín ndó. Tído kandoo ndó ñ̄oo Jerusalén yó'o, ta kandati ndó nda ná natiin ndó ndéé tanda'á Ndios kii nda induú.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁵⁰ Dá n̄i taó xóo ñ̄aá Jesús ndáka na kua'an n̄a yati ñ̄oo naní Betania. Tá n̄i saá n̄a ñ̄oo, dá n̄i ndane'e na ndá'a ná. Dá n̄i xiká n̄a ñ̄a man̄i noo Ndios s̄a'á ñ̄ayuu ñ̄oo.

⁵¹ Ta tein xiká n̄a ñ̄a yó'o noo Ndios, dá n̄i kexoo na noo ñ̄ayuu ñ̄oo kɔnana na kua'an nó'o ná induú.

⁵² Dá tá n̄i ndi'i n̄i s̄a ndañ̄o'o ñ̄aá ñ̄ayuu ñ̄oo, dá n̄i kee na nándiό kuéi na kua'an nó'o ná ñ̄oo Jerusalén x̄i'an kádīi nda'o ini n̄a.

⁵³ Ta daá ndéi va na yé'é ñ̄o'o ká'ano ndañ̄o'o na Ndios, ta kéká'ano ñ̄aá ná. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Nì nduu na kúú t'ò'on iin ñayuu

¹ Sà daá ió va na kúú t'ò'on, dá nì kasa'á sa'a ñayuu, ta na kúú t'ò'on yó'o sà daá ió va na xí'in Ndios, ta sà daá kúú vá ná Ndios.

² Ta ndá mií sa'a, sà daá ió va na yó'o xí'in Ndios.

³ Ta xí'in ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ndidaa tá'an ña'a. Chì tá kòó ná, ta kúú ni iin t'ò'on ta'on ña'a ió ñayuu yó'o o kóo, ní kúú.

⁴ Ta mií ná kedaá xí'in ndidaa tá'an ña'a, dá takían, ta ñón kúú na dátoon ñaxintóni ñayuu.

⁵ Ta ñón kúú na dátoon ñón iin naá, ta va'ará iin naá nda'o, kò kándéé ta'an vaan xí'in ná.

⁶ Ta mií Ndios nì tanda'a iin taa naní Juan nì kii na,

⁷ ña k'ì'o na kuendá sa'a mií na dátoon ñó ñayuu, dá ná kandisa ñaá ndidaa ñayuu kee Juan.

⁸ Tído o ñúú mií Juan kúú na dátoon ñó ñayuu, sava'a iin na k'ì'o kuendá sa'a vá ná kúú Juan.

⁹ Ta na miían ndaa kuiti dátoon ñó ñayuu kúú na nì kii ñayuu yó'o.

¹⁰ Nì sà io na ñayuu yó'o, ta va'ará xí'in ndá'a mií ná nì kava'a Ndios ñayuu yó'o, tído kò ní nákonì ta'on ñaá na ndéi ñayuu yó'o ndá yoo kúú ná.

¹¹ Ta nì kii na nì sà io na tein na ñoo mií ná, tído kò ní natiin va'a ñaá ná.

¹² Tído ndi ndáa mií vá na nì natiin va'a ñaá, ta nì kandisa ñaá ná, ñón kúú na nì n'í'í ña kakuu na de'e Ndios nì kee na.

¹³ Ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì kixi na tein nì iin taa, ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì ñaki'in tá'an taa xí'in ñadi'í rā, ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña kátoó ñayuu kandeì de'e na. Di'a kúú ná de'e Ndios, chì k'ì'o dión kóni mií Ndios.

¹⁴ Ta mií na kúú t'ò'on yó'o nì nduu iin ñayuu, ta nì sà io na tein yó', ta nì xini xí'in ñó ndú ña ká'ano nda'o choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'á ña iin t'ò'on mií ná kúú de'e Ndios. Ta nì chiti ná xí'in ña kú'u ini na sa'a yò, ta nì chiti ta'ani na xí'in ña ndaa.

¹⁵ Ta nì x'ì'o Juan kuendá sa'a ná, chì di'a nì kaa na:

—Nì ka'in sa'a na yó'o tá nì ka'in xí'in ndó ña mií na vei satá yú'u kúú na ndáya'i cháá kà o ñúú yu'u. Chì sà daá ió va na o ñúú yu'u —kaá Juan.

¹⁶ Ta sa'a ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'a ñó ndidaa vá yó n'í'í iin ña manì ká'ano cháá kà ñó ña manì nì sà io mií ñó.

¹⁷ Chì xí'in ndá'a Moisés nì kemánì Ndios ley na ñó yò, tído ñó Jesucristo nì ñatiin yó ña manì xí'in ña ndaa.

¹⁸ Nì iin t'ò'on ta'on ñayuu kò ní xini ndí káa Ndios, tído iin t'ò'on dinì de'e na, na ió nduu xí'in tatá Ndios, ñón kúú na nì kii nì na'a ñaá ná ñó yò.

Di'a kua'an ña nì ka'an Juan, na dákodò ndúta ñayuu

¹⁹ Tá'an ña yó'o kúú kuendá nì x'ì'o Juan, chì tá Israel né'e choon ñoo Jerusalén nì tanda'a rá tá dutì xí'in tá levita nì sa'an na nì ndato'on rá Juan ndá yoo kúú ná, ta di'a nì kaa rā xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúú mií ní?

²⁰ Dá nì ka'an ndaa Juan ndá yoo kúú ná. Ta nì ña'a ta'on kò ní chide'e na, di'a nì x'ì'o ndaa na kuendá, chì kaá na:

—Kò kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dákaki ñaá.

²¹ Dá nì ndato'on tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá daá? ¿Á profeta Elías kúú ní?

Dá nì kaa na:

—Kòó, kò t'ò'on ñaá kúú yu'u.

—¿Á mií ní kúú profeta, na nì kaa Ndios tanda'a ná kasaq ñó ndú'u? —kaá rā.

Dá nì kaa na:

—Kòó, kò t'ò'on ñaá kúú yu'u.

²² Dá nì kaa rā xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá daá? Ka'an ní xí'in ndú, dá n'í'í ndú ndi koo kast'ò'on ndu xí'in rā nì tanda'a ñaá vei ndu. ¿Ndi kaá ní sa'a mií ní?

²³ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúú na káyu'u ñó kúú yukú ichì: “Konó ndó iin ichì ndaa ñó na kúú sato'o yò” —táto'on nì kaa profeta Isaias.

²⁴ Ta taa ñoo kúú rā nì tanda'a tá fariseo nì sa'an rā,

²⁵ ta nì ndato'on rá Juan, ta kaá tuku rā xí'in ná:

—¿Ndiva'a dákodò ndúta ní ñayuu tá kò kúú ní na kúú Cristo, o profeta Elías o mií profeta nì kaa Ndios tanda'a ná kii, tá daá?

²⁶ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúú rā dákodò ndúta ñayuu xí'in tākují va, tído tein mií ndó xionoo iin kà na kò ná'a ndó.

²⁷ Ta ñón kúú na vei satá yú'u, ta ndáya'i cháá kà na o ñúú yu'u, sa'a ñó ní yó'o ndisa ná kò kánian ndaxi yu'u —kaá na.

²⁸ Ndidaa ña yó'o nì kuu ñoo naní Betábara ñó kúú iin kà xoo yuta Jordán ñó sà xionoo Juan sà dákodò ndúta ná ñayuu.

Jesús kúú léko nì kii ñó mií Ndios

²⁹ Tá nì kasandaá iin kà kuy, dá nì xini Juan ña vei Jesús, dá nì kaa na:

—Kande'e ndó, na vei káa kúú léko mií Ndios, na dí'a kuachi kómí ñayuu ñó Ndios.

³⁰ Ta na káa kúu na sa xi'o yu'u kuendá sa'á noo iin rá iin ndó, dá chî nî kaai xí'in ndó ña satá yú'u vei iin ka na, ta ndáya'i cháá ka na o duú yu'u, dá chî sa daá ío va na o duú yu'u.

³¹ Ta ni yu'u ko ní sá na'á ndá yoo kúu ná, tído nî kasáai dákodo ndútaí ñayuu, dá kana'á ñaa ná Israel —kaá na.

³² Ta nî xi'o ta'ani Juan kuendá sa'á ña nî xini na, ta kaá na:

—Nî xini nî noo Espíritu i Ndios ndá induú káa, ta káa na tát'o'on kî'o káa iin paloma, dión káa na nî noo na nî sa ío kuii na xí'in Jesús.

³³ Ko ní sá na'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ná, tído di'a nî kaa mií na nî tanda'á yu'u vei dákodo ndútaí ñayuu xí'in takuii: “Tá nî xingon nî noo Espíritu i satá iin taa, ta nî kandoo na ío kuii na xí'in ná, noón kúu ná dákodo ndútaí ñayuu xí'in Espíritu i.”

³⁴ Ta ndidaá ña yó'o nî xini, sa'á ñoó xí'oi kuendá ña miían ndaa kuiti na káa kúu de'e Ndios —kaá na.

Di'a nî kuu tá nî kasá'á kána Jesús taa kanoo xí'in ná

³⁵ Iin ka kuu, dá nákaa Juan xí'in uu taa xionoo xí'in ná.

³⁶ Dá nî xini na Jesús yá'a na kua'an na ñoo, dá nî kaa na xí'in taa ñoo:

—Kana'á ndó ña taa káa kúu léko mií Ndios.

³⁷ Tá nî seídó'o ndi nduú taa xionoo xí'in Juan ña nî ka'an na sa'á Jesús, dá nî kee ra takuei ra Jesús kua'an ra.

³⁸ Dá nî ñandí'oi koo Jesús nî sa nde'é ná taa ñoo, chî nî xini na ña takuei ñaa rá vei ra. Dá nî kaa na xí'in rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá nî kaa ra xí'in ná:

—Rabí, ¿ndeí kúu ve'e ní? —kaá ra. (Rabí kóni kaa maestro.)

³⁹ Dá nî kaa na xí'in rá:

—Nakí ndo ná ko'ó, dá koni ndo —kaá na.

Dá nî sa'an ra xí'in ná, dá nî xini ra noo ío na. Dá nî kandoo ra nî sa ndei ra xí'in ná sakuaá daá ñoo, dá chî sa ka komi sa'ini kíán.

⁴⁰ Ta Andrés, ta kúu ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduú taa nî seídó'o ña nî ka'an Juan ñoo, ta nî sarkuei ra satá Jesús kua'an ra.

⁴¹ Dá nî kee Andrés kua'an ra. Dá tá nî ñani'í rá ñani ra Simón, dá nî kaa ra xí'in rá:

—Nî naki'in tá'an ndu xí'in na kúu Mesías —kaá ra. (To'on yó'o kóni kaa Cristo, na dákaki ñaa.)

⁴² Dá ndáka ñaa rá nî kasáa ra noo Jesús. Dá nî sa nde'é ñaa Jesús, dá nî kaa na xí'in rá:

—Yo'ó kúu Simón, de'e Jonás, tído viti ndá Cefas kananón —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Di'a nî kuu tá nî kana Jesús Felipe xí'in Natanael ña kanoo ra xí'in ná

⁴³ Iin ka kuu ñoo, dá nî chîkaa ini Jesús ko'on na chí kuendá Galilea di'a. Dá nî naki'in tá'an na xí'in iin ta nani Felipe, dá nî kaa na xí'in rá:

—Nakí, kanooón xí'in yu'u.

⁴⁴ Ta Betsaida kúu ñoo Felipe ñoo, ta ñoo ta'ani kúu ñoo Andrés xí'in Pedro.

⁴⁵ Dá nî ñani'í tá'an Felipe xí'in ra nani Natanael, dá nî kaa ra xí'in rá:

—Nî ñani'í ndu'u na kasaa dákaki ñaa tát'o'on ká'an ley Moisés xí'in ña nî taa profeta. Ta na yó'o nani Jesús, na kúu de'e José, na ñoo Nazaret.

⁴⁶ Dá nî kaa Natanael xí'in Felipe:

—¿Á ndáa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'an yo'ó?

Dá nî kaa Felipe xí'in rá:

—Nakí ná ko'ó, dá konon.

⁴⁷ Dá tá nî xini Jesús ña nî kuyati ta nani Natanael ñoo vei ra, dá nî kaa na:

—Kana'á ndó, yó'o vei iin ra miían ndaa kuiti kúu tá Israel, ta kúu rá iin taa ndaa.

⁴⁸ Dá nî kaa ra xí'in Jesús:

—¿Ndí nî kee ní ná'á ní yu'u?

Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Nda rá ko ña'á naki'in tá'an Felipe xaan xí'on, ndá daá vá nî xini'í ion sa'á iin taño'ó.

⁴⁹ Dá nî kaa Natanael ñoo xí'in Jesús:

—Maestro, miían ndaa mií ní kúu de'e Ndios, ta mií ní kúu rey noó na Israel.

⁵⁰ Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kándisón ña dión kíán sa'á ña nî ka'in xí'on ña nî xini'í ion sa'á iin taño'ó? Ña ná'ano cháá ka kíán ko'on konon kee yu'u o duú ña nî xingon viti.

⁵¹ Dá nî kaa ta'ani na xí'in rá:

—Miían ndaa ká'in xí'on ña viti chí noo konon kanonó induú káa, ta konon noo ángel kii na noó na nî nduu taa ñayuu yó'o, ta konon nana na no'ó na induú.

2

Di'a nî kuu tá nî sa ío iin víko tánda'a ñoo Caná

¹ Dá tá nî ya'a oní kuu, dá nî sa ío iin víko tánda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nákaa naná Jesús.

² Ta nî kana ta'ani na Jesús ña kíán ko'on na víko ñoo xí'in taa xionoo xí'in ná.

³ Ta tein ndei na noo ío víko ñoo, kúu nî ndi'i vino, dá nî kaa naná Jesús xí'in ná:

—Nî ndi'i va vino na.

⁴ Dá nî kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión xí'in yu'u, naná? Chî kámaní vá kasandaá hora na'á yu'u choon kómí'í noó ñayuu.

⁵ Dá n̄i kaa naná n̄a xí'ín t̄a dánduu vino ñóó:

—Koo ini nd̄o kee ndó ndi ndáa mií ñ̄a'a xik̄a ðe'i noo nd̄o.

⁶ Ta ñóó ndita iñ̄o k̄idi yuu noo kaño'o takují, ñ̄a kéchóon na Israel ndúvii ná mií ná noo Ndios. Ta kéta ini iin iian sá ño'o tát̄o'on uu o on̄i yoo ná'ano takují.

⁷ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄a dánduu ñóó:

—Kua'án nd̄o dákúti ndó k̄idi yuu káa xí'ín takují.

Dá n̄i sa'an r̄a n̄i ðakúti kuei raan xí'ín takují.

⁸ N̄i ndi'i, dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Taó nd̄o cháá rá viti, ta kua'án nd̄o k̄i'o ndó r̄a noó t̄a ká'an vík̄o yó'o.

Dá n̄i x̄i'o ra takují ñóó noo t̄a ká'an vík̄o ñóó.

⁹ Dá n̄i xirndodó rá takují n̄i nduu vino ñóó, tído k̄o ná'á rá ndei n̄i kee rá. Ta ná'á vá t̄a dánduu ñóó ñ̄a takují ñó'o ini k̄idi ñóó vá kúu rá. Dá n̄i kana t̄a ká'an vík̄o ñóó t̄a kúu ton̄o ñóó,

¹⁰ dá n̄i kaa r̄a xí'ín rá:

—Ndei kúu mií vá noo ió vík̄o, dinñó'ó k̄a xí'o ra vino va'a noó n̄a n̄i kana ra, dá tá s̄a n̄i kuu kua'a xí'ín na, dá kás'á rá dánduu r̄a vino nóo. Tído mií ní n̄i s̄a ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní r̄a nd̄a noo ndi'i —kaá r̄a.

¹¹ Ñ̄a yó'o kúu ñ̄a ká'ano mií noo n̄i kee Jesús. Ta ñóo noo n̄i kee naan naní Caná, ñ̄a nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta k̄i'o dión n̄i na'a n̄a mií ná ñ̄a ká'ano nda'o choon né'e na, ta kúu n̄i kas'á kándéé cháá k̄a ini ñ̄a t̄a xiónoo xí'ín ná.

¹² N̄i ndi'i daá, dá n̄i naixin̄o n̄a ñóo Capernaum xí'ín naná na xí'ín ñani ná xí'ín t̄a xiónoo xí'ín ná, ta k̄o ní sá ndei na'á ta'on na ñóo ñóó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taxi Jesús t̄a náka'án nda'i kua'an r̄a sat̄a vé'e ñ̄o'o ká'ano

¹³ Ta s̄a n̄i kuyati vík̄o pascua, ñ̄a kéká'ano na Israel, s̄a'á ñ̄oó n̄i nak'i'in Jesús k̄onana na kua'an n̄a ñóo Jerusalén.

¹⁴ Tá n̄i saa n̄a, dá n̄i ku'u na yé'é ñ̄o'o ká'ano, kúu n̄i xini ná ndei t̄a d̄ikó chee, ta dao k̄a r̄a d̄ikó léko, ta dao k̄a r̄a d̄ikó paloma, ta dao k̄a r̄a ndei nádaon ði'ón.

¹⁵ Dá n̄i kava'a na iin chirrión xí'ín yó'o, dá n̄i kas'á ná taó ndi'i na ndidaá t̄a ñóó xí'ín léko, xí'ín chee ñóó kua'an r̄i sat̄a vé'e, ta n̄i sata ni'ini na ði'ón nádaon dao k̄a t̄a ñóó, ta n̄i dandió k̄ao na mesa r̄a;

¹⁶ dá n̄i kaa n̄a xí'ín t̄a d̄ikó paloma ñóó:

—Taó ndó ndidaá ñ̄a'a xaan, ta o s̄a kée ndó ve'e tat̄a kakuuan iin ve'e noo kúya'i ñ̄a'a.

¹⁷ Dá n̄i ndysaa ini t̄a xiónoo xí'ín ná ñ̄a ká'an tuti iñ̄ Ndios di'a: “Íó ñ̄a kuuy s̄a'á ñ̄a ndó'i sa'a ve'e ní.”

¹⁸ Dá n̄i kaa t̄a né'e choon noo n̄a Israel xí'ín ná:

—¿Ndi k̄ián ká'ano na'a ní noo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ñ̄a ió choon noo ndá'a ní kee ní ñ̄a yó'o?

¹⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará ná dáq̄on ndó ve'e ñ̄o'o yó'o, tído t̄ixi on̄i kuuy, kúu s̄a nachikani tuku vei ñ̄a.

²⁰ Dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Uy diko iñ̄o toon kua'i n̄i kava'a ve'e ñ̄o'o yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ñ̄a t̄ixi on̄i kuuy s̄a nachikani tuku n̄ián? —kaá r̄a.

²¹ Tído ve'e ñ̄o'o n̄i ka'an n̄a sa'a kúu yiki koño na.

²² Ta nd̄a kuuy n̄i nataki n̄a, dá n̄i ndisaa ini t̄a xiónoo xí'ín ná ñ̄a n̄i ka'an n̄a dión, ta n̄i kandisa ra noo ká'an tuti iñ̄ Ndios sa'a ná, ta n̄i kandisa ta'ani ra ñ̄a n̄i ka'an mií ná.

Ná'a Jesús tát̄o'on kúu n̄i iin rá iin yó

²³ Ta xian nani nákaa Jesús ñóo Jerusalén ñóó tein kuuy vík̄o pascua ñóó, kua'a nda'o ñ̄ayuu n̄i kandisa ñ̄aá sa'a ndidaá ñ̄a ná'ano n̄i kee na noo ná.

²⁴ Tído k̄o ní kándisa Jesús ñ̄a miían ndaa n̄i kandisa ñ̄aá ñ̄ayuu ñóó, dá chí s̄a ná'á vá ná tát̄o'on k̄i'o kúu n̄i iin rá iin na,

²⁵ ta k̄o xínñó'ó ta'on na ni iin tó'ón ñ̄ayuu, dá k̄i'o na kuendá sa'a iin rá iin ñ̄ayuu, dá chí ná'á vá ná tát̄o'on k̄i'o kúu n̄i iin ná.

3

Ká'an Jesús xí'ín iin t̄a nani Nicodemo ñ̄a kánian nakaki sa'a yó

¹ Ío iin t̄a fariseo nani Nicodemo, ta né'e ra choon ká'ano noo t̄a Israel.

² Dá n̄i sa'an r̄a iin sakuaa noo ió Jesús, dá n̄i kaa r̄a xí'ín ná:

—Maestro, ná'á ndu'u ñ̄a n̄i t̄anda'á Ndios mií ní vei ní kakuu ní iin na dána'a noo ndu, dá chí kée ní ñ̄a ná'ano, ta ni iin ñ̄ayuu k̄o kándéé kee ñ̄a ná'ano tá k̄o ió Ndios xí'ín ná.

³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ní ñ̄a tá ná o nákaki sa'a ñ̄ayuu, dá k̄ián o k̄oní ta'on na ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios.

⁴ Dá n̄i kaa Nicodemo xí'ín ná:

—¿Ndi koo nakaki sa'a tuku iin t̄a s̄a n̄i kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra t̄i naná r̄a, dá nakaki sa'a r̄a?

⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'ín ní ñ̄a tá n̄i kakuu ñ̄ayuu xí'ín takují, ta k̄o ní hákaki sa'a n̄a kee Espiritu iñ̄ Ndios, dá k̄ián o k̄oní ta'on na ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios.

⁶ Dá chí ñ̄ayuu n̄i kakuu ñ̄ayuu yó'o, kuendá ñ̄ayuu yó'o va kúu ná. Tído n̄a káki sa'a kée Espiritu iñ̄, noón kúu kuendá mií Espiritu iñ̄.

⁷ Ta ná dá'a ni naá téi ini ní koni ní ñ̄a ká'in xí'ín ní ñ̄a kánian nakaki sa'a ní.

⁸ Chì kían tátò'on kúu tachì, dá chì xoo di'a xoo di'a kánaan, ta seídó'o yó kánaan, tido kò ná'á ta'on yó ndeí nì kixian, ta ndeí kua'an. Kì'o dión kúuán xí'in ñayuu nì ñakaki sa'á nì kee Espiritu ij.

⁹ Dá nì kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

¹⁰ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Mii ní kúu iin maestro ngó na Israel. Ta, ¿ndiva'a kò kándaq ini ní ndi dándáki tò'on nì ka'in xí'in ní?

¹¹ Miiñ ndaa kuiti ná ka'in xí'in ní ña ká'an ndu xí'in ñayuu sa'á ña ná'á ndú, xí'in sa'á ña nì xini xí'in noo ndú. Ta xí'o ndu kuendá sa'á ña yó'o va, tido kò kóni ta'on ndo'ó natiin ndó tò'on, ña xí'o ndu kuendá sa'a.

¹² Ká'in xí'in ní sa'á ña'a ió ñayuu yó'o va, tido kò kándisa ta'on nian. ¿Ndi koo ka ví kandisa ní tá ná ka'in xí'in ní sa'á ña'a ió induú noo ió Ndios?

¹³ Dá chì ni iin tó'on ñayuu kò ní kaa ko'on induú. Sav'a na nì kaa kúu na nì noo nì kasáa. Ta na yó'o kúu na nì nduu taa ñayuu yó'o, dá chì mii ná kúu na nì sa'á io induú.

¹⁴ Tátò'on kì'o nì chikaa Moisés iin koo nì kava'a xí'in kaa kuáan yukú ichí ñoó, kì'o dión ta'ani kánian karkaa na nì nduu taa ñayuu yó'o kee ñayuu,

¹⁵ dá kían ndi ndaa mii vá ñayuu ná kandeé ini ñaa, ni iin kuú tã'ón o kuú na, di'a koni na kataki chíchí ná.

Kì'o di'a kóni Ndios na ndéi ñayuu yó'o

¹⁶ 'Chì sa'á ña kú'u nda'o ini Ndios sa'á ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, sa'á ñoó nì xí'o na iin tó'on dinì de'e na nì kasáa na ñayuu yó'o, dá kían ndi ndaa mii vá ñayuu ná kandeé ini ñaa, ni iin kuú tã'ón o kuú na. Di'a koni na kataki chíchí ná.

¹⁷ Dá chì kò ní tánda'a Ndios de'e na kasaa na ñayuu yó'o ndaka na kuendá sa'á kuachi ñayuu. Di'a nì kasáa na, dá koni iin rá iin ñayuu ni'j ná ña káki na sa'á mii ná.

¹⁸ 'Dá chì ndidaa na kándéé ini ñaa, kò kánian chiya'i na sa'á kuachi na. Tido na kò ní xín kandeé ini ñaa, ngón kúu na kánian chiya'i sa'a kuachi kée na, dá chì kò ní kándéé ini na na kúu iin tó'on dinì de'e Ndios.

¹⁹ Ta kánian chiya'i na sa'á kuachi kée na, dá chì nì kasáa na dátoon noo ñayuu, tido nì kee cháá ka ñayuu sa'á noo ñin naá, dá chì ndino'o ña kini kée na.

²⁰ Dá chì ndidaa na kée ña kini, kañó'o ná ña ndaa dátoon ngó ñayuu, ta ni kò kúyati na noo tóon ña, dá kían ná dá'a ni natpu ndidaa ña kini kée na.

²¹ Tido na kée ña ndaa, ngón kúu na natpu yati noo ndato tóon, dá katpu ndi'i ña va'a kée na sa'á ña kúu ná ñayuu Ndios.

Jesús kúu tátò'on iin yí, ta Juan kúu amigo na

²² Tá nì ndi'i, dá nì sa'an Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná chí noo kúu kuendá Judea, ta ñoó nì sa ndei na sa dakódo ndúta ná ñayuu.

²³ Ta Juan sa dakódo ndúta ñayuu chí noo kúu ñoo Enón, yati noo kúu ñoo naní Salim, dá chì ñoo ñó'o nda'o takují. Ta sa kasáa ñayuu noo ná, ta sa dakódo ndúta ñaa ná,

²⁴ dá chì kámani vá ndadi na ve'e ka.

²⁵ Dá nì kasá'a ndátó'on kuachi ta xionoo xí'in Juan xí'in dao ka na Israel sa'a ndi kían kánian kee ñayuu, dá nduvii ná noo Ndios.

²⁶ Sa'á ñoó nì sa'an ra noo ió Juan, dá nì kaa ra xí'in ná:

—Maestro, tá'an taa nì sa'á io xí'in ní iin ka xoo yuta Jordán, tá'an ra nì xí'o ní kuendá sa'á ngó ñayuu, ngón kúu ra xionoo dakódo ndúta ñayuu, ta kua'a nda'o na kua'an noo rá.

²⁷ Dá nì kaa Juan xí'in rá:

—O kándéé ta'on ni iin taa ni'j rá ni iin choon tá kò ní xí'o Ndios ña noo rá nda' induú.

²⁸ Ta mii ndó kúu na xí'o kuendá ña nì ka'an yu'u ña kò kúu ta'on yu'u na kúu Cristo, na dakaki ñaa. Di'a nì ka'in xí'in ndó ña yu'u kúu na nì tánda'a Ndios vei mii ngó, dá kasaa mii ná.

²⁹ Ná'á ndó ña taa nì tánda'a xí'in iin ña'a kúu yian. Ta ra né'e tá'an va'a xí'in tã nì tánda'a ñoó, roón kúu ra ñin ñin rá, ta seídó'o ñaa rá, ta kádiij ini rá tá seídó'o ra noo ká'an tã kúu yí ñoó. Kì'o dión ta'ani ndó'o mii yu'u viti, chì nì xinkoo ndi'i ña kádiij ini.

³⁰ Dá chì miiñ ndúsa kánian kandaya'i cháá ka na, ta yu'u kúu na kánian ndunoó di'a.

Nì kii Jesús chí induú

³¹ 'Na nì noo nì kii chí induú, ngón kúu na dándáki ndidaa ñayuu. Ta na ndéi ngónó'o yó'o, yó'o va nì kaki na, ta ká'an na sav'a sa'á ña ió ngónó'o yó'o. Tido na nì chí induú, ngón kúu na dándáki ndidaa ñayuu.

³² Ta xí'o na kuendá sa'á ña nì xini na xí'in sa'á ña nì seídó'o na chí induú, tido kò ñin ta'on xiiñ natiin va'a ña ká'an na.

³³ Tido ndi ndaa ñayuu nátiin va'a ña ká'an na, ngón kúu na xí'o kuendá ña miiñ ndaa ndisa na ndaa kúu Ndios.

³⁴ Ta na nì tánda'a Ndios nì kasáa, ngón kúu na ká'an tó'on mii Ndios, chì nì xí'o ndi'i na ndéé Espiritu ij ná noo ná, ta kò ní chíki'ó ta'on ñaa ná.

³⁵ Ta kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta nì ñakì'o na ndidaa tá'an ña'a noo ndá'a ná.

³⁶ Sa'á ñoó ndi ndaa mii vá ñayuu ná kandeé ini de'e Ndios koni na kataki chíchí ná. Tido na kò xiiñ kandeé ini de'e Ndios, o koni

ta'on na kataki chíchí ná, di'a kasaq ña xído ini Ndios satá ná.

4

Ndató'ón Jesús xí'in iin ñá'a ío chí kuendá Samaria

¹ Kúu ñi kandaq va ini sato'o yo Jesús ña ñi ñi'í tó'on tã fariseo ña kua'a cháa ka ñayuu ñi kas'á ndíko ñaa, ta kua'a cháa ka ñayuu dákodq ndútã ná q duú Juan,

² va'ará q duú mií Jesús dákodq ndútã ñaa, tã xionoo xí'in vá ná kée choon yó'o.

³ Sa'á ñoó ñi keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xí'in tã xionoo xí'in ná.

⁴ Ta miían ndúsã kánian ya'a na chí kuendá Samaria di'a, dá saq na Galilea.

⁵ Sa'á ñoó ñi saq na iin ñoo naní Sicar, ña nákaa chí Samaria ñoo. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'o xí'in ñó'o ñi xí'o oon Jacob noq de'e na José.

⁶ Ta ñoo nákaa iin pozo ñi kava'a Jacob. Ta sa'á ña ñi kuitá Jesús ñi xika na, sa'á ñoó ñi sa kqo na yú'u pozo ñoo ío na náni'í ndéé ná. Ta kían dao nduu.

⁷ Dá ñi kasáa iin ñá'a kuendá Samaria taváan takují, dá ñi kaa na xí'an:

—Tei cháa takují xaan ná ko'i.

⁸ Ta kq ta'ón tã xionoo xí'in ná ñoo ndéi xí'in ná, chí kua'an ra ñoo nákaa yati ñoo kuin ra ñá'a kas'an na.

⁹ Dá ñi kaa ñá'a Samaria ñoo xí'in ná:

—¿Ndiva'a xíkã mií ní, tã Israel xaan, takují ko'o ní noq yú'u, chí iin ñá Samaria va kúu yu'u? Ta kq né'e tá'an va'a ta'on ndo'ó, na Israel xaan, xí'in ndu'u, na kuendá Samaria yó'o.

¹⁰ Dá ñi kaa na xí'an:

—Tá ná kandaq inq sa'á ña va'a kóni Ndios kee na xí'ón, ta ná kandaq ta'ani inq ndá yoo kúu na xíkã takují ko'o na noqon, dá kían kaka di'a yo'ó takují ko'ón noq yú'u, ta ko'in kí'oi takují, kirá kí'o ña kataki chíchón.

¹¹ Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Tatá, ni iin ta'on ñá'a kq né'e ní taó ní takují, ta konó ndá'o pozo yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndeí ko'ón ní kí'in ní takují, kirá kí'o ña kataki chíchí ñoo?

¹² Ta, ¿á ndáya'i cháa ka mií ní q duú Jacob, na kúu na sá'ano ve'e ndu? Dá chí noqón vá ñi kava'a pozo yó'o, ta takují kána yo'ó sa xí'i mií ná, xí'in de'e na xí'in kí'í ñi sa ndaka na.

¹³ Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Ndi ndáa mií vá ñayuu xí'i takují ñó'o ini pozo yó'o, noqón kúu na nandío kuéi tuku na ichi ini na.

¹⁴ Tído ñayuu ná ko'o takují, kirá kí'o yu'u noq ná, ni iin kuú ka q nandío kuéi na ichi ini na. Chí takují kí'o yu'u ko'o na, kiróón kakuu takují kana ndita ini na, ta kí'o ra ña kataki chíchí ná.

¹⁵ Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Tatá, tei ní takují ká'an ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kían ná dá'a ka ní nandío kqoi ichi ini, ta ná dá'a ka ní kixii kí'in takují ndá yó'o.

¹⁶ Dá ñi kaa na xí'an:

—Kua'an kuakón yíqon, dá kasaqon.

¹⁷ Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Kq ta'ón yí yu'u.

Dá ñi kaa na xí'an:

—Ndaa va ká'on ña kqó yíqon,

¹⁸ dá chí q duú ta'ón yíqon kúu tãa ío xí'ón viti, va'ará sa o'on ñi sa kuu yíqon. Sa'á ñoó ndani ña ndaa va ká'on.

¹⁹ Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Tatá, kandaq ini ña kúu ní iin profeta.

²⁰ Tído diní yúku yó'o va ñi sa ndaño'o na sá'ano ve'e ndu'u Ndios, tído ndo'ó, na Israel, kaá ndq ña ñoo Jerusalén va kúu noq kánian kandaño'o yo'ó na.

²¹ Dá ñi kaa Jesús xí'an:

—Naná, kandisa ña ko'in ka'in xí'ón viti, dá chí vei kuú ña ní diní yúku yó'o, ní ñoo Jerusalén kq kánian ko'ón ndo, dá kandaño'o ndó tatá Ndios.

²² Ta ndo'ó, ndaño'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'a vá ndu'u ndá yoo kúu Ndios ndaño'o ndu, dá chí tein na ve'e ndu'u, na Israel, vei na dáka'ki ñaa.

²³ Tído sa kua'an kasandaá vá hora, ta viti sa ñi kasandaáan, chí na kandaño'o ndisa Ndios kakuu na kandaño'o ñaa xí'in ndéé Espíritu íi, ta kandaño'o ndisa ñaa ná tát'ón kí'o kóni mií Ndios, dá chí kí'o díón kóni mií tatá Ndios ña kandaño'o ñaa ná.

²⁴ Chí Espíritu vá kúu Ndios. Sa'á ñoó na ka'an kandaño'o ñaa, kánian kandaño'o ñaa ná xí'in ndéé Espíritu íi, ta kánian kandaño'o ndisa ñaa ná tát'ón kí'o kóni mií Ndios.

²⁵ Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Sa'á ná'a vá yu'u ña kasaq na kakuu Mesías, na kakuu Cristo, na dáka'ki ñaa. Sa'á ñoó nda ná kasaq mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaa ña ká'an ní sa'a.

²⁶ Dá ñi kaa na xí'an:

—Ñaa kúu yu'u, na ká'an xí'ón.

²⁷ Ta mií daá ñoo ñi nandío kuéi tã xionoo xí'in ná ñi nasáa ra, ta kúu ñi naá ini ra sa'á ña ndát'ón ná xí'in ñá'a ñoo. Tído ni iin tó'ón rá kq ní ndát'ón: “¿Ndi kían ndát'ón ní xí'in ñá'a xaan?” o “¿Ndiva'a ndát'ón ní xí'an?”

²⁸ Dá ñi dankoo ñá'a ñoo yoo takujían, dá ñi nandío kqoan kua'an no'an ñoo ñoo. Tá ñi nasáan, dá ñi kaa na xí'in ñayuu ñoo:

²⁹ —Naki ndq kande'é ndó, chí ñi kasáa iin taa, ta ñi ká'an ndaq ra sa'a ndidaa ña ñi keei. Ndá ndi kuu kúu ná Cristo, na dáka'ki ñaa.

³⁰ Dá ñi kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná noq ío Jesús.

31 Ta mií hora daá ñóó ñi seí nda'í tã xíonoo xí'ín ná noo ná, chî kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

32 Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Ío iin kã ña'a ko'õn yu'u kasá'in, tído kõ ná'á ta'on ndó ndí kián kián.

33 Dá ñi kasá'á ndátõ'õn tá'an mií tã xíonoo xí'ín ná ñóó, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo ñi kii ñi ne'e ña'a kasá'an na, sa'á ñõó ká'an ña dión?

34 Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Ña'a kasá'in kúú ña kéei ña kóni mií ña ñi tanda'á yu'u veii, ta dáxinkõoi choon ñi xí'õ na nooí keei.

35 ¿Á kõ ká'an ndõ ña kámani komi yoo, dá kasandaá kuu dákée yó? Tído ká'an yu'u xí'ín ndó ña dákaka noo ndõ kandé'é ndó noó ña ñi xiti na, dá chî sã ñi ichi vaan, sã ñi kuu va dákée yõan.

36 Dá chî ña dákée natiin na ya'i na, ta ña dákée na kúú ñayuu natiin ña kataki chíchí ná. Dión, dá kadii nduu ini ña ñi xiti xí'ín ña ñi dákée.

37 Ta ndaa va ká'an ñayuu tá ká'an ña di'a: "Íin ña kúú ña xiti, ta iin kã ña kúú ña dákée."

38 Ta yu'u kúú ña tanda'á ndo'ó ko'õn ndõ dákée ndõ noó kõ ñi xiti ndó, chî dao kã va na ñi xiti, ta ndo'ó kúú ña keva'a noó ñi ndo'õ dao kã ña ñi xiti na —kaá ña.

39 Ta kúú kuá'á nda'õ ñayuu ndéi chí kuendá Samaria ñoó ñi kandisa na Jesús sa'á ña ñi ka'an ña'á ñoó sa'á ná, dá chî kaáan: "Ñi ka'an ndaa tã ñoó xí'ín yu'u sa'á ndidaá ña'a ñi keei."

40 Dá ñi kasáa ña Samaria ñoó noo nákaa Jesús, dá ñi seí nda'í ña noo ná ña ná kandõ tóo na xí'ín ná ñoo ñoó. Dá ñi kandõ na ñi sã io ña xí'ín ná uu kuu.

41 Ta kuá'á nda'õ ñayuu ñi kandisa ñaá sa'á tõ'õn ñi ka'an ña xí'ín ná,

42 dá ñi kaa ña xí'ín ña'á ñoó:

—Kõ kandisa kã ndu viti sava'a sa'á ña ñi ka'õn xí'ín ndú, dá chî viti sã ñi seídõ'õ ndu tõ'õn ká'an mií ná. Ta ñi kandaá ini ndu ña miian ndaa kuiti kúú ná Cristo, ña dákaki ñaá.

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús de'e iin tã kéchõon noo rey

43 Tá ñi ya'a uu kuu, dá ñi kee na kua'an ña chí kuendá Galilea di'a.

44 Ta ñi xí'õ Jesús kuendá ña ni iin tó'õn ta'on profeta kõ nátiin ña'ñó'ó noo ña ñoo mií ná.

45 Tído tá ñi saã ña kuendá Galilea, ñi ñatiin va'a ñaá ña ndéi ñoó, dá chî ñi xini xí'ín noo ná ña ná'ano ñi kee na ñoo Jerusalén tein víkõ pascua ñoó, dá chî ñi sã ño'õ ta'ani na ñoó.

46 Dá ñi ñandió kõo tuku Jesús ñi ñasáa ña ñoo Caná, ña nákaa kuendá Galilea noó ñi ndee na takují ñoó vino.

Ta chí ñoo Capernaum ñoó ío iin tã kéchõon noo rey, ta kú'u iin de'e ra.

47 Tá ñi ñi'í tó'on ra ña sã ñi ndusáa Jesús ío ña Galilea, ñi ndee na kuendá Judea, dá ñi sa'an ra ñi seí nda'í ra noo ná ña ná ko'õn ña ve'e ra, ta ná nduva'a na de'e ra, dá chî sã íõan kuu xí.

48 Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná õ kõni xí'ín noo ndõ ña ná'ano xí'ín ña ndato kée yu'u, dá kián õ kándisa ta'on ndó yu'u.

49 Dá ñi kaa tã ñoó xí'ín ná:

—Tatá, ná ko'õ viti kõ ña'á kuu de'i.

50 Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an nó'õn, chî sã ñi nduva'a va de'õn.

Ta kúú ñi kandisa va tã ñoó tõ'õn ñi ka'an Jesús. Sa'á ñõó ñi ñandió kõo ra kua'an nó'õ rá.

51 Tá sã kua'an xingõ ra noo iin ve'e ra, dá ñi kii tã kéchõon noo rá ñi ñi'í ñaá rá. Dá ñi kaa rá xí'ín rá:

—Taki íi vá de'e ní, sã ñi nduva'a va xi.

52 Dá ñi ndatõ'õn ñaá rá tõ'õn ndá hora ñi ndikõ'õn ini xí. Dá ñi kaa tã kéchõon ñoó xí'ín rá:

—Tátõ'õn kã iin sã'ini koni, dá ñi ya'a ña dáa xí.

53 Dá ñi ndisáa ini tatá xí ña mií hora daá ñoó ñi ka'an Jesús xí'ín rá: "Sã ñi nduva'a de'õn." Ta ñi kandisa rá Jesús, xí'ín ndidaá ña ve'e ra.

54 Ta ña yó'o kúú ña ká'ano kúú uu ñi kee Jesús chí kuendá Galilea tá ñi ndee na chí kuendá Judea di'a.

5

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin tã kõ kúu kaka ío ñoo Betesda

1 Ñi ndí'i, dá ñi kasandaá koo iin víkõ ká'ano noo ña Israel. Dá ñi kee Jesús kõkaa na kua'an ña ñoo Jerusalén.

2 Ta ñoo Jerusalén ñoo nákaa iin xían noo naní yé'é léko, ta yati ñoo nákaa iin pila ká'ano noo ño'õ takují, ta nanián Betesda xí'ín yú'u hebreo, ta ndíta o'õn ve'e xí'õ kátí yú'án.

3 Ta ini ve'e kátí ñoó ndéi kuá'á nda'õ ña kú'u, dao na kõ túu noo, dao kã ña léngo sa'ã, dao kã ña ñi ñatií sa'ã. Ta ndéi na ndátí na nakandá noó takují ñoó.

4 Dá chî ndá ndi kúú náxingõ iin ángel dákaná ña noó takují ñoó, ta ña mií noó kasaa dáke'ta mií tá kandá takují ñoó, ta kúú nduva'a va na noo ndi ndáa mií vá kue'e ndó'o na.

5 Ta ñoó kándu'u iin tã, ta sã io okõ sa'õn oní kuia kú'u ra.

6 Dá ñi xini Jesús kándu'u tã yó'o. Tá ñi kandaá ini ña ña sã ná'á nda'õ kú'u ra, dá ñi ndatõ'õn ñaá ná:

—¿Á kónon nduva'ón?

⁷ Dá nì kaa rà:

—Dión kónij, tatá, tído kọ íin nì'í dáketa ñáá ini takuij káa mií hora kandá rà. Ta iin iin ta'ándá ká'in ko'ín dáketai mií, sà kasaa iin kà nà keta na.

⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuijn ndichi viti. Ta naki'in ñá'a kándi'ón xaən kane'ón kua'án.

⁹ Ta kúu viti'ón di'a nì nduva'a taa ñoó. Ta kúu nì naki'in ra ñá'a kándi'í ra né'e ra kua'ən rà. Ta mií kuų dáá ñóó kúu kuų nani'í ndéé na Ñraael.

¹⁰ Dá nì kaa tã sa'ándá choon noó na Israel xí'ín tã nì nduva'a ñoó:

—Kuų nani'í ndéé yọ kíán viti. Sa'á ñoó kọ kánian kane'ón ñá'a nì sà ndi'ón xaən.

¹¹ Dá nì kaa tã ñoó xí'ín rá:

—Míí nà nì nduva'a ñáá nì ka'an xí'ín: “Naki'in ñá'a kándi'ón xaən kane'ón kua'án”, kaa nà xí'ín.

¹² Dá nì ndatọ'ón ñáá rá:

—¿Ndá yoo nì ka'an xí'ín: “Naki'in ñá'a kándi'ón xaən kane'ón kua'án”?

¹³ Tído kọ ná'á ta'on tã nì sà kú'u ñoó ndá yoo nì nduva'a ñáá, dá chì nì kexoo va Jesús kua'ən nà, ta nì ndu'u na tein ñayuu kuá'a ndéi ñoó.

¹⁴ Tá nì ndi'í, dá nì nani'í ñáá Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó. Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Kana'ón ñá sà nì nduva'a voon viti, tído o sà kóo kà inon ya'ón keeón kuachi, dá ná dá'a nì kixi iin kà tãndó'ó ká'ano cháá kà noqon.

¹⁵ Dá nì kee tã nì nduva'a ñoó kua'ən rà. Dá nì kastọ'on ra xí'ín tã né'e choon noó na Israel ñá Jesús kúu nà nì nduva'a ñáá.

¹⁶ Sa'á ñoó nì kasá'a tã né'e choon ñoó kéndava'a rá xí'ín Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'áni ñáá rá, dá chì nì kee na choon yó'o tein kuų nani'í ndéé nà ñoó Israel.

¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Daá kéchón va tatá yu'u Ndios, ta kéchón ta'ani yu'u viti.

¹⁸ Ta sa'á ñá nì ka'an nà dión, sa'á ñoó ví'í kà ví nì kasá'a ndúkú tã ñoó ndi kee ra ka'áni ñáá rá, dá chì o duų iin tó'ón nì kuų nani'í ndéé na Israel yá'a na, chì di'a kaa ta'ani na ñá mií Ndios kúu tatá nà, ta sa'á ñá ká'ən nà dión, sa'á ñoó ndéé na mií ná ñá iin tó'ón kúu ná xí'ín Ndios.

Kástọ'on Jesús xí'ín ñayuu ñá kómí dá choon, chì kúu ná de'e mií Ndios

¹⁹ Sa'á ñoó nì kaa Jesús di'a xí'ín tã ñoó:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñá kọ kée mií ta'on nà kúu de'e Ndios iin rá iin ñá'a, chì kée na ndidaá ñá xiní na kée tatá nà, dá chì ndidaá ñá'a kée tatá nà, kì'o dión ta'ani kée de'e na.

²⁰ Chì kú'u ndá'o ini tatá Ndios sa'á de'e na, ta ná'a nà ndidaá tá'ən va ñá'a kée na

noó de'e na. Sa'á ñoó ná'ano cháá kà ñá'a koni ndọ kee de'e Ndios o duų ñá nì kee na viti, dá naá ndá'o ini ndọ kee na.

²¹ Dá chì tátọ'on kì'o ndáne'e tatá Ndios nà nì xí'í, ta xí'o na ñá kataki nà, dión ta'ani kée de'e na, dá chì xí'o ta'ani na ñá kataki ndi ndáa mií vá ñayuu ká'án mií ná.

²² Dá chì kọ kényiko ta'on Ndios sa'a ni iin tó'ón ñayuu, ndáa noó de'e va na nì xí'o na choon, dá keyiko nà sa'a ná,

²³ dá kíán ná koo ñaño'ó ndidaá tá'ən ñayuu noó de'e Ndios, tátọ'on kì'o ió ñaño'ó ná noó mií tatá Ndios. Dá chì na kọ ñaño'ó noó de'e Ndios, ni tatá Ndios, nà nì tãnda'á ñáá nì kasáa nà, kọ ñaño'ó ná noó.

²⁴ Ta miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñá ndi ndáa nà seídó'o tọ'on ká'ín, ta kándéé ini nà tatá Ndios, nà nì tãnda'á yu'u nì kasáa, noón kúu nà nì'í ñá kataki chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ñá chiya'í na sa'á kuachi kée na, chì nì taó ñáá Ndios noó ñá kánian kuu nà, ta nì xí'o na ñá kataki chíchí ná.

²⁵ Miían ndaa ká'ín xí'ín ndó ñá vèi kuų, ta kuų viti kíán ñá kueídó'o nà kúu ndji ñá ka'ən de'e Ndios. Ta nà kandisa noó ka'ən nà, noón kúu nà kataki.

²⁶ Dá chì tátọ'on kì'o xí'o Ndios ñá kataki ñayuu, kì'o dión ta'ani nì xí'o na choon noó ndá'a de'e na ñá kee ta'ani na dión xí'ín ñayuu.

²⁷ Ta nì xí'o ta'ani na choon noó de'e na ñá keyiko nà sa'a ndidaá ñayuu sa'á ñá kúu ná nà nì nduu tã ñayuu yó'o.

²⁸ Ta o sà naá téi ini ndọ sa'á ñá ká'ín xí'ín ndó, dá chì vèi kuų ñá kueídó'o ndidaá nà nì nduxi tọ'on ka'ən nà,

²⁹ ta natakí ñayuu nì kee ñá va'a, ta natiin na ñá kataki chíchí ná. Tído nà nì kee ñá kini, noón kúu nà natakí natiin ñá ko'on nà ndo'o nani nlo ná.

Kì'o di'a kándaq ini yọ ñá Jesús kúu de'e Ndios

³⁰ Ta kọ kée mií ta'on yu'u nì iin tó'ón ñá'a. Chì tátọ'on kì'o káa choon nì sa'anda mií tatá noó, kì'o dión kényiko iin rá iin ñá'a, ta kényiko ndaaí sa'a iin rá iin ñá'a, dá chì kọ ndúkú ta'on yu'u kee ñá kóni mií, di'a ndúkú yu'u kee ñá kóni tatá, nà nì tãnda'á yu'u vèi.

³¹ Dá chì tá ná kì'o yu'u kuendá sa'a mií, dá kíán kaa ndọ ñá kọ ndáa ta'on kíán ká'ín.

³² Iin kà va na kúu nà xí'o kuendá sa'a yu'u. Ta ná'a yu'u ñá kuendá xí'o na sa'í kíán ñá ndaa.

³³ Ta ndo'ó nì tãnda'á ndó dao tã nì sa'ən rà noq Juan, ta noón kúu nà nì xí'o ndaa kuendá noq rá.

³⁴ Tído yu'u, kọ xínño'ó ta'on yu'u ñá kì'o iin kà ñayuu kuendá sa'í. Nì ka'ín xí'ín ndó sa'á ñá yó'o, dá koni ndọ kàki ndó.

³⁵ Miían ndaaŋ n̄i s̄a kuu Juan táto'on iin íti kéi, ta s̄a dátoon na noo ndo, ta n̄i nata'on va'a ini ndo n̄i natiin va'a ndó to'on ndato n̄i ka'an na cháá tiempo.

³⁶ Ta ío iin ka ŋa'a, ŋa kían xí'o va'a cháá ka ví kuendá sa'a yu'u o duú kuendá n̄i x̄i'o Juan. Dá ch̄i ndidaá choon n̄i x̄i'o tatáŋ nooŋ keei, ndidaá ŋa yó'o kían kéei, ta miían xí'o kuendá sa'í ŋa miían ndaaŋ kuiti tatáŋ Ndios n̄i tanda'a yu'u veii.

³⁷ Ta mií ta'ani tatáŋ, na n̄i tanda'a ŋaá veii, xí'o ta'ani na kuendá sa'í. Ta ni iin kuu ta'ón ko ní seídó'o ndó noo ká'an na, ta ni ko ní xini ndo ndi káa na,

³⁸ ta ni to'on na ko kómí ndó ini níŋ ndo, dá ch̄i ko kándéé ini ndo na n̄i tanda'a yu'u veii.

³⁹ Ta ndo'ó dáku'a'a tuti iŋ Ndios, dá ch̄i ká'an ndó ŋa ŋoó nani'ŋ ndo ŋa kataki chíchí ndó. Ta mií tuti ŋoó xí'o ndaaŋ kuendá sa'a yú'u,

⁴⁰ tído ko kóni ta'on ndó kii ndó nooŋ, dá ni'ŋ ndo ŋa kataki chíchí ndó.

⁴¹ Ko ndúkú ta'on yu'u natiin ŋaño'ó nooŋ t̄a ŋayuu yó'o.

⁴² Tído ná'a vái ndi ndaaŋ níŋ iin rá iin ndó, sa'a ŋoó kándaŋ iniŋ ŋa ko kóni ta'on ndó Ndios.

⁴³ Yu'u kúu na veii xí'in choon n̄i sa'anda mií tatáŋ Ndios nooŋ, tído ko kóni ndo natiin ndó yu'u. Tído tá ná kasaaŋ iin ka t̄a ka'an sa'a mií rá, ta kúu kaon va natiin va'a va ndó ra.

⁴⁴ ŌNdi koo ví, dá kasandaá ndo kandisa ndó ŋa ndaaŋ, ch̄i daá kuiti ndúkú ndó ŋa chindaya'i tá'an mií ndó, ta ko ndúkú ndó ŋa chindaya'i ŋaá na kúu iin tó'on din̄i mií Ndios?

⁴⁵ Ta ná dá'a ni ka'an ndó ŋa ka'an kuachi yu'u sa'a ndo'ó nooŋ Ndios. Mií Moisés, tá'an na kándéé téi ini ndo, noon kúu na ká'an kuachi sa'a ndo.

⁴⁶ Dá ch̄i tá miían ndaaŋ n̄i kandisa ndó ŋa n̄i ka'an Moisés, dá kían kandisa ta'ani ndó ŋa ká'an yu'u xí'in ndó viti, dá ch̄i sa'a yú'u va n̄i taa Moisés.

⁴⁷ Tído, tá ko kándisa ndó ŋa n̄i taa na sa'í, Ōndi koo, dá kandisa ndó to'on ká'an yu'u, tá dáá?

6

Kua'á nda'o ŋayuu n̄i x̄i'o Jesús ŋa'a ni sasá'an na

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kee Jesús kua'an na iin ka xoo taño'o nani Galilea. Ta nani ta'ani ra Tiberias.

² Ta kúu kua'á nda'o ŋayuu tákuei ŋaá kua'an na, ch̄i n̄i xini na n̄i kee Jesús ŋa'a ndato n̄i nduv'a na na kú'u.

³ Dá n̄i kaa Jesús din̄i iin yúku iin ŋoó. Dá n̄i sa' koo na ŋoó xí'in t̄a xionoo xí'in ná.

⁴ Ta kúu sa n̄i kuyati va víko pascua, ŋa kéká'ano na Israel.

⁵ Tá n̄i ndane'e noo Jesús, kúu n̄i xini na ŋa kua'á nda'o ŋayuu tákuei ŋaá veii na, dá n̄i kaa na xí'in Felipe:

—ŌNdi koo kúu ŋa'a kasá'an ŋayuu kua'a yó'o viti?

⁶ Miían n̄i ka'an va na dión, dá ná kande'a ndi kaa Felipe ŋoó. Tído sa ná'a vá mií ná ndi kían kee na, dá kasá'an ŋayuu ŋoó.

⁷ Dá n̄i kaa Felipe:

—Ni di'ón ni'ŋ ŋayuu kéchóon na uu ciento kuu o kétaan kuin yó pan, dá ni'ŋ ná lú'u lú'an kei ná.

⁸ Dá n̄i kaa iin ka t̄a xionoo xí'in Jesús, tá'an ra nani Andrés, t̄a kúu ŋani Simón Pedro:

⁹ —Yó'o iin iin tayi'í ló'o, ta né'e xi o'on pan cebada, ta né'e xi uu t̄iyaká. Tído ni ŋa'a ko kúu vá ŋa yó'o nooŋ ŋayuu kua'a veii káa.

¹⁰ Dá n̄i kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'in ŋayuu kua'a káa ŋa ná kande'i na —kaá na.

Dá n̄i sa ndei na ndei na nooŋ itá ŋoó, ch̄i káa nda'a vaan. Ta t̄a ŋoó kúu táto'on o'on mil.

¹¹ Dá n̄i tiin Jesús pan ŋoó. Dá tá n̄i ndi'i n̄i nak'i'o na ndive'e nooŋ Ndios, dá n̄i x̄i'o naan nooŋ t̄a xionoo xí'in ná. Dá n̄i sa'an ra n̄i dasá ráan nooŋ ŋayuu kua'a ŋoó. Ta kúu dión ta'ani n̄i kee na xí'in t̄iyaká ŋoó. Ta n̄i x̄i'o ra n̄i táto'on n̄i xiká iin rá iin na.

¹² Dá tá n̄i ndinoo va'a ini ŋayuu ŋoó n̄i sasá'an na, dá n̄i kaa Jesús xí'in t̄a xionoo xí'in ná ŋoó:

—Nditúti ndó ndidaá yúch̄i ŋa n̄i kandoŋ xaan, dá ná o túu oaan —kaá na.

¹³ Dá n̄i nditúti t̄a xionoo xí'in ná ŋoó ndidaá ŋa n̄i kandoŋ ŋoó. Ta n̄i dakúti rá ux̄i uu t̄iyiká xí'in yúch̄i ŋa n̄i sa kuu ndin o'on pan ŋoó.

¹⁴ Tá n̄i xini ŋayuu ŋoó k̄i'o dión ví ká'ano ŋa'a n̄i kee Jesús, dá n̄i kaa na:

—Miían ndaaŋ kuiti na yó'o kúu profeta, na n̄i kaa Ndios tanda'a ná kasaaŋ ŋayuu yó'o.

¹⁵ Tído n̄i kandaŋ va ini Jesús ŋa veii ŋayuu ŋoó kendúsa na xí'in ná kandaŋa ŋaá ná ko'on na kakuu na rey nooŋ ná. Sa'a ŋoó n̄i taó xoo na mií ná kua'an na din̄i yúku ŋoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xika Jesús nooŋ t̄akuiŋ

¹⁶ Dá tá n̄i kuaá kuu dáá ŋoó, dá n̄i naŋin̄o mií t̄a xionoo xí'in ná nooŋ nákaaŋ taño'o ŋoó.

¹⁷ Dá n̄i kaa ra ini barco, dá n̄i kee ra kua'an ra nooŋ taño'o, dá saŋ ra ŋoo Capernaum. Kúu sa n̄i kuaá vá, ta ko ŋa'a iŋ va nandío koŋ Jesús kasaaŋ na.

¹⁸ Ta sa'a ŋa n̄i kasá'a kána tach̄i déen, sa'a ŋoó ni'ŋ nda'o n̄i kasá'a kanda nooŋ taño'o ŋoó.

¹⁹ Ta nda sa o'on o iño káa va kilómetro dáka ra barco ŋoó kua'an ra, dá n̄i xini ra

xika Jesús vei na nõo taño'o nõo, ta sa kúyati na vei na nõo kua'ãn barco nõo. Ta kúu nõ yu'ú nda'o ra.

20 Dá nõ kaa na xí'ín rá:
—Mii vá yu'ú kúú. Ná dá'a ni yu'ú ndo.
21 Ta kúu nõ ñatiin va'a ñaa rá ini barco nõo. Ta kúu viti'ón di'a nõ kasandaá na yú'u taño'o nõo kua'ãn na nõo.

Nándukú ñayuu Jesús

22 Tá nõ tuu nõo iin ka kuu, sa ná'a vá ñayuu nõ kandoo ndéi iin ka xoo taño'o nõo ña iin tó'ón vá nõ sa kuu barco nõ kixi Jesús xí'ín ta xionoo xí'ín ná. Tído ná'a ta'ani na ña ko kuá'ãn nó'o ná xí'ín ta xionoo xí'ín ná, chi kua'ãn nó'o mii vá rá, sa'á nõo nõ kandoo ñayuu nõo ndati na Jesús.

23 Ta dao barco nõ kii nõo Tiberias nõ sa kuita tóo ró yati nõo nõ xí'o Jesús pan nõ sei ñayuu kuá'a nõo tá nõ ndi'i nõ ñakí'o na ndivé'e nõo Ndios.

24 Dá tá nõ kandaá ini ñayuu kuá'a nõo ña koq ka Jesús nákaa nõo, ni ta xionoo xí'ín ná, dá nõ kaa na ini barco nõo. Dá nõ kee na kua'ãn na nõo Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'o nõ ka'ãn Jesús ña mii ná kúu pan nõ xí'o Ndios kei yó, dá kataki chíchí yó

25 Dá tá nõ ñaní'j ná Jesús iin ka xoo taño'o nõo, dá nõ kaa na xí'ín ná:

—¿Maestro, ndá oon nõ kasáá ni yó'o?

26 Dá nõ kaa Jesús xí'ín ná:
—Mii'ãn ndaa ndisa ná ka'jin xí'ín ndó ña ko nándukú ta'on ndó yu'ú sa'á ña nõ kandaá ini nõo ndi kóni kaa ña ná'ano nõ kee. Di'a nándukú ndó yu'ú sa'á ña nõ xí'oi pan nõ sei nõo, dá nõ ndinoo ini nõo.

27 Ná dá'a ni kechóon ndó sa'a pan, ña túu. Di'a kechóon ndó sa'a pan ko túu, tá'ãn ña xí'o ña kataki chíchí nõo. Ta na nõ nduu ta ñayuu yó'o kúu na ki'o pan yó'o kei nõo, dá chi na yó'o kúu na nõ ñan'á'á tatá Ndios.

28 Dá nõ kaa ñayuu nõo:
—¿Ndi kían kánian kee ndu, dá katí'a ndu kee ndu ña kóni Ndios?

29 Dá nõ kaa Jesús xí'ín ná:
—Ña kóni Ndios kee ndó kían kandeé ini nõo na nõ tanda'á ná nõ kasáá ió xí'ín ndó.

30 Dá nõ kaa ñayuu nõo xí'ín ná:
—Ta, ¿ndi kían kúu ña'a ká'ano kee mii ní nõo ndu'u, dá ná koni ndu, dá ná kándisa ndu'u ña nõ tanda'á Ndios mii ní nõ kasáá ní? ¿Ndi kían kee ní?

31 Chi nõ sei na sá'ano ve'e ndu maná, ña kúu pan nõ kii induú, tá sa xionoo na yukú jchí nõo. Chi di'a kaá tuti ij Ndios: “Nj xí'o Moisés pan nõ kii induú nõ sei na.”

32 Dá nõ kaa Jesús xí'ín ná:
—Mii'ãn ndaa ná ka'jin xí'ín ndó, o duú ta'ón Moisés ní xí'o pan nõ kii induú nõ sei ñayuu nõo. Mii vá tatá yu'ú kúu na xí'o ña kúu pan ndisa nõ kii induú.

33 Chi pan xí'o Ndios, nõo kúu na nõ noo nõ kii induú, ta xí'o na ña kataki chíchí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

34 Dá nõ kaa na xí'ín Jesús:
—Maestro, ndidaá kuu tei ní pan nõo ná kei ndu'u.

35 Dá nõ kaa Jesús xí'ín ná:
—Yu'ú kúu pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Sa'á nõo ndi ndaa mii vá ñayuu ná kii nõo yú'u, ta ndiko na yu'ú, ni iin kuu ta'ón o kuíko na. Ta ndi ndaa mii na ná kandeé ini yu'ú, ni iin kuu ta'ón o ichi ini na.

36 Tído sa daá nõ ka'ãn vai xí'ín ndó ña va'ará nõ xini ndo ña ná'ano kée yu'ú, tído ko kándisa ta'on ñaa ndó.

37 Ta ndidaá ñayuu tei tatá nõo, mii'ãn ndaa kii na ndiko na yu'ú. Ta na kii nõo yú'u, o dánkoo xoo ta'ãn vei na.

38 Dá chi nõ noo yu'ú nõ kii induú, ta ko vei ta'on yu'ú kee ña kóni mii, di'a vei yu'ú kee ña kóni na nõ tanda'á yu'ú veii.

39 Kóni tatá yo Ndios, na nõ tanda'á yu'ú veii, ña kían ná dá'a ni ndaño'ó ni iin tó'ón ñayuu nõ xí'o na nõo. Di'a kóni na ña ñan'á'á yu'ú ñayuu yó'o tá ná kasandaá kuu nõo ndi'i.

40 Ta ña kóni na nõ tanda'á yu'ú veii kían ña ndi ndaa mii vá ñayuu vei nõo de'e na, ta kándéé ini ñaa ná, dá kían ni'j ná ña kataki chíchí ná. Ta nõon kúu na ñan'á'á yu'ú tá ná kasandaá kuu nõo ndi'i —kaá na.

41 Dá nõ kasá'á na Israel nõo ndátó'ón kayá ná ká'ãn na sa'a Jesús, dá chi nõ kaa Jesús ña mii ná kúu pan nõ kii induú,

42 ta kaá na:
—¿Á o duú de'e José va kúu Jesús káa, chi ná'a vá yó tatá ra xí'ín naná ra? Sa'á nõo, ¿ndiva'a ká'ãn ra ña ni noo ra nõ kii ra induú?

43 Dá nõ kaa Jesús xí'ín ná:
—O sa ndátó'ón kayá nõo sa'í.

44 Ni ko iin ta'on kuu kii mii ndiko na yu'ú xian nani ná nõ o dáka'ãn tatá Ndios, na nõ tanda'á yu'ú veii, nõ ná. Ta na yó'o kúu na ñan'á'á yu'ú tein kuu nõo ndi'i.

45 Dá chi di'a kua'ãn to'on nõ taa profeta nõo tuti ij Ndios: “Ta nõ ndidaá ñayuu dána'a Ndios”, kaáan. Sa'á nõo ndi ndaa mii na nõ sei'ó'o nõo ká'ãn tatá Ndios, ta nõ ñatiin na to'on na, nõon kúu na kii nõo yú'u, ta ndiko na yu'ú.

46 Ta ni iin tó'ón ñayuu ko ña'a koni xí'ín nõo ná tatá Ndios, sa'va'a iin tó'ón na nõ kii nõo mii tatá Ndios, nõon kúu na ná'a ndi káa na.

47 Sa'á nõo mii'ãn ndaa ná ka'jin xí'ín ndó ña ndi ndaa mii'õ na kandeé ini yu'ú, nõon kúu na ni'j ña kataki chíchí ná.

48 Yu'ú kúu pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu.

49 Mii'ãn ndaa nõ sei na sá'ano ve'e ndó maná nõo nõ sa xionoo na yukú jchí nõo, tído ndidaá vá ná nõ xí'j.

50 Tído pan, ña ká'ín sa'a yó'o, kían nì noo nì kii induú. Ta ndi ndáa mií va ñayuu ná keí ñá, ni iin kuú ta'ón o kuú ná.

51 Ta yu'u kúu pan nì noo nì kii induú, ña xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Ta ndi ndáa mií ñayuu ná keí pan yó'o, koni ná kataki chíchí ná. Ta pan, ña k'i'o yu'u, kúu koñoi. Ta ko'ín dokoi ña sa'a ná ndéi ñayuu yó'o, dá koni ná kataki chíchí ná —kaá Jesús.

52 Ta sa'a ña nì ka'an ná dión, sa'a ñoó nì kasá'a ná Israel ñoo ndátó'ón kuáchì nà tein mií ná ñoo, ta kaá ná:

—¿Ndi kee tãa káa k'i'o ra koño rã keí yó?

53 Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Miian ndaa ná ká'ín xí'ín ndó ña tá ná o keí ndo koño ná nì nduu tãa ñayuu yó'o, ta ná o kó'o ndó nì ná, dá kían o koni ta'on ndó nì'í ndo ña kataki chíchí ndó.

54 Tído ná nì kandia nì seí koñoi, ta nì xí'i na nì yú'u, ñoon kúu ná nì'í ña kataki chíchí ná. Ta ñoon ta'ani kúu ná dánatáki yu'u tá ná kasandaá kuú noo ndí'i.

55 Dá chì koño yu'u kúu koño ndisa, ña kían kasá'an ñayuu, ta nì yú'u kúu ndúta ndisa ko'o na.

56 Sa'a ñoó ndi ndáa ná seí koño yu'u, ta xí'i na nì yú'u, ñoon kúu ná ió xí'ín yu'u, ta ió xí'ín ná.

57 Tatá Ndios takí kúu ná nì tanda'a yu'u veii, ta xí'o na ña kataki yu'u. Ta k'i'o dión ta'ani, ná seí koñoi, ñoon kúu ná kataki ta'ani na kee yu'u.

58 Ta yu'u kúu pan nì noo nì kii induú. Ta ko kúu ta'on yu'u tát'o'on k'i'o kúu maná nì seí ná sá'ano ve'e ndó, chì nì xí'í va na va'arã nì seí ná ñá. Tído ná keí pan, ña kúu koño yu'u, ñoon kúu ná koni kataki chíchí —kaá ná.

59 Ta ña yó'o nì daná'a ná ini ve'e noo náta ná Israel ñoo Capernaum.

Nákoni Pedro ña kómí Jesús to'on, ña xí'o ña kataki chíchí yó

60 Tá nì seíd'o tãa xionoo xí'ín ná to'on yó'o, kúu kua'a ndá'o ra nì kaa di'a:

—Kuáchì nda'o ká'an ná. ¿Ndá yoo kandia natiin ña ká'an ná?

61 Tá nì kandaá ini Jesús ña ndátó'ón kuáchì tã xionoo xí'ín ná sa'a to'on nì ka'an ná, dá nì kaa ná xí'ín rá:

—¿Á nì tar'u'u ini ndo nì kee to'on nì ka'in?

62 ¿Á dión íi nakani kuáchì ini ndo tá ná koni ndo nandió koo ná nì nduu tãa ñayuu yó'o nana na no'o ná noó nì sa i'o ná induú?

63 Espíritu íi Ndios kúu ná xí'o ña kataki chíchí ndó, ta yikí koño ndo ko ta'ón ña'a chindeeán ndo, dá nì'í ndo ña kataki chíchí ndó. Chì to'on nì ka'an yu'u xí'ín ndó nì kii ñaxintónj Espíritu íi Ndios, ta xí'oan ña kataki chíchí ndó.

64 Tído ió dao ndó ko kándisa ñaá —kaá ná.

Dá chì ndá mií sa'a va ná'a Jesús ndá yoo ko kándisa ñaá, ta ndá yoo kakuu tãa nak'i'o ñaá noo ndá'a tã xini u'u ñaá.

65 Dá nì kaa ná xí'ín rá:

—Sa nì ka'an vai xí'ín ndó ña ko íin ta'on kuu kii mií ndiko ná yu'u xian nani ná o dáka'an tatá Ndios ní'o ná kii na —kaá ná.

66 Ta ndá kuú nì ka'an ná dión, kua'a ndá'o tã sa xionoo xí'ín ná nì ñankoo ñaá, ta ko ní sá xionoo ka ra xí'ín ná.

67 Nì ndi'i, dá nì kaa Jesús xí'ín ndin uxj uu tãa xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ta ndo'o viti? ¿Á dánkoo ta'ani ndó yu'u, ká'an ndó?

68 Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Sato'o ndu, ¿ndá noo ka ko'on ndu? Chì mií ní kómí to'on xí'o ña kataki chíchí ndú.

69 Ta kándisa ndu to'on ká'an ní, ta kandaá ini ndu ña mií ní kúu Cristo, ná dáka'í ñaá, ta mií ní kúu de'e ná kúu Ndios takí.

70 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií va yu'u nì kaxi ndin uxj uu ndo'o, tído ini ndo'o kúu kuendá ña u'u.

71 Ta ká'an ná sa'a Judas Iscariote, de'e iin tãa nani Simón, dá chì mií tãa yó'o kúu rã ko'on nak'i'o ñaá noo ndá'a tã xini u'u ñaá, ta nákaa rã tein ndin uxj uu tãa xionoo xí'ín ná.

7

Nákani kuáchì ini ñani Jesús xini ñaá rá

1 Tá nì ndi'i, dá nì xionoo Jesús chí kuendá Galilea di'a, chì ko kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá chì ñoo ndúkú ñaá tã Israel né'e choon ka'ani ñaá rá.

2 Ta sa nì kuyati va kuú kava'a ná Israel tã'a'o noo kandeí na ona kuú, ta ña yó'o kúu iin víko kéká'ano ná.

3 Dá nì kaa ñani Jesús xí'ín ná:

—Kua'an yo'o chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaá ná kúu kuendóon ndidaá ña'a ná'ano kéeon.

4 Dá chì ni iin túo'on ta'on ná kóni ña chindaya'i ñaá ñayuu ko kédé'é ña kée na. Tá ndaa ndisa kéeon ña ná'ano, na'a miíon noo ñayuu kua'a ñoo.

5 Dión nì kaa ra, chì ni iin ñani mií ná ko ní sá kándisa ñaá.

6 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ñá'a ta'on xinkoo kuú na'í ndá yoo kúu'í noó ñayuu, tído ndo'o, ndá hora kúu mií va kuu ko'on ndo.

7 Chì ko xini u'u ta'on ñayuu ndo'o, yu'u va kúu ná xini u'u ná, dá chì xí'o ndaaí kuendá sa'a ña kini kée ná.

8 Kua'an kaa ní mií ndo'o noo koo víko ñoo, chì yu'u, o kó'on yachì ta'an vei, chì ko ñá'a ta'on kasandaá kuú na'í ndá yoo kúu'í noó ñayuu.

9 Tá nì ndi'i nì ka'an ná dión, dá nì kandoo na ió ná kuendá Galilea ñoo.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús víko noo ndéi na Israel ini tiya'ó

¹⁰ Dá tá ni ndi'i ni kee ñani na kókaa na kua'an na víko, dá ni kee ta'ani mií ná kókaa na kua'an na. Tído ko ní saq túu ta'on na, ni saq de'é vá ná.

¹¹ Ta xionoo tá Israel né'e choon tein noo kúu víko ñoo nándukú ñaa rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí xionoo tãa ñoo viti? —kaá ra.

¹² Ta nákaa kuú Jesús yú'u iin rá iin ñayuu ñoo. Dá chî dao na kaá ña kúu ná iin na va'a, tído dao ka na kaá ña ko kúu ná na va'a, chî xionoo na dánda'i na ñayuu, kaá na.

¹³ Ta ni iin tó'ón ta'on na ko ní ndátó'ón ni'i sa'a Jesús sa'a ña yu'u na kee tá Israel né'e choon.

¹⁴ Tá ni ta'i dáo víko ñoo, dá ni xinkoo Jesús noo iin ve'e ño'o ká'ano. Dá ni kasa'á ná dánda'a na noo ñayuu.

¹⁵ Ta naá vá ini na Israel seídó'o na ña dánda'a na, ta kaá na:

—¿Ndi ni kee tãa káa ña ná'á téi ra, chî ko ní dáku'a' ra kakuu ra maestro?

¹⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—O duú t'o'on kána ñaxintóni mií dánda'i noo ndo. Ña yó'o kúu t'o'on ni ni'i noo na ni tanda'a yu'u veii.

¹⁷ Ta na kóni kee ña kóni Ndios, noón kúu na kánda'i ini á t'o'on ni ni'i noo Ndios kián o t'o'on kána ñaxintóni mií dánda'i.

¹⁸ Ta na dánda'a ña kána ñaxintóni mií ná, noón kúu na ndúkú natiin ña'ño'ó noo ñayuu. Tído yu'u kúu na ndúkú natiin ña'ño'ó na ni tanda'a yu'u veii. Ta na kée dión, noón kúu na ndaa, ta ni lú'u ña kini ko nákaa nió ná.

¹⁹ ¿Á o duú Moisés ni xi'o ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'ón ndó kó kée choon sa'ándaa. Ta, ¿ndiva'a kátoó ndo ka'áni ndó yu'u? —kaá na.

²⁰ Dá ni kaa ñayuu kuá'a ñoo xí'in ná:

—Ña u'u vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'áni ní, xini ní?

²¹ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Ni kee yu'u iin ña ndato, ta ni naá ini ndo.

²² Ni sa'anda Moisés choon ña ta'anda ñi takuáli yí ndo'ó, va'ará o duú choon ni sa'anda mií Moisés kián, chî na ni sa kuu tatá sá'ano ñoo yo kúu na ni dakasá'a ña yó'o. Ta sa'ándá ndo ñi de'e ndó va'ará kuu náni'i ndé'e yo kián.

²³ Ta sa'ándá ndo ñi xi va'ará kuu náni'i ndé'e yo kián, dá ná dá'a ni ya'a ndó noo choon ni sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a káryí ndó xí'in yu'u sa'a ña ni nduva'i iin tãa tein kuu náni'i ndé'e yo, tá dáá?

²⁴ Ná dá'a ni keyíko ndo sa'a iin ña'a tá ko ñá'a dáku'a' ndoan. Di'a koo ini ndo keyíko ndaa ndo sa'a iin rá iin ña'a —kaá na.

Ndátó'ón ñayuu, ¿á Jesús kúu Cristo, na dáki ñaa?

²⁵ Dá ni kaa dao ka na ñoo Jerusalén:

—¿Á o duú tãa káa kúu ra nándukú tã né'e choon ka'áni rá?

²⁶ Kande'é ndó, chî iin túu ra káa dánda'a ra noo ñayuu, ta ni iin ña'a ko kée tã né'e choon xí'in rá. ¿Á ni nakoni ñaa tá né'e choon ña kúu rá Cristo, na dáki ñaa?

²⁷ Tído tãa káa, ná'á yó ndeí ni kii ra. Tído tá ná kii na kúu Cristo, ko iin ta'on kana'á ndeí chí kii na —kaá ra.

²⁸ Ta noo nákaa Jesús dánda'a na yé'é ño'o ká'ano ñoo, ni'i cháá ka ni kasa'á ná ká'an na, ta kaá na:

—Ná'á ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ná'á ta'ani ndó ndá ñoo ni kii yu'u. Tído ko véi ta'on yu'u kuendá mií, chî na ni tanda'a yu'u veii kúu iin na ndaa, tído ko ná'á ta'on ndó na.

²⁹ Tído yu'u kúu na ná'á ñaa, dá chî noo mií ná ni kixii, chî mií ná ni tanda'a yu'u veii —kaá na.

³⁰ Kúu ni ka'an rá tiin ñaa rá, tído ni iin ta'on ra ko ní xi'o ndeé ini tiin ñaa, chî ko ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ña tiin ñaa rá.

³¹ Ta kuá'a nda'o ñayuu ñoo ni kándisa ñaa, ta kaá na:

—Tá ná kasaa na kúu mií Cristo, ¿á ndato cháá ka ví ña'a kuu kee noón o duú na yó'o?

Di'a ni kuu tá ni tanda'a ta fariseo dao tãa kua'an ra tiin ra Jesús

³² Kúu ni seídó'o tá fariseo ndidaa ña ká'an ñayuu ñoo sa'a ná. Sa'a ñoo ni sa'anda tá dutí sakua'a xí'in tá fariseo ñoo choon noo tá ndaa yé'é ño'o ña ná ko'on ra tiin ra Jesús.

³³ Tá ni saq ra, dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndadá cháá vá tiempo koni ndo yu'u, dá chî no'o ve noo ió na ni tanda'a yu'u veii.

³⁴ Tá ni ndi'i, dá ndandukú ndó yu'u, tído o náni'i ta'on ñaa ndó. Chî noo koo yu'u, o kúu ta'on saq ndo —kaá na.

³⁵ Dá ni kasa'á ndátó'ón tá'an mií tá né'e choon noo na Israel ñoo:

—¿Ndeí ko'on tãa káa, ká'an rá, ña o kándeé yó nani'i yo rá? ¿Á ko'on ra koo ra xí'in na ñoo yo ni kankuei kua'án ndeé tein na griego, ta dánda'a ta'ani ra noo na griego ñoo?

³⁶ ¿Ndi dándaki t'o'on ni ka'an ra káa, chî kaá ra: “Nandukú ndó yu'u, tído o náni'i ta'on ñaa ndó; chî noo koo yu'u, o kúu ta'on saq ndo”?

Ndá nió yo kana ndita takuúí xí'o ña kataki yo kee Jesús

³⁷ Ta mií kuu noo ndi'i víko ñoo kúu iin kuu ká'ano cháá ka. Dá ni nakuijn ndichi Jesús, ta ni'i ni kayu'u ná, ta kaá na xí'in ñayuu ñoo:

—Ndi ndaa ndo'ó íchí ini, nakú ndo ndiko ndo yu'u, dá kú'oi ña ko'o ndó.

³⁸ Ta ndi ndáa n̄a kándéé ini ñaa, dá kían ndo'o na táto'on k̄i'o ká'an tuti ij Ndios, dá ch̄i ini níq ná kana ndita takují x̄i'o ña kataki na —kaá Jesús.

³⁹ Díon kaá n̄a ká'an n̄a sa'a Espírítu ij Ndios, n̄a natiin n̄a kándéé ini ñaa cháá ká chí noq. Dá ch̄i k̄o ñá'a ta'on tanda'a Ndios Espírítu ij ná kasaa n̄a koo na ini n̄a kándéé ini ñaa, dá ch̄i kámanj vá dáxinkqo Jesús choon vej na, dá natiin na ñaño'ó chí induú.

Ni kasá'a naá tá'an ñayuu sa'a Jesús

⁴⁰ Tá n̄i seíd'ó'o dao ñayuu ñó'o tein ñayuu kuá'a ñoo ña n̄i ka'an Jesús díon, dá n̄i kaa n̄a:

—Mii'an ndaa kuiti t̄aa káa kúu mii profeta n̄i kaa Ndios tanda'a ná kii noq yo.

⁴¹ Ta dao k̄a n̄a kaá:

—T̄aa káa kúu Cristo, n̄a dákaiki ñaa.

Tído dao k̄a n̄a kaá:

—¿Á kuendá Galilea kixi n̄a kakuu Cristo ch̄i?

⁴² ¿Á k̄o ná'a ta'on ndó ña ká'an tuti ij Ndios ña tein n̄a ve'e David va kii n̄a kakuu Cristo, ta kaki na ñoo Belén noq n̄i sa kuu ñoo David ñoo? —kaá n̄a.

⁴³ Sa'a ñoo n̄i kasá'a tá'and̄a tá'an ñayuu ñoo sa'a Jesús.

⁴⁴ Dá n̄i ka'an dao na tiin na Jesús, tído k̄o ní x̄i'o ndeé ta'on ini n̄a tiin ñaa ná.

Ni kuu k̄o ní seíd'ó'o ndu iin t̄aa dána'a táto'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñoo

⁴⁵ Dá n̄i n̄andíó kuéi t̄a ndaa yé'e ño'o ñoo n̄i ndísaa r̄a noq ndéi t̄a dutj saku'a x̄i'in t̄a fariseo, dá n̄i kaa t̄a fariseo ñoo x̄i'in rá:

—¿Ndiva'a k̄o ní sá ne'e ndó t̄aa ñoo kii ndó?

⁴⁶ Dá n̄i kaa t̄a ndaa yé'e ño'o ñoo x̄i'in rá:

—Ni iin kuu t̄a'on k̄o ní seíd'ó'o ndu iin t̄aa dána'a táto'on ñochí dána'a t̄aa ñoo.

⁴⁷ Dá n̄i kaa t̄a fariseo ñoo x̄i'in rá:

—¿Á n̄i k̄andéé ta'ani t̄aa ñoo n̄i d̄anda'í r̄a ndo'ó?

⁴⁸ ¿Á ío iin káa t̄a né'e choon ñoo yo o iin káa t̄a fariseo n̄i k̄andísa ña dána'a t̄aa ñoo, ká'an ndó?

⁴⁹ Tído ñayuu káa n̄i k̄andísa ñaa ch̄i k̄o ná'a ta'on na ley Moisés, sa'a ñoo n̄i t̄aj ch̄i'an na noq Ndios —kaá r̄a.

⁵⁰ Dá n̄i kaa iin t̄a fariseo naní Nicodemo, tá'an r̄a n̄i sa'an n̄i ndat'ó'on x̄i'in Jesús iin sakuáa:

⁵¹ —¿Á dátaj kuachi ley yo iin t̄aa x̄i'an nani k̄o ñá'a kueid'ó'o yó r̄a, dá kana'a yó ndí k̄ian kúu kuachi ra, ká'an ndo'ó?

⁵² Dá n̄i kaa dao k̄a t̄a fariseo ñoo x̄i'in rá:

—¿Á iin t̄a kuendá Galilea ta'ani kúu yo'ó, ndani? Kua'an dákuá'a va'on tuti ij Ndios, dá konon ña ni iin tó'on ta'on profeta k̄o ní kii chí kuendá Galilea.

Di'a n̄i kuu tá ndáka dao t̄aa iin ñá'a n̄i natuu x̄i'in iin t̄aa n̄i kasá'a r̄a noq Jesús

⁵³ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i n̄aki'in iin rá iin t̄aa ñoo kua'an no'ó rá.

8

¹ Dá n̄i kee Jesús kua'an n̄a dinj yúku Olivos.

² Ta na'a va'a iin k̄a kuu ñoo, dá n̄i n̄andíó k̄o na noq iin ve'e ño'o ká'ano. Dá n̄i n̄ataka ndidaá n̄a ñoo noq Jesús. Dá n̄i sa k̄o na ío n̄a dána'a n̄a noq ñayuu ñoo.

³ Ta ñoo ndáka t̄a dána'a ley Moisés x̄i'in t̄a fariseo iin ñá'a n̄i natuu x̄i'in iin t̄aa n̄i kasá'a r̄a noq ná. Dá n̄i ch̄ikani ñaa rá noq ñayuu kuá'a ndéi ñoo.

⁴ Dá n̄i kaa r̄a x̄i'in Jesús:

—Maestro, ñá'a yó'o n̄i natuu x̄i'in iin k̄a t̄aa.

⁵ Ta ley Moisés kían sa'ándá choon ña ch̄iyúu yó na ñá'a kée díon. Tído, ¿ndi kaá mii ní?

⁶ Díon kaá r̄a ch̄i kónj r̄a dátuu rá Jesús, dá ya'a na ka'an n̄a, dá kuu ka'an kuachi ra sa'a ná. Tído n̄i sa k̄o ndei Jesús, dá n̄i kasá'a ná t̄aa na noñ'ó'o x̄i'in dinj ndá'a ná.

⁷ Tído sa'a ña ndúndéé rá ndat'ó'on ñaa rá, sa'a ñoo n̄i n̄akuujn ndichi n̄a, dá n̄i kaa n̄a x̄i'in rá:

—Ndi káa iin káa ndo'ó k̄o kómí kuachi, dá kían kua'an ya'a dinñ'ó'o ndó koon ndó yuu sata ñá'a yó'o —kaá n̄a.

⁸ Dá n̄i n̄akqo ndei tuku na, dá n̄i kasá'a ná t̄aa tuku na noñ'ó'o ñoo.

⁹ Tá n̄i seíd'ó'o t̄aa ñoo ña n̄i ka'an Jesús díon, dá n̄i x̄ika'an noq mii rá, ta iin rá iin ra n̄i n̄aki'in ích̄i n̄i n̄andíó kuéi ra kua'an r̄a. Dinñ'ó'o t̄a sá'ano n̄i kee kua'an, dá n̄i s̄arkuei t̄a kuálí cháá k̄a kua'an r̄a. Ta ndadá iin tó'on Jesús x̄i'in ta'áná ñá'a ñoo n̄i k̄andqo noq ndéi ndidaá ñayuu n̄i ndjtúti ñoo.

¹⁰ Dá n̄i n̄akuujn ndichi Jesús. Dá n̄i sa nde'e ná ña ni iin tó'on k̄a t̄aa ñoo k̄o. Ndadá iin tó'on ta'áná ñá'a ñoo n̄i k̄andqo iin. Dá n̄i kaa n̄a x̄i'an:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndei kua'an t̄aa ká'an kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'on k̄a r̄a k̄o ní ká'an ña kánian kuuon sa'a kuachi n̄i kee'on?

¹¹ Dá n̄i kaa ñá'a ñoo x̄i'in ná:

—Ni iin ta'on ra, tatá.

Dá n̄i kaa n̄a x̄i'an:

—Tá dáá, ni yu'u o ká'an ña kánian kuuon sa'a kuachi n̄i kee'on. Kua'an viti, tído o sá nándíó k̄o k̄on kee'on kuachi —kaá n̄a.

Jesús kúu n̄a dátqon noq ñayuu ndéi ñayuu yó'o

¹² Dá n̄i kaa tuku Jesús x̄i'in ñayuu ñoo:

—Yu'u kúu n̄a dátqon noq ñayuu ndéi ñayuu yó'o. Ta ndidaá n̄a vej ndíko yu'u, o kánoo naá ta'on na. Di'a koni n̄a ndato

katoon noo kanoo na, ta koni na kataki na kee yu'u.

¹³ Dá nì kaa tã fariseo xí'ín Jesús:

—Sa'a mií v'á ní xí'ó ní kuendá, sa'a ñoó ko ndáya'i ta'on to'on ká'an ní.

¹⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'ará mií yu'u xí'ó kuendá sa'i, tído ndáya'i va to'on ká'ín, dá ch'i ná'á v'á yu'u ndei nì kixii, ta ná'á v'á yu'u ndei ko'ín. Tído ndo'ó, nì kuendá ko xí'ó ndó ndei nì kii yu'u, ta nì kuendá ko xí'ó ndó ndei ko'ín.

¹⁵ Ndo'ó kúu rã kényiko sa'a ñayuu tátõ'on k'i'ó kée nã kúu kuendá ñayuu yó'ó. Tído yu'u, ko véi ta'oin keyíkoj sa'a nì iin tó'ón ñayuu.

¹⁶ Tído tá nì kania keyíko yu'u sa'a ná, dá kían keyíko ndaaí sa'a ná, dá ch'i o duú iin tó'ón yu'u kee dión. Mií yu'u xí'ín tatáí, nã nì tãnda'á yu'u veii, keyíko sa'a ná.

¹⁷ Ch'i ley ió noo ndõ ká'an ñã tá ió uu tãa xí'ó kuendá sa'a iin ñã'a, dá kían kían ñã ndaa.

¹⁸ Yu'u kúu nã xí'ó kuendá sa'a mií, ta xí'ó ta'ani tatáí, nã nì tãnda'á yu'u veii, kuendá sa'i —kaá nã.

¹⁹ Dá nì kaa tã fariseo ñoó xí'ín ná:

—¿Ndeí ió tatá ní, tá dáá?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ko ná'á ta'on ndó ndá yoo kúu yu'u, ta nì tatá yu'u ko ná'á ndó. Tá ná kana'á ndó yu'u, dá kían ndã tatáí kana'á ndó —kaá nã.

²⁰ Ta ndidaá to'on yó'ó nì ka'an Jesús yé'é ño'ó ká'ano noo kúu noo taán ñayuu di'ón dóko ná noo Ndios. Ta ko iin ta'on nì xí'ó ndee ini tiin ñaa, ch'i ko ná'á ta'on kasandaá hora konó Ndios tiin ñaa rá.

Kaá Jesús ñã o kúu ta'on saq tãa ñoó noo ko'on nã

²¹ Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído tá nì xí'í ndõ, kakomí ij va ndó kuachi, sa'a ñoó o kúu ta'on saq ndõ noo ko'ín.

²² Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an tã né'e choon noo nã Israel ñoó:

—¿Á ka'ání v'á rã káa mií rá, ká'an rá, ndani ká'an rã ñã o kúu ta'on saq yo noo ko'on rã?

²³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ñayuu ndei ninõ va kúu ndo'ó, tído yu'u, nã nì kii ndã noo dikó v'á kúu yu'u. Dá ch'i tãa kuendá ñayuu yó'ó va kúu ndo'ó, tído o duú ta'on ñaa kúu yu'u.

²⁴ Sa'a ñoó nì kaai xí'ín ndó ñã tá nì xí'í ndõ, dá kakomí ij va ndó kuachi, ch'i tá ná o kándisa ndó ñã yu'u kúu nã ká'an ndá yoo kúu, dá kían tá nì xí'í ndõ, dá kakomí ij va ndó kuachi.

²⁵ Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá dáá?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndã mií sa'a nì kastõ'in xí'ín ndó ndá yoo kúu.

²⁶ Kuá'á ndã'o ñã'a ió ka'ín xí'ín ndó, ta ió ndã'o kuachi kuu keyíkoj sa'a ndõ. Tído iin nã ndaa kúu nã nì tãnda'á yu'u veii. Ta sava'a ñã kó'ín to'on nì xí'ó na noo, ñoó v'á kían ká'ín xí'ín ndidaá ñayuu —kaá nã.

²⁷ Tído ko ní kándaã ini rã ñã nì ka'an nã sa'a tatá Ndios.

²⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndõ nã nì nduu tãa ñayuu yó'ó, ndã daá kandaã ini ndõ ñã yu'u ndisa kúu nã daá kúu. Ta kandaã ta'ani ini ndõ ñã ko ní kée mií ta'on yu'u nì iin ñã'a, sava'a ñã nì kastõ'on tatáí xí'ín, ñoó v'á kían nì ka'ín xí'ín ndó.

²⁹ Dá ch'i tatáí, nã nì tãnda'á yu'u veii, dá ió va na xí'ín, ko dánkoo mií ta'on ñã ná, dá ch'i daá kuití v'á kée yu'u ñã náta'an ini nã —kaá Jesús.

³⁰ Tá nì ndi'i nì ka'an nã ndidaá to'on yó'ó, kúu kuá'á ndã'o ñayuu nì kándisa ñaa.

Ñã ndaa dána'a Jesús taó xóan yó tixi ndá'a ñã dándáki ñaa

³¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín nã Israel, nã kándisa ñaa ñoó:

—Tá ná kandita toon ndó xí'ín to'on nì daná'í noo ndõ, dá kían koni ndõ kakuu ndisa ndó kuendá yu'u,

³² ta kasandaá ndõ kana'á ndó ñã ndaa. Ta ñã ndaa yó'ó taó xóo ndo'ó tixi ndá'a ñã dándáki ñaa.

³³ Dá nì kaa ñayuu ñoó xí'ín ná:

—Nã ve'e Abraham kúu ndu'u, ta nì iin kuú ta'on ko ní sá ño'ó ndu tixi ndá'a nì iin tãa. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a ká'an ní ñã kankuei ndu tixi ndá'a ñã dándáki ñaa?

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Miian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñã ndi ndaa mií ñayuu kée kuachi, noón kúu nã ño'ó tixi ndá'a kuachi, ta dándáki ñaa.

³⁵ Ta ndidaá nã ño'ó tixi ndá'a iin sato'o, o kándeí kuí ta'on na xí'ín nã ve'e sato'o nã. Sava'a na kúu de'e mií sato'o ñoó, noón kúu nã kándeí kuí xí'ín nã ve'e tatá nã.

³⁶ Sa'a ñoó tá ná taó xóo nã kúu de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'a ñã dándáki ñaa, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'an.

³⁷ Sa ná'á v'á yu'u ñã nã ve'e Abraham kúu ndo'ó. Tído ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá ch'i ko nátiin va'a ndó to'on ká'ín xí'ín ndó.

³⁸ Ká'ín xí'ín ndó sa'a ndidaá ñã nì xini yu'u diin tatáí. Tído ndo'ó kúu nã kée ñã nì seídõ'o ndó nì ka'an tatá ndó xí'ín ndó.

Kaá Jesús ñã tatá tãa ñoó kúu ñã u'u

³⁹ Dá nì kaa rã xí'ín ná:

—Abraham va kúu tatá ndu.

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá miian ndaa de'e Abraham kúu ndo'ó, dá kían kee ndó táto'on nì sa kee Abraham.

⁴⁰ Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chî ká'in ña ndaa xí'in ndó, ta ña ndaa yó'o kían nî kãstõ'on mií Ndios xí'in. Ta kò ní kée Abraham táto'on kî'o kée mií ndó.

⁴¹ Tído ndo'ó kúu rã kée ndidaá ña kée tatá ndo —kaá na.

Dá nî kaa rã xí'in ná:

—Kò kúu ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'on vá kúu tatá ndu, ta nõón kúu Ndios.

⁴² Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Tá miían ndaa ndisa Ndios kúu tatá ndo, dá kían komî ndo yu'u, ní kúu. Dá chî nõo Ndios nî kii yu'u. Ta kò véi yu'u xí'in ña kóni mií, Ndios vá nî tãnda'a yu'u veii.

⁴³ Ta, ¿ndiva'a kò kãndaá ini ndo to'on ká'in xí'in ndó? Kò kãndaá ini ndo, dá chî kò xí'o ta'on ndó mií ndó kueidó'o ndó to'on ká'in xí'in ndó.

⁴⁴ Chî kúu ndó kuendá ña u'u, ta ñoó kúu tatá ndo, chî ña kóni tatá ndo, ñoó ta'ani kóni mií ndó. Dá chî ndã mií sa'a kúuán ña sa'ání ndji. Ta kò ndíkõan ña ndaa, dá chî koo ña ndaa nõón. Sa'a ñoó tá ka'an to'an, ná'a miían ña kî'o dión kían. Ta ndino'o ña to'on ká'an, chî miían kúu ña tá'í ndidaá ña to'on.

⁴⁵ Tído yu'u, ndino'o ña ndaa ká'in xí'in ndó, sa'a ñoó kò kãndisa ndó ña ká'in.

⁴⁶ Ta, ¿ndi ndaa ndo'ó nani'í iin kuachi sata yu'u? Tá ndino'o ña ndaa ká'in, ¿ndiva'a kò kãndisa ndó ña ká'in xí'in ndó, tá daá?

⁴⁷ Chî na kúu kuendá Ndios, nõón kúu na natiin va'a to'on veii nõo Ndios. Ta ndo'ó, kò nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'in, dá chî kò kúu ta'on ndó kuendá Ndios —kaá na.

Sá ío va Jesús tá o ñá'a kaki na ñayuu yó'o

⁴⁸ Nî ndi'í, dá nî kaa tã Israel ñoó xí'in ná: —Ndaa va ká'an ndu tá chinani ndú mií ní kúu ní iin tã ñoo Samaria, ta nákaa ña u'u ini ní.

⁴⁹ Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Kò ta'ón ña u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñãñó'ó nõo na kúu tatá Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénóo ndó yu'u.

⁵⁰ Kò ndúkú ta'on yu'u ñãñó'ó mií. Tído ío iin na kóni ña natiin yu'u ñãñó'ó, ta nõón kúu na kényiko ndaa.

⁵¹ Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií na ná kandita toon xí'in to'on ká'in, nõón kúu na ní kuu ta'ón o kúu na —kaá na.

⁵² Dá nî kaa tã Israel ñoó xí'in ná:

—Viti kían kátóni ndaa ini ndu ña nákaa ña u'u ini ní, dá chî nî xí'í va Abraham, ta nî xí'í ta'ani dao kã profeta. Tído mií ní kaá ña na ná kandita toon xí'in to'on ká'an ní, ní iin kuu ta'ón o kúu na.

⁵³ ¿Á ndaya'í cháa kã ní o dũy tatá sá'ano yo Abraham, xini ní? Chî nî xí'í na, ta nî xí'í ta'ani dao kã profeta ñoó. ¿Ndá yoo kúu ní, xini ní?

⁵⁴ Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ndúkú yu'u ñãñó'ó mií, dá kían kò ndaya'í ta'an vaan. Mií vá tá ná yu'u kúu na xí'o ñãñó'ó nõo, tá'an na kaá ndo kúu Ndios nõo ndo.

⁵⁵ Tído ndo'ó kúu na kò ná'a ta'on ñaa. Yu'u kúu na ná'a ñaa. Chî tá ná kaaj ña kò ná'í na, dá kían kúu iin tã to'on táto'on kî'o kúu ndo'ó. Tído yu'u ná'í na, ta seidó'í to'on ká'an na.

⁵⁶ Tá nî kadji nda'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá nî kãndaá ini na ña koni na kasaa yu'u ñayuu yó'o. Ta miían ndaa kuiti nî xini naán, ta kúu nî kadji nda'o ini na —kaá na.

⁵⁷ Dá nî kaa tã Israel ñoó xí'in ná:

—Ni uu diko uxí kuia kò ñá'a koo ní, ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña sa nî xini ní Abraham?

⁵⁸ Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa daá ío va yu'u tá kò ñá'a kaki Abraham, chî yu'u kúu na daá kúu.

⁵⁹ Dá nî tiin ra yuu kua'an rã chiyúu rá Jesús. Tído nî chide'e na, dá nî keta na yé'e ño'o ká'ano ñoó. Dá nî chika'anda na tein ñayuu ñoó, dá nî kee na kua'an na.

9

Di'a nî kuu tá nî nduva'a Jesús iin tãa kò túu nõo, chî ndã nõo nî kaki va ra káa ra dión

¹ Nõo xika Jesús kua'an na ñoó nî xini na ío iin tãa kò túu nõo, ta ndã nî kaki va ra káa ra dión.

² Dá nî ndãto'ón ñaa tãa xionoo xí'in ná ñoó, ta kaá rã:

—Maestro, ¿ndá yoo nî ya'a nî kee kuachi, á mií rá o na ve'e ra, sa'a ñoó kò túu nõo rá nî kaki ra?

³ Dá nî kaa Jesús xí'in rá:

—O dũy sa'a kuachi mií rá, ta o dũy sa'a kuachi nî kee na ve'e ra káa ra dión. Dión káa ra, dá kían na'a yu'u ña ndato nda'o kuu kee Ndios xí'in rá.

⁴ Ta miían kánian kee yu'u choon, ña nî sa'anda na nî tãnda'a yu'u veii viti túu ií, dá chî sa veii kuaa vá. Chî tá ná kuaa, kò ín kã kuu kechón.

⁵ Dá chî kían nani íoí ñayuu yó'o, kúu na dátoon nõo ñayuu —kaá na.

⁶ Nî ndi'í, dá nî daká Jesús lú'u ñó'o xí'in tãdji na. Dá nî nduuan ndei'í. Dá nî chindaá naán sata nduchi nóó tãa kò túu nõo ñoó.

⁷ Dá nî kaa na xí'in rá:

—Kua'an nakatón nõõn tãkuií ñó'o ndã yu'u pila, ña nani Siloe ñoó —kaá na. (To'on yó'o kóni kaa tãkuií veii iin kã xián.)

Tá nî saa ra ñoó, ta nî nakata ra nõo rá, ta kúu sa nde'é vá rá nî nãndió koo ra kua'an rã.

⁸ Dá nî kaa na ndei yati xí'in rá xí'in dao kã na ná'a ña kúu rá tãa kò túu nõo:

—¿Á duý taja ío sáti ñoo kúu ra káa? —kaá na.

⁹—Jañ, ñaa kúu rá —kaá dao na.

Ta dao ka na kaá:

—Koo, dión kaa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñaa vá kúu yu'u.

¹⁰Dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndi ni kuu ni natyu noon?

¹¹Dá ni kaa ra:

—Taa nani Jesús ñoo ni kava'a lú'u ndei'i xí'in tadii ra, dá ni chindaá raán sata nduchi nóó. Dá ni kaa ra xí'in: “Kua'an noo nákaa pila Siloe, ta ñoo nakatón noon”, kaá ra xí'in. Dá ni sa'in, dá tá ni nakatai nooi, ta kúu ni natyu vaan.

¹²Dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndei nákaa taja ñoo?

Dá ni kaa ra:

—Koo ná'á ta'on vei.

Di'a ni kuu tá ni ndato'ón taja fariseo taja ni nduva'a ñoo ndi ni kuu, dá ni nduva'a ra

¹³Dá ni kee na ndáka na taja ni natyu noo ñoo kua'an na noó taja fariseo.

¹⁴Ta kuu nani'i ndée na Israel ni kava'a Jesús ndei'i ni chindaá naán noo taja ñoo, dá ni natyuan.

¹⁵Dá ni ndato'ón ta'ani ñaa taja fariseo ñoo ndi ni kuu, dá ni natyu noo rá. Dá ni kaa taja ñoo xí'in rá:

—Iin taja ni chindaá ndei'i sata nduchi nóó, dá ni sa'in ni nakatai ña, ta túu vaan viti.

¹⁶Dá ni kaa dao taja fariseo ñoo:

—O duý ta'on taja ni tanda'á Ndios kasaa kúu taja ñoo, dá chi ni ya'a ra kuu nani'i ndée yo.

Ta dao ka ra kaá:

—¿Ndi kee vi iin taja kómi kuachi kee ra ña ná'ano yó'o?

Ta kúu ni kasá'á naá tá'an mií rá ndei ra.

¹⁷Dá ni ndato'ón tuku ra taja ni natyu noo ñoo:

—¿Ndá yoo kúu taja ni nduva'a noon, ká'ón?

Dá ni kaa taja ñoo:

—Iin profeta va kúu rá.

¹⁸Tido ko ni kándisa ta'on taja né'e choon noo na Israel ña ni sa kuu ra iin taja ko túu noo, ta ko kándisa ra ña ni nduva'a ra. Sa'á ñoo ni kana ra tatá taja ni natyu noo ñoo xí'in naná ra.

¹⁹Dá ni ndato'ón ñaa rá:

—¿Á de'e ní kúu taja yó'o? Ta ká'an ní ña nda ni kaki ra ko túu noo rá. Ta, ¿ndi ni kuu ña ndé'é rá viti?

²⁰Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ná'á ndu'u ña kúu xí de'e ndu, ta miían ndaa kuiti ko túu noo xí nda ni kaki xi.

²¹Tido ko ná'á ta'on ndu'u ndi ni kuu ni natyu noo xí. Ta ko ná'á ta'on ndu ndá

yoo ni kedaá xí'in xí, dá ni natyu noo xí. Ndato'ón ni mií xí, chi taja sava'a vá kúu xí. Sa kánian ki'o mií xí kuenda sa'á ña ni ndo'o xí —kaá na.

²²Dión ni kaa na ve'e ra, dá chi yu'u na kée taja né'e choon noo na Israel. Dá chi sa ni kandoo ra ña ndidaá ñayuu nakoni ña Jesús kúu na dáka ñaa, noon kúu na taxi rá ve'e noo náataka na ñoo ñoo.

²³Sa'á ñoo ni ka'an na ve'e ra: “Ndato'ón ni mií xí, dá chi taja sava'a vá kúu xí.”

²⁴Dá ni nandio kuéi tuku ra ni kana ra taja ni natyu noo ñoo. Dá ni kaa ra xí'in rá:

—Kánian naki'o yo'ó ña'ño'o noo Ndios va, dá chi ná'á va ndu'u ña iin taja kómi kuachi va kúu taja ñoo.

²⁵Dá ni kaa taja ñoo xí'in rá:

—Koo ná'á ta'on yu'u á taja kómi kuachi kúu rá o koo. Sava'a ña ná'á yu'u kían ña ni sa kuui iin taja ko túu noo, tido viti ni natyu nooi ni kee ra.

²⁶Dá ni nandio kuéi tuku ra ni ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndi ni kee taja ñoo xí'ón? ¿Ndi ni kuu, dá ni natyu noon?

²⁷Dá ni kaa ra:

—Sa ni nakani vai xí'in ndó, tido ko kékuenda ta'on ndó ña ká'lin xí'in ndó. ¿Ndi-va'a kóni tuku ndó nakani xí'in ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'o ndiko ndo taja ñoo, ndani?

²⁸Ta kúu ni ka'an ndava'a taja fariseo ñoo xí'in taja ni nduva'a ñoo, ta kaá ra:

—Mií vá yo'ó kúu ra ndiko taja ñoo. Tido ndu'u, Moisés va kúu na ndiko ndu'u.

²⁹Dá chi ná'á ndú ña ni ka'an túu Ndios xí'in Moisés. Tido taja ñoo, ko ná'á ta'on ndu ndei ni kii ra.

³⁰Dá ni kaa taja ñoo xí'in rá:

—Naá va ini xini' ndo'o, chi ni nduva'a ndisa taja ñoo nooi, tido ko kánda'á ií vá ini ndo ndei ni kii ra.

³¹Chi ná'á vá yo'ó ña ko seído'o ta'on Ndios na kómi kuachi tá xika na ña maní noo ná. Tido tá yu'u ni'ini yo'ó Ndios, ta kée yo'ó ña kóni na, dá kían seído'o na ña xika yo noo ná.

³²Ta nda mií sa'a ñayuu, ta nda viti ko ní'i to'on ta'on yo'ó ña kándeé iin ñayuu nduva'a na iin na ni kaki ko túu noo.

³³Tá ko ni kí taja ñoo noo Ndios, dá kían o kándeé ta'on ra nduva'a ra iin na ko túu noo.

³⁴Dá ni kaa taja fariseo ñoo xí'in rá:

—Tixi ndá'a kuachi va ni kaki yo'ó. ¿Ndá yoo kúu yo'ó, xinón, ña dána'a di'aón noo ndu'u?

Dá ni taxi ñaa rá ini ve'e noo náataka na ñoo ñoo.

Kaá Jesús ña ko túu noo taja fariseo ñoo noo Ndios

³⁵Kúu ni kánda'á ini Jesús ña ni taxi ñaa taja fariseo ini ve'e noo náataka na ñoo ñoo. Dá tá ni nani'i ñaa ná, dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Á kándéé inóon na kúu de'e Ndios?
³⁶ Dá n̄i kaa ra:
 —¿Ndá yoo kúu noón, tatá, dá ná kandeé in̄i ná?
³⁷ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:
 —Sá n̄i xinon ná. Ta mií na ndátó'ón xí'ón vití'ón kúu ná.
³⁸ Dá n̄i kaa ra:
 —Kándéé in̄i mií ní, sato'j.
 Dá n̄i kasá'a rá ndáño'o ñáá rá.
³⁹ Dá n̄i kaa Jesús xí'in ñayuu ndíta ñóó:
 —Vei yu'u ñayuu yó'o, dá ndeyikoi níó iin rá iin ñayuu. Díon, dá ná natpu noo na ko túu noo. Ta na túu noo, o kátuu ta'on noo ná.
⁴⁰ Tá n̄i seídó'o dao tá fariseo ndíta ñóó ña n̄i ka'an na díon, dá n̄i kaa ra xí'in ná:
 —¿Á ta ko túu noo ta'ani kúu ndú, xini ní?
⁴¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:
 —Va'a cháá ka ní sá kuu ndó ta ko túu noo, dá kian o kátaí kuachi ta'on ndó sa'a kuachi kée ndó. Tído kaá ndo ña túu noo ndo, sa'a ñoó táj kuachi ndó noo Ndios.

10

Nákani Jesús sa'a korrá noo ñó'o léko

¹ Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ta ko kú'u chí noo kúu yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá rj, roón kúu iin ta kuj'iná, iin ta kéndava'a xí'in rí.
² Tído na koku'u chí yé'é korrá rj, noón kúu na ndáka rí.
³ Ch̄i ta ndaa yé'é, roón kúu ra sónó yé'é noó na ndáka rí. Ta táj va'a do'o rí tá káyu'u ná kuu iin rá iin rí, dá táo na rí.
⁴ Dá tá n̄i ndi'i ní taó xón na léko mií ná, dá xionoo na kua'an na noo rj, dá tákuei ñáá rí kua'an rj, ch̄i ná'a rí tach̄i ná.
⁵ Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñáá rí ko'on rj, di'a kuino rí noo ná, dá ch̄i ko ná'a ta'on rí tach̄i ñayuu tukú ñóó —kaá na.
⁶ Ta to'on yó'o n̄i dak'in tá'an Jesús xí'in ña n̄i ka'an na xí'in tá fariseo, tído ko ní kándaq ini ra ndi dándáki ña n̄i ka'an na.

Jesús kúu na ndáka va'a léko

⁷ Dá n̄i nandíio koo Jesús n̄i ka'an na xí'in rá:
 —Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña mií vá yu'u kúu yé'é korrá noo ñó'o léko.
⁸ Ta ndidaá ta n̄i kii yach̄i tá ko ñá'a kasaq yu'u, roón n̄i sa kuu tá kuj'iná, ta sa kéndava'a ra xí'in lékoj. Tído ko ní taó kuendá ta'on lékoj noó n̄i ka'an ra.
⁹ Ta yu'u kúu yé'é korrá, ta ndi ndaa mií vá léko ná ku'u yé'é ñóó, ta kúu káki va rí. Ta ndu'u rí, ta kankuei rí noo káa ita kuíj kasá'an rí.
¹⁰ Tído ta kuj'iná ñóó vei oon ra noo ñó'o rí ki'in kui'iná rá rj, ta ka'áni rá rj, ta dánaá ra rí. Tído yu'u vei, dá ná ni'j rj ña kataki rj, dá ni iin ña'a ná o kámanj noo rj.

¹¹ Yu'u kúu na ndáka va'a léko, ta iin na va'a ndáka léko, noón kúu na ko yu'ú k̄i'o na mií ná kuu na sa'a rj.
¹² Tído ta ndáka léko sata yá'i, ta ko kúu sato'o rj, tá xini ra vei ndigüe'i lobo, ta kúu dánkoo ndava'a ra léko, ta kúu xino ra kua'an ra noo ndigüe'i lobo ñóó. Dá kasaq rj sa'áni rj dao léko, ta dao ka léko ñóó xita noó kua'an.
¹³ Ta xino va taq ñóo noo ndigüe'i lobo ñóó, dá ch̄i ko kúu rá mií sato'o léko, sata yá'i va ndáka ra rj, sa'a ñóo ko sa'áni ta'on ra mií rá sa'a rj.

¹⁴ Tído yu'u kúu na ndáka va'a lékoj, ta ná'a va'a yu'u ndi ndaa iin rá iin rí, ta ná'a va'a rí yu'u,
¹⁵ táto'on k̄i'o ná'a vá tatá Ndios mií, ta ná'a ta'ani yu'u tatá Ndios. Sa'a ñóo nak̄i'o yu'u mií ña kian kuuj sa'a lékoj.
¹⁶ Ndéi ta'ani dao ka lékoj, tá'an kiri ko ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xínño'ó ta'anii kandakai rj kii rí, dá naki'in tá'an rí xí'in léko yó'o, dá kian kueídó'o ta'ani rí yu'u. Dá ndaqá iin tó'ón vá tu'u ná kakuu rí, ta iin tó'ón ná kakuu na kandaka rí.

¹⁷ Sa'a ñóo kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'i, dá ch̄i ko'in nak̄i'oi mií ña kian kuuj, ndi'i, dá nandíio kooi natakij.
¹⁸ Tído ko iin ta'on ka'áni yu'u xí'in to'on k̄i'o kónj mií rá, mií vá yu'u nak̄i'oi mií ña kian kuuj. Dá ch̄i ió choon noo ndá'a yu'u ña kian nak̄i'oi mií kuuj, ta ió ta'ani choon noo ndá'a yu'u ña kian natakij, ta choon yó'o n̄i natiiin noo tatáj —kaá na.

¹⁹ Ta n̄i kasá'a ndátó'ón kuach̄i tuku na Israel sa'a ña n̄i ka'an Jesús díon.
²⁰ Kúu kuá'a nda'o na n̄i kaa di'a:
 —Ña kini va nákaa ini ra, ta ndúlókoo va ra. ¿Ndiva'a seídó'o ndó noo ká'an ra?

²¹ Ta n̄i kaa dao ka na:
 —Ni iin ta nákaa ña kini o ká'an díon. ¿Á kándéé iin ta nákaa ña kini ini nduva'a ra iin ta ko túu noo? —kaá na.

Ko kónj dao na Israel kandisa na Jesús

²² Ta ió iin víkoo ñoo Jerusalén noo kéká'ano na kuu n̄i nak̄i'oi tuku na ve'e ñó'o ká'ano noo ndá'a Ndios. Tiempo daá ñóó kían yoo vixi.
²³ Ta xionoo Jesús yé'é ño'o ká'ano ñóo noo kúu corredor naní Salomón.
²⁴ Dá n̄i nataka ta né'e choon noo na Israel noo nákaa Jesús, dá n̄i kaa ra xí'in ná:
 —¿Ndá oon ví nani'j ndéé níó ndú kee ní? Tá miian ndaa kúu ní Cristo, na ndákaki ñáá, kasto'on ndaaq ní xí'in ndu'u.
²⁵ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:
 —Sá n̄i ka'an vai xí'in ndó, tído ko kónj ta'on ndó kandisa ñáá ndó. Ta ndidaá ña ndato kéei kúu choon n̄i sa'anda tatáj noqí, ta ñóo kian ná'a ndá yoo kúú.

26 Tído kọ kándísa ta'on ñáá ndó, dá chị kọ kúú ta'on ndó lékoj táto'on kị'o sà nị ka'ín xí'ín ndó.

27 Dá chị nà kúú léko yu'u seíd'ó na noo ká'ín, ta ná'í ndi ndáa na, ta ndíkọ nà yu'u,

28 ta xí'oi ñà kataki chíhí ná, ta ni iin kuu tǎ'ón ọ naá nà, ta kọ iin ta'on kuu kuio ndaa nà noo ndá'a yu'u.

29 Ta mií tatáj kúú nà nị tei na nooí, ta noón kúú nà kómí choon ká'ano cháá kà, ta nị kọ iin ta'on kuu kuio ndaa ñayuuí noo ndá'a tatáj.

30 Dá chị yu'u xí'ín tatáj, iin tó'ón vá kúú ndu'u.

31 Dá nị tiin tuku tǎ Israel ñoo yuu kua'an rǎ chiyúú rá Jesús.

32 Dá nị kaa nà xí'ín rá:

—Kua'á ndá'ó ñà ndato nị kee yu'u noo ndo'ó nị kee tatáj. Ta, ǎndi káa iin ñoó kọ ní náta'an ini ndo, sǎ'a ñoó kóni ndo chiyúú ndo yu'u?

33 Dá nị kaa rǎ xí'ín Jesús:

—Ọ dụú sǎ'a ñà nị kee ní ñà ndato kóni ndu chiyúú ñáá ndú, di'a sǎ'a ñà ká'an ndavǎ'a ní sǎ'a Ndios, dá chị iin tǎa oon va kúú ní, tído kée ní mií ní ñà kúú ní Ndios.

34 Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—ǎ ọ dụú di'a kaá Ndios noo ley ío noo ndo: “Nị ka'ín ñà kúú ndó ndios?”

35 Ta díón nị chínani ná tǎa nị natiin to'on na ñoo ñà kúú rá ndios, ta ọ kúú ta'on kujo kao yó noo ká'an tuti ij Ndios.

36 Mií Ndios nị kaxi yu'u, ta nị tǎnda'á ná yu'u veii, sǎ'a ñoó, ǎndivǎ'a kaá ndo ñà ká'an ndavǎ'i sǎ'a Ndios sǎ'a ñà kaá ñà kúú de'e Ndios?

37 Tá kọ kée yu'u ñà ná'ano kée tatáj, dá kían ná dá'a nị kandísa ndó yu'u.

38 Tído tá kéei ñà, dá kían kandísa ndó ñà kéei, vǎ'ará kọ kándísa ndó mií yu'u. Dá chị tá kandísa ndó ñà kéei, dá kían kasandaá ndo kandaá ini ndo, ta kasandaá ndo kandísa ndó ñà ío tatá Ndios xí'ín, ta íoí xí'ín ná —kaá nà.

39 Dá nị ka'an tuku ra tiin ñáá rá, tído nị kǎndeé vá ná nị taó xóo na mií ná noo ndá'a rá.

40 Dá nị kee tuku na kua'an nà iin kǎ xoo yuta Jordán noo nị kasá'a Juan sǎ ǎkódo ndútǎ ná ñayuu. Ta ñoo nị kǎndọ na nị sǎ io tóo ná.

41 Ta kua'á ndá'ó ñayuu nị nǎtaka noo nákaa nà, ta kaá nà ndát'óon ná:

—Miían ndaa kuiti ni iin tó'ón ñà ná'ano kọ ní kée Juan, tído ndidaá ñà nị ka'an nà sǎ'a tǎa yó'ó kían ñà ndaa —kaá nà.

42 Ta kúú kua'á ndá'ó ñayuu nị kǎndísa Jesús noo nákaa nà ñoo.

11

Di'a nị kuu tá nị xí'i iin tǎa nani Lázaro

1 Ío iin tǎa kú'u nani Lázaro, ta kúú rá iin tǎ ñoo Betania, ta ñoo ñoo ndéi kị'o ra María xí'ín Marta.

2 Ta María, ñá kúú kị'o Lázaro ñoo kúú ñá nị kuei kirá támi sá'an sata sá'a sato'o yo Jesús, ta nị ndáyaaán sǎ'a ná xí'ín idi dinjan.

3 Ta miíán xí'ín ku'an nị tǎnda'á choon nị sa'an noo nákaa Jesús, ta kaáan xí'ín ná: “Tatá, kú'u ka'í va nà kú'u ini ní sa'a.”

4 Dá tá nị kǎndaá ini Jesús, dá nị kaa nà:

—Ọ dụú ta'on kue'e kuu rǎ kían, miían ndaa kú'u rǎ, dá ná natiin Ndios ñàñó'ó sǎ'a rá, ta ná natiin ta'ani ná kúú de'e Ndios ñàñó'ó kee kue'e ndó'o ra —kaá nà.

5 Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xí'ín sa'a ku'u ló'an, xí'ín sa'a Lázaro, kị'oán.

6 Tá nị kǎndaá ini nà ñà kú'u Lázaro, dá nị kǎndọ na nị sǎ io nà uú kǎ kuu noo nákaa nà ñoo.

7 Nị ndi'i, dá nị kaa nà xí'ín tǎa xionoo xí'ín ná:

—Kó'o tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

8 Dá nị kaa tǎ xionoo xí'ín ná ñoo:

—Maestro, ta ọ dụú nị ka'an tǎ né'e choon noo nà Israel ñà chiyúú rá mií ní. Sǎ'a ñoo ǎndivǎ'a kọ'on tuku yo ñoo?

9 Dá nị kaa Jesús xí'ín rá:

—ǎ dụú uxj uú hora tóon ndindii? Sǎ'a ñoo nà xionoo nduú, kọ káchi'i sǎ'a ta'on na, chị ndato tóon noo ná kée ndindii.

10 Tído nà xionoo sǎkuaá káchi'i sǎ'a ná, dá chị kọ tóon noo ná.

11 Nị ndi'i, dá nị kaa nà xí'ín rá:

—Kídi va amigo yo Lázaro, tído kó'ín dándótoi ra.

12 Dá nị kaa tǎa xionoo xí'ín ná:

—Tatá, tá kídi rǎ, dá kían nduvǎ'a ra.

13 Tído to'on nị ka'an Jesús kían kóni kaa ñà nị xí'í va Lázaro, tído kídi ndisa va ra nị ka'an tǎa xionoo xí'ín ná ñoo.

14 Dá nị kǎsto'on na ndi kóni kaa ñà nị ka'an nà, ta kaá nà:

—Sǎ nị xí'í va Lázaro,

15 ta kádii ndá'ó ini ñà kọ ní sǎ íoí ve'e ra tá nị xí'í rǎ, dá kían ná kandeé cháá kǎ ini ndo yu'u sǎ'a ñà kó'ín keei xí'ín rá. Kó'o kande'á rǎ —kaá nà.

16 Dá nị kaa Tomás, tǎ ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín dao kǎ tǎ xionoo xí'ín Jesús:

—Kó'o ta'ani yó, dá ná kuu nduú yo xí'ín ná —kaá rǎ.

Kaá Jesús ñà kúú ná nà dánatáki ñayuu nị xí'i, ta xí'o na ñà kataki chíhí ná

17 Tá nị kuyati Jesús ñoo ñoo, dá nị kǎndaá ini nà ñà sǎ io komj kuu nákaa yiki kọño Lázaro nị nduxian ini káo.

18 Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoo xí'ín ñoo Jerusalén, ta kían táto'on oni kilómetro.

19 Sǎ'a ñoo kua'á ndá'ó nà ñoo Jerusalén nị kasáa kandeí tóo na xí'ín Marta xí'ín María,

dá kǐ'o na tãndeé ini nooqan sa'á ña nǐ xǐ'i kǐ'oán.

20 Tá nǐ kãndaã ini Marta ña veǐ Jesús, dá nǐ keeán kua'ãn nǐ'i ñaáán, tído nǐ kãndo va María ióan ve'e.

21 Tá nǐ ñakǐ'in tá'an Marta xǐ'ín Jesús noq veǐ na ñoo, dá nǐ kaaqan xǐ'ín ná:

—Tatá, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on kǐ'o ló'i, ní kúu.

22 Tído ná'á ta'ani yu'u ña ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ní noq Ndios, ta kúu kǐ'o va naan noq ní.

23 Dá nǐ kaa Jesús xǐ'án:

—Nataki va kǐ'ón.

24 Dá nǐ kaaqan xǐ'ín ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña nataki xǐ tá ná kasan-daá kuú nataki na nǐ xǐ'i tein kuú noq ndǐ'i.

25 Dá nǐ kaa Jesús xǐ'án:

—Yu'u kúu ná dánataki ñayuu nǐ xǐ'i, ta kǐ'oi ña kataki chíchí ná. Ta ndi ndáa miíó na kãndéé ini ñaá, koni na kataki chíchí ná, va'ará nǐ xǐ'i na.

26 Ta ndi ndáa mií na kãndéé ini na yu'u xǐãn nani ndéi takǐ na, ni iin kuú ta'ón o kuú na. ¿Á kãndísón ña díon kíán?

27 Dá nǐ kaaqan xǐ'ín ná:

—Jaan, tatá. Kãndisa yu'u ña mií ní kúu Cristo, na kúu de'e Ndios, chǐ kúu ní na nǐ tãnda'á Ndios nǐ kasáã ñayuu yó'o dáka kǐ ñaá —kaáan.

Nde'i'í Jesús yati yú'u káo noq nákaq yiki koño Lázaro

28 Tá nǐ ndǐ'i nǐ ka'ãn díon, dá nǐ keeán kua'ãn kuakaán ku'ãn María ñoo. Tá nǐ saãan, dá nǐ ka'ãn kayáãn xǐ'ín María:

—Veǐ maestro yo, ta kána na yó'o.

29 Dá tá nǐ seídó'o María to'on yó'o, ta kúu kaon nda'o nǐ ñakuíin ndichian, kúu nǐ keeán kua'ãn ni'ãn Jesús.

30 Ta ko ñá'á ta'on ku'u Jesús ñoo ñoo, chǐ io jí vá ná noq nǐ ñakǐ'in tá'an Marta xǐ'ín ná.

31 Dá tá nǐ xini na ñoo Jerusalén, na ndéi xǐ'o tãndeé ini noq María, ña kaon nda'o nǐ ndakuíin ndichian nǐ ketaán kua'ãn, dá nǐ kee na tákuei ñaá ná kua'ãn na, ta kaá na:

—Míãan kua'ãn xǐ nde'i'í xǐ yú'u káo noq nǐ nduxi kǐ'o xǐ —kaá na.

32 Tá nǐ saã María noq íin Jesús, dá nǐ sa kuíin xǐtíãn noq sa'á na, ta kaáan:

—Sato'í, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on kǐ'o ló'i, ní kúu.

33 Tá nǐ xini Jesús ña nda'í nda'o ndéi'í ña, ta ndéi'í ta'ani na ñoo Jerusalén né'e tá'an xǐ'án nǐ kasáãan, ñoo, dá nǐ kixian nǐ kunda'í ini na, ta nda nǐo ná nǐ ta'u'u, xini na.

34 Dá nǐ kaa na:

—¿Ndeǐ nǐ chǐkáã ndo yiki koño xǐ?

Dá nǐ kaaqan:

—Tatá, nakǐ ní, kó'o kãnde'á noq nákaq xǐ —kaáan.

35 Dá nǐ nde'i'í Jesús.

36 Dá nǐ kaa na ñoo Jerusalén:

—Kãnde'é ndó. Ndeé ka vían nǐ sa kú'u ini tãa káa sa'a Lázaro.

37 Dá nǐ kaa dao ka na:

—Nǐ kãndeé tãa káa nǐ ndu'va'a ra tãa ko túu noq ñoo. Ta, ¿ndiva'a ko ní kãndeé rá xǐ'ín Lázaro, dá ná o kuú ra, ní kúu? —kaá na.

Dǐ'a nǐ kuu tá nǐ dánataki Jesús Lázaro

38 Kúu nǐ kixi tukaan nǐ kunda'í ini Jesús tá nǐ saã na noq nákaq yiki koño Lázaro. Ta kíán ini iin káo, ta ndadǐ iin yuu ká'ano yé'án.

39 Dá nǐ kaa Jesús:

—Dǐtá ndó yuu káa viti.

Dá nǐ kaa Marta, ña kúu kǐ'o ló'o ndǐi ñoo, xǐ'ín ná:

—Tatá, ná dá'a ni, dá chǐ sa kini nda'o sá'ãn díko, dá chǐ sa komǐ ví kuú kíán.

40 Dá nǐ kaa Jesús xǐ'án:

—¿Á duú nǐ ka'ín xǐ'ón ña tá míãan ndaa kãndéé inóon yu'u, dá konon kee Ndios iin ña ndato?

41 Dá nǐ dǐtá rá yuu ndadǐ yé'é káo noq nákaq ndǐi ñoo. Dá nǐ ñãnde'é Jesús chí induú, dá nǐ kaa na:

—Tatá, ndiv'é e ní, dá chǐ nǐ seídó'o ní ña nǐ xikaj noq ní.

42 Ta daá kuiti vá seídó'o ní ña xikaj noq ní, tído nǐ ka'ín díon, dá ná kueídó'o ndidaá tá'an ñayuu ndita yó'o, dá ná kandisa na ña míãan ndaa kuiti mií ní nǐ tãnda'á yu'u veii.

43 Tá nǐ ndǐ'i nǐ ka'ãn na díon xǐ'ín Ndios, kúu nǐ kayu'u ná:

—Lázaro, kua'ãn keta satã ve'e.

44 Ta kúu nǐ keta tãa nǐ xǐ'i ñoo, ta nǐ kaq noo iin tá'í dá'õn ndá'á rá xǐ'ín sa'a rá ndíkoqan. Ta nǐ kaq noo iin ka tá'í dá'õn ndadǐãn noq rá. Dá nǐ kaa Jesús:

—Ndaxǐ ndó ra, dá ná yaq ra ko'õn ra.

Dǐ'a nǐ kuu tá nǐ ndató'õn kue'é ta né'e choon ña ka'ani rá Jesús

45 Ta kuá'á nda'o na ñoo Jerusalén, tá'an na nǐ kii nǐ xǐ'o tãndeé ini noq María, nǐ xini ña nǐ kee Jesús, ta nǐ kãndisa ñaá ná.

46 Tído dao ka na nǐ sa'ãn noq ndéi tã fariseo, ta nǐ ñakani na sa'á ña nǐ kee Jesús.

47 Dá nǐ dataká tã dutǐ sakua'a xǐ'ín tã fariseo ndidaá ka tã né'e choon noq na Israel. Dá nǐ kaa ra xǐ'ín rá:

—¿Ndi koo keeá viti? Chǐ sa kuá'á nda'o ña ná'ano kée tãa ñoo.

48 Tá ná konó yó noq rá kanoo ni ra, dá kíãn ndidaá ñayuu kandisa ñaá. Nǐ'i, dá ndakuei tã né'e choon romano, ta dákoon ndǐ'i ra ve'e ño'o ñi yo, ta dánaá ra ñoo yo.

49 Dá nǐ kaa Caifás, tã kúu dutǐ kúu noq kuá dáã ñoo:

—Xǐxi nda'o ndó, ndani.

50 ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña va'a kaaqan ná kuu iin tãa noq ndidaá na ñoo yo o duú kaaqan ná ndǐ'i na ñoo yo? —kaá ra.

51 Ta to'on yó'o kọ ní kii ñaxintóni mií rá. Díon nì ka'an ra, chì sa'á ña kúú rá dutì kúú noó kua'á dáá, sa'á ñoó nì xì'o Ndios to'on yó'o noo rá ña kánian kuu Jesús sa'á na ñoo Israel.

52 Ta o duú sa'va'a sa'á na ñoo Israel kuu na, kuu ta'ani na sa'a ndidaa ka ñayuu Ndios nì xita' noo ndéi dao ka xián, dá nduu na iin tó'ón ñoo.

53 Ta nda kuu dáá ñóo nì kandoo ra ña ka'áni rá Jesús.

54 Sa'á ñoó kọ ní xionoo túu ka Jesús noó ta né'e choon noó na Israel. Di'a nì kuxiká ná kua'an na, ta nì saa na iin ñoo naní Efraín noo né'e ta'an yati xi'ín noñó'o íchi. Noó nì sa'á ió na xi'ín ta xionoo xi'ín ná.

55 Ta sa'á yati va koo víko pascua ña kéká'ano na Israel. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñó'o yati ñó'o nì xinkuei ñoo Jerusalén tá kọ ñá'a kasá'a víko ñoo, dá nduvii ná mií ná noo Ndios.

56 Ta xionoo ñayuu ñoo nándukú ná Jesús. Ta noo kúú yé'é ño'o ká'ano ñoo ndátó'ón tá'an mií ná sa'a Jesús:

—¿Ndi ká'án ndó? ¿Á kii taa ñoo víko o kóó? —kaá na.

57 Ta nì sa'anda ta dutì saku'a'á xi'ín ta fariseo choon ña ndi ndáa mií ñayuu nì kanda'a ini ndéi xionoo Jesús, ná nakì'o na kuendá noo rá, dá ná ko'on ra tiin ñaá rá, kaá ra.

12

Di'a nì kuu tá nì kuei María kirá támi sá'qn satá Jesús

1 Ta kámanì iño ká kuu, dá kasá'a víko pascua. Dá nì saa Jesús ñoo Betania noo ió Lázaro, taa nì xi'í ñoo, ta nì nataki ra nì kee Jesús.

2 Ta ñoo nì kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta nì chikodó Marta ña'a kadíni na noo mesa. Ta nì sa'á ió ta'ani Lázaro tein ñayuu ndéi xi'ín ná ñoo.

3 Dá nì ki'in María kirá támi sá'qn nì kava'a xi'ín yukú naní nardo, ta kúú rá tát'o'on dao litro, ta kirá ya'i nda'o kúú rá. Ta kúú nì kuei ndí'án ra satá sa'a Jesús, ta xi'ín idi dinjan nì ñanáyaaan sa'a ná. Ta iin ní kúú ini ve'e ñoo nì naka'ani díko kirá támi sá'qn ñoo.

4 Dá nì kaa iin taa xionoo xi'ín Jesús naní Judas Iscariote, tá'an ra kúú ñe'e taa naní Simón, ta mií rá ko'on nakì'o Jesús noo ndá'a ta xini u'u ñaá:

5 —¿Ndiva'a kọ ní díko yó kirá támi sá'qn xa'an, chì ya'i rá tát'o'on kì'o ní'í ñayuu kéchóon na oní ciento kuu, dá ní'í yo dí'ón chindeé yó ná kúnda'í, ní kúu? —kaá ra.

6 Tído kọ ní ká'an ra díon sa'á ña kú'u ndisa ini ra sa'á na kúnda'í. Díon nì kaa ra, chì kúú rá iin ta kuj'íná. Ta sa'á ña né'e va'a ra léka

noo ñó'o dí'ón xi'o ñayuu chindeé ñaá, sa'á ñoó taó ñe'é ra cháá dí'ón ñoo ní'í mií rá.

7 Dá nì kaa Jesús:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o, dá chì nì sa ne'e va'an kirá támi sá'an yó'o nì kenduu'an yu'u tát'o'on kì'o kooi nduxii.

8 Chì daá kuiti va kandeí ñayuu kúnda'í xi'ín ndó, tído yu'u, o kóo kúii ta'oin xi'ín ndó —kaá na.

Nì kandoo ta né'e choon ña ka'áni ta'ani ra Lázaro

9 Ta kua'á nda'o na ñoo Jerusalén nì kanda'a ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'á ñoó nì kasá'a na ñoo. Ta o duú iin tó'ón Jesús kóni na kande'é ná, chì kóni ta'ani na kande'é ná Lázaro, tá'an ra nì nataki tein na kúú ndii ñoo.

10 Kúú nì kandoo ta'ani ta dutì saku'a'á ña ka'áni rá Lázaro,

11 dá chì sa'á ña nì nataki ra, sa'á ñoó kua'á nda'o na ñoo Israel nì kankuei tíxi ndá'a rá, ta nì kandisa na Jesús.

Di'a nì kuu tá nì natiin va'a ñayuu Jesús tá nì ku'u na ñoo Jerusalén

12 Tá nì tuu noo iin ká kuu, dá nì ní'í tó'on ñayuu kua'á nì kasá'a noo koo víko ñoo Jerusalén ña veí Jesús.

13 Dá nì sa'anda iin rá iin na ndá'a tañóo né'e na kua'an na natiin na Jesús noo veí na, ta kaá na káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Na ká'ano kúú na veí xi'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúú ná rey noo yóó, na Israel! —kaá na káyu'ú ná.

14 Dá nì naní'í Jesús iin burro ló'o, dá nì kaa na satá rí. Dá nì xinkoo noo ká'an tuti i'í Ndios:

15 O sa yu'ú ndo, na ñoo Sion; sa veí va rey ndo,

ta kánóo na satá iin burro ló'o veí na.

16 Kọ ní kanda'a ta'on ini ta xionoo xi'ín ná ndi dándáki ndidaa ña yó'o mií hora daá ñoo. Nda kuu nì nana Jesús kua'an nó'o ná induu, nda daá nì ndiko'on ini ra ña kì'o díon ká'an tuti i'í Ndios, ta kì'o díon nì kee ñayuu ñoo xi'ín ná.

17 Ta ndidaa ñayuu nì sa ndita xi'ín Jesús tá nì kana na Lázaro ini káo ñoo, ta nì ñanátaki ñaá ná, noón kúú na xi'o kuendá noo dao ka ñayuu sa'á ña nì xini na.

18 Sa'á ñoó nì sa'an ñayuu ñoo nì natiin va'a na Jesús, dá chì nì seídó'o na sa'á ña ndato nì kee na xi'ín Lázaro.

19 Ta nda'í va ndátó'ón tá'an ta fariseo ndita ra, ta kaá ra:

—Nde'é rá. O kándeé ta'on yó kadi yo noo taa kaa. Chì kande'é ndó, kì'o díon ví kua'á ñayuu tákuei kua'an satá rá —kaá ra.

Ndéi dao ta griego nándukú rá Jesús

20 Ta ñó'o dao t̃a ká'an yú'u griego tein na ñi kasáa ñoo Jerusalén kandaño'o na Ndios víko ñoo.

21 Ta ñi natuu yati ra noo Felipe, tá'an ra ñoo Betsaida, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Dá ñi sei ndá'í ra noo Felipe, ta kaá ra:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xí'in Jesús.

22 Dá ñi sa'an Felipe ñi kast'o'on ra xí'in Andrés, dá ñi sa'an nduu ra ñi kast'o'on ra xí'in Jesús.

23 Dá ñi kaa Jesús:

—Sa ñi kasandaá vá hora natiin na ñi nduu t̃a ñayúu yó'o ñaño'ó kee tatá na.

24 Miian ndaa ná ka'in xí'in ndó, ña tá ná o chí'i yó tata tirió noño'ó, ta kuuan, dá kían iin tó'ón daá vá kakian. Tído tá ná kuuan t̃i ñó'ó, dá kían kuitá ña, ta kúu kuá'a nda'ó ku'i k̃i'ó ña.

25 Ta ndi ndaa na ndi'i ini sa'a ña kataki na ñayúu yó'o, noón di'a kúu na kuu. Ta na ko ndi'i ini sa'a ña kataki na ñayúu yó'o, noón kúu na koni kataki chí'í.

26 Tá ió iin kaa ndó kóni koni kuá'í noo yú'u, dá kían nakí'í ndo ndiko ndo yu'u. Ta noo koo yu'u, ñoo ta'aní kandeí na xinkuá'í noo. Ta ndi ndaa na xinkuá'í noo yú'u, ko'on tatá'í k̃i'ó na ñaño'ó noo ná.

Kast'o'on Jesús xí'in ñayuu ndi ndo'ona, dá kuu na

27 Kútúu nda'ó ini, tído, ¿ndi kían ka'in xí'in tatá'? ¿Á ka'in: "Tatá, dí'ta ní yu'u noo t̃andó'ó yó'o"? Tído o kúu ta'on ka'in dión, dá chí choon yó'o kúu choon vej yu'u.

28 Tatá Ndios, na'a ní choon ká'ano kómí ní noo ñayuu yó'o.

Dá tá'í ñi ka'an Ndios nda'í induu:

—Sa ñi na'í choon ká'ano kómí, ta ko'on tukui na'í ña iin ka ndée.

29 Tá ñi seíd'ó ñayuu kuá'a ñoo ña ñi'í nda'ó ñi ka'an na, dá ñi kaa dao na ña ñi kayu'u da'í. Ta dao ka na ñi kaa ña iin ángel ñi ka'an xí'in Jesús.

30 Dá ñi kaa Jesús:

—Ko ní ká'an na ña kueid'ó yu'u, di'a ñi ka'an na, dá ná kueid'ó ñaa ndo'ó.

31 Ta viti ñi kasandaá va kuu ña keyiko Ndios sa'a na ndéi ñayúu yó'o, ta ko'on na dí'ta ná choon noo ndá'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayúu yó'o.

32 Tá ñi ndi'i ñi ndane'e ra yu'u, dá nakuakai ndidaá ñayuu noo mií.

33 Dión ñi kaa na ñi kast'o'on na xí'in ñayuu ñoo ndi ndo'ona na noo kuu na.

34 Dá ñi kaa ñayuu ñoo:

—Kandaá ini ndu ña ká'an ley ña ñi kuu t̃a'ón o kúu na kúu Cristo, na dá'akí ñaa. Sa'a ñoo ¿ndiva'a ká'an mií ní ña kánian ndane'e ra iin ra ñi nduu t̃a ñayúu yó'o? ¿Ndá yoo kúu ra ñi nduu t̃a ñayúu yó'o, tá daá?

35 Dá ñi kaa Jesús:

—Ndaá cháá vá kuu kooi dátooin noo ndo. Sa'a ñoo kanoo ndó xian nani ióí dátooin noo ndo, dá kían ná dá'a ni kandeé ña iin naá xí'in ndó. Dá chí na xionoo noo iin naá, ko t̃u ta'on noo ko'on na.

36 Ta xian ióí dátooin noo ndo, kandeé ini ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, na dátooin noo ndo.

Kua'a nda'ona Israel ko ní xian kandisa to'on Jesús

Tá ñi ndi'i ñi ka'an na dión, dá ñi kee na kua'an na, ta kúu ñi chí'de'é na noo ñayuu ñoo.

37 Ta va'ará kua'a nda'ona ña ndato ñi kee na noo ñayuu ñoo, tído ko ní kándisa ta'on ñaa ná.

38 Dión, dá ñi xinkoo to'on ñi taa profeta Isaías, dá chí di'a ñi kaa na:

Sato'í, ¿nda'í yoo ví ñi kandisa to'on ñi daná'a ndu noo ná?

Ta, ¿nda'í yoo ñi nakoni choon ká'ano ió noo ndá'a ní?

39 Sa'a ñoo ko ní kúu ta'on kandisa ñayuu ñoo, dá chí di'a ta'aní ñi taa Isaías:

40 Ñi sadi Ndios noo ñayuu ñoo, ta ñi ndeká'í ná ni'ó ná,

dá ná o koni na xí'in noo ná, ta ní ná o kandaá ini na,

dá ná dá'a ní nandi'ó kuéi na noo Ndios, ta ná dá'a ní nduva'a na.

41 Ña yó'o kúu to'on ñi taa Isaías tá ñi xini na choon ndato kómí Jesús, ta ñi ka'an na sa'a ná.

42 Vat'í xian daá, kua'a nda'ona t̃a né'e choon ñi kandisa Jesús, tído ko ní ná'a ra mií rá, dá chí yu'u ra taxi ñaa tá fariseo ini ve'e noo ná'taka na ñoo ra,

43 dá chí kátoó cháá ka ra ñaño'ó xí'o t̃a ñayuu yó'o o duú ñaño'ó xí'o Ndios.

Ió kuachi ñayuu ko xian kandisa to'on dána'a Jesús

44 Dá ñi kayu'u Jesús:

—Tá ndi ndaa na kándéé ini yu'u, o duú iin tó'ón ní yu'u kándéé ini na, nda'í na ñi t̃anda'a yu'u veíi kándéé ini na.

45 Ta ndi ndaa na ndé'é yu'u, nda'í na ñi t̃anda'a yu'u veíi ndé'é ná.

46 Ñi kasáa yu'u ñayúu yó'o kúu na dátooin noo ñayuu, dá kían ndi ndaa ñayuu ná kandeé ini ñaa, o kuíin naá ka noo ná.

47 Ta ndi ndaa ñayuu seíd'ó to'on ká'in, ta ko kée na choon sa'ándá'í, o duú yu'u keyiko sa'a ná, chí ko veí ta'on yu'u keyiko sa'a ñayuu. Di'a vej yu'u dá'akii na noo kuá'í na.

48 Ta ndi ndaa na ko xian kandeé ini na yu'u, ta ko kóni na natiin na to'on ká'in, sa io nduu va iin yoo keyiko sa'a ná. Ta ñoo kúu to'on ká'in xí'in ndó. Ta mií to'on yó'o tiin Ndios, dá keyiko na sa'a ndo tá ná kasandaá kuu noo ndi'í.

49 Ta o duú to'on kána ñaxintóni mií yu'u ká'in xí'in ndó. Tatá Ndios, na ni tanda'a yu'u veii, noón kúu na ni xi'o choon noói ndi kían ka'in xí'in ndó, ta ndá to'on ka'in xí'in ndó.

50 Ta ná'a káxi yu'u ña to'on ni xi'o tatái noói kían kandeéan k'i'oan ña kataki chíchi ndó. Sa'a ñoó, tát'o'on k'i'o ni ka'an tatái xí'in, k'i'o dión ká'in xí'in ndó —kaá Jesús.

13

Di'a ni kuu tá ni nakata Jesús sa'a ta xionoo xí'in ná

1 Kóni iin ka kuú dá kasá'a víko pascua. Ta sa ná'a vá Jesús ña sa ni kuyati hora dánkoo na ñayuu yó'o, dá no'o na noo ió tatá Ndios. Ta kú'u nda'o ini na sa'a táa ni kaxi mií ná ñayuu yó'o, ta dión ni ku'u ini na sa'a rá nda noo ndí'i.

2 Ta ndéi na sádini na, ta sa ni daká'an ña u'u níq Judas Iscariote, ta kúu de'e Simón, ña nak'i'o ra Jesús noo ndá'a ta xini u'u ñaá.

3 Ta ná'a vá Jesús ña ni nak'i'o tatá Ndios choon noo ndá'a ná sa'a ndidaá kúu ña'a, ta ná'a ta'ani na ña ni kii na noo Ndios, ta ná'a ta'ani na ña no'o na noo ná.

4 Sa'a ñoó ni nakuijn ndichi na, ta ni dítá ná dá'on kánoo satá ná, ta ni so'oni na iin ka dá'on káni noó tji na.

5 Ni ndi'i daá, dá ni taán ná takuji ini iin tisa'an ló'o, dá ni kasá'a ná nakata na sa'a ta xionoo xí'in ná. Tá ni ndi'i, dá ni ndáyaa naan xí'in dá'on káni ndíko tji na ñoó.

6 Dá tá ni sa'a na noo ió Simón Pedro, dá ni kaa rá xí'in ná:

—Tatá, zá nakata di'a ní sa'í, ká'an ní?

7 Dá ni kaa na:

—Viti'ón ní ko kánda'a ta'on inon ndiva'a nákatai sa'on, tído cháá ka chí noo, dá kanda'a inon ndiva'a kééi dión.

8 Dá ni kaa rá xí'in ná:

—Ni iin kuú ta'ón o kóno yu'u nakata ní sa'í.

Dá ni kaa na xí'in rá:

—Tá ná o kónón nakatai sa'on, dá kían ko ta'ón kuendá yo'ó koo xí'in yu'u.

9 Dá ni kaa rá xí'in ná:

—Sato'i, tá dión kían, dá kían ná dá'a ni nakata ni sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'i xí'in dinji.

10 Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ta ndi ndáa na sa ni chichi, nda sa'a óon va na xinhó'ó ndoo, dá chi sa ndáa vii vá ñíj ná. Dión ni ndo'ó, sa ndáa vii vá ndó, tído o duú ndidaá ndó ndáa vii.

11 Dión ni kaa na, dá chi sa ná'a vá ná ndá yoo nak'i'o ñaá noo ndá'a ta xini u'u ñaá, sa'a ñoó ni kaa na ña: “O duú ndidaá ndó ndáa vii.”

12 Tá ni ndi'i ni nakata na sa'a ndidaá ta xionoo xí'in ná ñoó, dá ni nakui'ino tuku na

dá'on ndíxi na, dá ni nakoo tuku na mesa, dá ni kaa na:

—Zá kánda'a ini ndo ndi dándáki ña ni kee xí'in ndó?

13 Ká'an ndo ña yu'u kúu maestro noo ndo, ta ká'an ndo ña yu'u kúu sato'o noo ndo. Ta ndaa va ká'an ndo, chi ñaá kúuí.

14 Ta viti ni xini ndo ni nakatai sa'a ndo, va'ará kúuí sato'o ndo xí'in maestro ndo. Sa'a ñoó kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó.

15 Dá chi ni kee yu'u dión xí'in ndó, dá kían, tát'o'on ni kee yu'u xí'in ndó, k'i'o dión kee ndó xí'in dao ka na.

16 Mií'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ko ndáya'i iin ta kéchóon cháá ka noo sato'o ra. Ta ni ta kua'an choon ko ndáya'i cháá ka ra noo na ni tanda'a ñaá kua'an ra.

17 Tá kanda'a ini ndo ña ká'in xí'in ndó, dá kían ndiká'an ví ndó tá ná kee ndó dión.

18 Tído ko ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sa ná'a vá yu'u ndi ndáa ndo'ó ni kaxii kandita xooj. Tído mií'an xinkoo noo ká'an tuti i' Ndios, chi di'a kaáan: “Taa sei nduú pan xí'in yu'u nduu ra koni u'u ñaá.”

19 Ta viti yachi va kasto'in xí'in ndó, dá tá ni kuu dión, dá kandisa ndó ña yu'u kúu na daá kúuí.

20 Mií'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndáa na natiin va'a iin na tanda'a yu'u kosaq, noón kúu na natiin va'a yu'u. Ta na natiin va'a yu'u, noón kúu na natiin va'a na ni tanda'a yu'u veii —kaá na.

Kásto'on Jesús ña Judas kúu ra nak'i'o ñaá noo ndá'a ta xini u'u ñaá

21 Ta ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni kixian ni kutúu ini na xini na, dá ni kaa na:

—Mií'an ndaa ná ka'in xí'in ndó ña iin káa mií vá ndo'ó ko'on nak'i'o yu'u noo ndá'a ta xini u'u ñaá —kaá na.

22 Dá ni kasá'a ndé'é tá'an mií ta xionoo xí'in ná ñoó noo iin rá iin ra ndéi ra, ta ko kátóni ini ra ndá yoo ká'an na sa'a.

23 Ta mií dijn Jesús ió iin ta xionoo xí'in ná, tá'an ra manj cháá ka noo ná.

24 Ta noó ra yo'ó ni kundá'a Simón Pedro, ña ná ndato'ón rá Jesús ndá yoo kúu ta nak'i'o ñaá ñoó.

25 Ta sa'a ña ió ra dijn Jesús, sa'a ñoó ni kaa rá xí'in ná:

—Sato'i, ¿ndi ndáa ndu'u ká'an ní sa'a?

26 Dá ni kaa Jesús:

—Ndá yoo ni xi'o yu'u iin tá'i pan ni dandáxi noo ñoó, roón kúu rá.

Kúu ni dandáxi na iin tá'i pan, kúu ni xi'o naan noo Judas Iscariote, ta kúu de'e Simón.

27 Tá ni ndi'i ni sei Judas tá'i pan ñoó, kúu ni ndu'u ña u'u ini ra. Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kee kii ña ni chikaq inon keeón —kaá na.

²⁸ Tído ni iin tó'ón tã ndéi xí'ín ná mesa ñóo kò ní kándaá ini ndivã'a nì ka'ãn nã dión xí'ín Judas.

²⁹ Chì ká'án dao ka rã ñã sã'á ñã kúu rá tã né'e va'a dij'ón, sã'á ñóo ndá ndi kuu ká'ãn Jesús xí'ín rá ñã kò'òn rã kuin ra cháá ka ñã'a kadíni nã kuendá víkò, o ndá ndi kuu kóni nã ñã kò'òn rã k'ì'o ra dij'ón ñóo nã kúnda'í, ká'án rá.

³⁰ Dá tá nì ndi'í nì seí rá tá'í pan ñóo, dá nì keta ra kua'ãn rã. Ta kúu sã nì kuaá vá kuu dáá ñóo.

Sa'ándá Jesús iin choon sãá ñóo tã xí'ín ná

³¹ Tá nì keta Judas kua'ãn rã, dá nì kaa Jesús:

—Sã nì kasãndaá vá hora natiin nã nì nduu tãa ñayúu yó'o ñãñó'ó kee Ndios ñóo ñayuu, dión dá natiin Ndios ñãñó'ó sa'a mií ná.

³² Tá ná natiin Ndios ñãñó'ó sã'í, dá kíãan kò'òn ta'ani nã nak'ì'o na ñãñó'ó ñóo yu'u, ta yachì va natiin yu'u ñãñó'ó kee na.

³³ De'e kuálì mií, ndadã tóó vá kooi xí'ín ndó. Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'ín xí'ín ndó tátò'òn k'ì'o nì ka'ín xí'ín tã né'e choon ñóo nã Israel ñã ñóo kò'ín, o kúu ta'òn kò'òn ndó.

³⁴ Ta viti sa'ándá yu'u iin choon sãá ñóo ndó, ñã ku'u ini ndó sa'a iin rá iin ndó, chì tátò'òn k'ì'o kú'u ini yu'u sa'a mií ndó, k'ì'o dión koo ini ndó ku'u ini ndó sa'a iin rá iin ndó.

³⁵ Ta k'ì'o dión ná'a ndó mií ndó ñã kúu ndó kuendá yu'u tá kú'u ini ndó sa'a iin rá iin ndó —kaá nã.

Yó'o nì ka'ãn Jesús ñã ndatã Pedro sa'a ná

³⁶ Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndéi kúu ñóo kò'òn ní?

Dá nì kaa nã:

—Ñóo kò'òn yu'u, o kúu ta'òn kò'òn yó'o xí'ín yu'u viti. Tído cháá kã ñóo, dá karkaa'ón yu'u sa'òn.

³⁷ Dá nì kaa rã:

—Tatá, ¿ndivã'a o kúu kò'ín xí'ín ní viti? Ta ió nduu ñã nak'ì'oi mií ñã kuu sã'a ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á miãan ndaa ió nduu'òn k'ì'ón mií'ón kuu'òn sa'a yú'u? Miãan ndaa ná ka'ín xí'ín ñã tá kò ñã'a kana chéli, ta kúu sã onì va ta'ándá ndatã yó'o sa'a yú'u.

14

Jesús kúu ichì sãá ñóo ió Ndios

¹ Ta o sã kútuú ini ndó. Kandeé ini ndó Ndios, ta kandeé ta'ani ini ndó yu'u.

² Ío ndã'o ñóo kandeé ndó ve'e tatáj. Tá o ñóo dión kíán, o kástò'òn ta'oin xí'ín ndó. Ta viti kò'ín kenduu ñóo kandeé ndó.

³ Dá tá nì ndi'í nì sa'ín nì kenduu ñóo kandeé ndó, dá kixi tukui nakuakai ndó'ó kandakai kò'ín, dá kíãan ñóo kooi, ñóo kandeé ta'ani ndó.

⁴ Sã ná'á vá ndó ñóo kò'ín, ta sã ná'á ta'ani ndó ichì.

⁵ Dá nì kaa Tomás:

—Tatá, kò ná'á ta'òn ndu'u ndéi kò'òn ní, sã'á ñóo, ¿ndi kee ndu'u kandaá ini ndu ndi káa ichì sãá ndu?

⁶ Dá nì kaa Jesús:

—Yu'u kúu ichì, ta yu'u kúu nã ndaa, ta yu'u kúu nã xí'o ñã kataki chíchì ñayuu. Ta nì iin tó'ón ñayuu o kuu kasandaá ñóo Ndios tá kò véi na xí'ín yu'u.

⁷ Tá ná'á ndó yu'u, dá kíãan ndã tatáj ná'á ndó. Ta ndã kuu viti nì kasãndaá ñóo ná'á ndó nã, ta nì xini ndó ná.

⁸ Dá nì kaa Felipe xí'ín ná:

—Tatá, ná'a túu ní tatá Ndios ñóo ndú'u, ta kúu sã nata'an va ini ndu.

⁹ Dá nì kaa nã xí'ín rá:

—Sã k'ì'o dión ví ná'á xí'ín yu'u xí'ín ndó'ó, ta ¿á kò ná'á ñi ví ñaa yó'o, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kíãan ndã tatáj Ndios ndé'é ndó. Sã'á ñóo, ¿ndivã'a ká'ãn yó'o: “Ná'a túu ní tatá Ndios ñóo ndú'u?”

¹⁰ ¿Á kò kándisa ta'òn yó'o ñã iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u? Tò'òn ká'ãn yu'u, kò kúuán ñã kóni mií, ñã kóni tatá Ndios va ká'ín, dá chì ñóon kúu nã ió xí'ín, ta mií ná kúu nã kée ñã ndato kéei.

¹¹ Kánian kándisa ndó ñã iin kúu vá yu'u xí'ín tatá Ndios, ta iin kúu vá ná xí'ín yu'u. Tído tá kò kándisa ndó xí'ín tò'òn ká'ín ñã dión kíán, dá kíãan kándisa ndó'òn ñóo ñã ná'ano kéei.

¹² Ta miãan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñã tá ná kandeé ini ndó yu'u, dá kíãan koni ta'ani ndó kee ndó ñã kée yu'u. Ta ná'ano cháá kã ví ñã'a kee ndó, dá chì no'í kooi dijín tatáj Ndios.

¹³ Ta ndidaá ñã ná kaka ñóo ñóo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, kò'ín keei ñã xí'ín ndó, dá ná natiin tatá Ndios ñãñó'ó kee yu'u, nã kúu de'e na.

¹⁴ Sã'á ñóo ndi ndaa mií vá ñã'a ná kaka ñóo xí'ín kuu yú'u, miãan ndaa keei ñã.

Kaa Jesús ñã tanda'á ná Espiritu ñi Ndios kasaq nã chindeé ñáá

¹⁵ Tá miãan ndaa kóni ndó yu'u, dá kíãan kueidó'o ndó choon sa'ándáj.

¹⁶ Ta kò'ín kuei nda'ávij ñóo tatá Ndios, dá ná tanda'á ná iin na kii chindeé ndó'ó, dá ná koo chíchì ná xí'ín ndó.

¹⁷ Ta ñóon kúu Espiritu ñi, nã xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'òn natiin ñaa nã kúu kuendá ñayúu yó'o, dá chì o kúu koni ñaa ná xí'ín ñóo ná, ta o kúu kana'á ñaa ná.

Tído ndo'ó, ná'á ndó nã, dá ch̄i ió nã xí'ín ndó, ta koo na n̄o ndo.

¹⁸ Ta o dánkoo nda'í ta'on yu'u ndo'ó, dá ch̄i nandió koo tukui kasaaj naki'in ndó.

¹⁹ Ta ndadá cháá vá, ta kúu o k̄oni k̄a dao k̄a ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni īi va ndó yu'u. Dá ch̄i sa'á ñã takí kúu yu'u, sa'á ño'ó kataki kúu ta'ani ndo'ó.

²⁰ Tá ná kasandaá kūy dáá ño'ó, dá katóni ini ndo ñã iin kúu vá yu'u xí'ín tatái Ndios. Díon ta'ani ndo'ó, iin kúu ndó xí'ín yu'u, ta iin kúu yu'u xí'ín ndo'ó.

²¹ Ta ndidaá nã natiin va'a choon sa'ándá, ta seíd'ó na ñã, ño'on kúu nã kóni ndisa ñãá. Ta ndidaá nã kóni ñãá, kú'u ini tatái Ndios sa'á ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'á ná, ta na'í miíi noo ná —kaá Jesús.

²² Dá ñi ndato'ón ñãá Judas (tído o dūy Judas Iscariote), dá kaá ra:

—Tatá, ¿ndiva'a na'a ní mií ní noo ndú'u, ta o dūy noo nã kúu kuenda ñayuu yó'o?

²³ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa nã kóni yu'u xí'ín ndino'o ini nã, ño'on kúu nã natiin va'a to'on ká'ín, ta ku'u ini tatái Ndios sa'á ná, ta kasaá yu'u xí'ín tatái Ndios kandeí ndo xí'ín ná.

²⁴ Ta ndi ndáa nã k̄o kóni yu'u xí'ín ndino'o ini nã, ño'on kúu nã k̄o natiin va'a to'on ká'ín. Tído to'on ñi seíd'ó ndó ñi ka'ín, o dūy ta'ón to'on miíi kíán. To'on ñi xí'í'o tatá Ndios, nã ñi tãnda'á yu'u veii, kíán.

²⁵ 'Ndidaá to'on yó'o ká'ín x̄ian nani ió'i xí'ín ndó.

²⁶ Tído tá ná kasaá nã chindeé ndo'ó, nã kúu Espíritu īi, nã tanda'á tatá Ndios kasaá kuenda miíi, ño'on ví kúu nã dána'a ndi'í sa'á ndidaá ñã ñi ka'ín xí'ín ndó, ta dándusaá ini nã ndo'ó sa'á ndidaá ñã ñi ka'ín.

²⁷ Ta ko'ín k̄i'oi ñã koo va'a ini ndo, ch̄i ko'ín k̄i'oi ñã koo va'a ini ndo táto'on k̄i'oi ió va'a ini miíi. Ta o kándeé ta'on ñã'a ió ñayuu yó'o k̄i'ooan ñã koo va'a ini ndo táto'on k̄i'oi xí'í'o yu'u ñã noo ndo. Ta ná dá'a ni kutúú ini ndo, ta ná dá'a ni yu'u ndo.

²⁸ Sa ñi seíd'ó ndó ñã ñi ka'ín xí'ín ndó ñã miían ko'ín, tído kasaá tuku va yu'u naki'in tá'ín xí'ín ndó. Tá miían ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kían kánian kadij ini ndo, ch̄i ñi ka'ín xí'ín ndó ñã ko'ín noo tatá, ta mií ná kúu nã ká'ano cháá k̄a o dūy yu'u.

²⁹ Viti kásto'ín xí'ín ndó ñã díon koo, va'ará k̄o ñã'á kooan, dá tá ñi kuu díon, dá kandísa ndó ñã ñi ka'ín.

³⁰ 'Cháá díon vá ka'ín xí'ín ndó, ch̄i sa veí va ñã u'u, ñã sa'ándá choon ñayuu yó'o, ta ñi iin ñã'a o kándeéan keean xí'ín.

³¹ Tído ko'on yu'u keei táto'on k̄i'oi ñi sa'anda tatá Ndios choon nooi, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ñã kóni yu'u Ndios. Ndakuei ndó, ná ko'o.

15

Jesús kúu yitó uva ndisa

¹ 'Yu'u kúu yitó uva ndisa, ta tatái Ndios kúu nã xitó rá.

² Ta ndidaá ndá'a ra, ñã k̄o xí'o kú'i, ka'anda nã ñã. Ta ndidaá ndá'a ra xí'o kú'i, nduvii ná ñã, dá ná k̄i'o cháá k̄aan kú'i.

³ Dá ri ndo'ó, sa ñi nduvii vá ndó ñi kee to'on ñi ka'ín xí'ín ndó.

⁴ Daá koo ini ndo kane'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'ín ndo'ó. Dá ch̄i táto'on k̄i'oi ndó'o ndá'a yitó uva, o kúu ta'on k̄i'oi miían kú'i tá k̄o né'e tá'an xí'ín yitóan, k̄i'oi díon ta'ani o kúu ta'on kee ndó ñã kóni Ndios tá k̄o né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u.

⁵ 'Yu'u kúu yitó uva, ta ndo'ó kúu ndá'í. Sa'á ño'ó tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'ín ndó, dá k̄i'oi nda'o ndó kú'i noo Ndios. Dá ch̄i tá k̄o né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ni ñã'a o kándeé ndó kee ndó.

⁶ Nã k̄o né'e tá'an toon xí'ín yu'u, taó xóo ñãá tatá táto'on k̄ee na xí'ín ndá'a yitó uva, dá tá ñi ich̄ian, dá nditúti náan, dá taán ná ñã noo k̄eí ño'ó, dá k̄eí ñã.

⁷ 'Tá né'e tá'an toon ndó xí'ín yu'u, ta náki'ín va'a ndó to'on ká'ín, kaka ndo ndi ndáa mií ñã'a kóni ndo, ta kúu ni'í vá ndóan.

⁸ Ta natiin tatái Ndios ñã'ño'ó sa'á ñã xí'o ndó kuá'á nda'o kú'i noo ná, díon, dá na'á ndo ñã kúu ndó kuenda.

⁹ Dá ch̄i táto'on k̄i'oi kú'u ini tatá sa'í, k̄i'oi díon ta'ani kú'u ini sa'á ndo. Ta daá kaño'o toon ndó t̄ixi ndá'a ñã kú'u ini sa'á ndo.

¹⁰ Tá k̄ee ndó choon sa'ándá, dá kían ño'ó ndó t̄ixi ndá'a ñã kú'u ini sa'á ndo, táto'on k̄i'oi k̄ee miíi choon sa'ándá tatá, ta nákaaj t̄ixi ndá'a ñã kú'u ini nã sa'í.

¹¹ 'Ta ndidaá ñã yó'o ñi ka'ín xí'ín ndó, dá kadij ini ndo táto'on k̄i'oi kadij ini miíi. Díon, dá nakutí ndó xí'an dij ñi.

¹² Ta ñã yó'o kúu choon sa'ándá yu'u noo ndo, ñã ku'u ini ndo sa'á iin rá iin ndó táto'on k̄i'oi ndó'o yu'u xí'ín ndó.

¹³ K̄o ín k̄a kú'u cháá k̄a ini sa'á amigo nã, sava'a nã nakí'o mií ñã kuu nã sa'á ná.

¹⁴ Ndo'ó kúu amigo yu'u tá k̄ee ndó choon sa'ándá noo ndo.

¹⁵ Ta o chinaní k̄a yu'u ndo'ó ñã kúu ndó t̄a k̄echóon nooi, dá ch̄i k̄o ná'á ta'on iin t̄a k̄echóon ndi kíán k̄ee sato'o ra. Ta viti nachinaní yu'u ndo'ó amigoi, dá ch̄i ndidaá vá ñã'a ñi ka'an tatá xí'ín ñi k̄asto'ín xí'ín ndó.

¹⁶ Ch̄i k̄o ní kaxi ndó yu'u ñã kanooi xí'ín ndó, yu'u di'a va ñi kaxi ndo'ó ñã kanoo ndó xí'ín, ta ñi xí'oi choon noo ndo ñã ko'on ndo kakuu ndó táto'on k̄i'oi iin yitó kú'í, ta daá kuití kúu kú'i ndo, dá kían ndi ndáa mií vá ñã'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'ín kuu yú'u, ta kúu k̄i'oi naan noo ndo.

17 Ta choon sa'ándáí noo ndo kúú ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaa ñayuu

18 Tá nî kasá'a xini u'u ñayuu kuendá ñayuu yó'o ndo'ó, dá kana'a ndó ña dinñó'ó ka yu'u nî xini u'u na.

19 Dá chî tá nî sa kuu ndó kuendá ñayuu yó'o, dá kían nî sa ku'u ini na sa'a ndo, ní kúu. Tído viti kó kúú ka ndo kuendá ñayuu yó'o, chî nî kaxii ndo'ó tein ñayuu ñayuu yó'o, dá kechóon ndó nooí, sa'a ñoó xini u'u na ndo'ó.

20 Ndisaa ini ndo ña nî ka'in xí'ín ndó ña ni iin ta kéchóon kó ndaya'i ta'on ra cháá ka noo sato'o ra. Sa'a ñoó tá nî kendava'a na xí'ín yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'ín ndó. Tá nî naki'in va'a na to'on nî daná'j noo ná, dá kían naki'in va'a ta'ani na to'on dána'a ndo'ó noo ná.

21 Ta díon ta'ani kee na xí'ín ndó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u, dá chî kó ná'a ta'on na mií na nî tanda'a yu'u veii.

22 'Dá chî tá kó ní kii yu'u ñayuu yó'o, ta ni xio nî ka'in xí'ín ná, dá kían o koo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído koo ka to'on nandukú ná chindee ná mií ná sa'a kuachi na, chî sa nî kasto'in xí'ín ná, ta kó ní xín na kandisa naan.

23 Tá xini u'u ñayuu yu'u, dá kían nda tatái Ndios xini u'u na.

24 Tá kó ní kee yu'u ña ndato, ña ni iin kuu kó ní kee iin ka ta noo ná, dá kían o koo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti nî xini xí'ín noo ná ña ndato nî kee, vatí xian dión, xini u'u na yu'u, ta xini u'u ta'ani na tatái.

25 Tído dión nî kuu, dá nî xinkoo noo ka'an tuti ií Ndios: "Díon oon va nî xini u'u na yu'u."

26 'Tído tá ná kasaá na chindee ndo'ó, na k'i'o tatá Ndios tanda'a yu'u kii noo ndo, noón kúú Espíritu ií, ta kúú ná na ndaa, na kii noo tatái, ta noón kúú na k'i'o ndaa kuendá sa'a yú'u.

27 Ta k'i'o ta'ani ndó kuendá sa'í, dá chî nda mií sa'a nî kasá'a xionoo ndó xí'ín.

16

1 'Ká'ín sa'a ndidaa ña yó'o xí'ín ndó, dá kían ná dá'a ni kexoo ndó noo ña kándée ini ndo yu'u,

2 chî taxi ná ndo'ó ve'e noo ndítutí ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'áni ná ndo'ó, chî ka'án ná ña k'i'o dión kóni Ndios kee na.

3 Díon kee na, chî kó ná'a ta'on na tatá Ndios, ta ni yu'u kó ná'a ná.

4 Tído ká'ín sa'a ndidaa ña yó'o xí'ín ndó viti, dá tá ná kasandaá hora koo dión, dá ndisaa ini ndo ña sa nî ka'in xí'ín ndó ña dión ndo'o ndó.

Ká'an Jesús sa'a choon kee Espíritu ií Ndios

Ta kó ní ká'an ta'on yu'u sa'a ndidaa ña yó'o xí'ín ndó nda mií sa'a, dá chî ió va yu'u xí'ín ndó.

5 Tído viti kían no'o va yu'u noo na nî tanda'a ñaa veii, tído ni iin to'ón ndó kó ndato'ón ñaa: "¿Ndeí ko'ón nî?"

6 Di'a kúnda'í ini ndo sa'a ña nî ka'in sa'a ndidaa ña yó'o xí'ín ndó.

7 Tído ká'an ndaaí xí'ín ndó ña keva'a mií ndó tá ná no'j, dá chî tá ná o nó'ín, dá o kasaá ta'on na chindee ndo'ó. Tído tá ná no'j, dá tanda'í na kasaá na koo na xí'ín ndó.

8 Tá ná kasaá na, dá kían k'i'o na ña kandaá ini iin rá iin ñayuu ña kómí ná kuachi noo Ndios, ta k'i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kendaá Ndios, ta k'i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios.

9 Chî k'i'o na ña kandaá ini ñayuu ña kómí ná kuachi sa'a ña kó ní kándée ini na yu'u,

10 ta k'i'o na ña kandaá ini na ña kendaá Ndios, dá chî viti no'j noo tatái, ta o kóni ka ndo yu'u.

11 Ta k'i'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios, chî sa nî kényiko na sa'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o.

12 'Kua'a nda'í ña'í ió ka'in xí'ín ndó, tído o kándée ta'on ndó katóni ndi'í ini ndo'an viti.

13 Tído tá ná kasaá na kúú Espíritu ií, na kúú na ndaa, noón kúú na k'i'o ña kandaá ndi'í ini ndo ndí kían kúú ña ndaa. Chî o ká'an ta'on na xí'ín ndó ña kóni mií ná, di'a ka'an na xí'ín ndó sava'a sa'a ña nî seídó'o na. Ta k'i'o na ña kandaá ini ndo sa'a ndí kían veí koo chí noo.

14 Ta mií ná kedaá, dá natiin yu'u ñaño'ó, dá chî natiin na ña ió noo yú'u, ta k'i'o na ña kandaá ini ndo sa'án.

15 Ta ndidaa kúú ña'í ió noo tatái kúú ña'í mií, sa'a ñoó nî ka'in ña natiin na kúú Espíritu ií ña ió noo yú'u, ta k'i'o na ña kandaá ini ndo sa'án.

Kaá Jesús ña kúnda'í ini ra nduuan ña kadíi ini ra

16 'Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ka ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u, dá chî no'j noo tatái Ndios —kaá na.

17 Dá nî kasá'a dao ta xionoo xí'ín ná ñoo ndato'ón tá'an ra:

—¿Ndi'í a ká'an na dión? Chî kaá na: "Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ka ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u, chî no'j noo tatái Ndios."

18 ¿Ndi kóni kaa: "Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ka ndo yu'u"? Kó kandaá ini ndi kóni kaa to'on nî ka'an na —kaá ra.

19 Dá nî kandaá ini Jesús ña kóni ra ndato'ón ñaa rá. Dá nî kaa na xí'ín ra:

—¿Ndi'í a ndato'ón tá'an mií ndó sa'a ña nî ka'in ña: "Sa kua'an kasandaá kuu o kóni

kā ndo yu'u, dá yá'a cháá kuu, dá koni tuku ndó yu'u?"

²⁰ Miían ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña vei kuu nda'i kuaki ndó, ta nda'i ka'an ndo, ta tein ndo'ó ndó dión, kadij nda'o ini na kúu kuendá ñayuu yó'o. Ta va'ará kunda'í ini ndo, tído ña kunda'í ini ndo, ñoó nduuan ña kadij ini ndo.

²¹ Chì kakaian ndo'ó ndó táto'on kí'o ndó'ó iin ña'a tá dákákián taleé, ndó'ó nda'o niman, chí ñi kasandaá hora kaki de'an. Tído tá ñi ndi'í ñi kaki xi, kúu ñi nandodóan ña ñi ndo'ó niman, dá chí kadij nda'o inian sa'á ña ñi kaki iin taleé ló'o ñayuu yó'o.

²² Dión ta'ani ndo'ó ndo'ó, chí viti kúnda'í ini ndo, tído nandió koo tukui naki'in tá'in xí'in ndó, dá kadij ini ndo, ta kó iin ta'on kandeé chituu ña kadij ini ndo.

²³ "Tá ná kasandaá kuu dáá ñóó, o ndáto'on kā ndo yu'u sa'a ni iin ña'a, chí miían ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, kí'o naan noo ndo.

²⁴ Kó ña'a ta'on kaka ndo ni iin ña'a noo Ndios xí'in kuu yú'u, sa'á ñoó ná kaka ndoan viti, ta kúu ni'í vá ndoan, dá ná kutí ndó xí'an kadij ini ndo.

Kaá Jesús ña ñi kandeé ná xí'in ña kini ió ñayuu yó'o

²⁵ "Sa'a dao ña'a ñi tiin ndaaí sa daná'í noo ndo. Tído vei kuu ña kí'an o kée kai dión. Di'a kí'oi ña kandaá tá'í ini ndo sa'a tatá Ndios.

²⁶ Tá ná kasandaá kuu dáá ñóó, dá kí'an kaka ndo ña'a noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, ta ka'jin xí'in ndó ña kó káni kaan kueí nda'í yu'u sa'a ndo noo ná.

²⁷ dá chí kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'á ña kóni ndo yu'u, xí'in sa'á ña kándisa ndó ña noo mií ná ñi kii yu'u.

²⁸ Noo tatá Ndios ñi kii, ta ñi kasáai ñayuu yó'o. Ta viti kol'in dánkooi ña, dá no'í noo ná —kaá Jesús.

²⁹ Dá ñi kaa tá xionoo xí'in ná:

—Viti kí'an xí'o ní ña kandaá tá'í ini ndu, ta kó tiin ndaa kā ní sa'a dao ña'a ka'an ní xí'in ndú.

³⁰ Viti kí'an kandaá ini ndu'u ña ndidaá tá'an ña'a ná'á ní, ta kó xinño'ó kaan ndato'on ndú mií ní, sa'á ñoó kándisa ndu'u ña ñi kii ní noo Ndios.

³¹ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á viti viti kándisa ndó ña dión kí'an?

³² Tído sa ñi kasandaá vá hora ña kuita noo ndó ko'on ndo, ta dánkoo mií ndó yu'u. Tído o kándoo mií ta'on yu'u, chí ió va tatá Ndios xí'ín.

³³ Ndidaá ña yó'o ñi ka'jin xí'in ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'á ña kándisa ndó yu'u. Ta ndo'ó nda'o ní'o ndo ñayuu yó'o, tído kandeé ini ndo yu'u, dá chí ñi kandeéí xí'in ña kini ió ñayuu yó'o —kaá ña.

17

Xíka Jesús ña maní noo Ndios sa'á taa xionoo xí'in ná

¹ Ndidaá ña yó'o ñi ka'an Jesús xí'in tá xionoo xí'in ná. Ñi ndi'í daá, dá ñi ndane'e noo ná chí induú, dá ñi kaa ña xí'in Ndios:

—Tatá, sa ñi kasandaá vá hora, viti kí'an kí'o ní ña natiin yu'u, na kúu de'e ní, ñaño'ó, dá ná natiin mií ní ñaño'ó noo yú'u, na kúu de'e ní.

² Chí mií ní ñi xí'o choon nooí dándákii ndidaá ñayuu, dá kí'oi ña kataki chí'í ndidaá na ñi xí'o ní nooí.

³ Ta ñi'í ná ña kataki chí'í ná tá ná nakoni na mií ní, na kúu iin tó'on diñi Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, na ñi tanda'á ní ñi kasáa.

⁴ Ñi naki'oi ndidaá kúu ñaño'ó noo mií ní tein ñi sa ioj ñayuu yó'o, chí ñi dáxinoi choon vei, ña kúu choon ñi xí'o ní nooí.

⁵ Sa'á ñoó, tatá Ndios, viti kí'o ní ña ná natiin tukui ñaño'ó kooi xoo kuá'a mií ní noo sa natiin yu'u ñaño'ó ndaa rá kó ña'a kasá'a ñayuu yó'o.

⁶ "Sa ñi ka'jin sa'a mií ní noo taa ñi xí'o ní nooí tein ñayuu ñayuu yó'o. Ta taa mií ní ñi sa kuu ra, ta ñi naki'o ní ra noo nda'a yu'u, ta ñi natiin va'a ra to'on mií ní.

⁷ Ta viti kandaá ini ra ña ndidaá choon ñi xí'o ní ñi kee yu'u kí'an ñi natiin noo mií ní,

⁸ dá chí ndidaá to'on ñi xí'o ní nooí ñi kasto'in xí'in rá, ta ñi natiin va'a raan, ta ná'á rá ña miían ndaa noo mií ní ñi kixii, ta kándisa ra ña mií ní kúu na ñi tanda'á ñaá vei.

⁹ "Ta viti sei nda'aví noo ní sa'a rá, ta kó sei nda'aví noo ní sa'a dao ka ñayuu, sava'a sa'á taa ñi xí'o ní nooí sei nda'aví sa'a, dá chí taa mií ní kúu rá.

¹⁰ Ta ndidaá ña'a yu'u kúu ña'a mií ní, ta ndidaá ña'a mií ní kúu ña'a yu'u, ta xí'in taa yó'o ñi natiin yu'u ñaño'ó.

¹¹ "Ta o koo ka yu'u ñayuu yó'o, tído kandoo taa yó'o ñayuu yó'o, chí nasaaj noo mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúu na íj, ta sei nda'aví noo ní sa'á taa ñi xí'o ní nooí ña kandaá ní ra xí'in ndée ní, dá kí'an iin ná kakuu ra táto'on kí'o kúu mií yó'o.

¹² Tá sa xionooi ñayuu yó'o xí'in tá ñi xí'o ní nooí, ñi sa ndaka va'í ra xí'in ndée mií ní, ta ni iin tó'on rá kó ní naá. Sava'a ra kúu de'e ña kini, roon kúu ra ñi naá, dá ná xinkoo noo ká'an tuti íj mií ní sa'a rá.

¹³ "Tído viti nasaaj noo mií ní, ta ká'jin ña yó'o xian nani ióí ñayuu yó'o, dá ná nakutí rá xí'an diñi ñi ra táto'on kí'o kadij ini yu'u.

¹⁴ Ta ñi xí'o yu'u to'on mií ní noo rá, ta viti na kúu kuendá ñayuu yó'o xini u'u ñaá, dá chí kó kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o, chí dión ni yu'u, kó ta'ón taa kuendá ñayuu yó'o kúu.

15 Kọ sei nda'ávíj noo ní ña taó ní ra ñayuu yó'o, di'a sei nda'ávíj noo ní ña kandaá ní ra noo ña kini ió ñayuu yó'o.

16 Chì táto'on kị'o kọ kúu ta'on yu'u kuendá ñayuu yó'o, kị'o dión ta'ani ndó'o taa yó'o, chì kọ kúu ta'on ra kuendá ñayuu yó'o.

17 Ta kevíj ní ra xí'ín to'on ndaa ní, chì to'on mií ní kúu ña ndaa.

18 Táto'on kị'o nì tãnda'a ní yu'u veii ñayuu yó'o, kị'o dión ta'ani tãnda'a yu'u mií rá ko'on ra kane'e ra to'in ñayuu yó'o.

19 Sa'a mií rá ko'in nak'i'oi mií kee ña kóni ní, dá ná koni ra nak'i'oi ndisa ra mií rá noo mií ní kee to'on ndaa ní.

20 Ta o duú sava'a sa'a tá yó'o oon ni sei nda'ávíj noo ní, sei nda'í ta'ani yu'u noo ní sa'a ndidaá na kasandaá kandeé ini na yu'u sa'a to'on dána'a tá yó'o,

21 dá ná kasandaá na kakuu na iin tó'ón, táto'on kị'o iin kúu mií ní xí'ín yu'u, tatá, ta iin kúu vá yu'u xí'ín mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xí'ín yó, dá ná kandisa ndidaá ñayuu ña mií ní nì tãnda'a yu'u veii.

22 Táto'on kị'o nì xì'o ní ñaño'ó noo, kị'o dión ta'ani nì xì'o ñaño'ó noo ná, dá iin tó'ón ná kakuu na táto'on kị'o iin tó'ón vá kúu mií yó.

23 Iin kúu vá yu'u xí'ín ná, ta iin kúu vá mií ní xí'ín yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'ón, dá ná kandaá ini dao ka ñayuu ña mií ní kúu na nì tãnda'a yu'u veii, ta ná kana'a ná ña kú'u ini ní sa'a ná kándéé ini ña táto'on kị'o ndó'o ní xí'ín yu'u.

24 Tatá, mií ní nì xì'o ñayuu yó'o noo yú'u, ta kónij ña kandeí ta'ani na noo koo yu'u, dá ná kandeí na xí'ín, dá ná koni na choon ndato nì xì'o ní noo, chì sa daá kú'u va ini ní sa'a yú'u nda rá kọ ña'a kava'a ñayuu yó'o.

25 Tatá, mií ní kúu na ndaa, tído kọ ná'a ta'on na kúu kuendá ñayuu yó'o mií ní, tído yu'u, ná'í mií ní, ta taa yó'o kúu ra ná'a ta'ani ra ña mií ní nì tãnda'a yu'u veii.

26 Sa nì xì'o ña kandaá ini rá sa'a mií ní, ta ko'in kị'o ña kandaá cháá ka ini rá sa'a ní, dá ná katj'a ra ku'u ini rá sa'a dao ka ñayuu táto'on kị'o kú'u ini mií ní sa'a yú'u, ta iin ná kakuu yu'u xí'ín ná —kaá na xí'ín tatá Ndios.

18

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús né'e ra kua'an ra noo tá né'e choon

1 Tá nì ndi'i nì ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá nì kee na kua'an na xí'ín tá xionoo xí'ín ná iin ka xoo yuyú nani Cedrón, ta ñoo kándu'u iin ñó'o ká'ano noo kaa yitó kuí'í. Dá nì ku'u na tein rá xí'ín tá xionoo xí'ín ná.

2 Ta Judas, tá'an ra kua'an nak'i'oi Jesús noo ndá'a taa xiní u'u ñaá, roón kúu ra ná'a noo kaa yitó ñoo, dá chì sa kuá'a nda'o ta'ándá sa sá'an Jesús ñoo xí'ín taa xionoo xí'ín ná.

3 Dá nì kee Judas ndáka ra iin tu'u soldado xí'ín dao ka taa kéchóon noo tá dutj sakua'a xí'ín tá fariseo kua'an ra. Ta né'e ra ñó'o tóon xí'ín espada nì saq ra.

4 Ta sa ná'a vá Jesús ndí kían ndo'o na, sa'a ñoo nì natuu yati na noo rá. Dá nì ndato'on ñaá ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

5 Dá nì kaa rá xí'ín ná:

—Veí ndu tiin ndu Jesús, tá ñoo Nazaret.

Dá nì kaa na:

—Yu'u kúu'í.

Ta iin Judas xí'ín rá, chì veí ra nak'i'oi ñaá rá noo ndá'a rá.

6 Tído tá nì ka'an Jesús: “Yu'u kúu'í”, kúu nì nakaka sátá rá, dá nì kuejí ni'ini ra noño'o.

7 Dá nì kaa tuku Jesús xí'ín rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá nì kaa ra:

—Jesús, tá ñoo Nazaret.

8 Dá nì kaa na:

—Sa nì ka'in xí'ín ndó ña yu'u kúu'í. Sa'a ñoo, tá yu'u nándukú ndó, dá kían konó ndó ná yaa tá xionoo xí'ín yó'o ko'on ra.

9 Dión nì kaa na, dá ná xinkoo to'on nì ka'an na xí'ín Ndios, dá chì nì kaa na ña nì iin tó'ón taa nì xì'o na noo ná kọ ní naá.

10 Ta né'e Simón Pedro iin espada. Dá nì taó ráan ini ñij noo nákaan, ta kúu nì darkue'e rá tá kéchóon noo tá dutj kúu noo, chì nì sa'anda rá do'o xoo kuá'a ra. Ta Malco nani táa ñoo.

11 Dá nì kaa Jesús xí'ín Pedro:

—Nachikaa va'a espada xaan ini ñij noo nì sa káan, dá chì ña ndó'í yó'o kúu táto'on iin copa ndirá ova nì xì'o tatá Ndios ko'i. ¿Á kọ ná'a ta'on yó'o ña kánian ko'i ra? —kaá na.

Ndáka ra Jesús nì saq ra ve'e tá dutj kúu noo

12 Ndidaá tá soldado ñoo xí'ín tá sa'ándá choon noo rá, xí'ín tá kéchóon noo tá né'e choon noo ná Israel nì tiin ra Jesús, dá nì so'oni ñaá rá,

13 dá nì kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra noo ra nani Anás, dá chì tá yó'o kúu xido Caifás, tá'an ra kúu dutj kúu noo kuia dáá ñoo.

14 Ta Caifás kúu ra nì ka'an ni'ini noo tá né'e choon noo na ñoo Israel ña va'a cháá ka ná kuu iin tó'ón taa noo ndidaá na ñoo Israel o duú kaan naá ndí'í na ñoo ñoo.

Di'a nì ndo'o Pedro tá nì sa io ra yé'é ve'e Anás

15 Ta tákaa Simón Pedro xí'ín iin ka tá xionoo xí'ín Jesús sata ná kua'an ra. Ta ná'a tá'an tá dutj kúu noo xí'ín tá né'e tá'an xí'ín Pedro kua'an ra. Sa'a ñoo nì kuu nì ku'u ra xí'ín Jesús nda yé'é ve'e tá dutj kúu noo ñoo.

16 Tído nì kandoo va Pedro iin ra sata vé'e. Sa'a ñoo nì keta tá xionoo xí'ín Jesús ñoo, tá'an ra ná'a tá'an xí'ín tá dutj kúu noo ñoo.

Dá n̄i ka'aṅ r̄a x̄i'ín ñá'a ndaā yé'é ñoō ñ̄a ná konóán ku'u Pedro.

17 Dá n̄i ku'u ra. Dá n̄i kaa ñá'a ñoō x̄i'ín rá:

- Xíonoo ta'ani yo'ó x̄i'ín t̄a káa, ¿daá k̄oq̄o?
- K̄oq̄o, o d̄uṽ ta'on ñáa kúúí —kaá r̄a.

18 Ta n̄i k̄oq̄o noo ña kéchóon noq̄ t̄a dut̄i x̄i'ín t̄a kéchóon noq̄ t̄a né'e choon ndíta na nádaa ná noq̄ k̄éí ñó'o, dá ch̄i v̄ixi nda'o. Ta ñoō ta'ani iin Pedro nádaa r̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndato'ón Anás Jesús sa'a ñ̄a k̄éa na

19 Dá n̄i ndato'ón t̄a dut̄i kúú noq̄ Jesús ndá choon kuu na t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná, ta n̄i ndato'ón ta'ani ñáa r̄a ndá sa'a dána'a ña noq̄ ñayuu.

20 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Sā daná'a túui noq̄ ñayuu, ch̄i daá kuiti v̄a sā daná'í noq̄ ná ini ve'e noq̄ náta ka ña x̄i'ín yé'é ño'o ká'ano noq̄ ndítúti ndidaá ña ñoo yo, ña Israel, ta ni iin tó'ón ta'on ñá'a k̄o ní dána'a de'íj.

21 Ta, ¿ndiva'a ndato'ón ní yu'u? Va'a ka ndato'ón di'a ní ña n̄i seídó'o to'on sā daná'í sa'a ñ̄a n̄i ka'ín x̄i'ín ná, dá ch̄i ndidaá v̄a ná ná'á ndí k̄ján n̄i daná'í noq̄ ná.

22 Tá n̄i ndi'í n̄i ka'án Jesús dión, dá n̄i koon iin t̄a kéchóon noq̄ t̄a né'e choon da'anda noq̄ ná, dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—¿Á k̄i'o dión yé'í ká'án yo'ó x̄i'ín t̄a dut̄i kúú noq̄?

23 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Tá n̄i ya'í n̄i ka'ín, xinóon, dá k̄ján, ka'án ndei k̄o v̄a a n̄i ka'ín. Tido tá k̄o ní ya'í ká'ín, dá k̄ján, ¿ndiva'a n̄i kanón yu'u? —kaá ña.

24 Ta kúú dión ndik̄o ij v̄a ná n̄i t̄anda'a ñáa Anás kua'aṅ ña noq̄ Caifás, t̄a kúú mií t̄a dut̄i kúú noq̄.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndata Pedro sa'a Jesús

25 Ta ún ij v̄a Pedro nádaa r̄a noq̄ k̄éí ñó'o ñoō. Dá n̄i kaa r̄a ndíta ñoō x̄i'ín rá:

—T̄a x̄ionoo ta'ani x̄i'ín Jesús kúú yo'ó, ¿daá k̄oq̄o?

Dá n̄i ndata v̄a Pedro, ta kaá r̄a:

—K̄oq̄o, o d̄uṽ t̄a'ón ñáa kúúí.

26 Dá n̄i kaa iin t̄a kéchóon noq̄ t̄a dut̄i kúú noq̄, ta kúú rá iin tá'an t̄a n̄i sa'anda Pedro do'o ñoō:

—Yo'ó kúú r̄a n̄i xini yu'u x̄i'ín t̄a ñoō tein yit̄o kúí'í ñoō, ¿daá k̄oq̄o?

27 Ta kúú n̄i ndata tuku Pedro sa'a Jesús. Ta kúú mií dáa n̄i kana ch̄éli.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io Jesús noq̄ Pilato

28 Dá n̄i taó r̄a Jesús ve'e Caifás, dá n̄i kee ra ndáka ñáa r̄a kua'aṅ ra ve'e chóon t̄a romano. Ta sā n̄i t̄uṽ noq̄ v̄a kuu dáa ñoō, ta k̄o ní ku'u ta'on ra ve'e chóon ñoō, dá ná o kánd̄oq̄o yakó r̄a noq̄ Ndiós, dá kuu kadíni r̄a tein víko pascua.

29 Dá n̄i keta Pilato, tá'an r̄a né'e choon ká'ano kuendá Judea yé'é chóon ñoō. Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín rá:

—¿Ndá kuachi n̄i ya'a t̄a yo'ó n̄i kee ra?

30 Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín rá:

—Tá k̄oq̄o kuachi ká'ano ní ya'a t̄a yo'ó n̄i kee ra, ta o káne'e ta'on ndu r̄a kii ndu nak̄i'o ndu noq̄ mií ní, ní kúú.

31 Dá n̄i kaa Pilato ñoō x̄i'ín rá:

—Kane'e ndó r̄a kua'án ndo, ta keyik̄o mií ndó sa'a r̄a táto'on k̄i'o sa'ándá ley mií ndó choon.

Dá n̄i kaa r̄a Israel ñoō:

—Tido k̄oq̄o ích̄i ndú ñ̄a ka'ání ndú ni iin ñayuu —kaá r̄a.

32 Dión n̄i kuu, dá n̄i x̄ink̄oq̄o noq̄ n̄i ka'án Jesús táto'on k̄i'o ndo'o na kuu ña.

33 Dá n̄i n̄andió k̄oq̄o Pilato n̄i ndu'u ra ini ve'e chóon ñoō. Dá n̄i kana ra Jesús, dá n̄i ndato'ón ñáa r̄a:

—¿Á ndaa yo'ó kúú rey noq̄ ña Israel?

34 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—¿Á dión ká'án mií ní, o dao k̄a ñayuu n̄i ka'án dión x̄i'ín ní sa'a yu'u?

35 Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kandaā inij, ta o d̄uṽ iin r̄a Israel kúú yu'u? T̄a ñoo mií v̄a yo'ó x̄i'ín t̄a dut̄i saku'a'a, roón kúú r̄a n̄i nak̄i'o yo'ó noq̄ ndá'í. Ta, ¿ndí k̄ján n̄i ya'ón n̄i kee'ón?

36 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—K̄o ní nátiin ta'oin choon né'í ñayuu yo'ó. Dá ch̄i tá ní nátiin ña ñayuu yo'ó, dá k̄ján ndakuei t̄a kúú kuendáí ñáa tá'an ra x̄i'ín r̄a Israel, ta o kóno ta'on ra yaā noq̄ ndá'a r̄a, ní kúú. Tido k̄o ní nátiin ta'oin choon né'í ñayuu yo'ó.

37 Dá n̄i kaa Pilato x̄i'ín ná:

—¿Á iin rey va kúú yo'ó, tá dáa?

Dá n̄i kaa Jesús:

—Mií ní kaá ñ̄a kúú yu'u iin rey. Ta n̄i k̄asáa yu'u ñayuu yo'ó, ta n̄i kaki yu'u ñayuu yo'ó, dá k̄i'oi kuendá sa'a ñ̄a ndaa. Ta ndi-daá ña kúú kuendá ñ̄a ndaa, noq̄n kúú ña nátiin va'a ñ̄a dána'í.

38 Dá n̄i kaa Pilato x̄i'ín ná:

—Ta, ¿ndí k̄ján kúú ñ̄a ndaa, tá dáa?

Tá n̄i ndi'í n̄i ka'án r̄a dión, dá n̄i keta tuku ra yé'é chóon n̄i ka'án r̄a x̄i'ín t̄a né'e choon noq̄ ña Israel ñoō:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi ra k̄o ní'í.

39 Tido tein iin rá iin víko pascua dáyaa yu'u iin t̄a noq̄ r̄a ñó'o ve'e k̄a. Sa'a ñoō, ¿á kóni ndo ñ̄a dáyaa yu'u t̄a kúú rey noq̄ ña Israel yo'ó? —kaá r̄a.

40 Dá n̄i kayu'u ndidaá t̄a ñoō:

—¡Ná dá'a ní dáyaa ní t̄a xaan! ¡Barrabás di'a dáyaa ní! —kaá r̄a.

Tá'an r̄a naní Barrabás ñoō kúú iin t̄a kuj'íná.

19

1 Dá nî sa'anda Pilato choon ña ná kani kini soldado sata Jesús.

2 Dá tá nî ndi'i nî kani ñaá rá, dá nî kava'a ra iin corona ion, ta nî chinóo rañ dinî ná. Dá nî ðakuí'ino ñaá rá iin dá'on kua'á toón,

3 dá nî kaa rá xí'ín ná:

—Ñá ká'ano kúú mií ní, nâ kúú rey noó nâ Israel.

Ta nî koon ra da'andâ noó ná.

4 Dá nî keta tuku Pilato, dá nî kaa rá:

—Kande'é ndó, ná ko'in taóí ra sata vé'e yó'o, dá kana'á ndó ña ni iin tó'on ta'on kuachi ra ko ní nání'j yu'u —kaá rá.

5 Dá nî keta Jesús, ta kánóo iin corona nî kava'a xí'ín ion dinî ná, ta ndixi na iin dá'on kua'á toón vei na. Dá nî kaa Pilato xí'ín rá:

—Yó'o iin ra viti.

6 Dá tá nî xini ñaá tá dutî saku'a'á xí'ín tá ndaá yé'é ño'o, ta kúú nî'í ndá'o nî kayu'ú rá:

—¡Chirkaa ní rá ndjka cruz! ¡Chirkaa ní rá ndjka cruz!

Dá nî kaa Pilato:

—Yó'o natiin mií ndó rá, ta chirkaa ndó rá ndjka cruz, dá çhi ní iin tó'on ta'on kuachi ta yó'o ko ní nání'j yu'u.

7 Dá nî kaa rá xí'ín Pilato:

—Tído ley ndu'u kían sa'ándá choon ña kánian kuu rá, dá çhi çhínani rá mií rá kúú rá de'e Ndios.

8 Tá nî seídó'o Pilato ña nî ka'an ta ñoó dión, ví'í ka ví nî yu'ú rá ka'áni rá Jesús.

9 Dá nî kee Pilato ndáka tuku ñaá rá nî ndu'u ra kua'an rá ini ve'e çhóon. Dá nî kaa rá xí'ín ná:

—¿Ndeí nî kisón?

Tído ni iin to'on ko ní ká'an ná.

10 Dá nî kaa Pilato:

—¿Ndiva'a ko ká'on xí'ín yu'u? ¿Á ko ná'á ta'an voon ña ío choon noó ndá'í ña chirkaai yo'ó ndjka cruz, ta ío ta'ani choon noó ndá'í ña dáyaaj yo'ó ko'on?

11 Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ni lú'u choon koó noó ndá'a mií ní keyíko ní sa'í tá ko ní kíxian çhi induú di'a. Tído ká'ano cháá ka kuachi ndído ta nî naçhi'o yu'u noó ndá'a ní —kaá ná.

12 Ta ndâ mií hora daá ndúkú Pilato ña dáyaa rá Jesús, ká'an rá. Tído ndúndéé ta dutî xí'ín dao ka tá ndita xí'ín rá káyu'ú rá:

—Tá ná dáyaaj ní ta xaan, dá kían ko iin ta'on ní xí'ín César, ta né'e choon ká'ano. Dá çhi ndi ndáa ta çhínani mií rá kúú rá iin rey, roón kúú rá naá xí'ín César.

13 Tá nî seido'o Pilato ña nî ka'an rá dión, dá nî taó túku ra Jesús. Dá nî sa koo ra noó tá'andâ choon iin xián noó naní Gabata xí'ín to'on hebreo. Ta to'on yó'o kóni kaa piso nî kava'a xí'ín yuu.

14 Tátó'on kaaxuú káa kuú kénduu nâ Israel ña kadíni nâ kuendá víko pascua, dá nî kaa Pilato:

—¡Yó'o iin nâ kúú rey noó mií ndó!

15 Dá nî kayu'ú ñayuu ñoó:

—¡Ka'áni ní rá, ka'áni ní rá ndjka cruz!

Dá nî kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kóni ndó ña chirkaai rey ndó ndjka cruz?

Dá nî kaa tá dutî saku'a'á ñoó:

—¡Sava'a César vá kúú rey ndu! —kaá rá.

16 Dá nî naçhi'o ñaá Pilato noó ndá'a soldado, ña ná ko'on rá chirkaa ñaá rá ndjka cruz. Dá nî tiin ñaá rá, dá nî kee ra ndáka ñaá rá kua'an rá.

Di'a nî kuu tá nî çhírkaa ra Jesús ndjka cruz, dá nî xí'í na

17 Dá nî sa ðokó Jesús cruz kua'an ná iin xián noó naní Gólgota xí'ín to'on hebreo. To'on yó'o kóni kaa lásá dinî ndjii.

18 Ta ñoó nî çhírkaa ra Jesús ndjka cruz. Ta nî çhírkuéi ta'ani ra uú ka ta, ta iin iin xoo diñ ná tákuéi iin iin ra. Ta me'í iin cruz noó tákaa Jesús.

19 Dá nî taa Pilato to'on noó iin tabla, ta nî çhindá'a iin soldado ña dinî cruz noó tákaa Jesús. Ta kaáan di'a: “Taa rey noó nâ ñoó Nazaret, ta kúú rá yo'o nâ ñoó Israel.”

20 Ta kúú ku'a'á ndá'o nâ ñoó Israel nî ka'í to'on yó'o, dá çhi yati yú'u ñoo vá nî çhírkaa ra Jesús. Ta tándaa letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latín.

21 Dá nî kaa tá dutî saku'a'á xí'ín Pilato:

—Ná dá'a ni taa ni ña kúú rá rey noó nâ Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “Nî kaa ta yó'o ña kúú rá rey noó nâ Israel.”

22 Dá nî kaa Pilato:

—Ña sa nî taai kían iin íchi vá nî kandooan kooan dión.

23 Tá nî ndi'i nî çhírkaa soldado ñoó Jesús ndjka cruz, dá nî sa'anda kuáli rá dá'on ná. Ta nî kee ra ña komi tá'í, dá nî tiin ra iin iin tá'í ña. Ta nî tiin ta'ani rá koto nî sa ndixi na ñoó, tído iin da'ón kánj ní vá kían, ko ta'ón tükuan.

24 Dá nî ndató'on tá'an soldado ñoó:

—Ná dá'a ni ndatá yóan, va'a kaan ná kadikí yo suerte, dá ná kande'á ndi ndáa yoo kandoo xí'an —kaá rá.

Dión, dá nî xinkoo noó ká'an tuti ij Ndios, çhi di'a kaáan: “Nî ñaka'anda rá dá'on nî sa ndixii, ta nî sadikí rá suerte xí'ín dá'óin.” Ta kí'o dión nî kee soldado ñoó xí'ín dá'on ná.

25 Sa'a cruz noó tákaa na ñoó iin naná ná, ta iin ta'ani ku'u ló'o naná ná, ta iin ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta iin ta'ani María Magdalena.

26 Tá nî xini Jesús naná nâ xí'ín iin ta xionoo xí'ín ná, tá'an rá manj cháá ka noó ná, dá nî kaa nâ xí'ín naná ná:

—Naná, ta xaan kúú de'ón viti.

27 Dá nî kaa nâ xí'ín ta xionoo xí'ín ná ñoó:

—Nâ xaan kúú nanóon viti —kaá ná.

Nda kuꝯ dáá ñóó nꝯ ñakuaka va'a ra naná Jesús koo na ve'e ra.

28 Ta sa ná'á vá Jesús ña sa nꝯ xꝯnkꝯo ndi'i choon veꝯ na, sa'á ñoꝯ nꝯ kaa na di'a, dá nꝯ xꝯnkꝯo noꝯ ká'an tuti iꝯ Ndios:

—¡Chꝯ iniꝯ!

29 Ta ñoó iin iin kꝯdi nꝯ chitꝯ dꝯní ñó'o vino iá. Dá nꝯ sa'an iin taꝯ nꝯ ñakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino iá ñoó, dá nꝯ so'oni raꝯn diꝯ iin yꝯto nani hisopo. Dá nꝯ chꝯnee raꝯn yú'u Jesús.

30 Tá nꝯ ndi'i nꝯ tu'u na lú'u vino iá ñoó, dá nꝯ kaa na:

—Sa nꝯ kuu va viti.

Tá nꝯ ndi'i nꝯ ka'an na dión, dá nꝯ narkandéi diꝯ ná, ta kúu nꝯ ñakꝯ'o na miꝯ ná nꝯ xi'ꝯ na.

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ ñakú'u iin soldado iin kaa diꝯ yokó yu'ú yika Jesús

31 Dá nꝯ sa'an ta né'e choon noꝯ na Israel noꝯ Pilato, dá chꝯ sa kenduu na Israel ña'a kadíni ta kuendá pascua, ta kꝯ kónꝯ ra ña karkuei taꝯ ñoó ndꝯka cruz kuꝯ nani'ꝯ ndéꝯ ná, dá chꝯ miꝯ kuu dáá ñóó kankao víkꝯ pascua. Sa'á ñoꝯ nꝯ seꝯ nda'í ra noꝯ Pilato ña ná konó rá ta'ano di'in taꝯ ñoó, dá ná kuu dánoo ñaá rá ndꝯka cruz.

32 Sa'á ñoꝯ nꝯ sa'an soldado nꝯ sa'ano ra di'in ndi nduu taꝯ tárkuei dáó xi'in Jesús.

33 Tído tá nꝯ kasandaá ra noꝯ tákaa Jesús, ta kúu nꝯ xini ra ña sa nꝯ xi'ꝯ va na, sa'á ñoꝯ kꝯ ní sa'ano ta'on ra di'in na.

34 Tído iin ta soldado ñoó nꝯ ñakú'u ra iin kaa diꝯ yokó yu'ú yika ná, ta viti'ón nꝯ kankuei nꝯ xi'in ta'kuí.

35 Ta miꝯ na nꝯ xini ña nꝯ kuu dión, noꝯn kúu na xi'ón daa kuendá sa'á ña yó'o, ta ná'á ná ña kián ña ndaa, dá kandisa ta'ani ndó ña ká'an na.

36 Dión nꝯ ndo'o Jesús, dá nꝯ xꝯnkꝯo noꝯ ká'an tuti iꝯ Ndios: "O tá'ano ta'on ni iin lásá na."

37 Ta kaá ta'ani tuti iꝯ Ndios di'a: "Koni xi'in noꝯ ñayuu na nꝯ ku'u kaa yu'ú yika."

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ nduxi Jesús

38 Nꝯ ndi'i, dá nꝯ sa'an José, ta ñoo Arimatea, noꝯ Pilato. Ta kúu rá iin ta kuendá Jesús, tído kándisa de'é va ñaá rá, chꝯ yu'ú ra kée ta né'e choon noꝯ na Israel. Ta nꝯ seꝯ nda'í ra noꝯ Pilato ña ná konó rá ko'on ra naki'in ra yikꝯ koño Jesús. Dá nꝯ sonó Pilato ña kee ra dión. Dá nꝯ sa'an ra nꝯ ñanoꝯ ra yikꝯ koño na.

39 Ta nꝯ saꝯ ta'ani Nicodemo, tá'an ra nꝯ sa'an nꝯ ndató'ón xi'in Jesús iin sakuáa. Ta né'e ra táto'on okꝯ uxꝯ kilo ña támi sá'an nꝯ daká tá'an xi'in mirra xi'in áloe.

40 Dá nꝯ chꝯtuú ra yikꝯ koño Jesús xi'in dá'on yadí nꝯ chichi ña'a támi sá'an ñoó, chꝯ kꝯ'o dión kée na Israel xi'in ndidaá na xi'ꝯ noꝯ ná, dá dánduxi ñaá ná.

41 Ta yati noꝯ nꝯ sarkaa na ndꝯka cruz, ñoó kándu'u iin ñó'o noꝯ káa yitó ku'í. Ta ñoó nákaꝯ iin yáꝯ saá noꝯ nduxi ndꝯi. Ta ni iin to'ón ndꝯi kꝯ ña'á nduxi ñoó.

42 Ta ñoó nꝯ ñandúxi na Jesús, chꝯ yati va kián, chꝯ sa kua'an ndi'i va kuu kénduu na ña'a kadíni na kuendá pascua.

20

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ nataki Jesús

1 Ta kuꝯ miꝯ noꝯ kásá'a sa'á semana, kúu nꝯ kee María Magdalena kua'an yáꝯ noꝯ nꝯ nduxi Jesús, ta iin naá cháá iꝯ vá. Tído tá nꝯ saꝯn, kúu sa nꝯ kuxoo va yuu ndadí yu'ú yáꝯ ñoó.

2 Dá nꝯ ñandíó kꝯoán nꝯ kankonoán kua'an kastó'an xi'in Simón Pedro xi'in iin kꝯ ta xionoo xi'in Jesús, tá'an ra manꝯ cháá kꝯ noꝯ ná. Tá nꝯ saꝯn, dá nꝯ kaaan xi'in rá:

—Nꝯ ñaki'in ra yikꝯ koño sato'o yo né'e ra kua'an ra, ta xini ndeꝯ nꝯ chꝯkáꝯ ñaá rá.

3 Dá nꝯ kee Pedro xi'in iin kꝯ ta xionoo xi'in Jesús kua'an ra kándi'ín va yáꝯ ñoó.

4 Ta taxí tá'an ra kua'an ra, tído nꝯ'í cháá kꝯ kua'an iin kꝯ taꝯ ñoó o ñuꝯ Pedro. Sa'á ñoꝯ ñandí'ó kꝯ miꝯ rá nꝯ saꝯ yu'ú yáꝯ ñoó.

5 Dá nꝯ chꝯnee noꝯ rá nꝯ sa nde'é rá inian. Ta savá'a dá'on nꝯ sa tuú yikꝯ koño na kánóo, tído kꝯ ní ku'u ta'on ra.

6 Nꝯ ndi'i, dá nꝯ kasáa Pedro. Dá nꝯ ku'u ra, dá nꝯ xini ra dá'on nꝯ sa tuú na kánóo.

7 Tído iin kꝯ dá'on nꝯ sa yí'í diꝯ ná kꝯ kánóo dáó ta'on ña xi'in dá'on nꝯ sa tuú na ñoó. Dá chꝯ iin kꝯ va xián nꝯ natuúan kánóoan.

8 Nda daá ví, dá nꝯ ku'u taꝯ nꝯ kasáa miꝯ noꝯ ñoó. Tá nꝯ xini ra ndidaá ña yó'o, dá nꝯ kándisa ra.

9 Tído kónꝯ iꝯ vá kandaꝯ ini ra to'on ká'an tuti iꝯ Ndios ña miꝯn ndúsá kánian nataki Jesús tein na nꝯ xi'ꝯ.

10 Dá nꝯ ñandíó kuéi ra nꝯ ndísáa ra noꝯ ndeꝯ dao kꝯ ta xionoo xi'in Jesús.

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ na'a noꝯ Jesús noꝯ María Magdalena

11 Kúu nꝯ ñandíó kꝯo María íán ndeꝯ'í ña yu'ú yáꝯ ñoó. Ta tein ndeꝯ'í ña íán ñoó, dá nꝯ chꝯrnee noꝯn nꝯ sa nde'an ini yáꝯ ñoó.

12 Ta kúu nꝯ xiniꝯ ndeꝯ uy ángel, ta ndíxi na da'on kuxí kachꝯ. Ta ndeꝯ na noꝯ nꝯ sa nóo yikꝯ koño Jesús. Iin na ió xoo noꝯ nꝯ sa kuu diꝯ ná, ta iin kꝯ na ió xoo noꝯ nꝯ sa kuu sa'á ná.

13 Dá nꝯ kaa na xi'in María:

—Kꝯ'o ló'o, ¿ndí kián ndó'ón ña ndeꝯ'in?

Dá nꝯ kaaan:

—Sákii, dá chꝯ nꝯ ñaki'in ra yikꝯ koño sato'ꝯ né'e ra kua'an ra, ta kꝯ ná'á ta'on yu'ú ndeꝯ nꝯ chꝯkáꝯ ñaá rá.

14 Tá n̄j ndi'i n̄j ka'ʼan dión, dá n̄j n̄andió k̄oóʼán n̄j s̄a nde'án chí sata, kúú n̄j xiniʼan iin Jesús, tído k̄o ní nákonian ñ̄a kúú ná Jesús.

15 Dá n̄j kaa n̄a xí'án:

—K̄i'ó ló'ó, ¿ndiv̄'a ndé'i'j yó'ó? ¿Ndá yoo n̄andukón?

Dá n̄j ka'án María ñ̄a kúú rá t̄a nda'á yitó kui'i'í ñ̄oó. Dá n̄j kaaʼan xí'ín ná:

—Tatá, tá n̄j n̄aki'in ní yikí koño n̄j s̄a káa yó'ó né'e ní kua'ʼan ní, kasto'on ní xí'ín ndei n̄j chikáa n̄ian, dá ná ko'in naki'iin ñ̄a.

16 Dá n̄j kaa Jesús:

—¡María!

Ta kúú n̄j n̄andió k̄oóʼán n̄j s̄a nde'án noo ná, dá n̄j kaaʼan xí'ín ná:

—¡Raboni! (To'on yó'ó kónj kaa maestro.)

17 Dá n̄j kaa Jesús xí'án:

—Ná dá'a ní kako'ón yu'u, María, dá ch̄j ko ñ̄a'a ta'on no'j noo tatá. Va'a kaʼan kua'án kasto'ón xí'ín ñ̄ani kuálí, ta ka'ʼon xí'ín xí ñ̄a nanai no'j noo ió tatá, n̄a kúú ta'ani tatá mií ndó, ná kúú Ndios noo yu'u, ta kúú ta'ani na Ndios noo ndó'ó —kaá n̄a.

18 Dá n̄j kee María Magdalena ñ̄oó kua'ʼan kasto'án xí'ín t̄a xionoo xí'ín Jesús ñ̄a n̄j xini xí'ín noʼʼan Jesús, ta n̄j n̄akani ta'anián xí'ín rá sa'á ñ̄a'a n̄j ka'ʼan ná xí'án.

D'a n̄j kuu tá n̄j na'a noo Jesús noo t̄a xionoo xí'ín ná

19 Tá n̄j kuaá kuu noo kásá'a sa'a semana ñ̄oó, ndadí toon yé'é ve'e noo ndéi t̄a xionoo xí'ín Jesús, dá ch̄j yu'u ra oon ní tiin ñ̄aá t̄a né'e choon noo n̄a Israel. Ta kúú iin kuití vá n̄j s̄a kuíjn Jesús me'i'í noo ndéi ra ñ̄oó. Dá n̄j kaa n̄a:

—Ná koo va'a ini ndo.

20 Tá n̄j ndi'i n̄j ka'ʼan n̄a dión, dá n̄j daná'a ná ndá'a ná xí'ín yiká ná noo rá. Kúú n̄j kadúj nda'ó ini rá n̄j xini rá ñ̄a n̄j n̄ataki sato'ó yo.

21 Dá n̄j kaa tuku Jesús:

—Ná koo va'a ini ndo. Tátó'on k̄i'ó n̄j t̄anda'á tatá yu'u veii, k̄i'ó dión ta'ani t̄anda'á yu'u ndó'ó ko'ʼon ndo kane'e ndó to'in.

22 Tá n̄j ndi'i n̄j ka'ʼan n̄a dión, dá n̄j tuu tach̄j ná noo ndéi ra, dá n̄j kaa n̄a:

—Natiin ndó Espiritu i'j Ndios viti.

23 Tá ndi ndáa mií n̄a xí'ó ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta k̄i'ó ká'ano ta'ani ini Ndios sa'á kuachi ná. Ta ndi ndáa mií n̄a ko xí'ó ká'ano ini ndo sa'á kuachi, ta ní Ndios o k̄i'ó ká'ano ta'on ini sa'á kuachi na —kaá n̄a.

Ko xí'ín Tomás kandisa ra ñ̄a n̄j n̄ataki Jesús

24 Ta Tomás, tá'ʼan rá ká'ʼan xí'ín ná Dídimó, roón kúú iin t̄a nákaa tein ndin ux̄j uy t̄a xionoo xí'ín Jesús, tído ko t̄a'ón ra ió tá n̄j na'a noo Jesús noo dao k̄a t̄a ñ̄oó.

25 Tá n̄j ndi'i, dá n̄j kaa t̄a ñ̄oó xí'ín rá:

—¡N̄j xini ndu sato'ó yo Jesús!

Dá n̄j kaa Tomás:

—Ta ná o konj xí'ín noo noo n̄j ku'u nduyo ñ̄oó ndá'a ná, ta ná o chí'ii dinj ndá'í noo n̄j ku'u nduyo ñ̄oó, ta ná o chí'ii ndá'í yiká ná noo n̄j t̄arkue'e ñ̄oó, o kándisa ta'on vei —kaá ra.

26 Tá n̄j ya'a ona kuu, ndéi tuku t̄a xionoo xí'ín Jesús ini ve'e ñ̄oó, ta ió Tomás xí'ín rá viti. Ta ndadí toon yé'é ndéi ra. Kúú iin kuití vá n̄j s̄a kuíjn Jesús me'i'í noo ndéi ra ñ̄oó, dá n̄j kaa n̄a:

—Ná koo va'a ini ndo.

27 Dá n̄j kaa n̄a xí'ín Tomás:

—Nakíj, kandé'ón ndá'í, ta chí'i dinj ndá'ʼon noo n̄j ku'u nduyo, ta chí'i ta'ani dinj ndá'ʼon noo n̄j t̄arkue'e yiká. O s̄a kákuuʼon iin t̄a nákani kuách̄j ini, iin t̄a kandisa kakuuʼon.

28 Dá n̄j kaa Tomás xí'ín ná:

—Miíʼan ndaa kuiti mií ní kúú sato'ó yu'u, ta mií ní kúú Ndios yu'u.

29 Dá n̄j kaa Jesús xí'ín rá:

—Sa'á ñ̄a n̄j xini xí'ín nooʼʼon yu'u, sa'á ñ̄oó n̄j kándisón, Tomás. Tído ndiká'án ví n̄a kándisa va'ará ko ní xini n̄a yu'u.

Ká'ʼan Juan ndiv̄'a n̄j taa na tuti yó'ó

30 Kuá'á k̄a ví ñ̄a'a ná'ano n̄j kee Jesús noo t̄a xionoo xí'ín ná, tído ko ní t̄aa ndi'i ta'on yu'ʼan noo tuti yó'ó.

31 Tído to'on yó'ó k̄ian n̄j taai, dá kandisa ndó ñ̄a Jesús kúú Cristo, n̄a dákaki ñ̄aá, ta kandisa ndó ñ̄a mií ná kúú de'e Ndios. Ta tá ná kandéé ini ndo ná, dá k̄ian koni ndo kataki chí'í ndó sa'á mií ná.

21

D'a n̄j kuu tá n̄j na'a noo tuku Jesús noo usa t̄a xionoo xí'ín ná

1 Tá n̄j ndi'i, dá n̄j na'a noo tuku Jesús noo t̄a xionoo xí'ín ná noo kúú yu'u t̄año'ó naní Tiberias. Ta di'a n̄j kuu:

2 Ta né'e tá'an i'j vá Simón Pedro xí'ín Tomás, t̄a ká'ʼan xí'ín ná Dídimó, xí'ín Natanael, t̄a ñ̄oó Caná, ñ̄a nákaa chí kuendá Galilea k̄a, xí'ín ndi nduú de'e Zebedeo, xí'ín uy k̄a t̄a xionoo xí'ín Jesús.

3 Dá n̄j kaa Simón Pedro xí'ín dao k̄a t̄a ñ̄oó:

—Ko'in tiin t̄iyaká viti.

Dá n̄j kaa dao k̄a t̄a ñ̄oó:

—Ko'ʼon ta'ani ndu'u xí'ón.

Dá n̄j kee ra kua'ʼan rá. Dá n̄j saʼa rá n̄j kaa ra ini iin barco, tído sa'kuaa dáá ñ̄oó ní iin tó'ʼon t̄iyaká ko ní tiin ra.

4 Tá sa kua'ʼan tuu noo vá, ta kúú sa yu'u t̄año'ó ñ̄oó vá iin Jesús, tído ko ní nákoni ta'on ñ̄aá t̄a xionoo xí'ín ná.

5 Dá n̄j kaa ná xí'ín rá:

—De'e kuálí, z̄á s̄a n̄j tiin ndó t̄iyaká kei ndo?

Dá n̄j kaa rá:

—¡K̄oó!

6 Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Chikaa ndo ñoño xaan chí xoo kuá'a di'a barco ndo, dá tiin ndó t̄iyaká —kaá n̄a.

Tá n̄i kee ra dión, ta kúu kuá'a nda'o t̄iyaká n̄i tiin ra, sa'á ñoó k̄o kándeé ta'on ra taó rá ñoño rá.

7 Dá n̄i kaa t̄a man̄i cháá k̄a noo Jesús xí'ín Pedro:

—¡Sato'o va yó kúu n̄a káa!

Tá n̄i kandaá ini Simón Pedro ña kúu ná Jesús, dá n̄i nakui'ino ra dá'on rá, dá chí sa n̄i taó vá raan. Dá n̄i ndao ra n̄i keta ra kua'an ra ini takuii.

8 Ta n̄i kandoo kueé dao k̄a t̄a ñoó veí ra xí'ín barco. Ta ñó'o ra ñoño noo ñó'o t̄iyaká ñoó veí ra, ta kíán táto'on iin ciento metro nda noo kúu yú'u ñó'o j̄chí.

9 Tá n̄i kankuei ra ini barco ñoó, kúu n̄i xini ra sa ndío va ñó'o t̄ikéi, ta kánóo iin t̄iyaká chó'o rí, ta sa ió ta'ani pan.

10 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tei ndó dao k̄a t̄iyaká duú n̄i tiin ndó xaan —kaá n̄a.

11 Dá n̄i kaa Pedro ini barco, dá n̄i d̄itá rá ñoño ñoó nda noño'o j̄chí, ta n̄i chitián ñó'o t̄iyaká ná'ano, ta kúu rí iin ciento uú diko ux̄i on̄i. Ta va'ará kuá'a nda'o n̄i sa kuu rí, tído k̄o ní ndata' ta'on ñoño ñoó.

12 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄a ñoó:

—Nak̄i ndo kad̄ini ndo.

Dá n̄i saá ra, tído ni iin tó'on rá k̄o ní dándaá ndato'on ndá yoo kúu ná, dá chí sa ná'á vá rá ña sato'o yo Jesús kúu ná.

13 Dá n̄i tiin Jesús pan ñoó, dá n̄i xí'o naan noo rá, ta n̄i xí'o ta'ani na t̄iyaká n̄i cho'o ñoó noo rá.

14 Ta viti xíno on̄i ta'ándá ná'a noo Jesús mií ná noó t̄a xionoo xí'ín ná nda kuu n̄i n̄ataki n̄a tein n̄a n̄i xí'j.

Ká'an Jesús xí'ín Pedro ña ná kandaka ra ñayuu n̄a táto'on kée iin t̄a ndáka léko

15 Tá n̄i ndi'i n̄i sad̄ini ra, dá n̄i kaa Jesús xí'ín Simón Pedro:

—Simón, de'e Jonás, zá kóni cháá k̄a yo'ó yu'u o duú dao k̄a t̄a xaan?

Dá n̄i kaa ra:

—Jaan, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñayuuí táto'on k̄i'o kée iin ra ndáka léko.

16 Dá n̄i n̄andió k̄o tuku na n̄i ndato'on ñaá ná ta'ándá kúu uy:

—Simón, de'e Jonás, zá miían ndaá kónon yu'u?

Dá n̄i kaa Pedro:

—Jaan, ná'á vá mií ní ña kóni ñaái, tatá.

Dá n̄i kaa n̄a:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí.

17 Dá n̄i ndato'on tuku ñaá ná ta'ándá kúu on̄i:

—Simón, de'e Jonás, zá miían ndaá kóni yo'ó yu'u?

Ta kúu nda'í va n̄i kuu ini Simón Pedro, dá chí on̄i ta'ándá n̄i n̄andió k̄o na n̄i ndato'on ñaá ná: “¿Á kóni yo'ó yu'u?” Dá n̄i kaa ra:

—Sato'j, ndidaá tá'an va ña'a ná'á mií ní, sa'á ñoó ná'á vá ní ña kóni yu'u mií ní.

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Koo inon kandaka va'ón ñayuuí, tá dáa.

18 Miían ndaá ná ka'in xí'ón ña tá n̄i sa kuuón iin t̄a ló'o, sa nakui'ínón mií vóon dá'amón, ta sa xionooón noo ká'an miíón. Tído tá ná kusá'ánón, dá kíán ndá ná dákaá voon ndá'on, ta nda iin k̄a va ñayuu dáku'i'ino yo'ó do'ono, ta katiin ndaa ra yo'ó ko'on noó k̄o ká'on ko'on.

19 Dión n̄i ka'an n̄a sa'á ndí kíán ndo'o Pedro kuu ra, dá natiin Ndios ñaño'ó. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Koo inon kandikon yu'u.

Ká'an Jesús sa'á t̄a kúu ini n̄a sa'a

20 Dá n̄i n̄andió k̄o Pedro n̄i sa nde'é rá chí sata, dá n̄i xini ra tákaa ñaá t̄a man̄i cháá k̄a noo Jesús veí ra. Ta t̄a yo'ó kúu ra n̄i sa io d̄ijn Jesús noó n̄i sad̄ini na sakuaá dáá ñoó, ta mií rá n̄i ndato'on ñaá: “¿Nda yoo kúu ra nak'i'ño ñaá noo ndá'a t̄a xini u'u ñaá?”

21 Dá tá n̄i xini ñaá Pedro, dá n̄i kaa ra xí'ín Jesús:

—Sato'j, ¿ndí kíán ndo'o t̄a káa?

22 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kóni yu'u ña koo ij vá t̄a káa nda ná kasandaá kuu n̄andió k̄oi kasaaj ñayuu yó'o, ¿ndiva'a sa'áni yo'ó miíón? Dá ri yo'ó koo inon kandikon yu'u.

23 Ta sa'á ña n̄i ka'an n̄a dión, sa'á ñoó n̄i kasá'a dao k̄a na kúu kuendá Jesús ká'an na ña o kuu ta'on t̄a yo'ó. Tído k̄o ní ká'an Jesús ña o kuu ra, n̄i kaa n̄a ña tá kóni n̄a ña koo ij vá t̄a ñoó nda ná kasandaá kuu n̄andió k̄o na kasaá n̄a ñayuu yó'o: “¿Ndiva'a sa'áni yo'ó miíón?”

24 Ta t̄a ká'an Jesús sa'a yo'ó kúu yu'u, t̄a xionoo xí'ín ná, ta xí'oi kuendá sa'a ndidaá ña yo'ó, ta n̄i taai ña. Ta ná'á yó ña kuendá xí'oi sa'án kíán ña ndaa.

25 Ta ió kuá'a k̄a ví ña'a n̄i kee Jesús. Sa'á ñoó tá ní táai iin rá iian, taó kuendá yu'u ña o keta ta'on ñayuu yó'o kaño'o libro nákani sa'a ndidaá ña n̄i kee na. Dión ná koo.

To'on yó'o ká'an sa'á ña ni kee na kúú apóstol

Ni kaa Jesús ña kasaq Espiritu i Ndios koo na xí'in yó

¹ Ta libro mií noq ña kían ni taai koo noq ní, Teófilo, kían ká'an sa'a ndidaá kúú ña ni kee Jesús, xí'in ndidaá kúú ña ni daná'a na nda rá mí sa'a,

² Ta nda kuu ni kaa na kua'an nó'o ná induú. Tído tá kó ñá'a nana na no'o na, dá ni sa'anda na choon xí'in ndéq Espiritu i Ndios noq tá kúú apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na.

³ Tá ni ndi'i ni natakí Jesús, dá ni na'a na mií ná noq táq ñoo. Ta kuq'a ña'a ni kee na noq rá, dá ná kandaq ini ra ña takí na. Chí tein uy diko kuu ni na'a na mií noq rá, ta sa daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴ Ta tein ió na xí'in tqa ñoo, dá ni sa'anda na choon noq rá, ta kaá na:

—O sa kánkuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kanda'ti ndó nda ná kasaq na ni kaa tatá'i k'i'o na noq ndo, táto'on ni ka'in xí'in ndó.

⁵ Mián ndaa kían ña Juan kúú na ni sa dakódo ndutá ñayuu xí'in takuú. Tído tixi cháá vá kuu, dá kodo ndutá ndo xí'in Espiritu i Ndios —kaá na.

Dí'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁶ Dá ni nda'to'on ñaa tá ni nditúti ndéi xí'in ná ñoo, ta kaá ra xí'in ná:

—Tatá, zá ko'on ní k'i'o ní ña dándaki na ñoo yo, na Israel mií ná viti?

⁷ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kó káni ta'an vaan ña kana'á ndo'o ndá kuu o ndá oon ni chikaq ini tatá Ndios koo dión, chí iin to'ón mií vá ná kómí choon kaa ndá oon kooan.

⁸ Tído natiin ndó choon tá ná xinq Espiritu i Ndios dákúti ná niq ndo, dá kánkuei ndó k'i'o ndó kuendá sa'á yú'u noq na ñoo Jerusalén, xí'in ndidaá ka ñoo ñó'o kuendá Judea yó'o, xí'in ndidaá kúú ñoo ñó'o chí kuendá Samaria, xí'in ndidaá kúú xián nda noq xiká cháá ka ñayuu yó'o.

⁹ Dá tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni xini tqa ñoo ña kónana na kua'an nó'o ná induú. Ta kúú ni ndu'u na tein iin vikó. Ta kúú ni dá'i na noq rá.

¹⁰ Ta kúú ndíta ió rá ndé'é rá chí induú noq kónana Jesús kua'an nó'o ná. Kúú iin kuiti'o ni sa kuíta uy tqa ndíxi da'ón kuxí noq ndíta ra ñoo.

¹¹ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndo'ó, tqa Galilea xaan, ¿ndiva'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú káa? Mií Jesús, na ni nana kua'an nó'o induú, táto'on k'i'o ni

xini ndo ni nana na kua'an nó'o ná induú, k'i'o dión ií vá kóni ndo nandió koo tuku na kii na —kaá ángel ñoo xí'in rá.

Dí'a ni kuu tá ni tpu iin ka tqa nakuiin kakuu apóstol noq Judas

¹² Dá ni noq tqa ñoo yúku naní Olivos, dá ni kee na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén, chí yati né'e tá'an xí'in ñoo Jerusalén, chí kían táto'on k'i'o sóno ley kuu kaka na Israel kuu nani'i ndéq ná.

¹³ Dá tá ni ñasáa na ve'e noq ndéi na ñoo, dá ni kaa na ni ku'u na ini ve'e kánoo dini ve'e ñoo. Ta ñoo kúú noq ió Pedro xí'in Jacobo, xí'in Juan, xí'in Andrés, xí'in Felipe, xí'in Tomás, xí'in Bartolomé, xí'in Mateo, xí'in Jacobo, tá'an ra kúú de'e tqa nani Alfeo, xí'in Simón, tá'an ra kúú kuendá tá Zelote, xí'in Judas, tá'an ra kúú ñani Jacobo.

¹⁴ Ndidaá tqa yó'o kúú ra daá kuiti nátaqa ká'an xí'in Ndios, ta ndéi ta'ani dao na ñá'a xí'in rá, xí'in María, na kúú naná Jesús, xí'in ra kúú ñani Jesús.

¹⁵ Ta tein kuu dáá ñoo, dá ni nakuúin ndichi Pedro me'i na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Ta kúú ná táto'on iin ciento okó ñayuu. Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

¹⁶ —Ndo'ó, ñani, mián kánian xinqoo noq ká'an tuti i Ndios, ña ni ka'an mií Espiritu i Ndios xí'in David tá sa na'á. Chí ni ka'an David sa'á ña kee Judas, tá'an ra ni sa'an ni naki'o Jesús noq ndá'a tá né'e choon.

¹⁷ Ta Judas ñoo ni sa kuu iin tqa ni sa káq tein ndu'u, ta ni na'tiin daó ta'ani ra choon xí'in ndu'u.

¹⁸ Ta ni xiin ra iin ñó'o xí'in di'ón ni ki'in ya'i ra sa'ti ña kini ni kee ra. Kúú ni kankao díní rá, ta ni ka'andi tji ra, ta kúú ni kánkuei ndi'i xiti ra.

¹⁹ Tá ni kandaq ini na ndéi ñoo Jerusalén ña dión ni ndo'o ra, dá ni chinani ná noq'ó'o ñoo Acéldama. Ta to'on yó'o kóni kaa N'ó'o Nii.

²⁰ Dión, dá ni xinqoo to'on ká'an libro Salmos, chí dí'a kaañ:

Ná kandqo ndava'a ve'e ra.

Ta ni kó iin ka ná kande'i inañ.

Ta kaá ta'anian:

Ña iin ka va ñayuu natiin choon ni sa ne'e ra.

²¹ Ta viti tein yó yó'o ñó'o dao tqa, tá'an ra ni sa xionoo ta'ani xí'in ndu'u ndidaá tiempo ni sa io sato'o yo Jesús xí'in ndú,

²² nda kuu ni kasá'a dákodo ndutá Juan ñayuu, ta nda kuu ni xini ndu'u ní nana Jesús kua'an nó'o ná induú. Sa'á ñoo mián kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo daó rá xí'in ndu'u k'i'o ra kuendá noq ñayuu ña mián ndaa ni natakí Jesús —kaá Pedro.

²³ Dá ni x'i'o na uy kuu tqa ñó'o tein ñayuu ñoo. Iin ra nani José, ta nani ta'ani ra Barsabás, tá'an ra ká'an xí'in ná Justo, ta iin ka ra nani Matías.

24 Dá nì ka'an nà xí'in Ndios, ta kaá nà di'a:
 —Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu nà ná'á ndi
 kí'o kúu níu iin rá iin ñayuu. Ta viti na'a ní
 noo ndú'u ndi káa iin taa yó'o nì kaxi mií ní,
 25 dá kane'e dáó rá choon xí'in ndu'u, ta
 kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá chì nì tujé vá
 Judas sa'á kuachi nì kee ra. Ta sa kua'an va
 ra noo kánian ko'on rā sa'á ña nì kee ra —kaá
 na.

26 Dá nì sadiki nà suerte. Ta kúu nì
 kasandaan ña Matías kánian kakuu apóstol.
 Dá nì ndu'u na tein ndin uxj iin ká apóstol
 ñoo.

2

*Di'a nì kuu tá nì nakutí nà kúu kuendá
 Jesús xí'in Espiritu ij Ndios*

1 Tá nì kasandaá víko naní Pentecostés,
 ndéi tútí ndidaá na kúu kuendá Jesús ini iin
 ve'e.

2 Ta kúu iin kuiti vá nì nì'i iin ní kúu ini
 ve'e noo ndéi na ñoo ní kee iin ña'a nì kii chí
 indúu, ta kián táto'on iin tachí deen.

3 Dá nì kasáá ña ndé'é táto'on ndé'é ño'ó
 ita. Dá nì naxinon dinj iin rá iin nà kúu
 kuendá Jesús ndéi ñoo.

4 Ta kúu ndidaá kúu ná nì nakutí xí'in nà
 kúu Espiritu ij Ndios. Ta kúu nì kasá'á iin rá
 iin na ká'an nà dao ká yú'u, tá'an ña nì nì'i
 ná noo Espiritu ij Ndios.

5 Ta ñoo Jerusalén ñoo ndéi nà Israel nì kii
 na ndidaá nación ñó'o ñayuu yó'o, ta ndíta
 ndaa nà xí'in choon Ndios.

6 Tá nì seido'o ñayuu yó'o ña nì nì'i, dá nì
 nataka nà noo ndéi na kúu kuendá Jesús. Ta
 kúu nì naá vá ini nà, chì nì seido'o na ña iin
 rá iin nà kúu kuendá Jesús nì kasá'á ká'an
 yú'u iin rá iin ñayuu ñoo.

7 Sa'á ñoo nì naá vá ini nà. Dá nì kasá'á
 ndátó'ón tá'an ná:
 —¡Kueídó'o ndó! ¡Á o duú nà Galilea kúu
 ñayuu ká'an káa?

8 Ta, ¿ndiva'a seido'o yó ká'an nà iin rá iin
 yú'u ña kián nì ka'ti'a yó nda nì kaki yó?

9 Chì tein yó ñó'o ñayuu nì kii nación
 Partia, xí'in nación Media, xí'in nación Elam,
 xí'in nación Mesopotamia, xí'in kuendá
 Judea, xí'in kuendá Capadocia, xí'in kuendá
 Ponto, xí'in kuendá Asia,

10 xí'in kuendá Frigia, xí'in kuendá Pan-
 filia, xí'in nación Egipto, xí'in nà ndéi chí
 kuendá Africa noo ñó'o ñoo xiká cháá ká o
 duú ñoo Cirene. Ndéi ta'ani nà nì kii ñoo
 Roma. Dao ká nà kúu nà Israel, ta dao ká nà
 nì nduu nà kándisa to'on kándisa na Israel.

11 Ndéi ta'ani dao ká nà nì kii nación Creta
 xí'in nación Arabia. Tído iin rá iin yó kándaá
 ini ña ká'an nà káa, chì ká'an nà iin rá iin
 yú'u ña ká'an mií sa'á ña ndato nì kee Ndios
 —kaá ñayuu ñoo.

12 Ta kúu ndidaá vá ná nì naá ini. Ta ko
 ná'á ná ndí kián nakani ini nà. Ta ndátó'ón
 tá'an ná:

—¿Ndí kóni kaa ndidaá kúu ña xiníu kuu
 víti?

13 Ta dao ká ñayuu ñoo nì kasá'á kédiki nà
 nà kúu kuendá Jesús, ta kaá nà:

—Xíni va nà káa.

*Di'a nì kuu tá nì daná'q Pedro noo ñayuu
 sa'q Jesús*

14 Dá nì nakuin ndichi Pedro xí'in ndin
 uxj iin ká taa nì sa xionoo xí'in Jesús. Ta
 nì'i nda'o nì kasá'á ká'an Pedro xí'in ñayuu
 kuá'a ñoo:

—Ndo'ó, nà Israel, xí'in ndidaá ká ndo'ó
 nà ndéi ñoo Jerusalén, ko'in kastó'in xí'in
 ndó sa'q ndidaá ña nì kuu yó'o, sa'á ñoo
 kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó.

15 Kana'á ndó ña ni iin tó'ón ta'on ñayuu
 yó'o ko xini, táto'on kí'o ká'an ndo'ó náani
 ini ndo. Chì ká iin na'a ij vá kián.

16 Tído ndidaá ña yó'o kuu, dá xinkoo noo
 nì ka'an Ndios xí'in profeta Joel, tá'an nà sa
 kasto'on xí'in ñayuu ña nì ka'an mií Ndios,
 chì di'a nì kaa nà:

17 Di'a kaá Ndios: Tein kuu noo ndí'i,
 dá dákoon yu'u Espirituú dinj ndidaá kúu
 ñayuu.

Dá kián ndidaá de'e yíi ndo, xí'in ndidaá de'e
 di'í ndo ka'an xi sa'a ndí kián vej koo.
 Ta ndidaá takuáchi táki koni túu xi ña'a
 ndato dána'ij noo xi.

Ta ndidaá nà sa'ano sani kee yu'u.
 18 Ta tein kuu dáá ñoo dákoon yu'u Espirituú
 dinj taa xí'in nà ña'a kéchoon noo,
 dá kasá'á ná ka'an nà sa'a ndí kián vej koo.

19 Ta kee ña'a ndato chí indúu,
 ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano no'ó'o yó'o,
 chì koo nì, xí'in ñó'o kè, ta nakuin ndichi
 ño'oma,

20 ta nakuin naá noo ndindii,
 ta ndukua'a nì noo yoo.
 Díon koo, dá kasandaá kuu sató'o yq Ndios.

Ta kuu yó'o kakuu iin kuu ká'ano,
 iin kuu na'a Ndios choon ká'ano ne'e na.

21 Ta ndi ndáa mií ñayuu nakoni ña Ndios
 kúu sato'o nà, noon kúu nà nì'í ña
 káki na.

Díon kaá tuti ij Ndios.

22 'Kueídó'o va'a ndo'ó, nà Israel, ña ko'in
 ka'in xí'in ndó. Mián ndaa Jesús, nà ñoo
 Nazaret, nì sa kuu iin taa nì na'á ña nì kii na
 noo Ndios, dá chì sa kee na ña ná'ano, xí'in
 ña ndato noo ndo'ó nì kee Ndios. Ta ná'á
 va'a mií ndó ndí kián nì sa kee na.

23 Tído nì nakí'o ñaá iin taa noo ndá'a ndo,
 táto'on kí'o nì chikaa ini Ndios koo nda mií
 sa'a. Dá nì tiin ñaá ndo'ó nì sa'an ndo nì
 sa'áni ñaá ndó ndjka cruz xí'in ndá'a tá kini.

24 Tído nì daná'taki ñaá Ndios noo ña nì
 ndo'o na nì xí'ij nà. Chì ña sa'áni ñayuu

ko kómíán choon sata Jesús, sa'á ñoo ko ní kandeeán ka'áni chíchíán na.

25 "Ta ñi ka'an ta'ani rey David sa'a Jesús tá sa na'a. Ta di'a ñi kaa na:

Ñi xiniñ ña daá kuití vá ió sato'o yo Ndios xí'ín.

Ta íin na xoo kuá'a yu'u, sa'á ñoo ní iin tó'ón ta'on ña'a o dáyu'ú yu'u.

26 Sa'á ñoo kádij nda'o ini níoi.

Ta xíta yáa ló'í xí'an kádij ini'an.

Ta iin níi kúu yikí koñoi nani'í ndée xí'ín tandeé ini.

27 Chì o dánkoo ta'on ní yu'u nõo ñó'o ndij.

Ta o kónó ta'on míi ní ña natani yikí koño yu'u, na kéchóon noo ní.

28 Chì ñi na'a ní ichi nooi noo katakij, dá kasandaá iin kuu, dá kádij nda'o iní tá ná nakuijin noo ní.

Dión ñi kaa David.

29 "Ñani, ká'an ndaaj xí'ín ndó ña ñi xí'í tatá sá'ano yo David, ta ñi nduxi na. Ta kúu nda kuu viti nákaa jíó ná yáí nõo ñi nduxi na ñoo yó'o.

30 Tído ñi sa kuu na iin profeta, ta sa ná'á va'a na ña ñi xí'o Ndios to'on na ña tein na ve'e míi ná, ñoo kana Cristo, na dákaiki ñaá, ta kakuu na rey, táto'on ñi sa kuu David rey nõo na ñoo yo.

31 Ta sa'á ña sa ná'á ná ndí kíán kee Ndios, sa'á ñoo ñi kaa na ña dánátaki Ndios Cristo, na dákaiki ñaá, ta ñi kaa ta'ani na ña o kándoo ta'on nõo Cristo noo ñó'o ndij, ta ni yikí koño na o nátani ta'an vaan.

32 "Ta dión ñi kuu, chì miian ndaaj kuiti ñi danátaki Ndios Jesús. Ta ndidaá vá ndu'u kúu na ñi xini ña dión ñi kuu.

33 Dá ñi naxhikoo ñaá Ndios xoo kuá'a na. Dá ñi nakí'o tatá Ndios Espíritu ñi ná noo Jesús, táto'on kí'o ñi xí'o na to'on na ña kíán kee na. Sa'á ñoo ñi tãnda'a Jesús Espíritu ñi yó'o ñi kasáa na noo ndu'u. Sa'á ñoo ñi xini ndo'o, ta ñi seídó'o ndó ña ká'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ña ká'an iin rá iin míi ndó.

34 "Ta o dụú David kúu na ñi nana ko'on induu koo na xoo kuá'a Ndios, chì míi ná kúu na ñi ka'an di'a:

Di'a ñi kaa sato'o yo Ndios xí'ín sato'í:
"Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

35 ndá ná nataán ndí'ii tãa xini u'u ñaá tixi sa'on."

Dá ñi kaa ta'ani Pedro:

36 —Miian kánian kana'a ndidaá kúu ndo'ó, na Israel, ña miian ndaaj kuiti Jesús, na ñi chirkaa ndó ndíka cruz, nõón kuu na ñi ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúu ña'a, ta kakuu ta'ani na na dákaiki ñaá.

37 Tá ñi seídó'o ñayuu ñoo to'on ñi ka'an Pedro, kúu ñi kasá'a tá'anda to'on ini na ndéi na. Dá ñi ndat'ón ná Pedro xí'ín dao ka apóstol ñoo, ta ñi kaa na:

—Ñani, ñndí kíán kánian kee ndu'u, tá dáá?

38 Dá ñi kaa Pedro:

—Nandikó ini nõo sa'a kuachi kée ndó, ta kodó ndúta iin rá iin ndó xí'ín kuu Jesús. Dá ná kí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi nõo, dá natiin ndó Espíritu ñi ná.

39 Chì kí'o dión ñi xí'o Ndios to'on na ña kee na xí'ín ndo'ó xí'ín de'e ndó. Ta dión ta'ani kee na xí'ín ñayuu ndéi xíká cháá ka, dá chì kí'o dión ñi chikaa ini míi sato'o yo Ndios kee na xí'ín ndidaa na ñi kaxi míi ná kakuu ñayuu na —kaá na.

40 Ta xí'ín to'on yó'o, ta xí'ín cháá ka to'on ñi ka'an ni'ini Pedro nõo ñayuu ñoo, ta ñi sei nda'í na noo ná, ta kaá na:

—Kandisa ndó to'on ká'ín, dá kíán kaxi ndó nõo tandó'o vei ndo'ó ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá na.

41 Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu ñoo ñi kándisa to'on ñi ka'an na. Ta kúu ñi sodó ndúta ná. Ta kuu dáá ñoo ñi ndukua'a cháá ka na kúu kuendá Jesús, chì táto'on oni ka mil ñayuu ñi nduu kuendá Jesús.

42 Ta ndidaa ná ñi nakuíta ndaaj xí'ín to'on dána'a apóstol. Ta iin ñi nduu va na xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ndéi túti ná sa'ándá na pan, ta ká'an na xí'ín Ndios.

Iin ñi nduu ndidaa kúu na kúu kuendá Jesús

43 Ta ndidaa vá ñayuu ñoo ñi naá ini, ta ñi yu'ú na, chì kuá'a nda'o ña'a ná'ano xí'ín ña ndato ñi kee apóstol ñoo.

44 Ta iin ñi nduu ndidaa na kúu kuendá Jesús. Ta ñi chindeé tá'an na xí'ín ña'a ió noo iin rá iin na.

45 Ta ñi díkó ná ñó'o ná, xí'ín ndidaa ka ñi ña'a ió noo ná, dá ñi dasá naan noo ndidaa ná táto'on kí'o xínñó'ó ná.

46 Ta iin rá iin kuu kuu sa ndjtúti ná yé'é ño'o ká'ano. Ta sa nataka ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sa sa'anda na pan, ta iin sásá'an ndi'i va na xí'an kádij ini na, xí'ín ña nda'í ió ini na.

47 Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaa kúu ñayuu ndéi ñoo ñoo sa'a ná. Ta iin rá iin kuu kuu sa ndekua'a sato'o yo Ndios ñayuu, na ñi natiin ña kaxi na.

3

Di'a ñi kuu tá ñi nduyva'a iin tãa ñi natii sa'a

1 Iin kuu, dá ñi kee Pedro xí'ín Juan kua'an nduu ná ve'e ñó'o ká'ano, ta kíán táto'on ka oni sa'ini, chì hora dáá ñoo ká'an ñayuu ndéi Israel xí'ín Ndios.

2 Ta sa io iin tãa ñi natii sa'a, ta nda rá ñi kaki va ra káa ra dión. Ta ndidaa kuu né'e ñaá ná ve'i na chikoo na yé'é ño'o ñoo nõo nani yé'é luu káa, dá koo ra kaka ra di'ón nõo na koku'u yé'é ño'o ká'ano ñoo.

3 Tá ñi xini ra koku'u Pedro xí'ín Juan kua'an na ini yé'é ño'o ká'ano ñoo, dá ñi

kasá'á rá seí nda'í ra ña ná k'i'o na di'ón noo rá.

4 Dá nì sà nde'é Pedro xí'ín Juan noo rá. Dá nì kaa Pedro xí'ín rá:

—Kande'é ndu'u.

5 Dá nì sà nde'é va'a ñaa tá kú'u sa'a ñoo, chí ndátí ra nì'í rá di'ón noo ná.

6 Dá nì kaa Pedro xí'ín rá:

—Kò tá'ón plata nì oro noói. Tído ña ió noóí, k'i'oi nooon. Xí'ín kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, ndakuuín ndichi, ta kaka kua'án —kaá na.

7 Kúu nì tiin Pedro ndá'a kua'a ra. Ta kúu nì nàchikani ndichi ñaa ná. Ta kúu viti'ón nì ndundaki sa'a rá xí'ín dikò sá'a rá.

8 Ta kúu nì ndao ra nì nakuuín ndichi ra. Kúu nì kasá'á xíka ra. Dá nì ndu'u ra kua'an ra xí'ín Pedro xí'ín Juan iní ve'e ño'o ká'ano ñoo. Xíka ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios nì ku'u ra kua'an ra.

9 Ta kúu ndidaá kúu ñayuu ñoo nì xini ña xíka ra, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra.

10 Ta nì nàkoni na ña taa nì sa'io sa'ati yé'é ño'o naní yé'é luu káa ñoo kúu taa ñoo. Kúu nì naá iní na, ta nì yu'u na tá nì xini na ña nì nduvva'a ra.

Di'a kua'an ña nì daná'a Pedro noó ñayuu kua'a ño'o ñoo sa'a Jesús

11 Ta nì tiin toon tá nì nduvva'a sa'a ñoo Pedro xí'ín Juan. Ta nì naá iní ndidaá kúu ñayuu ñoo taxi tá'an na vei na kande'é ñaa ná na noo kúu corredor naní Salomón.

12 Tá nì xini Pedro ñayuu ñoo, dá nì kaa na xí'ín ná:

—Na Israel, ¿ndiva'a naá téi iní ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'é ndó ndu'u? ¿á ká'an ndó ña xí'ín ndéé mií ndu'u nì nduvva'a taa yó'o? O, ¿á ká'an ndó ña sa'á ña kúu ndú ñayuu va'a noo Ndios, sa'á ñoo nì nduvva'a ndu ra?

13 Mií Ndios, na nì sà ndaño'o tatá sá'ano yo Abraham xí'ín Isaac xí'ín Jacob tá sa'na, noón kúu na nì ndane'e dikò Jesús, na kúu de'e na. Noón kúu na nì naki'o ndó noo ndá'a tá né'e choon. Dá nì kuño'ó ndó na tá nì ka'an tá né'e choon naní Pilato dáyaá ñaa rá.

14 Ta ndo'ó kúu na nì kuño'ó na kúu na ií xí'ín na ndaa. Di'a nì xiká ndo ña yaá iin taa sa'ání ndji.

15 Ta nì sa'ání ndo Jesús, na xí'o ña kataki chíchí yó. Tído nì natakí na na nì kee Ndios. Ta ndu'u kúu na xí'o ndaa kuendá ña k'i'o dión nì kuu.

16 Chí sa'á ña kándéé iní ndu Jesús, sa'á ñoo nì nduvva'a taa yó'o, tá'an ra ndé'é ndó, ta ná'á ndó. Chí xí'ín kuu mií Jesús, ta xí'ín ña kándéé iní ndu'u na nì kedaá xí'ín taa yó'o, dá nì nduvva'a ra, ta nì xini xí'ín noo ndidaá ndó ña dión nì kuu.

17 Ta viti ndo'o, na ñoo mií, sa ná'á véi ña sa'á ña kò ná'á ndó ndá yoo kúu ná, sa'á ñoo

nì kee ndó dión xí'ín ná. Ta dión ta'ani nì ndo'o tá né'e choon noo ndo.

18 Tído nì daxinkoo ndi'i Ndios ña nì ka'an ndidaá profeta na kee na. Chí nì ka'an na ña ndo'o naní nío Cristo, na dákaí ñayuu.

19 Ta viti nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta nandio kuéi ndó noo Ndios, dá ná dándoo na kuachi ndo, dá ná k'i'o sato'o yo Ndios ña ná koo va'a iní ndo.

20 Ta tanda'á tuku na Jesucristo kii na, dá chí k'i'o dión nì chíkaa iní na kee na nda mií sa'a.

21 'Tído miían kánian koo Jesucristo noo ió Ndios chí induú nda ná ndeyikó Ndios ndidaá kúu ña'a, chí k'i'o dión nì kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a.

22 Dá chí di'a nì kaa Moisés xí'ín na sá'ano ve'á nì sà ndei sa'na'á: "Ndios, na kúu sato'o yo, k'i'o na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na táto'on kée yu'u. Ta kandísa ndó ndidaá kúu to'on ka'an na.

23 Dá chí taó xóo va Ndios ndidaá kúu ñayuu kò xín kuedó'o noo ka'an profeta yó'o." Dión nì kaa Moisés.

24 Ta ndidaá kúu profeta nì sà ndei nda tiempo Samuel, ta nda tiempo viti nì ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúu viti.

25 Ta ndo'ó kúu na kánian natiin ndidaá kúu ña va'a nì ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúu ña va'a nì kandoo Ndios kee na xí'ín na sá'ano ve'á. Dá chí di'a nì kaa Ndios xí'ín Abraham: "Ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayuu nì'í ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'ón", kaá Ndios xí'ín ná.

26 Sa'á ñoo tá nì danátaki Ndios de'e na, nì tanda'á ñaa ná dinño'ó noo mií ndó, dá nì'í ndo ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin ra iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

4

Di'a nì kuu tá nì ka'an Pedro xí'ín tá né'e choon ña iin to'ón Jesús kúu ná dákaí ñaa

1 Ndíta ií vá ná ká'an na xí'ín ñayuu ñoo, kúu nì kasáa tá dutí, xí'ín tá sa'ándá choon noo ra ndaa ve'e ño'o ñoo, xí'ín tá sadouceo.

2 Ta káryíí rá xí'ín Pedro xí'ín Juan chí dána'a na noo ñayuu ñoo ña sa'á ña nì natakí Jesús, sa'á ñoo natakí ta'ani ñayuu nì xí'í.

3 Dá nì tiin ñaa rá né'e ra nì sa'an ra nì sadi ra ve'e kaa. Noó nì sa'ño'o na nda nì tuu noo iin ka kuu, chí sa nì iní va kíán.

4 Tído kua'á nda'o ñayuu nì seíd'o'o to'on nì daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúu nì kandísa naan. Sa'á ñoo nì nduku'a'a cháá ka ñayuu kúu kuendá Jesús, ta nì kasandaá na kúu ná táto'on o'on mií taa.

5 Tá nì tuu noo iin ka kuu ñoo, dá nì nataka taa né'e choon noo na Israel ñoo Jerusalén, xí'ín tá sá'ano, xí'ín tá dána'a ley,

6 xí'ín tã duti kúú nõó naní Anás, xí'ín Caifás, xí'ín Juan, xí'ín Alejandro, xí'ín dao tá'an tã duti ñoó.

7 Dá ni sa'an ra ni taó rá Pedro xí'ín Juan ve'e kãa, ta ndáka ñaa rá ni saã ra ni chikata ra me'i noo ndéi ta né'e choon ñoó. Dá ni ndátõ'ón ñaa rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ñã ndúvã'a ndó na kú'u? ¿Ndá kuu ni ka'an ndo, dá ni kee ndo ñã yó'o?

8 Kúú ni nakuti Pedro xí'ín Espíritu iñ Ndios, dá ni kaa na:

—Mii ní, na né'e choon ñoo yó'o, xí'ín mií ní, na sá'ano ñoo Israel,

9 mee ní kúú na ndátõ'ón ndu'u sa'á ñã va'a ni kee ndu xí'ín tã ni sa kú'u yó'o, xí'ín sa'ã ndi ni kuu ni ndu'va'a ra.

10 Sa'á ñõó kana'a ní, xí'ín ndidaá kúú na ñoo Israel ñã xí'ín kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, na ni chirkaa ni ndjika cruz, na ni danátaiki Ndios, nõõn vá kúú na ni kedaá, dá ni ndu'va'a tã iin noo ni yó'o.

11 Ta Jesús kúú tátõ'ón k'i'o iin yuu, ta ni kañó'ó ñaa ndo'ó tátõ'ón k'i'o kée tã kava'a ve'e. Tído ni kasandaá na kakuu na yuu títo.

12 Ta koó ka iin ka na kándéé dákaki yó, dá chi ko ní xí'o Ndios choon noo ni iin ka na ió ñayuu yó'o ñã dákaki na yó —kaá Pedro xí'ín rá.

Dí'a ni kuu tá ni sa'anda ra choon noo Pedro xí'ín Juan ñã o kánoo ka na dána'a na sa'a Jesús

13 Tá ni xini tã né'e choon ñoó ñã ko yu'ú Pedro xí'ín Juan ka'an na sa'a Jesús, kúú ni naá iní ra, chi ná'á rá ñã kúú ná tã ko ní dákua'a, ta kúú ná tã oon. Ta ni nakoni ñaa rá ñã ni sa xionoo na xí'ín Jesús.

14 Ta ni xini ta'ani ra ñã iin ndichi taa ni ndu'va'a ñoó noo rá, sa'á ñõó ko ní kúú ta'on ketõ'ón ñaa rá.

15 Dá ni sa'anda ra choon ñã ná keta tóo Pedro xí'ín Juan sa'tã vé'e. Dá ni kasá'á ndátõ'ón kue'é ra ndéi ra,

16 ta kaá ra:

—¿Ndi koo kee yó xí'ín tã ñoó viti? Chi miãan ndaa ndisa ni kee ra iin ñã'a ndato, ta ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'o ná'á ñã dión ni kee ra. Ta o kúú ta'on kaa yo ñã ko kián ñã ndaa.

17 Sa'á ñõó ná dáyuu'ú yo rá, dá ná dá'a ka ni kanoo ra kastõ'ón ra xí'ín ñayuu sa'a Jesús, dá kián ná o náka'ani cháá ka to'on sa'a Jesús nõó ñayuu ñoo yo —kaá ra.

18 Dá ni kana ñaa rá. Dá ni sa'anda ra choon noo ná ñã ná dá'a ka ní ka'an na, ta dána'a na sa'a Jesús.

19 Dá ni kaa Pedro xí'ín Juan xí'ín rá:

—Taó kuendá va'a ní, á ñã va'a kián noo Ndios ñã kueidó'o cháá ka ndu'u noo ká'an mií ní o ñuu noo ká'an Ndios.

20 Chi o kúú ta'on dánkoo ndu'u ñã ka'an ndu sa'á ñã ni xini ndu, xí'ín sa'á ñã ni seidó'o ndu.

21 Tá ni ndi'i ni kee ra tatã dáyuu'ú ñaa rá, dá ni dayáã ñaa rá, dá chi ko ní ni'i rá ndã sa'ã dándó'o ra niõ ná, chi ndidaá kúú na ñoo ñoó kéká'ano na Ndios sa'á ñã ndato ni kee na.

22 Tã ni sa kú'u sa'a ñoó, uu diko cháá ka kuia ió ra tá ni ndu'va'a ra ni kee Ndios.

Dí'a kua'an ñã ni xika na kúú kuendá Jesús noo Ndios

23 Tá ni ndi'i ni dayáã ñaa rá, dá ni sa'an na noo ndéi dao ka na kúú kuendá Jesús. Ta ni nakani na xí'ín ná ndidaá kúú ñã'a ni ka'an tã duti saku'a xí'ín tã sá'ano.

24 Tá ni kandaã ini na to'on ni kaa tã né'e choon ñoó, kúú ndidaá kúú ná ni kasá'á ká'an xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúú na ká'ano. Mií ní kúú na ni kava'a induu xí'ín nõõ'õ xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá kúú ñã'a ió nõõn.

25 Ta xí'ín yu'ú David, na sa kexóon noo ní, ni ka'an ní dí'a:

¿Ndiva'a ni ndutonó téi ñayuu ndéi ñayuu yó'o?

Ta, ¿ndiva'a nákanini na kee na ñã ko chóon?

26 Chi ni nditúti tã kúú rey dándáki ñayuu yó'o, xí'ín tã né'e choon,

dá ná ra xí'ín Ndios, na kúú sato'o yo, xí'ín Cristo, na dákaki ñaa.

27 Ta miãan ndaa dión ni kuu ñoo yó'o viti, chi ni ñaki'in tá'an Herodes xí'ín Poncio Pilato, xí'ín tã tukú, xí'ín na Israel. Dá ni ndakuee na ni naã na xí'ín de'e iñ ni Jesús, na ni kaa ní.

28 Dá chi k'i'o dión ni chikaã ini mií ní koo ndã mií sa'a, ta dión ni kee ní.

29 Sa'á ñõó, sato'o ndu Ndios, sa ná'á ní ñã ká'an tã né'e choon kendava'a ra xí'ín ndu'u. Sa'á ñõó kee ní ñã manj k'i'o ní ndéé ndu'u, na kúú na kéchóon noo ní, dá ná o yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní.

30 Ta xí'ín ndá'a mií ní ndu'va'a ní na kú'u. Ta kee ní ñã'a ná'ano xí'ín ñã'a ndato xí'ín kuu de'e iñ ni Jesús.

31 Tá ni ndi'i ni ka'an na xí'ín Ndios, ta kúú ni taan noo ndéi na ñoó. Ta kúú ndidaá ná ni nakuti xí'ín Espíritu iñ Ndios. Ta ko ni yu'ú na ka'an na sa'á to'on va'a Ndios.

Iin tó'ón vá ni sa kuu ñaxintóni ndidaá na kúú kuendá Jesús

32 Iin tó'ón vá ni sa kuu ñaxintóni ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús, ta iin tó'ón ni sa kuu niõ ná. Ta ni iin tó'ón ná ko ká'an ñã ñã'a mií ná kián kómi ná, chi ñã'a ndi'i va na kián, kaá na.

33 Ta xí'ín ndéé xí'o Ndios ni daná'a na kúú apóstol nõó ñayuu, chi xí'o ndaa na kuendá ñã miãan ndaa kuiti ni natáki sato'o yo Jesús. Ta ku'a'á nda'o ñã manj sa chindeé Ndios ndidaá na kúú kuendá Jesús,

34 sa'á ñoó ni iin tó'on ta'on ña'a ko ní sá kámani noo ni iin na. Dá chî ndidaá kúu na ío ñó'o, xí'in na ío ve'e nî sa ñikó náan, ta né'e na ñí'on nî nî'í ná sa'án nî saá na,

35 ta nî xí'o naan noo apóstol, dá nî xí'o na cháá cháá ñí'on ñoó noo iin rá iin ñayuu táto'on kî'o xínño'ó náan.

36 Ta dión ta'ani nî kee iin taa naní José, tá'an ra nî chînani na kúu apóstol Bernabé. Kuu yó'o kónî kaa taa xí'o tãndeé iní. Ta taa yó'o kúu iin taa nî kii tein na ve'e Leví. Ta kúu rá tã kuendá Chipre.

37 Chî nî ñikó rá iin ñó'o kómí rá. Dá né'e ra ñí'on ñoó nî saá ra nî xí'o raan noo nã kúu apóstol ñoó.

5

Dí'a nî ndo'o iin taa naní Ananías xí'in ñadi'í ra naní Safira

1 Tído nî sa ío iin taa sa naní Ananías, ta ñadi'í ra nî sa naní Safira. Ta na yó'o nî ñikó iin tá'í ñó'o ná.

2 Dá nî taó xoo ra cháá ñí'on noo ña nî nî'í rá sa'á ñó'o rá. Ta ná'á ñadi'í ra ña dión nî kee ra. Ta nî xí'o ra sav'a ñí'on nî kandoo ñoó noo apóstol. Ta nî kaa ra ña kî'o dión kúu vá ñí'on nî nî'í rá sa'á ñó'o rá.

3 Dá nî kaa Pedro xí'in rá:
—Ananías, ¿ndiva'a nî sonó ní nî ku'u ña u'u iní níó ní, dá ka'an to'ón ní noo nã kúu Espíritu ñí Ndios? Chî nî taó xoo ní cháá ñí'on noo ña nî nî'í ní sa'á ñó'o ní.

4 Ña'a mií vá ní nî sa kuu ñó'o ñoó. Dá tá nî ndí'í nî ñikó ñian, ¿á ko ná'á ta'on ní ña kuu va kee ní xí'in ñí'on ñoó ndi kî'o ká'an mií ní kee ní xí'an? Ta, ¿ndiva'a nî nakani iní ní ka'an to'ón ní? Chî ko ní ká'an to'ón ta'on ní noo taa, noo Ndios vá ní ka'an to'ón ní.

5 Tá nî seido'o Ananías to'on yó'o, kúu nî kancao va ra nî xí'í ra. Ta ndidaá kúu ñayuu nî yu'u nda'o tá nî nî'í tó'on na ña dión nî ndo'o ra.

6 Dá nî kasáa dao takuáchí yíí. Dá nî chîtuú xí yíkí koño ra xí'in iin dá'on. Dá né'e ñaá xí nî sa'an xî nî ñandúxi xí.

7 Tá nî ya'a táto'on onî hora, dá nî kasáa ñadi'í Ananías. Ta ko xínî ta'an vaán ndí kían nî ndo'o yíian.

8 Dá nî ndato'ón ñaá Pedro:
—Ka'an ndaa ní xí'in yu'u. ¿á táto'on kî'o kaa ndo nî ñikó ndó ñó'o ñoó, á kî'o dión nî ñikó ndóan?

Dá nî kaaan:
—Jaan. Miian ndaa dión vá nî ñikó ndúan.

9 Dá nî kaa Pedro xí'an:
—¿Ndiva'a iin nóo nî ndato'ón ndó ña ko-rndodó ndó nã kúu Espíritu sato'o yo Ndios? Yé'é kaa vei takuáchí nî sa'an nî ñandúxi yíí ní. Ta vití'ón kane'e ta'ani xí mií ní ko'on xí.

10 Ta kúu vití'ón vá nî kancao ña'a ñoó noo sá'a Pedro, kúu nî xí'í vaán. Tá nî ndu'u

takuáchí ñoó, ta kúu sa nî xí'í vaán. Dá nî taó ñaá xí né'e xí nî sa'an xí nî ñandúxi xí ñíin noo nákaa yíkí koño yíian ñoó.

11 Ta kúu nî yu'u nda'o ndidaá kúu nã kúu kuendá Jesús xí'in dao ka ñayuu tá nî nî'í tó'on na ña dión nî ndo'o Ananías xí'in ñadi'í ra.

Kua'á nda'o ña'a ná'ano xí'in ña ndato nî kee na kúu apóstol

12 Ta nî kee apóstol ña'a ná'ano xí'in ña'a ndato noo nã ñoó ñoó. Ta ndéi túti nã kúu kuendá Jesús yé'é corredor naní Salomón.

13 Ta ko ní xí'o ndeé iní dao ka ñayuu ndu'u na naki'in tá'an na xí'in nã kúu kuendá Jesús, tído va'a nda'o ká'an nã ñoó ñoó sa'a ná.

14 Ta kúu kua'á nda'o taa xí'in nã ña'a nî kandísa to'on va'a nî ñana'a apóstol ñoó, sa'á ñoó nî ndukua'a cháá ka nã kúu kuendá sato'o yo Jesús.

15 Ta nî taó ñayuu ndéi ñoó ñoó nã kú'u sata vé'e, ta nî chînoo ñaá ná noo iin xito, o noo iin yúu. Dá nî chîndeí ñaá ná íchî noo ya'a Pedro, dá va'ará konda'í óon na ná ya'a sata nã kú'u ñoó, dá ná nduva'a na.

16 Ta kúu kua'á nã ndéi ñoó yati ñoó vei na ñoó Jerusalén, ta né'e na nã kú'u vei na xí'in nã ndó'o naní níó kée espíritu kiní. Ta kúu ndidaá vá ná nî nduva'a.

Dí'a nî kuu tá nî taán tã né'e choon na kúu apóstol ve'e kaa

17 Dá nî ndakuei tã dutí kúu noo xí'in taa kí'in tá'an xí'in rá, tá'an ra kúu tã saduceo, chî nî nakuti rá xí'in ña u'u iní ra.

18 Kúu nî tiin ra ná kúu apóstol, dá nî sa'an ra nî sadi ñaá rá ve'e kaa.

19 Tído nî kasáa iin ángel nî kii noo sato'o yo Ndios sakuaá dáá ñóo noo ñó'o na ve'e kaa. Dá nî sonó ná yé'an. Dá nî taó ñaá ná. Dá nî kaa ángel ñoó xí'in ná:

20 —Kua'an ndo, ta nakuíta ndó noo kúu yé'é ño'o ká'ano. Ta kast'o'on ndó xí'in ñayuu ndéi ñoó sa'á to'on, ña xí'o ña kataki chíchí ná.

21 Tá nî ndí'í nî seido'o na ña nî ka'an ángel ñoó, dá nî kee na kua'an na. Tá nî tuu noo iin ka kuu, dá nî ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá nî kasá'a ná ñana'a na to'on Ndios.

Dá nî ñataka tuku tã dutí kúu noo xí'in ndidaá ka ní taa kí'in tá'an xí'in rá. Dá nî nakana ra ndidaá taa né'e choon xí'in ndidaá tã sá'ano ndéi Israel, ta nî kee ra iin junta ká'ano. Dá nî sa'anda ra choon ña ná ko'on soldado taó rá apóstol ñó'o ve'e kaa kasa'a ra, ká'an rá.

22 Tído, tá nî sa'a ra yé'é kaa ñoó nî sa nde'é rá, ta kúu koó ka apóstol ñoó ñó'o ñoó. Dá nî ñandió kuéi ra kua'an ra kast'o'on ra xí'in tã né'e choon.

23 Tá nî sa'a ra, dá nî kaa ra:

—Tá nì saḡ ndụ yé'é kaa, kúú ndadí toon vaan. Ta kúú ndíta soldado yé'é kaa ñoo ndaa rá. Tído, tá nì sonó ndú yé'án, ni iin tó'ón ka taa ko ñó'o iniḡan —kaá ra.

²⁴ Tá nì sejd'ò o tḡ dutì kúú noḡ, xí'in tḡa sa'ándá choon noḡ tḡa ndaa yé'é ñ'o'o, xí'in tḡ dutì saku'a'ḡ, kúú nì kasá'á nákanì ini rá: “¿Ndeí ndi'i ví ñḡ nì kuu di'a viti?”

²⁵ Kúú nì kasá'á va iin tḡa. Dá nì kaa rá xí'in rá:

—Tá'an tḡa nì sadi ndḡ ve'e kaa ñoo, yé'é ñ'o'o ká'ano va ndíta roḡon dána'a'ḡ rá noḡ na ñoo yḡ —kaá ra.

²⁶ Dá nì sa'an ta sa'ándá choon noḡ tḡa ndaa yé'é ñ'o'o ñoo xí'in rá ñó'o tḡxi ndá'ḡ rá nì sḡ kí'in ra apóstol ñoo. Tído ko nì kéndava'ḡ a ta'on ra xí'in ná, chḡ yu'u'ḡ rá ñḡ chiyúú ñaa ñayuu ndéi seid'ò'o ñaa ñoo.

²⁷ Dá ndáka ñaa rá nì saḡ rá ve'e noḡ nì nḡtaka ndidaá rá kómí choon ná'ano ñoo, dá nì nak'i'ò ñaa rá noḡ rá. Dá nì ndḡto'ón ñaa tḡ dutì mií noḡ,

²⁸ ta kaá rá:

—¿Á ko nì sa'ándá ta'on ndu choon noḡ ndḡ ñḡ ná dá'a ka nì kanoo ndó dána'a'ḡ ndḡ sa'á tḡa ñoo? Tído viti iin ní kúú ñoo Jerusalén yó'o nì nḡka'ani ñḡ dána'a'ḡ ndḡ. Ta chinóo kuachi ndḡ ndu'u'ḡ ñḡ nì sa'ání ndú tḡa ñoo —kaá ra.

²⁹ Dá nì nḡndi'ó n'éle Pedro xí'in dao ka apóstol ñoo to'ón noḡ rá, ta kaá nḡ xí'in rá:

—Káni cháá kaḡan kueid'ò'o ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'i, dá kee ndu choon sa'ándá tḡa.

³⁰ Tatá Ndios, nḡ nì sḡ ndañ'o'o nḡ sá'ano ve'á, noḡn kúú nḡ nì danátaki Jesús, nḡ nì sa'ání ndo'ó tá nì chḡrkaa ndó nḡ ndḡka iin yíto.

³¹ Ta nḡ yó'o kúú nḡ nì chḡndaya'i mií Ndios, chḡ nì chḡkḡo ñaa ná xoo kuá'a nḡ. Ta nì ndee ñaa ná nḡ kómí choon sata ñayuu, ta nì ndee ta'ani ñaa ná nḡ dáka'ki ñaa. Díón, dá ná nandikó ini ná Israel sa'á kuachi kée na, dá ku'u'ḡ ká'ano ini Ndios sa'a'ḡ ná.

³² Ta ndu'u'ḡ kúú nḡ xí'o ndaḡ kuendá sa'ḡ ndidaá ñḡ yó'o. Ta nḡ kúú Espírítu ij, nḡ xí'o Ndios noḡ nḡ seid'ò'o ñaa, noḡn ta'ani kúú nḡ xí'o ndaḡ kuendá ñḡ díón kíán —kaá nḡ.

Dì'a kua'ḡn ñḡ nì ka'ḡn iin tḡa nanì Gamaliel

³³ Tá nì sejd'ò'o ra to'ón yó'o, kúú nì karyíi nda'ò ra. Dá nì ka'án rá ka'ání ñaa rá.

³⁴ Dá nì ndḡkuíin ndichi iin tḡ fariseo n'éle choon nanì Gamaliel, ta kúú rá iin tḡa dána'a'ḡ ley. Ta tḡ ndáya'i nda'ò kúú rá noḡ ndidaá nḡ ñoo ñoo. Dá nì sa'anda rá choon ñḡ ná taó tóo ra apóstol ñoo sata vé'e.

³⁵ Tá nì ndi'i, dá nì kaa rá xí'in dao ka tḡ n'éle choon ñoo:

—Ndo'ó, tḡ ñoo Israel, ka'i va'a ini ndḡ á va'a nì ká'án ndó kee ndó díón xí'in tḡa ñoo.

³⁶ Dá chḡ tá sata cháá, dá nì ndḡkuíin iin tḡa nanì Teudas. Ta nì chḡndaya'i ra mií rá, ta tát'ò'on komì ciento kúú tḡa nì sḡ ndita xí'in rá. Tído nì sa'ání vá ñaa ná. Ta nì xitḡa noo ndidaá kúú tḡa nì sḡ ndita xí'in rá. Ta kúú nì naá vá noḡ rá.

³⁷ Tá nì ndi'i, dá nì ndḡkuíin iin tḡa Galilea nanì Judas tein kuu nì nḡchḡkodó nḡ ñoo yḡ kuu ná noḡ tuti tḡa n'éle choon. Ta kúú kua'ḡ a ta'ani tḡa ñoo yḡ nì sḡ kí'in tá'an xí'in rá. Tído nì sa'ání ta'ani ñaa ná. Ta kúú ndidaá tḡa sḡ ndita xí'in rá nì xitḡa noo kua'ḡn.

³⁸ Sa'á ñoo ká'in xí'in ndó, o sḡ dáta'an ka ndḡ tḡa káa, ta dáyaḡ ndó rá. Chḡ tá choon kée ra kúú ñḡ'a tḡa o tá kíán to'ón ká'ḡn tḡa oon, dá kíán naá vá noḡn.

³⁹ Tído tá kíán ñḡ'a Ndios, dá kíán o kúu ta'on dána'a'ḡ ndoḡn. Kaon koo ndó, chḡ oon ni ví nḡá ndḡ xí'in Ndios —kaá Gamaliel ñoo.

⁴⁰ Ta kúú nì nḡta'an va ini rá to'ón nì ka'ḡn Gamaliel ñoo. Dá nì kana tuku ra apóstol ñoo. Dá tá nì ndi'i nì kani ra sata ná xí'in chḡrrión, dá nì sa'anda rá choon noḡ ná ñḡ ná dá'a ka nì ka'ḡn nḡ sa'a'ḡ Jesús. Dá ví nì dayáḡ ñaa rá kua'ḡn nḡ.

⁴¹ Dá nì kankuei na noḡ tḡ n'éle choon kua'ḡn nḡ. Tído kádḡi nda'ò ini nḡ, chḡ nì sonó Ndios ñḡ nì ndo'ò nḡ ná sa'a'ḡ Jesús.

⁴² Ta ndidaá kuu ñó'o na dána'a'ḡ nḡ ini ve'e ñ'o'o ká'ano, xí'in iin rá iin ve'e ñayuu, ta ko nì dánkoo ta'on na ñḡ dána'a'ḡ nḡ sa'a'ḡ Jesucristo.

6

Dì'a nì kuu tá nì ka'ḡn nḡ kúú kuendá Jesús usḡ tḡa ñḡ kane'e ra iin choon ká'ano

¹ Ta tiempo daá ñoo ndúku'a'ḡ ka nḡ kúú kuendá Jesús kua'ḡn nḡ. Kúú nì kasá'á nḡ ká'ḡn yu'u'ḡ griego ká'ḡn kuá'ḡn na xí'in nḡ ká'ḡn yu'u'ḡ hebreo. Chḡ kaá nḡ ñḡ ko xí'o ndús'a'ano na ñḡ'a kasá'an nḡ kuá'ḡn ká'ḡn yu'u'ḡ griego tát'ò'on kí'o kánian ni'j ná iin rá iin kuu kuu.

² Ta ndin uxḡ uy apóstol ñoo nì ndḡtúti ndidaá kúú nḡ kúú kuendá Jesús. Dá nì kaa nḡ xí'in ná:

—Ko vá'a ta'on ñḡ kíán chḡtuu tóo ndu'u'ḡ ñḡ dána'a'ḡ ndu to'ón va'a Ndios, dá nonḡ ndú ñḡ kíán dasá ndú ñḡ'a kasá'an ñayuu.

³ Sa'á ñoo, ñani, va'a cháá ka ñḡ ná ka'ḡi ndó usḡ tḡa tein mií ndó xaḡn, ta ná kakuu ra tḡa ndíta ndaa xí'in Ndios noḡ ñayuu, tḡa nì nḡkutí xí'in Espírítu ij Ndios, tḡa nì nḡkutí ta'ani xí'in ñḡ ndḡchí. Dá kí'o ndu choon yó'o noḡ rá kee ra,

⁴ dá kíán ná o kátuu ndu ñḡ ká'ḡn ndu xí'in Ndios, ta ni ñḡ dána'a'ḡ ndu'u'ḡ to'ón na —kaá apóstol.

⁵ Ta kúú ndidaá vá ñayuu ñoo nì nḡta'an ini ñḡ díón koo. Dá nì ka'ḡi na iin tḡa nanì Esteban, chḡ kándéé ká'ano ini nḡ Ndios, ta

nj ñakutí nio ná xí'ín Espíritu ij. Ta nj kaxi ta'ani na Felipe, xí'ín Prócoro, xí'ín Nicanor, xí'ín Timón, xí'ín Parmenas, xí'ín Nicolás, taa ñoo Antioquía, taa sa kándisa táto'on kándisa na ndéi Israel.

6 Dá ndáka na ndin usá taa ñoo nj saa na noo apóstol. Dá nj chikodó ná ndá'a ná dinj ná. Dá nj xiká na ña manj noo Ndios sa'a ndin usá taa ñoo.

7 Ta kúu nj ñaká'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, sa'a ñoo nj ndukua'a na kúu kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúu kua'a ta'ani ta dutj nj kasá'a kándisa ña ndaa sa'a Jesús.

Di'a nj kuu tá nj tiin dao taa Esteban ndáka ra kua'an ra noo tá ne'e choon

8 Kua'a ña manj nj kee Ndios xí'ín Esteban, ta nj ñakutí ná xí'ín ndé Ndios, sa'a ñoo nj sa kandeé ná sa kee na kua'a nda'o ña ná'ano xí'ín ña ndato tein ñayuu ndéi ñoo ñoo.

9 Ta kúu nj ndakuei dao taa ño'o ve'e noo náta na Israel, ña ká'an xí'ín ná, ve'e na ko ño'o ka tixi ndá'a iin sato'o, ta nj ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'ín ra ñoo Alejandría, xí'ín ra kuendá Cilicia, xí'ín ra kuendá Asia. Dá nj kasá'a rá ndátó'on kuáchj ra xí'ín Esteban.

10 Tído ko ní kándéé ta'on ra dátuu rá noo ká'an na, chí kómi ná ña ndichí kée Espíritu ij Ndios.

11 Dá nj chjya'i ra dao taa ña ná ka'an ra ña nj seido'o ra ká'an ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'ín sa'a Ndios.

12 Ta dión nj kee ra, dá nj ñakujna vaá na ñoo xí'ín ndidaá tá sá'ano, xí'ín ndidaá tá dána'a ley. Dá nj natuu ra nj tiin ra Esteban. Dá ndáka ñaa rá nj saa ra noo tá ne'e choon.

13 Dá nj chikata ra taa ká'an to'on sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúu ra ko sá tuu ta'on ra ña ká'an ndava'a ra sa'a ve'e ño'o ij yo, xí'ín sa'a ley Moisés.

14 Chí nj sejdó'o ndu'u ká'an ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña roón kúu ra ko'on nakani ndi'i ve'e ño'o ká'ano yo, ta nadaon ra ña nj ñankoo Moisés keeá —kaá ra.

15 Ta ndidaá taa ndéi noo tá'anda choon ñoo, tá nj sa nde'é rá noo Esteban, ta kúu nj xini ra ña ndato nda'o noo ná táto'on ndato noo iin ángel.

7

Di'a kua'an ña nj ka'an Esteban xí'ín ta ne'e choon

1 Dá nj ndato'on ñaa tá dutj mií noo:
—¿Á ña ndaa kúu ña ká'an taa kaa sa'on?

2 Dá nj kaa Esteban xí'ín rá:
—Kueidó'o ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, ñani, ndo'ó, tá sá'ano viti. Na ndato nda'o kúu Ndios, ta nj na'a na mií ná noo tatá

sá'ano yo Abraham tá nj sa io na chí nación naní Mesopotamia, tá ko ñá'a ko'on na koo na ñoo naní Harán.

3 Dá nj kaa Ndios xí'ín ná: “Dánkoo ñoo noo iíon xaán, ta dánkoo ndidaá kúu tá'tón. Ta kua'án kooón noñó'o ko'in na'j nooón.”

4 'Dá nj keta na noñó'o na Caldea kua'an na. Dá nj sa'an na nj sa io na ñoo naní Harán. Ta ñoo nj xij'í tatá na. Dá ndáka ñaa Ndios nj saa na noñó'o yó'o noo ndéi yó viti.

5 Tído ni lú'u ta'on ño'o yó'o ko ní xí'o Ndios ni'j ná, ni noo kuejn sa'a ná. Tído nj ka'an Ndios ña k'í'o naan noo mií ná xí'ín noo de'e na, xí'ín noo de'e ñání na, va'ará ko ñá'a kandeí de'e Abraham tiempo daá ñoo.

6 Ta nj ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñání na xí'ín de'e díko na kakuu na tukú kandeí nda'í iin ka ñoo. Ta kaño'o na tixi ndá'a na ñoo ñoo, ta kendava'a na xí'ín ná noo komi ciento kua.

7 Ta nj kaa ta'ani Ndios di'a: “Ta yu'u kúu na keyiko sa'a na ñoo, na kendúsa xí'ín ñayuu ña kechóon na noo ná. Tá nj ndi'i, dá kankuei ñayuu kii na kandeí na noñó'o yó'o, ta yó'o kandaño'o na yu'u.”

8 'Tá nj ndi'i, dá nj kandoo Ndios xí'ín Abraham ña ta'anda ñij ná xí'ín ndidaá de'e na, ta ñoo kjan ná'a ña nj xí'o Ndios to'on na noo ná. Sa'a ñoo, tá nj sa io de'e Abraham nj sa naní Isaac, dá nj sa'anda na ñij xí tá nj xjno xi ona kuu. Dá tá nj sa io de'e Isaac nj sa naní Jacob, dá nj sa'anda ta'ani na ñij xí. Ta dión ta'ani nj kee Jacob xí'ín ndin uxj uu de'e yíi na, tá'an na nj sa kuu ndin uxj uu tatá sá'ano yo.

9 'Tído sa'a ña u'u ini tatá sá'ano yo, sa'a ñoo nj díko ná ñani ló'o na José noo taa Egipto. Tído nj sa io na Ndios xí'ín José,

10 ta nj chjndeé ñaa ná noo iin rá iin tandó'o ni sa ndo'o na. Ta nj kemánj ñaa ná, ta nj xí'o na ñaxintónj ndichí noo ná tá nj sa iin na noo Faraón, tá kúu rey Egipto. Dá nj xí'o ra choon ká'ano noo ná ña dándáki na Egipto, xí'ín ve'e mií rey ñoo.

11 'Dá nj kasáa tama iin nií kúu kuendá Egipto xí'ín Canaán. Ta nj ndo'o nda'o nio ndidaá ñayuu. Sa'a ñoo ko ní ni'j na sá'ano ve'e yó ña kei ná.

12 Tá nj ni'j to'on Jacob ña ió tirio chí Egipto di'a, dá nj t'anda'a ná de'e na, na sa kuu tatá sá'ano yo, nj sa'an na Egipto. Ta ña yó'o nj sa kuu ta'ándá mií noo nj sa'an na.

13 Dá tá nj sa'an na ta'ándá kúu uu, nda daá, dá nj kasto'on José xí'ín ñani na ndá yoo kúu ná. Dá nj kandaá ta'ani ini Faraón ndeí nj kixi José, ta ndá yoo kúu na ve'e na.

14 Dá nj sa'anda José choon noo ñani na ña ná no'o na nakuaka na tatá na Jacob xí'ín ndidaá kúu na ve'e na, dá ná kasaa na Egipto. Ta nj sa kúu ná onj diko sa'on ñayuu.

15 'Ta dión nj kuu. Dá nj kasáa Jacob xí'ín ndidaá na ve'e na kandeí na Egipto. Ta ñoo

nj sa io Jacob nda noo ni xi'i na. Ta ñoo ta'ani ni xi'i tatá sá'ano yo.

16 Tido ni sa'an na ñoo yo ni dandúxi na lásá na iin ñoo nani Siquem ini iin káo, ña ni xiin Abraham noo de'e iin ta ñoo Siquem ni sa nani Hamor.

17 Dá tá sa kua'an xinkoo to'on ni xi'o Ndios noo Abraham, kúu sa ni ndukuá'a nda'o na ve'e yó ndéi Egipto,

18 nda rá ni kasá'a dándáki iin ka rey Egipto. Ta ko ná'a ta'on ra sa'á ña va'a ni kee José ñoo ñoo.

19 Sa'á ñoo ni kasá'a rá danda'i ra na sá'ano ve'e yo, ta ni kendava'a ra xí'in ná, ta ni kendúsa ra xí'in ná ña ná kata ndava'a na de'e yíi kuálí ná, ta dudu ni kaki, dá ná kuu xi.

20 Ta mií tein kuú dáá ñóo ni kaki Moisés. Ta ni sa kuu xi iin taleé ñóhí káa noo Ndios. Ta ni xito va ñaa na ve'e xi oni yoo.

21 Tido ni dakána ñaa ná táto'on ni ta'anda choon. Ta kúu mií de'e di'i Faraón ni ñaki'in ñaa. Ta ni ñakuá'ano ñaaán táto'on de'e miíán.

22 Ta kúu ni ñakuá'a Moisés ndidaá ña ndichí ñakuá'a na Egipto. Ta ndichí na xí'in to'on ká'an na, ta kándéé ná kée na ndá choon kúu mií vá.

23 Tá ni xinkoo Moisés uy diko kuia, dá ni chikaq ini na ko'on na koto ni'ini na na ñoo na, na Israel ndéi Egipto.

24 Dá tá ni xini Moisés ña kéndava'a iin ra Egipto xí'in iin ta ñoo na, dá ni chindeé ñaa ná. Kúu ni sa'áni vá ñaa ná sa'á ña ni kendava'a ra xí'in iin ra ñoo na.

25 Chi ni ka'an ná ña kandaq ini na ñoo na ña mií Ndios kúu na ni xaxi ñaa kua'an na chindeé ñaa ná, dá kankuei na tixi ndá'a ra ñoo ñoo. Tido ko ní kandaq ta'on ini na ñoo na ña dión kián.

26 Tá ni kasandaá iin ka kuú, dá ni xini Moisés ña ndéi uy taq Israel naá tá'an mií rá. Dá ni ka'an ná nachindei va'a ñaa ná, chi ni kaa na xí'in rá: "Iin ñani kúu vá ndo'ó. ¿Ndiva'a dár'u'u tá'an ndó?", kaá na.

27 Dá ni chituu taq kéndava'a xí'in ñani ra ñoo noo ká'an Moisés. Dá ni kaa ra xí'in ná: "¿Ndá yoo ni chikani yo'ó kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin taq keyíko sa'á ndu'u'?

28 ¿Á kónj ta'ani yo'ó ka'ánoon yu'u táto'on ni keeón ni sa'ánoon iin ta Egipto koni?", kaá ra xí'in ná.

29 Tá ni seido'o Moisés ña ni ka'an ra dión, kúu ni xino na kua'an xiká ná nda noo nani Madián. Ta ñoo ni sa io na nj sa kuu na iin ta tukú. Ta ñoo ta'ani nj sa io uy de'e na.

30 Dá tá ni va'a uy diko ka kuia, dá ni na'a noo iin ángel tein ño'ó ita kankuei tein iin yitó táka ló'o iin noo kúu noño'ó ichi sa'a yúku nani Sinaí.

31 Ta kúu ni naá vá ini Moisés tá ni xini na ña dión kúu. Dá ni natuu yati na kande'e va'a na. Ta kúu ñoo ni seido'o na ni ka'an tachi sato'o yo Ndios:

32 "Yu'u kúu Ndios, na ni sa ndaño'o na sá'ano ve'ón, chi yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u kúu Ndios noo Jacob", kaá Ndios xí'in ná. Ta ni kasá'a ndéi Moisés ña ni yu'u na. Ta kúu ko ni xi'o ndee ka ini na kande'e ná.

33 Dá ni kaa sato'o yo Ndios xí'in ná: "Ta'ó ndisa ño'ó sa'on, chi ño'ó i i kián sejin ni'ínón xaan.

34 Miían ndaa kuiti kián xini yu'u ña nda'i nda'o ndó'o níq ñayuu ndéi na Egipto. Ta miían ndaa seido'i ña nda'i nda'o ndéi'j na. Sa'á ñoo ni kasáaí dákaai na. Ta viti nakij yati cháa ka, chi tanda'a yu'u yo'ó ko'on ñoo Egipto", kaá Ndios xí'in Moisés.

35 Ta Moisés yó'o kúu na sa ni kuño'ó vá ñayuu ñoo, chi di'a ni kaa na xí'in ná: "¿Ndá yoo ni chikani yo'ó ña kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin na keyíko sa'á ndu'u'?", kaá na. Tido mií Ndios kúu na ni tanda'a Moisés ña kakuu na iin na sa'ándá choon, ta kakuu na iin na dákaí ñayuu ñoo xí'in ndá'a ángel, tá'an na ni na'a noo tein yitó táka ló'o ñoo.

36 Chi Moisés yó'o kúu na ni taó xoo na sá'ano ñoo yo Egipto, chi kua'á nda'o ña ndato xí'in ña ná'ano ni kee na noo na Egipto. Ta ni sa'anda dao na taño'o nani Taño'o Kuá'á. Ta sa kee ta'ani na ña ná'ano tein uy diko kuia noo kúu noño'ó ichi.

37 Ta mií Moisés yó'o kúu na ni ka'an di'a xí'in na Israel: "Ta mií sato'o yo Ndios kúu na ki'o ña kana iin profeta tein mií ndó, dá kasto'on ná xí'in ndó to'on ni ka'an mií Ndios xí'in ná, táto'on ki'o kée yu'u. Ta kueidó'o ndó ndidaá kúu ña ka'an na xí'in ndó."

38 Tá Moisés yó'o kúu na ni sa kaa tein na sá'ano ve'e yó noo kúu noño'ó ichi ñoo, ta ni ndató'ón ná xí'in ángel ni kii noo Ndios dinj yúku nani Sinaí. Ta ñoo ni ni'j ná to'on Ndios, ña xi'o ña kataki yo. Dá ni xi'o naan noo na sá'ano ve'á, dá ni naya'an noo yóo.

39 Tido ko ní xín ta'on na sá'ano ve'á kueidó'o na ña ká'an Moisés, ta ni kuño'ó ñaa ná. Ta ño'ó ini na nandio kuéi na ñoo Egipto.

40 Sa'á ñoo ni kaa na xí'in Aarón: "Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'o Egipto, chi xini ndí kián ni ndo'o Moisés, tá'an na ni taó yó Egipto, dá vei yó yó'o."

41 Dá ni kava'a ñayuu ñoo iin yoko kaa táto'on kaa iin chikerró. Dá ni doko ná kiti ndáka na noqan, ta ni sa ndei dij ná ni keká'ano na yoko, ña ni kava'a na xí'in ndá'a mií ná.

42 Sa'á ñoo ni dayáa ndá'a ñaa Ndios, ta ni ñaki'o ñaa ná noo ña kini. Sa'á ñoo ni

kasá'a ná ndáño'o na tiñoo ñó'o induú, chi di'a kua'an ña ni taa iin profeta sa'a ña ni ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndéi Israel,

¿á noo yú'u va ni doko ndo'ó kítí ndáka ndó tein uu díko kuia ni sa ndei ndó noño'ó íchí ñoo?

43 Koo, di'a ni doko ndo rí noó yoko, chi ni sa ne'e ndó ve'e ño'o ñíi kuendá yoko nani Moloc

xí'in iin ka ve'e ño'o kuendá yoko kúu tiñoo nani Refán.

Ta ña yó'o kúu ña ni kava'a ndó xí'in ndá'a mií ndó, dá ni sa ndaño'o ndóan.

Ta sa'a ña ni kee ndó dión, sa'a ñoó tanda'a yu'u ndo'ó ko'on xiká cháá ka ndo o duú ñoo Babilonia.

Dión kaá to'on ni taa profeta.

44 Ta sa komí na sa'ano ve'e yó ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñíi, tá'an ña ná'a ña ió Ndios xí'in ná, nani ni sa ndei na noño'ó íchí ñoo. Ta ve'e ño'o yó'o kían káa táto'on kí'o ni sa'anda Ndios choon, chi ni kava'an táto'on kí'o káa rá ió ña ni na'a Ndios noo Moisés dinj yúku.

45 Dá ni natiin de'e na sa'ano ve'e yó ve'e ño'o yó'o. Ta né'e naan ni sa'a na xí'in José noño'ó na tukú. Dá ni kandeé ná ni keña'a na ñó'o yó'o, chi mií Ndios ni taó ñayuu ni sa ndei yó'o kua'an na. Ta kí'o dión ni sa kíán ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñíi nda tiempo ni sa dandáki rey David.

46 Ta na yó'o kúu na ni natiin kuá'a ña manj noo Ndios, sa'a ñoó ni xiká na ña kían kava'a na iin ve'e ño'o náoo noo keká'ano ñayuu Ndios, na ni sa ndaño'o tatá sa'ano yo Jacob.

47 Tído rey Salomón, na sa kuu de'e rey David, noón kúu na ni kava'a iin ve'e ño'o náoo.

48 Tído na kómí ndidaá choon ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taa, chi iin profeta ni taa ña ni kaa Ndios di'a:

49 Induú va kúu noo ió yu'u dándakii, ta noño'ó yó'o kúu noo ndíta sa'i.

Sa'a ñoó, ¿ndi koo ví ve'e kava'a ndó koo yu'u, ká'an ndó?, kaá sato'o yo Ndios. Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó noo kooi nani'i ndéi, ká'an ndó?

50 ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií va yu'u kúu na ni kava'a ndidaá kúu ña'a ió ñayuu yó'o?

Dión kaá sato'o yo Ndios —kaá Esteban.

51 Dá ni kaa ta'ani Esteban xí'in taa ñoo:

—Tído ndee nda'o to'on ndó, ta káxi nda'o níoo ndo, ta na dó'ó nda'o kúu ndó. Daá kuití vá ko kóni ndo kee ndó ña kóni Espíritu iñ Ndios, chi táto'on kí'o ni sa kee na sa'ano ve'e ndó, kí'o dión kee iñ va ndó.

52 Chi, ¿ndi káa iin profeta ko ní kéndava'a na sa'ano ve'e ndó xí'in? Ni sa'ani ná ndidaá profeta, na ni sa ka'an ña kii iin na ndaa noo Ndios. Ta miñan ndaa ni xixi na, tído ni

nakí'o ñaa ndó noo ndá'a ta kini, ta ni sa'ani ñaa ndó.

53 Ta va'ará ni natiin túu ndó ley Ndios noo ángel ni kii induú, tído ko ní seíd'o ta'on ndóan.

Di'a ni kuu tá ni xi'i Esteban

54 Tá ni seíd'o taa né'e choon to'on yó'o, kúu ni karyú nda'o ra, ta ni chichi tá'an no'o ra, chi ni xido nda'o ini ra sa'a ña ni ka'an Esteban.

55 Tído ni nakutí Esteban xí'in Espíritu iñ Ndios. Ta ni sa nde'e ná chi induú. Ta ni xini na ña ndato oon ví náye'e ndaa noo ió Ndios, ta iñ Jesús xoo kuá'a na.

56 Dá ni kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chi ndé'i ña nóno induú káa. Ta na ni nduu taa ñayuu yó'o iin na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá na.

57 Ta kúu ni sadi ndidaá taa ndéi ñoo do'o ra. Ta kúu ni'í nda'o ni kasá'a káyu'u rá. Dá ni ndao ni'ini ra ni tiin ra Esteban.

58 Dá ni taó ñaa rá nda yu'u ñoo, dá ka'ani ñaa rá xí'in yuu. Ta ra chínóo kuachi Esteban ni chindei ra dá'on rá noo iin tayii nani Saulo.

59 Ta xí'in tein kóon ñaa rá yuu, kúu ni kasá'a Esteban ká'an na xí'in Ndios, ta kaá na:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní níoi.

60 Dá ni sa kuíjn xití ná. Ta kúu ni'í nda'o ni kayu'u ná, ta kaá na:

—Tatá Jesús, o sa kékuendá ní kuachi yá'a taa yó'o kee ra xí'in yu'u —kaá na.

Dá tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ví ni xi'i na.

8

Di'a ni kuu tá ni kasá'a Saulo kéndava'a ra xí'in na kúu kuendá Jesús

1 Ta ni nata'an va ini Saulo ñoo ña ni sa'ani rá Esteban. Ta mií kuu dáa ñoo ni kasá'a kéndava'a ñayuu xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén. Sa'a ñoó ni xita noo ndi'i na kua'an na kande'i na dao ka ñoo ño'o chí kuendá Judea di'a xí'in kuendá Samaria. Ta sava'a na kúu apóstol va ni kandqo ndéi ñoo Jerusalén.

2 Tído ndéi dao ka taa ndíta ndaa noo Ndios, ta roón kúu ra ni sa'an ni dandúxi Esteban. Ta nda'i ni saki ra sa'a ná.

3 Ta tein kuu dáa ñoo ni kasá'a Saulo kéndava'a ra xí'in na kúu kuendá Jesús. Kúu ni xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó ra tá xí'in ña'a, ta ñó'o ñaa rá kua'an na ve'e ka.

Di'a ni kuu tá ni dan'a Felipe to'on va'a Jesús chí kuendá Samaria

4 Ta ñayuu ni kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noón kúu na ni kasá'a dána'a to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ndidaá kúu xián noo ni kí'in na kua'an na.

5 Dá n̄ ki'in ta'ani iin t̄a naní Felipe kua'an r̄a iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta n̄ kasá'á rá kásto'on ra xí'in ñayuu sa'a Cristo, na dákaki ñáá.

6 Ta n̄ nat̄aka kua'á ñayuu. Ta ndino'o ini na n̄ seidó'o na ña n̄ daná'a Felipe, ch̄i n̄ xini na ndidaá ña'a ndato n̄ kee ra.

7 Ch̄i kua'á nda'o ñayuu ñó'o espíritu kini n̄ nduv̄a'a, ta n̄ i' nda'o n̄ kayu'u espíritu kini ñóo, dá n̄ kankuei ña kua'an ini na. Ta kua'á ñayuu n̄ nat̄i sa'a xí'in na k̄o k̄u kaka va'a n̄ nduv̄a'a.

8 Sa'a ñoo n̄ kad̄ij nda'o ini ñayuu ndéi ñóo.

9 Ta ñoo ñoo ió ta'ani iin t̄a naní Simón, ta sa na'á vá xionoo ra kétadi r̄a xí'in na ñoo ñóo. Ta danda'í r̄a ñayuu ndéi ñóo, ch̄i k̄ee ra mií rá ña kúu rá iin t̄a ndaya'í.

10 Ta ndidaá ñayuu seidó'o va'a ña ká'an r̄a, nda na kuálí cháá k̄a xí'in nda na sá'ano cháá k̄a, ta kaá na ña mií Ndios n̄ x̄i'o choon ká'ano ñoo noo rá.

11 Ta kándisa ñayuu ñoo ña ká'an r̄a, ch̄i sa na'á nda'o xionoo ra danda'í ñáá rá xí'in ña t̄adi k̄ee ra.

12 Tido tá n̄ daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a ndi koo ndu'u na t̄ixi ndá'a Ndios, kúu n̄ kandisa naan, ta n̄ kandisa ta'ani na ña n̄ daná'a r̄a sa'a Jesucristo. Sa'a ñoo kua'á nda'o t̄a xí'in ñá'a n̄ sodo ndúta.

13 Ta kúu n̄ kandisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá n̄ ndi'í n̄ sodo ndúta rá, kúu n̄ kasá'á rá xionoo ra xí'in Felipe. Ta kúu naá vá iní r̄a xini r̄a ña ndato xí'in ña na'ano k̄ee Felipe.

14 Tá n̄ ni'j tó'on na kúu apóstol ndéi ñoo Jerusalén ña kua'á ñayuu ndéi kuendá Samaria n̄ kandisa to'on Ndios, dá n̄ t̄anda'á ná Pedro xí'in Juan kua'an na ñoo.

15 Dá tá n̄ saa na ñoo ñoo, dá n̄ xik̄a na ña man̄i noo Ndios sa'a ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espiritu ī Ndios,

16 ch̄i ni iin tó'on ná k̄o ñá'a natiin Espiritu ī Ndios, ch̄i n̄ sodo ndúta óon va na xí'in kuu Jesús.

17 Dá n̄ ch̄inoo Pedro xí'in Juan ndá'a ná din̄i ñayuu n̄ kandisa ñoo, ta kúu n̄ natiin na Espiritu ī Ndios.

18 Tá n̄ xini Simón ña n̄ natiin ñayuu ñoo Espiritu ī Ndios tá n̄ ch̄inoo apóstol ñoo ndá'a ná din̄i ná, dá n̄ ka'an rá k̄i'o ra dj'ón noo ná,

19 ch̄i n̄ kaa r̄a:

—D̄j̄k̄o ta'ani ndo'ó choon né'e ndó xaḡn noo yu'u. Dá k̄ian, tá ná ch̄inoo yu'u ndá'í din̄i ndi ndáa mií ñayuu, ta kúu ná natiin ta'ani na Espiritu ī Ndios —kaá Simón.

20 Dá n̄ kaa Pedro xí'in rá:

—Kua'an yo'ó naá nduúḡn xí'in dj'ón xaḡn, ch̄i ká'an yo'ó ña xí'in dj'ón kuu kuiiḡn ña x̄i'o oon Ndios noḡ ñayuu.

21 Ni lú'u ví kuendá yo'ó, ni tá'í yo'ó k̄o noḡ choon k̄ee ndu'u yo'ó ch̄i k̄o iin ndaa ta'on n̄im̄on noḡ Ndios.

22 Kua'an nandikó inḡn sa'a ña kini k̄eeón xaḡn. Ta kuei nda'í noḡ Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini na sa'a kuachi nákani inḡn xaḡn.

23 Ch̄i kátóni ini yu'u ña n̄ ch̄iti yo'ó xí'in ña u'u inḡn. Ta ndadi toon yo'ó nákaaḡn t̄ixi ndá'a ña kini —kaá na.

24 Dá n̄ kaa Simón:

—Kuei nda'í ndo noḡ sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'í tá'an ña kaá ndo v̄ei ndo'í —kaá rá.

25 Dá tá n̄ ndi'í n̄ daná'a Pedro xí'in Juan noḡ ñayuu ñoo sa'a to'on va'a Ndios, dá n̄ ki'in na íchi kua'an na xí'in Felipe. Dá n̄ kasá'á ná dána'a na to'on va'a ñoo noḡ ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñó'o chí kuendá Samaria ñoo. Tá n̄ ndi'í, dá n̄ nandio kuéi na n̄ nasáa na ñoo Jerusalén.

Di'a n̄ kuu tá n̄ daná'a Felipe sa'a to'on va'a Jesús noḡ iin t̄a n̄ kii naciḡn Etiopía

26 Tá n̄ ndi'í yo'ó, dá n̄ ka'an iin ángel n̄ kii noḡ sato'o yo Ndios xí'in Felipe:

—Ndakuijn, ta ki'in íchi ña kua'an chí sur Jerusalén di'a, ña kua'an nda ñoo Gaza. Ta íchi ñoo k̄ian yá'a kua'an noḡ kúu noḡ'ó íchi —kaá ná.

27 Dá n̄ ndakuin Felipe. Dá n̄ kee ra kua'an r̄a. Ta kúu íchi noḡ kua'an r̄a ñoo n̄ naki'in tá'an ra xí'in iin t̄a naciḡn Etiopía. Ta kúu rá iin t̄a o kúu kandeí de'e. Ta kúu rá iin t̄a k̄echoon noḡ iin ñá'a naní Candace, ña kúu reina naciḡn Etiopía, ch̄i né'e va'a ra dj'óan. Ta n̄ sa'an r̄a ñoo Jerusalén n̄ sa ndaḡ'o ra Ndios.

28 Ta kúu n̄ nandio k̄oo ra kua'an no'ó rá. Ta ió r̄a noḡ carreta, kiró ñó'o kuéi. Ta ká'í ra tuti n̄ taa profeta Isaías.

29 Dá n̄ kaa Espiritu ī Ndios xí'in Felipe:

—Natuu yati kua'an n̄'ḡn carreta káa —kaá ná.

30 Dá n̄ kankono Felipe n̄ natuu yati ra noḡ kua'an r̄a. Kúu n̄ seid̄o'o ra ña ká'í t̄a ñoo noḡ tuti n̄ taa profeta Isaías. Dá n̄ ndato'ón ñáá Felipe:

—¿Á kátóni ini ní ndí kóni kaa ña ká'í ní xaḡn?

31 Dá n̄ kaa t̄a ñoo:

—¿Ndi kee yu'u kandaḡ inij ña ká'an tá k̄o iin ta'on nakani xí'in yu'u?

Dá n̄ ka'an r̄a xí'in Felipe ña ná kaa ra noḡ carreta, ta ná kak̄o dáó rá xí'in rá.

32 Ta ká'í ra tuti ī Ndios noḡ ká'an di'a:

Táto'on k̄i'o ndáka ra iin léko kua'an r̄i noḡ t̄a sa'aní r̄i, k̄i'o diḡn n̄ kee ra xí'in ná.

Táto'on k̄i'o t̄adi iin léko dátá r̄i, k̄i'o diḡn n̄ kee na,

chị ni iin tó'ón to'on kọ ní ká'an nà chindeé ná mií ná.

33 Ta nị kenóo ñaa ɽa, ta kọ iin ta'on ní kẹyíko ndaa sa'a ná.

Sa'a ñóó, ɽnda yoo kuu nakani sa'a de'e na? Chị nị sa'ani ñaa ñayuu, dá ná o kóo kà nà ñayuu yó'o.

34 Dá nị ndato'ón ɽa ñoo Felipe, ta kaá ɽa: —Kee ní ña manị nakani ní xí'in yu'u.

ɽNda sa'a nị ka'an profeta yó'o? ɽÁ nị ka'an nà sa'a mií ná, o nị ka'an nà sa'a iin kà ɽa?

35 Dá nị nakani Felipe ndi kóni kaa to'on kaa noo tuti ij yó'o. Xí'in sa'a to'on yó'o, dá nị kasá'a rá dána'a ɽa noo rá sa'a to'on va'a Jesús.

36 Dá nị sa'a ɽa iin xían noo ñó'o ɽakuij noo ya'a ra kua'an ɽa ñoo. Dá nị kaa ɽa Etiopía ñoo xí'in Felipe:

—Yó'o ñó'o takuij. ɽÁ o kúu ta'on kodo nduta yu'u yó'o?

37 Dá nị kaa Felipe xí'in ɽa:

—Tá kandeé ini ní Jesús xí'in ndinoo ini ní o, dá kían kuu va.

Dá nị kaa ɽa ñoo:

—Kándisai ña Jesucristo kúu de'e Ndios —kaá ɽa.

38 Dá nị sa'anda ɽa choon ña ná kakuujin carreta ñoo. Dá nị noo ndi nduú ɽa noo ñó'o ɽakuij ñoo. Dá nị dakódo nduta ñaa Felipe.

39 Tá nị ndi'i nị kankuei ra noo takuij ñoo, ta kúu nị ndaño'ó ni'ini va Felipe nị kee Espiritu sato'o yo Ndios. Ta kúu kọ ní xini kà ñaa ɽa ñoo. Ta kádi nị nda' o ini ɽa kua'an ɽa íchi ñoo.

40 Kúu nị kasandaá Felipe iin ñoo nani Azoto. Ta nị ya'a ra iin rá iin ñoo sá xika ra kua'an ɽa, ta sá kásto'on ɽa xí'in ñayuu ñoo sa'a to'on va'a Jesús kua'an ɽa. Dá nị sa'a ɽa ñoo nani Cesarea.

9

Di'a nị kuu tá nị nduu Saulo kuenda Jesús

1 Ta ká'an ij va Saulo ña ka'ani rá nà kúu kuenda sato'o yo Jesús. Kúu nị sa'an ɽa noo nákaa ɽa duti mií noó.

2 Dá nị xika ɽa ña k'i'o ra tuti kane'e ra ko'on ɽa ve'e noo nátaa nà Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti ñoo ká'an ña kómí rá choon tiin ra ɽa xí'in ña'á ndiko íchi Jesús ko'on nà ve'e kaa ñoo Jerusalén.

3 Dá nị kee ra kua'an ɽa ñoo Damasco ñoo. Tido tá nị kasandaá yati ra ñoo ñoo, kúu iin kuiti va nị naye'e ndaa noo kua'an ɽa nị kee iin ñó'o nị kii induú.

4 Ta kúu nị kankao va ra noño'ó. Dá nị seido'o ra táj nị ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo. ɽNdiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'in yu'u?

5 Dá nị ndato'ón ñaa ɽa: —ɽNda yoo kúu mií ní, tatá? Dá nị kaa nà:

—Yu'u kúu Jesús, nà xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón. Tido kéeón xí'in miíón táto'on k'i'o kée iin chee tá chísá'a rí dinj karochá, ta dár'u'u rj mií rí.

6 Ta kúu nda ndéi nino oon va Saulo chị nị yu'ú ɽa, dá kaá ɽa:

—ɽNdi kían keei kóni ní, tatá?

Dá nị kaa Jesús xí'in ɽa:

—Ndakuujin ndichi, ta kua'an ku'u ñoo ká'ano káa, dá káa ná kasto'on na xí'ón ndi kían kánian keeón —kaá nà.

7 Ta ɽa kua'an xí'in Saulo ñoo, kúu nị naá va ini ɽa ndita ra, chị nị seido'o ta'ani ra nị ka'an iin ñayuu, tido kọ iin ta'on ní xini ɽa.

8 Dá nị ndakuujin ndichi Saulo. Tido tá nị ka'an rá kande'é rá, kọ ní kúu kà, chị nị kukuaa va ra. Dá nị naatin ndaa ñaa ɽa kua'an xí'in rá ñoo, dá ndáka ñaa rá nị sa'a ɽa ñoo Damasco.

9 Ta ñoo nị sa' io ɽa oni kuu. Ta kọ tóo noo rá, ta kọ ní sásá'an ra, ta kọ ní xí'i ra takuij.

10 Ta ñoo Damasco ñoo ió iin ɽa kúu kuenda Jesús nani Ananías. Ta nị na'a noo sato'o yo Jesús noo ná, ta nị kaa nà xí'in ná:

—jAnanías!

Dá nị kaa Ananías:

—Yó'o nákaa, tatá.

11 Dá nị kaa sato'o yo Jesús:

—Ndakuujin ndichi, ta kua'an kij kei nani kei Ndaa. Tá nị saoon ve'e iin ɽa nani Judas, dá ndato'ón sa'a iin ɽa nị káki ñoo Tarso nani Saulo, chị ñoo ió ɽa ká'an rá xí'in.

12 Chị nị x'i'oi ña nị xini ɽa iin ɽa nani Ananías, ta ku'u ra chinoo ra ndá'a rá dinj rá, dá ná natyu tuku noo rá.

13 Dá nị kaa Ananías:

—Tatá, kua'a nda'o ñayuu nákani xí'in yu'u sa'a ɽa ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra xí'in ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén.

14 Ta viti nị kasáa ɽa ñoo yo'ó. Ta né'e ra choon nị x'i'o ɽa duti saku'a ña tiin ra ndidaá kúu ñayuu nákoni ña kúu ní sato'o nà ko'on nà ve'e kaa.

15 Dá nị kaa sato'o yo Jesús:

—Kua'an, chị mií va yu'u nị kaxi ɽa ñoo ña kane'e ra to'in dána'a ɽa noo ñayuu kọ kúu na Israel, xí'in noo rey, xí'in noo nà Israel.

16 Ta ko'in dána'i noo rá ña kánian ndo'o nani ní o rá sa'a yú'u —kaá nà.

17 Dá nị kee Ananías kua'an nà. Dá nị sa'a nà ve'e noo ió Saulo, kúu nị ku'u na nị chinoo na ndá'a ná dinj rá. Dá nị kaa nà:

—Ñani Saulo, mií sato'o yo Jesús, nà nị na'a noo noo yo'ó íchi noo ve'in yo'ó, ngón kúu nà nị tanda'a yu'u veji, dá natyu nooon, ta nakutón xí'in Espiritu ij Ndios —kaá nà.

18 Ta kúu viti'ón di'a va nị kuei ña ndaa táto'on ndaa ta'j tyaká nduchí noó Saulo. Ta kúu nị natyu noo rá. Dá ví nị ndakuujin ndichi ɽa. Dá nị sa'an ɽa nị sodo nduta rá.

19 Dá tá nì ndi'i nì sasá'an ra, kúú nì naní'ì ndéé vá rá. Ta nì sà io rá dao kuú xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Dì'a nì kuu tá nì dána'a Saulo tɔ'on va'a Jesús ñoo Damasco

20 Ta nì ndi'i, dá nì kasá'á Saulo dána'a na sa'a Cristo Jesús ini ve'e noɔ náta na ña Israel ndéi ñoo ñoo, chí kaá na ña Jesús kúú de'e Ndios.

21 Ta kúú nì kasá'á naá vá ini ndidaá kúú ñayuu seidó'o na ña dána'a Saulo, ta kaá na:

—Á ɔ dúú ɔa káa kúú rá kéndava'a xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, á ɔ dúú rá káa ta'ani kúú ɔa nì kasáa yó'o tiin ra na kúú kuendá Jesús, ta kandaka ñaá rá ko'on rá nakì'o ra noɔ ndá'a ɔa dutì saku'a'a? —kaá na.

22 Tído ví'í ká ví nì ndundeé ini Saulo dána'a na sa'a Jesús, ta kɔ nì'í ɔa Israel ndéi ñoo Damasco ndí kían ka'an rá xí'ín Saulo, dá chí nì xí'o na ña nì kandaá ini rá ña miían ndaɔ ndisa Jesús kúú Cristo, na dáka'ki ñaá.

23 Kúú sá kuá'á ndá'o kuú nì ya'a, dá nì kandɔo ɔa Israel ña ka'ání rá Saulo.

24 Tído nì nì'í tó'on na sá'á ña nì kandɔo ra kee ra. Ta ndúú ñoo ndéi ra ndátí ra keta na ye'é noɔ konduu na ña ñoo Damasco, dá ka'ání ñaá rá, ká'án rá.

25 Sá'á ñoo tá nì kuaá, dá nì danóo na kúú kuendá Jesús Saulo ini iin tɔyiká ka'ano satá náɔ ndadí ñoo ñoo. Dá nì kee na kua'an na.

Dì'a nì kuu tá nì saɔ Saulo ñoo Jerusalén

26 Dá tá nì sá Saulo ñoo Jerusalén, dá nì ka'án ná naki'in tá'an na xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'ú xini ñaá, chí kɔ kándia na ña miían ndaɔ nì nduu Saulo kuendá Jesús.

27 Dá nì kee Bernabé ndáka ñaá ná kua'an na noɔ ndéi na kúú apóstol. Dá nì nakani na ña nì xini Saulo sato'o yo Jesús íchi kua'an ñoo Damasco. Ta nì nakani ta'ani na ña nì ka'an Jesús xí'ín ná íchi ñoo. Ta nì kastɔ'on ta'ani na xí'ín ñayuu ñoo ña kɔ nì yu'ú ta'on Saulo dána'a na sa'a Jesús noɔ ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo.

28 Dá nì kandɔo Saulo nì sá io na xí'ín apóstol ñoo Jerusalén. Ta sá xionoo na xí'ín ná.

29 Ta kɔ yu'ú ta'on Saulo kanoo na kastɔ'on na xí'ín ñayuu sa'a sato'o yo Jesús. Ta dándichi tá'an na xí'ín ɔa Israel ká'an yú'u griego. Tído ka'ání vá ñaá rá kóni rá.

30 Dá tá nì katóni ini dao ká na kúú kuendá Jesús ña kì'o dión kóni rá kee ra, dá nì kee na ndáka na Saulo kua'an na ndá ñoo Cesarea. Ta ñoo nì tãnda'á ñaá ná kua'an nó'o ná ñoo Tarso.

31 Ta kúú ndéi va'a va ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin ní kúú kuendá Judea, xí'ín Galilea, xí'ín Samaria. Ta sá'ano cháá ká na kua'an na xí'ín tɔ'on Ndios. Ta yu'ú

nìɔ ná sato'o yo Ndios. Ta nì ndukua'a ná, ta nì sisa cháá ká na xí'ín ña kándisa na kee Espíritu iñ Ndios.

Dì'a nì kuu tá nì nduva'a iin ɔa nani Eneas

32 Ta noɔ xionoo Pedro xito ni'ini na ndidaá na kúú ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúú ñoo nì kasandaá na noɔ ndéi na kúú kuendá Jesús ñoo nani Lida.

33 Ta ñoo nì naní'ì ná iin ɔa nani Eneas. Ta sá io ona va kua kánduu rá noɔ xito, chí nì natí sa'a rá.

34 Dá nì kaa Pedro xí'ín rá:

—Eneas, Jesucristo kúú na nduva'a yo'o. Ndakuin ndichi, ta natuu xiton.

Ta kúú nì ñakuin ndichi rá.

35 Tá nì xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xí'ín ñoo nani Sarón ña nì nduva'a ɔa kú'u ñoo, kúú nì nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Dì'a nì kuu tá nì nataki iin ña'a nani Dorcas

36 Ta ñoo nani Jope ió iin ña'a kúú kuendá Jesús nani Tabita. Ta xí'ín tɔ'on griego nanián Dorcas. Ta kúú kuá'á ndá'o ña va'a sá keeán, chí sá chindeéán ñayuu kúnda'í.

37 Ta tein kuú dáá ñoo nì kasá'á kú'an. Ta kúú nì xí'í vaan. Dá tá nì ndi'i nì nakata na ñijan, dá nì chindú'u ñaá ná ini ve'e kúú uu kánóo nino.

38 Ta yati né'e tá'an ñoo Jope ñoo xí'ín ñoo Lida. Kúú nì kandaá ini na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ña ió Pedro ñoo Lida. Sá'á ñoo nì tãnda'á ná uu ɔa kua'an rá kuaka ñaá rá. Tá nì saɔ rá noɔ ió na, dá nì seí nda'í rá noɔ ná, ta kaá rá:

—Á ko'on nì xí'ín ndu'u vití'ón ní? —kaá rá.

39 Dá nì kee Pedro kua'an na xí'ín rá. Dá tá nì saɔ na ñoo Jope, dá nì kee ñayuu ñoo ndáka ñaá ná kua'an na ve'e noɔ kánduu ndii nani Dorcas ñoo. Ta kúú kuá'á ndá'o na kuáan nì kaɔ noo satá Pedro, ta ndéi'í na ndéi na sá'á ndii ñoo. Ta dána'a na dá'on xí'ín do'on nì sá kava'aan tá nì sá takian noɔ Pedro.

40 Dá nì taó ndi'i Pedro ndidaá kúú ñayuu ndéi ini ve'e ñoo. Dá ví nì sá kuin xiti ná, ta nì ka'an na xí'ín Ndios. Dá nì sá ndé'e ná noɔ kánduu ndii ñoo. Dá nì kaa na:

—Tabita, ndakoo —kaá na.

Ta kúú nì nda'e'e váan. Dá tá nì xinian Pedro, kúú nì ndakooán ióan.

41 Dá nì tiin Pedro ndá'an. Dá nì naçhikani ndichi ñaá ná. Dá nì nakana na ndidaá na kúú ñayuu Ndios xí'ín na kuáan ñoo ini ve'e ñoo. Dá nì çhikani takí ñaá ná noɔ ná.

42 Dá tá nì kandaá ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñoo ña nì natakian, kúú kuá'á ndá'o na nì kándisa sato'o yo Jesús.

43 Ta kúú kua'á ka va kuu ni kando Pedro ñoo Jope ni sa io na ve'e iin taa sa nduvii ñii kiti nani Simón.

10

Di'a ni kuu tá ni na'a noo iin ángel noo iin taa nani Cornelio

1 Ta ñoo Cesarea ió iin taa nani Cornelio. Ta dándaki ra iin ciento soldado, ra kúú iin ta'ándá nani, ra Italiano.

2 Ta ndáño'o ra Ndios, ta yu'ú ni'ini ñaa rá xí'in ndidaa na ve'e ra. Ta kua'a dij'on xí'o ra chindee rá ñayuu kúnda'í. Ta daa kuiti ká'an ra xí'in Ndios.

3 Ta iin kuu ni xini ra ña'a ndato ni kee Ndios táto'on ka onj sa'ini, chi ni xini túu ra iin ángel ni kii noo Ndios. Ta ni ku'u na noo nákaa ra. Dá ni kaa na:

—¡Cornelio!

4 Tá ni sa nde'e va'a Cornelio ángel ñoo, kúú ni yu'ú nda'o ra. Dá ni ndato'on ñaa rá:

—¿Ndí kían kóni ní, tatá?

Dá ni kaa ángel ñoo:

—Náta'an ini Ndios seídó'o na ña xíqon noo ná, ta náta'an ta'ani ini na sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'í.

5 Ta viti tanda'a dao taa ná ko'on ra ñoo Jope kuaka ra iin taa nani Simón kandaka ra kasaá ra. Ta tá yó'o nani ta'ani Pedro.

6 Ta ió na ve'e iin ka taa nani Simón, tá'an ra ndúvii ñii kiti. Ta iin ve'e ra yati yu'ú taño'o. Ta noon kúú na kast'on xí'on ndí kían kánian keeón —kaá ángel ñoo.

7 Dá ni kee ángel ñoo kua'an na. Dá ni kana Cornelio uu taa kéchóon noo rá xí'in iin soldado, tá'an ra ndáño'o ta'ani Ndios taki. Ta kándée ini Cornelio ñoo taa yó'o.

8 Dá ni nakani ndi'i ra xí'in taa yó'o ña ni ka'an ángel ñoo xí'in rá. Dá ni tanda'a ñaa rá kua'an ra ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

Di'a ni kuu tá ni xini Pedro iin ña'a ndato ni kee Ndios

9 Ta iin ka kuu, tá sa kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñoo, kúú ni kaa Pedro dinj vé'e ka'an na xí'in Ndios, ta kían táto'on dao nduu.

10 Ta ni kixian ni kuiko nda'o na. Ta sa kasá'an va na kóni na. Ta xian nani kénduu na ve'e ñoo ña'a kasá'an na, ta kúú ni xini túu na iin ña'a ndato ni kee Ndios.

11 Chi ni xini na ni nono induú. Ta ni xini na konoo iin ña'a vei ña, ta káaan táto'on káa iin dá'on ká'ano. Ta ndiko tá'an ndin komj titoán. Ta ni naxinoan nda noño'o.

12 Ta kúú ini dá'on ñoo ño'o ndidaa kúú kiti komj sa'a, ta ño'o ta'ani kiri xika tixi, xí'in ndidaa ka ni laa.

13 Dá ni seido'o Pedro tachj iin na ni ka'an, ta kaá na di'a:

—Pedro, nakuijn ndichi. Ta ka'áni kiti xaán, ta kason ri.

14 Dá ni kaa Pedro:

—Koó, tatá, chi ko óon ta'on kei yu'u ña'a yako xí'in ña ko ió vii noo Ndios.

15 Dá ni kaa tuku tachj na ni ka'an ñoo xí'in ná:

—Tá'an ña ni nduvii Ndios, o sa chinani ta'on yo'áan ña kían ña yako.

16 Ta onj ta'ándá ni ka'an na dión xí'in Pedro. Dá ni nandio koo tuku dá'on ñoo kua'an nó'an induú.

17 Ta kúú xian ió Pedro nákanini ini na ndi kóni kaa ña ndato ni xini na ñoo, kúú sa ni saá va taa ni tanda'a Cornelio ve'e noo ió na, chi ni ndato'on rá na ñoo ñoo ndei kúú ve'e Simón. Ta kúú sa ni kasandaá ra ye'e ve'e ñoo.

18 Dá ni kasá'a ndato'on rá na ndei ve'e ñoo, dá ni kaa ra:

—¿Á ve'e yó'o ió iin taa nani Simón, taa ká'an xí'in ná Pedro? —kaá ra.

19 Ta nákanini ií va ini Pedro sa'a ña ni xini na, dá ni kaa Espiritu ií Ndios xí'in ná:

—Ni kasáa onj taa nándukú rá yó'o.

20 Ndakuijn, ta kua'an noo kii, ta o sa nákanini kuáchi inon ko'on xí'in rá, chi miío yu'u ni tanda'a rá ni kasáa ra —kaá na.

21 Dá ni noo Pedro, dá ni sa'an na noo ndita taa ni tanda'a Cornelio ñoo. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúú taa nándukú ndo'ó. ¿Ndá choon vei ndó?

22 Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Vei ndu choon iin taa nani Cornelio, tá'an na dándaki iin ciento soldado. Ta na yó'o kúú iin taa ndaa, ta ndáño'o na Ndios taki. Ta ká'an va'a ndidaa kúú na Israel sa'a ná. Ta ni natiin na choon noo iin ángel kéchóon noo Ndios ña kían kana na mií ní ña ko'on ní ve'e na, dá ná kueidó'o na ña kían kast'on ní xí'in ná —kaá taa ñoo.

23 Dá ni natiin va'a ñaa Pedro. Dá ni sa ndei ra ve'e ñoo ni kidj ra sakuáa daá ñoo. Tá ni tju noo iin ka kuu, dá ni kee Pedro xí'in dao ka taa kúú kuendá Jesús ndei ñoo Jope ñoo kua'an na xí'in ndin onj taa ñoo.

Di'a ni kuu tá ni saá Pedro ve'e Cornelio

24 Nda iin ka vi kuu, dá ni saá na ñoo nani Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndati ra kasaá Pedro ve'e ra. Ta ndei ta'ani ndidaa tá'an ra, xí'in na né'e tá'an va'a xí'in rá ni kana ra ñoo.

25 Dá tá ni saá Pedro ye'e ve'e ñoo, kúú ni keta Cornelio nakuaka ñaa rá. Ta kúú ni sa kuujn xiti rá noo ná, dá kandaño'o ñaa rá, ká'an rá.

26 Tido ni naxikani ndichi va ñaa Pedro, chi ni kaa na xí'in rá:

—Ndakuijn ndichi ní, chi taa xij'in va ní kúú yu'u.

27 Ta kúú ndátó'on Pedro xí'in rá ni ndu'u na ve'e ra. Dá ni xini na ña kua'a nda'o ñayuu ndei ndati ñaa.

28 *Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:*

—Sá ná'á vá mií ndó ña kò sóno ta'on ley ndu'u, na kúu ná Israel, ña naki'ín tá'an ndu ta ní ña natuu yati ndu xí'ín ñayuu kò kúu na Israel. Tido nì ñan'á Ndios nooí ña kò kánian chinani yu'u ní iin tó'ón ñayuu ña kúu ná ñayuu kò chóon, o ñayuu yako noo Ndios.

29 Sá'á ñoó, tá nì kana ndó yu'u vei, kò ní nákaní kuáchì ta'on inìj kixii. Ta viti ndátò'ín ndó'o, ñndá sa'a kíán nì kana ndó yu'u veii? —kaá na.

30 *Dá nì kaa Cornelio xí'ín ná:*

—Sá io komì kuu, táto'on mií hora viti, ióí né'e iíi. Kúu tá nì kasandaá kà onì nani ká'ín xí'ín Ndios, ta kúu iin ndakána vá nì sà kuíj in ña ñan'á dá'on ndato náye'e ndaa nooí.

31 *Dá nì kaa na xí'ín yu'u:* “Cornelio, sà nì sejdò'o Ndios ña nì xikòn noo ná, ta náta'an inì na sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'í.

32 Ta viti tanda'á dao ña ná kò'on ra ñoo ká'ano nani Jope kuaka ra iin ña nani Simón, ta ká'an xí'ín ná Pedro. Ta ió na ve'e iin ña nani Simón, tá'an ra ndúvii ñíj kítì. Ta iin ve'e ra yati yu'u ña'á. Dá ná kúu ná kastò'on na xí'ón ndí kían kánian keeón”, kaá ángel ñoo xí'ín yu'u.

33 Sá'á ñoó mií hora daá nì tanda'í ña yó'o kosaá ra kuaka ra mií kii ní. Ta kúu va'a va nì kee ní chì nì kasáa yachì ní. Ta viti kíán ndéi ndi'í ndu'u noo Ndios, dá kueidó'o ndu ndidaá to'on nì sa'anda Ndios noo ní ña kíán kastò'on ní xí'ín ndu'u —kaá ra xí'ín Pedro.

Di'a kua'an ña nì ñan'á Pedro sa'a Jesús noo ñayuu nì nataka ve'e Cornelio

34 *Dá nì kasá'á Pedro ká'an na xí'ín ñayuu ñoo:*

—Viti kíán kátóni va'a inìj ña kò káxi ta'on Ndios ñayuu, iin nóó kúu vá ná noo ná.

35 Ta náta'an inì na xini ná ñayuu ndéi ndi ndáa mií vá ñoo tá yu'u ní'ini ñaa ná, ta kée na ña ndaa.

36 Nì ká'an Ndios xí'ín na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na dándáki ndidaá ñayuu.

37 Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían nì kuu chí Judea di'a. Ta nì kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá nì ndi'í nì ñan'á Juan noo ñayuu ña kánian kodo ndúta ná.

38 Chì nì xí'ó Ndios Espíritu ij ná noo Jesús, na ñoo Nazaret, ta nì xí'ó ta'ani na choon noo ná. Ta sa xjonoo Jesús sa kee na kuá'á nda'ó ña va'a, ta sa nduva'a na ndidaá kúu ñayuu sà dandó'o ña u'u. Díón nì kee Jesús, chí ió Ndios xí'ín ná.

39 Ta ndu'u kúu na nì xini ndidaá kúu ña'a ndato nì kee Jesús chí kuendá Judea, xí'ín ña nì kee na ñoo Jerusalén. Tá nì ndi'í, dá nì sa'áni ñaa rá, chí nì chirkaa ñaa rá ndika iin cruz.

40 Tido nì ñan'áki ñaa Ndios tìxi kuu óni. Ta nì na'a takí tuku Jesús noo ndu'u nì kee Ndios.

41 Tido kò ní xini ta'on ñaa ndidaá na Israel. Sava'a mií ndu'u, tá'an na nì kaxi mií Ndios, nì xini ñaa, chí nì sasá'an nduú ndu xí'ín ná, ta nì xí'í nduú ndu'u xí'ín ná tá nì ndi'í nì nataki na.

42 Tá nì ndi'í, dá nì xí'ó na choon noo ndu'u ña kanoo ndu kastò'on ndu xí'ín ndidaá kúu ñayuu ña nì chikani Ndios mií Jesús ña keyikò na sa'a ndidaá ñayuu takí xí'ín ndidaá na nì xí'í.

43 Ta sa'a mií ta'ani ná nì taa profeta, chí nì taa na ña ku'u ká'ano inì Ndios sa'a kuachi ndidaá ñayuu kandeé inì ñaa —kaá Pedro.

Di'a nì kuu tá nì natú'í nì na ve'e Cornelio xí'ín Espíritu ij Ndios

44 Ta kúu ká'an ió Pedro in na, kúu nì naxinò Espíritu ij Ndios dinì ndidaá kúu ñayuu ndéi seidó'o ñoo.

45 Ta ña Israel kúu kuendá Jesús, tá'an ra nì kasáa xí'ín Pedro ñoo, kúu nì naá vá inì ra ndita ra, chí nì naxinò Espíritu ij Ndios dinì na kò kúu na Israel ñoo,

46 chí nì seidó'o ra ña nì kasá'á ná ká'an na dao ka yú'u, ta kéká'ano na Ndios.

47 *Dá nì kaa Pedro xí'ín ña nì kasáa xí'ín ná ñoo:*

—Ní iin tó'ón ñayuu o kúu chituu ña kodo ndúta na yó'o, chí sà nì natin va na Espíritu ij Ndios táto'on kí'ó nì natin ñaa mií yó —kaá na.

48 *Dá nì sa'anda Pedro choon noo ñayuu nì kandisa ñoo ña ná kodo ndúta ná xí'ín kuu sato'o yo Jesús. Ní ndi'í, dá nì seí nda'í na noo Pedro ña ná koo na xí'ín ná cháá kà kuu.*

11

Di'a kua'an ña nì kastò'on Pedro xí'ín na kúu kuendá Jesús

1 Kúu nì nì'í tó'on ta'ani apóstol xí'ín dao kà na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ña nì kandisa dao ñayuu kò kúu na Israel to'on va'a Ndios.

2 *Dá tá nì nandíó koo tuku Pedro ñoo Jerusalén, dá nì kasá'á ñanani ñaa dao ña, tá'an ra kaá ña miíán ndúsa ta'anda ñíj ndidaá ña kúu kuendá Jesús,*

3 *ta kaá ra:*

—¿Ndiva'a ní sa'an ní nì ku'u ní ve'e ña kò ní tá'anda ñíj? Ta, ¿ndiva'a nì sasá'an nduú ní xí'ín rá?

4 *Dá nì kasá'á Pedro nákaní ndi'í na ndi kí'ó nì ndo'o na, ta kaá na:*

5 —Tá nákaa yu'u ñoo ká'ano nani Jope, ta xí'an nani ká'ín xí'ín Ndios, ta kúu nì na'a na iin ña'a ndato nooí. Ta káan táto'on káa iin dá'on chiká'ano. Ta ndikò tá'an ndin komì

titóan. Díon káaan nî nooan nî kiian nda induú káa. Ta nî naxinoan nda noo íoi.

6 Dá nî sa nde'é va' i inian, kúu nî xinií ñó'o kiti komj sa'a, xí'ín kiri yukú deen, xí'ín kiri xika tixi, xí'ín ndidaa ká nî laa.

7 Dá nî sejd'o'i tachj iin na nî ka'an: "Pedro, ndakuin ndichi. Ta ka'áni kiri xaan, ta kason ri", kaá na xí'ín.

8 Dá nî kaaj: "Koo, tatá, chj kó oon ta'on keí yu'u ña'a yako xí'ín ña kó ío vii noo Ndios", nî kaaj xí'ín ná.

9 Ta chí induú nî ka'an tuku tachj ñoo xí'ín: "Tá'an ña nî nduvi Ndios, o sa chinaní ta'on yo'áan ña kían ña yako", kaáan.

10 Ta onj ta'ándá nî ndo'i díon. Dá nî nandíio kooan kua'an nó'an induú.

11 Ta kúu mií hora daá ñoo nî kasáa onj taa nándukú rá yu'u ve'e noo sa íoi. Ta roón kúu rá nî kii nda ñoo Cesarea.

12 Ta kúu nî ka'an na kúu Espíritu ij Ndios xí'ín ña ná dá'a nî nakani kuáchi inij ko'in xí'ín rá. Ta kúu nî sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'ín. Tá nî saá ndu'u, dá nî ku'u ndu ini ve'e taa ñoo.

13 Dá nî nakani ra xí'ín ndú ña nî xini rá iin ángel ini ve'e ra, ta nî kaa ángel ñoo xí'ín rá: "Tanda'a dao taa ná no'on rá ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin taa naní Simón, tã ká'an xí'ín rá Pedro.

14 Ta roón kúu rá kast'o'on xí'ón ndí kján kánian keeón, dá káki miíon xí'ín na ve'ón noó kuáchi ndo", kaá ángel xí'ín rá.

15 Tá nî kasá'a dá'ana'í noó ñayuu ñoo, kúu nî naxino Espíritu ij Ndios dinj ná tát'o'on k'i'o nî naxino na dinj mií yo mií sa'a.

16 Nda daá ví nî ndjsáa inij ña nî ka'an sato'o yo Jesús: "Miían ndaa kían ña Juan nî sa dakódo ndúta ñaá xí'ín takuij, tído ndo'ó kúu ná kodo ndúta xí'ín Espíritu ij."

17 Mií Ndios kúu na nî x'i'o Espíritu ij ná noó ñayuu ñoo tát'o'on nî x'i'o na Espíritu ij ná noo mií yo sa'a ña nî kándisa yo sato'o yo Jesucristo. Sa'a ñoo ndani, ¿nda yoo kúu yu'u ña ketéiin noó ña kónj Ndios? —kaá Pedro.

18 Tá nî sejd'o'ra to'on yó'o, ta kúu nî sadi rá yú'u rá, ta kúu kó nî dánani ka rá Pedro. Ndaá nî kasá'a rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá rá:

—Dá kían nda ñayuu kó kúu na Israel xí'o Ndios ña nandikó iní na sa'a kuáchi kée na, dá kasandaá na ni'í ná ña kataki chíchí ná —kaá rá.

Di'a nî kuu, dá nî kándisa kua'á ñayuu ndéi ñoo Antioquia to'on va'a sa'a Jesús

19 Kua'á nda'o na kúu kuendá Jesús nî xita noo kua'an tá tiempo nî sa'áni rá Esteban, chj nî kasá'a kéndava'a ñayuu xí'ín iin rá iin na. Ta dao noón nî kee kua'an nda kuendá Fenicia. Ta dao ka na kua'an iin yúku ín ini taño'o naní Chipre. Ta dao ka na nî ki'in

kua'an ñoo ká'ano naní Antioquia. Ta kó nî dá'ana' na sa'a to'on va'a sa'a Jesús noo dao ka ñayuu, sava'a noó na Israel vá nî daná'a naán.

20 Tído tein na kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquia ñoo ñó'o dao na nî kii Chipre xí'ín na nî kii ñoo Cirene. Ta na yó'o kúu na nî kasá'a dá'ana' noó na kó kúu na Israel sa'a to'on va'a sato'o yo Jesús.

21 Ta kúu nî chindee nda'o ñaá sato'o yo Jesús. Sa'a ñoo ndani kua'á nda'o ñayuu nî kándisa ñaá, ta nî nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

22 Tá nî kandaá ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaa ña nî kuu ñoo Antioquia, dá nî tanda'a ná Bernabé kua'an na ñoo.

23 Tá nî saá na ñoo ñoo, dá nî xini na ña kée Ndios kua'á nda'o ña manj xí'ín ñayuu ñoo. Ta kúu nî kadij nda'o ini Bernabé ñoo. Dá nî ka'an ni'ini na noo ndidaa ñayuu ñoo ña ndino'ni ini na ná kandita ndaa na xí'ín sato'o yo Jesús.

24 Ta Bernabé ñoo kúu iin taa va'a, ta nî nakutí xí'ín Espíritu ij Ndios, ta kándée ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kua'á ka ví ñayuu nî nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoo.

25 Tá nî ndi'i yó'o, dá nî kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá nî naní'í ñaá ná, dá nî kee na ndáka ñaá ná kua'an na ñoo Antioquia.

26 Tá nî saá na ñoo, dá nî sa ndei na xí'ín na kúu kuendá Jesús iin kuia toon. Ta nî daná'a na noó kua'á nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquia ñoo kúu noo nî kasá'a ñayuu chinaní ná na kúu kuendá Jesús, cristianos.

27 Ta tein kuu daá ñoo nî kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an na ñoo Antioquia.

28 Ta xian ndéi na ñoo, dá nî ndakuin ndichi iin taa naní Agabo. Ta mií Espíritu ij Ndios nî kedaá xí'ín rá, dá nî kast'o'on ra xí'ín na kúu kuendá Jesús ña koo iin tama iin ní kúu noño'ó yó'o, kaá rá.

Ta kúu miían ndaa kuiti nî sa ío iin tama tein tiempo nî sa ne'e iin taa naní Claudio choon ká'ano cháa ka.

29 Dá nî kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña tanda'a ná tát'o'on k'i'o saá ndée ná ko'an chindee ná na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

30 Díon nî kee na, dá nî chinda'a náan né'e Bernabé xí'ín Saulo kua'an na nak'i'o naan noó na sá'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

12

Di'a nî kuu, dá nî chikáa rey Herodes Pedro ve'e ka

1 Ta mií tiempo daá ñoo nî kasá'a rey Herodes kéndava'a ra xí'ín dao na kúu kuendá Jesús.

2 Chì nì sa'anda rā choon, dá nì sa'ání rá Jacobo, na kúú ñani Juan, xí'ín espada.

3 Tá nì kandaá ini Herodes ñā nì ñata'an nda'o ini na ñoo Israel ñā nì sa'ání rá Jacobo, kúú nì tiin ta'ani ra Pedro chikaá rā ve'e kaa. Ñā yó'o nì ndo'o na tein kuu víkō tá sei na Israel pan, tá'an ñā kō ní kí'in tá'an xí'ín ñā dákuítā t̄achíān.

4 Tá nì ndi'i nì tiin ra Pedro, dá nì chikáā ñāá rá ve'e kaa. Dá nì chikata ra komi tu'u soldado, ta komi soldado nì sá kuu iin iin tu'u nì chikata ra ndíta ndaá Pedro. Chì nì ka'án Herodes taó ñāá rá chikani ra noó na ñoo Israel tá nì ndi'i nì sá io víkō Pascua, dá ka'ání ñāá rá, ká'án rá.

5 Ta ndaá va'a ñāá rá noo nákaa nā ve'e kaa. Tido kō sá tuu ta'on nā kúú kuendá Jesús ka'an nā xí'ín Ndios sa'a Pedro.

Dì'a nì kuu tá nì taó iin ángel Pedro ve'e kaa

6 Nda ná t̄uu noo, dá taó ñāá Herodes, ká'án rá. Ta mií sákuaá dáá ñóó kándu'u Pedro kídì nā, ta iin iin xoo xoo nā ndéi iin iin soldado ndaá ñāá rá. Ta ndíkō nā xí'ín uú cadena. Ta ndíta uú ká soldado yé'é kaa ndaá rá ndidaá t̄a ñó'o ve'e kaa ñóó.

7 Ta kúú iin kuití vá nì kasáā iin ángel nì kii noo sato'o yō Ndios. Ta kúú nì naye'e ndaa iin ní kúú ini ve'e kaa ñóó. Dá nì ñakandá nā ñā nì Pedro noo kándu'u ná. Dá nì ndoto na. Dá nì kaa ángel ñóó xí'ín ná:

—Ndakōo k̄i.

Tá nì ka'an nā dión, kúú nì kuēi va cadena ndíkō ndá'a ná.

8 Dá nì kaa ta'ani ángel ñóó:

—Nakató ñā ndíkō t̄ison xaān. Ta naku'u ndison —kaá nā.

Dá nì kee Pedro dión. Dá nì kaa ángel ñóó xí'ín ná:

—Ñandii kotóon, ta karkaa yu'u. Nakí, nā kō'o.

9 Dá nì kee na tákaa na satā ángel kua'an nā. Ta kō kándaá va'a ini nā, á miíān ndaa kúu dión o dión ná'a oon va Ndios iin ñā'a ndato noo ná, ká'án ná.

10 Ta kúú nì ya'a na noo ndéi iin tu'u soldado ndaá ñāá ñóó. Dá nì ya'a ta'ani na noo ndéi iin ká tu'u soldado. Dá nì kasandaá nā noo kúú yiryé'é kaa chí kei dí'a. Ta kúú nì nono mií vá yiryé'é ñóó. Dá nì kankeui na sá xika na kei ñóó kua'an nā. Ta kúú ñóó nì ñankoo ñāá ángel ñóó.

11 Ndaá daá ví, dá nì katóni va'a ini Pedro, dá nì ñakani ini nā:

—Viti kíān nì kandaá iniñ ñā miíān ndaa kuiti sato'o yō Ndios kúú nā nì chinda'a iin ángel nì kii na nì ñakáki na yó noo ndá'a Herodes xí'ín noo ndidaá kúú ñā'a kini katoó nā Israel kee na xí'a —ká'án ná kua'an nā.

12 Tá nì kandaá ini nā ñā dión nì kee Ndios xí'ín ná, dá nì kee na kua'an nā ve'e María, nā kúú naná Juan, tá'an rā ká'an xí'ín ná Marcos. Chì ñóó nì ñataka kua'a nā kúú kuendá Jesús ndéi na ká'an nā xí'ín Ndios.

13 Dá tá nì saá Pedro, dá nì kasá'a ná dákasá ná yé'é kei satā vé'e. Ta kúú nì keta iin tadi'i kéchóon ve'e ñóó naní Rode kande'é xí ndá yoo dákasá yé'é ñóó.

14 Tá nì ñakoni x̄i tachi Pedro, kúú kō ní sóno ta'on x̄i yé'é ñóó, ch̄i nì kadij nda'o ini x̄i. Kúú nì ñandió kōo x̄i kua'an x̄i kast'o'on x̄i xí'ín nā ndéi ini ve'e ñóó ñā Pedro va kúú nā dákasá yé'é ñóó.

15 Dá nì kaa nā xí'ín x̄i:

—Nádana va ñān̄i yō'ó —kaá nā.

Tido ndúndéé k̄a ví x̄i ká'an x̄i ñā ndaa va kíán. Dá nì kaa noón:

—O ñūi ta'on mií Pedro kúú ná. Níō vá ná kíán.

16 Tido dákasá ió Pedro yé'é ñóó iin na. Dá tá nì sonó ñayuu ñóó yé'é ñóó, kúú nì xini nā Pedro, kúú nì naá vá ini nā.

17 Kúú nì ñakúu Pedro ndá'a ná ká'an nā ñā ná kandeí tádi ñayuu ñóó. Dá nì ñakani na táto'on k̄i'o nì kee sato'o yō Ndios nì taó ñāá ná ini ve'e kaa. Dá nì kaa ta'ani ná:

—Ñakani ndó xí'ín Jacobo, xí'ín ndidaá k̄a ni nā kúú kuendá Jesús sa'a ñā va'a nì kee Ndios xí'ín yu'u —kaá nā.

Dá nì keta na kua'an nā iin k̄a xíán.

18 Tá nì t̄uu noo, dá nì kasá'a ná tá'an mií soldado ndéi ra, ch̄i yu'u rā, ch̄i kō ní xini rā ndi nì kuu nì keta Pedro ve'e kaa ñóó.

19 Dá nì sa'anda Herodes choon noo ñāo k̄a soldado ñā ná ko'on rā ñandukú ñāá rá, tido kō ní ñani'j ta'on ñāá rá. Dá tá nì ndi'i nì ndatō'ón va'a Herodes ñóó soldado s̄a ndei s̄a ndaa Pedro ini ve'e kaa ñóó, dá nì sa'anda rā choon ñā ná kuu rā. Tá ni ndi'i daá, dá nì keta Herodes kuendá Judea kua'an rā koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Dì'a nì kuu tá nì x̄i'í rey Herodes

20 Káryi nda'o Herodes xí'ín ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín nā ndéi ñoo Sidón. Sa'a ñóó nì ndatō'ón ñayuu ñóó ñā ko'on nā ndakā nā ñā manj noo rá. Tá nì saa nā ñóó, kúú nì kandeé ná nì xino ini iin t̄a naní Blasto, tá'an rā dándaaki nā kéchóon ve'e Herodes. Tá Blasto ñóó kúú rā nì sa'an nì ndakā rā ñā manj noo Herodes sa'a ná. Dión nì kee ñayuu ñóó, ch̄i noñó'o rey Herodes ñóó kána ñā'a sei nā.

21 Dá tá nì kasandaá kuu nì kandoo Herodes kantō'ón rá xí'ín ná, dá nì ñandixi ra dá'on, tá'an ñā sá ní'ino ra tá sa'ándá rā choon. Dá nì ñakoo ra noo téj noo sa'ándá rā choon. Dá nì kasá'a rá ká'an rā xí'ín ná.

22 Dá nì kasá'a káyu'u ñayuu kuá'a ñóó, ta kaá nā:

—jNdios vá kúú nā ká'an yó'o, ta o ñūi t̄a oon kúú rá! —kaá nā.

23 Ta kúu mií hora daá ñóo ñi kasa'á kú'u Herodes ñi kee iin ángel ñi kii noo sato'o yo Ndios sa'á ña ko ní náki'o ra ñaño'ó noo Ndios tá ñi ka'án ñayuu ñoo dión xí'ín rá. Kúu ñi xí'í va ra ñi kee tikudí.

24 Ta ñi ñaka'ani cháá ká to'on sato'o yo Jesús, ta ñi ndukua'a cháá ká ñayuu kándisa ñaá.

25 Dá tá ñi ndi'i ñi kee Bernabé xí'ín Saulo choon ñi xio na kua'an ña ñoo Jerusalén, dá ñi ñandió kuéi na ñoo Antioquía. Ta ndáka na Juan, ta ká'án xí'ín ná Marcos, kua'an ña.

13

Di'a ñi kuu tá ñi kaxi Ndios Pablo xí'ín Bernabé ña ko'on ña dána'a ña to'on va'a Jesús

1 Tein ña kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano nani Antioquía ndéi dao profeta xí'ín ña dána'a to'on Ndios. Ta ña yó'o kúu Bernabé, xí'ín Simón, tá'án ra ñani ta'ani ta ña nde'í, xí'ín Lucio, tá'án ra ñi kii ñoo Cirene, xí'ín iin ká ta ñani Manaén, tá'án ra ñi sa'ano dáó xí'ín ra né'e choon sa ñani Herodes, ta nákaa ta'ani Saulo tein ta yó'o.

2 Ta xian nani ndéi ngón ndáño'o na sato'o yo Ndios, ta né'e ij ná, dá ñi kaa Espiritu ij:

—Taó xóo ndó Bernabé xí'ín Saulo, dá ná ko'on ña kee na choon, ña ñi ñakanai ña kee na —kaá ña.

3 Dá tá ñi ndi'i ñi ka'án ña xí'ín Ndios, ta ñi sa né'e ij ná, dá ñi chikodó ná ndá'a ná ñi ñi ndi'í ña ta yó'o. Dá ñi chinda'á ñaá ná kua'an ña.

Di'a ñi kuu tá ñi daná'a Bernabé xí'ín Saulo chí kuendá Chipre

4 Ta mií Espiritu ij Ndios ndáka Bernabé xí'ín Saulo kua'an ña. Dá ñi xio ña ñoo nani Seleucia. Ta ñoo ñi kaa na iin barco, dá ñi ki'ín na kua'an ña iin yuku'ín ini ña ñaño'o nani Chipre.

5 Dá tá ñi sa ña ñoo nani Salamina noo nákuíta barco, dá ñi kasa'á ná dána'a ña to'on Ndios ini iin rá iin ve'e noo náta na Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an ña chindeé ñaá rá.

6 Dá tá ñi ndi'i ñi ñata'an ña ñi xionoo na iin ní noo nani Chipre ñoo, dá ñi kasandaá ña ñoo nani Pafos. Ta ñoo ñi náki'ín tá'ani na xí'ín iin tá ña, ta kúu rá iin profeta to'ón, ta kúu rá iin tá Israel, ta ñani rá Barjesús.

7 Ta daá ió va ra xí'ín ta ña né'e choon ká'ano nani Sergio Paulo, tá'án ra kúu iin tá ndichí. Ta ra yó'o ña kaa Bernabé xí'ín Saulo, chí kóni ra kueidó'o ra to'on Ndios.

8 Tído ko náta'an ta'on ini ta ña ñaño, ra ñani ta'ani Elimas, to'on dána'a ña. Sa'á ñoo ñi sadi ra noó tá né'e choon ñoo ña ná dá'a ñi kandeé ini ra Jesús.

9 Ta Saulo, ña ñani ta'ani Pablo, ñi ñakuti xí'ín Espiritu ij Ndios. Dá ñi sa nde'é kaxi ná noó tá ña ñaño,

10 dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—¡Taa to'ón, ta kini, de'e ña u'u va kúu yo'o, ta xini u'u yo'ó ndidaá kúu ña ndaa! ¡Ndá oon vi dánkoo yo'ó ña to'ón chí'ón tein to'on ndaa Ndios?

11 Ta viti kían ve'i sato'o yo Ndios dándó'o na yo'ó, chí o kátvu ká nooon, ta o kóni ká yo'ó ña to'on ndindii cháá tiempo —kaá Pablo xí'ín rá.

Ta kúu viti'ón va ñi ñaku'ín naá noo rá. Kúu ñi kukuaa va rá. Dá ñi kasa'á rá xionoo ra ndúkú rá ndá yoo katiin ndaa ñaá ko'on ra.

12 Ta kúu, tá ñi xini ta ña né'e choon ñoo ña dión ñi ndo'o ta ña ñaño, kúu ñi kándisa ra to'on dána'a ña, chí ñi naá ini ra ñi kee to'on va'a ká'án sa'a sato'o yo Jesús.

Di'a kua'an ña ñi daná'a ña iin ñoo nani Antioquía, ña nákaa chí kuendá Pisidia

13 Dá ñi kaa Pablo xí'ín ta ña né'e tá'án xí'ín ná ñoo ini iin barco ñoo Pafos ñoo, dá ñi ki'ín na kua'an ña ñoo nani Perge, ña nákaa kuendá Panfilia di'a. Tído tá ñi sa ña ñoo ñoo, dá ñi ñaño ña Juan. Dá ñi kee ra kua'an no'ó rá ñoo Jerusalén.

14 Tá ñi ndi'i, dá ñi kankuei na Perge ñoo. Dá ñi ki'ín na kua'an ña ñoo ká'ano nani Antioquía, ña nákaa kuendá Pisidia di'a. Ta mií kuu ñani'í nde'e ña Israel ñi sa ña ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ñi ku'u na, dá ñi sa ndei na ndei na.

15 Dá tá ñi ndi'i ñi ka'i ra tuti ley xí'ín to'on ñi taa profeta, dá ñi ña ñaño tá ña dándaki ve'e ñoo iin ta ña sa'án ñi ka'án di'a xí'ín ná:

—Ñani kuáli, tá ió to'on va'a ka'án ni'ini ndó noó ñayuu ndéi yó'o, ná kuita ndó ta ka'án ndo xí'ín ná viti —kaá ra.

16 Dá ñi ndaku'ín ndichi Pablo. Dá ñi ndane'e na ndá'a ná, ña kóni kaa ña tá ñi ná kande'i ñayuu ñoo. Dá ñi kaa ña:

—Ndo'o, ra Israel, xí'ín ndidaá ká ñi ndo'ó, ta ndáño'o Ndios, kueidó'o va'a ndó ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó.

17 Ña kúu Ndios noo yóo, ña Israel, ngón kúu ña ñi kaxi na sá'ano ve'e yó ñi sa ndei sa na'á. Dá ñi ndee ñaá ná iin ñoo ká'ano tá tiempo ñi sa ndei nda'í ña Egipto. Ta ndá'a mií Ndios ñi taó ña ña ña ña Egipto ñoo.

18 Ta tein u'yo diko kua'ín ñi xí'í ndeé ini Ndios sa'á ña sa kee ñayuu ñoo tá sa xionoo na ngño'ó chí.

19 Dá ñi ña ña ña usá ñoo ná'ano ñoo'ó ngño'ó nani Canaán. Dá ñi xí'í na ñoo'ó ñoo noó ña sa'ano ve'á, dá ñi sa kían ña'a mií ná.

20 Ta ndidaá ña yó'o ñi ndo'o na tein komi ciento u'yo diko uxí'í kua'ín. Tá ñi ndi'i, dá ñi xí'í Ndios juez sa dándaki ña ñoo yo nda tiempo ñi sa kuu Samuel profeta.

21 Ñi ndi'i, dá ñi kixa ña ñoo yo iin rey dándaki ñaá. Dá ñi xí'í Ndios Saúl ña kakuu ra rey noo ña. Ta roón ñi sa kuu de'e iin

taa ni sa nani Cis. Ta ni kii ra tein na ve'e Benjamin. Ta sa kuu ra rey tato'on uu diko kuia.

22 Tido ni ditá Ndios choon noo ndá'a Saúl ñoo, dá ni naxhikani na David sa kuu ra rey. Dá ni xi'o Ndios kuendá sa'a rá, ta kaá na di'a: "Náta'an ini yu'u xiniú David, de'e ta nani Isai, chi ko'on xi kee xi ndidaa kúu ña kóni yu'u."

23 "Ta tein na ve'e rey David ñoo ni kii Jesús tato'on ki'o ni xi'o Ndios to'on na. Ta noón kúu na ni tanda'a Ndios ni kii dáka ni na Israel.

24 Tido tá ko ñá'a kasaa Jesús, dá sa daná'a Juan noo ndidaa na Israel ña ná nandiko ini na sa'a kuachi kee na, dá ná kodó ndá'a ná.

25 Dá tá kua'an dáxinkoo Juan choon vei na, dá ni kaa na: "¿Ndá yoo kúu yu'u, ká'an ndó? Ko kúu ta'on yu'u na kii dáka ni ñaa, chi sata yu'u vei iin ka taa ndáya'i cháa ka o duú yu'u, sa'a ñoo ni ko kánian nakuijn ndei yu'u ndaxii yó'o ndisa ná", kaá Juan.

26 "Nani, ndo'o na kúu na ve'e Abraham, xi'in ndidaa ka ndo'o, na ndáño'o Ndios. Ndios kúu na ni tanda'a ndu'u vei ndu dána'a ndu to'on yó'o noo ndo, ña ká'an sa'a ndi koo, dá ka ni ndó noo kuachi ndo.

27 Chi ko ni nákoní ñayuu ndéi Jerusalén, xi'in taa né'e choon ña Jesús kúu na ni tanda'a Ndios kii dáka ni ñaa. Ta ko ni kánda ta'on ini na to'on ni taa profeta, va'ará ká'i naan noo ná iin iin kuu kuu náni'i ndé'e yo. Tido ni xinkoo to'on ni ka'an profeta ñoo tá ni kandoo na ñoo yo ña kánian kuu Jesús.

28 Chi va'ará ni iin tó'on kuachi Jesús ko ni ni'i ná, dá kuu na, tido ni xika ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu na.

29 Dá tá ni ndi'i ni xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios sa'a ña ndo'o na, dá ni danóo ñaa rá ndjka cruz. Dá ni danduxi ñaa rá.

30 Tido Ndios kúu na ni danátaki ñaa.

31 Ta tein kua'a vá kuu ni na'a noo Jesús noo ñayuu ni kankuei xi'in ná nda Galilea, ta ni sa xionoo na xi'in ná nda ni sa'a na ñoo Jerusalén. Ta noón kúu na xi'o ndaa kuendá sa'a Jesús noo ñayuu.

32 "Ta dión ta'ani ndu'u vei ndu dána'a ndu sa'a to'on va'a yó'o, chi tá'an ña ni ka'an Ndios xi'in na yatá ve'a,

33 ñoo kían ni kee na xi'in mií yó, na kúu de'e na sá'ano ñoo, chi ni danátaki na Jesús. Ta ki'o dión ni xinkoo to'on ni kaa Ndios noo salmo kúu uu, chi di'a kaáan: "Yo'o kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúu tatóon."

34 "Ta sa daá vá ni kaa Ndios ña miían ndaa kuiti kían danátaki na Jesús, dá kían o té'i'i yiki koño na, ta ni o nátani ta'an vaan. Dá chi di'a kaá tuti ij Ndios: "Ndidaa kúu ña va'a ni kandoo kee xi'in David, ña yó'o kían kee yu'u xi'in ndó."

35 Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin ka salmo: "O kóno ta'on mií ní ña nataní yiki koño na kéchóon noo ní."

36 "Miían ndaa kuiti ni kéchóon David noo na ñoo yo ni sa ndei tiempo daá tato'on ni chikaa ini Ndios. Dá tá ni xi'i na, kúu ni nduxi na noo ni nduxi na ve'e na. Ta kúu ni tei'i va yiki koño na.

37 Tido mií Jesús, na ni danátaki Ndios, ko ni tei'i ta'on yiki koño na.

38 "Sa'a ñoo, na ñoo mií, kana'a ndó ña dána'a ndu'u noo ndo ña xi'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yo sa'a ña ni kee Jesús.

39 Chi ko ni kúu ta'on kandoo vii yo noo Ndios sa'a ña kée yo choon sa'ándá ley Moisés. Tido, ndidaa na kándéé ini Jesús, noón kúu na kandoo vii noo Ndios.

40 Kueidó'o va'a ndó to'on ká'in xi'in ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña ni taa profeta, chi di'a kaáan:

41 Kueidó'o ndo'o, na kédiki ndaa to'on ká'in. Naá ini ndo kandé'e ndó ña kéei, ta ndañó'o kí ndo noo.

Dá chi ko'in kee iin ña ká'ano tein kuu ndéi ndó.

Tido o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xi'in ndó sa'an.

Dión kaáan —kaá Pablo.

42 Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoo xi'in Bernabé, kúu ni xika na ko kúu na Israel ña ná kasaa tuku na iin ka kuu náni'i ndé'e ná, dá ná dána'a tuku na sa'a to'on va'a ñoo noo ná.

43 Tá ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñoo ve'e ñoo, kúu kua'a nda'o na Israel tákuei sata Pablo xi'in Bernabé kua'an na. Ta tákuei ta'ani ñaa kua'a ñayuu kándisa tato'on kándisa na Israel kua'an na. Dá ni kasá'a Pablo xi'in Bernabé ká'an ni'ini na noo ná ña ná kuita toon na xi'in ña maní ni kee Ndios xi'in ná.

44 Tá ni kasánda iin ka kuu náni'i ndé'e na Israel, dá ni nataka tato'on iin ní ñoo ñoo kueidó'o na to'on Ndios.

45 Dá tá ni xini ta Israel ña kua'a nda'o ñayuu ni nataka, kúu ni nakuti rá xi'in ña u'u ini ra. Dá ni kasá'a rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava'a ra xi'in ná.

46 Dá ni kasá'a ndúndéé cháa ka Pablo xi'in Bernabé ká'an na xi'in ra Israel ñoo:

—Miían kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinño'o noo ndo'o, chi kúu ndó na ñoo Ndios. Tido sa'a ña ni kaño'o ndó to'on dána'a ndu, sa'a ñoo ko'o ka ichi ndo natiin ndó ña kataki chíchi ndó noo ió Ndios. Sa'a ñoo viti kían ko'on va ndu'u dána'a ndu noo ñayuu ko kúu na Israel.

47 Chi di'a ni sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndu'u, ta kaá na:

Tanda'a yu'u yo'o ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaa ñayuu ko kúu na Israel,

dá n̄i'í ñayuu ndéi noq xiká cháá k̄a ñayuu yó'o ndi kee na k̄aki na noq kuachi na.

48 Dá tá n̄i seido'o na k̄o kúu na Israel to'on yó'o, kúu n̄i kadij nda'o ini na. Ta n̄i keká'ano na sato'o yo Ndios sa'á to'on va'a ña n̄i seido'o na. Ta kúu n̄i kandisa ñaa ndidaa kúu ñayuu, na n̄i k̄axi Ndios n̄i'í ña kataki chíchi.

49 Ta kúu n̄i naka'ani cháá k̄a to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaa ñoo ñó'o ñoo.

50 Tido n̄i ndatón kue'é ta Israel, ta k̄o ní xín kandisa ñaa xí'ín dao na ña'a ndaya'i, tá'an na ndita ndaa xí'ín ña kándisa na, xí'ín dao ta ndaya'i cháá k̄a ñoo ñoo. Dá n̄i daká'an kue'é na dao k̄a ñayuu ña kenda'va na xí'ín Pablo xí'ín Bernabé. Dión n̄i kuu, dá n̄i taxi ñaa ná.

51 Dá n̄i kidi ni'ini Pablo xí'ín Bernabé ñoyaká ín sa'a ná, dá na kandaq ini ñayuu ñoo ña k̄o náta'an ini Ndios xini ñaa ná. Dá n̄i ki'ín na íchi kua'an na, dá n̄i saq na ñoo ká'ano nani Iconio.

52 Ta ndidaa na kúu kuendá Jesús n̄i kadij nda'o ini, ta n̄i n̄akutí ná xí'ín Espiritu ij Ndios.

14

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa ndei na dána'a na iin ñoo nani Iconio

1 Tá nani ió Pablo xí'ín Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá n̄i ku'u nduu na ve'e noq nátaqa na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta xí'ín to'on n̄i daná'a na, kúu ku'a'á nda'o na Israel xí'ín na k̄o kúu na Israel n̄i kandisa ñaa.

2 Tido taq Israel, ra k̄o xijn kandisa ñaa, roqón kúu ra n̄i daká'an kue'é ra k̄o kúu taq Israel ndéi ñoo ñoo, dá n̄i kasá'a xini u'u ra Pablo xí'ín Bernabé.

3 Tido na'a vá n̄i kandoo na n̄i sa ndei na ñoo ñoo. Ta sa'á ña kándéé ká'ano ini na sato'o yo Jesús, sa'á ñoo k̄o ní yu'u ta'on na ña kían ka'an na sa'á to'on Jesús. Ta n̄i xí'o Ndios ña n̄i kandaq ini ñayuu ñoo ña to'on dána'a apóstol ñoo sa'á ña manj n̄i kee Ndios kían ña ndaa, chi xí'ín ndá'a apóstol ñoo n̄i kee Ndios ña'a ná'ano, xí'ín ña'a ndato.

4 Kúu n̄i kasá'a tá'anda tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, chi dao na nákujta xoo taq Israel ñoo, ta dao na nákujta xoo na kúu apóstol ñoo.

5 Dá n̄i kandoo taq Israel ñoo xí'ín ra k̄o kúu taq Israel ndita xoo ra, xí'ín ta né'e choon ñoo ñoo ña kenda'va na ra xí'ín apóstol ñoo, ta ka'áni ñaa rá xí'ín yuu.

6 Tido tá n̄i kandaq ini na ña dión ndatón taq ñoo kee na xí'ín ná, dá n̄i xino na kua'an na ñoo nani Lистра, xí'ín ñoo nani Derbe, xí'ín ndidaa k̄a ni ñoo ñó'o chí kuendá Licaonia di'a.

7 Ta ñoo n̄i daná'a na to'on va'a Jesús.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chiyúu ná Pablo ñoo Lистра

8 Ta ñoo Lистра ñoo ió iin taq k̄o kuq kaka. Ta ió ni'ini ra, chi nda rá n̄i kaki va ra k̄o kuq kaka ra.

9 Ta ió ra seido'o ra noq ká'an Pablo. Dá tá n̄i sa nde'é ná noq rá, kúu n̄i kandaq ini na ña kándéé ini ra ña kándéé Ndios nduva'a ñaa ná.

10 Dá n̄i'í nda'o n̄i ka'an na xí'ín ra:

— ¡Ndakuijn ndichi ndaa!

Ta kúu iin n̄i ndao ra n̄i ndakuijn ndichi ra. Ta kúu n̄i kasá'a xika ra xionoo ra.

11 Tá n̄i xini ñayuu ñoo ña ndato n̄i kee Pablo, kúu n̄i kasá'a káyu'u ná xí'ín yú'u nani licaónica, ta kaá na:

— ¡N̄i noo túu ndios n̄i kasáa na, ta ndaa na táto'on ndaa taq ñayuu yó'o!

12 Ta kaá na ña Bernabé kúu ndios nani Júpiter, ta Pablo kúu ndios nani Mercurio, chi Pablo ñoo kúu na ká'an cháá k̄a o duu Bernabé.

13 Ta nda yu'u ñoo ñoo ín iin ve'e ñoo'lo kuendá Júpiter, ta ñoo nákaq iin dutj, dá ndaka ra toro, ta né'e ra ita n̄i kasáa ra yé'é ñoo ñoo noq nákaq Pablo xí'ín Bernabé. Chi kónj ta dutj ñoo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo dok̄o ná ña'a noq Pablo xí'ín Bernabé, dá kandaño'o ñaa ná, ká'an ná.

14 Tido tá n̄i kandaq ini Bernabé xí'ín Pablo ña dión ká'an ñayuu ñoo kee na, kúu n̄i ndatá ná dá'on ná, chi k̄o náta'an ini na ña kée ñayuu ñoo dión. Ta n̄i ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'u ná:

15 — ¿Ndiva'a kée ndó dión? Chi ñayuu xí'ín vá ndó kúu ndu'u. Di'a ve'i ndu'u ña kían kast'o'on ndu xí'ín ndo'ó ña mi'an ndúsa kánian dánkoo ndó ña k̄o chón téi kée ndó yó'o, dá kandaño'o ndó na mi'an ndaa kuiti kúu Ndios takí, na n̄i kava'a induu káa xí'ín noño'ó yó'o xí'ín taño'o xí'ín ndidaa kúu ña'a ió noqán.

16 Tá sa na'a vá, dá sa sonó Ndios noq ñayuu sa kee na ña kónj mií ná.

17 Tido k̄o ní sá tuu ta'on na na'a na mií ná ña kúu ná Ndios tein ña va'a kée na, chi dákoon na dai, dá kana ña'a noq xiti yó. Ta xí'o na ña'a sásá'an yó, dá kadij iniq — kaá na.

18 Ta va'ará n̄i ka'an na dión, tido u'u nda'o, dá n̄i kandeé ná n̄i chituu na ñayuu ñoo, dá k̄o ní dok̄o ná ña'a ñoo noq ná kandaño'o ñaa ná.

19 Tá n̄i ndi'í ñoo, dá n̄i kasáa dao taq Israel, tá'an ra ndéi ñoo Antioquia xí'ín ñoo Iconio. Dá n̄i daká'an kue'é ra ñayuu ñoo, dá n̄i chiyúu ná Pablo. Ta ñó'o ñaa ná n̄i sa'an na n̄i dakána ñaa ná nda yu'u ñoo ñoo, chi sa n̄i xij va na, n̄i ka'an ná.

20 Kúu n̄i kasáa dao na kúu kuendá Jesús n̄i kaq noo na ndita na noq kandu'u Pablo. Dá n̄i ndakqo na, dá n̄i ndu'u tuku na ñoo

ñoó. Dá tá nì tju noo iin kà kuy, dá nì kee na kua'an nà xí'in Bernabé ñoo naní Derbe.

²¹ Dá nì daná'a nà to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoo. Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu nì nduu kuendá Jesús nì kee na. Tá nì ndi'i ñoo, dá nì nandió kuéi tuku na ñoo Litra xí'in ñoo Iconio, xí'in ñoo Antioquia.

²² Ta ñoo nì xì'o na tandeé ini noo ndidaá nà kúu kuendá Jesús, ta nì ka'an ni'ini na noo ná ña ná kandita toon na xí'in ña ndaa kándisa na, ta kaá nà xí'in ná: "Míian kánian ndo'o yó kua'á nda'o tando'ó, dá ndu'u yó noo dándáki Ndios, kaá nà.

²³ Ta nì xì'o na choon noo dao ra sá'ano ndéi iin rá iin ve'e noo náta nà kúu kuendá Jesús ña kían kandaka ñaa rá. Dá tá nì ndi'i nì sà ne'e iì ná, ta nì xiká ña ña manì noo Ndios sa'á ra sá'ano ñoo, kúu nì na'á ná tixi ndá'a sato'o yo Jesús, nà kándisa ra.

Dì'a nì kuu tá nì nandió koo Pablo xí'in Bernabé kua'an nó'o ná ñoo Antioquia

²⁴ Tá nì ya'a na chí kuendá Pisidia, dá nì saá nà chí Panfilia di'a.

²⁵ Tá nì ndi'i nì daná'a nà to'on va'a Jesús ñoo naní Perge, dá nì kee na kua'an nà, dá nì xingò nà ñoo naní Atalia.

²⁶ Dá nì kaa na ini iin barco kua'an nà ñoo Antioquia noo nì na'á nà kúu kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ña chindeé ñaa ná noo choon. Ta viti nì dandí'i na choon nì ni'ì ná noo Ndios.

²⁷ Dá tá nì ndisáa nà ñoo ñoo, dá nì na'áta ká nà ndidaá ñayuu kúu kuendá Jesús. Dá nì kasá'a ná náki'o na kuendá sa'a ndidaá ña va'a nì kee Ndios xí'in ná noo nì sa'an nà. Ta nì na'ani ta'ani na ña nì sonó Ndios níó nà kò kúu nà Israel, dá nì kandeé ini ná Jesús.

²⁸ Ta na'á vá nì sa ndei na ñoo xí'in nà kúu kuendá Jesús.

15

Dì'a nì kuu tá nì náta nà ndío choon sa'a nà kúu kuendá Jesús

¹ Kúu nì kasá'a dao taa nì kii chí kuendá Judea di'a. Dá nì kasá'a rá dána'a ra noo nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Tá ná o tá'anda ñii ndó tató'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá kían o ní'ì ta'on ndó ña káki ndó noo kuáchi ndó —kaá ra.

² Ta Pablo xí'in Bernabé kúu nà nì ndakuei, ta deén nda'o nì kasá'a chidáo tá'an na xí'in taa ñoo sa'a ña dána'a ra. Sa'a ñoo nì kandoo nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña k'o'on Pablo xí'in Bernabé ñoo Jerusalén xí'in dao kà nà kúu kuendá nà, dá ná ndató'on ná sa'a ña yó'o xí'in nà kúu apóstol, xí'in nà sá'ano ndéi ñoo Jerusalén.

³ Dá nì chinda'a ñaa nà kúu kuendá Jesús ñoo kua'an nà. Dá nì ya'a na kuendá Fenicia xí'in Samaria. Dá nì na'ani na xí'in nà

kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña kuá'a nda'o nà kò kúu nà Israel nì nduu kuendá Jesús. Sa'a ñoo nì kadii nda'o ini ñayuu ñoo tá nì kandaa ini nà ña dión nì kuu.

⁴ Dá tá nì saá nà ñoo Jerusalén, dá nì na'atiin va'a ñaa nà kúu apóstol, xí'in nà sá'ano xí'in dao kà nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nì kasá'a Pablo xí'in Bernabé nákanì na sa'a ndidaá kúu ña'a nì kee Ndios xí'in ná noo nì sa'an nà nì daná'a nà noo nà kò kúu nà Israel.

⁵ Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándisa Jesús, nì na'ajita ndichi. Dá nì kaa ra:

—Míian ndúsá kánian ta'anda ñii ndidaá taa kò kúu ta Israel nì nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon noo rá ña ná kee ra choon sa'ándá ley Moisés —kaá ra.

Dì'a kua'an ña nì ka'an Pedro ña káki yo sa'a in tó'on ñii ña kándéé ini yo Jesús

⁶ Dá nì náta nà kúu apóstol ñoo xí'in nà sá'ano, dá keyiko nà choon yó'o.

⁷ Ta kúu nì kukáni vá ndató'on tá'an na sa'a ña yó'o. Dá nì ndakuin ndichi Pedro, dá nì kaa nà:

—Ñani, sa ná'a vá míi ndó ña sa na'a cháá kà va nì kaxi Ndios yu'u ña dána'ì to'on va'a Jesús noo nà kò kúu nà Israel. Ta kúu nì kándisa ñaa ná.

⁸ Ta míi Ndios, na ná'a ndi ndaa níó ndidaá kúu ñayuu, noón kúu nà nì daná'a noo yo ña náta'an ini nà xini nà ñayuu kò kúu nà Israel, chí nì xì'o na Espiritu iì ná noo ñayuu ñoo tató'on nì kee na xí'in míi yó.

⁹ Chí tató'on nì kee na xí'in yó, kí'o dión ta'ani nì kee na xí'in ná, chí nì nduvii na níó ná sa'á ña kándéé ini ná Jesús.

¹⁰ Ta viti, ¿ndiva'a ká'an ndó kee yo iin ña'a kò náta'an ini Ndios keeá? ¿Ndiva'a kátoó ndó chinóo ndó choon kuáchi yó'o sata nà kúu kuendá Jesús, chí ni ná sá'ano ve'e yó nì sa ndei sa na'a, ta ni míi yó kò ní kándéé kee choon sa'ándaan?

¹¹ Chí kándisa yo ña nì káki oon ni na yó noo kuáchio sa'a ña manì nì kee sato'o yo Jesús sa'a yo. Ta dión ta'ani ndó'o nà kò kúu nà Israel —kaá Pedro.

¹² Ta kúu tádi óon ndéi ñayuu kuá'a ñoo seídó'o na ña nákanì Bernabé xí'in ña nákanì Pablo sa'a ña'a ná'ano xí'in sa'a ña'a ndato nì kee Ndios xí'in ná tein ñayuu kò kúu nà Israel.

Dì'a kua'an ña nì ka'an Jacobo

¹³ Dá tá nì ndi'i nì ka'an nà, dá nì kaa Jacobo:

—Ñani, kueídó'o ndó to'on kò'in ka'in xí'in ndó.

¹⁴ Simón Pedro kúu nà nì na'ani tató'on nì kee Ndios nì kemáni ná nà kò kúu nà Israel ta'ándá míi noo. Chí tein míi ná nì kaxi Ndios dao na, dá kakuu na ñayuu nà.

15 Ta ña yó'o kían náki'in tá'an xí'in ña nì taa profeta, chí di'a kaáan:

16 Tá nì ndi'i, dá nandió koo tuku yu'u keei táto'on nì sa io tá sa dandáki rey David,

chì sa nì naá vá noó nì dandáki na. Tído ko'on tuku yu'u nduva'i noó nì sa dandáki na,

táto'on kée ñayuu nduva'a na iin ve'e nì koon.

17 Díón, dá kían kasá'a dao ka ñayuu nandukú ná yu'u,

chì nà kò kúú nà Israel, tá'an nà nì kasandaá nì seídó'o to'in,

noón kúú nà kasá'a nandukú yu'u.

18 Díón nì kaa sato'o yo Ndios, nà nì xì'o ña kían kana'a yó sa'a ña yó'o nda rá sa na'a vá.

19 'Díón kaáan. Sa'a ñoo kaá yu'u ña ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuáchi satá nà kò kúú nà Israel, tá'an nà nì nduu kuendá Ndios.

20 Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'a xí'in ná ña ná o sa kei ka nà koño kítì nì doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa kée ka nà kuáchi xí'in nà kò kúú ñadi'i nà o yí ná, ta ná o sa kei ka nà koño iin kítì kò ní xitá nì, ta ní nì rì ná o sa kei ka nà.

21 Chì nda rá sa na'a vá, ta nda viti ndéi taa iin rá iin ñoo dána'a rá ley Moisés. Ta ká'i raan ini ve'e noó náta nà ñoo miá iin rá iin kuú kuú náni'i ndéé yo —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ña nì taa na noq iin tuti, nì tanda'a náan kua'an noq nà kò kúú nà Israel

22 Dá nì kandoo nà kúú apóstol ñoo xí'in nà sá'ano xí'in dao ka nà kúú kuendá Jesús ña ka'xi na dao taa kuendá mií ná, dá tanda'a ñaa ná ko'on nà ñoo Antioquia xí'in Pablo xí'in Bernabé. Dá nì ka'xi na Judas, tá'an nà ká'an xí'in ná Barsabás, xí'in iin taa naní Silas, chí ndi nduu taa yó'o kúú nà ndíta noó nà kúú kuendá Jesús.

23 Dá nì xì'o na iin tuti noq ná, tá'an ña ká'an di'a:

“Ndu'u, nà kúú apóstol, xí'in nà sá'ano, xí'in dao ka nà kúú kuendá Jesús, ndu'u kúú nà taa tuti yó'o kosaqan noq ndo'ó, nà kúú kuendá Jesús, ndo'ó nà kúú nà Israel ndéi ñoo Antioquia, xí'in ndo'ó, nà ndéi chí kuendá Siria di'a, xí'in ndo'ó, nà ndéi Cilicia. Ná kandeí va'a ndó.

24 Nì nì'i tó'on ndu'u ña tein mií ndú yó'o nì kana dao taa kosaq noq ndéi ndó, tído kò tá'on ndu'u kúú rá nì xì'o choon noq rá. Chì dáta'an rá ndo'ó xí'in to'on dána'a rá, ta dánaa ini rá ndó, ta sa'ándá rá choon noq ndo ña ta'anda ñi ndo, ta kéndúsa rá xí'in ndó ña kee ndó ndidaá choon sa'ándá ley Moisés.

25 Sa'a ñoo nì kandoo ndu ña va'a cháá ka ná tanda'a ndú dao taa ndéi tein ndu yó'o

kosaq nà noq ndéi ndó. Ta saq dáó ná xí'in ñani manì yo Bernabé xí'in Pablo,

26 tá'an nà nì nakì'o mií ña ndo'o naní nà sa'a sato'o yo Jesucristo.

27 Sa'a ñoo tanda'a ndú Judas xí'in Silas kosaq nà nakani ndi'i na sa'a to'on nì taa ndu noq tuti yó'o xí'in ndó.

28 Chì náta'an ini Espíritu i Ndios, ta kì'o díón kándaq ini ndu ña kò kánian chinóo ndu choon kuáchi sata ndo. Sava'a ña kánian kee ndó kían kaáan di'a:

29 O sa kei ka ndo koño kirí nì doko ñayuu noó yoko. Ta ní o sa kei ka ndo nì nì, nì koño kirí kò ní xitá nì, ta o sa kée ka ndo kuáchi xí'in nà kò kúú ñadi'i ndo o yí ndo. Tá seídó'o ndó choon yó'o, dá kían va'a kee ndó. Ndios ná koo xí'in ndó.”

Díón ká'an tuti nì taa na ñoo.

30 Dá nì kee taa nì xio choon ñoo kua'an nà ñoo Antioquia. Tá nì saq nà ñoo, dá nì nditúti ná ndidaá nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nì nakì'o na tuti ñoo noq ná.

31 Dá tá nì ndi'i nì ka'i naan, kúú nì kadìi nda'o ini nà sa'a ndidaá kúú tandeé ini xí'o ña noq ná.

32 Ta Judas xí'in Silas ñoo kúú profeta, sa'a ñoo nì xì'o na tandeé ini noó nà kúú kuendá Jesús, ta xí'in kuá'a nda'o to'on nì ka'an ní'ini ra noq ná.

33 Dá tá nì ndi'i nì sa ndei na cháá tiempo ñoo ñoo, dá nì chinda'a ñaa ná kúú kuendá Jesús kua'an nó'o ná, ta nì xiká nà ña manì noq Ndios sa'a ná. Dá nì nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén noq ndéi nà nì tanda'a ñaa nì sa'an ná.

34 Tído nì chikaa ini Silas ña va'a cháá ka ná kandoo na ñoo.

35 Ta nì kandoo ta'ani Pablo xí'in Bernabé nì sa ndei na ñoo Antioquia ñoo, ta nì daná'a nà to'on sato'o yo Jesús. Ta kua'a kà nà kúú kuendá Jesús sa chindeé tá'an xí'in ná sa kast'o'on na to'on va'a Jesús xí'in ñayuu.

Di'a nì kuu tá nì ta'anda tá'an Pablo xí'in Bernabé

36 Dá tá nì ya'a cháá kuú, dá nì kaa Pablo xí'in Bernabé:

—Ná ko'on tukuó korni'ini yó nà kúú kuendá Jesús ndéi ndidaá ni ñoo noó nì sa'an yo nì daná'a yo to'on sato'o yo Jesús, dá ná kandaq ini yo ndi ndó'o na —kaá Pablo.

37 Dá nì ka'an Bernabé kandaka na Juan, tá'an rá ká'an xí'in ná Marcos, ko'on rá.

38 Tído kò ní xím ta'on Pablo kandaka na rá ko'on ra, chí nì dankoo va ñaa rá kuendá Panfilia, ta kò ní xionoo ka rá xí'in ná noq choon Ndios.

39 Ta sa'a ña kò ní náki'in tá'an ta'on to'on noó nì ndat'ón Bernabé xí'in Pablo, sa'a ñoo nì ta'anda tá'an na. Dá nì kee Bernabé

ndáka na Marcos kua'an na. Dá nì kaa na ini barco kua'an na Chipre.

⁴⁰ Dá nì nata'an ini Pablo ña ko'on na xí'in Silas. Dá nì nakì'o ñaa na kúu kuendá Jesús noo ndá'a sato'o yo Ndios ña ná chindee ñaa ná noo ko'on na.

⁴¹ Dá nì kee na kua'an na. Ta nì ya'a na chí kuendá Siria xí'in Cilicia, ta sá ká'an ni'ini na noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo kua'an na.

16

Dì'a nì kuu tá nì kasá'a Timoteo xionoo xi xí'in Pablo xí'in Silas

¹ Dá nì ya'a Pablo xí'in Silas ñoo naní Derbe, dá nì saq na ñoo Listra. Ta ñoo nì nakì'in tá'an na xí'in iin taa kúu kuendá Jesús naní Timoteo. Ta kúu xí de'e iin ñá'a Israel kándisa Jesús. Ta tatá xì kúu taa griego.

² Ta ndidaa na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Listra xí'in ñoo Iconio ká'an va'a sa'a xí.

³ Dá nì nata'an ini Pablo ña kían ko'on xì xí'in ná. Sa'a ñoo ndani ni sa'anda na ñí xí táto'on sa'ándá ley choon, dá kían ná o nákani kuáchì ini na Israel, tá'an na ndéi ñoo ñoo, koni na xí. Chì sa ndidaa vá ná ná'a ña tatá Timoteo kúu iin tá griego.

⁴ Ta kúu ndidaa ñoo noo yá'a na kua'an na, ñoo nì kastò'on na xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo sa'a choon nì sa'anda na kúu apóstol xí'in na sá'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueíd'o naan.

⁵ Ta ndidaa na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo nì nakujta ndaa cháa ká na xí'in ña kándéé ini ná Jesús tá nì seíd'o na to'on yó'o. Ta kuu rá kuu ndúkuu'a cháa ká ñayuu kúu kuendá Jesús kua'an na.

Dì'a nì kuu tá nì na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo

⁶ Kúu nì chíka'anda na kuendá Frigia xí'in Galacia, chí kò ní sónó ta'on Espiritu ñ Ndios ña dána'a na to'on va'a sa'a Jesús chí kuendá Asia di'a.

⁷ Tá nì saq na kuendá Misia, dá nì ka'an ná ko'on na chí kuendá Bitinia di'a, tído kò ní sónó ta'on Espiritu Jesús ña ko'on na ñoo.

⁸ Sa'a ñoo nì ya'a na kuendá Misia kua'an na, dá nì xino na ñoo Troas noo kúu yu'ú taño'o.

⁹ Dá tá nì kuaá, dá nì na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo, chí nì xini na iin taa ió chí kuendá Macedonia di'a. Ta iin ndichi ra seí nda'í ra noo Pablo, ta kaá ra: "Kee ní ña maní kii ní Macedonia yó'o, ta chindee ní ndu'u", kaá ra.

¹⁰ Dá tá nì ndi'i nì xini na ña'a ndato yó'o, ta kúu mií hora daá nì kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chí nì kandaq ta'í ini ndu ña mií Ndios kúu na kana ñaa

ña kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo.

Dì'a nì kuu tá nì kándisa iin ñá'a naní Lidia

¹¹ Dá nì tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá nì chíndaq ndu kua'an ndu ni'j ndú iin yúku ini táño'o naní Samotracia. Dá tá nì tyyu noo iin ká kuu, dá nì kaa tuku ndu ini barco ñoo kua'an ndu ñoo naní Neápolis.

¹² Tá nì saq ndu ñoo, dá nì kee ndu xíka sá'a ndu kua'an ndu iin ñoo naní Filipos, ta kían ñoo ndáya'i cháa ká nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kían iin ñoo kuendá ta romano. Ta ñoo nì sa ndei ndu cháa kuu.

¹³ Ta tein iin kuu náni'j ndéé na Israel, dá nì kankuei ndu kua'an ndu yu'ú ñoo ñoo, chí ñoo nákaa iin yuta noo sá'an na Israel ndéi ñoo ñoo ká'an na xí'in Ndios. Dá tá nì saq ndu ñoo, dá nì sa ndei ndu. Dá nì kasá'a ndú ká'an ndu xí'in na ñá'a nì nataka ndéi ñoo sa'a Jesús.

¹⁴ Ta ñoo nákaa iin ñá'a naní Lidia. Ta kían ña ñoo ká'ano naní Tiatira, ta díkóan dá'on díon kua'a tóon, ta ndáño'an Ndios ta'kí. Ta kúu seíd'o va'an to'on ká'an Pablo. Ta kúu nì ñakonó sato'o yo Jesús niman, ta kúu nì kándisáan to'on nì ka'an na.

¹⁵ Ta kúu nì sodó ndútaan xí'in ndidaa na ve'an. Dá nì seí nda'ávan noo ndú, ta kaáan: —Tá kándaq ini ndo ña kúu iin ñá'a kándéé ndisa ini sato'o yo Jesús, dá kían náki ndo ná ko'o ve'i kandeí ndó —kaáan.

Dá nì kandeéan nì xino ini ndu ña ko'on ndu kandeí ndu ve'an dao kuu.

Dì'a nì kuu tá nì chíkaq ta né'e choon Pablo xí'in Silas ve'e kaa

¹⁶ Ta di'a nì ndo'ndu iin ká kuu tá kua'an ndu ka'an ndu xí'in Ndios. Noo kua'an ndu ñoo nì nakì'in tá'an ndu xí'in iin tadi'í. Ta nákaa iin espíritu kini ña nákoní ini ini xì. Ta kúu kuá'a nda'o ñi'ón ní'j sato'o xì sa'a ña nákoní ini xì.

¹⁷ Ta kúu nì kasá'a tadi'í yó'o tákaa xì Pablo xí'in ndu'u ve'i xì, ta káyu'u xì:

—¡Taa yó'o kúu rá kéchóon noo Ndios, na kómí ndidaa tá'an choon! Ta dána'a rá noo ñayuu ndi kee na káki na noo kuáchì na —kaá xì.

¹⁸ Ta kúu kua'a vá kuu nì sa kee xì díon. Sa'a ñoo kò ní xì'o ndéé ká ini Pablo sa'a xí. Dá nì ñandíó koo na, dá nì kaa na xí'in espíritu kini nákaa ini xì:

—Xí'in kuu Jesucristo, na xí'o choon noo, sa'ándáí choon noo. Kua'an keta kii ini tadi'í xaan.

Ta kúu vití'ón vá nì keta espíritu kini ñoo kua'an.

¹⁹ Tá nì kandaq ini sato'o xì ña ko'o ká ñi'ón ní'j rá xí'in xí, dá nì tiin ra Pablo xí'in Silas. Dá nì kee ra ñó'o ñaa rá kua'an ra noo yá'í noo ndéi ta né'e choon.

20 Dá nì saà rā nì chikata ñaá rá noó tã né'e choon ñoo. Dá nì kaa rā xí'ín rá:

—Taa yó'o kúú tã Israel. Ta xionoo ra dánaá tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yó.

21 Ta xionoo ra dána'a rā ña kánian kee yó tátõ'on kì'o kée mií rá, ta kò káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chì kúú yó tã romano —kaá rā.

22 Dá nì ndakuei ñayuu nì kasá'á ná kéndava'a na xí'ín Pablo, xí'ín Silas. Dá nì ndatá tã né'e choon ñoo dá'ón ná. Dá nì sa'anda rā choon ña ná kani ñaá rá xí'ín vara.

23 Tá nì ndi'i nì kani kini ñaá rá, dá nì taán ñaá rá ve'e kaa. Dá nì sa'anda rā choon noó rā ndaa yé'é kaa ña ná kandaa va'a ñaá rá.

24 Tá nì ndi'i nì ta'anda choon yó'o noo rá, dá nì taán ñaá rá ve'e kaa naá ñó'o nda maá ini ve'e kaa ñoo. Dá nì taán rá sa'a ná yáí yítõ nani cepo kándu'u ini ve'e kaa ñoo, dá nì kató toon ra yítõ ñoo.

Di'a nì kuu tá nì kándisa taa ndaa yé'é kaa ñoo Jesús

25 Tá nì kuu ñoo tádi, ká'an ij vá Pablo xí'ín Silas xí'ín Ndios ñó'o na, ta xíta na yaa noo ná. Ta seidó'o va'a ñaá dao ka tãa ñó'o ve'e kaa ñoo ndéi ra.

26 Ta kúú iin kuitiõ nì kasá'á nì'i nda'õ taán. Ta kúú nda sa'a ve'e kaa ñoo nì kidi nì'ini. Ta kúú nì nono yá ndidaá kúú yé'é kaa ñoo. Ta kúú nì ndaxí vá cadena ndíko sa'a ndidaá kúú tãa ñó'o ve'e kaa ñoo.

27 Dá nì ndoto tã ndaa yé'é kaa ñoo, kúú nì xini rā ña ndidaá yé'é kaa nì nono. Ta kúú nì taó rá espada rā kua'an rā ka'áni rá mií rá, chì nì ka'an rá ña nì xino ndidaá kúú vá rā ñó'o ve'e kaa ñoo kua'an rā.

28 Kúú nì kayu'u Pablo, dá nì kaa nā xí'ín rá:

—O sa kéndava'a ní xí'ín mií ní, chì yó'o va ñó'o ndidaá kúú ndu'u —kaá nā.

29 Dá nì sa'anda tã ndaa yé'é kaa ñoo choon ña ná natoõn ñó'o, dá ná katoõn. Kúú nì kankono ra kua'an rā noo nákaa Pablo xí'ín Silas. Ta ndéi ñino oon ra nì sa kuíjn xítí rá noo sá'a ná.

30 Dá nì taó ñaá rá, dá nì ndatõ'ón ñaá rá, ta kaá rā xí'ín ná:

—Tatá, çndí kján kánian keei, dá nì'í ña kákii noó kuachij?

31 Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—Kandéé ini ní sato'o yó Jesucristo, dá nì'í ní ña kákii ní xí'ín ndidaá nā ve'e ní.

32 Dá nì kasá'á dána'a Pablo tõ'on va'a sato'o yó Jesús noo mií rá, xí'ín noó nā ve'e ra.

33 Ta mií hora daá ñoo nì taó ñaá rá, ta nì nakata ra noó nì tarkue'e ñíj ná. Tá nì ndi'i, dá nì sodo ndútã mií rá xí'ín ndidaá kúú nā ve'e ra.

34 Tá nì ndi'i ñoo, dá ndáka ñaá rá nì no'o rā ve'e ra. Dá nì xí'o ra ña nì sasá'an na. Ta kúú kádij nda'o ini mií rá xí'ín nā ve'e ra, chì ndidaá ná nì kándisa Ndios.

35 Dá tá nì tuu noo kuú dáá ñoo, dá nì tãnda'a tãa né'e choon tátõ rá kua'an rā. Tá nì saà rā, dá nì kaa rā di'a xí'ín tã ndaa yé'é kaa ñoo:

—Dáyaá ní tãa kaa ná ko'õn rā.

36 Dá nì kaa tã ndaa yé'é kaa ñoo xí'ín Pablo:

—Sa nì ta'anda choon nooí ña tavéi ndo'õ ve'e kaa yó'o. Ta viti kjan kankuei va'a ndó ko'õn ndõ —kaá rā.

37 Dá nì kaa Pablo:

—Nì kani ra ndu'u noo kuá'á ñayuu, ta kò ñá'a ka'an rā xí'ín ndu'u ndí kján kúú kuachì ndu, va'ará tã romano kúú ndú. Ta nì taán rá ndu'u ve'e kaa. Ta viti, çá ká'an rá dáyaá de'é rā ndú? Tído o kóo oon ta'on diõn sa'a ndú. Va'a kaan mií tã né'e choon ná kii taó ndu'u —kaá nā.

38 Dá nì sa'an tátõ ñoo nì nakani ra xí'ín tã né'e choon tõ'on nì ka'an Pablo. Tá kúú nì yu'u nda'o ra tá nì kãndaá ini rā ña kúú ná tã romano.

39 Dá nì sa'an rā nì ndaka rā ña manì noo ná. Dá ví nì taó ñaá rá. Dá nì seí nda'í rā noo ná ña ná kankuei na ñoo ñoo ko'õn nā.

40 Dá tá nì kankuei na ve'e kaa ñoo, dá nì kee na kua'an no'o ná ve'e ñá'a nani Lidia ñoo. Ta ñoo nì xini nā dao ka nā kúú kuendá Jesús. Dá nì xí'o na tandéé ini noo noõn. Dá nì kankuei na ñoo ñoo kua'an nā.

17

Di'a nì kuu tá nì nakujina vaq ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

1 Dá nì ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo nani Anfípolis xí'ín iin ka ñoo nani Apolonia. Dá nì saà nā ñoo ká'ano nani Tesalónica. Ta ñoo iin iin ve'e noo nátaka nā Israel.

2 Ta nì sa'an nā ve'e ñoo tátõ'on kì'o kée ná ndidaá ñoo noo sá'an nā. Ta tein ndin onj kuu nani'ij ndéé nā Israel nì ndatõ'ón ná xí'ín ñayuu ñoo,

3 ta nì nakani na tátõ'on kì'o ká'an rá ío tuti ij Ndios. Chì xí'ín mián nì xí'o na ña nì kãndaá ini ñayuu ñoo ña mián ndusa kánian ndo'o nani niõ Cristo, nā dákaki ñaá, dá kuu nā, dá natakí nā tein nā kúú ndj. Dá nì kaa ta'an nā:

—Jesús, nā ká'an yu'u sa'a xí'ín ndo'õ, noõn kúú Cristo —kaá nā.

4 Ta kúú nì kándisa va dao nā Israel ñoo tõ'on yó'o. Dá nì naki'in tá'an na xí'ín Pablo xí'ín Silas. Ta nì kándisa ta'ani kuá'á nda'o nā griego, nā ndáño'o Ndios, xí'ín kuá'á nā ñá'a ndáya'í.

5 Kúú nì kasá'á kú'u'u ini tãa Israel kò xijn kándisa. Sa'á ñoo nì ðataká rā dao tã kini

xíonoo keí ñoo. Ta roón kúu rā nī ðaká'an kue'é kuá'á ndá'o ñayuu ndéi ñoo ñoo. Dá nī kaśá'á nákuina vaā nā. Dá nī saā tondó nā ve'e iin taā nani Jasón, dá taó ná Pablo xí'in Silas, dá ná nak'i'o ñaa ná noo ndá'a tā né'e choon, ká'an ná.

6 Tído kō ní nani'i ta'on ñaa ná. Dá nī tiin na mií Jasón ñoo xí'in dao ká nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, dá nī kee na ñó'o ñaa ná kua'an nā. Tá nī saā nā noo tā né'e choon, dá nī kayu'ú tā Israel ñoo:

—Tá'an taā xíonoo náðaká ñaxintóni ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu, roón ta'ani kúu rā nī kasáá ñoo yo viti.

7 Ta kúu nī naatiin va'a ñaa Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaá taā ñoo kúu rā kō xīn kueidó'o choon sa'ándá tā né'e choon ká'ano cháa ká, rā kúu César, chí kaá rā ñā ió iin ká rey ndáya'i cháa ká nani Jesús —kaá rā.

8 Ta kúu nī nákuina vaā cháa ká ñayuu ñoo xí'in tā né'e choon tá nī seidó'o na ñā nī kaa rā dión.

9 Tído tá nī ndi'i nī chíya'i Jasón ñoo xí'in dao ká nā noo tā né'e choon, dá nī dayáá ñaa rá.

Di'a nī kuu tá nī ðaná'a nā iin ñoo nani Berea

10 Ta mií sakuaá dáá ñoo nī tanda'á nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Pablo xí'in Silas ñā kían ko'on nā ñoo nani Berea. Tá nī saā nā ñoo ñoo, dá nī ku'u na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo.

11 Tído ñayuu va'a cháa ká ini kúu nā ndéi ñoo Berea o ðuú nā ndéi ñoo Tesalónica, chí ndino'o ini nā nī seido'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaá kuú nī ðaku'á na noo ká'an tuti ij Ndios, dá ná kande'á á ñā ndaa kían ká'an Pablo o kōó.

12 Díon nī kee na, dá kuá'á ndá'o nā Israel ndéi ñoo ñoo nī kándisa na to'on dána'a nā. Ta kuá'á nā ñá'a griego ndáya'i xí'in kuá'á ndá'o taā griego nī kándisa ta'ani ñaa.

13 Tído tá nī kandaā ini tā Israel ndéi ñoo Tesalónica ñā nákaā Pablo dána'a nā to'on Ndios ñoo Berea, dá nī kee ra kua'an rā ñoo. Dá tá nī saā rā, dá nī kasá'á nákuina vaā ñayuu ñoo nī kee ra.

14 Ta kúu viti'ón di'a nī tanda'á nā kúu kuendá Jesús Pablo kua'an nā yu'ú taño'o. Tído nī kandoo va Silas xí'in Timoteo nī sa ndei na ñoo Berea ñoo.

15 Dá nī kee na ndáka na Pablo kua'an nā ndá ñoo ká'ano nani Atenas. Tá nī saā nā ñoo xí'in ná, dá nī sa'anda Pablo choon noo ná ñā ná kast'o'on na xí'in Silas xí'in Timoteo ñā ná kii kii ná noo ió nā, kaá nā. Dá nī nandiío kuéi nā nī sa'an nī ndaka na ñoo kua'an no'o ná.

Di'a nī kuu tá nī sa káa Pablo iin ñoo nani Atenas

16 Ta nani ndáti Pablo kasaā Silas xí'in Timoteo, kúu nī kixian nī kunda'i ndá'o ini nā, chí nī xini nā ñā iin ní kúu ñoo ñoo kándodó yokō ndáño'o na.

17 Sa'á ñoo nī sa'an nā ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo, ta nī ndat'ón ná xí'in nā Israel, xí'in dao ká ñayuu ndáño'o Ndios takí. Ta ndidaá kuú nī ká'an nā xí'in ñayuu xíonoo noo yá'i ñoo sa'a Jesús.

18 Dá nī ðandichi tá'an na xí'in dao ká taā dáku'á ñā dána'a tā kúu kuendá epicúreo, xí'in dao ká taā dáku'á ñā dána'a tā kúu kuendá estoico. Dá nī kaa roón:

—¿Ndi kóni kaa to'on ká'an taā káni téi ká'an yó'o?

Dá nī kaa dao ká rā:

—Kandaā ini ndu'u ñā xíonoo ra ká'an rā sa'a dao ká ndios.

Díon nī kaa rā chí xíonoo Pablo ká'an nā sa'á to'on va'a Jesús, ta ká'an nā ñā natakí nā nī xí'i.

19 Dá ndáka ra Pablo nī saā rā iin xían noo nani Areópago, noo náta taā ndat'ón rá. Dá nī kaa rā xí'in ná:

—¿Á kee ní ñā maní kast'o'on ní xí'in ndu'u sa'á to'on saá dána'a ní?

20 Chí kō óon ta'on kueidó'o ndu'an. Sa'á ñoo kátoó ndu'u kandaā ini ndu ndi kua'an sa'an.

21 Díon nī kaa rā, chí kátoó ndá'o ndidaá taā ndéi ñoo Atenas xí'in tā tukú ndéi ñoo kueidó'o ra, ta ká'an rā sa'á ñā saá.

Di'a kua'an ñā nī ðaná'a Pablo noo taā ñoo

22 Dá nī nákuin ndichi Pablo me'í ndidaá taā nī náta ndéi noo nani Areópago. Dá nī kaa nā:

—Ndo'ó, nā ndéi ñoo Atenas yó'o, kandaā ini yu'u ñā ndíta ndaa ndo xí'in ñā kándisa ndó.

23 Chí tá nī xjonooi nī sa nde'í noo náā ndáño'o ndó, dá nī xini iian tánda to'on nooán kaá di'a: “Ñā yó'o kúu noo náā iin ndios kō ná'á ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndáño'o ndó, nā kaá ndo ñā kō ná'á ndó, noón kúu ná ko'in kast'o'in xí'in ndó sa'a.

24 Ta mií Ndios, na nī kava'a iin ní kúu ñayuu yó'o, xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán, noón kúu nā dándaki induú xí'in noño'o yó'o. Sa'á ñoo kō ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o, tá'an ñā nī kava'a ndá'a taā.

25 Ta ni iin tó'ón ña'a ió noo yo kō xínfó'ó ná, chí ni iin tó'ón ña'a kō kómani noo ná. Mií di'a na xí'o ñā takí yo ndéi yo ñayuu yó'o, ta xí'o na tachí ñā náki'in yó, ta xí'o ta'ani na ndidaá kúu ña'a ió noo yo.

26 Ta xí'in iin tó'ón vá taā nī na'ta'j ndidaá ñayuu nī kee Ndios, dá ná nakuitā noo na kande'i na iin ní kúu ñayuu yó'o. Chí sa nī chíná'a vá Ndios noo kúu sa'á ñā katakí

yo, ta ni chiná'a ta'ani na noo ndi'a, ta ni chiná'a ta'ani na noo kande'i iin rá iin yó.

27 Dión ni kee Ndios, dá ná nandukú yó na, dá ná ndundéé yó nda ná kandeé yó nani'i yó na. Chì mián ndaa kíán ña kò xiká ta'on ió Ndios noo iin rá iin yó.

28 Chì mií ná kédaa xí'ín yó, dá takí yo, ta kandá yo, ta ndéi yó. Ta kíán tátò'on ni taa dao taa kuendá mií ndó, tá'an ra tí'a taa tò'on luu kua'an, chì ni taa ra ña kúú yó de'e Ndios.

29 Ta sa'a ña kúú yó de'e Ndios, sa'a ñoó kò niyíka yó ka'an yó ña kúú ná iin na'aná ni kava'a ndá'a taa xí'ín oro o plata o xí'ín yuu, chì sav'a'a ña ni nakani ini ñaxintóni taa tí'a kava'a ña kíán.

30 Tído kò ní taó kuendá ta'on Ndios sa'a ña sa kee ñayuu tá sata, chì kò ní sá na'á ná mií Ndios. Tído viti sa'ándá na choon noo iin rá iin ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuu ña ná nandikó ini na sa'a kuachi kée na.

31 Chì ni chikaa ini Ndios ña kasandaá iin kuu, dá keyíko ndaa na sa'a ndidaá kúú ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuu yó'o xí'ín ndá'a iin taa ni chikani mií ná. Ta ni xí'o na ña ni kandaá ini yo ndá yoo kúú taa ñoó, chì ni danátaki ñaá ná tein na kúú ndji —kaá na.

32 Tá ni seido'o ra ña ni ka'an Pablo sa'a ña nataki na ni xí'i, ta kúú ni kasá'a dao ra kédiki ñaá rá. Tído dao ka ra ni kaa xí'ín ná:

—Kóni ndu'u kuedí'o ndu cháá ka sa'a ña yó'o.

33 Dá ni keta na kua'an na.

34 Tído ni kandisa dao ñayuu ñoó tò'on ni daná'a Pablo, ta ni naki'in tá'an na xí'ín ná. Ta tein na ni kandisa ñoó nákaa iin taa nani Dionisio, ta kúú rá iin taa né'e choon noo nani Areópago ñoó. Ta nákaa ta'ani iin ñá'a nani Dámaris, ta ni kandisa ta'ani dao ka ñayuu.

18

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo nani Corinto

1 Tá ni ndi'i, dá ni keta Pablo ñoo Atenas. Dá ni kí'in na kua'an na ñoo ká'ano nani Corinto.

2 Tá ñoó ni naki'in tá'an na xí'ín iin ta Israel nani Aquila, ra ni kaki kuendá Ponto. Ta duú ni kasáa va ra ni kii ra kuendá Italia xí'ín ñadi'i ra, ña nani Priscila, chì taa né'e choon ká'ano nani Claudio kúú ra ni sa'anda choon ña ná kankuei ndidaá kúú na Israel ñoo Roma kò'on na kande'i na dao ka xían. Dá ni kee Pablo kua'an na ve'e noo ndéi na ñoó.

3 Ta iin nóo choon kée Pablo xí'ín ná, chì tí'a na kava'a na ve'e xí'ín ñi. Sa'a ñoó ni kando Pablo ió na ve'e na, ta ni kexóon nduú na xí'ín ná.

4 Ta ni dandichi tá'an Pablo xí'ín ñayuu ini ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoó iin iin kuu kuu nani'i ndée ná, dá ná xinó ini na Israel xí'ín na kò kúú na Israel kandisa na tò'on dana'a na.

5 Dá ni kasáa Silas xí'ín Timoteo ni ndee na kuendá Macedonia di'a. Sa'a ñoó ni dankoo Pablo dao ka choon sa kee na, ta sav'a'a ña kée na kíán dana'a na tò'on va'a sa'a Jesús, chì kástò'on na xí'ín na Israel ña Jesús kúú Cristo, na dáka'i ñaá.

6 Tído ni ndakuei na ni kasá'a naá na xí'ín Pablo, ta ká'an ndava'a na xí'ín ná. Sa'a ñoó ni kidi ni'ini Pablo dá'on ná, dá ni kaa na:

—Kuachi mií ndó kíán, dá kíán kakomi ií vá ndó kuachi noo Ndios. Kò ndío kuachi ka yu'u sa'a ndó. Ta viti chí noo kò'in dana'i noó na kò kúú na Israel —kaá na.

7 Dá ni keta na ve'e noo náta ka na Israel ñoó. Dá ni kee na kua'an na ve'e iin taa nani Justo, ta yu'u ni'ini taa yó'o Ndios. Ta ió ra díin ve'e noo náta ka na Israel ndéi ñoó.

8 Ta Crispo nani iin taa ndaya'i ini ve'e noo náta ka na Israel, kúú ni kandisa ra sato'o yo Jesús xí'ín ndidaá na ve'e ra. Ta kúú ku'a'a ñayuu ndéi ñoo Corinto ñoó ni seidó'o tò'on va'a sa'a Jesús, ta ni kandisa ñaá ná, ta ni sodo ndúta ná.

9 Iin sakuaá, dá ni xini Pablo iin ña'a ndato ni kee sato'o yo Jesús, dá ni kaa na xí'ín ná:

—O sa yu'óon. Ta o sa kátuúon ña ka'on sa'i.

10 Chì ió va yu'u xí'ón, ta ni iin tó'on ta'on ñayuu o kónói kendava'a xí'ón. Chì kua'a ndá'o ñayuu yu'u ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá na.

11 Dá ni kando Pablo ni sa io na iin kuia dao ñoo Corinto ñoó. Ta ni daná'a na noó ñayuu sa'a tò'on va'a Ndios.

12 Ta nani nákaa taa nani Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúú iin nóo ni ndátó'on taa Israel kendava'a ra xí'ín Pablo. Dá ni sa'an ra ni tiin ñaá rá ndáka ra kua'an ra noó taa né'e choon.

13 Dá ni kaa ra xí'ín Galión ñoó:

—Taa yó'o kúú ra xionoo dáka'an kue'é ñayuu, dá ná dá'a ni kandaño'o na Ndios tátò'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon —kaá ra.

14 Tá kua'an Pablo ka'an na, ta kúú ni kasá'a ká'an Galión xí'ín taa Israel ñoó:

—Tá ni kee ra iin ña kini o iin kuachi ká'ano, dá kíán naki'oi mií kuedí'o ña ká'an ndo'o, ta Israel naan.

15 Tído tá kíán sa'a tò'on, o sa'a kuu Ndios ndo o sa'a ley mií ndo'o, dá kíán kuu keyíko mií ndóan, chì yu'u kúú ra o chínee ta'oin mií keyíko sa'a ña yó'o —kaá ra.

16 Dá ni taó ñaá rá sata vé'e.

17 Dá ni tiin dao ta griego iin taa nani Sóstenes, tá'an ra dándaki ve'e noo náta ka na Israel. Ta kúú mií yé'é chóon ñoó ni kani ñaá

rá. Tído kọ ní kékueundá ta'on Galión sa'á ña nj kee ra.

Di'a nj kuu tá nj nandíó kọọ Pablo ñoo Antioquíá

18 Ta kúú kua'a ij vá kuų nj kandọọ Pablo nj sa ío na ñoo Corinto ñoo. Nj ndi'i, dá nj ka'an na ndisá'an xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nj tiin na iin barco. Dá nj kee na kua'an na chí kuendá Siria di'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'in Aquila xí'in ná. Tído tá kọ ñá'a kee na ko'on na, dá nj dátá tá'í Pablo dinj ná noọ naní Cencrea, dá xinkọọ to'on nj kandọọ na xí'in Ndios.

19 Dá tá nj saą na ñoo ká'ano naní Éfeso, ta kúú ñoo nj ta'andá tá'an Pablo xí'in Priscila xí'in Aquila. Dá nj kee Pablo kua'an na ve'e noọ náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta ñoo nj ndátó'ón ná xí'in ra Israel.

20 Dá nj séi nda'í ra noọ Pablo ña ná koo na cháá ká kuų xí'in rá, tído kọ ní xíin ta'on na.

21 Dá nj ka'an na ndisá'an xí'in rá, dá nj kaa na:

—Miían ndúsá kakaaj víkọ ña sa vej koo ñoo Jerusalén, tído nandíó kọọ tukui kooi xí'in ndó tá dión kónj Ndios —kaá na.

Dá nj keta na ñoo Éfeso ñoo, dá nj tiin na iin barco kua'an na.

22 Dá tá nj saą na ñoo Cesarea, dá nj kee na kọkaa na kua'an na ñoo Jerusalén ka'an na ndisá'an xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Tá nj ndi'i ñoo, dá nj kee na kua'an na, dá nj xing na ñoo Antioquíá.

23 Tá nj ndi'i nj sa ío na ñoo Antioquíá cháá tiempo, dá nj kee tuku na kua'an na, ta nj xionoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'in Frigia, ta nj xi'o na tandéé ini noọ ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo.

Di'a nj kuu tá nj daná'a iin taa naní Apolos

24 Iin kuų nj kasá'a iin ta Israel naní Apolos ñoo Éfeso. Ta kúú rá iin taa nj kaki ñoo ká'ano naní Alejandria. Ta ti'a va'a ra ka'an ra, ta ndichí nda'o ra xí'in to'on ká'an tuti ij Ndios.

25 Ta sa nj dakuá'a va'a ra sa'a íchi ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o ini ra xionoo ra kásto'on ra xí'in ñayuu, ta dána'a ndaa ra sa'a ña ná'a rá sa'a Jesús. Tído ná'a rá savá'a sa'a ña nj daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu.

26 Dá nj kasá'a rá dána'a ra ini ve'e noọ náta na Israel, ta kọ yu'u ta'on ra. Tído tá nj sejdọ'o Priscila xí'in Aquila ña nj daná'a ra, dá nj taó xóo ñaá ná. Dá nj kásto'on va'a cháá ká na xí'in rá sa'a íchi ndaa Ndios.

27 Tá nj ndi'i ñoo, dá nj ka'an Apolos ko'on ra kuendá Acaya. Dá nj xi'o na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoo tandéé ini noọ rá. Ta nj taa na iin tuti kua'an noọ na kúú kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoo, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá nj saą ra Acaya, kúú nj

chindeé nda'o ra ndidaá na kúú kuendá Jesús, tá'an na nj kandisa sa'á ña manj nj kee Ndios xí'in ná.

28 Ta kúú nj ndundéé rá nj dátúú rá noọ ká'an ta Israel noọ ndidaá ñayuu ndéi ñoo, chí nj xi'o ra ña nj kandaaj ini na ña ká'an tuti ij Ndios, ña Jesús kúú Cristo, na dákaki ñaá.

19

Di'a nj kuu tá nj sa ío Pablo ñoo Éfeso

1 Ta xian nani nákaa ij Apolos ñoo Corinto, kúú nj ya'a Pablo iin xian noọ ndíta yukú ñó'ó kua'an na. Dá nj saą na ñoo Éfeso. Ta kúú ñoo nj ñaki'in tá'an na xí'in dao taa kúú kuendá Jesús.

2 Dá nj ndátọ'ón ñaá Pablo:

—¿Á nj natiin ndo'ó Espiritu ij Ndios tá nj kandisa ndó?

Dá nj kaa roón:

—Kọ óon ta'on kueid'ó ndu ña ka'an na ña ío Espiritu ij Ndios.

3 Dá nj ndátọ'ón tuku ñaá Pablo:

—¿Ndi kían nj kandisa ndó tá nj sodọ ndúta ndọ, tá dáá?

Dá nj kaa ra:

—Nj kandisa ndu'u ña nj daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu.

4 Dá nj kaa Pablo:

—Nj sa dakódo ndúta Juan ñayuu, tá'an na nj nandikó ini sa'a kuachi kée na. Ta nj ka'an Juan xí'in ná ña ná kandeé ini na iin ká taa vej sata ná. Ta na yó'o kúú Jesús, ta noón kúú Cristo, na dákaki ñaá.

5 Tá nj seid'ó ra to'on yó'o, dá nj sodọ ndúta rá xí'in kuų sato'o yo Jesús.

6 Dá tá nj chínóo Pablo ndá'a ná dinj rá, kúú nj natiin ra Espiritu ij Ndios ini ra. Kúú nj kasá'a vá ká'an ra dao ká yu'u, tá'an ña kọ ní dakuá'a ra. Dá nj kasá'a ta'an ra kásto'on ra to'on nj ni'i rá noọ mií Ndios.

7 Ta kúú rá táto'on uxj uu.

8 Dá nj ku'u Pablo ini ve'e noọ náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noọ onj yoọ kọ ní yu'u ta'on na ka'an na sa'a Jesús. Ta nj dándichí tá'an na xí'in ñayuu ndéi ñoo, dá ná xing ini na ndu'u na tíxi ndá'a Ndios.

9 Tído nj ndukáxi nda'o níọ dao na, sa'á ñoo kọ ní xín ta'on na kandisa na to'on nj daná'a Pablo. Ta noón kúú na nj kasá'a ká'an ndava'a na sa'a íchi ndaa Jesús noọ ñayuu ndéi ñoo. Dá nj dąnkoo ñaá Pablo. Dá nj kee na ndáka na na nj nduu kuendá Jesús kua'an na. Ta ndidaá kuų vá sa ndátó'ón ná xí'in ñayuu ñoo sa'á to'on Jesús ini iin ve'e taa naní Tirano, ta kían iin ve'e noọ náta ñayuu ndátó'ón ná.

10 Ta dión nj sa kee na tein uu kuia. Sa'á ñoo kua'a nda'o na Israel xí'in na kọ kúú na Israel ndéi chí Asia di'a nj seid'ó to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús.

11 Ta xí'in ndá'a Pablo sá kee Ndios ña'a ná'ano,

12 ch'i va'ará peñito Pablo o tá'i dá'on ná ne'e ñayuu kua'an na chinoo naan satá na kú'u, ta kúu nduva'a va na. Ta kánkuei ta'ani espíritu kini ini na kua'an.

13 Sa xionoo dao ta Israel sá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Tído iin ku'u ni ka'an rá ka'anda ra choon xí'in ku'u sato'o yo Jesús, dá taó rá espíritu kini, ch'i di'a ni kaa ra xí'an: —Sa'ándá ndu'u choon nooon xí'in ku'u Jesús, tá'an na ká'an Pablo sa'a. Kua'an keta kii ini taa xaan —kaá ra xí'an.

14 Ta taa ká'an dión kúu ndin usa de'e iin ta Israel naní Esceva, tá'an ra kúu iin duti kúu noó.

15 Tído ni ka'an espíritu kini ñóo xí'in rá: —Ná'a vá yu'u Jesús. Ta ná'a ta'ani yu'u ndá yoo kúu Pablo. Tído ndó'o, znda yoo kúu ndo'ó ña sa'ándá ndo choon noo yu'u, tá daá? —kaagan xí'in rá.

16 Ta kúu ni ndao ni'ini taa yí'i espíritu kini ñóo ni tiin ñaa rá, ch'i ni ndundaki nda'o ra ni kee espíritu kini ñóo. Kúu ni kendava'a ra xí'in ndin usa taa ñoo, ta ni ndatá ndí'i ra dá'on rá. Ta kúu nda ndaa vichí vá rá ni kánkuei ra ve'e ñoo kua'an ra, ta ni tarkue'e nda'o ra ni keean.

17 Ta kúu ndidaá kúu na Israel xí'in na ko kúu na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo ni kandaá ini ña dión ni kuu. Ta kúu ni yu'u nda'o na. Dá ni kasá'a kéká'ano na ku'u sato'o yo Jesús.

18 Kúu ku'a'a nda'o na du'u ni kandísa Jesús ni kasá'a ná'o na kuachi na, ta xí'o na kuendá sa'a ña kini sá kee na.

19 Ta ku'a'a ñayuu kétadí né'e na libro na ni kasáa na. Dá ni dakéi naán noo ndidaá kúu ñayuu ñoo. Ta ni kekuendá na ndidaá ya'i libro ñoo. Dá ni kandaá ini na ña ya'i ña táto'on uu diko uxí mil di'ón plata.

20 Dión ni kuu, dá ni naka'ani cháa ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, ta kúu ku'a'a ka ñayuu ni kandísa ñaa.

21 Tá ni ndí'i ñoo, dá ni chikaa ini Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'in Acaya, dá ko'on na ñoo Jerusalén. Ta ni kaa na:

—Tá ni ndí'i ni sa'in Jerusalén, dá ví, dá kían mi'an ko'in ñoo ká'ano naní Roma —kaá na.

22 Dá ni tanda'a Pablo uu ka ta xionoo xí'in ná ko'on na chí kuendá Macedonia. Ta na yó'o kúu Timoteo xí'in Erasto. Tído ni kandoo jó Pablo ni sá io na cháa ka ku'u chí kuendá Asia.

Di'a ni kuu tá ni nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Éfeso

23 Tiempo daá ñoo ni kasá'a karyíi nda'o ñayuu ndéi ñoo Éfeso sa'a íchi sáa ña ká'an sa'a Jesús.

24 Ch'i ió iin taa kéchóon xí'in plata naní Demetrio ñoo ñoo. Ta kúu rá iin taa káva'a yokó xí'in plata, ña ndaa táto'on ki'o kaa ve'e ño'o iin ndios di'i naní Diana. Ta ku'a'a nda'o di'ón sá ní'i rá sa'a sá kee ra choon yó'o, xí'in taa kéchóon xí'in rá.

25 Kúu ni nadataká ra taa kéchóon xí'in rá, xí'in dao ka taa kéchóon xí'in plata. Dá ni kaa ra xí'in rá:

—Ná'a vá mií ndó ña xí'in choon kée yó yó'o ní'i yo ku'a'a nda'o di'ón.

26 Tído sá ni xini va mií ndó, ta ni seido'o ndó sa'a iin taa naní Pablo. Ta o du'u iin to'ón ñoo Éfeso yó'o xionoo ra, ch'i iin níi kúu vá kuendá Asia yó'o xionoo ra. Ta sá ni kandee rá ni xinó ini ku'a'a nda'o ñayuu kandísa na noo ká'an ra, ch'i kaá ra ña ko ta'ón ndios kían káva'a ndá'a taa.

27 Ta o du'u sava'a choon kée ni yo ió ió ña naá, ch'i io ta'ani nda'o ió ña kasá'a kenoo ñayuu ve'e ño'o ndios di'i yo Diana, dá o kí'o ka na ñañó'o noo ná, tá'an na ndañó'o ta'ani ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'in na ndéi iin níi kúu ñayuu —kaá ra.

28 Tá ni seido'o taa ñoo noó ni ka'an Demetrio, kúu ni xido nda'o ini ra. Dá ni kayu'ú rá:

—Na ndáya'i nda'o kúu Diana, tá'an na ndañó'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o —kaá ra.

29 Ta kúu ndidaá vá ñayuu ndéi ñoo ñoo ni nakuina vaq. Kúu ni tiin na iin taa naní Gayo xí'in ta naní Aristarco. Ta ndi nduu taa yó'o ni kii chí kuendá Macedonia, ta xionoo ra xí'in Pablo. Ta ñó'o ñaa ná ni ku'u na ini iin ve'e ká'ano noo ná taa na ñoo ñoo ndátó'ón ná sa'a ña'a ndó'o na.

30 Dá ni ka'an Pablo ko'on na ku'u na ve'e ñoo ka'an na xí'in ñayuu ñó'o ñoo. Tído dao ka na kúu kuendá Jesús ko ní sóno ta'on na ña ku'u na.

31 Ta ndéi ta'ani dao ta ne'e choon kuendá Asia ñoo, tá'an ra ne'e tá'an va'a xí'in Pablo. Dá ni chinda'a rá choon kua'an ña seí nda'i ra noo ná ña ná dá'a ni ku'u na ve'e ñoo.

32 Kúu ni nataka ku'a'a nda'o ñayuu. Dao na káyu'ú iin ña'a, ta dao ka na káyu'ú sa'a iin ka ña'a sa'a ña ni naá ini na. Ch'i ku'a'a vá ñayuu ñoo ko kandaá ini nda sa'a kían ña ni nataka na.

33 Dá ni tanda'a ni'ini dao taa Israel iin taa naní Alejandro noo ndidaá ñayuu ñoo, dá ná ka'an ra xí'in ná, ká'an rá. Dá ni dakúu Alejandro ndá'a rá xí'ka ra ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo, dá ná chindee rá na ñoo ra noó ñayuu ku'a'a ñoo.

34 Tído tá ni kandaá ini ñayuu ñoo ña ta Israel kúu Alejandro ñoo, dá ni kasá'a káyu'ú ndidaá kúu ná táto'on uu ka hora, dá kaá na:

—iNa ndáya'i nda'o kúu Diana, tá'an na ndañó'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o! —kaá na.

35 Ndá daá ví nì kandeé rā kúu secretario nì kutádì ñayuu ñoó. Dá nì kaa ra:

—Kueídó'ó ndó yu'ú, ndidaá ndó'ó, nā ñoo Éfeso. ¿Á kò ná'á ta'on ndó ñā ndidaá kúu ñayuu ná'á ñā ñoo ká'ano Éfeso yó'ó nì nì'í choon ñā kíān kandaa yò ve'e ño'ó ndios ndáya'í naní Diana xí'ín na'ánān, ñā nì noo túu nì kii induú?

36 Ta nì iin tó'ón ñayuu o kúu kaá ñā kōó. Sa'á ñoó kandeí tádì ndo. Ná dá'a nì kee ndó iin ñā'a kini.

37 Chì nì iin taa ndáka ndó nì kasáa ndo yó'ó kò nì xini xíxi ra ve'e ño'ó ndo, ta nì kò ká'ān ndava'ra ra sa'á ndios dí'í ndāño'ó ndó.

38 Sa'á ñoó tá kónì Demetrio xí'ín taa kéchóon xí'ín rá ka'ān kuāchi ra sa'á dao taa, dá kíān kuu ko'ón rā ve'e chóon, dá chì ñoó ndéi taa né'e choon keyikō sa'á ñā ndó'ó ndó. Ta ñoó kánian ka'ān kuāchi tá'an iin rá iin ndó sa'á ñā ndó'ó ndó.

39 Ta tá kónì ndo keyikō ndo dao ká ñā'a, dá kíān kánian nataka ndo noó tã né'e choon táto'on k'í'o sa'ándá ley choon, dá keyikō rā sa'á ndo.

40 Chì jo va ió ñā chinóo kuāchi tã né'e choon yó sa'á ñā nì ñakuina vaá yò viti. Chì o n'í'í ta'on yó ndí kíān ka'ān yò xí'ín rá sa'á ñā kéeá dí'a —kaá rā.

41 Tá nì ndi'í nì ka'ān rā to'on yó'ó, dá nì sa'anda rā choon noó ñayuu nì nataka ñoó ñā ná no'ó nā ve'e na.

20

Dì'a nì kuu tá nì daná'q Pablo chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Grecia

1 Tá nì ndi'í nì kutádì ñayuu nì ñakuina vaá ñoó, dá nì nakana Pablo nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá nì ka'ān nì'ini na noo ná, ta nì nomi ñāá ná. Dá nì ka'ān nā ndisá'ān xí'ín ná. Dá nì kee na kua'ān nā chí kuendá Macedonia dí'a.

2 Tá nì ndi'í nì ñata'an Pablo nì xionoo na nì xí'ó na tãndeé iní noo nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoó xí'ín to'on nì daná'q nā, dá nì kasandaá nā chí kuendá Grecia dí'a.

3 Ta ñoó nì sà io nā onì yoo. Ta sà io nduu nā tìin na barco ko'ón nā chí kuendá Siria, ká'ān ná. Tído nì nì'í tó'on na ñā ndátó'ón kue'é tã Israel ñā ká'ān ñāá rá. Sa'á ñoó nì chikaa iní nā ñā nandió koo sá'á tuku na no'ó nā ichì kua'ān chí kuendá Macedonia.

4 Ta nì ñaki'in tá'an na xí'ín dao taa né'e tá'an xí'ín ná kua'ān nā ndá kuendá Asia. Ta iin ra naní Sópater, tá'an rā ñoo Berea, xí'ín tã naní Aristarco, xí'ín iin kã tã naní Segundo. Ta ndi nduu taa yó'ó kúu tã ñoo Tesalónica. Ta kua'ān ta'ani Gayo, tá'an rā ñoo Derbe, xí'ín Timoteo, xí'ín uu kã taa naní Tíquico xí'ín Trófimo, tã kuendá Asia.

5 Ta ndidaá taa yó'ó kúu rā nì xionoo kua'ān ñoo Troas, dá kandati ra ñoó saá ndu.

6 Tá nì ndi'í nì ya'a víkō seí nā Israel pan, tá'an ñā kò nì kí'ín tá'an xí'ín ñā dákuita tãchian, dá nì tìin ndu iin barco ñoo Filipos kua'ān ndu. Ta tixi o'ón kuu, dá nì saá ndu nì ñaki'in tá'an ndu xí'ín dao kã taa ñoó, chì ndéi ra ndáti ra ndu ñoo Troas. Ta ñoó nì sa ndei ndu usá kuu.

Dì'a nì kuu tá nì sà io Pablo ñoo naní Troas

7 Tá nì kasandaá kuu kásá'á sa'á semana, dá nì nataka ndu'ú, nā kúu kuendá Jesús, nì sa'anda ndu pan. Ta sa'á ñā kánian kana Pablo ko'ón nā tá ná tũu noo iin kã kuu ñoó, sa'á ñoó nì kukáni vá dána'a nā nákaa nā. Ta kúu nì kasandaá dao ñoó.

8 Ta kúu kua'á nda'ó ñó'ó tóon ini ve'e kánóo dikó noo nì ndítúti ndú ñoó.

9 Ta ió iin tayíi naní Eutico yé'é ventana, ta nì kasáa ñā ma'ánó, chì nì kukáni nda'ó ñā dána'a Pablo nákaa nā, sa'á ñoó nì naá vá iní xì nì kidí xì. Ta kúu nì kankao xi ndá piso kúu onì ñoó ndā noñó'ó. Ta kúu nì ndane'e na xì, tído ndāá ndjì va kúu xì.

10 Kúu nì noo Pablo nì ñaxino nā noñó'ó ñoó. Ta kúu nì sa noo ndei na noo tayíi ñoó. Kúu nì nomi na xì. Dá nì kaa nā xí'ín nā kúu kuendá Jesús ñoó:

—O sà yu'ú ndo, chì takí va xi —kaá nā.

11 Ta kúu ñoó nì nandió koo tuku Pablo nì kaa na nì xinkoo na ve'e kánóo ñiní ñoó. Dá nì sa'anda nā pan, dá nì seí ndúān. Dá nì kasá'á tuku va na dána'a nā ndā nì tũu noo yáa. Ndá daá ví nì kee na kua'ān nā.

12 Tído takí va tayíi ñoó nì ñakuaka ñāá ná ndáka na kua'ān nā. Sa'á ñoó nì ñatiin na iin tãndeé iní ká'ano cháá kã.

13 Dá nì tìin ndu iin barco, dá nì xionoo ndu kua'ān ndu noo Pablo ñoo naní Asón, chì ñoó nì kandoo ndu natiin ndu nā, chì nì chikaa iní nā ñā saá sá'á ná.

14 Dá tá nì ñaki'in tá'an ndu xí'ín Pablo ñoo naní Asón, dá nì kaa na ini barco ñoó. Dá nì kee ndu kua'ān ndu. Dá nì saá ndu ñoo naní Mitilene.

15 Dá nì ñaki'in tuku ndu kua'ān ndu xí'ín barco ñoó. Dá tá nì ya'a iin kã kuu, dá nì kasandaá yati ndu noo naní Quío. Dá tá nì ya'a iin kã kuu, dá nì kasandaá ndu noo naní Samos. Dá nì saá ndu nì sà tuu tóo barco ñoo naní Trogilio. Dá ndā iin kã ví kuu, dá nì saá ndu ñoo naní Mileto.

16 Chì sà nì chikaa iní Pablo ñā o kó'ón ta'on na ndā ñoo Éfeso, chì kò kónì ta'on na katuu ná'á ná kuendá Asia ñoó. Chì nómì kí'í ná saá nā ñoo Jerusalén, dá ndá ndi kuu kasaá nā kakaá nā noo koo víkō ká'ano naní Pentecostés.

Dì'a kua'ān ñā nì daná'q Pablo noó nā sá'ano né'e choon noó nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso

17 Ta tein ndéi ndu ñoo Mileto ñoó, dá nì tãnda'á Pablo dao taa kua'ān rā kuaka ra nā

sá'ano né'e choon noó nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Efeso.

¹⁸ Dá tá nì kasáa nà sá'ano ñoo noó ió Pablo, dá nì kaa Pablo xí'ín ná:

—Ndidaá ndo'ó kúu nà ná'á tátò'on kị'o nì kee yu'u nì sà kaaí tein ndó ndá rá kuu nì noó nì kasáa kuendá Asia yó'o.

¹⁹ Chì nì kee ña kóni sato'o yò Jesús, ta kò ní ndúkú ta'on yu'u ñaño'ó mií. Ta kuá'á nda'o ta'ándá nì sakii xí'ín ndirá nooí sa'a ndo. Ta kuá'á nda'o tandó'ó nì ndo'i nì kee tã Israel.

²⁰ Ta ná'á ta'ani ndó ña kò ní dánkoo ta'on yu'u ña kastò'in xí'ín ndó ndidaá kúu ña va'a ña kían chindeé ndo. Ta nì daná'j noo ndo ini ve'e noo nátaaka ndo, ta nì daná'á ta'anii noo ndo ini ve'e mií ndó.

²¹ Ta nì kastò'on ta'anii xí'ín nà Israel xí'ín nà kò kúu nà Israel sa'a ña kánian nandikó iní yò sa'á kuachi kée yó noo Ndios, ta sa'á ña kánian kándéé ini yò sato'o yò Jesucristo.

²² Ta viti kían tánda'a nà kúu Espíritu ij Ndios yu'u ña ko'j'n ñoo Jerusalén. Tído kò ná'í ndí kían ndo'i ñoo.

²³ Sava'a ña ná'í kían ña ndidaá ñoo ná'ano noó nì sa'ín, nì ka'an Espíritu ij xí'ín yu'u ña chikaá ra yu'u ve'e kaa. Ta kúu kuá'á nda'o tandó'ó ndo'i, káa nà.

²⁴ Tído kò ndí'i ta'on inii sa'a ndidaá ña ve'i ndo'i. Ta nì kò ndí'i inii sa'á ña katakij o kuui. Ña kían ndí'i inii sa'a kían dáxinkoo ndí'ii choon nì sa'anda sato'o yò Jesús nooí, ña kastò'in sa'a to'on va'a ña ká'an sa'á ña manj nì kee Ndios xí'ín ñayuu.

²⁵ Ta viti kían sa ná'á vá yu'u ña ni iin to'ón ndo'ó, nà nì seídó'o to'ón nì daná'j sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o nándio kuéi kà koni nooí.

²⁶ Sa'á ñoo kóni ka'ín xí'ín ndó viti ña kò ndío kuachi kà yu'u sa'a ni iin to'ón ndo'ó,

²⁷ chì kò ní chítuu inii, di'a nì kastò'on ndí'ii xí'ín ndó sa'a ndidaá kúu vá ña kóni Ndios kee ndó.

²⁸ Ta viti, kandaa va'a ndó mií ndó, ta kandaa ta'ani ndó ndidaá nà kúu kuendá Jesús ño'o tixi ndá'a ndo. Chì mií Espíritu ij Ndios kúu nà nì xì'o choon noo ndo ña kandaka va'a ndó nà kúu kuendá sato'o yò Jesús, chì xí'ín nì mií ná nì kándéé ná nà nani'j ñaá ná kakuu na ñayuu mií ná.

²⁹ Sa'á ñoo kandaa va'a ndó nà, chì sa ná'á vá yu'u ña tá ná kexooi ko'j'n noo ndo, dá kasaa dao tãa kini, ta ku'u ra tein ndó, chì kee ra tátò'on kée ndigüe'i lobo tondó tá koku'u rí sa'áni rí léko.

³⁰ Ta kúu tein mií ndó xaan ndakuei ta'ani dao tãa dána'a ña to'ón, chì kóni ra taó xóo ra nà kúu kuendá Jesús ko'ón nà kakuu na kuendá ra.

³¹ Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá ndusaa ini ndo ña tein onj kuia, nduu ñoo kò ní sá

tuui ña kían ka'an ni'ini noo iin rá iin ndó xí'ín ndirá nooí ña kandita ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó.

³² Ta viti kían náki'oi ndo'ó noo ndá'a Ndios, xí'ín noó ña manj nì kee na xí'ín ndó. Chì ñoo kían kómí choon ña dakuva'anoan ndo'ó ichi Ndios, dá natiin ndó ña va'a nì kaa nà kị'o na noó ñayuu nì nduvii ná.

³³ Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao kà ñayuu kò ní kátoó ta'on yu'u,

³⁴ chì ná'á va'a va mií ndó ña xí'ín ndá'a mií vái nì kechóoin, dá nì nì'í ndí kían xínño'í, xí'ín ña'a xínño'ó nà xionoo xí'ín.

³⁵ Ta ndidaá ña yó'o nì kee, dá sa daná'j noo ndo ña kánian kechóon ndó, dá kuu chindeé ndó ñayuu kámani ña'a noo. Ta ndisaa ini ndo to'on nì ka'an sato'o yò Jesús tá nì kaa ná di'a: “Ndiká'an cháá kà ví ñayuu xí'o ña'a o duú kà nà ndátí natiian.” Díon nì kaa Jesús —káa Pablo.

³⁶ Tá nì ndí'i nì ka'an Pablo to'on yó'o, dá nì sa ku'j'n xití ná, ta nì ka'an nà xí'ín Ndios xí'ín ndidaá nà sá'ano ñoo.

³⁷ Ta nda'í nì saki ndidaá kúu nà sá'ano ñoo. Dá nì nomi ni'ini na Pablo, ta nì chitó ná noo ná.

³⁸ Chì nì kunda'í nda'o ini nà sa'á ña nì kaa Pablo ña o nándio kuéi kà nà koni nà noo ná. Dá nì sa'an ndidaá nà sá'ano ñoo nì ndaka na Pablo nda noo ín barco.

21

Di'a nì kuu tá nì kee Pablo kua'an nà ñoo Jerusalén

¹ Dá tá nì ndí'i nì ka'an ndu ndisá'an xí'ín nà sá'ano ñoo, dá nì kaa ndu ini iin barco. Dá nì kee ndu kua'an ndaa ndu noo naní Cos. Ta ndá iin kà kuu, dá nì kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúu ñoo nì kee ndu kua'an ndu nda ñoo naní Pátara.

² Tá nì saa ndu Pátara ñoo, dá nì tiin ndu iin kà barco, tá'an kiro kua'an chí kuendá Fenicia. Dá nì kee ndu kua'an ndu.

³ Dá nì ya'a yati ndu noo ín yúku naní Chipre, ña ín ini táño'o. Ta nì kandooan chí xoo íti di'a ndu. Ta nì ya'a ndu kua'an ndu chí kuendá Siria di'a. Dá nì saa ndu noo nákuja barco ñoo naní Tiro, chì ñoo kúu noo kánian noo ña'a ndío barco ñoo.

⁴ Ta ñoo nì na'ki'ín tá'an ndu xí'ín dao nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ñoo. Dá nì sa ndei ndu usá kuu xí'ín ná. Ta nì nakani na xí'ín Pablo ña nì ka'an Espíritu ij Ndios xí'ín ná, ña ná dá'a ni ko'ón nà ñoo Jerusalén.

⁵ Dá tá nì ya'a usá kuu ñoo, dá nì kee na xí'ín ñadi'í nà xí'ín de'e na kua'an nà dáya'a na ndu'u nda yú'u ñoo ñoo. Dá nì sa kuja xití ndidaá ndu yú'u taño'o ñoo, dá nì ka'an ndu xí'ín Ndios xí'ín ná.

6 Dá nì nomi tá'an iin rá iin ndu xí'ín ná. Dá nì kaa ndu barco kua'an ndu. Ta noón, nì ngandíó kuéi na kua'an nó'ó ná ve'e na.

7 Ta ñoo Tiro ñoo kúú noo ndí'i nì tiin ndu barco, dá nì saá ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoo nì ka'an ndu ndisá'an xí'ín nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nì sa ndei tóo ndu xí'ín ná iin kuuy.

8 Ta iin ká kuuy, dá nì kee ndu xika sá'á ndu kua'an ndu xí'ín Pablo. Dá nì saá ndu ñoo ká'ano naní Cesarea. Dá nì kasandaá ndu ve'e iin taa naní Felipe, tá'an nà xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúú iin taa nákaa tein ndin usá taa nì kaxi apóstol chindeé ñáa. Ta nì sa ndei tóo ndu ve'e na.

9 Ta ndéi komi de'e dí'i táki Felipe ñoo, ta kúú xí profeta dí'i.

10 Tá nì ya'a cháá kuuy ndéi ndu ñoo, dá nì na'xino iin profeta nì kii chí kuendá Judea naní Agabo.

11 Tá nì saá ra noo ndéi ndu, dá nì taó rá ñíi ndíko tixi Pablo. Dá nì so'oni ra'an sa'a míi rá xí'ín ndá'a míi rá. Dá nì kaa ra:

—Dí'a nì ka'an Espíritu ñi xí'ín yu'u ña kí'o dí'a ko'oní tã Israel ndá'a tã kúú sato'o ñíi yó'o, dá nakí'o ñáa rá noo ndá'a tã tukú —kaá ra.

12 Dá tá nì seido'o ndu'u xí'ín nà ndéi ve'e ñoo to'on yó'o, dá nì sei nda'í ndu noo Pablo ña ná dá'a ní ko'on nà ñoo Jerusalén.

13 Dá nì kaa ná xí'ín ndu'u:

—¿Ndí kían ndó'o ndó ña ndé'í ndo, ta dákunda'í ini ndo yu'u? Chì sa io nduuy ña kían kandikó ndá'í xí'ín sa'í. Ta o dúú ña yó'o oon ni ió nduu yu'u ndo'í, chí ió nduu ta'anii ña kían kuuy ñoo Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá nà.

14 Ta sa'a ña ko ní kúú ta'on nadaon ndu ña nì chikaá ini nà kee na, sa'a ñoo nì sa'anda ini ndu, dá nì kaa ndu:

—Ná koo táto'on kí'o kóni míi sato'o yo Jesús.

15 Tá nì ndi'i nì sa ndei ndu ñoo cháá kuuy, dá nì kenduu ndu ña'a ndu, dá nì kí'in ndu íchi kua'an ndu ñoo Jerusalén.

16 Dá nì kee ta'ani dao nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Cesarea kua'an nà xí'ín ndu. Tá nì saá yati ndu ñoo Jerusalén, dá ndáka na ndu'u nì sa'an nà ve'e iin ta kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sa ná'a ndá'o kúú rá kuendá Jesús. Dá nì xí'o ra ve'e ra nì sa ndei ndu.

Dí'a nì kuu tá nì saá Pablo ñoo Jerusalén

17 Tá nì saá ndu ñoo Jerusalén, dá nì natíin va'a ñáa ná kúú kuendá Jesús ndéi ñoo xí'án kádij ini nà.

18 Tá nì tyy noo iin ká kuuy, dá nì kee ndu kua'an ndu xí'ín Pablo korni'ini ndu Jacobo. Tá nì saá ndu, sa nì ndítútí ndidaá vá ná sá'ano ndéi na.

19 Dá tá nì ndi'i nì ka'an Pablo ndisá'an xí'ín ná, dá nì kasá'á ná nákaní na xí'ín noón sa'a iin rá iin ña ndato nì kee Ndios xí'ín ná noó nì sa'an nà nì daná'a nà noó nà ko kúú nà Israel.

20 Tá nì seido'o na to'on yó'o, dá nì keká'ano na Ndios. Dá nì kaa nà xí'ín Pablo:

—Ná'á vá míi ní, ñani, ña tein nà ñoo yo, nà Israel, kuá'á nda'o míi ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ká'an ña míian ndúsa kee yo choon sa'ándá ley Moisés.

21 Tído nì ní'í tó'on na ña dána'a ní noo ndidaá kúú nà Israel ndéi dao ká nación ña ná o sa kékuendá nà choon nì sa'anda Moisés, chí kaá míi ní ña ko káni kaan ta'anda ñíi de'e yíi nà, ta kaá ta'ani ní ña ko káni kaan kee na táto'on nì sa kee nà ve'a nì sa ndei sa ná'a.

22 ¿Ndi koo keeá, tá dáá? Dá chí míian ndaa kuiti nataka kuá'á nda'o ñayuu tá ná kandaá ini nà ña nì kasáa ní.

23 Sa'a ñoo va'a cháá ká ña kee ní ña ko'on ndu ka'an ndu xí'ín ní: Chí tein ndu'u yó'o ndéi komi taa, tá'an ra kánian dáxinkoo to'on nì xí'o ra noo Ndios.

24 Ta kandaka ní ra kua'an ní ve'e ñoo ká'ano. Dá nduvii ní míi ní xí'ín rá noo Ndios, ta chiyá'í ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá nì ndi'i nì kee ní díon, dá kían kuu datá ra idi díni rá. Díon, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña o dúú ña ndaa ta'on kían ká'an ñayuu sa'a ní, chí dí'a kendaá ñi vá ní choon sa'ándá ley Moisés.

25 Ta sa nì taa va yó iin tuti kua'an noó nà ko kúú nà Israel, nà kándisa Jesús, ña ná o sa kóo ini ná keí ná koño nì doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa keí ná nì rí, ta ní koño kítí ko ní xítá nì, ta ná o sa kee na kuachi xí'ín nà ko kúú yíi ná o ñadí'í nà. Savá'a ñoo vá kían kánian kee na —kaá nà.

26 Dá nì kee Pablo ndáka na ndin komi taa ñoo kua'an nà. Ta kúú iin ká kuuy ñoo, dá nì nduvii ná míi ná xí'ín roón. Dá nì ku'u na yé'é ñoo ká'ano ñoo, dá nì kast'o'on na xí'ín tã duti ndá oon xino ndin usá kuuy ña nduvii ná míi ná xí'ín taa ñoo noo Ndios, dá kuu chí'í'o tã duti ñoo iin kítí noo Ndios sa'a iin rá ini na.

Dí'a nì kuu tá kua'an ñayuu kua'a ka'áni ná Pablo

27 Tá sa kua'an xino usá kuuy ñoo, dá nì xini dao taa Israel nì kii kuendá Asia ña nákaa Pablo yé'é ño'o ká'ano. Dá nì daká'an kue'é ra dao ká ñayuu ñoo. Dá nì tiin ñáa rá.

28 Ta nì kasá'á káyuu'ú rá:

—jNdo'ó, taa Israel, chindeé ndó ndu'u, chí taa yó'o kúú taa xionoo iin ní kúú xían kénoo ra ñoo yo, ta kénoo ta'ani ra ley Moisés, ta kénoo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti kían ví'í ká ví nì kee ra, chí nì chí'í ra dao tã griego nì xini xíxi ra ve'e ño'o ñi yó'o —kaá ra.

29 Dión ni kaa ra chi ni xini ra xionoo Pablo ñoo ñoo xi'in iin taa ñoo Éfeso naní Trófimo. Sa'a ñoo ni ka'an rá ña ni chi'i Pablo taa ñoo ini ve'e ño'o ka'ano ñoo.

30 Ta kúu ndidaá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo ni ñakuina vaá. Dá ni kankuei na ndidaá kúu xián taxi tá'an na ni saá na noo iin ve'e ño'o ñoo. Dá ni tiin na Pablo, ta ño'o ñaa ná ni taó ná sata vé'e ño'o ñoo. Ta kúu viti'ón ni sadi na yé'an.

31 Ta kóni na ka'áni ñaa ná. Tído ni kandaá ini taa dándáki soldado ña ndidaá kúu ñayuu ndéi Jerusalén ni ñakuina vaá.

32 Sa'a ñoo ni dataká ra kua'a soldado xi'in dao ka taa ño'o tixi ndá'a rá. Dá ni kee ra taxi tá'an ra kua'an ra noo ni ñataka ñayuu kuá'a ñoo. Dá tá ni xini na ña ni kasaá taa dándáki soldado ñoo xi'in soldado ra, dá ví ni dandí'i na ña káni na Pablo.

33 Dá ni natuu yati taa dándáki soldado ñoo, dá ni tiin ra Pablo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kandiko na xi'in uu cadena. Dá ni ndat'ón rá ñayuu ñoo, tá kaá ra:

—¿Ndá yoo kúu taa yó'o? Ta, ¿ndi kían ni kee ra? —kaá ra.

34 Tído dao ñayuu ñoo ka'an iin ña'a, ta dao ka na ka'an iin kaan. Sa'a ñoo ko ní kátóni ta'on ini rá ndí kían kúu kuachi Pablo, chi ni ñakuina vaá nda'o ñayuu ñoo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kanda ka ñaa rá ko'on ra ve'e noo ndéi soldado ñoo.

35 Dá tá ni saá ra noo ndéi kiejn koku'u ra ve'e soldado ñoo, dá ni kane'e ñino ra Pablo, chi kuá'a nda'o ñayuu vei kóni kani ñaa.

36 Ta ndidaá ñayuu tákuei vei ñoo káyu'ú, ta kaá na:

—¡Ka'áni ní taa xaan!

Di'a kua'an ni sonó taa dándáki soldado ñoo ña ka'an Pablo xi'in ñayuu kuá'a ñoo

37 Tá kua'an soldado nach'i ra Pablo ini ve'e noo ndéi ra ñoo, dá ni ka'an na yú'u griego xi'in taa dándáki soldado ñoo:

—¿Á konó ní ná ka'in cháá xi'in ní?

Dá ni kaa ra xi'in Pablo:

—¿Á t'a yo'ó ka'ón yú'u griego, ndani?

38 ¿Á o dúu yo'ó kúu iin taa Egipto, tá'an ra ni ndakuin ni naá xi'in tá né'e choon tá sata? Chi ni taó rá komi mil taa sa'áni ndi, dá ndáka ñaa rá ni sa'an ra nda noo kúu ño'o jchi —kaá ra.

39 Dá ni kaa Pablo xi'in rá:

—Yu'u kúu iin tá Israel, ta ni kakuí ñoo Tarso, tá'an ña kúu iin ñoo ndáya'i chí kuendá Cilicia di'a. Tído xikaj iin ña maní noo ní ña konó ní ná ka'in cháá xi'in ñayuu yó'o —kaá na.

40 Dá ni sonó taa ñoo ña ka'an Pablo xi'in ñayuu ñoo. Dá ni ñakuin ndichi Pablo noo kiejn yé'e ve'e soldado ñoo. Dá ni ndane'e na ndá'a ná ni xiká na ña ná kandeí tádi

ñayuu ñoo. Dá tá ni kutádi ná, dá ni ka'an na yú'u hebreo xi'in ná, ta kaá na:

22

Di'a kua'an ña ni ka'an Pablo xi'in ñayuu kuá'a ñoo

1 —Ñani kuáli, xi'in ndo'ó, na sá'ano viti, kueid'ó ndo yu'u, chi ko'in ka'in chindeéi miíi noo ndo.

2 Tá ni seid'ó ñayuu ñoo ña ka'an Pablo yú'u hebreo, kúu tádi ka ví ni ñandei na kueid'ó na. Dá ni kaa Pablo:

3 —Yu'u kúu tá Israel, ta ní kakuí yu'u ñoo Tarso, ña nákaá chí kuendá Cilicia di'a. Tído ni sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yó'o. Ta ni ñakuá'i tixi ndá'a Gamaliel. Ta ni ñakuá'a va'i to'on k'i'o ni sa'anda na sá'ano yó choon. Ta ndino'o ini iin ndaá xi'in Ndios, táto'on k'i'o kée mií ndó viti.

4 Chi ni sa xionooi ni sa kendava'i xi'in na ndíko íchi Jesús, dá dánaái noo ná, chi ni sa tiin yu'u taa xi'in na ña'a sa sadii ve'e kaá.

5 Ta ra duti kúu noo xi'in ndidaá tá sá'ano kúu ra ná'a ña sa keeí dión. Chi mií rá ni xi'i tuti noo ña kían ko'in nane'i ña noo na ñoo yo ndéi ñoo Damasco. Chi ni ka'in ko'in ñoo ñoo nandukúí na kúu kuendá Jesús, dá kandakai na kixii ñoo Jerusalén yó'o, dá kaño'o na ve'e kaá ndo'o naní níó ná.

Di'a kua'an ña ni ka'an Pablo sa'a ndi kían ni kuu, dá ni nduu na kuendá Jesús

6 Tído tein noo xika yu'u kua'in íchi noo kua'an kuyati ñoo Damasco, ta kían táto'on dao nduu, ta kúu iin kuitió ni naye'e ndaa iin ní kúu noo kua'in, ta ña yé'e ñoo ni kii chí induú.

7 Ta kúu ni kankao vai noño'o. Ta ni seid'ó iin na ni kaa di'a: "Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xi'in yu'u?"

8 Dá ni kaa yu'u: "¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?" Dá ni kaa na xi'in: "Yu'u kúu Jesús, na ñoo Nazaret, na xionoo yo'ó kéndava'a xi'ón."

9 Ta ndidaá taa kua'an xi'in yu'u ñoo ni xini ra ña ni naye'e, ta ni yu'u nda'o ra. Tído ko ní seid'ó ta'on ra tachí na ni ka'an ñoo.

10 Dá ni kaa yu'u xi'in ná: "¿Ndí kían kóni ní keeí, tatá?" Dá ni kaa na xi'in: "Ndakuin ndichi, ta kua'an ñoo Damasco. Ta ñoo ka'an iin taa xi'ón ndí kían kánian kee'ón", kaá na xi'in.

11 Ta kúu ni nda'o va noo yú'u ni kee ña ndato ni naye'e ñoo. Sa'a ñoo nda tiin ndaa ñaa taa kua'an xi'in yu'u ñoo ndáka ra yu'u ni saá ra ñoo Damasco.

12 Ta ñoo ío iin taa naní Ananías, ta iin ndaa ra xi'in choon sa'ándá ley Moisés. Ta ká'an va'a ndidaá kúu na Israel ndéi ñoo sa'a rá.

13 Dá ni kasaá ra noo ío. Dá ni kaa ra xi'in: "Ñani Saulo, ná natuu noo ní." Ta kúu mií

hora daá ñoo ñi ñatuu nooí. Ta kúu ñi xini vai ra.

14 Dá ñi kaa ta'ani ra xí'in yu'u: "Ndios, ña ñi sa ndaño'o ña ve'á ñi sa ndei sa na'á, noón kúu ña ñi ka'xi mií ní ña kían kandaq ini ní ndi kían kóni ña. Ta ñi ka'xi na mií ní ña kóni ní Jesús, ña kúu ña ndaa, dá kueidó'o ní tachí yú'u mií ná.

15 Chí mií ní kakuu iin ña kí'o ndaa kuendá noo ndidaá ñayuu sa'á Jesús, chí ko'on ní kast'o'on ní xí'in ná sa'á ña ñi xini ní xí'in sa'á ña ñi seidó'o ní.

16 Ta viti, çndiva'a kuu oon ini ní? Nda'uijn ndichi ní, ta kodo ndúta kíj ní, ta kaka ní ña maní noo Ndios ña ná ku'u ká'ano ini ña sa'á ní, dá ná ndoo kuachi ní noo ná", kaá Ananías xí'in yu'u.

Dí'a ñi kuu, dá ñi ni'í Pablo choon ña dána'a ña noo ña ko kúu ña Israel

17 Dá tá ñi ndísaaj ñoo Jerusalén yó'o, dá ñi keei kua'in ve'e ño'o ká'ano ka'in xí'in Ndios. Ta kúu ñoo ñi ña'á Ndios iin ña'a ndato nooí.

18 Chí ñi xini sato'j Jesús. Dá ñi kaa ña xí'in: "Ndí'i inon, ta kua'an keta kíj ñoo Jerusalén yó'o, chí ko'ín ta ta'on kueidó'o ñaa tá ná ka'on xí'in ná sa'á yú'u."

19 Dá ñi kaa xí'in ná: "Sato'j, ndidaá vá ña yó'o ná'á ña ñi sa sá'an yu'u iin rá iin ve'e noo náta ña Israel. Ta sa taáin ndidaá ña kándísa mií ní ve'e ka. Ta sa kendava'i xí'in ná.

20 Dá tá ñi sa'ání dao ña Esteban, ña sa xí'o ndaa kuendá sa'á ní, ta ñoo ñi sa'ín yu'u, ta ñi ñata'an va inij tá ñi sa'ání ñaa rá. Ta kúu ñi sa ndaa'j dá'on ña ñi sa ndei ñi sa'ání ñaa."

21 Dá ñi kaa ña xí'in yu'u: "Kua'an, chí xí'ká vá tanda'í yó'o ko'on dána'on noo ña ko kúu ña Israel", kaá ña xí'in yu'u —kaá Pablo xí'in ñayuu kuá'a ñoo.

Dí'a ñi kuu tá kua'qn kani soldado ñoo Pablo

22 Tádí vá ndéi ñayuu ñoo seidó'o na ña ná'ani Pablo. Tído tá ñi ka'an ña to'on yó'o, dá ñi kasá'a ná káyu'u ná, ta kaá ña:

—jKa'ání kíj ní ña xaan, chí ko káni ta'an vaan kataki rá!

23 Ta ndúndéé ij vá ñayuu ñoo káyu'u ná, ta ndátá ná dá'on ná, ta só'ono ni'ini na ñoyaká ñó'o noo táchi.

24 Sa'á ñoo ñi sa'anda ña dándáki soldado ñoo choon ña ná chí'i ra Pablo ini ve'e ñoo. Ta kúu ñi sa'anda ra choon ña ná kani ñaa rá xí'in chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'á kían ká'an kuachi ñayuu ñoo sa'á ná.

25 Tído, tá ñi ndí'i ñi so'oni ñaa rá xí'in ñij, ña kua'an ra kani ñaa rá, dá ñi kaa Pablo xí'in iin soldado né'e choon in ñoo:

—jÁ va'a kée ní ña kani ní iin ña romano xí'in chirrión tá ko ña'a keyiko ña né'e choon sa'á rá?

26 Tá ñi seidó'o soldado né'e choon ñoo ña ñi ka'an ña dión, dá ñi kee ra kua'an ra kast'o'on ra xí'in ña dándáki ñaa ñoo. Dá ñi kaa ra:

—jNdi koo keeá xí'in ña káa, chí iin ña romano kúu rá?

27 Dá ñi ñatuu ña dándáki soldado ñoo noo in Pablo. Dá ñi ndato'on ñaa rá:

—Ka'an ndaa, já tá romano kúuón?

Dá ñi kaa Pablo:

—Jaan. Ñaa kúu.

28 Dá ñi kaa ra:

—Kua'a nda'o dí'on ñi chíya'i yu'u, dá ñi nduu ña romano.

Dá ñi kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda ñi kaki vei kúu tá romano.

29 Dá tá ñi seidó'o ña kua'an kani ñaa ñoo ña ñi ka'an Pablo, dá ñi kexoo ra kua'an ra. Ta kúu nda miío ña dándáki soldado ñoo ñi yu'u tá ñi katóni ini ra ña kúu Pablo tá romano, chí sa ñi ya'a ra noo ley romano sa'á ña ñi so'oni ñaa rá.

Dí'a kua'qn ña ñi ka'qn Pablo xí'in ña né'e choon Israel

30 Tá ñi tuu noo iin ka kuu ñoo, kóni ña dándáki soldado ñoo kandaq va'a ini ra ndiva'a ká'an kuachi ña Israel sa'á Pablo. Sa'á ñoo ñi díta rá cadena ndíko ndá'a ná xí'in sa'á ná. Dá ñi sa'anda ra choon ña ná nataka kíj tá dutí saku'a xí'in ña né'e choon noo ña Israel. Dá ñi taó rá Pablo. Dá ñi chí'kani ñaa rá noo ndidaá kúu ña ñoo.

23

1 Dá ñi sa nde'é Pablo noo ndidaá ña né'e choon ñi ñataka ndéi ñoo, dá ñi kaa ña:

—Ñani miíj, ni iin ña'a ko kedaá xí'in ña kían kútúu inij, chí ió víi vá ñaxintónij noo Ndios nda kuu viti.

2 Dá ñi sa'anda ña dutí kúu noo naní Ananías choon noo ña ndíta yati noo in Pablo ña ná kani ra da'anda yú'u ná.

3 Dá ñi kaa Pablo:

—Ná kani Ndios mií ní, chí kúu ní tát'o'on iin ña kani káa ña ñi ñake'i kuxí oon. Ta mií ní kúu ra kómi choon ña keyiko ndúsá'ano ní sa'í tát'o'on kí'o sa'ándá ley choon. Sa'á ñoo, çndiva'a yá'a mií ní noo ká'an ley, chí ñi sa'anda ní choon ña ná kani ra yú'í?

4 Dá ñi kaa dao ka ña ndéi ñoo xí'in Pablo:

—jÁ va'a nda'o kéeon xinon, ña ñi ya'on ñi ka'an ndava'on xí'in ña dutí kúu noo kuendá Ndios?

5 Dá ñi kaa Pablo:

—Ñani miíj, ko ná'a ta'on yu'u ña kúu ná tá dutí kúu noo. Chí ká'an tuti ij Ndios ña ko

kánian ka'an ndava'a yó xí'in t̄a né'e choon noḡ ná ñoo yo —kaá na.

6 Kúú n̄i k̄atóni ini Pablo ña dao t̄a n̄i naṭaka ñoo kúú t̄a saduceo, ta dao ka ra kúú t̄a ta fariseo. Sa'á ñoo n̄i'ndá'o n̄i ka'an na xí'in rá:

—Ñani, yu'yú kúú t̄a fariseo. Ta kúú d̄e'e iin t̄a fariseo. Ta chínoo kuachi ndo yu'yú chí ió t̄andee iní noḡi ña natakí na n̄i xí'í.

7 Tá n̄i ka'an Pablo dión, dá n̄i kasá'a t̄a fariseo xí'in t̄a saduceo dándachi n̄i kaa rá: Kúú n̄i naṭa'andá tá'an va ra ndéi ra.

8 Chí t̄a saduceo kúú ra ká'an ña o náta ki ta'on na n̄i xí'í, ta ni ángel koḡ, ta ni espíritu koḡ. Tído t̄a fariseo kúú ra kándisa ndidaá kúú ña yó'o.

9 Ta ndidaá kúú rá n̄i kasá'a káyu'u. Dá n̄i ndakuei dao t̄a dána'a ley Moisés, tá'an ra kúú ta'ani kuendá t̄a fariseo. Dá n̄i kaa rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini ko ní kée t̄a yó'o, chí ndá ndi kuu n̄i ka'an iin espíritu o iin ángel xí'in rá. Sa'á ñoo ná dá'a ni naá yo xí'in Ndios —kaá ra.

10 Ta d̄e'en nda'o n̄i kasá'a dándachi tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúú n̄i yu'yú va t̄a dándáki soldado ñoo, chí oon ni ví ndakuei t̄a ñoo dakuáchi ra Pablo, ká'an rá. Sa'á ñoo n̄i sa'anda ra choon ña ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñoo, dá kandaka ñaá rá ko'on tuku ra ini ve'e noḡ ndéi mií soldado ñoo.

11 Ta kúú iin ka sakuaá ñoo, dá n̄i na'a noḡ sato'o yo Jesús noḡ Pablo. Dá n̄i kaa ná:

—Ndeé koo inoḡn, Pablo. Chí táto'on k̄i'o n̄i xí'ón kuendá sa'a yú'u ñoo Jerusalén yó'o, k̄i'o dión ta'ani mián ndusa k̄i'ón kuendá sa'í ñoo Roma —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndat'ón kue'é uu diko t̄a ña ka'áni rá Pablo

12 Tá n̄i t̄u noḡ iin ka kuú ñoo, dá n̄i ndat'ón kue'é dao t̄a Israel ña ka'áni rá Pablo. Ta n̄i xí'o ra mií rá ña ni iin tó'ón rá o kásá'an, ta ni takuñi o kó'o ra ndá ná kandeé rá ka'áni rá Pablo.

13 Ta uu diko cháá ka kúú t̄a n̄i k̄andoo kee dión.

14 Dá n̄i kee ra kua'an ra ka'an ra xí'in t̄a duti sakua'a, xí'in t̄a sá'ano, dá n̄i kaa rá:

—Ndu'yú kúú ra n̄i xí'o mií ña kuu ndy, chí o kásá'an ta'on ndu ta ni o kó'o ndu takuñi ndá kandeé ndú ka'áni ndú Pablo.

15 Ta viti, ko'on mií ní xí'in t̄a né'e choon ñoo yo ka'an ní xí'in t̄a dándáki soldado ñoo ña ná kandaka ra Pablo kii ra noḡ ní taan, ta kee ní ña keyiko cháá ka ní sa'a rá, kaa ní xí'in rá. Ta ndu'yú kúú ra kandeí nduu ka'áni ñaá tá sa kua'an kuyati ra kasandaá ra —kaá ra.

16 Tído tá n̄i kandaá ini daxi Pablo ña dión ndat'ón kue'é t̄a ñoo, dá n̄i kee xi kua'an

xí ve'e noḡ ndéi soldado. Dá n̄i k̄ast'o'n xi xí'in Pablo táto'on k̄i'o ndat'ón rá.

17 Dá n̄i kana Pablo iin soldado né'e choon ñoo. Dá n̄i kaa ná xí'in rá:

—Kee ní ña manj kandaka ní tayií ló'o yó'o ná ko'on xi noḡ t̄a dándáki ndo'ó, chí ió iin ña'a ka'an xi xí'in rá —kaá na.

18 Dá ndáka ñaá rá n̄i sa'an ra noḡ t̄a dándáki ñaá ñoo. Dá n̄i kaa rá:

—Pablo, tá'an ra nákaa ve'e kaa yó'o, n̄i kana ra yu'yú, ta n̄i sei nda'í ra noḡi ña ná kandakai tayií ló'o yó'o kii xi noḡ mií ní, chí ió ña ka'an xi xí'in ní —kaá ra.

19 Dá n̄i tiin t̄a ñoo ndá'a tayií ló'o ñoo. Dá n̄i taó xóo ñaá rá. Dá n̄i ndat'ón ñaá rá:

—¿Ndí k̄ján ka'an yo'ó xí'in yu'yú, kónon?

20 Dá n̄i kaa xi:

—N̄i k̄andoo t̄a Israel ña kasaá ra taan kueí nda'í ra noḡ ní ña kandaka ní Pablo ko'on ní noḡ t̄a né'e choon Israel, dá kee ra ña keyiko cháá ka ra sa'a ná, kaa ra.

21 Tído, o sa kándisa ní, chí uu diko cháá ka t̄a kaño'o d̄e'é ichi kandati ra ka'áni rá Pablo, chí n̄i xí'o ra mií rá ña o kásá'an ra ta ni takuñi o kó'o ra ndá kandeé rá ka'áni ñaá rá. Ta viti ndéi nduu ra ndáti ra ná kande'á ndi kaa mií ní —kaá xi.

22 Dá n̄i sa'anda ra choon noḡ xi kua'an nó'o xí, ta n̄i ka'an ra xí'in xí'í ña o sa kóo ini xi ka'an xi xí'in ní iin tó'ón ñayuu ña n̄i nakani xi xí'in rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda t̄a dándáki soldado choon ña ko'on Pablo noḡ iin t̄a né'e choon ká'ano naní Félix

23 Dá n̄i kana ra uu soldado né'e choon. Dá n̄i sa'anda ra choon noḡ roḡn ña ná kenduu ra uu ciento soldado ko'on sá'a, xí'in on̄i diko uxí ka ra ná kakuu t̄a kandodó kueí, xí'in uu ciento ka ra ná kakuu t̄a kane'e kúxi ko'on ra, ta ná kana ra ka iñ sakuaá ko'on ra ñoo Cesarea.

24 Dá n̄i sa'anda ta'ani ra choon ña ná kenduu ta'ani roḡn iin kueí kanóo Pablo ko'on na, ta ná kandaka ñaá rá ko'on ra noḡ iin t̄a né'e choon ká'ano naní Félix, kaá ra.

25 Dá n̄i taa ra iin tuti kane'e soldado ko'on ra, ta di'a kaan:

26 “Yu'yú kúú Claudio Lisias, ta táai tuti yó'o kosaá noḡ ní, Félix. Mií ní kúú iin t̄a ndáya'í, ta ká'in ndisá'an xí'in ní.

27 T̄a yó'o kúú ra n̄i tiin t̄a Israel, ta kua'an ra ka'áni ñaá rá. Sa'á ñoo n̄i sa'in xí'in soldadoj, ta n̄i dakáki ñaá, chí n̄i kandaá ini ña t̄a romano kúú rá.

28 Ta sa'á ña kóni kandaá ini ndí k̄ján kúú kuachi t̄a yó'o, sa'á ñoo ndákai ra n̄i sa'in noḡ t̄a né'e choon t̄a Israel.

29 Dá n̄i kandaá ini ña sa'a ley mií vá rá dakuío kuachi ra t̄a yó'o. Tído ni iin ña'a kini ko ní kée ra sa'á ña kánian kuu ra o kakaá ra ve'e kaa.

30 Tído ñi kandaꝯ inij ña ñi ndatò'ón kue'é dao ta Israel ka'áni ñaa rá. Sa'á ñoó ñi tãnda'í taa yó'o kosaꝯ ra noo ní. Ta ñi sa'anda ta'ani yu'u choon noꝯ taa ka'an kuꝯchi sa'a rá ña ná kakuja ta noo mií ní, dá ná ka'an ra, ná kande'á ndí kjan kúú ña kini ñi kee taa yó'o. Ná kukueé ní." Díon kua'an ña ñi taa ra.

31 Dá ñi kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra táto'on ñi ta'anda choon noꝯ rá iin ñoo naní Antípatriis sa'kuuaá dáá ñóó.

32 Dá tá ñi tuu noꝯ iin ka kuꝯ ñoo, dá ndadá tá kándodó kuéi ñoo kua'an xí'in Pablo, dá ñi ñandíó kuéi soldado xika sá'á ñoo kua'an nó'o rá ve'e noꝯ ndéi ra ñoo.

33 Dá tá ñi saꝯ soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá ñi xí'o ra tuti ñoo noꝯ tá né'e choon ka'ano naní Félix. Ta ñi ñakí'o ta'ani ra Pablo noꝯ rá.

34 Dá tá ñi ndí'i ñi ka'i ra tuti ñoo, dá ñi ndatò'ón rá ndéi ñi kaku Pablo. Dá ñi kandaꝯ iní ra ña kúú ná tá kuendá Cilicia.

35 Dá ñi kaa ra xí'in ná:
—Tá ná kasaꝯ taa ka'an kuꝯchi sa'on, nda daá ná kueidó'i noꝯ ká'on —kaá ra.

Dá ñi sa'anda ra choon noꝯ soldado ña ná nachí'i ra Pablo noꝯ kúú ve'e chóon naní Herodes, ta ná kandaꝯ va'a ñaa rá.

24

Dí'a ñi kuu tá ñi ka'an kuꝯchi ta Israel sa'a Pablo

1 Dá tá ñi ya'a o'on kuꝯ, dá ñi kasaꝯ tá dutí kúú noꝯ naní Ananías ñoo Cesarea ñoo xí'in dao ka tá sa'ano Israel, xí'in iin taa t'á ka'an naní Tértulo. Dá ñi sa kuja ta noꝯ tá né'e choon ka'ano ñoo ka'an kuꝯchi ra sa'a Pablo.

2 Dá tá ñi kana ra Pablo ñi saꝯ na, dá ñi kasa'á ka'an kuꝯchi ta naní Tértulo ñoo sa'a ná noꝯ tá né'e choon ñoo, ta kaá ra:

—Ta xí'in mií ní ndéi va'a ndu'u, ta kuá'á ña va'a kée ní xí'in ñoo ndu sa'á ña ío ñaxintóni ní.

3 Chí iin na ka'ano kúú mií ní, Félix, ta daá kuití vá ñakí'o ndu'u ndivé'e noꝯ ní sa'a ndidaá ña va'a kée ní xí'in ndú ndéi kúú mií vá.

4 Tído ko kóni ndu kandaꝯ ndu cháá ka tiempo ní, sa'á ñoó seí nda'í ndu noꝯ ní ña kueidó'o ní yu'u iin tóó ví'í sa'á ña kúú ní iin taa va'a iní.

5 Ñi ñan'í ndú ña taa yó'o kúú táto'on iin kue'e nákaꝯ ñoo ndu'u, chí xionoo ra sa'ándá tá'an ra na Israel ndéi iin ní kúú ñayuu. Ta taa yó'o ta'ani kúú ra iin noꝯ sa'ándá choon noꝯ rá kúú kuendá tá nazareno.

6 Ta ñi ka'án rá ña ku'u ra koni xíxi ra ve'e ño'o ka'ano ndu. Sa'á ñoó ñi tiin ñaa ndu'u, ta kua'an ndu keyikó ndu sa'a rá táto'on kí'o dándáki ley ndu.

7 Tído ñi kasaꝯ taa dándáki soldado naní Lisias xí'in kuá'á nda'o soldado ra, ta ñi xio ndaa ñaa rá ndá'a ndu'u.

8 Dá ñi sa'anda ra choon ña ná kii na ka'an kuꝯchi sa'a Pablo noꝯ mií ní. Sa'á ñoó ndéi ndu yó'o viti. Tá ndatò'ón mií ní ra, dá kandaꝯ va'a iní ní ña ndaa va kjan ka'an ndu sa'a rá —kaá ra.

9 Ta ñi ka'an ta'ani ndidaá ka tá Israel ndéi ñoo ña kí'o díon kían.

Xí'o Pablo kuendá noꝯ Félix sa'á ña ndó'o na

10 Dá ñi ñakúu tá né'e choon ka'ano ñoo ndá'a rá noꝯ Pablo, dá ná ka'an na. Dá ñi kaa na:

—Ná'a yu'u ña sa ío kuá'á nda'o kuia nákaꝯ ní keyikó va'a ní ñoo ndu. Sa'á ñoó kádij inij viti iin xí'o kuendá noꝯ ní sa'á ña ndó'i.

11 Ta kuu va ndatò'ón ní dao ka ñayuu, dá ná kandaꝯ va'a iní ní ña sa ío uxí uu kuꝯ ñi sa'in ñoo Jerusalén ñi sa ndaño'i Ndios.

12 Ta ko ní nátiin na yu'u chidáo tá'in xí'in ní iin tó'on ñayuu iní ve'e ño'o ka'ano ndu. Ta ní ko ní nátiin na yu'u nákaꝯ dánaꝯ tá'in ñayuu iní ní iin ve'e noꝯ náta ka na, ta ní iin ka xián ñoo Jerusalén.

13 Ta o kúu ta'on kendaꝯ ra ña ka'an kuꝯchi ra sa'a yú'u viti.

14 Tído yó'o kásto'in xí'in ní ña yu'u kúú na xika íchi Jesús, tá'an ña chinaní taa yó'o kúú ña ko va'a. Ta kí'o díon ndaño'o yu'u Ndios, na ñi sa ndaño'o na ve'i ñi sa ndei sa na'a, chí kándisa yu'u ndidaá kúú choon sa'ándá ley xí'in ña ñi taa profeta nda rá sa na'a.

15 Chí ío tándei iní yu'u ña kee Ndios ña ñi kaa na kee na, táto'on kí'o ío ta'ani tándéi iní noꝯ taa yó'o. Chí kándisa yu'u ña dánátaki Ndios na ñi xí'i, mií ná va'a na o mií ná kini na.

16 Sa'á ñoó daá kuití vá ndí'i inij koo vii ñaxintóni noꝯ Ndios xí'in noꝯ ñayuu.

17 Tído tá ñi ya'a dao kuia ñi xionoo yu'u dao ka xián, dá ñi ñandíó kooi ñooj chindeéi na kúnda'í xí'in cháá dí'ón, ta dokoj kití noꝯ Ndios.

18 Ta nákaꝯ kéei ña yó'o, ta kúú ñi kasaꝯ dao ta Israel ñi kii chí kuendá Asia dí'a, ta ñi tiin ra yu'u iní ve'e ño'o ka'ano ndu nákaꝯ ndúvii mií noꝯ Ndios táto'on kí'o sa'ándá ley choon. Tído ko tá'on ñayuu kuá'a ñó'o xí'in yu'u, ta ko nákaꝯ dánaꝯ tá'in ñayuu.

19 Sa'á ñoó kánian kii taa ñoo kuita ra noꝯ mií ní, dá ná ka'an kuꝯchi ra sa'a yú'u noꝯ mií ní tá ndaa ña'a ndó'o ra xí'in.

20 O ná ka'an taa ndéi yó'o ná nde'á ndí kjan kúú iin kuꝯchi yu'u ñi ñan'í rá tá ñi sa ijin noꝯ tá né'e choon ñoo ndu.

21 Ta ndá ndí kuu kuꝯchi ñi ya'a yu'u ñi keei kían ña ñi'í ñi ka'in tá ñi sa káaj tein mií rá ñoo, chí ñi ka'in dí'a: "Sa'á ña kándisa yu'u

ña nataka na ni xi'í, sa'á ñoó ni chinóo kuachi ndó yu'u viti", ni kaaj xi'in rá —kaá na.

22 Ta sa ná'a va'a va Félix ñoó táto'on k'i'o kua'an sa'á íchi Jesús. Sa'á ñoó, tá ni ndi'i ni seídó'o ra ña ni ka'an Pablo, dá ni chítuu tóo ra tandó'o na. Dá ni kaa ra:

—Tá ná kasaq'aa dándáki soldado naní Lisias, nda daá ví, dá kandaq'aa inij nde'á ndi kua'an tandó'o ndo —kaá ra.

23 Dá ni sa'anda ra choon noó taa ndaá Pablo ña ná kandaq'aa va'a ñaá rá. Tído ni ka'an ra ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u ta xionoo xi'in ná koto ni'ini ñaá rá, kaá ra.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pablo noq Félix

24 Dá tá ni ya'a dao kuu ñoó, dá ni kasáa Félix xi'in ñadi'í ra naní Drusila, ña kúu ñá'a Israel. Dá ni kana ra Pablo. Dá ni seídó'o ra ña ni ka'an na sa'a ndi dándáki ña kándéé iní yo Jesucristo.

25 Ta ni ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaq, ta kánian chítuu iní yo kee yó ña kini. Ta ni ka'an ta'ani na ña kasandaá iin kuu keyikó ndaq Ndios sa'á ñayuu. Kúu ni yu'u nda'ó Félix. Dá ni kaa ra xi'in ná:

—Kua'an viti, dá tá ná nonoí, dá kana tukui yo'ó kasaqon —kaá ra.

26 Tído ndáti ra ña k'i'o Pablo cháá di'on noq rá, dá dáyaq'aa ñaá rá, ká'an rá. Sa'á ñoó tóo tóo sa kana ñaá rá sa ndat'ón xi'in rá.

27 Dá tá ni ya'a uu kuia, dá ni keta Félix noq choon né'e ra. Dá ni ndu'u taa naní Porcio Festo kúu rá tá né'e choon ká'ano ñoó. Ta sa'á ña kóni Félix kandqo va'a ra noq na Israel, sa'á ñoó ni dankoo ra Pablo nákaq na ve'e kaa.

25

Di'a kua'an ña ni kaa Pablo xi'in ra naní Festo

1 Dá ni naatiin Festo choon kakuu ra tá né'e choon ká'ano. Dá tá ni ya'a onj kuu, dá ni keta ra ñoo Cesarea ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén.

2 Tá ni saq'aa ra ñoó, dá ni natuu yati tá dutj saku'a'á xi'in taa né'e choon noq na Israel. Dá ni kasá'a rá ká'an kuachi ra sa'a Pablo noq Festo.

3 Dá ni xiká ra ña manj noq Festo ña ná tanda'á rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yo'ó ni xiká ra chj sa ñi ndat'ón kue'é ra ña ka'áni rá Pablo íchi.

4 Dá ni kaa Festo:
—Nákaq Pablo ve'e kaa ñoo Cesarea. Tído yachj va no'í.

5 Sa'á ñoó ná ko'on dao taa kúu kuendá mií ndó xi'in yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a ni ya'a ra ni kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'a rá ñoó.

6 Dá ni kandqo Festo ni sa io ra ñoo Jerusalén xi'in taa ñoó táto'on onq o uxj

kuu. Dá ni nandio kqo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá ni tuu noq iin ká kuu, dá ni nakqo ra noq téj noq koo ra ka'anda ra choon. Dá ni sa'anda ra choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaq'aa.

7 Tá ni saq'aa Pablo ni sa kuin na noq ió ra, dá ni natuu yati tá Israel, tá'an ra ni kii ñoo Jerusalén. Dá ni kasá'a rá dákuío ra Pablo ku'a'á nda'ó kuachi kini. Tído kqo ní ni'í ta'on ra ndi kee ra, dá kandqo ndaq ña ká'an ra.

8 Dá ni kasá'a Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na:

—Kqo ní ya'i noq ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni kqo ní xini xixii ve'e ño'o ká'ano ndu, ta ni noq ley César, tá né'e choon ká'ano cháa ká, kqo ní ya'i —kaá na.

9 Tído kóni Festo kandqo va'a ra noq tá Israel. Sa'á ñoó ni ndat'ón rá Pablo:

—¿Á náta'an ni inqon ko'ó ñoo Jerusalén, ta ñoó ná keyikó sa'on? —kaá ra.

10 Dá ni kaa Pablo:

—Sa'in va yu'u noq mií ní, ta né'e ní choon ni kee César. Ta yo'ó va kúu noq kánian keyikó ní sa'í. Chj sa ná'a sa'í —kaá Pablo. Tó'on ña kini kqo ní ya'i keei xi'in na ñoo, na Israel.

11 Chj tá ní ya'i keei iin kuachi kini, ña kánian kuuj, dá kían ió'i ña kuuj sa'an. Tído ni iin tó'on kuachi, ña dákuío taa yo'ó yu'u, kqo kúu ña ndaq, sa'á ñoó kqo in ta'on kuu nak'i'o yu'u noq nda'a rá. Sa'á ñoó xikaj noq ní ña va'a ká mií César ná keyikó sa'í —kaá Pablo.

12 Dá tá ni ndi'i ni ndat'ón Festo xi'in taa ká'an ni'ini noq rá, dá ni kaa ra xi'in Pablo:

—Ni xiká miíon ña keyikó César sa'on. Sa'á ñoó tanda'í yo'ó ko'on noq rá, tá daá —kaá ra.

Di'a ni kuu, dá ni ka'an Pablo xi'in rey Agripa

13 Dá tá ni ya'a cháa kuu ñoó, dá ni kasáa iin rey naní Agripa xi'in ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chj ni kasáa ra ka'an ra ndisá'an xi'in Festo.

14 Ta sa'á ña ni sa ndei na kua'a'á va kuu, sa'á ñoó ni nakani Festo xi'in rey ñoó sa'á ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—Ni dankoo Félix iin taa nákaq ra ve'e kaa yo'ó.

15 Dá tá ni sa'in ñoo Jerusalén, dá ni ka'an kuachi tá dutj saku'a'á xi'in tá sá'ano noq na Israel sa'á taa ñoó, ta ni xiká ra ña ná ka'andaj choon ña ná kuu ra.

16 Dá ni ka'in xi'in rá ña kqo óon ta'on ka'áni taa né'e choon romano iin taa tá kqo ñá'a ná kuita na ká'an kuachi sa'a rá noq rá, dá kían kuu chindeé rá mií rá noq kuachi dákuío ñaá ná, ni kaaj xi'in rá.

17 Sa'á ñoó tá ni kasáa tá Israel ñoo yo'ó, ta kqo ní sá ndati ta'on yu'u, chj tá ni tuu noq iin ká kuu, kúu ni nakqoi noq téj ka'andaj

choon. Dá nì sa'andaj choon ña ná ko'on ra kuaka ra taa nani Pablo ñoo kasaa ra nooí.

¹⁸ Dá nì ñakuíta tã Israel ká'an kuachi ra sa'á tãa ñoo. Tido kò ní ká'an ta'on ra tát'o'on k'i'ò ndátì yu'u chinóo kuachi ñaa rá.

¹⁹ Chì sava'a ña ká'an kuachi ra sa'a kúú ley mií rá. Ta ká'an ta'ani ra sa'a iin tãa nani Jesús, iin ra nì x'i'j, tido Pablo kúú ra kaá ña takí va Jesús ñoo.

²⁰ Ta sa'á ña kò ní ni'j ta'on yu'u ndi koo keyikoj sa'á tãa ñoo, sa'á ñoo nì ndato'in ra, nde'á á kándia ra ko'on ra ñoo Jerusalén keyikoj sa'á rá sa'á ña yó'o, nì kaaj x'i'ín rá.

²¹ Tido nì xikã ra ña mií César Augusto ná keyikoj sa'á rá. Sa'á ñoo nì sa'andaj choon ña ná kakaaj ij rá ve'e kaa ndã ná kasandaá kuu tanda'i ra ko'on ra noo César ñoo —kaá Festo x'i'ín rey Agripa.

²² Dá nì kaa rey Agripa x'i'ín Festo: —Kóni ta'ani yu'u kueidó'i to'on ká'an tãa ñoo.

Dá nì kaa Festo: —Taan, dá kueidó'o ní ña ka'an ra —kaá ra.

²³ Tá nì tjuu noo iin kã kuu, dá nì kasaa rey Agripa x'i'ín ñadi'i ra nani Berence ve'e noo sa'ándá Festo choon, ta ndxi na dá'on táyíí ndáa. Dá nì ku'u ra in ve'e x'i'ín ndidaá tãa dándáki soldado, x'i'ín ndidaá tãa ndáya'i ñoo Cesarea. Dá nì sa'anda Festo choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na noo rá.

²⁴ Dá nì kaa ra: —Mií ní, rey Agripa, x'i'ín ndidaá ní mií ní, na nì nataka ndéi yó'o viti x'i'ín ndu'u. Ta tãa iin yó'o, kuá'á ndã'o na Israel ndéi ñoo Jerusalén x'i'ín na ndéi ñoo yó'o ká'an kuachi sa'á rá noo yu'u. Ta kò sá tuu na ña káyu'u ná ña kánian kuu ra.

²⁵ Tido ní iin tó'ion ña kini kò ní nani'j yu'u nì kee ra ña kánian kuu ra. Tido nì xikã mií rá ña César Augusto keyikoj sa'á rá. Sa'á ñoo nì chikaa inji ña tanda'i ra ko'on ra.

²⁶ Tido kò ní'j ta'on yu'u ndí kían taai sa'á tãa yó'o ko'an noo nã kúú sato'o yo César. Sa'á ñoo chikani yu'u ra noo ndidaá mií ní, na ndéi yó'o, x'i'ín noo mií ní, rey Agripa, dá ndato'on va'a ní rá, dá nani'j yu'u ndí kían kúú kuachi ra chinóoi noo tuti ñoo.

²⁷ Chì kò vá'a ta'on keeí tá ná tanda'i iin tãa nákaaj ve'e kaa ko'on ra noo tãa né'e choon ká'ano xian nani koo kuachi ra ko'on x'i'ín rá —kaá ra.

26

Dí'a nì kaa Pablo x'i'ín rey Agripa x'i'ò na kuendá sa'a ña ndó'o na

¹ Dá nì kaa rey Agripa x'i'ín Pablo: —Viti kían ní kuu k'i'ón kuendá sa'á ña ndó'ón —kaá ra.

Dá nì chinee Pablo ndá'a ná, dá nì kasá'á ná x'i'ò na kuendá sa'á ña ndó'o na:

² —Ta kádij ndã'o inji, rey Agripa, chì sóno ní k'i'oi kuendá noo ní sa'a ndidaá kúú kuachi ká'an tã ñoo, tã Israel, sa'í.

³ Ta kádij ta'ani inji, chì sa ná'á va'a va mií ní sa'a ley ndu'u, na Israel. Ta sa ná'á va'a ta'ani ní sa'a ndí kían kédaá x'i'ín na ñoo, dá kò náki'in ta'an ñaxintóni ndú. Sa'á ñoo seí nda'íj noo ní ña kueé ní koo ini ní, dá kueidó'o ní ña ko'in ka'in x'i'ín ní.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían nì sa kee na tá kò ña'a kandisa na Jesús

⁴ Ndidaá vá na ñoo, na Israel, ná'á tát'o'on k'i'ò nì sa kee yu'u tá nì sa kuui taló'o tá nì sa ioj ñoo mií, ta ná'á ta'ani na tát'o'on nì sa keeí tá nì sa ioj ñoo Jerusalén.

⁵ Ta ná'á ta'ani na ña ndã nì kaki va yu'u kúú tãa fariseo. Sa'á ñoo, tá kóni na, kuu va k'i'ò ndaa na kuendá ña nì sa kuui iin tãa fariseo, tá'an ra kúú iin ta'ándá tãa ndita toon cháá ka x'i'ín choon Ndios tein na ñoo.

⁶ Tido viti, sa'á ña ío tãndéé ini yu'u ña xinkoo ña nì kaa Ndios kee na x'i'ín na sá'ano ñoo ndu tá sata, sa'á ñoo ndéi tãa yó'o chinóo kuachi ra yu'u noo mií ní.

⁷ Ta ndin uxí uu tu'u, ndu'u na kúú na ve'e na Israel, ndátì xinkoo ña nì kaa Ndios kee na x'i'ín na sá'ano ñoo. Sa'á ñoo kéchóon ndu noo Ndios nduu ñoo. Ta sa'á ña kómí yu'u tãndéé ini yó'o, rey Agripa, sa'á ñoo ká'an kuachi tã Israel yó'o sa'á yu'u viti.

⁸ ¿Á ká'an ní ña kuáchi ndã'o kían noo Ndios dánatáki na ñayuu ní x'i'j?

Ká'an Pablo tát'o'on k'i'ò sa kendava'a na x'i'ín na kúú kuendá Jesús

⁹ Ta yu'u nì ka'an ta'ani ña níyikái kendava'i x'i'ín na kándisa kuu Jesús, na ñoo Nazaret.

¹⁰ Ta ndin nì sa keeí ñoo Jerusalén, chì nì sa taáin kuá'á ndã'o na kúú ñayuu Ndios ve'e kaa x'i'ín choon sa x'i'ò tã duti kúú noo nooí. Ta sa ñata'an va inji tá sa sa'áni ñaa rá.

¹¹ Ta kuá'á ndã'o ta'ándá nì sa kendava'i x'i'ín ná ini iin rá iin ve'e noo nataka na ñoo ndu, ta sa kendúsaj x'i'ín ná ña ka'an ndava'a na sa'á Jesús. Ta sa'á ña sa xido ndã'o inji sa xinií ná, sa'á ñoo sa xionoo sa kendava'i x'i'ín ná ndã dao kã ñoo tükú ñó'o xiká.

Ká'an Pablo ndi nì kuu, dá nì nduu na kuendá Jesús

¹² Ta sa'á choon yó'o nì keeí kua'in ñoo Damasco, ta mií tã duti kúú noo nì x'i'ò choon nooí kua'in.

¹³ Tido tát'o'on dao nduú kían, ná kaaj x'i'ín ní, rey, xikái kua'in íchi ñoo. Ta kúú ní xinií iin ña yé'e nì kii chí induú. Ta ndato kã vían o djuú ndjindii. Ta kúú nì naye'e ndaa iin ní kúú noo kua'in x'i'ín tãa kua'an x'i'ín ñoo.

¹⁴ Ta kúú ndidaá vá ndu'u nì kuei noñó'o. Ta kúú nì seido'o yu'u nì ka'an iin na ká'an yu'u hebreo, dá nì kaa na x'i'ín:

“Saulo, Saulo, ¿ndiava' a xionooón kéndava'ón xí'ín yu'u? Chì kéeón táto'on kée chee tá chí'sá'á rí dinì karochá.”

15 Dá nì kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúu mií nì, tatá?” Dá nì kaa nà: “Yu'u kúu Jesús, nà xionoo yó'ó kéndava' a xí'ón.

16 Ta viti ndakuijn ndichi, chì nì na'a' noo yu'u noo yó'ó, dá kechóon nooí, ta kanooón k'i' o ndaáon kuendá sa'á ña nì xinon yu'u, xí'ín sa'á ndidaá ka ña' a ko'jin na'í nooqn.

17 Ta kandaa yu'u yó'ó noo nà ñoo miíon, nà Israel, xí'ín noo ndidaá nà ko kúu nà Israel, chì noo nà yó' o tanda'í yó'ó ko'lon,

18 dá ná natuu noo ná, dá ná dánkoo na íchi noo iin naá, dá ná naki'in na íchi noo ndato ye'é kua'an induú. Dá ná o káño'o ka nà tixi ndá'a ña u'u, ta ná ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta sa'á ña kandeé iní nà iin tó'ón dinì mií yu'u, sa'á ñoó k'i' o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi na, dá natiin na ña va' a k'i' o Ndios noo ñayuu nì nduvii mií ná”, kaá Jesús xí'ín yu'u.

Ká'an Pablo ña nì kee na choon nì sa'anda Ndios noo ná

19 'Dión nì ndo' o yu'u, rey Agripa. Sa'á ñoó ko nì kúsaá ta'on ini nì kee ndidaá choon nì sa'anda Jesús nooí ndá induú.

20 Ta mií noo nì daná'í sa'á to' on va' a yó' o noo nà ndéi ñoo Damasco. Ni ndi'í, dá nì sa'ín nì daná'í noo nà ndéi ñoo Jerusalén, xí'ín noo nà ndéi iin níi kúu kuendá Judea di'a, xí'ín noo nà ko kúu nà Israel. Chì nì ka'jin xí'ín ná ña ná nandikó iní nà sa'á kuachi kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'ín ña va' a kée na ná na' a nà ña mií nà ndaa kuiti nì nandikó iní nà sa'á kuachi kée na.

21 Ta sa'á ña dána'í dión, sa'á ñoó nì tiin ta Israel yu'u noo nákaaj ve'e ño' o ká'ano ndu. Ta nì ka'án rá ka'ání rá yu'u.

22 Tído nì chindeé vá ñaa Ndios, sa'á ñoó takí ij vái ndá viti iin xí'oi kuendá noo ñayuu ko ndáya'í, xí'ín noo nà ndáya'í. Ta ká'jin xí'ín ná táto' on nì ka' an profeta xí'ín ña nì ka' an Moisés sa'á ña kánian koo,

23 chì nì ka' an nà yó' o ña ndo' o naní nio nà kakuu Cristo, dá kuu nà, dá mií ná kakuu na natakí mií noo, dá kían dátoon na noo ñayuu, dá naní'í nà Israel xí'ín nà ko kúu nà Israel ña káki na —kaá Pablo.

Kóni Pablo ña kandisa rey Agripa to' on va' a sa' a Jesús

24 Tá xí' o ij vá Pablo kuendá sa'á ña ndó' o na, dá nì kayu'ú Festo, ta kaá ra:

—jPablo, nì ndulóko va yo'ó nì kee ña kua' a téi ña ndichí nì dakuá'ón!

25 Dá nì kaa Pablo:

—Ko ndulóko ta' on yu'u, tatá Festo, chì to' on ká' an yu'u kúu ña ndaa, ta kían to' on ndichí.

26 Ta sa ná'á vá mií rey xaan sa'á ña yó' o. Sa'á ñoó kándéé iní ká'jin ña yó' o noo ná. Chì

kándaq iniñ ña ná'á va' a va na sa' a ndidaá kúu ña yó' o, chì ko kúu de' é ta' an vaan.

27 ¿Á kándisa ní, rey Agripa, to' on nì taa profeta? Sa ná'á vá yu'u ña kándisa nian —kaá nà.

28 Dá nì kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Ndadá cháá vá, dá kandeéon xino ini yu'u ña kakuu iin ta kuendá Jesús.

29 Dá nì kaa Pablo:

—Tá cháá o tá kua' a nì kamanj, tído xikaj noo Ndios ña o duú iin tó'ón mií ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaá nà ndéi seídó' o to' on ká'jin yó' o kuendá Jesús, táto' on k'i' o kúu yu'u. Tído ná dá' a nì kandikó ndá' a ná táto' on k'i' o ndó' o yu'u ndikó ndá'í.

30 Tá nì ndi'í nì ka' an Pablo to' on yó' o, dá nì ndakuijn ndichi rey ñoo xí'ín Festo ñoo, xí'ín ña naní Berenice, xí'ín ñayuu ndéi xí'ín ná ñoo.

31 Dá tá nì kan kuei xoo nà kua' an nà, dá nì kasá'á ndátó'ón tá' an na, ta kaá nà:

—Ni iin tó'ón ta' on ña' a kini ko ní kée taq káa. Ko káni ta' an vaan ña kuu ra, ta nì ko kánian kakaq ra ve' e kaq —kaá nà.

32 Dá nì kaa rey Agripa xí'ín Festo:

—Kuu va dáyaq yo taq káa, ní kúu. Tído nì xikaj ra ña keyíko mií César sa' a rá —kaá ra.

27

Di' a nì kuu tá nì chikaa ini ta né'e choon ña tanda' a rá Pablo ko' on nà ñoo Roma

1 Dá nì chikaa ini ta né'e choon ñoo tanda' a rá ndu' u ko' on ndu xí'ín barco chí kuendá Italia. Sa'á ñoó nì nakí' o ra Pablo xí'ín dao ka taq ño' o ve' e ka noo ndá' a ta sa'ándá choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta ra yó' o nákaq tein iin ta'ándá soldado naní Augusto.

2 Dá nì kaa ndu ini iin barco nì kii ñoo Adramitio, chì sa iin nduu ra ña nadaon rá ko' on ra noo nákuita barco sa' an chí kuendá Asia di'a. Dá nì kee ndu kua' an ndu. Ta né'e tá' an ndu xí'ín iin taq naní Aristarco. Ta kúu rá iin taq ñoo Tesalónica, ña nákaq chí kuendá Macedonia di'a.

3 Tá nda iin ka kuu, dá nì saq ndu iin ñoo naní Sidón. Dá nì ku' u ini ta naní Julio ñoo sa' a Pablo, chì nì sonó rá nì sa' an na noo ndéi nà né'e tá' an va' a xí'ín ná ndéi ñoo ñoo. Dá nì chindeé ná Pablo.

4 Dá nì kaa tuku ndu ini barco ñoo, dá nì kan kuei ndu ñoo Sidón ñoo kua' an ndu. Dá nì kaq ndu iin xoo yúku iin ini taño' o naní Chipre, ta nì kandoan chí xoo íti di'a, chì kána nda' o tachì xoo noo nì ka' an ndú ko' on ndu.

5 Dá nì ya' a yati ndu chí kuendá Cilicia xí'ín Panfilia. Dá nì saq ndu nì noo ndu ñoo ká'ano naní Mira, ña nákaq chí kuendá Licia di'a.

6 Ta ñoo ñi naní'í tã sa'ándã choon noo soldado ñoo iin ka barco, tá'an kirá ñi kii chí ñoo naní Alejandría, chí kiróón kúú rá kua'añ chí Italia. Dã ñi ðakáa ra ndu'u ini róón. Dã ñi kee ndu kua'añ ndu.

7 Ta sã ñi kũkua'á nda'o kuu kua'añ ndu xí'in barco ñoo noo taño'o, chí kueé nda'o kua'añ ra. Ta kúú xí'in kua'á nda'o tãndó'ó, dá ñi saã ndu noo xító ndaa tá'an xí'in ñoo naní Gnido, chí kána jó tachí déen noo kua'añ ndu. Ta kò kúú ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'á ñoo ñi kao ndu satã iin yúku iin ini taño'o naní Creta. Dã ñi saã ndu noo xító ndaa tá'an xí'in ñoo naní Salmón, ñã nákaa yúku Creta ñoo.

8 Ta dión xí'in tãndó'ó daá vá xíka ndu kua'añ ndu yati yu'ú taño'o ñoo. Dã ñi saã ndu iin xián naní Puerto Va'a yati noo nákaa ñoo naní Lasea.

9 Ta kúú sã kua'á nda'o kuu xíka ndu noo taño'o kua'añ ndu. Kúú sã ñi kasá'á jo nda'o ió ñã kíãñ kaka ndu ko'on ndu noo taño'o, chí sã kua'añ kuyati va yoo vixi, dá kasá'á kána cháá kã tachí déen. Sa'á ñoo ñi ka'añ ni'ini Pablo noo ñayuu ñoo,

10 ta kaá na:

—Ñani, kãndaã iniñ ñã jo nda'o ió ñã ndo'o yó tãndó'ó noo ko'on yo, chí naá vá barco yó'o xí'in ndidaá ñã'a ndío rá kua'añ ra. Ta o dúú ñã yó'o oon ni, chí jo ta'ani ió ñã kuu yo —kaá na.

11 Tído kò ní kékuendá ta'on tã sa'ándã choon noo soldado ñoo ñã ñi ka'añ Pablo, chí ñi kee cháá kã rá sa'á ñã ñi ka'añ sato'o barco ñoo xí'in tã ðákãka ra ñã ná ko'on ra.

12 Ta sa'á ñã kíãñ iin xián noo kò vá'a kandita barco yoo vixi, sa'á ñoo kua'á nda'o tãa ñoo ñi kãndo ra ñã va'a cháá kã ñã ná ko'on ra, nde'á á kandeé rá kasandaá ra iin kã ñoo naní Fenice, ñã nákaa mií yúku naní Creta ñoo, dá nakuiñ va'a barco ñoo, dá ná kandati ra ndã ná ya'a yoo vixi, ká'an rá. Ta ñoo Fenice ñoo nákaa chí xoo noo keta ndiãndii tá ñi ini.

Di'a ñi kuu tá ñi ndo'o ndu tãndó'ó ká'ano ñi kee tachí déen

13 Ta kueé vá ñi kasá'á kána tachí. Sa'á ñoo ñi ka'añ ñayuu ñã kuu va kaka na ko'on na, táto'on nákani ini ñã kee na. Dã ñi taó ná kãa vee ñã kúú freno barco ñoo. Dã ñi kí'in ndu tátuu yati ndu kua'añ ndu yú'u yúku naní Creta ñoo.

14 Tído cháá vá ñi sa'añ ndu, kúú ñi kasá'á vá kána tachí déen, ta vee ñã chí yu'ú taño'o di'a, chí vee ñã xoo kuá'a noo xinkoo ndiãndii, ta naníãñ Euroclidón.

15 Ta kúú ñi kasá'á né'e tachí déen barco ñoo kua'añ ra. Ta sa'á ñã kò ní kúú kã ðákãka ndu barco ko'on ndu ni'í ndú ño'ó jchí, sa'á ñoo ñi ðayáã va ndu barco né'e ñã táchi kua'añ.

16 Dã ñi ya'a ndu satã iin yúku ló'o iin ini taño'o naní Clauda. Ta kò kána ñi'í ta'on tachí ñoo. Ta kúú xí'in kua'á nda'o tãndó'ó, dá ñi kandeé ndú ñi ñadjitá ndú barco leé ñi ñachi'i ndu rá ini barco ká'ano ñoo.

17 Dã tá ñi ndu'u barco leé ñoo, dá ñi kató toon ra barco ká'ano ñoo xí'in yó'o ndeé. Dã ñi ndutoon rá. Tído ñi yu'ú rá ñã ko'on ra karnee ni'ini rá tein ñotí noo naní Sirte. Sa'á ñoo ñi ðanóo ra dá'on tánee ñi barco ñoo. Dã ñi ðayáã ra barco kane'e tuku ñã táchi ko'an.

18 Ta kána ij vá tachí déen tá ñi tuu noo iin kã kuu. Sa'á ñoo ñi kasá'á dao tãa ñoo taó ra ñã'a ño'o ini barco ñoo satã raãñ kua'añ ini taño'o.

19 Tá ñi kasandaá kuu óni, dá ñi kasá'á ndú taó ndu ñã'a kéchóon mií barco ñoo satã nduãñ kua'añ ini taño'o.

20 Ta kúú kua'a va kuu kò ní xini ndu ndiãndii ni tãño. Ta sa'á ñã ndó'o nda'o nído ñi kee tachí déen ñoo, sa'á ñoo ñi sa'anda va ini ndu ñã koo kã tãndeé ini ñã kãki ndu.

21 Tá ñi ndi'i ñi ya'a kua'á kuu kò ní sás'an ndu, dá ñi ñakuiñ ndichi Pablo tein tãa ñoo. Dã ñi kaa na:

—Tá ní seídó'o ndó ñã ñi ka'in xí'in ndó ñã kò vá'a kankuei yó noo naní Creta, dá kíãñ o ndó'o ta'on yó tãndó'ó yó'o, ta ni o naá ta'on ñã né'e barco yó'o, ní kúú.

22 Tído viti ká'añ ni'inii noo ndo ñã ndeé koo ini ndo, chí ni iin tó'oon ta'on yó o kuu, va'ará ná naá barco yó'o.

23 Chí sãkuaa víti ñi sã io iin ángel xí'in, ta ñi kii na noo mií Ndios, na ndãño'o yu'u, na kéchóon yu'u noo.

24 Dã ñi kaa ná xí'in: “Pablo, o sa yu'oon, chí kánian nakuiñ noo César. Sa'á ñoo ðákãki va Ndios ndidaá ñayuu vee xí'ón ini barco yó'o”, kaá na xí'in.

25 Sa'á ñoo ndeé koo ini ndo, ñani, chí kándisa ndaa yu'u ñã kee Ndios táto'on kí'o ñi ka'añ ángel ñoo xí'in.

26 Tído miãñ saã barco yó'o tuu rá iin yúku iin ini taño'o —kaá Pablo.

27 Ta kúú sã ñi xino va uxí komí kuu yá'a ndu taño'o naní Adriático kua'añ ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'in barco ño'o ndu kua'añ ra kee tachí. Tá ñi kuu dao ñoo, dá ñi kãndaã ini ra kéchoon xí'in barco ñoo ñã sã ñatuu yati ndu kua'añ ndu yu'ú taño'o noo kúú noño'o.

28 Sa'á ñoo ñi chíki'ó ra ndi kí'o konó nákaa tãkuiñ ñoo. Dã ñi katóni ini ra ñã kíãñ oko nda'á. Dã xíka barco kua'añ ra cháá kã chí noo. Dã ñi chíki'ó tuku ra ndi kí'o konó. Dã ñi kãndaã ini ra ñã nda'á sa'on va nda'á kíãñ.

29 Sa'á ñoo ñi yu'ú ra ñã tuu tá'an barco ñoo xí'in yuu ná'ano ndita yú'u taño'o ñoo. Dã ñi chírkuei ra ndin komí kãa vee chí satã

di'a barco ñoo, dá ná katuu rá. Dá n̄i kasá'á rá sei nda'í r̄a noo Ndios ña ná t̄u noo kí.

³⁰ Dá n̄i kasá'á t̄a kéchón xí'in barco ñoo kée ra ña ñó'o ra taán rá k̄a v̄e chí noo di'a barco ñoo, tído barco leé ñoo vá taó r̄a ñó'o ra, dá kuino ra dákaki ra mií rá, ká'an rá.

³¹ Kúu n̄i kast̄o'on Pablo xí'in t̄a sa'ándá choon noo soldado, xí'in mií soldado, ta kaá na:

—Tá ná o káño'o t̄a káa xí'in yó ini barco yó'o, dá kían o káki ta'on ndó —kaá na.

³² Dá ví n̄i sa'anda soldado ñoo yó'o ndíko barco leé ñoo, dá n̄i yaá r̄a kua'an r̄a noo taño'o.

³³ Dá tá sa kua'an t̄u noo, dá n̄i ka'an Pablo xí'in ndidaá kúu t̄a ñoo ña ná kasá'an ra, ta kaá na:

—S̄a n̄i x̄ino ux̄i komj kuy ndéi ndó né'e ij̄i ndo xí'in ña nákani ini ndo, ta ni lú'u ví ña'a ko ní sei ndo.

³⁴ Sa'á ñoo sei nda'áví noo ndo ña kasá'an ndó, dá nani'ij̄i ini ndo cháá, dá chí ni iin tó'ón ndó, ta ni iin tó'ón idí dinj̄i ndo o naá —kaá na.

³⁵ Tá n̄i ka'an Pablo dión, dá n̄i tiin na iin pan. Dá n̄i nakj̄i'o na ndiv'e noo Ndios noo ndidaá kúu t̄a ñoo. Dá ví n̄i sa'anda ña'an. Dá n̄i kasá'á sei ña'an.

³⁶ Dá n̄i ndundeé ini ndidaá k̄a t̄a ñoo. Dá n̄i sasá'an ta'ani ra.

³⁷ Ta ndidaá ndu'u, na n̄i sa ño'o ini barco ñoo, n̄i sa kuu ndu uyo ciento onj̄i diko sa'on iin.

³⁸ Dá tá n̄i ndinoo ini ndu n̄i sasá'an ndu, dá ví n̄i taó ndí'i ra tirió ñó'o ini barco ñoo n̄i sata r̄a'an noo taño'o, dá n̄i kandaa cháá ña v̄e rá, dá n̄i nax̄inkoo rá lú'u k̄a noo takuj̄i.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i nat̄ani barco ñoo n̄i kee takuj̄i

³⁹ Tá n̄i t̄u noo, kúu ko nákoni ij̄i vá t̄a ñoo ndá yúku kíán. Tído n̄i xini r̄a iin ndá'a taño'o nákaa sa'a yúku iin ñoo, tá ñoo ndéi ñotí. Dá n̄i ka'an rá ña ndá ndi kuu kandeé rá dákaka ra barco ñoo ko'on r̄a ndá ñoo.

⁴⁰ Sa'á ñoo n̄i sa'anda r̄a yó'o ndíko k̄a v̄e ñoo. Dá n̄i kandoan ini takuj̄i. Dá n̄i ndaxí rá yó'o ndíko yíto, kirá dákaka ra barco ñoo, dá n̄i nax̄ino r̄a ini takuj̄i, dá kuu kao tuku ra barco. Dá n̄i dakáa ra dá'on, tá'an ña tánee chí xoo noo di'a barco ñoo. Dá n̄i nakj̄i'in barco kua'an r̄a n̄i'ij̄i r̄a noo ndéi ñotí ñoo.

⁴¹ Tído n̄i saá r̄a n̄i t̄u rá noo ndéi iin tu'u ñotí ini taño'o ñoo, chí kíán noo náki'in tá'an noo takuj̄i ñani tá'an. Ta ñoo n̄i saá noo barco ñoo n̄i sarneean tein ñotí ñoo. Sa'á ñoo ko ní kúu kasandaá rá nda yú'u taño'o ñoo. Ta sa'á ña ndéé téi ñani takuj̄i chí sata di'a barco ñoo, sa'á ñoo n̄i kasá'á cháchi rá.

⁴² Dá n̄i kandoan ndidaá soldado ña ka'an rá ndidaá t̄a kua'an v̄e k̄a né'e ra kua'an

r̄a, dá ni iin tó'ón rá ná o kuino díta rá kasandaá r̄a nda yú'u taño'o.

⁴³ Tído kónj̄i t̄a sa'ándá choon noo soldado ñoo ña dákaki ra Pablo. Sa'á ñoo ko ní sóno ta'on ra ña koo dión. Dá n̄i sa'anda r̄a choon noo ndidaá t̄a t̄i'a díta ña ná kee ra ini taño'o, dá ná kasandaá r̄a noño'o íchí.

⁴⁴ Dá n̄i kaa r̄a xí'in r̄a ko t̄i'a díta ña ná tiin ra tabla o tá'i barco, dá ná kasandaá r̄a noño'o íchí, kaá ra. Ta dión n̄i kee ndu, ta kúu ndidaá vá ndu'u n̄i k̄aki.

28

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa ndei ndu noo nani Malta

¹ Tá n̄i ndi'i n̄i kasandaá ndi'i ndu yú'u taño'o ñoo, dá n̄i kandaá ini ndu ña yúku ñoo nani Malta.

² Dá n̄i ku'u ini ñayuu ndéi ñoo sa'a ndú'u, chí n̄i sa'on na ñó'o, dá n̄i kana na ndu'u ña ná natuu yati ndu nadaá ndú, chí kóon dai, ta v̄ixi nda'o.

³ Dá n̄i sa'an ta'ani Pablo n̄i dataká na cháá títo n̄i taán ná noo kéj̄i ñó'o ñoo. Tído tá n̄i taán ná r̄a, kúu n̄i keta iin koj̄e tein rá, chí n̄i kasá'á ndij̄i r̄i. Kúu n̄i tiin rí ndá'a ná.

⁴ Dá tá n̄i xini na ndéi Malta ñoo ña tákaa koj̄e ñoo ndá'a Pablo, dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an mií ná:

—Miían ndaa iin t̄a sa'áni ndij̄i va kúu t̄a káa, ndani ndó'o ra dión. Ko ní xí'ij̄i ta'on ra n̄i kee taño'o, tído o káki ta'on ra viti, chí miían chiya'í ra sa'á kuachí ra —kaá na.

⁵ Tído tá n̄i kidi ni'ini Pablo ndá'a ná, ta kúu n̄i kankao va koj̄e ñoo noo ño'ó kéj̄i ñoo, ta ko t̄a'ón ña'a n̄i ndo'o na n̄i kee rí.

⁶ Ndidaá kúu ñayuu ñoo ndáti ña nein ñij̄i Pablo, o iin ndakána kankao na kuu na. Ta sa n̄i kuna'á vá ndáti ñayuu ñoo, tído koj̄e ña'a ta'on n̄i ndo'o na. Dá n̄i ndaon na ña nákani ini na, ta n̄i kaa na ña iin ndios vá kúu ná.

⁷ Ta yati ñoo ndéi dao ñó'o iin t̄a nani Publio, r̄a né'e choon ñoo ñoo. Tá n̄i nat̄iin va'a ra ndu'u, ta n̄i xito ñaá rá onj̄i kuy.

⁸ Ta kándu'u tatá Publio ñoo noo xito, chí kú'u r̄a kée kue'e dáa xí'in tachí ní. Dá n̄i sa'an Pablo n̄i xito ni'ini ñaá ná. Tá n̄i ndi'í n̄i ka'an na xí'in Ndios, kúu n̄i chinó na ndá'a ná sata rá. Ta kúu n̄i nduva'a va ra.

⁹ Tá n̄i kandaá ini ñayuu ndéi ñoo ña n̄i nduva'a t̄a ñoo, kúu ku'á nda'o na kú'u n̄i saá noo ió Pablo, ta kúu n̄i nduva'a ta'ani na.

¹⁰ Kúu ku'á nda'o ña manj̄i n̄i kee ñayuu ñoo xí'in ndu'u. Dá tá n̄i kasandaá kuy tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúu n̄i kemáni ná ndu'u xí'in ku'á ña'a, ña xinafó'o nda noo ko'on ndu.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i saá ndu ñoo Roma

11 Tá nì xìno onì yoo nì sà ndei ndu ñoo, dá nì tiin ndu iin barco nì sà ìn nì sà ndati nì yà'a yoo vixi. Ta nì kii ra chí ñoo ká'ano naní Alejandria, ta kándodó uú yokó chí noo ra. Iian naní Cástor, ta iin kaan naní Pólux. Dá nì kee ndu kua'án ndu.

12 Dá nì saá ndu iin ñoo naní Siracusa. Ta ñoo nì sà ndei ndu onì kuu.

13 Dá nì kee barco ñoo tátuu yati ra yu'ú taño'ó kua'án ra ndá nì kasandaá ndu iin ñoo naní Regio. Dá ndá iin ká kuú nì kasá'á kána tachí vejí chí xoo sur di'a. Dá tá nì yà'a uú ká kuú, dá nì saá ndu iin ñoo naní Puteoli.

14 Ta ñoo nì naní'í ndú dao ká nà kúú kuendá Jesús. Dá nì seí nda'í ná noo ndú'u ñá ná kandeí ndu xí'ín ná usá kuú. Dá tá nì ndi'í ñoo, dá nì kee ndu kua'án sá'á ndú ñoo Roma.

15 Ta sà nì nì'í tó'on nà kúú kuendá Jesús ndeí ñoo Roma ñá vejí ndu, sa'á ñoo nì saá nà nì nì'í ná ndu'u íchí vejí ñoo naní Foro de Apio xí'ín iin ká ñoo naní Ndin onì Tabernas. Tá nì xini Pablo ñá nì kasáá nà kúú kuendá Jesús ñoo, dá nì na'kì'o na ndivé'e noo Ndios, ta nì ndundeé iní ná.

16 Dá tá nì saá ndu ñoo Roma, dá nì na'kì'o ta sa'ándá choon noo soldado ñoo taa ñoo'ó ve'e kaa né'e ra kua'án ra noo taa dándáki ve'e kaa ñoo Roma. Tído nì sonó rá ñá koo xoo Pablo iin ká ve'e, ta koo iin soldado kandaa ñaá rá.

Dì'a kua'án ñá nì daná'a Pablo noo nà Israel ndeí ñoo Roma

17 Tá nì xìno onì kuú nì saá Pablo ñoo Roma, dá nì na'kana na ta sa'ano Israel ndeí ñoo Roma ñoo. Dá tá nì natakara ra, dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Ñani, ni iin tó'ón ta'on ñá'a kini kò ní kee yu'ú xí'ín nà ñoo yo, ta kò ní ká'án ndava'i sa'a choon nì sa'anda nà sa'ano ve'á nì sà ndei sà na'á. Tído nì tiin ra yu'ú ñoo Jerusalén, dá nì na'kì'o ñaá rá noo ndá'a ta romano.

18 Tá nì ndi'í nì dandíchi ra yu'ú, dá nì ka'án rá dáyaá ñaá rá, chí kò ní náni'í ta'on ra ni iin tó'ón kuachí sa'á ñá kánian kuú.

19 Tído kò ní xí'ín ta'on ta ñoo yo, ta Israel, ñá dáyaá ta né'e choon yu'ú, sa'á ñoo nì xikají ñá ná keyikó César sa'í, va'ará koo ñá'a ndó'i xí'ín nà ñoo.

20 Ta ñá yó'o kónijí kasto'in xí'ín ndó, sa'á ñoo nì na'kanai ndo'ó nì kasáa ndo, dá ka'ín xí'ín ndó, chí sa'á ñá kómíí tandeé iní tát'o'on kì'o ío tandeé iní noo dao ká nà ñoo yo, nà Israel, sa'á ñoo ndíko yu'ú cadena yó'o —kaá nà.

21 Dá nì kaa ta sa'ano ñoo xí'ín ná:

—Ni iin tó'ón tuti kò ní nátiin ndu'u noo nà ndeí chí kuendá Judea ñá ká'án sa'a ní. Ta nì iin ñani yo nì kii ñoo kò ká'án kuachí sa'a ní.

22 Tído kónijí ndu kueid'ó ndu ndi kaá ní sa'á ñayuu kándisa dión, chí iin ní kúú xí'ín ká'án kini ñayuu sa'a ná —kaá rá.

23 Dá nì ka'ndoo ra iin kuú ñá nataka ra kueid'ó ra Pablo. Tá nì kasandaá kuú dáá ñoo, kúú kuá'á ndá'o ñayuu nì natakara ve'e noo ío Pablo. Ta ndá na'a, ta kúú ndá nì ini, nì daná'a nà sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios, chí kónijí nà ñá xino ini ñayuu ñoo, dá ná kándisa na Jesús. Chí nì daná'a nà tát'o'on kì'o dána'a ley Moisés, xí'ín ñá nì ka'án profeta sà na'á.

24 Ta dao ra nì kándisa ñá nì daná'a Pablo, tído dao ra, kò ní xí'ín kándisa.

25 Ta sa'á ñá kò ní náki'in tá'an nóo ñaxintónijí rá, sa'á ñoo nì kasá'á nduta ra kua'án nó'o rá. Tído tá kò ñá'a ká kankuei ra yé'é ñoo, dá nì kaa Pablo xí'ín rá:

—Ndaa va nì ka'án Espíritu ijí Ndios xí'ín profeta Isaías tá nì kaa nà di'a xí'ín nà sa'ano ve'á:

26 Kua'án ka'on di'a xí'ín ñayuu xaan: Va'ará ndidaá ká vían ná kueid'ó ndó, tído o kátónijí ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaá ká vían ndé'é ndó, tído o kándaá ta'on ini ndo.

27 Dión ndo'o na chí nì ndukáxi ndá'o níó ná. Ta kò táj ta'on do'o na.

Ta ndadí ta'ani noo ná, dá ná o kónijí nà xí'ín noo ná, ta nì xí'ín do'o na ná o kueid'ó na, ta nì o kátónijí ta'on ini nà, dá ná o nándio kuéi na noo yú'u, dá nduva'i nà.

Dión nì ka'án Espíritu ijí xí'ín Isaías.

28 Ta kana'á ndó viti ñá tánda'á Ndios to'on va'a, ñá ká'án sa'a ndi kee na dáka'ki na yó, kua'án noo nà kò kúú na Israel, ta noón di'a kúú nà natiin va'an —kaá Pablo xí'ín rá.

29 Tá nì ka'án Pablo to'on yó'o, dá nì kasá'á dándichí tá'an mií rá Israel nì kee ra kua'án ra.

30 Ta nì sà io Pablo uú kuia toon ini ve'e nì xiin ndodó ná ñoo. Ta sà na'atin va'a na ndidaá ñayuu sà sáa sà xito ni'ini ñaá.

31 Ta nì daná'a nà noo ñayuu ñoo sa'a ndi koo ndu'u na tíxi ndá'a Ndios, ta nì daná'a ta'ani na sa'a sato'o yo Jesucristo. Ta kò ní yu'ú ta'on na ka'án nà, ta ni iin tó'ón ñayuu kò ní chítuu noo dána'a nà.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Roma

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta nì nakana na yu'u kakuu iin apóstol, chî nì taó xóo na yu'u ña kanooi kastó'in xí'in ñayuu sa'a to'on va'a Ndios.

² Ta to'on yó'o kían ña nì ka'an Ndios kee na nda rá sa ná, ta profeta na nì taa naan noo tuti ñi mií ná.

³ Ta to'on va'a yó'o ká'an sa'a de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo. Nì kii na tein na ve'e rey David, sa'a ñoo nì kaki na kúú ná iin taa.

⁴ Ta xí'in ndée mií Espíritu ñi Ndios nì na'a ña Jesús kúú de'e Ndios, chî nì danátaki ñaa ná tein na nì xí'í.

⁵ Ta sa'a Jesús nì nì'í ndú ña manj ña kakuu ndu apóstol, dá kane'e ndu to'on na noó ñayuu ndéi iin ní kúú ñayúú yó'o, dá natiin kuú ná ñaño'ó sa'a ña kandeé iní ñaa ná, ta kueidó'o ñaa ná.

⁶ Ta tein ñayuu ñoo ñó'o ta'ani ndo'ó, chî nì nakana Ndios ndo'ó ña kakuu ndó kuenda Jesucristo.

⁷ Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndo'ó, na ndéi ñoo Roma, na kú'ú iní Ndios sa'a, na nì nakana na kakuu ñayuu mií ná. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña manj xí'in ndó, ta nakj'io na ña ná koo va'a iní ndo.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi ñoo Roma

⁸ Ta dinño'ó ka náki'oi ndivé'e noo Ndios xí'in kuú Jesucristo sa'a iin rá iin ndó, dá chî sa iin ní kúú ná ñayuu ní'í tó'on na ña kándéé iní ndo Jesús.

⁹ Ta noo mií Ndios kéchóoin xí'in ndino'o iní dána'í to'on va'a ña ká'an sa'a de'e na, ta noón kúú na xí'o ndaa kuenda sa'í, ña daá kuití vá xikají ña manj noo ná sa'a ndo.

¹⁰ Ta noo ká'in xí'in ná, sei nda'í'í noo ná ña tá kóni mií ná, dá ná saaj korni'inii ndo'ó.

¹¹ Dá chî kónij saaj kande'í ndo'ó, ta chindeéi ndo'ó, dá ní'í ndo ña va'a noo Espíritu ñi Ndios, dá kandita toon cháá ka ndo xí'in ña ndaa kándisa yó,

¹² dá ná nakj'io tá'an yó tandeé iní noo iin rá iin yó noó ña ndaa kándisa yó, chî iin nóó kúú vá ña kándisa yó.

¹³ Nani mií, kónij ña kana'a ndó ña sa ku'a'á nda'o ta'ándá nì ka'in saaj kande'í ndo'ó, tído nda viti ío ña'a chítuu yu'u ña saaj. Chî kónij kee iin choon va'a tein mií ndó táto'on k'í'o nì kee tein dao ka na ko kúú na Israel.

¹⁴ Dá chî mi'an ndusa kánian dána'í noó ñayuu ká'an yu'u griego, xí'in noó na ko ká'an yu'u griego, xí'in na ndichí, xí'in na ko ndichí.

¹⁵ Sa'a ñoo kóni k'ij saaj kastó'in xí'in ndo'ó, na ndéi ñoo Roma xa'an, sa'a to'on va'a Jesús.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'a ña kándéé iní yo Jesús

¹⁶ Ta ko xika'an noo ká'in sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, dá chî xí'in to'on yó'o dáka'ki Ndios ndidaa kúú ñayuu kándisa ñaa. Ta dinño'ó noó na Israel nì kasáa to'on va'a yó'o. Ta nì kasándaá ta'anian noó na ko kúú na Israel.

¹⁷ Dá chî to'on va'a yó'o ká'an sa'a ndí kían kee yó, dá kándoo vii yo noo Ndios, chî kándoo vii yo noo ná sa'a iin tó'on dinj ña kándéé iní yo Jesús. Dá chî di'a kaá tuti ñi mií Ndios: "Na nì kándoo vii noo Ndios sa'a ña kándéé iní ñaa ná, noón kúú na kataki chíchí."

Ká'an Pablo ña ndidaa ñayuu kómi kuachi noo Ndios

¹⁸ Ta ña xido iní Ndios kii nda induú sata ndidaa kúú ñayuu kée ña kini, xí'in na xixi iní, chî xí'in ña kini kée na chítuu na ña ndaa sa'a Ndios.

¹⁹ Ta ña kánian kana'a ná sa'a Ndios, sa ná'a vá ná ña, dá chî mií Ndios nì x'í'o ña nì kandaaj iní na sa'an.

²⁰ Ta va'ará o kúu ta'on koni yo choon ká'ano né'e na xí'in noo yo, ta va'ará o kúu ta'on koni yo ña kúú ná Ndios, tído kánian kana'a yó ña mi'an ndaa ío na, ta né'e na choon, chî nda rá nì kasá'a sa'a ñayúú yó'o xí'o na ña kandaaj iní yo ña díon kían, chî xini yo ndidaa kúú ña nì kava'a na. Sa'a ñoo nì iin tó'on ñayuu o kúu kaa ña ko ná'a ná sa'a Ndios.

²¹ Ta va'ará ná'a ná ña ío Ndios, tído ko ndaño'o ta'on ñaa ná táto'on k'í'o kánian kee na, ta ni ko náki'io na ndivé'e noo ná. Di'a xinj ndi kuú vá ña'a ko choon nákanii iní na, ta nì ndukáxí níó ná, chî nì nakuujn naá vá ñaxintóni ná.

²² Kée na mií ná ña kúú ná ñayuu ndichí, tído nì nduxixi di'a na,

²³ chî nì dankoo na ña keká'ano Ndios, na ío kuí. Dá nì kasá'a keká'ano na na'áná taa, tá'an ra xí'í, xí'in na'áná laa, xí'in na'áná kirí komj sa'a, xí'in na'áná kirí xika tji.

²⁴ Sa'a ñoo nì nakj'io ñaa Ndios noo ndidaa kúú ña kini, tá'an ña káto'o téi ñayuu ñoo kee na. Sa'a ñoo ndéi iin rá iin na kée na ña ka'an noo xí'in níú ná.

²⁵ Ta nì dankoo na ña ndaa sa'a Ndios, ta nì kándisa na ña to'on, chî xí'o na ñaño'ó, ta ndaño'o na ña nì kava'a Ndios, ta ko ndaño'o na mií Ndios, na nì kava'a ndidaa kúú ña'a,

nā daá kuití kánian natiin ñañó'ó. Dión ná koo.

²⁶ Ta sa'á ñā kée ñayuu ñā kini ñoó, sa'á ñoó ñi ñak'i'lo ñāá Ndios noó kuachi ka'an noo. Chì ndā ñā ñá'a ñi ñankoo tát'on k'i'lo ñi saki Ndios ñā naki'in tá'an na xí'in iin ñā kande na. Di'a ñi ñak'i'in tá'an daá ñá'a mii ná ndéi na kée na kuachi ka'an noo.

²⁷ Ta dión ta'ani kée dao ñā, ch'i ñi ñankoo ta'ani ra tát'on k'i'lo ñi saki Ndios naki'in tá'an ra xí'in iin ñá'a kande na. Dá ñi kasá'a kátoó xixi ra kudí ñā xí'in ñā xí'in rá, ch'i yá'a ra kée ra kuachi ka'an noo xí'in daá ñā mii rá. Sa'á ñoó ñi'í tá'í rá ñā ndo'o naní ñoó rá sa'á kuachi kée ra.

²⁸ Ta sa'á ñā kō ní xíin na taó kuendá ñā Ndios, sa'á ñoó ñi ñak'i'lo ñāá Ndios noo ndidaá kúú ñā kini nákanani ini ñaxintóní ná, dá ná kee na ñā kō kánian kee na.

²⁹ Ch'i ñi ñakutí ná ño'ó ndidaá kúú ñā'a kō v'á'a, ta kée na kuachi ka'an noo xí'in ndi ndáa mii v'á ñayuu, ta saá ini ñā, ta kátoó nda'lo na kakomí ná ñā kuí'ká, ta kée na ñā kini xí'in dao ñā ñayuu, ta u'u ini ñā, ta sa'ání ñā ndii, ta dánaá ñā dao ñā ñayuu, ta dánda'í ñā ñayuu, ta chínaní kini na dao ñā ñayuu.

³⁰ Ta ká'an u'u ñā sa'á dao ñā ñā, ta ká'v'a na kuachi sa'á ñayuu, ta xiní u'u ñā Ndios, ta kōó ñañó'ó ná noó ñayuu xí'in ná, ta ká'an ná ñā kúú ná ñayuu ndá'v'a'í, ta ió tá'yí ini ñā, ta ndúkú ná kee na ñā kini sa'á, ta kō seíd'ó na tatá ñā xí'in naná ñā,

³¹ Ta kúú ná ñayuu ndeé to'on, ta kō kée na to'on ká'an ñā, ta kō kú'u ini ñā sa'á ñi iin ñayuu, ta kō ió nda'í v'í ini ñā xí'in dao ñā ñayuu, ta kōó ñā xí'lo ká'ano ini noo ná.

³² Ta sa'á kándaá ini ñayuu ñoó sa'á choon ñi sa'anda Ndios, ta kándaá ta'ani ini ñā ñayuu kée dión kánian kuu. Tído yá'a ñi v'á mii ná kée na ñā kini ñoó, ta kádij ini ñā tá kée dao ñā ñayuu ñā kini ñoó.

2

Kéyiko ndaa Ndios sa'a ndidaá kúú ñayuu

¹ Ni iin tó'on ñā maní o kóo sa'á ndo'ó tá dátaí kuachi ndó dao ñā ñayuu. Kō né'e ñandini ndá yoo kúú ndo'ó, dá ch'i tá dátaí kuachi ndó dao ñā ñayuu, dá kían dátaí kuachi ndó mii v'á ndó, ch'i dión ta'ani yá'a mii ndó.

² Ta sa'á ná'á v'á yó ñā kéyiko ndaa Ndios tá dánd'ó na ñoó ñayuu kée dión.

³ Ta nakani va'a ini ndo, ch'i dátaí kuachi ndó dao ñā ñayuu, tído k'i'lo dión ta'ani yá'a mii ndó. ¿Á ká'an ndó ñā káki ndó noo keyíko Ndios sa'á ndo?

⁴ O sa'á kú'ich'i ini ndo koni ndo ñā va'a kée Ndios, ch'i va'a nda'lo ini ñā, ta ndáti na, ta kueé ió ini ñā. ¿Á kō ná'á ta'on ndó ñā va'a nda'lo ini ñā, ch'i kóni ñā ñā nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó?

⁵ Tído sa'á ñā kúú ndó ñayuu saá ini, ta sa'á ñā kō kóni ndo nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó, sa'á ñoó ndukua'á ká v'í ñand'ó'ó ndo'ó ndó tá ná kasandaá kuú kasaa Ndios keyíko ndaa ñā sa'á ndidaá ñayuu,

⁶ ch'i chí'v'a'í na noo iin rá ini ñayuu tát'on káa ñā ñi kee na.

⁷ Ta kō'on ñā k'i'lo na ñā kataki chích'i ñayuu ndi'í ini kée ñā va'a, ch'i ñi ndukú ná ñañó'ó noo Ndios, ta ñi ndukú ná ñā ka'an va'a Ndios sa'á ná, ta ñi ndukú ná ñā kande chích'i ná.

⁸ Tído dánd'ó'ó Ndios ñoó ñayuu di'inda sa'á ñā xido ini ñā xiní ñāá ná, ta dión ta'ani kee na xí'in ñā kō seíd'ó'ó ñā ndaa, ch'i ndíko cháá ká ñā kō kían ndaa.

⁹ Ndo'o naní ñoó ndidaá ñayuu kée ñā kini kuú dáá ñoó. Ta dinñó'ó ká ñā Israel ndo'ó dión, ndi'í daá, dión ta'ani ndo'ó ñoó ñā kō kúú ñā Israel.

¹⁰ Tído ná kée ñā va'a natiin na ñañó'ó noo Ndios, ta va'a ka'an Ndios sa'á ná, ta ñi'í ná ñā koo va'a ini ñā. Dinñó'ó ká ñā Israel natiin ñā va'a yó'lo, ndi'í, dá natiin ñā kō kúú ñā Israel ñā.

¹¹ Dá ch'i ñi iin ñayuu kō maní cháá ká noo Ndios, ch'i iin nóo kúú v'á ná noo ná.

¹² Ta ndi ndáa ñā kō ná'á ley Moisés, ta ñi yá'a na ñi kee na kuachi, noón kúú ñā naá sa'á kuachi kée na, va'ará kō ná'á ná ley ñoó. Tído ndidaá ñā kómi ley yó'lo yá'a ta'ani na kée na kuachi, sa'á ñoó keyíko sa'á ná tát'on k'i'lo dándáki mii ley.

¹³ Ch'i o kándoo vii ta'on ñi iin ñayuu noo Ndios sa'á ñā seíd'ó'ó oon na choon sa'ándá ley. Sa'v'a na kée choon sa'ándáan, noón kúú ñā kandoo vii noo Ndios.

¹⁴ Tído ná kō kúú ñā Israel, kō kómi ná ley ñi xí'lo Ndios noo Moisés. Tído tá kée na dao choon sa'ándá ley Moisés xí'in ñā nákanani ini ñā, dá kían ná'á ñā ió ta'ani iin ley noo ná, va'ará kō ná'á ná mii ley Moisés.

¹⁵ Ta xí'in ñā kée na ná'á ñā ñā ió iin ley ñoó ná, ta ñoó kían kedaá xí'in ná, dá kandaá ini ñā á ñi kee na ñā va'a o kōó. Sa'á ñoó ley nákaa ini ñaxintóni ná dátaí kuachi ñāá, ta ñoó ta'ani chindeé ñāá

¹⁶ tá ná kasandaá kuú keyíko Ndios sa'á ñayuu xí'in ndá'a Jesús, ch'i keyíko ñā sa'á ndidaá kúú ñā'a ñi kedé'é ñayuu tát'on k'i'lo kua'án to'on va'a sa'á Jesús, ñā ñi ñan'á'í noo ndo.

Kō seíd'ó'ó ta'on ñā Israel ley Ndios, kaá Pablo

¹⁷ Ta ndo'ó, chínaní ndó mii ndó ñā kúú ndó ñā Israel, ta kándéé ká'ano ini ndo ley Moisés. Ta chíndaya'í ndó mii ndó ñā kúú ndó ñā ñoó Ndios.

¹⁸ Ta kaá ndo ñā ná'á ndó ndí kían kóni Ndios kee ndó, ta kaá ndo ñā dána'a ley ñoó noo ndo ndí kían va'a kánian kee ndó.

19 Ta ká'án ndó ña tì'a ndó tiin ndaa ndo na ko túu noo, chí ká'án ndó ña kúú ndó iin ña tóon ngó ñayuu ko ná'á Ndios.

20 Ta kaá ndo ña tì'a ndó dána'a ndo ngó na ko kátónj iní, ta tì'a ta'ani ndó dána'a ndo ngó na ko ná'á tát'ón kj'ó kée ndó xí'in takuálí. Ta kaá ndo ña noo ley kómí ndó ndidaá ña ndíchí xí'in ña ndaa sa'a Ndios.

21 Tì'a va'a ndó dána'a ndo noo dao ka ñayuu, sa'a ñóó, ¿ndiva'a ko tì'a ndó dána'a ndo noo míí ndó, tá dáá? Dá chí dána'a ndo ña ko kánian kí'in kuí'íná ná. Ta, ¿ndiva'a kí'in kuí'íná ij ri míí ndó?

22 Ta dána'a ndo ña ko kánian va'a na kee na kuachi xí'in na ko kúú yíí ná o ñadi'í na. Ta, ¿ndiva'a kée ij ri míí ndó dión? Tá miíán ndaa ndisa káñó'ó ndó yoko, ¿ndiva'a koku'u ndó ini ve'e ño'an, ta kí'in kuí'íná ndó ña kuíká ñó'o inián?

23 Kúryíí ndá'o ndó sa'a ña kómí ndó ley Ndios, sa'a ñóó, ¿ndiva'a kánda ndo ñaño'ó Ndios sa'a ña ko seíd'ó ndó choon sa'ándáan?

24 Ta ndaa va ká'an tuti ij Ndios, chí di'a kaáan: "Ká'an ndava'a na ko kúú na Israel sa'a Ndios kée ndo'ó."

25 Miíán ndaa ndáya'i ña ni ta'anda ñíj ndo tá seíd'ó ndo'ó choon sa'ándá Ndios. Tído tá ko seíd'ó ndó choon sa'ándá Ndios, dá kían kúú ndó tát'ón ñayuu ko ní ta'anda ñíj.

26 Tído ñayuu ko ní ta'anda ñíj, xían nani kée na choon sa'ándá ley Ndios, noón di'a kúú ñayuu Ndios, va'ará ko ní ta'anda ñíj ná.

27 Chí tá seíd'ó ñayuu ko ní ta'anda ñíj choon sa'ándá Ndios, ña yó'o xí'o ña kánda iní ndo ña kánian dánd'ó Ndios níó ndo, dá chí va'ará kómí ndó ley Moisés, ta ni ta'anda ñíj ndo, tído yá'a ndó noo choon sa'ándá ley ñóo.

28 Dá chí ko kúú yó na Israel ndisa sa'a ña ni ta'anda ñíj yo, chí o duú ñíj yo kédaá xí'á, dá kúúo na ñoo Ndios.

29 Dá chí ñayuu miíán ndaa kuiti kúú na Israel, noón kúú na ndino'o iní ná seíd'ó na Ndios. Ta níó na kían ná'a ña kúú ná ñayuu Ndios, chí ndino'o ini espíritu ná kándisa ñaá ná, ta ko kándée iní na ley. Ta náta'an iní Ndios xíní na ñayuu kée dión, va'ará ko náta'an iní ñayuu xíní ñaá ná.

3

1 Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña kúú yó na Israel? Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña ni ta'anda ñíj yo viti?

2 Jaan, ña ndáya'i ndá'o kían, chí chíndeé ndá'o ña yo. Ta míí ña ndáya'i cháá ka kían ni xí'o Ndios to'on na noo yo, na Israel.

3 Tído, ¿ndi koo viti, chí dao na ñoo yo ko ní seíd'ó ta'on na choon ni sa'anda Ndios noo ná? ¿Á ña yó'o kónj kaa ña dánkoo ta'ani Ndios to'on ni xí'o na noo yo?

4 Koó, ko ta'ón dión kían. Di'a iin toon Ndios xí'in ña ni kaa na kee na, va'ará ndidaá ñayuu ni kandoo kúú ná na to'ón, chí di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndidaá ñayuu kandaá ini ña kée ní tát'ón kj'ó ni kaa ní, sa'a ñóó tá ná ka'an kuachi na sa'a ní, dá kían kandoo ní kakuu ní na ña kandeé.

5 ¿Ndi ká'án ndo'ó viti? Tá kuachi yó kédaá xí'in dao ka ñayuu, dá kandaá ini na ña iin ndaa Ndios xí'in to'on ni xí'o na noo yo, ¿á ña yó'o kónj kaa ña ko kánian dánd'ó Ndios níó yo? Koó, dá chí dión nákan ini taa ñayuu yó'o.

6 Tído ko ta'ón dión kían, dá chí tá ná o dánd'ó Ndios níó yo sa'a ña kini kée yó, dá kían, ¿ndí koo keyíko ndaa na sa'a dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o, tá dáá?

7 Tído, tá kuachi kée ndu kían kédaá, dá ná'a ña iin ndaa Ndios xí'in to'on ni xí'o na, ta nátiin na ñaño'ó noo dao ka ñayuu, ¿ndiva'a dánd'ó na níó ndó sa'a kuachi kée ndu, tá dáá?, kaa dao ndó.

8 Tá dión kían, dá kían, ¿á kaa yo ña kuu kee yó ña kini, dá ná natuu ña va'a? Ta kaá dao ñayuu ña dión dána'a ndu, chí kátoó na dátuu ñaá ná, tído miíán ndaa ya'i nda'o chiya'i na noo Ndios sa'a ña ká'an na dión.

Ká'an Pablo ña ni iin tó'ón yó ko kúú ñayuu ndaa noo Ndios

9 Ta, ¿ndi ká'án yó viti? ¿Á ndáya'i cháá ka yóo, na Israel, o duú na ko kúú na Israel? Koó, ko ta'ón dión kían. Dá chí sa ni nakani xí'in ndó ña yóo, na kúú na Israel, xí'in na ko kúú na Israel, ndidaá vá yó ñó'o tíxi ndá'a kuachi.

10 Dá chí di'a va kaá tuti ij Ndios: Ni iin tó'ón ñayuu ko kúú ñayuu ndaa noo Ndios,

ta ni iin tó'ón ná koó.

11 Ni iin tó'ón ñayuu ko kandaá ini,

ta ni iin tó'ón ñayuu ko nándukú Ndios.

12 Ndidaá kúú ñayuu ni kankuei xoo noo Ndios,

ta ni nduu na ñayuu ko chóon.

13 Ta ni iin na ko kée ña va'a,

ta ni iin tó'ón ná koó.

13 Tát'ón iin yáí ndji ña nónoó yú'u kúú diko ná,

chí kánkuei ndino'o to'on kini yú'u ná.

14 Ta xí'in yáá ná ká'an na ña to'ón.

14 Ta xí'in to'on ká'an na dárkue'e na ñayuu, tát'ón dárkue'e iin koó iin ñayuu xí'in ndirá deen ri.

14 Ta ni chíti yú'u ná ñó'o to'on kini xí'in to'on ova.

15 Ta kaon kána sa'a ná kua'an na kati na níj ñayuu xí'in ná.

16 Ta ndéi kúú míí vá ngó xíonoo na dánd'ó na níó ñayuu, ta dánkoo nda'í ñaá ná.

17 Ta kọ tí'a na kandeí va'a na xí'in ñayuu xí'in ná.

18 Ta ni lú'u ví kọ yu'ú ni'ini na Ndios.

19 Sa'á ñoó sà ná'á vá yó ña ndidaá to'on ña ká'an tuti ij Ndios yó'o, ká'an xí'in ndidaá na ñó'o tixi ndá'a mián. Sa'á ñoó ná kadi na Israel yú'u ná, chí mií ná xí'in ndidaá ka ni ñayuu ndéi ñayuu yó'o nakuíta noo Ndios iin kuu, dá keyíko sa'á ná.

20 Chí ni iin tó'on ñayuu o kándoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chí ni xí'o Ndios ley na noo yó, dá ná kandaá ini yó ña kúú yó ñayuu kómí kuáchi noo ná.

Kándoo vii yó noo Ndios sa'á ña kándéé ini yó Jesús

21 Tido viti ná'a Ndios noo yó ña ió iin ka ña'a noo ley, ta ñoó kían kedaá xí'in yó, dá kandoo vii yó noo ná. Ta mií ley xí'in profeta xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o,

22 chí dánkoo vii Ndios yó noo mií ná sa'á iin tó'on dinj ña kándéé ini yó Jesucristo. Ta dión kée na xí'in ndidaá kúú ñayuu kándisa Jesús. Ta kọ taó kuendá ta'on na ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu,

23 dá chí ndidaá tá'an va na yá'a kée kuáchi, sa'á ñoó ni kuxíká ná noó ña vii kúú Ndios.

24 Tido viti ni ni'í óon yó ña kándoo vii yó noo ná sa'á ña maní ni kee na sa'a yó, chí ni taó xóo na yó tixi ndá'a kuáchi sa'á ña ni xí'i Cristo Jesús sa'a yó.

25 Chí ni tãnda'á ñaá Ndios ni kii na ni chíya'í na sa'a kuáchi yó xí'in nií ná, ta ni ndoo kuáchi yó sa'á ña kándéé ini yó ná. Ta kí'o dión ná'a na mií ná ña kúú ná iin na ndaa. Ta sa'á ña kúeé ini Ndios, sa'á ñoó kọ ní sa'an ta'on na taó kuendá na sa'a kuáchi ni kee ñayuu ni sà ndei sa ná'á.

26 Tido viti ná'a na mií ná ña kúú ná na ndaa, dá kandaá ini yó ña keyíko ndaa na, ta dánkoo vii ná yó noo ná sa'á ña kándéé ini yó Jesús.

27 Ta, ¿ndei kua'an ña kúryí ñayuu? Ni naá óon vaan. Ta, ¿ndiva'a ni naá óon? Ni naá óon vaan dá chí sa'á iin tó'on dinj ña kándéé ini yó Jesús kándoo vii yó noo Ndios, ta o dúú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley.

28 Ta viti kían kandaá inio ña kándoo vii yó noo Ndios sa'á ña kándéé ini yó Jesús, ta o dúú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley.

29 ¿Á ká'an ndó ña kúú ná iin Ndios dáka'ki sava'a na Israel? Koó. ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña kúú ta'ani na iin Ndios dáka'ki na kọ kúú na Israel viti? Chí miían ndaa kúú ta'ani na Ndios noo ná.

30 Dá chí iin tó'on dinj vá kúú Ndios, ta mií ná xí'o ña kándoo vii ñayuu ni ta'anda ñi noo ná sa'á ña kándéé ini na Jesús, ta xí'o ta'ani na ña kándoo vii na kọ ní ta'anda ñi noo ná sa'á ña kándéé ta'ani ini na Jesús.

31 ¿Á ká'an ndó ña sa'á ña kándéé ini yó Jesús, ñoó dánkoo xoo yó ley? Koó, chíndaya'í di'a yó ley sa'á ña kándéé ini yó Jesús.

4

Ni kandoo vii Abraham noo Ndios sa'á ña ni kándisa na to'on ni xí'o Ndios noo ná

1 Ta viti, ¿ndí kían kaa yó sa'á Abraham, na sa kuu tatá sa'ano yó? ¿Ndi kían ni kandaá ini na sa'a ña yó'o?

2 Tá ni kandoo vii Abraham noo Ndios sa'á ña va'a ni kee na, dá kían kuu va kuryí ná. Tído kọ ta'ón dión kían, sa'á ñoó kọ ní kúú ta'on kuryí ná noo Ndios.

3 Chí di'a va ká'an tuti ij Ndios: "Sa'á ña ni kándéé ini Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii na noo Ndios."

4 Tá ná kéchóon iin tãa noo iin sato'o, kọ xí'o oon ta'on sato'o rá di'ón noo rá, chí ña kánian kí'in ya'í ra kían.

5 Tído na kọ kándéé ini ña va'a kée na, di'a kándisa na iin tó'on dinj Ndios, na dánkoo vii ñayuu kómí kuáchi noo mií ná, noón kúú na kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ña ná.

6 Ta dión ta'ani ni kaa rey David ña ndiká'an ndi kúú vi ñayuu kándoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ña ná, ta o dúú sa'á ña va'a kée na.

7 Ta di'a ni kaa ná: Ndiká'an ndi kúú vi ñayuu, na ni xí'o ká'ano ini Ndios sa'a ña kini kée na,

chí ni dandoo Ndios kuáchi na.

8 Ndiká'an ndi kúú vi ñayuu, na kọ ní kekuendá Ndios sa'á kuáchi.

9 ¿Á sava'a na ni ta'anda ñi vá ni'í ña ndoo kuáchi na noo Ndios, o á ni'í ta'ani na kọ ní ta'anda ñi ña va'a yó'o? ¿Ndi ká'an ndó? Sa ni nakani yu'u xí'in ndó ña sa'á ña ni kándéé ini Abraham Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná.

10 Ta, ¿ndá oon ni kandoo vii ná noo Ndios? ¿Á sa din'ó'ó ká ni ta'anda ñi ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios, o kómaní vá? Miían ndaa kuiti kọ ñá'a ij vá ta'anda ñi ná, dá ni kandoo vii ná noo Ndios.

11 Ta cháá ká chí noo, dá ni ta'anda ñi ná. Ta ña yó'o ná'a ña ni kandoo vii ná noo Ndios tá o ñá'a ta'anda ñi ná sa'á ña ni kándéé ini na Ndios. Sa'á ñoó Abraham kúú táto'on iin tatá noo ndidaá kúú ñayuu kándisa Jesús, va'ará kọ ní ta'anda ñi ná, chí sa'á ña kándéé ini ñayuu ñoó Jesús, sa'á ñoó kándoo vii ná noo Ndios.

12 Ta kúú ta'ani na tatá noó na ni ta'anda ñi. Tído kọ kúú ta'on na tatá noo ná sa'á ña ni ta'anda ñi óon ni na. Kúú ná tatá noo ñayuu yó'o tá kándéé ta'ani ini na Ndios táto'on kí'o ni kándéé ini ña mií ná tá kọ ñá'a ta'anda ñi ná.

*Ni xi'o Ndios to'on na noo Abraham sa'a
na ni kandee ini naa na*

13 Chi ko ni kaá Ndios na ki'o na iin ni kúu ñayuu yó'o noo Abraham xi'in noo de'e ñání na sa'a na ni seid'ó na ley. Di'a ni ni'i náan chi ni kandoo vii ná noo Ndios sa'a na ni kandee ini naa ná.

14 Tá sa'va'a na seid'ó'o choon sa'ándá ley ni'i na ni kaa Ndios ki'o na, dá kían ko chón ta'on na kandee ini yo Ndios, ta ni tuú vá na ni kaa na ki'o na noo yo, ní kúu.

15 Dá chi sa'va'a na ni'i yo kée ley kúu na kuido ini Ndios koni ná yo. Tído na koó ley noo, noón kúu ná ko ya'a ta'on nooán.

16 Tá sa'a na kandee ini yo Ndios, sa'a ñoo ni'i óon yo na va'a ni kaa na ki'o na noo yo, dá kían mián ndaa kuiti ni'i ndidaa na ve'e Abraham na va'a yó'o. Chi o duú sa'va'a noo ná kómí ley ni'i na va'a yó'o, chi ni'i ta'ani ñayuu kandee ini Ndios táto'on ki'o ni kandee ini naa Abraham na va'a yó'o. Sa'a ñoo Abraham kúu táto'on iin tatá noo ndidaa yó.

17 Chi di'a kaá tuti i Ndios sa'a Abraham: "Ni chikani yó'o kakuuón iin tatá noo ku'a nda'o ñayuu." Ta Ndios, na ni kandisa Abraham, noón kúu ná xi'o na kataki na ni xi'i, ta ká'an na sa'a na ve'i koo, ta taó na kuendá na sa' íoan.

18 Ni kandisa ndaa Abraham na ni ka'an Ndios xi'in ná, va'ará koó ka tandee ini na kaki iin de'e na. Tído sa'a na ni kandee ini na Ndios, sa'a ñoo ni kasandaá na kúu ná iin tatá noo ku'a nda'o ñayuu, táto'on ki'o ni kaa mií Ndios xi'in ná: "Ki'o dión ví kua'a kakuu de'e de'e ñánón."

19 Tá sa' íin ndaa Abraham xi'in na kandee ini na na koo de'e na, va'ará sa ni kus'ano na, chi ío na táto'on iin ciento ku'a. Tá daá dókó o kóo de'e va kúu dókó Sara.

20 Tído ko ní kútúú ini na, ta ko ní náani kuachi ini na sa'a na ni ka'an Ndios na koo de'e na. Di'a ni nakuin toon cháa ka na xi'in na kandee ini na Ndios. Ta ni naki'o na naño'o noo ná.

21 Dá chi ni kandaá kaxi ini na na ío choon noo nda'a Ndios na kee na ndidaa kúu na'a ni kaa na kee na.

22 Tá sa'a na ni kandee ini na Ndios, sa'a ñoo ni kandoo vii ná noo ná.

23 Tá o duú sa'a iin tó'on Abraham ká'an tuti i Ndios na ni kandoo vii ná noo Ndios sa'a na ni kandee ini naa ná,

24 dá chi nda sa'a yóo ta'ani ká'an, chi kandoo vii ta'ani yó noo Ndios sa'a na kandee ini yo ná, ta mií ná ni danáki Jesús, na kúu sato'o yo.

25 Tá na yó'o kúu na ni naki'o mií ni xi'i na sa'a kuachi yó. Dá ni danáki naa Ndios, dá kuu kandoo vii yo noo mií ná sa'a Jesús.

5

*Sa ni kandoo vii vá yo noo Ndios sa'a na
kandee ini yo Jesús*

1 Ni kandoo vii vá yo noo Ndios sa'a na kandee ini yo ná, sa'a ñoo sa ndei va'a yó xi'in ná sa'a na ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo.

2 Tá sa'a na ni kee Jesús, sa'a ñoo ni ndu'u yó tixi ndá'a na maní ni kee Ndios sa'a na kandee ini yo ná, ta ndita toon yo xi'an. Sa'a ñoo kadii ini yo sa'a tandee ini na kían kandeí chichi yó noo ndato náye'e noo ío na.

3 Tá o duú sa'a iin tó'on na yó'o ni kadii ini yo, chi kadii ta'ani ini yo tein tandó'o ndó'o yo, dá chi sa ná'a vá yó na tandó'o kedaá, dá kat'a yo kundeé ini yo.

4 Tá sa'a na kundeé ini yo, sa'a ñoo kána va'a yó noo Ndios, ta sa'a na kána va'a yó noo mií ná, sa'a ñoo ni'i yo cháa ka tandee ini noo ná.

5 Tá tandee ini yó'o kían ko dátúú ta'an vaan yó, chi ni nakuti níyo yo xi'in na kú'u nda'o ini Ndios sa'a yo ni kee Espiritu i mií ná, na ni xi'o na noo yo.

6 Ko kandee yó dákaí yó mií yó, sa'a ñoo ni kii Cristo Jesús tá ni kasandaá tiempo ni kaxi Ndios, ta ni xi'i na sa'a na kómí kuachi.

7 Mián ndaa iin na kuachi nda'o kían na naki'o iin ñayuu mií ná na kuu na sa'a iin ñayuu ndaa. Tído nda ndi kuu ío iin ñayuu xino ini naki'o na mií ná na kuu na sa'a iin ñayuu va'a.

8 Tído Ndios kúu na ná'a na kú'u nda'o ini na sa'a yo, dá chi xian nani kúu i'i vá yó ñayuu kómí kuachi, Cristo Jesús kúu na ni xi'i sa'a yo.

9 Tá sa'a na ni kandoo vii yo noo Ndios sa'a na ni sata Jesús ni ná sa'a yo, sa'a ñoo mián ndaa kuiti kaxi va yó kee mií Jesús kómí na xido ini Ndios xini na ñayuu kómí kuachi.

10 Chi ni sa kuu yó ñayuu ko ní sa ne'e tá'an va'a xi'in Ndios, tído ni naki'in tá'an va'a Ndios xi'in yó sa'a na ni xi'i de'e na sa'a yo. Tá viti sa'a na ni naki'in tá'an va'a yó xi'in ná, sa'a ñoo mián ndaa kuiti kaxi yó sa'a na ni natakí de'e na ío na.

11 Tá o duú na yó'o oon ni ni'i yo, chi ío ndee ini yo xi'in Ndios sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo, chi sa'a mií ná ni kasandaá yo ni naki'in tá'an va'a yó xi'in Ndios.

Sa'a kuachi ni kee Adán káan kuu yo, ta sa'a na va'a ni kee Jesús ni'i yo na kataki chichi yó

12 Tá sa'a na ni va'a iin ta'ani Adán ni kee ra kuachi, sa'a ñoo ni kasá'a ñayuu ndei ñayuu yó'o kée na kuachi. Tá sa'a na ni kee ta'ano kuachi, sa'a ñoo ni xi'i ra. Dá ni kasá'a ta'ani xi'i ndidaa kúu ñayuu, chi ndidaa ná ni kasá'a ya'a kée kuachi.

13 Tá o ná'a ki'o Ndios ley na noo Moisés, sa ndei va ñayuu sa kee na kuachi. Tído sa'a

ña kọ ní ya'a na noo ni iin ley, sa'a ñoo kọ ní taó kuendá Ndios kuachi ni kee na.

¹⁴ Tído ndá tiempo Adán, ta ndá tiempo Moisés sa xi'i ñayuu, va'ará kọ ní ya'a na noo choon sa'ándá Ndios táto'on ni kee Adán.

Ta Adán ni sa kuu táto'on iin konda'i iin ka taa ni kii sata rá.

¹⁵ Tído díin va kúu ña va'a ní'í yó noo Ndios o duú ña ní'í yó sa'a kuachi ni kee Adán. Dá chí sa'a kuachi ni kee ra, ní'í ndidaá kúu ñayuu ña xi'i na. Tído kua'á nda'o ñayuu ní'í kua'á nda'o ña maní xi'in ña va'a noo Ndios sa'a ña ni kee iin ka taa, na kúu Jesucristo.

¹⁶ Chí ña va'a ní'í yó noo Ndios, kọ kúu nóo ta'an vaan xi'in ña ní'í yó sa'a kuachi ni kee Adán. Dá chí sa'a ña ni ya'a Adán ni kee ra kuachi ñoo, sa'a ñoo ni kasá'a ndó'o ní'í yó, ta ni kandoo yó kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Tído sa'a ña kómí yó kua'á nda'o kuachi, sa'a ñoo ni kee Ndios ña maní xi'in yó, dá ná kuu kandoo vii yó noo ná.

¹⁷ Ta sa'a ña ni ya'a iin taa ni kee ra kuachi, sa'a ñoo ní'í ndidaá ñayuu ña xi'i na. Tído yóo kúu na ní'í ña kataki chíchí yó sa'a ña ni kee iin ka taa, na kúu Jesucristo, chí sa'a míí ná ní'í yó kua'á ña maní noo Ndios, ta ní'í ta'ani yó ña kándoo vii yó noo ná.

¹⁸ Ta sa'a kuachi ni kee iin tó'on taa, sa'a ñoo ndidaá ñayuu kándoo kúu ná na kómí kuachi noo Ndios. Ta kí'o díon ta'ani sa'a ña va'a ni kee iin ka taa, sa'a ñoo ndidaá ñayuu kuu kandoo vii noo Ndios, ta ní'í ná ña kataki chíchí ná.

¹⁹ Chí sa'a ña kọ ní seídó'o iin taa choon ni sa'anda Ndios noo rá, sa'a ñoo ndidaá kúu ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Ta sa'a ña ni seídó'o iin ka taa choon ni sa'anda Ndios noo ná, sa'a ñoo kua'á nda'o ñayuu ní'í ña kandoo vii ná noo Ndios.

²⁰ Ní xi'í Ndios ley na noo yó, dá ná kandaá ini yó ña kua'á nda'o kuachi kómí yó noo ná. Tído sa'a ña ni ndukua'a ká vi kuachi yó noo ná, sa'a ñoo ni nduká'ano cháá ká vi ña maní ni kee na xi'in yó.

²¹ Chí táto'on sa dándáki kuachi ñayuu, dá sa xi'i na, kí'o díon ta'ani dándáki ña maní Ndios ndidaá yó, dá kandoo vii yó noo ná, dá ní'í yó ña kataki chíchí yó sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yó.

6

Sa ni xi'i va yó noo kuachi, ta ni nataki yo kandisa yó Jesús

¹ ¿Ndi ká'án ndó viti? ¿Á va'a va kee ií yó kuachi, dá ná ku'u ká'ano cháá ká ini Ndios sa'a yó?

² Koo, kọ ta'ón díon kíán. Dá chí sa ni xi'i va yó noo kuachi, sa'a ñoo, ¿ndi kee yó nandió kuéi yó kee tuku yóan, tá dáá?

³ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña tá ní sodoo ndúta yó, dá iin ni nduu yó xi'in Cristo Jesús? Chí

tá ní sodoo ndúta yó kíán táto'on ni xi'i nduu yó xi'in ná.

⁴ Ta sa'a ña ni xi'i nduu yó xi'in ná, sa'a ñoo ni nduxi nduu yó xi'in ná tá ní sodoo ndúta yó. Dá kíán, táto'on kí'o ndato téi ni danátaki Ndios Cristo Jesús xi'in ndéé ndato na, kí'o díon ta'ani ni nataki yó kandeí yó kakuu yó ñayuu sa'a ni kee Ndios.

⁵ Táto'on kí'o iin ni nduu yó xi'in ná tá ní xi'i nduu yó xi'in ná, kí'o díon ta'ani nataki yó táto'on kí'o ni nataki míí ná.

⁶ Kándaá ini ña ni sarkaa nduu ña ni sa kuu yó tá sata xi'in Jesús ndíka cruz, dá kíán ná naá ña kátoó ñíi yó keean kuachi, dá ná dá'a ká ni kee yó choon sa'ándáan.

⁷ Chí ñayuu ni xi'i, sa ni kexoo na tixi ndá'a kuachi.

⁸ Ta sa'a ña ni xi'i nduu yó xi'in Cristo Jesús, sa'a ñoo kándéé ká'ano ini yó ña kandeí nduu yó xi'in ná.

⁹ Chí sa ná'á yó ña ni nataki Jesús, sa'a ñoo o nándío koo ká na kuu na, chí koo ká choon noo nda'á ña sa'ání ndíi ña ka'ání ñaá.

¹⁰ Chí tá ní xi'i Jesús, ta kúu iin tó'on dáá vá ni xi'i na sa'a ndidaá kuachi yó. Ta viti takí na ío ná kée na ña kóni Ndios.

¹¹ Ta díon ta'ani taó kuendá ndo ña ni xi'i ndo noo kuachi, ta viti takí ndo kée ndó ña kóni Ndios sa'a ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yó.

¹² Sa'a ñoo ná dá'a ni konó ká ndo ña dándáki kuachi ñíi ndíxi tóo ndó. Ta ná dá'a ká ni kueídó'o ndó ña kini kóni ñíi ndo kee na.

¹³ Ta ni o sa kí'o ndó ni lú'u ñíi ndo noo kuachi, dá kakian iin ña'a kéchóon noo ña kini. Di'a nakí'o ndó míí ndó noo Ndios táto'on iin ñayuu ni nataki tein na ni xi'i. Ta nakí'o ta'ani ndó ñíi ndo noo Ndios, dá ná kakian iin ña'a kéchóon noo ña va'a.

¹⁴ Kọ dándáki ká kuachi ndo'ó, dá chí kọ ñó'o ká ndo tixi ndá'a ley Moisés, ndaá di'a noo ndá'a ña maní Ndios vá ñó'o ndó viti.

Kúu yó na kée ña va'a kóni Ndios

¹⁵ Sa'a ñoo, ¿á kuu va ya'a yó kee'a kuachi sa'a ña kọ ñó'o ká yó tixi ndá'a ley ñoo, chí ndaá noo ndá'a ña maní Ndios vá ñó'o yó viti? Koo, o kuu ta'on.

¹⁶ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña tá nakí'o ndó míí ndó ña kakuu ndó na kéchóon noo iin sato'o, dá kíán kánian kueídó'o ndó na, chí ñó'o ndó tixi ndá'a ná? Sa'a ñoo tá ná nakí'o ndó míí ndó tixi ndá'a kuachi kakuuan sato'o ndo, dá kíán ní'í ndo ña kánian kuu ndo. Tído, tá ná nakí'o ndó míí ndó tixi ndá'a ña kóni Ndios, dá kíán ní'í ndo ña kandoo vii ndo noo ná.

¹⁷ Tído náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chí va'ará ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, tído ni kandisa ndaá ndo xi'in ndino'o ní'í ndo ña kúu to'on va'a ni ñatiin ndó.

18 Ta sa'a ña ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, sa'a ñoó ni kasandaá ndó kúu ndó na kée ña va'a kóni Ndios.

19 Íojí dák'in tá'in dao to'on xí'in ña dána'j noo ndó, dá chj sava'a ñaxintóni taa va kómí ndó. Chj táto'on k'j'o ndó xí'in ndó keean ña ka'an noo xí'in ña xíxi ini tá sata, k'j'o dión ta'ani naki'o ndó mií ndó viti kee ndó ña va'a kóni Ndios, dá kasandaá ndó koo vii ndó noo ná.

20 Chj tá ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ni sa ndita xoo ndó noó ña va'a kóni Ndios.

21 Tído, ¿ndí kían va'a ni ni'j ndó sa'a ña kini ni sa kee ndó, tá'an ña kedaá xí'in ndó, dá xika'an noo ndó viti? Chj sava'a ña ni'j ñayuu kée dión kían kánian kuu na.

22 Tído viti sa ni kankuei xoo ndó tixi ndá'a kuachi, ta ni nduu ndó na kéchoon noo Ndios. Ta ña va'a ni'j ndó noo Ndios kían ña koo vii ndó noo mií ná, ndi'i daá, dá ni'j ndó ña kataki chíchí ndó.

23 Chj ya'i ni'j yo sa'a ña kée yó kuachi kúu ña kánian kuu yo. Tído ña va'a xí'o oon Ndios noo yo kúu ña ni'j yo ña kataki chíchí yó sa'a ña kándéé ini yo Cristo Jesús, na kúu sato'o yo.

7

Ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley Moisés

1 ¿Á ko ná'a ta'on ndó, ñani, ndo'ó na ná'a ndi ká'an ley, ña dándáki ley ñayuu sava'a nani takí na ndéi na?

2 Chj kían táto'on k'j'o ndó'o iin ná'a ni tandá'a, chj ndíko tá'an xí'in yíjan noo ley nani takí ra. Tído, tá ni xí'i ra, dá kían ni ndaxí vá ná'a ñoó xí'in yíjan noo ley.

3 Tído tá ió takí yíjan xí'an, ta ni naki'in tá'an xí'in iin ka taa, dá kían yá'an kéeán kuachi xí'in ra ko kúu yíjan. Tído tá ni xí'i yíjan, dá kían ni nono nooan noo ley ñoó. Sa'a ñoó tá ni tandá'an xí'in iin ka taa, dá kían ko yá'a ta'an vaán kéeán kuachi.

4 Ta dión ta'ani ndó'o ndo'ó, ñani mií. Sa ni xí'i va ndó noo ley sa'a ña ni xí'i Cristo Jesús sa'a ndo, dá naki'in tá'an ndó xí'in mií Jesús, na ni natakí tein na ni xí'i, dá kuu kee yo ña va'a noo Ndios.

5 Chj tá ni sa ndei yo sa kee yó ña kóni ñií yo, xini ndidaá kuachi kini sa katoó yo sa kee yó, chj ley sa dandóto ña kini ñó'o noo yo, dá sa katoó yo kee yóan, ta ña ni'j yó sa'a ña sa kee yó ña yó'o kían ña kánian kuu yo, ní kúu.

6 Tído viti ni kankuei xoo yó tixi ndá'a ley, chj sa ni xí'i yo noó ña sa dandáki yó tá sata. Ta viti ni ndu'u yó tixi ndá'a iin choon saá, ña kúu ña kóni Espíritu ií Ndios, ta ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley yatá.

Yó'o ká'an Pablo sa'a kuachi nákaa ini na

7 ¿Ndi kaa yo viti? ¿Á ko ta'ón ña va'a kúu ley yó'o? Koó, ko ta'ón dión kían. Tído ko

ní sa na'a ta'on yu'u ndí kían kúu kuachi tá ko ní dána'a ley noof. Chj ndi koo kandaá ini yu'u ña ko kánian katoói ña'a kómí dao ka ñayuu tá ko ní kaa ley di'a xí'ín: "Ná dá'a ni katoó ndó ña'a kómí dao ka ñayuu."

8 Tído tá ni kandaá ini ña dión sa'ándá ley choon, kuachi nákaa ini ni kedaá xí'ín, dá ni kasá'a katoó cháá kaj kakomí ña'a dao ka ñayuu. Chj tá ko ní sa na'í ley, iin ña'a ko sá taki va sa kuu kuachi noof.

9 Tá sa na'a ni ka'ín ña va'a ni sa ioj xí'ín Ndios, chj ko ní sa na'í choon sa'ándá ley na. Tído tá ni kandaá ini choon sa'ándáan, dá ni nani'j ndéé cháá ka ví kuachi kéei, ta ni kandaá ini ña kánian kuuí.

10 Ni xí'o Ndios choon yó'o noo yo, dá kandeí va'a yó. Tído ña yó'o di'a ni kedaá xí'in yu'u, dá ni kandaá ini ña kánian kuuí noo Ndios.

11 Chj ni tiin ndaa ña kúu kuachi choon sa'ándá ley, ta ni danda'ávian yu'u. Sa'a ñoó kuachi yu'u kían ni kedaá xí'ín, dá ni xí'íi noo Ndios ni kee choon sa'ándá ley.

12 Tído miían ndaa ña ií kúu ley yó'o, ta choon sa'ándáan kúu ña ií, ta kían ña ndaa xí'ín ña va'a.

13 Sa'a ñoó, ¿á ley va'a yó'o kían ni kedaá xí'in yu'u ña kánian kuuí? Koó, chj ni na'a kuachi miían ña kían ña kini, chj miían ni xí'o ña kánian kuuí ni kee ley va'a yó'o. Ta sa'a ña kée ña kúu kuachi dión xí'in ley yó'o, sa'a ñoó ná'an miían ña kini nda'o ña.

14 Chj ná'a yó ña iin ña ií ni kii noo Ndios kúu ley, tído yu'u kúu ini taa ñayuu yó'o, chj nákaaj tixi ndá'a kuachi.

15 Ko kandaá ta'on ini yu'u ña kéei. Chj ko kéei ña va'a ka'ín keei. Di'a ña ko náta'an ini keei, dión kéei.

16 Tá kéei ña ko kóni keei, dá kían nákonii ña iin ña va'a nda'o kúu ley.

17 Chj o duú mií ka yu'u kée ña kini. Kuachi nákaa ini vei kían kedaá xí'ín, dá kéei ña.

18 Ta ná'a vá yu'u ña ko ta'ón ña va'a nákaa ini, ta ña yó'o ká'ín sa'a ñiíj. Chj miían ndaa ká'ín keei ña va'a, tído ko kándéé ta'oin keei ña.

19 Dá chj ko kée ta'on yu'u ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kini, ña ko ká'ín keei, ñoó di'a kée yu'u.

20 Chj tá kée yu'u ña ko ká'ín keei, dá kían o duú ta'ón mií yu'u kée ña. Kuachi nákaa ini vei, ñoó vá kían kedaá xí'ín, dá kéei ña.

21 Ta ña yó'o kían ndó'i tá ká'ín keei ña va'a, chj ña kini nákaa ini, ñoó kían sadí nooj.

22 Ta ndino'o ini mií náta'an ini xini choon sa'ándá ley Ndios,

23 tído ió iin ka ña'a ndó'i, chj ña kóni ñiíj naá tá'an xí'in ña va'a kóni ñaxintóni. Ta kúu kándéé vá ña kóni ñiíj náchi'an yu'u tixi ndá'a kuachi.

²⁴ ǀNda'í kúu ví yu'u! ǀNda' yoo ví dákaiki yu'u ǀixi nda'á kuachi kóni ǀíjǀ, ǀa né'e ǀa kua'in kuuj?

²⁵ Tido náki'lo yu'u ndiv'e'le noǀ Ndios sa'a ǀa ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. Ta di'a ndó'i: xí'in ǀaxintónǀi kéei choon sa'ándá ley Ndios, tído ǀíjǀ kían nákaa ij vá ǀixi ndá'a kuachi.

8

ǀa yó'o kúu ǀa va'a x'lo Espiritu ij Ndios noo yo

¹ Ta viti kían koǀ ka kuachi yó noǀ Ndios sa'a ǀa iin ni nduu yó xí'in Cristo Jesús, ǀi ko ndéi ka yo kee yó ǀa kóni ǀíjǀ yo, ndaa ndéi yó kée yó ǀa kóni Espiritu ij Ndios.

² ǀi Espiritu ij Ndios, na xí'o ǀa kataki chíchi yó sa'a Cristo Jesús, noǀn kúu na ni taó xóo yu'u ǀixi nda'a kuachi, xí'in noǀ ǀa kánian kuuj.

³ ǀi ko ní kándéé ta'on ley taó xóoan yó ǀixi nda'á kuachi, ǀi ko ní kándéé yó kee yó choon sa'ándáan. Sa'a ǀoǀ ni ǀanda'a Ndios de'e manǀ ná ni kii na ǀayuu yó'o, ta ni nduu na iin ǀa ǀayuu yó'o táto'on kúu mií yó, na kómí kuachi. ǀi ni kii na nakuido na kuachi yó, dá ni kuu ni taó xóo na yó ǀixi ndá'an.

⁴ Ta kǀ'lo dión ni kándéé ná ni dáxinkoo ndi'i na choon sa'ándá ley Ndios sa'a yóo, na ko ndéi ka kee ǀa kóni ǀíjǀ, ndaa ndéi yó kée yó ǀa kóni Espiritu ij Ndios.

⁵ Ta ǀayuu ǀó'o ǀixi nda'a ǀa kóni ǀíjǀ ná, noǀn kúu na ndí'i cháá ka ini kee ǀa kóni mií ná. Tido na ǀó'o ǀixi ndá'a Espiritu ij Ndios, noǀn kúu na ndí'i cháá ka ini kee ǀa kóni mií Espiritu.

⁶ ǀi ǀayuu ndí'i ini kee ǀa kóni ǀíjǀ ná, noǀn kúu na ni'i ǀa kuu na. Tido ǀayuu ndí'i ini kee ǀa kóni Espiritu ij Ndios, noǀn kúu na ni'i ǀa kataki chíchi ná, xí'in ǀa koo va'a ini na.

⁷ ǀi ǀa kini kóni ǀíjǀ yo, ǀoǀ kían naa tá'an xí'in ǀa kóni Ndios, dá ǀi ko kónian kuedó'an choon sa'ándá na, ta ko kátǀ'aan keean ǀa.

⁸ Sa'a ǀoǀ na ndéi kée ǀa kóni ǀíjǀ ná, noǀn kúu na o kándéé ǀa nata'an ini Ndios koni ǀa ná.

⁹ Tido ndó'o, ko ndéi ka ndo kee ndó ǀa kóni ǀíjǀ ndo, ndaa ndéi ndó kée ndó ǀa kóni Espiritu ij Ndios, tá miǀan ndaa ij na ini ndo. Tido tá ió iin kaa ndó ko ǀá'a kakomí Espiritu Cristo ini níǀ ndo, dá kían ko kúu ta'on ndó kuendá na.

¹⁰ Tido tá ió Cristo ini ndo, dá kían sa ni xǀi va ǀíjǀ ndo noǀ kuachi, tído taki va espǀritu ndo, ǀi sa ni kandoo vii ndó noǀ Ndios.

¹¹ Tá miǀan ndaa ió Espiritu na ni danátaki Jesús ini ndo, dá kían na ni danátaki Cristo Jesús tein na ni xǀi, noǀn ta'ani kúu na

dánátaki yiki koǀo ndo kée Espiritu ij ná, na ió ini ndo.

¹² Sa'a ǀoǀ, ǀani mií, kánian kee yó ǀa kóni Espiritu ij Ndios, ta ko káni kaan kee yó ǀa kóni ǀíjǀ yo.

¹³ ǀi tá ndéi ndó kée ndó ǀa kóni ǀíjǀ ndo, dá kían kánian kuu va ndó. Tido tá dándǀi ndó ǀa kini kóni ǀíjǀ ndo xí'in ndéé Espiritu ij Ndios, dá kían kataki chíchi ndó.

¹⁴ ǀi ndidaá na xí'o mií ǀa kandaka ǀaa Espiritu ij Ndios, noǀn ndisa kúu de'e Ndios.

¹⁵ Dá ǀi ko ní nátiin ndó iin espǀritu, tá'an ǀa kedaá xí'in ndó, dá kaǀo'o tuku ndó ǀixi ndá'a ǀa yu'u ndo. Di'a ni nátiin ndó Espiritu ij. Ta mií ná ni ndee ndó de'e Ndios. Ta mií ná kedaá xǀá, dá káyuu yó na di'a: "Tatá lo'o mií."

¹⁶ Ta Espiritu ij Ndios kúu na xí'o kuendá noǀ espǀritu mií yó ǀa miǀan ndaa kuiti kúu yó de'e Ndios.

¹⁷ Ta sa'a ǀa kúu yó de'e Ndios, sa'a ǀoǀ ni'i ǀa'ani yó ǀa ni kaa Ndios kǀ'lo na noo yo, ta natiin nduu yoǀan xí'in Cristo. Tá ná ndo'o nani níǀ yo sa'a ná, táto'on ni ndo'o mií ná, dá kían natiin nduu yo ǀaǀó'o xí'in ná noo ndato kaa induu.

¹⁸ Tido yu'u kúu ra kándaǀ ini ǀa o náki'in tá'an ta'an vaan ǀa ndó'o níǀ yo tiempo viti xí'in ǀa ndato téi koni yo na'a Ndios noo yo chí noo.

¹⁹ ǀi ndáti kǀi ndidaá ǀa'a ni kava'a Ndios ǀa kasandaá kuuj na'a Ndios ndá yoo kúu de'e na.

²⁰ Ta ndidaá ǀa'a ni kava'a Ndios ni ni'i tá'i ǀa tuúán. Tido o dúu sa'a ǀa kóni miǀan ndó'an dión, dá ǀi kǀ'lo dión ni koni mií Ndios kee na xǀán. Tido ni xǀ'lo na ǀandéé ini ǀa kasandaá iin kuu,

²¹ dá taó xóo naǀan ǀixi ndá'a ǀa kua'an tuúán, dá natiin ǀa ndato kooan táto'on kǀ'lo ndato téi kandeǀ na kúu de'e Ndios.

²² ǀi sa ná'a yó ǀa sa ndidaá kúu vá ǀa'a ni kava'a Ndios nda'i tána viti, ta ndó'o nani níǀ ǀa táto'on kǀ'lo ndó'o iin ǀa'a tá kua'an kaki de'an.

²³ Ta o dúu sava'a iin tó'on ǀa yó'o ndó'o dión. ǀi dión ta'ani ndó'o yóo, na ni natiin Espiritu ij Ndios, ta na yó'o kúu ǀa va'a mií noǀ ni xǀ'lo Ndios noo yo. Ta nda'i ta'ani tána ini yo, ǀi ndáti kǀi yo ǀa na'a Ndios ǀa kúu yó de'e na, dá ndesaá na yiki koǀo yo.

²⁴ ǀi ni natiin yo ǀandéé ini yó'o tá ni kǀi yo noǀ kuachi yo. Tido tá ió ǀandéé ini yo xí'in ǀa'a ió noo yo, dá kían ko ta'on ǀandéé ini kían. ǀi tá ió ǀa'a noo yo, ǀnda choon kandatǀi yoǀan?

²⁵ Tido tá ndáti yo iin ǀa'a ko ndé'á, dá kían kánian kandatǀi kueé yoǀan.

²⁶ Ta di'a ta'ani kée Espiritu ij Ndios chíndéé ná yó, ǀi ko kátǀ'ia yó ka'an yo xí'in Ndios táto'on kǀ'lo kánian kee yó. Sa'a ǀoǀ ndá'i tána mií Espiritu ij Ndios kee nda'i

na sa'a yo noo Ndios. Ta ko ni'i yo to'on nakanió sa'a ña ká'an na xí'in Ndios.

27 Ta ná'á vá Ndios ndi káa ni'o ñayuu. Sa'á ñoó kándaá va'a ini na ndi kján kóni Espíritu i'i ná, dá ch'i mií Espíritu kúu na sei nda'i sa'á ñayuu mií ná tát'o'on k'i'o náta'an ini mií Ndios.

Kándée yó xí'in ndidaá ña ndó'o yó kée Ndios

28 Ta sa ná'á vá yó ña sa'á ña kóni yo Ndios, sa'á ñoó ndidaá kúu vá ña'a ndó'o yó ndúuan ña va'a kée mií Ndios, ch'i ni kaxi ñaá mií ná tát'o'on k'i'o ni ch'kaa ini mií ná koo.

29 Ch'i nda rá mií sa'a vá ná'á Ndios ndá yoo kakuu ñayuu na, ta nda daá vá ni saki na noón kakuu na tát'o'on k'i'o kúu de'e mií ná, dá kján de'e mií ná ná kakuu de'e kúu noó noo ndidaá kúu ñayuu ni nduu ñani na.

30 Ch'i ñayuu ni saki mií Ndios nda rá mií sa'a, na yó'o ta'ani kúu na ni nakana mií ná. Ta na ni nakana na ñoo, noón kúu na ni nduvii ná. Ta na ni nduvii ná ñoo, noón kúu na ni'í ñaño'ó noo mií ná noo ndato káa chí induú.

31 ¿Ndi kaa yo sa'a ña yó'o, viti? Tá ió Ndios xí'in yó, ¿nda yoo kandeé xí'in yó, tá daá?

32 Ta ko ní kádí'inda ta'on Ndios de'e na, di'a ni nak'i'o ñaá ná ni x'i'í na sa'a yo. Sa'á ñoó mián ndaa ni'i nduu yo ndidaá kúu ña va'a xí'in de'e na.

33 ¿Nda yoo kandeé chinóo kuachi yóo, na ni kaxi mií Ndios? Ch'i mií vá Ndios kúu na ni dánkoo vii yó noo mií ná.

34 Ta, ¿nda yoo ví kandeé ka'an ña kánian kuu yo sa'á kuachi yo? Ch'i Cristo kúu na ni x'i'í sa'a yó, ta kúu ni nataki na, ta ió na xoo ku'a'a tatá Ndios sei nda'i na sa'a yo.

35 ¿Ndi kján kandeé ña dánkoo Cristo ña kú'u ini na sa'a yo? ¿Á kandeé tandó'ó, o ña kúnda'í ini yo, o ña kéndava'a ñayuu xí'in yó, o ña ko ni'í yo ña'a kasá'an yó, o ña koó dá'on kandixi yó, o ña jo ña kuu yo, o ña ka'áni ñayuu yo xí'in espada?

36 Koó, dá ch'i di'a ká'an tuti i'i Ndios: Sa'á ña kándisa ndu'u mií ní, sa'á ñoó ndidaá kuu ndúkú ñayuu ndu'u ka'áni ná. Tát'o'on k'i'o káxi na léko ka'áni ná, k'i'o dión kée na xí'in ndu'u.

37 Tído noo ndidaá kúu tandó'ó yó'o, di'a ni kandeé vá yó ni kee Cristo, na kú'u ini sa'a yo.

38 Sa'á ñoó kándée ká'ano ini ña ni iin tó'ón ta'on ña'a o kándée ña dánkoo Ndios ña kú'u ini na sa'a yo. Ni ña kuu yo, ni ña kataki yo, ni ángel ndéi noo Ndios, ni ña né'e choon, ni ña kómí ndéé chí induú, ta ni ña'a ndó'o yó viti, ta ni ña'a vei ndo'o yó chí noo,

39 ta ni ña ió noo dikó, ni ña ió nda maá tji ñó'o, ta ni iin tó'ón ka ña'a ni kava'a Ndios o kándée ña dánkoo na ña kú'u ini na sa'a yo,

ch'i ná'a na ña kú'u ini na sa'a yo sa'á ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo.

9

Ká'an Pablo ña ni kaxi Ndios na Israel kakuu na ñoo na

1 Ña ndaa ndisa kúu ña ko'in ka'in xí'in ndó sa'á ña kúu kuendá Cristo. Ta ko ká'an ta'on yu'u ña to'ón, ch'i Espíritu i'i Ndios kúu na ndáka ña nákani ini, ta xí'o na kuendá ña dión kían.

2 Ch'i mián ndaa kúnda'í nda'o ini, ta daá kuiti vá u'u nímaí sa'á na ñooi.

3 Ta ió yu'u ña taj chí'ain noo Ndios, ta natao xóo na yu'u noo Cristo tá dión chin-deéan na Israel, na kúu na ve'e mií.

4 Ch'i kúu ná na ve'e ta Israel, ta ni ndee ñaá Ndios na ñoo mií ná, ta ni xini xí'in noo ná tát'o'on k'i'o náye'e ndaa Ndios, ta ni kandoo Ndios xí'in ná ña kema'ni ñaá ná, ta ni x'i'o na ley na noo ná, ta ni daná'a ta'ani na noo ná ndi kee na kandaño'o ndisa ñaá ná, ta ni x'i'o na to'on na ña kee na ña va'a xí'in ná.

5 Ta ñayuu yó'o ta'ani kúu na ve'e na sá'ano ni sa ndei sa na'á, ta tein na ve'e yó'o ni kana Cristo, na kúu Ndios dándaki ndidaá tá'an ña'a. Ta dá kuiti kánian natiin na ñaño'ó. Dión ná koo.

6 Ná dá'a ni ka'án ndó ña ko ní dáxinkoo Ndios to'on ni x'i'o na noo ná, dá ch'i o duú ndidaá na Israel kúu ñayuu ni kaxi Ndios.

7 Dá ch'i o duú ndidaá na ve'e Abraham kúu ñayuu Ndios, dá ch'i di'a ni kaa Ndios xí'in Abraham: "Xí'in sav'a de'e Isaac kakuu na ve'ón."

8 Sa'á ñoó o duú ndidaá na ve'e Abraham kúu de'e Ndios. Di'a kúu ná de'e Ndios sa'á ña ni x'i'o Ndios to'on na noo Abraham, ta noón ndisa kúu na ve'e Abraham.

9 Dá ch'i di'a va ni kaa Ndios tá ni x'i'o na to'on na noo Abraham: "Nata'an noo kuá, dá nandi'ón kooi kasaa, kúu sa ni kaki va de'e Sara."

10 Ta o duú ña yó'o oon ni xí'o ña kándaá ini yo ña dión kían. Dá ch'i ni tju ta'ani Rebeca, na ni sa kuu ñadi'í tatá sá'ano yo Isaac, ñó'o de'e na, ta kuatí ni sa kuu xi.

11 Ta nda rá ko ña'a kaki de'e Rebeca, ta nda rá ko ña'a kee xi ña va'a, o kee xi ña kini, nda daá vá ni saki ini Ndios kaxi na iin xi. Ch'i ko kema'ni ná yo sa'á ña va'a kée yó, di'a kée na ña ni ch'kaa ini mií ná.

12 Dá ch'i tá ko ña'a kaki xi, dá ni kaa na xí'in Rebeca: "Ta de'ón mií noó, di'a koni kuáchí xí noó de'ón ta ló'o."

13 Ch'i di'a kaá ta'ani tuti i'i Ndios: "Ni ku'u ini sa'a Jacob, ta ni kaño'í Esaú."

14 Sa'á ñoó, ¿ndi kaa yo viti? ¿Á ko kékiko ndaa ta'on Ndios choon, ndani? Koó, ko ta'ón dión kían.

¹⁵ Chì di'a nì kaa Ndios xí'ín Moisés: “Ko'ín ku'u inìj sa'á na nì chikaa inì mií ku'u inì sa'a, ta ko'ín k'i'o ndeé inìj sa'á na nì chikaa inì mií k'i'o ndeé inì sa'a.”

¹⁶ Sa'á ñoó kọ kú'u inì Ndios sa'á ñayuu sa'á ña kónj ñayuu ñoó ña kee Ndios dión, o sa'á ña va'a kée na. Di'a kú'u inì Ndios sa'á ñayuu nì chikaa inì mií ná ku'u inì na sa'a.

¹⁷ Dá chì di'a ká'an tuti ij Ndios sa'á ña nì ka'an na xí'ín rey Faraón: “Nì xí'oi ña kakuu yo'ó rey, dá na'j choon ió noo ndá'í xí'ín miíon, dión, dá ná kandaá inì ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña yu'u kúu Ndios”, kaá na.

¹⁸ Sa'á ñoó kú'u inì Ndios sa'á ñayuu nì ka'an mií ná, ta kékáxi ná nìo ñayuu, na nì chikaa inì mií ná kékáxi ná.

¹⁹ Sa'á ñoó, ndá ndi kuu kaa dao ndo'ó xí'ín yu'u: “¿Ndiva'á ká'an Ndios ña kómí yó kuächi tá k'i'o dión kée na, tá dáá? ¿Ndá yoo kandeé chituu ña nì chikaa inì mií Ndios kee na xí'á?”

²⁰ Tído di'a kaá yu'u xí'ín ndó: ¿Ndí kján kúu ndo'ó, xíní ndo? ¿Ndiva'á ká'ón'ó ndó ña kée Ndios? ¿Á kuu ka'an iin kidi ño'ó xí'ín taa nì kavá'an: “¿Ndiva'á nì kavá'a ní yu'u dión?”

²¹ ¿Á kọ ná'á ta'on ndo'ó ña ió choon noo ndá'a taa káva'a kidi ña kavá'a raan táto'on k'i'o ká'an mií rá kooan? Dá chì iin tó'ón diñi noo ndei'j kuu va kavá'a ra iin kidi luu káa, ta kuu kavá'a ta'ani ra iin ka kidi oon.

²² Ta dión ta'ani kée Ndios, dá chì kónj na na'a na táto'on kée na tá xido inì na kée kuächi, ta kónj ta'ani na na'a na choon ká'ano né'e na, sa'á ñoó nì sa ndati na ñayuu xí'ín ña kueé ió inì na, tá'an ñayuu kedaá xí'ín ná, dá xido inì na, tá'an ñayuu kánian nì'í ña naá ná.

²³ Dá chì sa'á ña kónj na dána'a na táto'on k'i'o ká'ano kúu choon kómí ná, sa'á ñoó nì kemánj ná ñayuu, na nì chikaa inì mií ná ku'u inì na sa'a, ta nì kenduu na ñayuu ñoó ndá rá mií sa'á ña kjan kandeí na nda noo náye'e ndaa.

²⁴ Ta nì kana Ndios ñayuu ñoó, ta ñayuu ñoó kúu yó, chì kọ ní kána na savá'a na Israel, di'a nì kana ta'ani na na kọ kúu na Israel.

²⁵ Dá chì di'a ká'an tuti nì taa profeta Oseas sa'á ña nì ka'an Ndios: Ko'ín ndeéi ñayuu mií, na kọ ní sá kuu ñayuu.

ta kando manj ñayuu kọ ní sá io manj noj.

²⁶ Mií mií xían noo nì ka'an Ndios xí'ín ná: “Q duú ta'ón ñayuu yu'u kúu ndo'ó”, mií ñoó kasandaá ña kanani ná kakuu na de'e Ndios tákí.

²⁷ Ta di'a kua'an ña nì taa profeta Isaías sa'á na Israel: “Vá'ará táto'on k'i'o kua'á kúu ñotí ndéi yu'u taño'o ná kakuu de'e na ñoó Israel, tído iin tu'u ló'o va na káki.

²⁸ Dá chì sato'o yo Ndios kúu na ndaka kuendá noo iin rá iin ñayuu, ta keyiko ndaa na sa'a ná, ta yachi nda'o kee na dión.”

²⁹ Ta nì kaa ta'ani Isaías di'a:

Tá kọ ní ku'u ká'ano inì Ndios, na kómí choon noo ndidaá ángel, sa'á ndu'u, dá kjan naá ndí'í va na sá'ano ve'e yó táto'on k'i'o nì ndo'o na ñoó Sodoma xí'ín na ñoó Gomorra, ní kúu.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé inì yo ná

³⁰ ¿Ndi kaa yo sa'á ña yó'o, viti? Kandaá inì yo ña kọ ní nándukú na kọ kúu na Israel ña kakuu na ñayuu ndaa noo Ndios, tído nì dankoo vii ñaá Ndios noo mií ná, ta nì kándoo vii ná noo ná sa'á ña nì kándéé inì ña ná.

³¹ Tído na Israel nì ndukú ña kendaá na choon sa'ándá ley, dá kándoo vii ná noo Ndios. Tído kọ ní kándéé ta'on na.

³² Ta, ¿ndiva'á nì ndo'o na dión, ká'an ndó viti? Dión nì ndo'o na, dá chì kọ ní nándukú ná ña kándoo vii ná noo Ndios sa'á ña kándéé inì ña ná. Di'a nì ndukú ná kándoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Sa'á ñoó nì kächí'í sá'á ná nì kee yuu nì chindú'u Ndios.

³³ Dá chì di'a kaá tuti ij Ndios:

Ko'ín chindú'í iin yuu chí ñoó Sion di'a, dá ná kächí'í sá'á ñayuu kọ xín kándisa ñaá, dá ná kuçi na noo ña koon na mií ná. Tído na kándisa yuu yó'o, ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná keean.

10

¹ Ñani mií, miian ndaa kuiti kónj nda'o yu'u xí'ín ndino'o inìj ña ná kasandaá na Israel káki na, ta k'i'o dión xikaj noo Ndios sa'a ná.

² Chì xí'o ndaaj kuendá ña ndí'í nda'o inì na kee na ña kónj Ndios, tído kọ ná'á ta'on na ndi kee na, dá nata'an inì Ndios,

³ chì kọ nákonì na ña nì kee Ndios, dá dánkoo vii ná ñayuu noo mií ná. Di'a ndí'í nda'o inì na Israel kándoo vii ná noo Ndios xí'ín ndéé mií ná. Ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó kọ xí'o na mií ná ña dánkoo vii ñaá Ndios.

⁴ Dá chì mií Cristo kúu na nì daxinkoo choon sa'ándá ley, dá kjan kándoo vii ndidaá ñayuu kándisa Cristo noo Ndios.

⁵ Dá chì di'a nì taa Moisés sa'á ñayuu ndúkú kándoo vii noo Ndios sa'á ley: “Na kándéé kée ndi ndí'í kuii choon sa'ándá ley, noón kúu na nì'í ña kataka na keean.”

⁶ Tído ká'an tuti ij Ndios ña kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé inì yo ná, chì di'a kaáan: “Ná dá'a ní ka'an ndó inì nìo ndo: ¿Ndá yoo ví kaa induú k'i'in ña? (Tá kaá ndo dión, dá kjan kénóo ndó Cristo, na nì kii induú.)

7 Ta ná dá'a ni ka'án ndó ini níḡ ndo: ¿Ndá yoo ví noo ndá maá t̄ixi ñó'o ki'in ña?" (Tá kaá ndo dión, dá kían ko nákoní ndo ña n̄i nataki Cristo.)

8 Dá ch̄i di'a va kaá tuti ij Ndios sa'á ña yó'o: "Tein mií ndó xaan va ió to'on va'a, ch̄i ini yú'u vá ndó, ta ini níḡ vá ndó nákaa to'on va'a yó'o." Ta dána'a ndu to'on va'a yó'o noo ndo, dá kandeé ini ndo Jesús.

9 Ch̄i tá nákoní ndo x̄i'in yú'u ndo ña Jesús kúu sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta kándisa ndó x̄i'in ndino'o ini ndo ña n̄i danátaki ñaá Ndios, dá kían ni'ij ndo ña k̄aki ndó.

10 Dá ch̄i sa'á ña ndino'o ini ndo kándisa ndó Jesús, sa'á ñoó kándiso vii ndo noo Ndios. Ta sa'á ña nákoní ndo ná x̄i'in yú'u ndo, sa'á ñoó koni ndo k̄aki ndó.

11 Ta di'a ka'an ta'ani tuti ij Ndios: "Ndi ndáa mií na kándisa ñaá, ni iin kuḡ ta'on o káka'an noo ná", kaáan.

12 Ch̄i iin nóó kúu ndidaá ñayuu noo Ndios, á mií ná kúu ná na Israel, o koḡ, ch̄i iin tó'on mií vá Ndios kúu sato'o noo ndidaá yó. Ta va'a nda'o ini na x̄i'in na nákoní ñaá.

13 Dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: "Ta ndi ndáa miíḡ ñayuu nákoní ña Ndios kúu sato'o na, noón kúu na ni'ij ña k̄aki na."

14 Ta, ¿ndi kee na nakoní na sato'o yo tá ko ñá'a kandisa ñaá ná? Ta, ¿ndi koo kandisa ñaá ná tá ko ñá'a kueidó'o na sa'a ná? Ta, ¿ndi koo kueidó'o na sa'a ná tá ko iin na dána'a noo ná?

15 Ta, ¿ndi koo ko'on na dána'a na tá ko iin na tanda'a ñaá ko'on na? Ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: "Ndiká'an ví sa'á ña x̄ionoo kásto'on sa'a ndi kee ñayuu koo va'a na x̄i'in Ndios, ch̄i x̄ionoo na dána'a na to'on va'a."

16 Tído o duú ndidaá na Israel n̄i kándisa to'on va'a yó'o, dá ch̄i di'a kaá Isaiás: "Sato'o ndu, Ndios, ¿ndá yoo ví n̄i kándisa to'on n̄i daná'a ndu'u?"

17 Miían x̄inñó'o ñayuu kueidó'o na to'on va'a, dá kuu kandeé ini na Jesús, ta to'on va'a yó'o kían ka'an sa'a Jesús.

18 Tído ndátó'on yu'u ndó'o: ¿Á ko ñá'a ta'on kueidó'o na Israel to'on va'a yó'o, ka'an ndo'o? Koḡ, dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios:

Yó'o yó'o va n̄i kan̄kuei na x̄ionoo na dána'a na to'on va'a yó'o iin níí kúu ñayúu, ndá noo x̄iká cháá ka ñayúu yó'o n̄i kasandaáan.

19 Ta ndátó'on ta'anii ndó'o: ¿Á ka'an ndó ña ko ní kándaa ta'on ini na Israel ndi dándaki to'on va'a yó'o? Ka'i ndó ña n̄i taa Moisés sa'a ná:

Ko'on yu'u ki'oi ña koo kuión ini ndo sa'i x̄i'in dao ka ñayuu, dá ch̄i ndee yu'u na ñayuu mií,

ta ko'in dákuido inij ndó'o x̄i'in ñayuu koḡ ñaxintóni.

20 Ta n̄i x̄i'o ndee ini Isaiás n̄i ka'an na di'a x̄i'in na ñoo Israel:

Di'a kaá Ndios:

N̄i sonó vá yu'u ña kían n̄i nan'i'ij ñaá dao ka ñayuu,

va'ará ko nándukú ná yu'u,

ta n̄i na'a yu'u mií noḡ na ko ndátó'on sa'i.

21 Tído di'a n̄i kaa Ndios ka'an na sa'á na Israel: "Iin níí ndii yaká n̄i ch̄ineei ndá'í, dá ch̄indeéi iin ñoo ko seidó'o noo ká'ín, iin ñoo káñó'o noo ká'ín."

11

N̄i taó xóo Ndios iin tu'u na Israel, ta noón kúu na kándisa ñaá

1 Sa'á ñoó ndátó'on ta'anii ndó'o: ¿Á ka'an ndó ña n̄i ñan̄koo ndá'a vá Ndios na ñoo na, tá dáá? Koḡ, ko ta'on dión kíán. Dá ch̄i iin ta ñoo Israel ta'ani kúu yu'u, dá ch̄i na ve'e Abraham ta'ani kúu, ta nákaa ta'anii tein na ve'e Benjamín.

2 Ta ko ní dánkoo ndá'a ta'on Ndios na ñoo na, tá'an na n̄i ka'xi na ndá mií sa'a. ¿Á ko ndúsaa ta'on ini ndo ña ka'an tuti ij Ndios sa'a profeta Elías tá n̄i ka'an kuachi na sa'a na Israel noo Ndios? Ch̄i di'a n̄i kaa na:

3 "Sato'i, n̄i sa'aní ndí'i ra profeta ní, ta n̄i ñakóon ra noo náa ní, ta ndadá iin tó'on vá yu'u n̄i kandgo xoo mií ní. Ta viti ndí'i ini ra ña kían ka'aní ta'ani ra yu'u."

4 Ta, ¿á ndúsaa ini ndo ña n̄i kaa Ndios x̄i'in Elías? Ch̄i di'a n̄i kaa na: "O sa nákani inon, dá ch̄i sa n̄i ka'xi xoo va yu'u usá mií ta'ani, tá'an ra ni iin kuḡ ko ní nákuja x̄ití noo yoko Baal", kaáan.

5 Ta dión ta'ani kíán tiempo viti, dá ch̄i n̄i taó xóo ta'ani Ndios iin tu'u na Israel, ch̄i n̄i ka'xi ñaá ná, ta iin ña man̄i kíán ña n̄i kee na dión.

6 Sa'á ñoó, tá kíán sa'á ña man̄i n̄i kee Ndios, dá kían ko kíán sa'á ña n̄i kee ñayuu ñoo ña va'a. Dá ch̄i tá ní ka'xi ñaá ná sa'á ña n̄i kee na ña va'a, dá kían ko kúu kaan iin ña man̄i.

7 Sa'á ñoó, ¿ndi kaa yo sa'á ña yó'o viti? Miían ndaa sa nándukú na Israel ña nata'an ini Ndios koni ñaá ná, tído ko ní kandeé ta'on na. Sa'va'a na n̄i taó xóo mií Ndios, noón kúu na n̄i ni'an. Tído dao ka noón kúu ná n̄i ndukáxi níḡ.

8 Dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: "N̄i x̄i'o Ndios iin ñaxintóni x̄ixi noo ná, ta n̄i x̄i'o na nduchí nóó ko túu noo ná, ta n̄i x̄i'o na do'o ko táj noo ná. Ta ki'o dión kíán ndá tiempo viti."

9 Ta di'a ta'ani n̄i kaa David:

Ta víko ná'ano kée na ná nduuan iin de'j x̄i'in iin ñono noo ná,

dá kachi'í sá'a ná, ta kuei na noón, dá ná ndo'o cháá ka níḡ ná.

10 Ta ná kukuaá noo ná, dá o koni ka na,

ta ná kutódo sata ná kee ndidaa kuachi ndído na.

Ta dión ná kandoo na iin íchi, kaáan.

Ko'on Ndios dáakáki na ñayuu ko kúú na Israel

11 Ta ndátó'ón ta'anii ndó'ó: ¿Á ká'án ndó ña sa'á ña nì kachi'í sá'á na Israel, sa'á ñoo nì kuéi chíchí ná? Koo, ko ta'ón dión kíán. Dá chí sa'á ña nì kee na kuachi ñoo, sa'á ñoo nì sonó Ndios noo na ko kúú na Israel ña káki na, dá ná kekuíón iní na Israel sa'a ná.

12 Ta sa'á ña nì kee na Israel ñoo kuachi, sa'á ñoo nì kee Ndios iin ña manì ká'ano xí'in na ko kúú na Israel. Ta sa'á ña nì tuú na Israel noo Ndios, sa'á ñoo nì keva'a cháá ka na ko kúú na Israel. Ta kúú ndato ka ví ko'on Ndios kee na xí'á tá ná kasandaá kuu ndu'u na Israel tíxi ndá'a Ndios.

13 Ta viti kónij ka'in xí'in ndó'ó, na ko kúú na Israel. Yu'u kúú iin apóstol, na nì tанда'á Ndios néle to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, ta ndí'í ndá'o inij dáxinkoo va'í choon yó'o,

14 dá chí kónij ña ná kukuíón iní na ñooj sa'á ña manì nì kee Ndios xí'in ndó, dá ná koni dao na káki na.

15 Dá chí sa'á ña nì dąnkoo xoo Ndios na Israel, sa'á ñoo nì nì'í dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña kandeí va'a na xí'in ná. Tído, ¿ndi koo tá ná nandíó koo Ndios nakí'in tá'an va'a na xí'in na ñoo Israel? Kakian táto'on kí'o nì natakí na tein na nì xí'í.

16 Tá ña ij kúú tá'í yúsa nì taó ná mií noo dokó ná noo Ndios, dá kíán ña ij ta'aní kúú cháá ka yúsa nì kandoo ñoo. Chí tá ij yo'o iin yíto, dá kíán nda ndá'a ra ij.

17 Chí kíán táto'on nì sa'anda Ndios dao ndá'a yíto, ta ndó'ó, va'ará kúú ndó táto'on nda'á yíto olivo yukú, tído nì chírndaa Ndios ndó'ó yíka iin yíto olivo va'a noo nì ta'anda ñoo. Ta yo'o mií rá xíto ndó'ó, ta ndato takí ndo kéean.

18 Ta ná dá'a nì ka'an táyíí ndó noo ndá'a yíto, ña nì sa'anda Ndios ñoo. Kaño'o iní ndo ña ko xíto ta'on ndó yo'o yíto ñoo. Di'a yo'o yíto ñoo vá xíto ndó'ó.

19 Ndá ndi kuu kaa ndo ña nì sa'anda na ndá'a yíto ñoo, dá ná chírndaa na mií ndó.

20 Ndaa va nì sa'anda ñaa Ndios, chí ko ní kándisa ta'on na Jesús. Ta ndó'ó, sa'á ña kándéé iní ndo Jesús, sa'á ñoo tánda ndo ndjka yíto ñoo viti. Tído ná dá'a nì kuryíí ndo. Va'a cháá ka kua'án ndo yu'ú ndo Ndios.

21 Dá chí tá ko ní xí'o ká'ano iní Ndios sa'a mií mií ndá'a yíto ñoo, dá kíán nì ndó'ó o kí'o ká'ano iní na sa'a.

22 Kana'á ndó ña va'a nda'o iní Ndios, tído ka'í nda'o dándó'o na níó na saá iní. Sa'á ñoo nì dándó'o na níó na Israel, na ko ní xíin kándisa, ta nì keva'a na xí'in ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Tído tá ná dąnkoo ndó ña

kándisa ndó na, dá kíán ko'on na ka'anda na ndó'ó táto'on nì kee na xí'in mií mií nda'á yíto ñoo.

23 Tído tá ná dąnkoo na Israel ña saá iní na, ta ná kándisa ndaa na Jesús, dá kíán ko'on Ndios nachirndaa tuku ñaa ná noo nì sarndaa na, dá chí ió choon noo ndá'a ná ña kee na dión.

24 Dá chí nì sa'anda Ndios ndó'ó noo ndá'a yíto olivo yukú, ta nì chíndaa na ndó'ó ndjka yíto olivo ndáka na, va'ará iin ña kuáchí nda'o kíán. Sa'á ñoo, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña vaá óon va ko'on tuku na nachindaa na mií mií ndá'a yíto ñoo noo nì sarndaaan?

Kóni Ndios ña nandíó kuéi na Israel noo mií ná

25 Ta viti kóni yu'u ña kana'a ndó'ó, ñani, sa'á iin ña'a ná'á iin tó'ón diñ Ndios, dá kíán ná dá'a nì kuryíí ndó. Nì sonó Ndios ña kíán nì kusaá iní kua'á nda'o na Israel nda ná kasandaá ndu'u ndí'í na ko kúú na Israel, na nì chíkaa iní mií Ndios káki.

26 Nda daá ví, dá ko'on na dáakáki ndí'í na na Israel. Dá chí kí'o di'a káa tuti ij Ndios: Nda yukú Sion kii na dáakáki ñaa, ta taó xóo na na ve'e Jacob noo ndidaa ña kini kée na.

27 Chí dión ko'in kandoi keeí xí'in ná tá ná dándóoi kuachi na.

28 Xini u'u na Israel to'on va'a sa'a Jesús, ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoo nì keva'a mií ndó. Tído sa'á ña nì kaxi ñaa mií Ndios nda mií sa'a, sa'á ñoo kú'u jó iní na sa'a ná, dá chí kí'o dión nì kandoo na xí'in na sá'ano ñoo ndu.

29 Chí nì kaxi Ndios na Israel, ta nì kemáni ñaa ná, ta nì iin kuu ta'ón o nándikó iní na.

30 Tído ndó'ó, na ko kúú na Israel, nì sa kuu ndó na koó do'o tá sata. Tído viti nì nì'í ndo ña kú'u iní Ndios sa'a ndo sa'á ña nì kusaá iní na Israel.

31 Ta dión ta'ani ndó'ó na Israel viti. Chí viti kúú ná na kusaá iní, ta ndó'ó kúú na nì nì'í ña kú'u iní Ndios sa'a ndo. Tído iin kuu ko'on ta'ani Ndios ku'u iní na sa'a na Israel.

32 Nì sonó Ndios ña kíán nì kusaá iní ndidaa ñayuu, dá kuu ku'u iní na sa'a ná.

33 ¡Nandeé ka vían ndichí Ndios! ¡Ta ñaxintóni ná, ko ta'ón noo kásá'án, ta nì noo ndí'an! Ko iní ta'on kándéé kana'á ña nì chíkaa iní na kee na, ta o kúu ta'on kandaa iní yo'ó iní na kee na.

34 Chí, ¿ndaá yoo kandeé kana'á ndí kían nákani iní sato'o yo Ndios? Ta, ¿ndaá yoo katí'a ka'an nì'ini noo ná?

35 Ta, ¿ndaá yoo nì kee ña manì xí'in Ndios, dá ná ndí'í iní na nandíó néle na ña manì yo'o? Ko iní ta'on.

36 Dá chí ndidaa tá'an va ña'a veí noo mií Ndios, ta takían kée mií ná, ta mií ná kómí choon sa'a ndidaa ña'a. Sa'á ñoo ná natiin

mií ná ñaño'ó ndidaá tá'an kuꝝ. Díon ná koo.

12

Ki'o di'a kánian kee na kándsa Jesús

¹ Sa'á ñoó, ñani miíj, sa'á ña kú'u ini Ndios sa'a yo, sa'á ñoó sei nda'avíi noo ndo ña naki'o ndó mií ndó noo Ndios, ta ná kakian ña doko ndo mií ndó noo ná, ta díon kee ndó nani takí ndo, ta ná koo vii ndo, ta ná ndukú ndó ña nata'an ini Ndios koni na ndo'ó, chí k'i' o díon kánian kee ndó kandaño'o ndó na.

² Ná dá'a ka ni koo ini ndo kee ndó tá kée na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a konó ndó ña ná ndesaá Ndios ñaxintóni ndo, dá kuu kandaá ini ndo ndí kían kóni na kee ndó, dá kasandaá ndo kana'a ndó ndí kían va'a noo ná, ta ndí kían náta'an ini na xiní na, ta ndí kían kúu ña ndaa noo mií ná.

³ Ta sa'á ña ni kemáni Ndios yu'u xí'in choon kómí, sa'á ñoó xikaj noo iin rá iin ndó ña ná dá'a ni nakoni téi ndo mií ndó. Va'a kaan chiki'ó va'a ndó ña kée ndó. Ta chiki'ó va'a ndó mií ndó táto'on k'i' o káa tandeé ini ni x'i' o Ndios noo iin rá iin ndó.

⁴ Dá chí ndó'o yo táto'on k'i' o ndó'o yiki koño yo, kua'a nda'o tá'i kían, ta sa diin diin va choon kée iin iian.

⁵ Ta díon ndó'o yo. Kua'a vá kúu yó, tído iin tó'ón vá ni nduu yó sa'a ña kúu yó kuendá Cristo Jesús. Chí ni naki'in tá'an iin rá iin yó, dá ni nduu yó iin tó'ón xí'in dao ka yo.

⁶ Sa'á ñoó diin diin va choon ni ñatiin yó noo Ndios, dá kat'i'a yó kechóon yo noo ná, ta vei ña noó ña manj x'i' o na noo yo. Sa'á ñoó tá ni ñatiin ndó choon ña kían kast'o'on ndó xí'in dao ka ñayuu to'on ni x'i' o Ndios noo ndo, dá kee ndoan táto'on k'i' o kándéé ini ndo mií ná.

⁷ Ta tá ni ñatiin ndó noo Ndios ña kat'i'a ndó koni kuáchí ndó noo dao ka na, dá kían koni kuáchí ndísa'ano ndó, o tá ni ñatiin ndó ña kat'i'a ndó dána'a ndo, dá kían dána'a va'a ndó.

⁸ Tá ni ñatiin ndó ña kat'i'a ndó ka'an ni'ini ndó noó ñayuu, dá kían ka'an ni'ini ndó noo ná, o tá ni ñatiin ndó ña kat'i'a ndó kemáni ndo na kúnda'í, dá kían ndino'o ini ndo kemáni ndo ná, o tá ni ñatiin ndó ña kat'i'a ndó kandita ndó noo, dá kían cho'on va'a ini ndo, o tá ni ñatiin ndó ña kat'i'a ndó chindeé ndó dao ka na, dá kían chindeé ndó na xí'an kádij ini ndo.

⁹ Ta koo ini ndo ku'u ndisa ini ndo sa'a dao ka ndo. Kaño'ó ndó ndidaá ña kini, ta ndiko ndo ña va'a.

¹⁰ Ku'u sata'an ini ndo sa'a ndo. Ta táto'on k'i' o ndó'o ndó xí'in na ve'e mií ndó, k'i' o díon kando'o ndó xí'in dao ka na. Ta koo ini ndo koo ñaño'ó ndó noo iin rá iin ndó.

¹¹ Cho'on ini ndo kechóon ndó, ta o sa kákuu ndó na dusa. Ndino'o ini ndo koni kuáchí ndó noó na kúu sato'o yo.

¹² Kadij ini ndo sa'a tandeé ini x'i' o Ndios noo ndo, ta ndée va'a cháa koo ini ndo tein tandó'ó, ta o sa kóo ini ndo katuu ndó ña ká'an ndo xí'in Ndios.

¹³ Ta chindeé ndó dao ka na kúu ñayuu Ndios xí'in ña xínño'ó ná, ta koo ini ndo natiin va'a ndó na tá kosaá na ve'e ndó.

¹⁴ Ta kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a na kéndava'a xí'in ndó, kaka ndo ña manj sa'a ná, ta o sa dátaj chi'an ndó na.

¹⁵ Ta kadij ini ndo xí'in na kádij ini, ta kuaki ndó xí'in na sáki.

¹⁶ Ta iin ná kakuu ndó xí'in dao ka ndo. Ta o sa kúryí ndó, di'a naki'in tá'an ndó xí'in na kúnda'í kandeí ndó. O sa kéndichí téi ndo mií ndó xí'in noo ká'an ndo.

¹⁷ Tá ni kee na ña kini xí'in ndó, o sa nándió kuéi ndó kee ndó ña kini xí'in ná. Di'a ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a noo ndidaá ñayuu.

¹⁸ Noo mií ndó ká'an ña ndi'i ini ndo ndukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'in iin rá iin ñayuu.

¹⁹ O sa kóo ini ndo naki'in ya'i mií ndó sa'a ña kini kée ñayuu xí'in ndó, na manj mií. Di'a kua'an ndo kandaati ndó Ndios, dá chí di'a kaá tuti ií mií ná: "Noo yu'u ni ya'a na, ta mií vá yu'u kúu na ndaka kuendá noo ná, kaá sato'o yo Ndios."

²⁰ Sa'á ñoó, tá kuiko na xiní u'u ñaá, k'i' o ndó ña'a ná kasá'an na. Tá íchi ini na, k'i' o ndó takuij ná ko'o na, dá chí tá kée ndó díon, dá kían keeá kuendá táto'on ño'ó tikeí ni chíkodó ndo diinj ná xiní na.

²¹ Ta o sa kónó ndó noó ña kini ña kandeán dákuéi ñaá ndo'ó, di'a chituu ndó ña kini xí'in ña va'a.

13

¹ Koo ini ndidaá ní ndó kueíd'o ndó ta né'e choon, dá chí ko ndéi ta'on ta né'e choon xí'in ña kóni mií rá, ndéi ra chí k'i' o díon ni saki ini mií Ndios. Ta viti ndéi ra chí mií Ndios ni chíkaa ini ña kandeí ra.

² Sa'á ñoó, ndidaá na ko kóni kueíd'o ta né'e choon, xio kao na ña saki mií Ndios, chí mií ná ni chíkata ra. Ta na kée díon kúu na ndo'o nio sa'a kuachí kée ná.

³ Dá chí ko ndéi ta'on ta né'e choon dáyyu'ú ra na kée ña va'a. Di'a ndéi ra dáyyu'ú ra na kée ña kini. Tá ko kóni ndo kayu'ú ndo ta né'e choon, dá kían kee ndó ña va'a, dá ná ka'an va'a ra sa'a ndo.

⁴ Dá chí kómí rá choon noo Ndios, dá kían kandeí va'a ndó. Tído tá kée ndó ña kini, kánian yu'ú ndo, dá chí ko né'e oon ta'on ra espada. Ta kómí rá choon noo Ndios ña kían dándó'o ra nio ndidaá na kée ña kini.

⁵ Sa'á ñoó kánian kueíd'o ndó ra, ta o duú sa'va'a sa'a ña kómí rá choon dándó'o ra nio

yo. Di'a ná kueidó'o ndó rā sa'á ñā kóni ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii.

⁶ Sa'á ñoó chiya'i ndó sa'a ñó'o ndo noo rá, ch'i kómí rá choon noo Ndios, ta sava'a choon yó'o kuiti vá ndéi ra.

⁷ Ta chiya'i ndó noo iin rá iin rā kánian chiya'i ndó, ta kíán noó ta né'le choon, o kíán noó rā kí'in ya'i sa'a ñó'o. Ta kí'o ndó ñañó'ó noó ñā kánian natiin ñañó'ó, ta nakoni ndo ñā kánian nakoni ndó.

⁸ Ni lú'u o sa kátaí ndo noo ni iin ñayuu, sava'a ñā kataí ndo noo ná ná kakuu ñā ku'u iin ndo sa'a ná. Dá ch'i tá kú'u iin ndo sa'á ñayuu xí'in ndó, dá kíán kéndisa ndó choon sa'ándá ley Moisés.

⁹ Dá ch'i di'a kaá ley: "O sa kée ndó kuachi xí'in ná kó kúú ñadi'i ndo o yíi ndo, o sa ka'áni ndo ndji, o sa kí'in kuí'iná ndó, o sa káva'a ndó ñā tó'on sa'a dao ka na, o sa kátoó ndo kakomí ndó ñā'a ió noo dao ka ñayuu." Ta choon yó'o xí'in dao ka choon sa'ándá ley, iin nóó kúú váan xí'in ñā kú'u iin yo sa'á ñayuu xí'in yó táto'on kí'o ndó'o yó xí'in mií yó.

¹⁰ Dá ch'i tá ná ku'u iin yo sa'a ñayuu xí'in yó, dá kíán ni iin kuu ta'on o kéndava'a yó xí'in ná. Sa'á ñoó tá ná ku'u iin yo sa'a ná, dá kíán kéndisa yó choon sa'ándá ley.

¹¹ Díón koo iin ndo, dá ch'i sa kua'an ndi'i va tiempo. Sa ñi kasandaá va hora ndoto ndó, ná dá'a ka ni kudj ndo, dá ch'i sa kuyati cháá ka kuú nandió koo ñā dákaí ñāá o ñuú tá mí ñi kasá'a yó kándisa yó ná.

¹² Sa ndikí vá kíán viti, sa kua'an tuu noo vá. Ná dánkoo yó ndidaá ñā kini kée ñā xionoo noo iin naá. Ta ná tiin yó tó'on ndato Ndios, dá kandeé yó naá yo xí'in ñā kini.

¹³ Ná kee yó táto'on kée ñā ió ndúsá'ano iin, tá'an ñā xionoo noo tuu. Ná dá'a ni kee yó víko xíxi kua'an, ná dá'a ni kakuu yó ñā xí'i, ná dá'a ni kudj yo xí'in ñayuu yó'o, ñayuu káa, ná dá'a ni kee yo kuachi ka'an noo xí'in ñíi yo, ná dá'a ni ndukú yo tandó'ó xí'in dao ka na, ta ná dá'a ni koo u'u iin yo.

¹⁴ Di'a Jesucristo, ñā kúú sato'o yo, ná kakuu táto'on iin dá'on kandixi ndó, ta o sa kí'o ndó mií ndó ñā kíán kee ndó ñā kóni ñíi ndo.

14

Ká'qn Pablo sa'á ná kómaní kua'ano xí'in to'on Ndios

¹ Natiin va'a ndó ñani yo, ñā kómaní kua'ano xí'in ñā ndaa kándisa yó, ta o sa chidáó tá'an ndó xí'in ná.

² Ch'i ndéi dao ñani yo, ñā ná'á ñā kuu keí ná ndi ndáa mií ñā'a. Tído ndéi ta'ani dao ka ñani yo, ñā kó kátóni va'a ini, sava'a ñā'a kuíi va seí ñā.

³ Ta ndo'ó, ñā kó nákani kuáchi ini keí ndi ndáa mií ñā'a, o sa kénóo ndó ñā kó seí ñā. Ta

ndo'ó, ñā kó seí ndi ndáa mií ñā'a, ná dá'a ni dána'a ndá'a ndo ñā seí ñā, dá ch'i sa ñi natiin va'a ñāá Ndios.

⁴ Ta, ¿ndá yoo kúú ndó, ká'án ndó? ¿Ndiva'a chindaá noo ndo kényiko ndo sa'á ná kó ñó'o tji ndá'a ndo? Ch'i mií Ndios, ñā kúú sato'o ñani ndo, noón kúú ñā kényiko sa'a ná, á iin ndaa ñā o ñi kancao na noó kuáchi. Tído o káncao ta'on na, dá ch'i sato'o yo Ndios, ká'ano ndá'o choon né'le na, ta kuu chindeé ñāá ná kuiin ndaa ñā.

⁵ Ió dao ñani yo kéká'ano ií vá ná dao kuu, ta ió dao ka ñani yo kó kéká'ano ka ñā ni iin tó'on kuu. Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó kánian nakani va'a ini sa'á ndí kíán kee ndó sa'a ñā yó'o.

⁶ Dá ch'i ió dao ñani yo kéká'ano na dao kuu, ta díón kée na dá ch'i ndúkú ná kí'o na ñañó'ó noo Ndios. Ta dao ka ñani yo kó kéká'ano ka ñā ni iin tó'on kuu, ch'i kí'o díón kándaá ini ñā, ta xí'o ta'ani na ñañó'ó noo Ndios. Ta díón ni ndó'o ñani yo, ñā seí ndi ndáa mií ñā'a, ná kí'o na ñañó'ó noo Ndios, dá ch'i ná kí'o na ndivé'le noo ná sa'a ndidaá ñā seí ñā. Ta díón ta'ani ñayuu kó seí ndi ndáa mií ñā'a, ndúkú ná ná kí'o na ñañó'ó noo Ndios sa'á ñā kó seí ñā ndi ndáa mií ñā'a, ta ná kí'o ta'ani na ndivé'le noo Ndios sa'á ñā kúú seí ñā.

⁷ Ch'i kó ndéi mií ta'on yó xí'an díón oon ni, ta ni kó xí'i yo xí'an díón oon ni.

⁸ Dá ch'i tá takí yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios ndéi yó. Ta tá ñi xí'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ñi xí'i yo. Sa'á ñoó, tá takí yo o ñi xí'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ñó'o yó.

⁹ Ni xí'i Cristo, ta ñi ñataki ñā, díón, dá ñi xínkoo na kakuu na sato'o noó ñā ñi xí'i xí'in noó ñā ndéi takí.

¹⁰ Tído ndo'ó, ¿ndiva'a dána'a ndá'a ndo ñani ndo? Ta, ¿ndiva'a kénóo ndó ñani ndo? Ch'i ndidaá vá yó nakuíta noo Cristo keyíko sa'a yo.

¹¹ Dá ch'i di'a kaá tuti ií Ndios: Sa'á ñā takí yu'u, kaá sato'o yo Ndios, sa'á ñoó ká'in xí'in ndó ñā miíán nata'anó ndidaá kúú kondó ñayuu noo yú'u, ta ndidaá kúú yú'u nakoni ñā yu'u kúú Ndios.

¹² Sa'á ñoó kándaá iniyo ñā iin rá iin vá yó nakuíta nakí'o yo kuendá noo Ndios.

Ná o kée yó ni iin ñā'a, ñā kíán kedaá xí'in ñani yo, dá kúei na noó kuáchi

¹³ Sa'á ñoó ná dá'a ni dána'a ndá'a tá'an yó. Di'a koo ini ndo ná dá'a ni kakuu ndó táto'on iin yuu noo kachi'í sa'á ñani ndo, dá ya'a na kee na kuáchi.

¹⁴ Ná'á yu'u, ta kándéé ká'ano iniyo sato'o yo Jesús ñā ni iin tó'on ñā'a seí yo kó kúú ñā'a yakó noo Ndios. Tído tá ká'án dao ka ñani yo

ñā kíán ñā'a yakó noq Ndios, dá kíán ñāá vá kíán noq mií ná.

¹⁵ Ta tá ñā seí ndq kedaá xí'ín ñani ndo, dá nakani kuáchj ini nā, dá kíán kq kú'u ta'on ini ndo sa'a ná. Kana'a ndó ñā nī xī'í Cristo sa'a ñani ndo, sa'a ñoó ná dá'a ni dátúú ndó nā xí'ín ñā seí ndo.

¹⁶ Q sa kí'o ndó mií ndó ñā ka'an ndava'a na sa'a ñā kée ndó, va'arā ná'a mií ndó ñā kíán ñā va'a.

¹⁷ Dá chj yóó, nā ñó'o tixi ndá'a Ndios, kq káni kaan ndi'i ini yó sa'a ñā seí yó ni sa'a ñā ko'o yó. Ñā kánian ndi'i cháá ka ini yó sa'a kíán ñā ná koo ini yó kee yó ñā ndaa, ta ná kandeí va'a yó xí'ín dao ka ñani yó, ta ná kandeí dij ini yó, chj ndidaá ñā yó'o vej noq Espíritu ij Ndios.

¹⁸ Ta ná xinkuáchí noq Jesús kúú nā kée ndidaá ñā yó'o, ta náta'an ini Ndios sa'a ñā kée na, ta ká'an va'a dao ka ñayuu sa'a ná.

¹⁹ Sa'a ñoó ná ndukú yó ndi keeá kandeí va'a yó xí'ín dao ka ñayuu, ta ná ndukú yó ndi keeá dáku'a'ano tá'an yó ichi Ndios.

²⁰ Ta ná dá'a ni danaá ndo ñā nī kee Ndios xí'ín ñā'a seí ndo. Ndidaá tá'an va ñā'a seí yó kúú ñā vii. Tído ko vá'a ta'on kíán noq Ndios tá ná kí'o yó ñā kankao ñani yó noó kuachi sa'a ñā seí yó.

²¹ Iin ñā va'a cháá ka kíán tá ná o keí yó koño, ta ná o kó'o yó vino, ta ná o kée yó dao ka ñā'a, ñā kíán kedaá xí'ín ñani yó, dá kuei na noó kuachi, o ñā'a kedaá xí'ín ná nakani kuáchj ini nā, o ñā'a kedaá xí'ín ná ndjiko na noó ñā'a Ndios.

²² ¿A kándisa ndó ñā kuu keí ndo ndidaá ñā yó'o? Va'a va, tído mií ndó xí'ín Ndios ná kana'a. Ndiká'an vī nā kq nákaní kuáchj ini noó ñā kée na.

²³ Chj ndi ndáa mií ñayuu nákaní kuáchj ini keí ná iin ñā'a, ta seí ij vá náan, noón kúú nā táj kuachi noq Ndios, dá chj kándisa na ñā kq kánian kee na dión. Dá chj tá ná kándisa yó ñā kíán iin ñā kq vá'a, ta nī kee yóan, dá kíán nī va'a yó nī kee yó kuachi noq Ndios.

15

¹ Sa'a ñoó, yóó, nā ndíta toon xí'ín to'on Ndios, kánian kí'o ndée ini yó sa'a ñani yó, nā kómanj kua'ano xí'ín to'on Ndios. Ná dá'a ni kee yó sa'a miíá, ná kee cháá kq yo sa'a ñani yó.

² Ta ná koo ini iin rá iin yó ndukú yó ñā nata'an ini ñani yó, ta ná ndukú yó ñā keva'a na, dión, dá koni nā kua'ano cháá kq nā xí'ín to'on Ndios.

³ Chj ni Cristo kq ní ndukú ná ñā kíán kee na sa'a mií ná. Di'a nī kee na tát'o'n kí'o ká'an tuti ij Ndios: "Mií to'on kini nī ka'an nā sa'a mií ní, ñoó kíán nī nakuido yu'u."

⁴ Ta ndidaá to'on nī taa na noq tuti ij Ndios tá satā, ñoó kíán dána'an noq yó ndā viti, dá ná katj'a yó kandati kueé yó, ta ná koo ndeé

ini yó kee to'on ñoó, dá koni yó natiin yó tandeé ini noq Ndios.

⁵ Ta mií Ndios kúú nā xí'o ñā kandati kueé yó, ta xí'o na tandeé ini noq yó, noón kúú nā kí'o ñā kandeí ñóchí ndó xí'ín iin rá ini ndó tát'o'n kí'o kónj mií Cristo Jesús.

⁶ Dión, dá iin ná kakuu ndó keká'ano ndó Ndios, nā kúú tatá sato'o yó Jesucristo.

Miían dána'a yó to'on Jesús noq ndidaá nā kq kúú nā Israel

⁷ Sa'a ñoó koo ini ndo natiin va'a ndó iin rá iin ndó tát'o'n kí'o nī natiin va'a Cristo mií yó, dá ná natiin Ndios ñañó'o.

⁸ Ta ká'ín xí'ín ndó ñā nī kii Cristo nī xinkuáchí di'a na noó nā ñoo Israel, dá na'a nā ñā iin nā ndaa kúú Ndios, dá dáxinkoo na ñā nī kaa Ndios kee na xí'ín nā sá'ano Israel nī sa ndei sa ná'a.

⁹ Ta nī kii ta'ani Cristo, dá ná keká'ano nā kq kúú nā Israel Ndios sa'a ñā kú'u ini na sa'a ná. Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios:

Ta viti ko'ín kí'oi ñañó'o noq mií ní tein nā kq kúú nā Israel,

ta kata yu'u yaa keká'anoi kuú mií ní.

¹⁰ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Kadij dáó ini ndo'ó, nā kq kúú nā Israel, xí'ín nā Israel, nā kúú nā ñoo Ndios.

¹¹ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Ta ndo'ó, nā kq kúú nā Israel, keká'ano ndó Ndios, nā kúú sato'o yó,

ta ndidaá ñoo ná chindaya'i ñāá ná.

¹² Ta kaá ta'ani profeta Isaías:

Tein nā ve'e taa naní Isai kana iin taa,

ta kasandaá nā dándáki na nā kq kúú nā Israel,

ta noón kúú nā kí'o tandeé ini noq ná.

¹³ Ta mií Ndios, nā xí'o tandeé ini noq yó, ná dá'akúti ná niq ndo xí'ín ñā kadij ini ndo, ta ná kí'o na ñā koo va'a ini ndo sa'a ñā kándée ini ndo ná, dá ná nakuti iin rá iin ndó xí'ín tandeé ini kee Espíritu ij.

¹⁴ Ta ná'a vá yu'u ñā va'a ndā'o ini ndo'ó, ñani miíj, ta nī chití ndó xí'ín ñaxintónj kée Ndios, sa'a ñoó tj'a ndó ka'an ni'ini noq sátá'an ndó.

¹⁵ Tído noq tuti yó'o nī xí'o ndeé inij nī ka'ín xí'ín ndó, dá dándusaá inij ndo'ó sa'a dao ka ñā'a, ta dión nī kee, chj mií Ndios nī kemánj yu'u xí'ín choon yó'o,

¹⁶ dá kechóoin noq Jesucristo tein nā kq kúú nā Israel, dá dána'j to'on va'a sa'a Jesús noq ná, dá kakuu na iin ñā va'a dokoi noq Ndios, dá chj Espíritu ij Ndios kúú nā ndúvii ñāá.

¹⁷ Ta sa'a Cristo Jesús náta'an inij sa'a choon kéei noq Ndios.

¹⁸ Chj ká'ín sava'a sa'a ñā nī kee Cristo xí'ín ndá'í tein nā kq kúú nā Israel, chj seídó'o na Ndios nī kee ñā dána'j, xí'ín ñā kéei.

¹⁹ Chì nì keei ña ná'ano xí'in ña ndato xí'in ndéj Espíritu ij Ndios. Sa'á ñoó nda ñoo Jerusalén, ta nda iin níi kuendá Ilírico di'a nì naka'ani to'on va'a sa'á Cristo Jesús nì keei.

²⁰ Ta daá ndí'i va iniñ dána'i to'on va'a sa'á Cristo Jesús noó na kò ñá'a kuuí kueidó'o ñaa, dá ná o náki'in ñe'i choon nì kee dao ka nà dána'a.

²¹ Dá chì ndí'i iniñ keei tátò'on ká'an tuti ij Ndios:

Tá'an ñayuu kò ñá'a kuuí nì'j tó'on sa'a Ndios, noón kúu nà katónj ini, ta ñayuu kò ñá'a kuuí kueidó'o sa'a ná, kandaaj ini nà.

Chikaaj ini Pablo ko'on na ñoo Roma

²² Sa'á ñoó kò ní kúu saaj noo ndéi ndó, va'ará kua'á nda'o ta'ándá nì ka'in saaj kooi xí'in ndó.

²³ Tído viti sa nì nata'an va yu'u iin níi kuendá noo nákaaj yó'o nì daná'i. Ta sa kua'a vá kuuí nákanj iniñ saaj noo ndéi ndó.

²⁴ Sa'á ñoó tá ná ko'in España, dá chika'andaj noo ndéi ndó koo tóoi xí'in ndó. Ta kandatíi ña chindeé ndó yu'u noó ko'in tá nì ndí'i nì sa io dii tóoi xí'in ndó.

²⁵ Tído viti kían ko'in ñoo Jerusalén, dá kemánj yu'u nà kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo,

²⁶ dá chì nà kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'in nà ndéi Acaya nì nata'an ini nà nì ketútí ná cháá d'í'on kemánj ná nà kúnda'í ño'o tein nà kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén.

²⁷ Ta nì nata'an ini nà kee na dión, dá chì táj nà noó na Israel, chì nì nì'j ná ña manj noo Ndios sa'á na Israel. Sa'á ñoó kánian chindeé ñaa ná xí'in ña va'a ío noo ná.

²⁸ Tá nì ndí'i nì kejíkoj choon yó'o nì sa'in nì ne'i d'í'on ñoo noo ná, dá chika'andaj noo ndéi ndó xaaj noó ya'i ko'in España.

²⁹ Ta kátónj iniñ ña tá ná saaj noo ndéi ndó xaaj, kua'á nda'o ña va'a kee Cristo xí'in yó sa'á ña kándisa yó to'on va'a sa'a ná.

³⁰ Tído xíkaj ña manj noo ndó, ñani, ña sa'á ña kándisa yó Jesucristo, nà kúu sato'o yo, xí'in sa'á ña kú'u sáta'an ini yo sa'a yo kée Espíritu ij Ndios, ña chindeé ndó yu'u kaka noó ña manj noo Ndios sa'í,

³¹ dá ná chindeé ná yu'u noó taa kò xí'in kándisa to'on va'a Jesús ndéi chí kuendá Judea. Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná natiin va'a nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén d'í'on ko'in dánkooi noo ná.

³² Dá kían ná saaj xí'an kádij iniñ noo ndéi ndó tá dión kóni mii Ndios, dá ná nani'j ndéj yu'u xí'in ndó.

³³ Ná koo Ndios, nà xí'o ña koo va'a ini yo, xí'in iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

16

Ká'an Pablo ndisá'an xí'in ñayuu né'e tá'an va'a xí'in ná

¹ Natiin va'a ndó k'i'o yó Febe, chì kosaaj nà noo ndéi ndó. Mii ná kúu nà xínkuáchí noó nà kúu kuendá Jesús ndéi chí ñoo Cencrea.

² Ta kónj ña kían natiin va'a ndó nà, chì kúu ná kuendá sato'o yo Jesús, chì k'i'o dión kánian kee yó sa'á ña kúu yó ñayuu Ndios. Ta chindeé ndó nà xí'in ndidaa ña'a xínño'ó ná, chì chindeé ná dao ka nà kúu kuendá Jesús, ta chindeé ta'ani na yu'u.

³ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in Priscila, xí'in Aquila, nà kéchóon dáó xí'in yu'u noo Cristo Jesús.

⁴ Ta nì xí'o na mii ná ña kuu nà sa'a yú'u, dá kákií. Ta o d'uj iin tó'on yu'u ní náki'o ndivé'e noo ná, dión ta'ani na kúu kuendá Jesús, nà kò kúu nà Israel, náki'o ta'ani na ndivé'e noo ná.

⁵ Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'in nà kúu kuendá Jesús ndítúti ve'e na.

Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'in ñani manj Epeneto, nà mii noó nì kándisa to'on Jesús chí kuendá Acaya di'a.

⁶ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in k'i'o yó María. Nà yó'o kúu nà ndí'i nda'o ini xínkuáchí noo Ndios tein mii ndó xaaj.

⁷ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Andrónico xí'in ñani yo Junias, tá'an rá kúu tá'an yu'u, ta ndi nduú rá nì sa ño'o xí'in ve'e kaa sa'á to'on Jesús. Ta ká'an va'a apóstol, nà né'e to'on Jesús, sa'a ndi nduú taa yó'o. Ta sa daá kándisa va ra Jesús, dá nì kándisa yu'u.

⁸ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Amplias, rá kúu ñani manj mii sa'á ña kándisa dáó ndó sato'o yo Jesús.

⁹ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Urbano, rá kéchóon dáó xí'in ndu'u noo Cristo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani manj Estaquis.

¹⁰ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Apelles, ta nata'an ini Cristo xini ñaa ná. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in nà ve'e ñani yo Aristóbulo.

¹¹ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in tá'in nani Herodión. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in nà ve'e Narciso, tá'an nà ndíta ndaa xí'in sato'o yo Jesús.

¹² Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in k'i'o yó Trifena xí'in k'i'o yó Trifosa, tá'an nà kéchóon noo sato'o yo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in k'i'o manj yo Pérsida, tá'an nà ndí'i ini kéchóon noo sato'o yo Jesús.

¹³ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Rufo, rá nì kaxi mii sato'o yo Jesús. Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'in naná rá, chì tátò'on k'i'o naná mii kúu ná, xini.

¹⁴ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Asíncrito, xí'in Flegonte, xí'in Hermas, xí'in Patrobas, xí'in Hermes xí'in dao ka nà kúu kuendá Jesús dáku'a xí'in rá.

¹⁵ Ta ka'an ndo ndisá'an xí'in ñani yo Filólogo, xí'in k'i'o yó Julia, xí'in ñani yo

Nereo, xí'ín kǐ'o ra, xí'ín kǐ'o yó Olimpás xí'ín ndidaá ka ñayuu Ndios dákuá'a xí'ín ná.

¹⁶ Ta viti chító tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús. Ta natiin ndó ndisá'an ká'an ndidaá na kúú kuendá Cristo ndéi iin rá iin xían.

¹⁷ Ta seí nda'ávij noo ndo, ñani, ña kaon koo ndó xí'ín ra kátoó ka'anda tá'an ñaa, tá'an ra kátoó dátúú ña ndaa kándisa ndó. Va'a kaan taó xóo ndó mií ndó noo rá.

¹⁸ Dá chí taa yó'o kúú ra ko xínkuáchí ta'on noo sato'o yo Jesucristo, savá'a sa'a mií vá rá kée ra. Ta xí'ín to'on vitá xí'ín to'on ñóchí dánda'í ra na vitá ini.

¹⁹ Ta ndéi kúú mií vá ká'an na sa'a ndo ña kúú ndó ñayuu seidó'o ndaa to'on Jesús, sa'á ñoó kádij nda'o inij sa'á ña kée ndó dión. Ta kóni yu'u ña ndichí koo ndó noo ña ndaa, ta o sa ndíko ndo ña kini.

²⁰ Ta Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, noón kúú na kadj yachí ña u'u tixi sa'a ndo. Ta ná koo ña manj xí'o Jesucristo, na kúú sato'o yo, xí'ín iin rá iin ndó.

²¹ Ta tánda'á ta'ani ñani yo Timoteo, ta kéchóon nduú xí'ín yu'u, ndisá'an kosaá noo ndo. Tá'an ra kúú tá'in naní Lucio, xí'ín Jasón, xí'ín Sosipater, tánda'á ta'ani ra ndisá'an kosaá noo ndo.

²² Ta yu'u, ra naní Tercio, ni taai tuti yó'o kosaá noo ndo. Ta tánda'á ta'ani yu'u ndisá'an kosaá noo ndo, chí kándisa dáó yó sato'o yo Jesús.

²³ Ta ká'an ta'ani ñani yo Gayo ndisá'an xí'ín ndó. Roón kúú ra ni natiin va'a yu'u ve'e ra, ta dión ta'ani kée ra xí'ín ndidaá ka na kúú kuendá Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo Erasto, ta né'e va'a dj'ón ñoo yó'o, ndisá'an xí'ín ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yo Cuarto ndisá'an xí'ín ndó.

²⁴ Ná koo ña manj xí'o Jesucristo, na kúú sato'o yo, xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

Kǐ'o di'a dánd'i Pablo to'on ká'an na noo tuti yó'o

²⁵ Ió choon noo ndá'a Ndios ña kendakí ná ndo'ó xí'ín to'on va'a dána'ij sa'a Jesucristo. Ta to'on va'a yó'o kúú mií mií ña ni na'a Ndios noo yo, tá'an ña ni sa káa de'é nda rá ko ñá'a kava'a ñayuu yó'o.

²⁶ Tído viti kían ni na'a na ña noo yo. Ta ni taa profeta ña noo tuti ij Ndios táto'on kǐ'o ni sa'anda Ndios, na daá ió kuií, choon noo ná kee na. Ta viti ni dasa to'on sa'an noo ndidaá ñayuu, dá ná kandisa naan, ta ná kee na choon sa'ándáan.

²⁷ Sa'á ñoó ná natiin na kúú iin tó'ón dinj Ndios, na kúú Ndios ndichí, ñañó'ó sa'a Jesucristo ndidaá tá'an ku. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'án mií noó nì taa San Pabło nì sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'án Pabło ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pabło, na nì nakana Ndios kakuu iin apóstol Jesucristo, dá kane'i to'on na, tát'o'on kí'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'in ñani yo Sóstenes

² ká'án ndu ndisá'án xí'in ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto, ndo'ó na nì nduvii Ndios sa'a'á ña nì kee Cristo Jesús, ta nì kana na ndo'ó ña kakuu ndó ñayuu mií ná, ta dión ta'ani nì kee na xí'in ñayuu ndéi ndidaá kúu xí'án, na nákoní ña sato'o na kúu Jesucristo, na kúu sato'o na xí'in sato'o yo.

³ Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'in ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo.

Nák'i'o Pabło ndivé'e sa'a'á ña nì xí'o oon Ndios noó ñayuu ñoo, dá ná katí'a na kechóon na noo ná

⁴ Ta daá kuiti vá náki'o yu'u ndivé'e noo tatá yo Ndios sa'a'á ndo'ó, sa'a'á ndidaá kúu ña maní ña kí'án nì xí'o oon na noo ndo sa'a'á Cristo Jesús.

⁵ Dá chí nì kekuiká Ndios ndo'ó noo ndidaá ña'a sa'a'á ña nì kee Jesús, chí nì kekuiká ná ndo'ó xí'in to'on ká'án ndo, xí'in ña koo ndichí cháá ka ndo xí'in to'on na.

⁶ Ta ñoo kí'án ná'a ña mií'án ndaa ndita ndaa ndo xí'in to'on va'a nì seidó'o ndó sa'a'á Cristo.

⁷ Sa'a'á ñoo ni iin tó'ón ña'a o kámaní noo ndo, dá katí'a ndó kee ndó choon Ndios xí'án nani ndáti ndó kasandaá kuu na'a'á noo sato'o yo Jesucristo.

⁸ Ta mií tatá Ndios kúu na chindeé ndo'ó, dá kandita toon ndó xí'in ná nda noo ndí'i, dá kí'án ni iin tó'ón ta'on kuáchi o koo sata ndo tá ná kasandaá kuu nandí'o koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaá na.

⁹ Iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu na nì nakana ndo'ó ña kandita ndó xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ko va'a ña tá'anda tá'an na kúu kuendá Jesús

¹⁰ Seí nda'ávij noo ndo'ó, ñani mií, xí'in kuu sato'o yo Jesucristo ña iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo, ta ná dá'a nì ka'anda tá'an ndó. Nóchí kandeí ndó, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo.

¹¹ Chí nì katóni ini, ñani, nì kee na ve'e Cloé, ña naá tá'an ndó noó ña kándisa ndó.

¹² Dión ká'ín xí'in ndó, dá chí dao ndó kaá ña kúu ndó kuendá Pabło, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Apolos, ta dao ka ndo

kaá ña kúu ndó kuendá Cefas, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cristo.

¹³ ¿Á kua'a vá nì ta'anda Cristo, xiní ndo? ¿Á nì sa'kaa Pabło ndíka cruz, xiní ndo? O, ¿á xí'in kuu yu'u nì sodó ndúta ndo'ó, ká'án ndó?

¹⁴ Náki'oi ndivé'e noo Ndios chí ni iin tó'ón ndó ko nì dákodo ndúta yu'u, sa'va'a Crispo xí'in Gayo va kúu ra nì dákodo ndúta yu'u.

¹⁵ Sa'a'á ñoo ni iin ñayuu o kúu kaa ña nì sodó ndúta ná xí'in kuu yu'u.

¹⁶ Ta nì dákodo ndúta ta'ani na ve'e Estéfanos, tído ko ndúsaá ini á ió dao ka na nì dákodo ndútaí.

¹⁷ Dá chí ko nì sa'anda Cristo choon nooí ña dákodo ndútaí ndo'ó, di'a nì xí'o na choon nooí ña dána'l to'on va'a na. Ta ko ndúkú ta'on yu'u to'on ndichí dáxingo ini ndo'ó, chí ko kónij kenóoi ña nì kee Cristo tá nì xí'i na sa'a'á yo ndíka cruz.

Jesucristo kúu ndéé mií Ndios xí'in ña ndichí mií ná

¹⁸ Dá chí to'on va'a ña ká'án sa'a'á ña nì xí'i Cristo ndíka cruz kí'án díki noó na kua'án naá. Tído noo yóo, na nì'i ña káki, to'on yó'o kúu ndéé mií Ndios ña dákaki ñaa.

¹⁹ Dá chí di'a ká'án tuti ij Ndios:

Dánaa vai ña ndichí ta,

ta ka'ón'i ñaxintóni ñayuu kándaq ini.

²⁰ Sa'a'á ñoo, ¿ndi ndó'o na kómí ña ndichí viti, tá dáá? Ta, ¿ndi ndó'o na dáku'a'á ña ndichí? Ta, ¿ndi ndó'o na ká'án to'on ndichí ió ñayuu yó'o? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña nì kenóo Ndios ña ndichí ió ñayuu yó'o?

²¹ Tá xí'in ña ndichí kómí Ndios nì chíkaa ini na ña o kásandaá ñayuu kana'a ná mií Ndios xí'in ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a nì ñata'an ini mií Ndios dákaki na ñayuu kándisa to'on dána'a ndu, va'ará to'on díki va kí'án noo dao ka ñayuu.

²² Ta na Israel kúu na xíka iin ña ndato, dá kandía na, ta na griego kúu na ndúkú to'on ndichí, dá kandía na.

²³ Tído ndu'u kúu na dána'a sa'a'á Cristo, na nì xí'i ndíka cruz. Ta to'on yó'o kí'án dar'u'u na Israel, ta kí'án to'on díki noó na griego.

²⁴ Tído noó ñayuu nì nakana mií Ndios, á mií ná kúu ná na Israel, o á mií ná kúu ná na griego, Jesucristo kúu ndéé mií Ndios xí'in ña ndichí mií ná.

²⁵ Dá chí to'on Ndios, ña chínaní ñayuu kúu to'on díki, ña ndichí cháá ka kí'án o dúu ña ndichí kómí na ndéi ñayuu yó'o. Ta ña'a Ndios, ña ká'án ñayuu kúu ña vitá cháá ka, di'a ña'a ndakí cháá ka kí'án o dúu ña ndakí noó ñayuu.

²⁶ Sa'a'á ñoo, kande'é ndó, ñani, chí tá nì nakana Ndios ndo'ó xoo mií ná, cháá vá ndó nì sa' kuu ñayuu ndichí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta cháá ta'ani ndó nì sa' kuu

ñayuu né'e choon, ta cháá ta'ani ndó n̄j sa kuu de'e na kujká ndáya'i.

²⁷ Ch̄i n̄j kaxi Ndios ñayuu x̄ixi noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndichí. Ta n̄j kaxi ta'ani na ñayuu k̄o ndakí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndakí.

²⁸ Ta n̄j kaxi ta'ani na ñayuu nóo x̄i'ín ñayuu k̄o ndáya'i noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, x̄i'ín na k̄oó ña'a kúu, dá dátuu ná ña ndáya'i ñayuu yó'o.

²⁹ K̄i'o dión n̄j kee Ndios, dá k̄ian ni iin tó'ón ñayuu ná o kúu chindaya'i míi noo ná.

³⁰ Ta míi Ndios kúu na n̄j x̄i'o ña n̄j nduu yó ñayuu Cristo Jesús, ta sa'á Cristo n̄j x̄i'o na ña ndichí noo yo, x̄i'ín ña kandoo vii yo noo ná, x̄i'ín ña koo vii yo, x̄i'ín ña kaxi yó t̄ixi ndá'a kuachi yo.

³¹ K̄i'o dión n̄j kee Ndios, dá ch̄i k̄i'o di'a va ká'an tuti ij ná: "Tá'an na ká'an kuryíi, kánian kuryíi ná sa'á ña n̄j kee sato'o yo Ndios sa'a ná."

2

Dána'a Pablo sa'á ña n̄j x̄i' Jesucristo ndjka cruz sa'a yo

¹ Sa'á ñoo, ñani, tá n̄j saaj noo ndéi ndó n̄j daná'j t̄o'on n̄j n̄j'í noo míi Ndios, k̄o ní kéchóoin t̄o'on táyíi o t̄o'on ndichí.

² Ch̄i n̄j ch̄jkaa iniñi dána'j noo ndo sava'a sa'a Jesucristo, x̄i'ín sa'á ña n̄j kee na sa'a yo ndjka cruz.

³ Tá n̄j sa ioj x̄i'ín ndó, nda'í va n̄j sa ioj, ta n̄j sa ndej ñino nda'oi ña yu'íi.

⁴ Ta k̄o ní ndúkú t̄o'on luu, ña kána ñaxintóni t̄a ñayuu yó'o ka'ín x̄i'ín ndó, dá xingo ini ndo. Ch̄i di'a n̄j na'a míi Espiritu ij Ndios ndéi kómí ná tein ña n̄j daná'j noo ndo.

⁵ Dión dá k̄ian ná dá'a ni kandeé ini ndo Jesús kee ña ndichí ió ñayuu yó'o, di'a kandeé ini ndo ná kee ndéi Ndios.

Kómí yo Espiritu ij Ndios

⁶ Tído ndu'u kúu na ká'an t̄o'on ndichí x̄i'ín na ndita n̄j sisa x̄i'ín ña kándisa na, tído t̄o'on ndichí yó'o, k̄o kían t̄o'on ndichí kómí ná kúu kuendá ñayuu yó'o, ta k̄o kían t̄o'on ndichí dándaki t̄a né'e choon ñayuu yó'o, tá'an ra sa kua'an naá vá.

⁷ Tído ndu'u kúu na ká'an sa'a t̄o'on ndichí, ña ná'á iin tó'ón míi Ndios, tá'an ña sa káa de'elé. Ta ña ndichí yó'o kían ña n̄j ch̄jkaa ini míi ná kee na tá k̄o ñá'a kava'a na ñayuu yó'o, dá ná kuu natiin yó ñaño'ó k̄i'o na noo yo.

⁸ Ta ni iin tó'ón t̄a né'e choon ñayuu yó'o k̄o ní x̄i'o kuendá sa'á ña ndichí yó'o, dá ch̄i tá n̄j x̄i'o ra kuendá sa'an, dá k̄ian o chíkka ta'on ra sato'o yo Jesús, na kómí ndidaá ñaño'ó, ndjka cruz, ní kúu.

⁹ Ch̄i di'a ká'an tuti ij Ndios:

Tá'an ña'a k̄o ní x̄i'ín ñayuu x̄i'ín noo ná, x̄i'ín ña k̄o ní seidó'o na,

x̄i'ín ña ni iin kuu k̄o ní nákanini ini n̄j ná sa'a, ñoo k̄ian n̄j kenduu Ndios k̄i'o na noo ñayuu kóni ñaá.

¹⁰ Tído ndidaá kúu ña yó'o k̄ian n̄j na'a Ndios noo yo n̄j kee Espiritu ij míi ná. Ch̄i Espiritu ná kúu na ndé'elé va'a ndidaá kúu ña'a, va'ará nda maá ini n̄j Ndios kían.

¹¹ Ta, ¿ndá yoo kúu iin t̄a ná'á ndi nákanini iin ka t̄a? Sava'a iin tó'ón espíritu nákaa ini ra k̄ian ná'á ndi k̄ian nákanini ra. Ta dión ta'ani, ni iin tó'ón ta'on ñayuu k̄o ná'á ndi nákanini ini Ndios, sava'a iin tó'ón Espiritu míi vá ná ná'á ndi k̄ian nákanini na.

¹² Ta yóo kúu na k̄o ní natiin ta'on yó espíritu kómí na kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a n̄j natiin yó Espiritu n̄j kii noo míi Ndios, dá kuu kandaa ini yo ndi k̄ian kúu ña va'a n̄j x̄i'o Ndios noo yo.

¹³ Ta sa'a ndidaá kúu ña'a yó'o ká'an ndu, tído k̄o ká'an ta'on ndu táto'on k̄i'o dána'a na kómí ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a dána'a ndu x̄i'ín t̄o'on n̄j daná'a Espiritu ij Ndios noo ndú, ch̄i dána'a ndu t̄o'on n̄j kii noo Espiritu Ndios noo na kómí Espiritu ná.

¹⁴ Ta ñayuu k̄o kómí Espiritu ij Ndios, o kúu ta'on natiin na ña dána'a Espiritu ij Ndios, dá ch̄i d̄iki va kían noo ná. Ta o kúu ta'on katóni ini na ña. Dá ch̄i sava'a na kómí Espiritu ij Ndios kúu na kuu kandaa ini sa'an.

¹⁵ Ta ñayuu kómí Espiritu Ndios kúu na k̄yíko va'a sa'a ndidaá ña'a, ta k̄o iin ta'on kuu keyíko sa'a ná.

¹⁶ Ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: "¿Ndá yoo kandeé kana'á ndi k̄ian nákanini ini sato'o yo Ndios? ¿Ndá yoo kat̄i'a dána'a noo ná?" Tído yóo kúu na kómí ñaxintóni Cristo.

3

Kéchóon nduu Pablo x̄i'ín Apolos noo Ndios

¹ Tído k̄o ní kúu ta'on dána'j noo ndo'ó, ñani, táto'on k̄i'o dána'j noo ñayuu kómí Espiritu ij Ndios. Di'a n̄j daná'j noo ndo táto'on k̄i'o dána'j noo ñayuu kée ña kóni ñíi ná, ch̄i táto'on takuálí vá kúu ndó noo t̄o'on Cristo.

² Sa'á ñoo n̄j x̄i'oi lechí va n̄j x̄i'i ndó táto'on k̄i'o kée na x̄i'ín takuálí, dá ch̄i o kúu kei x̄i'í ña seí na yatá. Ta k̄i'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá ch̄i k̄o ní kúu ta'on natiin ndó ña ndichí cháá ka sa'a Ndios, ta nda viti o kúu ij vá natiin ndóan.

³ Dá ch̄i kée ij vá ndó ña kóni ñíi ndo, dá ch̄i ió ij vá ña u'u ini ndo, ta naá tá'an ij vá ndó, ta sa'ándá tá'an ij vá ndó. ¿Á k̄o ná'á ta'on ndó ña ña yó'o ná'á ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñíi, ta ná'a ta'anian ña kée ndó táto'on kée ñayuu k̄o ná'á Ndios?

4 Dá chî tá ká'an ndo ña kúú ndó kuendá Pablo, o ká'an ndo ña kúú ndó kuendá Apolos, zá kô ná'á ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúú ndó ñayuu kée ña kóni ñi?

5 Ta, ¿ndî kían kúú Pablo, ká'an ndó? Ta, ¿ndî kían kúú Apolos, ká'an ndó? Chî sava'a na kéchóon noo Ndios oon va kúú ndu'u, ta ñi daná'a ndu noo ndo, dá ñi kandisa ndó. Chî iin rá iin ndu kée choon ñi xî'o sato'o yo Ndios noo ndú.

6 Yu'u kúú rá ñi ñi'j choon ña chî'i tata, ta Apolos ñi ñi'j choon ña ko'oni naan. Tído mií vá Ndios kúú na dákuá'anoan.

7 Sa'á ñoó ñi ña'a kô kúú ña chî'i tata, ñi rá ñi so'onian, sava'a Ndios vá kúú na ndáya'i, chî mií ná kúú na dákuá'anoan.

8 Iin nóó vá ndáya'i ña ñi chî'i tata, xí'in rá ñi so'onian, va'ará iin rá iin ra nátiin ya'i táto'on kî'o káa choon ñi kee ra.

9 Chî ndu'u kúú rá kéchóon noo choon Ndios, ta ndo'ó kúú táto'on ño'ó xítî noo ná, ta kúú ta'ani ndó táto'on kî'o iin ve'e, ña nákaa na káva'a na.

10 Ta sa'á ña manî ñi kee Ndios xí'in, sa'á ñoó kúú táto'on iin na tí'a kava'a ve'e, chî ñi chîndú'í sa'án. Ta dao ka na kúú na dáxinoan. Sa'á ñoó kánian kandaá iin rá iin na choon kée na, dá kandoo va'an.

11 Dá chî kô iin ka kuu chindu'u iin ka sa'a ve'e noó ña sa kándu'u, chî sa'a ve'e ñoó kúú mií Jesucristo.

12 Ta sata sa'a ve'e yó'o kuu va ndane'e na iin ve'e xí'in oro, o plata, o xí'in yuu luu ndáa, o xí'in yító, o xí'in ñoó te'í'í, o xí'in rá í'ta tirió.

13 Tído iin rá iin choon kían ná'a mián á choon va'a kían o kôó. Chî tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'án, dá kandaá iniyo ndi ndo'an kee ño'ó kée. Ta dión keean xí'in iin rá iin choon, dá chî ño'ó kée kían korndodó ñaá.

14 Tá kô ña'a ndo'o ña ñi kava'a na sata sa'a ve'e ñoó, dá kían natiin na ya'i sa'a choon ñi kee na.

15 Tído tá ná ke'í ña ñi kava'a na, dá kían naá óon va choon ñi kee na. Ta va'ará ná káki na, tído ndo'o níó ná táto'on kî'o ndó'o na ya'a noo ño'ó kée.

16 ¿Á kô ná'á ta'on ndo'ó ña kúú ndó ve'e ño'o Ndios, ta Espíritu ná ío ini ndo?

17 Tá ío iin káa ñayuu ndúku dánaa na ve'e ño'o Ndios, dá kían dánaá vá ñaá Ndios, chî ve'e ño'o i'j Ndios vá kúú ndo'ó.

18 O sa dánda'í ndo mií ndó, chî tá ká'an dao ndo'ó ña kúú ndó na ndíchí xí'in ña ndíchí ío ñayuu yó'o, dá kían va'a cháá ka kee ndó mií ndó kakuu ndó ñayuu kô ndíchí xí'in ña ndíchí yó'o, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ñayuu ndíchí noo Ndios.

19 Dá chî ña ndíchí ío ñayuu yó'o kían iin ña'a kô chóon noo Ndios. Chî di'a va ká'an

tuti i'j Ndios: "Nátiin Ndios tá ndíchí tein ña maña kée ra."

20 Ta ká'an ta'anian di'a: "Ná'á vá Ndios ña nákani ini tá ndíchí, ña kían ña kô chóon", kaáan.

21 Sa'á ñoó ná dá'a ñi chindaya'i ndó mií ndó sa'á ña ndíta ndó xí'in ña yó'o o ña káa, chî ndidaá vá ña'a kúú ña'a mií ndó.

22 Sa'á ñoó Pablo, xí'in Apolos, xí'in Cefas, xí'in ñayuu yó'o, xí'in ña táki yo, xí'in ña kuu yo, xí'in ña ndó'o yó viti, xí'in ña ve'i ndo'o yó chí noo, ndidaá kúú vá ña yó'o kúú ña'a mií ndó.

23 Ta ndo'ó kúú kuendá Cristo, ta Cristo kúú kuendá Ndios.

4

Ká'an Pablo sa'a ndidaá ña'a ñi kee na sa'a na kúú kuendá Jesús ndéi ñoó Corinto

1 Sa'á ñoó kánian kee ndó kuendá ña kúú ndu'u ña kéchóon noo Cristo, ta ñi natiin ndu choon ña kían dána'a ndu sa'á ña ná'á iin tó'ón mií Ndios.

2 Ta ndidaá na ñi natiin iin choon, mián ndúsá kánian na'a ña mií ná ña kendaá na choon ñi natiin na.

3 Ta kô né'e tandinii á keyíko ndo sa'á ña kéei, o á ña né'e choon ná keyíko sa'a ña. Ta ñi mií yu'u kô keyíko sa'á ña kéei.

4 Ta va'ará kô nákani kuáchí iniyo noó ña kéei, tído ña yó'o kô kóni kaa ña ñi keva'i noo Ndios. Dá chî na keyíko ndaa sa'á kúú sato'o yo Ndios.

5 Sa'á ñoó ná dá'a ñi chindaa noo ndo keyíko ndo sa'á ña kée ñi iin ñayuu. Kandati ndó nda ná nandíó koo na kúú sato'o yo Jesús, chî noón kúú na dánátuu ndidaá kúú ña'a ñi ke'dé'e yo. Ta dánátuu ta'ani na ña nákani ini yo, dá natiin iin rá iin yo ña'ño'ó kánian ñi'j yo noo Ndios.

6 Ñani, ñi ka'in sa'a ndidaá ña kée mií xí'in ña kée Apolos sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo, dá kían kande'e ndó táto'on kî'o kée ndu, dá katí'a ndó kee ndó táto'on kî'o sa'ándá tuti i'j Ndios choon, dá kían ná dá'a ka ñi chindaya'i ndó dao na dána'a noo ndo, ta kenoo ndó dao ka na.

7 Ta, ¿ndá yoo kúú ndó, xiní ndo? Ta, ¿ndî kían ío noo ndo, ña kían kô ní xî'o Ndios noo ndo? Ni ña'a va. Ta sa'á ña ñi ñi'j óon ndóan, sa'á ñoó, ¿ndiva'a chindaya'i ndó mií ndó ña ká'an ndo ña kô ní ñi'j ndóan, tá dáá?

8 Ká'an ndó ña ñi iin ña'a kô kámanj noo ndo, ta ká'an ndó ña kuiká ndó xí'in ña'a Ndios, ta ká'an ndó ña kúú ndó rey, ta kôó ka choon kúú ndo ndu'u. Tído ndé'e ka vían va'a tá miían ndaa ndisa kúú ndó rey, dá kían ñi'j ta'ani ndu ña dándáki nduú ndu'u xí'in ndó.

9 Chî ká'an yu'u ña nda sata kuí'í ñi chîkata Ndios ndu'u, na kúú apóstol. Chî ndó'o

ndu'u tátò'on kí'o ndó'o rā nī ta'andā choon ñā kuu. Ta kúu ndu'u tátò'on ñayuu ná'á dīki ñayuu yó'o, noo ángel xí'in noo ñayuu.

10 Ta ndu'u kúu ñayuu xixi noo ñayuu sa'á ñā dána'a ndu sa'á Cristo. Tído ndo'ó, kée ndó mií ndó ñā kúu ndó na ndichí sa'á Cristo. Ta ndu'u kúu na vitá ini noo ndo'ó, tído ndo'ó kúu na ndakí. Ta ndo'ó kúu na ió ñāñó'ó, ta ndu'u kúu rā koó ñāñó'ó, xiní ndo.

11 Ta ndā viti nda'í kuíko ndu'u, ta nda'í íchjini ndu, ta ko ní'j ndú dá'on kandixi ndu. Ta kéndava'a ñayuu xí'in ndú, ta ni ve'e ndu koó.

12 Ta kuitá ndu kéchóon ndu xí'in ndá'a mií ndú. Ta ká'an ndava'a ñayuu xí'in ndú, tído ndu'u, xikā ndu ñā va'a sa'á ná noo Ndios. Ta kéndava'a na xí'in ndu'u, tído xí'o ndeé vá ini ndu.

13 Chínani kini na ndu'u, tído luu ká'an ndu xí'in ná. Ta nī kasandaá ndu kúu ndú tátò'on xe'e, chí ndā viti kée na xí'in ndu'u tátò'on kí'o kée na xí'in ñā ko chóon.

14 Ta ko táai ñā yó'o kosaā noo ndo, dá kaka'an noo ndo. Di'a táai ñā kosaā noo ndo, chí kónij ka'an ni'inii noo ndo, chí kúu ndó tátò'on de'e manj.

15 Ta va'ará ná kakomí ndó tátò'on uxj mil ta dána'a noo ndo sa'á Cristo, tído iin tó'on vá kúu tatá ndo. Ta yu'u kúu tatá ndo, chí nī daná'j noo ndo ñā kúu to'on va'a ñā ká'an sa'á Cristo Jesús, ta nī kándisa ndóan.

16 Sa'á ñoó seí nda'ávij noo ndo ñā kee ndó tátò'on kí'o kée mií.

17 Sa'á ñoó nī tанда'á yu'u Timoteo kosaā xj noo ndéi ndó. Ta kúu xí tátò'on de'e manj, ta iin ndaa xj xí'in sato'o yo Ndios. Ta mií xí dándusaā ini ndo tátò'on kí'o kée yu'u sa'á ñā kándisai Cristo, ta kí'o dión dána'j noo na kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin xían noo yá'i kua'in.

18 Ta ió dao ndó nī kasá'á kée ndó mií ndó ñā kúu ndó ná ndáya'i, chí ká'an ndó ñā o sáa kaj noo ndéi ndó xaān.

19 Tído yachj nda'o saaj koto ni'ini ndo'ó tá kí'o dión kónj sato'o yo Ndios, dá ná kandaā inij á miān ndaa ndisa kómí na chundaya'i mií ñóo ndéé Ndios, o to'on ká'an oon va na kían.

20 Dá chí tá ñó'o yó tixi ndá'a Ndios, ko kían ñā ka'an oon yó, chí kían ñā kómí ndisa yó ndéé ná.

21 ¿Ndá kían kónj ndo? ¿Á kónj ndo ñā saaj dānani ndo'ó, o á kónj ndo ñā saaj xí'in ñā kú'u inij sa'á ndo, ta xí'in ñā kueé inij?

5

Sa'ándá Pablo choon noo ñayuu ñoó ñā taó xóo na taa nī kee kuachi kini

1 Miān ndaa nī ní'j tó'in ñā tein mií ndó xaān nákaā iin taa kée kuachi ka'an noo. Ta kuachi kini nda'o kīan yó'o, chí nī ñayuu ko

ná'á Ndios ko kée tátò'on kí'o kée taa xaān, chí kidi rā xí'in naná ke'én ra.

2 Tído ndo'ó kúu rā kúryíi ij vá ndó. ¿Á ko ná'á ndó ñā kánian kunda'í va ini ndo, dá taó ndo tā kée kuachi ñoó tein mií ndó xaān?

3 Ta va'ará koó yu'u ió xí'in ndó xaān, tído kee ndó kuendá ñā ió ñaxintónij xí'in ndó. Ta sa'á ñā kían tátò'on kí'o ióij xí'in ndó, sa'á ñoó sa nī keyíkoj sa'á ñā kini nī kee taa xaān.

4 Ta xí'in kuu sato'o yo Jesucristo nataka ndo, ta kee ndó kuendá ñā ióij xí'in ndó, ta xí'in ndéé sato'o yo Jesucristo

5 nakj'o ndó taa xaān noo ndá'a ñā u'u, dá ná ndo'o nió rá, dá ná naá ñā kini kátoó ñij rá, dá kākí nió rá tá ná kasandaá kuu nandió koó tuku sato'o yo Jesús kasaā na.

6 Sa'á ñoó ko vá'a ta'on ñā kúryíi ndó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñā xí'in lú'u chí'í vá levadura, ta kúu dákuita tachi vaan iin tu'u yúsā káva'a pan?

7 Sa'á ñoó nduvii ndo mií ndó noo kuachi kée ra, chí kían tátò'on levadura dátuyán ndo'ó, dá kakuu ndó tátò'on yúsā saā, ñā ko ní kí'in tá'an xí'in levadura. Dá chí Cristo kúu tátò'on léko sa'áni na Israel kéká'ano na víko pascua, chí nī doko ná mií ná sa'á yo.

8 Sa'á ñoó ná keká'ano yó víko pascua miíá, ta ná dá'a ni kechóon yó levadura, ñā kúu ñā kini xí'in ñā ko vá'a. Di'a ná kechóon yó pan, ñā ko ní kí'in tá'an xí'in levadura, ñā kúu ñā kée yó ñā ndaa xí'in ndino'o ini yo.

9 Ta noo iin ká tuti nī tанда'í kosaā noo ndo ká'an ñā o sa káne'e tá'an ká ndo xí'in ñayuu kée kuachi xí'in na ko kúu yí ná o ñadi'í na.

10 Tído ko kónj kaaān ñā kankuei xoo ndó tein ñayuu ko ná'á Ndios kée kuachi xí'in na ko kúu yí ná o ñadi'í na, xí'in na kátoó kakomí ñā'a dao ká ñayuu, xí'in na kí'in kuí'íná, xí'in na ndáño'o yokó. Dá chí miān ndúsā kánian kankuei va ndó ñayuu yó'o, dá kandeé ndó kankuei ndó tein na.

11 Tído tuti nī tанда'á kosaā noo ndo ká'an ñā o sa káne'e tá'an ndó xí'in ñayuu ká'an kúu kuendá Jesús tá kée na kuachi xí'in na ko kúu yí ná o ñadi'í na, o tá kátoó na kakomí ná ñā'a dao ká ñayuu, o tá ndáño'o na yoko, o tá kúu ná na to'ón, o tá xí'í na, o tá kí'in kuí'íná ná. Ta nī o sa kóo ini ndo kasá'an ndó xí'in ná.

12 Chí, ¿ndí kīan kúu yu'u ñā keyíkoj sa'á ñayuu ko ná tataka dákuá'a xí'á? Tído, ¿á ko ná'á ndó ñā kánian keyíko yo sa'á na dákuá'a dáó xí'á?

13 Chí ñayuu ko ná tataka dákuá'a xí'á, mií Ndios kúu na keyíko sa'á ná. Sa'á ñoó taó ndo taa kée kuachi nákaā tein ndó xaān ná ko'on ra.

6

Ná dá'a ni ko'on ndo noo tá né'e choon tá

ndó'o ndó tándó'ó tein mií ndó

¹ ¿Á kọ ná'á ndó ña tá naá iin káa ndó xí'in iin ñani ndo, na kúú kuendá Jesús, kọ vá'a ta'on kée ndó tá ná ko'on ndo noó ɽa né'e choon ñayúú yó'o ka'an kuachi ndó sa'a ñani ndo? ¿Ndiva'a kọ ká'an di'a ndó xí'in na kúú ñayuu Ndios, dá keyikọ na sa'a ndo?

² ¿Á kọ ná'á ta'on ndo'ó ña kasandaá iin kuu, dá ni'í yóó, na kúú ñayuu Ndios, ña keyikọ yo sa'a ndidaá ñayuu? Ta sa'a ña ni'í ndo ña keyikọ ndo sa'a ñayuu, sa'a ñoó, ¿ndiva'a o kúu keyikọ mií ndó tándó'ó leé ndó'o mií ndó xaan, tá daá?

³ ¿Á kọ ná'á ta'on ndo'ó ña nda ángel ndéi induu keyikọ yó sa'a? ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ió choon ña keyikọ yo sa'a ña ndó'o yó ñayúú yó'o?

⁴ Sa'a ñoó, tá ndó'o ndó tándó'ó ñayúú yó'o, ¿ndiva'a kua'an ndo noó ra né'e choon, tá'an ra kọ sa'ání mií sa'a ña'a Ndios?

⁵ Ndidaá kúú ña yó'o ká'in xí'in ndó, dá ná koo cháá ña ka'an noo ndo. ¿Á kọó ví iin ɽa ndjchi tein mií ndó xaan kuu keyikọ sa'a ndo tá naá iin ñani ndo xí'in iin ka na?

⁶ Chì di'a iin kúú mií ndó, na kúú kuendá Jesús xaan, naá tá'an ndó, ta né'e tá'an ndó kua'an ndo keyikọ sa'a ndo noó ɽa né'e choon, tá'an ra kọ ná'á Ndios.

⁷ Ta sa'a ña naá tá'an mií ndó, sa'a ñoó ná'a ndo mií ndó ña kọ ndíta nda ndo xí'in Ndios. ¿Ndiva'a kọ xí'o ndéé ní iní ndo tá kéndava'a na xí'in ndó? Ta, ¿ndiva'a kọ xí'o ndéé ní iní ndo tá kí'in kui'íná ná ndo'ó?

⁸ Tído di'a kéndava'a ndó xí'in ñani ndo, na kúú kuendá Jesús, ta kí'in kui'íná ndó na.

⁹ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña o ndú'u ta'on ñayuu kini noo dándáki Ndios? O sa dándá'í ndo mií ndó, chí o ndú'u na kátoó kudj xí'in ndi ndáa mií vá ñayuu noo ió Ndios, ni na ndáño'o yoko, ni na kidj xí'in na kọ kúú yíí ná o ñadi'í na, ni ra kidj xí'in ɽa xí'in rá, ni ñá'a kidj xí'in ñá'a xí'an,

¹⁰ ni na kui'íná, ni na kátoó téi di'ón, ni na xí'í, ni na kini ká'an, ni na maña o ndú'u noo dándáki Ndios.

¹¹ Ndidaá ña yó'o ni sa kee dao ndo'ó tá sata, tído sa ni nduvii va ndó noo Ndios viti, ta ni xí'o na ña koo vii ndo, ta ni kandoo vii ndo noo Ndios sa'a ña kándéé iní ndo sato'o yo Jesús, xí'in sa'a ña ni naatin ndó Espiritu ij Ndios.

Ná dá'a ni kee ndó kuachi xí'in na kọ kúú yíí ndo o ñadi'í ndo

¹² Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o dujú ndidaá ña kí'o ña va'a noo yo. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído ná o kí'o yó mií yo noo ni iin ña'a ña dándákiyan yó.

¹³ Nj kava'a Ndios ña'a kaxiọ kaño'o tixiọ, ta ni kava'a tji yó ña kaño'o ña'a kaxiọ, tído ndi nduu vaan dánaa na. Tído kọ ní kava'a na ñiyo ña klan kudj yo xí'in ndi ndáa mií vá

ñayuu. Chì di'a ni kava'a na ñiyo, dá koni kuachí yó noo mií ná, ta mií ná kúú sato'o ñiyo yo.

¹⁴ Chì Ndios, na ni danátaki sato'o yo Jesús, noón ta'ani kúú na danátaki yó xí'in ndéé ná.

¹⁵ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña ñiyo ndo kúú kuendá Cristo? Sa'a ñoó, ¿á kuu ko'o xí'in ñiyo, ña kúú kuendá Cristo, ta dáki'in tá'an yóan xí'in ñiyo iin ñá'a dikó mií noó ɽa? Kọó, o kúu ta'on.

¹⁶ ¿Á kọ ná'á ta'on ndó ña tá ni naki'in tá'an ñiyo iin ɽa xí'in ñá'a dikó mií, dá klan ni nduu na iin tó'on vá? Dá chí di'a ká'an tuti ij Ndios: "Tá ni naki'in tá'an iin ɽa xí'in iin ñá'a, dá klan ni nduu na iin tó'on vá."

¹⁷ Tído na ni naki'o mií noo sato'o yo Jesús, dión ni nduu na iin tó'on xí'in ná.

¹⁸ Kuino kíj ndo noó ña kátoó ndo kudj ndo xí'in ná kọ kúú ñadi'í ndo o yíí ndo. Dá chí ndidaá ka kuachi kée ñayuu kọ klan kuachi kée na xí'in ñiyo mií ná, tído na kée kuachi xí'in na kọ kúú yíí ná o ñadi'í na, noón kúú na ya'a kée kuachi xí'in ñiyo mií ná.

¹⁹ Chì, ¿á kọ ná'á ta'on ndó ña yiki koño ndo kúú ve'e ño'o noo ió Espiritu ij Ndios? Chì ió na ini ndo, chí ni naatin ndó na noo Ndios. Sa'a ñoó kọ dándáki ka ndo mií ndó,

²⁰ dá chí ya'í nda'o ni chiyá'í Ndios sa'a ndo. Sa'a ñoó keká'ano ndó Ndios xí'in ñiyo ndo, xí'in espíritu ndo, chí ña'a Ndios klan.

7

Ká'an ni'ini Pablo noo ñayuu sa'a ndi klan kee na tá tándá'a ná

¹ Ta viti klan kó'in kast'o'in xí'in ndó sa'a ña ni ndato'ón ndó yu'u noo tuti ni tándá'a ndó ni kii noo, á ña va'a cháá ka klan ña ná o tándá'a ɽa xí'in ñá'a.

² Tído sa'a ña ióan ya'a ndó kee ndó kuachi xí'in na kọ kúú yíí ndo o ñadi'í ndo, sa'a ñoó va'a cháá ka ná koo ñadi'í iin rá iin ndó, ta iin rá iin na ñá'a ná koo yíí ná.

³ Ta iin rá iin ɽa kánian kudj nduu ra xí'in ñadi'í ra, ta kí'o dión ta'ani kánian kee na ñá'a xí'in yíí ná.

⁴ Dá chí na ñá'a kọ dándáki ka na ñiyo ná, ndáa yíí vá ná kúú ra dándáki ñáa. Ta ni ɽa kọ dándáki ka ñiyo rá, ndáa ñadi'í ra kúú na dándáki ñáa.

⁵ Sa'a ñoó o sa kádi'inda ndo ñiyo ndo noo yíí ndo o noo ñadi'í ndo. Tído tá ni kandoo mií ndó ña o naki'in tá'an ndó dao kuu, chí kóni ndo kane'e ij ndo ka'an ndo xí'in Ndios, dá klan kuu va kee ndó dión. Tído ndi'í daa, naki'in tá'an nduu tuku ndó, chí oon ni ví o kí'o ndéé iní ndo, ta kexixi ña u'u xí'in ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi xí'in iin ka na.

⁶ Ndidaá ña'a ká'in xí'in ndó yó'o klan ká'an ni'inii noo ndo, tído kọ kúú ta'an vaan choon sa'ándáí noo ndo.

7 Ká'an yu'u ña va'a cháa ka kían ña ná kandeí mií ndidaá ãa táto'on k'i'o ió mií yu'u. Tído díin díin va ña'a nì nì'í tá'í iin rá iin ñayuu noo Ndios, chí ió dao na nì nì'í tá'í ña k'i'o ndeé iní nã kandeí mií ná, ta ió ta'ani dao na nì nì'í tá'í ña tanda'a ná.

8 Ta ña yó'o ká'an yu'u xí'in takuáchí táki, xí'in nã kuáan ña iin ña va'a kían ña ná kandeí mií ná táto'on k'i'o kée yu'u.

9 Tído tá kò xí'o ndeé iní nã chituu na ña kóni ñí nã, dá kían va'a cháa ka ná tanda'a ná. Dá chí va'a cháa ka ña tanda'a ná o duú kaan ndo'o nío ná koni nã iin ãa o iin ñá'a.

10 Ta noo ndo'o, na nì tandá'a, sa'ándáí choon noo ndo, tído kò kían choon nì ndaki ñaxintóní, chí choon sa'ándáí mií sato'o yo Ndios nooí kían, ña ndo'o, nã ñá'a, o sa dánkoo ndó yíi ndo.

11 Tído tá sa nì dánkoo iin ñá'a yíi, dá kían ná dá'a nì tanda'an xí'in iin kã ãa. Va'a cháa ka ná ndaka ña maní noo sátá'an iin rá iin na, dá naki'in tá'an tuku na kandeí na. Ta ndo'o, ra ãa xaan, o sa dánkoo ndó ñadi'í ndo.

12 Ta ió ña ka'in xí'in dao kã ndo, va'ará kò ká'an sato'o yo Ndios sa'an. Tá ió iin kã ñani yo, ta kò kándisa ñadi'í ra Jesús, tído ióan ña koo iin xí'in rá, dá kían ná dá'a nì dánkoo ñá'a rá.

13 Tá ió iin kã nã ñá'a kándisa Jesús, ta kò kándisa yíi ná, tído tá ió ra ña koo ií rá xí'in ná, dá kían ná dá'a nì dánkoo ñá'a ná.

14 Chí iin yíi kò kándisa Jesús, ndé'é va'a ñá'a Ndios sa'a ña kándisa ñadi'í ra. Ta iin ñadi'í kò kándisa Jesús, ndé'é va'a ñá'a Ndios sa'a ña kándisa yíi. Chí tá kò kían dión, dá kían kandoo kini de'e na noo Ndios, tído viti kúu xí takuáchí vii noo ná.

15 Tído tá ká'an yíi ndo o ñadi'í ndo, nã kò kándisa Jesús, ña dánkoo na ndo'o, dá kían konó ndó ná kee na dión. Chí nì ndaxí ndo noo ña nì tandá'a ndó xí'in ná tá ndo'o ndó dión. Chí nì ñakana Ndios ndo'o ña kían kandeí va'a ndó.

16 Chí ndo'o, nã ñá'a xaan, çxíni á kandeé ndó xí'in yíi ndo, dá nduu ra kuendá Jesús? Ta ndo'o, ta kúu yíi, çxíni á kandeé ndó xí'in ñadi'í ndo, dá nduu na kuendá Jesús?

17 Tído iin rá iin ndó kánian koo táto'on nì xí'o mií sato'o yo Ndios koo ndó tá nì ñakana ñá'a ná xoo mií ná. Ta ña yó'o kían dána'í noo ndidaá kúu nã kúu kuendá Jesús iin iin xían noo xínooi.

18 Sa'a ñoó, çá sa nì ta'anda ñíi ndo tá nì ñakana ñá'a Ndios? Dá kían ndã dión koo va ndó. Çá ió dao ndó kò ñá'a ta'anda ñíi tá nì ñakana ñá'a Ndios? Dá kían ná dá'a nì ká'anda ndoan.

19 Dá chí ña ta'anda ñíi yo xí'in ña kò nì ta'anda ña, nì iin ñá'a kò ndaya'í ña, dá chí ña ndaya'í noo Ndios kían kee yó choon sa'ándá ná.

20 Sa'a ñoó kánian koo ií ndo táto'on k'i'o ndáa ndó tá nì ñakana ñá'a Ndios xoo mií ná.

21 Çá nì sa ño'o ndó tíxi ndá'a iin sato'o tá nì kana ñá'a Ndios? Ná dá'a nì nakani ini ndo. Tído tá ió tandéé iní ña kankuei ndó tíxi ndá'a sato'o ndo, dá kían cho'on ini ndo yaa ndo.

22 Chí ndo'o, nã sa ño'o tíxi ndá'a iin sato'o tá nì kana ñá'a Ndios, ndo'o kúu nã nì taó xoo Ndios tíxi ndá'a kuachi, dá noo ndo kee ndó ña kóni nã. Ta ndo'o, nã kò ní sa ño'o tíxi ndá'a iin sato'o tá nì ñakana ñá'a Ndios, viti kían nì ndu'u ndó tíxi ndá'a Cristo, dá koni kuáchí ndó noo ná.

23 Ya'í nda'o nì chya'í Ndios sa'a ndo, sa'a ñoó ná dá'a nì nachí'í ndó mií ndó tíxi ndá'a nì iin tó'on ñayuu.

24 Sa'a ñoó, ñani, táto'on nì sa ndaa iin rá iin ndó tá nì ñakana ñá'a Ndios, k'i'o dión ií ní koo ndó noo ná.

25 Ta viti kò'in ka'in cháa xí'in ndó sa'a nã takí, va'ará kò ta'ón choon ní nì'í noo sato'o yo Ndios kían. Tído ká'an nì'inii noo ndo táto'on k'i'o ká'an mií yu'u kúu ña va'a, chí sa'a ña kú'u iin sato'o yo Ndios sa'í, sa'a ñoó kúu iin ãa ká'an ña nda.

26 Ta sa'a ña ndéi yó tiempo u'u nda'o, sa'a ñoó ká'an yu'u ña va'a cháa ka ná kandeí mií ndó, ta ãa, táto'on k'i'o ndéi ndó.

27 Tá ió ñadi'í ndo, o sa dánkoo ñá'a ndó. Ta tá koo ñadi'í ndo, o sa ndí'í ini ndo tanda'a ndo.

28 Tído tá ná tanda'a ndo, kò ta'ón kuachi kían. Ta dión ta'ani takuáchí dí'í táki, kò ta'ón kuachi kían tá ná tanda'a xí. Tído nã tanda'a, kasá'a ndo'o nío ná, ta kò kóni yu'u ña ndo'o ndó dión.

29 Tído ña yó'o ká'an yu'u xí'in ndó, chí ndaá cháa vá tiempo kámani noo yo. Sa'a ñoó ndo'o, nã ió ñadi'í, kee ndó kuendá ña koo ná ió, ta ndí'í cháa ka ini ndo sa'a Ndios.

30 Ta ndo'o, nã kúnda'í ini, kee ndó kuendá ña kò kúnda'í ini ndo. Ta ndo'o, nã ndéi dii, kee ndó kuendá ña kò ndéi dii ndo. Ta ndo'o, nã xíin, kee ndó kuendá ña koo ña'a ní xíin ndó.

31 Ta ndo'o, nã kéchoon ña'a ió ñayuu yó'o, ná dá'a nì ndí'í ini ndo sa'an. Dá chí ñayuu ndéi yó viti naá váan xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooan.

32 Chí ña kóni yu'u kían ña ná dá'a nì nakani téi ini ndo sa'a ña'a ió ñayuu yó'o. Chí nã kò ñá'a tanda'a, ndí'í cháa ka ini nã sa'a ña'a sato'o yo Ndios, chí ndúkú ná ña nata'an ini sato'o yo koni ñá'a ná.

33 Tído ãa nì tandá'a, nákaní cháa ka ini ra sa'a ña ió ñayuu yó'o, chí ndúkú rá ña nata'an ini ñadi'í ra koni ñá'an.

34 Ta dión ta'ani kò kúu nóo ta'an vaan xí'in ñá'a ió yíi xí'in ñá'a koo yíi. Chí ñá'a koo yíi, ndí'í ini nã sa'a sato'o yo Ndios, chí ndúkúan ña kandoo vii ñíi, xí'in niman

noo Ndios. Tído di'a ñá'a ío yí, ndí'i cháá ká inian sa'á ña ío ñayúu yó'o, chí ndúkúán ña nata'an ini yíjan koni ñáá rá.

³⁵ Ká'jin ndidaá ña yó'o xí'in ndó, dá ni'j ini cháá ká ndo ndi kee ndó. Ta kọ ká'jin sa'a ña sa'á ña kónij chituui ndo'ó. Ña kónij yu'u kían kee ndó ña va'a xí'in ña ndísá'ano, dá kían ni iin tó'on ña'a ná o kétéin noo ndo kee ndó ña kónj Ndios.

³⁶ Tá ío iin káa ndó ká'an ña kọ va'a ta'on ña kuyatá de'e di'í takí ndo, ta ká'an ndó ña kánian tanda'a xí, dá kían kuu k'i'o ndó ña tanda'a xí, chí kọ ta'ón kuachi kían.

³⁷ Tído ndo'ó, na ío ini ña ná o tanda'a de'e di'í ndo, ta o duú ña miían ndúsa kían ña tanda'a xí, ta nóno noo ndo kee ndó ña kían kónj mií ndó, tá sa ni chíkaa ini ndo ña o tanda'a ta'ón de'e di'í takí ndo, dá kían va'a va kée ndó.

³⁸ Sa'á ñoó, na xí'o de'e di'í na tanda'a xí, va'a kée na, ta na kọ xí'o xi tanda'a xí, va'a cháá ká kée na.

³⁹ Ta iin ñá'a ío yí, ni katọ ta'an xí'in yíjan noo ley xían nani takí ra ío ra. Tído tá ni xi'j yíjan, dá kían ni nono nooan tanda'an xí'in ndi ndáa ta kónj miían, tído ta kándisa sato'o yo Cristo ná kakuu ra.

⁴⁰ Tído kaá yu'u ña va'a cháá ká ví keeán tá ná o tanda'a tukuán, ta ká'in ña k'i'o dión ta'ani kónj Espíritu ij Ndios.

8

Ká'qn ni'ini Pablo sa'á kọño dóko ñayuu kọ ná'á Ndios noó yoko

¹ Viti, dá kua'jin kastọ'in xí'in ndó sa'á kọño dóko ñayuu noó yoko. Sa kátónj va'a ini yo sa'á ña yó'o. Tído sa'á ña kátónj ini yo, ña yó'o kedaá xí'a, sa'á ñoó kúryíí yó. Tído tá kú'u ndisa ini yo sa'á ñayuu xí'in yó, dá dákuá'ano yó na xí'in to'on Ndios.

² Tá ío iin káa ndó ká'an ña ná'á nda'o ndó sa'a iin ña'a, di'a kọ ná'á ndó sa'an tátọ'on k'i'o kánian kana'a ndó.

³ Tído tá miían ndaa kónj yo Ndios, dá kían ná'á ná yó, ña kúu yo ñayuu na.

⁴ Ta viti ko'jin ka'jin xí'in ndó sa'á ña dóko ñayuu noó yoko. Ná'á yó ña kọ ta'ón ña'a ndáya'i yoko ndéi ñayuu yó'o, chí kọó ka iin ká ndios, sa'va'a iin tó'on diñj vá kúu Ndios.

⁵ Va'ará ká'an ñayuu ña ndéi dao ká ndios induú o no'ño'ó yó'o, chí kaá na ña kuá'a nda'o ndios xí'in kuá'a nda'o sato'o ndéi,

⁶ tído noo yóó, iin tó'on diñj vá kúu Ndios, na kúu tatá yo, na ni kavá'a ndidaá kúu ña'a, ta noón kúu na xí'o ña takí yo kéchóon yó noo ná. Ta iin tó'on diñj ta'ani kúu sato'o yo Jesucristo. Ta xí'in ndá'a mií ná ío ndidaá kúu ña'a, ta mií ná kedaá xí'a, dá takí yo ndéi yó.

⁷ Tído o duú ndidaá ñayuu kátónj ini sa'á ña yó'o. Dá chí ñó'o dao ñayuu tein ndó, nda

kuálí ná ni kasá'a ná ndáño'o na yoko. Sa'á ñoó tá seí na koño ni doko ñayuu noó yoko, ká'an ná ña sa ndáño'o ta'ani na yoko ñoó, ta kasá'a ná nákan kuáchi ini na sa'á ña kọ ná'á va'a na, ta ká'an ná ña ñj yakọ na noo Ndios.

⁸ Sa ná'á yó ña o duú ña'a seí yo kedaá xí'in yó, dá kandọo va'a yó noo Ndios. Dá chí kọ kúu yó ñayuu ndáya'i cháá ká noo ná sa'á ña seí yo dao ña'a, ta ni o kándọo nóo yó noo ná sa'á ña kọ seí yo dao ká ña'a.

⁹ Tído kaon koo ndó, chí va'ará kuu keí ndoán, tído ná dá'a ni k'i'o ndó ña kían kuéi dao na kómanj kua'ano xí'in to'on Ndios noó kuachi sa'á ña seí ndoán.

¹⁰ Dá chí tá ná koni na iin káa ndo'ó, na sa ná'á sa'á ña yó'o, ta ío ndo seí ndo koño ini ve'e noo ndáño'o ñayuu yoko, dá kían ka'an ta'ani na kéí ná ña, va'ará nákan kuáchi ini na kéí náan. Já kọ ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó xínọ ini na kéí ná koño ni doko ñayuu noó yoko?

¹¹ Ta sa'á ña ná'á va'a ndó ña kọ ta'ón kuáchi kían keí ndó koño ñoó, sa'á ñoó dátuyú ndó ñani ndo, na kọ ñá'a kua'ano xí'in to'on Ndios, na ni chíya'i Cristo sa'a.

¹² Ta sa'á ña yá'a ndó kée ndó kuáchi noo ñani ndo, ta sa'á ña xí'o ndó ña xínọ ini na kée na ña ká'an ná kúu kuáchi, sa'á ñoó yá'a ndó kée ndó kuáchi noo mií Cristo.

¹³ Sa'á ñoó tá ña'a seí yu'u kedaá xí'in ñanij, dá kuéi na noó kuáchi, dá kían ni iin kuu ká ná o kaxíí koño, dá kían ná dá'a ni ya'a ñanij kee na kuáchi sa'a yú'u.

9

Ká'qn Pablo ña kúu ná in apóstol

¹ Já kọ ná'á ta'on ndó ña kúu iin apóstol, na né'e to'on Jesús? Já kọ ná'á ta'on ndó ña kuu kee yu'u ndidaá ña'a kée dao ká apóstol? Já kọ ná'á ta'on ndó ña ni xini ta'ani yu'u Jesús, na kúu sato'o yo? Já kọ ná'á ta'on ndó ña ni nduu ndó kuendá Jesús sa'á ña kéei choon ni xí'o sato'o yo noo'i?

² Ndá ndi kuu kọ kándía dao ká ñayuu ña miían ndaa kuiti kúu yu'u apóstol Jesús, tído ndo'ó kúu na kánian nakoni ndo yu'u. Ta sa'á ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús, ñoó kían ná'a ña kúu iin apóstol.

³ Ta ña yó'o kúu to'on ká'jin xí'in ndo'ó, na kána'a xí'in ndéi xaan:

⁴ Já kọ ta'ón íchi ndú ña k'i'o ndó ña'a kasá'an ndu, ña k'i'o ndó ña'a kando' ndu?

⁵ Já kọ ta'ón íchi ndú ña kandaka ndu na ñá'a kándisa Jesús kakuu ñadi'í ndu, ta kanoo nduu na xí'in ndú, tátọ'on k'i'o kée dao ká na kúu apóstol, xí'in ñani sato'o yo Jesús, xí'in Cefas?

⁶ Já sa'va'a yu'u xí'in Bernabé kúu na kánian koto mií xí'in choon kée ndu?

⁷ Ta, ¿ndi káa iin soldado xíto mií xí'in di'ón mií rá? Ta, ¿ndi káa iin ta'a xítí uva, ta kọ seí

ra uva kana ngo'oro ra? Ta, zndi kaa iin taa ndaka leko, ta ko xi'i ra lechi ri?

8 zA ka'an ndo na nakani ini taa ka'in xi'in ndo? zA ko na'a ta'on ndo na di'on ta'ani ka'an ley Moises?

9 Da chi ley Moises klan ka'a di'a: "O sa ta'an ndo nono yu'u chee ta sadi ri tiri'o, da na kuu kei ri chaaan." zA ka'an ndo na ndi'i ini Ndios sa'va sa'a chee?

10 O, zA ni taa ta'ani na to'on yo'o sa'a yo'o? Sa'a yo'o ni taa naan. Ta di'on ni na xiti, io tande'e ini noo na na natiin na na'a ngo'oro ni xiti na, ta na sadi tiri'o, io ta'ani tande'e ini noo na na natiin na na'a noo ni nduvii na noo.

11 Ndu'u kuu na ni chi'i tata na kuu to'on Ndios ini ni'o ndo, sa'a noo, zA kakian iin na data'an nda'o ndu'u ndo'oro na natiin ndu'u chaa na xinno'oro ndu'u noo ndo?

12 Ta dao ka va taa kuu ra natiin na xito ndo ra, ta va'a chaa ka vi kaniaan kee ndo xi'in ndu'u.

Ta va'ara io ichi ndu na koto naa ndo, tido ko kechoon ta'on ndu'an. Di'a xi'o ndee va ini ndu noo ndidaa na'a, da klan ni iin na'a na o ketein noo ngyuu na kandisa na to'on va'a sa'a Cristo Jesus.

13 zA ko na'a ta'on ndo na taa kechoon noo Ndios ini ve'e no'o ka'ano sei ra na no'o ini ve'e noo, ta ra doko kiti noo naa sei ra chaa ko'no ri?

14 Di'on ta'ani ni sa'anda sato'o yo Jesus choon na na xionoo dana'a to'on va'a sa'a na, kaniaan kataki na noo choon kee na.

15 Tido yu'u, ni iin kuu ta'on ko ni ka'in xi'in ndo na koto ndo yu'u, ta ni ko taa to'on yo'o kosaa noo ndo sa'a na konij na koto ndo yu'u. Va'a kaan na kuu di'a yu'u, o duu ka na dit'a ndo na nata'an ini sa'a na ko ki'in ya'i noo ndo.

16 Ta dana'a yu'u to'on va'a sa'a Jesus, da klan ko kaniaan chindaya'i yu'u mi'i, da chi ni ta'anda choon no'i na di'on kaniaan kee. Nda'i yu'u ta na o dana'i to'on va'a yo'o.

17 Ta ni chika'a ini mi'i yu'u kee choon yo'o, da klan kuu va natiin ya'i noo ndo. Tido o duu mi'i yu'u ni chika'a ini kee na, da chi choon ni ta'anda noo va yu'u klan.

18 Ta, zndi klan va'a natiin yu'u, ta daa? Na va'a natiin yu'u klan nata'an ini sa'a na ko ki'in ya'avii noo ndo dana'i to'on va'a sa'a Cristo Jesus. Chi ko konij dandi'i ini ndo'oro kee ndo na kaniaan kee ndo xi'in sa'a na dana'i to'on va'a sa'a Jesus.

19 Ta sa'a na ko nakaai tixi nda'a ni iin to'on ngyuu, sa'a noo nonoi ki'oi mi'i konkuachi noo ndidaa kuu ngyuu, da klan kande'e na kandisa kua'a chaa ka na to'on va'a sa'a Jesus.

20 Sa'a noo, ta nakaai tein na kuu na Israel, da kee mi'i kuu iin na Israel, da kande'e

kandisa na Jesus. Chi ta nakaai tein na no'o tixi nda'a ley Moises, ta va'ara ko nakaai tixi nda'a ley noo, tido kee mi'i na nakaai tixi nda'an, da kande'e kandisa na Jesus.

21 Ta di'on ta'ani kee yu'u ta nakaai tein ngyuu ko no'o tixi nda'a ley Moises, chi kee yu'u mi'i na ko nakaai tixi nda'a ley. Tido ko koni kaaan na ko seido'o yu'u choon sa'anda ley Ndios, chi nakaai tixi nda'a Cristo. Di'on kee, da kandisa na ko no'o tixi nda'a ley to'on va'a Jesus.

22 Ta nakaai tein na ko na'a kua'ano xi'in to'on Ndios, da klan kee yu'u mi'i tato'on ki'o kuu mi na, da kande'e kua'ano na xi'in to'on Ndios. Ta daa kuiti va kee yu'u mi'i tato'on ki'o kuu iin ra iin ngyuu, da kande'e kakai dao na noo kuachi na.

23 Ndidaa kuu na yo'o kee yu'u, da naka'ani chaa ka to'on va'a sa'a Jesus kua'an, ta ki'o di'on kande'e ta'ani yu'u ni'i na kuu na va'a sa'a to'on va'a yo'o.

24 zA ko na'a ta'on ndo ndi ndo'o taa taxi ta'an? Chi ndidaa va ra ndunde'e taxi ta'an, tido iin to'on va kuu ra kande'e. Ta ki'o di'on ta'ani ndunde'e ndo kuita ndaa ndo xi'in to'on Ndios, da kande'e ndo ni'i ndo na kaniaan natiin ndo.

25 Ta ki'o di'on ta'ani ndo'o ra ko'on chidao ta'an, chi ndi'i nda'o ini ra kendumu ra mi'i ra, da kande'e ra ni'i ra iin corona, na naa on. Tido yo'o kuu na ndi'i ini kuita ndaa xi'in Ndios, da ni'i yo iin corona, na ni iin kuu o naa.

26 Sa'a noo ki'o di'on ndaa kankonoi ichi Ndios, chi ko kankono naa ta'on yu'u. Ta ki'o di'on ta'ani kee ta naa xi'in na kini, chi ko kee tato'on kee na dako'on yiki noo tachi.

27 Di'a dandoo yu'u ni'i, ta kendsai xi'an, da kande'e na kean na koni Ndios. Da chi ta ko'o, da klan, va'ara ni danai'j noo dao ka ngyuu, oon ni vi o kande'e kasanda'i na noo ni chin'ala Ndios.

10

Kuino ki'j ndo no'o yoko, ta o sa kanda'no'o ndoan

1 Tido ko konij, nani, na nandodo ndo na ni xika na sa'ano noo ndu'u tixi kati viko, na ni kast'on xi'in na noo kaniaan ko'on na. Ta ndidaa va na ni chika'anda me'i ta'no'o nani Ta'no'o Kua'a.

2 Ta ki'o di'on ni ndu'u na tixi nda'a Moises, chi klan tato'on ni sodo nduta na xi'in viko noo xi'in ta'no'o noo.

3 Ta ndidaa na ni sei na'a ni tанда'a Ndios ni kii induu,

4 ta ndidaa ta'ani na ni xi'i takui'j ni xi'o Ndios noo na. Chi ni xi'i na takui'j ni kana ndika kao, ta kao noo kuu Cristo.

5 Tído kua'á ndá'o ñayuu ñoo kó ní náta'an ini Ndios koni na. Sa'á ñoo ñi kandoo yiki koño na noño'ó ichi ñoo.

6 Ndidaá kúu ña yó'o kían kásto'on xí'ín yó ña kó vá'a ta'on ña katoó yó kee yó ña kini táto'on k'i'o ñi kee ñayuu ñoo.

7 Sa'á ñoo o sa kándaño'o ndó yokó táto'on ñi kee dao ñayuu ñoo, chí di'a ká'an tuti ij Ndios: "Ñi sa ndei na ñi sasá'an na, ta ñi xi'i na, dá ñi ndakuei na ñi sa ndei dii ná noó yokó."

8 Ta ná dá'a ni kee yó kuachi xí'ín na kó kúu ñadi'i yó o yí'í yó táto'on k'i'o ñi kee dao ñayuu ñoo. Chí sa'á ña ñi kee na dión, sa'á ñoo iin kuu ñi xi'i oko oní mil na ñi kee Ndios.

9 Ta ná o sa kóo ini yó korndodó yó sato'o yó Ndios táto'on k'i'o ñi kee dao ñayuu ñoo, chí sa'á ña ñi kee na dión, sa'á ñoo kua'a ná ñi xi'i tá ñi seí ñaa koo.

10 Ta ni o sa ká'an kuachi ndó noo Ndios táto'on ñi kee dao ñayuu ñoo, chí sa'á ña ñi kee na dión, sa'á ñoo kua'a ná ñi xi'i ñi kee iin ángel né'e choon sa'áni ñayuu.

11 Ndidaá kúu ña yó'o kían ñi ndo'o ñayuu ñoo, ta kásto'an xí'ín yó ña ná o sa kóo ini yó kee yó dión, ta ñi taa naan noo tuti ij Ndios ka'an ni'inian noo yóo, na ñi kasandaá ndéi tiempo noo ndí'i.

12 Sa'á ñoo ndi ndáa ndó ká'an ña ndita toon ndó xí'ín Ndios, dá kían kandaa ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kuéi ndó noó kuachi.

13 Kana'á ndó ña tandó'ó ndó'o ndó, iin nóó vá kúuán xí'ín tandó'ó ndó'o ndidaá ka ñayuu. Tído iin na ndaa kúu Ndios, chí o kóno ta'on na ña ndo'o cháa ka nió ndo noó ña o k'i'o ndeé ini ndo. Dá chí di'a k'i'o va Ndios tandeé ini noo ndo, dá kandeé ndó kankuei ndó noó tandó'ó xí'índodó ñaa.

14 Sa'á ñoo, na maní mií, taó xóo ndó mií ndó noó ña kúu yokó, o sa kándaño'o ndóan.

15 Ká'ín xí'ín ndó táto'on ká'ín xí'ín na kándaq ini. Sa'á ñoo taó kuendá va'a ndó sa'á ña ká'ín xí'ín ndó yó'o.

16 Tá xi'i yó copa ndutá uva, ndirá dándaki ña ñi kee Cristo Jesus sa'a ra, zá kó ná'a ta'on ndó ña iin ñi nduu yó xí'ín Cristo ñi kee ñi ná? Ta tá dakuáchi yó pan, dá seí yoán, zá kó ná'a ta'on ndó ña iin ñi nduu yó xí'ín Cristo sa'á ña ñi xi'o na yiki koño na ñi xi'an sa'a yó?

17 Va'ará kua'a vá kúu yó, tído iin tó'on vá pan seí yó, sa'á ñoo iin tó'on vá ñi nduu yó, chí iin tó'on vá pan seí ndí'i yó.

18 Kandé'é ndó táto'on kée na Israel. Chí seí na cháa koño kiti dóko ná noo náa, ta, zá kó ná'a ta'on ndó ña kían táto'on iin ñi nduu na xí'ín noo náa ñoo?

19 Ta sa'á ña ká'ín dión xí'ín ndó, zá kóni kaa ña ndaya'i yokó, o ndaya'i ña dóko ñayuu nooan?

20 Kóo, chí ña ká'ín xí'ín ndó kóni kaa ña tá dóko ñayuu kó ná'a Ndios koño noó yokó, noó ña u'u va dóko náan, ta o duú noo Ndios takí, ta kó kóni ta'on yu'u ña iin nduu ndó xí'ín ña u'u.

21 Sa'á ñoo kó kánian ko'o ndó copa kuendá Cristo, na kúu sato'o yó, ta ko'o ta'ani ndó copa kuendá ña u'u, chí kó kánian kasá'an ndó mesa kuendá sato'o yó Cristo, ta iin nduu ndó xí'ín ná, ta kasá'an ta'ani ndó noo mesa kuendá ña u'u, ta iin nduu ndó xí'ín.

22 ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña dár'u'u yó sato'o yó noó ña kuíon na tá kée yó dión? ¿Á ká'an ndó ña ndaki cháa ká yó o duú Ndios?

Ná dá'a ni nduku yó ña va'a mií yó. Di'a nanduku yó ña va'a dao ka na

23 Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña k'i'o ña va'a noo yó. Ndidaá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ña daku'ano dao ka ñayuu.

24 O sa ndí'i ini ndo sa'á ña kandeí va'a ndó, di'a ndí'i ini ndo ña ná kandeí va'a dao ka ñayuu.

25 Tá ndi ndáa mií koño kuya'i noo díko náan, kuu va kei ndoán. Ta o sa ndátó'on ndó ndeí ñi kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchi ini ndo.

26 Dá chí ña'a sato'o yó Ndios kúu iin níí kúu vá ñayuu yó'o xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooan.

27 Tá ñi kana iin na kó ná'a Ndios ndo'ó ña ko'on ndo ve'e na kasá'an ndó xí'ín ná, ta tá ká'an ndó ko'on ndo, keí ní ndó ndidaá kúu ña xí'o na noo ndo. O sa ndátó'on ndó ndeí ñi kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuáchi ini ndo.

28 Tído tá ió iin na kaa xí'ín ndó: "Koño ñi doko ná noó yokó vá kían xaan", dá kían ná dá'a ni kei ndoán sa'á ña ñi ka'an na dión, dá ná o náani kuáchi ini na kandé'é ná ndo'ó, dá chí ña'a sato'o yó Ndios kúu iin níí kúu vá ñayuu yó'o xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooan.

29 Ká'ín sa'á ña náani ini dao ka na, o duú sa'á ña náani ini mií ndó.

Tído ndá ndi kuu kaa ndo xí'ín: "¿Ndiva'a kánian chituu yu'u ña nónoí kee sa'á ña náani kuáchi ini dao ka ñayuu?"

30 Chí tá ñi ná'ku'o va yu'u ndivé'e noo Ndios sa'á ña'a saxí, ¿ndiva'a ká'an u'u ñayuu sa'í, ta sa ñi ná'ku'o yu'u ndivé'e noo Ndios sa'án?"

31 Sa'á ñoo tá sásá'an ndó, o xí'i ndó, o kée ndó dao ka ña'a, daá kuití kee ndóan sa'a Ndios, dá ná natiin na ñaño'ó.

32 O sa kákuu ndó táto'on iin ña'a kétéin noó ñayuu, dá kuéi na noó kuáchi, á mií ná kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná kó kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná kúu ná kuendá Cristo.

33 Chí dión kée mií yu'u noó ndidaá ña kéei, chí ndukúí ña nata'an ini ndidaá ñayuu, chí

kọ kée yu'u sa'a miíí, di'a kée yu'u sa'a dao ka na, dá ni'i ná ña káki na noo kuachi na.

11

¹ Sa'a ñoo kee ndó táto'on kị'o kée yu'u, chi yu'u kúu na kée táto'on kị'o kée Cristo.

Kị'o di'a kee ndó tá náta na ndo dákuá'a ndó to'on Ndios

² Nákoní yu'u ndo'ó, ñani, dá chi ndiko'on ini ndo yu'u, ta kée ndó táto'on kị'o ni ñaná'i noo ndo.

³ Tído kónij ña kían kandaá ini ndo ña Cristo kúu dinj noo ndidaá kúu ɽa. Ta dión ta'ani ndó'o ɽa, chi mií rá kúu dinj noo ñadi'i ra, ta Ndios kúu dinj noo Cristo.

⁴ Sa'a ñoo ndi ndáa mií vá ɽa ká'an xí'in Ndios o dána'a ra to'on ni xi'o Ndios noo rá tá kánoo iin ña'a dinj rá, dá kían ko xi'o ta'on ra ñaño'ó noo na kúu dinj noo rá.

⁵ Tído ndi ndáa mií vá na ñá'a ká'an xí'in Ndios o dána'a na to'on ni xi'o Ndios noo ná tá ko dáda'i na dinj ná, dá kían ko xi'o ta'on na ñaño'ó noo ra kúu dinj noo ná, ta kéeá kuendá táto'on ni dáta tá'i dinj ná.

⁶ Chi tá ko kónij na ñá'a dáda'i na dinj ná, dá kían va'a kaan ná dáta tá'i naan. Tído tá kían iin ña ka'an noo noo ná, dá kían va'a kaan ná dáda'i naan.

⁷ Ta ni iin ɽa ko kánian dáda'i dinj rá, dá chi kaa ra táto'on kị'o kaa mií Ndios, ta nátiin na ñaño'ó noo rá. Tído ɽa ɽa kúu ra nátiin ñaño'ó noo na ñá'a,

⁸ dá chi ko ní ki'in Ndios lásá yika na ñá'a, dá kava'a na ɽa, di'a lásá yika ɽa ni ki'in na, dá ni kava'a na na ñá'a.

⁹ Ta ko ní kava'a Ndios ɽa sa'a na ñá'a, di'a ni kava'a na na ñá'a sa'a ɽa, dá chindee ñaa.

¹⁰ Sa'a ñoo miian ndusa kánian kadá'i dinj na ñá'a, dá ná'a na ña nákaa na tixi ndá'a yíí ná, chi ndé'é káxi ñaa ángel ndéi induú.

¹¹ Tído mií sato'o yo Ndios kúu na ni saki ña o kúu ta'on koo iin ɽa tá koó iin ñá'a, ta o kúu ta'on koo iin ñá'a tá koó iin ɽa,

¹² dá chi va'arar ni ki'in Ndios lásá yika ɽa, dá ni kava'a na ñá'a, tído tixi na ñá'a ta'ani káki ɽa. Tído ndidaá ña yó'o veí noo Ndios.

¹³ Sa'a ñoo nakani va'a ini mií ndó, zá ña va'a kían ña kanonó dinj na ñá'a tá ká'an na xí'in Ndios o koó?

¹⁴ Ta ná'a yó ña iin ña ka'an noo kían ña konó iin ɽa kua'ano naní idí dinj rá.

¹⁵ Tído ña va'a na kían ña konó na ñá'a kua'ano naní idí dinj ná, dá chi iin ñaño'ó vá kían, dá chi ni ni'í ná idí dinj ná ña kakuuan ña dáda'i dinj ná.

¹⁶ Tído tá ká'an ndó kana'á ndó sa'a ña yó'o, dá kían kánian kana'á ndó ña ko ta'ón iin ka ña'a ná'a ndu'u kee ndu xí'in dao ka na kúu kuendá Ndios, savá'a ña yó'o va kían kée ndu.

Dángni Pablo ñayuu sa'a ña ko va'a kée na tá kua'an na kee na Santa Cena

¹⁷ Tído ña ko'in ka'in xí'in ndó viti, ko kían ña ká'an va'i sa'a ndo, chi noo náta na ndo dákuá'a ndó kánian dákuá'ano tá'an ndó, ta viti di'a dátúú tá'an ndó.

¹⁸ Ña mií noo ká'in xí'in ndó kían ni ni'í tó'in ña noo náta na ndo dákuá'a ndó, daá kuítí vá taó xóo tá'an ndó. Ta kándisai ña miian ndaa dión kée ndó.

¹⁹ Dá chi kị'o dión kánian taó xóo tá'an ndó, ká'an ndó, dá kandaá ini ndo ndá yoo kúu na miian ndaa ndita ndaa xí'in ña dákuá'a na.

²⁰ Chi tá náta na ndo sádini ndó táto'on kị'o ni chindú'u sato'o yo Jesús, ko kéndúsá'ano ndoan.

²¹ Dá chi noo seí ndoan, chindaa noo dao ndó seí ndo ña né'e mií ndó ni kasáa ndo, ta ko ndati ndó ña ka'anda naan. Sa'a ñoo dao ka ndo kándoo nda'í kuíko, ta dao ka ndo xíni.

²² ¿Ndiva'a kée ndó dión? ¿Á ko ta'ón ve'e ndó kasá'an ndó, ta ko'o ndó? ¿Ndiva'a kénóo ndó ve'e ño'o Ndios, ta kánda ndo ñaño'ó na nda'í koó ña'a né'e ni kasáa? ¿Ndi kaa'í xí'in ndó viti? ¿Á nakoni yu'u ndo'ó ña va'a kée ndó, ká'an ndó? Koó, chi ko va'a ta'on kée ndó.

Kị'o di'a niyiká yó kee yó tá kua'a keeá Santa Cena

²³ Chi táto'on ni nátiin yu'u choon noo sato'o yo Jesús, kị'o dión sa ni ñaná'i noo ndo: Mií sakuaa ni na'kí'o iin ɽa sato'o yo Jesús noo ndá'a ɽa né'e choon, dá ni tiin na pan.

²⁴ Dá tá ni ndi'i ni na'kí'o na ndivé'e noo Ndios, dá ni sa'anda dao naan, dá ni kaa na: "Tiin ndó pan yó'o, ta keí ndoan, dá chi ña yó'o kúu yiki koñoi, ña kían nakí'oi kuu sa'a ndo. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'a ña ni keeí."

²⁵ Ta dión ta'ani ni kee na tá ni tiin na copa vino noo ni ndi'i ni sasá'an na, dá ni kaa na: "Ndúta ño'o ini copa yó'o dáxinkoo ña saá ni kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na, ta xinkooan xí'in ni yú'u. Ta kị'o dión kee ndó iin rá iin ta'ándá xí'i ndó ra, dá ndiko'on ini ndo sa'a ña ni keeí."

²⁶ Sa'a ñoo tá seí ndo pan yó'o, ta xí'i ndó vino yó'o, náchina'á ndó ñayuu ña ni xi'i sato'o yo Jesús sa'a kuachi yo. Ta dión kee ndó ndá ná kasandaá kuú nandiío ko na kasaá na.

Ndó'o nió ñayuu ñoo sa'a ña ko seí na pan ñoo, ta ko xí'i na ndúta uva ñoo xí'in ñaño'ó

²⁷ Sa'a ñoo tá seí ndá miío ñayuu seí pan yó'o, ta xí'i na ndúta yó'o, ta ko kée naan xí'in ñaño'ó, dá kían kandoo na ndio na kuachi sa'a ña xini xixi na yiki koño sato'o yo Jesús xí'in ni'í na.

28 Sa'a nŕoŕo mi'ian ndu'sa k'anian korndodŕo va'a ndŕo niŕo ndŕo, nde'a'á nd'íta ndaŕa ndŕo, dá ke'i ndŕo pan yŕo'o, ta ko'o ndŕo ndut'a n'ŕo'o ini copa.

29 Dá ch'i n'a se'i pan n'ŕoŕo, ta n'a x'i'i ndut'a uva n'ŕoŕo, ta kŕo k'ee naan x'i'in n'a'n'ŕoŕo, ta kŕo k'ekuend'a n'a n'a k'ian y'iki ko'ño sato'o yoŕo Jesús, dá k'ian ndŕo'o niŕo ná kee Ndios.

30 Ta sa'a n'a k'ee ndŕo diŕon, sa'a n'ŕoŕo ku'a'a nda'ŕo ndŕo kú'u, ta kua'a ta'ani ndŕo kuit'a, ta kua'a ndŕo sa n'i x'i'i.

31 Ch'i tá din'ŕoŕo taŕo yo kuend'a n'a vii k'aa niŕo yo, dá k'ian ná ŕo d'andŕo'o ta'on Ndios niŕo yo.

32 Tido k'ey'iko Ndios sa'a yo, ta d'andŕo'o na niŕo yo viti, dá k'ian ná dá'a ni tanda'a ná yo ko'o naá yo noŕo k'anian ko'on n'a kúu kuend'a n'ayuu yŕo'o.

33 Sa'a n'ŕoŕo, n'ani mi'i, tá n'i nataka ndŕo ke'i ndŕo pan, ta ko'o ndŕo ndut'a uva, koo ini ndŕo kandati ta'an ndŕo, dá kas'a'an ndŕo.

34 Tá iŕo iin k'aa ndŕo ku'iko, dá k'ian va'a ka ve'e ndŕo kas'a'an ndŕo, dá k'ian ná dá'a ka n'i ya'a ndŕo noŕo ná'taka ndŕo, dá ná ŕo d'andŕo'o Ndios niŕo ndŕo. Ta iŕo dao ka n'a'a ka'in x'i'in ndŕo, ta n'ŕoŕo k'ian ndey'ikoŕo tá ná sa'a noŕo ndéi ndŕo.

12

K'a'an Pablo sa'a n'a x'ŕo oon Esp'iritu iŕi Ndios noŕo iin rá iin yŕo, dá kat'i'a yŕo kechŕon yŕo noŕo ná

1 Kŕonj yu'u, n'ani, n'a kandaŕa ini ndŕo sa'a choon n'i x'ŕo Esp'iritu iŕi Ndios noŕo yo, dá kat'i'a yŕo kechŕon yŕo noŕo ná.

2 Ta sa ná'a va'a mi' ndŕo n'a tá n'i sa kuu ndŕo n'ayuu ko ní sa ná'a Ndios tak'i, sa x'ionoo ndava'a ndŕo sa kee yoko, n'a ko t'i'a k'a'an.

3 Tido kŕonj n'a kandaŕa ini ndŕo n'a ni iin tŕo'on n'ayuu kŕmí Esp'iritu iŕi Ndios ŕo kúu ta'on dá'taj ch'i'an na Jesús. Ta ni iin tŕo'on n'ayuu ŕo kúu ka'an n'a Jesús kúu sato'o n'a tá ko kŕmí ná Esp'iritu iŕi Ndios.

4 Ta viti, ku'a'a nda'ŕo kúu noŕo choon ná'tiin yŕo, dá kat'i'a yŕo kechŕon yŕo noŕo Ndios, tido iin tŕo'on dinj'í vá kúu Esp'iritu iŕi Ndios, n'a x'ŕo ndidaá'n.

5 Ch'i ku'a'a nda'ŕo noŕo choon iŕo k'echŕon yŕo noŕo Ndios, tido iin tŕo'on dinj'í vá kúu sato'o yo, n'a d'andáki sa'an.

6 Ta ku'a'a nda'ŕo noŕo choon iŕo k'ee yŕo, tido Ndios, ná x'ŕo n'a noŕo ndidaá yŕo, iin tŕo'on vá kúu ná.

7 Ta noŕo iin rá iin yŕo x'ŕo Esp'iritu iŕi Ndios choon, dá kat'i'a yŕo dákuá'ano tá'an yŕo.

8 Ch'i noŕo dao n'ayuu x'ŕo Esp'iritu iŕi Ndios tŕo'on nd'ich'i ka'an n'a, ta dao ka n'a ní'j' n'a ka'an n'a sa'a n'a ná'a mi' Ndios k'ee n'a kúu Esp'iritu iŕi.

9 Ta dao ka n'a ní'j' n'a kandeé k'a'ano ini n'a Ndios k'ee mi' Esp'iritu iŕi, ta dao ka n'a ní'j'

choon n'a nduva'a na n'ayuu kú'u k'ee Esp'iritu iŕi.

10 Ta noŕo dao ka n'ayuu x'ŕo na n'a kee na n'a'la ndato, ta dao ka n'a ní'j' n'a kasto'on na sa'a tŕo'on ni ní'j' ná noŕo mi' Ndios. Ta dao ka n'a ní'j' n'a kandaŕa ini ná ndá yoo kŕmí Esp'iritu iŕi, ta ndá yoo kŕmí esp'iritu tŕo'on. Ta dao ka n'a ní'j' n'a ka'an n'a dao ka yú'u, n'a ko ní dákuá'a na. Ta dao ka n'a ní'j' n'a kat'i'a na nandiŕo né'e na yú'u k'a'an n'ayuu n'ŕoŕo.

11 Ta ndidaá n'a yŕo'o k'ee iin tŕo'on dinj'í mi' Esp'iritu iŕi Ndios. Ta x'ŕo na n'a noŕo iin rá iin n'ayuu tá'tŕo'on k'i'o n'i ch'ikaŕa ini mi' ná k'i'o naan.

Iin tŕo'on vá kúu yŕo sa'a n'a kúu yŕo kuend'a Jesús

12 Iin tŕo'on vá kúu y'iki ko'ño yo, va'ar'a ku'a'a nda'ŕo tá'í k'ian. Ta ndidaá tá'í n'ŕoŕo, va'ar'a ku'a'a nda'ŕo k'ian, iin tŕo'on y'iki ko'ño k'ian. Ta k'i'o diŕon ta'ani ndŕo'o yŕo sa'a n'a kúu yŕo kuend'a Cristo,

13 ch'i x'i'in iin tŕo'on vá Esp'iritu iŕi Ndios n'i sodŕo ndut'a ndidaá yŕo, dá n'i nduu yŕo iin tŕo'on, va'ar'a dao yŕo kúu ná Israel, ta dao ka yŕo kúu ná ko kúu ná Israel, ta dao yŕo kúu ná n'ŕoŕo t'ix'i ndá'a iin sato'o, ta dao ka yŕo kúu ná koŕo sato'o. Tido iin tŕo'on dinj'í vá kúu Esp'iritu n'i ná'tiin yŕo.

14 Ta diŕon ta'ani ndŕo'o yŕo x'i'in y'iki ko'ño yo, ch'i ko k'ian iin tŕo'on tá'í, kua'a vá tá'í k'ian.

15 Dá ch'i tá ná kaa sa'a yo: "Sa'a n'a ko kúu yu'u iin ndá'a, sa'a n'ŕoŕo ko kúu ta'on yu'u kuend'a y'iki ko'ño yŕo'o", ¿á n'a yŕo'o kŕonj kaa n'a ko k'ian kuend'a y'iki ko'ño yo? Koŕo, dá ch'i ná'a vá k'ian.

16 Ta tá ná kaa dŕo'o yŕo: "Sa'a n'a ko kúu yu'u iin nduch'i nóŕo, sa'a n'ŕoŕo ko kúu ta'on yu'u kuend'a y'iki ko'ño yŕo'o", ¿á n'a yŕo'o kŕonj kaa n'a ko k'ian kuend'a y'iki ko'ño yo? Koŕo, dá ch'i ná'a vá k'ian.

17 Sa'a n'ŕoŕo tá iin ní'j' y'iki ko'ño yo ná kakuu nduch'i nóŕo, dá k'ian, ¿ndi koo kueidŕo'o yŕo, tá dáá? Ta tá iin ní'j' y'iki ko'ño yo ná kakuu dŕo'o yŕo, dá k'ian, ¿ndi koo ta'ami yŕo n'a?

18 Tido mi' Ndios kúu ná n'i ch'ndaa iin rá iin tá'í y'iki ko'ño yo noŕo k'anian karndaaan tá'tŕo'on k'i'o n'i kŕonj mi' ná.

19 Dá ch'i tá iin tŕo'on tá'í ndá'a ná kakuu iin ní'j' yo, ¿ndei kakuu y'iki ko'ño yo, tá dáá?

20 Tido viti, va'ar'a ku'a'a nda'ŕo tá'í kúu y'iki ko'ño yo, tido iin tŕo'on dinj'í vá n'ayuu kúu yo.

21 Ta ŕo kúu ta'on ka'an nduch'i nóŕo yŕo x'i'in ndá'a yo: "Ko ta'on choon kuui ndŕo'o." Ta ni dinj'í yo, ŕo kúu ta'on ka'an x'i'in sa'a yo: "Ko ta'on choon kuui ndŕo'o."

22 Tido tá'í y'iki ko'ño yo, n'a k'a'an yŕo n'a ko ndáya'i, n'ŕoŕo di'a x'ín'ŕoŕo chá'a ka y'iki ko'ño yo.

23 Ta dao tá'í y'iki ko'ño yo, n'a ko ndáya'i noŕo yo, n'ŕoŕo di'a k'ian d'and'ix'i va'a yŕo. Ta diŕon ta'ani k'ee yŕo x'i'in tá'í y'iki ko'ño yo, n'a k'edaá

xí'á, dá xika'an noq yo, ñoó di'a kían dáda'i yo xí'ín ñaño'ó.

24 Ta ko kánian dáda'i yo ñii yo noó va'a ná'a. Ta mií Ndios ni ndeyiko na yiki koño yo, dá natiin ña koó ñaño'ó yo noq, cháá ka ñaño'ó.

25 Ta dión ni kee na, dá kían ná dá'a ni kaño'ó tá'an tá'i yiki koño yo, di'a ná ku'u inian sa'a sátá'an.

26 Sa'á ñoó tá tárkue'e iin tá'i yiki koño yo, ta kúu iin níi vá ñii yo u'u. Ta tá ió iin tá'i yiki koño yo va'a ndó'o, ta kúu iin níi vá ñii yo va'a ndó'o, ta kádij inian.

27 Ta ndo'ó kúu táto'on yiki koño Cristo, ta iin rá iin ndó kúu táto'on tá'i yiki koño na.

28 Ta dao ndó ni chikata Ndios ña kee ndó choon noq na kúu kuendá Jesús. Ta choon mií noq ni xi'o na kúu ña dao yo kakuu apóstol, dá kane'e yo to'on na, ta dao ka yo kakuu profeta, dá kasto'on yo to'on ni natiin yo noq mií Ndios. Ta choon kúu oní ni ni'í tá'í dao ka yo kakuu yo ná dána'a. Ni ndi'i, dá ni ni'í tá'í dao ka yo choon ña kandeé yo kee yo ña'a ndato. Ndi'i, dá ni ni'í tá'í dao ka yo choon ña nduva'a yo ná kú'u. Ta dao ka yo ni ni'í tá'í ña chindeé yo ñayuu kúnda'í. Ta dao ka yo ni ni'í tá'í ña kakuu yo ná ka'anda choon noq na kúu kuendá Cristo. Ta dao ka yo ni ni'í tá'í ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a yo.

29 Sa'á ñoó, zá ndidaá yo kúu apóstol? ¿Á ndidaá yo kúu profeta? ¿Á ndidaá yo kúu na dána'a? Ta, zá ndidaá yo kándée kee ña'a ndato?

30 Ta, zá ndidaá yo ni ni'í tá'í ña nduva'a yo ná kú'u? Ta, zá ndidaá yo ni ni'í tá'í ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a yo? Ta, zá ndidaá yo ni ni'í tá'í ña nandió ne'e yo to'on ni ka'an iin na ni ka'an iin ka yú'u? Koó, ko tá'ón dión kían.

31 Sa'á ñoó ndi'i ini ndo ni'í ndo choon ndáya'í cháá ka noq Ndios. Tído viti ko'in dána'í noq ndo iin íchi va'a cháá ka.

13

Ká'an Pablo ndi kee yo, dá ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu

1 Va'ará káti'a yu'u ká'in dao ka yú'u, ña ká'an na ndéi ñayuu'ó o ña ká'an ángel ndéi induú, tído tá ko kú'u ini sa'á ñayuu xi'ín, dá kían kúu táto'on iin ka'a kásá oon, o ka'a chíin kádí oon.

2 Ta va'ará ná natiin yu'u to'on ni kii noq Ndios, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'í ña ndíchi ió de'é, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'í ndidaa kúu ña ndíchi ió ñayuu'ó, ta va'ará kandeé ká'ano ini Ndios, ña kandeéi nadəoin yúku káa nakuijan iin ka xían, tído tá ko kú'u ini sa'á ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko kúu'í.

3 Ta va'ará ná dasái ndidaa kúu ña'a ió noqí noq ná kúnda'í, ta va'ará ná k'i'oi yiki koño'í ña ke'í ña, tído tá ko kú'u ini sa'á ñayuu xi'ín, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'í va ña ni keei.

4 Ña kú'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yo kían ña k'i'o ndeé ini yo sa'a ná, ta va'a koo ini yo xi'ín ná. Ta ña kú'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yo ko kúu ta'an vaan ña koo u'u ini yo koni yo ná, ta ña kú'u ini yo sa'a ná ko kúu ta'an vaan ña kuvatá yo noq ná, ta ni ko kían ña kuryí yo noq ná,

5 ta ni ko kían ña kexixi yo xí'ín ná, ta ni ko kían ña koo di'inda ini yo, ta ni ko kían ña karyí yo xí'ín ná, ta ni ko kían ña kaño'o u'u ini yo koni yo ná,

6 ta ni ko kían ña kádij ini yo tá kée na ña kini, chí kían ña kádij di'a ini yo tá kée na ña ndaa.

7 Ta sa'á ña kú'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yo, sa'á ñoó k'i'o ndeé ini yo sa'a ndidaa ña'a kée na xí'a, ta noq ndidaa ña'a kandeé ini yo ná, ta noq ndidaa ña'a kandati yo na, ta noq ndidaa ña'a ndeé koo ini yo sa'a ná.

8 Ta ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, ni iin ku'u tá'ón o ndi'an. Tído iin ku'u ndi'i va ña kásto'on ñayuu to'on ni natiin na noq Ndios, ta ndi'i ta'ani ña ká'an na dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a na. Ta ndi'i ta'ani ña ndíchi ná'a ná.

9 Chí ná'a ni'ini va yo cháá ña'a Ndios, ta sava'a cháá to'on ni natiin yo noq ná, k'i'o dión dána'a yo.

10 Tído tá ná kasandaá ku'u koo ndidaa ña'a táto'on k'i'o kóni Ndios kooan, dá kían ndi'i va ndidaa ña kéchón too yo viti.

11 Tá ni sa kuu yu'u iin tayii ló'o, dá sa ka'in táto'on ká'an xi, ta sa nakani ini táto'on k'i'o nákani ini xi, ta sa ndo'í táto'on k'i'o ndó'o xi. Tído tá ni kasandaái kúu iin ta yatá, dá ni dankooi ña kée iin tayii ló'o.

12 Chí ña ndó'o yo viti kían táto'on k'i'o ndó'o yo tá ndé'é yo noq ini espejo ko ná'a va'a, chí cháá vá ña'a ná'a yo viti. Tído kasandaái iin ku'u, dá koni xi'ín noq yo Ndios. Ta viti kían cháá vá ná'a yo sa'a ná, tído nda daá ví, dá kana'a va'a yo Ndios táto'on k'i'o ná'a mií ná yo.

13 Ta viti, daá ná koo ini yo kandeé ini yo Ndios, ta daá kuití ná kandati yo ná xi'ín tandeé ini, ta daá kuití ná ku'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yo. Tído ña ndáya'í cháá ka noq ndin oní ña yo'ó kían ku'u ini yo sa'á ñayuu xi'ín yo.

14

Di'a kee ndó tá ni natiin ndó noq Ndios ña káti'a ndó ka'an ndo iin yú'u ko ní dakuá'a ndó

1 Sa'á ñoó koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu xi'ín ndó. Ta nduku ndó ña kakomí ndó choon, ña kían xi'o Espiritu iñ Ndios noq

ndó, dá katí'a ndó kechóon ndó noo ná. Tído katoó cháá ká ndó choon ña kían kásto'on ndó xí'in ñayuu to'on nátiin ndó noo mií Ndios.

² Dá chî ñayuu ká'an iin yú'u kò ní dakuá'a na, kò ká'an ta'on na xí'in dao ká ñayuu, sava'a xí'in Ndios vá ká'an na, dá chî kò kándaq ini dao ká ñayuu ña ká'an na, chî kían iin ña'a kò kátóni ini yò nî xí'o mií Espiritu ij Ndios noo ná.

³ Tído tá'an ñayuu kásto'on to'on nî ñatiin na noo Ndios xí'in dao ká ñayuu, na yó'o kúú na xí'o ña kua'ano cháá ká ñayuu xí'in to'on Ndios, ta ká'an ni'ini na noo ná, ta xí'o ñaá ná tãndeé ini.

⁴ Chî na ká'an iin ká yú'u kò ní dakuá'a na, noón kúú na dakuá'ano mií vá ná. Tído na kásto'on xí'in ñayuu to'on nî ñatiin na noo mií Ndios, na yó'o kúú na dakuá'ano ndidaá ñayuu kuendá Jesús xí'in to'on Ndios.

⁵ Kóni yu'u ña kían ndidaá ndó ká'an iin yú'u kò ní dakuá'a ndó, tído va'a cháá ká ví kían tá ná kásto'on ndó to'on nî ñatiin ndó noo mií Ndios xí'in ñayuu. Dá chî va'a cháá ká kée na kásto'on to'on nî ñatiin na noo Ndios o duú ká na ká'an iin ká yú'u. Tído tá ío dao na nî ñatiin ña kándaq ini na ndi kóni kaa yú'u ká'an na ñoó, dá kían kua'ano ñayuu kuendá Jesús xí'in to'on Ndios.

⁶ Sa'a ñoó, ñani, tá ná saa yu'u noo ndéi ndó xaan, ta kasá'í ka'in xí'in ndó iin yú'u kò kándaq ini ndó, ¿ndí kían va'a ni'ij ndó, tá dáá? Tído tá ná ka'in xí'in ndó sa'a iin to'on saá nî xí'o Ndios noo, o sa'a iin to'on ndichí nî ni'ij noo ná, o sa'a iin to'on nî ñatiin noo ná, o sa'a iin ká to'on ndaa, dá kían kandaq ini ndó.

⁷ Miian ndaa kò náki'in tá'an noó ta'on noo ká'an yír tuú xí'in yír dák'a ra. Tído tá kò ká'a rá táto'on kí'o kánian ka'a rá, dá kían, ¿ndi kee yó kandaq ini yò ndá yaa tuú na, o ndá yaa dák'a na?

⁸ Ta tá ná o tuú ndísá'ano ra iin trompeta, dá kían, ¿ndi koo kandaq ini soldado ña kánian kenduu ra mií rá ko'on ra naá ra?

⁹ Ta kí'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó tá ká'an ndó iin yú'u kò kándaq ini dao ká ñayuu. ¿Ndi kee na kandaq ini na ña ká'an ndó? Ta noo táchí vá ká'an ndó.

¹⁰ Kua'á nda'o yú'u ká'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta iin rá iin ñayuu kándaq ini yú'u ká'an na.

¹¹ Tído tá kò kándaq ini yu'u yú'u ká'an dao ká ñayuu, dá kían iin tá tukú vá kúú yu'u noo ná. Ta dión ta'ani iin na tukú vá kúú ná noo yú'u.

¹² Sa'a ñoó ndo'ó, na katoó kakomí choon xí'o Espiritu ij Ndios, ndí'i cháá ká ini ndó kakomí ndó choon dakuá'ano ndó dao ká na kúú kuendá Jesús xí'in to'on Ndios.

¹³ Sa'a ñoó ndi ndaa ndó ká'an iin ká yú'u ña kían kò ní dakuá'a ndó, dá kían kaka ndó

noo Ndios ña ná kí'o na ña katí'a ndó nandío né'e ndó ndi kóni kaa yú'u ká'an ndó.

¹⁴ Dá chî tá ká'an yu'u xí'in Ndios xí'in iin ká yú'u kò kándaq ini, dá kían miian ndaa ká'in xí'in ná xí'in espírituí, tído ña yó'o kò chindeéan ñaxintónij.

¹⁵ ¿Nda kían kee yu'u, tá dáá? Kánian ka'in xí'in Ndios xí'in espírituí, tído káni ta'anian ka'in xí'in ná xí'in ñaxintónij. Kánian katai xí'in espírituí, tído káni ta'anian katai xí'in ñaxintónij.

¹⁶ Chî tá kéká'ano ndó Ndios xí'in sava'a espírituí ni ndó, ta nákaa iin na kò kándaq ini to'on ká'an ndó, dá kían, ¿ndi kee na kaa na: "Dión ná koo", sa'a ndivé'e nî nakí'o ndó noo Ndios? Chî kò ní kándaq ini na ndí kían nî ka'an ndó.

¹⁷ Chî miian ndaa kuiti va'a nî kee ndó nî nakí'o ndó ndivé'e noo Ndios, tído kò ní sá'ano dao ká ñayuu xí'in to'on Ndios, chî kò ní kándaq ini na.

¹⁸ Nakí'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chî ká'an cháá káí dao ká yú'u, ña kò ní dakuá'í, o duú ndidaá ká ndo'ó.

¹⁹ Tído tá nákaa ini ve'e noo náataka ndó, dá kían katoó cháá ká'ín va'ará o'on kaa to'on, ña kían kándaq ini, dá dáana'ij noo ndó, o duú ña ka'in uxí mií to'on xí'in iin yú'u, ña kò kándaq ini ñayuu.

²⁰ Ñani mií, o sa kákuu ñaxintónij ndó ñaxintónij takuáli leé. Va'a kaan takuáli kakuu ndó, tído noó kuachi va, dá chî kò ná'á xí sa'a kuachi kini. Na yatá kakuu ndó noó ña nákanini ini ndó sa'a ña'a Ndios.

²¹ Dá chî kí'o di'a kaá tuti ij Ndios: "Ka'in xí'in na ñooi xí'in yú'u na tukú, xí'in iin yú'u kò ná'á ná. Ta va'ará xí'an dión ná kee, o kékuendá ta'on na ña ka'in xí'in ná, kaá sato'o yó Ndios."

²² Sa'a ñoó, tá ká'an ndó iin ká yú'u, ña kò ní dakuá'a ndó, ñoó kían ná'a noó ñayuu kò kándisa ña ío Ndios xí'in ndó, tído kò chindeéan ñayuu sa kándisa. Tído tá kásto'on ndó xí'in ñayuu to'on nî ñatiin ndó noo mií Ndios, ña yó'o kían chindeé cháá ká ñayuu kándisa o duú na kò kándisa.

²³ Sa'a ñoó tá nî ndjútí ndidaá ndó ini ve'e noo náataka ndó, ta ndéi ndó ká'an ndó iin yú'u kò ní dakuá'a ndó, ta nî kasáa iin na katoó kúeido'o to'on Ndios o iin na kò kándisa, dá kaa na xí'in ndó ña lóko va kúú ndó.

²⁴ Tído tá ndidaá ndó nî kasá'a kásto'on to'on nî ñatiin ndó noo mií Ndios, ta nî kasáa iin na kò kándisa o iin na katoó kúeido'o to'on Ndios, ta kúú to'on yó'o kedaá xí'in ná, ta kandaq ini na ña kómí ná kuachi, dá kasá'a nakani ini na ña kò vá'a kée na.

²⁵ Dá kían nono ndá maá ini níó ná kandaq ini na ña kò vá'a kée na, dá taxí tá'an na nakuíta xití ná noo Ndios, ta kéká'ano ñaá

na. Ta kaa na xi'in ndó: "Miian ndaa kuiti ió Ndios xi'in ndó."

Koo ini ndo ña ndidaa ña'a kee ndó ná dákuá'anoan ndo ichi Ndios

²⁶ ¿Ndi koo kee yó viti, tá dáá, ñani? Tá ni nditúti ndó ini ve'e noo náta ka ndo, dá keká'ano dao ndó Ndios xi'in iin yaa, ta dao ka ndo dána'a to'on Ndios, ta dao ka ndo ka'an iin to'on saá ni natiin ndó noo mií Ndios, ta dao ka ndo ka'an yú'u ko ní dákuá'a ndó, ta dao ka ndo nandio né'e ndi kóni kaa yú'u ni ka'an dao na. Tído koo ini ndo kenda ndo ndidaa ña yó'o, dá ná kua'ano dao ka ndo ichi Ndios.

²⁷ Tá kua'an ndo ka'an ndo iin yú'u ko ní dákuá'a ndó, dá kían sava'a uu ndo, o onj ndo ka'an. Tído iin rá iin ni ndó ka'an. Ta kánian koo iin na tí'a nandio né'e ndi kóni kaa to'on ni ka'an ndo.

²⁸ Tído tá ko iin tí'a nandio né'e yú'u ni ka'an ndo, dá kían ná dá'a ni nakujta ndó ka'an ndoán. Va'a kaan ndató'ón kayá ni ndó xi'in Ndios.

²⁹ Ta dión ta'ani ná kee na kua'an kast'o'on to'on ni natiin na noo mií Ndios ini ve'e noo náta ka ndo. Sava'a uu na, o onj na ná ka'an. Ta dao ka ndo kandeí ta'í ini sa'a to'on ni ka'an na.

³⁰ Tído tá ni natiin iin na ió seídó'o iin to'on saá noo Ndios, dá kían ná katuu tóo na iin ká'an, dá kuu ka'an na sa'a to'on saá ni natiin na.

³¹ Iin rá iin ni ndó ya'a kast'o'on to'on ni natiin ndó noo mií Ndios, dá kían ndidaa ndó kandaá cháá ka ni ndi kían kóni Ndios, dá koo cháá ka tandeé ini ndó xi'in ná.

³² Chí iin na ni natiin to'on noo mií Ndios kast'o'on na, ió choon noo ndá'a ná ña katuu tóo na noo ká'an na,

³³ dá chí Ndios, na ndáño'o yó, ko kúu ta'on na iin Ndios xi'o ña nakujna vaá yo. Di'a xi'o na ña kandeí yó xi'in ñaño'ó.

Tát'o'on kí'o kée dao ka na kúu ñayuu Ndios ini ve'e noo dákuá'a na,

³⁴ kánian tájí kandeí na ña'a ve'e noo náta ka ndo dákuá'a ndó, chí ko tá'ón ichi ná ndató'ón ná. Di'a kánian kaño'o na tíxi ndá'a yí ná tát'o'on kí'o sa'ándá ley Ndios choon.

³⁵ Tá ndaa ña'a ko ní kándaá ini na, dá kían tá ná nasaa na ve'e na, dá ná ndató'ón ná yí ná. Dá chí iin ña ka'an noo kían ña ndató'ón ná ini ve'e noo náta ka ndo dákuá'a ndó.

³⁶ ¿Á sava'a noo ndo'ó ni naqoon to'on Ndios, xiní ndo? O, zá sava'a noo ndo'ó ni ni kasáaan, ká'an ndó?

³⁷ Tá ió iin káa ndó ká'an ña kúu ndó na ni natiin to'on noo mií Ndios, o ká'an ndó ña kómí ndó iin choon ni xi'o Espíritu ií Ndios noo ndo, dá kían kánian nakoni ndo ña choon táai noo tuti yó'o kúu choon sa'ándá Ndios, na kúu sato'o yo.

³⁸ Tá ió iin káa ndó ko nákoní ña dión kían, dá kían ná dá'a ni nakoni ndo ná.

³⁹ Sa'a ñoó, ñani, ndi'i ini ndo natiin ndó choon ña kast'o'on ndó to'on ni ni'í ndo noo mií Ndios. Ta o sa chítuu ndó dao ka na ña ka'an na iin ka yú'u ko ní dákuá'a na,

⁴⁰ tído kee ndó ndidaa ña yó'o xi'in ñaño'ó, ta yíko kee ndó ña.

15

Ká'an Pablo sa'a ndi koo tá ná nataki na ni xi'i

¹ Ñani mií, ko'jin kast'o'in xi'in ndó sa'a to'on va'a sa'a Jesucristo, tá'an ña sa ni daná'í noo ndo, tá'an ña ni natiin ndó, ta ndíta toon ndó xi'an.

² Tá ná kandita toon ndó xi'in mií to'on va'a yó'o, ña ni daná'í noo ndo, dá kían ni'í ndo ña káki ndó. Tá ko'ó, dá kían ko chón ta'on ña kándisa ndó.

³ Chí ña mií no'ó ni daná'í noo ndo kúu to'on ni xi'o mií Ndios no'ó, chí ni daná'í noo ndo ña ni xi'í Cristo Jesús sa'a kuachi yó, tá kí'o dión, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios.

⁴ Dá ni nduxi na. Ta ni nataki na tíxi kuu óni, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios.

⁵ Dá ni na'a noo ná noo Cefas. Ndi'i daá ni na'a noo ná noo ndin uxí uu ta'a ni sa xionoo xi'in ná.

⁶ Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná no'ó o'on ciento ka ñayuu kúu kuendá na. Ta kua'a jí vá na yó'o ndéi takí, tído dao na ni xi'í.

⁷ Tá ni ndi'i, dá ni na'a noo ná noo Jacobo. Ndi'i, dá ni na'a noo tóku na noo ndidaa ta'a kúu apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na.

⁸ Nda noo ndi'i kúu, dá ni na'a noo ta'ani na noo mií yu'u, sa'a ño'ó kúu tát'o'on iin taló'o kúe ni káki.

⁹ Ta kúu na nóo cháá ka no'ó ndidaa ka apóstol, ta ko káni van ña kanani yu'u ña kakuu apóstol, chí sa xionoo yu'u sa kenda va'i xi'in na kúu kuendá Jesús.

¹⁰ Tído sa'a ña maní ni kee Ndios xi'in, sa'a ño'ó ni kee na yu'u kúu iin apóstol. Ta ña maní ni kee na xi'in yu'u, ko ní naá óon ta'an vaan. Di'a kéchóon cháá káí o dúy ndidaa ka ni ta'a né'e to'on na. Tído o dúy mií yu'u kéchóon, mií vá Ndios kúu na chindee yu'u sa'a ña maní ni kee na xi'in.

¹¹ Tído ko tá'ón ña'a kían á yu'u o dao ka na dána'a noo ndo. Chí sa'a ña yó'o dána'a ndi'i ndu, ta ña yó'o kían kándisa ndó.

¹² Ndu'u kúu na dána'a ña miian ndaa kuiti ni náta kí Jesús tein na ni xi'í, sa'a ño'ó, zndiva'a ká'an dao ndó ña o náta ki ta'on na ni xi'í?

¹³ Tído tá ná o náta ki na ni xi'í, dá kían ni Cristo ko ní náta ki, ní kúu.

14 Tído tá kọ ní nátaḱi Jesús, dá kíán kọ chóon ta'on to'on nị ndaná'a ndu noo ndo, ta ni ña kándisa ndó sa'a Jesús kọ chóon, ní kúu.

15 Tá kí'o dión kíán, dá kíán nị kandọo ndu kúu ndú ná ká'an to'ón sa'a Ndios, dá chị xí'o ndu kuendá ña Ndios kúu nị ñanataki Cristo. Tído kọ ní nátaḱi ta'on Cristo tá miíán ndaa ọ nátaḱi nà nị xí'j, ní kúu.

16 Chị tá ná ọ nátaḱi nà nị xí'j, dá kíán nị Cristo kọ ní nátaḱi ta'on, ní kúu.

17 Tá kọ ní nátaḱi Jesús, dá kíán kọ chóon ta'on ña kándéé iní ndo ná, ta kómí iị vá ndó kuachi noo Ndios.

18 Tá dión kíán, dá kíán nị naá óon va nà nị xí'j íchị Cristo.

19 Sa'a ñoó tá sava'a ñayuu yó'o va ió tandeé iní noo yọ xí'ín Cristo, dá kíán nda'í cháá kà ndó'o yó ọ dụú ndidaá kà ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

20 Tído miíán ndaa kuiti va nị nátaḱi Cristo tein nà nị xí'j, ta mií ná kúu nà mií noó nị nátaḱi, sa'a ñoó miíán ndaa nátaḱi ndidaá kà ñayuu nị xí'j.

21 Ta sa'a iin to'ón taa, sa'a ñoó ndidaá kúu ñayuu xí'j. Ta dión ta'ani sa'a iin kà taa nátaḱi nà nị xí'j.

22 Chị sa'a ña nị kee Adán kuachi, sa'a ñoó ndidaá ñayuu xí'j. Ta dión ta'ani, sa'a ña nị nátaḱi Cristo, sa'a ñoó ndidaá ñayuu nị xí'j nị'í ña nátaḱi nà.

23 Tído iin rá iin ña'a ió yíkoan táto'on kí'o nị chikaa iní Ndios kooan. Chị din'ño'ó Cristo nị nátaḱi, dá tá ná nandíó kọo na kasaa nà, dá ví nátaḱi ñayuu kuendá nà.

24 Dá kasandaá kuú naá ñayuu yó'o, dá nakí'o Cristo ndidaá kúu choon noo ndá'a tatá Ndios tá nị ndí'í nị kandeé ná nị dítá ná choon noo ndá'a ndidaá ña sa kómí ndéé, xí'ín ndidaá rà sa sa'anda choon xí'ín ndidaá rà sa dandáki ñayuu yó'o.

25 Dá chị miíán kánian dándáki Cristo ndà ná nataán ndí'í Ndios tã xini u'u ñaá tixi sa'a ná.

26 Dá ndà noo ndí'í kuíi, dá kíán dánaá nà ña xini u'u ñaá, tá'an ña kédaá xí'ín yó, dá xí'j yó.

27 Chị ndidaá vá ña'a nataán Ndios tixi sa'a Cristo. Tído tá kaan ña ndidaá vá ña'a kaño'o tixi ndá'a ná, kọ kónj kaaan ña kakaá ta'ani mií Ndios, chị mií vá ná kúu nà nị nataán ndidaá kúu ña'a tixi sa'a ná.

28 Tá nị ndí'í nị ndu'u ndidaá kúu ña'a tixi ndá'a Cristo, dá ndu'u mií Cristo, nà kúu de'e Ndios, tixi ndá'a mií Ndios, nà nị nakí'o ndidaá kúu ña'a tixi ndá'a ná. Dá kíán mií Ndios kakuu nà mií noó noo ndidaá ña'a.

29 Ta viti, ñdiva'a sódo ndúta dao ndó sa'a ñayuu nị xí'j tá kọ kándisa ndó ña nátaḱi nà nị xí'j? Ñdiva'a sódo ndúta ndo sa'a nà nị xí'j, tá dáá?

30 Ta, ñdiva'a daá kuiti ndó'o nio ndu'u sa'a to'on Ndios tá ná ọ nátaḱi nà nị xí'j, tá dáá?

31 Ká'an ndaa xí'ín ndó, ñani, ña sa'a ña kádii iní yu'u sa'a ña nị kee sato'o yọ Jesu-cristo xí'ín ndó, sa'a ñoó ndidaá kuú vá ió ña kuú.

32 Ta nị xió né'e tá'in xí'ín tã tondó ndéi ñoo Éfeso, tído, ñndi kíán va'a nị'í yu'u tá dión ná ọ nátaḱi nà nị xí'j? Dá chị tá ná ọ nátaḱi ñayuu nị xí'j, dá kíán: "Ná kasá'an yó, ta ná ko'o yó, ta ná xinió, dá chị iin taan kuu va yó."

33 O sa kí'o ndó mií ndó ña dánda'í nà ndo'ó, dá chị: "Tá xionoo ndó xí'ín taa kini, dá kíán dátuu vá rá ndo'ó noó ña va'a kée ndó."

34 Sa'a ñoó kánian ndito koo iní ndo, dá ná ọ yá'a ndó kee ndó kuachi noo Ndios. Chị ndéi dao ñayuu kọ ná'a Ndios tein mií ndó xaan. Dión ká'an yu'u xí'ín ndó, dá ná kaka'an noo ndo.

Kí'o di'a koo, dá nátaḱi nà nị xí'j

35 Ndá ndi kuu ndato'ón iin káa ndo'ó, ta kaa ndo: "¿Ndi koo, dá nátaḱi ñayuu nị xí'j? ¿Ta ndi koo yíki koño kandixi na noo nátaḱi ná?"

36 Ñayuu xixi kúu ndó. Chị tá chí'í ndó iin tata noño'ó ndo, miíán ndúsa kánian kuuan tii ño'ó, dá dákuítaan kakuan iin yuku saá.

37 Ta ña chí'í ndó noño'ó ndo kọ kíán sa iin yuku kuí, di'a din'ño'ó iin tata íchí kíán chí'í ndó, miíán kíán nonj tirió o dao ká tata.

38 Tído mií vá Ndios kúu nà xí'o ndi koo iin rá iin yuku táto'on nị chikaa iní mií ná kooan, sa'a ñoó iin rá iin tata xí'ín yukuán.

39 Ta dión ta'ani ọ dụú iin nóo kúu ndidaá yíki koño. Chị díin vá kúu yíki koño ñayuu, ta sa díin vá kúu yíki koño kiri kúu kíj. Ta sa díin vá kúu yíki koño tiiyaká, ta sa díin vá kúu yíki koño kiri ió tpmi.

40 Ío yíki koño kómí nà ndéi induú, ta díin vá kúu yíki koño kómí ñayuu ndéi noño'ó yó'o. Chị ndato cháá kà yíki koño kómí nà ndéi induú ọ dụú yíki koño kómí nà ndéi noño'ó yó'o.

41 Ta dión ta'ani díin vá ndato ndiandii, ta díin vá ndato yoo. Ta díin vá ndato tiiño. Ta díin vá ndato dao tiiño noo dao kà rí.

42 Ta kí'o dión ta'ani ndo'o nà nị xí'j tá ná nátaḱi nà, chị yíki koño nà, ña nị nduxi, kíán té'j. Tído tá ná nátaḱi nà, dá kíán nani'j ná iin yíki koño, ña ni iin kuu ọ té'j.

43 Chị yíki koño nị nduxi kúu iin yíki koño kaño'ó ñayuu. Tído tá ná nátaḱian, dá nduuan iin ña'a ndato. Chị tá nị nduxian nị sa kian iin ña'a koó ndéé. Tído tá ná nátaḱian, dá nduuan iin ña'a ió ndéé.

44 Tá nị nduxian, dá nị sa kíán iin yíki koño kómí nà ndéi noño'ó yó'o. Tído tá ná nátaḱian, dá nduuan iin yíki koño kómí nà

ndéi indúú. Dá chî ió yikí koño kómí nā ndéi noño'ó yó'o, ta ió ta'anî yikí koño kómí nā ndéi indúú.

⁴⁵ Chî ká'an tuti ij Ndios ñā mií Ndios nî kavá'a taa mií noó, tá'an rā sá naní Adán, ta nî xî'o na ñā nî sá taki rā. Tído Cristo, nā nî kii satá Adán, noón kúú iin Espíritu xí'o ñā kataki chíchí yó.

⁴⁶ Tído kó ní ni'j yó yikí koño kuendá indúú mií noó, di'a nî ni'j yó yikí koño kuendá noño'ó yó'o va. Ndi'i, dá ni'j yó yikí koño kuendá indúú.

⁴⁷ Chî taa mií noó nî sá kuu kuendá noño'ó yó'o, chî nî kavá'a ra xí'in ñó'o. Tído taa kúú uu, nā kúú sato'o yó, noón kúú kuendá indúú, chî nî kii na chí indúú.

⁴⁸ Dá chî táto'on kî'o káa yikí koño sá komí taa nî kavá'a xí'in ñó'o, kî'o dión kúú yikí koño nā kúú kuendá noño'ó yó'o. Ta yikí koño nā kúú kuendá indúú kúúán táto'on yikí koño nā nî kii indúú.

⁴⁹ Ta viti ndáa yikí koño yó táto'on kî'o nî sá kaa yikí koño taa nî sá kuu kuendá noño'ó yó'o. Tído kasandaá iin kuu, dá nduu yikí koño yó táto'on káa yikí koño nā nî kii chí indúú.

⁵⁰ Sa'á ñóó ká'in xí'in ndó, ñani mií, ñā o kúu ta'on ndu'u koño yó xí'in ni'j yó noó dándáki Ndios. Chî ñā'a túú, o kúu ta'on natiian kuendá noó ñā'a kó túú.

⁵¹ Ta viti kónij ká'in xí'in ndó sa'a iin ñā'a ná'a iin tó'ón mií Ndios. O dýú ndidaá vá yó kuu, tído ndidaá vá yó ndesá Ndios yikí koño,

⁵² chî iin ndakána va kakuuan, táto'on kî'o kée noó yó tá nákuanjî yó. Dión koo tá tuu trompeta noó ndi'i. Dá chî tá nî tuu trompeta, dá nataki na nî xí'j, ta ni'j ná iin yikí koño o té'j. Ta ndidaá yó, nā ndéi takí, ndesaá Ndios yikí koño yó.

⁵³ Dá chî mi'jan ndúsá nadaon yikí koño té'j yó'o, dá kandixi yó iin yikí koño, ñā nî iin kuu o té'j. Ta yikí koño yó'o, ñā xí'j, kánian nadaon, dá kandixi yó iin yikí koño, ñā kían ni iin kuu o kúú.

⁵⁴ Tá nî ndi'i nî nadaon yikí koño té'j yó'o, ta nî nandixi yó iin yikí koño kó té'j, ta tá nî ndi'i nî nadaon yikí koño yó'o, ñā xí'j, ta nî nandixi yó iin yikí koño, ñā ni iin kuu o kúú, dá xinkoo to'on ká'an tuti ij Ndios, chî di'a kaáan: "Nî kandeé Ndios ni danaá na noó ñā kédaá xí'in ñayuu, dá xí'j nā.

⁵⁵ Sa'á ñóó, yo'ó, ñā kédaá xí'in ñayuu, dá xí'j nā, ¿ndeí kua'an ion? Ta yo'ó, yá'j ndij, ¿ndeí kua'an ñā sá kandeéon xí'in ndij?"

⁵⁶ Chî ion, ñā kédaá xí'in yó, dá xí'j yó, kúú kuachí kée yó. Ta ley Moisés kían dátaí kuachí yó sa'á ñā yá'a yó kee yó kuachí.

⁵⁷ Tído viti ná nakí'o yó ndiv'é noó Ndios, chî nî kandeé yó xí'in ndidaá ñā yó'o sa'á ñā nî kee Jesucristo, nā kúú sato'o yó.

⁵⁸ Sa'á ñóó, nā manî mií, kandita toon ndó, ta kandita ndaa ndó xí'in ñā ndaa kándisa yó. Ta ndi'i ini ndó kechóon ndó choon sato'o yó Ndios, ta o sá kátuu ndó kee ndóan. Chî ná'a vá mií ndó ñā choon kée yó noó nā kúú sato'o yó, o naá óon ta'an vaan.

16

Ká'an Pablo sa'á di'ón dátaak ñayuu ñoo, dá chindeé ná nā kúnda'i

¹ Ta viti ko'jn ká'in xí'in ndó sa'á di'ón dátaak ndó, dá chindeé ndó ná kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. Koo ini ndó kee ndó táto'on kî'o nî sa'andai choon noó nā kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Galacia di'a.

² Ta iin iin kuu kasá'a sa'a semana, kánian taó xóo iin rá iin ndó noó ya'j táto'on kî'o nî ni'j ndó noó nî kechóon ndó, ta taxi va'a ndóan. Dá kían tá ná saaj noó ndéi ndó xaán, ná dá'a ni nditúti ndóan mií hora daá.

³ Dá tá ná saaj noó ndéi ndó, dá kî'oi iin tuti noó taa nî ndukú mií ndó, dá tanda'i rā ko'on rā xí'in di'ón nî nditúti ndó chindeé ndó nā kúnda'i ndéi ñoo Jerusalén.

⁴ Tído tá kánian ko'on yu'u, dá kían kane'e tá'an daó rá ko'on rā xí'in.

Kónij Pablo ko'on nā korn'iini na ñoo Corinto cháá tiempo

⁵ Saaj noó ndéi ndó tá nî ndi'i nî ya'j chí kuendá Macedonia, chî Macedonia ñoo kánian ya'j.

⁶ Ndá ndi kuu koo tóoi xí'in ndó, o ndá ndi kuu kandooi kooi xí'in ndó tein ndidaá yó vixi, dá kuu chindeé ndó yu'u ná ko'jn noó kánian ko'jn.

⁷ Kó kónij ñā kían chika'anda oon ni noó ndéi ndó, chî kónij kooi cháá tiempo xí'in ndó tá kî'o dión kóni ná kúú sato'o yó.

⁸ Tído koo tóo vai ñoo Éfeso yó'o ndā ná kasandaá kuu víko Pentecostés,

⁹ dá chî ndato nda'o nóno noó kechóoin noó Ndios, ta ió iin tandeé ini ká'ano ñā kua'á cháá ká ñayuu kandisa to'on Jesús, va'ará ku'á nda'o na xini u'u ñā.

¹⁰ Tá nî saaj Timoteo noó ndéi ndó xaán, koo ini ndó keva'a ndó xí'in xí, dá ná kadij ini xí koo xi xí'in ndó, dá chí kechóon xi noó nā kúú sato'o yó táto'on kî'o kéchóon mií yu'u.

¹¹ Ta ni iin ndó o sá kú'ichj ini koni ndó xí. Di'a koo ini ndó chindeé ndó xí, dá ná koo va'a ini xí nandió koo va'a xi kii xi noó ió, dá chî ió yu'u ndátii ndisaá xí xí'in dao ká ñani yó.

¹² Ta kónij ñā kandaq ini ndó sa'a ñani yó Apolos. Nj seí nda'ávij noó ná ñā saaj nā xí'in dao ká ñani yó kandé'é ná ndó'o. Tído kó ní xí'in ta'on na saaj nā viti. Tído tá nî nono ná iin ká ta'ándá, dá saaj nā koo tóo na xí'in ndó.

Xí'ín ndísá'án yó'o dándí'i Pablo ña ká'án na

¹³ Ta kaño'o ini ndo, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta cho'on taa ini ndo, ta ndakí koo ndó.

¹⁴ Ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan xí'ín ña kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu.

¹⁵ Ñani, sa ná'a vá ndó ña na ve'e Estéfanos nì sa kuu na mii noo nì kándisa to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi chí kuendá Acaya xaan. Ta ná'a ta'ani ndó ña nì nakí'o na mii ná ña chindeé ná ndidaá kúu na kúu ñayuu Ndios.

¹⁶ Ta seí nda'avíi noo ndo ña kuedí'o ndó ndidaá ka nì ñayuu kée táto'on kée na yó'o, xí'ín ndidaá ka na chindeé dao ka ñayuu, na kéchóon noo choon yó'o.

¹⁷ Ta kadij nda'o inij sa'a ña nì kasaa Estéfanos, xí'ín Fortunato, xí'ín Acalco, ta nì ndundeé inij, va'ará koó mii ndó ndéi xí'ín,

¹⁸ chí nì xí'o na tandeé iní nooí táto'on kí'o kée ta'ani na xí'ín mii ndó. Ta koo ini ndo nakoni ndo ñayuu kée táto'on kí'o kée na yó'o.

¹⁹ Ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Asia ká'án na ndísá'án xí'ín ndó. Ta ñani yo Aquila, xí'ín kí'o yó Priscila, xí'ín ndidaá na kúu kuendá Jesús nátaka dákuá'a ve'e na ká'án na ndísá'án xí'ín ndó sa'a ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús.

²⁰ Ta ndidaá na kúu ñani yo ndéi yó'o ká'án na ndísá'án xí'ín ndó. Ta viti chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'án tá'an ndó ndísá'án sa'a ña kúu ndó kuendá Jesús.

²¹ Ta yu'u kúu Pablo, ta táai ndísá'án yó'o kosaa noo ndo xí'ín nda'a míí.

²² Ta tá ió iin kaa ndó ko kóni Jesucristo, na kúu sato'o yo, dá kí'an chí'an ná kataj ndo kee Ndios. Sato'o yo Jesús, nakíj kíj ní.

²³ Ta ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó.

²⁴ Kú'u ndava'o inij sa'a ndidaá ní ndó sa'a ña kúu yó kuendá Cristo Jesús. Díon ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu nì taa San Pabło nì sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'qan Pabło ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pabło, ta kúu'i iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, táto'on k'i'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xi'ín ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xi'ín ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto xaan, xi'ín ndidaa ká ñayuu Ndios ndéi chí kuendá Acaya.

² Ta mií tatá yo Ndios xi'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manj xi'ín ndó, ta nak'i'o ná ña koo va'a ini ndo.

Yó'o ká'qan Pabło sa'á tandó'ó ndó'o na

³ Ná natiin Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaa tá'an ñaño'ó. Mií ná kúu tatá, na daá kuití kú'u ini sa'a yo, ta xi'o na tandéé ini ká'ano noo yo.

⁴ Ta noón kúu na xi'o tandéé ini noo ndú'u tein ndi ndaa mií tandó'ó ndó'o ndu, dión, dá ná ni'j ini ndu ndi koo kee ndu k'i'o ndu tandéé ini noo dao ká ñayuu tá ndó'o na ndi ndaa mií tandó'ó. Dá chí táto'on k'i'o xi'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, k'i'o dión ta'ani xi'o ndu tandéé ini noo dao ká ñayuu.

⁵ Ta sa'a ña sá sá'ano tandó'ó ndó'o ndu kua'an sa'a to'on Cristo, sa'a ñoo sá'ano ta'ani tandéé ini ni'j ndu noo ná.

⁶ Chí tá ndó'o nió ndu, ñoo kían kédaa xi'ín ndó, dá ni'j ndo tandéé ini, ta koni ndo káki ndó. Ta sa'a ña xi'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, sa'a ñoo ni'j ta'ani ndó tandéé ini kée ndu'u, ta koni ndo káki ndó. Dión, dá k'i'o ta'ani na tandéé ini noo ndo tá ndó'o nió ndo táto'on k'i'o ndó'o nió ndu'u.

⁷ Ta mií'án ndaa ió tandéé ini noo ndú'u sa'a ndo, chí ná'á ndú ña sa'a ña ndó'o dáó nió yo, sa'a ñoo táto'on k'i'o xi'o na tandéé ini noo ndú'u, k'i'o dión ta'ani xi'o na tandéé ini noo ndó'o.

⁸ Ñani, kóni ndu'u ña kana'á ndó sa'a tandó'ó ká'ano ni ndo'o nió ndú tá ni sa'an ndu chí kuendá Asia di'a. Ta ka'i'í nda'o ni ndo'o ndu o duu ña k'i'o ndeé ini ndu kíán, sa'a ñoo ni ndi'i va tandéé ini noo ndu'u ña kankuei takí ndu.

⁹ Ta ñoo kúu noó ni katóni ini ndu ña kua'an ndu kuu ndu. Ta dión ni ndo'o ndu, dá kíán ná dá'a ni kandeé ini ndu mií ndú, di'a ná kandeé ini ndu iin tó'on diñi Ndios, na dánatáki na ni xi'j.

¹⁰ Chí noón kúu na ni dakáki ñaa tiempo daá, ta mií ta'ani na dáka'ki ñaa viti, ta kándéé ini ndu ña dáka'ki ñaa noo ndidaa tandó'ó ná'ano kóni dánaa ñaa,

¹¹ dá chí chindeé ndó ndu'u xika ndo ña manj noo Ndios sa'a ndu'u. Chí tá kua'a

nda'o ñayuu xika ña manj noo Ndios sa'a ndu, dá kíán kua'a ká ví ñayuu nak'i'o ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaa ña manj kée na xi'ín ndú.

Yó'o ná'ani Pabło ndiva'a kó ní sa'an na ñoo Corinto

¹² Ta ió iin ña'a kédaa xi'ín ndú, dá ka'an va'a ndu cháá sa'a mií ndú, ta kíán ña kó kútúu ta'on ini ndu sa'a ni iin ña'a kée ndu, dá chí kéndaá ndu ndidaa ña'a, ta kée nduan xi'ín ndino'o ini ndu noo Ndios. Ta kó kéchóon ta'on ndu ña ndíchi ió ñayuu yó'o. Di'a kée nduan sa'a ña manj ni kee Ndios xi'ín ndú. Ta dión kée ndu iin niú kúu vá noo xínoo ndu, ta dión kéndaá cháá ká ndu xi'ín ndo'ó.

¹³ Ta kó táa ta'on ndu dao ká to'on, ña kían o kándaá ini ndo, o ña o káti'a ndó ka'i ndó. Chí ndati yu'u ña mií'án kasandaá ndo kandaá ndi'i ini ndo,

¹⁴ dá chí táto'on k'i'o sa kandaá ini ndo cháá ña ndu'u kúu na ió ñaño'ó ndó noo, k'i'o dión ta'ani koo ñaño'ó ndu noo ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasaá na.

¹⁵ Ta xi'ín tandéé ini yó'o ni ka'in saaj dinnó'ó noo ndéi ndó, dá chindeéi ndó'o uu ta'ándá,

¹⁶ chí ni ka'in chika'andaj noo ndéi ndó, dá ya'i kó'in chí kuendá Macedonia di'a. Ndi'i daá, nandió koo tukui noo ndéi ndó, dá kíán kee ndó ña manj kó'on ndo dáya'a ndó yu'u ichi kua'an chí Judea di'a, ni ka'in.

¹⁷ Tá ni ka'in xi'ín ndó ña dión keei, zá ká'án ndó ña iin ndakána ni ka'in xi'ín ndó? O, zá ká'án ndó ña kée yu'u táto'on k'i'o kée ñayuu kó ná'á Ndios, tá'an na ká'án "jaan" xi'ín yu'u ná, ta xi'ín ñaxintóni ná ká'án na ña "kóo"?

¹⁸ Tído iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu na ná'á ña kó ká'án ndu "jaan" xi'ín yu'u ndú, ta xi'ín ñaxintóni ndú ká'án ndu ña "kóo".

¹⁹ Ta sa'a Jesucristo, na kúu de'e Ndios, ni daná'a yu'u xi'ín Silvano, xi'ín Timoteo noo ndo. Ta kó ká'án Jesús "jaan" xi'ín yu'u ná, ta xi'ín ñaxintóni ná ká'án ña "kóo". Ta sa'a mií ná ká'án Ndios "jaan" xi'ín yo,

²⁰ dá chí sa'a mií Jesús xinkoo ndi'i to'on ni xi'o Ndios noo yo, ta sa'a mií ná ká'án yo "Dión ná koo" dá ná natiin Ndios ñaño'ó noo kéká'ano yo ná.

²¹ Ta mií Ndios kúu na ná'á ndaa ña ndu'u xi'ín ndo'ó kúu ñayuu mií ná sa'a ña ndikó yo Cristo, ta mií ta'ani na kúu na ni kaxi yo kakuuó ñayuu na,

²² chí ni kani na sello nió iin rá iin yó, chí ni xi'o na Espiritu iñ ná koo na nió yo, dá katóni ini yo ña mií'án ndaa natiin yó ndidaa ká ña va'a ni kaa na tei na noo yo.

23 Mii Ndios kúu ña chíkanii xí'o kuendá sa'í, chí ná'á ná ña sa'á ña ko ní xín dákúnda'í ini ndó'ó, sa'á ñóó ko ñá'a kasandaái ñoo Corinto xaan.

24 Tído ná dá'a ni ka'an ndó ña kóni ndu ka'anda ndu choon ndó noó ña kánian kee ndó sa'á ña kándísa ndó Jesús. Di'a ndúndéé ndu'u kéchóon ndu noó ndó, dá kadij ini ndó, chí sa ndíta toon ndó xí'in ña ndaa kándísa yó.

2

1 Sa'á ñóó ni chíkaa ini ña o saa ta'oin noo ndéi ndó viti, dá ná dá'a ni dákúnda'í ini ndó'ó.

2 Dá chí tá ná dákúnda'í ini ndó'ó, dá kían, ¿ndá yoo kí'o ña kadij ini, tá dáá? Chí ña ndáti yu'u kí'o ña kadij ini, nandei nda'í di'a na kee yu'u.

3 Sa'á ñóó ni taai iin ka tuti ñoo kosaagan noo ndó, dá kían tá ná saaj noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kúnda'í ini kee na kánian kí'o ña kadij ini. Ta kándéé ká'ano ini ña tá kadij ini yu'u sa'a ndó, dá kían kadij ta'ani ini mií ndó.

4 Ta nda'í nda'o ni sa kuu ini tá ni taai tuti ñoo kosaagan noo ndó, chí nda níó ví ni tar'u'u, xíní, ta xí'in ndirá noo ni taai ña. Tído ko ní ndukúí ña dákúnda'í ini ndó. Di'a ni kee, dá kandaa ini ndó ndi kí'o kú'u ini sa'a ndó.

Kú'u ká'ano ini Pablo sa'á taq ni yq'a ni kee kuachi

5 Ío iin taq ni yq'a ni xí'o ña ni kúnda'í ini yu'u, tído o duú sava'a iin tó'on yu'u ni kúnda'í ini ni kee ra, chí kuu va kaaj ña ndidaa ndó'ó ni kúnda'í ta'ani ini.

6 Sa kua'a nda'o ndó ni dandó'o níó taq ñoo. Cháá díon ka ni ná kakuuan.

7 Ña kánian kee ndó viti kían kí'o ká'ano ini ndó sa'a rá, ta kí'o ndó tandeé ini noo rá, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kúnda'í ini ra dánaa ñaa.

8 Sa'á ñóó seí nda'avíi noo ndó ña na'a tuku ndó ña kú'u ini ndó sa'a rá.

9 Chí ni tanda'í iin ka tuti ñoo kosaag noo ndó, dá ná kande'á á miian ndaa seídó'o ndó ndidaa choon sa'ándaj noo ndó.

10 Chí ña xí'o ká'ano ini ndó sa'a, ta nda yu'u ta'ani kí'o ká'ano ini sa'a ná. Ta sa ni xí'o ká'ano ta'ani ini sa'a taq ñoo tá ío iin ña'a ni kee ra xí'in mií, ta sa'a mií ndó ni kee díon, chí kí'o díon kóni mií Cristo kee yó,

11 dá kían ná dá'a ni kandeé ña u'u kexixian xí'in yó, chí sa ná'á vá yó táto'on kí'o mañaan.

Yó'o ni nakani ini Pablo sa'a Tito nani sa io na ñoo Troas

12 Tá ni saaj ñoo Troas dána'í to'on va'a sa'a Cristo, ndato ni sonó sato'o yó Ndios ña kían dána'í to'on na ñoo ñoo.

13 Tído ko ní sa io va'a ini, chí ko ní nani'í tá'in xí'in ñani yó Tito ñoo ñoo. Sa'á ñoo ni ka'in ndisá'an xí'in ñayuu ndéi ñoo, dá ni kee kua'in chí kuendá Macedonia.

Dáxinkoo va'a Ndios ndidaa ña'a ndó'o yó sa'á ña ndíko yó Cristo

14 Tído náki'oi ndivé'e noo Ndios, dá chí mií ná dáxinkoo va'a ndidaa ña'a ndó'o yó sa'á ña ndíko yó Cristo Jesús. Ta noo ndú'u ni xí'o na choon dána'a ndu sa'á to'on na, dá kían táto'on kí'o náka'ani díko támi sa'an, kí'o dí'o ndáko'ani to'on na noo ndidaa ñayuu.

15 Ta noo mií Ndios kúu ndu'u táto'on iin dusa támi sa'an, ña chíńó'o Cristo noo Ndios. Chí to'on dána'a ndu náka'ani kua'an noó na kua'an ka'ki, xí'in noó na kua'an naá.

16 Ta to'on dána'a ndu kían táto'on díko ndji noó na kua'an naá, ña xí'o ña naá ná. Ta noó na kua'an ka'ki, to'on yó'o kían táto'on iin díko támi sa'an, ña xí'o ña kataki na. Tído, ¿ndá yoo kandeé kee choon yó'o, tá dáá?

17 Ta ko kée ta'on ndu'u táto'on kée kua'a nda'o taq, tá'an ra xionoo náka'an nda'í to'on Ndios xí'in ña mañá. Di'a ndisá'ano kéchóon ndu noo Ndios, chí mií ná ni xí'o choon yó'o noó ndu, ta noo mií Ndios ká'an ndu sa'a Cristo.

3

Dána'a Pablo noó ñayuu ña ni kandoo Ndios kee na ña saá xí'in ná

1 ¿Á ká'an ndó ña nandiio kuéi tuku ndu'u ndukú ndú ña nakoni ndó ndu'u sa'á ña ká'an ndu díon? O, ¿á ká'an ndó ña xínńó'ó ndú iin tuti chindeé ndú mií ndú noo ndó'ó, o iin tuti noo ká'an va'a mií ndó sa'a ndu táto'on kí'o xínńó'ó ñaa dao ka ra? Koó,

2 dá chí tuti ká'an va'a sa'a ndú kúu iin rá iin mií ndó'ó, ta káagan ini níó ndú. Ta ndidaa tá'an ñayuu xí'o kuendá sa'a choon va'a ni kee ndu tein ndó xaan,

3 chí miian ndaa kuiti ndó'ó kúu tuti ká'an va'a sa'a ndu'u, ña kían ni taa mií Cristo, ña kían né'e ndu xionoo ndu. Ta ko ní taa naan noo iin tuti xí'in tinta. Di'a ni taa naan xí'in ndéé Espíritu ij Ndios takí. Ta ko ní taa naan noo yuu dá'ándá, di'a ni taa naan ini níó ndó.

4 Ta kándéé ká'ano ini ndu'u Ndios ña kí'o díon kían sa'á ña ío Cristo xí'in ndú.

5 Ta ni lú'u ña ndjichí ko kómí mií ndu'u ña kían kedaá xí'in ndú ká'an ndú ña katí'a ndu kee ndu choon yó'o, dá chí mií vá Ndios kúu na xí'o ña ndjichí noó ndu, dá katí'a ndu kee nduan.

6 Ta mií Ndios kúu na ni xí'o ña kátí'a ndu dána'a ndu sa'á ña saá ni kandoo na kee na xí'in ñayuu na. Ta díin va kían o duú ley, ña ni taa na xí'in letra, chí noo Espíritu ij mií ná ni kii ña saá ñoo. Ta ley ñoo xí'o ña kánian kuu ñayuu, tído Espíritu ij, noón kúu na xí'o ña kataki chíchí yó.

⁷ Ta ley ñoó, tá'an ña xí'o ña kánian kuu yo, ñi taa Ndios ña noó yuu. Ta ñi naye'e ndaa tá ñi xí'o naan noo Moisés. Ta ko ñi kúu ta'on kande'é na ño Israel noo Moisés sa'a ña ndato téi yé'an, tído sa kua'an ndañó'ó vá ña yé'e noo ná.

⁸ Tído ndato ka ví naye'e ndaa tá kemáni Ndios yo xí'in Espiritu ij ná.

⁹ Dá chĩ tá dión ndato ñi naye'e ndaa tá ñi xí'o na ley yata, ña ká'an ña kúu yó ñayuu kómí kuachi noo Ndios, ví'í ka ví ndato ña sa'a xí'o Ndios noo yo, chĩ xí'oan ña kandoo vii yo noo ná.

¹⁰ Chĩ va'ará ndi k'i'o ví ndato náye'e ndaa tá ñi xí'o na ley yata, tído ko ta'ón ña'a kíán noó ña ndato téi náye'e ndaa xí'o Ndios noo yo viti.

¹¹ Dá chĩ ley yata, ña naá, ndato ñi sa ye'e ndaaan, tído ví'í ka ví ndato náye'e ndaa ña sa'a xí'o Ndios noo yo viti, chĩ ndidaá tá'an tiempo kooan.

¹² Ta sa'a ña ió tãndeé iní ndu ña k'i'o dión kíán, sa'a ñoó ko yu'u'ú ta'on ndu ka'an ndu sa'án,

¹³ ta ko kée ta'on ndu táto'on k'i'o ñi kee Moisés, chĩ ñi dadá'í na noo ná xí'in iin dá'on, dá ná o koni na noo Israel ña sa kua'an nda'ó ña ndato tóon noo ná.

¹⁴ Tído ñi ndadi va ñaxintóni ñayuu ñoó. Ta nda na ndéi viti ndó'o ta'ani dión, chĩ tá ká'í na ley yata, ió táto'on iin dá'on sadi ñaxintóni ná. Tído tá ná kandeé iní na Cristo, nda daá ví kexoo dá'on, ña sadi ñaxintóni ná.

¹⁵ Ta nda ku y viti ndó'o na dión, chĩ tá ká'í na ley Moisés ñoó, sadi ij vá dá'on ñoó ñaxintóni ná.

¹⁶ Tído tá ná kandeé iní na sato'o yo Jesús, dá kían kexoo dá'on, ña sadi ñaxintóni ná.

¹⁷ Dá chĩ sato'o yo kúu Espiritu ij Ndios, ta noo náka Espiritu ij Ndios, ñoó kúu noó ñi nono, koó ña'a ka ketéin.

¹⁸ Sa'a ñoó koó ka dá'on sadi noo yo, ta mi yó ná'a táto'on k'i'o ndato yé'e sato'o yo Ndios, táto'on kée iin espejo ná'a ndatoan táto'on káa yó. Chĩ iin rá iin ku y ku y náye'e cháá ka yo kua'an yo koóo táto'on k'i'o ndato yé'e mi ná, ta ña yó'o kíán kée na kúu Espiritu ij Ndios, na kúu sato'o yo.

4

¹ Ta sa'a ña ñi xí'o Ndios choon yó'o noo ndu sa'a ña kú'u'ú iní na sa'a ndu, sa'a ñoó ko kú'tú iní ndu.

² Di'a kúñó'ó ndu ndidaá ña ka'an noo kede'é dao ka ñayuu. Ta ko xionoo ndu dánda'í ndu ñayuu, ta ko náka ta'on ndu to'on tó'on xí'in to'on Ndios noo dána'a ndu. Di'a dána'a ndaa ndu, ta ñoó kíán kedaá xí'in ñayuu, dá ná o sa nákani kuáchi iní na kande'é ná ndu'u. Ta mi Ndios ná'a ña dión kíán.

³ Ta to'on va'a dána'a ndu, ko kándaá ini dao ñayuu, chĩ ió iin ña'a sadi ñaxintóni ná. Ta ñayuu kua'an naá, noón kúu na ndadi ñaxintóni.

⁴ Ta ña u'u'ú dánda'í ñayuu yó'o viti, ta ñoó kíán ñi sadi ñaxintóni ñayuu ko xín kandisa, dá kíán ná dá'a ñi natoon ñaxintóni ná kee to'on va'a ña ká'an sa'a ndi k'i'o ká'ano choon kómí Cristo Jesús, na káa táto'on k'i'o káa Ndios.

⁵ Ta ko xionoo ta'on ndu'u dána'a ndu sa'a mi ndu, di'a dána'a ndu ña iin tó'on Jesu-cristo kúu sato'o noo ndidaá ña'a, ta ndu'u kúu na xinkuáchi noo ndidaá ndó sa'a ña kóni ndu Jesús.

⁶ Dá chĩ mi Ndios, na ñi sa'anda choon, dá ñi naye'e ndaa noo iin naá, noón ta'ani kúu na ñi datóon ñaxintóni ndu, dión dá kuu datóon ndu ñaxintóni dao ka ñayuu, dá kana'a ná ndi k'i'o ká'ano tatá Ndios, ta ná'a Ndios ña ndato yó'o xí'in Jesucristo.

K'i'o di'a kée ndu sa'a ña kándeé iní ndu Jesús

⁷ Ta ndu'u kúu táto'on iin k'idi ñó'o noo ñó'o iin ña kuiká, ña kúu to'on ndato dána'a ndu, dá ná kandaá ini ñayuu ña ndéé ká'ano yó'o ñi kii noo Ndios, ta o du'ú ndéé kómí mi ndu kíán.

⁸ Ta va'ará só'óni tandó'ó ndu'u, tído ko ní tadj ta'on ndu. Ta va'ará nákani nda'ó iní ndu, tído ko ndí'í ta'on tãndeé iní ndu.

⁹ Kénda'á'a ñayuu xí'in ndu, tído ko dáyaá nda'a ta'on ñaá Ndios. Kóon na ndu'u noñó'ó, tído ko kándeé ta'on na dánaá na ndu'u.

¹⁰ Ndeí kúu mi vá noo xionoo ndu, daá kuití vá ió ña ka'áni ná yiki koño ndu táto'on ñi kee na xí'in Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí Jesús sa'a ña náki'o ndu yiki koño ndu ndo'an dión.

¹¹ Chĩ xían nani takí ndu ndéi ndu, daá kuití vá ió nduu ndu náki'o ndu mi ndu kuu ndu sa'a Jesús, dá ná kandaá ini ñayuu ña ió takí na sa'a ña náki'o ndu yiki koño ndu ndo'an dión.

¹² Ta sa'a ña daá kuití ió ña kuu ndu, sa'a ñoó nóno noo ndo ni'í ndo ña kataki chíchi ndó.

¹³ Ta kándeé iní ndu Ndios táto'on k'i'o ñi kandeé iní ñaá na ñi taa di'a noo tuti ij Ndios: "Sa'a ña kándisa ndaa Ndios, sa'a ñoó ñi ka'in sa'a ná." Kí'o dión ta'ani ndó'o ndu'u, chĩ sa'a ña kándisa ndu na, sa'a ñoó ká'an ndu xí'in ndó sa'a ná,

¹⁴ dá chĩ ná'a ndu ña ñi ñataki sato'o yo Jesús ñi kee Ndios, ta kándisa ta'ani ndu ña dánátaki na ndu'u táto'on ñi kee na xí'in Jesús, dá naku'ita daó yó noo ná.

¹⁵ Chĩ xí'o ndu mi ndu ña ndó'o ndu ndidaá tandó'ó yó'o sa'a ña kú'u'ú nda'ó iní ndu sa'a ndo, dión, dá ná ndukua'a cháá

ka ñayuu natiin ña manj xí'o Ndios, dá kían kua'a cháá ka ñayuu naki'o ndivé'e noo Ndios, dá ná natiin na cháá ka ñañó'ó.

¹⁶ Sa'a ñoó ko kútúú ta'on ini ndu, va'ará sa kuyatá yiki koño ndu kua'an, tido iin rá iin kuu kuú di'a ndúsaá níó ndú kua'an.

¹⁷ Dá chj tándó'ó ló'ó, ña ndó'ó tóo níó ndú ñayuu yó'ó, ñoó kían xí'o ña ni'j ndú iin ña ndato ká'ano noo Ndios, ña ni iin kuu o ndí'i.

¹⁸ Ta ko ndí'i ta'on ini ndu sa'a ña ndé'á xí'in noo yo. Di'a ndí'i ini ndu sa'a ña ko túu, ña ko xini yo xí'in noo yo. Dá chj ña ndé'é yó xí'in noo yo, ñoó kían ndí'i va. Tido ña ko xini yo xí'in noo yo, ñoó kían ni iin kuu ta'ón o ndí'i.

5

¹ Dá chj ná'á ndu'u ña yiki koño ndíxi ndu kúú táto'on iin ve'e ndéi tóo ndu ñayuu yó'ó. Ta tá ná kasandaá kuu natanjan, dá ko'on Ndios kí'o na iin ve'e kandeí ndu, ña kían ko ní káva'a xí'in ndá'a taa, ña ni iin kuu o ndí'i, ña kúú kuendá induú.

² Sa'a ñoó nda'í tána ndu, chj kóni kíj ndu nandixi ndu yiki koño saá, ña kúú kuendá induú.

³ Kí'o dión, dá nandixi ndu iin yiki koño saá, dá o kóo vichí ndú.

⁴ Ta nani ndíxi ndu yiki koño yó'ó, nda'í tána ndu, dá chj ko kóni ta'on ndu kandoo vichí ndú. Di'a kóni ndu ña nandixi ndu iin yiki koño saá, dá kían naá yiki koño xí'j yó'ó, dá ni'j ndú iin yiki koño ña kataki chíchí.

⁵ Ta mií Ndios kúú na ni saki ña dión kee na xí'in ndú, ta ni xí'j na Espíritu ná noo ndú, dá ná kandaá ini ndu ña mián ndaa dión kee na xí'in ndú.

⁶ Sa'a ñoó daá ió tandéé ini ndu noó ña yó'ó, ta ná'á ndú ña xian nani ndíxi ij ndú yiki koño yó'ó, xíká vá ndíta ndu noo ió sato'o yo Jesús.

⁷ Xionoo ndu xí'in ña kándéé ini ndu ña kí'o dión kían, ta ko ndí'i ini ndu sa'a ña xini ndu xí'in noo ndú.

⁸ Tido kándéé ká'ano ini ndu ña dión koo, sa'a ñoó kóni cháá ka ndu dánkoo ndu yiki koño yó'ó, dá kuu nakuíta ndu noo sato'o yo Jesús.

⁹ Sa'a ñoó ndí'i ini ndu, á mií ndú ndéi xíká ndú noo ná o á mií ndú sa ndíta ndu noo ná, ña kóni ndu kían nata'an ini na xini na ña kée ndu.

¹⁰ Dá chj mián ndúsa nakuíta ndidaá tá'an yó noo Cristo Jesús, noo koo na keyíko na, dá natiin iin rá iin yó ya'í sa'a ña ni kee yó nani ni sa ndixi yó yiki koño yó'ó, á mií yó ni kee yó ña va'a, o á mií yó ni kee yó ña kini.

Ni xí'o Ndios choon noo ndú ña dánáki'in tá'an va'a ndu ñayuu xí'in Ndios

¹¹ Ta sa'a ña ná'á ndú ña kánian yu'ú ni'ini yó na kúú sato'o yo, sa'a ñoó ndí'i ini ndu dáxino ini ndu ñayuu, dá kandísa na ña ndaa dána'a ndu. Ta mií Ndios kúú na ná'á va'a táto'on kí'o kúú ndú, ta kándéé ini ndu ña kí'o dión ta'ani kátóni ini ndo.

¹² Tido ná dá'a ni ka'án ndó ña nandió kuéi ndu chinani va'a ndu mií ndú noo ndo, di'a kóni ndu ña ni'j ndo ña ka'an va'a ndó sa'a ndú'u, dá kían nóno noo ndo ka'an ndo xí'in ñayuu kátoó chíndaya'ii mií sa'a ña luu ká'an na, tido yakó nda'o níó ná.

¹³ Chj tá ká'án dao ndó ña lóko kúú ndú, dá kían lóko va kúú ndú sa'a Ndios, tá daá. Tido tá ká'án ndó ña kéndísá'ano ndu, dá kían ña va'a mií vá ndó kían.

¹⁴ Ta kú'u nda'o ini Cristo sa'a ndú, ta ñoó kían kédaá, sa'a ñoó ndí'i ini ndu kéchóon ndu noo ná, chj ná'á ndú ña sa'a ña ni xí'j mií ná sa'a ndidaá ñayuu, sa'a ñoó ni xí'j ndidaá ñayuu.

¹⁵ Ni xí'j Jesús sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ná dá'a ka ni kandeí yó keeá ña kóni mií yó. Di'a kánian kandeí yó kee yó ña kóni na ni xí'j sa'a yo, ta ni natakí na.

¹⁶ Sa'a ñoó ko nákani ka ini ndu sa'a ñayuu táto'on kí'o nákani ini ñayuu ko ná'á Ndios. Ta va'ará ni sa ka'án ndú ña iin taa oon ni sa kuu Cristo, tido viti ko nákani ka ini ndu dión sa'a ná.

¹⁷ Dá chj ndi ndaa mií ñayuu ño'ó tixi ndá'a Cristo, ni nduu na iin ñayuu saá. Ta ndidaá ña ni sa kuu na tá sata ni kandoo vaan, ta ndidaá ña ni nduu saá.

¹⁸ Ta ndidaá ña yó'ó kée mií Ndios, na ni naki'in tá'an va'a xí'in yó sa'a ña ni kee Cristo. Ta ni xí'j na choon noó ndu'u ña kían dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ná.

¹⁹ Chj sa'a ña ni kee Cristo, sa'a ñoó kuu naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ñayuu, chj ko taó kuendá ta'on ka na sa'a kuachi kée ñayuu. Ta ni sa'anda na choon noó ndu ña dána'a ndu noó ñayuu ndi kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'in ná.

²⁰ Ta ndu'u kúú na ni chikata Cristo kane'e ndu to'on na noó ñayuu, sa'a ñoó kéchóon Ndios ndu'u, dá ká'an ndu xí'in ñayuu. Sa'a ñoó seí nda'í ndu noo ndo'ó xí'in kuu Cristo ña koo ini ndo naki'in tá'an va'a ndó xí'in Ndios.

²¹ Ta Cristo kúú na ko ní ya'a ta'on kee kuachi, tido ni nakuído na kuachi yo, dión, dá ni kandoo yo kúú yó ñayuu koó kuachi noo Ndios sa'a ña ni kee na dión.

6

¹ Ta viti ndu'u kúú na kéchóon xí'in Cristo, sa'a ñoó ká'an ni'ini ndu noo ndo ña ná dá'a ni koo ini ndo natiin oon ndó ña manj ni kee Ndios xí'in ndó.

² Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios:

Mii kuu ni kaxii, kuu daa ni seido'i ndo'ó. Chi tá ni kasandaá kuu ni dakákii ndo'ó, kuu daa ni chindeéi ndo'ó.

Ta kuu víti kúu kuu ni kaxi Ndios, chi mii kuu víti kóni na dáka'i na ndo'ó.

³ Ta ni iin tó'on ña'a nóo ko yá'a ndu kee ndu noo ni iin tó'on ñayuu, dá kían ná o ní'i ná ndi koo ka'an ndava'a na sa'a choon ni xi'o Ndios noo ndú.

⁴ Di'a ná'a ndu mii ndú noo ndidaa ña kée ndu ña kúu ndú na kéchóon ndaa noo Ndios, dá chi xi'o ndeé nda'o ini ndu, va'ará ndó'o ndu tandó'ó sa'a choon kée ndu, o va'ará kámani ña'a noo ndú, ta dión ta'ani kée ndu tá ndó'o níó ndú.

⁵ Ta xi'o ndeé ta'ani ini ndu va'ará káni na ndu'u, o va'ará sadi na ndu'u ve'e kaa, o va'ará kua'a ñayuu ndákuei naá xi'in ndú, o va'ará choon ndeé nda'o kée ndu, o va'ará ko kíj ndu dao sakuáa, o va'ará ko ní'i ndú ña'a kasá'an ndu dao ta'ándá.

⁶ Ta noo choon kée ndu, vii kée ndu, ta kéchóon ndu ña ndichí xi'o Ndios, ta ió kueé ini ndu, ta va'a ini ndu, ta xi'in ndéé Espiritu iñ Ndios kéchóon ndu, ta kú'u ndisa ini ndu sa'a ndidaa ñayuu,

⁷ Ta dána'a ndu to'on ndaa, ta xi'in ndéé mii Ndios kée ndu ndidaa ña'a, ta né'e ndu ña kúu ña ndaa xi'in ndá'a kuá'a ndu, xi'in ndá'a íti ndu, dá chindeé ndú mii ndú.

⁸ Ió dao ñayuu xi'o ñañó'ó noo ndú, ta ió dao ka na ko'ó ñañó'ó ná noo ndú. Ta dao na chinani kini na ndu'u, ta dao ka na chinani va'a ñaa ná. Ta va'ará chinani tó'on ná ndu'u, tido na ndaa va kúu ndú.

⁹ Ta ió dao ñayuu kée na ña ko nákoní na ndu'u, tido ná'a vá ná ndu'u. Sa ndii va kúu ndú xini ndu, tido takí iñ vá ndú. Ta va'ará kéndava'a kini na xi'in ndu'u, tido ko xi'i ta'on ndu.

¹⁰ Ta va'ará ndúkú ñayuu ña kandeí nda'í ndu, tido daa kádij ini ndu. Ta va'ará kúnda'í ndu, tido di'a ndekuiká ndú ñayuu xi'in to'on Ndios. Ta va'ará ni ña'a ta'on ko'ó noo ndú, tido di'a kómí ndú ndidaa ña va'a cháa ka.

¹¹ Ni nono yú'u ndú ni ka'an ndaa ndu xi'in ndó, na ñoo Corinto xa'an, ta ndino'o ini ndu xi'in níó ndú ni ka'an ndu xi'in ndó.

¹² Ko ní sadi ndu níó ndu noo ndo'ó, mii di'a ndó kúu na ni sadi níó ndo noo ndu'u.

¹³ Ta kóni ndu ña kee ndó xi'in ndú táto'on kí'o ni kee ndu xi'in ndó, sa'a ño'ó sei nda'í ndu noo ndo táto'on kée iin tatá xi'in de'e ra ña konó ta'ani ndó níó ndo noo ndú'u.

Yóo kúu ve'e ño'o Ndios takí

¹⁴ O sa kóo ini ndo naki'in tá'an nóo ndó xi'in ñayuu ko kándisa Jesús. Dá chi, zá náki'in tá'an nóo ña ndaa xi'in ña ko ndaa, ká'an ndó? Ta, zá náki'in tá'an nóo noo tóon xi'in noo iin naá?

¹⁵ Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo Cristo xi'in ña u'u? Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo iin na kándisa Jesús xi'in iin na ko kándisa?

¹⁶ Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo ve'e ño'o Ndios takí xi'in ña kúu yoko, ká'an ndó? Ta yóo kúu ve'e ño'o noo iñ Ndios takí, chi di'a kaá mii ná noo tuti iñ ná:

Kooi xi'in ná, ta kanooi tein na.

Ta yu'u kakuu Ndios noo ná,

ta mii ná kakuu na ñooi.

¹⁷ Ta sa'a ña dión kían, sa'a ño'ó kaá ta'ani na di'a:

Kankuei ndó tein ñayuu ko kándisa xa'an, ta kuxoo ndó kua'an ndo, kaá Ndios, na kúu sato'o yo.

Ta ni o sa káko'on ndá'a ndo ña kini kée na, dá kían natiin va'i ndo'ó.

¹⁸ Ta yu'u ná kakuu tatá noo ndo,

ta ndo'ó ná kakuu de'e yii yu'u xi'in de'e di'í, kaá Ndios, na kúu sato'o yo, na kómí ndidaa tá'an choon.

7

¹ Na maní mii, kí'o dión ví ndato ni xi'o Ndios to'on na noo yo, sa'a ño'ó ná taó yo mii yó noo ndidaa tá'an ña dáyakó ñii yo xi'in ñaxintóni yo noo Ndios. Ta dión, dá ná kasandaá yo koo vii yo noo mii ná sa'a ña yu'u ni'ini yó na.

Kádij ini Pablo ña ni nandikó ini na ñoo Corinto sa'a kuachi ni kee na

² Natiin va'a ndó ndu'u xi'in ndino'o ini ndo, dá chi ni iin tó'on ndó ko ní dár'u'u ndu, ta ni iin tó'on ndó ko ní dáki'in ndu iin ichi kini, ta ni iin tó'on ndó ko ní dánda'í ndu.

³ Ta ko kájin dión, dá ka'an kuachii sa'a ndo, chi sa ni ka'in xi'in ndó ña nda maá ini níó ndú ño'o ndo'ó. Sa'a ño'ó iin kakuu yó tá ni xi'i yo, ta iin kakuu yó tá takí yo.

⁴ Ta ió nda'o tandée ini kájin xi'in ndó ña nákaní ini, va'a nda'o ndo'ó ko ní dár'u'u ndu noo dao ka ñayuu. Ta ni nakutií xi'in tandée ini, ta ni nakuti ndaa níó ndú xi'in kádij ini ndu tein ndidaa tandó'ó ndó'o ndu.

⁵ Chi tá ni kasaa ndu Macedonia yó'o, ni lú'u ko ní náni'i ndéé ndú, dá chi ndeí kúu mii vá noo ni xionoo ndu ni ndo'o nda'o ndu, chi ni dandó'o ñayuu níó ndú, ta ni sa yu'u ni'ini níó ndú.

⁶ Tido mii Ndios, na xi'o tandée ini noo na ndó'o níó, noon kúu na ni xi'o tandée ini noo ndu'u sa'a ña ni ndisaa Tito.

⁷ Ta o duu sa'a ña ni ndusaa oon ni xi, dá chi ni natiin ta'ani ndu tandée ini sa'a ña ni xi'o ndó tandée ini noo xi, chi ni nákaní xi ña ndáti kíj ndo koni tuku ndó yu'u, ta ni nákaní ta'ani xi ña kúnda'í nda'o ini ndo sa'a kuachi ni kee ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a yu'u. Sa'a ño'ó ni kádij cháa ka ini.

⁸ Dá chi va'ará ni dakúnda'í ini ndo'ó xi'in tuti ni taai kosaa noo ndo, tido ko kútuú

ta'on inij viti nõo ña ni taai ni saq nõo ndo. Chì va'ará ni kutúú inij tá ni taai ña, tído viti kándaq inij ña tóo vá ni kúnda'í ini ndo ni keean.

⁹ Ta viti kádij inij, tído kọ kádij ta'on inij sa'á ña ni ñakúnda'í inij ndó. Di'a kádij inij, dá chì sa'á ña ni kúnda'í ini ndo, ñoó ni kedaá xí'in ndó, dá ni ñandikó ini ndo sa'á kuächi ni kee ndó. Chì mií vá Ndios kúú na ni xí'o ña ni kúnda'í ini ndo sa'á kuächi ni kee ndó. Sa'á ñoó ni lú'u kọ ní tuú ndó ni kee ndu.

¹⁰ Dá chì tá xí'o Ndios ña kúnda'í ini yọ sa'á kuächi kee yó, ñoó kían kedaá xí'in yó, dá ñandikó ini yọ sa'á ña ni kee yó, dá ni'j yọ ña káki yó. Sa'á ñoó kọ kánian ta'u'u ini yọ tá ndó'o yó dión. Tído ña kúnda'í ini xí'o ñayuu yó'o, ñoó kían xí'o ña naá yó.

¹¹ Tído kandé'é ndó, chì sa'á ña ni xí'o Ndios ña ni kúnda'í ini ndo, ñoó ni kedaá xí'in ndó, sa'á ñoó ndi kí'o ví ni ndí'i ini ndo kee ndó ña kóni mií ná, ta ni ndí'i ini ndo ndeyiko ndo choon, ta ni ta'u'u ini ndo ni xini ndo kuächi ñoó, ta ni yu'ú ndo ni xini ndóan, ta ndi kí'o ví ni katoó ndo koni ndo yu'u, ta ni ndí'i cháá ka ini ndo ni kee ndó choon ni sa'andaj nõo ndo, ta ni ñandó'o ndó nõo taa ni kee kuächi ñoó. Ta nõo ndidaá ña yó'o ni na'a ndo ña ni kendaq ndo choon.

¹² Tá ni taai tuti ñoó kosaqaan nõo ndo, kọ ní taai ña, dá keyiko ndo sa'á ra ni ya'a ni kee kuächi, ta ni kọ ní taai ña kosaqaan chindeéan na ni ta'u'u. Di'a ni taai ña kosaqaan nõo ndo, dá na'a ndo mií ndó nõo Ndios ña ndí'i ini ndó kee ndó choon sa'ándá ndu.

¹³ Ta sa'á ña ni kee ndó dión, sa'á ñoó ni nduká'ano cháá ka ñandéé ini ndu. Tído ni kádij cháá ka ini ndu sa'á ña ni kádij nda'o ini Tito, chì ni ñatiin xi ñandéé ini ká'ano ni kee ndidaá ndó'ó.

¹⁴ Chì ni ka'in xí'in xí ña va'a kee ndó xí'in xí, ta kọ ní xika'an ta'on nõo sa'á ña ni ka'in dión xí'in xí. Chì táto'on kí'o ká'an ndu ndino'o ña ndaa xí'in ndó, kí'o dión ta'ani ni xinkqo ndaa ndidaá ña ni ka'an va'a ndu sa'a ndo nõo xí.

¹⁵ Ta ni nduká'ano cháá ka ña kú'u ini xí sa'a ndo, chì ndisaa ini xí táto'on kí'o ni seídó'o ndidaá ndó choon ni ta'andá nõo ndo, chì ni ñatiin va'a ndó xí xí'in ña yu'ú ndo, ta xí'in ña ndéé ñino ndó.

¹⁶ Ta kádij nda'o inij, chì nõo ndidaá ña'a kándéé inij ndó'ó.

8

Yó'o ká'an Pablo sa'á di'ón dáta ká na kua'an nõo na ndó'o níq

¹ Ta viti, ñani, kóni ndu nakani ndu xí'in ndó sa'á ña manj kee Ndios xí'in ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi chí Macedonia.

² Chì va'ará ni xirndodó ñaá ñandó'ó, tído kádij nda'o ini na, ta va'ará kúnda'í nda'o na, tído kua'á nda'o di'ón ni dokọ ná.

³ Ta yu'u xí'o ndaa kuendá sa'a ná, ña ndino'o ini ná ni xí'o na di'ón táto'on kí'o sáa ndéé ná, ta ni ya'a cháá ka ví ni xí'o na nõo ña sáa ndéé ná.

⁴ Ta ni seí nda'í nda'o na nõo ndu'u ña ná kándia ndu tiin ndu di'ón ni dáta ká na, dá kuu chindeé ná ñayuu kúnda'í, ná kúú ñayuu Ndios.

⁵ Va'a cháá ka ví ni kee na nõo ña ndáti ndu kee na, dá chì ñinñó'ó ni ñakí'o na mií ná nõo ndá'a sato'o yọ Jesús. Ni ndi'i, dá ni ñakí'o na mií ná kueídó'o na ndu'u táto'on kí'o kóni mií Ndios.

⁶ Sa'á ñoó ni ka'an ni'ini ndu nõo Tito ña táto'on kí'o ni chindeé xí ndó'ó tá ni kasá'á ndó kótúti ndó di'ón chindeé ndó na kúnda'í ñoó, kí'o dión ta'ani ná dáxinkqo xi choon nõo ña manj kee ndó yó'o.

⁷ Va'a kee ndó nõo ndidaá ña'a, chì kándéé ká'ano ini ndo Jesús, ta tí'a ndó ka'an va'a ndó, ta ndichí ndo nõo ña'a Ndios, ta ndino'o ini ndo kee ndó ndi ndaa mií vá choon, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndú. Sa'á ñoó koo ini ndo kee va'a ta'ani ndó nõo ña manj yó'o.

⁸ Ta ña ká'in xí'in ndó, kọ kíán iin choon sa'ándaj nõo ndo. Di'a kónij ña kandé'é va'a ndó táto'on kí'o ndí'i ini dao ka ñani yọ chindeé ná na kamanj ña'a nõo, dá ná kandé'é á miian ndaa ió ña kú'u ini ndo sa'á ñayuu ndó'o dión.

⁹ Ta sa'á na'á vá mií ndó sa'á ña manj ni kee Jesucristo, na kúú sato'o yọ, sa'a yọ, dá chì sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a, sa'á ñoó ni ndee na mií ná iin taa kúnda'í, va'ará kuíka nda'o na. Ta sa'á ña ni ndenda'í na mií ná, sa'á ñoó ni'j yọ ña koo kuíka yó nõo Ndios.

¹⁰ Ta viti kóni yu'u ka'an ni'ini nõo ndo sa'á ña yó'o. Chì kánian dáxinkqo ndó choon yó'o viti, chì ndá kuia ao ni kasá'á ndó kótúti ndó di'ón ñoó, ta o duú ña yó'o oon ni ní kee ndó, chì mií ndó ni ndaki ini ña dión koo.

¹¹ Sa'á ñoó dáxinkqo kí' ndo choon yó'o, chì táto'on kí'o luu ni chikaq ini ndo kee ndóan mií sa'a, kí'o dión ndí'i ini ndo dáxinkqo ndóan viti. Ta kí'o ndóan táto'on kí'o ió ña nõo ndo.

¹² Chì tá ná kí'o ndóan xí'in ndino'o ini ndo, dá kíán nata'an ini Ndios koni ñaán, chì kọ xíka ta'on na ña kí'o yó ña kọo nõo yọ.

¹³ Ta kọ ká'an ta'on yu'u ña yó'o xí'in ndó sa'á ña kónij ña kandeí va'a dao ka ñayuu, dá kandqo ndá'a ndo.

¹⁴ Di'a kóni yu'u ña chindeé tá'an yó tá kamanj ña'a nõo yọ, chì tiempo viti kánian koto ni'ini ndó na kúnda'í ñoó xí'in ña kándqo nõo ndo, dá chindeé ndó na xí'in ña kamanj nõo ná. Dión, dá ná nandíó kuéi na chindeé ná ndó'ó xí'in ña xínñó'ó ndó ió nõo ná, dión, dá chindeé tá'an yó tá kamanj ña'a nõo yọ.

¹⁵ Dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: “Ñayuu ni nd̄itútí kua'á ña'a, ta k̄o ní kándoo ta'an vaan. Ta nā ni nd̄itútí lú'an, k̄o ní kámani ta'an vaan.”

¹⁶ Tído ndivé'e Ndios, ch̄i mií ná ni kedaá xí'in Tito, sa'á ñoó ndí'i ini x̄i sa'a ndo tát'o'on k̄i'o ndó'o mií.

¹⁷ Ch̄i xí'in ndino'o ini x̄i ni nātiin xi choon ni x̄i'o ndu noo x̄i. Ta sa'á ña ndí'i ini x̄i sa'a ndo, sa'á ñoó k̄osaá x̄i noo ndéi ndó, ch̄i k̄i'o dión ni ch̄ikaá ini mií x̄i.

¹⁸ Ta ni tanda'á ta'ani ndu iin kā ñani yo k̄osaá ra xí'in x̄i, ta ndei kúu mií vá noo nditútí nā kúu kuendá Jesús ká'an va'a na sa'a rá, ch̄i kéchóon va'a ra noo t̄o'on va'a ká'an sa'a Jesús.

¹⁹ Ta ō duú dión oon ni kián, t̄aa yó'o kúu ra ni kaxi dao kā na kúu kuendá Jesús ña kián kane'e tá'an ra kanoo ra xí'in ndu'u natiin ndu di'ón, ña ni ketútí dao kā ñani yo. Ta kee ndu choon yó'o, dá ná natiin sato'o yo ñañó'ó, dá kandaá ini ndo ña kóni ndu chindeé ñaá ndú noo choon yó'o.

²⁰ Ta k̄i'o dión ni ch̄ikaá ini ndu, dá kián ni iin tó'ón ñayuu ná dá'a ni nakani kuách̄i ini kande'é ná ndu sa'á di'ón kua'a ni nditútí ná kane'e ndu ko'on ndu.

²¹ Ch̄i ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu choon. Ta ō duú noo sato'o yo Jesús oon ni ndí'i ini ndu kee ndu dión, ndā noó ñayuu ta'ani ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu.

²² Ta tanda'á ta'ani ndu iin kā ñani yo k̄osaá ra xí'in t̄aa yó'o. Ta kua'á nda'o ta'ándá ni na'a ra mií rá noo ndú ña ndí'i nda'o ini ra kendaá ra choon. Ta viti ndí'i cháá kā ini ra chindeé rá ndo'ó, ch̄i ió nda'o t̄andéé ini ra xí'in ndó.

²³ Ta kana'á ndó ña Tito kúu ra né'e tá'an xí'in yu'u, ta kéchóon dáó x̄i xí'in noo ndo'ó. Ta uu kā ñani yo k̄osaá xí'in xi kúu ra ni tanda'á dao kā nā kúu kuendá Jesús k̄osaá ra, ta xí'in t̄aa yó'o natiin Cristo ñañó'ó.

²⁴ Ta na'a ndo mií ndó noo t̄aa yó'o ña kúu ndó na kú'u ini sa'a na kúnda'í ñoo, dá ná kandaá ini dao kā nā kúu kuendá Jesús sa'á ña va'a ni kee ndó, dá ná dá'a ni dátúú ndó ndu'u noó ká'an va'a ndu sa'a ndo noo rá.

9

¹ K̄o xínñó'ó kā ka'in xí'in ndo'ó sa'á di'ón, ña kián ketútí dao kā nā kúu kuendá Jesús, dá chindeé ná ñayuu Ndios ndéi kuendá Judea,

² ch̄i sā na'á vái ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó na. Ta ká'an va'i sa'a ndo'ó noo ñani yo ndéi Macedonia yó'o, ch̄i ká'in xí'in ná ña ndo'ó, na ndéi Acaya xaan, ndā kuā ao ió nduu ndo chindeé ndó ñayuu kúnda'í. Ta sa'á ña ni ndí'i ini ndo kee ndó dión, sa'á ñoó ni ch̄ikaá ta'ani ini na kee na dión.

³ Tído ni tanda'í ñani yo yó'o k̄osaá ra noo ndéi ndó, dá kián ná dá'a ni kándoo tó'in noó ña ni ka'an va'i sa'a ndo sa'a choon yó'o, dá ná x̄inkoo ña ni ka'in xí'in ná ña kandeí nduu ndo.

⁴ Dá ch̄i oon ni ví saá dao nā ndéi Macedonia xí'in, ta koni nā ña k̄o ndéi nduu ndo xí'in di'ón ñoo, dá kián kaka'an nda'o noo ndu'u sa'á ña ni kandeé ini ndu ndo'ó, ta k̄o ní sā ndei nduu ndo. Tído ví'i kā ví kaka'an noo mií ndó.

⁵ Sa'á ñoó ni ch̄ikaá ini ña va'a cháá kā ni sei nda'í noó t̄aa yó'o ña k̄osaá ra noo ndéi ndó dinñó'ó, dá chindeé rá ndo'ó ketútí ndó di'ón, ña ni kaa ndo k̄i'o ndó. Ta dión, dá ná kandeí nduu ndo k̄i'o ndoan xí'in ndino'o ini ndo, dá ná dá'a ni kakian ña ni kendúsa ndu xí'in ndó.

⁶ Ta ká'in xí'in ndó ña kande'é ndó tát'o'on ndo'o na x̄iti, ch̄i nā x̄iti cháá, cháá vá dákée na. Ta nā x̄iti kua'a, kua'a dákée na.

⁷ Ta iin rá iin ndó k̄i'o tát'o'on k̄i'o ni ch̄ikaá ini nió ndo. Ta ō sā k̄i'o ndoan x̄i'an kúnda'í ini ndo, ni sa'á ña miían ndúsa k̄i'o ndoan. Ch̄i náta'an ini Ndios xini nā na x̄i'o ña x̄i'an kádij ini na.

⁸ Ta nā ká'ano nda'o kúu Ndios, sa'á ñoó kuu va ndekua'a ná ña'a va'a noo ndo, dá kián ni iin tó'ón ta'on ña'a ná o kómani noo ndo, dá kián ná koo ni ña'a chindeé ndó dao kā na.

⁹ Dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: Nj dasá rá ña ió noo rá, ta ni x̄i'o raan noó na kúnda'í, ta iin ni kándoo va ña ndaa ni kee ra noo Ndios.

¹⁰ Ta mií ná x̄i'o tata noó ra x̄iti, ta x̄i'o ta'ani na pan noó na kúko, ta mií ná ndekua'a tata ió noo ndo. Ta ndekua'a ta'ani na ña va'a kee ndó xí'in dao kā ñayuu.

¹¹ Dión, dá koni ndo koo kua'á ña'a noo ndo, dá kuu k̄i'o kua'a ndo ña'a noó ñayuu xínñó'án. Dá tá ná nak̄i'o ndu di'ón ñoo noo ná, dá kián nak̄i'o na ndivé'e noo Ndios sa'án.

¹² Ch̄i tá ná nak̄i'o ndu di'ón yó'o noó na kúnda'í ñoo, ō duú ña'a xínñó'ó oon ni ñayuu Ndios ni'í ná x̄i'án, dá ch̄i di'a kua'á nda'o noo ndivé'e nak̄i'o na noo Ndios sa'án.

¹³ Ta sa'á ña natiin na di'ón ni kemáni ndo ná, sa'á ñoó keká'ano na Ndios, ch̄i miían ndaa seidó'o ndó t̄o'on va'a sa'a Cristo. Ta keká'ano ta'ani na Ndios sa'á ña ni x̄i'o ndó kua'á nda'o di'ón ni ch̄indeé ndó mií ná xí'in dao kā ñayuu.

¹⁴ Ta k̄i'o dión ta'ani kaka na ña manj noo Ndios sa'a ndo, ch̄i kú'u nda'o ini na sa'a ndo, ch̄i mií Ndios ni kedaá xí'in ndó, dá ni kee ndó ña manj ká'ano yó'o xí'in ná.

¹⁵ Ta ndivé'e ká'ano Ndios, ch̄i ká'ano nda'o ña manj ni kee na x̄i'á. Ta k̄o ni'í yo t̄o'on va'a ka'an yo sa'án.

10

Ká'qan Pablo sa'a choon ni xi'o Ndios noq ná

1 Ta yu'u Pablo sei nda'í va'i noq ndo xi'in ña nda'í ió ini, xi'in ña ió va'a iniñ táto'on k'i'o ni kee mií Cristo, va'ará ká'an dao ndó ña iin taa vitá ini kúu yu'u tá nákaaj tein ndó xaan, tído tá nákaa xikái, deén nda'o ká'in xi'in ndó.

2 Tído sei nda'ávü noq ndo ña tá ná saaj, ná dá'a ni kendúsa ndo xi'in ña ka'an deén xi'in ndó, chi miían ndaa kuiti kosaa nduu ka'an deén xi'in na ká'an ña xionoo ndu kée ndu táto'on k'i'o kée ñayuu kuendá ñayuu yó'o.

3 Miían ndaa ndéi ndu ñayuu yó'o, tído ko kéchóon ta'on ndu ña'a ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xi'in ña kini.

4 Chi ko kéchóon ta'on ndu ña ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xi'in ña kini. Chi nda'á chóon, ña kían kéchóon ndu, kúu ndée xi'o mií Ndios. Ta xi'in ña yó'o dánaa ndu noq dándáki ña kini.

5 Ta xi'in ndée yó'o ta'ani dátuu ndu ndidaa ña to'on kéchóon ñayuu. Ta dátuu ta'ani ndu ndidaa ñaxintóni táyü, ña kédaa xi'in ná, dá ko nákon na Ndios. Ta náchi'í ndu ndidaa ñaxintóni ñayuu tixi ndá'a Cristo Jesús, dá ná kueíd'o'ó ña ná.

6 Ta ió nduu ndu dándó'o ndu níq na ko xi'in kueíd'o'ó tá ná kasandaá ndo kueíd'o'ó ndisa ndó to'on Ndios.

7 Kande'é va'a ndó ndi káa iin rá iin ña'a. Tá ió iin káa ndó nákon mií ña kúu ndó kuendá Cristo, dá kían kánian taó kuendá va'a ndó, chi táto'on k'i'o kúu ndó kuendá Cristo, k'i'o dión ta'ani kúu ndu'u.

8 Chi va'ará yá'í cháá noq chindaya'ii choon né'í, tído ko xika'an ta'on noq, chi mií sato'o yo Cristo ni xi'o choon yó'o noq, dá dákuá'anoi ndo'ó ña kándisa ndó. Ta ko ní xi'o na ña noq ña dánaáj noq ndo.

9 Ta o sa ká'an ndó ña ndúkúí dáyu'íi ndo'ó xi'in to'on ká'in noq tuti tánda'í kosaa noq ndo.

10 Chi kaá dao ndó ña miían ndaa deén nda'o ká'in noq tuti táai tánda'í kosaa noq ndo, ta kuáchi nda'o choon sa'ándá'í noq ndo. Tído tá ió'í xi'in ndó, ko kúu ta'on yu'u iin taa ndeé ini, ta ni ko tí'ai ka'an va'í, kaá dao ndó.

11 Tído ká'in xi'in na ká'an dión ña ná kana'á ná ña táto'on k'i'o ká'an ndu noq tuti táa ndu, k'i'o dión ta'ani kee ndu tá ná saq ndu noq ndéi ndó xaan.

12 Ta ko chindaa noq ndu ki'in tá'an ndu xi'in ta kátoó chindaya'í mií, ta ni ko chidáo tá'an ndu mií ndu xi'in rá. Tído taa yó'o, ndéi ra chíki'ó ra mií rá xi'in ña kée ra, ta chidáo rá mií rá xi'in ra kée táto'on kée mií rá. Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ño'ó ko ñó'o ndi'í ta'on ini ra.

13 Tído ndu'u, ko yá'a ta'on ndu chindaya'í ndu mií ndú cháá ka noq choon né'e ndu. Di'a chindaya'í ndu mií ndú táto'on káa choon ni xi'o mií Ndios noq ndú, ta xi'in choon yó'o ni kasandaá ndu noq ndéi ndó.

14 Ko yá'a ta'on ndu tá sa'ándá ndu choon noq ndo, chi yá'a ndu tá ko ní saq ndu noq ndéi ndó. Tído ndu'u kúu ra mií noq ni saq ni daná'a to'on va'a sa'a Cristo Jesús noq ndo.

15 Ta ko yá'a ta'on ndu chindaya'í ndu mií ndu noq choon kée dao ka na. Ña kóni ndu kían kua'ano cháá ka ndo xi'in ña kándéé ini ndo Jesús, dá ná kandaya'í cháá ka choon kée ndu tein ndó, táto'on k'i'o dándáki choon né'e ndu.

16 Ndi'í, dá ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noq ná ndéi xiká cháá ka noq ndo'ó, ta o kúu ta'on ndu dána'a ndu noq dána'a dao ka taa, dá kían ná dá'a ni chindaya'í ndu mií ndú noq choon ni kee dao ka ra.

17 Ta ná ká'an kuryíi, kánian kuryíi ná sa'á ña ni kee sato'o yo Ndios sa'a ná.

18 Dá chi ñayuu, na chindaya'í mií, ko kándoy va'a na noq Ndios. Di'a ñayuu, na chindaya'í mií Ndios, noq kúu na kándoy va'a.

11

1 Kóni ña ndeé ni koo ini ndo sa'í viti, chi ko'in ka'in xi'in ndó táto'on kée iin ra ndulóko. Tído ndeé koo ini ndo sa'í,

2 dá chi kékuión yu'u sa'a ndo táto'on kuión ini Ndios sa'a ndo, dá chi sa ni kandoyi ña nak'i'o viii ndo'ó noq iin to'on Cristo kakuu yí ndo táto'on kée iin tatá tá kua'an ra nak'i'o ra de'e di'í táki ra noq ndá'a taa kakuu yí xi. Chi kóni ña koo vii ndo nak'i'oi noq mií Cristo.

3 Tído nákan ini sa'a ndo, dá chi táto'on k'i'o ni kee koq, tá'an kiri mañá ni danda'í Eva, oon ni ví k'i'o dión nadaká taa to'on ñaxintóni ndo, dá ya'a ndó koni xixi ndó Cristo.

4 Dá chi tá vei dao ka taa, ta diín dána'a ra sa'a Jesús o duú ña ni daná'a mií ndu'u noq ndo, ta dána'a ra sa'a iin ka espíritu noq Espiritu ii Ndios, na ni natiin ndó, ta diín va dána'a ra sa'a to'on va'a sa'a Jesús o duú ña ni daná'a ndu noq ndo, tído xi'o ndeé ini ndo sa'a rá.

5 Ta ki'in k'i'oi ña ko kúu ta'on iin taa nóo noq taa chinani ndó kúu apóstol ndaya'í.

6 Chi va'ará ko tí'a yu'u ka'an va'í, tído ko kámaní ta'ón ña ndíchi ni xi'o Ndios noq. Dá chi noq ndidaa vá ña'a ni kee ndu, ta noq ndidaa ña'a ni ka'an ndu, ni na'a ndu tein mií ndó ña dión kían.

7 ¿Á ni ya'í ni kee kuáchi sa'á ña ni kenóoi mií, dá kandaya'í ndo'ó, xini ndo? Chi tá ni daná'í to'on va'a Ndios noq ndo, ko ní ki'in ya'í ta'an vei.

8 Ta sa xio ndaaɗ di'ón ndá'a dao ka na kúú kuendá Jesús ni sa kuu ya'avii, dá ni sa ioj ni daná'í noo ndo.

9 Tá ni sa ioj xí'ín ndó, ta nda'í kómanj ña'a nojí, tído ni iin tó'ón ndó ko ní dándi'i inij. Chj ndidaá ña'a sa komanj nojí ni xí'o dao ka ñani yo, na ni kii chí kuendá Macedonia. Ta noo ni iin ña'a ko ní dándi'i inij ndo'ó, ta ni iin kuu o dándi'i inij ndo'ó noó ña xínñó'í.

10 Ta sa'á ña nákaa to'on ndaa Cristo ini níoj, sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó ña ko iin ta'on kuu dítá ña chindaya'ii choon kéei sa'á ña ko kí'ín ya'í noo ndo'ó, na ndéi chí Acaya xaan.

11 Ta, ¿ndiva'a ká'ín dión, ká'án ndó? ¿Á ko kú'u ta'on inij sa'a ndo'ó, ndani? Mii Ndios kúú na ná'a ña kú'u nda'o inij sa'a ndo.

12 Ta ña kéei kían ko kí'ín ya'avii noo ndo, ta dión ij vá keei, dá ná o ní'í dao ka taa, tá'an ra ndúkú chindaya'ii mii, ndi kee ra chidaó tá'an ra mii rá xí'ín ndu'u.

13 Dá chj taa ñoó kúú apóstol to'ón, ta kúú rá taa kéchóon xí'ín ña maña, chj kée ra mii rá ña kúú rá apóstol Cristo.

14 Tído ná dá'a ni naá téi ini ndo ña kí'o dión kée ra, dá chj dión ta'ani kée ña u'u, chj kéean mián ña kúuán táto'on iin ángel ndato tóon.

15 Sa'á ñoó o duú iin ña kuáchj kían kandaa ini yo ña taa kéchóon noó ña u'u kée ra mii rá ña kúú rá ta kéchóon noó ña ndaa. Tído kasandaá iin kuu, dá keyiko sa'a rá táto'on káa choon ni kee ra.

Yó'o ká'an Pablo sa'a ndidaa tandó'ó ni ndo'o na sa'á ña né'e na to'on Jesús

16 Nándiío koo tukui ká'ín xí'ín ndó ña ná dá'a ni ká'án ndó ña ndúlókoj. Tído tá ká'án ndó ña dión kían, dá natiin ndó yu'u táto'on iin na ndúlóko, dá nóno nojí chindaya'ii miíi cháá.

17 Ta ña ká'ín xí'ín ndó viti, ko kían ña ni natiin noo sato'o yo Ndios. Chj kían táto'on ká'an iin na ndúlóko, sa'á ñoó kándéé inij chindaya'ii miíi.

18 Ta sa'á ña kua'á nda'o taa chindaya'ii mii sa'á ña kée ra ñayuu yó'o, sa'á ñoó chindaya'í ta'ani yu'u miíi.

19 Chj ndino'o ini ndo xí'o ndeé ini ndo seído'ó ndó taa ndeé to'on, va'ará kaá ndo ña kúú ndó na ndjchi.

20 Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndo va'ará náchi'i dao ra ndo'ó tixi ndá'a rá, o va'ará kété'a dao ra ndo'ó, o va'ará xío ndaa dao ra ña'a ndó, o va'ará chindaya'í dao ra mii rá noo ndo, o va'ará káni dao ra da'andá noo ndo.

21 Ta xika'an ví nojí ká'ín xí'ín ndó ña ko ní kée ndu dión xí'ín ndó, chj nóo va ió ini ndu.

Ta noó ña chindaya'í dao ka taa ñoó mii rá, chindaya'í ta'ani yu'u miíi, va'ará ká'ín táto'on ká'an iin ta ndúlóko.

22 ¿Á kúú rá ta hebreo? Naá ta'ani kúú yu'u. ¿Á kúú rá ta ñoo Israel, ña kúú ñoo

Ndios? Naá ta'ani kúú yu'u. ¿Á kúú rá na ve'e tatá sá'ano Abraham? Naá ta'ani kúú yu'u.

23 ¿Á kúú rá ta kéchóon noo Cristo? (Ká'ín táto'on kée iin na ndúlóko.) Tído kéchóon cháá ka yu'u noo Cristo o duú mii rá, chj yu'u kúú ra kua'a cháá ka ni kéchóon noo Cristo. Ta sa'a mii ná kua'á nda'o ta'ándá ni kani ndava'a ñayuu yu'u, ta kua'a cháá ka ta'ándá ni sa káa yu'u ve'e kaa, ta kua'á nda'o ta'ándá daá ió ña kuu.

24 Ta o'on ta'ándá ni kani na Israel oko sa'on komj chirrión satá yu'u.

25 Ta onj ta'ándá ni kani na yu'u xí'ín vara, ta iin ka ta'ándá kua'an na ka'áni ná yu'u xí'ín yuu, ta onj ta'ándá ni keta ka'ani barco ini taño'o noo nákaaj kua'ín, ta iin ñoo xí'ín iin nduu ni sa nóo ni'inii noó taño'o.

26 Ta ndó'o nda'o níoj íchi noo xionooi, chj ióan kuuji kée yuta, ta ió ta'ani ña kuuji kée ta kuj'íná, ta ió ña kuuji kée na ñooj, ta ió ta'ani ña kuuji kée na ko kúú na Israel. Ta ió ña kuuji noo kúú ñoo ná'ano, xí'ín noo kúú yukú jchi xí'ín noó taño'o, ta ió ta'ani ña kuuji kée na chínani mii ña kúú ná kuendá Jesús.

27 Ta sa'á choon kéei, sa'á ñoó kú'atí nda'a vei, ta kua'á nda'o ta'ándá ko ní sá kidij, ta kua'á nda'o ta'ándá sa xí'í dokoj ña kuikoi xí'ín ña íchij takuij, ta kua'á nda'o ta'ándá ni sa xionoo nditaj, ta ni sa ndo'o níoj ña víxi chj koó dá'on kandixii.

28 Ta noo ndidaá ka ña'a, ió iin ka ña'a ndó'i iin iin kuu kuu, chj nákani nda'o inij sa'a ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin ra iin ñoo.

29 Chj, ¿ndi ndáa ndo'ó ndó'o níoj, ta ko ndó'o ta'ani níoj miíi? Ko iin ta'on. O, tá kándéé dao taa dándá'í ra ndo'ó, ¿á ko ná'a ta'on ndó ñoó xido nda'o inij?

30 Tá mián kánian chindaya'ii miíi, va'a kaan ná chindaya'ii miíi noó ña ná'a ña kúú iin ta ko kómi ndéé miíi.

31 Ta mii Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, na daá kuiti kánian natiin ñaño'ó, noón kúú na ná'a ña ko ká'an to'íin.

32 Tá ni sa io yu'u ñoo Damasco, ñoo nákaa iin ta né'e choon, ta nákaa ra tixi ndá'a rey Aretas. Kúú ni sa'anda ra choon noó tá ndaa yé'é ñoo ñoo ña ná kandeí ndoon ra tiin ra yu'u, ni ká'án rá.

33 Tído ndéi dao ñayuu ni taó ná yu'u ventana, dá ni danóo na yu'u ini iin tiyika ndjika náo ñoo ñoo, dá ni kuu ni ká'ii noo ndá'a taa ñoo.

12

Yó'o ká'an Pablo sa'a iin ña'a dándó'o ní na

1 Mián ndaa ndisa ni ña'a ko ndaya'í ña chindaya'ii miíi, tído viti ná ko'ín nakani

xí'ín ndó sa'á ña ñi na'a sato'yo Jesús nooí, xí'ín sa'á ña saá ñi nakani na xí'ín.

2 Ta ná'á yu'u sa'a iin ãa, ta ãa yó'o iin xí'ín Cristo, ta sa' io uxí komí kuia' ñi ñaki'ín ñáá Ndios né'e na ñi sa'an na ndá induú kúú oní. Xíní á ñi sa'an ra xí'ín ndá yíkí koño ra, o níó óon ra ñi sa'an. Iin tó'ón diní Ndios kúú na ná'á.

3 Ta ná'á yu'u sa'á ãa yó'o, ta xíní á ñi sa'an ra xí'ín yíkí koño ra, o níó óon ra ñi sa'an. Iin tó'ón diní mií vá Ndios kúú na ná'á.

4 Tído miían ndaa ñi ñadítá ñáá Ndios noo ndato téi kaa noo ío ña. Ta ñoo ñi seídó'o ra to'on, ña kían o kátí'a yó nakani yó, çhi ni iin ñayuu ko ní ni'í tá'íj nakani na sa'an.

5 Ta kuu va chindaya'i yu'u ãa yó'o, tído o chindaya'i ta'on yu'u mií, çhi chindaya'ii miíi savá'a sa'á ña ná'á ña kúú'ii in ãa ko kómí ndée miíi.

6 Tído tá ká'an yu'u chindaya'avii miíi, dá kían o kákuu ta'on yu'u iin ãa oon ini, çhi ña ndaa va ka'ín. Tído o kée ta'oin díon, dá kían ni iin ñayuu ná dá'a ni chindaya'i cháá ka ña yu'u noo ña ndé'é ná kéei o ña seídó'o na dána'í.

7 Ta sa'á ña ná o yá'a téi chindaya'ii miíi sa'á ña ndato ñi na'a Ndios nooí, sa'á ñoo ñi kasá'a iin ña'a dándó'an níóí, ta kíán tátó'on iin ión yáí tárnee ñííí, xíníí, ña kéchóon ña u'u dándó'an nímaí, dá kían ná o yá'í chindaya'avi miíi.

8 Ta sa' oní ta'ándá ñi seí nda'avíí noo sato'o yo Jesús ña ná dí'tá ná ña kédaá xí'ín ndó'o nímaí.

9 Tído di'a va ñi kaa ña xí'ín: "Koó, sa va'ti va nákaaon tixi ña maní kée yu'u xí'ón, çhi ndée mií yu'u kían ná'a va'a cháá ka noo na koó ndée." Sa'á ñoo ndani ndino'o ini yu'u chindaya'avii miíi sa'á ña ná'á ña kúú'ii in ãa ko kómí ndée miíi, díon, dá ná'í ña nákaaj tixi ndá'a ndée mií Cristo.

10 Ta sa'á ña ío ndée Cristo xí'ín, sa'á ñoo kádij iníí tá koó ndéeí, o tá kána'a ñayuu xí'ín, o tá kamaní ña'a nooí, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín, o tá ndó'o níóí. Dá çhi tá koó ndéeí, dá di'a kúú'ii in ãa ndakí cháá ka kée Ndios.

11 Tído, tátó'on kée iin ãa ndee to'on, kí'o díon ñi keei sa'á ña ñi chindaya'avi miíi, tído mií vá ndó ñi kedaá xí'ín, sa'á ñoo ñi keei díon. Di'a mií vá ndó kánian nakoni ndo yu'u, dá çhi noo ni iin tó'ón ta'on ña'a ko kándoo nóo yu'u noo ãa chínani ndó kúú apóstol ndaya'i, va'ará koó ña'a kúúí.

12 Kua'á nda'o ña'a ná'ano kée ña kúú apóstol Jesús ñi kee yu'u tein mií ndó, ta ñi keei ña xí'an kueé ío iníí, çhi ñi keei ña ndato, xí'ín ña kédaá xí'ín ñayuu, dá naá ini ña, xí'ín ña ná'ano veí noo Ndios.

13 Sa'á ñoo, çndí kíán va'a ñi kee yu'u xí'ín dao ka ña kúú kuendá Jesús, ta ko ní kéei

ñá xí'ín ndo'ó, xíní ndo? Çhi savá'a ña ñi kee kían ko ní kí'ín ya'í ta'an vei noo ndo. jKá'ano koo ini ndo sa'í tá ká'an ndó ña ña yó'o kúú iin kuachi kini!

Yó'o ká'an Pablo ña saq na ñoo ñoo ta'ándá kúú oní

14 Kana'á ndó, çhi sa' ío nduuj saaj noo ndéi ndó ta'ándá kúú oní. Ta o dáta'an ta'on yu'u ndo'ó xí'ín ni iin ña'a, çhi ko ndí'i ta'on ini yu'u sa'á ña ío noo ndo, di'a ndí'i iníí sa'a mií vá ndó. Dá çhi ko kánian koto takuáchí leé tatá xí, di'a na kúú tatá va kánian koto de'e na.

15 Ta ndino'o ini yu'u íoí ña dándí'i ndidaá ndéeí sa'á ña kú'u iníí sa'a ndo. Ta va'ará sa'ano cháá ka ña kú'u iníí sa'a ndo, tído ndo'ó, dánkoo di'a ndó ña kú'u ini ndo sa'í.

16 Tído kaá dao ndó ña va'ará ko ní kí'ín ya'í noo ndo, tído sa'á ña kúú'ii in ta maña, sa'á ñoo ñi danda'avíí ndo'ó, kaá ndo.

17 ¿Á ñi danda'íj ndo'ó xí'ín iin ãa ñi ãanda'í ñi saq noo ndo, ká'an ndó?

18 Ní seí nda'avíí noo Tito saq xí xí'ín in ka ñani yo noo ndéi ndó. Ta, ¿á ñi danda'í Tito ndo'ó, tá dáá? ¿Á ko ná'á ndó ña iin tó'ón vá kúú ñaxintóní ndú, ta iin nóo vá ichí ñó'o ndu'u'?

19 Ndá ndi kuu ká'an ndó ña ká'an ndu díon, dá çhi kóni ndu kandoo va'a ndu noo ndo. Tído koó, çhi noo Ndios vá ká'an ndu díon sa'á ña kúú ndú kuendá Cristo. Ta noo ndidaá ña kée ndu, na maní miíí, ndúkú ndu'u' ña kua'ano cháá ka ndo ichí Ndios.

20 Çhi yu'íj ña tá ná saaj noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ndo'ó ndéi ndó kée ndó ña ko náta'an iníí, ta díon ni ndo'ó, o náta'an ini ndo kee yu'u. Dá çhi oon ni ví ndéi ndó ndátó'ón kuáchí ndo, o ndéi ndó xí'ín ña u'u ini ndo, o ndéi ndó xí'ín ña tondó ndo, o ndéi ndó sa'ándá tá'an ndó, o ndéi ndó dátaí çhi'an tá'an ndó, o ndéi ndó káva'a ndó kuachi sata' dao ka ñayuu, o ndéi ndó xí'ín ña táyíí ndó, o ndéi iin rá iin ndó kée ndó ña kóni mií ndó.

21 Çhi tá ná saaj noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ña ka'an noo noo Ndios kee ndó. Ta oon ni ví kuakii xí'ín ndirá nooí sa'á ña kua'á nda'o ndó ñi ya'a ñi kee kuachi, ta ko ñá'a nandikó ini ndo sa'á ña ñi kee ndó kuachi ka'an noo, o sa'á ña ñi kidí ndo xí'ín ña ko kúú ñadi'í ndo o yíí ndo, o sa'á ndidaá ka kuachi ñi kee ndó xí'ín ñíí ndo.

13

1 Ta viti xíno oní ta'ándá saaj noo ndéi ndó. Ta kana'á ndó ña xínó'ó yó u'u ñayuu o oní ñayuu kandita kí'o kuendá, dá keyíko yo iin ãanda'ó.

² Sa n̄i ka'ɪn xí'ɪn ndó tá n̄i sa ioj xí'ɪn ndó, ta viti ká'ɪn tukui xí'ɪn ndó, ta kee ndó kuendá ña íoj xí'ɪn ndó. Ta xɪan nani nákaa xikái, tánda'í tuti yó'o kosaá noó n̄a n̄i ya'a n̄i kee kuachi, xí'ɪn noo ndidaá ka ndo'ó, ch̄i tá ná saá tukui noo ndéi ndó, dá kɪan ni lú'u ña manj̄ o koo sa'a ndo.

³ Ch̄i ndúkú ndó korndodó ndó yu'u nde'á á miɪan ndaa kuiti Cristo kúu n̄a ká'ɪn noó yu'u. Ta kana'á ndó ña k̄o kúu ta'on na iin n̄a koó ndée xí'ɪn ndó. Di'a ná'a n̄a ña kómí ná ndidaá ndée xí'ɪn mií ndó.

⁴ Dá ch̄i va'ará n̄i xí'ɪ Jesús ndika cruz táto'on iin taa koó ndée, tído viti takí n̄a kée ndée mií Ndios. Ta dión ta'ani ndó'o ndu'u, k̄o ta'ón ndée kómí ndú ñayuú yó'o táto'on n̄i ndo'o mií Cristo. Tído kataki ndu kandeí ndu xí'ɪn ná kee ndée mií Ndios, dá kechóon ndu noo ndo.

⁵ Kande'é va'a ndó mií ndó, ná kande'á á miɪan ndaa kándée iní ndo Jesús o koó, ta korndodó ndo mií ndó. Ta, zá k̄o xí'o ta'on ndó kuendá ña ío Jesucristo xí'ɪn ndó? Ch̄i tá k̄o íoj n̄a xí'ɪn ndó, dá kɪan sa n̄i kandoo va ndó n̄i tuú ndó noó ña kándisa ndó.

⁶ Ta kándée inij̄ ña xí'o ndó kuendá ña k̄o ní kándoo ta'on ndu n̄i tuú ndú noó ña kándisa ndu.

⁷ Xík̄a ndu ña manj̄ noo Ndios sa'a ndo, dá ni iin tó'ón ndó ná o yá'a kee ña kini. Ta k̄o kée ndu dión, dá kandoo va'a ndu noó ñayuú. Dión kée ndu sa'a ndo'ó, dá katj̄'a ndó kee ndó ña va'a, va'ará ká'ɪn dao ka ñayuú ña n̄i tuú ndú noó ña kándisa ndu.

⁸ Ch̄i o kúu ta'on chituu ndu ña ndaa, di'a ndíta ndu chindeé ndúan.

⁹ Sa'á ñoó náta'an iní ndu kakuu ndu taa koó ndée tá ná kuita toon ndó xí'ɪn ña kándisa ndó. Ta xík̄a ndu noo Ndios ña ná x̄inkuei ndó koo ndó táto'on k̄i'o kónij̄ mií ná.

¹⁰ Ta táai to'on yó'o kosaá noo ndo nani nákaa xikái, dá kɪan, tá ná saaj̄ noo ndéi ndó, ná dá'a ni ka'ɪn deej̄in xí'ɪn ndó, ch̄i n̄i xí'o sato'o yo Jesús choon yó'o nooj̄, dá dakuá'anoi ndo'ó xí'ɪn to'on Ndios, ta k̄o ní x̄i'o naan nooj̄ ña dánaá di'ai ndo'ó.

Xí'ɪn ndisá'án yó'o dánd'i Pablo ña ká'ɪn na

¹¹ Ta viti ko'ɪn dándí'i ña ká'ɪn xí'ɪn ndó. Ná kadij̄ iní ndo, ta ndeyik̄o ndo mií ndó noo Ndios, ta k̄i'o tá'an ndó tandeé iní, iin tó'ón ná kakuu ñaxintónij̄ ndo, ta kandeí va'a ndó xí'ɪn iin rá iin ndó. Ta Ndios, n̄a xí'o ña kandeí ñóchí yó, n̄a xí'o ña ku'u iní sa'a sátá'an yó, ná koo xí'ɪn ndó.

¹² Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'ɪn tá'an ndó ndisá'án sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús.

¹³ Ta ndidaá ñayuú Ndios ndéi xí'ɪn yu'u yó'o ká'ɪn n̄a ndisá'án xí'ɪn ndó.

¹⁴ Ta ná koo ña manj̄ xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ɪn iin rá iin ndó, ta ná ku'u iní sa'a sátá'an ndó táto'on k̄i'o kú'u iní Ndios sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó kee Espiritu ij̄ ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ndéi kuendá Galacia

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúúí iin apóstol, nà néle to'on Jesucristo. Ta kò kúú ta'on yu'u iin yoo nì tãnda'á iin tãa, o iin ra nì kaxi tãa. Dá chî míí vá Jesucristo xí'ín tatá Ndios, nà nì ñanátaki Jesús, kúú nà nì kaxi yu'u.

² Ta yu'u xí'ín ndidaá kã nà kúú kuendá Jesús ndéi xí'ín yó'o ká'an ndu ndisá'an xí'ín ndo'ó, nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galacia xaan.

³ Ta míí tatá yò Ndios xí'ín sato'o yò Jesucristo ná kee na ñã manj xí'ín ndó, ta nakí'o na ñã koo va'a ini ndo.

⁴ Jesucristo kúú nà nì xí'o míí ná nì xí'i nã sa'á kuachi yò, dá nì taó xóo na yó tixi ndá'ã ndidaá kúú ñã kini ió ñayuu yó'o, chî k'i'o dión nì chikaa ini tatá Ndios ñã kee na xí'á.

⁵ Ta daá kuití kánian natiin na ñãñó'ó. Díon ná koo.

Iin tó'ón diní vá Jesús kándéé ini yò, dá ndoo kuachi yò noo Ndios

⁶ Naá vá ini xini sa'á ñã yachi téi nì kasá'á ndó kankuei xoo ndó noo Ndios, nã nì kana ñã sa'á ñã manj nì kee Jesucristo sa'ã ndo. Ta viti ká'an ndó ñã ió iin kã to'on saá k'i'o ñã kãki ndó.

⁷ Tído kò tã'ón iin kã to'on saá k'i'o ñã kãki yó. Ndéi dao tãa tein míí ndó xaan, ta kátoó ra dátuu rá ndo'ó, ta kátoó rá nadaon ra to'on va'a ñã ká'an sa'ã Cristo.

⁸ Ta va'ará ndu'u o iin ángel nì kii induú ná dána'ã iin kã to'on saá noó ñã nì sa daná'ã ndu noo ndo, dá kían iin íchi ná kandoo ndu kakomí ndú kuachi noo Ndios.

⁹ Ta sa nì ka'an ndu xí'ín ndó, ta nãndió kuéi tuku ndu ká'an ndu xí'ín ndó; ndi ndáa tãa díin dána'ã o ñúú to'on va'a nì ñaná'ã ndu noo ndo, dá kían iin íchi ná kandoo ra kakuu ra tãa kómí kuachi noo Ndios.

¹⁰ ¿Á ká'an ndó ñã xí'ín to'on ká'in yó'o ndúkúí ñã kandoo va'i noó ñayuu o noo Ndios? ¿Á ká'an ndó ñã dión ká'in, dá kandoo va'i noó ñayuu? Chî tá ndúkú yu'u ñã kandoo va'i noó ñayuu, dá kían kò kúú ta'on yu'u iin nã kéchoon noo Cristo.

Dí'a nì kuu tá nì kana Jesús yu'u ñã kane'i to'on na

¹¹ Kónj yu'u ñã kana'á ndó, ñani míí, ñã to'on va'a dána'ã yu'u kò kúú ta'an vaan ñã nì ndaki ini ñaxintónj tãa.

¹² Dá chî kò ní nátiin ta'on yu'u to'on yó'o noo ni iin tó'ón tãa, ta ni iin tó'ón tãa kò ni

dána'ã ñã nooí. Mii vá Jesucristo kúú nã nì xí'o to'on va'a yó'o nooí.

¹³ Sa nì nì'í tó'on va ndó táto'on k'i'o nì sa kee yu'u tá sa kãndisai táto'on kãndisa nã Israel. Sa ná'á vá ndó táto'on k'i'o kini sa kendava'a yu'u xí'ín ñayuu kúú kuendá Jesús, chî sa kãtoóí dána'ã ndi'i noo ná.

¹⁴ Ta yu'u nì sa kuu iin ra sa ndíko cháá kã choon sa'ándá tã sá'ano ñooj o ñúú dao kã tãa dáó xí'ín, chî nì sa ndi'i cháá kã ini sa keei choon sa'ándá tã sá'ano ñoo.

¹⁵ Tído míí Ndios nì kaxi yu'u ndã rá kò ñá'ã kãkii, ta nì kana na yu'u sa'á ñã kú'u ini nã sa'í. Ta noon kúú nã nì ña'an ini

¹⁶ na'ã nã ñe'e na nooí, dá ná dána'ã yu'u noó nã kò kúú nã Israel. Ta kò ní sa'an ta'oin ndato'ín ni iin tó'ón ñayuu ndí kían dána'ã.

¹⁷ Ta ni ñoo Jerusalén kò ní sa'in ndato'ín tã sa daá kúú apóstol noó yu'u sa'á ndi kee dána'ã. Ñã nì keei kían dinñó'ó kã nì sa'in chí kuendá Arabia di'a. Dá nì nãndió koo tukui ñoo Damasco.

¹⁸ Tá nì ya'a onj kuia, dá nì keei kua'in ñoo Jerusalén, dá konij Pedro, ta kana'í nã. Tá nì saaj noo ió nã, dá nì sa ioj xí'ín ná sa'on va kuu.

¹⁹ Tído kò tã'ón dao kã nã kúú apóstol nì xini, savã'a iin tó'ón Jacobo, nã kúú ñani sato'o yò Jesús, kúú nã nì xini.

²⁰ Ta ná'á míí Ndios ñã kò ká'an to'ín noó ñã táai kosaa noo ndo.

²¹ Tá nì ndi'i, dá nì sa'in chí kuendá Siria, xí'ín kuendá Cilicia di'a.

²² Ta nã kúú kuendá Jesucristo ndéi chí kuendá Judea kò ná'á ta'on na yu'u tiempo daá.

²³ Savã'a ñã nì seidó'o na sa'ã yú'u kúú ñã: "Tãa káa kúú tãa sa kendava'a xí'ín yó tá sata, tído viti xionoo ra kãsto'on ra xí'ín ñayuu to'on va'a sa'ã Jesús, tá'an ñã sa kãtoó ra dána'ã ra tá sata."

²⁴ Ta nì keká'ano na Ndios sa'á ñã nì kee na xí'ín.

2

Dí'a nì kuu tá nì sa'in ñoo Jerusalén, nì ka'in xí'ín na kúú apóstol

¹ Tá nì ya'a uxí komj kuia, dá nì nãndió koo tukui ñoo Jerusalén xí'ín Bernabé. Ta ndáka ta'anii Tito nì sa'in.

² Chî míí Ndios nì xí'o ñã nì kãndaaj ini ñã kánian ko'in ñoo. Ta sa'á ñã kò kónij ñã naá óon choon kéei, sa'á ñoo nì ñakanii xí'ín savã'a nã ndíta noó nã kúú kuendá Jesús sa'ã ndí kían dána'ã noó nã kò kúú nã Israel.

³ Ta nì ña'an va ini nã, sa'á ñoo kò ní kéndúsa nã ñã ta'anda ñi Tito, tã nì sa ió dáó xí'ín, va'ará kúú rá iin tãa griego.

⁴ Ta nì ku'u ñe'é ta'ani dao ra kaá kúú kuendá Jesús tein ndu'u kanani ñãá rá, ná kãndé'á ndí kían kée ndu sa'á ñã nì kãnkuei

xoo ndu tixi ndá'a ley Moisés sa'a ña ndíta ndu xí'in Cristo Jesús. Chì kóni ra ña kaño'o íf ndú tixi ndá'a ley Moisés.

5 Tído ni lú'u ví ko ní sónó ndu'u noq rá ña kee ndu ña kóni ra, dá kían ná kandida ndaa jí ndú noq to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús.

6 Tído ni iin ka to'on sa'a ko ní ka'an na ndíta noq na kúu kuendá Jesús xí'in. Taa ndáya'i kúu ná, tído ko né'le tandini, dá chì ni iin tó'on ñayuu ko mánj cháa ka noq Ndios o duú dao ka na. Iin nóó vá kúu ndidaa ñayuu noq Ndios.

7 Ta di'a ni nakoni va na ña mií Ndios ni xí'o choon noqí ña dána'i noq na ko kúu na Israel sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, táto'on kí'o ni xí'o Ndios choon noq Pedro ña dána'a na to'on va'a yó'o noq na Israel.

8 Ta mií Ndios, na ni kaxi Pedro ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús dána'a noq na Israel, noqon ta'ani kúu na ni kaxi yu'u ña kane'i to'on va'a yó'o dána'i noq na ko kúu na Israel.

9 Ta ni nakoni Jacobo xí'in Cefas xí'in Juan, tá'an na ndíta noq na kúu kuendá Jesús, ña miían ndaa kuiti Ndios ni xí'o choon yó'o noqí, chì ni tiin na ndá'i, xí'in ndá'a Bernabé, ña ná'a ña iin ni nduu ndu xí'in ná. Ta ni kandoo ndu xí'in ná ña ko'on ndu dána'a ndu noq na ko kúu na Israel, ta mií ná ko'on dána'a tein na Israel.

10 Sava'a ña ni xika na noq ndu kían ña ná dá'a ni nandodó ndu chindee ndu na kúnda'i ndéi ñoo Jerusalén. Ta sa' ñoq kúu váan ndi'i inij keei.

Di'a ni kuu tá ni danani yu'u Pedro

11 Tído tá ni kasáa Pedro ñoo Antioquia, dá ni danani yu'u na, dá chì ña ni kee na ñoo kúu iin ña ko vá'a noq Ndios.

12 Chì tá ko ñá'a kasaq dao taa ni tanda'a Jacobo, dá ni sasá'an Pedro xí'in na ko kúu na Israel. Tído tá ni ndi'i ni kasáa taa ñoo, dá ni kasá'a kúxoo va Pedro noq na ko kúu na Israel. Ta kúu ko ní sás'an ka na xí'in ná, chì yu'u na kée ra ká'an ña miían ndúsa ta'anda ñi ndidaa taa kúu kuendá Jesús.

13 Ta sa'a ña ni kee na dión, sa'a ñoq ni kuxoo ta'ani dao ka na Israel kuendá Jesús. Ta nda Bernabé ni kee ta'ani dión, chì ni kuxoo ta'ani na táto'on kí'o ni kee dao ka ta uu noq ñoo.

14 Tá ni xini yu'u ña ko kéndús'a'ano na táto'on kí'o dándáki to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús, dá ni kaaj xí'in Pedro noq ndidaa na kúu kuendá Jesús ni nataka ñoo: "Mií ní kúu iin taa Israel, tído kée ní táto'on kí'o kée na ko kúu na Israel, ta ko nákaa ka ní tixi ndá'a ley na Israel. Sa'a ñoq, ¿ndiva'a kéndús'a ní xí'in na ko kúu na Israel ña kee na choon sa'ándá ley na Israel, tá dáá?

15 "Mií yó kúu na Israel, chì ni kákio ñoo Israel. Ta ko kúu yó ñayuu tukú yá'a kée kuachi noq ley yo.

16 Ta ná'a yó ña ni iin tó'on ñayuu o kúu kandoo vii noq Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, chì sava'a sa'a ña kándéé iní na Jesucristo, sa'a ñoq kándoo vii ná noq Ndios. Chì sa'a ña kándisa yó Jesucristo, sa'a ñoq kándoo vii yo noq Ndios. Ta kían sa'a ña kándéé iní yo iin tó'on dinj Jesucristo va, ta o duú sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley. Chì ni iin tó'on ñayuu o kúu kandoo vii noq Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley.

17 "Ta sa'a ña ndúku yó kandoo vii yo noq Ndios sava'a sa'a ña kándéé iní yo Jesucristo, sa'a ñoq ká'an dao ñayuu ña kúu yó ñayuu kómí kuachi. Ta, ¿á ña yó'o kóni kaa ña Jesucristo kúu na xí'o ña ya'a yó kee yó kuachi? Koq, ko tá'on dión kían.

18 Dá chì tá ni nandió kuéi tuku yó kándéé iní yo ley, tá'an ña ni dankoo yó, dá kían kakuu ij vá yo ñayuu kómí kuachi noq Ndios.

19 "Sa ni xí'j va yu'u noq ley Moisés, chì ko kándéé ka inij ña dáka'i ñaá. Ta ni natakí yu'u noq ña kóni Ndios.

20 Ta viti kían kékuendá ña ni xí'j nduúj xí'in Jesucristo ndjka cruz. Sa'a ñoq ko takí ka yu'u noq ña kóni mií. Nda Cristo va kúu na nákaa nímaí dándáki na yu'u viti. Ta ndidaa ña kéei viti, kúu ña kéei sa'a ña kándéé inij Jesucristo, na kúu de'e Ndios, na kú'u ini sa'i, ta ni naki'o na mií ná ña ni xí'j na sa'i.

21 Ta ni iin kuu tá'on o dánkoo yu'u ña manj ni kee Ndios sa'i. Dá chì tá ná kandoo vii yo noq Ndios sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kían ni naá óon va ña ni kee Cristo Jesús ni xí'j na ndjka cruz sa'a yo, ní kúu."

3

Ni natin yó Espiritu ij Ndios sa'a ña kándéé iní yo Jesús

1 Nandéé ka vían xixi ndo'o, na Gálatas xaan. ¿Ndá yoo ni danaa iní ndo, dá o kándisa ka ndo ña ndaa sa'a Jesús? Chì sa tá'i ni nakani ndu'u xí'in ndó sa'a ña ni kee Jesucristo ni xí'j na sa'a yo ndjka cruz.

2 Ta viti, ña kóni kandaaj inij sa'a ndo kían, ¿á ni natin ndó na kúu Espiritu ij Ndios sa'a ña kée ndó choon sa'ándá ley o sa'a ña ni kándeé iní ndo Jesús tá ni seíd'o'o ndó to'on va'a sa'a ndó?

3 Nandéé ka vían xixi ndó. Chì sa va'a va ni kasá'a kándéé iní ndo Jesús ni kee na kúu Espiritu ij. Tído, ¿á ká'an ndó viti ña xí'in ndéé mií ndó, dá kandeé ndó káki ndó?

4 ¿Á ni naá óon va ña ni ndo'o níno ndo sa'a ña kándéé iní ndo Jesucristo? Va'a nda'o tá ko ní naá óon ña ni ndo'o ndó.

5 Nj xí'o Ndios Espiritu ij ná noq ndo, ta kée na ña'a ndato xí'in ndó. ¿Á dión kée na xí'in

ndó sa'a á ña kée ndó choon sa'ándá ley, ká'án ndó? Kóó, chí kée na dión sa'a á ña ñi kandeé iní ndó Jesús tá ñi seíd'ó ndó to'on va'a sa'a ná.

Natiin ta'ani yó ña va'a ñi kandoo Ndios k'i'o na noo Abraham

⁶ Kana'a ndó ña sa'a á ña ñi kandeé iní Abraham Ndios, sa'a á ñoó ñi kandoo vii ná noo ná.

⁷ Sa'a á ñoó kana'a ndó ña ñi ndi ndáa mió ñayuu kándéé iní Ndios, noón kúu ña ve'e mií Abraham.

⁸ Dá chí ká'an tuti ñi Ndios ña sa daá ñi chíkaa va iní Ndios ña dánkoo vii ná ña kó kúu ña Israel noo mií ná sa'a á ña kandeé iní ñaá ná, chí di'a ñi kaa ña xí'in Abraham: "Sa'a yó'ó ñi'í ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayuu yó'ó ña va'a."

⁹ Sa'a á ñoó ndi ndáa mií vá ñayuu kándéé iní Jesús, noón kúu ña natiin ña va'a xí'o Ndios, táto'on k'i'o ñi ndo'o Abraham sa'a á ña ñi kandisa na to'on ñi ka'an Ndios xí'in ná.

¹⁰ Ndi ndáa mió ñayuu ndúkú ña kandoo vii ná noo Ndios sa'a á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, ña yó'ó kúu ña tái chí'an noo Ndios. Dá chí di'a ká'an tuti ñi Ndios: "Ndidaá kúu ña kó ní kándéé kee ndi ndi'i choon sa'ándá ley, ña yó'ó kúu ña tái chí'an noo Ndios."

¹¹ Sa'a á ñoó kándaá iní yó ña kó in ta'on kandoo vii noo Ndios sa'a á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chí di'a ta'ani ká'an tuti ñi Ndios: "Ña ñi kandoo vii noo Ndios sa'a á ña kándéé iní ñaá ná, noón kúu ña kataki chí'í."

¹² Tído diin va dándáki ña kúu ley noó ña kándéé iní yó Ndios, dá chí di'a ká'an tuti ñi Ndios: "Ña kándéé kée ndi ndi'i kúif choon sa'ándá ley, noón kúu ña ñi'í ña kataki ña kean."

¹³ Ta Cristo Jesús kúu ña ñi taó xóo yó tíxi ndá'a ley, tá'an ña ñi dátáí chí'an ñaá noo Ndios. Chí ñi xí'o na mií ná ñi ñakuio na ndidaá kúu chí'an sa'a yó, dá chí di'a kaá tuti ñi Ndios: "Ta ndi ndáa mió ña ná karkaa ndjka iin yíto, noón kúu ña tái chí'an."

¹⁴ Ta sa'a á ña ñi kee Cristo Jesús dión, sa'a á ñoó kuu ñi'í ta'ani na kó kúu ña Israel ña va'a, tá'an ña ñi kaa Ndios k'i'o na noo Abraham. Ta sa'a á ña kándéé iní yó Jesús, sa'a á ñoó ñi ñi'í yó ña kúu Espíritu ñi Ndios táto'on k'i'o ñi kaa Ndios kee na xí'in yó.

Nda tá sa na'a, dá ñi chíkaa iní Ndios ña tonda'á ná Jesús kii na chíya'i na sa'a kuachi yó

¹⁵ Ñani, ná ko'in ka'in sa'a á iin ña ñayuu yó'ó xí'in ndó, dá kandaá iní ndó ña kónij ka'in xí'in ndó. Tá ñi ñava'a iin ña iin tuti ña ká'an táto'on k'i'o kónij ña kee ra, dá ñi kani ra sello noo tuti ña, dá kían ñi iin tó'on ñayuu o

kúu dátúú ná to'on ñi taa ra, ta o kúu ta'on chí'i na cháá ka to'on noó ña ñi taa ra.

¹⁶ Dión ta'ani ñi kee Ndios, chí ñi kaa ña noo tuti ñi ná ña k'i'o na ña va'a noo Abraham, xí'in noó ña ve'e na. Ta kó ní ka'an Ndios k'i'o na ña va'a yó'ó noo "ndidaá ña ve'e na", chí kó ní ka'an ña sa'a kuachi ñayuu, dá chí ñi ká'an ña sa'a á iin tó'on ña, chí di'a ñi kaa Ndios xí'in Abraham: "Tein ña ve'e yó'ó kana iin ña." Ta ña ñoó kúu Cristo Jesús.

¹⁷ Sa'a á ñoó ká'in xí'in ndó ña tá sa na'a ñi xí'o Ndios to'on na ña kee na táto'on k'i'o ñi kandoo na kee na xí'in Abraham. Dá ñi va'a komj ciento oko uxj kuachi, dá ñi xí'o na ley na noo Moisés. Sa'a á ñoó o kúu ta'on dátúú ley yó'ó to'on ñi xí'o Ndios noo Abraham, dá chí mián ndaa kee Ndios ña ñi kandoo na kee na.

¹⁸ Chí tá ñi'í yó ña va'a yó'ó noo Ndios sa'a á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kían kó ndáya'i ta'on to'on ñi xí'o na noo Abraham. Tído kó ta'ón dión kían, dá chí ñi xí'o oon va na ña va'a yó'ó noo Abraham, chí k'i'o dión ñi kandoo Ndios kee na xí'in ná.

Yó'o náani Pablo sa'a ndá choon ñi xí'o Ndios ley ña noo Moisés

¹⁹ Ta viti, ñda choon ñi xí'o Ndios ley ña noo Moisés, tá dáá? ñi xí'o naan noo Moisés dá chí va'an dána'agan ndi ndáa iin rá iin ña'a kini kée yó. Ta ñi dána'agan noó ñayuu nda rá ñi tuu noó ña ñi kii tein ña ve'e Abraham. Noón kúu ña va'a ñi kaa Ndios k'i'o na. Ta ñi xí'o Ndios ley yó'ó noo Moisés xí'in ndá'a ángel. Ta xí'in ndá'a Moisés ñi xí'o naan noó ñayuu.

²⁰ Tído kó ní kéchóon ta'on Ndios iin ka ñayuu, dá ka'an ña xí'in Abraham, chí iin tó'on mií vá Ndios ñi ka'an xí'in ná.

²¹ Sa'a á ñoó, zá dátúú ley Moisés ña va'a ñi kaa Ndios kee na xí'in Abraham? Kóó, kó tá'ón dión kían. Dá chí tá kandeé ley k'i'o ña kataki chí'í yó, dá kían xí'in mií vá ley kuu kandoo vii yó noo Ndios.

²² Tído kó tá'ón dión kían, dá chí ká'an tuti ñi Ndios ña ño'ó ndidaá ñayuu tíxi ndá'a kuachi, sa'a á ñoó k'i'o Ndios ña ñi ká'an ña k'i'o na noo yó sav'a sa'a á ña kándéé iní yó Jesucristo, chí sav'a ñayuu kándisa ñaá kuu ñi'í ná.

²³ Tá kó ñá'a kandeé iní yó Jesucristo, dá ñi sa ndadi yó tíxi ndá'a ley. Ta sa dandáki ñaá ley nda rá ñi kasandaá kuu ñi na'a Ndios noo yó ña kandeé iní yó Jesús.

²⁴ Ta ley ñoó ñi sa ndakaan yó táto'on k'i'o ndáka iin ña kéchóon takuáli de'e sato'o ña. Ta dión ñi sa ndaka ley ñoó yó nda ñi kasandaá yó kandeé iní yó Cristo Jesús, sa'a á ñoó kándoo vii yó noo Ndios sa'a á ña kándéé iní yó ná.

25 Tído viti kándéé iní yo Jesús, ta ni kankeui yó tixi ndá'a ley, ña kúú tátò'on kị'o kúú na ndáka takuálí,

26 chị viti kúú yó de'e Ndios sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús.

27 Iin ni nduu va yó xí'ín Cristo sa'á ña ni sodò ndútà yo ña ni kándéé iní yo ná. Tá kián tátò'on kị'o ni ñandixi yó na.

28 Ta viti kọ né'e tándíni á kúú yó na Israel o na griego, o á kúú yó na ñò'o tixi ndá'a iin sato'o o kọó, o á kúú yó taa o ñá'a, chị iin tó'ón dinj ni nduu ndidaá yó noq Ndios sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús.

29 Ta sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús, sa'á ñoó ni nduu yó na ve'e Abraham, ta ni'í yo ña va'a ni kaa Ndios kị'o na noq na ve'e Abraham.

4

1 Ta di'a kua'an ña kónji ka'in xí'ín ndó. Sa ná'a vá ndó ña iin tayií ló'o, tá'an ra ni'í ndidaá kúú ña'a tatá xí, iin nóó vá kúú xí xí'ín iin mozo, va'ará kakuu xi sato'o ndidaá ña'a na ve'e xi.

2 Dá chị nákaa xí tixi ndá'a na kéchóon noq tatá xí xí'ín na ndáka ñaa nda ná xino xi kuia ña kían ni kaa tatá xí natiin xi ña'a ió noq ná.

3 Kị'o dión ta'ani ni sa ndo'o yó, chị ni sa kuu yó tátò'on takuálí ndó'o dión, chị ni sa ño'o yó tixi ndá'a ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayúu yó'o.

4 Tído tá ni xinkọo tiempo ña kían ni chịkaa ini mií Ndios, dá ni tándá'a ná de'e na Jesús ni kii na ni kaki na tixi iin ñá'a. Ta ni kaki ta'ani na tixi ndá'a ley.

5 Dión ni kee na, dá ni taó xóo na yó tixi ndá'a ley, dá ni'í yo ña kakuu yó de'e na.

6 Ta sa'á ña kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó ni tándá'a ná Espíritu de'e na ni kasáa na ió na ini nió yo. Ta Espíritu ñoó kúú na kédaa xí'a, dá kayu'ú yó Ndios: "Tatá ló'o mií."

7 Sa'á ñoó kọ ñó'o kọ yó tixi ndá'a ley, chị ndáa de'e Ndios vá kúú yó viti. Ta sa'á ña kúú yó de'e na, sa'á ñoó kánian natiin yó ña va'a noq ná sa'a Cristo.

Kandita ndaa ndo xí'ín ña kándáa ndó sa'a Jesús

8 Tá sa na'a, ta kọ ñá'a kana'a ndó Ndios, dá ni sa ño'o ndó tixi nda'a ña kọ kúú ndios.

9 Tído viti sa ná'a vá ndó ndá yoo kúú Ndios, o va'a kaan ná ka'in xí'ín ndó ña sa ná'a di'a va Ndios ndo'ó. Sa'á ñoó, ñndiva'a ni ñandíó kuéi tuku ndó noq ña'a kọ chón, tá'an ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayúu yó'o? Ta, ñndiva'a ni ñachi'i tuku ndó mií ndó tixi ndá'án?

10 Chị kéká'a ano ndó dao kuu, xí'ín dao yoo, xí'ín dao víkọ xí'ín dao kuia.

11 Sa'á ñoó nákan inij sa'á ña kée ndó dión, dá chị ndá ndi kuu naá óon va choon ni keei tein ndó.

12 Nani mií, seí nda'áví noq ndó ña kee ndó tátò'on kée mií, dá chị ni kee yu'u tátò'on kée mií ndó tá ni sa ioy xí'ín ndó. Ta ni iin ña'a kọ ni ya'a ndó noqí.

13 Ta sa ná'a vá mií ndó ña sa'á ña sa kú'u vai, sa'á ñoó ni kuu ni ñaná'í noq ndó ta'ándá mií noq sa'á ña kúú tọ'on va'a ña ká'an sa'a Jesús.

14 Ta kọ ní kú'ichí ini ndo koni ndo yu'u, ta kọ ní káñ'ó ñaa ndó va'ará ni sa kú'í. Di'a ni ñakuaka va'a ndó yu'u tátò'on iin ángel ni kii noq Ndios, ta ni kee ndó yu'u kúú tátò'on mií Cristo Jesús.

15 Ta, ñndéi kua'an ña kádij téi ini ndo koni ndo yu'u? Ta xí'o ndaa kuendá sa'a ndo, chị nda nduchí nóó ví ndó kú'u ini ndo taó ndo kị'o ndó noq yú'u tiempo daá ñóó, ní kúu.

16 Ta viti, zá ndaa xini u'u va ndó yu'u sa'á ña ká'in ña ndaa xí'ín ndó?

17 Ta ndéi dao taa kádí'inda rá ndo'ó, chị kátoó ra ña kee ndó ña kóni mií rá, tído o duiú ña va'a kían kóni ra. Dá chị ña kóni ra kían taó xóo ra ndo'ó tein nduu, dá ndu ndó kuendá mií rá, dá koo kuión ndo xí'ín ña dána'a ra.

18 Ña va'a kían tá daá kuití ná koo kuión ndo xí'ín ña va'a, va'ará kọo yu'u ió xí'ín ndó.

19 De'e kuálí mií, tuku va ni kasá'a ndó'o naní nió yu'u kée ndó, chị ndó'i tátò'on kị'o ndó'o iin ñá'a tá káki de'an. Ta kúú dión kando'o vai sa'a ndo nda ná kasanda ndo kee ndó tọ'on kị'o ni sa kee mií Cristo.

20 Kóni kúji kakaaj tein ndó, dá ka'in iin tọ'on vitá cháá ka xí'ín ndó, chị nákan nda'o inij sa'a ndo.

Ña yó'o kían ni ndo'o Agar xí'ín Sara

21 Ta viti ká'in xí'ín ndo'ó, na kátoó ndu'u tuku tixi ndá'a ley Moisés: zá kọ óon ta'on kueídó'o ndó ndi káí ley ni taa Moisés?

22 Chị kaá tọ'on ni taa na ña ni sa ndei uu de'e yií Abraham. Iin xi ni sa kuu de'e ñá'a sa káa tixi ndá'a ñadi'í na. Ta iin ka de'e na ni sa kuu de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií.

23 Ta de'e ñá'a, ña sa káa tixi ndá'a ñadi'í na, ni kaki xi chị kị'o dión kóni Abraham. Tído de'e ñadi'í na, ñá'a dándáki mií, kúú ra ni kaki tátò'on ni xí'o mií Ndios tọ'on na noq Abraham.

24 Ndi nduu ñá'a yó'o kúú tátò'on uu tọ'on ni kandọo Ndios kee na xí'ín ñayuu na. Ta tọ'on mií noq kúú ley ni xí'o Ndios dinj yúku naní Sinaí. Ta ñayuu ni kaki tixi ley yó'o, noqón kúú na ñó'o tixi ndá'án. Ta ley yó'o kúú tátò'on Agar, ta ñayuu ñó'o tixi ndá'a ley kúú tátò'on de'e Agar.

25 Dá chị ñá'a naní Agar ñoó kúú tátò'on yúku naní Sinaí iin chí Arabia noq ni xí'o Ndios ley noq Moisés. Ta kúú ta'anián tátò'on ñoo Jerusalén, ña nákaa viti. Dá chị ñoo yó'o nákaa tixi ndá'a ley xí'ín ndidaá

ñayuu ndéi nooán, tátò'on kǐ'o nǐ sà káa Agar tǐxi ndá'a ñadi'í Abraham.

²⁶ Tído iin kà ñoo Jerusalén, ña nákaa chí induu, kò nákaa ta'an vaan tǐxi ndá'a ley. Ta ñoo ñoo kúu tátò'on naná yò, nà kúu kuendá Jesús.

²⁷ Dá chí di'a kaá tuti iǐ Ndios:

Kadij iní yo'ó, ñá'a, yo'ó ñá kò kúu kandeí de'e, yo'ó, ñá kò óon ta'on kaki de'e.

Kayu'u yo'ó xí'an kadij inóon, chí kò ñá'a ndo'o naní nǐo, dá kaki iin de'ón.

Dá chí kua'a cháá kà kakuu de'e yo'ó,

ñá nǐ kandoo ndá'í xaan,

ò duu nà ñá'a ío yíi.

²⁸ Ta viti, ñani miij, kúu yó tátò'on Isaac, chí kúu yó de'e nǐ kaa Ndios kǐ'o na noo Abraham.

²⁹ Nǐ sà kendava'a tayii nǐ kaki xí'ín ña kóni míf Abraham xí'ín tayii nǐ kaki nǐ kee Espírítu iǐ. Ta kǐ'o dión ta'ani kéndava'a nà ñó'o tǐxi ndá'a ley xí'ín yó viti.

³⁰ Tído, dá kò ndúsaa ta'on ini ndò ña ká'an tuti iǐ Ndios? Chí di'a va kaaan: "Taó xóo ñá'a nákaa tǐxi ndá'a ñadi'í óon ná kò'an xí'ín de'án. Dá chí o kúu ta'on nǐ'nduu xǐ ña va'a xí'ín de'e ñá'a dándáki míf."

³¹ Sa'á ñoo, ñani miij, kana'a ndó ña kò kúu ta'on yó de'e ñá'a nákaa tǐxi ndá'a iin kà nà. Di'a kúu yó de'e ñá'a dándáki míf.

5

Kò ñó'o kà yò tǐxi ndá'a ley Moisés

¹ Sa'á ñoo kandita toon ndó xí'ín ña nǐ kee Cristo sa'a ndo, chí nǐ taó xóo na ndo'ó tǐxi ndá'a ley Moisés, ña sà dándáki ñáa. Ta o sà nándiò kuéi kà ndo kaño'o ndó tǐxi ndá'an, dá dándáki tukuan ndo'ó.

² Kueidó'o va'a ndó, chí yu'u kúu Pablo, nà ká'an xí'ín ndó. Tá ná naki'í ndó mií ndó ña ta'anda ñiǐ ndo tátò'on kǐ'o kée tǎ Israel, dá kǐan kò tǎ'ón ña'a natiin ndó noo ña nǐ kee Cristo Jesús sa'a yò.

³ Ta nándiò koo tukui ká'ín xí'ín ndidaá tǎa, tá'an rǎ kándia ña ta'anda ñiǐ rá, ña miian ndúsaa kánian kee ra ndi ndí'í choon sa'ándá ley Moisés, dá kandoo vii rá noo Ndios.

⁴ Tá ká'an ndó ña kandoo vii ndo noo Ndios sa'á ña kée ndó choon sa'ándá ley, dá kǐan ña yó'o kóni kaa ña nǐ taó xóo va ndó mií ndó noo Jesús, ta nǐ taó xóo ta'ani ndó mií ndó noo ña manǐ nǐ kee na sa'a ndo.

⁵ Tído sa'á ña ío Espírítu iǐ Ndios xí'ín yó, sa'á ñoo ío tǎndéé ini noo yò ña kandoo vii yò noo Ndios sa'á ña kándéé ini yó Jesús.

⁶ Dá chí sa'á ña kándéé ini yó Cristo Jesús, sa'á ñoo va'ará nǐ ta'anda ñiǐ yò o kò nǐ ta'anda ña, ni iian kò ndáya'i. Ña ndáya'i kǐan kándéé ini yó Jesús, ta ña yó'o kédaa xí'ín yó, dá ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Ta sa va'a nda'ò kua'an ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó. ¿Ndá yoo nǐ nadaká ñaxintóni ndo, dá kò seidó'o kà ndo ña ndaa?

⁸ Tído kana'a ndó ña o duu Ndios ní nádaká ñaxintóni ndo, chí di'a mií ná kúu nà nǐ kana ndo'ó.

⁹ Ta sa ná'a va'a mií ndó ña xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúu dákuíta tǎchi vaan iin tu'u yúsa káva'a pan. Ta dión ta'ani kée ña tǎ'ón dána'a tǎa ñoo xí'ín ndó.

¹⁰ Ta kándéé ini yu'u sato'o yò Ndios ña nándiò kuéi ndó kandisa ndó tátò'on kǐ'o kándisa yu'u. Chí ñayuu kátoó nádaká ñaxintóni ndo, miian ndaa chiya'i na noo Ndios sa'á ña tǎ'ón dána'a nà noo ndo. Kò né'e tǎndini ndá yoo kúu ná.

¹¹ Ñani miij, tá dána'a jí yu'u noo ñayuu ña miian kánian ta'anda ñiǐ ná tǎ'ón kée rǎ Israel, dá kǐan, ¿ndiva'a kéndava'a jí rǎ Israel xí'ín yu'u, tá dáá? Chí tá dána'í dión noo ná, dá kǐan o kuído ta'on ini rǎ kee tǎ'ón va'a ña ká'an sa'á ña nǐ kee Jesús sa'a yò ndíka cruz, tá dáá.

¹² Tído va'a cháá kǎan iin íchǐ di'a ná dákuáchi tǎa nádaká ñaxintóni ndo ñiǐ mií rá!

¹³ Kana'a ndó, ñani miij, ña sà nǐ nakana va Ndios ndo'ó ña o kaño'o kà ndo tǐxi ndá'a ley. Tído ná dá'a ní ka'án ndó ña sa'á ña kò ñó'o kà ndo tǐxi ndá'a ley, sa'á ñoo kuu kee ndó ña kóni ñiǐ ndo. Di'a kánian chindeé tá'an ndó xí'ín kú'u ini sa'a sátá'an ndó.

¹⁴ Chí dáxǐnkoo ndí'í yó choon sa'ándá ley Moisés tá ná kueidó'o yó choon kua'an di'a: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó tátò'on kǐ'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó."

¹⁵ Tído tá chídadó tá'an ndó xí'ín tǎ'ón ká'an ndo, ta seí yí'í tá'an ndó, dá kǐan kaon koo ndó, chí kasandaá kuu, dá naá ndí'í iin rá iin ndó.

Kǐ'o ndó mií ndó noo nà kúu Espírítu iǐ Ndios ña ná kandaka na ndo'ó

¹⁶ Ta ká'an ta'ani xí'ín ndó ña koo ini ndo kee ndó ña kóni nà kúu Espírítu iǐ Ndios, ta o sà kée ndó ña kǐni kóni ñiǐ ndo.

¹⁷ Dá chí ña kóni ñiǐ ndo kò náki'ín tá'an nóoán xí'ín ña kóni Espírítu iǐ Ndios, chí naá tá'an va ña kóni ñiǐ ndo xí'ín ña kóni Espírítu iǐ. Sa'á ñoo o kúu kee ndó ña kóni ndo.

¹⁸ Tído tá nakǐ'o ndó mií ndó noo Espírítu iǐ Ndios ña ndaka na ndo'ó, dá kǐan kò ñó'o kà ndo tǐxi ndá'a ley.

¹⁹ Ta kò ú'u ta'on kandaǐ iniǐ ndi kée ñayuu xí'ín mií noo ña kóni ñiǐ ná, dá chí kée na kuáchi xí'ín nà kò kúu ñadi'í nà o yíi ná, ta kée na ña kaa'an noo xí'ín ñiǐ ná, ta kò chítuu ini nà kee na ña ka'a'an noo.

²⁰ Ta ndáño'o na ña kò kúu ndios, ta kétadi nà xí'ín ñayuu, ta xini u'u tá'an na, ta naá nà xí'ín dao kà ñayuu, ta kuión nà, ta yachi xido ini nà, ta sava'a sa'a mií vá ná nákanini ini

na, ta sa'ándá tá'an na ñayuu, ta taó xóo na ñayuu kandoo xoo mií ná,

²¹ Ta u'u ini na, ta sa'ání na ndji, ta daá xini na, ta tein víko yá'a na kée na ña kini ka'an noo. Ta kée na dao ka ña'a kini tát'o'on kua'an ña yó'o. Sa nj ka'in xí'in ndó, ta ká'an tukui ña ndi ndáa miíó ñayuu ndéi kée ña yó'o, ni iin kuq ta'ón o koni na natiin na kande na noo dándáki Ndios.

²² Tído di'a kua'an ña va'a xí'o na kúu Espíritu ij Ndios ña kían kee yó: kú'u ini yo sa'á ñayuu xí'in yó, ta ió dii ini yo, ta va'a ndéi yó xí'in dao ka na, ta kuee ini yo, ta kév'a'a yó xí'in ndi ndáa mií vá ñayuu, ta va'a ini yo xí'in dao ka na, ta kúu yó ñayuu ndaa.

²³ Ta nda'í ió ini yo, ta chítuu ini o kee yó ña kini. Ta noo ni iin tó'ón ley ko yá'a yó tá kée yo ndidaá ña va'a yó'o.

²⁴ Ta na ndíta xí'in Cristo, noón kúu na nj chirkuei ndidaá kúu ña kini kóni ñíi ná keean ndjka cruz, chi ko kée ka na ña kini kóni ñíi ná.

²⁵ Tá dándáki na kúu Espíritu ij ní o yo, dá kían ná kee yó ña kóni mií ná.

²⁶ Ta ná dá'a ni kakuu yó ñayuu ió táyí ini. Ná dá'a ni dáta'an tá'an yó. Ná dá'a ni koo u'u ini yo koni yo ñani yo.

6

Koo ini ndo chindee tá'an ndó xí'in iin rá iin mií ndó

¹ Ñani mií, tá iin ndakána nj natiin ndó iin ñani yo noo kuachi, dá kían ndo'ó, na ndíta toon xí'in Espíritu ij, kuu na kánian chindee ná, dá ná kuíin ndaa tuku na. Ta nda'í ni ka'an ndo xí'in ná, ta kanda ndo mií ndó, chi oon ni ví kuéi ta'ani mií ndó noo kuachi tát'o'on k'i'o nj ndo'o ñani yo.

² Ta chindee tá'an ndó xí'in iin rá iin ndó tá ndó'o ní o ndo, ta k'i'o dión kee ndó, dá kee ndó choon nj sa'anda Cristo.

³ Ta na chínani mií ña kúu ná na ndáya'i, ta ni iin ña'a ko kúu ná, dá kían dándá'í na mií vá ná.

⁴ Ta iin rá iin mií vá ndó kánian kandé'e va'a ña kée ndó, dá kían nata'an ini ndo sa'á ña va'a kée ndó. Ta o sa chídáó tá'an ndó ña kée ndó xí'in dao ka ñayuu.

⁵ Dá chi iin rá iin mií vá ndó xí'in choon nj ni'í ndo noo Ndios.

⁶ Ta ndidaá ndo'ó, na dákuá'a to'on Ndios, kánian chindee ndó na dána'a noo ndo xí'in ña va'a ió noo ndo.

⁷ O sa kóo ini ndo dándá'í ndo mií ndó, dá chi ko iin ta'on kuu dándá'í Ndios, chi ndidaá ña'a xiti ndó, ño'ó kían dákée ndó.

⁸ Ta dión ta'ani ndo'o na kée ña kóni ñíi ná, noón kúu na ni'í ña naá ná. Tído na kée ña kóni Espíritu ij, noón kúu na ni'í ña kataki chíchí ná kee Espíritu ij.

⁹ Ta ná dá'a ni kuitá yo kee yó ña va'a, chi tá ko sá tuu yó ña kée yóan, dá kían kasandaá iin kuq natiin yó ña va'a noo Ndios.

¹⁰ Sa'á ño'ó tá nóno yó kee yó ña va'a, dá kían ná kee yóan xí'in ndidaá ñayuu. Ta ná ndj'i cháá ka ini yo kee yó ña va'a xí'in na kándisa dáó xí'in yo Jesús.

Ta viti kúu yo ñayuu sa'a sa'á ña kándéé ini yo Jesús

¹¹ Kande'e ndó, di'a ví ná'ano letra táai xí'in ndá'a mií.

¹² Ta ndidaá ra kóni kandoo va'a noo dao ka ñayuu, roón kúu ra kéndusa xí'in ndó ña ta'anda ñíi ndo. Chi sa'á ña ko kóni ra ña kendava'a na Israel xí'in rá, sa'á ño'ó kénoo ra ña nj kee Cristo sa'a yo ndjka cruz.

¹³ Tído ni mií ra nj ta'anda ñíi ko kándéé kee ndidaá choon sa'ándá ley. Tído kóni ra kéndusa ra xí'in ndó ña ta'anda ñíi ndo, dá chindaya'i ra mií rá noo na Israel.

¹⁴ Tído ni lú'u ko kóni yu'u chindaya'i mií sa'á ña yó'o. Ña kéká'ano yu'u kúu ña nj kee sato'o yo Jesucristo sa'í ndjka cruz. Chi kée yu'u kuenda ña sa nj xí'í ña kini ió ñayuu yó'o noo ndjka cruz tát'o'on k'i'o nj xí'í ta'ani mií noo ña kini ió ñayuu yó'o.

¹⁵ Dá chi sa'á ña ndíta yó xí'in Jesús, sa'á ño'ó ni iin ña'a ko ndáya'í ña ta'anda ñíi yo o ko'ó. Ña ndáya'í noo Ndios kúu ña nj nduu yo ñayuu sa'a.

¹⁶ Ta ndidaá ndo'ó, na taxi va'a choon nj taai noo tuti yó'o, ná koo va'a ini ndo, ta ná ku'u ini Ndios sa'a ndidaá kúu ndo'ó, na ndisa kúu na ñoo Ndios.

¹⁷ Ta yó'o chi noo o sa dáta'an ka ni iin ndó yu'u, dá chi sa kuá'a nda'í yanda tándaa ñíi kée ñayuu sa'á ña dána'í sa'a sato'o yo Jesús.

¹⁸ Ñani mií, ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Éfeso

Ká'an Pablo ndisá'án

1 Yu'ù kúú Pablo, ta kúúí iin apóstol, na né'le to'on Jesucristo, tátò'on kǐ'o kónì míí Ndios. Ta ká'an yu'ù ndisá'án xí'ín ndo'ó, na ndéí ñoo Éfeso, ndo'ó na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó na ndíta toon xí'ín Cristo Jesús.

2 Ta míí tatá yó Ndios xí'ín sato'o yó Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakǐ'o na ña koo va'a ini ndo.

Kǐ'o dǐ'a nì kemáni Ndios yó

3 Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yó Jesucristo, ndidaá tá'an ñaño'ó. Míí ná nì kemáni ná yó xí'ín ndidaá ña va'a ió noo ná, ta ndá noo ió na ndá induú nì tanda'á ná ña nì kixian sa'á ña nì kee Cristo.

4 Ta ndá rá ko ñá'a kasá'a sa'a ñayuu, ndá daá vá nì ka'xi na yó sa'a Cristo, dá ná kakuu yó na koo vii, na kóó kuachi noo míí ná.

5 Ta sa'á ña kú'u'ù ini na sa'a yó, sa'á ño'ó ndá daá nì chika'á ini na ña kakuu yó de'e míí ná sa'a Jesucristo, chǐ kǐ'o dión nì nata'an ini míí ná kee na.

6 Dión nì kee na, dá kían ná nakǐ'o yó ñaño'ó noo ná sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'á, dá ná natiin va'a na yó sa'á de'e manì ná.

7 Chǐ xí'ín nì de'e na nì taó xóo na yó noo ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó, ta nì ku'u'ù ká'ano ini na sa'a yó, chǐ ká'ano ndá'o ña manì nì kee na xí'ín yó.

8 Ta sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'ín yó, sa'á ño'ó nì nǐ'y yó ña koo ndichí xixi yó xí'ín ña kaon koo ñaxintóni yó,

9 dá chǐ nǐ xǐ'o na ña nǐ kanda'á ini yó sa'á ña nì chika'á ini na kee na, tá'an ña nǐ sa'á io de'e noo ná, chǐ kǐ'o dión nì nata'an ini na. Ta ndidaá ña yó'o kúú ña nì chika'á ini na kee na.

10 Chǐ tá ná xinkoo kuu nì ka'xi míí ná, ko'on na nachǐ'i na ndidaá tá'an ña'a tǐxi ndá'a Cristo, dá dándáki ñaá ná, míán kían ña ñó'o induú, o míán kían ña ió noño'ó yó'o.

11 Ta sa'a míí Cristo nì ka'xi Ndios yó'o, dá chǐ ndá míí sa'a nì saki na ña nǐ'y yó ña va'a noo ná, tátò'on kǐ'o nì chika'á ini na, chǐ kée na ndidaá ña'a tátò'on kǐ'o kónì míí ná,

12 dá natiin na ñaño'ó sa'á ndu'u, na Israel, chǐ ndu'u kúú na sa'á daá ndáti kasaa Cristo.

13 Ta dión ni ndo'ó, sa'a Cristo nì seíd'o'ó ndó to'on va'a ña ká'an ña kuu ka'ki ndó tá nì kándisa ndó ña. Sa'á ño'ó nì nǐ'y ndo Espiritu ñi Ndios tátò'on kǐ'o nì xǐ'o na to'on na noo

yó. Ta na yó'o kúú tátò'on iin sello, ña ná'a ña kúú ta'ani ndó ñayuu Ndios.

14 Ta sa'á ña ió Espiritu ñi ná ini yó, ño'ó kían ná'a ña natiin yó ña nì kaa tatá yó Ndios kǐ'o na noo yó tá ná kasanda'á kuu nakuaka na ñayuu míí ná kandeí na noo ió na, dá natiin na ñaño'ó sa'a ndidaá ña manì nì kee na xí'ín ñayuu na.

Xíká Pablo ña manì noo Ndios ña ná kǐ'o na ña koo ndichí yó noo ña'a míí ná

15 Sa'á ño'ó, tá nì kanda'á ini ña ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándéé ini ndó sato'o yó Jesús, ta kú'u'ù ta'ani ini ndo sa'a ndidaá ká na kúú ñayuu Ndios,

16 ndá daá, ta ndá viti ko sá tuu ta'on yu'ù ña nakǐ'oi ndivé'e noo Ndios sa'a ndo, chǐ daá kuití ndíko'on ini ndo'ó noo ká'ín xí'ín ná,

17 na kúú Ndios noo sato'o yó Jesucristo, na kúú tatá yó, na kánian natiin ndidaá ñaño'ó. Chǐ xíká noo ná ña nakǐ'o na ña koo ndichí ndo, ta kǐ'o na ña katóni va'a ini ndo, dá kasanda'á ndo kana'á va'a ndó míí ná.

18 Ta xíká ta'anii noo ná ña ná dátòon na ñaxintóni ndo, dá ná kana'á ndó sa'á tandéé ini, ña kían nǐ nakana na ndo'ó natiin ndó, ta kana'á ta'ani ndó ndi kǐ'o ndato ña va'a ko'on na kǐ'o na noo ndo, tá'an ña ko'on na kǐ'o na noo ñayuu míí ná,

19 ta katóni ta'ani ini ndo ndi kǐ'o ká'ano ndéé kómí ná, tá'an ña kéchóon na, dá chin-deé ná yóo, na kándisa ñaá. Ta míí dátòon yó'o nì kéchóon Ndios,

20 dá nǐ danátaki na Cristo tein na kúú ndǐi, ta nǐ chǐko'oo ñaá ná xoo kuá'a na ndá noo ió na induú.

21 Ta kómí ná choon sata ndidaá tá'an taa né'le choon ná'ano, xí'ín sata ndidaá tá dándáki, xí'ín sata ndidaá tá ndíta noo, xí'ín sata ndidaá tá kúú sato'o. Ta kómí ná iin kuu ndáya'i chá'a ká o duú ndidaá ká ñayuu. Ta o duú ñayuu yó'o oon ni kían dión, ndá ñayuu vei chí noo ká'ian dión.

22 Chǐ nǐ nachǐ'i Ndios ndidaá tá'an ña'a tǐxi sa'a Cristo, ta nǐ chǐkani ñaá ná kakuu na ñi nǐ noo ndidaá na kúú kuendá míí ná.

23 Ta ñayuu yó'o kúú yíkí koño Cristo, ta dáxino na ña kóni na xí'ín ñayuu na, chǐ iin tó'ón míí ná kúú na dáxino ndidaá tá'an ña'a tátò'on kánian kooan.

2

Nì dakáki Ndios yó sa'á ña manì nì kee na xí'ín yó, ta o duú sa'á ña va'a kée yó

1 Ta nǐ sa'an Ndios nǐ danátaki na ndo'ó, chǐ ndǐi va nǐ sa'á kuu ndó noo ná sa'á ña ko ní sá seíd'o'ó ndó choon sa'ándá na, xí'ín sa'á ña nǐ sa'á kee ndó kuachi.

2 Chǐ sa'á kee ndó kuachi yó'o tá sata tátò'on kée na kúú kuendá ñayuu yó'o, ta sa'á kee ndó ña kóni ña né'le choon noo tá'chǐ káa, tá'an

ña dándaki ñaxintóni ñayuu ko seídó'o choon sa'ándá Ndios.

3 Ta ndidaá vá yó ni sa kee dión tá sata, chi sa xionoo yó sa kee yó ña kóni ñii yo, chi sa kee yó ña kini kónian xí'in ña kini sa katoó ñaxintóni yo. Ta sa'á ña sa kuu yó ñayuu kómí kuachi, sa'á ñoó sa xido ini Ndios sa xini na yó táto'on ki'o ndó'o ta'ani ndidaá ka ñayuu ko ná'á ñaá.

4 Tído ká'ano nda' o ini Ndios, ta kú'u nda' o ini na sa'a yo,

5 dá chi va'ará ndii ni sa kuu yó noo ná sa'á kuachi sa kee yó, tído ni xi' o na ña ni ñataki yo noo ná, ta takí yo xí'in Cristo viti. Dá chi sa'á ña maní ni kee na xí'in yó, sa'á ñoó ni káki yó noó ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yo.

6 Ta ni ñataki dáó yó xí'in ná ni kee Ndios, ta ni ñachindei ta'ani na yó nda induú xí'in Cristo Jesús.

7 Ta dión ni kee na xí'á, dá daá kuiti na'a na ndi ki' o ví ká'ano ña maní ni kee na xí'in yó, chi ni kee na ña va' a xí'in yó sa'á ña ni kee Cristo Jesús.

8 Chi sa'á ña maní ni kee Ndios xí'in ndó, sa'á ñoó ni ñakáki na ndo' o sa'á ña kándéé ini ndo Jesús. Ta ko ní ñakáki na ndo xí'in ndéé mií ndó, chi kíán iin ña maní ni kee na xí'in ndó,

9 chi ko ní ñakáki na ndo' o sa'á ña kée ndó ña va' a, dá kíán ni iin tó'ón ndó ná o chíndaya' i mií ndó.

10 Dá chi mií vá Ndios kúu na ñi kava' a ñaá, ta sa'á ña ni kee Cristo Jesús, sa'á ñoó ni kava' a na yó ña kíán kee yó ña va' a, tá'an ña ni chíkaa ini na kee yó nda mií sa' a.

Ndei va' ayó xí'in iin rá iin yo sa' a ña ni kee Jesús sa' a yo

11 Ta o sa nándodó ndo' o, na ko kúu na Israel xaan, ña tá sata ni kaa na Israel ña kúu ndo' o, "na ko ní ta' andá ñii." Díón kaá na chi kúu ná na ni ta' andá ñii, ta sa'á ñoó ká'án ná ña kúu ná na ñoo Ndios, tído xí'in ndá' a ña va' a ni ta' andá ñii ná.

12 Nda tiempo sata ñoo ko ní sá kuu ndó kuendá Cristo, sa'á ñoó ni iin kuu vá ko ní kasandaá ndo kakuu ndó na ñoo Ndios táto' on kúu na Israel. Ta ni lú'u ví kuendá ko ní sá komí ndó noo to' on ni xi' o Ndios noo ñayuu na. Ta ni lú'u ví ñandéé ini ko ní sá komí ndó ni sa ndei ndó ñayuu yó' o, ta ni ko ní sá ná' a ví ndó ndá yoo kúu Ndios takí.

13 Tá sata ko ní sá ná' a ndó Ndios, xiká sa ndei ndó noo ná. Tído viti, ndíta ndó xí'in Cristo, sa'á ñoó ni ñatuu yati ndó noo Ndios sa'á ña ni xita ni Cristo sa' a ndo.

14 Chi mií Cristo kúu na ni ñachindei va' a yó, sa'á ñoó na ñoo Israel xí'in na ko kúu na Israel, ni nduu na iin tó'ón ñoo ni kee Cristo, dá chi ni sa'an na ni ñita ná ña sa kedaá xí'in ná sa xini u' u tá'an na.

15 Ta sa'á ña ni xi' i Cristo, sa'á ñoó ni ñandí' i na ley xí'in choon sa'ándáan. Ta ki' o dión ni ndee na ñayuu Israel xí'in na ko kúu na Israel iin tó'ón vá, dá kakuu na iin tó'ón ñayuu saá, dá ná koni na kandeí va' a na.

16 Ta sa'á ña ni xi' i na ndjka cruz, sa'á ñoó ni ñachindei va' a na ñayuu Israel xí'in na ko kúu na Israel xí'in Ndios, chi sa'á ña ni xi' i Cristo ndjka cruz, sa'á ñoó ni ñita ná ndidaá ña sa kedaá xí'in ná sa xini u' u tá'an na.

17 Ni kii Cristo ñayuu yó' o, ta ni ñan' a na to' on va' a ña xi' o ña kandeí va' a yó xí'in Ndios, ta ni ñan' a naán noo ndo' o, na ni sa ndei xiká noo Ndios, xí'in noo ndu' u, na ndéi yati noo Ndios.

18 Chi sa'á ña ni kee Jesús, sa'á ñoó na Israel xí'in na ko kúu na Israel ni ni' i ña ndu' u yó noo ió tatá Ndios kée iin tó'ón na kúu Espíritu ií.

19 Sa'á ñoó ko kúu ka ndo na tukú o na xionoo ndava' a. Dá chi ni ni' i ndo ña kakuu ndó ñayuu Ndios, ta ni ni' i ta'ani ndó ña kakuu ndó kuendá na ve' e na.

20 Ta noo to' on ni ñan' a na kúu apóstol, xí'in to' on ni ñan' a na sa kuu profeta ni sa kuja iin rá iin ndó. Ta mií Jesucristo kúu yuu títo ndáya' i kúu do' o ve' e,

21 chi xí'in mií yuu ñoo luu kasá' a káto tá'an sa' a ve' e káva' an kua' an xinkooan kakuuan iin ve' e ño' o ií sato' o yo Jesús.

22 Ta xí'in mií ná sá káva' a ndó kua' an ndo, dá xjino ndó kakuu ndó iin ve' e noo koo Ndios kée Espíritu ií ná.

3

Ni chikani Ndios Pablo ña dána' a na noo na ko kúu na Israel

1 Ta yu' u, Pablo, kéchóon sa' a choon yó' o. Nákaai ve' e ka viti sa' a ña dána' i to' on Cristo Jesús noo ndo' o, na ko kúu na Israel.

2 Ta sa ni ni' i tó' on ndó ña ni xi' o Ndios choon noo yú' u ña kíán chindeéí ndo' o, dá ni' i ndo ña maní xí' o na noo ndo.

3 Ta ni ná' a túu Ndios ña ni sa io de' e noo ná noo yú' u. Ta sa ni taa va yu' u cháá sa' a ña yó' o kosaagan noo ndo.

4 Tá ka' i ndó ña, dá kandaá va' a ini ndo ña ná' a yu' u ña io de' e noo Ndios, ña ká' an sa' a Cristo.

5 Ta ko ní xi' o na ña kandaá ini ñayuu sa ndei sa ná' a sa' an. Tído viti kandaá ini na kúu apóstol xí'in profeta na sa' a ña yó' o kée Espíritu ií Ndios.

6 Tá'an ña sa io de' e ñoo kíán kaá ña natiin ta'ani ndo' o, na ko kúu na Israel, ña va' a ko' on Ndios ki' o na noo na Israel, ta ndee na ndo' o iin tó'ón ñoo xí'in na ñoo Israel, ta koo ta'ani ta' i ndo noó ña ni kaa Ndios ki' o na noo na Israel sa' a ña ni kee Cristo Jesús, táto' on ki' o ká' an to' on va' a ká' an sa' a ná.

7 Ta ni chikani Ndios yu'u ña kían dána'i to'on yó'o, ch'i choon yó'o ni kemáni ná yu'u, ta xí'in ndée mií ná kándééí kéei ña.

8 Ta va'ará kúu yu'u na ló'o cháa ka noo ndidaa ka ñayuu Ndios, tído ni xí'o na choon yó'o noo yu'u, ña kían dána'i noo na ko kúu na Israel ndi k'i'o ná'ano ña va'a xí'o Cristo,

9 ta k'i'oi ña kandaq ini ndidaa ñayuu sa'a ña ni chikaa ini Ndios kee na nda mií sa'a, tá'an ña ni sa io de'é noo na, ta mií ná kúu na ni kava'a ndidaa tá'an ña'a.

10 K'i'o dión, dá na'a yóo, na kúu kuendá Jesús, ndi k'i'o ká'ano ña ndichí kómí Ndios, dá kían kandaq ini ña kómí choon xí'in ña dándáki chí induú sa'án.

11 Ch'i k'i'o dión ni chikaa ini Ndios kee na nda rá ko ñá'a kava'a ñayuu yó'o. Ta xí'in ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, ni daxínko na ña ni chikaa ini na kee na.

12 Ta viti ió tandéé ini noo yo, ta nóno noo yo nakuja yó noo Ndios sa'a ña kándéé ini yo Jesús.

13 Sa'a ñoó sei nda'ávij noo ndo ña ná dá'a ni ndjiko ndó sa'a ña ndó'o níoi sa'a ña dána'i noo ndo'ó, dá ch'i ña va'a mií ndó kían.

Kóni Pablo ña kandaq va'a ini yo ndi k'i'o kú'u ini Jesús sa'a yo

14 Sa'a ñoó nákuinj xítij noo Ndios, na kuu tatá sato'o yo Jesucristo, ká'in xí'in ná.

15 Ta mií ná kúu na xí'o iin kuu noo ndidaa ñayuu na, á mií ná ndéi na induú o noño'o yó'o.

16 Ta xikaj noo ná ña táto'on k'i'o ió kua'a ña kujká na chí induú, k'i'o dión kendáki ná ndo'ó xí'in ndée ká'ano kómí mií ná, dá na koo ndéé ini ndo kee Espiritu ij ná,

17 dá ná koo Cristo níno ndo dándáki na sa'a ña kándéé ini ndo ná, dá ná kujta toon ndó xí'in ña kú'u ini na sa'a yo, ta kandiko toon ndóan,

18 dá kandeé ndó kandaq va'a ini ndo xí'in ndidaa ka ñayuu Ndios ndi k'i'o ká'ano ña kú'u ini Cristo sa'a yo, ta ndi k'i'o kánján, ta ndi k'i'o konónan, ta ndi k'i'o dikóan,

19 dá kasandaá ndo kana'a va'a ndó ndi k'i'o kú'u ini Cristo sa'a yo, va'ará ko kándéé ta'on ñaxintóni yo kandaq ndi'i inian sa'án. Ta k'i'o dión xikaj noo ná, dá nakutí ndó xí'in ñaxintóni Ndios.

20 Ta mií ná kúu na kómí ndée ká'ano, ta kándéé ná kée na cháa ka ña'a noo ndidaa ña xika yo noo ná o ña kasandaá ñaxintóni yo nakani inian, dá ch'i sa'a ña ió ndée ná ini yo, sa'a ñoó kée na ña'a ná'ano xí'in yó.

21 Ta ná natiin mií ná ndidaa ñaño'ó noo na kúu kuendá na, ta sa'a mií Jesús daá ná natiin na ñaño'ó, ta k'i'o dión daá kuití ná natiin naan. Dión ná koo.

4

Iin tó'on vá ni nduu yó ni kee Espiritu ij Ndios

1 Nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ña néi to'on Jesús, na kuu sato'o yo, ta sei nda'ávij noo ndo ña ndij'i ini ndo kendásá'ano ndó táto'on k'i'o kánian kee na ni kana Ndios xoo mií ná.

2 Nda'i koo ini ndo, ta va'a koo ini ndo, ta kueé ná koo ini ndo, ta k'i'o ndeé ini ndo sa'a iin rá iin ndó sa'a ña kú'u sáta'an ini ndo sa'a ndo.

3 Ta koo ini ndo ña iin tó'on ná kakuu ndó, ch'i mií Espiritu ij Ndios kúu na xí'o ña kandeí ndó dión, sa'a ñoó koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'in iin rá iin ndó.

4 Dá ch'i iin tó'on vá ni nduu yó, ta iin tó'on vá Espiritu kómí yó, ta iin tó'on ta'ani tandéé ini kían ni nakana ñaá Ndios natiin yó.

5 Dión ta'ani iin tó'on vá kúu sato'o yo, ta iin tó'on kúu ña ndaq kándisa yó, ta ni sodo ndúta yo savava sa'a ña kándéé ini yo Jesús,

6 ta iin tó'on vá kúu Ndios, na kúu tatá ndidaa yó. Ta mií ná kúu na kómí choon sata ndidaa yó, ta mií ná kúu na kádaa, dá kandaq yo noo choon na, ta ió na ini ndidaa yó.

7 Ta iin rá iin yó ni natiin ña katija yó kee yó iin choon noo Ndios táto'on k'i'o ni chikaa ini mií Cristo dasá naan noo iin rá iin yó.

8 Sa'a ñoó ká'an tuti ij Ndios di'a: Ta ni kaa na nda noo dikó, dá ndáka na taq sa naá xí'in ná kua'an na.

Ta ni dasá ná ña va'a noo iin rá iin ñayuu na.

9 ¿Ndiva'a ká'an tuti ij Ndios ña ni kaa na noo dikó, ká'an ndó? Dión kaáan, dá ch'i dinño'ó ni noo na ni kii na nda noo ninó cháa ka noño'ó yó'o.

10 Ta mií ná kúu na ni noo ni xixi noño'ó yó'o, ta mií ná kúu na ni kaa tuku nda noo dikó, dá dákutí ná ndidaa kúu xían xí'in ña ndato kée na.

11 Ta mií vá ná kúu na ni xí'o noo iin rá iin yó ña katija yó kee yó iin choon noo Ndios, ch'i ni kee na dao yó ña kakuu yo apóstol, dá kane'e yó to'on Jesús, ta dao ka yo kakuu noo profeta, ta dao ka yo kakuu na xionoo dána'a sa'a Jesús, ta dao ka yo kakuu na ndáka na kúu kuendá Jesús, ta dao ka yo kakuu na kandita dána'a.

12 Ta k'i'o dión ni kee na xí'in yóo, na kúu ñayuu Ndios, dá katija yó kechóon yó noo ná, dá koni yo dákuá'ano yó iin rá iin na kúu kuendá Cristo xí'in to'on Ndios,

13 dá vi kasandaá yo kakuu yo iin tó'on noo ña kándéé ini yo de'e Ndios, xí'in noo ña ná'a yó sa'a ná. Ndi'i, dá koni yo kasandaá yo nda noo kóni Ndios, ch'i kasandaá yo kakomí yó ñaxintóni táto'on k'i'o kúu ñaxintóni Cristo.

14 Dá kían, ná dá'a ni ndo'o yó táto'on ndó'o takuáli, ch'i vitá ini xí, sa'a ñoó xoo di'a xoo di'a kua'an ñaxintóni xí kée ña to'on

dána'a dao ta maña. Chi taq yó'o kúu ra kendaq ra ña to'ón dana'a ra, dá kandeé rá danda'í ñáá rá xí'ín ña maña t'í'ra.

¹⁵ Va'a kaan ná ndiko yo ña ndaa xí'ín ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, dión keeá, dá ná kua'ano yó koo yó táto'on k'i'o kóni Cristo, na kúu dinj noo yo.

¹⁶ Ta kúu yó táto'on yiki koño na. Chi táto'on k'i'o ndó'o yó xí'ín yiki koño mií yó, ña nákató tá'an xí'ín tuchi yo, ta chindeé tá'an, dá sá'anoan kua'an, k'i'o dión ndó'o yó xí'ín Jesús, chi mií ná kúu na dakuá'ano yó, dá kat'i'a yó ku'u ini sa'a sá'tá'an yó.

Ná koo iniq keeá táto'on k'i'o kóni Jesús

¹⁷ Xí'ín choon ni xí'o sato'o yo Jesús noqí, sa'ándái choon noo ndo ña ná dá'a ka ni kee ndó táto'on kée ñayuu ko ná'a Ndios, chi kée na ndidaá ña nó ndáki ini na,

¹⁸ Chi kómí ná iin ñaxintóni iin naá, ta xíká vá ndéi na noq ña kóni Ndios, chi ko ná'a ta'on na sa'a ña'a Ndios sa'a ña káxí nda'o niq ná.

¹⁹ Ta sa'a ña ko xík'a'an ka noo ná, sa'a ñoqó ni naq'i'o na mií ná noo ndidaá ña kini xí'ín ña ka'an noq, chi ni naq'i'o na mií ná noo ndidaá ka ña yakó noo Ndios.

²⁰ Tído ndó'o, tá ni seídó'o ndó sa'a Cristo, ko ní dakuá'a ndó ña kee ndó dión

²¹ Tá miian ndaa ni seídó'o ndó to'on na, tá miian ndaa ni dakuá'a ndó ña ndaa sa'a ná, chi noo iin to'ón dinj Jesús ió ña ndaa.

²² Tá sata sa kee ndó ña kóni mií ndó, tído viti dánkoo ndó ñayuu yánta ní sa kuu ndó, ña ni chitíán ñó'o ña kini, ña danda'í ndó'o, dá kee ndó ña kóni ñi ndo.

²³ Di'a k'i'o ndó mií ndó ña ndusáá níq ndo xí'ín ñaxintóni ndo,

²⁴ dá nduu ndó iin ñayuu saá, na ni kava'a Ndios koo táto'on k'i'o kóni mií ná, dá kakuu ndisa ndó iin ñayuu ndaa, iin ñayuu vii noo mií ná.

²⁵ Sa'a ñoqó ná dá'a ka ni ka'an to'ón ndó, ndino'o ña ndaa ka'an ndo xí'ín ñayuu xí'ín ndó, dá chi iin to'ón vá kúu yó.

²⁶ Ta va'ará xído ini ndo, ná dá'a ni ya'a ndó kee ndó kuachi. Ná dá'a ni kandati ndó nda keta ndjndi, dá ya'a ña xído ini ndo,

²⁷ ta ná dá'a ni konó ndó noq ña u'u ña dátúú ñáá.

²⁸ Ta ndó'o, na kí'in kuí'íná, ná dá'a ka ni kí'in kuí'íná ndó. Di'a koo ini ndo kechóon ndó, ta xí'ín nda'a mií ndó kee ndó choon va'a, dá ni'j ndo ña'a kemáni ndo na kúnda'í.

²⁹ O sa kóo ini ndo ka'an ndo to'on kini kua'an xí'ín ni iin to'ón ñayuu. Di'a ñóchi vii ka'an ndo xí'ín ná, dá ná ni'j ini na kua'ano na íchi Ndios. Tá kee ndó dión, dá kíán chindeé ndó ñayuu seídó'o.

³⁰ Ná dá'a ni dákúnda'í ini ndo Espíritu ij Ndios, dá chi mií ná kúu táto'on iin selló ni ni'j ndo, ña ná'a ña kúu ndó ñayuu mií

ná, dá naki'in na ndó'o tá ná kasandaá kuu nakuaka ñáá ná noq ió na.

³¹ Ná dá'a ka ni ta'u'u ini ndo koni ndo dao ka ñani ndo, ta ná dá'a ka ni kuido ini ndo, ta ná dá'a ka ni karyí'í ndó, ta ná dá'a ka ni kayu'u ni'j noq sá'tá'an ndó, ta ná dá'a ka ni chinaní kini ndó ñani ndo, ta ná dá'a ni kee ndó ndidaá ña kini yó'o noq dao ka ñani ndo.

³² Di'a va'a koo ini ndo xí'ín iin rá iin ndó, ta ku'u ini sa'a sá'tá'an ndó, ta ku'u ká'ano ini sa'a sá'tá'an ndó táto'on k'i'o ni ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi mií ndó sa'a ña ni kee Cristo.

5

Miian kánian koo vii yo, chi kúu yó de'e Ndios

¹ Kúu ndó de'e manj Ndios, sa'a ñoqó kee ndó táto'on kée mií ná,

² ta ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu táto'on k'i'o kú'u ini Cristo sa'a mií ndó, dá chi ni naq'i'o na mií ná ni xí'j na sa'a yo, ta ña ni dokó ná mií ná ni sa kuu táto'on iin ña'a támi sá'a'an noq Ndios.

³ Ta o sa kí'o ndó ña ka'an ñayuu ña kée ndó kuachi xí'ín na ko kúu ñadí'í ndo o yí'í ndo, o kée ndó ña ka'an noq, o ña kátoó ndo kakomí ndó kuá'a ña kuiká. Di'a kee ndó ña kánian kee na kúu ñayuu Ndios.

⁴ Ta ná dá'a ni ya'a ndó ka'an ndo to'on nóo, xí'ín to'on ko chóon, xí'ín to'on kini, dá chi ko kánian kee yo dión sa'a ña kúu yó ñayuu Ndios. Va'a kaan daá naki'o ndó ndivé'e noq Ndios.

⁵ Ta kana'a ndó ña ni iin to'ón ta'on na kée kuachi xí'ín na ko kúu ñadí'í na o yí'í ná, xí'ín na kée ña ka'an noq, xí'ín na kátoó kakomí kuá'a ña kuiká, noqon kúu na o koni ta'on na natiin na ta'j ná noq dándáki Cristo xí'ín Ndios. Chi na kátoó téi ña kuiká, ñoqó kúu yokó noq ná.

⁶ O sa kóno ndó ña ni iin to'ón ñayuu ná o sa danda'í ndó'o xí'ín to'on maña, dá chi miian ndaa kuiti noq ñayuu kée dión vei ña xído ini Ndios sa'a ña ko seídó'o na choon sa'ándá na.

⁷ Tído ndó'o, ná dá'a ni ndiko ndo ña kée na kée dión.

⁸ Dá chi tá sata, dá sa kuu ndó ñayuu sa iin naá ñaxintóni. Tído viti ni natoqon va ñaxintóni ndo sa'a ña kúu ndó ñayuu sato'o yo Jesús. Sa'a ñoqó koo ini ndo kee ndó táto'on k'i'o kée na kúu ñayuu ni natoon noq.

⁹ Dá chi ña va'a xí'o Espíritu ij Ndios noq yo kíán ña kakuu yó ñayuu vá'a, ta kakuu yó ñayuu ndisá'ano, ta kana'a yó ña ndaa.

¹⁰ Ka'i va'a ini ndo sa'a ndidaá ña'a, ná nde'a á kíán ña náta'an ini sato'o yo Ndios kee ndó.

¹¹ Ta ɔ sa kí'o ndó mií ndó kee ndó ña ko ndáya'i kée ñayuu íin naá ñaxintóni, di'a koo ini ndo kuñó'ó ndó ña nóo kée na,

¹² dá ch̄i iin ña ka'an noo kían ña kantó'ón yo sa'á ña kini kede'é na.

¹³ Ndidaá vá ña'a nátyu tá nátoon ñó'o, ta xí'oan ña kándaq ini yo ndá ña'a kían, dá ch̄i ndidaá vá ña'a nátyu tá nátoon ñó'o.

¹⁴ Sa'á ñoó ká'an na di'a:

Ndoto yo'ó, ɽa kidi xaan.

Ndaqo tein na kúu táto'on ndji xaan,

dá dátoon Cristo ñaxintónon.

¹⁵ Sa'á ñoó kua'án ndo kandaa ndo mií ndó noo iin rá iin ña'a kée ndó, ɔ sa kée ndó táto'on kée na ndeé to'on, va'a kaan kee ndó táto'on kée na ío ñaxintóni.

¹⁶ Ndi'i ini ndo kee ndó ña va'a viti nóno noo ndo, dá ch̄i tiempo kini nda'o kían ndéi yo viti.

¹⁷ Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu xixi, di'a ki'o ndó mií ndó ña kían kandaq ini ndo ndi kían kóni Ndios kee ndó.

¹⁸ Ná dá'a ni ko'o ndó vino, dá dáxini ndó mií ndó, dá naá ini ndo kee ndó ña ko vá'a. Va'a kaan konó ndó ná nakuti ndó xí'in Espiritu iñ Ndios.

¹⁹ Ta ka'an ndo tein iin rá iin ndó salmo xí'in himno, xí'in yaa iñ. Ta ndino'o ini ndo kata ndó yaa yó'o keká'ano ndó sato'o yo Jesús,

²⁰ ta daá kuití naki'o ndó ndiv'e noo Ndios, na kúu tatá yo, sa'á ndidaá ña'a ndó'o ndó, ch̄i kúu ndó kuendá Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían kánian kee na ni tandá'a

²¹ Kueidó'o tá'an ndó sa'á ña ío ñañó'ó ndó noo Ndios.

²² Ta dión ni ndo'ó, na ña'a xaan, kueidó'o ndó yíi ndo táto'on seidó'o ndó sato'o yo Jesús.

²³ Dá ch̄i yíi ndo kúu dinj noo ndo táto'on ki'o kúu Cristo dinj noo ñayuu mií ná, na kúu táto'on yiki koño na. Ta mií ná kúu na dáka'ki ñaá.

²⁴ Sa'á ñoó táto'on ki'o seidó'o ndó Cristo, ki'o dión kánian kueidó'o ndó yíi ndo noo ndidaá ña'a.

²⁵ Ta ndo'ó, ra ɽa xaan, ku'u ini ndo sa'a ñadi'í ndo táto'on ki'o kú'u ini Cristo sa'a ñayuu na, ch̄i ni xí'o na mií ná ña kían ni xí'i na sa'a yó'o, na kúu kuendá na,

²⁶ dá koo vii yo noo Ndios, ch̄i ni dandóo na kuachí yo sa'á ña ni nakata na yo xí'in takuii, ta kiróon kúu to'on na.

²⁷ Dión, dá kuu natiin na yo kakuu yo ñayuu mií ná, ta kakuu yo ñayuu ndato, ta ni lú'u ta'on yáko ɔ káne'e yo, ta ni ɔ kóo t̄it̄i ta'on yo táto'on ki'o ndó'o dá'on, ta ɔ ndó'o ta'on yo dao ka ña'a kua'an táto'on kua'an

ña yó'o. Di'a kakuu yo na ndaa vii, na ñóchi ndaa noo ná.

²⁸ Sa'á ñoó kánian ku'u ini ndo'ó, ɽa ɽa xaan, sa'a ñadi'í ndo táto'on kú'u ini ndo sa'a yiki koño mií ndó, dá ch̄i ɽa kú'u ini sa'a ñadi'í ra, roón kúu ra kú'u ini sa'a mií rá.

²⁹ Dá ch̄i ko iin ta'on káñó'ó yiki koño mií ná. Di'a ndaa na ña, ta xito na ña. Dión ta'ani kée Cristo xí'in yo, na kúu ñayuu na,

³⁰ ch̄i kúu yo yiki koño na.

³¹ Sa'á ñoó kánian dánkoo ɽa tatá ra xí'in naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'in ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón vá.

³² Ndichi nda'a ña yó'o, tído ni ka'in sa'án, dá dáki'in tá'in ña xí'in táto'on ndó'o Cristo xí'in ñayuu na.

³³ Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó, ɽa ɽa xaan, kánian ku'u ini sa'a ñadi'í ndo táto'on ki'o ndó'o ndó xí'in mií ndó. Ta ndo'ó, na ña'a xaan, kánian koo ñañó'ó ndó noo yíi ndo.

6

¹ Ta ndo'ó, takuáchí yíi xí'in takuáchí di'í kuendá sato'o yo Jesús, koo ini ndo kueidó'o ndó tatá ndo xí'in naná ndo, ch̄i ña yó'o kían va'a noo Ndios.

² “Koo ñañó'ó ndó noo tatá ndo xí'in noo naná ndo”, kaá choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon mií noo ña kían dána'a noo yo ña nandio né'e Ndios ña va'a noo yo ñayuu yó'o,

³ ch̄i ká'an ta'ani na: “Tá kée ndó dión, dá kían koni ndo kandeí va'a ndó, ta koni ndo kua'ano yatá ndó ñayuu yó'o.”

⁴ Ta dión ta'ani ndo'ó, na kúu tatá xí'in naná, ná dá'a ni koo ini ndo dákuído ini ndo de'e ndó. Di'a koo ini ndo dákuá'ano va'a ndó xi, ta va'a taó ndo xi, ta dána'a ndo noo xi ná kee xi táto'on ki'o kóni sato'o yo Jesús.

⁵ Dión ni ndo'ó, na ñó'o t̄ixi ndá'a iin sato'o ñayuu yó'o, koo ini ndo kueidó'o ndó na xí'in ndino'o ini ndo, ta kayyú'u ní'ini ndó na xí'in ña nda'í ío ini ndo táto'on ki'o kée ndó xí'in Cristo.

⁶ Kechóon va'a ndó, va'ará ko iin sato'o ndo ndé'é rá ndo'ó, ta ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na ndúkú ña nata'an ini ɽa koni ñaá rá. Va'a kaan kechóon ndó noo na kúu sato'o ndo táto'on ki'o kechóon ndó noo Cristo. Ndino'o ini ndo kechóon ndó, ch̄i ki'o dión kóni Ndios kee ndó.

⁷ Sa'á ñoó ndino'o ini ndo kechóon ndó noo sato'o ndo. Kee ndó kuendá ña noo sato'o yo Ndios vá kechóon ndó, ta ɔ duú noo ɽa ñayuu yó'o,

⁸ ch̄i sa ná'a vá mií ndó ña táto'on ki'o káa iin rá iin ña va'a ni kee ndó, ki'o dión koo ña va'a nandio né'e Ndios noo ndo, á mií ndó ñó'o ndó t̄ixi ndá'a iin sato'o o koó.

⁹ Ta dión ni ndo'ó, na kúu sato'o, keva'a ndó xí'in na ñó'o t̄ixi ndá'a ndo, ta ɔ sa

dáyu'ú ndo ná xí'ín to'on ká'an ndo, chí sa ná'á vá míí ndó ña nda induú ío sato'o ndo, ña kúú ta'ani sato'o ña ñó'o tixi ndá'a ndo. Ta sa ná'á ta'ani ndó ña kó íin ta'on maní cháá ka noq ná, iin nóó kúú ndi'í va yó noq ná.

Ná kandixi yó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noq yo, dá kandeé yó xí'ín ña u'u

¹⁰ Ñani maní míí, noq ndidaá ña'a, koo ini ndo kendakí ndó míí ndó xí'ín ña kándisa ndó sato'o yo Jesús, ta kendakí ta'ani ndó míí ndó xí'ín ndée ká'ano míí ná.

¹¹ Ta nandixi ndó nda'á chóon, ña kían xí'o Ndios noq ndo, dá kandeé ndó kandita ñi sisa ndó kuió né'e ndó ña kini tánda'á ña u'u vei noq ndo.

¹² Dá chí kó ñaá ta'on yó xí'ín ñayuu xí'ín yó, di'a naá yo xí'ín ña kini né'e choon noq táchi káa, xí'ín ña kini ndakí cháá ka ndéi noq táchi káa, xí'ín ña kini dándakí níó ñayuu ndéi ñayuu íin naá yó'o, xí'ín iin rá iin tu'u ña kini xionoo noq díkó káa.

¹³ Sa'á ñoó nandixi ndó ndidaá nda'á chóon xí'o Ndios noq ndo kechóon ndó, dá kandeé ndó ña ndo xí'ín ña kini tein kuu vei ña dándó'ooan níó ndo, dá kían kandeé ndó kuita toon ndó noq ndidaá ña vei ndo'o ndó.

¹⁴ Sa'á ñoó kuita toon ndó, dá chí sa ndíko va cincho tji ndó, ña dándakí ña ndíko ndo ña nda sa'a Ndios. Ta sa ndíxi ta'ani ndó kaa ndadí yu'ú ndíká ndo, ña dándakí ña kúú ndó ñayuu nda sa noq Ndios.

¹⁵ Ta sa yí'í ta'ani ndó ndisa ndo, tá'an ña dándakí ña sa ío nduu ndo kanoo ndó dána'a ndo to'on va'a Jesús, ña kían nachindei va'a ñayuu xí'ín Ndios.

¹⁶ Ta noq ndidaá ña'a natiin ndó kaa dá'ándá, ña né'e soldado chindeé rá míí rá, chí kaa yó'o dándakí ña kándéé ini ndo Jesús. Ta xí'ín ña yó'o kandeé ndó chituu ndó yiryókó kéi ita tánda'á ña kini vei dándó'o níó ndo.

¹⁷ Ta natiin ta'ani ndó kaa kaño'o ndó, dá chindeéan diní ndo, ta ña yó'o dándakí ña ñi káki ndó ñi kee Ndios. Ta natiin ta'ani ndó espada, ña kían xí'o Espiritu iñ Ndios noq ndo. Ta espada yó'o kúú to'on Ndios.

¹⁸ Ta daá kuití koo ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta kueí nda'í ndo noq ná xí'ín to'on xí'o Espiritu iñ. Ta daá kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'ín ná, ta o sa kátuu ndó ña kaka ndo ña maní noq Ndios sa'a ndidaá ka ñayuu kuendá míí ná.

¹⁹ Ta kaka ta'ani ndó ña maní noq Ndios sa'a yú'u, dá naní'í to'on ka'in, dá kían ná dá'a ni yu'ú dána'i noq ñayuu ndi dándakí to'on va'a sa'a Jesús, ña kían ñi sa io de'é noq Ndios,

²⁰ chí míí Ndios ñi xí'o choon yó'o noq, ta sa'á ña dána'i to'on va'a yó'o, sa'á ñoó nákaai

ve'e kaa. Ta kaka ta'ani ndó ña maní noq ná sa'í, dá ná koo ndéé iní ka'in sa'á to'on yó'o tátoto'on kí'o kóni míí ná.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándí'í Pablo ña ká'an na

²¹ Tá kosaá ñani maní yo Tiquico noq ndéi ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'á ña ndó'í xí'ín sa'á ña kéei. Ta iin taa ndisá'ano nda'o kúú rá íin ra noq choon sato'o yo Jesús.

²² Ta sa'a choon yó'o tánda'í ra kosaá ra noq ndo, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o ndu, ta kí'o ra tandeé ini noq ndo.

²³ Ná kí'o tatá Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ña ná koo va'a ini ndo'ó, ñani, ta ná kí'o ta'ani na ña ná kuu'í ini sa'a sátá'an ndó sa'á ña kándéé ini ndo ná.

²⁴ Ta ná koo ña maní xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndo'ó, ña ndino'o ini kóni sato'o yo Jesucristo. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Filipos

Ká'qan Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kéchóoin xí'in Timoteo noo Jesucristo, ta ká'an ndu ndisá'án xí'in ndidaa ndo'ó, na kúú ñayuu Ndios sa'a ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús, ndo'ó na ndéi ñoo Filipos xaan, xí'in na kómí choon ndáka na ndo'ó, xí'in na ndíta xínkuáchí ini ve'e noo náta nḁo dákuúa'á ndó.

² Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manj xí'in ndó, ta ná kí'o na ña koo va'a ini ndo.

Ká'qan Pablo xí'in Ndios sa'a na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Filipos

³ Ta ná'í'oi ndivé'e noo Ndios, na ndáño'o yó, sa'a ndo'ó tá iin rá iin ndikó'on inij ndo'ó.

⁴ Tá ká'in xí'in Ndios sa'a ndo, daá kuiti vá ká'in xí'in ná xí'áan kádij inij sa'a ndidaa ndo'ó,

⁵ chí nda mií sa'a, ta nda viti chindeé ndó yu'u kéchóon daó yó sa'a to'on va'a sa'a Jesús.

⁶ Sa ná'á va'a va yu'u ña mií Ndios, na nì kedaá xí'in ndó, dá nì kasá'a ndó kéchóon va'a ndó noo ná, mií jí vá ná chindeé ndó, dá xínkuvei va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo Jesucristo kasaa na.

⁷ Ta miíqan kánian ña dión nákan inij sa'a ndo, chí kú'u nda'o inij sa'a ndo. Tá nákaaj ve'e kaa, o tá nákaaj chindeéi ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu, o tá nákaaj dáxino inij ñayuu ña to'on ndaa kúú to'on va'a sa'a Jesús, chindeé ndó yu'u noo ndidaa ña manj kée Ndios xí'in.

⁸ Xí'o mií Ndios kuendá sa'a ña kú'u nda'o inij sa'a ndo táto'on kí'o kú'u ini Jesucristo sa'a iin rá iin yó.

⁹ Ta xíkaj noo Ndios ña ná kutí ndó xí'in ña kú'u cháá ka ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta ná kutí ta'ani ndó xí'in cháá ka ña ndíchi xí'o Ndios, ta ná koo cháá ka ñaxintóni noo ndo,

¹⁰ dá ná kandaaj ini ndo ndi kían va'a cháá ka kee ndó, dá koni ndo kakuu ndó ñayuu ndaa, ñayuu ndaa vii nda ná kasandaá kuu nandió koo Cristo kasaa na,

¹¹ dá xínkqo ndi'i ndó xí'in ña va'a kée ndó sa'a ña ió Jesucristo xí'in ndó, dá ná nakí'o ñayuu ñaño'ó noo Ndios, ta ná keká'ano ña ná.

Takí va Pablo kée na ña kóni Jesucristo

¹² Kónij ña kana'á ndó, ñani, ña ndidaa tandó'ó ndó'i kían kedaá, sa'a ñoo seídó'o cháá ka ñayuu to'on va'a sa'a Jesús.

¹³ Dá chí ndidaa soldado ndéi noo dándaki ta né'e choon yó'o xí'in dao ka ñayuu ná'á

va'a ña nákaaj ve'e kaa sa'a ña kéchóoin noo Cristo.

¹⁴ Ta kua'á nda'o ñani yo nì natiin cháá ka tandéé ini noo sato'o yo Jesús sa'a ña nákaaj ve'e kaa, sa'a ñoo nì ndundéé cháá ka ini ra dána'a ra sa'a to'on va'a sa'a Jesús, ta ni kó yu'ú ra.

¹⁵ Ta miíqan ndaa kían ña dána'a dao ta to'on Cristo xí'in ña u'u ini ra, ta sa'a ña kátoó ra chidáo tá'an ra xí'in. Tído ió dao ka ra dána'a xí'in ndino'o ini mií rá.

¹⁶ Chí ió dao ta dána'a to'on Cristo sa'a ña kátoó ra chidáo tá'an ra xí'in yu'u, ta kó dána'a raan xí'in ndino'o ini ra, chí ndúkú rá ña dándi'i ini ra yu'u nani nákaaj ve'e kaa yó'o.

¹⁷ Tído dao ka ra dána'a sa'a ña kú'u ini ra sa'a yú'u, chí ná'á rá ña nákaaj ve'e kaa sa'a ña chindeéi to'on va'a sa'a Jesús.

¹⁸ ¿Ndi koo, tá daá? Tído kó né'e tandini á dána'a ra sa'a ña u'u ini ra, o sa'a ña kúú rá ñayuu ndaa. Xían nani dána'a ra ña ndaa sa'a Cristo, kádij nda'o inij, ta daá ná kádij va inij.

¹⁹ Dá chí sa ná'á vá yu'u ña sa'a ña xíká ndo ña manj noo Ndios sa'a, xí'in sa'a ña chindeé ñaá Espiritu Jesucristo, sa'a ñoo xínkoo va'a va ndidaa ña ndó'i, dá kánaaj ve'e kaa,

²⁰ chí ndáti kíí, ta ió tandéé inij ña o káka'an ta'on noo yú'u sa'a ni iin ña'a kéei. Di'a kónij koo ndeé inij, táto'on kí'o daá kuiti kéei, dá ná natiin ta'ani Cristo ñaño'ó sa'a yú'u viti, á mií takí o á mií nì xí'in.

²¹ Dá chí noo mií yu'u kían di'a: xían nani takí, kéei ña kóni Cristo va, tído tá nì xí'in, nì keva'a cháá kaí.

²² Tído tá ió ña kechóon cháá kaí noo Ndios xí'an nani ndíxii yíkí koño yó'o, dá kían kó ná'í ndí kían kaxii, á va'a ka katakii, o á va'a di'a ña kuuí.

²³ Chí kó nì'í ndá kíán nakani inij sa'a ndi nduú ña yó'o, chí katoó; kó'in noo ió Cristo, dá kooi xí'in ná, chí ña yó'o kían va'a cháá kaa.

²⁴ Tído káni cháá kaa ña kooi ñayuu yó'o, dá kuu chindeéi ndo'ó.

²⁵ Ta sa'a ña kándéé inij ña kí'o dión kíán, sa'a ñoo ná'í ña kooi cháá ka ñayuu yó'o, ta koo jí vái xí'in ndidaa ní ndo'ó, dá kua'ano ndó xí'in ña kándéé ini ndo Jesús, dá ná kádij cháá ka ini ndo noo ña ndaa kándisa yó.

²⁶ Ta kí'o dión, dá keká'ano ndó Cristo Jesús sa'a ña nì kee na xí'in yu'u, chí kí'o na ña saa tukui kooi xí'in ndó.

²⁷ Tído noo ndidaa ña'a koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o kánian kee na ndíta toon xí'in to'on va'a Cristo, dá kían tá ná saaj noo ndéi ndó o o saaj, kónij kandaaj inij ña ndíta toon ndó, ta iin to'on vá kúú ñaxintóni ndo, ta iin to'on nì nduu ndi'i ndó kéchóon ndó sa'a to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña kándisa yó.

28 Ta noo ni iin ña'a o sa yu'u ndo kee na xiní u'u ña kándisa yó, dá chí ñoó kían xí'o ña kándaá ini na ña naá vá ná. Ta ndo'ó kúú na kándaá ini ña ni'j ndo ña kaki ndó, ta mií Ndios kúú na kee ndidaá ña yó'o.

29 Dá chí sa'a Cristo, sa'á ñoó ni ni'j ndo ña kándisa ndó mií ná, ta o duú ña yó'o oon ni ni'j ndo, chí ni'j ta'ani ndó ña ndó'o níó ndo sa'a ná.

30 Chí ndó'o níó ndo táto'on kí'o ni xini ndo ni ndo'o níó yu'u, ta ndó'o ta'ani ndó táto'on ni ni'j tó'on ndó ña ndó'o yu'u viti.

2

Kí'o di'a ni kee Jesucristo sa'a yo

1 Sa'á ñoó, tá miían ndaa ni ñatiin ndó tándeé ini noo Cristo, ta ni ñatiin ndó tándeé ini noo ná sa'á ña kú'u ini na sa'a ndo, ta iin ni nduu ndó ni kee Espíritu ná, ta ni ni'j ndo ña kú'u ini na sa'a ndo, ta ni ni'j ta'ani ndó ña ni kú'u ká'ano ini na sa'a ndo,

2 dá kían dáxinkoo ndó ña kádij ini, ta koo ini ndo ña iin tó'on ná kakuu ñaxintóni ndo, ta ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó, ta iin tó'on ná kakuu ña nákani ini ndo.

3 Ta o sa ndúkú ndó ña chidáo tá'an ndó xí'in dao ka ñayuu, ta o sa chíndaya'i ndó mií ndó. Di'a nda'i koo ini na kee ndó kuendá ña ndáya'i cháá ka dao ka ñayuu o duú mií ndó.

4 Ta o sa ndí'i téi ini ndo sava'a sa'á ña kóni mií ndó, di'a ndí'i ini ndo sa'á ña xínño'ó dao ka ñayuu.

5 Ta koo ini ndo kando'o ndó xí'in dao ka ñayuu táto'on kí'o ni ndo'o Cristo Jesús xí'in yo,

6 dá chí iin nóó kúú vá ná xí'in Ndios, tído ko ní taó kuendá ta'on na ña iin nóó kúú ná xí'in Ndios, chí ko ní kée na sa'a mií ná,

7 sa'á ñoó ni ñankoo na ña ndato kúú ná, dá ni ndee na mií ná kúú ná iin na xínkuáchí, chí ni ndee na mií ná ni sa kuu na iin taa ñayuu.

8 Ta nani ni sa kuu na iin taa ñayuu yó'o, dá ni kenóo cháá ka na mií ná, dá chí sa'á ña ni seídó'o na Ndios, sa'á ñoó ni xí'o na mií ná ni xí'i na, ta nda ndíka iin cruz ni xí'i na.

9 Sa'á ñoó ni chíndaya'i ñaa Ndios ña kakuu na na ndáya'i cháá ka, ta ni xí'o na iin kuú ndáya'i cháá ka noo ná noo ndidaá ka kuú.

10 Sa'á ñoó nata'ano ndidaá tá'an kondó na ndéi induú, xí'in na ndéi noño'o yó'o, xí'in na ñó'o tíxi ñó'o noo Jesús,

11 ta ndidaá tá'an yú'u nakoni ña Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá tá'an ña'a, ta xí'in mií ná ñatiin táta Ndios ñaño'ó.

Kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó kánian koo vii yo

12 Ndo'ó, na maní mií, daá seídó'o ndó choon sa'ándáji noo ndo, chí táto'on kí'o ni seídó'o ndó yu'u tá ni sa ioj xí'in ndó, kí'o dión seídó'o cháá ka ndo yu'u viti nani nákaa xíkái. Sa'á ñoó ndí'i ini ndo na'a ndo ña kúú ndó na ni káki ni kee Ndios. Ta kee ndoan xí'in ña yu'u ndo ná, ta xí'in ña ndéi ñino ndó.

13 Dá chí mií vá Ndios kúú na xí'o ña kóni ndo kee ndó ña kóni na, ta xí'o ta'ani na ña kándéé ndó kee ndoan, chí kí'o dión náta'an ini na.

14 Ta noo ndidaá ña'a kée ndó, o sa kóo ini ndo ka'an kuáchí ndo, ta ná dá'a ní koo ini ndo chidáo tá'an ndó,

15 dá kían koni ndo kakuu ndó ñayuu koó kuáchí xí'in ñayuu ndaa, dá kakuu ndó de'e Ndios ndaa vii tein ñayuu káni, na ko kée ña ndaa. Ta katoon ndo tein ñayuu ñoó táto'on kí'o tóon tíñoó tá iin naá.

16 Dión, dá ndita toon ndó xí'in to'on va'a ña xí'o ña kataki chíchí yó noo ñayuu. Dá kían, tá ná kandaá kuú nandío koó Cristo kasaa na, ná kádij ini sa'á ña ko ní ndó'o oon nímaí, xí'in sa'á ña ko ní naá oon choon ni kee tein ndó.

17 Ta va'ará naki'in tá'an ña ndó'i xí'in ña dóko ndo noo Ndios, ña kúú ña kéchóon ndó sa'á ña kándéé ini ndo Jesús, tído kádij ini, ta kádij daó ini yu'u xí'in iin rá iin ndó.

18 Sa'á ñoó ná kádij ta'ani ini ndo, ta kandeé di'j ndo xí'in yu'u.

Tanda'a Pablo Timoteo xí'in Epafrodito sa'a ra ñoo Filipos

19 Kándéé ini sato'o yo Jesús ña ná konó ná tanda'a yachí Timoteo sa'a xi noo ndéi ndó, dá kían ná kasto'on xi xí'in ndí ndó'o ndó, dá ndundeé ini sa'a ndo.

20 Dá chí koó ka iin ka taa nákaa xí'in nákani ini táto'on kí'o nákani ini mií xí, chí koó iin ka ra ndí'i ini sa'a ndo táto'on kí'o ndí'i ini xi sa'a ndo.

21 Chí ndidaá ka ñayuu ndí'i cháá ka ini sa'a choon mií ná, ta ko ndí'i ta'on ini na sa'a choon Cristo Jesús.

22 Ta ndidaá vá ndo'ó ná'á ña kéchóon ndaa Timoteo, ta ná'á ta'ani ndó ña kéchóon nduu xi xí'in yu'u noo xionooi dána'i to'on va'a sa'a Jesús táto'on kí'o kéchóon nduu iin tatá xí'in de'e ra.

23 Ta tanda'i xi sa'a xi noo ndéi ndó tá ni ndí'i ni kandaá ini ndi ndo'i.

24 Ta kándéé ká'ano ini sato'o yo Jesús ña kían konó ná yachí sa'a noo ndéi ndó.

25 Tído ni nákani ini ña va'a cháá ka tanda'i Epafrodito sa'a ra noo ndéi ndó. Ta ñani kuendá Jesús kúú rá, ta kéchóon nduu ra xí'in, ta chindeé tá'an ra xí'in naá xí'in ña kini. Ta ndo'ó ni tanda'a ñaa ni kii ra ni chindeé rá yu'u xí'in ña xínño'ó.

26 Tído ni tanda'i ra kosa'a ra, dá chí kóni nda'o ra koo ra xí'in ndidaá ní ndo'ó, ta

ví'í ká ví nì kásá'á kúnda'í ini ra, dá chì nì kandaá ini ra ña nì nì'í tó'on ndó ña nì sa kú'u ra.

²⁷ Ta mián ndaa kuiti nì sa kú'u ka'í ra, sa kua'an kuu va ra, ní kúu. Tído nì ku'u va ini Ndios sa'a rá, ta o dúú sava'a sa'a iin tó'on míí rá nì ku'u ini Ndios sa'a, chì nì ku'u ta'ani ini na sa'a yú'u, dá kían ná dá'a nì ndo'o cháá ká nímaí sa'a ña kunda'í ini sa'a rá.

²⁸ Sa'a ñoó nì ndí'i ini nì tanda'a kíjì ra kosaa ra noo ndéi ndó, dá ná kadij ini ndó tá ná koni ndó rá, dá ná koo va'a ini.

²⁹ Ta kadij ini ndo natiin ndó rá táto'on k'i'o kóni sato'o yo Jesús, ta nak'i'ndó ña'ñó'o noo ndidaá ká ra kée táto'on k'i'o kée míí rá,

³⁰ dá chì sa kua'an kuu va ra noo choon Cristo, chì nì x'i'o ra míí rá ña kían ndo'o ra dión, dá chindee rá yu'u noo iin rá iin ndo'o.

3

Kóni Pablo kandaá cháá ká ini na sa'a Jesús

¹ Ta viti kían, ñani míí, ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Kó kuáchì ta'on kían noo yú'u nandió koo tukui taai ña sa nì taai kosaa noo ndo, dá kendakí ndo míí ndó xí'ín ña kándisa yó.

² Ta kandaá ndo míí ndó noo ta kée táto'on kée tina ndúrikue'e, tá'an ra kó kée ña ndaa, ta kéndúsá ra xí'ín ndó ña ka'anda ndo ñi'ndó táto'on kée na Israel.

³ Ta viti ndaa kúú yó na nì ta'anda ñi'ni noo Ndios, chì ndino'o ini yo kéchóon yó noo ná kée Espiritu ná, ta sava'a Cristo Jesús kúú na kándéé ká'ano ini yo, dá káki yó, chì kó kándéé ká ini yo ña kée míí yó,

⁴ va'ará ió ña kandeé ini ña kákii xí'ín ndéé míí. Tá ió dao ká na ká'án ña xí'ín ndéé míí ná kandeé ná káki na, tído yu'u, kua'a cháá ká ña'a nì kee yu'u,

⁵ dá chì tá nì xini'on oná kuu, dá nì ta'anda ñi'ni, ta kúú iin ra ño Israel, ta nì kixii tein na ve'e Benjamín, ta ká'ín yú'u hebreo, ta iin tooin xí'ín ley, chì kúú iin ta fariseo,

⁶ ta ndí'i ini kee ña kóni Ndios, sa'a ñoó sa kendava'i xí'ín na kúú kuenda Jesús, ta sa kee ndí'i choon sa'ándá ley.

⁷ Ta nì ka'ín ña ndidaá ña yó'o chindee ñaa, dá kandaya'i noo Ndios. Tído viti kían nì iin ña'a kó ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí sa'a ña kándéé ini Cristo.

⁸ Ta mián ndaa dión kían, chì nì iin ña'a kó ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí, chì ña ndáya'i nooí viti kían kandaá cháá ká ini sa'a Cristo Jesús, na kúú sato'í, dá kandeé cháá ká ini ná. Ta sa'a ña kóni nda'o yu'u na, sa'a ñoó nì ñankooi ña kandeé ini ndidaá ña yó'o, ta kían táto'on xe'e nooí viti, chì kóni kandaya'i cháá ká Cristo nooí,

⁹ dá konij iin nduúí xí'ín Cristo, chì kó ndúkú ká yu'u ña kían kakuui iin na ndaa noo Ndios sa'a ña kéei choon sa'ándá ley Moisés. Di'a nì kasandaái kúú iin na ndaa noo Ndios sa'a ña kándéé ini Cristo, chì míí Ndios nì x'i'o ña kakuui iin na ndaa noo míí ná sa'a ña kándéé ini ná.

¹⁰ Chì ña kóni yu'u kían kandaá cháá ká ini sa'a Cristo Jesús, chì kónij korndodói ndéé, ña nì danátaki ñaa. Ta kóni ta'ani ña ndo'o nímaí táto'on k'i'o nì ndo'o míí ná, dá kasandaái ndo'i táto'on k'i'o nì ndo'o na ndika cruz noo nì x'i'í na,

¹¹ chì ió tandéé ini nooí ña nì'í ña natakij tein na nì x'i'í.

Kóni Pablo xinkoo na nda noo nì chiná'a Ndios

¹² Kó kóni kaa ña yó'o ña sa nì kandeéi nì nì'í ndidaá ña yó'o, o sa nì kandeéi nì xinkooi nda noo kóni Ndios, tído xika jí vái kua'ín, dá kasandaái natiin ndidaá ña kánian natiin sa'a ña nì kana Cristo Jesús yu'u noo choon na.

¹³ Ñani, kó ká'ín ña sa nì kasandaái nì natiin ndidaá ña yó'o, tído ña kée yu'u kían nì ñankoo yu'u ndidaá ña sa kandeé ini tá sata, ta viti ndí'i cháá ká ini kasandaái chí noo,

¹⁴ ta chó'on ini xinkooi nda noo nì chiná'a míí Ndios, dá natiin ña va'a, tá'an ña nì kana na yu'u natiin sa'a ña iin nì nduúí xí'ín Cristo Jesús.

¹⁵ Ta ndidaá yóó, na nì sisa xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta k'i'o dión kánian koo ini yo. Tá diin kandaá ini dao ká ndo sa'a ña yó'o, dá kían míí Ndios ná dátoon noo ndo ndí kían kánian kee ndó.

¹⁶ Táto'on k'i'o nì kasandaá yo nì kandaá ini yo, k'i'o dión ná kaka yó ko'o chí noo, ta ná ndí'i ini yo kee yó'an.

¹⁷ Ñani, koo ini ndo kee ndó táto'on kée yu'u. Kande'e va'a ndó ná kée táto'on kée ndu'u, ta dión ta'ani kee ndó.

¹⁸ Dá chì sa kua'a nda'o ta'ándá nì kasto'in xí'ín ndó ña kua'a nda'o ñayuu ndéi xa'an ká'í'í ña nì kee Cristo sa'a yo ndika cruz. Ta xí'ín nduta nooí nandió koo tukui náchina'i ndo'o sa'a ná.

¹⁹ Ta nì'í ná ña naá ná sa'a ña kée na dión. Chì ña'a sásá'an va na kúú ndios noo ná, ta ña chindaya'i na míí ná kúú ña ka'an noo, ta ndí'i ini na sa'a ña'a ió ñayuú yó'o va.

²⁰ Tído yóó, chí induú vá nákaa ñoo yo, ta ñoo ndati yó kixi sato'o yo Jesucristo, na dákaí ñaa,

²¹ dá nadaon na yiki koño ndíxi yó, tá'an ña nátaní míí, ta ndee na ña kákián yiki koño ndato táto'on k'i'o kúú yiki koño ndíxi míí ná. Ta kee naan xí'ín ndéé míí ná, tá'an ña kéchóon na dándáki na ndidaá ña'a.

4

Daá kuití ná kadij ini yo xí'in Ndios

¹ Sa'á ñoó, ñani manj miíj, kónj kúj yu'u kande'í ndo'ó. Ta kádij ini sa'a ndo, ta ndo'ó kúú iin ña ndato natiin yu'u sa'a choon kéei. Kuita toon ij ndo, na manj miíj, xí'in ña kándisa ndó sato'o yo Jesús.

² Ta seí nda'ávij noo Evodia, xí'in noo Síntique ña iin tó'ón ní ná kakuu ñaxintónj ná táto'on k'í'o kónj sato'o yo Jesús.

³ Ta seí nda'í ta'anii noo yo'ó, ta kéchóon ndaa xí'in miíj, ña kían koo inon chindeéon na ñá'a yo'ó, chj nj chindee tá'an dáó ná xí'in yu'u noó nj xionooi nj daná'j to'on va'a sa'á Jesús. Ta nj xionoo ta'ani Clemente xí'in yu'u, xí'in dao ka ña kéchóon dáó xí'in. Ta sa kándodó vá kuú ná noo libro noo kándodó kuú iin rá iin na ni'j ña kataki chíchí.

⁴ Daá kuití ná kadij ini ndo xí'in sato'o yo Jesús. Ká'an tukui xí'in ndó, ná kadij ini ndo.

⁵ Ta k'í'o ndó ña ná kandaaj ini ñayuu ña va'a ini ndo, dá chj sa kúyati va kuú nandió koo sato'o yo Jesús, kasaa ña.

⁶ Ta o sa ndí'í téi ini ndo sa'á ña ndó'o níó ndo. Di'a ndí'í ini ndo ka'an ndo xí'in Ndios sa'a ndidaa ña ndó'o ndó, ta kaka ndo ña manj noo ná, ta daá kuití nak'í'o ndó ndivé'e noo ná.

⁷ Ta nak'í'o Ndios ña koo va'a ini ndo, ta ni ko iin kandeé kandaaj ini ndi k'í'o ká'ano ña va'a ini xí'o Ndios noo ndo. Ta xí'in ña yo'ó kandaan na níó ndo xí'in ñaxintónj ndo sa'á ña iin nj nduu ndó xí'in Cristo Jesús.

Nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa

⁸ Ndaa ña yo'ó va ná ka'in xí'in ndó, ñanij. Koo ini ndo nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa, sa'á ndidaa ña kánian natiin ñaño'ó, sa'a ndidaa ña kúú ña va'a, sa'a ndidaa ña vii kua'an, sa'a ndidaa ña ñóchí kua'an, xí'in sa'á ña va'a noó ñayuu. Sa'á ñoó tá kían iin ña va'a, o tá kían iin ña kánian natiin ñaño'ó, dá kían nakani ini ndo sa'an.

⁹ Koo ini ndo kee ndó ndidaa ña nj kat'í'a ndó tíxi ndá'í, xí'in ña nj ñatiin ndó noó, tá'an ña nj seídó'o ndó noo nj ka'in, xí'in ña nj xini ndo nj keei. Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, daá koo va na xí'in ndó.

Náta'an ini Pablo noo ndi ndaa mií vá ña'a ndó'o na

¹⁰ Nj kadij nda'o ini nj kee sato'o yo Jesús, dá chj nj nandió kuéi tuku ndó nj chindee ndó yu'u. Ta kátónj va'a ini ña daá kónj ndo'ó chindee ñaa ndó, tído ko ní ní'j ndo ndi kee ndó chindee ndó yu'u.

¹¹ Ko ká'in ña yo'ó xí'in ndó sa'á ña xínño'í dao ka ña'a, dá chj sa nj kat'í'a va yu'u náta'an ini noo ndi ndaa mií ña ndó'í.

¹² Dá chj ná'á vá yu'u koo nda'ávij, ta ná'á ta'ani yu'u koo va'í. Sa nj kat'í'a va yu'u náta'an ini noo ndidaa ña ndó'í, dá chj

náta'an va ini nj va'ará koó ña'a kaxí'í o ió ña, ta náta'an ta'ani ini nj va'ará koó ña'a noo'í o ió ña,

¹³ chj ndidaa ña yo'ó kándée yu'u kéei, chj mií Cristo kúú na chindee ñaa.

Ko kámani ni iin ña'a noo Pablo sa'á ña nj ku'u ini na Filipos sa'a ná

¹⁴ Tído va'a nda'o nj kee ndó sa'á ña nj chindee ndó yu'u tein tandó'ó ndó'í.

¹⁵ Ta sa ná'á vá mií ndo'ó, na ñoo Filipos, ña nda rá mií sa'a, tá nj sa káaj nj daná'j to'on va'a sa'a Jesús tein mií ndó, dá nj ketai kuendá Macedonia kua'in, ta ni iin tó'ón ta'on dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi dao ka ñoo ko nj chindee ta'on na yu'u, sa'va'a ndo'ó va kúú na nj chindee ñaa.

¹⁶ Dá chj tá nj sa ioj ñoo Tesalónica nj kemánj ndo yu'u, chj nj tanda'a ndó ña xínño'í nj saaan, ta o dúú iin tó'ón ni ta'ándá nj kee ndó díón.

¹⁷ Ko ndúkú ta'on yu'u ña kían daá kemánj ndo yu'u. Ña kónj yu'u kían ña mií Ndios ná nandió né'e na ña va'a noo ndo sa'á ña chindee ndó yu'u.

¹⁸ Chj sa nj ñatiin yu'u ndidaa vá ña'a nj tanda'a ndó veí noó, ta ko kámanj ni iin ka ña'a noó, sa ió va'a veí xí'in ndidaa ña'a né'e Epafródito nj kixi na, ña kían nj tanda'a ndó veí noó. Tá'an ña nj xí'o ndó kúú táto'on iin ña támi sa'an noo Ndios, iin ña nj dokó ndo noo mií Ndios, ña kían náta'an ini na xini na.

¹⁹ Sa'á ñoó mií Ndios, na ndáño'o yo, ná nak'í'o ndidaa ña xínño'ó ndó táto'on k'í'o ió kua'á ña kujká ió noo mií ná noo ndato náye'e ndaa sa'á ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús.

²⁰ Ta daá kuití ná natiin Ndios, na kúú tatá yo, ñaño'ó. Díón ná koo.

Xí'in ndisá'an yo'ó dándí'i Pablo ña ká'an na

²¹ Ka'an ndo ndisá'an xí'in ndidaa ka na kúú ñayuu Ndios, na kúú kuendá Cristo Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo ndéi xí'in yu'u yo'ó ndisá'an xí'in iin rá iin ndo'ó.

²² Ndidaa na kúú ñayuu Ndios ndéi yo'ó ká'an na ndisá'an xí'in ndó, ta na ve'e César kúú na natiin va'a ndó ndisá'an ká'an na xí'in ndó.

²³ Ta ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Colosas

Ká'qñ Pablo ndisá'án

¹ Yu'u'y kúú Pablo, ta kúúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on kì'o kónì mii Ndios. Ta yu'u'y xí'ín ñani yo Timoteo ká'án ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó,

² na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó, na ndíta ndaa xí'ín Cristo, ndo'ó na kúú ñani ndu ndéi ñoo Colosas xaan. Ta mii tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndo'ó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Xíkq Pablo noo Ndios sa'á na ndéi ñoo Colosas, dá nì'í ná ña ndíchì noo Ndios

³ Daá kuitì xíkq ndu ña manì noo Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, sa'a ndo'ó, ta daá náki'o ndu ndiv'e noo ná sa'a ndo,

⁴ dá chì nì nì'í tó'on ndu ña kándéé ká'ano ini ndo Cristo Jesús, ta kú'ú nda'o ini ndo sa'a ndidaa ka na kúú ñayuu Ndios.

⁵ Díon kée ndó sa'a ña ío tandéé ini natiin ndó ña va'a, tá'án ña sa ío nduu natiin ndó induú. Ta kómì ndó tandéé ini yó'o nì kee to'on va'a sa'a Jesús, ña nì seídó'o ndó. Ta ndino'o to'on ndaa kían.

⁶ Ta nì kasandaá to'on va'a yó'o noo ndo'ó táto'on kì'o nì kasandaáan iin ní kúú ñayuu yó'o, ta xí'oan ña va'a noo ndo, ta xí'oan ña sá'ano cháá ka ndo'ó ichì Ndios. Ta díon ní ndó'o ndó ndá mii kuu nì seídó'o ndóan, ta nì kandaá ndisa ini ndo sa'a ña manì nì kee Ndios sa'a ndo.

⁷ Ta ñani manì ndú Epafras kúú na nì daná'a to'on va'a yó'o noo ndo. Na yó'o kúú iin na kéchóon dáó xí'ín ndú, ta kúú ná iin na kéchóon ndaa noo Cristo tein mii ndó xaan.

⁸ Ta mii ná nì ñakani xí'ín ndu'u'y táto'on kì'o kú'ú ini ndo sa'a ndidaa ka na kúú kuendá Jesús kée Espíritu ñi Ndios.

⁹ Sa'a ñoo, tá nì kastò'on na xí'ín ndú sa'a ña kée ndó, nda daá, ta nda viti kò sá tuu ndu ña xíkq ndu ña manì noo Ndios sa'a ndo. Ta xíkq ndu noo ná ña ná kì'o na ña kandaá ndi'i ini ndo ndí kían kónì mii ná, chì kónì ndu ña kían kì'o na kúú Espíritu ñi ndidaa ña ndíchì noo ndo, ta kì'o ta'ani na ña kaon koo ñaxintónì ndo noó ña'a mii ná,

¹⁰ dá katì'a ndó kee ndó táto'on kì'o kánian kee na kúú kuendá sato'o yo Jesús, ta kee ndó ndidaa ña náta'an ini na, ta koo ña va'a noo ndidaa ña kée ndó, ta kasandaá ndo kana'a va'a cháá ka ndo Ndios.

¹¹ Ta xíkq ta'ani ndu noo ná ña ná kì'o na ndéé noo ndo táto'on kì'o ndato ndéé kómì mii ná, dá koni ndo koo kueé ini ndo, ta koni

ta'ani ndó koo ndéé ini ndo noo ndidaa ña ndó'o ndó,

¹² ta xí'án kadij ini ndo ná nakì'o ndó ndiv'e noo tatá yo Ndios, na nì kenduu ña natiin yó ña kánian natiin ndidaa ñayuu na, chì nì nì'í yo ña kandeí yó noo ndato toon.

¹³ Chì nì taó xóo na yó tìxi ndá'a ña kini noo iin naá, ta nì nakì'o na yó noo ndá'a de'e manì mii ná, dá dándáki na yó,

¹⁴ ta na yó'o kúú na nì taó xóo na yó tìxi ndá'a ña kini xí'ín nì mii ná, dá nì kuu nì xí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yó.

Ndéi va'a yó xí'ín Ndios sa'á ña nì xí'í Cristo Jesús sa'a yo

¹⁵ Táto'on kì'o kúú mii Ndios, na o kúú ta'on koni xí'ín noo yo, kì'o díon kúú Cristo, ta noón kúú na mii noo, dá nì kava'a ndidaa ña ío.

¹⁶ Dá chì xí'ín ndá'a mii ná nì kava'a ndidaa ña'a, á mián ño'an induú, o noño'o yó'o, á mián túuan o kò túuan, á mián kían ña dándáki, o mián kían ña kómì choon, o mián kían ña ío choon noo ndá'a, o mián kían ña ndaki. Tido mii vá ná nì kava'a ndidaa ña, ta sa'a mii vá ná nì kava'an.

¹⁷ Ta sa daá ío va mii ná, dá nì kava'a ndidaa ña'a ío. Ta xí'ín ndéé mii ná ndaa na ndidaa ña'a, dá kò nátanjan.

¹⁸ Ta mii Cristo kúú dinj noo ndidaa yóó, na kúú táto'on yikí koño na, chì kúú yó kuendá na. Ta mii ná kúú na kúú noo noo ndidaa ña'a. Ta mii ná nì sa kuu na mii noo nì natakì iin ndéé tein na nì xí'í, dá kakuu na na kómì choon sata ndidaa ña'a.

¹⁹ Dá chì nì ñata'an ini mii tatá Ndios ña táto'on kì'o kúú mii ná, kì'o díon kúú Jesús.

²⁰ Sa'a mii Jesús ko'on Ndios naki'in tá'an va'a na xí'ín ndidaa ña'a, á mián ndéi noño'o yó'o o mián ño'o induú, chì ndidaa ña yó'o nì nandei va'a xí'ín ná sa'a ñi Jesús, kírà nì xitá tá nì xí'í na ndjka cruz.

²¹ Tá sata, ñayuu tükú ta'ani sa kuu ndó noo Ndios, ta sa xini u'u ndo ná, chì sa komí ndó iin ñaxintónì kini, ta sa kee ndó ña kini. Tido viti nì sa'an Cristo nì danáki'in tá'an va'a na ndo'ó xí'ín Ndios,

²² chì nì xí'o na mii ná nì xí'í na sa'a ndo, dá kuu nakì'o na ndo'ó noo Ndios kakuu ndó ñayuu ndaa vii, ñayuu ndaa, ñayuu koó kuachi noo na.

²³ Tido kánian kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta kuita toon ndó xí'án, ta ndikò toon ndó tandéé ini xí'o to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, tá'án ña nì seídó'o ndó. Ta iin ní kúú ñayuu yó'o náka'ani to'on va'a yó'o kua'án. Ta yu'u Pablo kúú iin ra nì kaxi Ndios kastò'on to'on yó'o xí'ín ñayuu.

Nì xí'o Ndios choon noo Pablo ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu

²⁴ Ta viti kadij ini, chì ndó'o nimaí sa'a ndo'ó, ta xí'ín ña ndó'o níyo yikí koño, díon,

dá dáxinkoŋoi ña ni ndo'o Cristo sa'á na kúu kuendá mií ná, ñayuu kúu táto'on yiki koño na.

²⁵ Ta ni kaxi Ndios yu'u ña kechóin noŋ ñayuu mií ná, ta mií ná ni xi'o choon noŋi ña dána'a ndi'ii to'on na noŋ ndo.

²⁶ Ta ña yó'o kúu ña ndjichi ni sa io de'e noŋ mií Ndios nda rá o ñá'a kava'a ñayuu yó'o. Tído viti ni na'a ña ña noŋ ñayuu mií ná.

²⁷ Ta ni chjkaa ini mií ná na'a ña ña noŋ na kó kúu na Israel ndi ki'o ká'ano kúu ña ndjichi ndato yó'o. Ta ña ndjichi yó'o kúu ña ió Cristo Jesús ini ndo, sa'á ñoŋ ió tandee ini ña kandeí ndó noŋ ndato náye'e ndaa noŋ ió na.

²⁸ Sa'á ñoŋ kásto'on ndu xi'in ndidaa ñayuu sa'a Cristo Jesús, ta ká'an ni'ini ndu noŋ ná, ta dána'a ndu noŋ ná xi'in ña ndjichi ni xi'o Ndios noŋ ndú, dá koni ndu nakí'o ndu ndidaa ñayuu kakuu na ñayuu ndaa vii noŋ Ndios sa'á ña ni kee Cristo Jesús.

²⁹ Sa'á ña yó'o ta'ani ndi'ii inij kéchóin xi'in ndée ni xi'o mií ná noŋi, ta ndée yó'o kédaa xi'in, dá kandeéi kee choon ni xi'o na noŋi.

2

¹ Kónij ña kana'a ndó ña ndi'i nda'o inij kéchóin sa'a ndo, xi'in sa'á na ndéi ñoo Laodicea xi'in sa'a ndidaa ka na ko ñá'a koni tá'an xi'in yu'u.

² Dión kéei, dá natiin ndó tandee ini, ta iin ná kakuu ndó sa'á ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, ta ná kandeé ta'ani ndó ni'í ndo ña kanda'a ini ndo ndidaa ña ndjichi xi'o Ndios, dá koni ndo kana'a ndó ña ndjichi, ña ni sa io de'e noŋ tatá Ndios, ta ña ndjichi yó'o kúu Cristo Jesús.

³ Ta noŋ ndá'a mií Cristo ndadi va'a ndidaa kúu ña ndjichi xi'in ndidaa ña ndaa.

⁴ Ká'in ña yó'o xi'in ndó, dá káan ná dá'a ni dánda'i ni iin tó'on ñayuu ndo'o xi'in to'on maña luu kua'an,

⁵ dá chj va'ará ko ió xi'in ndó, tído kee ndó kuendá ña ió xi'in ndó, chj daa ño'o inij sa'a ndo, ta kádij nda'o inij sa'á ña luu ndéi ndó, ta kádij inij sa'á ña ndita toon ndó xi'in ña kándée ini ndo Cristo Jesús.

⁶ Ta viti, táto'on ndino'o ini ndo ni natiin ndó Jesucristo, na kúu sato'o yo, ki'o dión ndino'o ini ndo kanoo ndó xi'in ná.

⁷ Sa'á ñoŋ koo ini ndo tiin toon ndó na, ta ndik toon ndó na, ta kandita toon ndó xi'in ña ndaa kándisa yó táto'on ni daná'a na noŋ ndo, ta daa kuiti nakí'o ndó ndivé'e noŋ Ndios.

Ñi dandoo Ndios ndidaa kúu kuachi yo sa'á ña ni kee Jesús sa'a yo

⁸ Kanda ndo mií ndó, o sa kónó ndó dánda'i ña ni iin tó'on ñayuu xi'in ña ndjichi ko ndaya'i dána'a mií ná, ni xi'in ña to'on

dána'a na, chj ini ñaxintóni mií vá ña ni ndaki ña, chj dána'a na sava'a sa'á ña dándaki ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta ko kíán ña ndjichi ni kii noŋ Cristo.

⁹ Dá chj táto'on ki'o kúu mií Ndios, ki'o dión kúu Cristo, ta ni nduu na iin ña ñayuu yó'o.

¹⁰ Ta sa'á ña ndita yó xi'in Cristo, sa'á ñoŋ ni ña'a ko kómani noŋ yo, dá kee yó ña kóni Ndios, dá chj mií ná kúu na ndaki cháa ka o duu ndidaa tá'an ña kómí choon xi'in ña dándaki noŋ táchi kaa.

¹¹ Ta sa'á ña ndita ndó xi'in Cristo, sa'á ñoŋ kíán táto'on ni ta'anda ñi ndo noŋ Ndios, va'ará ko ni ta'anda ndisa ñi ndo xi'in ndá'a ña táto'on ki'o kée ta Israel. Tído, sa'á ña ni taó xoo na ndo tixi ndá'a kuachi, sa'á ñoŋ kíán táto'on ni ta'anda ñi ndo noŋ Ndios sa'á ña kándisa ndó Cristo.

¹² Chj tá ni sodo ndúta ndo kíán táto'on ni nduxi nduu ndo xi'in Jesús noŋ Ndios. Ta ni ñataki nduu ndo xi'in ná sa'á ña kándée ini ndo ndée Ndios, tá'an ña ni daná'taki Jesús tein na ni xi'i.

¹³ Dá chj tá sata ni sa kuu ndó ndji noŋ Ndios sa'á ña ni sa ño'o ndó tixi ndá'a kuachi, ta ko ni sa kuu ndó na ñoo Ndios sa'á ña ko ni ta'anda ñi ndo. Tído ni daná'taki ña Ndios táto'on ni kee na xi'in Jesús, ta ni xi'o ká'ano ini na sa'á kuachi ndó.

¹⁴ Chj ni dandoo na ndidaa ña sa táj yo kaa ley, tá'an ña sa datáj kuachi yó sa'á ña ko ni kée ndi'i yó choon sa'ándaa. Tído ni dandoo na ña sa táj yo, chj kíán táto'on ni chjirkaa naan ndjika cruz.

¹⁵ Ta ki'o dión ni djítá ná ndidaa choon né'e ña kómí choon xi'in choon né'e ña dándaki noŋ táchi kaa, ta ni kenóo túu naan, chj sa'á ña ni kee Cristo ndjika cruz, sa'á ñoŋ ni kándée ná xi'an.

Dím va kée yó viti sa'á ña kúu yó kuenda Jesús

¹⁶ Sa'á ñoŋ o sa kékuendá ndo tá kana'a ñayuu xi'in ndó sa'á ña sei ndo, o sa'á ña xi'i ndó, o sa'á ña ko kéká'ano ndó dao víko, o sa'á ña ko kéká'ano ndó yoŋ sáa o sa'á ña ko kée ndó táto'on kée mií ná kuu nani'i ndée ná.

¹⁷ Dá chj ndidaa ña yó'o kúu konda'i iin ña'a vei koo, tído tá ni kii Cristo, dá ni nani'i yo ña mií ná kúu na ndaa noŋ ndidaa ña yó'o.

¹⁸ O sa kónó ndó noŋ ni iin ña ña dátúú rá ndo'o noŋ ña kánian ni'í ndo, chj kée ra mií rá ña ió nda'i ini ra, ta kéká'ano ra ángel, ta kuiin toon ra ká'an ra sa'á ña xini ra chí induú. Ta kúu rá ña kúyíi nda'o sa'á ña kómí rá iin ñaxintóni kini.

¹⁹ Ta ko ndik ra Cristo, na kúu dinj noŋ yo. Ta mií Cristo kúu na dákuá'ano ña táto'on ki'o dákuá'ano dinj yo yiki koño yo,

tá'an ña tীন tá'an kée tuchi, ta mií Ndios kúu ná dákuá'ano ñaá xí'in ña kándéé ini yo ná.

²⁰ Ta sa'á ña ñi xí'i nduú ndo xí'in Cristo, sa'á ño'ó ko ñó'o ka ndo tixi ndá'a ña dándáki ñayuu yó'o. Sa'á ño'ó, ñndiva'a nákanii ñi ini ndo táto'on nákanii ini ña ñayuu, ta kée ñi ndo choon sa'ándá ra?

²¹ Chì kaá ra ña o kúu ta'on kako'on ndá'a ndo ña yó'o, ta o kúu katoó ndo kei ndo ña káa, ta o sa kóo ini ndo tiin ndá'a ndo ña xaan, kaá ra.

²² Ta ndidaá choon yó'o kúu choon sa'ándá ña, ta ña dána'a mií vá rá kíán, tído kasandaá ndi'i va sa'án, chì ña ko chóon kíán.

²³ Ta ká'án ñayuu ña choon yó'o ñi kixian noo iin ñaxintóni ndíchi, dá chì ká'an ndi kánian kee ñayuu kandaño'o na Ndios, ta kéndusaan xí'in ñayuu ña nda'i koo ini na, ta miíán dándó'o na nígo ná, dá kandeé ná kee na ña. Tído o chindeéán yó, dá dánkoo yó ña kini kóni ñi yó.

3

¹ Ta sa'á ña ñi nataki nduú ndo xí'in Cristo tá ñi kandisa ndó na, sa'á ño'ó ndi'i ini ndo sa'á ña ió induú, ña vei noo ió Cristo xoo kuá'a Ndios.

² Ta koo ini ndo ndi'i ini ndo sa'á ña ió induú, ta ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'á ña'a ió ñayuu yó'o.

³ Chì sa ñi xí'i ndo noo ña kóni mií ndó, ta viti ió de'é táto'on k'i'o koo ndó kandeí ndó kée Ndios táto'on ndó'o Cristo.

⁴ Tído tá ná nandi'oo koo Cristo, na xí'o ña kataki yo, dá natuu ndó ndáa ndó táto'on k'i'o ndato náye'e ndaa káa mií ná.

Ñi sa kee yó ña kini tá sata, tído viti sa ñi nduu yó ñayuu saá

⁵ Sa'á ño'ó ná dá'a ka ñi kataki ndo noo ña ka'an noo kóni ñi ndo: o sa kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'i ndo o yíi ndo, ná dá'a ni kee ndó ña tükini xí'in ñi ndo, ná dá'a ni kaño'o ini ndo sa'á ña ka'an noo kóni ñi ndo, ná dá'a ni katoó ndo kee ndó ña ka'an noo, ta ná dá'a ni katoó téi ndo ñi'ón, dá chì tá kée ndó dión, dá kíán kana'á ndó ña ndáño'o ndóan.

⁶ Ta ndidaá ña kini yó'o xído ini Ndios xini na, sa'á ño'ó vei na dándó'o na nígo na ko xí'in kúeído'oo choon sa'ándá na.

⁷ Ta sa xjonoo ndó sa kee ndó ndidaá ña kini yó'o tá sa na'á tá sa dándákanii ndó'o.

⁸ Tído viti kua'án ndo dánkoo ndi'i ndó ña xído ini ndo xí'in ña yachi xído ini ndo, xí'in ña xini u'y ndo ñani tá'an ndó, xí'in ña ká'án ndava'a ndó sa'á ná, xí'in to'on kini kua'án ká'án ndo.

⁹ Ta o sa kóo ka ini ndo ka'an to'ón sa'a sáta'an ndó, dá chì sa ñi dánkoo ndó ñayuu

yáta ñi sa kuu ndó, ta ko kée ka ndo ña sa kee ndó tá sata.

¹⁰ Chì viti ñi nduu ndó ñayuu saá, ta iin rá iin kuu kuu sa ndúsaá cháá ka ndo kua'án ndo kee ndó táto'on k'i'o kóni Ndios, na ñi ka'va'a ña, dión, dá kasandaá ndo kakomí ndó ñaxintóni Ndios.

¹¹ Ta ko né'e tandini viti á kúu yó na griego o na Israel, o á ñi ta'anda ñi yó o ko'ó, o á kúu yó na tükú o á kúu yó na ko'ó ñaxintóni, o á kúu yó na ió sato'o o ko'ó. Ko né'e tandini ndá yoo kúu yó, dá chì iin to'ón mií vá Cristo kúu ná kómí choon sata ndidaá ña'a, ta kómí ná kuendá sa'a ndidaá ñayuu.

¹² Kúu ndó ñayuu ñi kaxi mií Ndios, ta kúu ndó ñayuu na, ta kúu ini na sa'a ndo. Sa'á ño'ó koo ini ndo ku'y ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta va'a koo ini ndo, ta nda'i koo ini ndo, ta vitá koo ini ndo, ta kueé ni koo ini ndo.

¹³ Ta k'i'o ndeé ini sa'a sáta'an ndó, ta k'i'o ká'ano ini ndo sa'a iin rá iin ndó tá ndáa ña'a ñi ya'a na noo ndo. Ta táto'on k'i'o ñi xí'o ká'ano ini Cristo sa'a ndo, k'i'o dión ta'ani koo ini ndo kee ndó xí'in iin rá iin ndó.

¹⁴ Tído ña ndáya'i cháá ka noo ndidaá ña yó'o kíán ku'y ini sa'a sáta'an ndó, dá chì sa'va'a ña yó'o kíán kedaá xí'in ndó, dá iin kakuu ndó.

¹⁵ Ta ná k'i'o Ndios ña koo va'a ini ndo, chì sa'á ña yó'o ñi ñakana na ndo'ó ña kakuu ndó iin to'ón. Ta daá kuiti nak'i'o ndó ndivé'e noo ná.

¹⁶ Ta ná nakutí nígo ndo xí'in to'on va'a sa'a Cristo Jesús, dá kuu dána'a tá'an ndó noo ndo, ta kuu ka'an ni'ini noo sáta'an ndó xí'in ña ndíchi xí'o Ndios. Ta kata ndó xí'in ndino'o ini ndo noo sato'o yo Ndios xí'in salmo xí'in yaa ñi, xí'in yaa xí'o Espíritu ñi Ndios noo ndo. Ta xí'in ña yó'o nak'i'o ndó ndivé'e noo ná.

¹⁷ Ta ña ndidaá to'on ká'án ndo, ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan táto'on k'i'o kóni Jesús, na kuu sato'o yo, ta noo ndidaá ña'a nak'i'o ndó ndivé'e noo tatá Ndios sa'á Jesús.

K'i'o di'a kánian kee yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁸ Ta ndo'ó, na ña'a xaan, koo ini ndo kúeído'oo ndó yíi ndo, chì k'i'o dión kánian kee ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, na kúu sato'o yo.

¹⁹ Ta ndo'ó, ta ña xaan, koo ini ndo kóni ndo ñadi'i ndo, ta o sa kéndava'a ndó xí'in ná.

²⁰ Ta ndo'ó, takuáchi yíi xí'in takuáchi di'i, koo ini ndo kúeído'oo ndó tatá ndo xí'in naná ndo, dá chì ña yó'o kíán náta'an ini sato'o yo Jesús xini na.

²¹ Ta ndo'ó, na kúu tatá xí'in naná, o sa kóo ini ndo too too dánani ndó de'e ndó, dá kíán ná dá'a ni kutúú ini xi.

²² Ta ndo'ó, na ñó'ó tixi ndá'a iin sato'o, kueidó'o ndó ndidaá choon sa'ándá ra noo ndo. Kechóon va'a ndó, va'ará koo iin ndé'é, ta ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni ñaá rá. Di'a kee ndóan xí'in ndino'ó ini ndo, xí'in sa'a ña ió ñaño'ó ndó noo Ndios.

²³ Ta ndí ndáa mií vá ña'a kée ndó, ndino'ó ini ndo kee ndóan. Ta kee ndó kuendá ña noo mií vá Ndios kée ndóan, ta o duú noo taa ñayuu yó'o,

²⁴ dá chj sa ná'á vá mií ndó ña natiin ndó ña va'a noo tatá yo Ndios sa'a ña kéchóon ndó noo iin tó'on Cristo, na kúu sato'o ta'ani

²⁵ Tído na kée ña kini, noón kúu na ni'j ya'i na sa'a ña kini ni kee na, dá chj ni iin tó'on ñayuu ko máni cháa ka noo Ndios.

4

¹ Ta ndo'ó, na kúu sato'o viti, kendaá ndo xí'in na ñó'ó tixi ndá'a ndo, ta kendúsá'ano ndó xí'in ná. Ta kana'á ndó ña ñó'ó ta'ani ndó tixi ndá'a iin sato'o ió induú, ta ndé'é ná ndo'ó.

² Ta o sa kátuu ndó ka'an ndo xí'in Ndios, ta daá kaño'o ini ndo noo ka'an ndo xí'in ná, ta naki'o ndó ndiv'e noo ná.

³ Ta kaka ta'ani ndó ña manj noo sato'o yo Ndios sa'a ndú'u, dá ná konó ná iin ichi noo ndú'u, dá ná kuu dána'a ndu to'on na noo dao ka ñayuu, dá ná kana'á ná ña ndjichí sa'a Jesús, ña kían ni sa io de'é. Ta sa'a ña dána'i to'on yó'o, sa'a ñoó nákaaj ve'e ka.

⁴ Kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a yú'u, dá ná kat'ai kast'o'on ndaaj ndi dándaki to'on yó'o táto'on k'i'o kánian keei.

⁵ Ta ndúsá'ano kee ndó noo ñayuu ko kúu kuendá Jesús, ta daá kuiti koo nduu ndo ka'an ndo xí'in ná sa'a Jesús iin ra iin ta'ándá nónó noo ndo.

⁶ Ta koo ini ndo va'a ka'an ndo xí'in ná, ta to'on adj ka'an ndo xí'in ná, ta tja kánian koo ndó, dá kandeé ndó nandi no'é va'a ndó ña ndátó'on ná ndo'ó.

Xí'in ndisá'an yó'o dándi' Pablo ña ka'an na

⁷ Ta nakani Tiquico xí'in ndó sa'a ndidaá ña ndó'o yu'u tá ná saá ra noo ndéi ndó. Roón kúu iin ñani manj yo, ta iin toon ra chindeé tá'an ra xí'in yu'u kéchóoin noo sato'o yo Jesús.

⁸ Chj ni tanda'í ra kosaa ra noo ndo sa'a choon yó'o, dá nakani ra xí'in ndó ndi ndó'o ndu, dá ná k'i'o ta'ani ra tandeé ini noo ndo.

⁹ Ta saá nduú ra xí'in ñani manj yo Onésimo, ra iin toon xí'in to'on Ndios, ta kúu rá iin taa ñoo mií ndó xaán. Ta nakani ra xí'in ndó sa'a ndidaá ña kúu chí yó'o.

¹⁰ Ta ka'an Aristarco, ra nákaa nduú xí'in ve'e ka, ndisá'an xí'in ndó. Ta dión ni Marcos, ra kúu daxj Bernabé, ka'an ta'ani ra

ndisá'an xí'in ndó. Ta sa ná'á vá mií ndó ña ni sa'andaj choon ña natiin va'a ndó ra tá ná saá ra noo ndéi ndó.

¹¹ Ta ka'an ta'ani Jesús, taa chínani ná Justo, ndisá'an xí'in ndó. Sava'a ndin onj taa yó'o va kúu tã Israel chindeé tá'an xí'in yu'u dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta taa yó'o kúu tandeé ini noo yú'u.

¹² Dión ni Epafras, taa ñoo mií ndó, ka'an ra ndisá'an xí'in ndó, ta kéchóon ra noo Cristo. Ta daá kuiti ndí'i ini ra seí nda'í ra noo Ndios sa'a ndo, dá kandita toon ndó ichi Ndios, dá xinkuei ndó koo ndó táto'on k'i'o kóni Ndios, ta kasandaá ndo kee ndó ndidaá ña kóni mií ná.

¹³ Ta xí'o yu'u kuendá ña mií an ndaaj ndí'i nda'o ini Epafras yó'o sa'a ndo, xí'in sa'a na ndéi ñoo Laodicea xí'in sa'a na ndéi ñoo Hierápolis.

¹⁴ Ta ka'an ta'ani ñani manj yo Lucas, taa kétatá ñayuu, ndisá'an xí'in ndó. Ta ka'an ta'ani ñani yo Demas ndisá'an xí'in ndó.

¹⁵ Kee ndó ña manj ka'an ndo ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'in Ninfas, xí'in ndidaá ka na kúu kuendá Jesús nátaaka dákuá'a ve'e na.

¹⁶ Tá ni ndi'i ni ka'i ndó tuti yó'o tein mií ndó xaán, dá tanda'á ndóan ná ko'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, dá ná ka'i ta'ani naan. Ta ka'i ta'ani ndó tuti ni tanda'á ndú kua'an noo na ñoo Laodicea.

¹⁷ Ta kee ndó ña manj ka'an ndo xí'in Arquipo, kaá yu'u, ña kían ná koo ini ra dáxinkoo ra choon ni xí'o sato'o yo Ndios noo rá.

¹⁸ Ta xí'in ndá'a mií yu'u, Pablo, táai ndisá'an yó'o kosaa noo ndo. O sa nándodó ndo ña nákaaj ve'e ka.

Ná koo ña manj xí'o Ndios xí'in ndidaá ní ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an mií noó nì taa San Pabło nì sa'an noó nà ñoo Tesalónica

Ká'an Pabło ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pabło, ta yu'u xí'ín Silvano xí'ín Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica xa'an, ndo'ó nà ndíta xí'ín tatá yo Ndios, xí'ín de'e na Jesucristo, nà kúu sato'o yo.

Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o ná ña koo va'a ini ndo.

Ná'q nà ñoo Tesalónica ña ndíta ndaa nà xí'ín Ndios

² Daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ndo'ó, ta daá kuití vá ndíko'on ini ndu ndo'ó noó ká'an ndu xí'ín ná,

³ ta daá kuití ñó'o ini ndu noo ká'an ndu xí'ín Ndios, nà kúu tatá yo, sa'á ña va'a kée ndó sa'á ña kándéé ini ndo ná, xí'ín sa'a choon kée ndó sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka nà, xí'ín sa'á ña ndíta ndaa ndo xí'ín tãndéé ini kómí ndó sa'a Jesucristo, nà kúu sato'o yo.

⁴ Ná'á ndu'u, ñani, ndo'ó nà kú'u ini Ndios sa'a, ña mií ná nì kaxi ñaa kakuu ndó ñayuu ná.

⁵ Sa'á ñoo tá nì daná'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, o duú xí'ín to'on oon ni nì daná'a ndu, dá chí nì kechóon ndu ndéé Ndios, ta mií Espíritu iñ Ndios kúu nà nì xí'o ña nì kandaá tá'í ini ndo ña kí'an to'on ndaa. Ta ná'á va'a mií ndó ña va'a va nì sa kee ndu'u tá nì sa ndei ndu xí'ín ndó sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo.

⁶ Ta kúu nì kasandaá ndo kée ndó tát'o'on kée mií ndú, ta nì kasandaá ta'ani ndó kée ndó tát'o'on sa kee sato'o yo Jesús. Ta va'ará nì ndo'o naní nió ndo, tído nì ñatiin ndó to'on va'a sa'a ná xí'an kádii ini ndo nì kee Espíritu iñ Ndios.

⁷ Ta kí'o dión nì ndo'o ndó, dá nì kasandaá ndo kúu ndó ñayuu ná'a mií noo ndidaá nà kándisa Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Acaya.

⁸ Chí xí'ín ndo'ó nì naka'ani to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús. Ta o duú iin tó'on ní Macedonia xí'ín Acaya ní náka'ani to'on ñoo nì kee ndo'ó, dá chí sa ndidaá kúu vá xí'an ná'á ñayuu ña kándéé ini ndo Ndios. Sa'á ñoo ko xínñó'ó ka ña kast'o'on ndu xí'ín ná.

⁹ Chí di'a náani va mií ná xí'ín ndu'u tát'o'on kí'o nì ñatiin ndó ndu'u, ta náani ta'ani na tát'o'on nì kee ndó nì ñankoo ndó ndidaá kúu yokó nì sa ndañ'o'ó ndó, dá nì kasá'á ndañ'o'ó ndó nà kúu Ndios takí, nà

mií'an ndaa kuití kúu Ndios, ta kéchóon ndó noo ná viti.

¹⁰ Ta náani ta'ani na xí'ín ndu'u ña ndáti ndó nandió ko tuku Jesús, nà kúu de'e Ndios, kii na chí induú, ta Jesús yó'o kúu nà nì ñataki tein nà nì xí'í, ta nà yó'o kúu nà dáka'ki ñaa noó ña xídó ini Ndios vei sata ñayuu kée kuachi.

2

Kí'o di'a nì kechóon Pabło ñoo Tesalónica

¹ Ta sa ná'á ndó, ñani, ña ko ní naá óon ta'on choon nì saá ndu nì kee ndu noo ndéi ndó.

² Dá chí ná'á ndó ña nì ka'an ndava'a ñayuu ndéi ñoo Filipos xí'ín ndu'u, ta nì kendava'a na xí'ín ndú. Tído mií Ndios kúu nà nì xí'o tãndéé ini noo ndú'u, sa'á ñoo ko ní yu'u ta'on ndu saá ndu kast'o'on ndu xí'ín ndó sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, va'ará nì ndo'o nda'o nió ndú nì kee dao nà ñoo ndo.

³ Ta ko ní dána'a ndu ña to'on noo ndo, ta ko ní dána'a ndu noo ndo xí'ín ñaxintóni káni, ta ko ní ndúkú ndú ña danda'í ndu ndo'ó.

⁴ Mií vá Ndios kúu nà nì ñata'an ini nì xini na ndu'u, ta nì xí'o na choon noo ndú ña dána'a ndu noo ndo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. Ta ko ndúkú ta'on ndu'u ña kí'an nata'an ini ñayuu sa'á ña kée ndu. Di'a ndúkú ndu'u ña nata'an ini Ndios, nà ná'á tát'o'on náani ini nió iin rá iin yo.

⁵ Ta ná'á ndó ña ní iin kuú ta'ón ko ní kéchóon ndu'u to'on luu ká'an, dá dána'a ndu noo ndo. Ta ko ní ndúkú ta'on ndu ña kí'o ndó di'ón noo ndú. Ta mií Ndios kúu nà xí'o kuendá ña kí'o dión kí'an.

⁶ Ta ni ko ndúkú ndu'u ña kí'an chindaya'i ñaa ñayuu, ni ña chindaya'i ñaa ndo'ó, ta ni dao ka nà, va'ará kánian koo ñañó'ó ndó noo ndu'u sa'á ña kúu ndú apóstol, nà né'e to'on Cristo Jesús.

⁷ Nì sa io leé ini ndu xí'ín ndó, chí sa kee ndu xí'ín ndó tát'o'on kée iin ña'a ndaa va'a de'án.

⁸ Ta ndó'o nda'o ndu'u sa'a ndo. Ta o duú to'on va'a Ndios oon ni ní chikáa ini ndu kí'o ndu noo ndo daá ñoo, chí nì sa io nduu ta'ani ndu nakí'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a ndo, chí nì kuká'ano nda'o ña kú'u ini ndu sa'a ndo.

⁹ Sa ná'á vá mií ndó, ñani, tát'o'on kí'o nì ndo'o ndu nì sa kechóon ndu. Nduú ñoo sa kechóon ndu'u, dá ná dá'a ní dáta'án ndu ní iin noo'ó xí'an nani nì daná'a ndu to'on va'a Ndios noo ndo.

¹⁰ Mií ndó xí'o ndaa kuendá xí'ín Ndios ña vii nì sa ndei ndu, ta nì kendaá ndu xí'ín ndó, ta ní iin ña'a ko ní ya'a ndu kee ndu tá nì sa ndei ndu xí'ín ndo'ó, nà kúu kuendá Jesús.

11 Ta ná'á ta'ani mií ndó ña táto'on kée iin tatá xí'ín de'e na, kǐ'o dión sa ká'an ni'ini ndu noo iin rá iin ndó, ta sa xǐ'o ndu'u tãndeé ini noo ndo,

12 ta sa sa'anda ndu choon noo ndo ña kee ndó táto'on kǐ'o kánian kee na kúú ñayuu Ndios, chǐ ni ñakana ñaa ná ña kãndeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo jó na dándáki na.

13 Sa'á ñoo kǒ sa tuu ta'on ndu náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios, chǐ tá ni ñan'á ndu to'on Ndios noo ndo, kúú ndato ni ñatiin ndóan tá ni seídó'o ndóan. Ta kǒ ní ñatiin ndóan kíán to'on ni kana tein ñaxintónj taa. Di'a ni ñatiin ndóan ña miían ndaa ndisa kíán to'on Ndios, tá'an ña chindeé ndo'ó ndíta ndaa ndo xǐ'ín ña kándisa ndó.

14 Ta ndo'ó, ñani, ni ndo'o ta'ani ndó tãndó'ó táto'on kǐ'o ni ndo'o na kúú ñayuu Ndios kúú kuendá Cristo Jesús ndéi chí kuendá Judea di'a. Chǐ ni kendava'a ta'ani na ñoo mií ndó xǐ'ín ndó táto'on kǐ'o sa kendava'a ta ñoo Israel xǐ'ín mií ná.

15 Ta ni sa'áni ta ñoo Israel yó'o sato'o yo Jesús táto'on kǐ'o ni sa'áni rá profeta mií rá ni sa ndéi sa ná'a. Ta ni taó xóo ra ndu'u tein mií rá, ta kǒ náta'an ini Ndios xiní ñaa ná, ta xiní u'u ra ndidaá ñayuu,

16 chǐ sadí ra noo ndú, dá ná dá'a ni dána'a ndu noo na kǒ kúú na Israel, dá ná o ni'í ná ña kǎki na noo kuáchi na. Dión kée ra, sa'á ñoo ni ndukua'a cháá ka kuáchi ra noo Ndios, ta ni kásáa ña xídó nda'ó ini na sata rá sa'á ña kini kée ra.

Kóni Pablo ko'on tuku na koto ni'ini ñaa ná

17 Ñani, tá ni ya'a cháá kuú ni kexoo ndu'u tein ndó, kúú sa ñi kásá'a vá nda'í ká'an ndu'u nandió kuéi ndu kãndéé ndú ndo'ó, dá chǐ va'ará ndéi xoo ndu, tído daá kuití vá ñó'o ini ndu sa'a ndo.

18 Sa'á ñoo ni ka'an ndú saã ndu kãndé'é ndú ndo'ó. Ta yu'u Pablo, kua'á nda'ó ta'ándá ni ka'ín saaj noo ndéi ndó, tído ni ketéin ña u'u noo ndú.

19 Dá chǐ zá kǒ ná'á ndó ndá yoo kakuu tãndeé ini noo ndú, ta ndá yoo kǐ'o ña kadij ini ndu, ta ndá yoo kakuu corona ndu, na ka'an va'a ndu sa'a? Zá kǒ ná'á ta'on ndó ña ñaa kakuu ndo'ó tá ná kasandaá kuú nandió kǒo tuku Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaa na?

20 Chǐ sa'a ndo'ó ñatiin ndu ñaño'ó xǐ'an kadij ini ndu.

3

Ni sa'an Timoteo ñoo Tesalónica ni xito ni'ini ñaa xí

1 Ta sa'á ña kǒ xǐ'o ndeé ka ini ndu ña nákanini ini ndu sa'a ndo, sa'á ñoo ni kãndoo ndu ña kíán kãndoo ndu ñoo Atenas,

2 dá ni tãnda'á ndú ñani ndu Timoteo kǒsaã xǐ noo ndéi ndó, chǐ kéchóon xi noo Ndios, ta kéchóon dáó ta'ani xi xǐ'ín ndú noo xionoo ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús. Dá ná chindeé xǐ ndo'ó kandita toon cháá ka ndo xǐ'ín ña ndaa kándisa yó, ta ná kǐ'o ta'ani xi tãndeé ini noo ndo,

3 dá kíán ná dá'a ni kexoo ni iin ndó noo ña kándisa ndó kée tãndó'ó ndo'ó ndó, chǐ sa ná'á vá mií ndó ña kánian kando'o yó tãndó'ó.

4 Chǐ tá ni sa ndeí ndu xǐ'ín ndo'ó, dá ni kãsto'on ndu ña kendava'a ñayuu xǐ'ín yó sa'á ña kúú yó kuendá Jesús, ta ná'á va'a mií ndó ña kǐ'o dión ndo'ó yó viti.

5 Ta sa'á ña kǒ ni xǐ'o ndeé ka ini ña nákanini ini sa'a ndo, sa'á ñoo ni tãnda'í Timoteo kǒsaã xǐ noo ndéi ndó, dá kãndaã ini nde'á á ndíta ndaa ij ndo xǐ'ín ña kãndéé ini ndo Jesús. Dá chǐ ni yu'í ña oon ni ví ni kexixi ña u'u xǐ'ín ndó, ta ni kãndeéan ni danda'áviãan ndo'ó, ta ni naá óon choon ni kee ndu ni ñan'á ndu noo ndo.

6 Tído sa ni nãndió kǒo va Timoteo ni ndusáã xǐ noo ndéi ndu. Ta va'a ká'an xǐ sa'a ndo, ña ndíta ndaa ij va ndó xǐ'ín ña kãndéé ini ndo Jesús. Ta kú'u ini sa'a sátá'an ij va ndó. Ta kaá ta'ani xi ña daá vá ñó'o va ini ndo sa'a ndú sa'á ña kóni ndo ndú, ta kóni kǐj ndo koni tuku ndó ndu'u, táto'on kǐ'o kóni ta'ani ndu'u koni ndu ndo'ó.

7 Ñani, ndo'ó ndu tãndó'ó noo ndéi ndu yó'o, ta nda'í kúu ini ndu, tído ni ndundéé ini ndu tá ni kãndaã ini ndu ña ndíta ndaa ndo'ó xǐ'ín ña kãndéé ini ndo Jesús.

8 Ta kúú ni ñan'íj ini ndu, xiní ndu, tá ni kãndaã ini ndu ña ndíta toon ndó xǐ'ín sato'o yo Jesús.

9 Zndí kuú ví ndivé'e nakǐ'o ndu'u noo Ndios sa'a ndo? Chǐ kadij nda'ó ini ndu'u noo Ndios kée ndó,

10 ta nduú ñoo xǐka ndu'u noo ná ña ná konó ná saã ndu kãndé'é ndú ndo'ó, dá dáxinkǒo ndu ña kómanj kãndaã ini ndo, dá kua'ano cháá ka ndo xǐ'ín ña kãndéé ini ndo Jesús.

11 Ta kóni ndu'u ña mií tatá yo Ndios xǐ'ín sato'o yo Jesucristo ná konó ná íchi saã ndu noo ndéi ndó.

12 Ta na kúú sato'o yo ná chindeé ná ndo'ó, dá ná kua'ano cháá ka ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo xǐ'ín sa'a ndidaá ka ñayuu táto'on kǐ'o kée ndu'u kú'u ini ndu sa'a ndo,

13 ta ná kǐ'o na ña kandita toon ndó, dá ná koo vii ndo noo Ndios, na kúú tatá yo, tá ná kasandaá kuú nandió kǒo mií Jesucristo, na kúú sato'o yo, xǐ'ín ndidaá ñayuu na. Dión ná koo.

4

Kǐ'o di'a kánian kee yó, dá nata'an ini Ndios koni na yó

1 Ta viti, ñani, sei nda'í ndu noo ndo, ta ka'an ni'ini ndu noo ndo sa'a ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús. Chi sa ni ña ná'a ndu noo ndo ndí kián kánian kee ndó, dá nata'an ini Ndios koni ñaa ná. Ta ki'o dión kée ndó viti, tído koo ini ndo kat'i'a cháá ka ndo kee ndóan.

2 Chi sa ná'a vá ndó ndá choon ni sa'anda ndu noo ndo kee ndó, chi noo sato'o yo Jesús ni ni'í ndu'u choon yó'o.

3 Chi ña kóni Ndios kián koo vii ndo noo ná. Sa'a ñoo o sa kóo ini ndo dáyakó ndo mií ndó xi'in kuachi xi'in na ko kúu ñadi'í ndo o yi'í ndo.

4 Di'a koo ini iin rá iin ndó kat'i'a ndó koo vii ndo xi'in na kúu ñadi'í mií ndó, ta koo ñaño'ó ndó noo ná.

5 Ta o sa kátoó ndo kee ndó ña ka'an noo táto'on ki'o kée ñayuu ko ná'a Ndios.

6 Ta ni iin tó'on ndó o sa kóo ini koni xixi ñani ndo kuendá Jesús xi'in ña kini yó'o, chi ka'í nda'ó dándó'o Ndios ní ndo sa'a kuachi yó'o táto'on sa ni kasto'on ndu xi'in ndó, ta ni xi'í ndu kuendá noo ndo.

7 Chi ko ní kána ta'on Ndios yó ña kián kandeí yó kee yó ña kini ñi'í yo. Di'a ni kana na yó ña koo vii yo noo ná.

8 Sa'a ñoo ndí ndaa mií vá ndó kénóo to'on dána'a ndu yó'o, kana'a ndó ña ko kénóo ta'on ndó ni iin ta ñayuu yó'o. Di'a mií vá Ndios, na ni xi'í Espíritu i'í ná noo yo, noón kúu na kénóo ndó.

9 Ko káni kaan ña taa ndu'u ña ku'u sata'an ini ndo sa'a ndo, dá chi sa ni ña ná'a va mií Ndios noo ndo ña ku'u ini sa'a sata'an ndó.

10 Ta dión ta'ani kée ndó xi'in ndidaa ka na kúu kuendá Jesús, na ndéi chí kuendá Macedonia di'a. Tído sei nda'í ndu noo ndo, ñani, ña ka'ano cháá ka ná kakuu ña kú'u ini ndo sa'a ná.

11 Ta koo ini ndo koo va'a ini ndo xi'in ndidaa ñayuu. Ta ndi'í ini ndo noo choon kée mií ndó, o sa chíree ndó mií ndó noo dao ka ña'a. Ta ndi'í ini ndo kechóon ndó, dá ni'í ndo ña'a kasá'an ndó, táto'on ni sa'anda ndu choon noo ndo.

12 Dá kián ná koo ñaño'ó ñayuu ko ná'a Ndios noo ndo, ta ni iin ña'a ná o kámani noo ndo.

Di'a koo, dá nandió kojo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

13 Ta viti kóni ndu'u ña kana'a ndó, ñani, sa'a ndí kián ndo'o ñayuu ni xi'í, dá ná o kúnda'í ini ndo sa'a ná táto'on ki'o ndó'o na koó tandeé ini noo.

14 Chi kándisa yó ña ni xi'í Jesús, ta ni ñataki na. Ta ki'o dión ta'ani dáki'in tá'an Ndios na kúu kuendá Jesús ni xi'í xi'in mií Jesús.

15 Ta viti ko'on ndu kasto'on ndu xi'in ndó to'on ni ka'an mií sato'o yo Jesús, chi ni kaa

na ña yóo, na ndéi takí i'í tá ná nandió kojo mií Jesús kii na ñayuu yó'o, o kúio noo ta'on yó ko'on yo noo na sa ni xi'í ko'o naki'in tá'an yó xi'in Jesús.

16 Chi dinño'ó ta'anda choon chí induú, dá táj kayu'u iin arcángel, ta táj ka'an trompeta Ndios, dá ví noo sato'o yo Jesús nda'í induú kii na. Ta kúu dinño'ó ka nataki na sa ni xi'í kúu kuendá Jesús.

17 Tá ni ndi'í, ndidaa yóo, na ndéi takí i'í noño'ó yó'o, naditá Ndios ko'on dáó yó xi'in na ni ñataki ñoo noo viko kaa naki'in tá'an yó xi'in sato'o yo Jesús noo tachí. Ta dión kandeí kuu yo xi'in ná.

18 Sa'a ñoo ki'o ndó tandeé ini noo iin rá iin ndó xi'in to'on yó'o.

5

Ná kandeí nduu yo, chi ko ná'a yó ndá oon nandió kojo Jesús

1 Ta sa'a ndá oon koo dión xi'in ndi kooan, ko káni kaan taai ña sa'a noo ndo, ñani,

2 dá chi sa ná'a va'a mií ndó ña iin ndakána va kasanda kuu nandió kojo sato'o yo, táto'on ki'o kée iin ta kuu'íná tá vej ra sakuáa ki'in kuu'íná ñaa rá.

3 Mií kuu ka'an ñayuu di'a: "Va'a nda'ó ndéi yó, koó ka va tándó'o noo yo viti", kaa na, ta kúu iin ndakána va tii ñaa tándó'o kini ñoo, táto'on iin ndakána kásá'a káki de'e na ña'a. Ta ni iin tó'on ná o káki noo tándó'o yó'o.

4 Tído ndo'ó, ñani, sa ná'a ndó táto'on ki'o koo, chi ko iin naa ka noo ndo sa'a ña yó'o. Sa'a ñoo o tii ndakána kuu yó'o ndo'ó táto'on ki'o tii ndakána iin ta kuu'íná ñayuu ki'in kuu'íná rá.

5 Chi sa ndidaa kúu vá ndo'ó kúu na tóon noo, chi sa ni ñatooon noo ndo. Ta ko iin naa ka noo yo, chi ko kúu ka yo kuendá noo iin naa.

6 Sa'a ñoo ná o sa kúdi yo táto'on ki'o kée ñayuu ko ná'a Ndios. Di'a ná kandeí nduu yo, ta ná kaño'o ini yo.

7 Dá chi na kidi, sakuáa kidi na, ta na xi'í, sakuáa xi'í na.

8 Tído yóo kúu na sa tóon noo, sa'a ñoo ná kaño'o ini yo. Ná koo ini yo ña kandeé ini yo Jesús, ta ná ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu. Ta ña yó'o ná kakuu táto'on iin kaa kanda'a yika yo. Ta tandeé ini kómi yo ña miian ndaa kuiti káki yo noo kuachi yo ná kakuu táto'on iin kaa kanóo ñi'í yo.

9 Chi ko ní kaxi Ndios yó, dá kuido ini na koni na yó. Di'a ni kaxi na yó, dá ni'í yo ña káki yó noo kuachi yo sa'a ña ni kee Jesucristo, na kúu sato'o yo.

10 na ni xi'í sa'a yo, dá kián, va'ará ni xi'í yo o taki yo, tído kandeí dáó yó xi'in ná.

11 Sa'a ñoo ki'o tá'an ndó tandeé ini yó'o noo iin rá iin ndó, ta dákuá'ano tá'an ndó

xí'ín tɔ'on Ndios tátɔ'on kɪ'o kée ndó ndéi ndó.

Ká'an nì'ini Pablo nɔ́ nà kúú kuendá Jesús

¹² Ta seí nda'í ndu noɔ ndo, ñani, ña koo ini ndo koo ñañó'ó ndó nɔ́ nà kéchóon noɔ ndo, chɪ nɪ xɪ'o sato'o yɔ Jesús choon noɔ ná ña kuita na noɔ ndo, ta ka'an nì'ini na noɔ ndo.

¹³ Sa'á ñoó koo ñañó'ó ndó noɔ ná, ta ku'u nda'o ini ndo sa'a ná sa'a choon kée na noɔ ndo. Ta ná koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó.

¹⁴ Ta seí nda'í ta'ani ndu noɔ ndo ña koo ini ndo dánani ndó nà dɔsá, nà kɔ kóni kechóon. Ta kɪ'o ndó tãndeé iní nɔ́ nà nɪ ndɪko, ta chindeé ndó nà vitá ini. Ta kueé koo ini ndo xí'ín ndidaá kúú ñayuu.

¹⁵ Ta o sa koo ini ndo nandió né'e ndó ña kini kée dao ka ñayuu xí'ín ndó. Di'a ndɪ'í ini ndo kee ndó ña va'a xí'ín iin rá iin ndó. Ta dión ta'ani kee ndó xí'ín ndidaá ka ni ñayuu.

¹⁶ Ta daá kuití ná koo ñi'ini ndo.

¹⁷ Ta o sa kátuu ndó ña ká'an ndo xí'ín Ndios.

¹⁸ Ta nakɪ'o ndó ndivé'e noɔ ná sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, chɪ kɪ'o dión kóni mií Ndios kee yó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús.

¹⁹ O sa kadí ndo nɔ́ ña kóni Espírɪtu ɪ Ndios kee na.

²⁰ O sa kú'ichɪ ini ndo kueídó'o ndó tɔ'on nɪ xɪ'o mií Ndios nɔ́ ñayuu dána'a noɔ ndo.

²¹ Korndodó va'a ndó ndidaá kúú ña dána'a nà, dá nakɪ'ín va'a ndó ña kían va'a.

²² Ta taó xóo ndó mií ndó nɔ́ ndidaá ña kini.

²³ Ta mií Ndios, nà xí'o ña koo va'a ini yɔ, ná kevii ní ná ndo'ó, ta ná taxí vii ná iin ní kúú ndó, espírɪtu ndo, xí'ín níɔ ndo, xí'ín yíkí kɔño ndo, dá kían ná koo vii ndo tá ná kasandaá kuɪ nandió kɔo tuku Jesucristo, nà kúú sato'o yɔ, kasaɔ nà.

²⁴ Dá chɪ iin nà ndaa kúú Ndios, nà nɪ kana ndo'ó xoo mií ná, ta nɔ́n kúú nà kee ña yó'o xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'án yó'o dánd'i Pablo ña ká'an nà

²⁵ Ñani, kaka ndo ña manɪ noɔ Ndios sa'a ndú'u.

²⁶ Ta chító tá'an ndó noɔ ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñañó'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án xí'ín nà kúú ñani ndo.

²⁷ Ta sa'ándáɪ choon noɔ ndo xí'ín choon nɪ xɪ'o Ndios noɔí ña ka'i ndó tuti yó'o noɔ ndidaá ka nà kúú ñayuu Ndios.

²⁸ Ná koo ña manɪ xí'o sato'o yɔ Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu nī taa San Pablo nī sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'yú kúu Pablo, ta yu'yú xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica, ndo'ó na ndíta xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

² Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manī xí'in ndó, ta nakī'o na ña koo va'a ini ndo.

Dánd'o'ó Ndios níq ndidaa na kée kuachi tá ná natyu sato'o yo Jesús kii na chí induú

³ Daá kuití vá kánian nakī'o ndu'y ndivé'e noq Ndios sa'a ndo, ñani. Ta kí'o dión níyiká ndú kee ndu, chí iin iin kuu kuu sá sá'ano cháá ka ndo kua'an ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús, ta sá'ano ta'ani ndó xí'in ña kú'u cháá ka ini sa'a sátá'an ndó.

⁴ Sa'a ñoó ká'an va'a ndu sa'a ndo'ó noq dao ka na kúu kuendá Ndios nátaqa dao ka ve'e ño'o, chí va'ará kéndava'a ñayuu xí'in ndó, ta va'ará ndó'ó ndó tandó'ó, tído xí'o ndéé vá ini ndo, ta ndíta ndaa ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús.

⁵ Ta sa'a ña xí'o ndéé ini ndo, ñoo kían ná'a ña kényiko ndaa Ndios. Sa'a ñoó ió ichi ndo ña ndu'ú ndó noq dándáki na, chí sa'a ña yó'o kían ndó'ó níq ndo.

⁶ Ta ña ndaa vá kían noq mií Ndios ña dándó'o na níq ñayuu kéndava'a xí'in ndo'ó.

⁷ Ta noq ndo'ó, na ndó'o níq viti, nakī'o Ndios ña nani'í ndéé daó ndo'ó xí'in ndu'ú tá ná natyu sato'o yo Jesús kii na chí induú xí'in ndidaa ángel ñó'o tíxi ndá'a ná

⁸ tein ño'ó kényita, dá chiya'í na ñayuu ko ní xíin nakoni Ndios, xí'in na ko ní xíin kueidó'o to'on va'a ña ká'an sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo.

⁹ Ta ñayuu yó'o kúu na ndo'o nani'í níq ndidaa tá'an kuu, chí ni iin kuu o koni na ndu'ú na noq ió sato'o yo Ndios, ta ni iin kuu o koni na táto'on ndato ndéé kómi ná.

¹⁰ Dión koo kuu tá ná nandiío ko Jesús, dá kían ndato nda'o natiin na ñaño'ó kee ñayuu mií ná, ta naá ini ndidaa kúu ñayuu kándisa ñaá. Ta dión ta'ani ndo'o mií ndó, chí kándisa ndó to'on nī daná'a ndu noq ndo.

¹¹ Sa'a ñoó daá kuití vá xíkā ndu ña manī noq Ndios sa'a ndo, ña ná kí'o na ña kakuu ndó ñayuu ndaa, dá chí sa'a ña yó'o nī kaxi na ndo'ó. Ta xíkā ta'ani ndu noq ná ña xí'in ndéé mií ná ná kandeé ndó kee ndó ndidaa kúu ña va'a, xí'in ndidaa kúu choon nī chikáa ini ndo kee ndó sa'a ña kándéé ini ndo ná,

¹² dá ná nī'í sato'o yo Jesucristo ñaño'ó sa'a ndo. Ta dión ta'ani natiin ndó ñaño'ó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ta dión koo sa'a ña manī nī kee Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo xí'in yó.

2

Dinño'ó ka tqa kini kasandaá, dá vi kasaa Jesús

¹ Ta viti kásto'on ndu xí'in ndó ndi koo tá ná nandiío ko Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na, ta ndi koo, dá naki'in tá'an yó xí'in ná. Ta sei nda'í ndu noq ndo'ó, ñani,

² ña ná dá'a nī konó ndó ña vitá oon nadaká ñayuu ñaxintóni ndo, ta o sa kútúú ini ndo, va'ará kaá na ña Espiritu i'í Ndios nī ká'an xí'in ná ña sa nī ya'a va kuu nī nandiío ko sato'o yo Jesús, o tá dána'a na ña dión kíán o tá kaá na ña nī tanda'a ndu'ú iin tuti ká'an dión.

³ O sa kándia ndó ña dánda'í ni iin ñayuu ndo'ó, dá chí tá o ña'a kasandaá kuu yó'o, dá kían kuá'a nda'o ñayuu kasá'a dánkoo ichi Ndios, ta kasandaá iin tqa kini, tá'an ra nī nī'í tá'í ña naá rá noq Ndios.

⁴ Ta ndaku'íin ra, ta kenóo ra ndidaa ña'a chínaní ñayuu kúu ndios, xí'in ndidaa ña'a ndáño'o na. Ta nda noq i'í cháá ka ini ve'e ño'o ká'ano kakoo ra, dá kee ra mií rá ña kúu rá ndios.

⁵ Á ko ndúsaá ta'on ini ndo ña nī ka'in sa'a ndidaa ña yó'o tá nī sa ioy xí'in ndó?

⁶ Ta sa ná'a vá ndo'ó ndí kían chítuu noq tá kini ñoo, sa'a ñoó o natyu ta'on ra nda ná kasandaá hora kánian na'a noq rá.

⁷ Ta kana'á ndó ña sa kéchón va ña kini ñoo, tído ió de'e i'í váán, dá chí ió ña chítuu va ña viti, sa'a ñoó ko ña'a natuuan. Tído nda ná kasandaá kuu kuxoo ña chítuu ñaá, nda daá ví, dá natuuan.

⁸ Nda daá ví, dá na'a noq mií tqa kini ñoo. Dá ka'áni ñaá Jesús xí'in tachí yú'u ná, dá dánaá ñaá ná kee ña naye'e ndato noq nandiío ko na kii na.

⁹ Chí tá ná kasandaá tá kini ñoo, kakomí rá ndéé mií ña u'u, sa'a ñoó ká'ano nda'o choon kane'e ra kasaa ra xí'in ña maña, ta kandeé rá kee ra ña'a ná'ano xí'in ña'a ndato.

¹⁰ Ta xí'in ndidaa ña maña yó'o dánda'í ra ñayuu xí'noo ichi kua'an indaya, chí ko ní xíin na natiin na xí'in ndinoo ini na ña ndaa, sa'a ñoó o káki ta'on na noq kuachí na.

¹¹ Sa'a ñoó kí'o Ndios ña dánda'í ñaá iin ña to'on ká'ano, dá kándisa na ndidaa kúu ña to'on ka'an ra,

¹² dá kían nando'o níq ndidaa kúu ñayuu ko ní xíin kándisa ña ndaa, chí di'a nī katóó cháá ka na ndiko na ña kini.

Sa nī kaxi va Ndios yo ña dáka'í ñaá ná

¹³ Tído ndu'ú, daá kánian nakī'o ndu ndivé'e noq Ndios sa'a ndo'ó, ñani, na kú'u

ini sato'o yo Ndios sa'a. Chì ndo'ó kúú na ñi kaxi mií ná nda mií sa'a, dá natiin ndó ña kaxi ndó sa'a ña ñi nduvii Espíritu ijí ná ndo'ó, xí'ín sa'a ña kándéé iní ndo ña ndaa.

¹⁴ Chì ñi kana Ndios ndo'ó ña natiin ndó ña kaxi ndó xí'ín to'on va'a ñi ñaná'a ndu'ú noo ndo, dá natiin ta'ani ndó ñañó'ó táto'on kji'o natiin Jesucristo, na kúú sato'o yo, ñañó'ó.

¹⁵ Sa'a ñoó kandita toon ndó, ñani, ta tiin toon ndó ña ndaa ñi ñaná'a ndu'ú noo ndo, á kían ña ñi ñaná'a ndu'ú xí'ín yú'u ndú noo ndo, o á kían ña ñi taa ndu'ú tuti ñi saa noo ndo.

¹⁶ Ta mií Jesucristo, na kúú sato'o yo, xí'ín mií Ndios, na kúú tatá yo, kúú na kú'u ini sa'a yo, ta ñi xj'i'o na ñandéé iní kakomí yó ndidaá tá'an ku'u, ta ñi xj'i'o ta'ani na iin ñandéé iní ká'ano noo yo sa'a ña manj ñi kee na xí'a,

¹⁷ Ta nakj'i'o na ña ndeé koo ini ndo, ta ná dákuá'ano na ndo'ó, dá katj'a ndó ka'an ndo ndidaá to'on va'a, ta katj'a ndó kee ndó ndidaá ña va'a.

3

Kaká ndo ña manj noo Ndios sa'a ndú, dá ná natiin va'a ñayuu to'on Ndios

¹ Viti, ñani, kaká ndo ña manj noo Ndios sa'a ndu'ú, dá kían ná naka'ani kji to'on Ndios ndidaá kúú xían kee ndu'ú, ta ná natiin ndato ñayuu to'on Ndios táto'on kji'o ndato ñi natiin mií ndoan.

² Ta kaká ta'ani ndó noo ná ña ná kandaa na ndu'ú noo ñayuu kini, noo ña kónj ken-dava'a xí'ín ndú, chj o ñu'ú ndidaá ñayuu kándéé iní Jesús.

³ Tído iin na ndaa kúú sato'o yo Jesús, sa'a ñoó kji'o na ña kandita ndaa ndo, ta kandaa na ndo'ó noo ña kini.

⁴ Ta sa'a ña kándéé iní yo sato'o yo Jesús, sa'a ñoó kándéé iní ndu ña kée ijí vá ndó choon ñi sa'anda ndu'ú noo ndo, ta dión kee va ndó.

⁵ Ta ná chindeé ñaa sato'o yo Jesús, dá katj'a ndó ku'ú sátá'an ini ndo sa'a ndo, táto'on kji'o kú'u ini mií Ndios sa'a yo. Dá katj'a ta'ani ndó koo ndeé iní ndo tein ñandó'ó ndó'ó ndó táto'on kji'o ñi xj'i'o ndeé iní Cristo Jesús.

Kánian kechóon yó, dá kataki yo

⁶ Sa'ándá ndu'ú choon noo ndo, ñani, xí'ín choon ñi xj'i'o sato'o yo Jesucristo noo ndú, ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín na kúú kuendá Jesús, na kó xín kechóon, tá'an na kó kónj kee choon ñi sa'anda ndu'ú noo ndo.

⁷ Ta sa ná'a vá mií ndó ndí kján kánian kee ndó, dá kee ndó táto'on kji'o sa kee ndu, chj kó ní sá ndei dúsá ndú tein mií ndó.

⁸ Chj kó ní seí óon ta'on ndu pan ni iin tó'ón ñayuu. Dì'a nduu ñoó va ñi sa ndj'i ini ndu

sa kee ndu choon ndeé, dá kían ná dá'a ni dáta'an ndu'ú ni iin ndo'ó sa'a ña kasá'an ndu.

⁹ Ió íchj ndú ña koto ndó ndu'ú, tído kó ní xíká ta'on ndu ña kee ndó dión. Dì'a sa kechóon va ndu'ú, chj kónj ndu ña kían katj'a ndó kee ndó táto'on kji'o kée ndu'ú.

¹⁰ Chj tá ñi sa ndei ndu xí'ín ndó, dá ñi sa'anda ndu'ú choon noo ndo ña ndi ndaa ñayuu kó xín kechóon, ná dá'a ni kasá'an na.

¹¹ Chj ñi ñi'j tó'on ndu'ú ña tein ndó xaan ndéi dao ñayuu dúsá, na kó kónj kechóon, ta chírneé chítuu kúu na noo dao ka ñayuu.

¹² Sa'a ñoó sa'ándá ndu'ú choon noo ña kée dión xí'ín choon ni ñi'j ndú noo sato'o yo Jesucristo, ña ná ndj'i ini iin rá iin mií ná kechóon ndúsá'ano ná, dá ñi'j ná ña kataki na.

¹³ Ta ndo'ó, ñani, o sa kúkuitá iní ndo kee ndó ña va'a.

¹⁴ Tá ndéi dao ñayuu kó kékuendá choon sa'ándá ndu'ú noo tuti yó'o, dá kían kande'é va'a ndó ndá yoo kúú ná, ta o sa kóo ka ini ndo kane'e tá'an ndó xí'ín ná, dá ná xika'an noo ná sa'a ña kée na dión.

¹⁵ Tído ná dá'a ni taó kuendá ndo ña kúú ná na xini u'u ndo, dì'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo ná sa'a ña kúú ná ñani ndo kuendá Jesús.

Xí'ín ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

¹⁶ Ta mií sato'o yo Jesús, na xí'o ña ío va'a ini yo, ná nakj'i'o ña daá kuití vá koo va'a ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta daá kuití ná koo na xí'ín ndidaá ndó.

¹⁷ Ta ndisá'an yó'o táa mií yu'ú Pablo kosa noo ndo'ó xí'ín ndá'a miíj. Ta dión kée yu'ú noo ndidaá tuti táai, ta dión ndaa letraj.

¹⁸ Ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an mií noó nì taa San Pabło nì sa'an noo Timoteo

Ká'an Pabło ndísá'an xí'in Timoteo

1 Yu'u kúu Pabło, ta kúúí iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, chí mií tatá Ndios, na dá'akáí ñaá, xí'in sato'o yo Jesucristo, na kúú iin tãndeé iní ká'ano noo yo, noón kúú na nì xì'o choon yó'o nooí.

2 Ta ká'an yu'u ndísá'an xí'in yo'ó, Timoteo. Mií'an ndaa kuiti kúúón tãto'on de'í sa'á ña kãndéé inon Jesús. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'in yo'ó, ta ná ku'u inì na sa'on, ta ná kí'o na ña koo va'ón.

Ta yó'o kè'tí'a Pabło ká'an na sa'á ña to'ón dá'na'á dao ka'á ta

3 Kakaá ij nì ñoo Éfeso xa'an, tãto'on nì seí nda'ávij nooqon tá nì keeí kua'in chí kuendá Macedonia dí'a, ta kã'andon choon noo ra dá'na'á ña to'ón ña ná dá'a'á ka nì kee ra dión,

4 ta ná dá'a'á ka nì dá'na'á ra sa'á cuento yatá, xí'in sa'á ndá tixi nì kii iin rá iin na yatá nì sa'á ndei sa'á. Chí ña yó'o kédaá xí'in na kúú kuendá Jesús, dá kas'á ná dãndichí tá'an mií ná, ta kò chíndéé ta'on ñaá ña kaka choon Ndios kua'an, chí kò xí'oan ña kãndéé cháá ka inì na Ndios. Ta ká'in xí'ón ña

5 kã'andon choon yó'o noo ta'á ñoo, dá ná katí'a ñayuu xa'an ku'u inì sa'á sãtá'an na xí'in iin nìo vii, xí'in iin ñaxintónj va'a, ta sa'á ña kãndéé iní na Jesús xí'in ndino'o inì na.

6 Tído nì kãnkuei xoo va ta'á ñoo noó ña yó'o, ta ndí'í inì ra dá'na'á ra sa'á to'ón kò chón.

7 Ta kãtoó ra dá'na'á ra sa'á ley Moisés, tído nì mií rá kò kãndaá inì sa'á ña dá'na'á ra xí'in sa'á ña kãndaá téí ra.

8 Ta sa ná'á vá yó ña keva'a yó xí'in ley Ndios tá ná kendaá yo choon sa'ãnda'an.

9 Ta ná'á vá yó ña kò ní xì'o Ndios ley na ña kí'an chituaan noó ñayuu ndaa. Dí'a nì xì'o na ley na chituaan noó ñayuu kini, xí'in na do'ó, xí'in na kò nákonì Ndios, xí'in na kée kuachí, xí'in na kòq ñãñó'ó noo Ndios, xí'in na ká'an ndava'a sa'á Ndios, xí'in na sa'ání tatá xí'in naná, xí'in ndidaá ka na sa'ání ndji,

10 xí'in na kée kuachí xí'in na kò kúú yij o ñadi'í, xí'in ra kãtoó kuuj xí'in ta'á xí'in rá, xí'in na díkó ñayuu, xí'in na to'ón, xí'in na náchina'á Ndios tein ña to'ón ká'an na, xí'in dao ka kuachí kò náki'in tá'an xí'in ña ndaa dá'na'á yo.

11 Kí'o dión dãndáki to'on ndato, ña kúú to'on va'a sa'á Jesús, ña nì chí'na'á Ndios, na kúú Ndios ndato kua'á ío. Ta nì sa'anda na choon nooí ña dá'na'á ña noó ñayuu.

Yó'o kãsto'on ta'ani Pabło sa'a choon nì na'atin na noo Ndios

12 Náki'oi ndivé'e noo Cristo Jesús, na kúú sato'o yo, na xí'o ndéé yu'u noo choon yó'o. Chí nì sa'á ndé'é ná yu'u ña kúúí iin ta'á ndaa, sa'á ñoo nì xí'o na choon yó'o nooí kechóoin noo mií ná.

13 Ta va'ará nì sa'á kuu yu'u iin ra sa'á kã'an ndava'a sa'á ná, ta va'ará nì sa'á kuu yu'u iin ra sa'á kendava'a xí'in na kúú kuendá na, ta va'ará kini sa'á ndane'e yu'u na, tído nì ku'u va inì na sa'á, chí kò ní sa'á na'á ta'an vei ña nì sa'á keel, ta kò ñã'á kãndísai mií ná.

14 Tído ña manì nì kee sato'o yo Ndios xí'in nì sa'á kuu inì ña kã'ano nda'ó nooí, chí nì nakuti yu'u xí'in ña kãndéé iní ná, xí'in ña kú'u iní sa'á dao ka ñayuu. Ta dión nì ndo'í nì kee Cristo Jesús.

15 Ta ndino'o ña ndaa kí'an kò'in ka'in, ta kãnian kãndísa ndidaá ñayuu ña. Ta ña yó'o kí'an: mií'an ndaa kuiti nì kii Cristo Jesús ñayuu yó'o, dá kuu dá'akáki na na kómí kuachí, ta yu'u kúú ra kini cháá ka nákaa tein na kómí kuachí nì dá'akáki na.

16 Tído nì sa'an Jesucristo nì ku'u inì na sa'á yu'u, ra kini cháá ka, dá dá'na'á na noó ñayuu ña kò'on na kí'o ndéé iní na sa'á ñayuu kãndísa ñaá, dá koni na natiin na ña katakí chí'chí ná tãto'on nì kee na xí'in yu'u.

17 Ta iin to'ón mií va' Ndios kúú rey ndidaá tá'an tiempo. Ta nì iin kuu o kúu na, ta o kúu ta'on koni yo ndi kãa na, ta kúú ná iin to'ón diñj Ndios takí xí'in Ndios ndichí. Ta dáá kuiti ná natiin na ndidaá ñãñó'ó, xí'in to'ón ndato kua'an. Dión ná koo.

18 Ta choon yó'o xí'oi noo yo'ó, Timoteo, dá kãndééon naáqon xí'in ña kini, tãto'on kí'o kua'an to'ón nì nì'j na sa'á'ano noo Ndios tá sa'á sa'á choon keeón.

19 Ta kuiin ndaaqon xí'in ña kãndéé inon Jesús, ta cho'on inon koo vii ñaxintónqon, dá chí sa'á ña kò ní kée dao ka na kúú kuendá Jesús dión, sa'á ñoo nì tũú ná noó ña ndaa kãndísa yó, tãto'on kí'o ndó'o iin barco tũú tá'an xí'in yuu.

20 Ta Himeneo xí'in Alejandro kúú dao ta'á nì ndo'o dión, ta nì nakí'o va yu'u ra noo ndá'á ña u'u, dá ná nãndikó iní ra, ta ná dãndí'í ra ña ká'an ndava'a ra sa'á Ndios.

2

Yó'o ká'an Pabło ña ná kaka yo ña manì noo Ndios sa'á ndidaá ñayuu

1 Noo ndidaá ña'á ká'an nì'inii noo ndidaá na ndéi xa'an ña ná koo inì na kueí nda'í na noo Ndios sa'á ndidaá ta né'e choon, ta ná kaka ta'j ná noo ná sa'á rá, ta ná kaka na ña manì sa'á rá, ta ná nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'á rá.

2 Ta dión ta'ani ná kaka na ña manì noo Ndios sa'á tá né'e choon ná'ano, xí'in sa'á

dao ka t̄a ne'e choon xi'ín rá, dá kían ná koni yo kandeí va'a yó, dá ná koni yo kandeí ñóchí yó kee yó ña kóni Ndios, ta ndúsá'ano ná kee yó noq ndidaá ñayuu.

³ Dá ch̄i ña yó'o kían va'a, ña kían náta'an ini Ndios, na dáka'í ñaá.

⁴ Dá ch̄i kóni na ña ndidaá tá'an ñayuu ni'í ña k̄aki na noq kuächi na, ta nani'í ná ña kana'á ná ña ndaa sa'a mií Ndios.

⁵ Dá ch̄i iin tó'on diñi vá kúu Ndios, ta iin tó'on ta'ani kúu na náchini deí va'a ñayuu xi'ín Ndios, ta na yó'o kúu Jesucristo, na ni nduu iin t̄a.

⁶ Ta ni na'k̄i'o na mií ná ña kían ni xi'í na, ta k̄i'o dión ni ch̄iyá'i na sa'á kuächi ndidaá ñayuu. Ta ndidaá ña yó'o ni kuu tein kuu ni ch̄i'kaa ini mií Ndios.

⁷ Ta ni xi'ó Ndios choon noq yú'u ña kakuu iin na kast̄'on xi'ín ñayuu sa'a Cristo, ta kakuu iin apóstol, na kane'e to'on na, (ta ná'á Cristo ña ká'ín ña ndaa xi'ín ndó, ta k̄o ká'an to'on ta'an vai.) Ta ni xi'ó ta'ani na choon noq ña dána'í noq na k̄o kúu na Israel, dá ná kandeé ini na Jesús, ta ná kana'á ná ña ndaa.

Di'a kánian kee t̄a kúu t̄a, ta di'a kánian kee na ñá'a

⁸ Ta kóni ña ná ka'an ndidaá t̄a xi'ín Ndios ndei kúu mií vá noq ndei ra, ta ná ndane'e ra ndá'a ndaa vii noq Ndios. Ná dá'a ni kuido ini ra, ta ná dá'a ni dándichí tá'an ra.

⁹ Dión ta'ani, na ñá'a, ná dá'a ni koo ini na koo táyí dá'on ná. Di'a ná koo ndúsá'ano na, nda'í ni ná kandixi na. Ná dá'a ni nacho'on táyí ná diñi ná, ná o sa ká'ño'o ña'a oro ndá'a ná, ná o sa kándaki na yuu dión, ni dá'on ya'í ná o sa kándixi na.

¹⁰ Va'a kaan luu ná koo na xi'ín ña va'a kée na, ch̄i k̄i'o dión kánian kee na ñá'a ndúkú kee ña kóni Ndios.

¹¹ Ta tádi ni ná kandeí na ñá'a noq dákuá'a na to'on Ndios, ta xi'ín ñaño'ó ná kandeí na.

¹² Dá ch̄i k̄o sónó yu'u ña dána'a na ñá'a, ni k̄o sónó yu'u ña kakomí ná choon s̄atá t̄a. Sava'á choon sa'ándá'i noq ná kían ña ná kandeí tádi ná kueidó'o na.

¹³ Dá ch̄i na mií noq ni kava'a Ndios kúu Adán, ni ndi'í, dá ni kava'a na Eva.

¹⁴ Ta k̄o ni dándá'í kirí u'u Adán. Eva va ni danda'í r̄i. Sa'á ñoq ni kankao Eva noq kuächi.

¹⁵ Tido k̄aki vá na ñá'a sa'á ña xi'ó na mií ná kandeí de'e na tá ná kandita toon na xi'ín ña kándéé ini na Jesús, tá ná ku'u ini na sa'a ñayuu, tá ná koo vii ná noq Ndios xi'ín ña ió ndúsá'ano ini na.

3

K̄i'o di'a níyiká kee t̄a ka'án kane'e choon noq na kúu kuendá Jesús

¹ Miían ndaa kuiti iin ña va'a kían tá katóo iin ñani yo kane'e na choon ña kían kandaka na na kúu kuendá Jesús.

² Tido kánian koo vii ná noq ñayuu, ta ná kakuu na yí'i iin tó'on ñá'a, iin t̄a ñó'o ini noq ña kée na, ta ná kakuu na iin t̄a ndúsá'ano, iin na ió ñaño'ó ñayuu noq, iin na nátiin va'a ñayuu ve'e na, iin na t̄i'a va'a dána'a.

³ Ta k̄o kánian kakuu na iin na katóo k̄o'o, ta k̄o káni ta'anian kakuu na iin na t̄ondó. Di'a kánian kakuu na iin na va'a ini, iin na katóo koo va'a xi'ín ñayuu, ta ná o kákuu na iin na katóo koo dj'ón.

⁴ Ta kánian kakuu na iin na t̄i'a va'a dándáki ve'e na, ta ná koo ñaño'ó de'e na, ta ná kueidó'o xi na xi'ín ñaño'ó.

⁵ Dá ch̄i, na k̄o t̄i'a dándáki va'a na ve'e na, çndi koo ví kandeé ná dándáki va'a na na kúu ñayuu Ndios ndáka na?

⁶ Ta k̄o kánian kane'e iin na saá, na duú ni nduu kuendá Jesús, choon yó'o, dá ch̄i oon ni ví kasá'á kuryíí ná, ta kankao na ndo'o nió ná kee Ndios táto'on k̄i'o ni ndo'o ña u'u.

⁷ Ta ná kanaaní va'a na noq ñayuu k̄o kúu kuendá Jesús, dá kánian ná dá'a ni ni'í ñayuu ndi kee na chinani kini ñá'a ná, ni ña u'u o ni'í ndi keean dátúú ñaá.

K̄i'o di'a níyiká kee na ka'án kandita konkuáchí ini ve'e ño'o

⁸ K̄i'o dión ta'ani kánian kee ra ndíta xíno kuáchí ini ve'e ño'o. Iin ra kendaá ná kakuu ra, ta iin tó'on ná kakuu to'on ra. Ta ná o sa kákuu ra iin ra katóo k̄o'o, ta ná o sa kákuu ra iin ra katóo dj'ón kui'ín.

⁹ Ta ná koo ini ra iin toon ra ña ni sa io de'e noq Ndios, ña kían ña ndaa kándisa yó, ta ná kee ra ña xi'ín ñaxintóni vii.

¹⁰ Ta miían ndúsa kánian kande'é va'a ndó ra, dá ná kande'á á kúu ra iin ra kéndisá'ano noq ndidaá ñayuu. Tá dión kían, dá kían ná kane'e ra choon yó'o.

¹¹ Ta dión ta'ani kánian kee na ñá'a, ná kakuu na iin na ndaa, ná dá'a ni kakuu na iin na xínoo kava'a ña to'on, ta ná kakuu na iin na ñó'o ndi'í ini noq ña kée na, ta ná kakuu na iin na ñá'a kándéé ini.

¹² Iin ra xíno kuáchí ini ve'e ño'o, iin tó'on ni ná kakuu ñadi'í ra, ta kánian t̄i'a va'a ra dándáki ra ve'e ra xi'ín de'e ra.

¹³ Dá ch̄i tá kendusá'ano ra choon yó'o, dá kían natiin ra ñaño'ó, ta kua'ano cháá ka ra xi'ín t̄andeé ini kómí rá sa'á ña kándéé ini ra Cristo Jesús.

Ña yó'o kúu ña ndaa kándisa yó

¹⁴ Táai choon yó'o kosaaan noq yo'ó, va'ará ió t̄andeé ini ña yach̄i vá saai kande'í yo'ó.

¹⁵ Tido tá ni kueej, dá kían sa ni kast̄'on vei xi'ón ña kánian keeón xi'ín na kúu ve'e Ndios, ch̄i ñayuu yó'o kúu ve'e ño'o mií

Ndios takí, chí kúú ná tát'o'on di'in ndíta ndio, tát'o'on di'in ndíta chindeé ña ndaa sa'á Ndios.

¹⁶ Ta mi'án ndaa kuiti iin ña ka'ano nda'o kúú ña ndaa kándisa yó, ña nì sà io de'é noo Ndios, ta viti nì na'á na'án noo yó, dá chí:

Nì kii Jesús ñayúú yó'o, ta nì sà kuu na iin taa ñayúú,

ta nì ka'ndoo ndaa na nì kee Espiritu ij.

Ta nda' induu nì sà nde'é ñáá ángel.

Ta nì dasá to'on sa'a ná noo na kó kúú na Israel.

Ta nì kándisa ñáá na ndéi ñayúú yó'o, ta xí'in ña'ño'ó nì na'niin ñáá Ndios nda' noo io ná induú.

4

Tein kuú noo ndí'í, dá dána'a dao taa ña to'ón

¹ Ká'an tá'í vá Espiritu ij Ndios ña tein kuú noo ndí'í, dá dánkoo dao ñayuu ña ndaa kándisa yó, dá ko'on na kueidó'o na ña to'ón ká'an espíritu ma'ña, ta ndiko na ña dána'a ta kúú kuendá ña t'u,

² chí kueidó'o na ña dána'a taa uu noo, tá'an ra ká'an ndino'o ña to'ón. Ta sa'á ña nadana ñaxintóni taa yó'o,

³ sa'á ñoo o kónó rá tanda'a ñayuu, ta ka'anda ra choon ña ná o kei na dao ña'a, tá'an ña nì ka'va'a mií Ndios, tído ndidaa na kúú kuendá Jesús xí'in na ná'á ña ndaa kuu kei ná ña nani nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'án.

⁴ Dá chí ndidaa vá ña'a nì ka'va'a Ndios kúú ña va'a. Sa'á ñoo kó kánian ka'ño'ó yó ni iin to'ón ña'a nì ka'va'a na. Kuu va kei yo'an xian nani nakí'o yó ndivé'e noo Ndios.

⁵ Dá chí sa'á to'on nì ka'an Ndios, ta sa'á ña náki'o yó ndivé'e noo ná, sa'á ñoo kándoo vii vá ndidaa tá'an ña'a saxio.

Di'a kánian kee na kóni kechóon va'a noo Jesucristo

⁶ Tá ná dána'on ña yó'o noo na kúú kuendá Jesús, dá kían konon kakuuón iin taa kéchóon va'a noo Jesucristo, ta konon kua'ánón noo ña ndaa kándisa yó, xí'in noo ña ndaa dána'a yó, tá'an ña kándisón nda' viti.

⁷ Ta kánian ka'ño'ón ndidaa cuento to'ón xí'in ña kó ndáya'i nákani dao na ña'á sa'ano. Koo inon ná koo ndakí nímón, dá kandeéon keeón ña kóni Ndios.

⁸ Dá chí tá ná ndukú yó ña koo ndakí yiki koño yó, cháá vá chindeéan yó. Tído tá ná ndukú yó ña koo ndakí nio yó xí'in ña kóni Ndios, dá kían chindeéan yó noo ndidaa ña'a, dá chí chindeéan yó nani ndéi yó ñayúú yó'o, ta xí'oan tandeé iní noo yó ña kandeí yó ñayúú vei chí noo.

⁹ Ta mi'án ndaa kí'o dión kían, sa'á ñoo kánian kándisa ndidaa ñayuu to'on yó'o.

¹⁰ Ta sa'a mií ña ndaa yó'o ndí'í ini yo kéchóon yó, ta sa'á mi'án ndó'o nani yo, dá chí kándéé ká'ano ini yo Ndios takí, na xí'o ña káki ndidaa tá'an ñayuu, ta ñayuu kándisa Jesús kúú na mi'án ndaa kuiti keva'a xí'in ña káki na.

¹¹ Ta kánian ka'andón choon yó'o noo ñayuu, ta kánian dána'on ña noo ná.

¹² Ta o sa kónón kenoo na yo'ó sa'á ña kó kúúón iin taa sava'a. Di'a ndí'í inon kakuuón iin ta ndisá'ano, dá ná kande'é na kúú kuendá Jesús yo'ó, dá ná katí'a na kee na ña kóni Ndios. Sa'á ñoo ndisá'ano ka'on, ta ndisá'ano keeón, ta ku'u inon sa'a ñayuu, ta kuuin ndaagn xí'in ña kándéé inon Jesús, ta koo vii'on noo Ndios, xí'in noo ñayuu.

¹³ Nani kosaaj, ndí'í inon ka'ávón tuti ij Ndios noo ñayuu, ta ka'án ni'ínón noo ná, ta dána'on noo ná.

¹⁴ O sa nándodóon choon nì xí'o Ndios noo'on, chí mií ná nì xí'o ña nì kandaaj ini na sá'ano sa'á choon keeón, sa'á ñoo nì chíkodó ná ndá'a ná dinon.

¹⁵ Sa'á ñoo ndí'í inon keeón choon yó'o, ta kuuin toon xí'án, dá ná kandaaj ini ndidaa ñayuu ndi kí'o sá'ánón kua'on xí'in ña kándisón.

¹⁶ Ta kaon kooón xí'in miíón, ta kaon kooón xí'in ña ndaa dána'a yó, ta cho'on inon kuuin toon xí'án. Tá keeón dión, dá kían káki miíón, ta káki ta'ani na seidó'o to'on dána'on.

5

¹ O sa kóo inon dánanón iin na sá'ano, di'a ka'an ni'ínón noo ná xí'in ña'ño'ó tát'o'on keeón xí'in tatá miíón. Ta ka'án ni'ínón noo takuáchí yíi tát'o'on kí'o keeón xí'in ñani miíón.

² Ta ka'án ni'ini ta'ánón noo na ña'a sá'ano tát'o'on kí'o keeón xí'in naná miíón. Ta ka'án ni'ínón noo takuáchí di'í takí xí'in ña'ño'ó, xí'in ñaxintóni vii, tát'o'on kí'o keeón xí'in kí'o kuálí miíón.

Di'a kánian koo ini yo kee yó xí'in na kuáan

³ Ta koo inon chindeéon na kuáan, na kó iin kuuí kaá ña nda'í na.

⁴ Tído na kuáan ío de'e o de'e ñání, ta yó'o va kánian katí'a xi chindeé xí na ve'e xi tát'o'on kí'o kánian kee na kúú kuendá Jesús, dá nandío né'e xi ña maní noo na ve'e xi sa'á ña nì dakuá'ano ña'a ná, chí ña yó'o kían va'a, ña náta'an ini Ndios xini na.

⁵ Ta na kuáan ndisa, na kó iin kuuí kaá ña nda'í na, sava'a iin to'ón mií Ndios kándéé iní na, ta xika na ña maní noo ná, ta nduu ñoo ká'an na xí'in ná.

⁶ Tído na kuáan ndéi kée ña kóni ñíj ná, noón kúú na nì xí'j noo Ndios, va'ará takí na ndéi na.

⁷ Ta ka'andon choon yó'o noo ná, dá kían ná o ní'í ñayuu ndí kían ka'an na sa'a ná.

⁸ Chì nà kò xító nà kúú tá'an na, ví'í kà ri nà ve'e mií ná, ngón kúú na kò taó kuendá ña ndaa kándisa yó, ta ka'í cháá kà ví kée na o dũú iin nà kò kándisa.

⁹ Tá kua'on nachikodóon kuú dao kà nà kuáan noo kandodó kuú nà kuáan ndisa, dá kían chikodóon kuú nà ío oní diko kuia chí noo, ná kúú ná iin nà kuáan nì sà io iin tó'ón yíí.

¹⁰ Iin nà xí'ò ndaa ñayuu kuendá sa'á ña kée na ña va'a, iin nà nì ñakua'ano va'a de'e, iin nà sà natiin va'a ñayuu sa sáa ve'e na, iin nà sà ñakata sa'a ñayuu Ndios, iin nà mián ndaa sà chindee nà ndó'o níó, iin nà mián ndaa kée ndidaa kà ni ña va'a xí'in ñayuu xí'in ná.

¹¹ Tído o sà chikodóon kuú nà kuáan kuálí, dá chì kandeé vá ña kóní mií ná xí'in ná, ta o taó kuendá ta'on na to'on nì xí'ò na noo Cristo sa'á ña katoó tuku na tanda'a ná.

¹² Sa'á ñoó táj kuachi na sa'á ña nì xí'ò na to'on na noo Ndios, ta kò ní kée na ña.

¹³ Chì tá ná chikodóon kuú nà kuáan kuálí, ta kúú katí'a na kandeí dúsá ná, sa'á ñoó kanoo na tá ve'e tá ve'e. Ta o dũú ña yó'o oon ni kee na, chì kanoo na xí'in ña to'ón ná, ta chinee chituu kakuu na kanoo na ka'an nà ña kò kánian ka'an nà.

¹⁴ Sa'á ñoó ká'ín ña va'a cháá kà ná tanda'a nà kuáan kuálí, ta ná kandeí de'e na, ta ná koo ve'e mií ná dándáki na, dá ná dá'a ni ní'í ña xini u'u ñaá ndi keean dátú'yí ñaáán.

¹⁵ Dá chì sà nì kankuei xoo va dao nà kuáan kua'an nà xoo ña u'u.

¹⁶ Tá ío iin nà kuáan ve'e nà kúú kuendá Jesús, dá kían kánian chindee ñaá ná, dá kían ndadá cháá ni choon ná kandido ve'e ño'o, dá ná kandeéán chindeeán nà kuáan, nà kò íin kuíí chindee ñaá.

¹⁷ Di'a kánian kee ndó xí'in nà sá'ano dándáki va'a noo ndo: koo ñaño'ó ndó noo ná, ta chindee ndó nà, tído koo cháá kà ñaño'ó ndó noo nà sá'ano dána'a noo ndo, xí'in nà kásto'on xí'in ndó sa'á to'on Ndios.

¹⁸ Dá chì di'a kaá tuti í'í Ndios: "O sà taán ndo ñóno yu'ú chee tá sádi rj tiríó, dá ná kuu keí rj chááán." Ta kaá ta'anian di'a: "Mián ndúsá kánian ní'í rj kéchóon ya'í ra."

¹⁹ Ta o sà kándisón tá ká'an kuachi iin ñayuu sa'á iin nà sá'ano né'e choon, chì kánian uu o oní kakuu ñayuu ka'an kuachi sa'a ná.

²⁰ Nà kée kuachi, ta kò kóní nà dánkoo naan, dá kían dánanón nà noo ndidaa nà kúú kuendá Jesús, dá ná yu'ú dao kà nà kee na kuachi.

²¹ Ta noo mií tatá Ndios, xí'in noo Jesucristo, xí'in noo ángel nì kaxi Ndios, yu'ú xí'ò choon yó'o noo ña koo inon ka'andon

choon yó'o noo ndidaa ñayuu. Ná dá'a ni kandooón sa'a dao ñayuu.

²² O sà chínóón ndá'on dinj ndi ndaa mií ní ñayuu, dá k'í'on choon kane'e na, dá kían ná dá'a ni kandido nduúón kuachi xí'in ná noo Ndios. Cho'on inon koo viion noo Ndios.

²³ O sà kó'o kaon takuíí oon. Ko'o lú'u vino, dá ná ya'a ña kú'u tuión, chì tóo tóo nda'ò kú'on.

²⁴ Ío dao ñayuu sà natuu va kuachi kée na tá kò ñá'a ví kasandaá kuú keyíko sa'a ná. Tído ío dao kà ñayuu, nda kuú keyíko sa'a vá ná, nda daá ví, dá natuu ndi'í kuachi nì kee na.

²⁵ Kí'ò dión ta'ani natuu ña va'a kée ñayuu. Tá'an ña kò ñá'a natuu, o kúu ta'on koo de'é kuíí ña, daí ña natuuan.

6

¹ Ndidaa nà ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, ná koo ini nà koo ñaño'ó ná noo rá, dá kían ná dá'a ni ka'an ndava'a ñayuu sa'á kuú Ndios, ni sa'á to'on dána'a yo.

² Ta nà ñó'o tixi ndá'a iin sato'o kúú kuendá Jesús, ná o sà kénóo ñaá ná sa'á ña kúú rá kuendá Jesús. Di'a ná kechóon va'a cháá kà nà noo rá, chì káva'a iin rá kúú kuendá Jesús sa'á ña kéchóon va'a na. Ta dión ta'ani kánian kee na sa'á ña kú'u ini nà sa'a rá. Ta koo inon dána'on to'on yó'o noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná ná kee na ña.

Kánian nata'an inio xí'in ña xí'ò ña ndaa kándisa yó noo yo

³ Ío dao ña dána'a dao kà ña'a, chì kò dána'a ndaa rá táto'on kua'an ña ndaa nì ñaná'a Jesucristo, nà kúú sato'o yo. Ta kò dána'a rá ña ndaa, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá kandeé ná kee na ña kóní Ndios.

⁴ Dión kée ra, chì ña táyí nda'ò kúú rá, ta ni ña'a kò ná'a rá, ta kátoó rá kava'a ra ñandó'ó xí'in to'on ká'an ra, ta kátoó rá ñaá tá'an ra xí'in to'on. Ta sava'a ña ní'í na seídó'o ñaá kían kásá'a koo u'u ini nà kée ra, ta nándaki ñandó'ó tein na, ta ndéine'e tá'an na, ta nákaní kuachi ini nà kande'e sátá'an ná.

⁵ Dándichì tá'an ña yó'o sa'á ña kómí rá iin ñaxintóni maña, ta ni lú'u ña ndaa kò ná'a rá. Ta tün ndaa rá ña ndaa kándisa yó ká'an ra, ta kí'ò dión ní'í rá ña'ón kekuíká rá mií rá. O sà káne'e tá'ón xí'in rá.

⁶ Tído nà kuíká nda'ò kúú yó noo Ndios tá ndéi yó kée yó ña kóní nà, ta náta'an ini yo noo ña xí'ò na noo yo.

⁷ Dá chì ni iin tó'ón ña'a kò né'e yó nì kásáa yo ñayuu yó'o, ta ni iin tó'ón ña'a o kúú kane'e yó ko'ò tá nì xí'í yo.

⁸ Sa'á ñoó tá ío ña'a kasá'an yó xí'in ña'a kandixi yó, ná kadij inio.

⁹ Tído nā ndúkú ñā kujíká, ñoón kúú nā kuei noo kuachi, ta natiin ñáá ñā kini, chī kátoó kini na dī'ón tátō'on kée nā ndeé tō'on, ta dár'u'u ndá'o ñáá, ta dánkoo ndá'í ñáá, ta dánaá ñáá iin kuú.

¹⁰ Chī sa'á ñā kátoó téí ñayuu kakomí ná dī'ón, sa'á ñōó ndáki ndidaá ñā kini ió ñayúú yó'oini ná. Ta kuá'á ndá'o ñayuu nī kankuei xoo noó ñā ndaa kándisa yó sa'á ñā kátoó nā dī'ón. Ta kúú kuá'á ndá'o tándó'ó nī ndo'o na, ta nī ndo'o ndá'o níó ná sa'á ñā nī kee na dión.

Kánian kandita ndaa yō xí'ín ñā ndaa kándisa yó

¹¹ Tído yo'ó, tã kéchóon noo Ndios, kuino noo ndidaá ñā kini yó'o, ta keeón ndino'o ñā ndaa, ta kuiin toon xí'ín ñā ndaa kándisa yó, kandeé ká'ano inon Jesús, ku'u inon sa'á ñayuu, kueé ní koo inon, ta ndá'í koo inon.

¹² Ta ndī'i inon kechóon va'ón sa'á ñā ndaa kándisa yó, ta tiin toon ñā kataki chíchón noo mií Ndios, chī nī kana na yo'ó ñā kíán kataki chíchón tá nī ka'on xí'ín ndino'o inon noó kuá'á ñayuu ñā miíán ndaa kuiión xoo Jesús.

¹³ Ta noo mií Ndios, nā kedaá xí'ín ndidaá ñā'a, dá takíán, xí'ín noo Jesucristo, nā kō ní yu'ú ka'an sa'a mií ná noo Pilato, sa'ándái choon nooñ

¹⁴ ñā koo inon keeón ndidaá kúú choon nī xī'o Ndios nooñ, ta o sa yá'ón noo ká'án ñā, ta ná dá'a ní kí'ón ñā ka'án ndava'a ñayuu sa'án nani kasandaá kuú nandió kōo Jesucristo, nā kúú sato'o yo, kasañ nā.

¹⁵ Chī nandió kōo na kasañ nā tá ná kasan-daá kuú nī kaa mií Ndios, nā daá kuití kua'a ió, nā né'e choon sa'a ndidaá kúú ñā'a, nā kúú rey noo ndidaá rey, nā kúú sato'o noo ndidaá sato'o.

¹⁶ Ta iin tó'ón mií ná kúú nā daá kuití ió, ta ió nā noo náye'e ndaa, ta kō iin ta'on kuu natuu, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu kō ñā'a koni ñáá, ta ni iin tó'ón ná o kúú koni ñáá. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'án ñāñó'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ñā'a. Dión ná koo.

¹⁷ Ta ka'andon choon noó nā kujíká ñayúú yó'o, ñā kíán ná dá'a ní kuryíí ná, ta ná dá'a ní kandeé ini nā ñā kujíká kómí ná, dá chī ñā naá vá kíán. Sa'á ñōó va'a cháá kã noo ndá'a Ndios tãkí ná chikodó ndí'i na tãndeé ini nā, chī mií ná xí'o ndidaá kúú ñā'a xínñó'ó yó, dá ndéi va'a yó.

¹⁸ Ta ka'andon choon noo ná ñā kíán ná kee na ñā va'a, ta ná ndúkú ná ñā koo kuíká ná xí'ín ñā va'a kée na. Ta ná chindeé ná ñayuu kúnda'í xí'ín ñā ió noo ná, ta ná kemáñi va'a ñáá ná.

¹⁹ Dión kánian kee na, dá kíán koo kuíká ndisa na iin kã ñayúú vej chí noo, dá natiin na ñā kataki chíchí ná.

Ñayó'o kúú choon noo ndí'i sa'ándá Pablo noo Timoteo

²⁰ Ká'ín xí'ón, Timoteo, ñā koo inon kanda va'ón choon nī ta'andã nooñ, ta keeón ñā. O sa kóo inon kueídó'ón noó ndéi ñayuu ndátó'ón sa'á tō'on kō chón, xí'ín nā ndátó'ón sa'á ñā chínaní ná kúú ñā ndíchí ió ñayúú yó'o, chī kō tã'ón dión kíán.

²¹ Ta sa'á ñā nī xī'o dao na mií ná nī ndátó'ón ná sa'a tō'on yó'o, sa'á ñōó nī kankuei xoo na noó ñā ndaa kándisa yó.

Ná koo ñā maní xí'o Ndios xí'ín yo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu nì taa San Pablo nì sa'an noo Timoteo

Ká'qan Pablo ndisá'án xí'ín Timoteo

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúu'í iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on kí'o kóní mií Ndios, chí nì xì'o na to'on na noo yo ña nì'í yo ña kataki chíhí yó sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús.

² Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín yo'ó, Timoteo, de'e maní mií. Mií tá'tá yo Ndios, xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín yo'ó, ta ná ku'u'í ini na sa'ón, ta ná kí'o na ña koo va'a inon.

Ná dá'a ni kaka'an noo yo dána'a yo sa'a Jesús

³ Náki'oi ndive'e noo Ndios, na kéchóon yu'u noo xí'ín iin ñaxintóní vii, táto'on sa kee na sa'ano ve'i, chí daá kuití ndíko'on iní'í yo'ó noo ká'ín xí'ín na nduu ñoo.

⁴ Daá nda'í va ndisaa iní'í yo'ó, táto'on nda'í nì sakón tá nì kee veii. Sa'á ñoo kóní kí'í saai kande'í yo'ó, dá ná ndinoo iní'í xí'ín ña ká'dí iní'í.

⁵ Ta daá ñó'o iní'í ña ndino'o inon kándéé inon Jesús táto'on kí'o kándéé iní'í ñaá Loida, na kúu naná pa'on, xí'ín Eunice, na kúu naná miíon. Ta kátóní ndaa iní'í ña kí'o díon ta'ani kándéé iní'í ñaá miíon.

⁶ Sa'á ñoo ká'an nì'iní'í noo ña ndino'o inon kee'ón choon nì xì'o Ndios nooqon, chí kíán táto'on iin ñó'ó kéj, o sa kónón ña nda'ó ña, di'a ndato cháá ka ná nakej ña. Chí choon yó'o nì nì'on noo Ndios tá nì chíno'oi ndá'í dionon.

⁷ Chí kò ní xì'o Ndios iin espíritu, tá'qan ña kédaá xí'ín yó, dá yu'ú yo. Di'a nì xì'o na Espíritu mií ná noo yo, dá kíán ná koo ndeé cháá ka ini yo, ta ná ku'u'í ini sa'a sátá'an yó, ta ná kendisá'ano yo.

⁸ Ná dá'a ni kaka'an nooqon dána'on noo ñayuu sa'a sato'o yo Jesús, ta o sa káka'an nooqon sa'á ña nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ná. Di'a koo inon ná kí'ón miíon ndo'o nani nimon táto'on ndó'o yu'u sa'a to'on va'a sa'a Jesús dána'a yo, ta kee'ón ña xí'ín ndéé mií Ndios,

⁹ na nì ñakáki ñaá, ta mií ná nì ñakana ñaá kee'á choon i'í mií ná. Ta kò ní kée na díon xí'ín yó sa'a ña kée yó ña va'a. Di'a nì kee na xí'ín yó sa'á ña nì chíkaa ini mií ná, xí'ín sa'á ña maní nì kee na xí'ín yó sa'á Cristo Jesús nda rá kò ñá'a kava'a ñayuu yó'o.

¹⁰ Tído nda viti nì na'a Ndios ña maní yó'o noo yo sa'á ña nì kii Jesucristo, na kúu na dáka'ki ñaá, ñayuu yó'o. Ta nì dí'tá ná choon né'e ña kédaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na. Ta kí'o

díon nì ñanátuu na noo yo ña kuu va kataki yo, ta ni kuu ka o kuú yo. Ta díon dándáki to'on va'a sa'a mií ná.

¹¹ Ta nì ta'anda choon noo'í ña kíán kastó'in sa'á to'on va'a yó'o, ña kakuui iin apóstol, dá kane'í ña, ta dána'í ña noo na kò kúu na Israel.

¹² Ta sa'a choon yó'o ndó'o ní'í, tído kò xíka'an ta'on noo'í, chí ná'á va'a mií yu'u nda yoo kúu na kándisai, ta ió ñandeé iní'í ña kándéé ná kandaa va'a na choon nì xì'o na noo'í nda ná kasandaá kuu noo ndí'í.

¹³ Ta natiin toon to'on va'a nì daná'í nooqon. Sa'á ñoo kuiin ndaa xí'ín ña kándéé inon Cristo Jesús, ta ku'u'í inon sa'a dao ka ñayuu.

¹⁴ Ta kandaa va'ón ña ndaa nì xì'o Ndios nooqon xí'ín ndéé xì'o na kúu Espíritu i'í, na ió ini yo.

¹⁵ Ta sa ná'á va'ón ña ndidaa na ndéi chí kuenda Asia di'a nì ñankoo ndava'a na yu'u, ta dao roón kúu Figelo xí'ín Hermógenes.

¹⁶ Ná ku'u'í ini sato'o yo Jesús sa'á na ve'e Onesíforo, dá chí ku'a'á nda'ó ta'anda nì xì'o ra ñandeé iní noo'í, ta kò ní xíka'an noo rá koni ra yu'u, va'ará ndíko sa'í, ndíko ndá'í nákaa ve'e kaa.

¹⁷ Dá chí tá nì kii ra ñoo Roma, nì ndí'í nda'ó ini ra nì ñandukú rá yu'u, ta kúu nì ñaní'í vá ñaá rá.

¹⁸ Ta nakí'o sato'o yo Jesús ña kíán ku'u'í ini sato'o yo Ndios sa'a rá tá ná kasandaá kuu keyíko na sa'a yo. Ta sa ná'á va'a miíon ña nì chíndeé nda'ó ra yó ñoo Éfeso xaan.

2

Ndeé ná koo ini yo tá ndó'o yó ñande'ó

¹ Ta yo'ó, de'e ló'ó mií, cho'on inon kuiin too'ón xí'ín ña maní nì kee Cristo Jesús sa'a yo.

² Ta sa ná'á va'a miíon to'on va'a nì daná'í noo ku'a'á ñayuu. Ña yó'o koo inon dána'on noo ña ndita toon xí'ín ña ndaa kándisa yó, dá ná katí'a va'a ra dána'a ra ña noo dao ka ñayuu.

³ Ta ndeé koo inon tá ndó'o nimon sa'á ña kúúon táto'on iin soldado nákaa tíxi ndá'a Jesucristo.

⁴ Dá chí kò ndí'í ta'on ini iin ra kúu soldado sa'á ña ndí'í ini ñayuu óon. Di'a ndí'í ini ra ña kíán nata'an ini tá dándáki ñaá.

⁵ Ta díon ta'ani ndó'o ra chídaó tá'an, tá kò ní kendaá ra noo taxí tá'an ra, dá kíán o ní'í ta'on ra ña va'a, ña nì'í ra kándéé.

⁶ Ta díon ta'ani ndó'o iin tá kéchóon, din'ñó'ó ká mií rá kánian natiin ku'í'í nì kana no'ñó'ó xítí ra.

⁷ Nakani va'a inon sa'á ña nì ka'ín xí'ón, ta mií sato'o yo Jesús nakí'o ña kandaa tá'í inon ndi dándáki ña.

8 Ndikó on inon sa'a Jesucristo, ña kúu ná na ve'e rey David, ta ni ñataki na tein na ni xi'i. Ta ña yó'o kúu tɔ'on va'a dána'a yu'u.

9 Ta sa'a mií tɔ'on va'a yó'o ndó'o nani nímaí, nda ve'e ka sadi na yu'u, ta kátó ná sa'i'i tátɔ'on kée na xi'in iin ta kini. Tido tɔ'on Ndios, ɔ kúu ta'on kató nāan, ta chikaá na ve'e ka.

10 Sa'a ñoó xi'o ndeé vá inij ndó'i ndidaá vá ña'a sa'a ña kú'u inij sa'a ñayuu ni kaxi mií Ndios, dá ni'i ná ña kaxi na sa'a ña ni kee Cristo Jesús, dá koni na kandeí chíchí ná noo ndato náye'e ndaa.

11 Ta miían ndaa kuiti tɔ'on ndaa kían yó'o:

Tá ni ñakí'o yó mií yó ni xi'i nduu yɔ xi'in ná, dá kían kataki chíchí yó xi'in ná.

12 Tá xi'o ndeé ini yɔ tein tandó'ó ndó'o yó, dá kían koni yɔ dándaki nduu yɔ xi'in ná.

Ta tá ni ndata yɔ sa'a ná, dá kían ndata ta'ani na sa'a yɔ noo Ndios.

13 Ta va'ará kɔ kúu yó ñayuu ndaa, daá kuiti vá iin ndaa na xi'in tɔ'on ni xi'i na noo yɔ,

dá chi ɔ kúu ta'on tuú ná noó ni ka'an na.

Kánian kakuu yó iin na kéchóon va'a noo Ndios

14 Dándisaá inon ñayuu ndéi xaán sa'a tɔ'on yó'o, ta noo mií sato'o yɔ Jesús ka'andɔn choon noo ná ña ná dá'a ni dándichí tá'an mií ná sa'a tɔ'on kɔ ndáya'i, dá chi ɔ chíndeé ta'on ñaá. Di'a dátuu váan ñayuu ndéi seidó'an.

15 Cho'on inon kéchóon va'ón, dá ná nata'an ini Ndios koni na yó'o. Kakuuón iin ra kéchóon ndaa, iin ra kɔ xíka'an noo sa'a choon kée ra, chi dána'a ra tátɔ'on kí'o káa rá íó ña ndaa.

16 Taó xóo miíon noó tɔ'on kini xi'in ña kɔ chóon, ña dána'a dao ta, dá chi ña yó'o kédaá xi'in ñayuu, dá kuxiká cháá ka na noo Ndios,

17 ta kíán tátɔ'on iin kue'e kaon xíka. Ta ta ñó'o tein ra dána'a ña yó'o kúu Himeneo xi'in Fileto.

18 Ta yó'o kúu ra ni ndañó'ó noó tɔ'on ndaa, dá chi ká'an ra ña sa ni ñataki va ñayuu ni xi'i, ta kándéé rá nadaká rá ñaxintóni dao ka ñayuu noó tɔ'on ndaa kándisa yó.

19 Tido ña ndaa ni chiná'a Ndios kíán tátɔ'on iin sa'a vé'e toon kánduu, ta noo miían tánda tɔ'on ká'an di'a: "Ná'a vá sato'o yɔ Ndios ndá yoo kúu ñayuu na." Ta kaá ta'anian: "Ndidaá na nákoní ña kúu ná kuendá Cristo kánian dánkoo ndi'i na kuachi kée na."

20 Ta sa ná'a va'a yó ña iin ve'e kuiká, kɔ kómi ta'on na sava'a ña'a ni kava'a xi'in oro xi'in plata, chi ío ta'ani ña'a ni kava'a xi'in yitɔ xi'in ñó'o noo ná. Na va'a ñoó kían ío

choon kéchóon na xi'in ñañó'ó. Ta ña nóo ñoó, ndá choon kúu mií vá kéchóon na ña.

21 Ta kí'o dión ta'ani, tá ná taó xóo yó mií yó noó tɔ'on kɔ chóon dána'a ta ñoó, dá kakuu yó tátɔ'on iin ña'a ndáya'i xi'o ñañó'ó noo sato'o yɔ Jesús, xi'in iin ña'a vii, xi'in iin ña'a ío choon noo ná, dá koo nduu yɔ kee yó ndidaá ña va'a.

22 Kuino noó ña kɔ va'a kátóo takuáchi táki kée xi. Ta tiin kí ña ndaa, ta kandeé ká'ano inon Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu, ta koo va'ón xi'in ná. Ta ndidaá ña yó'o ndi'i inon keeón xi'in dao ka na ndino'o ini ká'an xi'in sato'o yɔ Jesús.

23 Ta ɔ sa chíneéon miíon noo ndéi ñayuu ndatón kuáchi sa'a tɔ'on kɔ chóon, sa'a tɔ'on kɔ ndáya'i, chi sa ná'a vóón ña ñoó kédaá xi'in ñayuu, dá kasá'a ná dá'u'u tá'an na.

24 Dá chi iin na kéchóon noo sato'o yɔ Jesús, kɔ kánian kakuu na iin na kátóo tandó'ó. Di'a kánian koo va'a ini na xi'in ndidaá ñayuu, ta kánian koo tɔ'a na dána'a na, ta kánian ndeé koo ini na.

25 Ta kánian koo tɔ'a na ka'an ni'ini na noó ñayuu ná xi'in ná, ta kánian kee na ña xi'in ña nda'i ío ini na, chi ndá ndi kuu konó vá Ndios ña kían nandikó ini ñayuu ñoó sa'a kuachi kée na, dá koni na kandaá ini na ña ndaa,

26 dá yaá na noo ndadí ni'ini na tixi ndá'a ña u'u, chi ñó'o na kée na ña kónian.

3

Di'a kee ta kini tein kuú noo ndí'i

1 Kánian kana'ón ña tein kuú noo ndí'i, dá koo nda'o tandó'ó.

2 Dá chi kandeí ñayuu nakani ini sava'a sa'a mií vá ná, xi'in na kátóo di'ón, xi'in na ka'an táyíi, xi'in na ío táyíi ini, xi'in na ka'an ndava'a sa'a Ndios, xi'in na kɔ koni kueidó'o tata xi'in naná, xi'in na kɔ ndivé'e noo, xi'in na ɔ kékuendá sa'a ña'a Ndios,

3 xi'in na ɔ kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, xi'in na ɔ kí'o ká'ano ini, xi'in na kava'a ña tɔ'ón, xi'in na ɔ kándéé chituu mií, xi'in na tondó, xi'in na kuó'ó ña va'a,

4 xi'in na dikó na né'e tá'an va'a xi'in ná, xi'in na chindaa noo, xi'in na chindaya'i mií, xi'in na ndukú ña kóni mií ná ɔ duú ña kóni Ndios.

5 Ta kee na mií ná ña kúu ná ñayuu kée ña kóni Ndios, tido xi'in ña kee na na'a na mií ná ña kɔ kándisa na ndéé Ndios. ɔ sa kí'in tá'ón xi'in ñayuu kée dión.

6 Ta dao ta kée dión kúu ra koku'u dao ve'e, ta kándéé rá dánda'i ra na ñá'a vitá ini, na ndído kuá'a kuáchi, chi ñó'o na tixi ndá'a ña kini kóni mií ná.

7 Ta daá kuiti vá dáku'a na, tido ni kuú tɔ'ón ɔ kásandaá na katóni ini na ña ndaa.

⁸ Tá sá na'á, Janes xí'in Jambres nì ñakujita nì xió né'e tá'an ra xí'in Moisés. Díon ta'ani kée ɬa kini yó'o xió né'e tá'an ra xí'in ña ndaa kándisa yó, chì ñaxintónì kini va kómí rá, ta nì ndaño'ó rá noo ña ndaa kándisa yó.

⁹ Tído yachì vá kueí ra, dá chì yachì vá kandaá ini ñayuu ña kúu rá ɬa ndeé to'on táto'on nì ndo'o ɬa nì naá xí'in Moisés.

¹⁰ Tído sá ná'á miíon ndá sa'á dána'a yu'u, ta nì xinon táto'on kì'o kée yu'u xí'in ñayuu, ta ná'on ndí kjan nì chikaa inií kee, ta nì xinon táto'on kì'o kée yu'u kándéé ká'ano inií Jesús, ta sá ná'on ña kueé ió inií, ta nì xinon ña kú'u inií sa'á dao ka ñayuu, ta ná'on ña xí'o ndeé inií noo ndidaá ña'a,

¹¹ ta nì xinon ña nì kendava'a ñayuu xí'in yu'u sa'a Ndios, ta nì xinon ña nì ndo'o nda'o nímaí. Ta ná'on ña nì ndo'i ñoo Antioquia, ñoo Iconio, ñoo Listra viti. Ta noo ndidaá ña nì ndo'i, nì chindeé nda'o ñaá sato'o yo Jesús.

¹² Sa'á ñoó ndi ndaa miíon na kónì kuita ndaa xí'in Cristo Jesús, ndo'o nda'o níó ná kee ñayuu ko kándisa.

¹³ Tído iin rá iin kuú kuú, ndúkini cháá ka ɬa kini xí'in tá to'on kua'an ra, ta dánda'í ra ñayuu, ta dánda'í tá'an mií rá.

¹⁴ Tído yo'ó, kua'an kuiin toon xí'in ña ndaa nì ñakuá'ón, chì sá ná'á vá miíon ña kían ña ndaa, ta ná'á ta'ánón ndá yoo nì ñana'á ña nooon.

¹⁵ Chì nda rá nì sá kuúon iin tayíí ló'o, nda daá vá ná'on ndí dána'a tuti ij Ndios, ta sa'á miían kándaá inon ña káki yó sa'á ña kándéé ini yo Cristo Jesús.

¹⁶ Chì mií vá Ndios nì ñatooon ñaxintónì dao ɬa, dá nì taa ra ndidaá to'on tándaá noo tuti ij ná. Ta to'on yo'o kjan va'an dána'aan noo ñayuu, va'an kuió né'an na, va'an ná chikani ndaaan ná, va'an ñakuá'anoan na, dá ná kee na ña ndaa,

¹⁷ dá xinkueí ñayuu Ndios kakuu na táto'on kì'o kónì Ndios, dá katì'a na kee na ndidaá ña va'a.

4

Ndi'i inon dána'on to'on Ndios noo ñayuu

¹ Ta noo Ndios xí'in noo sato'o yo Jesu-cristo, na keyíko sa'á na ndéi takí xí'in sa'á na nì xí'ij tá nandió koo tuku na ñayuu yó'o dándáki na, ta noo ná yo'o sa'ándáí choon nooon ña

² koo inon dána'on to'on Ndios. Ta daá kuití koo nduoon dána'on ña nani nóno o ko nóno. Dáxino inon ñayuu, ta dána'on na, ta ka'an ni'ínón noo ná xí'in ña kueé ió inon, ta dána'on noo ná to'on ndaa kándisa yó.

³ Chì veí kuú o kándia ka ñayuu kueidó'o na ña ndaa dána'a yo, chì sa'á ña katoó na kueidó'o na dao ka to'on, sa'á ñoó ndukú ná

kua'a ɬa to'on dána'a noo ná, tá'an ra dána'a ña nata'an ini mií ná kueidó'o na.

⁴ Ta kedó'ó ná mií ná noo ña ndaa dána'a yo, dá natiin va'a na cuento to'on.

⁵ Tído yo'ó, kaño'o tá'y inon, ndeé koo inon tá ndó'ón ɬandó'ó, ndj'i inon dána'on to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dáxinkoo va'on xí'in choon nì nì'on noo Ndios.

⁶ Díon koo inon keeón, dá chì sá ió va yu'u ña kuuí sa'a Ndios, chì sá nì kuyati va hora ña kían kuuí dánkooi ñayuu yó'o.

⁷ Sa nì kechóoin noo Ndios xí'in ndidaá ndeéí. Nì kankono va'i, ta nì xinkooi nda noo nì chiná'a Ndios, ta nì sá ña ndaa xí'in ña ndaa kándisa yó.

⁸ Ta viti sá ió nduu va iin corona natiin yu'u, tá'an ña nì'í na kúu na ndaa, ña kían kì'o na kúu sato'o yo noo yú'u tá ná kasandaá kuú dáá, chì kúu ná iin na keyíko ndaa. Ta o duú noo iin to'on yu'u kì'o naan, chì kì'o ta'ani naan noo ndidaá ka na ndáti kíj kasaa na.

Yó'o xika Pablo iin ña manì noo Timoteo

⁹ Yachì koo inon kiíon kande'on yu'u.

¹⁰ Dá chì nì ñankoo ndava'a va Demas yu'u, chì kátoó nda'o ra ña ió ñayuu yó'o, sa'á ñoó nì kee ra kua'an ra ñoo Tesalónica. Ta Crescente nì k'i'in kua'an chí kuendá Galicia di'a, ta Tito nì k'i'in kua'an chí kuendá Dalmacia.

¹¹ Sava'a iin tó'ón Lucas vá kúu na nì kandoo ió xí'in yu'u. Sa'á ñoó nakuaka Marcos kandakón kisón, dá chì xínó'í xì noo chóon.

¹² Ta Tíquico nì ɬanda'í kosaa ñoo Éfeso.

¹³ Tá vaşón, dá kane'on kotóí, tá'an ña nì ñankooi ñoo Troas noo kúu ve'e Carpo, ta kane'e ta'ánón libroi, ta o sá nándodoon kane'on libro ñi kisón.

¹⁴ Alejandro, ta kéchóon xí'in kaa, kua'a nda'o ña'a kini nì kee ra xí'in yu'u. Tído sato'o yo Jesús ná chiyá'i ra sa'á iin rá iin ña kini nì kee ra xí'in.

¹⁵ Sa'á ñoó kandaan miíon noo rá, chì xiní u'u nda'o ra to'on va'a dána'a yo.

¹⁶ Tá nì chindeéí mií noo ɬa né'e choon ta'ándá mií noo, ko iin ta'on ní sá ña xí'in yu'u. Ndidaá vá rá nì ñankoo mií ña. Tído ná dá'a nì taó kuendá Ndios ña nì kee ra.

¹⁷ Tído nì sá ña va mií sato'o yo Jesús xí'in yu'u, ta nì xí'o na ndeéí, sa'á ñoó nì kandeéí nì ñana'j to'on va'a, dá nì seidó'o ndidaá na ko kúu na Israel sa'a Jesús. Ta díon nì kuu, dá nì káki yu'u, dá ko ní xí'ij yú'u ndika'a.

¹⁸ Ta chindeéí vá sato'o yo Jesús yu'u noo ndidaá ña kini kónì ñayuu kee na xí'in, dá kandaka na yu'u nda kuú ná kasandaá noo ió na dándáki na. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñaño'ó. Díon ná koo.

Xí'in ndísá'an yó'o dándá'i Pablo ña ká'an na xí'in Timoteo

¹⁹ Ká'õn ndisá'án xí'ín Prisca xí'ín Aquila, xí'ín nà ve'e Onesíforo.

²⁰ Nì kàndoo va Erasto ñoo Corinto, ta nì dānkoo yu'u Trófimo ñoo Mileto, chì kú'u va ra.

²¹ Ta koo inon kison tá kọ ñá'a kasá'á yoo vixi. Ta ká'an Eubulo ndisá'án xí'ón, xí'ín Pudente, xí'ín Lino, xí'ín Claudia viti xí'ín dao kà nà kúú kuendá Jesús ndéi yó'o.

²² Ná kuiin Jesucristo, nà kúú sato'o yo, xí'ón. Ná koo ñá manì xí'o nà xí'ín iin rá iin ndó'ó. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noo Tito

Ká'qn Pablo ndísá'án xí'ín Tito

¹ Yu'u kúu Pablo, nà kéchóon noo Ndios, ta kúúí iin apóstol, nà né'e to'on Jesucristo, dá ná kasandaá ñayuu nì kaxi Ndios kandeé ká'ano ini nà Jesús, ta kasandaá ta'ani na kana'á ná to'on ndaa sa'a mií ná, dá ná kandeé ná kee na táto'on k'i'o kómi Ndios,

² ta ná koo tandeé ini nà ña iin kuú koni nà kataki chíchí ná. Ta mií vá Ndios nì x'i'o to'on na ña koo dión ndá rá kò ñá'a kasá'a ñayuu yó'o, ta kò ká'an to'on ta'on na.

³ Dá tá nì kasandaá kuú nì chikaá ini mií Ndios, dá nì na'a nà to'on ndaa sa'a mií ná. Ta nì ta'andá choon noo ña dána'í ñá noo ñayuu nì kee mií Ndios, nà dáka'í ñáá.

⁴ Ta ká'an yu'u ndísá'án xí'ín yo'ó, Tito. Ta mií nà ndaa kuiti kúúon táto'on de'í sa'a ña kándéé inon Jesús. Mií tatá yo' Ndios xí'ín sato'o yo' Jesucristo, nà dáka'í ñáá, ná kee ña manj xí'ín yo'ó, ta ná ku'u ini nà sa'on, ta ná k'i'o na ña koo va'a inon.

Di'a kánian kee tá sá'ano xí'ín rá ká'án kane'e choon noo ná kúú kuendá Jesús

⁵ Nì ñankoo yu'u yo'ó yúku iin ini taño'o naní Creta, dá ndeyikón choon noo ná kúú kuendá Jesús xa'an, dá k'i'on choon noo rá sá'ano, dá ná kandita ra noo ná kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo xa'an táto'on k'i'o nì sa'ándá'í choon noo'on.

⁶ Tido ná kakuu ra iin taa kéndísá'ano noo ñayuu, ta ná kakuu ra yíi iin tó'ón ñá'a, ta de'e ra ná kakuu ta kándisa Jesús. Ná dá'a nì ka'an ñayuu ña kúú xí takuá'í kini, o takuá'í koó ñaño'ó.

⁷ Dá chì mií nà kánian kéndísá'ano iin rá ndáka nà kúú kuendá Jesús, chì noo mií Ndios nì natiin ra choon yo'ó. Kò kánian kakuu ra rá ndeé to'on, ni rá yachì káryí, ni rá kátoó ko'o, ni rá kátoó tándó'ó, ni rá kee sa'a djí'ón mañá.

⁸ Di'a kánian kakuu ra iin taa natiin va'a ñayuu ve'e ra, iin rá kátoó kee ña va'a, iin taa ñó'o ndí'í ini, iin rá kéndaa, iin rá káa vii noo Ndios, iin rá kándéé chituu mií noo ña kini.

⁹ Ta kánian kuiin toon ra xí'ín to'on ndaa táto'on k'i'o nì ñakuá'a ra, dá ná katj'a ra ka'an ni'ini ra táto'on dándáki ña ndaa sa'a Ndios, dá ná katj'a ra kadi rá yú'u nà kátoó dátúú ñáá.

¹⁰ Dá chì ndéi kuá'a nda'o taa ndeé to'on, ta kátoó rá dána'a rá to'on kò choón, ta kóni rá dándá'í rá nà kúú kuendá Jesús. Ta rá kee cháá ká dión kúú rá ká'an ña kánian ta'andá ñi rá kúú kuendá Jesús.

¹¹ Ta mií nà kánian kadi yo' yú'u rá, dá chì xionoo ra náda'á rá ñaxintóni ñayuu iin rá

iin ve'e xí'ín ña kò kánian dána'a rá, chì kee ra sa'a djí'ón mañá.

¹² Ta iin de'e ñoo mií vá Creta xa'an nì taa sa'a ña kee taa ñoo rá, chì di'a kua'an ña nì taa ra: “Daá tá to'ón nda'o kúú rá ñoo Creta, ta kúú rá tá nde'é, ta kúú rá tá dúsá, ta kiti nda'o kúú rá.”

¹³ Ta ndaa va ká'an rá, xiní yu'u. Sa'a ñó koo inon dánani va'a chááon rá kee dión xa'an, dá ná kandita ndaa rá xí'ín ña ndaa kándisa yó,

¹⁴ dá kían ná dá'a ká ni kekuendá rá cuento to'ón nì kava'a dao tá Judío, ta ná o kékuendá ká rá choon sa'ándá taa nì kexoo noo ña ndaa sa'a Ndios.

¹⁵ Ndidaa vá ña'a kúú ña'a vii noo nà kómí iin nio vii. Tido noo nà kómí iin nio yakó xí'ín nà kò xiin kándisa Jesús, ndidaa vá ña'a kúú ña'a yakó noo ná, dá chì ndino'o ña kini nákaní ini nà, ta yakó nda'o ñaxintóni ná.

¹⁶ Kaá rá ña ná'a rá Ndios, tido xí'ín ña kee ra ná'a rá mií rá ña kúú rá tá to'ón, dá chì kúú rá tá tükini, ta kúú rá taa ndeé to'on, ta ni lú'u ña va'a kò kándéé rá kee ra.

2

Ta koo inon dána'on táto'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó

¹ Tido yo'ó, kua'an yo'ó ndí'í inon dána'on táto'on káa rá ió ña ndaa kándisa yó.

² Koo inon dána'on noo tá sava'a ña ná kaño'o ini rá noo ña'a kee ra, ta ná koo ndísá'ano ini rá, ta ná kéndísá'ano ra, ná kuita ndaa rá xí'ín ña ndaa kándisa yó, ná ku'u ini rá sa'a dao ká ñayuu, ta kueé ni ná koo ini rá.

³ Dión ta'ani ná koo ini nà ñá'a sava'a, ná koo ndísá'ano ini nà. Ná dá'a ni kanoo na kava'a na ña to'ón, ta ná dá'a ni kakuu na nà kátoó ko'o. Ndino'o ña va'a ná koo ini nà dána'a nà

⁴ noo ña ñá'a kuá'í, dá ná katj'a na koni nà yíi ná xí'ín de'e kuá'í nà,

⁵ dá ná kaño'o ini nà noo ña kee na, dá ná kakuu na iin nà ñá'a kéndísá'ano, dá ná katj'a na kandaa va'a na ve'e na, dá ná koo va'a ini nà, dá ná kaño'o toon na tixi ndá'a yíi ná, dá kían ná dá'a ni ni'í ñayuu ndí kján ka'an ndava'a na sa'a to'on Ndios.

⁶ Ta koo ta'ani inon ka'an ni'ínón noo takuá'í yíi ña kían ná koo ini xí kaño'o ini xí noo ña kee xi.

⁷ Ta chikani miíón ña kían keva'ón noo ndidaa ña'a keeón, dá ná katj'a xi keva'a xi. Ta noo dána'on, koo inon dána'a ndaaon, ta dána'on xí'ín ñaño'ó,

⁸ ta dána'on xí'ín to'on ndaa, dá kían ná dá'a ni ni'í ñayuu ña ka'an ndava'a na sa'on, dá ná kaka'an noo nà xiní u'u ñáa sa'a ña kò ni'í ná ndí kján ka'an kini na sa'a yo.

⁹ Ta ka'an ni'ínón noḡ na ñó'o t̃ixi ndá'a iin sato'o ña ná kueidó'o ñaá ná, ta ná ndukú ná ña nata'an ini ra. Ná dá'a ni ndane'e yú'u ná noḡ rá,

¹⁰ ta ná dá'a ni koo kue'é noḡ ndá'a ná. Di'a ná kendaḡ na ndidaa choon tá'anda noḡ ná, dá k̃ian xí'in ña kée na, ná chindayá'i ñayuu ña ndaa sa'a Ndios, na dákaki ñaá.

¹¹ Dá ch̃i ñi na'a túu Ndios ña mañi ñi kee na xí'in ñayuu, dá ni'í ndidaá ná ndi kee na k̃aki na.

¹² Ta ña mañi yó'o kásto'on xí'in yó ña kánian dánkoo yó ndidaa ña kini xí'in ña kátóo na kúu kuendá ñayuu yó'o kee na. Ta kásto'on tá'anian xí'in yó ña kánian kaño'o iniḡ noḡ ña kée yó, ta kande'i ndisá'ano yó, ta kande'i yó kee yó ña kóni Ndios.

¹³ K̃i'o dión ná kee yó nani ndéi yó ndáti yó t̃andé ini ndato kua'an, ch̃i ndáti yó ndato náye'e noḡ nandí koo Jesucristo, na kúu Ndios ka'ano, na dákaki ñaá, kasaa na.

¹⁴ Ch̃i ñi nak̃i'o na mií ná ñi x̃i'j na sa'a yó, dá ñi kuu ñi taó xóo na yó t̃ixi ndá'a ndidaa ña kini. Ta ñi nduvii ná yó, dá ñi nduu yó ñayuu mií ná, dá ná nd̃i'i ini yó kee yó ña va'a.

¹⁵ Dión koo inḡn dána'on noḡ na kúu kuendá Jesús, ta ka'an ni'ínón noḡ ná. Ta xí'in choon né'ón koo inḡn dánanón na ko va'a kée, ta ni iin tó'ón ñayuu o sa kóno kenóo na yo'ó.

3

Ñi dandóo Ndios kuach̃i yó sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹ Dándusaa inḡn na kúu kuendá Jesús ña kánian koo ñaño'ó ná noḡ ta né'e choon xí'in ra dándaki ñaá. Ná kueidó'o ñaá ná, ta daá kuití ná kande'i nduu na kee na ña va'a.

² Ta ná dá'a ni koo ini na ka'an u'u na sa'a ni iin ñayuu, ta ná dá'a ni katóo na t̃andó'ó. Di'a va'a ná koo ini na, ta nda'í ná koo ini na xí'in ndidaa ñayuu.

³ Dá ch̃i tá sa na'a sa kuu yó ñayuu ndeé to'on, xí'in ñayuu do'ó, ta sa xionoo ndava'a yó, ta sa ño'o yó t̃ixi ndá'a ndidaa ña kini sa katóo mií yó xí'in ña kini sa koñi ñi'j yo. Ta ñi sa kuu yó ñayuu x̃ixi ini, xí'in ñayuu u'u ini. Sa ndukú yó ña k̃ian koni u'u ñaá ñayuu, ta sa xini u'u tá'an yó xí'in dao ka na.

⁴ Tído iin kũu ñi na'a Ndios, na dákaki ñaá, ña va'a ini na, ta ñi na'a na ña kú'u ini na sa'a yo,

⁵ dá ñi dákaki ñaá ná. Tído ko ní dákaki na yó sa'a ña ñi kee yó ña va'a. Di'a ñi dákaki na yó ch̃i ñi ku'u ini na sa'a yo. Ch̃i ñi dandóo na kuach̃i yó, dá ñi nakaki saá yo, ta Espiritu ĩj mií ná kúu na ñi ndee saá ñaá,

⁶ ch̃i ñi dákutí Ndios niḡ yo xí'in Espiritu ĩj mií ná sa'a ña ñi kee Jesucristo, na dákaki ñaá.

⁷ Dión ñi kee na, sa'a ñoḡ ñi k̃andoo vii yo noḡ Ndios sa'a ña mañi ñi kee mií ná sa'a yo, dá ná kuu natiin yó noḡ tatá yo Ndios ña kataki chichí yó, ch̃i ña yo'o kúu t̃andéé ini ió noḡ yo.

⁸ Ndino'o ña ndaa k̃ian ká'jin xí'ón, sa'a ñoḡ xik̃ai noḡon ña ndundééon dána'on ñá, dá ná nd̃i'j ini na kándisa Ndios kee na ña va'a, ch̃i ña va'a nda'o k̃ian, ta chindeéan ñayuu tá ná kee na ña.

⁹ Ta ná dá'a ni ndató'ón xí'in ñayuu sa'a to'on ko chón, ta o sa ndató'ón xí'in ná sa'a ndá t̃ixi ñi kii iin rá iin na sa'ano. Ta ná dá'a ni chidáó tá'ón xí'in ná xí'in to'on, ta o sa dándich̃i tá'ón xí'in ná sa'a ley Moisés, dá ch̃i ko ndáya'i ña kee yó dión, ta o chindeé tá'an vaan yo.

¹⁰ Tá nákaa iin ra sa'andá tá'an ñayuu noḡ náta na ndo xaan, dá k̃ian dánanón ra iin ta'andá, uu ta'andá. Tá ko seidó'o ra ña ká'on, dá k̃ian taó rá ná ko'on ra,

¹¹ ta kana'on ña ñi kana xoo va ra noḡ ña ndaa, ta sa'a kuach̃i kée va rá ñi kedaá xí'in rá, sa'a ñoḡ ñi ndo'o ra dión.

Di'a kánian kee mií Tito, kaá Pablo

¹² Tá ñi t̃anda'í Artermas o Tíquico kosaḡ ra noḡ nákaḡon xaan, dá k̃ian koo inḡn saḡon ñi'on yu'u ndá ñoo Nicópolis, dá ch̃i ñi ch̃ikaa ini ña ñoo kooi yoḡ ṽixi.

¹³ Ta koo inḡn chindeéon Zenas, tá'an ra ná'a ley, xí'in Apolos, ta k̃i'ón ña'a x̃inño'ó rá noḡ ko'on ra dána'a ra, dá k̃ian ni iin ña'a ná o kámañi noḡ rá.

¹⁴ Ta dána'on noḡ ná nak̃i'o na mií ná kee na ña va'a, ta ná chindeé ná na kámañi ña'a noḡ, dá ná kakuu na iin na k̃echón va'a noḡ Ndios.

Xí'in ndisá'an yo'o dándi'j Pablo ña ká'an na xí'in Tito

¹⁵ Ndidaá vá na ndéi xí'in yu'u yó'o ká'an ndisá'an xí'ón. Ta ka'an yo'ó ndisá'an xí'in na kándisa dáó xí'in yó ndéi xaan, tá'an na kú'u ini sa'a ndu'u.

Ná koo ña mañi xí'o Ndios xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noo Filemón

Ká'qan Pablo ndisá'an xí'in Filemón

¹ Yu'u kúu Pablo, ta nákaaj ve'e kaa sa'á ña dána'i to'on Jesucristo. Ta yu'u xí'in ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'an xí'in míi ní, ñani manj Filemón, chj míi ní kúu nà kéchóon dáó xí'in ndu'u,

² ta ká'an ta'ani ndu ndisá'an xí'in kji'o manj yo nani Apia, xí'in ñani yo Arquipo, nà chindeé tá'an xí'in yó sa'á to'on Jesús, ta ká'an ta'ani ndu ndisá'an xí'in nà kúu kuendá Jesús nátaqa ve'e ní.

³ Ta míi tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña manj xí'in ndo'ó, ta ná kji'o na ña koo va'a ini ndo.

Kándéé ká'ano ini Filemón Jesús, ta kú'u ini na sa'a dao ka ñayuu

⁴ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, chj daá kuití ndiko'on inij míi ní noo ká'in xí'in ná,

⁵ dá chj kándaq inij ña kóni ní sato'o yo Jesús, ta kándéé ká'ano ini náa ní, ta kú'u ta'ani ini ní sa'a ndidaa ñayuu Ndios.

⁶ Ta sa'á ña iin nì nduu ní xí'in ndu'u sa'á ña kándéé ini ní Jesús, sa'á ñoó xika ndu noo Ndios ña kandaq ini ní sa'a ndidaa ña va'a ió noo ní sa'á ña kúu ní kuendá Cristo Jesús.

⁷ Kádij nda'o inij, ta nì ndundeé cháá ka inij tá nì kandaq inij ña kú'u nda'o ini ní sa'a dao ka nà kúu kuendá Jesús. Dá chj sa'a míi ní, ñani míi, nì naní'j ini cháá ka ñayuu Ndios tandeé ini.

Yó'o xika Pablo iin ña manj noo Filemón

⁸ Ta sa'á ña dión kían, sa'á ñoó va'ará ió choon nì xí'o míi Cristo noo ña ka'andaj choon noo ní táto'on kánian kee ní,

⁹ tído di'a xikaj ña manj noo ní sa'á ña kú'u ini sa'a sátá'an yó. Ta yu'u kúu Pablo, nà ká'an xí'in ní, ta kúú iin nà savá'a, ta nákaaj yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'i sa'á to'on Jesucristo.

¹⁰ Xikaj ña manj noo ní sa'a Onésimo, chj kúu rá táto'on iin de'e nì nì'í noo nákaaj ve'e kaa yó'o sa'á ña kándéé ini ra Jesús.

¹¹ Chj di'a iin ta kó chóon nì sa kuu ra noo ní tá sata, tído viti kían kúu rá iin ta ió choon noo míi ní xí'in noo yú'u.

¹² Ta ko'in chinda'i ra nasaq ra noo ní, tído kónij ña natiin va'a ní ra, chj táto'on ndó'i xí'in nímaí, kji'o dión ndó'i xí'in rá.

¹³ Kónij ña koo ra yó'o xí'in, dá chindeé rá yu'u kuin ra to'on noo míi ní, chj nákaaj ve'e kaa yó'o sa'á ña dána'i to'on va'a Jesús.

¹⁴ Tído o kée ta'on yu'u dión, chj kó ñá'a ta'on nachina'í míi ní. Kó kónij kendúsaj xí'in ní kee ní ña manj yó'o, chj kónij ña ná kakuuan táto'on kji'o kónij míi ní.

¹⁵ Dá chj ndá ndi kuu nì sonó Ndios ña nì kuxoo ra cháá tiempo noo ní, dá viti kían nandió koo ra kosaq ra koo chíchí rá xí'in ní.

¹⁶ Ta viti natiin va'a ní ra, chj kúu rá iin ta ndáya'i cháá ka o dúy iin ra nákaaj tíxi ndá'a ní, chj viti kúu rá iin ñani manj yo. Kúu rá iin ta ndáya'i noo yú'u, tído ndáya'i cháá ka ra noo míi ní sa'á ña koni kuáchí tuku ra noo ní, xí'in sa'á ña nì nduu ra iin ñani ní sa'á ña kúu rá kuendá sato'o yo Jesús.

¹⁷ Sa'á ñoó, tá mí'qan ndaa nákoní ní ña né'e tá'an va'a ní xí'in yu'u, dá kían natiin va'a ní ra, ta kee ní kuendá ña míi yu'u kúu rá.

¹⁸ Tá ndá ña'a nì ya'ra ní kee ra xí'in ní, o tá táj ra noo ní, dá kían nachí'i nían kuendá yu'u.

¹⁹ Yu'u kúu Pablo, ta xí'in ndá'a míi táai to'on yó'o kosaqan noo ní. Yu'u chiya'i noo ní, va'ará di'a kuu kaa xí'in ní ña táj ní sa'a míi ní noo.

²⁰ Sa'á ñoó, ñani míi, ió tandeé inij xí'in ní ña kee ní ña manj yó'o sa'á ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús, ta kji'o ta'ani ní tandeé inij sa'á ña kúúo ñani kuendá Jesús.

²¹ Ta nì taai tuti yó'o kosaq noo ní, chj kándéé ká'ano inij ña kueid'óo ní yu'u. Ta sa ná'a vái ña va'a cháá ka kee ní noo ña ká'in xí'in ní.

²² Ta kóni ta'anii ña kenduu ndo noo kooi, dá chj kándéé inij ña xinkoo ña xika ndo noo Ndios, dá kji'o na ña saaj noo ndéi ndó xaan.

Ká'qan ta'ani dao ka nà kúu kuendá Jesús ndisá'an xí'in Filemón

²³ Ta ká'an ñani yo Epafra ndisá'an xí'in ní. Nà yó'o kúu nákaaj ndu xí'in yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'a nà sa'a Cristo Jesús.

²⁴ Ta ká'an ta'ani Marcos, xí'in Aristarco, xí'in Demas, xí'in Lucas ndisá'an xí'in ní. Nà yó'o ta'ani kúu nà chindeé tá'an xí'in yu'u noo choon Ndios.

²⁵ Ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kua'an noó na Israel kúu kuendá Jesús

Ká'qn Ndios xí'in yó xí'in yú'u de'e na

1 Kuá'a ndá'o ta'ándá nì sà ká'an Ndios xí'in nà sá'ano ve'e yó tá sata, ta noó kuá'a ndá'o ña'a nì sà kechóon na profeta nà sà kasto'on na xí'in ñayuu ñóo.

2 Tído tein kuú noó ndí'i yó'o kéchóon na de'e mií ná, dá ka'an nà xí'in yó, ta de'e na kúu na nì ñatiin ña kakuu na sato'o noo ndidaá ña'a, ta xí'in ndá'a de'e na nì kava'a na ndidaá ña ió ñayuu yó'o xí'in ña ió induú.

3 Ta nà yó'o kúu ná ná'a táto'on k'i'o ndato káa mií Ndios, dá ch'i táto'on k'i'o kúu mií Ndios, k'i'o díon tá'ani kúu de'e na, iin nóo kúu vá ná. Ta mií ná kúu nà xito ndidaá tá'an ña'a xí'in choon kómí to'on na. Tá nì ndí'i nì ðandóo na kuachi yó, dá nì ñakoo na xoo kuá'a Ndios noo ðikó ió nà dándáki na.

4 Ta ndáya'i cháá kà nà noo ndidaá ángel ndéi induú, ta nì ñatiin na iin kuú ndáya'i cháá kà o ðuú ángel ñóo.

Ndáya'i cháá kà Jesús o ðuú ángel

5 Dá ch'i kò ní ka'an Ndios di'a xí'in nì iin tó'ón ángel:

Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'í ña kúuú tatóon. Ta nì kò ní ka'an nà di'a sa'a nì iin ángel:

Yu'u kakuu tatá xj, ta mií xí kakuu de'e yu'u.

6 Ta nì ka'an ta'ani Ndios di'a tá kua'an nà tanda'a ná iin tó'ón ðinì de'e na kii na ñayuu yó'o:

Ná kandaño'o ndidaá ángel de'i.

7 Miian ndaa di'a kaá Ndios ká'an nà sa'a ángel:

Yu'u kúu nà kée ángel kéchóon noo ña kakuu na táto'on tachj, xí'in ñó'o ita.

8 Tído di'a kaá nà sa'a de'e mií ná: Yo'ó kúu Ndios, ta nì iin kuú ta'ón o ndí'i noo dándáki yo'ó.

Ta káyiko ndaa yó'o noo dándákón.

9 Ch'i ndíko yo'ó iin íchi ndaa, ta kañó'o yo'ó ndidaá ña kini kua'an.

Sa'a ñóo nì kaxi Ndios yo'ó, nà kúu Ndios miíón,

ta nì xí'o cháá kà nà ña ðij iní nooon o ðuú dao kà nà xínkuáchi dáó xí'ón.

10 Ta kaá ta'ani na di'a:

Yo'ó, nà kúu sato'o noo ndidaá ña'a, ndá mií sa'a nì kava'ón noñó'o yo'ó,

ta xí'in ndá'a miíón nì kava'a induú.

11 Ta ná kasandaá iin kuú, ta náa ndí'i vaan, tído yo'ó, daá koo kuíi vá yo'ó.

Ndidaá tá'an va ña'a káa kuyatá iin kuú táto'on k'i'o kuyatá dá'on.

12 Ta táto'on k'i'o natuu ñayuu dá'on ndíxi na,

k'i'o díon natuu yo'ó ndidaá ña'a káa, ta ná nadamón ña.

Tído yo'ó, o náðan ta'an voón, daá koo kuíi vóón.

13 Ta kò ní ka'an Ndios di'a xí'in nì iin tó'ón ángel:

Kakoo yo'ó xoo kuá'j ndá ná nataán ndí'i yu'u ta xini u'u ñaá tixi sa'on.

14 Kánian kana'a ndó ña choon kómí ángel kían ña koni kuá'í ná noo Ndios, ta chinda'a ñaá ná chindee ná ndidaá nà nì'i ña káki na.

2

Iin ña'a ndáya'i ndá'o kían ña nì kii Jesús dáakí ñaá

1 Sa'a ñóo miian ndusa kánian kandiko toon yó to'on ndaa nì seíðó'o yó, dá ch'i tá koo, dá kían oon nì ví kankuei xoo yó nooán.

2 Ch'i miian ndaa ió choon noo ndá'a ley nì xí'o ángel noo Moisés, ta ndi ndáa mií vá ñayuu nì ya'a nooán, ta ndi ndáa mií ná kò nì xíin kueíð'o choon sa'ándáan, dá nì ndo'o níó ná sa'a kuachi nì kee na.

3 Ta, ¿ndi koo ví káki yó noo ña xido ini Ndios tá ná o taó kuendá yo to'on ndáya'i cháá kà, ña kían ká'an sa'a ndi koo káki yó? Ch'i ðinñó'o mií na kúu sato'o yo nì xí'o kuendá sa'a to'on yó'o, nì ndí'i, dá nì kasto'on ta'ani ta nì sà xionoo xí'in ná to'on yó'o xí'in yó.

4 Ta mií Ndios nì xí'o ta'ani kuendá sa'a to'on ndato yó'o xí'in ndá'a ta nì sà xionoo xí'in Jesús, dá ch'i nì xí'o na ña kían nì kandeé rá nì kee ra ña'a ndato xí'in ndidaá kà ña'a ná'ano noo ñayuu, ta nì xí'o na ña nì ñatiin iin rá iin ta yó'o choon nì xí'o Espiritu ij táto'on k'i'o kóni mií ná.

Jesús kúu ná xí'o ña káki yó

5 Dá ch'i kò ní xí'o Ndios choon noo ndá'a ángel ña kían dándáki na ñayuu saá vei chí noo, ña kían ká'ín sa'a xí'in ndó.

6 Dá ch'i di'a kua'an ña nì taa iin ta noo tuti ij Ndios:

¿Ndí kían kúu ta ndéi ñayuu yó'o ña ñó'o ini ní sa'a rá, tatá Ndios?

Ta, ¿ndí kían kúu rá ña ndí'i téi ini ní sa'a rá?

7 Ta nì ndee ní ra sà kuu ra iin ra ló'o cháá noo ángel,

ta nì xí'o ní choon ká'ano noo rá, ta nì xí'o ní ñaño'ó noo rá,

ta nì chj'kani ní ra ña dándáki ra ndidaá ña'a nì kava'a ní,

8 ta nì ñataán ní ndidaá tá'an ña'a tji sa'a rá. Ch'i sa'a ña nì ñataán Ndios ndidaá ña'a tji sa'a rá, sa'a ñóo kò ní kándoo nì iin tó'an, ndidaá ña ñó'o tji sa'a rá, tído kandaá ini yo ña o ðuú ndidaá ña'a dándáki ra viti.

9 Tído viti kandaá ini yo ña ió iin nà nì ndeló'o cháá mií noo ángel, ta nà yó'o kúu Jesús, ta nì ñatiin na choon ká'ano, ta nì ñatiin ta'ani na ndidaá tá'an ñaño'ó sa'a ña nì xí'j nà sa'a

yo. Dá chî sa'á ña kóni Ndios kee na ña manî xî'ín yó, sa'á ñoó nî xî'í Jesús sa'a yo.

10 Ta mií Ndios kúu na nî kava'a ndidaá ña'a ñó'o ñayuu yó'o, ta noón kúu na xito ñaa, ta kóni na nakuaka na ñayuu mií ná noo ndato náye'e ndaa noo ío na. Sa'á ñoó iin ña va'a nî sa kian ña nî daxínkoo va'a na Jesús xî'ín ña nî ndo'o na, chî mií ná kúu na dákaki ñaa.

11 Dá chî mií Jesús, na nî ndevii yó, xî'ín yóo, na nî nduvii, iin tó'ón vá kúu tatá yo, sa'á ñoó kó xika'an ta'on noo Jesús ká'an na ña kúu yó ñani na.

12 Dá chî di'a kaá tuti ij Ndios: Kî'o yu'u kuendá sa'a mií ní noo ñani xî'ín kî'oi,

ta tein ndidaá ñayuu kuendá ní keká'ano yu'u mií ní.

13 Ta kaá ta'anian: Kandeé ká'ano iní Ndios. Ta kaá ta'anian:

Yó'o iin xî'ín ndidaá tá'an de'e nî xî'o Ndios nooí.

14 Ta de'e nî kava'a xî'ín koño xî'ín nî kúu de'e nî xî'o Ndios noo ná, sa'á ñoó nî nduu ta'ani mií Jesús koño xî'ín nî, dá nî kuu nî xî'í na. Ta kî'o dión nî kandeé ná nî dítá ná choon noo ndá'a ña u'u, sa'á ñoó koo ka choon noo ndá'an ka'ánian ñayuu.

15 Dión, dá nî kandeé ná nî taó xoo na yó noo ña yu'oo kuu yo, dá chî ndá rá nî kaku yó nî kasá'a dándaki ñaa.

16 Dá chî miian ndaa kuiti kó ní kú Jesús chindeé ná ní iin ángel, sava'a na kúu na ve'e Abraham nî kú na nî chindeé ná.

17 Sa'á ñoó miian ndusa nî nduu na tát'o'on kî'o kúu ñani na, dá nî xínkoo na kúu ná dutî kúu noo, iin dutî ká'ano iní, iin dutî iin ndaa noo Ndios, dá nî kuu nî dokó ná mií ná, dá nî'í ñayuu na ña ku'u ká'ano iní Ndios sa'á kuachi na.

18 Nî ndo'o naní nio ná tá nî ka'an ña u'u dátuu ñaaán, sa'á ñoó kuu va chindeé ná yó tá kexíxi ña u'u xî'ín yó.

3

Ndáya'í cháá ka Jesús o duú Moisés

1 Viti, ñani, ndo'ó na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó na nî nakana Ndios kandeí induú, koo iní ndo kande'é va'a ndó Cristo Jesús, na ne'e to'on mií Ndios noo yo, ta kúu ná dutî kúu noo noo ña kándisa iin rá iin yó.

2 Ta nî daxínkoo ndi'í na choon nî xî'o Ndios noo ná, tát'o'on kî'o nî daxínkoo ndi'í Moisés choon nî'í ná koni kuáchí ná noo ná kúu ve'e Ndios.

3 Ta kánian natiin Jesús ñaño'ó ká'ano cháá ka o duú Moisés, dá chî taa káva'a ve'e kánian natiin cháá ka ñaño'ó o duú ve'e nî kava'a ra.

4 Dá chî ío yoo káva'a iin rá iin ve'e, dá ndítaan, tído na nî kava'a ndidaá tá'an ña'a kúu Ndios.

5 Miian ndaa kuiti nî sa iin ndaa Moisés noo Ndios tá nî sa xinkuáchí ná noo na ve'e Ndios, ta xî'ín ña nî kee na nî na'a na tát'o'on kî'o káa rá ío ña ka'an Ndios chí noo.

6 Tído Cristo kúu mií de'e Ndios, na kánian dándaki ve'e na. Ta ve'e na kúu yóo tá ná kandita toon yó xî'ín ña kándéé iní yo ná nda noo ndi'í kuiti, ta ná kadij iníyo xî'ín tandeé iní kómí yó.

Xí'o Ndios noo na ñoo na ña nani'í nde'e ná

7 Chî di'a kaá Espíritu ij Ndios: Tá ná kueid'ó'no ndó noo ká'an Ndios kuú viti,

8 dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó tát'o'on nî kee na sá'ano ñoo ndo tá nî datá'an na Ndios,

chî nî xito iní ná Ndios noo nî xionoo na yukú íchi ñoo.

9 Ta ñoo nî datá'an na yu'u, ta nî xito iní ná yu'u,

va'ará uu diko toon kuaí nî xini na ndidaá tá'an ña ndato nî kee yu'u xî'ín ná.

10 Sa'á ñoó kó ní náta'an iní nî xini ñayuu ñoo,

dá nî kaaj xî'ín mií: "Daá kuiti vá kexoo xíká nio ná noo ña kóni yu'u,

chî kó kóni na kaño'o na íchi yu'u."

11 Ta sa'á ña nî xido iní nî kee na, sa'á ñoó nî chîkaaj iní ña ní iin kuu ta'ón o kóni na ndu'u na noo kî'oi ña nani'í nde'e ná,

kaá Ndios.

12 Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó, ñani, dá kían ni iin tó'ón ndó ná o kákomí iin nio kini, iin nio kaxí, ña kían kedaá xî'ín ndó, dá kexoo xíká ndó noo Ndios takí.

13 Di'a koo iní ndo ka'an nî'ini ndó noo iin rá iin ndó iin rá iin kuu kuu. Dá chî ká'an to'on ñoo ña kánian kee ndó dión kuu viti, dá kían ná dá'a nî kusaá iní ndo koni ndo to'on Ndios kee ña danda'í ñaa kuachi.

14 Dá chî ío ta'ani kuendá yo xî'ín Jesu-cristo tá ná ndikó toon yó tandeé iní nî natiin yo nda mií sa'a.

15 Dá chî di'a kaá to'on Ndios: Tá ná kueid'ó'no ndó noo ká'an Ndios kuú viti,

dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó tát'o'on nî kee na sá'ano ñoo ndo tá nî datá'an na Ndios.

16 ¿Ndá yoo nî sa kuu na nî seid'ó'no noo nî ka'an Ndios, ta vatî xian daá nî datá'an ñaa ná? ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña noón kúu ndidaá na nî kankuei tixi nda'a na ñoo Egipto nî kee Moisés?

17 Ta, ¿ndá yoo nî karyíi Ndios xî'ín ndin uu diko kuaí noo kúu yukú íchi ñoo? ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña noón kúu na nî ya'a nî kee kuachi, ta nî kuei na nî xî'í na yukú íchi ñoo?

18 Ta, ¿ndá yoo n̄i ch̄i kaa ini Ndios ɔ náchi'i na noɔ nani'i ndée ná? ¿Á kɔ ná'a ta'on ndó ña noón kúu ná kɔ ní x̄in kueidó'o ñaa?

19 Sa'a ñoó kándaɔ iniɔ ña kɔ ní kúu ta'on ndu'u na noɔ nani'i ndée ná sa'a ña kɔ ní kándisa ndaa n̄a Ndios.

4

1 Sa'a ñoó ná kandaɔ yɔ mií yó, viti íin ij̄ Ndios x̄i'ín tɔ'on n̄i x̄i'o na ña k̄ian k̄i'o na ña ndu'u yó noɔ nani'i ndée yɔ, dá ch̄i oon ni ví tuú dao ndo'ó, ta ɔ koní ndo ndu'u ndó ñoó.

2 Dá ch̄i táto'on k̄i'o n̄i nātiin yó tɔ'on va'a ña ká'an sa'a Jesús n̄i kee Ndios, k̄i'o dión ta'ani n̄i seidó'o ñayuu ñoó tɔ'on Ndios tá sata. Tído n̄i naá óon va ña n̄i seidó'o na ña, dá ch̄i kɔ ní kándée ini ná Ndios.

3 Tído yóó kúu ná kándisa ña n̄i ka'an Ndios, sa'a ñoó koni yɔ ndu'u yó nani'i ndée yɔ noɔ ió ná. Tído di'a n̄i kaa n̄a x̄i'ín n̄a kɔ ní kándisa ñaa tá sata ñoó:

Ta sa'a ña n̄i xido in̄i n̄i kee na, sa'a ñoó n̄i ch̄i kaa in̄i ña ni iin kuu t̄á'ón ɔ koní n̄a ndu'u na noɔ k̄i'oi ña nani'i ndée ná.

Dión n̄i kaa n̄a, va'ará sa n̄i ðaxíno ndi'i na ña n̄i kava'a na ndá mií sa'a ñayuu yó'o.

4 Dá ch̄i di'a kaá ta'ani tuti ij̄ Ndios sa'a kuu úsa:

Kuu úsa n̄i nan̄i'i ndée Ndios noɔ ndidaá choon n̄i kee na.

5 Ta kaá ta'ani tuti ij̄ Ndios di'a: ɔ koní ta'on na ndu'u na noɔ k̄i'oi ña nani'i ndée ná.

6 Sa'a ñoó kándaɔ iniɔ ña kómani vá ndu'u dao ñayuu noɔ nani'i ndée ná, ta kɔ ní ndu'u n̄a n̄i nātiin tɔ'on yó'o mií noɔ sa'a ña kɔ ní seidó'o na choon n̄i sa'anda Ndios.

7 Sa'a ñoó ká'an tuti ij̄ ña n̄i saki Ndios iin ka kuu, ta kuu ñoó kúu kuu víti. Ch̄i tá n̄i ya'a kua'a ndá'o tiempo, dá n̄i taa David ña n̄i ka'an Ndios sa'a kuu yó'o: Tá ná kueidó'o ndó noɔ ká'an Ndios kuu víti, dá k̄ian ɔ sa kédó'ó ndó mií ndó.

8 Dá ch̄i tá n̄i x̄i'o Josué ña k̄ian ndu'u na sa'ano ñoo yɔ noɔ nani'i ndée ndisa na, dá k̄ian ɔ ká'an ta'on Ndios sa'a iin ka kuu.

9 Sa'a ñoó kándaɔ iniɔ ña kasandaá iin kuu, dá koni ñayuu Ndios ndu'u na noɔ mi'an ndaa kuiti nani'i ndée ná.

10 Dá ch̄i n̄a ndu'u ñoó, noón kúu n̄a koni nani'i ndée noɔ ndidaá choon n̄i kee na, táto'on k̄i'o n̄i nan̄i'i ndée mií Ndios tá n̄i ndi'i n̄i kava'a na ñayuu yó'o.

11 Sa'a ñoó ná cho'on ini yɔ, dá ná konio ndu'ó noɔ nani'i ndée yɔ, ta ná dá'a ni k̄i'o yó miá ña kusaá iniɔ táto'on k̄i'o n̄i kee na sa'ano ñoo yɔ, ch̄i kɔ ní seidó'o na noɔ n̄i ka'an Ndios.

12 Ch̄i tɔ'on takí kúu tɔ'on Ndios, ta tɔ'on ndakí nda'o kíán. Ta ðeɛn cháá ka sa'ándaaɔ ɔ ðuú iin espada sa'ándá ndi nduú xoo.

Sa'a ñoó tá seidó'o yóan, x̄inoan ndá maá iniɔ, ta sóno ní'inian niɔ yɔ x̄i'ín ñaxintóni yɔ. Ta sóno ní'ini ta'anian tuchi yɔ, ta kásandaan ndá maá noɔ ñó'o ðandiki lásá yɔ. Ta nádat̄yuan ndidaá ña nákani iniɔ x̄i'ín ndidaá ña'á ñó'o ini niɔ yɔ.

13 Ta ni iin tó'ón ta'on ña'a ió ñayuu yó'o kɔ ió ðe'e noɔ Ndios. Di'a ndidaá tá'an vaan túu noɔ ná ndé'é ná, ta ndidaá tá'an vaan ndáa vichí noɔ ná, ta iin kuu nakuíta yó nakí'o yó kuendá noɔ ná.

Jesús kúu mií mií duti kúu noɔ

14 Ta viti ió iin duti kúu noɔ noɔ yɔ, ta n̄i kaa na kua'an nó'o ná noɔ ió Ndios induú, ta n̄a yó'o kúu Jesús, n̄a kúu ðe'e Ndios. Sa'a ñoó ná kandita toon yó x̄i'ín ña ndaa kándisa yó.

15 Dá ch̄i viti kómí yó iin duti kúu noɔ kando'o sa'a yɔ sa'a ña kúu yó ñayuu vitá ini noɔ kuáchi. Ch̄i n̄i ka'an ta'ani ña u'u dátuu ñaa, dá ya'a na kee na kuáchi, táto'on k̄i'o kéean x̄i'ín yó, tído kɔ ní ya'a ta'on na kee na ni iin kuáchi.

16 Sa'a ñoó ná natuu yati yó x̄i'ín t̄andéé ini noɔ ió Ndios dándaki na, ch̄i ndá ñoó x̄i'o na ña man̄i noɔ yɔ, dá ni'i yɔ ña ku'u ini n̄a sa'a yɔ, ta ni'i ta'ani yó ndée ña kíán chindeé ñaa noɔ iin rá iin t̄andó'ó vej noɔ yɔ.

5

1 Dá ch̄i iin rá iin duti kúu noɔ n̄i ndukú Ndios tein ñayuu mií ná, dá kuiin ra ka'an ni'ini ra sa'a ñayuu ñoo ra noɔ Ndios, dá ðokɔ rá ña'a, ta ðakej rá k̄iti noɔ Ndios sa'a kuáchi ndidaá n̄a ñoo ra.

2 Ta x̄i'o ndeé ini rá sa'a n̄a kɔ kándaɔ ini ndí k̄ian va'a kánian kee na, x̄i'ín n̄a x̄ionoo ndava'a kée kuáchi, ch̄i kúu ta'ani ra iin t̄aa vitá ini noɔ kuáchi.

3 Ta sa'a ña vitá ini rá, sa'a ñoó kánian ðokɔ rá k̄iti noɔ Ndios sa'a kuáchi mií rá, x̄i'ín sa'a kuáchi ñayuu ñoo ra.

4 Ta kɔ íin ta'on kuu kaxi mií choon yó'o, dá ch̄i sava'a n̄a n̄i kana mií Ndios kúu n̄a kuu kakomí choon yó'o, táto'on n̄i ndo'o Aarón.

5 Ta ni Cristo kɔ ní kaxi mií ña natiin na ña'ño'ó ña kakuu na duti kúu noɔ. Ndios vá n̄i x̄i'o choon yó'o noɔ ná, dá ch̄i di'a n̄i kaa n̄a x̄i'ín ná:

Yo'ó kúu ðe'e yu'u, ta viti ná'i ña kúu táto'on.

6 Ta kaá ta'ani na iin ka x̄ián noɔ tuti ij̄: Daá kuiti kakuu yo'ó duti, táto'on n̄i sa kuu Melquisedec.

7 Tá n̄i sa kuu Cristo iin t̄aa ñayuu yó'o, dá n̄i x̄ika n̄a ña man̄i noɔ Ndios, ta nda'i n̄i saki na x̄i'ín ndutá noɔ ná noɔ Ndios, n̄a kándée ðjá ñaa noɔ ña kuu n̄a. Ta n̄i seidó'o Ndios ndidaá ña n̄i x̄ika n̄a sa'a ña n̄i seidó'o ñaa ná x̄i'ín ña nda'i ió ini n̄a.

8 Ta va'ará kúú ná de'e Ndios, tído tein ña n̄i ndo'ó n̄iô ná n̄i ka'ti'a na n̄i seídó'o na ña kón̄i Ndios.

9 Ta sa'á ña n̄i ðaxínkoõ ndi'i na choon n̄i kii ná, sa'á ñoó n̄i kasandaá na kúú ná na ðákaki chíchi ñáá, chí ðákaki na ndi ndáa mií ñayuu seídó'o ñáá.

10 Ta mií Ndios n̄i chíkani ñáá kakuu na dut̄i kúú nõo táto'on n̄i sa kuu Melquisedec dut̄i tá sa na'á.

Ná dá'a ní dánkoo yó ña kándéé iní yo Jesús

11 Ió kuá'a nda'o ña'a nakani yu'u xi'ín ndó sa'á ña yó'o, tído kuách̄i nda'o nakanii ña, dá kandaá ini ndo, dá chí oon nda'o ini ndo.

12 Sa di'a kánian kakuu ndó na dána'a nõo dao ka na, dá chí sa na'á nda'o dákuá'a ndó sa'á ña yó'o. Tído di'a xínño'ó ndó ña dána'a tuku na nõo ndo ña n̄i ðakuá'a ndó nda mií sa'á sa'á to'on Ndios. Sa'á ñoó kúú ndó táto'on takuálí leé, chí xínño'ó īi vá ndó lechi, chí o kúu keí ndo ña'a káxi, ña kúú ña ndíchi cháá ka sa'á Ndios.

13 Ta ndidaá na xi'i sava'a lechi ñoó, nõõn kúú na ko kátón̄i ini ndí kján va'a, ta ndí kján ko vá'a, chí kúú ná táto'on takuálí nõo ña'a Ndios.

14 Tído na sa n̄i chíchi, nõõn kúú na seí ña káxi, ta sa'á ña n̄i sa'ano na xi'ín ña ndaa, sa'á ñoó sa t̄i'a na kandaá ini na ndí kján va'a, ta ndí kján ko vá'a.

6

1 Ná dá'a ní katuu yo xi'ín sava'a ña n̄i kandaá ini yo sa'á to'on ndaa Cristo, chí ña yó'o kúú ña sa n̄i ka'ti'a yó nda mií sa'a. Va'a cháá ka ná ndi'i ini yo ko'on yo chí nõo xi'ín to'on na, ta ko kánian nandíõ kuéi tuku yó dákuá'a yó sa'á ña kánian nandikó ini yo sa'á ña kini kée yó, o sa'á ña kánian kandeé ini yo Ndios.

2 Ta ko kánian dákuá'a tuku yó sa'á ndi kee yó kodõ ndúta yo, xi'ín sa'á ña chínoõ yó ndá'a yo ðinj̄i na dákuá'a xi'a, xi'ín sa'á ndi koo nataki na n̄i xi'i, xi'ín sa'á ña miígn ndaa keyíko Ndios sa'á ndidaá ñayuu nõo ndi'i.

3 Ta kí'o díõn kee yó tá kón̄i mií Ndios.

4 Dá chí ndi ndáa na sa n̄i ðatõõn Ndios ñaxintón̄i, ta sa n̄i xirndodó ná ña ndato vei nõo Ndios, ta sa ió ta'ani kuendá na xi'ín Espír̄itu īi Ndios,

5 ta sa n̄i xirndodó ná to'on va'a Ndios, ta sa n̄i xirndodó ta'ani na táto'on kí'o dándáki Ndios ñayut̄i saá vei chí nõo,

6 tído tá ná dánkoo na ña ndaa yó'o, dá kían ni iin tó'õn ka ña'a o kúu kee yó xi'ín ná, dá nandíõ kuéi na nandikó ini na sa'á kuách̄i na, dá chí kían táto'on ndéi tuku na chírkaa na Cristo, na kúú de'e Ndios, ndjka cruz, ta xi'o na ña kedj̄iki ndaa ñáá ñayuu.

7 Chí kían táto'on ño'ó xít̄i, ña xi'i va'an takuúí tá koon dai. Ta dao ño'ó xít̄i, kua'a nda'o ña'a xi'oan nõo na n̄i xiti ñáá, ta ió nda'o chooan nõo ná. Sa'á ñoó ndato ka ví kémán̄i ñáá Ndios.

8 Tído ño'ó xít̄i, tá'an ña xi'o ndino'o ta'íõn xi'ín iõn tít̄i, ñoó kúú ñó'o ko chóon, ta ñoó kúú ñó'o ndéi ndati taj chí'an kee Ndios, ta ndátian kej̄i ña iin kuú.

9 Tído va'ará ndátó'on ndú sa'a ndidaá ña yó'o, na man̄i mií, tído ná'a káxi vá ndú ña va'a cháá ka ndo'o ndo'ó, ta kee ndó ña va'a táto'on kánian kee ñayuu n̄i ðákáki Ndios.

10 Chí kúú ná iin Ndios ndaa, sa'á ñoó o nándodó ta'on na sa'a choon n̄i kee ndó nõo ná, ni sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, chí n̄i chíndeé ndó ñayuu mií ná, ta ndéi īi ndo chíndeé ñáá ndó nda viti.

11 Tído kón̄i ndu'u ña ná kandita toon īi iin rá iin ndó xi'ín ndidaá ña va'a kée ndó nda nõo ndi'i kuií, dá kían kandaá ini ndo ña miígn ndaa natiin ndó tãndeé ini kómí ndó nõo Ndios.

12 Chí ko kón̄i ndu ña kandeí dúsa oon ndó. Di'a koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o kée ñayuu, tá'an na kándéé ká'ano ini Ndios, ta ndati kueé ñáá ná, chí sa'á ña kée na díõn, sa'á ñoó natiin na ña n̄i kaa Ndios kí'o na nõo ná.

13 Dá chí tá n̄i xi'o Ndios to'on na nõo Abraham ña kían kemán̄i ñáá ná, dá n̄i naçh̄ina'á ná mií ná, dá chí koó ka iin ka yo ká'ano cháá ka o duú mií ná,

14 ta n̄i kaa na: "Miígn ndaa kuiti kemán̄i nda'o yu'u yó'o, ta ndekua'a nda'o yu'u tata yo'ó."

15 Ta sa'á ña n̄i sa ndati kueé Abraham, sa'á ñoó n̄i kasandaá na n̄i natiin na ña n̄i kaa Ndios kí'o na nõo ná.

16 Dá chí miígn ndaa kuiti náchina'á ñayuu ndéi ñayuu yó'o iin yoo ká'ano cháá ka o duú mií ná, dá kendaá na nõo ká'an na. Ta kí'o díõn ndadí ña n̄i t̄iin tá'an na sa'a.

17 Ta kón̄i Ndios ña kana'á na n̄i natiin to'on n̄i xi'o na ña o nándikó ta'on ini na kee na ña n̄i ka'an na, sa'á ñoó n̄i naçh̄ina'á ná mií ná.

18 Ta ni iin tó'õn ñayuu o kúu ta'on nadaõn nõo uu ña'a n̄i kee Ndios, chí n̄i xi'o na to'on na nõo yo, ta n̄i naçh̄ina'á ná mií ná, ta o kúu ta'on ka'an to'õn Ndios. Sa'á ñoó ió iin tãndeé ini ká'ano nõo yóo, na ñó'o t̄ix̄i ndá'a Ndios, chí kándéé ini yo ña ni'i yo ña n̄i kaa na kí'o na nõo yo.

19 Ta tãndeé ini yó'o kían t̄iin toon nõo yo nõo Ndios táto'on kí'o t̄iin toon ka va vee iin barco, dá sá tuu ra ini taño'o. Ta mií tãndeé ini yó'o ndáka yó kua'an yo nda sata dá'õn ndadí ini ve'e ño'o nõo ió Ndios,

20 nõo n̄i ku'u mií Jesús n̄i sonó ná íchi nõo yo, chí iin n̄i kãndõ na kúú dut̄i kúú nõo táto'on n̄i sa kuu Melquisedec dut̄i tá sa na'á.

7

Ki'o di'a ni kechóon ta duti sa nani Melquisedec

1 Ta Melquisedec yó'o ni sa kuu rey ñoo nani Salem, ta sa kuu ra duti noo Ndios, na ió induú. Ta kaá tuti iñ Ndios ña iin kuñ ni sa'an ra ni ñatiin ra Abraham íchi nda noo kondii na noo ni sa'an na ni ñaá na xi'in dao rey, ta ñoo ni kemáni ñaa Melquisedec xi'in to'on ni ka'an ra.

2 Ta noo mií rá ni xi'o Abraham uxj ña'a noo iin iin ciento ña ni xjo ndaa na noo ni sa'an na ni ñaá na xi'in rey ñoo. Ta kuñ Melquisedec ñoo kóni kaá "rey kendaq". Ta mií rá ni sa kuu rey ñoo Salem, ta to'on yó'o kóni kaa "rey náchindei va'a ñayuu".

3 Ko ín ná'a sa'a tatá ra, ni sa'a naná ra, ta ni ko ín ná'a ndá yoo ni sa kuu na sa'ano ve'e ra, ta ni ko ín ná'a ndá oon ni kaki ra, ta ni ko ín ná'a ndá oon ni xi'i ra. Ta ni sa kuu ra táto'on k'i'o kúu de'e Ndios, chi iin ni kandoo ra kúu rá duti.

4 Taó kuendá mií ndó ña ká'ano nda'o choon ni sa ne'e Melquisedec, sa'a ñoo ni sa'an Abraham, na kúu tatá ñoo yo, ni xi'o na uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a noo Melquisedec, ña ni kandeé ná ni xjo ndaa na nda'a dao ka rey tukú ñoo.

5 Ta mián ndaa ni kaxi Ndios taa tein na ve'e Leví ña kakuu ra duti, ña kakomí rá choon ña ki'in ya'i ra uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a ní'j na ñoo ra noo choon kée na, táto'on k'i'o sa'ándá ley Ndios choon. Sa'a ñoo kándaq inio ña kánian ki'in ya'i ra noo ñani ra, va'ará iin tó'on dáá kúu tatá ra, chi na ve'e Abraham kúu ndi ndi'i ra.

6 Ta va'ará ko ni kii Melquisedec tein na ve'e Leví, tído ni ñatiin ra uxj ña'a noo iin iin ciento ña ió noo Abraham, ta ni kemáni ta'ani ra Abraham xi'in to'on va'a ni ka'an ra. Ta Abraham kúu na kánian natiin ña va'a ni kaa Ndios k'i'o na noo ná.

7 Ta ná'a yó ña na ló'o kúu na nátiin to'on va'a kée na ndáya'i cháá ka.

8 Ta kándaq ta'ani inio ña xi'j ta ve'e Leví, tá'an ra ki'in ya'i uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a ió noo na ñoo ra, tído ká'an to'on Ndios sa'a Melquisedec ña takí ij vá rá.

9 Ta sa'a ña ni chjya'i Abraham uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a ñoo noo Melquisedec, sa'a ñoo kuu kaa yo ña nda Leví xi'in ta ve'e ra ni chjya'i ta'ani, va'ará mií rá ki'in ya'i noo na ñoo ra.

10 Dá chi ñó'o ij vá na ve'e Leví kúu ná niñ iní Abraham tá ni ñaki'in tá'an na xi'in Melquisedec íchi ñoo.

11 Tá kuu koo vii ñayuu noo Ndios sa'a choon kée ta duti kuendá Leví, dá kían, ¿ndiva'a ni chjikani Ndios iin ka duti? Ta va'ará mií na ve'e Leví ni ñatiin ley Ndios, tído duti ni ñachjikani Ndios tiempoo viti kúu

na táto'on ni sa kuu Melquisedec, ta ko ní taó ta'on ñaa ná tein na ve'e Aarón.

12 Ta sa'a ña ni ndakoo iin duti sa'a, sa'a ñoo mián ndusa kánian nadaon ta'ani ley, chi sa diin va kée duti sa'a yó'o.

13 Tá'an duti ká'an ndu sa'a, ko ní kii na tein na ve'e Leví, chi ni kii na tein na ve'e iin ka ñayuu, ta ni iin ta'on na ve'e yó'o ko ní sa kuu duti Ndios.

14 Dá chi ná'a yó ña ni kii na kúu sato'o yo tein na ve'e Judá, ta ni iin tó'on na ve'e Judá ko ní chikani Moisés ña kakuu na duti.

15 Ta kándaq inio ña dión kían, dá chi ni ndakoo iin duti sa'a, ta kúu ná táto'on ni sa kuu Melquisedec.

16 Chi ko kúu ná duti sa'a ley, chi kaá ley ña sav'a'a na ve'e Leví kuu kakuu duti. Di'a kúu ná duti sa'a ña ió choon noo nda'a ná ña kataki kuii na.

17 Dá chi di'a kaá tuti iñ Ndios sa'a ná: Daá kuiti kakuu yo'o duti, táto'on ni sa kuu Melquisedec.

18 Sa'a ñoo ni chjttuu Ndios ley yatá, chi ko ní kándeéan dáxin'koan choon ni sa ne'an, chi ko ndaki ta'an vaan,

19 chi ko ní kándeé ta'on ley ña dánkoo vián ni iin tó'on ñayuu noo Ndios. Tído viti ni ni'j yo iin tandéé iní va'a cháá ka, dá kuu kuyati cháá ka yo noo Ndios.

20 Ta dión ni kuu, dá chi ni chjina'a Ndios mií ná ña dión koo.

21 Tído ko ní kée ta'on Ndios dión tá ni chjikata na ta duti, ta kúu kuendá Leví. Tído mián ndaa ni chjina'a ná mií ná tá ni chjikani na iin duti sa'a, dá chi di'a kaá tuti ij ná: Ni chjina'a Ndios mií ná, ta o nándikó ta'on

iní na noo to'on ni ka'an na:

"Daá kuiti kakuu yo'o duti, táto'on k'i'o ni sa kuu Melquisedec."

22 Ta Jesús kúu na ni kandoo sa'a yo noo Ndios, sa'a ñoo ni kandoo Ndios kee na ña va'a cháá ka xi'in yo o duñ ley ni xi'o na noo Moisés.

23 Ta kua'a nda'o ni sa kuu dao ka duti ñoo, dá chi tá ni xi'j iin ra, dá ni ñakuñ iin ka ra.

24 Tído Jesús kúu na ni kandoo kakuu kuii duti, sa'a ñoo ko xínñó'ó ka ñakuñ iin ka duti noo ná.

25 Sa'a ñoo ndá hora kúu mií vá kuu dáka'i na ñayuu, na nóno natuu yati noo Ndios sa'a ña kándeé iní ñaa ná, dá chi daá takí kuii na ió na sei nda'i na sa'a yo noo Ndios.

26 Ta iin duti kúu noo kée dión kúu na xínñó'ó yó, chi kúu ná iin na vii, iin na koq kuachi, iin na koq yáko, iin na ko xionoo íchi na kée kuachi, iin na ni chjkoq díko cháá ka Ndios nda induú.

27 Ta ko xínñó'ó ta'on na kee na táto'on k'i'o kée ta duti kúu noo, chi iin rá iin kuñ kuñ dóko rá kiti noo Ndios sa'a kuachi mií rá, ndi'i, dá dóko rá kiti sa'a kuachi na ñoo ra. Tído Jesús, iin tó'on vá ta'ándá ni dokoo ná mií

na ni xi'ij na sa'a yó, ta daá kuiti vá ndáya'i ña.

²⁸ Ta ley Moisés chikataan ñaa, tá'an ra vitá ini noó kuachi, kakuu ra duti kúu noó. Tído tá ni ndi'i ni xi'o Ndios ley yó'o, dá ni ñachina'a ná mií ná ña chikani na de'le mií ná ña daá kuiti vá kakuu na duti kúu noó, chi ni ñaxinko ndi'i na choon Ndios.

8

Sa'a Jesús ni kandoo Ndios kee na iin ña saá xí'in yó

¹ Ta viti, to'on ndáya'i cháá ka kóni yu'u ka'in xí'in ndó kían kana'a ndó ña ki'o dión kée duti kúu noó iin noo yó, ta ni ñakoo na xoo kuá'a Ndios, ña kúu rey ió dándaki nda induú.

² Ta kéchóon na noó ij cháá ka ini ve'le ño'o ndisa iin induú, ña kían ni kava'a mií sato'o yo Ndios, ta ko kíán ña ni kava'a ndá'a ñaa.

³ Chi ndidaá tá'an ña duti kúu noó ni'ij choon ña dokó rá ña'a noo Ndios, ta chí'í'o ra kítí noo ná. Ta sa'a ña kúu Jesús duti iin noo yó, sa'a ñoó kánian dokó ta'ani na ña'a noo Ndios.

⁴ Tá ni kandoo na ñayuú yó'o, dá kían o kákuu ta'on na duti, dá chi sa ndéi va duti dóko rá ña'a noo Ndios táto'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon.

⁵ Chi choon kée duti yó'o kúu táto'on konda'ij óon va ña kúu induú. Dá chi tá kua'an Moisés kava'a na ve'le ño'o, dá ni kaa Ndios xí'in ná: "Miían koo inon kava'on ve'le ño'o yu'u táto'on ki'o káa rá ió ve'le ño'o, ña kían ni ñaná'ij nooon dinj yuku ñoó."

⁶ Tído choon va'a cháá ka kée Jesús viti o duú dao ka duti ñoó, dá chi sa'a ña ni ka'an na sa'a yó noo Ndios, sa'a ñoó ni kandoo Ndios ña kee na iin ña'a va'a cháá ka xí'in yó, chi ni xi'o na to'on na ña ki'o na ña va'a cháá ka noo yó.

⁷ Dá chi tá ní kándéé ley Moisés ña koo vii yo noo Ndios, dá kían ko xín'í'o ka Ndios kandoo na kee na iin ña'a saá xí'in yó.

⁸ Ta sa'a ña ko náta'an ini Ndios ña kée ley ñoó, sa'a ñoó di'a ni kaa na xí'in na ñoo yo:

Vei iin kuú, kaá sato'o yo Ndios, ña kían kandooi keei ña saá xí'in na ñoo Israel, xí'in na kúu kuendá Judá.

⁹ Ta o kandoo kaj xí'in ná táto'on ni kandooi xí'in na yatá ve'le na

tá ni taó'i na xí'in ndá'í ñoo Egipto. Chi ko ní sá ndita ndaa na xí'in ña ni kandooi xí'in ná,

sa'a ñoó ni dayáa ndá'í na, kaá sato'o yo Ndios.

¹⁰ Ta viti kían di'a ko'in kandooi xí'in na ñoo Israel

ña keei iin ña saá xí'in ná tá ná kasandaá kuú ni chikaa ini, kaá sato'o yo Ndios:

Ta nda maá ini ñaxintóni ná ko'in chikaaj leyi,

ta nda maá ini nió ná ko'in taai ña, Ta yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu na ñooi.

¹¹ Ta ni iin tó'on ta'on na o kánian dána'a noó na ndéi yati xí'in ná,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: "Nandukú ndó sato'o yo Ndios", dá chi ndidaá tá'an va na kana'a ña yu'u kúu Ndios,

nda na kuají cháá ka xí'in nda na sa'ano cháá ka.

¹² Ta ko'in ki'o ká'ano ini sa'a kuachi na, ta ni iin kuú tá'on o ndíko'on ini sa'an, xí'in sa'a iin rá iin ña kini ni sa kee na. Dión kaá tuti ij Ndios.

¹³ Sa'a ñoó tá kaá Ndios ña kandoo na kee na iin ña saá xí'in na ñoo yo, dá kían ña ni kandoo na kee na mií noó ni kuyatá váán, ta ndidaá ña'a kuyatá, ndátian naá váán.

9

¹ Ta viti, ña ni kandoo Ndios kee na xí'in na sa'ano ve'le yó tá sata sa'ándáan choon táto'on ki'o kánian kandaño'o yó na, ta sa'ándáan choon táto'on ki'o kánian koo ve'le ño'o na noño'o yó'o.

² Ta di'a káa ve'le ño'o na: ini ve'le mií noó kúu noo ij cháá, ta ñoó iin iin candilero, ta iin iin mesa noo kándodó pan dóko rá noo Ndios.

³ Ta sata dá'on kúu uu tákaa ñoo kúu mií noo ij cháá ka.

⁴ Ta ñoo iin iin ña'a ni kava'a xí'in oro noo chí'í'o na ña támi sa'an, ta ñoo ta'ani iin iin sato ni ñakuchi ndino'o oro, ta yiróon dándaki ña ni kandoo Ndios kee na ña va'a xí'in na ñoo yo. Ta ñoo nákaa iin kidi oro noo ño'o maná, ña ni xi'o Ndios ni sei na ñoo yo, ta ñoo ta'ani nákaa vara Aarón, kirá ni nana nóma kuí, ta ño'o ta'ani yuu dá'ándá noo tándaa choon ni sa'anda Ndios.

⁵ Ta sata sato ñoo ndíta uu querubín oro ió ndixi, ta ñoo dándaki ña nákaa Ndios ñoo, ta xí'in ndixián dáda'í ña sata sato ñoo, noo só'ono ndaa ra ni kítí noo Ndios, dá ku'u ká'ano ini ná sa'a kuachi na ñoo yo. Tído ko nónoí ka'in cháá ka sa'a ña yó'o xí'in ndó.

⁶ Dá tá ni xino ndidaá ña yó'o táto'on kánian kooan, dá ni kasá'a tóo tóo koku'u ta duti ve'le mií noó ñoó, dá kéchóon ra inian táto'on ki'o sa'ándá ley choon.

⁷ Tído ve'le kúu uu, noo kúu noo ij cháá ka ñoo, sava'a iin tó'on dinj mií vá ta duti kúu noo kuu ku'u ini ve'le ñoó iin tó'on kuú noo kuá. Ta o kúu ta'on ku'u ra tá ko né'le ra ni kua'an ra, dá chi ni ñoó dóko rá noo Ndios sa'a kuachi mií rá xí'in sa'a kuachi ni kenaá na ñoo ra.

8 Ta ña yó'o xí'o Espíritu ij Ndios ña kándaag iniño ña o kúu ta'on ku'u yó nda noó ij cháá ka xían nani iin ij va ve'e mií noó ñóo.

9 Ta ndidaá ña yó'o xí'o ña kándaag ini yo ndi ndó'o ñayuu tiempo viti, dá chj va'ará dóko tá dutj ña'a noo Ndios, ta va'ará chíñó'o ra kíti noo ná, tído ko kándgo vii ta'on ñaxintóni ñayuu xí'o ña'a ñóo, chj kútúu ij vá ini na.

10 Dá chj sava'a ña'a ká'an ley yó'o sa'a kían ndi ndáa ña'a kuu keí ñayuu, xí'in ña ko'o na, xí'in sa'a ndi kee na nduvii ná ñúj ná noo Ndios, ta dión nj sa kian nda nj kasándaá kuu nj ndesaá Ndios ndidaá ña'a.

11 Chj sa nj kixi Cristo, ta mií ná kúu dutj kúu noó, ta noo ndá'a mií ná ió ndidaá tá'an ña va'a nj kándgo Ndios kí'o na noo yo. Ta mií ná nákaa xínkuáchi ini ve'e ño'o ndáya'i cháá ka, iin ve'e ño'o va'a cháá ka, tá'an ña ko ní káva'a xí'in ndá'a ña, dá chj o duú ña'a ió ñayuu yó'o kían.

12 Ta ko ní ku'u Cristo dokó ná nj kíti, ni ko ní ku'u na dokó ná nj chikerró noo Ndios ini ve'e ño'o na. Di'a nj mií vá ná né'e na nj ku'u na nj dokó ná noo Ndios noo kúu noo ij cháá ka, ta iin tó'on dáá vá ta'ándá nj kee na dión, ta daá kuiti vá ndáya'i ña. Ta kí'o dión nj kee na, ta kúu iin íchi nj kándgo vii yo noo Ndios.

13 Chj njj toro, xí'in njj chivato, xí'in yaa chikerró, kirí nj chíñó'o tá dutj noo Ndios, kúu ña nj so'ono ni'ini ra ñúj ñayuu nj ya'a nj kee kuachi, dá nduvii ñúj ná noo Ndios.

14 Tido kándgo vii cháá ka yo nj kee njj Cristo, chj xí'in ndée Espíritu, na ió kuií, nj dokó ná mií ná noo Ndios, ta ni iin kuachi ko ní sá komí ná. Sa'á ñóo njj mií ná kándée nduvii ñaxintóni yo noo Ndios, dá ná o kée ka yo ña kini kua'an dánaá ñaá, dá koni yo kee yo ña kóni Ndios takí.

15 Sa'á ñóo nj kándée ná nj ka'an na sa'a yo noo Ndios, ta kúu nj kándgo Ndios kee na iin ña saá xí'in yó. Dá chj sa'á ña nj xí'i Jesús sa'a yo, sa'á ñóo nj chíya'i na sa'á kuachi nj kee yo kaá ley nj xí'o Ndios. Dión, dá koni ndidaá na nj kana Ndios natiin na ña va'a nj kaa Ndios kí'o na, ta ña va'a yó'o kúu ña katakí chíchi ná.

16 Dá chj tá nj kándgo iin ña kí'o ra ña'a kómí rá noo dao ka ñayuu tá nj xí'i ra, dá kían tá nj xí'i ra, dá kuu natiin na ña'a kómí rá.

17 Dá chj kuu natiin na ña nj kándgo ra kí'o ra noo ná sa'á ña nj xí'i ra. Tido xían nani takí ra, o kúu ta'on natiin na ña.

18 Tá kua'an Ndios kándgo na kee na ña va'a xí'in na ñoo yo tá sata, dá nj kee ij náan xí'in njj.

19 Sa'á ñóo tá nj ndi'i nj ka'i Moisés ndidaá choon sa'ándá ley noó na sa'ano ñoo yo, dá nj kí'in na njj chikerró, xí'in njj kíti, xí'in takují, xí'in kachj kua'a nj, xí'in ndá'a yuku

hisopo, dá nj so'ono ndaa na njj ñoo xí'in yuku yó'o satá yuu noo káa ley, xí'in satá ndidaá ñayuu ñóo.

20 Dá kaá Moisés xí'in ná: "Njj yó'o dáxinkoo ña nj kándgo Ndios kee na xí'in ndó'o, ña ká'an sa'a choon nj sa'anda na noo yo."

21 Ta nj so'ono ndaa ta'ani na njj yó'o ve'e ño'o ñóo, xí'in satá ndidaá nda'a choon kúchóon na inian.

22 Ta kaá ley ña xí'in njj kua'a nda'o ña'a kándgo vii noo Ndios. Chj tá ná o kuita nj, dá kían o kúu ta'on ku'u ká'ano ini Ndios sa'á kuachi kée ñayuu.

Nj ndoo kuachi yó noo Ndios sa'a ña nj xí'o Jesús mií ná nj xí'i na sa'a yo

23 Dá chj mián ndúsa dión nj kee na tá sata, dá nj kándgo vii ndidaá ña'a ñóo. Ta ña nj kee na tá sata ñoo kúu konda'i ña ndaa ió induu. Ta ña ndaa ió induu kían xínñó'o nj ndáya'i cháá ka o duú nj kíti.

24 Dá chj ko ní ku'u ta'on Cristo ini ve'e ño'o nj kava'a ndá'a ña ñayuu yó'o, dá chj sava'a konda'i óon va ve'e ño'o iin induu kúu ve'e ño'o nj kava'a ndá'a ña noñó'o yó'o. Di'a nj ku'u na mií mií noo ió Ndios induu nj dokó ná nj mií ná sa'a iin rá iin yó.

25 Ta ko ní nándio koo tóo tóo ta'on na dokó ná nj ná sa'a yo táto'on kí'o kée tá dutj kúu noó noñó'o yó'o, chj roón kúu ra kúu tá noo kuáa noó ij cháá ka dóko rá nj kíti.

26 Dá chj tá dión kánian kee Jesús, dá kían nda mií sa'a ñayuu kánian ndo'o tóo tóo nj ná sa'a yo. Tido ko tá'on dión kían, dá chj tein kuu noo ndi'i yó'o iin tó'on diñi vá ta'ándá nj kíi na nj dokó ná mií ná nj xí'i na sa'a iin rá iin yó, dá ndoo kuachi yo noo Ndios, ta daá kuiti vá ndáya'i ña nj kee na.

27 Nj chíkaa ini Ndios ña kían kuu ndidaá ñayuu iin tó'on ta'ándá, dá keyíko sa'a ná.

28 Dión ta'ani nj ndo'o Cristo. Iin tó'on dáá vá ta'ándá nj dokó ná mií ná nj xí'i na sa'a iin rá iin yó, dá nj dándoo na kuachi kua'a nda'o ñayuu noo Ndios. Ndi'i daá, na'a noo ná ta'ándá kúu uu ñayuu yó'o. Ta o kíi ka na díta ná kuachi yó, ndaa kasaa na dáka ki na na ndati ñaá.

10

1 Dá chj ley nj taa Moisés kían sava'a konda'i óon ña va'a kí'o Ndios noo yo, chj ko kúu ta'an vaan mií mií ña va'a ko'on na kí'o na noo yo. Sa'á ñóo va'ará tá noo kuáa tá noo kuáa dóko tá dutj ña'a xí'in kíti noo Ndios sa'á kuachi ñayuu vejí ñóo, o kúu ta'on kándgo vii ná noo Ndios.

2 Dá chj tá ná kándée ña nj dokó ná ñoo dánkoo vián na iin íchi noo Ndios, dá kían ko xínñó'o ka na ko'on na dokó ná ña'a noo Ndios, dá chj o kútúu ka ini na sa'á kuachi na.

3 Tído kọ ta'ón dión kíán, dá chị sa'á ña chíńń'ọ na kítí noo Ndios tá noo kuáa tá noo kuáa, ñoó kíán kédaa xí'ín ná, dá ñó'ọ ini na ña kómí ná kuachi noo Ndios.

4 Chị kọ kándeé ta'on ni chikerró xí'ín ni chivato dándóo rá kuachi ñayuu noo Ndios.

5 Sa'á ñoó, tá ni ku'u Jesús ñayúú yó'ọ, dá ni kaa na xí'ín Ndios:

Kọ kóni ní ña chíńń'ọ na kítí noo ní, ta kọ kóni ní ña doko ná ña'a noo ní.

Sa'á ñoó ni sa'an ní ni kava'a ní yiki koñoi.

6 Chíńń'ọ na kítí noo ní, ta satá na ni noo ní sa'á kuachi na, tído kọ náta'an ini ní xini ní ña kée na.

7 Dá ni kaaí xí'ín ní: "Viti kíán veii keeí ña kóni mií ní, tatá Ndios,

tátọ'on kí'ọ ká'an tuti iji mií ní sa'a yú'u."

8 Á ni xini ndọ'ó? Ña mií noó ni kaa ná ká'an di'a: "Kọ kóni ní ña chíńń'ọ ná kítí noo ní, ta kọ kóni ní ña doko ná ña'a noo ní, ta ni kọ kóni ní ña kata na ni noo ní sa'á kuachi na, ta kọ náta'an ini ní xini ní ña yó'ọ." Dión kaá na, va'ará kí'ọ dión sa'ándá ley choon.

9 Dá ni kaa ta'ani ná: "Viti kíán veii keeí ña kóni mií ní, tatá Ndios." Sa'á ñoó kándaq ini ọ ña ni sadi Ndios íchí yatá, ta ni chíńń'á saá na iin ka íchí noo yo.

10 Ta sa'á ña ni kee Jesús ña kóni Ndios, dá ni kuu ni nduvii yo noo Ndios, chị ni doko ná yiki koño na sa'a iin rá iin yó, ta iin tó'ón daá vá ta'ándá ni kee na dión, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na.

11 Ta miíán ndaq kíán ña iin rá iin kuu kuu ndíta ta duti xínkuáchí rá ini ve'e ño'ọ, ta tóo tóo chíńń'ọ ra kítí, ta tóo tóo doko rá ña'a noo Ndios sa'á kuachi na ño'ọ ra. Tído kọ kándeé ta'on ña'a ñoó dándóoan kuachi ñayuu noo Ndios.

12 Tído Cristo, iin tó'ón dińi vá ta'ándá ni doko ná mií ná ni xí'ín na sa'á kuachi ndidaa ñayuu, ta daá kuití vá ndáya'i ña ni kee na. Ni ndi'i, dá ni naqọo na xoo kuá'a Ndios.

13 Ta ñoó ió na ndáti na nda ná kasandaá kuu nataán Ndios ta xini u'u ñaá tíxi sa'a ná.

14 Iin tó'ón daá vá ta'ándá ni doko Jesús mií ná, ta kúú iin íchí vá ni dánkoo ndaq na ñayuu ni nduvii ná noo Ndios.

15 Ta ña yó'ọ ta'ani xí'ọ Espiritu iji Ndios ña kándaq ini yo, dá chị dińń'ó kọ kaá na di'a:

16 Kí'ọ di'a kandọi keeí xí'ín na ñoo Israel tá ná kasandaá kuu daá ñóó, kaá sato'ọ yo Ndios:

Chị ini nió ná ko'ín chikaai leyi, ta ini ñaxintóni ná taai ña.

17 Ta kaá ta'ani na di'a:

Ko'ín kí'ọ ká'ano ini sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'ón ọ ndík'ọ on ini sa'án, xí'ín sa'a iin rá iin ña kini ni kee na.

18 Ta viti, sa ni xí'ọ ká'ano ini na sa'á kuachi yo, sa'á ñoó kọ xínń'ó kọ yo doko yo ña'a noo ná sa'án.

19 Kana'á ndó, ñani mií, ña ió tandeé ini noo yo ku'u yó noo iji cháá ka, noo ió mií Ndios sa'á ni Jesús Cristo, kirá ni xita sa'a yo.

20 Chị ni nono iin íchí saá noo yo, iin íchí takí, dá chị ni nono vá noo tákaa dá'ón sadi noo yo ku'u yó noo iji cháá ka sa'á ña ni doko Jesús yiki koño na sa'a yo.

21 Viti kíán kómí yó iin duti ndáya'i cháá ka, na ió dándáki na ve'e Ndios,

22 sa'á ñoó ná natuu yati yó noo Ndios xí'ín iin nió ndaq, ta ná kandeé ká'ano ini yo ña natiin va'a na yó, chị sa'á ña ni nduvii nió yo, sa'á ñoó kọ kútúú ka ini yo sa'á kuachi ni kee yó, ta sa ni nduvii na ni iyo xí'ín takúji vii.

23 Sa'á ñoó ná kuíta toon yo xí'ín tandeé ini kómí yó, ta ná dá'a ni nakani kuáchí ini yo, dá chị iin na ndaq nda'ọ kúú na ni xí'ọ tandeé ini yó'ọ noo yo.

24 Ta ná ka'i ini yo ndi keeá ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, dá ná ku'u sátá'an ini yo sa'a yo, ta ná kee yó ña va'a.

25 Ta ná dá'a ni koo ini yo dánkoo yó ña nditúti yó kandaño'ọ yó Ndios tátọ'on kí'ọ kée dao ka ñayuu. Di'a ná ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, ví'i ka ví viti, chị kándaq ini yo ña sa kua'án kuyati kuu nandió kọo Jesús kasaq na.

Ná dá'a ni kí'ọ yó mií yó ña kaño'ọ tuku yó tíxi ndá'q kuachi

26 Tído tá ná kí'ọ yó miíá ña kaño'ọ tuku yó tíxi ndá'q kuachi xían nani sa ná'á yó tọ'on ndaq Ndios, dá kíán kọ ta'ón iin ka ña'a kuu doko yo noo Ndios, dá kandọo vii yo noo ná.

27 Sava'a ña ndáti yó ni'í yo kúú ña ka'í nda'ọ ndo'ọ yó tá ná kuíta yó keyíkọ sa'a yo noo Ndios. Ñoó, dá kuei yó noo sá'ano itá ñó'ọ, ña kíán dánaa ndidaa na xini xixi Ndios.

28 Ta ndidaa ñayuu kọ ní xín kueid'ọ ley Moisés, ni lú'u ña man'ọ kóo sa'a ná xían nani ni sa kuíta u'ọ on'í ñayuu xí'ọ tọ'on ña miíán ndaq ni ya'a na, dá kíán ka'áni ñaá ta né'e choon.

29 Á kọ ná'á ta'on ndó ña ka'í ka ví ndo'ọ na kénóo Jesús, na kúú de'e Ndios? Chị kíán tátọ'on kí'ọ séin ni'ini ñaá ná, ta kọ nákoní na ni Jesús, kirá ni daxínkọ ña ni kandọo Ndios kee na xí'á, kirá ni nduvii ñaá noo ná, ta ya'a na dár'u'u na Espiritu iji, na kée kua'á ña maní xí'á.

30 Dá chị ná'á va'a yó ndá yoo kaá di'a: "Noó yu'u ni ya'a na, ta mií vá yu'u kúú na ndaka kuenda noo ná", kaá Ndios, na kúú sato'ọ yo. Ta kaá ta'ani tuti mií ná: "Miíán keyíkọ Ndios, na kúú sato'ọ yo, sa'á na ñoo na."

31 Nandeé ka víán ka'í ndo'ọ ñayuu kée dión tá ná kuei na noo ndá'q Ndios takí.

32 Ndik'ón ini ndọ tátọ'on kí'ọ ni ndo'ọ ndó nda mií sa'a tá ni dátọon Ndios ñaxintóni ndo xí'ín ña ndaq, chị ni sa ndita

ndaq ndo tein tandó'ó ná'ano ni sa ndo'ó ndó.

³³ Chi ni kenóo kini ñayuu ndo'ó, ta ni kendava'a na xi'in ndó noqo ñayuu kuá'a, ta dao ka ta'ándá ni xi'o ndó mií ndó ña ndo'ó dáó niq ndo xi'in ñani ndo.

³⁴ Ta ni sa'an ta'ani ndó ni ku'u'ú ini ndo sa'a na ñó'o ve'e kaa. Ta ni xi'o ndeé ini ndo tá ni xio ndaa ñayuu ña'a ndó, vatí daá ni kadji ini ndo, dá chi ná'a ndó ña va'a cháá ka ña'a natiin ndó chí induú, ta ni iin kuu ta'ón o túúán.

³⁵ Sa'a ñoqo o sa dánkoo ndó tandeé ini kómi ndó, dá chi miíán ndaa kuiti ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noq Ndios.

³⁶ Ta miíán ndúsa kánian kí'o ndeé ini ndo, díón dá kandeé ndó kee ndó ña kóni Ndios, ndá daá ví natiin ndó ña ni kaa na kí'o na noq ndo.

³⁷ Dá chi di'a kaá tuti iñ Ndios: Sa yati va kasaq na ni kaaj tanda'í saq, ta o kueé ka na.

³⁸ Tído na ni kandoo vii noq Ndios sa'a ña kándéé ini ñaá ná, noqón kúú na kataki chíchi.

Tído o náta'an ta'on inij konij ná tá ná dánkoo na ña kándéé ini ná yu'u.

³⁹ Tído yóó, ko kúú ta'on yó na dánkoo ña kándéé ini yo ná, dá ko'on yo naá yó. Di'a kúú yó na kándéé ká'ano ini ñaá, dá koni yo káki niq yo.

11

Kí'o di'a dándáki ña kándéé ini yo Ndios

¹ Dá chi ña kándéé ini yo Ndios kóni kaa ña kándéé ká'ano ini yo natiin yó ña ndáti yo ni'í yo noq ná. Ta ná'a káxi yó ña natiin yó'an, va'ará ko túuan viti.

² Ta sa'a ña ni kandeé ini na sá'ano ñoo yo Ndios, sa'a ñoqo ni ñata'an ini Ndios ni xini ñaá ná.

³ Ta sa'a ña kándéé ini yo Ndios, sa'a ñoqo kándaq ini yo ña xi'in to'on ni kana yú'u mií ná ni kavá'a na ñayuu yó'o, sa'a ñoqo kándaq iniq ña ni kavá'a na ñayuu ndé'é yó viti xi'in ña'a ko túu.

⁴ Ta sa'a ña ni kandeé ini Abel Ndios, sa'a ñoqo ni doko rá ña va'a cháá ka noq ná o djuú Cain, sa'a ñoqo kaá tuti iñ Ndios ña ni sa kuu ra iin taa ndaa, ta kaá ta'anian ña ni ñata'an ini Ndios ni xini na ña ni doko rá noq ná. Ta va'ará ni xi'í ra, tído ña'a ni kee ra dána'a iñ váán noq yo nda viti.

⁵ Ta sa'a ña ni kandeé ini Enoc Ndios, sa'a ñoqo ni ndañó'ó ni'ini ra ñayuu yó'o, chi ko ni xi'í ta'on ra, chi ko iin ta'on ná'a ndeí kua'an ra, dá chi ni ñaki'in ñaá mií Ndios. Tído tá ko ña'a naki'in ñaá ná, kaá tuti iñ Ndios ña sa ñata'an nda'o ini na sa xini ñaá ná.

⁶ Dá chi tá ko kándéé ini yo Ndios, dá kían ni iin kuu ta'ón o náta'an ini na koni na yo.

Dá chi tá kóni yo kane'e tá'an va'a yó xi'in ná, dá kían kánian kandisa ndaa yo ña ió na, ta káni ta'anian kandisa yó ña miíán ndaa kuiti kemánj ná na nándukú ñaá.

⁷ Ta sa'a ña ni kandeé ini Noé Ndios, sa'a ñoqo ni seídó'o ra ña ni kasto'on Ndios xi'in rá sa'a iin ña'a ko xini rá koo, chi ni ndi'i ini rá ni kavá'a ra iin barco noqo ni káki mií rá xi'in ndidaa na ve'e ra. Ta sa'a ña ni kandeé ini rá Ndios, sa'a ñoqo ni kandoo ndidaa ka ñayuu kúú ná ñayuu káni, ta ni xi'í na, ta ni ni'í Noé ña ni kandoo va'a ra noq Ndios sa'a ña ni kandeé ini ñaá rá.

⁸ Ta sa'a ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'a ñoqo ni seídó'o ra noqo ni ka'an Ndios tá ni kana na rá ña kían ko'on rá natiin ra ñó'o, ña ni kaa na kí'o na noq rá. Dá ni kee ra kua'an ra, va'ará ko ná'a rá ndeí saq ra.

⁹ Ta sa'a ña ni kandeé ini ra Ndios, sa'a ñoqo ni sa io ra noñó'o ni kaa na kí'o na noq rá táto'on kí'o ió iin tá tuku, dá chi ni sa io ra ve'e ñi kiti, mií rá xi'in de'e ra Isaac, xi'in de'e ñáni rá Jacob, tá'an ra ni natiin dáó xi'in rá to'on ni xi'o Ndios noq rá.

¹⁰ Ta ni xi'o ndeé ini ra, dá chi ni sa ndati ra ni'í rá iin ka va ñoo noq koo ra, ña kían ni chiná'a mií Ndios sa'a, ña kían ni ñataó mií ná, ña kían ni kavá'a mií ná.

¹¹ Ta sa'a ña ni kandeé ta'ani ini Sara Ndios, sa'a ñoqo ni kasandaáan ñó'o de'an, va'ará o kúu ta'on kandeí de'an. Ta va'ará iin ña sá'ano kían, tído ni kandeé iñ váán ni ñakákián xi, dá chi ni kandisaán ña iin na ndaa nda'o kúú na ni xi'o to'on noqan ña koo de'an.

¹² Ta díón ta'ani Abraham, va'ará sa yati kuu ra, tído ni kasandaá ra kúú rá tatá noq kua'a nda'o ñayuu táto'on kí'o kua'a kúú tññoq, táto'on kí'o kua'a kúú ñotí ndeí yú'u taño'o.

¹³ Ta ndidaa vá ñayuu yó'o ni kandeé ini na Ndios nda noq ni xi'í na. Ta ko ní nátiin na ña ni kaa Ndios kí'o na, tído ni xini na ña kee na chí noq xi'in ñaxintóni ná. Ta ni kandisa ndaa na ña díón koo, ta ni kadji ini na. Ta ni ñakoni na ña na tuku vá kúú ná, na xionoo ndava'a ñayuu yó'o kúú ná.

¹⁴ Ta sa'a ña ni ñakoni na ña kúú ná na tuku ñayuu yó'o, sa'a ñoqo kándaq iniq ña iin ka va ñoo ndáti na kakuu ñoo na.

¹⁵ Dá chi tá ní nákani ini na sa'a ñoo na, ña ni ñankoo na tá ni kankuei na xionoo na, dá kían vatí iñ vá nandió kuei na no'o na, ni kúu.

¹⁶ Tído iin ka ñoo ndato cháá ka va ni ndi'i ini na kandeí na, ta ñoo ñoo kúú ñoo nákaa induú. Sa'a ñoqo ko xika'an ta'on noq Ndios chináni ná mií ná ña kúú ná Ndios noq ñayuu yó'o, dá chi ni kenduu na iin ñoo chí induú noq kandeí na.

¹⁷ Ta sa'a ña ni kandeé ini Abraham Ndios, sa'a ñoqo kua'an ra doko rá de'e ra Isaac táto'on ni kaa Ndios xi'in rá, nde'á á kándéé

ká'ano iní ñáá rá. Ta va'ará ndáti ra natiin ra ña nj kaa Ndios kji'o na noo rá, tído nj sa io nduu ra chiñó'ó ra iin tó'ón dinj de'e ra,

18 chj di'a nj kaa Ndios xí'in rá: "Xí'in sa'va'a de'ón Isaac kakuu na ve'ón."

19 Tído nj kandaaj ini Abraham ña ió choon noo ndá'a Ndios ña dánátaki na nj ni xij. Ta viti ná keeá kuendá ña nj xij va Isaac, ta nj natakí va xi nj kee Ndios, chj kó nj sónó ta'on na kuu xi.

20 Ta sa'á ña nj kandeé ini Isaac Ndios, sa'á ñoó nj kemánj rá de'e ra Jacob xí'in Esau xí'in to'on va'a, ña nj kaa Ndios kee na xí'in rá cháá ka chí noo.

21 Ta sa'á ña nj kandeé ini Jacob Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra nj kemáni rá ndin ndúú de'e José xí'in to'on va'a. Nj ndi'i, dá xí'in ndée karrotí rá nj sa tuu ra nj sa ijin ra, dá nj keká'ano ra Ndios.

22 Ta sa'á ña nj kandeé ini José Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra nj kastó'on ra ndi koo kankuei na ñoo Israel Egipto ko'on na, ta nj sa'anda ra choon ndi kee na xí'in lásá ra.

23 Ta sa'á ña nj kandeé ini na ve'e Moisés Ndios, sa'á ñoó tá nj kaki ra, dá nj chikáa de'é ñáá ná onj toon yo, dá chj luu nda'o nj sa kaa ra tá nj sa io leé ra. Sa'á ñoó kó nj yu'ú ta'on na kujo kao na choon nj sa'anda rey Faraón ña kánian kuu ndidaa takuáli yíi.

24 Ta sa'á ña nj kandeé ini Moisés Ndios, sa'á ñoó kó nj xíin ra kanani rá kakuu ra de'e noó de'e di'i rey Faraón tá nj kuyatá rá.

25 Di'a nj ndukú rá ndo'o níó rá xí'in na ñoo ra, na kúú ñoo Ndios, ta kó nj xij'o ra mií rá koo dij tóo ra tein kuachi.

26 Dá chj nj ñakani ini ra ña va'a cháá ka kee ra tá ná nakí'o ra mií rá ndo'o naní níó rá sa'a Cristo, na tanda'a Ndios kii dákaki ñáá, o duú kaa kakomí rá ña kuiká ió noó na ñoo Egipto, dá chj ndáti ra natiin ra ña nj kaa Ndios kji'o na noo rá.

27 Ta sa'á ña nj kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoó nj kana ra ñoo Egipto, ta kó nj yu'ú ta'on ra, va'ará xido nda'o ini rey Faraón xini ñáá rá. Ta nj xij'o ndeé ini rá, dá chj kee ra tátó'on xini rá Ndios, va'ará kó kandeé yó koni xí'in noo yo ná.

28 Ta sa'á ña nj kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoó nj chindú'u rá ña kían keká'ano na Israel víko pascua. Ta tein víko pascua yo'o nj sa'anda ra choon ña ná ke'i na yú'u yé'é ná xí'in nij borrego, dá ná dá'a ni kuu de'e noó na kee ángel né'e choon ña ka'áni de'e noó na ñoo Egipto.

29 Ta sa'á ña nj kandeé ini na Israel Ndios, sa'á ñoó nj ya'a na noó Taño'o Kuá'a tátó'on yá'a na noño'ó ichi. Ta dión ta'ani nj ka'án tá Egipto chika'anda rá tátó'on nj kee mií ná, tído nj kandaa rá, dá nj xij'í rá.

30 Ta sa'á ña nj kandeé ini na ñoo Israel Ndios, sa'á ñoó tein usá kuú nj kaq noo na sata náó ñoo Jericó, ta kúú nj koon vaan.

31 Ta sa'á ña nj kandeé ini iin ñá'a díko mií nani Rahab Ndios, sa'á ñoó kó nj xí'an xí'in dao ka na ñooan, na kó nj xíin kueidó'o Ndios, chj nj natiin va'án ve'án taa Israel, tá'an rá nj sa'an nj naní ñoo Jericó ñoo.

32 Ndí kían ka'an cháá kai xí'in ndó sa'á ña yó'o? Chj kó nónoí nakani ndi'ii sa'á ña nj kee Gedeón, xí'in sa'á ña nj kee Barac, xí'in sa'á ña nj kee Sansón, xí'in sa'á ña nj kee Jefe, xí'in sa'á ña nj kee David, xí'in sa'á ña nj kee Samuel xí'in sa'á ña nj kee dao ka profeta,

33 chj sa'á ña sa kandeé ini rá Ndios, sa'á ñoó sa kandeé rá sa dandáki ra dao ka ñoo, ta sa kee ra ña ndaa, ta sa natiin ra ña nj kaa Ndios kji'o na noo rá, ta sa kandeé rá sa sadi rá yú'u ndika'a,

34 ta sa kandeé rá sa nda'o rá ñó'ó deen kéj ita, ta sa kandeé rá sa káki ra noo espada. Ta va'ará kó kuí ka ndée rá, tído mií Ndios nj xij'o ndée rá, sa'á ñoó sa ní'j rá ndée sa náa rá xí'in dao ka ñoo, ta sa kandeé rá sa taxi rá tá xini u'u tá'an xí'in rá.

35 Ta sa'á ña nj kandeé ini dao na ñá'a nj sa ndei sa na'a Ndios, sa'á ñoó nj natakí tá'an na, na nj xij'í.

Tído dao ka ñayuu Ndios nj ndo'o naní níó ná, ta nj xij'í na sa'a Ndios, tído kó nj sa'an na dánkoo na ña kándée ini na Ndios, dá chj ná'a ná ña natakí na kandeí va'a cháá ka na kee Ndios.

36 Ta dao ka na nj kedjki ndaa ñáa tá kini, ta nj kani ñáá rá xí'in chirrión, ta dao ka na nj kató rá xí'in cadena, ta nj sadi ñáá rá ve'e kaa.

37 Ta dao ka na nj sa'áni rá xí'in yuu, ta dao ka na nj sa'anda dao ra xí'in espada, ta dao ka na nj xirndodó rá, dá ná ya'a na kee na kuachi, ta dao ka na nj sa'áni rá xí'in espada. Ta yó'o yó'o nj xionoo na, ta nda ñij borrego xí'in ñij kiti nj sa ndixi na. Ta ñayuu kúnda'í nda'o nj sa kuu na, ta sa ndo'o nda'o níó ná, ta sa kendava'a nda'o ñayuu xí'in ná.

38 Ta ñayuu ndáy'a'í nda'o noo Ndios nj sa kuu na yó'o, ta kó kánian ni'í ñayuu ñayúú yó'o ña kandeí na xí'in ná, ta vatj xíin daá sa xionoo ndava'a na noo kúú ño'ó ichi, xí'in noo kúú yúku, xí'in noo kúú káo, xí'in noo kúú da'o.

39 Ta nj ñakoni Ndios ndidaa na yó'o sa'á ña sa kandeé ini ñáa ná, tído kó nj natiin na ña nj kaa Ndios kji'o na noo ná,

40 dá chj ña va'a cháá ka ko'on Ndios kji'o na noo ná, ta nj chituu tóo ña Ndios, chj kóni na ña natiin ndúú yo ña dánkoo vii ná yó xí'in ñayuu ñoo.

12

Ná kande'é yó iin tó'ón Jesús, ta kee yó tátó'on kji'o kée mií ná

1 Dión ví kua'a nì sà kuu ñayuu nì sà kandeé iní Ndios, ta xí'ò na kuendá noo yò, ta káo noo na yó tátò'on kì'ò káo noo ñaa vikò. Sa'a ñòó ná taò xóo yó ndidaá tá'an ña'a kétéin noo yò xí'ín ndidaá kuachi ña sadí noo yò, ta ná koo iní yò taxí tá'an yó xí'ín tãndéé iní ko'on yò chí noo. Ná dá'a ni katuu yó.

2 Ná kande'é yó iin tó'on dinì Jesús, dá chì mií ná kúu ná nì xí'ò ña kandeé iní yò ná, ta mií ná dáxinkuei yó nda noo kánian kasandaá yò ña kandeé iní yò ná. Chì sa'a ña ná'á ná ña nì'í ná ña kadìj iní ná tá ná ndi'i, sa'a ñòó nì xí'ò na mií ná nì ndo'ò nìó ná ndjika cruz, ta kò ní sá ne'e na tãndíni ña kíán iin ña ka'an noo kuu ná ndjika cruz. Ndi'i daá, dá nì ñakoo na xoo kuá'a Ndios, noo ió ná dándáki na.

3 Kande'é ndó ña kì'ò dión nì ndo'ò Jesús nì kee ñayuu kíni xini u'u' ñaa, dá kíán ná dá'a nì kuítá ndò, ta ná dá'a nì ndjiko ndó tá ndo'ò nìó ndò.

4 Dá chì va'ará ndó'ò nìó ndò sa'a ña kò xí'ín ndò kee ndó kuachi, tído kò ña'a ta'on ka'áni ná ndo'ó tátò'on nì kee na xí'ín Jesús.

5 ¿Á sà nì ñandodó va ndó ña ká'an nì'ini tuti ñ Ndios noo yò? Ta tátò'on ká'an nì'ini iin tatá noó de'e ra, kì'ò dión ká'an nì'inian noo yò, dá chì ka'an:

De'e ló'ò mií, o sà kú'ichì inon tá ndénda ñaa sato'ò yò Ndios,

ta ná dá'a nì kutúú inon tá dánani na yo'ó,

6 dá chì ndidaá ña kú'u iní sato'ò yò Ndios sa'a, ndénda ñaa ná,

ta dándó'ò na nìó ndidaá ña nì ñatiin ña kakuu na de'e na.

7 Sa'a ñòó kì'ò ndeé iní ndò tá ndénda ñaa Ndios, dá chì kì'ò dión kee na xí'ín ndó sa'a ña kúu ndó de'e mií ná. Dá chì, ¿ndi káa iin de'e kò ndénda ñaa tatá ra?

8 Tído tá kò ndénda Ndios ndo'ó tátò'on kì'ò ndénda ña dao ka de'e na, dá kíán kò kúu ta'on ndó de'e na, de'e nda'í va kúu ndó.

9 Dión nì ndo'ò yó xí'ín tatá yò ñayuu yó'ò tá nì sà kuu yó takuálí, nì ndénda ña yó, ta nì sà ió ña'ó'ó yó noo ná. Sa'a ñòó, ¿á kò ná'á ta'on ndó ña kánian ndi'í cháá kà iní yò kueidó'ò yó tatá yò Ndios, na ió induú, dá ná konio kataki chí'í yó?

10 Tatá yò ñayuu yó'ò nì ndénda ña yó cháá tiempo tátò'on kì'ò nì ka'an mií rá. Tído tatá yò Ndios kúu na ndénda ña yó, dá keva'a yó noo ná, dá katì'a yó koo vii yò noo ná tátò'on vii mií ná.

11 Ta kò iin ta'on náta'an iní tá ndénda ñaa tatá xì, di'a tá'u'u iní xì tá ndó'ò xi dión. Tído ña va'a mií vá xí kíán, dá chì cháá kà chí noo kasandaá xì koo va'a iní xì, ta katì'a xi kakuu xi ñayuu kendísá'ano sa'a ña nì ndo'ò nìó xí.

Kì'ò di'a ndo'ò ñayuu kò xí'ín natiin ña maní xí'ò Ndios noo ná

12 Ta viti ndane'e ndó ndá'a ndò xí'ín ndé, ta ná chikata ndakí ndò kondò ndò. Ná dá'a nì ndjiko ndó.

13 Ná konó ndó iin íchì ndaa noo kaka ndó, dá kíán ná dá'a nì natanì cháá kà sa'a ndò, ña nì xí'ò kodò, dá kíán ná nda'aan.

14 Ta koo iní ndò kandeí va'a ndó xí'ín ndidaá ñayuu, ta koo iní ndò koo vii ndò noo Ndios, dá chì ná kò kée dión, nì iin kuu tá'ón o konì na sato'ò yò Ndios.

15 Koo iní ndò kandaá tá'an ndó, dá kíán nì iin ndó ndó o kána xoo noó ña maní nì kee Ndios sa'a ndò. Chì oon nì ví kakuu iin káa mií ndó tátò'on iin yò'ò ova, dá dátúú ndó dao kà ndò, dá kasá'a ndjiko dao kà ña kee ndó.

16 Ta kaon koo ndó, dá ná dá'a nì kee iin káa ndo'ó kuachi xí'ín ña kò kúu ñadi'í ndò o yí ndò. Ta ná dá'a nì kenóo ndó ña'a Ndios tátò'on kì'ò nì kee Esau, dá chì sa'a iin kò'ò ndéjì nì ñaon tá'an ra ña kánian natiin ra sa'a ña kúu rá de'e noó.

17 Ta sà ná'á vá mií ndó ña tá nì ndi'í daá, dá nì kasá'a nda'í sáki ra xíkà ra ta'jì rá noo tatá ra, ña kíán veì noo Ndios sa'a ña kúu rá de'e noó, tído kò ní kandeé ta'on ra natiin ra ña, ta kò ní kúu ta'on ndaon ra ña nì kee ra, va'ará nì saki ra xí'ín ndirá noo rá.

18 Ta kò ní kasandaá ndò noo ñin iin yúku, ña kíán kuu dáko'on ndá'a ndò tátò'on nì ndo'ò na sá'ano ve'e yó tá sata, chì tá nì saq na noo ñin yúku ñoo, deen ndá'ò kéjì itaan, ñin naá ndá'ò noo ñian, ta ño'omá tóón ndúchì nì naka'ani dinján, ta ní'í xidò oon kána tachì déen ñoo.

19 Tá nì seidó'ò ña sá'ano ve'e yó ña nì'í nda'ò nì tuu trompeta, ña nì'í nda'ò nì ka'an tachì Ndios, dá nì seí nda'í ñayuu ñoo ña ná dá'a kà nì ka'an ña,

20 dá chì nì yu'ú nda'ò na tá nì seidó'ò na choon nì ta'andá noo ná, chì nì ka'an ña nì mií ná, ta nì iin tó'on kíjì ndáka na o kúu kaka'on yúku ñoo, dá chì tá kóó, dá kánian kuu na xí'ín yuu, o xí'ín iin yúchì.

21 Ta sa'a ña xíxi nda'ò kúu ña nì xini ña, sa'a ñoo nì kaa Moisés: "Ndeí ñino oon ví yu'ú ña yu'í", kaá ra.

22 Tído ndo'ó, sà nì kuyati ndó noo ñin yúku Sion noo nákaa ñoo Ndios takí, ña kúu ñoo Jerusalén nákaa induú, noo ndéi kuá'a nda'ò mil ángel.

23 Tá ndó kúu noo ndítútí ndi'í ña mií noó nì kana Ndios, ta kándodó kuu ná induú. Ta ñoo ió mií Ndios, ña kényikò ndaa sa'a ndidaá tá'an ñayuu. Ta ñoo ndéi ta'ani nìó ña nì kãndò vii noo Ndios, chì nì nì'í ná ña kakuu na tátò'on kì'ò kónj Ndios.

24 Ta sà nì kuyati ta'ani ndó noo Jesús, ña nì ka'an sa'a yò noo Ndios, dá nì kãndò na kee na iin ña sa'a xí'ín yó. Ta ió ta'ani kuendá

ndɔ xí'ín nìj ná, kirá nìj xitá sa'a ndɔ. Ta nìj va'a cháá ká kúú rá ɔ duú nìj Abel, chì kɔ xiká yá'ì ra sa'á kuächì tátɔ'on nìj kee nìj Abel.

²⁵ Ta ná dá'a nìj kedó'ó ndó mií ndó noɔ ká'an Ndios. Dá chì kɔ ní káki ta'on ná sá'ano ñoo yɔ sa'á ña nìj kedó'ó ná mií ná noɔ nìj ka'an Ndios noñó'ɔ yó'o. Ta ví'í ká ví ndo'ɔ yó tá ná kedó'ó yó mií yó noɔ ká'an Ndios ndá induú.

²⁶ Ta xí'ín tɔ'on nìj ka'an mií ná nìj dakìdi nì'ini na savá'a noñó'ɔ yó'o tá sata, tído viti kaá ná di'a: "Ko'on tukui kee dión, tído ɔ duú noñó'ɔ yó'o oon nì ko'ín dakìdi nì'ini, ndá induú dakìdi nì'ini ta'ani."

²⁷ Ta sa'á ña nìj kaa ná "ko'on tukui kee dión", sa'á ñoó kándaá inio ña ko'on ná díta ná ndidaá ña kuu kidi nì'ini, ña nìj kavá'a na ñayúu yó'o, dá kandoo ndidaá ña ɔ kúu kidi nì'ini.

²⁸ Ta viti, sa'á ña nìj nì'í yɔ noɔ Ndios iin ñayúu saá noɔ dándáki na, ña kíán nì iin kuu ɔ kidi nì'ini, sa'á ñoó daá kuiti ná nakì'o yó ndivé'e noɔ Ndios. Ta kí'o dión ná koni kuáchì yó noɔ ná, ta ná kayu'ú nì'ini yó ná, ta ná koo ñaño'ó yó noɔ ná, dá ná nata'an inì na koni ná yó.

²⁹ Dá chì tátɔ'on kí'o kúú ño'ó ita chíño'ɔ ndidaá ña'a, kí'o dión kúú tatá yɔ Ndios.

13

Kí'o di'a kánian kee yó sa'á ña kándéé inì yɔ Jesús

¹ ɔ sa kóo inì ndɔ dánkoo ndó ña kú'u sátá'an inì ndɔ sa'a ndɔ.

² Ta ná dá'a nìj nandodó ndɔ natiin va'a ndó ndi ndáa mií ñayuu tá nìj kasáa ná ve'e ndó, dá chì sa'á ña nìj natiin va'a ñaá dao ñayuu, sa'á ñoó nìj natiin na ángel nìj kii noɔ Ndios nìj saá ve'e na, va'ará kɔ ní kándaá inì ná ndá yoo kúú ná.

³ Ta koo inì ndɔ ndikɔ'on inì ndɔ sa'á ná ño'ó ve'e kaa, ta kee ndó kuendá ña nákaa nduú ndɔ xí'ín ná. Ta dión ta'ani kando'o ndó xí'ín ná kéndava'a ñayuu xí'ín, ta kee ndó kuendá ña ñíj mií ndó kéndava'a na xí'ín.

⁴ Ta kana'a ndó ña iin ña va'a kíán ña tánda'a ñayuu. Ta iin ña víi kíán ña kídj tɔa xí'ín ñadi'í ra. Tído ndidaá ñayuu kídj xí'ín ná kɔ kúú ñadi'í ná ɔ yíj ná, xí'ín ná kée dao ká kuächì ka'an noɔ xí'ín ñíj ná, noɔn kúú ná miíán ndaá kuiti ndo'ɔ níj ná kee Ndios.

⁵ Ta ɔ sa kátóó téi ndɔ ña kuiká, kua'an ndɔ kadij inì ndɔ xí'ín ña'a sa'á ió noɔ ndɔ, dá chì di'a nìj kaa mií Ndios: "Nì iin kuu tɔ'on ɔ dáyaá ndá'í yó'ó, ta nì kuu tɔ'on ɔ dánkoo ndava'í yó'ó."

⁶ Sa'á ñoó kuu kaa yɔ di'a xí'ín tãndeé inì: Miíán ndaá kuiti sato'o yɔ Ndios kúú ná chíndeé ñaá,

sa'á ñoó nìj kɔ yu'íj xiníj ndi ndáa mií vá ña'a ná kee tɔa ñayuu yó'o xí'ín.

⁷ Daá kuiti ndikɔ'on inì ndɔ ná nìj daná'a noɔ ndɔ, chì mií ná nìj daná'a tɔ'on Ndios noɔ ndɔ. Ta ndikɔ'on va'a inì ndɔ ña kuá'a ndá'o ña va'a nìj kana noɔ ña sa kee na, ta kãndeé inì ndɔ Ndios tátɔ'on sa kãndeé inì ñaá ná.

⁸ Tátɔ'on kí'o kúú Jesucristo koni, kí'o dión kúú ná viti, ta kí'o dión kúú va kakuu na.

⁹ Ná dá'a nìj koo inì ndɔ ndikɔ'ndɔ ña tɔ'on dána'a dao ká taa, ta ɔ sa kándia ndó tá díin dána'a rá sa'á Jesús. Va'a cháá ká kíán ña koo ndeé ndɔ xí'ín ña manj nìj kee Ndios sa'a ndɔ, ta ɔ duú sa'á ña seí ndɔ ña yó'o ɔ ña káa tátɔ'on kí'o dána'a dao ká rá. Dá chì va'ará ndúndéé dao ñayuu kée na ña yó'o, tído kɔ chíndeé ta'on ñaá.

¹⁰ Ní'í yɔ ña va'a sa'á ña nìj doko Jesús mií ná noɔ Ndios tá nìj xí'í ná. Ta kɔ tɔ'on íchì ta dutj kéchóon inì ve'e ño'o ná Israel ní'í rá ña va'a yó'o.

¹¹ Né'e tá dutj kúú noɔ nìj kíj kua'an rá inì ve'e ño'o noɔ kúú noɔ íj cháá ká, ta dóko ñaá rá noɔ Ndios sa'á kuächì ñayuu. Ndi'í, dá chíño'ɔ rá yíkí koñɔ rj ndá noɔ kúú yu'ú ñoo.

¹² Dión ta'ani nìj ndo'o Jesús, dá chì nìj xí'í ná ndá noɔ kúú yu'ú ñoo, ta xí'ín nìj mií ná nìj nduvii ñayuu ná.

¹³ Ta viti ná kankuei yó ko'ɔ noɔ nìj ndo'o níj Jesús yu'ú ñoo, dá kíán tátɔ'on kí'o nìj kedjki ñaá ñayuu, kí'o dión ta'ani ná ndo'o miíá.

¹⁴ Dá chì ɔ duú ñayuu yó'o nákaa ñoo noɔ kãndeé chíchí yó. Di'a nandukú yó iin ká ñoo, ña koo chí noɔ.

¹⁵ Ta sa'a mií Jesús ná doko yɔ tɔ'on va'a, tɔ'on ño'ó noɔ Ndios ndidaá tá'an kuu, dión dá nakoni yɔ ná xí'ín tɔ'on kánkuei yú'u yɔ.

¹⁶ Ta ná ɔ sa nãndodó ndɔ kee ndó ña va'a, ta koo inì ndɔ chíndeé tá'an ndó xí'ín ña ió noɔ ndɔ, chì ña yó'o kíán náta'an inì Ndios xiníj ná, ña dóko yɔ noɔ ná.

¹⁷ Ta koo inì ndɔ kueidó'o ndó na ndíta dána'a noɔ ndɔ, ta kee ndó choon sa'ándá ná, dá chì nduú ñoo ndáa ná níj ndɔ, chì ná'á ná ña miíán ndaá nakì'o na kuendá sa'a ndɔ noɔ Ndios. Tá kée ndó dión, dá kíán xí'o ndó ña kádij inì ná, ta ná dá'a nìj kunda'í inì ná, chì nì iin ña va'a ɔ ní'í ndɔ tá ná dákúnda'í inì ndɔ ná.

¹⁸ Kaka ndɔ ña manj noɔ Ndios sa'á ndu'u, dá chì ná'á va'a ndu ña ió víi ñaxintóni ndú noɔ Ndios, ta kóni ndu'u kendusá'ano ndu ndidaá tá'an ña'a.

¹⁹ Ta seí nda'ávij noɔ ndɔ ña daá kaka ndɔ ña manj noɔ Ndios sa'í, dá ná chíndeé ná yu'u nãndií kɔo yachij koto nì'ini ndo'ó noɔ ndéi ndó xaan.

Ká'an ná ndisá'an noɔ ndí'í

²⁰ Ndios kúú nā xí'ò ñā ió vā'a ini yò, ta mii ná kúú nā nī ðanátaki Jesucristo, nā kúú sato'ò yò, ta Jesús kúú mii nā ndáka léko, ta sa'á ñā nī xí'ò na nīj ná nī xitā rā sa'a iin rá iin yó, dión, dá nī xinkgo ñā nī kandoo Ndios kee na xí'á, ta daá kuití ndáya'i ñā.

²¹ Ta mii Ndios ná kī'ò ñā katī'a ndó kee ndó ndidaá tá'ān ñā vā'a, dá kandeé ndó kee ndó ñā kóni mii ná, ta kee ta'ani na xí'ín ndó ñā náta'an ini nā kee na sa'á ñā nī xí'j Jesucristo sa'a yò. Ta daá kuití ná natiin na ñāñó'ó. Dión ná koo.

²² Ta seí nda'ávij noo ndo, ñani, ñā kī'ò ndeé ini ndo kueidó'ò ndó to'on ká'ān ni'inii noo ndo, chí cháá nda'ò kúú to'on nī taai kosaā noo ndo.

²³ Ta kana'á ndó ñā sā nī yaā va ñani yò Timoteo ve'e kaa. Tá ná kasaā yachj xi yó'ò, dá kandakai xī saaj kande'í ndo.

²⁴ Ka'ān ndo ndisá'án xí'ín ndidaá nā ndíta dána'a noo ndo xaān kuendá ndu'ū, xí'ín ndidaá ká nā kúú ñayuu Ndios. Ta natiin ndó ndisá'án tánda'á ndidaá ñani yò ndéi Italia yó'ò kosaāan noo ndo.

²⁵ Ta ná koo ñā manj xí'ò Ndios xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa Santiago nì sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'an Santiago ndisá'an

¹Yu'u kúú Santiago, ta kéchóoin noo Ndios xí'in noo Jesucristo, na kúú sato'o yo. Ta táai tuti yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúú ndin uxí uu tu'u na ñoo Israel, ndo'ó na nì xitá noo kua'an ndéi iin ní ñayúu. Ta ká'in ndisá'an xí'in ndó.

Ná kadij iníó tein tandó'ó ndó'o yó

²Ñani mií, kadij ndá'o ini ndo tá ñó'o ndó tein ndi ndáa mií tandó'ó.

³Chì sà ná'á va'a ndó ña tá ndó'o ndó tandó'ó sá'a ña kándéé ini ndo Jesús, dión dá katí'a ndó koo ndéé ini ndo noó tandó'ó.

⁴Tá nakí'o ndó mií ndó kí'o ndéé ini ndo noo ndi ndáa tandó'ó ndo'o ndó, dá xinkoo ndó táto'on kí'o kánian koo ndó, ta chichi ndó xí'in ña kándéé ini ndo Jesús, ta ní iin tó'on ta'on ña'a o kámanj noo ndo.

Kí'o Ndios ñaxintóni noo yo tá ná kaka yó'an noo ná

⁵Tá ió iin káa ndo'ó kámanj ñaxintóni, dá kían kaka ndoan noo Ndios, dá chí ió nduu na ña kían kí'o na ña xíká ndo, chí kúú ná iin Ndios xí'o kua'a ña'a noó ñayuu na, ta kọ ká na ña kọó.

⁶Tído kaka ndoan xí'in ña kándéé ini ndo ná. Ta o sá nákanj kuáchì ini ndo, dá chí tá kée ndó dión, dá kían kúú ndó táto'on noó taño'o, ña kua'an xoo yó'o xoo káa kée tachì.

⁷Ta iin ñayuu kée dión ná o sá kándati na natiin na ní iin ña'a xíká na noo sato'o yo Ndios,

⁸dá chí kúú ná iin ñayuu nákanj uu ini, ta kọ kúú ta'on na iin ñayuu iin tó'on ñaxintóni.

⁹Ta ñani yo, na kúnda'í, kánian kadij ini na chí chindaya'í ñaá Ndios.

¹⁰Ta na kúú na kujká, kánian kadij ini na sá'a ña nì kenó ñaá Ndios, dá chí ña kujká ió noo ná kúúán táto'on ita yuku, chí tóó vá ndato sáaan, ta dión ta'ani ndo'o ña kujká kómí ná.

¹¹Dá chí tá xíno ndiandii, ta ndúdeen ká'anj, ta kúú íchì vá yuku ñoo, ta kúú kuéi va itaan, ta kúú ndáño'ó vá ña luu ndáaan. Dión ta'ani ndo'o na kujká xí'in ña'a kómí ná nani ndúkú ná cháá ká ña kujká.

Yá'a yó kée yo kuachi kée ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo

¹²Ndiká'an ndi kúú ví ñayuu, na xí'o ndéé ini tá ndó'o na tandó'ó, dá chí tá nì xí'o ndéé ini na noo ndidaa tandó'ó, dá kían natiin na ña kataki chíchí ná noo ió Ndios. Dá chí kí'o

dión nì xí'o Ndios to'on na ña kían kee na xí'in ñayuu kóni ñaá.

¹³Tá kasá'a katoó ndo kee ndó iin kuachi, o sá ká'an ndo ña Ndios kúú na dáka'an ñaá, dá chí o kándéé ta'on ña kini ña kían ya'a Ndios kee na kuachi, ta kọ dáka'an Ndios ní iin tó'on ñayuu ña kían ya'a na kee na kuachi.

¹⁴Ña kini ñó'o ñaxintóni yo, ñoo vá kían dáka'an yo, dá yá'a yó kée yo kuachi noo Ndios, ta ñoo ta'ani kían dákaáo ñaá.

¹⁵Ta sa'a ña katoó yo kée yo ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo, sa'a ñoo kásá'a yá'a yó kée yo kuachi. Tá nakí'o yó mií yó kaño'o yó tíxi ndá'a kuachi, ñoo kían kedaá xí'in yó, dá nìj yo ña kuu yo.

¹⁶Sa'a ñoo, ná dá'a ní danda'í ndo mií ndó, ñani manj mií.

¹⁷Dá chí ndidaa ña va'a, xí'in ndidaa ña ndaa kúú ña xí'o oon Ndios noo yo vei nda induu. Ta mií Ndios kúú na nì kava'a ndidaa kúú ña tóon ñó'o induu. Ta ní iin kuu ta'ón o nádaon Ndios, táto'on kí'o nádaon ña tóon ñó'o káa.

¹⁸Ta mií Ndios nì chikaaj ini ña kían ndee na yó de'e mií ná nì kee to'on ndaa na. Ta kí'o dión nì kasandaá yo kúú yó na mií noó nì nakana Ndios kakuu de'e na.

Ná kueidó'o yó choon sa'ándá Ndios, dá kían koni yo kandeí va'a yó

¹⁹Sa'a ñoo, ñani manj mií, kaon koo ndó kueidó'o va'a ndó noo ká'an dao ka ñayuu. Ná dá'a ní yachì téi ka'an ndo, ta ní o sá kúido yachì téi ini ndo.

²⁰Dá chí ña xido ini yo kọ chindeéan yó, dá kee yo ña kóni Ndios.

²¹Sa'a ñoo dánkoo ndó ndidaa kúú ña kini kée ndó, xí'in ña kini nákanj ini ndo, ta natiin ndó to'on Ndios, tá'an ña nì seidó'o ndó, xí'in ña nda'í ió ini ndo. Dá chí ña yó'o kían kándéé dákaaki níó ndo.

²²Koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o ká'an to'on va'a nì seidó'o ndó. O sá kueidó'o oon ndoan, dá chí tá seidó'o oon ndoan, dá kían danda'í ndo mií vá ndó.

²³Chì na seidó'o oon to'on va'a Ndios, ta kọ kée na ña, noon kúú táto'on iin ta ndéé mií noo espejo.

²⁴Dá chí tá nì ndi'í nì sá nde'é rá to'on káa ra, ta kúú kua'an ra. Ta kúú tóó vá, kúú sá nandodó va ra táto'on kí'o káa ra.

²⁵Tído na ndino'o ini seidó'o to'on ndaa Ndios, tá'an ña tao xóo ñaá tíxi ndá'a kuachi, ta ndíko toon naan, noon kúú na kọ nándodó ña nì seidó'o na. Dí'a kée na choon sa'ándaa. Na yó'o kúú na chindeé Ndios noo ndidaa ña kée na.

²⁶Ta ndidaa na ká'an ndíta ndaa xí'in Ndios, ta kọ kándéé ná chituu na yú'u ná, noon kúú na danda'í mií, ta ní ña kándisa na kọ ndáya'í.

27 Dá ch̄i ñā ndaa, ñā vii kúú ñā kándisa yó noo tatá Ndios tá ná chindeé yó takuáli koó tatá xí'in naná, xí'in na kuáan tein tãndó'ó ndó'o na, ta ná kandaa yó mií yó noó ñā kini ió ñayuu yó'o.

2

Ná dá'a ni chindaya'i yó dao ñayuu, ta kenóo yó dao ka na

1 Ñani mií, ndo'ó na kándéé iní sato'o yó Jesucristo, na kánian natiin ndidaa kúú ñañó'ó, o sa kóo ini ndo chindaya'i ndó dao ñayuu, ta kenóo ndó dao ka na.

2 Ná keeá kuendá ñā n̄i saā iin t̄a kuiká noo ndéi ndó dáku'a ndó, ta ñó'o dé'ē oro ndá'a rá, ta táyí ndíxi ra. Ta mií hora daá n̄i saā ta'ani iin t̄a kúnda'í, ta ndíxi ra dá'on yatá.

3 Ta nátiin va'a ndó t̄a ndíxi dá'on va'a ñoó, ta kaá ndo xí'in rá: “Kakoo ní noo téi va'a yó'o.” Ta kaá ndo xí'in t̄a kúnda'í ñoó: “Xaan ní kuúion, o kakoo noño'ó xaan koóon.”

4 ¿Á ko ná'a ta'on ndó ñā sa'á ñā kée ndó dión, sa'á ñoó káxi ndó ñayuu, ta keyíko ndo sa'á ná xí'in ñaxintónj̄i kini kómí ndó?

5 Sa'á ñoó, ñani manj̄i mií, kueidó'o va'a ndó ñā yó'o. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ñā mií vá Ndios n̄i ka'xi ñayuu kúnda'í ndéi ñayuu yó'o ñā k̄ian koo kuiká ná xí'in ñā kándéé iní ñāá ná, dá natiin na ta'í ná noo ió Ndios dándaki na, dá ch̄i mií Ndios n̄i kaa ñā k̄i'o na ñā noó ñayuu kú'u ini na sa'á ná?

6 Tído ndo'ó, di'a kénóo va ndó na kúnda'í. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ñā t̄a kuiká kúú r̄a sa'áni nda'í ñāá, ta ñó'o ra ndo'ó kua'ān r̄a noó t̄a né'ē choon?

7 Ta, ¿á ko ná'a ta'on ndó ñā t̄a kuiká kúú r̄a ká'ān ndava'a sa'á kuu ndato Jesús, ñā kándisa yó?

8 Dá ch̄i tá miān ndaa kée ndó choon sa'ándá ley Ndios, dá k̄ian va'a va kée ndó. Ch̄i di'a ká'ān tuti ij̄i mií ná: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu x̄i'in ndó táto'on k̄i'o ndó'o ndó xí'in mií ndó.”

9 Tído tá káxi ndó ñayuu, dá k̄ian yá'a ndó kée ndó kuachi, ta táj̄i ndo noo Ndios, ch̄i n̄i x̄jo kao ndó ley na.

10 Ta ndi ndáa mií vá ñayuu kée choon sa'ándá ley Ndios, tído tá n̄i x̄jo kao na iin choon sa'ándān, dá k̄ian kándoo na táj̄i kuachi na noo ndidaa choon sa'ándān.

11 Dá ch̄i di'a kaá Ndios noo ley na: “O sa kée ndó kuachi xí'in na ko kúú ñadi'í ndo o yíj̄i ndo.” Ta kaá ta'ani na: “O sa ka'áni ndó ndj̄i.” Sa'á ñoó va'ará ko ní kée ndó kuachi xí'in na ko kúú ñadi'í ndo o yíj̄i ndo, tído n̄i sa'áni ndó ndj̄i, dá k̄ian noo ndidaa kúú vá ley n̄i ya'a ndó.

12 Sa'á ñoó ka'ān ndo to'on va'a, ta kee ndó ñā va'a, ch̄i naku'ita ndo noo Ndios, ta keyíko

na sa'a ndo xí'in iin ka ley, ñā k̄ian n̄i taó xóo ndó noó kuachi.

13 Tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá k̄ian koó ñā manj̄i koo sa'á na ko ní x̄i'o ká'ano ini sa'á ñayuu x̄i'in ná. Tído na n̄i x̄i'o ká'ano ini sa'á ñayuu x̄i'in ná, noón kúú na koo ñā manj̄i sa'á tá ná keyíko sa'á ná.

Tá miān ndaa kándéé iní yó Jesús, dá k̄ian kánian kee yó ñā va'a

14 Ná kée ñoó ñani mií, ¿ndá choon k̄ian ñā kaá ndo ñā kándéé iní ndo Ndios tá ko kée ndó ñā va'a? ¿Á ká'ān ndó ñā ka'xi ndó sa'á ñā kaá ndo kándéé iní ndo ná?

15 Dá ch̄i tá ió iin ñani ndo, o iin k̄i'o ndó, ta ná'a ndó ñā kámani ñā'a kandixi na, xí'in ñā'a keí ná iin iin kuu kuu,

16 dá kaá ndo xí'in ná: “Kua'ān nó'o ní, ta koo va'a ní, ta kasá'an va'a ní, ta kandixi va'a ní.” Tá kaá ndo dión xí'in ná, tído ko chindeé ndó na xí'in ñā x̄in'ó'ó ná, dá k̄ian, ¿ndi kúú ñā va'a n̄i kee ndó xí'in ná, tá dáá?

17 Dión ta'ani, tá kaá ndo ñā kándéé iní ndo Ndios, ta ko kée ndó ñā'a va'a xí'in ñayuu x̄i'in ndó, dá k̄ian ko chón ta'on ñā kándéé iní ndo ná.

18 Ndá ndi kuu ió iin káa ndó kaa di'a xí'in yu'u: “Kándéé iní yó'o Ndios, tído yu'u kúú r̄a kée ñā va'a.” Tído yu'u kaáj̄i xí'in na ká'ān dión: “O kuu ta'on na'a ní ñā kándéé iní ní Ndios, ch̄i ko kée ní ñā va'a. Tído ñā va'a kéei ná'a ñā miān ndaa ndisa kándéé iní Ndios.”

19 Tá kándisa ndó ñā iin tó'ón diñj̄i kúú Ndios, dá k̄ian va'a va kée ndó. Tído kana'a ndó ñā nda ñā u'u ta'ani kándisa ñā iin tó'ón kúú Ndios, ta ndéj̄i ñinoan noo ná.

20 O sa kákuu ndó ñayuu x̄ixi. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ñā tá ko kée ndó ñā va'a, dá k̄ian ni iin ñā'a ko ndáya'í ñā kaá ndo kándéé iní ndo Ndios?

21 ¿Á ko ná'a ndó ñā n̄i kándoo va'a tatá sá'ano yó Abraham noo Ndios sa'á ñā va'a n̄i kee na, ch̄i kua'ān na dokó ná de'ē na noo Ndios táto'on n̄i sa'anda mií ná choon?

22 Ta kana'a ndó ñā sa'á ñā n̄i kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó n̄i kee na choon n̄i sa'anda Ndios noo ná. Ta sa'á ñā n̄i keva'a na choon n̄i sa'anda Ndios, sa'á ñoó n̄i x̄inkoo va'a na noo ñā kándéé iní ñāá ná.

23 Dá n̄i x̄inkoo to'on ká'ān tuti ij̄i Ndios, ch̄i kaān ñā sa'á ñā n̄i kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó n̄i kándoo vii ná noo ná. Ta ká'ān ta'anian ñā n̄i sa'á kuu na amigo Ndios.

24 Ta kana'a ndó ñā kándoo vii ñayuu noo Ndios sa'á ñā kée na ñā va'a, ta o duú sa'va'a sa'á ñā kándéé óon iní ñāá ná.

25 Ta dión ta'ani n̄i ndo'ó iin ñā'a sa'á nani Rahab, ñā sa'á d̄ikó mií noó t̄a. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ñā n̄i kándoo va'ān noo Ndios sa'á ñā n̄i keeán ñā va'a, ch̄i n̄i x̄i'oán ve'án n̄i kidj̄i t̄a n̄i sa'ān n̄i ñani ñoóan, ta n̄i dak'í'in ñāá

iin ka ichi kua'an ra? Ta ki'o dión, dá ni káki ra.

26 Ta sa ná'á vá yó ña tá koó níq nákaa ini yiki koño iin ñayuu, dá kían ko takí ta'on na. Ki'o dión ta'ani ko takí ña kándéé ini yo Ndios tá ko kée yó ña va'a.

3

Ná koo ini yo dándáki yó yáa yo

1 Ñani miij, ná dá'a ni kua'a téi ndo katoó kakuu na dána'a, dá chi sa ná'á ndó ña kua'a cháá ka kuendá kánian nakí'o na dána'a noo Ndios o duú dao ka ñayuu.

2 Ta ndidaa vá yó yá'a nda'o noo Ndios. Tá ió iin na ko yá'a xí'in to'on ká'an na, dá kían kúu ná iin na ndaa, chi nda ña kini kóni ñi ná kándéé ná dándáki na.

3 Dá chi tá ná chikaa yo kaa yú'u kuéi yo, dá kándéé yó dándáki yo ri, chi kanóo yó ri kua'a noo ká'an mií yó.

4 Ta kándé'é ta'ani ndó tát'o'on ki'o ndó'o barco, va'ará ndi ki'o ví ná'ano rá, ta va'ará ndi ki'o ví ndakí tachí chinda'á ña, tído xí'in iin tó'ón yító ló'o tárnee tji rá kándéé iin tja kaó ra rá kua'an ra noo kóni mií rá.

5 Ta ki'o dión ta'ani ndó'o yó xí'in yáa yo, chi kían iin ña ló'o, tído chindaa nooán kéean ña'a ná'ano nda'o. Chi kían tát'o'on iin ño'ó ita leé ló'o, dá chi va'ará ndi ki'o ví ká'ano yúku, tído vaá óon kándééán chíño'o ndi'i ñaá.

6 Ta yáa yo kúu tát'o'on iin ño'ó kéi, chi kuá'á nda'o ña kini kándééán kéean. Ta kían iin ña nákaa tein yiki koño yo, ta kándééán dáyakoan iin níi yó noo Ndios. Ta nda ni káki yó nda ni xi'i yo kándééán dátú'úán yó. Ta kían tát'o'on mií ño'ó ni kii nda indayá.

7 Kándéé vá ñayuu dándáki na ndidaa kiri xika noño'o, xí'in kiri nánee induu, xí'in kiri xika tji noño'o, xí'in kiri ño'ó ini takuii.

8 Tído ni iin tó'ón yó o kándéé dándáki yó yáa yo, chi ña kini nda'o kían, ta o kúu ta'on chituu yóan. Ta daá kuiti dár'u'an ñayuu xí'in ndutá deéán.

9 Ta xí'in yáa yo kéká'ano yó Ndios, na kúu tatá yo, ta xí'in mií ta'anian ndáne'e kini yó ñayuu xí'in yó, na ni kava'a Ndios tát'o'on ki'o káa mií ná.

10 Ta xí'in yú'u yo ká'an yo ña va'a, ta xí'in mií ta'ani yú'u yo ká'an kini yó. Ká'in xí'in ndó, ñani miij, ña ko kánian kee yó dión.

11 Já iin tó'ón vá yáí kána takuii vidí xí'in takuii ova, ká'an ndó?

12 Ñani miij, já kúu ta'ani xí'o taño'o aceituna, ká'an ndó? Ta, já kúu ta'ani xí'o yító uva tjiño'o, ká'an ndó? Ta dión ta'ani o kúu ta'on kana takuii o'ova noo kána takuii vidí.

Tá miian ndaa kómí yó ña ndichí ni kii noo Ndios, dá kían ñochí ví kandeí yó xí'in dao ka ñani yo

13 Já ió iin káa na ndichí, o na ió ñaxintóni tein ndó'o? Dá kían kánian na'a na ña dión kían xí'in ña va'a kée na, xí'in ña nda'í ió ini na.

14 Tído tá nákaa ña u'u ini ini níq ndo, ta chidáo tá'an mií ndó xí'in dao ka ñani ndo, dá kían ko kánian chindayá'i ndó mií ndó, ta o sa kétó'on ndó ña ndaa.

15 Dá chi o duú noo Ndios ní kixi ña ndichí kómí na kée dión, chi ña ndichí kómí ná kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, xí'in ña ni talí ñaxintóni taa, xí'in ña ndichí xí'o ña u'u.

16 Dá chi noo ndéi ñayuu u'u ini, xí'in noo ndéi na chidáo tá'an mií xí'in dao ka ñayuu, ñoó kúu noo ió tandó'o, ta kuá'á nda'o ña'a kini ió noo ndéi na.

17 Tído ñayuu kómí ña ndichí ni kii noo Ndios, noón kúu na ió vii, ta va'a ndéi na xí'in iin rá iin na, ta kúu ná ñayuu va'a xí'in ñayuu xí'in ná, ta va'a ini na, ta kú'u nda'o ini na sa'a dao ka ñayuu, ta kuá'á nda'o ña va'a kée na, ta ko káxi na ñayuu, ta ko kúu ná ñayuu uu noo.

18 Sa'a ñoó ndidaa kúu na ndi'i ini ña kandeí va'a xí'in dao ka ñayuu, noón kúu na xionoo chí'i ña va'a, ta kasandaá na natiin na ña va'a kandeí na xí'in dao ka ñayuu.

4

Ná dá'a ni katoó ndo ña kini ió ñayuu yó'o

1 ¿Ndeí vei ña naá ndo, xí'in ña ndáne'e tá'an ndó tein mií ndó, ká'an ndó? Já ko ná'á ndó ña vei ña tein ña kini kátoó ndo kée ndó, chi ña yó'o kían naá tá'an xí'in ña va'a nákaa ini ñaxintóni ndo?

2 Kóni ndo ña koo ña'a noo ndo, tído ko ní'i ta'on ndóan. Sa'áni ndó ndi, ta u'u kini ini ndo, tído ko kándéé ndó ní'i ndo ña kóni ndo. Naá tá'an ndó, ta ndáne'e tá'an ndó, tído ko kándéé ta'on ndó ní'i ndo ña kóni ndo, chi ko xíka ndoán noo Ndios.

3 Tá xíka ndoán noo ná, ko ní'i ta'on ndó ña, dá chi ko xíka va'a ndoán tát'o'on ki'o kánian kaka ndoán. Chi xíka ndoán, dá kándéé ndó kee ndó ña kini kóni mií ndó.

4 ¿Ndo'ó kúu na kée tát'o'on kée iin ña'a xiní xixi yí'í xí'in iin ka tja! Chi, já ko ná'á ta'on ndó ña tá xiní xixi yó Ndios xí'in ña kini ió ñayuu yó'o, dá kían nduu yó na xiní u'u tá'an xí'in Ndios? Ta ndi ndáa na ndi'i cháá ka ini sa'á ña ió ñayuu yó'o o duú sa'á ña'a Ndios, noón kúu na ñi nduu na xiní u'u tá'an xí'in Ndios.

5 Já ká'án ndó ña ká'an oon tuti ij Ndios? Dá chi kaáan ña ni xi'o na Espíritu na koo na ini yóó, ta kékuión nda'o na sa'a yóó ña koni yo ná.

6 Tído kuá'á ka ña manj kée Ndios xí'á, dá chi di'a ká'an tuti ij ná: "Ko náta'an ini Ndios xiní na ñayuu ió táyí ini, ta di'a xí'o na ña manj noó ñayuu ió nda'í ini."

Kenoo ndo mií ndo noo Ndios, dá ná chin-daya'i na ndo'ó

⁷ Nak'i' o ndo mií ndo kaño'o toon ndo tixi ndá'a Ndios. Ta o sa kándia ndo kee ndo ña kóni ña u'u, ta kuino mií váan ko'an noo ndo.

⁸ Ta koo ini ndo nandukú ndo Ndios ndidaa áa, dá ná kuyati cháá ka ña koo na xí'in ndó. Ta ndo'ó, ña kómí kuachi, nduvii ndo ndá'a ndó, dá chí ña kini nda'o kían kée ndo xí'an. Ta ndo'ó, ña nákaní uu ini, koo ini ndo nduvii ndo níó ndo.

⁹ Kunda'í ini ndo, ta nda'í kuaki ndó, ta ndei'í ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta ña sáki ndo, ndee ndóan ná nduuan ña ndei'í ndo. Ta ña kádi'í ini ndo, ndee ndóan ná nduuan ña kunda'í ini ndo.

¹⁰ Kenoo ndo mií ndo noo Ndios, ña kúú sato'o yo, dá ná chindaya'i na ndo'ó.

Ná dá'a ni chinoo kuachi ndo ñani ndo

¹¹ Ñani mií, o sa koo ini ndo ka'an kuachi ndo sa'a iin rá iin ndó. Dá chí tá ká'an kuachi ndo sa'a ñani ndo, ta kényiko ndo sa'a ná, dá kían ká'an kuachi ndo sa'a ley Ndios, ta kényiko ndo sa'an. Tido tá kényiko ndo sa'a ley, dá kían ko kée ndo choon sa'ándaan, di'a kée ndo mií ndo kúú ndo iin ña kényiko sa'an.

¹² Iin tó'on dinj vá kúú Ndios, ña ñi xí'o ley. Ta iin tó'on mií vá ná kúú ña kándée dáka'ki ñayuu, ta iin tó'on mií ta'ani na kúú ña dándó'o níó yo sa'a kuachi kée yó. Sa'a ñoó, ¿ndá yoo kúú ndo'ó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a yá'a ndó kényiko ndo sa'a ñani ndo?

Ná dá'a ni ka'an táyíí ndo sa'a ña kee ndo taan

¹³ Ta kueidó'o va'a ndo'ó, ña ká'an di'a: "Viti o taan ko'on ndu iin ñoo, ta ñoo kandeí ndu iin ní kua'í kechóon ndu, ta naka'an nda'í ndu, dá ni'í ndu kua'á di'ón", kaá ndo'ó.

¹⁴ Tido ko ná'a ta'on ndo ndí kían ndo'o ndó taan, dá chí kúú ndo táto'on viko nó'o náka'ani tóó ví'í, ta kúú ndáñó'ó ni'ini vaan.

¹⁵ Sa'a ñoó va'a kaan di'a kánian ka'an ndo: "Tá kóni sato'o yo Ndios, dá kataki ndu cháá ka, dá kee ndu ña yó'o o ña káa."

¹⁶ Tido di'a ká'an táyíí ndo sa'a ña kúryíí ndó, ta sa'a ña kúryíí ndó, sa'a ñoó kée ndo ña kini.

¹⁷ Dá chí ña ná'a ndí kían kúú ña va'a kánian kee na, ta ko kée na ña, ña yó'o kúú ña yá'a kée kuachi noo Ndios.

5

Di'a ndo'o na kujá sa'a ña kini kée na

¹ Kueidó'o va'a ndo'ó, ña kúú ña kujá viti. Ndei'í ndo, ta kayu'ú kó'ó ndó, chí vei ña kían ndo'o naní níó ndo.

² Dá chí ndidaa kúú ña kujá kómí ndó ñi tei'í vaan. Ta ndidaa kúú dá'on ndo ñi ku'u tiki.

³ Ta ndidaa kúú di'ón oro xí'in di'ón plata kómí ndó ñi nana daye'e ña, ta daye'e yó'o ná'a kuachi sa'a ndo, chí ko ní kéchóon va'a ndóan. Ta dánaa'an ndo'ó táto'on chíñó'ó ño'ó kél'í iin ña'a, chí ñi ketutí ndo ña kujá tein kuu noo ndí'í yó'o.

⁴ Ta vití'ón ndé'í'í kuachi tá kéchóon noño'ó ndo sa'a ya'í ra, chí xí'in ña maña ndo ko ní chíya'í ndo ra. Ta mií sato'o yo Ndios, ña kándée kée ndidaa kúú ña'a, ñi seidó'o ña ndé'í'í kuachi ra sa'a ndo.

⁵ Va'a nda'o ñi sa ndei ndo ñayuu yó'o, ñi sa kómí ndo ndidaa kúú ña va'a ñi katoó ndo, ta ñi nda'a ndo táto'on k'i' o nda'á iin chee kakuu koño, chí viti ñi kasandaá kuu kuu ndo.

⁶ Ta dáta'í kuachi ndo ñayuu ndaa, ta sa'ání ndo ná, ta ni iin ña'a ko kée ná chindee ná mií ná.

Kandita ndaa ndo nani ndati ndo nandio ko Jesu kasaq na

⁷ Ta viti, ñani mií, koo ini ndo kandati kueé ndo nda ná nandio ko tuku sato'o yo Jesús kasaq ná. Kande'é ndo táto'on k'i' o kée iin taa xiti, ndati kuee rá dáke ra ña ñi xiti ra, ta ndati kuee rá da'í noo, ta ndati kuee rá da'í noo ndí'í, dá dáke ra.

⁸ Dión ta'ani kandati kueé ndo, ta kandita ndaa ndo, dá chí sa yati ño'ó vá nandio ko tuku sato'o yo Jesús kasaq na.

⁹ Ñani mií, o sa ká'an kuachi sa'a sátá'an ndó, dá kían ná o dándó'o Ndios níó ndo. Dá chí sa ñi kuyati nda'o kuu kasaq Ndios, ña keyiko sa'a yo.

¹⁰ Sa'a ñoó, ñani mií, koo ini ndo kee ndo táto'on k'i' o ñi sa kee ña sa kuu profeta, ña sa kasto'on xí'in ñayuu to'on ñi ní'í ná noo sato'o yo Ndios. Chí va'ará ñi sa ndo'o níó ná, tido ñi sa ndati kuee ña nda ñi ya'a tándó'ó na.

¹¹ Ndiká'an ndi kúú ví ña xí'o ndee ini tá ndó'o na tándó'ó, kaá yo. Chí sa ná'a vá yó ña ñi xí'o ndee nda'o ini Job tá ñi ndo'o na tándó'ó. Sa'a ñoó ndato nda'o ñi ñachindee ñaá sato'o yo Ndios, dá chí kúú ná noo Ndios va'a nda'o ini, ta kú'u nda'o ini ña sa'a yo.

¹² Ta viti, ñani mií, ná ko'in ka'in iin to'on ndaya'í cháá ka xí'in ndó. O sa koo ini ndo nachina'a ndo Ndios tá kua'an ndo k'i' o ndo to'on ndo noo iin ka ñayuu, ta o sa kaá ndo: "Ná'a induu", o: "Ná'a noño'ó yó'o", ta o sa ká'an ndo ña ná'a dao ka ña'a. Sa'a ñoó tá ká'an ndo "Jaan", ta dión ná kakian. Ta rá ká'an ndo "Koo", ta dión ná kakian, dá kían ná dá'a ni kakomí ndo kuachi noo Ndios sa'a ña ká'an ndo dión.

Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a iin rá iin ndo

¹³ ¿Á ío iin ña ndó'o níó tein mií ndo xaan? Dá kían kánian kaka ña ña maní noo Ndios.

¿Á ió iin nā kádiḡ ini tein mií ndó xaḡn? Dá kīḡn kánian kata na yaa keká'ano na Ndios.

¹⁴ ¿Á ió iin nā kú'u tein mií ndó xaḡn? Dá kīḡn nakana ndó nā sá'ano dákuá'a xí'in ndó, dá ná kaka nā ña manḡ noḡ Ndios sa'á nā kú'u ñoó, ta ná chikodó ná sití dinḡ ná xí'in kuu sato'o yo Jesús.

¹⁵ Dá chḡ tá kándéé ká'ano ini yo Jesús tá xikā yo ña manḡ noḡ ná, dá kīḡn nduva'a va nā kú'u, ta ndakḡo na kee sato'o yo Jesús. Tá nḡ ya'a nā kú'u ñoó nḡ kee na kuāchi, ta kúu ku'u ká'ano va ini Ndios sa'á kuāchi nā.

¹⁶ Na'ḡ ndḡ kuāchi ndó noḡ iin rá iin ndó, ta kaka ndḡ ña manḡ noḡ Ndios sa'á iin rá iin ndó, dá nduva'a ndó kee Ndios. Dá chḡ kuā'á ndā'o ña vā'a kúu tá xikā iin nā ndíta ndaa xí'in Ndios ña manḡ noḡ ná.

¹⁷ Profeta Elías nḡ sa kuu iin taa táto'on kḡ'o kúu mií yó. Ta nḡ xikā nā xí'in ndino'o ini nā noḡ Ndios ña ná ḡ kóon daj. Ta kúu onḡ kuaḡ dao kḡ ní kóon rá noñó'ḡ yó'o.

¹⁸ Tá nḡ ndi'i, dá nḡ xikā tuku na noḡ Ndios ña koon daj, ta kúu nḡ kasá'á kóon tuku rá. Dá nḡ kasá'á kána tuku ña'a noñó'ḡ yó'o.

¹⁹ Ñani miḡ, tá ió iin káa ndo'ó nḡ kuxoo kua'an noḡ ña ndaa kándisa yó, ta ió iin ka ndḡ nḡ kandeé nḡ nandíó né'e tuku na noḡ ña ndaa,

²⁰ dá kīḡn kana'á ndó ña sa'á ña nḡ kandeé ndó nḡ dandíko ini ndḡ ná noḡ kúu íchḡ kini kua'an nā, sa'á ñoó nḡ kandeé ndó nḡ dakáki ndó nā, chḡ ḡ kuú ta'on na noḡ Ndios. Ta kúu kuā'á ndā'o kuāchi nā ndoo sa'á ña nḡ kee ndó dión.

To'on yó'o kían mií noó ni taa San Pedro ni sa'an noó na kúu kuendá Jesús

Ká'an Pedro ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pedro, ta kúu iin apóstol, na néle to'on Jesucristo. Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, na ni xita noo kua'an ndéi chí kuendá Ponto, xí'ín Galacia, xí'ín Capadocia, xí'ín Asia, xí'ín Bitinia.

² Ndo'ó kúu na ni kaxi mií tatá Ndios tát'o on k'i'o ni chikaag ini na kee na xí'ín ndó ndá mií sa'a, dá ná kakuu ndó ñayuu na kee Espíritu ií ná, dá kueidó'o ndó na, ta ná nduvii ndó kee nij Jesucristo.

Ta ná koo kuá'á ná maní Ndios xí'ín ndó, ta ná k'i'o na ña koo va'a ini ndó.

Kómi ndisa yóo iin tãndéé iní

³ Na ká'ano kúu Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo, dá chí sa'a ña ni ku'u ká'ano ini na sa'a yo, sa'a ñoó ni ñakaki sa'a yo ni kee na, dá ni kuu ni ñatiin yo iin tãndéé ini ká'ano ndá'o noo ná, chí miían ndaa kuiti ni ñatakí sato'o yo Jesucristo tein na ni xí'í.

⁴ Sa'a ñoó natiin ta'ani ndó iin ña ká'ano nda'o chí induú di'a, chí sa ió nduu vaan natiin ndo'ó. Ta kían ña ni iin kuu ta'ón o té'íj, ta kían ña ni iin kuu ta'ón o tuú, ta kían ña ni iin kuu ta'ón o ndí'i.

⁵ Ta táxi va'a Ndios ndo'ó xí'ín ndéé mií ná sa'a ña kándéé ká'ano ini ndó ná, dá kasandaá ndó ni'í ndó ña káki ndó, dá kandeí ndó xí'ín ná, chí sa ió nduu va ña'a yo'ó natiin ndó tá ná kasandaá kuu noo ndí'i.

⁶ Sa'a ñoó kadij ini ndó, va'ará tein cháá kuu kánian ndo'ó nió ndó kée kuá'á noo tandó'ó.

⁷ Chí tandó'ó ñoó kían korndodó ña kándéé ini ndó Jesús, nde'á á ndíta ndaa ndó xí'án. Ta ndáya'i cháá ka ña kían kándéé ini ndó ná o dũu oro, tá'an ña xito ndodó ñayuu xí'ín ño'ó, dá nde'á á miían ndaa kuiti oro ndino'o kían o koó. Tido kasandaá iin kuu, ta naá vá oro ñoó. Tido ndo'ó, tá miían ndaa kuiti ndíta ndaa ndó xí'ín ña kándéé ini ndó ná tein tandó'ó, dá kían chindaya'i ñaá Ndios, ta k'i'o na ñaño'ó, xí'ín ña ndato noo ndó tá ná na'a noo tuku Jesucristo.

⁸ Kóni ndó ná, va'ará ko ní xini ndó ná xí'ín noo ndó. Ta va'ará ko ndé'é ndó ná viti, tido kándisa ndó na. Ta ndato ndá'o kadij ini ndó, ta ni ko ni'í ndó to'on ka'an ndó sa'a ndi k'i'o kadij ini ndó,

⁹ chí ni'í ndó ña va'a sa'a ña kándéé ini ndó ná, ta ñoó kían káki ndó noo kuáchi ndó.

¹⁰ Ni ka'an profeta ni sa ndei sa na'a sa'a ña maní ko'on Ndios kee na xí'ín ndó. Ni ñakuá'a va'a ra sa'án, ta ni kee ra tatá

kandaq ini ra ndi koo kee Ndios dáka'ki na ñayuu.

¹¹ Chí ni ñakuá'a ra sa'a ndá yoo kakuu na kee dión, ta ndá oon koo na, chí ió Espíritu Cristo ini ra, ta ni kast'o on na xí'ín rá sa'án. Chí ni x'i'o na ña ni kandaq ini ra ña ndo'ó nda'o nió Cristo, na kii dáka'ki ñaá, ndi'i daá, dá nani'íj ná ñaño'ó noo Ndios.

¹² Kúu ni x'i'o Ndios ña kían ni kandaq ini ra ña o dũu mií rá keva'a xí'ín ña dána'a ra, sa'va'a yóó vá kúu na keva'a xí'án. Ta mií to'on ni ñaná'a ra tá sata, mií to'on yó'o ií vá kían dána'a na noo ndó viti sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dána'a na ña xí'ín ndéé Espíritu ií Ndios, na ni kii ndá induú. Ta ndá mií ángel ndéi induú kátoó kandaq ini sa'a ña yó'o.

Kóni Ndios ña koo vii yo noq ná

¹³ Sa'a ñoó kenduu ndó ñaxintóni ndó kee ndó ña kóni Ndios, ta kaño'o ini ndó, ta ndino'o ini ndó koo tãndéé ini ndó ña natiin ndó ña maní noo Ndios tá ná nandió koó tuku Jesucristo kasaq ná.

¹⁴ Ta koo ini ndó kee ndó tát'o on k'i'o kée iin de'e seidó'o tatá, ta o sa kée ka ndó ña kini, ña sa kátoó ndó kee ndó tá ko ñá'a kana'a ndó Ndios.

¹⁵ Chí tát'o on na vii kúu mií Ndios, na ni kana ndo'ó xoo mií ná, k'i'o dión koo vii ndó noo ndidaá ña kée ndó.

¹⁶ Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: "Koo vii ndó, chí na vii kúu yu'u."

¹⁷ Tá ká'an ndó tatá xí'ín Ndios, na kényiko ndaa sa'a ña kée iin rá iin yó, dá kían koo ñaño'ó ndó noo ná, ta kayu'u ni'ini ndó na xían nani ndéi ndó ñoo tũkú xaan.

¹⁸ Ta ná'a vá mií ndó ndí kían ni sa kuu ya'i, ña ni ñakáki ndo'ó tixi ndá'a ña ko chón sa kee na yatá ve'e ndó. Chí ko ní sa kían iin ña'a tuú, tát'o on ndó'o oro xí'ín plata.

¹⁹ Di'a nií ndato mií Cristo, tá'an kirá ni xita sa'a kuáchi ndó, ni sa kuu ya'i ni ñakáki ñaá. Chí ni sa kuu na tát'o on k'i'o iin léko, kirí dóko ñayuu noo Ndios, kirí káa vii, kirí ko yáko.

²⁰ Chí ndá rá ko ñá'a kasá'a ñayuu yó'o, ndá daá vá ni chikaag ini Ndios ña koo dión. Ta ña yó'o ni kuu tein tiempo viti, chí kúu nda'o ini na sa'a yo.

²¹ Ta sa'a ña ni kee Jesús dión, sa'a ñoó ni kasandaá ndó kándisa ndó Ndios, na ni ñaná'aki ñaá tein na ni xí'í. Ta ni x'i'o Ndios ñaño'ó noo ná. Dión ni kee na, dá kían ná kándéé ini ndó Ndios, ta ná koo tãndéé ini ndó noo iin tó'on ñiñ mií vá ná.

²² Chí ni nduvii nió ndó sa'a ña seidó'o ndó ña ndaa sa'a Ndios ni kee Espíritu ií Ndios, dá kándéé ndó ku'u ini ndó sa'a sata'an ndó xí'ín ndino'o ini ndó. Sa'a ñoó ndino'o ini ndó ku'u ini ndó sa'a sata'an ndó xí'ín iin nió vii.

23 Dá chî ndo'ó kúú nà nî ñakaki sáá, ta ko ní káki ndó táto'on káki ñayuu, nà ndéi tóo, dá xí'í nà. Dá chî ndo'ó kúú nà nî ñakaki sáá, dá kandeí chíchí ndó kee to'on mií Ndios, chî to'on takí kián, ta daá kuití vá kooan.

24 Dá chî di'a kaá tuti i' Ndios: Ndidaá kúú ñayuu ndó'o táto'on kî'o ndó'o yuku káa yúku, ta ña kúryíí ná kúú táto'on ita yuku ñoo. Chî íchî va yuku ñoo, ta kúú kuéi va itaan.

25 Tído to'on sato'o yo Ndios, daá koo kuití vaan.

Ta to'on yó'o kúú to'on va'a sa'a Jesús, ña kíán nî ñaná'a ndu noo ndo.

2

1 Sa'a ñoo dánkoo ndi'i ndó ña kini xí'ín ña maña kée ndó, ta ko kánian kakuu ndó ñayuu uu noo, ta ni ko kánian koo u'u ini ndo, ta kánian dánkoo ta'ani ndó ndidaá ña kini ká'an ndo sa'a ñayuu.

2 Táto'on kée takuáli nándukú xí noo chíchí xí, kî'o dión nándukú ndó to'on Ndios, ña kúú ña ndaa, dá kua'ano ndó xí'an nani kasandaá kuú káki ndó.

3 Ta kî'o dión kee ndó sa'a ña xí'o ndaa ndo kuendá ña va'a nda'o ini sato'o yo Jesús.

Mií vá Jesús kúú yuu ndáya'í cháá ka

4 Sa'a ñoo kuyati cháá ka ndo noo Jesús, nà kúú táto'on iin yuu takí, tá'an ña nî kaño'ó taa ñayuu yó'o. Tído mií Ndios kúú nà nî kaxi ñáa, ta kúú ná yuu ndato cháá ka.

5 Ta mií ndó kúú ta'ani táto'on yuu takí. Sa'a ñoo konó ndó ná kavá'a Ndios ve'e ñoo' o nà xí'ín ndó, dá kakuu ta'ani ndó dutí ij noo mií ná, dá kuu doko ndo ña náta'an ini Ndios xini ná, ta kúú natiin va'a na ña dóko ndo sa'a ña nî kee Jesucristo.

6 Chî ká'an ta'ani tuti ij Ndios di'a: Ko'in chindu'í iin yuu ió titó ndáya'í cháá ka chí ñoo Sion, dá chî yuu yó'o kíán nî kaxi mií, ta kíán iin yuu ndato.

Sa'a ñoo ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandísa ñáa, dá kíán ni iin kuú ta'ón o káka'an noo ná.

7 Ta noo ndo'ó, nà kándísa, yuu yó'o kúú yuu ndato cháá ka. Tído ndidaá nà ko kándísa ñáa, ndo'o na táto'on kî'o ká'an tuti ij Ndios:

Tá'an yuu nî kaño'ó taa káva'a ve'e, ña yó'o di'a va nî kasandaá kakuu yuu titó.

8 Ta ká'an ta'anian di'a: Mií yuu yó'o kédaá xí'ín ná, dá kachi'i sá'a ná, chî kíán iin yuu kédaá xí'ín ná kuei ná.

Nî kachi'i sá'a ná chî ko xí'ín nà kueidó'o na to'on va'a, chî sa kî'o dión nî nî'í tá'í ná ndo'o na.

Kúú yó na ñoo Ndios

9 Tído ndo'ó kúú nà nî kaxi mií Ndios kakuu ñayuu nà, ta kúú ndó dutí noo mií Ndios, nà kúú rey, ta kúú ndó iin ñoo ij, ta kúú ndó ñayuu nî taó xóo mií Ndios, dá kastó'on ndó sa'a ña ndato kée na, chî ngón kúú nà nî nađítá ndo'ó íchî noo íin ná, ta nî nađhi'i na ndo'ó íchî noo ndato tóon.

10 Chî tá sata ko ní sá kuu ndó iin ñoo, tído viti nî kasandaá ndo kúú ndó ñoo mií Ndios. Tá sata ko ní kándeé ndó ña ku'u ini Ndios sa'a ndo, tído viti kíán nî ni'í ndo ña kú'u ini nà sa'a ndo.

Kánian na'a yo mií yó ña kúú yó kuendá Ndios

11 Nà maní, sei nda'ávij noo ndo'ó, nà ndéi tóo ñoo tukú xaan, ña o sa náki'o ndó mií ndó noo ña kini kóni ñij ndo, ña naá tá'an xí'ín ña va'a kóni níno ndo keean.

12 Di'a koo ini ndo kendúsá'ano ndó noo ñayuu ko ná'a Ndios, dá kíán va'ará chínaní kini na ndo'ó viti, tído ná keká'ano na Ndios sa'a ña va'a kée ndó tá ná kasandaá kuú dátoon Ndios ñaxintóni ná.

13 Ta sa'a ña ió ñaño'ó yo noo sato'o yo Jesús, sa'a ñoo koo ini ndo kueidó'o ndó ndidaá ta né'e choon ñayuu yó'o, á mií rá kúú rá rey, ra né'e choon ká'ano cháá ka,

14 o á mií rá kúú rá ta né'e choon ñó'o tíxi ndá'a rey ñoo, tá'an ra nî ni'í choon ña kadi ra ñayuu kinni ve'e kaa, ta né'e ta'ani ra choon ña náki'o ra ñaño'ó noo nà kée ña va'a.

15 Dá chî ña kóni Ndios kíán kee ndó ña va'a, dá ná o ni'í ñayuu xixi ko'ó ñaxintóni ña ka'an ndava'a na sa'a ndo.

16 Ko ñó'o ndó tíxi ndá'a ni iin ley, tído ná dá'a ni ka'an ndó ña nóno noo ndo kee ndó ña kini. Di'a nóno noo ndo kee ndó ña kóni Ndios.

17 Koo ñaño'ó ndó noo ndidaá ñayuu, ta ku'u ini ndo sa'a Ndi, ta kúú kuendá Jesús, ta kayu'u ni'ini ndo Ndios, ta koo ñaño'ó ndó noo tá né'e choon.

Naki'o ndee ini yo táto'on kî'o nî xí'o ndee ini Jesús tein tandó'o

18 Ta ndo'ó, nà ñó'o tíxi ndá'a iin sato'o, kueidó'o ndó ra kúú sato'o ndo xí'ín ñaño'ó. Ta ná dá'a ni kee ndó dión savá'a xí'ín ra kée ña va'a xí'ín ndó. Kî'o dión ta'ani kánian kee ndó xí'ín ra kéndava'a xí'ín ndó.

19 Dá chî iin ña va'a kíán noo Ndios ña sa'a ña ñó'o ini ndo sa'a ná, sa'a ñoo xí'o ndee ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'ín ndó, va'ará ni iin ña kini ko ní kée ndó.

20 Chî, ¿ndí kíán va'a ni'í ndo tá xí'o ndee ini ndo tá kéndava'a sato'o ndo xí'ín ndó sa'a ña kée ndó ña kini? Tído tá kéndava'a ra xí'ín ndó sa'a ña kée ndó ña va'a, ta xí'o ndee ini ndo, dá kíán náta'an ini Ndios xini nà ndo'ó.

21 Chî nî kána Ndios ndo'ó ña kee ndó dión, dá chî kî'o dión ta'ani nî ndo'o naní níno mií

Jesucristo sa'a yo, ta ki'o dión ni daná'a na noo yo kaka yó ichi ni xika mií ná.

²² "Ni iin tó'ón kuachi ko ní kée na, ta ni iin ña to'ón ko ní kána yu'ú ná ka'an na."

²³ Ta va'ará ni ka'an ndava'a ra xí'in Jesús, tído ni iin tó'ón to'on ndava'a ko ní nándio né'e na ka'an na xí'in rá. Ta va'ará ni ñandó'o ra nió ná, tído ni iin ña'a ko ní ka'an na kee na xí'in rá. Di'a ni nachi'i na ndidaá ña ni ndo'o na noo ndá'a Ndios, na kényiko ndaa sa'a ndidaá kúu ña'a.

²⁴ Ta ni ñakuído mií Jesús ndidaá kúu kuachi yó tá ni sarkaa na ndika cruz, dá ná kandeé yó dánkoo yó kuachi kée yó, dá ná koni yo kee yó ña ndaa noo Ndios. Dá chi sa'a ña ni ñarkue'e Jesús, sa'a ño'o ni nduvá'a yo, ta ni nduvii yo.

²⁵ Dá chi ni sa kuu ndó tát'o'on léko ni sa xjonoo ndava'a. Tído viti ni nándio kuéi ndó noo na ndáka ñaá, ta ndaa va'a na nió ndo.

3

Di'a kánian kee na ni tandá'a

¹ Ta ndo'ó, na ñá'a, koo ini ndo kueidó'o ndó yíi ndo, dá kían, tá ko xini ra kandisa ra to'ón Ndios, kúu xino ini ra kandisa raan sa'a ña kéndúsá'ano ndó, dá kían ko kánian ka'an ndo xí'in rá, dá kandisa raan,

² chi koni ra ña va'a kée ndó, ta ió ñaño'ó ndó noo rá.

³ Ta o sa ndi'i téi ini ndo ña koo luu ñii ndo, á kían ña nacho'on lándo diní ndo, o á kían ña keluu ndó mií ndó xí'in oro, o á kían ña kandixi ndó dá'on táyíi ndaa.

⁴ Va'a kaan ndi'i ini ndo koo vii nió ndo noo Ndios, ña kían koo luu ndó xí'in ña va'a ini ndo, xí'in ña kúeé ini ndo, chi ña yó'o kían o kúyatá ta'on, ta ña yó'o kían náta'an nda'o ini Ndios xini na.

⁵ Chi di'a luu ni sa ndaa na ñá'a sa ndei sa na'a, sa kandeé ini na Ndios, ta ndino'o ini na ni sa seidó'o ná yíi ná.

⁶ Chi ki'o dión sa seidó'o naná sá'ano yó Sara yíi ná Abraham, ta sa ká'an na ña Abraham kúu sá'to'ona. Ta kúu ndó tát'o'on ñe'e di'i Sara sa'a ña kée ndó ña va'a, xí'in sa'a ña ko xí'o ndó mií ndó ña yu'ú ndo.

⁷ Ta dión ni ndo'ó, ra ña, kaño'o ini ndo kandeé ndó xí'in ñadi'í ndo. Ta ki'o ndó ñaño'ó noo ná sa'a ña kúu ná iin na vítá, xí'in sa'a ña nátiin nduu na xí'in ndó ña manj ña kandeé chíchi ndó xí'in Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían ni iin tó'ón ña'a o kétéin noo ndo noo ká'an ndo xí'in Ndios.

Va'a kaan ná ndo'o nió yo sa'a ña kée yó ña va'a o ñuu sa'a ña kée yó ña kini

⁸ Ta noo ndi'i, ká'in xí'in ndó ña iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndidaá ní ndó, ta ndo'o sa'a sátá'an ndó, ta koni ndo iin rá iin ndó tát'o'on ki'o ndó'o ndó xí'in na ve'e mií ndó,

ta ku'ú ini sa'a sátá'an ndó, ta nda'í koo ini ndo.

⁹ O sa nándio kuéi ndó nándio né'e ndó ña kini noo na ni kee ña kini xí'in ndó. Ta o sa ká'an ndava'a ndó xí'in na ká'an ndava'a xí'in ndó. Di'a kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a ná, dá chi ná'a ndó ña ni kana Ndios ndo'ó ña kían natiin ndó ña manj noo ná.

¹⁰ Dá chi di'a kaá tuti ij Ndios: Ndi ndaa ndo'ó kato'o kandeí va'a, ta kandeí dii ñayuu yó'o,

dá kían kánian kandaa ndo yáa ndo, dá ná o yá'a ña ka'an ndava'an,

ta ni yu'ú ndo ná o sa ká'an ni iin ña to'ón.

¹¹ Kexoo ndó noo ña kini, ta kee ndó ña va'a. Ta nandukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'in ñayuu, ta ndiko toon ndoan.

¹² Dá chi ndé'é va'a sato'o yo Ndios na kée ña ndaa,

ta ió nduu na seidó'o na ña xiká na noo ná.

Tído ko náta'an ini na xini na na kée ña kini.

¹³ Ndá yoo kenda'á xí'in ndó tá ná ndiko ndo ña va'a?

¹⁴ Tído ndiká'an ndi kúu ví ndó tá kenda'á na xí'in ndó sa'a ña kée ndó ña va'a. Sa'a ño'o o sa yu'ú ndo tá kée na dión xí'in ndó, ta o sa kútuú ini ndo.

¹⁵ Di'a nakí'o ndó ñaño'ó noo Ndios, na kúu sato'o yo, xí'in ndino'o ini nió ndo. Ta daá kuití kandeí nduu ndo ki'o va'a ndó kuendá xí'an kúeé ió ini ndo, xí'in ñaño'ó noo ndi ndaa mií ñayuu ndato'ón ndo'ó sa'a ña ndeé ini kómi ndó.

¹⁶ Ta koo ini ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii, dá kían tá ká'an u'ú na sa'a ndo'ó, dá kían ná xika'an noo mií ná sa'a ña chinaní kini na ña va'a kée ndó sa'a ña kúu ndó kuendá Cristo.

¹⁷ Chi va'a cháa ka ná ndo'o nió yo sa'a ña kée yó ña va'a, tá ki'o dión kóni mií Ndios, ta o ñuu sa'a ña kée yó ña kini.

¹⁸ Dá chi ni ndo'o ta'ani nió Cristo tá ni xí'i na iin tó'ón ndéé sa'a kuachi yó. Iin na ndaa kúu ná, tído ni xí'i na sa'a yóo, ná kómi kuachi, dá kuu kandaka na yó ko'on na noo Ndios. Chi miían ndaa ni xí'i yikí koño na, tído ió takí va Espiritu ná.

¹⁹ Ta ni sa'an Espiritu ná ni daná'a na noo espíritu ndadi ni'ini noo íin naá,

²⁰ ta ña yó'o ni sa kuu ña ko ní xini kueidó'o Ndios tá sa na'a, va'ará kúeé ni sa ndati Ndios xian nani ni kava'a Noé arca. Ta cháa nda'o ñayuu ni ñaki noo ñakuii kua'a ñoó. Sava'a ona ni sa kuu na.

²¹ Ta viti sódo ndúta yo xí'in takuii sa'a ña kándéé ini yo Jesús, dá kaki yó, tát'o'on ki'o ni ñakáki Ndios Noé noo ñakuii ñoó. Ko kée yó dión sa'a ña kóni yo nakata yó ñii yo, di'a kée yóan dá chi ndino'o ini yo kóni yo koo vii ñaxintóni yo, chi ni ñaki yó sa'a ña ni ñataki Jesús.

22 Ta n̄i nana na kua'an nó'ò ná induu. Ta viti ió na xoo kuá'a Ndios. Ta t̄ixi ndá'a m̄íí ná ñó'o ndidaá ángel, xí'ín t̄a né'e choon, xí'ín t̄a dándáki.

4

Ná dá'a ka ni kee yó ña kini sa kee yó tá ko ñá'a ni nduu yó kuendá Jesús

1 Tátò'on k̄i'o n̄i ndo'o níó yikí koño Jesús, k̄i'o dión kánian kandeí nduu ndo ndo'o ta'ani níó ndo, dá ch̄i na n̄i ndo'o níó yikí koño, noón kúu na n̄i taó xoo ndó noó kuachi,

2 dá k̄ian nani ndéi tóo ndó ndíxi ndó yikí koño ndo, ná dá'a ka ni kandeí ndó kee ndó ña kini kátoó dao ka ñayuu. Di'a kandeí ndó kee ndó ña kóni Ndios.

3 Cháá dión ka n̄i kee ndó tátò'on k̄i'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, ch̄i sa k̄atoó ndo kee ndó kuachi xí'ín ndi ndáa m̄íí vá ñayuu, ta sa k̄atoó ndo kee ndó kuachi ka'an noo xí'ín ñ̄i ndo, ta sa kuu ndó na x̄i'í, ta sa kee ndó víko ka'an noo, ta sa x̄i'í lóko ndo, ta sa ndaño'o ndó yoko, ña ko náta'an ini Ndios xini na.

4 Ta naá ini na sa ne'e tá'an va'a xí'ín ndó sa'á ña ko kée ka ndo ndidaá ña kini yó'o, ta ká'an ndava'a na sa'a ndo viti.

5 Tído iin kuu kánian nak̄i'o na kuendá noo Ndios sa'á ña kini kée na, dá ch̄i sa io nduu va Ndios ña k̄ian keyikó na sa'á na tak̄i, xí'ín sa'á na n̄i x̄i'í.

6 Sa'á ñoó n̄i seídó'o ta'ani na n̄i x̄i'í to'on va'a sa'a Jesús, dá k̄ian, va'ará n̄i x̄i'í na tátò'on kánian ndo'o ndidaá ñayuu, tído tak̄i va níó ná kée Ndios.

Ná kee yó choon ni x̄i'o Ndios ña kat̄i'a yó kee yó

7 Sa kua'an kuyati va ña naá ndidaá ña'a. Sa'á ñoó ndito koo ini ndo, ta kaño'o ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios.

8 Ta ña ndáya'í cháá ka kánian kee ndó k̄ian ndino'o ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu x̄i'ín ndó, ch̄i tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá k̄ian k̄i'o ká'ano ini yo sa'a ná, va'ará kua'á nda'o kuachi kée na x̄i'á.

9 Ta koo ini ndo natiin va'a ndó ñani ndo tá kosaa na ve'e ndó, ta o sa ká'an kuach̄i ndo tá kée ndó dión.

10 Ta noo iin rá iin ndó n̄i x̄i'o Ndios ña kat̄i'a ndó kee ndó iin choon, sa'á ñoó dákuá'ano ndó dao ka ñayuu x̄i'án. Ch̄i n̄i n̄i'í ndo choon ña kechóon va'a ndó noo ndidaá ña man̄i n̄i x̄i'o Ndios noo ndo.

11 Sa'á ñoó tá dána'a iin ndó, dá k̄ian dána'a ndo tátò'on k̄i'o ká'an to'on Ndios. Tá x̄inkuach̄i ndó noo ñani ndo, dá k̄ian kechóon ndó xí'ín ndé̄e x̄i'o m̄íí Ndios noo ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó natiin Ndios ndidaá tá'án ñaño'ó sa'a Jesucristo, na daá kuiti kómí ndidaá tá'án ñaño'ó, ta daá dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Ná kad̄i iin tá ndó'o níó yo sa'a Jesús

12 Ñani man̄i, o sa naá ini ndo sa'á tandó'ó kini ndó'o ndó, tá'án ña x̄irndodó ndo'ó. O sa ká'an ndó ña ko kánian ndo'o ndó dión.

13 Di'a kad̄i ini ndo sa'á ña ndó'o ndó tátò'on n̄i ndo'o Cristo. Ch̄i tá ná kasandaá kuu nandió koo na xí'ín ndidaá ña ndato kómí ná, dá k̄ian nakutí ndó xí'an kád̄i ini ndo.

14 Tá ká'an ndava'a ñayuu sa'a ndo sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo, dá k̄ian ndiká'án ndi kúu ví ndó, ch̄i ió Esp̄iritu ndato Ndios xí'ín ndó. M̄iian ndaa ká'an ndava'a ñayuu sa'a Esp̄iritu, tído sa'a ndo'ó natiin na ñaño'ó.

15 Ch̄i iin ña ka'an noo nda'o k̄ian tá ndó'o níó ndo sa'á ña sa'áni ndo nd̄i, o sa'á ña k̄i'ín kuí'íná ndó, o sa'á ña kúu ndó na kini, o sa'á ña ch̄irnee ch̄ituu kúu ndó noó tandó'ó dao ka na.

16 Tído tá ndó'o níó ndo sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, dá k̄ian ná dá'a ni x̄i'ka'an noo ndo. Di'a keká'ano ndó Ndios sa'á ña ndó'o ndó dión.

17 Dá ch̄i sa n̄i kasandaá va kuu ña keyikó Ndios sa'á ñayuu na. Ta tá dinñó'ó keyikó na sa'a yóó, dá k̄ian, çx̄ini ndí k̄ian ndo'o na ko x̄i'ín kueidó'o to'on va'a sa'a Jesús tá ná keyikó sa'a ná?

18 Dá ch̄i di'a kaá tuti īi Ndios: Ndi k̄i'o ví kánian ndo'o níó na kée ña kóni Ndios, dá ka'ki na.

Sa'á ñoó, çx̄ini ndí k̄ian ndo'o na ko x̄i'ín kandísa Ndios, xí'ín na kée kuachi?

19 Sa'á ñoó tá kóni Ndios ña k̄ian ndo'o níó ndo, dá k̄ian nak̄i'o ndó m̄íí ndó noo ndá'a ná, ch̄i iin na ndaa kúu na n̄i kava'a ñayuu yó'o. Ta daá koo ini ndo kee ndó ña va'a.

5

Di'a kánian kee na sa'ano né'e choon ve'e ño'o

1 Ta kóni kakaj̄i iin ña man̄i noó na sa'ano né'e choon noo ndo, ch̄i na sa'ano ta'ani kúu yu'u. Ta n̄i xini xí'ín noó tátò'on n̄i ndo'o níó Cristo, ta koo ta'ani yu'u xí'ín ndó noo ndato káa na'a noo Ndios chí noo.

2 Koo ini ndo kandaka ndó ñayuu Ndios ñó'o t̄ixi ndá'a ndo, ta kandaa va'a ndó na, tído o sa kée ndóan sa'á ña kánian kee ndóan, di'a kee ndóan xí'ín ndino'o ini ndo. Ta o sa kée ndóan sa'á ña kátoó ndo d̄i'ón. Di'a kee ndóan sa'á ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó na.

3 Ta o sa kée ndó m̄íí ndó iin sato'o noó na ndáka ndó. Va'a kaan kee ndó ña va'a noo ná, dá ná kat̄i'a ta'ani na kee na dión.

4 Dá tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesús, na kúu m̄íí sato'o noo ndidaá na ndáka léko, dá natiin ndó iin corona, ña kúu ñaño'ó, ña k̄ian ni iin kuu o na.

⁵ Ta dión ni ndó'ó, takuáchí tákí, koo ini ndō kueídó'ó ndó nà sá'ano né'e choon ve'e ño'ó ndō. Ta ndidaá ní ndó kánian kueídó'ó tá'an ndó xí'an ndá'í ió ini ndō, chí:

Kō náta'an ini Ndios xiní nà ñayuu ió táyí ini,

ta di'a xí'o na ña maní nō ñayuu ió nda'í ini.

⁶ Sa'á ñōó nda'í koo ini ndō kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, dá kían ná k'i'o na ñaño'ó noo ndō tá ná kasandaá kuu nì kaxi mií ná.

⁷ Ta chikodó ndó ndidaá tandí'í ini ndó'ó ndó noo ndá'a Ndios, dá chí nōon kúú nà ndí'í ini sa'a ndō.

Kandaá ndō mií ndó noo ña u'u

⁸ Ta kaon koo ndó, ta kaño'o ini ndō kandeí ndó, chí ña u'u kían xiní u'u ndo'ó. Táto'on k'i'o kée iin ndika'a tōndó, k'i'o dión kéean xionooan ndúkúán ná yoo kenda'á'á xí'an.

⁹ O sa kónó ndó ña dátúúán ndo'ó. Kuita toon ndó xí'in ña kándéé ini ndō Jesús, dá kandeé ndó xí'an. Chí sa ná'á vá ndó ña k'i'o dión ta'ani ndó'ó niō dao ká nà kúú kuendá Jesús ndéi iin ní kúú ñayuu.

¹⁰ Tído Ndios, nà xí'o ndidaá ña maní noo yo, nōon kúú nà nì kana yó ña kandeí chí chí yó noo ndato náye'e sa'á ña nì kee Jesucristo. Sa'á ñōó, tá nì ndí'í nì ndo'ó niō ndō cháá, dá ndendaá nà ndo'ó, ta nachikata ndaá nà ndo'ó, ta k'i'o na ndéé noo ndō, ta ndendakí ná ndo'ó xí'in ña kándisa ndó.

¹¹ Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó, ta daá ná dándakí na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Yó'o ká'an Pedro ndisá'an noo ndí'í

¹² Ta xí'in ñani yō Silvano, tá'an ra kúú iin ta ná'í iin ndaá xí'in Jesús, nì taai cháá to'on noo tuti yó'o kosaáan, dá ka'an ni'inii noo ndō, ta xí'o ndaaj kuendá ña k'i'o dión kémani Ndios ndo'ó, ta sa ñó'ó ndó tixi ña maní yó'o viti.

¹³ Ta nà kúú kuendá Jesús ndéi chí Babilonia, tá'an nà nì kaxi mií Ndios táto'on k'i'o nì kaxi na ndo'ó, xí'in ñani yō Marcos, nà kúú táto'on de'e mií yu'u, tánda'á ndisá'an kosaá noo ndō.

¹⁴ Ta ña ka'an tá'an ndó ndisá'an ná kakuuan ña chitó tá'an ndó noo ndō sa'á ña kú'u ini sa'a sáta'an ndó. Ta daá kuití ná koo va'a ini ndo'ó, nà kúú kuendá Jesucristo. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Pedro ni sa'an noo na kúu kuendá Jesús

Ká'qn Pedro ndisá'án

¹ Yu'u kúu Simón Pedro, na kéchóon noo Jesucristo. Ta kúu'i iin apóstol, na né'e to'on na. Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, chí sa'á ña kéndaa Ndios, na kúu Jesucristo, na dá'aká ñaá, sa'á ñoó ni ni'í ndo ña kándéé ini ndo ná tát'o'on kí'o kándéé ini ñaá mií ndú.

² Ná kemáni cháá ka Ndios ndo'ó, ta ná kí'o cháá ka na ña koo va'a ini ndo sa'á ña kándaq va'a ini ndo sa'á mií ná, xí'ín sa'á sato'o yo Jesús.

Nd'i'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúu ndó ñayuu ni kana Ndios

³ Ta xí'ín ndéé mií ná xí'o na ndidaá tá'an ña'a xínñó'ó yó, dá kataki yo kandeí yó, ta kee yó ña kóni mií ná, dá chí sa ná'á va'a yó sa'á mií Ndios, na ni kana ñaá sa'á ña ndato na xí'ín sa'á ña kúu ná na ndaa.

⁴ Ta sa'á ña kí'o dión kúu ná, sa'á ñoó ná'á yó ña ni'í yo ña ndato xí'ín ña ná'ano ni kaa na kí'o na noo yo. Ta sa'á ña ni kandoq na kee na dión xí'ín ndó, sa'á ñoó koni ndo kankuei xoo ndó noo ña kini kátóó ñi'í ndo keean ñayuu yó'o, dá kasandaá ndo koo vii ndo tát'o'on kí'o vii mií ná.

⁵ Sa'á ñoó nd'i'i ini ndo ña kakuu ndó ñayuu ndaa, ná dá'a ni kandeé oon ini ndo ná. Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu ndaa oon ni, nd'i'i ta'ani ini ndo ña kían kana'á cháá ka ndo ña kóni Ndios,

⁶ ta o duú ña yó'o oon ni nd'i'i ini ndo kee ndó, di'a nd'i'i ta'ani ini ndo chituu ndó mií ndó, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi. Ta o duú ña yó'o oon ni nd'i'i ini ndo kee ndó, di'a nd'i'i ta'ani ini ndo koo kueé ini ndo. Ta o duú ña yó'o oon ni nd'i'i ini ndo kee ndó, di'a nd'i'i ta'ani ini ndo kandita toon ndó xí'ín to'on Ndios.

⁷ Ta o duú ña yó'o oon ni nd'i'i ini ndo kee ndó, di'a nd'i'i ta'ani ini ndo kóni ndo dao ka ñayuu tát'o'on kí'o ndó'o ndó xí'ín na ve'e mií ndó. Ta o duú ña yó'o oon ni nd'i'i ini ndo kee ndó, di'a nd'i'i ta'ani ini ndo ku'u ini ndo sa'á ná.

⁸ Tá kée ndó ndidaá ña yó'o, ta ni nakuti ndó xí'án, dá kían o kándeí oon ta'on ndó, ta o kakuu ndó na ko chóon. Di'a kana'á cháá ka ndo sa'á Jesucristo, na kúu sato'o yo.

⁹ Tído na ko kée ndidaá ña yó'o, noón kúu na ndadí noo, ta kúu ná tát'o'on iin na ko túu noo, ta ni nandodó na ña ni dandóo Ndios ndidaá kuachi ni kee na tá satá.

¹⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, nd'i'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúu ndó ñayuu ni kana Ndios, ña

kúu ndó ñayuu ni kaxi mií ná. Dá chí tá kee ndó dión, dá kían ni iin ku'u ta'ón o kána xoo ndó noo ná.

¹¹ Ta kúu natiin va'a ñaá sato'o yo Jesucristo, na dá'aká ñaá, noo dándáki kuii na xí'an kádij ini na.

¹² Sa'á ñoó o dándí'i ta'on yu'u ña kían dándusaa ini ndo'ó sa'á iin rá iin ña'a yó'o, va'arar sa ná'á va'a ndó ña, ta va'arar ndíta toon ndó xí'ín ña ndaa.

¹³ Chí iin ña va'a kían noo yu'u ña dándusaa ini ndo'ó sa'á ndidaá ña yó'o xían nani takí ndíxii koño yó'o.

¹⁴ Dá chí ná'í ña sa yati va kasandaá ña dánkooi yíkí koño yó'o tát'o'on kí'o ni ka'an sato'o yo Jesucristo xí'ín ña kían kánian ndo'í.

¹⁵ Tído chó'on nda'o ini kásto'on yíkoj sa'á ndidaá ña yó'o, dá kían, tá ni xí'ii, dá kían daá kaño'o ini ndo sa'án.

Nda induú táj ni ka'an Ndios ni chindaya'í na Jesús

¹⁶ Tá ni kásto'on ndu xí'ín ndó sa'á choon kómí sato'o yo Jesucristo, xí'ín sa'á ña nandió koo na kasaa na, ko ní kéchóon ndu cuento to'ón, ña ni ndaki ini mií ndú. Di'a ni kásto'on ndu ña ni xini xí'ín noo ndú ña miian ndaa kuiti kómí ná choon ká'ano.

¹⁷ Chí ni natiin na ñaño'ó noo tatá Ndios, ta ni keká'ano ñaá ná, dá chí nda induú noo ió na xí'ín ñaño'ó táj ni ka'an na: "Ta yó'o kúu de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o ini xini'í xí."

¹⁸ Ni seídó'o ndu'u to'on yó'o, ña ni kii chí induú káa, tá ni sa'an ndu xí'ín Jesús dinj iin yúku ij.

¹⁹ Sa'á ñoó kándaq iniyo ña miian ndaa ni xinkoo ña ni taa profeta tá sa ná'a. Ta va'a kee ndó tá ná kí'o ndó mií ndó ña kían kueídó'o ndóan, chí kían tát'o'on iin ña dátóon noo ndo xían nani iin naá nda natuu noo, dá dátóon Jesús niq ndo tát'o'on ndato tóon kimi tá ni xjno rí na'a.

²⁰ Tído noo ndidaá ña'a kánian kana'á ndó ña ni iin tó'ón to'on ni taa profeta noo tuti ij Ndios ko ni ndáki ini ñaxintóni mií rá,

²¹ chí ni iin tó'ón to'on ni taa ra ko ni ndáki ña dinj ni iin taa ñayuu yó'o. Mií va Espiritu ij Ndios ni dátóon ñaxintóni taa ni kaxi mií ná, dá ni taa ra ña.

2

Kanda ndo mií ndó, chí kasaq taa dána'a ña to'ón, ta katoó ra dánda'í ra ndo'ó

¹ Tído ni sa ndei ta'ani profeta to'ón ñoo Israel tá sa ná'a. Dión ta'ani kaño'o taa dána'a ña to'ón tein ndo'ó, ta chí'i ra cháá ña to'ón tein ña dána'a ra noo ndo, ña kían dátuyú ñaá. Ta o nákoni ta'on ra sato'o yo Jesús, na ni chíya'í sa'á kuachi ra. Ta sa'á ña kee ra dión, sa'á ñoó iin ndakána va naá rá.

2 Ta kasá'a kuá'a ndá'o ñayuu kee na ña ka'an noo kee taa ñoo, ta sa'a mií rá ka'an ndava'a ñayuu sa'a'á ña ndaa kándisa yó.

3 Ta sa'a'á ña kúu rá taa kátoó dji'ón, sa'a'á ñoo ndukú rá ndi kee ra dándá'i rá ndo'ó xí'in ña to'ón. Tido nda rá sa na'a nda'o ió nduu Ndios dándó'o na níqo rá, ta sa kuyati va ña naá rá vei ña.

4 Dá chi kọ ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'a'á ángel nị kuéi noó kuachi, di'a nị dakuéi ñaá ná nda indayá, ta nị sadi ni'ini ñaá ná ná iní káo konó noo ín naá yái, ta ñoo ño'an ndátion keyíko sa'án.

5 Ta ni kọ ní xí'o ká'ano ta'on ini Ndios sa'a'á ñayuu nị sa ndei sa na'a. Sava'a iin to'ón taa nị dakáki Ndios nị sa naní Noé, tá'an ra sa daná'a noó ñayuu ña kendís'a'ano na, ta nị dakáki ta'ani Ndios usa ka na ve'e ra. Dá nị danaá na ndidaa ñayuu kọ ní xín nakoni ñaá ñoo xí'in tákuii kua'a.

6 Ta nị danaá ta'ani na ñoo Sodoma xí'in Gomorra, chi ndaa yaá óon nị dankoo naan, dá ná kana'a yó ndi kían ndo'o ñayuu kọ xín nakoni Ndios.

7 Tído nị dakáki na Lot noó tandó'ó ñoo, chi nị sa kuu ra iin taa ndaa, chi sa kekini iní ra sa xini ra ndidaa ña kini sa kee ñayuu ñoo ñoo.

8 Chi iin ta ndaa nị sa kuu ra, ta nị sa io ra tein ñayuu ñoo. Ta sa'a'á ña kómí rá iin níqo va'a, sa'a'á ñoo tá kuú tá kuú sa kunda'i iní ra sa'a'á iin rá iin ña kini sa xini ra xí'in ña sa seídó'o ra sa kee ñayuu ñoo.

9 Chi ió choon noo ndá'a sato'o yo Ndios dáka'ki na ñayuu ndíta xoo na noó tandó'ó. Ta taó xoo na ñayuu kini kaño'o na ndadi va'a na nda ná kasandaá kuú keyíko sa'a'á ná.

10 Tído ka'i ká ví ndo'o na kée ndidaa ña kini kóni mií ná, xí'in ña kóni ñii ná, chi nị na sa'ándá choon kọ nákoní na.

Maestro to'ón yó'o kúu rá ndee to'ón, ta chindaa noo rá, chi nị kọ chítuu iní ra kenóo ra ña kómí choon ná'ano.

11 Ndakí cháá ká ángel o duú taa to'ón yó'o, ta kómí ná cháá ká choon o duú mií rá, tído kọ chindaa noo ná kenóo na ña kómí choon ná'ano ñoo, ta kọ dátaí kuachi ñaá ná noo Ndios.

12 Tído taa to'ón yó'o kúu rá ka'an sa'a'á ña kọ kándaq iní ra. Ta kúu rá táto'ón kiti ndei ndava'a, chi nị kaki rí ña kían tiin ñayuu rí, dá ka'áni ná rí. Ta k'i'o dión ndo'o taa yó'o, chi naá rá tein ña kini kée ra.

13 Ta mií'an chiya'i ra sa'a'á ndidaa ña kini kée ra, chi va'ará nduu kían, kátoó ra kée ra ndidaa tá'an ña kini kóni ñii rá, ta nị lí'u kọ káka'an noo rá kée ra dión. Sa'a'á ñoo kúu rá ña nị tuú, ña nị tei'j tein ndo'ó. Ta nda noo sásá'an dáó rá xí'in ndó, kádij iní ra kée ra ña kini.

14 Ta kọ kuú kandé'é oon ra na ñá'a, kúu sa yá'a va ra nákami lóko iní ra xini ñaá rá. Ta

kọ sa tuu ra ña kían kée ra kuachi. Ta kándéé rá dáxingo iní ra na vitá iní, dá kee na ña kini. Ta kúu rá taa nị ka'ti'a kátoó dji'ón. Ta kúu rá taa nị kandoo ndo'o níqo kee Ndios.

15 Ta nị dankoo ra íchi ndaa, ta nị ndiko ra íchi kini, tá'an ña nị ndiko Balaam, de'e taa naní Beor, chi sa'a'á dji'ón nị kee ra, sa'a'á ñoo nị ndiko ra íchi kini.

16 Ta nị nani ra sa'a'á ña kini nị kee ra nị kee burro ra, kírí kọ ká'an. Chi nị ka'an rí xí'in rá táto'ón k'i'o kée iin ñayuu, ta k'i'o dión nị chítuu rí ña kini kua'an taa ñoo kee ra.

17 Ta ndidaa taa to'ón yó'o kúu táto'ón pozo íchi, ta kúu rá táto'ón viko táchi kua'an xoo di'a, xoo di'a. Ta sa io nduu va iin yái noo iin naá kaño'o chíchi rá chiya'i ra sa'a'á ña kini kée ra.

18 Ta ka'an ra to'ón táyú xí'in to'ón xíxi. Ta dáka'an ra ñayuu kee na ña kini xí'in ñii ná xí'in ña ka'an noo, ta k'i'o dión dáxingo iní ra ñayuu duú nị taó xoo mií ná tein ña kini, dá nandió kuéi tuku na kee na ña.

19 Chi ká'an ra xí'in ná ña tá kee na dión, dá kían o dándáki ñaá nị iin ña'a. Tído ño'ó ij vá rá tíxi ndá'a ña ka'an noo, ta dándáki ñaá. Dá chi tá kándéé iin ña'a dándáki'an yó, dá kían ño'ó yó tíxi ndá'an.

20 Ta sa nị kankuei xoo ñayuu ñoo tein ndidaa ña kini ió ñayuu yó'o sa'a'á ña nị kasandaá na ná'a ná sa'a'á sato'o yo Jesucristo, na nị dakáki ñaá. Tído tá ná nandió kuéi na nach'i tuku na mií ná tein ña kini, dá kían ka'í ká ví yakó na o duú táto'ón k'i'o sa ndaa na tá kọ ñá'a kana'a ná Jesús.

21 Va'a cháá ká ña ní xjo dá'a nị kana'a ná ña ndaa sa'a'á Ndios, o duú kaan nị kasandaá na ná'a ná ña, ta nị xjo kao na choon ij nị sa'anda Ndios noo ná.

22 Dá chi ndó'o na táto'ón k'i'o kua'an to'ón ndíchi ká'an ñayuu ña kían kaá di'a: "Nandió kuéi tina sei rí ña nị ndusa rí, ta nandió kuéi ta'ani kochí nị chichi kondee rí noó ndei'j."

3

Di'a koo tá ná nandió koo Jesús kasaq na

1 Na manj, ña yó'o kúu tuti kúu uy táai kosaq noo ndo, ta noo ndi nduuan ká'an ni'ini noo ndo, dá dándótoi ñaxintónj vii ndo,

2 dá ná ndusaq iní ndo ña nị ka'an ndidaa profeta Ndios tá sata, ta ndusaq ta'ani iní ndo sa'a'á choon nị sa'anda na kúu sato'o yo, na dáka'ki yó noo kuachio, chi nị daná'a taa né'e to'ón na noo ndo sa'a'á choon yó'o.

3 Din'ó'ó kónij ña kana'a ndó ña tein kuú noo ndi'j ndakuei taa kedjki ndaa ra ña ndaa kándisa yó, chi kakuu ra taa kandeí kee ña ka'an noo kónj mií rá.

4 Ta kaa ra xí'in ndó: "¿Ndiva'a o ñá'a nandió koo Jesús kasaq na táto'ón k'i'o nị xí'o

na to'on na? Dá ch̄i nd̄a rá n̄i xi'í n̄a yatá ve'le yó, ni iin tó'on ta'on ñ̄a'a k̄o nádaon. Ch̄i nd̄a rá n̄i k̄asá'á sa'a ñ̄ayuu yó'o, ta nd̄a viti, ni iin tó'on ta'on ñ̄a'a k̄o nádaon", kaa rá.

⁵ Ta o kóni r̄a nakoni r̄a ñ̄a nd̄a mií sa'a n̄i k̄ava'a Ndios induú káa xi'ín to'on na, ta n̄i k̄ava'a ta'ani na noñó'o yó'o, tá'an ñ̄a n̄i ndaki tein takují n̄i kee na, ta xito na ñ̄a xi'ín takují.

⁶ Ta xi'ín takují ta'ani n̄i ñ̄anaá Ndios noñó'o yó'o tá sa na'á.

⁷ Ta ndaa n̄a induú xi'ín noñó'o yó'o xi'ín to'on mií ná, ch̄i n̄i taó xoo na ñ̄a, ñ̄a kían kej ñ̄a kee ñ̄o'ó it̄a tá ná kasandaá kūu keyíko n̄a sa'a ndidaá ñ̄a'a, ta dánaá ndi'i na ñ̄ayuu kíni.

⁸ Ta kóni ñ̄a kana'á ndó, n̄a manj, ñ̄a noo sato'o yo Ndios, iin kūu kían táto'on iin mil kuia, ta iin mil kuia kían táto'on iin kūu.

⁹ Ta k̄o kúkuéé ta'on sato'o yo Ndios noo to'on n̄i xi'í na noo yo, táto'on k̄i'o nákani ini dao ñ̄ayuu. Di'a ndáti kueé na yó, ch̄i k̄o kóni n̄a ñ̄a naá ni iin tó'on yó, di'a kóni n̄a ñ̄a ndidaá tá'an ñ̄ayuu ná nandikó ini n̄a sa'á kuachi kée na.

¹⁰ Tído táto'on k̄i'o iin ndakána kasaá ta kuí'íná sakuaá, k̄i'o dión iin ndakána ta'ani kasandaá kūu nandio k̄o tuku sato'o yo Jesús. Tá ná kasandaá kūu yó'o, n̄i'í nda'ó n̄i'í induú káa, dá naáán. Ta kej ndi'i ñ̄a'a ñ̄o'ó noo ñ̄ikó káa, dá ndutj ndi'an. Ta naá ndi'i noñó'o yó'o xi'ín ndidaá ñ̄a'a ió nooán kee ñ̄o'ó it̄a.

¹¹ Ta sa'á ñ̄a naá ndidaá ñ̄a yó'o, sa'á ñ̄o'ó ndi k̄i'o ví kánian koo vii ndo, ta kee ndó ñ̄a kóni Ndios.

¹² Dión kee ndó xian nani ndáti ndó, ta ndundéé ndó kee ndóan, dá ná kasandaá kí kūu n̄i k̄axi Ndios ñ̄a nandio k̄o sato'o yo kasaá n̄a. Ch̄i kūu dáá ñ̄o'ó kej ndi'i induú káa, dá naáán, ta ndidaá ñ̄a'a ñ̄o'ó káa kej it̄a ndi'an, ta ndutj ndi'an.

¹³ Tído yóó, ndáti yó xinkoo to'on n̄i xi'í Ndios noo yo, ch̄i n̄i kaa n̄a ñ̄a kava'a na induú saá xi'ín noñó'o saá noo koo ndino'o ñ̄a ndaa.

¹⁴ Sa'á ñ̄o'ó, n̄a manj, xian nani ndéi ndó ndáti ndó ñ̄a dión koo, koo ini ndo xi'ín ndino'o ini ndo koo vii ndo, kandeí ndúsá'ano ndó, ta kandeí va'a ndó nda ná kasandaá kūu nandio k̄o Jesús.

¹⁵ Ta kana'á ndó ñ̄a ndáti kueé sato'o yo Jesús, dá kasaá n̄a, ch̄i kóni n̄a ñ̄a k̄aki kuá'á ka ñ̄ayuu. Ta dión ta'ani n̄i kandaá ini ñ̄ani manj yo Pablo, ch̄i mií Ndios n̄i ñ̄atón ñ̄axintóni ná, sa'á ñ̄o'ó n̄i taa na dión, dá kandaá ini ndo.

¹⁶ Ta ká'an n̄a sa'á ñ̄a yó'o noo ndidaá tuti n̄i t̄anda'á ná n̄i sa'an noo dao ka n̄a kúu kuendá Jesús. Ta kuáchi nda'o kandaá ini yo dao to'on n̄i ka'an n̄a. Ta nádaon dao ñ̄ayuu k̄o ná'á, xi'ín n̄a vitá ini, to'on n̄i taa Pablo,

ta nádaká n̄an táto'on k̄i'o nádaká ná dao ka to'on, ñ̄a káa noo tuti ij Ndios. Ta ni'í ná ñ̄a naá ná sa'á ñ̄a kée na dión.

¹⁷ Sa'á ñ̄o'ó, ndo'ó, n̄a manj mií, sa ná'á vá ndó sa'á ndidaá ñ̄a yó'o, sa'á ñ̄o'ó koo ini ndo kandaá ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kandia ndó ñ̄a to'on dána'a ñ̄ayuu yako ñ̄axintóni, ch̄i oon ni ví kankuei xoo ndó noo ñ̄a ndaa kándisa yó.

¹⁸ Di'a koo ini ndo kua'ano ndó noo ñ̄a manj n̄i kee Ndios sa'a yo. Ta koo ta'ani ini ndo kana'á cháá ka ndo sa'a sato'o yo Jesucristo, n̄a dákaí ñ̄aá. Ta mií ná ná natiin ñ̄año'ó kūu viti xi'ín ndidaá tá'an kūu. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó nī taa San Juan nī sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Yó'o ká'an San Juan sa'a Jesús, na xí'o ña kataka chíchí yó

¹ Kásto'on ndu'u xí'in ndó'o sa'á na sa daá ió tá nī kava'a ñayuu yó'o. Chī nī seídó'o ndu ña nī ka'an mií ná, ta nī xini ñaá ndú xí'in noo ndú, ta nī xini va'a ndu ndidaá ña nī kee na, ta kúú nī tiin ñaá ndú xí'in ndá'a mií ndú. Ta na yó'o kúú to'on xí'o ña kataka chíchí yó.

² Ta nī na'a noó na xí'o ña kataka chíchí yó noo mií ndú, ta nī xini ñaá ndú. Sa'á ñoó xí'o ndaa ndu kuendá sa'á ña nī xini ndu, ta kásto'on ndu sa'á na daá tákí kuuí, na sa daá ió xí'in tatá yó Ndios. Ta nī kixi na, ta nī na'a noo ná noo ndú.

³ Ta kásto'on ndu xí'in ndó sa'á ña nī xini ndu, xí'in sa'á ña nī seídó'o ndu, dá kían iin tó'ón ná kakuu ndó xí'in ndu'u, táto'on kī'o iin tó'ón kúú ndu'u xí'in tatá yó Ndios, xí'in de'e na Jesucristo.

⁴ Ta taa ndu to'on yó'o kosaá noo ndo'ó, dá kían ndino'o ini ndo ná kadīj ini ndo.

Miigan kánian nakoni yo ña yá'a yó kée yó kuachi noo Ndios

⁵ Di'a kua'an ña nī daná'a Jesucristo noo ndu'u, sa'á ñoó kásto'on ndu xí'in ndó. Chī nī daná'a na noo ndú ña ndato tóon Ndios, chī na vii kúú ná, ta ni lú'u kō ín naá ná.

⁶ Sa'á ñoó tá kaá yó ña iin nī nduu yó xí'in ná, ta xionoo ij yó ichi noo ín naá, ña kúú ichi kini, dá kían kúú yó ñayuu to'ón, ta kō kée yó ña ndaa.

⁷ Tído tá xionoo yó ichi ndato tóon, ña kúú ichi vii, táto'on kī'o ndato vii kúú mií Ndios, dá kían iin nī nduu iin rá iin yó, ta nī ndoo kuachi yó nī kee nīj de'e na Jesucristo.

⁸ Chī tá kaá yó ña kō kée yó kuachi, dá kían danda'í yó mií vá yó, ta kō ta'ón ña ndaa nákaa ini nío yó.

⁹ Tído tá ná na'o yó kuachi yó noo Ndios, dá kían kī'o ká'ano ini na sa'a yó, ta nduvii ná yó noo ndidaá ña kini kée yó, chī iin na ndaa kúú ná, ta iin ndaa na xí'in to'on nī ka'an na.

¹⁰ Chī tá kaá yó ña kō kée yó kuachi, dá kían ketó'ón yó Ndios, ta kō ta'ón to'on na nákaa nío yó.

2

Jesús kúú na nī chiya'i sa'a kuachi yó ndíka cruz

¹ De'e kuálí miíj, táai ndidaá kúú to'on yó'o kosaá noo ndo, dá kían ná dá'a nī kee ndó kuachi. Tído tá nī ya'a iin káa ndó nī kee ndó kuachi, kana'á ndó ña ió iin na sei nda'í sa'a

yó noo tatá Ndios. Ta na yó'o kúú Jesucristo, na kúú na ndaa.

² Ta na yó'o kúú na nī chiya'i sa'a kuachi yó, dá kuu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a yó. Ta o duú sa'a kuachi yó oon ni nī chiya'i na sa'a, nda sa'a kuachi ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuu yó'o nī chiya'i na.

Tá miigan ndaa ná'a yó Ndios, dá kían kánian kueídó'o yó choon sa'ándá na

³ Tá kée yó choon sa'ándá Ndios, ñoó kían xí'o ña kandaá ini yo ña miigan ndaa ndisa ná'a yó na.

⁴ Ta ndi ndáa mií na kaá ña ná'a ná Ndios, ta kō kée na choon sa'ándá na, dá kían kúú ná ñayuu to'ón, ta ni lú'u ña ndaa kō nákaa ini nío na.

⁵ Tído na kée choon sa'ándá to'on Ndios, noón ndisa kúú na nī kasandaá kú'u ini sa'a dao ka ñayuu táto'on kī'o kée Ndios. Ta ña yó'o xí'o ña kandaá ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a ná.

⁶ Tá kaá yó ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, dá kían kánian kee yó táto'on kī'o nī sa kee na tá sa xionoo na ñayuu yó'o.

Taa Juan iin choon sa'a

⁷ Ñani, kō ta'ón choon sa'a kían táai kosaá noo ndo. Di'a choon yatá kían, tá'an ña sa daá ió noo ndo nda mií sa'a, chī ña yó'o kúú choon yatá nī seídó'o ndó nda mií sa'a.

⁸ Tído kuu va kaa yó ña iin choon sa'a kían táai kosaá noo ndo, chī miigan ndaa nī kee Jesús choon yó'o, ta nda mií ndó kée ña. Chī sa kua'an nda'ónó vá ña ín naá noó ñayuu, ta sa kua'an natuu va noo ná kée mií Ndios.

⁹ Ta ndi ndáa na kaá ña nákaa na ichi noo ndato tóon, ta xini u'u jí vá ná ñani na, dá kían nákaa jí vá ná ichi noo ín naá, ña kúú ichi kini.

¹⁰ Tído na kú'u ini sa'a ñani na, noón kúú na nákaa ichi noo ndato tóon, ta kō ta'ón ña'a kédaá xí'in ná, dá kánkao na noó kuachi.

¹¹ Tído na xini u'u ñani na, noón kúú na nákaa noo ín naá, ta xionoo na ichi noo ín naá, ta kō ná'a ná ndei chí ko'on na, dá chī nī sadi va ña ín naá nduchi nóo na.

¹² De'e kuálí, táai to'on yó'o kosaáan noo ndo, dá chī sa nī xí'o ká'ano va ini Ndios sa'a kuachi ndó sa'á ña nī kee Jesús.

¹³ Ta taa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noo ndo'ó, na kúú tatá, dá chī sa ná'a vá ndó sa'á na sa daá ió tá nī kava'a ñayuu yó'o. Ta taa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá chī nī kandee ndó xí'in ña u'u. Ta táai to'on yó'o kosaáan noo ndo'ó, de'e kuálí, dá chī sa nī kasandaá ndo ná'a va'a ndó tatá Ndios.

¹⁴ Ta taa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noo ndo'ó, na kúú tatá, chī sa ná'a vá ndó sa'á na sa daá ió tá nī kava'a ñayuu yó'o. Ta taa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noo ndo'ó, takuáchi táki, dá chī ndífa toon ndó

xí'ín Ndios, ta ñi ñatiin ndó to'on na ini níno ndo, ta ñi kãndeé ndó xí'ín ñã u'u.

O sã ndí'i ini yo sã'á ñã kúu kuendá ñayuu yó'o

15 O sã ndí'i ini ndo sã'á ñã kúu kuendá ñayuu yó'o, ni sã'á ñã'á ió nooán. Ta ió iin kãa ndó ndí'i ini sã'á ñã ió ñayuu yó'o, dá kían ko kóni ta'on ndó tatá Ndios.

16 Dá chî ndidaá ñã'á kúu kuendá ñayuu yó'o, ñã kúu kuachi kátoó ñayuu kée na xí'ín ñíi ná, xí'ín ñã kátoó ñã kakomí ná ndidaá ñã'á xini ná, xí'ín ñã kátoó ñã kãndaya'i mií ná, ni iin ñã yó'o ko véi noo Ndios, ñã'á kuendá ñayuu yó'o va kián.

17 Ta sã ndí'i va ñayuu yó'o kua'an xí'ín ndidaá ñã kini kátoó ñayuu kée na. Tído ñã ndéi kée ñã kóni Ndios, noón kúu ñã kataki chíchi.

Kãdaa ndo mií ndó, chî ndei kúu mií va xionoo tãa xini u'u Jesucristo

18 De'e kuálí, sã kua'an kasandaá va tiempo noo ndí'i. Sã ñi seidó'o vá ndó ñã kasaa iin tãa xini u'u Cristo, ta ndee ra mií rá kúu rá Cristo. Ta sã ñi kasá'á va xionoo kua'á ndá'o tãa xini u'u Cristo. Sã'á ñoó sã kátóni va iniq ñã sã kua'an kasandaá tiempo noo ndí'i.

19 Ta tein mií vá yó ñi kãnkuei ra, tído o ñúu kuendá yo ñi sã kuu ra. Dá chî tá kuendá yo ñi sã kuu ra, dá kían kandita toon ra xí'ín yó, ní kúu. Díon ñi kee ra, dá ñi kãndaq ini yo ñã o ñúu ndi ndí'i ra kúu kuendá yo.

20 Tído ñi ñakutí ndó xí'ín Espíritu iñ Ndios, sã'á ñoó kãndaq va'á ini ndo ndí kían kúu ñã ndaa.

21 Ta ko tãa ta'on yu'u to'on yó'o kosaqan noo ndo sã'á ñã ko ná'á ndó ndí kían kúu ñã ndaa. Dí'á táai ñã kosaq noo ndo sã'á ñã ná'á ndoan. Chî sã ná'á va'á ndó ñã ni iin tó'on ñã to'ón o kúu kakaq tein ñã ndaa.

22 Ta, ¿ndá yoo kúu ñã to'ón? Ñã to'ón kúu ñã ko nákoní ñã Jesús kúu Cristo, ñã dákaqi ñãá. Tá'an ñã kée díon, noón kúu ñã xini u'u Cristo, chî ko nákoní ñã tatá Ndios, ta ni de'e na.

23 Ta ndi ndáa ñã ko nákoní de'e Ndios, noón kúu ñã ko to'ón tatá Ndios ió xí'ín ná. Tído ñã nákoní de'e Ndios, noón kúu ñã ió tatá Ndios xí'ín ná.

24 Koo ini ndo kandita toon ndó xí'ín ñã ñi seidó'o ndó sa'á Jesús ndã rá mií sa'á. Dá chî tá ndíta toon ndó xí'ín ñã ñi seidó'o ndó, dá kían ñó'o ndó noo ndá'á de'e Ndios, ta ñó'o ta'ani ndó noo ndá'á tatá ñã.

25 Chî ñi xí'o Jesús to'on na noo yo ñã kían kí'o na ñã kãndei chíchi yó xí'ín mií ná.

26 Ta táai to'on yó'o kosaq noo ndo, dá kãndaq ini ndo ndi kée tãa kátoó dãnda'i ñãá.

27 Tído sã ñi ñakutí ndó xí'ín Espíritu iñ Ndios, ta daá ió va ni xí'ín ndó. Sã'á ñoó

ko xínñó'ó kã ndo ñã dána'á dao kã ñayuu noo ndo, dá chî sa'á ñã ñi ñakutí ndó xí'ín Espíritu iñ Ndios, sã'á ñoó ñi dána'á ñã noo ndo sa'á ndidaá kúu ñã'á. Ta ñã dána'á ñã noo ndo kúu ñã ndaa, ta ko kían ñã to'ón. Táto'on kí'o ñi dána'á Espíritu iñ noo ndo, kí'o díon koo ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín Jesús.

28 Ta viti, de'e kuálí, kandita toon ndó xí'ín Jesús, dá kían koo tãndeé ini noo ndo tá ná na'á noo tuku na noo yo. Ta ni iin ñã'á o kedaá xí'ín ndó, dá xíka'an noo ndo tá ná nãndiá ko na kasaa ñã.

29 Ta sã ná'á ndó ñã kúu ná iin ñã ndaa, ta kánian kana'á ta'ani ndó ñã ndi ndáa ñã kée ñã ndaa, noón kúu de'e Ndios.

3

Kúu yó de'e Ndios

1 Kãnde'é ndó ndi kí'o ví kú'u ini tatá Ndios sa'á yo, chî ñi xí'o na ñã kían kuu kanani yó de'e mií ná, ta miãan ndaa díon kían. Sã'á ñoó ñã kúu kuendá ñayuu yó'o ko nákoní ñã yó, ñã kúu yó de'e Ndios, dá chî ni mií Ndios ko nákoní ñã.

2 Ñã maní, sã kúu vá yó de'e Ndios viti, ta kámaní vá kãndaq ini yo ndi kían kasandaá yo kakuu yó. Tído sã ná'á yó ñã tá ná nãndiá ko Jesús kasaa ñã, dá kían kakuu yó táto'on kí'o kúu mií ná, dá chî koni túu yó ñã táto'on kí'o káa rá ió na.

3 Ta ndidaá kúu ñã kómí tãndeé ini yó'o, noón kúu ñã ndúvii mií, táto'on kí'o ví mií Jesús.

4 Ta ndi ndáa ñayuu yá'á kée kuachi, noón kúu ñã xío kao na choon ñi sa'anda Ndios. Dá chî ndidaá tá'an kuachi xío kao choon ñi sa'anda Ndios.

5 Ta sã ná'á va'á ndó ñã ñi kii Jesús ñayuu yó'o ñi díta ná yó noo kuachi, ta ni iin tó'on kuachi mií ná ko ní sa'á.

6 Ta ndidaá ñayuu ñó'o noo ndá'á Jesús ko yá'á ta'on na kée na kuachi. Tído ndidaá ñã yá'á kée kuachi, ni iin kuu ko ní xini ñã Jesús, ta ni ko ná'á ñãá ná.

7 De'e kuálí, o sã kóno ndó ñã dánda'i ñãá ñayuu, chî ndi ndáa mií vá ñayuu kée ñã ndaa, noón kúu ñayuu ndaa, táto'on kí'o ndaa mií Jesús.

8 Tído ñã kée kuachi, noón kúu kuendá ñã u'u, dá chî ñã u'u kían kée kuachi ndá rá ñi kasá'á sa'á ñayuu yó'o, ta ndã viti kée jían díon. Sã'á ñoó ñi kixi de'e Ndios ñi ñãnaá ná ñã kini kéean.

9 Ta ñayuu ñi nduu de'e Ndios ko kée kã kuachi, dá chî ñã kóni Ndios nákaq ini níno ná. Sã'á ñoó o kúu ta'on ya'á na kee na kuachi sa'á ñã ñi nduu na de'e Ndios.

10 Ta kí'o díon kãndaq iniq ndá yoo kúu de'e Ndios, ta ndá yoo kúu de'e ñã u'u. Chî ñayuu ko kée ñã ndaa, xí'ín ñã ko kú'u ini

sa'a ñayuu xj'ín ná, noón kúu ná kọ kúu de'e Ndios.

Ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó

¹¹ Ta ña yó'o kúu t'ón va'a ni seídó'o ndó nda mií sa'a, ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó.

¹² Ta ná dá'a ni kee yó t'át'ón k'í'o ni kee Cain tá sa na'a, ch'í ni sa'ín ra xoo ña u'u. Sa'a ñoó ni sa'áni rá ñani ló'o mií rá. Ta, ñdiva'a ni sa'áni ñaa rá, ká'an ndó'o? Dá ch'í ndino'o ña kini va sa kee ra, ta ndino'o ña va'a ni sa kee ñani ra noo Ndios.

¹³ Sa'a ñoó, ñani mií, o sa náa ini ndo tá xini u'u ñaa ñayuu kọ ná'a Ndios.

¹⁴ Ta ná'a yó ña sa ni kanxoo yó noo kúu ích'i noo kua'an yo kuu yo, ta viti ñó'o yó ích'i noo kataki chích'i yó, ch'í kú'u ini yo sa'a ñani yo. Ta ná kọ kú'u ini sa'a ñani na, noón kúu ná ñó'o jí vá ích'i noo kuu ná.

¹⁵ Ta ndidaa ñayuu xini u'u ñani na, noón kúu iin ná sa'áni ndii noo Ndios. Ta sa ná'a vá ndó ña ndidaa ná sa'áni ndii kọ ñá'a ta'on ni'á ná ña kataki chích'i ná noo Ndios.

¹⁶ Ta sa kánda'a va'a ini yo ndí k'ian kee'a, dá ku'u ini yo sa'a ñani yo. Ch'í t'át'ón k'í'o ni ñak'í'o Jesús mií ná ni xi'í na sa'a yo, k'í'o dión ta'ani kánian nak'í'o yó mií yó kuu yo sa'a ñani yo.

¹⁷ Tido tá ío ña'a noo yo ñayuu yó'o, ta ndé'é yó ña xín'ño'o ñani yo ñá, ta ked'i'inda yó'an noo ná, dá k'ian, ñndí ka'a yo ña kú'u ini yo sa'a ná t'át'ón k'í'o kée Ndios, tá dáá?

¹⁸ De'e kuálí, ná dá'a ni ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu xi'ín t'ón ká'an oon ni yó, o xi'ín t'ón kánkuei yú'u óon ni yó. Va'a kaan ná ku'u ini yo sa'a ná xi'ín ña va'a kée yó, ta ná chindee ndisa yó na.

¹⁹ Tá kée yó dión, dá k'ian kánda'a ini yo ña mií'an ndaa kúu yó kuendá ña ndaa, ta kọ kútúu ini yo noo Ndios sa'a ña kée yó.

²⁰ Tido tá kutúu ini yo sa'a ña ni kee yó, dá k'ian ná kana'a yó ña ká'ano chá'a ka Ndios o duú n'yo yo, ch'í ná'a va'a ná sa'a ndidaa kúu ña'a kée yó.

²¹ Ná maní mií, tá kọ kútúu ini yo, dá k'ian ío tande'e ini yo xi'ín Ndios,

²² ta ndí ndaa mií'o ña'a ná kaka yo noo ná, ta kúu ni'í vá yó'an, dá ch'í kée yó choon sa'anda na, ta kée yó ña kóni na.

²³ Ta ña yó'o kúu choon ni sa'anda Ndios noo yo ña ná kandisa yó de'e na Jesucristo, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó t'át'ón k'í'o ni sa'anda na choon noo yo.

²⁴ Ch'í ndi ndaa ná kée choon sa'ándá Ndios, noón kúu ná ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ío Ndios xi'ín ná. Ta sa'a ña ío Espiritu ij Ndios ini n'yo yo, sa'a ñoó kánda'a ini yo ña ío Ndios xi'ín yó.

4

Ta k'í'o di'a kánda'a ini yo ndá yoo kómi Espiritu Ndios

¹ Ná maní mií, o sa kándisa ndó ndidaa ñayuu, ná ká'an ña kómi ná Espiritu Ndios. Din'ño'ó ka korndodó ndó na, ná kande'a á mií'an ndaa kómi ná Espiritu Ndios o koó. Dá ch'í kua'a nda'o profeta t'ón xionoo iin ní kúu ñayuu.

² Di'a kee ndó, dá kánda'a ini ndo tá mií'an ndaa kuiti kómi ná Espiritu Ndios: tá nákoni ná ña mií'an ndaa kuiti ni nduu Jesús iin t'aa ñayuu yó'o, dá k'ian noón kúu ná kómi Espiritu Ndios.

³ Ta ñayuu kọ nákoni ña ni nduu Jesús iin t'aa ñayuu yó'o, noón kúu ná kọ kómi Espiritu Ndios, ch'í nákoni ini ná t'át'ón t'aa xini u'u Cristo. Sa ni seídó'o vá mií ndó ña kii ra, ta sa xionoo va ra ñayuu yó'o viti.

⁴ De'e kuálí, kana'a ndó ña ndo'ó kúu ñayuu Ndios, ta sa ni kande'e ndó xi'ín ra kátoó danda'í ñaa, ch'í ká'ano chá'a ka Ndios, ná ío xi'ín ndó, o duú ña kini ío ñayuu yó'o.

⁵ Taa yó'o kúu kuendá ñayuu yó'o, sa'a ñoó dána'a ra sa'a ña ío ñayuu yó'o va. Ta kúu kándisa vá ñaa ñayuu kọ ná'a Ndios.

⁶ Tido yó'o, kúu yó kuendá Ndios. Ta ná ná'a Ndios, noón kúu ná seídó'o ña dána'a yo. Ta ná kọ kúu kuendá Ndios, noón kúu ná kó kóni kueidó'o ña ndaa dána'a yo, ch'í kọ ná ná Ndios. Ta k'í'o dión kánda'a ini yo ndá yoo kómi Espiritu ndaa, ta ndá yoo kómi espíritu t'ón.

Ndios kúu ná kú'u ini sa'a yo

⁷ Ná maní mií, ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó, ch'í ña ku'u ini yo sa'a iin rá iin yo, ña yó'o kúu ña'a Ndios. Ta ndidaa kúu ñayuu, ná kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, ná yó'o kúu ná ni nduu de'e Ndios, ta ná'a ná Ndios.

⁸ Ta ndi ndaa ná kọ kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, noón kúu ná kọ ná'a Ndios, ch'í Ndios kúu ná kú'u ini sa'a yo.

⁹ Mií Ndios ni daná'a noo yo ña kú'u nda'o ini ná sa'a yo, ch'í ni t'anda'a ná iin t'ón diñi de'e na ñayuu yó'o ni kii na, dá ni'í yo ña kataki chích'i yó sa'a ná.

¹⁰ Ta ña yó'o xi'í ña kánda'a ini yo ndi k'í'o kú'u ini Ndios sa'a yo, ta ña ká'ano chá'a ka k'ian yo'o o duú ña kóni yo mií ná. Ch'í sa'a ña kú'u nda'o ini ná sa'a yo, sa'a ñoó ni t'anda'a ná de'e na ni kii na ñayuu yó'o, ta ni ch'iyá'í na sa'a kuachi yó.

¹¹ Ná maní mií, tá k'í'o dión kú'u ini Ndios sa'a yo, dá k'ian k'í'o dión ta'ani kánian ku'u ini sa'a sátá'an yó.

¹² Ni iin t'ón ta'on ñayuu kọ ní kúu kóni xi'ín noo ná Ndios, tido tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá k'ian ío Ndios xi'ín yó, ta ni kasánda'a yo kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu t'át'ón k'í'o kée mií ná.

¹³ Ta sa'a ña ni xi'í na Espiritu ij ná noo yo, sa'a ñoó kánda'a ini yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ío ná xi'ín yó.

14 Ta sa'á ña ñi xini ndu, sa'á ñoó xí'o ndu kuendá noo ñayuu ña ñi tãnda'á tatá Ndios de'e na ñi kii na, ta noón kúu ña dákaki ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

15 Ta ndi ndáa ñayuu nákoní ña Jesús kúu de'e Ndios, noón kúu ña ñó'o noo ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'in ná.

16 Ta sa kãndaq ini yo, ta kãndisa yó ña kú'u ini Ndios sa'a yo. Ndios kúu ña kú'u ini sa'a yo. Sa'á ñoó tá kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu tát'o'on k'i'o kée mií ná, dá kían ñó'o yó noo ndá'a Ndios, ta ió ña xí'in yó.

17 Ta xí'in ña yó'o ñi kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, sa'á ñoó koo tãndéé ini yo tá ná kasandaá ku keyíko Ndios sa'a yo, dá ch'i tát'o'on k'i'o kée mií ná, k'i'o dión kée yó ñayuu yó'o.

18 Tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían ko kánian yu'ú yo noo keyíko Ndios sa'a yo. Ch'i tá ñi kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, ko káni kaan yu'ú yo. Ch'i ña yu'ú yo kían kóni kaa ña ká'an yó ña dándó'o Ndios níq yo. Ta ndi ndáa ña yu'ú, noón kúu ña ko ñá'a kasandaá ña ku'u ndisa ini ña sa'a dao ka ñayuu.

19 Kóni yo, ch'i diñño'ó mií ná ñi ku'u ini sa'a yo.

20 Tá kaá yo ña kóni yo Ndios, ta xini u'u yo ñani yo, dá kían kúu yo ñayuu tó'ón. Dá ch'i tá ko kú'u ini yo sa'a ñani yo, tá'an ña ndé'é yó ndéi xí'á, çndá koo ví kaa yo ña kóni yo Ndios, ña ko xini yo?

21 Dá ch'i mií Jesús ñi sa'anda choon yó'o noo yo, ña tá kóni ndisa yo Ndios, dá kían kánian ku'u ini yo sa'a ñani yo.

5

Kúu yó de'e Ndios tá kãndisa yó ña Jesús kúu ña ñi tãnda'á Ndios dákaki ñaá

1 Ndi ndáa ñayuu kãndisa ña Jesús kúu Cristo, ña dákaki ñaá, noón kúu ña ñi nduu de'e Ndios. Ta ndi ndáa ña kú'u ini sa'a iin tatá, ta nda de'e na kú'u ta'ani ini ña sa'a.

2 Ta k'i'o dión kãndaq ini yo ña kú'u ini yo sa'a ndidaá ña kúu de'e Ndios, ch'i kóni yo Ndios, ta kée yó choon sa'ándá ña.

3 Tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kee yó choon sa'ándá ña. Ta ko tã'ón ña kuách'i kían kee yó choon sa'ándáan,

4 dá ch'i ndidaá ña ñi nduu de'e Ndios, noón kúu ña kãndéé xí'in ña kini ió ñayuu yó'o. Ch'i sa'á ña kãndéé ini yo Jesús, sa'á ñoó kãndéé yó xí'in ña kini ió ñayuu yó'o.

5 Ta, çndá yoo kúu ña kãndéé xí'in ña kini ió ñayuu yó'o? Noón kúu ña kãndisa ña Jesús kúu de'e Ndios.

Xí'o Espiritu iñ Ndios kuendá sa'a Jesús

6 Tá'an ña xí'o kuendá ña ñi kii ndisa Jesucristo noo Ndios kúu takují xí'in ñi. Ta o duú takují oon ni xí'o kuendá, dá ch'i ñi xí'in takují kúu ra xí'o ndaq kuendá ña k'i'o

dión kían. Ta Espiritu iñ Ndios ta'ani kúu ña xí'o ndaq kuendá ña k'i'o dión kían, ch'i iin ña ndaq kúu Espiritu.

7 [Ta ña xí'o kuendá chí induú kúu tatá Ndios, xí'in de'e, xí'in Espiritu iñ. Ta iin tó'ón vá kúu ndin onj ña yó'o.] Ta onj ta'ani kúu ña xí'o kuendá chí noño'ó yó'o ña ñi kii Jesús noo Ndios.

8 Iin ña kúu Espiritu iñ Ndios, ta iin ka ra kúu takují, ta iin ka ra kúu ñi. Ta iin noó xí'o ndaq Espiritu iñ kuendá xí'in takují xí'in ñi ña k'i'o dión kían.

9 Tá nátiin va'a yó kuendá xí'o tãa, ná kana'á yó ña ndáya'l cháá ka kuendá xí'o Ndios, ch'i kuendá xí'o mií ná kían ka'an sa'á de'e na.

10 Ta ñayuu kãndisa de'e Ndios, noón kúu ña ñi taxi va'a t'o'on yó'o níq ná. Ta ña ko kãndisa noo ká'an Ndios, noón kúu ña kété'ón Ndios, ch'i ko kãndisa na t'o'on ñi xí'o Ndios, ña ká'an sa'a de'e na.

11 Ta ña yó'o kúu kuendá ñi xí'o Ndios noo yo, ña sa ñi xí'o na ña kataki chíchí yó, ta sa'va'a noo iin tó'ón de'e na ñi' yo ña kataki chíchí yó.

12 Ta ndi ndáa ñayuu ñi ñatiin Jesús, ña kúu de'e Ndios, ini níq ná, noón kúu ña kataki chíchí. Tído ndi ndáa ña ko ní xín natiin ñaá, noón kúu ná o ñi' ta'on na ña kataki chíchí ná.

Sa'á ña kãndisa yó Jesús, sa'á ñoó kataki chíchí yó

13 Táai t'o'on yó'o kosaa noo ndo'ó, ña kãndisa de'e Ndios, dá kana'á ndó ña sa kómí ndó ña kataki chíchí ndó.

14 Ta ña yó'o kúu tãndéé ini kómí yó noo Ndios, ch'i tá xíka yo iin ña'a noo ná tát'o'on k'i'o kóni mií ná, ta kúu seid'ó na ña xíka yo.

15 Ta sa'á ña ná'a yó ña seid'ó va'a ñaá Ndios tá xíka yo ndi ndáa mií vá ña'a noo ná, sa'á ñoó ná'a ta'ani yo ña ñi' yo ña xíka yo noo ná.

16 Tá ñi xini iin káa ndó iin ñani yo kée na kuách'i, ña kían ko kúu kuách'i ko kánian kuu ña, dá kían kánian kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a ná, ta kúu k'i'o vá Ndios ña kían kataki ña. Dión kee ndó tá ko ñi ya'a na kee na kuách'i ña kían ko kánian kuu ña. Ch'i miian ndaq ió kuách'i, ña kían kánian kuu yo. Tído ko ká'an ta'oin xí'in ndó ña ná kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a ñayuu kée dión.

17 Ndidaá kúu vá ña'a kini kúu kuách'i noo Ndios. Tído ió kuách'i, ña kían ko kánian kuu yo.

18 Sa ná'a vá yó ña ndi ndáa ñayuu ñi nduu de'e Ndios, ko kée ka ña kuách'i, dá ch'i ndaa va ñaá mií de'e Ndios noó ña u'u, sa'á ñoó o kúu ta'on kendava'a ña u'u xí'in ná.

19 Ta sa ná'a ta'ani yo ña ñó'o yó noo ndá'a Ndios, va'ar á iin ní kúu ñayuu yó'o nákaa tixi ndá'a ña u'u.

²⁰Ta sa ná'á ta'ani yó ña ñi kixi de'e Ndios, ta ñi xí'o na ñaxintóni yo, dá ná kana'á yó na miían ndaa kuiti kúú Ndios. Ta ñó'o yó noo ndá'a na kúú Ndios ndaa, ta ñó'o ta'ani yó noo ndá'a de'e na Jesucristo. Na yó'o kúú na miían ndaa kuiti kúú Ndios, ta xí'o na ña kataki chíchí yó.

²¹De'e kuálí miíi, kandaa ndo mií ndó noo ña kúú yokø. Díón ná koo.

To'on yó'o kían kúu uú nì taa San Juan

Ká'qan Juan ndisá'án

¹ Yu'u kúu nà sá'ano noo ndo, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in yo'ó, kǐ'o maníi, nà nì kaxi mií Ndios, xí'in noó de'ón, nà kúu kuendá Jesús. Kana'á ndó ña miian ndaa kuiti kú'u ini yu'u sa'a ndo, ta o duú iin tó'ón yu'u kú'u ini sa'a ndo, chǐ ndidaá kúu vá nà kándisa ña ndaa kú'u ini sa'a ndo.

² Kú'u ini sa'a ndo'ó sa'á ña ió ña ndaa ini nio yo, ta ná koo ña ndaa yó'o xí'á ndidaá tá'an kuú.

³ Ná kee tatá Ndios xí'in de'e na Jesucristo, nà kúu sato'o yo, ña manǐ xí'in ndo'ó, ta ná ku'u ini nà sa'a ndo, ta naki'o na ña koo va'a ini ndo. Ta ná kendisa na dión xí'in ndó sa'á ña kú'u ini nà sa'a ndo.

Kandita toon ndó xí'in ña ndaa ká'qan sa'a Jesús

⁴ Ta kádij nda'o ini, chǐ nǐ naní'j yu'u dao nà kúu kuendá yo'ó ndéi na kée na ña ndaa, táto'on kǐ'o nǐ sa'anda tatá Ndios choon noo yo.

⁵ Ta viti, kǐ'o miíi, ko táai iin choon sa'a kosaá noo ndo, chǐ ña yó'o kúu choon nǐ ní'j yo nda rá mií sa'a, sa'á ñoó seí nda'ávǐ nooon ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁶ Chǐ tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían kée yó choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon nǐ ní'j yo nda rá mií sa'a ña ná kandeí yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Chǐ kua'á nda'o nà to'ón xionoo ñayuu yó'o, ta kátoó nà dándá'í ñaá ná. Noón kúu nà ko nákonǐ ña nǐ nduu Jesucristo iin taa ñayuu yó'o. Ta ñayuu kée dión kúu nà ndúkú dándá'í ñaá, ta xiní u'u nà Jesucristo.

⁸ Sa'á ñoó kandaa ndo mií ndó, chǐ oon nǐ ví kandeé rá dátúú rá ndo'ó, dá ná o kónǐ ndo natiin ndó ña va'a noo Ndios sa'á choon kée ndó noo mií ná. Sa'á ñoó ndǐ'i ini ndo, dá natiin ndǐ'i ndó ña xí'o oon Ndios noó ñayuu nà.

⁹ Ndi ndáa miíó ñayuu nǐ kexoo noó ña ndaa sa'a Cristo Jesús, ta ko ndita toon na xí'án, noón kúu nà ko ió ta'on Ndios xí'in ná. Tído nà ndita toon xí'in ña ndaa sa'a Cristo Jesús, noón kúu nà ió tatá Ndios xí'in, ta ió ta'ani de'e na xí'in ná.

¹⁰ Ta ndi ndáa mií vá nà veí dána'a noo ndo noo ndéi ndó ve'e ndó, ta ko dána'a nà ña ndaa sa'a Jesús, o sa chí'i ndó nà ve'e ndó. Ta ná dá'a nǐ kaa ndo di'a xí'in ná: "Va'a kúu nǐ kasáa ní. Koo ní ve'e."

¹¹ Dá chǐ tá ná natiin va'a ndó nà, dá kían iin nǐ nduu va ndó xí'in ná noó ña kini kée na.

Ndátǐ Juan saq nà kande'é ná ñayuu ñoó

¹² Kua'á nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, tído ko kónǐ ta'on yu'u ña kían taai ña noo iin tuti saaan noo ndo. Dá chǐ ndátǐi saaj kande'í ndo'ó, ta ka'an yú'í xí'in ndó, dá ná xǐnkoo ña kádij ini yo.

¹³ Ta dao ka nà kúu kuendá ku'u miíón ndéi yó'o, tá'an nà nǐ kaxi mií Ndios, tánda'á ta'ani na ndisá'án kosaá nooon. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu oni nī taa San Juan

Ká'qan Juan ndisá'án

¹ Yu'u kúu nā sá'ano, ta ká'qan yu'u ndisá'án xí'in yo'ó, Gayo, ñani manī. Miíqan ndaa ndisa kú'u nda'o inij sa'on.

² Ñani manī, xikaj noq Ndios ña daá keva'ón tein ndidaá kúu ña'a kéeón, ta daá kuití ná koo va'a inon táto'on kí'o va'a nímon noq Ndios.

³ Nī kadij nda'o inij tá nī kixi dao ñani yo kuendá Jesús, chī nī nakani na xí'in ña iin nda'qon xí'in ña ndaa kándisa yó.

⁴ Ta koq iin ka ña'a xí'o ña kadij cháá ka inij táto'on kí'o kadij inij tá ní'í to'in ña ndita ndaa de'i kuendá Jesús xí'in ña ndaa kándisa yó.

Va'a va kée Gayo, chī nátiin va'a ra na kuú kuendá Jesús ve'e ra

⁵ Ñani manī, va'a va kéeón tá chindeéón ndidaá ñani yo, ta va'a cháá ka kéeón tá kéeón dión xí'in na ko ná'ón.

⁶ Ta na yó'o kúu na xí'o kuendá noq na kúu kuendá Jesús ndéi yó'o ña kú'u nda'o inon sa'a ná. Ta va'a keeón tá chindeéón na xí'in ndá ña'a xínñó'ó ná noq ko'on na, chī kí'o dión kánian kee yó xí'in ná sa'a ña kéchóon na noq Ndios, dá kuu ko'on na dao ka xían.

⁷ Chī sa'á ña kóni na Jesús, sa'á ñoq nī kan kuei na xionoo na dána'a na, ta ko kí'in ya'i ta'on na noq ñayuu ko ná'á Ndios.

⁸ Sa'á ñoq kánian kí'o yó ña'a xínñó'ó ná, ta kí'o dión chindeé yó na noq dána'a na to'on ndaa sa'a Jesús.

Naá iin ra naní Diótrefes xí'in Juan

⁹ Sa nī taa yu'u iin tuti kosaa noq na kúu kuendá Jesús ndéi xa'an, tido ko xjín ta'on Diótrefes kueidó'o ra choon sa'ándá ndu, chī kóni mií rá ka'anda ra choon.

¹⁰ Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoq tá ná saaj, dá ka'in xí'in rá, dá chī xionoo ra ká'qan ndava'a ra sa'a ndú'u. Ta ko ndínoo ini rá xí'in ña yó'o oon ni, chī dión ta'ani ko kóni ra natiin va'a ra ñani yo, na xionoo dána'a to'on Ndios. Ta ko sónó rá ña natiin va'a ñaá dao ka ñani yo. Ta kúu táxí rá na ká'án natiin va'a ñaá.

Va'a ká'qan Juan sa'a iin ra naní Demetrio

¹¹ Ñani manī, o sa kóo inon keeón ña kini kée dao ka ñayuu. Di'a koo inon keeón ña kúu ña va'a. Chī na kée ña va'a kúu kuendá Ndios, ta na ko kée ña va'a, noqon kúu na ko ná'á Ndios.

¹² Ta ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús xí'o na kuendá sa'a iin ka taa naní Demetrio ña kúu rá taa va'a, ta miíqan ndaa ndisa dión

kíán. Nda ndu'u xí'o kuendá ña ta va'a kúu rá, ta sa ná'á vá miíón ña kuendá xí'o ndu'u kúu ña ndaa.

Ká'qan Juan ndisá'án noq ndí'i xí'in Gayo

¹³ Kuá'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ón, tido ko kóni taai ña noq iin tuti,

¹⁴ chī ndáti kiji konij yo'ó, ta kantó'ón yú'í xí'ón.

¹⁵ Ta ná koo va'a inon kee Ndios. Ta ká'qan na né'e tá'an va'a xí'ón ndéi yó'o ndisá'án xí'ón. Ta keeón ña manī ka'on ndisá'án xí'in iin rá iin na né'e tá'an va'a xí'in ndu'u ndéi xa'an.

To'on yó'o kían nì taa San Judas nì sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'qn Judas ndísá'án

1 Yu'u kúú Judas, ta kéchóoin noó Jesucristo, ta ñiani kúú Jacobo. Ta ká'an yu'u ndísá'án xí'ín ndo'ó, na nì kana tatá yo Ndios, ta nì nduvii ná ndo'ó, ta ñó'o ndó noo ndá'á Jesucristo.

2 Ná ku'u cháá ka ña ini Ndios sa'a ndo, ta nak'i'ó cháá ka ña koo va'a ini ndo, ta ná koni cháá ka ña ndo'ó.

Di'a kée taa dána'a ña to'ón

3 Na manì mií, sa io nduu va yu'u ña kían taai ndi nì kee Ndios nì dakáki na yó noó kuachi yo. Tído kándaá ini ña mián ndúsa kánian ka'an ni'inii noo ndo ña kían ndi'i ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ña kían iin ndée nì xí'o Ndios noó ñayuu na.

4 Chì nì ku'u de'è dao taa to'ón tein ndó, ta nda mí sa'a ká'an tuti iì Ndios sa'a taa yó'o ña ndo'ó níó rá sa'a ña kée ra. Kúú rá ta kini, chì kaá ra ña sa'a ña manì nì kee Ndios sa'a yo, sa'a ñoó kuu kee yó ndi ndáa mií vá ña'a kóni ñi'í yo. Ta kò nákonì ra Ndios, na kómì ndidaá tá'an choon, ta nì kò nákonì ra Jesucristo, na kúú sato'o yo.

5 Ta sa ná'á vá ndó, tído dándusaa ini ndo'ó ña tá nì ndi'i nì taó sato'o yo Ndios na ñoo na ñó'o tìxi ndá'a ta Egipto, dá nì danaá na ñayuu kò ní kándisa ñaa.

6 Díon ta'ani nì ndo'o dao ángel, chì kò ní sá ndaa va'a na choon sa kómì ná, di'a nì ñankoo na noó sa nì ndei na. Sa'a ñoó nì taán ñaa Ndios noo iin naá yáí, ini ve'e kaa, ña kían nì ku'u o nóno, ta noó kaño'o na nda ná xinkoo ku'u keyíkò Ndios sa'a ná.

7 Díon ta'ani nì ndo'o na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, xí'ín ndidaa ka nì na ndéi ñoo ñó'o yati xí'án. Chì nì kee na táto'on nì kee ángel ñoo, chì nì kee na kuachi xí'ín ñi'í ná, ta nì kesátá ná ña nì saki Ndios, ña kúú kuachi ka'an noo. Sa'a ñoó nì dándó'o Ndios níó ná xí'ín ñó'o kéí, ta nì iin ku'u o ndi'i ña kéí na, dá ná koni iin rá iin yó tá ndó'o ñayuu kée díon.

8 Díon ta'ani kée taa to'ón yó'o, tá'an ra kaá ña sa'ni rá kée Ndios, chì dáya'ko ta'ani ra ñi'í rá xí'ín kuachi ka'an noo, ta kò nákonì ra ta né'e choon, ta ká'qn ndava'a ra sa'a ña kómì choon ná'ano.

9 Tído ni arcángel Miguel, na ndáya'i cháá ka noo ángel, kò ní chindaá noo ná dátaí kuachi na ña u'u nani nì naá ndodó na yikí koño Moisés xí'án. Di'a nì kaa na xí'án: "Ná dānani mií sato'í Ndios yo'ó."

10 Tído taa to'ón yó'o kúú ra yá'a ká'an ndava'a sa'a ña kò kándaá ini ra, ta sava'a ña ná'á rá kúú ña ndáki ini ñaxintóni mií rá táto'on ndó'o kiti koó ña nákanì ini, ñoó kían dáya'ko ñaa noo Ndios.

11 ¡Nda'í kúu ví rá! Dá chì ndíkò ra ña nì kee Caín, tá'an ra nì sa'áni ñani ra. Ta ndíkò ra dj'ón táto'on nì kee Balaam, taa sa kuu profeta ma'á. Ta ndáne'e yú'u rá noo Ndios táto'on nì kee Coré, sa'a ñoó naá rá táto'on nì ndo'o Coré.

12 Ta kúú rá yá'ko ñó'o tein ndo'ó noo ndítúti ndó sásá'an ndó sa'a ña kúú ndó kuendá Jesús, chì tein víko kée ndó ñó'o ra kée ra ña ka'an noo, ta sava'a sa'a mií vá rá nákanì ini ra. Ta kúú rá táto'on víko kua'an xoo di'a xoo di'a kée tachì, ta kò xí'o ña daí. Ta kúú rá táto'on iin yíto ku'í'í kò xí'o ku'í'í tein yoó dáké. Sa'a ñoó kúú rá iin yíto nì xí'í u'u ta'ándá, chì kò xí'o rá ku'í'í, ta taó ná ra no'ño'o ná.

13 Ta kúú rá táto'on noó taño'o, ña ndákuei vejí dánkoo ch'i'ion nda yú'u ra, ta sava'a ña dánkoo rá kían ka'an noo xí'ín ña yakó. Ta kúú rá táto'on tìñoog ná'ano xionoo ndava'a nda induú. Sa'a ñoó sa'íó nduu va noo iin naá yáí, ta ñoo kandadi ni'ini ra ndidaá tá'an ku'u.

14 Ta Enoc, na nì sa' kuu tata kúú usa nì kixi tìxi Adán, no'ón kúú na nì ka'an sa'a ndí kían ndo'o taa kée díon, ta di'a kaá na: "Kana'á ndó ña kasaq Ndios, na kúú sato'o yo, ta kua'á nda'o mil ángel ná kandaka na kasaq na,

15 dá keyíkò na sa'a ndidaá ñayuu, dá dándó'o na níó ndidaá ñayuu kini sa'a ña kini nì kee na xí'ín ñaxintóni kini kómì ná, ta dándó'o ta'ani na níó ndidaá na nì ya'a nì ka'an ndava'a sa'a ná." Díon nì kaa Enoc.

16 Ta ká'an kuachi taa to'ón yó'o, ta kána'á ra sa'a ñayuu, ta xionoo ra kée ra sava'a ña kóni mií vá rá, ta chindaya'i ra mií rá, ta kée ra ña ká'qn va'a ra xí'ín ñayuu, dá ni'í rá ña kóni ra, chì kúú rá taa ma'á.

Ká'qn ni'ini Judas noó ñayuu ña kuita ndaa na xí'ín to'ón Ndios

17 Tído ndo'ó, na manì mií, ndíkò'ón ini ndo to'ón nì ka'an apóstol, na nì ñaxi sato'o yo Jesucristo kane'e to'ón na,

18 chì di'a nì kaa na: "Tein ku'u noo ndi'í kandeí taa kedjiki ndaa ra ña ndaa, ta kanoo ra kee ra ña kóni mií rá."

19 Ta taa yó'o kúú ra ndúkú ka'anda dao tá'an ndó, ta kée ra ña kóni ñi'í rá, ta kò jó ta'on Espiritu iì Ndios ini ra.

20 Tído ndo'ó, ñani manì, ndundéé ndó dákuá'ano ndó mií ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó, chì ña iì kían. Ta ka'an ndo xí'ín Ndios xí'ín ndée xí'o Espiritu iì noo ndo.

21 Ta koo ini ndo taxi va'a ndó mií ndó tìxi ndá'a ña kú'u ini Ndios sa'a ndo, xian nani

ndáti ndó kemáni Jesucristo ndo'ó xí'in ña kataki chíhí ndó.

²² Ta koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noó na nákaní kuáchí ini, na ko kúú ndúsá'ano.

²³ Koo ini ndo dítá ndó dao ka na noó tãndó'ó ndó'ona, ña kúú tát'o'on ño'ó kéi ita. Ta ku'u ini ndo sa'a dao ka na, tído kandaa ndo míí ndó noó ña kini kée na, ta nda dá'on ndíxi na kañó'ó ndó, chí yakóan xí'in ña kini kée na.

Kánian natiin Ndios ndidaá ñaño'ó

²⁴ Ta kándéé vá Ndios kandaa na ndo'ó, dá kían ná dá'a ni dánkoo ndó ña ndaa kándísa yó, ta kándéé ná ná chikata vii ná ndo'ó noo ío na dándáki na xí'an kádij ini ndo.

²⁵ Ta iin tó'on diñi míí ná kúú Ndios, ta iin tó'on míí ná kúú na ndjichí, ta míí ná kúú na dáakí ñaa. Ta iin tó'on míí ná kúú na kánian natiin ndidaá ñaño'ó, xí'in ndidaá kúú choon, ta ná dándáki na ndidaá ña'a, ta ná kakomí ná ndidaá ndéé kuu víti, ta kí'o díón kuíí vá ná koo. Díón ná koo.

To'on yó'o ná'kani sa'a ndidaá ña vei koo

Xi'lo Juan kuendá sa'a ndidaá ña ni xini na

¹ Ña yó'o kúu ña ni na'a Jesucristo noo ndidaá na xínkuáchí noo ná, ña ni xi'lo mií Ndios noo ná sa'a ndidaá ña'a yachí vei koo. Ta ni tanda'a ná iin ángel nákaa tíxi ndá'a ná, ni kii na ni na'a na ndidaá ña yó'o noo yú'u, Juan, na xínkuáchí noo Jesucristo.

² Sa'a'á ño'ó xi'lo ndaa yu'u kuendá sa'a ndidaá to'on ni xi'lo Ndios noo, xi'ín sa'a to'on ni ka'an Jesucristo, ña kí'an ni xini xi'ín noo.

³ Ndiká'an ví na ká'í tuti yó'o, ta ndiká'an ví na seídó'o ña nákanian sa'a'á ña vei koo, ta nátaan vá'a na ña ini ní'o ná, dá chí sa'á kúyati va kuu vei koo ndidaá ña ká'an sa'a.

Ká'an Juan ndisá'an xi'ín ndin usa ve'e ño'lo kuendá Jesús ño'lo chí kuendá Asia

⁴ Yu'u kúu Juan, ta ká'an yu'u ndisá'an xi'ín ndin usa ve'e ño'lo kuendá Jesús ño'lo chí kuendá Asia. Ta ná kee Ndios ña maní xi'ín ndo'ó, ta ná kí'o na ña kandeí va'a ndó. Mii ná kúu ná, ta mií ná ni sa'á kuu na, ta mií ná kúu na kasa'a. Ta dión ta'ani ná kee ndin usa espíritu xi'ín ndo'ó, tá'an espíritu ió noo Ndios, noo ió na dándáki na.

⁵ Ta dión ta'ani ná kee Jesucristo xi'ín ndo'ó. Ta noón kúu na xi'lo ndaa kuendá sa'a'á ña ndaa, ta mií ná kúu na mií no'ó ni natakí iin íchí no'ó na ni xi'í, ta iin tó'ón mií ná kúu diñi noo ndidaá rey dándáki no'ó'ó yó'o. Ta mií ná kúu'ni sa'a'á yo, ta ni dandó'o na kuachi yó xi'ín ni ná,

⁶ ta ni ndee na yó kakuu yó rey xi'ín duti, dá koni kuáchí yó noo tatá na Ndios. Ta daá kuítí ná natiin na ña'ño'ó, ta ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

⁷ ¡Kandé'é ndó! ¡Tein viko káa xixi Jesús! Ta ndidaá tá'an ñayuu koni ñaa xi'ín noo ná, ta nda'á ta ni sa'áni ñaa koni túu ñaa rá noo kii na. Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi iin rá iin ño noo kúu ñayuu yó'o kuaki na xi'ín ndirá noo ná tá ná kasandaá kuu yó'o. Dión ná koo.

⁸ "Yu'u kúu to'on mií no'ó xi'ín to'on noo ndí'i, ta kúu na mií sa'a xi'ín na noo ndí'i", kaá na kúu sato'o yo. Mii ná kúu ná, ta mií ná ni sa'á kuu na, ta mií ná kúu na kasa'a, ta mií ná kándéé kee ndidaá tá'an ña'a.

Ni xini Juan Jesús, ta ndato nda'lo káa na

⁹ Ta yu'u kúu Juan, na kúu ñani ndo, ta ndó'o ta'ani ní'o yu'u táto'on ndó'o ní'o ndo'ó, ta nákaa tíxi ndá'a Ndios táto'on ño'lo ta'ani ndo'ó, ta xi'lo ndeé inij tein tandó'ó táto'on xi'lo ndeé ta'ani ini ndo'ó sa'a'á ña ndíta yó xi'ín Jesucristo. Ta sa'a'á ña dána'i to'on Ndios, xi'ín sa'a'á ña ká'in sa'a'á Jesucristo, sa'a'á ño'ó

ni sa'an ta né'e choon ni dānkoo ra yu'u iin yúku iin ini taño'o'lo noo naní Patmos.

¹⁰ Tein iin kuu ni kaxi mií sato'o yo Ndios keká'ano yó na, daá ño'ó nákaa yu'u tíxi ndá'a Espiritu iñ ná. Ta kúu ni seídó'i chí sata dí'ai ña ni'i nda'lo ni ka'an iin tachí ñayuu. Táto'on kí'o ni'i ká'an trompeta, kí'o dión ni'i ni ka'an tachí ño'ó.

¹¹ Dá ni ka'an xi'ín:

—Yu'u kúu to'on mií no'ó xi'ín to'on noo ndí'i, ta kúu na mií sa'a xi'ín na noo ndí'i. Ta taa kí' yo'ó noo tuti ndidaá ña ndé'ón kúu, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ndin usa ve'e ño'lo ño'lo chí kuendá Asia, noo kúu ño'lo Éfeso, xi'ín ño'lo Esmirna, xi'ín ño'lo Pérgamo, xi'ín ño'lo Tiatira, xi'ín ño'lo Sardis, xi'ín ño'lo Filadelfia xi'ín ño'lo Laodicea —kaá na xi'ín.

¹² Dá tá ni nandio' koo ni sa'á nde'í, nde'á nda'yo ká'an xi'ín, ta kúu ni xini ndíta usa candelero ni kava'a xi'ín noo, noo sá ndodó ña'á tóon.

¹³ Ta tein ndin usa candelero ño'ó iin iin na káa táto'on káa na ni nduu ta'á ñayuu yó'o. Ta ndíxi na iin dá'on ká'ni, ta xingon nda' sa'a'á ná, ta nákaa iin vatí oro yu'u ndiká na.

¹⁴ Ta diñi ná xi'ín idí diñi ná kuxí kachjan, ta ndé'an táto'on ndé'é yí'o, ta nduchí no'ó na kúu táto'on kí'o ño'lo ita.

¹⁵ Ta táto'on ye'é kaa kua'an ni dandúti ra, kí'o dión ye'é sa'a'á ná. Ta táto'on kí'o ni'í no'ó kua'an takuí kua'a, kí'o dión ni'í tachí ná.

¹⁶ Ta noo ndá'a xoo kuá'a na ño'lo usa tíño'o, ta yú'u ná tánee iin espada, ta ndi nduu xooan deen. Ta ndato ye'é noo ná táto'on kí'o ndato ye'é tá ndíi deen.

¹⁷ Tá ni xini táto'on kí'o káa na, kúu ni yaa'í nda' no'ó'ó táto'on kí'o kuéi na ni xi'í. Dá ni chinó'o na nda'á kuá'a na satá'i, dá ni kaa na xi'ín:

—O sa'á yú'ón. Yu'u kúu na mií sa'a, ta yu'u kúu na noo ndí'i.

¹⁸ Ta kúu ta'anii na daá ió takí. Ni xi'í, tído takí viti, ta daá kuíi vá katakí. Dión ná koo. Ta mií yu'u kómíi nda'á káa noo ño'lo na kúu ndíi, ta kómí ta'ani yu'u choon no'ó ña kédaa xi'ín ñayuu, dá xi'í na.

¹⁹ Ta taa ndidaá ña ni xingon, ta taa ta'ani ndidaá ña kúu tiempo viti, xi'ín ña koo chí noo.

²⁰ Ná ko'in kastó'in xi'ón ndi dándáki ndin usa tíño'o, tá'an kirí ni xingon ño'lo noo ndá'a xoo kuá'í, xi'ín ndin usa candelero oro ño'ó. Ndin usa tíño'o ño'ó kúu ndin usa ángel kómí choon sata ndin usa ve'e ño'lo ño'lo chí kuendá Asia, ta ndin usa candelero oro ni xingon ño'ó kúu ndin usa ve'e ño'lo ño'ó.

2

Tánda'a Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an no'ó na kúu kuendá na ndéi ño'lo Éfeso

1 Taa ña ko'in ka'in xi'on noo iin tuti, dá tanda'on ña ná ko'an noo ángel kómi choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Éfeso, ta ka'on xi'in ná: "Ña ño'o ndin usa tiñoq noo ndá'a xoo kuá'a, na xionoo tein ndin usa candelero oro ñoo kúu ná kaá di'a xi'in ndó:

2 Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'a ta'ani yu'u ña ndí'i ini ndo kéchóon ndó, ta ná'a ta'anii ña xi'o ndeé ini ndo noo tandó'ó ndó'ó ndó. Ta ná'a ta'anii ña kékini ini ndo xini ndo ñayuu kini. Ta xirndodó ndó ña kaá kúu apóstol, tído ko ta'on ñaá kúu rá, ta kándaá ini ndo ña kúu rá ta to'on.

3 Ta ndó'ó nio ndo, ta xi'o ndeé ini ndo, ta ndí'i ini ndo kéchóon ndo noo yú'u sa'a ña kóni ndo yu'u, ta ko sá tuu ta'on ndó.

4 Tído ká'an kuachii noo ndo sa'a iin ña'a, chí ko kóni ka ndo yu'u táto'on kí'o ni sa kóni ndo yu'u nda míi sa'a.

5 Sa'a ñoo ndisaa ini ndo ndéi ni kuei ndo noo ña ko kóni ndo yu'u, ta nandikó ini ndo sa'a ña kée ndó dión. Ta nandio kuéi ndo kee ndó ña va'a táto'on ni sa kee ndó nda míi sa'a. Dá chí tá koq, dá kían saá yachii noo ndéi ndó, ta díta vá yu'u candelero ndo noo ñan.

6 Tído iin ña va'a kée ndó kían ña kékini ini ndo xini ndo ña kée na kúu kuendá nicolaítas, ta kí'o dión ta'ani ndó'o yu'u xi'in ná.

7 Ta na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúu Espiritu ii xi'in iin rá iin ve'e ño'o ño'ó chí kuendá Asia. Ta noo na ni xi'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu na kí'oi ña kei ná ku'i kána noo yito, yiró xi'o ña kataki chíchi ñayuu. Ta yito yó'o kúu ra iin me'i noo ndato káa noo ió Ndíos."

Tánda'a Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Esmirna

8 Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xi'on noo iin ka tuti, dá tanda'on ña ná ko'an noo ángel kómi choon satá ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Esmirna, ta ka'on xi'in ná: "Ña kúu míi sa'a, na kúu noo ndí'i, na ni xi'i, ta ni ñataki na kúu ná kaá di'a xi'in ndó:

9 Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'a ta'ani yu'u táto'on kéndava'a ñayuu xi'in ndó. Ta ná'a ta'ani yu'u táto'on kí'o kúnda'i ndo ñayuu yó'o, va'ará na kuiká vá kúu ndó noo Ndíos. Ta ná'a ta'anii ña ká'an ndava'a na kaá kúu na Israel xi'in ndó, tído ko ta'on ñaá kúu ná, dá chí kúu ná iin tu'u ndita xi'in ña u'u.

10 Q sa yu'u ndo ndidaá ña vei ndo'o ndó. Ta kaá ta'ani yu'u xi'in ndó ña ko'on ta'ani ña u'u taán dao ndo'ó ve'e kaá, dá kexixian xi'in ndó, ta uxj kuu kenda'van xi'in ndó. Kandita ndaa ndo xi'in nda noo kuu ndo sa'i, dá kían kí'oi iin corona noo ndo, ña kúu ña kataki chíchi ndó.

11 Ta na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúu Espiritu ii xi'in iin rá iin ve'e ño'o ño'ó

chí kuendá Asia. Ta noo na ni xi'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu ná o kúu ta'on ta'ándá kúu uu."

Tánda'a Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Pérgamo

12 Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xi'on noo iin ka tuti, dá tanda'on ña ná ko'an noo ángel kómi choon satá ñayuu kuendá yu'u ndéi ñoo Pérgamo, ta ka'on xi'in ná: "Ña tánee espada yu'u, ña deen ndi nduu xoo, míi ná kúu ná kaá di'a xi'in ndó:

13 Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'ani yu'u ña ndéi ndó míi ñoo noo dándaki ña u'u. Tído ndita toon ii vá ndó xi'in yu'u, ta ko ní dánkoo ta'on ndó ña kándéé ini ndo yu'u, va'ará ni xini xi'in noo ndo ni sa'áni ñayuu Antipas, tá'an ra sa kastó'on ndaa to'in noo ñayuu. Díón ni ndo'o ra ñoo ña u'u xaan.

14 Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ña'a, dá chí ño'ó dao na kúu kuendá Balaam tein ndo'ó. Ta sa ná'a vá ndó ña ña yó'o sa daná'a noo Balac ndi kee ra kexixi ra xi'in na ñoo Israel, sa'a ño'ó ni ya'a na ni sei ná ko'ño kíti, ña dóko ñayuu noo yokó ná, ta ni ya'a ta'ani na ni kee na kuachi xi'in na ko kúu yíi ná, xi'in na ko kúu ñadi'i na.

15 Ta ño'o ta'ani na kúu kuendá nicolaítas tein ndó, ta kékini ini yu'u xini ña dána'a na.

16 Sa'a ñoo nandikó kíi ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá chí tá koq, yachi va saá yu'u noo ndéi ndó, dá ka'ánii ñayuu yó'o xi'in espada tánee yú'i.

17 Ta na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúu Espiritu ii xi'in iin rá iin ve'e ño'o ño'ó chí kuendá Asia. Ta noo na ni xi'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'in kí'oi maná, ña ió de'e induu, kei ná, ta kí'o ta'anii iin yuu kuxi ló'o noo iin rá iin na, ta noo yuu ñoo kanda'a iin kuu sa'a. Ta ni iin to'on ta'on dao ka ñayuu o kána'a ndá kuu kían, sa'va'a iin to'on na ni ñatiin ña kana'a."

Tánda'a Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Tiatira

18 Ta taa ña ko'in ka'in xi'on noo iin ka tuti, dá tanda'on ña ná ko'an noo ángel kómi choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Tiatira, ta ka'on xi'in ná: "Ña kúu de'e ndeé, na toon nduchii nóo táto'on toón ño'ó ita kées, na yé'e sa'a táto'on kí'o yé'e kaá kuaán ni dandúti ra, noón kúu na kaá di'a xi'in ndó:

19 Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'ani yu'u ña kóni ndo yu'u, ña kándéé ini ndo yu'u, ña xinkuáchi ndó noo yu'u, ña xi'o ndeé ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta va'a ka vi kéchóon ndó noo yú'u viti o duú tá míi sa'a.

20 Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'a dao ña'a, dá chí sóno ndó noo Jezabel, ña kúu profeta to'on, ña kían dána'an noo ndo. Ta sóno ta'ani ndó ña dándái ña'a yó'o ta

xínkuáchí noqí, dá ya'a ra kee ra kuächí xí'ín na kò kúú ñadi'í ra. Ta dánda'í ta'anián ra, dá ya'a ra seí ra koño kítí, kirí dóko ñayuu noqó yoko.

21 Ta ñi sonóí ña kían ná nandikó inían, tído ko kóni ta'an vaán nandikó inían, chí kée ij váán kuächí xí'ín taja ko kúú yíjan.

22 Sa'á ñoqó ko'jin dánkao ñaái noqó xíto kandu'án ndo'án kue'e, ta kí'o ta'anii ña ndo'o níq ndidaá ra kée kuächí xí'ín tá ná o nándikó iní ra sa'á kuächí kée ra xí'án.

23 Ta ko'jin dárkue'í ndidaá na ndíta xí'án, dá kuu na. Ta ndidaá ñayuu kúú kuendá yu'u ná kandaaj ini ña yu'u kúú na kátóni ini ndi nákani ini ñayuu xí'ín ña kátóo na kee na, ta ná chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on kí'o káa choon ñi kee na.

24 "Tído dao ka ndo'ó ndéi ñoo Tiatira, ko táj ta'on ndó sa'á ña kée na kúú kuendá Jezabel, ta ko kándisa ndó ña chínaní ñayuu ña ndíchi xí'o ña u'u. Sa'á ñoqó ko sa'ándá kai ni iin ka choon noq ndo.

25 Sava'a ña kónij kíán koo ini ndo kuita toon ndó xí'ín ña kándéé iní ndo yu'u nda ná kasandaá kuú nandio'ó koqo tukui.

26 Ta noqó na ñi xí'o ndeé iní ñi xínkuei nda noq ndí'í, tá'an na sa kee ña kóni yu'u nda noq ndí'í kuií, noqón kúú na ko'on yu'u kí'oi choon noq, dá dándáki na iin rá iin ñoo ñayuu yó'o.

27 Ta xí'ín vara kaja dándáki na ñoo ñoo, ta ko'on na dakuáchi naan táto'on kí'o cháchi kídi ñó'o, chí kí'oi choon noq ná táto'on ñi xí'o tatáji choon noq miíí,

28 ta ko'jin kí'oi iin kími ndato tóon na'a noq ná.

29 Sa'á ñoqó, na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

3

Tánda'á Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noqó na kúú kuendá na ndéi ñoo Sardis

1 Ta taa ta'ani ña ko'jin ka'jin xí'ón noq iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noq ángel kómí choon satá ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Sardis, ta ka'on xí'ín ná: "Na kómí ndin usa espíritu Ndios, na ño'o ndin usa tíñoq noq ndá'a, noqón kúú na kaá di'a xí'ín ndó: Sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'a ta'anii ña kaá ñayuu ña takí ndo xí'ín ña kándisa ndó, tído ko takí ta'on ndó noq yú'u.

2 Sa'á ñoqó kaño'o ini ndo, ta kandaan ndo ña kua'an naá noq ndo, dá ná o naá chíchían, dá chí ñi kandaaj inií ña ko kéndísá'ano ta'on ka ndo noq Ndios táto'on kí'o kóni na kee ndó.

3 Kua'an ndo ndisaaj ini ndo ndá kíán ñi na'itiin ndó, ta ndá kíán ñi seidó'o ndó, ta kua'an ndo kee ndó ña, ta nandikó iní ndo, chí ñi ya'a ndó noq Ndios. Kandeí nduu ndo, dá chí tá koqó, dá kían saaj noq ndéi ndó

táto'on kée iin ta kuj'íná, ta natiin ndakáani ndo'ó.

4 Tído ndéi ta'ani dao ñayuu ñoo Sardis xaaj, ta ko ní dáyako ta'on na dá'on ná, chí ko ní dáyako na mií ná xí'ín kuächí. Sa'á ñoqó kandii na dá'on kují kanoo na xí'ín yu'u, dá chí ió ichí na koo na dión sa'á ña ñi sa ndaa na mií ná.

5 Ta ndi ndaa na ñi xí'o ndeé iní ñi xínkuei nda noq ndí'í, noqón kúú na nandixi dá'on kují, ta o dándóo ta'on yu'u kuú ná noq libro noq kándodó kuú na ñi'í ña kataki chíchí, ta nakoni yu'u na, ña kúú ná ñayuu miíí, noq tatáji Ndios xí'ín noq ángel kéchóon noq ná.

6 Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'á Juan to'on ñi ka'an Jesús kua'an noqó na kúú kuendá na ndéi ñoo Filadelfia

7 Ta taa ta'ani ña ko'jin ka'jin xí'ón noq iin ka tuti, dá tanda'ón ña ko'an noq ángel kómí choon satá na kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Filadelfia, ta kaajon xí'ín ná: "Di'a ká'an na ij, na kúú na ndaa, na kómí nda'a kaja rey David, na sóno, ta ko iin ta'on kandeé kadi, na sadí, ta ko iin ta'on kandeé konó, noqón kúú na kaá di'a xí'ín ndó:

8 Ta sa ná'a vá yu'u ndidaá ña kée ndó. Sa'á ñoqó kaáí xí'ín ndó ña sa ñi nono vá ye'é noq ndo, ta ko iin ta'on kandeé kadi ña. Ná'í ña cháá vá ndaki ndo, tído ndíta ndaa ndo xí'ín to'ín, ta ko ní ndataj ndo sa'a yú'u.

9 Kana'á ndó ña ko'jin nakí'oi na kúú kuendá ña u'u noq ndá'a ndo, tá'an na kaá ña kúú ná na Israel, tído ko ta'ón ña kúú ná, ñayuu to'ón vá kúú ná. Ta tanda'í na kasaa na kakuíta xítí ná noq sa'a ndo, ta nakoni na ña miíjan ndaa kú'u inií sa'a ndo.

10 Ñi kee ndó choon ñi sa'andaj noq ndo, chí xí'o ndeé iní ndo ndíta toon ndó xí'ín yu'u, sa'á ñoqó kandaaj va'a mií yu'u ndo'ó noq tandó'o kini vei noq ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chí xí'ín tandó'o yó'o ko'jin korndodóí ndidaá ñayuu ndéi noqó'o.

11 Yachí vá saaj. Kua'an ndo tiin toon ndó ña ndaa kándisa ndó, dá kían ná dá'a ni kandeé dao ka na nakí'in na corona kánian ni'í ndo.

12 Ta na ñi xí'o ndeé iní ñi xínkuei nda noq ndí'í, na yó'o kúú na ko'on yu'u chikatai kakuu na táto'on iin di'jin kandita katuu ve'e ño'o Ndios, ta ni iin kuú ta'ón o kándoo na satá ve'e. Ta satá mií ná ko'jin taai kuú Ndios xí'ín kuú ñoo Ndios, ña kúú ñoo Jerusalén saá, ña kían ko'noo vei nda induú noq ió Ndios, ta taa ta'anii kuú saá kakomí miíí satá ná.

13 Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúú Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo na kúu kuendá na ndéi ñoo Laodicea

14 Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Laodicea, ta ka'ón xí'in ná: "Mii na dáxinkoo to'on Ndios, noón kúu na xí'o ndaa kuendá sa'á ña ni xini na, ta ká'an na ndino'o ña ndaa, ta kúu ná yo'o ndidaá ña'a ni kava'a ió ñayuu yó'o ni kee Ndios, na yó'o kúu na kaá di'a xí'in ndó:

15 Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ko víxi ndó xí'in to'in, ta ni ko í'íní ndó xí'an. Va'a kaan iin íchi ná koo víxi ndó, o iin íchi ná koo í'íní ndó xí'an.

16 Dá chi sa'á ña vaá óon yí'i yóko ndó xí'in to'in, sa'á ñoo ko'in ndusai ndo'ó, chi ko víxi ndó, ta ni ko í'íní ndó xí'an.

17 Díón kaái xí'in ndó, dá chi kaá ndo ña kúu ndó na kuiká, ña ni kandeé ndó ni kekuiká ndó mii ndó, ta ni iin ña'a ko kamanj noo ndo, kaá ndo. Tído ko xí'o ta'ón ndó kuendá ña kúu ndó na ndéi ndava'a, na noo ndo'ó, na kúnda'í, na kó'ó noo, na ndaa vichí.

18 Sa'á ñoo ká'an ni'inii yu'u noo ndo ña kuin ndó oro ndino'o, ña ni xirndodó ná xí'in ñó'ó kée, noo yú'u, dá kakuu ndisa ndó na kuiká, ta kuin ta'ani ndó dá'on kuxí noo yú'u kandixi ndó, dá dáda'i ndó mii ndó, dá kían ná dá'a ni kaka'an noo ndo ña ndaa vichí ndó, ta taan ndo tata nduchí nóo ndo, dá ná natuu cháá noo ndo.

19 Dá chi dánani va yu'u na kú'u ini yu'u sa'a, ta ndaa yú'u na yu'u na. Sa'á ñoo kua'an ndo ndino'o ini ndo ndiko ndo ña va'a, ta nandikó ini ndo, chi ni ya'a ndó noo yú'u.

20 Yó'o iin dákásái yé'é ndó, ta ndi ndaa ndo ni seídó'o noo ká'in, ta ni sonó ndó yé'é ndó, dá kían ku'i ve'e ndó, ta kadíni yu'u xí'in ndó, ta ndo'ó kadíni xí'in yu'u.

21 Ta noó na ni xí'o ndee ini ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'in kí'oi ña kían kandeí dáó ná xí'in yu'u noo ió'í dándákii, táto'on kí'o ni kandeé yu'u ni xinkooi, dá ni sa koo nduú xí'in tatái Ndios noo ió na dándáki na.

22 Na ió do'o, ná kueídó'o na ña ká'an na kúu Espíritu iñ xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

4

Kéká'ano na ndéi induú tatá Ndios

1 Tá ni ndí'i, dá ni xiniñ ni nono iin yé'é chí induú, ta tachj, ña ni seído'i mii sa'a, ña kían ní'i táto'on kí'o ni'í ká'an trompeta, ñoo ni kaa tuku xí'in:

—Kua'an kaa, nakij, dá ná ko'in dána'ij nooñ ndidaá ña ve'i koo cháá ka chí noo —kaáan.

2 Ta kúu iin kuití vá ni ñakutí xí'in Espíritu iñ Ndios. Ta chí induú ni xiniñ iin iin téj ta né'e choon, ta noo téj ñoo ió iin na dándáki.

3 Táto'on ndé'é yuu ndato naní jaspe xí'in yuu ndato naní cornalina, kí'o díón ndé'é ñú na ió dándáki ñoo. Ta iin iin chiyángí noo ió na, ta chiyángí ñoo ndé'é táto'on kí'o ndé'é yuu kúu ndato naní esmeralda.

4 Ta noo iin téj noo ió na dándáki ñoo ni kaq noo oko komj téj noo ndéi oko komj ta sá'ano, ni xini yu'u, ta ndíxi ra dá'on kuxí kachj, ta kándodó corona oro dinj rá.

5 Ta téj iñ me'í ñoo kánkuei tasa, ta ní'i xido kúu ka'ándí, ta táj ndátó'ón kua'á ñayuu. Ta sa'a mii téj yó'o ndita usa ñó'o tóoan, ta ña yó'o kúu ndin usa espíritu Ndios.

6 Ta noo iin téj yó'o ndé'é táto'on ndé'é taño'o díon táto'on díon yuu tatá, ta yé'e ra táto'on yé'e iin yuu díon ndato naní cristal. Ta díñ téj yó'o ndita komj ña'a takí, ta iin níí ñíján tánda nduchi nóoan, chi tándaan chí sataán, chí nooan.

7 Tá'an ña mii noó ñoo káa táto'on káa iin ndika'a, ta ña kúu uu ñoo káa táto'on káa iin chikerró, ta ña kúu onj ñoo káa nooan táto'on káa noo iin ta'a, ta ña kúu komj ñoo káa táto'on káa iin kirí ya'a tánee noo táchi.

8 Ta iño kúu ndixj iin rá iin ndin komj ña takí ñoo, ta iin níí ndixján tánda nduchi nóoan. Ta ko sá tuu ta'an vaan nduú ni ñoo ña kían ká'an di'a:

Na ij, na ij, na ij kúu Ndios, na kúu sato'o yo, ta mii ná kúu Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a.

Ta mii ná ni sa kuu na, ta mii ná kúu ná, ta mii ná kúu na kasaa.

9 Ta daá kéká'ano ndin komj ña takí ñoo na ió dándáki noo téj ñoo, ta xí'oan ñaño'ó noo ná, ta náki'oan ndivé'e noo na daá takí kuií. Ta iin rá iin ta'ándá ká'an díón,

10 dá sa kujta xití ndin oko komj ta sá'ano ñoo noo sá'a na ió noo téj ñoo, ta kéká'ano ra na daá takí kuií, ta taó ra corona kándodó dinj rá chindei ra noo sá'a ná, ta kaá ra xí'in ná:

11 Sato'o ndu, ió íchi ní ña kían kéká'ano na mii ní,

ñá kían kí'o na ñaño'ó noo ní, ña kían natiin ní ndidaá tá'an choon,

dá chi mii ní ni kava'a ndidaá tá'an ña'a.

Ta sa'á ña díón ni konj mii ní, sa'á ñoo ió ndidaá tá'an ña'a,

ta sa'á ñoo ta'ani ni ndaki ndidaá tá'an ña'a ni kee ní.

5

Ni'j Jesús, na kúu léko, iin tuti ndadí xí'in sello

1 Ta ni xini ta'anii kánóo iin tuti ni natuu noo ndá'a xoo kuá'a na ió noo téj ñoo, ta ndi nduú xooan káa to'on, ta ndadí yú'an xí'in usa sello.

2 Ta kúu ni xini ta'anii iin ángel ndakí nda'o, ta ni'í nda'o ká'an na:

—¿Ndá yoo ió íchí ña ka'anda na ndin usa sello, ta konó ná tuti yó'ó? —kaá na.

³Ta ni iin tó'ón na ndéi induú, ta ni na ndéi noñó'ó, ta ni na ndéi tixi ñó'ó ko ní kándeé konóán, ta ni ko ní kándeé ná ka'i naan.

⁴Sa'á ñóó ni ndei'í nda'ó yu'u, dá chí ko ní náni'í ná ni iin tó'ón ná ió íchí ña kían konó ná tuti ñóó, ni ña ka'i na ña, ni ña kande'e náan.

⁵Dá nj kaa iin ta sá'ano ñóó xí'ín yu'u:

—O sa kuakón, dá chí na kúu ndika'a nj kii tein na ve'e Judá, na nj kii tein na ve'e David, na yó'ó kúu na nj kandeé noo ndidaá ña'a, sa'á ñóó ió íchí ná konó ná tuti káa, ta ka'anda na ndin usa sello ndadí yu'án.

⁶Dá nj sa nde'í, ta yati noo iin téj ñóó, xí'ín tein ndin komj ña takí ñóó, ta me'í ta sá'ano ndéi ñóó nj xinij iin na kúu léko. Ta káa na táto'on káa kirí nj sa'áni ná. Ta usa kúu ndíki ná, ta usa ta'ani kúu nduchí nóó na, ta ña yó'ó kúu ndin usa Espiritu Ndios nj tanda'á ná kua'an iin ní kúu ñayuu.

⁷Dá nj tatuu yati na kúu léko ñóó nj tiin na tuti kánóo noo ndá'a xoo kuá'a na ió dándáki noo téj ñóó.

⁸Tá nj ndi'í nj tiin na libro ñóó, dá nj sa kuíta xítí ndin komj ña takí ñóó xí'ín ndin oko komj ta sá'ano ñóó noo na kúu léko ñóó. Ta ndidaá vá rá né'e arpa xí'ín copa oro nj chítí ñó'ó dusa chíño'ómá, ta ña yó'ó kúu to'on xíka ta'í ñayuu Ndios noo mií ná.

⁹Ta xita ra iin yaa saá ká'an di'a:

Ió íchí ní natiin ní libro, ta ka'anda ní sel-loan,

chí nj sa'áni rá mií ní, ta xí'ín nj mií ní nj chíya'í ní sa'a ndú'u,

dá nj nduu ndu ñayuu Ndios.

Chí nj kee ní dión xí'ín ñayuu nj kii iin rá iin tata, xí'ín na ká'an iin rá iin yu'u, xí'ín na ndéi iin rá iin ñoo, xí'ín na ndéi iin rá iin nación.

¹⁰Ta nj kee ní iin rá iin ndu'u kakuu ndu rey xí'ín dutj noo Ndios, ta kane'e ndu choon satá ñayuu ndéi noñó'ó.

¹¹Nj ndi'í, dá nj xinij nj kaq noo kua'á nda'ó ángel noo ió Ndios dándáki na, xí'ín noo ndéi ndin komj ña takí ñóó, xí'ín noo ndéi ta sá'ano ñóó. Ta kua'á nda'ó mil millón kúu ángel nj kaq noo ndíta ñóó.

¹²Ta nj sejdó'i nj ka'an na:

Ió íchí na kúu léko, na nj sa'áni rá, ña kían natiin na ndidaá tá'an choon, xí'ín ndidaá tá'an ña kuiká,

xí'ín ndidaá tá'an ña ndíchí, xí'ín ndidaá tá'an ndée,

xí'ín ndidaá tá'an ñaño'ó, xí'ín ndidaá tá'an to'on ndato keká'ano ñayuu na.

¹³Ta nj sejdó'i nj ka'an ndidaá ña nj kava'a Ndios, ña ndéi induú, xí'ín ña ndéi noñó'ó xí'ín ña ñó'ó tixi ñó'ó, xí'ín ña ñó'ó ini

taño'ó, xí'ín ndidaá ka ña'a nj kava'a Ndios, ta kaán di'a:

Na ió dándáki noo téj káa xí'ín na kúu léko káa

kúu na kánian natiin to'on xí'ó ñayuu keká'ano ñaá ná,

ta ná natiin na ñaño'ó, xí'ín to'on ndato, xí'ín ndée,

ta daá kuítí dión ná koo.

¹⁴Ta di'a ká'an ndin komj ña takí ñóó:

—Dión ná koo.

Ta nj sa kuíta xítí ndin oko komj ta sá'ano ñóó, ta nj xinó taan ra nda noñó'ó ndaño'ó ra na daá takí kuí.

6

Di'a nj kuu tá nj sa'anda Jesús sello ñóó

¹Ta nj xinij nj sa'anda na kúu léko ñóó iin sello ndadí yu'u libro ñóó. Dá nj sejdó'i nj ka'an iin ña takí ñóó, ta nj'í nda'ó nj ka'an. Táto'on kí'ó nj'í káyu'u dáj, kí'ó dión nj'í nj ka'an, ta kaán:

—Nakí.

²Tá nj ndi'í nj ka'an dión, dá nj xinij nj keta iin kuéj kuxí vejí rí, ta kánóo iin taja sata rj, ta né'e ra iin kúxi. Ta nj natiin ra iin corona, ta kúu rá iin taja na kandeé, ta kua'an ra kandeé rá cháá ka.

³Tá nj ndi'í, dá nj sa'anda na sello kúu uu, dá nj sejdó'i nj ka'an iin ka ña takí ñóó:

—Nakí.

⁴Dá nj keta iin ka kuéj vejí rí, ta kúu rí iin kuéj kua'á. Ta kánóo iin taja sata rj, ta nj natiin ra choon ña kían díta rá ña ndéi va'a ñayuu ndéi ñayuu, dá kasá'a ka'áni tá'an iin rá iin na. Ta nj ni'í rá iin espada ká'ano.

⁵Tá nj ndi'í, dá nj sa'anda na sello kúu onj, dá nj sejdó'i nj ka'an ña takí kúu onj ñóó:

—Nakí.

Dá nj xinij iin iin kuéj nde'í, ta kánóo iin taja sata rj, ta né'e ra noo chíki'ó ra ndi kí'ó vejí ña'a.

⁶Dá nj seidó'i tachj iin na nj ka'an tein ndin komj ña takí ñóó, ta kaán di'a:

—Iin kilo va tirió ni'í ná sa'a choon kée na iin ní kuú, ta onj kilo va cebada ni'í ná sa'a choon kée na iin ní kuú. Tido ná dá'a ni dándáa yó'ó ya'í sití xí'ín vino.

⁷Tá nj ndi'í, dá nj sa'anda na sello kúu komj, dá nj sejdó'i nj ka'an ña takí kúu noo ndi'í ñóó:

—Nakí.

⁸Dá nj xinij vejí iin kuéj xí'í kuaan, ta kánóo iin taja sata rj, ta naní rá Kue'e Deen Sa'áni Ndi. Ta sata mií rá vejí iin ka ra naní Yáí Ndi. Ta nj natiin ra choon ña kían ka'áni rá iin ñayuu noo iin iin komj ná. Dao na ka'áni rá xí'ín espada, dao ka na ka'áni rá xí'ín doko, dao ka na ka'áni rá xí'ín kue'e, ta dao ka na ka'áni rá xí'ín kirí deen ndéi noñó'ó.

9 Tá nî ndî'i, dá nî sa'anda nâ sello kúu o'on, dá nî xinijî ña tîxi noo náa ñoo ñó'o níq ndidaá nâ nî xî'i sa'á ña kándisa na to'on Ndios xî'in sa'á ña sa ká'an na ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu.

10 Ta káyu'ú ndidaá nâ yó'o, ta kaá nâ xî'in Ndios:

—Mii ní kúu nâ né'e choon ká'ano cháá ka, mii ní kuu nâ iî, nâ ndaa, sa'á ñoo, çndá oon keyiko ní sa'á ndú'u, dá naki'in ya'i ní sa'á nî ndú'u, kirá nî sata nâ ndéi noñó'o? —kaá nâ.

11 Dá nî ni'ij ná dá'on kuxí kandixi na, ta nî ta'anda choon noo ná ña ná nani'ij ndée ná lú'u kâ tiempo nda ná kuu ndidaá nâ kánian kuu sa'á ña kándisa na to'on Ndios, nâ kúu ñayuu xínkuáchí noo Ndios tát'o'on nî kee mii ná.

12 Tá nî ndî'i, dá nî xinijî nî sa'anda nâ sello kúu iño ñoo. Ta kúu nî'i nda'o nî taan, ta nî ndunde'i'î ndîndii tát'o'on kî'o nde'i'í dá'on ndíxi na tá xî'i ndii noo ná, ta yoo nî ndúkua'á nîj.

13 Ta nda noñó'o yó'o nî kuéi tîñoo ñó'o induu, tát'o'on kî'o kuéi tîño'o nda noñó'o kée tachî.

14 Ta nî natuu induu tát'o'on kî'o natuu iin yúu tá ko xínó'o kâ naán. Ta ndidaá yúku ndíta noñó'o, ta ndidaá yúku ndíta ini taño'o nî nadaon ña, ta ko ndíta kaan xoo noo nî sa nditaan.

15 Ta nî taxí tá'an ndidaá rey ndéi noñó'o, xî'in ndidaá nâ ndáya'i, xî'in ndidaá nâ kuiká, xî'in ndidaá tá dándáki soldado, xî'in ndidaá nâ ná'ano, xî'in ndidaá nâ ñó'o tîxi ndá'a iin sato'o, xî'in ndidaá nâ koó sato'o, ta nî chjé'e ná mii ná ini kâo ná'ano, xî'in tîxi yuu ná'ano tánee ndjka yúku,

16 dá nî kaa nâ xî'in yúku ñoo, xî'in kâo ñoo: —Kuei ndó kodó ndó sata ndú'u, ta dáda'i ndó ndu'u noo ná ió dándáki noo téj kâa, xî'in noo ná kúu léko kâa, chj xido ini nâ xini nâ ndu'u,

17 chj viti kîan sa nî kasandaá kuu xido nda'o ini nâ, çta ndá yoo ví kî'o ndeé ini kuita noo ná?

7

Karndaa sello taan iin ciento uy diko komj mil na Israel

1 Tá nî ndî'i, dá nî xinijî ndíta komj ángel ndin komj xoo tachî noñó'o yó'o. Ta ndin komj ángel yó'o ndíta chítuu tachî, dá ná o kána kaan noñó'o yó'o, ni noo taño'o, ni noo ni iin yíto.

2 Ta nî xini ta'anii iin kâ ángel ko'kaa vei chí xoo noo xíno ndîndii, ta né'e na sello Ndios takí. Dá nî'i nda'o nî káyu'ú ná noo ndin komj ángel, nâ nî natin choon ña kîan kendava'a na xî'in noñó'o yó'o, xî'in taño'o.

3 Ña yó'o nî káyu'ú ángel ñoo:

—O sa kéndava'a ndó xî'in noñó'o xaan, ni taño'o xaan, ni yíto xaan xian nani ko ñá'a kani ndu sello taan nâ xínkuáchí noo Ndios yo.

4 Ta nî seidó'o ta'ani yu'u ndidaá kúu nâ nî selló ñoo. Ta kúu ná iin ciento uy diko komj mil nâ ñoo Israel, ta nî kii na tîxi ndin uxj uy de'e ta nani Israel.

5 Dá chj tein na ve'e Judá uxj uy mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e Rubén uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e Gad, uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello,

6 ta tein nâ ve'e Aser uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e Neftalí uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e Manasés uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello,

7 ta tein nâ ve'e Simeón uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e Leví uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e Isacar uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello,

8 ta tein nâ ve'e Zabulón uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e José uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello, ta tein nâ ve'e Benjamín uxj uy ta'ani mil nâ nî ñani sello.

Ndixi kuxi ku'a nda'o mil ñayuu, ta ndíta na kéká'ano na Ndios

9 Tá nî ndî'i, dá nî xinijî ndíta ku'a nda'o ñayuu, ta ko iin ta'on kandeé ka'i na, dá chj kúu ná ñayuu nî kii ndidaá naciôn, nâ nî kii ndidaá ñoo kuáli, xî'in ñoo ná'ano, nâ ká'an iin rá iin yú'u. Ta nâ yó'o kúu ná ndíta noo ná ió dándáki noo téj ñoo, xî'in noo ná kúu léko ñoo. Ta ndíxi kuxi nâ, ta tánee ñoo ndá'a ná.

10 Ta ña yó'o káyu'ú ná ndíta na: Iin to'on nâ kándée dáka'ki ña kúu Ndios yo, nâ ió dándáki noo téj kâa,

xî'in nâ kúu léko kâa.

11 Ta nî kaó noo ndidaá tá'an ángel, xî'in ndidaá tá sa'ano ñoo, xî'in ndin komj ña takí ñoo ndíta na sa'a téj noo ió Ndios dándáki na. Ta nî sa kuja xijí ná noo téj ñoo, ta nî kasá'a ná ndáño'o na Ndios,

12 ta kaá nâ: Dión ná koo, tatá Ndios. Ná natiin ní to'on va'a, xî'in to'on ndato, xî'in ña ndíchi, xî'in ndive'e, xî'in ñaño'ó, xî'in ndidaá choon, xî'in ndéi viti, ta daá kuiti dión ná koo.

13 Dá nî kaa iin ta sa'ano ñoo xî'in yu'u: —Çndá yoo kúu ná ndíxi dá'on kuxi kâa, ta nde'i nî kii ná kâa?

14 Dá nî kaa' xî'in rá: —Mii ní ná'á, tatá.

Dá nî kaa ra xî'in: —Nâ kâa kúu nâ nî kan'kuei nî kii tein tandó'o kini. Ta nî nakata na dá'on ná xî'in nîj nâ kúu léko, dá nî ndúkuxi kachí'an.

15 Sa'á ñoo ndíta na noo ió Ndios dándáki na, ta nduu ñoo xínkuáchí ná noo ná ini ve'e ño'o nâ. Sa'á ñoo mii Ndios, nâ ió dándáki

noq téj káa, kúu nā koo xí'ín ná, ta kandaka va'a ñāá ná.

¹⁶ Ta o káxi ká ñā kuiko na, ta ni o íchi ká nā takují, ta ni o ndí ká nā kee ndíndii, ta ni o kóo i'íni ká koni nā,

¹⁷ dá chí mií vá nā kúu léko íin me'í noq nā ió dándáki káa kandaka na ñāyuu yó'o, ta kandaka ñāá ná ko'on nā ko'o na noq kána ndita takují, kirá xí'o ñā kataki chíchí yó. Ta nadáyaá mií Ndios ndidaá ndírnoq ná —kaá tá sá'ano ñóo xí'ín.

8

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús sello kúu usa

¹ Tá ni ndi'i ni sa'anda nā sello kúu usa ñóo, ta kúu tádi óon ni kuu induú noq ió Ndios táto'on tíxi dao hora.

² Ndi'i, dá kúu ni xinij ndita usa ángel noq ió Ndios, ta iin rá iin na ni ni'í iin trompeta.

³ Dá ni kasáa iin ká ángel, ta ni sa kuíin nā noq náa, ta né'e na iin copa oro noq kéj dusa ni saá nā. Ta ni ni'í ná kua'á nda'o dusa, dá dáki'in tá'an na ñā xí'ín ñā xíká ñāyuu Ndios noq mií ná, dá kéj ñā noq náa oro ñóo, ñā íin noq nā ió dándáki ñóo.

⁴ Ta ini copa né'e ángel yó'o kána ño'oma dusa xí'ín ñā xíká ñāyuu Ndios noq ná kokaan kua'an noq ió mií Ndios.

⁵ Tá ni ndi'i, dá ni dakúti ná copa yó'o xí'ín ñó'o kéj noq náa ñóo. Ta ndá induú ni dakána na ñā ndá noñó'o, ta kúu ni ka'andi, ta táj ká'an ñāyuu, kúu ni sá kujta tasa, ta kúu ni'í nda'o ni tãan.

Di'a ni kuu tá ni tuu ángel ñóo usa trompeta

⁶ Ta ndin usa ángel ñóo ni nakujta nduu xí'ín usa trompeta ñóo, ta kua'an nā tuu nā ró.

⁷ Tá ni tuu ángel mií noq ñóo trompeta nā, kúu ni koon ñíni xí'ín ñó'o kéj né'e tá'an xí'ín ni ndá noñó'o. Ná keeá kuendá ñā oní ta'ándá kúu yíto káa noñó'o, ta iin ta'ándá rā ni kej, ta uu ta'ándá rā kó ní kéj. Ta ni kej ndi'i yukú kuí.

⁸ Ta ni tuu ángel kúu uu ñóo trompeta nā. Ta táto'on kí'o káa iin yukú ñó'o kéj ita, dión káa ñā ní kankao noq taño'o. Ta iin ta'ándá noq oní ta'ándá taño'o ñóo ni nduu nií.

⁹ Ta iin ta'ándá noq oní ta'ándá kirí ñó'o ini taño'o ni xí'í, ta iin ta'ándá noq oní ta'ándá barco ni náa.

¹⁰ Ta ni tuu ángel kúu oní ñóo trompeta nā. Ta ndá induú ni kankao iin tíñoq kéj ita ndá noñó'o, ta kéj rí táto'on kí'o kéj iin tíño'o. Ta ni kankao rí noq iin ta'ándá noq oní ta'ándá yuta, xí'ín noq iin ta'ándá noq oní ta'ándá noq kána takují.

¹¹ Ta tíñoq yó'o kúu rí naní Ova. Ta iin ta'ándá noq oní ta'ándá takují ñó'o noñó'o yó'o ni nduu ova. Ta kúu kua'á nda'o ñāyuu

ni xí'í ni kee takují ñóo, dá chí ni nduu ova rā.

¹² Dá ni tuu ángel kúu komí ñóo trompeta nā, ta kúu ni nda'o va iin tá'í ndíndii, ta tóon ijí vá uu tá'í ñá. Ta dión ta'ani ni ndo'o yoo xí'ín tíñoq, chí ni nda'o ta'ani iin tá'í rí. Sa'á ñóo ni nakujin naá iin ta'ándá nduú noq oní ta'ándáan, ta dión ta'ani ni kuu sakuaá.

¹³ Dá ni sa nde'í, ta kúu ni xinij iin ángel tánee na xionoo na ndá me'í induú, ta ni seídó'í ñā ni'í ni kayu'ú ná:

—jNda'í kúu ví nā ndéi noñó'o! jNda'í kúu ví ná! jNdeé ví nda'í ndo'o na tá ná tuu ndin oní ká ángel yó'o trompeta nā!

9

¹ Tá ni tuu ángel kúu o'on ñóo trompeta nā, dá ni xinij iin tíñoq ni yaa ndá induú, ta ni xinó rí ndá noñó'o, ta ni naítiin rí nda'á kaa ñā sóno yú'u yáí konó, ñā kóo noq sá tuu.

² Dá ni sonó rí yú'u yáí ñóo, ta kúu ni kankuei ño'oma koka kua'an induú táto'on kí'o kána ño'oma yú'u iin xito ká'ano. Ta kúu ni dá'í va noq ndíndii ni kee ño'oma ñóo, chí iin ní ni naka'ani ñā.

³ Ta tein ño'oma ñóo ni kankuei tíka kanoo rí iin ní kúu noñó'o. Ta ni ni'í rí choon ñā kían kee rí táto'on kí'o kée tído'oma ndéi noñó'o.

⁴ Ta ni ta'ándá choon noq rí ñā ná dá'a ni kendava'a rí xí'ín ita, ni yukú kuí, ni yíto káa noñó'o. Sava'a ni ni'í rí choon ñā kendava'a rí xí'ín ñāyuu kóo sello Ndios tánda taan.

⁵ Ta kó ní ta'ándá ta'on choon noq rí ñā kían ka'áni rí ñāyuu. Sava'a choon ni ni'í rí kían kendava'a rí xí'ín ná o'on toon yoo, ta dár'u'u ñāá rí táto'on kí'o kée iin tído'oma dár'u'u rí ñāyuu xí'ín ñon ndó'o rí.

⁶ Ta katoó ñāyuu kuu nā daá ñóo, tído o kúu ta'on na. Ta va'arā nda'í ná ka'an ná kuu nā, tído o kúu ta'on na.

⁷ Ta táto'on ndáa kuéj, kirí sa ió nduu kandodó rā naá, kí'o dión ndáa tíka ñóo. Ta táto'on kí'o ndáa corona oro, kí'o dión ndáa ñā kandodó diin rí. Ta táto'on kí'o ndáa noq ñāyuu, kí'o dión ndáa noq rí.

⁸ Ta táto'on kí'o nání idi diin nā ñá'a, kí'o dión nání idi diin rí. Ta táto'on kí'o ndáa no'o ndika'a, kí'o dión ndáa no'o rí.

⁹ Táto'on iin kaa káan ndadi yu'u ndiká rí. Táto'on kí'o ní'í xido taxi tá'an kua'a kuéj ñó'o carreta kua'an rí xí'ín tá kua'an naá, kí'o dión ní'í xido oon kée ndixí rí.

¹⁰ Táto'on kí'o ndáa ndó'o tído'oma, kí'o dión ndáa ndó'o rí, dá chí ió íon ñá. Ta ni naítiin rí choon ñā xí'ín ndó'o rí dár'u'u ka'í rí ñāyuu o'on toon yoo.

¹¹ Ta mií ángel dándáki ndá maá ini yáí konó ñóo kúu sato'o rí, ta Abadón nanián xí'ín to'on hebreo, ta xí'ín to'on griego nanián Apolión. To'on yó'o kóni kaa, ñā dánaá ñáa.

12 Nj ya'a va iin tandó'ó, tído vei uy kaan.

13 Tá nī tuu ángel kúú iño ñoó trompeta na, dá nī seido'i tachj iin ñayuu, ta tachj yó'o nī kixi chí me'í ndin komj ndíkí ndíta iin iin tito noq náa oro iin noq Ndios,

14 ta nī kaaan xí'án ángel kúú iño, na nī tuu trompeta ñoó:

—Kua'án ndasón ndin komj ángel ndíko yu'ú yuta ká'ano naní Eufrates —kaáan.

15 Dá nī ndaxí ndin komj ángel ndíko ñoó, ta ángel yó'o kíán sa daá ió nduu ndáti kasan-daá hora yó'o, xí'ín kuu yó'o, xí'ín yoo yó'o, xí'ín kuia yó'o, dá ka'áníán iin ta'ándá ñayuu noq onj ta'ándá na.

16 Ta ña yó'o ndáka iin tu'u ká'ano soldado kándodó kuéj. Ta nī seido'o yu'ú ña kúú rá uy ciento millón soldado.

17 Ta ña yó'o nī xinij nī kee Ndios, ta ndi-daá kuéj ñoó xí'ín ndidaa ta kándodó rj ní'ino do'onoq kaa, ta ndé'án táto'on ndé'é ño'ó ita. Ta ndí'í ta'anian táto'on ndé'é yuu ndato naní zafiro. Ta kuaán ta'anian táto'on kí'o ndé'é azufre. Táto'on kí'o ndaa dinj ndika'a, kí'o dión ndaa dinj kuéj ñoó. Ta ini yú'u rj kánkuei ño'ó ita, xí'ín ño'oma xí'ín azufre.

18 Ta nī xí'j iin ta'ándá ñayuu noq onj ta'ándá na nī kee ño'ó ita xí'ín ño'oma xí'ín azufre, tá'an ña nī kankuei yú'u kuéj ñoó.

19 Ta xí'ín ndéé yú'u rj, ta xí'ín ndéé ndó'o rj dárkue'e rj ñayuu, dá chj táto'on ndaa dinj koo, dión ndaa dinj ndó'o rj, ta xí'ín ña yó'o dárkue'e rj ñayuu.

20 Ta ñayuu, na ko ní xí'j nī kee ndin onj tandó'ó yó'o, ko ní xín ij vá ná nandikó iní na, ta dánkoo na ña kiní kée na, ni ko ní dándí'i na ña kíán kandaño'o na ña u'u, ta ko ní dándí'i na ña kíán kandaño'o na yoko nī kava'a xí'ín oro, xí'ín plata, xí'ín bronze, xí'ín yuu o xí'ín yito, va'ará ko túu noqán, va'ará ko táj do'an, va'ará ko kándaqan, tído ndáño'o ij vá náan.

21 Ta ko ní nándikó iní na sa'á ña sa'áni ná ndj, ta ni sa'á ña kétadí na xí'ín ñayuu, ta ni sa'á ña kídj na xí'ín na ko kúú ñadi'í na o yj ná, ta ni sa'á ña kí'ín kuí'íná ná.

10

Kárxóo iin ángel ndakí, ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná

1 Nj ndi'i, dá nī xinij konoo iin ka ángel ndakí nda'o vei na nda induú, ta nī kii na tein iin viko, ta iin iin chiyángi dinj ná. Táto'on kí'o ndé'é ndjndii, kí'o dión ndé'é noq ná. Táto'on kí'o ndé'é ño'ó sa'ano ita, kí'o dión ndé'é sa'a ná.

2 Ta tárnee iin libro ló'o ndá'a ná, ta nóno noqán. Ta xí'ín sa'a xoo kuá'a na séjn na noq taño'o, ta xí'ín sa'a xoo iti na séjn na noño'ó ijchí.

3 Ta táto'on kí'o káyu'u ndika'a tondó, kí'o dión nī káyu'u ná. Dá tá nī ndi'i nī káyu'u ná, dá nī ka'andi usá ta'ándá.

4 Dá tá nī ndi'i nī ka'andi ñoó, dá kua'an yu'u taai ndi kóni kaa ña nī ka'andi ñoó. Tído nī seido'i iin tachj na nī ka'an xí'ín nda induú, ta kaaan:

—Ná dá'a ni taaón ndi kóni kaa ña nī ka'andi káa. Va'a kaan ná koo de'é nian noq miíon.

5 Dá nī xinij nī ndane'e ángel iin séjn noq taño'o ñoó xí'ín noño'ó ichí ñoó ndá'a xoo kuá'a na chí induú di'a,

6 dá nī nachina'a ná Ndios, na daá takí kuí, na nī kava'a induú xí'ín noño'ó xí'ín taño'o, xí'ín ndidaa ña'a ió noqán, ña o kándati ka na cháa ka tiempo,

7 dá chj tá ná kasandaá kuu kasá'a tuu ángel kúú usá ñoó trompeta na, dá natuu ndidaa ña sa ió de'é nī kee mií Ndios táto'on kí'o nī kaa na xí'ín profeta, tá'an na sa xino kuáchi noq ná, kaá ángel ñoó.

8 Ta mií tachj na nī seidó'i nī ka'an xí'ín nda induú, ñoó kíán nī ka'an tuku xí'ín, ta kaaan:

—Kua'án kí'ón libro ló'o nóno noq tánee ndá'a ángel iin séjn noq taño'o xí'ín noño'ó ichí káa.

9 Dá nī keei kua'in noq iin ángel ñoó. Dá nī kaaj xí'ín ná ña ná tei na libro ló'o ñoó noqí. Dá nī kaa na xí'ín:

—Jó'on, keí ñá viti, dá ná kankao ova ña ini tjsón, tído kankao vidjan táto'on vidj ndudí ini yú'u —kaá na.

10 Dá nī nañiin libro ló'o tánee ndá'a ángel ñoó. Dá nī seíj ña. Ta kúú nī kankao vidjan ini yú'í táto'on kí'o vidj ndudí, tído ini tixi nī kankao ova ña.

11 Dá nī kaa na xí'ín:

—Mián ndúsa kánian kastó'on xí'ín ñayuu sa'á ndí kíán ndo'o kua'a nda'o ñoo xí'ín nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín rey dándáki ñaa.

11

Di'a nī ndo'o uy taa nī xj'o ndaa kuendá sa'a Ndios

1 Dá nī ni'j yu'ú iin ndoo, ta káa rá táto'on káa iin vara chikj'ó na. Dá nī ta'anda choon noqí, chj kaá na xí'ín:

—Kua'án chikj'ón ve'e ño'o Ndios, xí'ín noq náa, ta naka'ávón ndidaa kúú na ndéi ndáño'o Ndios.

2 Tído ná dá'a ni chikj'ón yé'é satá vé'e, dá chj na tukú, na ko kúú ñayuu Ndios, nī nañiin yé'é satá vé'e, ta ko'on na koni xixi na ñoo ij ñoó tein uy diko uy yoo.

3 Ta ko'jn tanda'í uy taa xí'o ndaa kuendá sa'í, dá ka'an ra xí'ín ñayuu sa'a ndidaa ña koo. Ta dión kee ra iin mil uy ciento onj diko kuu, ta kandixi nda'í ra.

4 Ta ndin nduú ɬa yó'o kúú ndin nduú yító olivo, ta kúú ta'ani ra ndin nduú candelero ndíta tóon noq Ndios, na kúú sato'o ñayúú yó'o.

5 Tá ío iin káa na ka'an kendava'a xí'in rá, ta kúú kankuei ño'ó ita yú'u rá, dá dándúta ra ɬa xiní u'u ñaa. Ta ndi ndaa mií na kóni kendava'a xí'in rá, kí'o dión ta'ani kánian kuu na.

6 Ta ɬa yó'o kakomí choon ña kían kadi ra induú, dá o kóon daí xí'in ndidaa tein kuú dána'a ra sa'a ndí kían koo. Ta kane'e ra choon ña ndee ra ɬakuji ní, ta kane'e ta'ani ra choon ña dándó'o ra níó ñayuu ndidaa ta'ándá ká'an mií rá.

7 Tá ná dándí'i ra choon ni ní'j rá, dá keta kití tondó ká'ano yu'ú yáí kono ñoó, ta naá ri xí'in ndin nduú ɬa yó'o, dá kandeé ri xí'in rá, ta ka'áni ñaa rí.

8 Ta yiki koño ra kandeí noq yá'i ñoo ká'ano, tá'an ña ká'an na xí'in Sodoma xí'in Egipto. Ta ñoo yó'o ta'ani kúú noq ni chírkaa na sato'o yo Jesús ndika cruz.

9 Ta na ndéi ndidaa ñoo ná'ano xí'in ndidaa ñoo kuáli, xí'in na ká'an iin rá iin yú'u, xí'in na ndéi ndidaa nación koni kandeí yiki koño ra noq yá'i ñoo oní kuú dao, ta ko iin konó ña nduxian.

10 Ta kadij nda'o ini ñayuu ndéi noño'o sa'a ña ni xí'j ra, ta kee na iin víko ká'ano, ta dasá tá'an na ña'a noq ná, dá chí ni ndo'o nda'o níó na ndéi ñayúú yó'o ni kee ndin nduú profeta ñoó.

11 Tído tá ná ya'a oní kuú dao, dá natakí ndin nduú ra kee Ndios, ta kúú ndakuei va ra. Ta kúú yu'ú nda'o ñayuu ndéi ñayúú yó'o tá ná koni na ña ni natakí ra.

12 Dá kueídó'o ra tachí iin na ka'an ni'i chí induú, ta di'a kaaan xí'in rá:

—Kua'an kaa ndó na'a kíj ndo.

Ta satá iin víko kaa ra ko'on ra induú, ta ndidaa na xiní u'u ñaa koni xí'in noq ná ña dión koo.

13 Ta mií hora daá ni'i nda'o ɬaan, ta noq iin iin ciento ve'e ndíta ñoo, koon uxjan, ta kuu usa toon mil ñayuu. Ta dao ka ñayuu kandoo ñoo, yu'ú nda'o na kee ña kuu ñoo, dá kasá'a ná keká'ano na Ndios, na ío induú.

14 Dión ni kuu, dá ni ya'a ɬandó'o kúú uu, tído veí iin kaan, ña kúú oní.

Di'a ni kuu tá ni tuu ángel kúú usq ñoo trompeta na

15 Tá ni tuu ángel kúú usq ñoo trompeta na, ta kúú tá'j ni'i nda'o ni kayu'ú kua'a tachí chí induú, ta kaaan:

Ni naatin Ndios, na kúú sato'o yo, xí'in Cristo ndidaa choon,

ta dándáki kuií na.

16 Dá ni sa kujita xí'j ndin oko komi ɬa sá'ano ndéi diin Ndios noq ío na dándáki na, ta ni xinó taan ra nda noño'o ndáño'o ñaa rá,

17 ta kaá ra:

Nákí'o ndu ndivé'e noq ní, sato'o Ndios, mií ní kúú na kándéé kée ndidaa tá'an ña'a, ta mií ní kúú ní, ta mií ní ni sa kuu ní, ta mií ní kúú na kasaa.

Ndivé'e ní, dá chí mií ní kúú na ni naatin ndi'i choon viti,

ta ni kasá'a dándáki ní.

18 Ni xido nda'o ini ndidaa nación, tído viti kían ni kasaa ña xido ini mií ní, dá chí sa ni kasandaa kuú keyíko ní sa'a ñayuu ni xí'j.

Ta ko'on ni kemáni ní profeta, tá'an na sa xinkuáchí noq ní,

ta kemáni ta'ani ní ndidaa ñayuu mií ní,

xí'in ndidaa ka na yu'ú ni'ini ñaa,

á mií ná kuáli ná o á mií ná ná'ano na.

Ta sa ni kasandaa ta'ani kuu dánaa ní na kéndava'a xí'in noño'o.

19 Dá ni nono yé'é ve'e ño'o Ndios induú, ta túu iin iin sato, kirá dándáki ña ni kandoo Ndios kemáni ná ñayuu na. Ta ni sa kujita tasa, ta tá'j ká'an ñayuu, ta ní'i xido kúú ka'andi, ta ni kasá'a táan, ta ná'ano nda'o ñí'ni ni kasá'a kóon.

12

Di'a ni kuu tá ni naá koq kua'a ká'ano xí'in iin ña'a

1 Ni ndi'i, dá ni xinij iin ka ña'a xíxi kua'an chí induú, chí ni xinij iin ta'ána ña'a, ta dá'on ndíxian kúú ndindii, ta tíxi sa'an nákaa yoq, ta kánóo iin corona ni kava'a xí'in uxí uu tíñoq dinjan.

2 Ta ño'o de'an, ta káyu'an, chí sáxian tíxian, dá chí sa káki de'an, sa'a ñoo ndó'o níóan.

3 Ta ni xini ta'anii iin ka ña'a ká'ano chí induú, ta ña yó'o kúú iin koq kua'a ká'ano, ta usa kúú dinj ri, ta uxí kúú ndík ri, ta iin iin dinj ri ño'o tikata kuaan.

4 Ta xí'in ndó'o ri ni yakó ri iin tá'j noq ndin oní tá'j tíñoq ño'o induú, ta ni dákuéi ñaa rí nda noño'o. Ta ni sartuu koq ká'ano yó'o mií noq tá'ána ña'a sa kua'an káki de'e ñoo, dá kokó rí de'an tá ná káki xi.

5 Ta kúú ni káki va de'e ña'a yó'o, ta kúú xí iin tayii. Ta kasandaa xi dándáki xi ndidaa tá'an nación xí'in vara kaq. Tído ni díta ní'ini ñaa Ndios yu'ú koq ñoo, dá koo xi xí'in ná noq ío na dándáki na.

6 Dá ni xino ña'a yó'o noq koq ñoo kua'an noño'o íchí noq ní kenduu Ndios kooán, ta ñoo koto ñaa ná iin mil uu ciento oní diko kuú.

7 Ni ndi'i daá, dá ni kuu iin ña'a chí induú, chí ni ndákuin Miguel xí'in ndidaa ka ángel ndíta xí'in ná, dá ni naa na xí'in koq ká'ano ñoo, xí'in ndidaa ángel kini ndíta xoo mií rí.

8 Tído ko ní kándéé rí naá ri xí'in ná, ta ko ní ni'j ka ri noq koo rí xí'in ángel ri induú.

9 Dá nì ðákána na koq ká'ano ñoo kua'an rì nda sata vé'e, kirí kúú koq sa'ano, kirí kúú ùmí'á, kirí naní Satanás, ta kirí yó'o kúú rí xionoo dándá'í ñayuu iin ní kúú ñayúú. Ta nì ðákána nì'ini na rì nì ñaxinoq rì nda noñó'o xí'ín ndidaá ángel tì.

10 Dá nì sejdó'i nì kayuu'ú iin na chí induú, ta kaá nà di'a:

—Sá nì kasandaá vá kuq ðákaki Ndios ñayuu na, ta nì ñatiin na ndidaá ndée, ta dándáki na ndidaá kúú ñayuu viti. Ta kómí Cristo choon viti, dá chí sa nì ðákána va na kirí dátaí kuáchi nà kándisa xí'ín yó noq Ndios, tá'an kirí sa dátaí kuáchi ñáá nduú ñoo.

11 Tido nì kandeé vá ñayuu ñoo xí'ín rí nì kee nì nà kúú léko, kirá nì xitá sa'a ná, xí'ín sa'á ña nì sa xí'o ndaa na kuendá sa'á to'on va'a Jesús, chí ko nì ndí'i ta'on ini na sa'á ña kataki nà, di'a nì xí'o na mií ña kían kuu na sa'a Ndios.

12 Sa'á ñoo ná kadij iní yó'o, induú, ta ná kadij iní ndó'o, nà ndéi xaan. Tido nda'í kúú ví ndo'o, nà ndéi noñó'o xaan, xí'ín ndo'o, kirí ñó'o ini taño'o xaan, dá chí xido nda'o ini kirí u'ú koqnoo rí koşaa rì noq ndéi ndó, chí ná'á rí ña ndaá cháá vá kuq koo rì—kaá na.

13 Tá nì kandaá ini koq ká'ano ñoo ña nì ðákána ñáá Ndios kua'an rì nda noñó'o, dá nì kee rí tákaa rí sata ñá'a, ña nì ðákaki tayí ló'o ñoo, kua'an rì.

14 Dá nì nì'í ta'ána ñá'a ñoo uy ndixi ná'ano kirí ya'a, dá kuu ndarneeán ko'an nda noñó'o íchi, dá kandoo koo ñoo, dá kasandaáan noq nì kenduu Ndios kakaá de'áan, noq koto ñáa ná oní kuia dao.

15 Dá nì ndusa rí kuá'a nda'o takuij sata ta'ána ñá'a ñoo, dá dátáni ñáa rí, nì ka'an rí, dá chí takuij nì kan kuei yú'u rì kúú táto'on iin yuta.

16 Tido nì chindeé vá ñáá noñó'o yó'o, dá chí nì nonoq yú'an, ta kúú nì xí'i ndi'an takuij yuta nì kan kuei yú'u koq ká'ano ñoo.

17 Ta kúú nì xido nda'o ini koq ká'ano ñoo nì xini rì ta'ána ñá'a ñoo. Sa'á ñoo nì kee rí kua'an rì naá rì xí'ín ndidaá ka de'an, tá'an nà né'e va'a choon nì sa'anda Ndios noq ná, chí nà yó'o kúú nà xí'o ndaa kuendá sa'a Jesucristo.

13

Di'a nì kee uy kirí kini

1 Nì ndi'i, dá nì sa kuin yu'u noq ñotí yu'ú taño'o, dá nì xini nì xinkoo iin kiti deen vei rí noq taño'o ñoo. Ta usa kúú diní rì, ta uxí kúú ndíkí rì, ta iin iin ndíkí rì ñó'o tikata kuáan, ta iin rá iin diní rì tándaa kuq ká'an ndava'a sa'a Ndios.

2 Ta táto'on kí'o káa chitó deen naní leopardo, kí'o dión káa kirí kini yó'o. Ta táto'on

kí'o ndáa sa'a oso, kí'o dión ndáa sa'a rì. Ta táto'on kí'o ká'ano yú'u ndika'a, kí'o dión ndáa yú'u rì. Ta nì ñakí'o mií koq ká'ano ñoo ndée rì noq kiti yó'o, ta nì ñakí'o ta'ani rí tidi noq dándáki rí noq rì, ta nì xí'o ta'ani rí ndidaá tá'an choon sa'ne rí noq rì.

3 Ta nì xini ña nì tarkue'e iin diní rì, ta kua'an rì kuu rì keean. Tido nì nduva'a va diní rì noq nì tarkue'e ñoo, ta ko ní xí'i ta'on rí. Sa'á ñoo nì naá téi ini ñayuu nì xini nà, ta nì kasá'a ná ndíko nà rí.

4 Ta nì kasá'a ná ndáño'o na koq ká'ano, kirí nì xí'o choon noq kiti yó'o, ta nì kasá'a ndáño'o ta'ani na mií rí, ta di'a kaá nà kéká'ano na rì:

—¿Ndá yoo kandeé kée táto'on kée kirí chí ká'ano yó'o? Ta, ¿nda yoo kandeé naá xí'ín rí?—kaá nà.

5 Ta nì nì'í ta'ani rí ña ka'an rì ndidaá to'on táyí, dá chindaya'í rí mií rí, ta ka'an ndava'a rí sa'a Ndios. Ta nì nì'í rì choon ña dándáki rí uy diko uy toon yoo.

6 Sa'á ñoo nì kasá'a rí ka'an ndava'a rí sa'a Ndios, ta kénoo rí kuq ná, ta ká'an ndava'a rí sa'a ve'e ñoo noq ió Ndios, xí'ín sa'a ndidaá nà ndéi induú.

7 Ta nì nonoq noq rì ña kían naá rì xí'ín ñayuu Ndios, ta nì nonoq rì ña kandeé rí xí'ín ná. Ta nì nì'í ta'ani rí choon ña kían dándáki rí ndidaá ñoo kuálí, xí'ín ndidaá ñoo ná'ano, xí'ín nà ká'an iin rá iin yú'u, xí'ín nà ndéi ndidaá nación.

8 Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o nì kasá'a ndáño'o na rì, chí nda rá ko ñá'a kasá'a sa'a ñayuu, nda daá vá ko kándodó kuq ná noq libro noq kándodó kuq nà nì'í ña kataki chíchi. Ta ña yó'o kúú libro nà kúú léko, nà nì sa'áni ná.

9 Sa'á ñoo ndi ndáa ndo'o ió do'o, ná kueidó'o ndó noq ká'ín.

10 Dá chí nà nì kanian kakaá ve'e kaá, ve'e kaá va kasandaá nà, ta nà nì kanian kuu xí'ín espada, kí'o dión kuu nà. Sa'á ñoo kánian kandeí nduu ñayuu Ndios ndo'o nìq ná xí'ín ña ndee iní nà, ta kánian kandita toon na xí'ín ña kándée iní nà Ndios.

11 Nì ndi'i, dá nì xini nì xinkoo iin ka kiti chí ká'ano chí tíxi ñó'o di'a, ta uy kúú ndíkí rì, ta táto'on kí'o ndáa ndíkí borrego, kí'o dión ndáaan. Tido táto'on kí'o ká'an koq ká'ano ñoo, kí'o dión ká'an kirí ñoo.

12 Ta né'e ta'ani rí choon táto'on né'e kiti mií noq ñoo, ta noq mií rí kée kirí yó'o ndidaá ña'a. Ta dáka'an rì ndidaá ñayuu, dá kandaño'o na kirí mií noq ñoo, kirí nì nda'a diní noq nì tarkue'e ká'í ñoo.

13 Ta kuá'a nda'o ña'a ná'ano kée rì, dá chí nda induú dákoon rí ñó'o ita noq ndidaá ñayuu.

14 Dánda'í rì ñayuu ndéi noñó'o, chí nì nì'í rì ña kandeé rí kee rí ña ná'ano noq kiti mií noq ñoo. Ta nì sa'anda rì choon noq nà ndéi

noñó'o ña ná kava'a na iin na'áná, ña káa táto'on káa kirí mií noó, tá'an kirí nì nda'a dinì noó nì tar kue'e ka'í xí'in espada.

15 Ta nì nono noo rì ña kían kí'o rí tachì noo na'áná nì kava'a ñoo, dá kuu ka'an. Ta kómian choon ka'ánian ndidaa ñayuu ko kándia kandaño'o ñaa.

16 Ta nì sa'anda rì choon ña ná ñani tóni ndá'a xoo kuá'a ndidaa ñayuu o taan na, ta ko né'e tandiní á mií ná kuálí ná o mií ná yatá ná, á mií ná kuíká ná o mií ná kúnda'í na, á mií ná kúú ná sato'o o na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o.

17 Ta ni iin tó'on ta'on ñayuu o kúu kuiin na ña'a, ta ni o kúu ta'on dikó náan tá koó tóni ñoo o kuu rì o número kuu rì tándaa ndá'a ná o taan na.

18 Yó'o kóni ñaxintóni, ta kóni dinì, dá taó kuendá ndo número kíti chiká'ano yó'o, chí número yó'o ká'an sa'a iin taa, ta número yó'o kúu iño ciento onì diko iño.

14

Xíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu

1 Nì ndi'í, dá nì xiniñ iin ndichi na kúu léko ñoo dinì yúku nani Sión, ta dín na ndíta iin ciento uu diko komi mil ñayuu, ta taan iin rá iin na tándaa kuu léko ñoo xí'in kuu tatá na.

2 Dá nì sejdó'i nì'í ká'an na chí induú. Ta táto'on kí'o nì'í xido takui kua'a, kí'o dión nì'í ká'an na. Ta táto'on kí'o káyu'ú daj, kí'o dión nì'í ká'an na. Ta kádian táto'on kí'o kúu tá dáka'a na arpa, kí'o dión kúu noo ká'an na.

3 Ta xíta na iin yaa saá noó na ió dándaki ñoo, xí'in noo ndin komi ña takí ñoo, xí'in noo ndin oko komi ta sá'ano ndéi dín ná ñoo. Ta ni ko iin ta'on kandeé katí'a yaa xíta na, sa'va'a iin ciento uu diko komi mil ñayuu nì ñakáki Ndios tein ñayuu ndéi ñayuu yó'o kúu na xíta ña.

4 Dá chí ndidaa na yó'o ko ní ya'a ta'on na kee na kuachi xí'in na ña'a, sa'a ñoo ndaa vii vá ná. Ta ndidaa na yó'o ndiko na satá na kúu léko kua'an na ndei kúu mií vá noo ná ko'on na. Ta ndidaa na yó'o kúu na nì ñakáki Ndios tein ndidaa ñayuu, dá kakuu na na mií noó natiin Ndios xí'in na kúu léko ñoo.

5 Ta ni iin tó'on ta'on ña to'ón ko ní kánkuei yú'u ná, chí kúu ná ñayuu ndaa vii noo Ndios, noo ió na dándaki na.

Oni ángel xi'o ndaa kuendá

6 Nì ndi'í, dá nì xiniñ tánee iin ka ángel xionoo na me'í induú, ta né'e na to'on va'a Jesús, ña daá kuiti koo, dá dána'a na ña noó ñayuu ndéi noñó'o, noo ndidaa nación, noo ndidaa ñoo kuálí, noo na ká'an iin rá iin yú'u, xí'in noo na ndéi iin rá iin ñoo ná'ano.

7 Ta kaá na di'a káyu'ú ná:

—Kayu'ú ni'ini ndó Ndios, ta kí'o ndó ñaño'ó noo ná, chí sa nì kasandaá kuu keyíko na sa'a ñayuu. Ta kandaño'o ndó Ndios, na nì kava'a induú xí'in noñó'o, xí'in taño'o xí'in iin rá iin ndúta noo kána takuií.

8 Ta satá ángel yó'o tánee iin ka ángel vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Nì yaa va ñoo Babilonia, nì yaa va ñoo Babilonia, ña kúu ñoo ká'ano, dá chí nì daxinián ndidaa tá'an nación xí'in ña kini xí'in ña ka'an noo kée de'e ñooan.

9 Ta satá ángel yó'o tánee iin ka ángel kúu onì vei na, ta di'a káyu'ú ná vei na:

—Ndi ndaa mií vá na nì kándia ndaño'o kíti chiká'ano ñoo xí'in na'áná rì, ta nì kándia ta'ani na nì ñani tóni ndá'a ná o taan na,

10 dá kían kánian ko'o na vino ova, ña kúu ña xido ini Ndios xini ñaa ná, chí ko'on Ndios kuei ndi'í na ña xido ini na satá ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ndo'o kini nio ná kee ñoo'ó kèi xí'in azufre noo ángel xí'in noo na kúu léko.

11 Ta daá kuiti kuiin ndichi ñoo'oma noo ñó'o na ndó'o nio ná, ta ni nduú ni ñoo'ó koñi na nani'í ndée ná, chí nì sa ndaño'o na kíti chiká'ano ñoo xí'in na'áná rì, ta nì kándia na tándaa tóni rì ndá'a ná o taan na.

12 Sa'a ñoo kánian kí'o ndéi ini ndidaa ñayuu Ndios, tá'an na ndíta ndaa xí'in choon nì sa'anda Ndios noo ná, na kándée ká'ano ini Jesús.

13 Ta nì sejdó'i nì ka'an iin tachì na nì ka'an nda induú:

—Ta taa di'a noo tuti xa'an: “Ta yó'o chí noo ndiká'an ndi kúu ví na kuu sa'a ña kúu ná kuendá sato'o yo Jesús.” Jaan, dión kián, kaá Espiritu iñ Ndios. Miñan ndaa koni na nani'í ndée ná, dá chí na'a iñ vá choon nì kee na.

Di'a nì kuu tá nì sa'anda iin ángel tirió xí'in uva noñó'o yó'o

14 Ta nì xiniñ tánee iin viko kuxí ndato nda'o, ta noán ñoo ió iin taa, ta kóni koo ra táto'on kí'o káa iin taa ñayuu yó'o. Ta kánoo iin corona oro dinì rá, ta né'e ra iin hoz deen.

15 Dá nì keta iin ka ángel ini ve'e ñoo'ó Ndios, ta kúu nì'í nda'á o nì kayu'ú ná noo rá ió noo viko ñoo:

—Chikaa yó'o hoz sa'a tirió xa'an viti, ta ka'andaan, chí sa nì kasandaá va kuu ta'anda ña, dá chí sa ndidaa vá tirió káa noñó'o xa'an nì ichi.

16 Dá nì chikáa ra ió noo viko ñoo hoz sa'a tirió káa ñoo, dá nì sa'anda ndi'í ra tirió káa noán.

17 Dá nì keta iin ka ángel ini ve'e ñoo'ó Ndios, ña iin induú, ta tánee ta'ani iin hoz deen ndá'a ná vei na.

18 Dá nì keta ta'ani iin ka ángel chí noo náa Ndios di'a, ta na yó'o kómí choon satá ñoo'ó

kéj. Dá nì kayu'ú ná iin ká ángel né'e hoz deen ñóó, ta kaá nà:

—Chikaá hoz deen né'ón xaan sa'a iin rá iin tu'u uva ín noq yító káa noñó'o xaan, dá chj sà nì chjchi va ri.

¹⁹ Dá nì chikáá ángel ñóó hoz deen né'e na sa'a iin rá iin tu'u uva ín yító káa noñó'o. Dá nì taán ná rj noq kaño'o rí ko'onj rj noq ña xído ini Ndios.

²⁰ Ta ndá yu'ú ñoo ñoo nì so'onj uva yó'o, ta noq nì so'onj rj nì xita kuá'a nda'o nij, ta nì kaa rá chí ñino tát'on dikó tánee yú'u kuéj, ta nì naka'ani rá tát'on onj ciento kilómetro.

15

Kásaq usq ká ángel, ta né'e na ndin usq tandó'o noq ndi'i

¹ Nj ndi'i, dá nì xinij iin ká ña'a ndato, ña ká'ano, ña naá iníq xiníq chí induú. Ta ña yó'o kúu usq ángel, ta né'e na ndin usq tandó'o noq ndi'i kando'o ñayuu, dá ndi'i ña xído ini Ndios.

² Dá nì xini ta'anii iin ña'a káa tát'on káa taño'o, ta yé'e rá tát'on yé'e yuu tatá, ta nì naki'in tá'an rá xí'in ño'o kéj ita. Ta nì xini ta'anii ndidaá nà nì kandeé xí'in kítj chiká'ano ñóó, xí'in na'ána rj, chj kq ní sá ndaño'o ñaá ná, ta kq ní kándia na ñani tónj ná xí'in kuu rj o número kuu rj. Ndidaá na yó'o ndíta noq taño'o yé'e tát'on yé'e yuu tatá ñóó, ta ndidaá nà yó'o né'e arpa Ndios ndíta na.

³ Ta xita na yaa nì xita Moisés, tá'an nà sa xinkuáchí noq Ndios, xí'in yaa xita nà kúu léko, ta di'a xita na:

Ña ná'ano kéé ní, ta ña ndato nda'o kée ní, sato'o ndu.

Mii ní kúu nà kándéé kée ndidaá tá'an ña'a. Ta mii ní kúu nà kéndúsá'ano, ta mii ní kúu nà kée ña ndaa.

Ta iin tó'on dinj mii ní kúu rey dándáki ndidaá tá'an ñayuu.

⁴ Ndá yoo ví ná kaa ña o yu'ú nà mii ní, ña o kéká'ano na mii ní, sato'o ndu?

Kq ín ta'on, dá chj iin tó'on dinj mii ní va kúu nà ij.

Sa'a ñoq ná kuita ndidaá tá'an nación noq mii ní, ta kandaño'o na mii ní, dá chj sà nì na'a ní ña kényiko ndaa ní ndidaá ña.

⁵ Tá nì ndi'i, dá nì xinij ña chí induú nì nono yé'é noq kúu noq ij cháá ká ini ve'e ño'o, ña ná'a ña nì kando'o Ndios kemánj ná yó.

⁶ Ta ini ve'e ño'o ñoo nì kankuei usa ángel, ta ndin usq ángel ñoo né'e iin rá iin kue'e kando'o ñayuu. Ta ndixi na dá'on kuxí kachj, ta náye'e ndaa oon vían, ta nì kaq noo iin cincho oro yu'ú ndiká nà.

⁷ Ta tein ndin komj ña takí ñoo ni kana iian, ta né'an usq copa oro. Dá nì xj'oan iin

rá iian noq ndin usq ángel ñoo, dá nì chití inian ñó'o ña xído ini Ndios, na daá takí kuí.

⁸ Ta kúu nì nakutí ve'e ño'o ñoo xí'in ño'oma, ta dión, dá nì na'a Ndios ndi kjo ká'ano na, ta nì na'a nà ndi kjo ndakí nà. Ta nì kq ín ta'on kuu ku'ú ini ve'e ño'o Ndios ndá ná xinkqo ndin usq kue'e né'e ndin usq ángel ñoo.

16

Di'a nì kuu tá nì kuei ángel ñoo copa na

¹ Ta ndá ini ve'e ño'o ñoo nì sejdó'i káyu'ú ná noq ndin usq ángel ñoo, ta kaá nà:

—Kua'an ndq kata ndq ndá noñó'o káa ña ñó'o ini ndin usq copa né'e ndó xaan, ña dándáki ña xído ini Ndios.

² Dá nì kuei ángel mii noq ñoo ndúta ñó'o ini copa nà noñó'o yó'o, ta kúu nì ndaki iin kue'e kini noq ñayuu nì kándia nì natiin tónj kítj chiká'ano, ta nì sa ndaño'o na na'ána rj. Ta kue'e yó'o nì datáni ñij ná, ta nì ndo'o ndq'o nio ná nì keean.

³ Nj ndi'i, dá nì kuei ángel kúu uy ñoo ndúta ñó'o ini copa nà noq taño'o. Ta kúu nì nduu taño'o ñoo nij, ta ndé'é rá tát'on ndé'é nij ndij. Ta kúu nì naá ndi'i va ña'a takí xí'in kirí takí ñó'o ini taño'o ñoo.

⁴ Nj ndi'i, dá nì kuei ángel kúu onj ñoo ndúta ñó'o ini copa na ini iin rá iin yuta xí'in ini iin rá iin ndúta noq kána takují. Ta kúu nì nduu takují ñoo nij.

⁵ Dá nì sejdó'i nì ka'an ángel dándáki takují ñoo, ta kaá nà di'a:

—Iin nà ndaa nda'o kúu ní, sato'o ndu, mii ní nì sa kuu ní, ta mii ní kúu ní, ta mii ní kúu na ij, dá chj kényiko ndaa ní sa'a ndidaá ña'a,

⁶ ta sa'a ña nì satí na ndéi noñó'o nij ñayuu mii ní, xí'in nij profeta ní, sa'a ñoo nì sa'an ní nì ndee ní takují xí'i na kúu rá nij, chj kjo dión kánian ndo'o na sa'a ña kini nì kee na.

⁷ Ta nì sejdó'i nì kayu'ú iin ká ángel ndá noq náa Ndios, ta kaá nà:

—Míian ndaa kuiti dión kián, sato'o ndu, mii ní kúu Ndios kándéé kée ndidaá tá'an ña'a, ta kényiko ndaa ní, ta kényiko va'a ní sa'a ñayuu.

⁸ Nj ndi'i, dá nì kuei ángel kúu komj ñoo ndúta ñó'o ini copa nà noq ndjndii, dá nì ndudeen cháá kqan, dá nì chjñ'qan ndidaá ñayuu xí'in ñó'o.

⁹ Ta nì kej ñayuu ñoo nì kee ká'anj ndjndii, ta nì ka'an ndava'a na sa'a kuu Ndios, nà kómi choon satá ndidaá tandó'o yó'o, ta kq ní xíin na nandikó ini nà, ta kq ní xíin na kjo'o na ñaño'o noq Ndios.

¹⁰ Nj ndi'i, dá nì kuei ángel kúu o'on ñoo ndúta ñó'o ini copa nà noq ió kítj chiká'ano ñoo dándáki rí. Ta kúu nì nakujin naá iin níí kúu va noq ió rj dándáki rí. Ta ñayuu ndéi ñoo nì kásá'a seí yj'i nà yáa ná sa'a ña ndó'o téi nio ná,

11 ta ni ka'an ndava'a na sa'a Ndios, na ió induú, chi ndó'o nda'o nió ná sa'a ña táni ñíi ná. Tído ko ní nándikó ta'on iní na sa'a ña kini kée na.

12 Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu iño ñoo ndutá ñó'o ini copa na ini yuta ka'ano naní Eufrates, ta kúu ni ichi va takují yuta ñoo. Ta kúu ni nono vá ichi noo ya'a ndidaa rey ndéi chí noo xinkoo ndindii.

13 Ta ni xinij ni kankuei espíritu kini yú'u koq ka'ano xi'in yú'u kiti chiká'ano kuendá ña u'u ñoo, xi'in yú'u ta kúu profeta to'on. Ta ndin oni espíritu kini yó'o ndaa táto'on ki'o ndaa lá'o,

14 dá chi espíritu ña u'u vá kián, ta kuá'a nda'o ña ná'ano kándéé espíritu yó'o kéean. Ta ko'an noq ndéi ndidaa rey noñó'o yó'o, dá nditútián ra, dá ko'on ra naá ra xi'in Ndios tá ná kasandaá kuu ni kaxi mií Ndios, na kándéé kée ndidaa tá'an ña'a.

15 Ta di'a kaá Ndios: "Yó'o ká'in xi'in ndó ña kasaaj táto'on ki'o kée iin ta kuji'ina. Sa'a ñoo ndiká'an ndi kúu ví na ndéi nduu, xi'in na ndaa dá'on ndixi na, chi ngón kúu na o koo vichí ta'on, ta o túu ta'on ña kedaá xi'in ná xika'an noq ná", kaá na.

16 Ta ni nditúti espíritu kini ndidaa rey ñoo iin xián noq naní Armagedón, ta to'on yó'o kúu to'on hebreo.

17 Ni ndi'i, dá ni kuei ángel kúu usa ñoo copa na noq tachí, ta táj ni kayu'ú iin na ini ve'e ño'o Ndios induú, nda noq ió na dándáki na ñoo, ta kaá na:

—Sa ni kuu va viti.

18 Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, ta kúu ni sa kuja tasa, ta táj ká'an ñayuu, ta ni'i xido kúu ka'andi. Ta ni kasá'a táan noñó'o yó'o, ta kúu kini nda'o ni táan. Ni kuu ni hora ko ní taan ta'on dión noñó'o yó'o nda ni kasá'a ndéi ñayuu nda viti.

19 Ta ni chachi ñoo ka'ano sa'a ña ni'i téi ni taan, ta oni táj ni chachi ña. Ta ndidaa ñoo ná'ano ñó'o iin rá iin nación ni koon ndi'an. Dá ni ndusaa ini Ndios ñoo ka'ano naní Babilonia, ña ni kasandaá kuu ki'o na vino ova ko'o de'e ñooan, kirá dándáki ña xido nda'o ini na xini ñaá ná.

20 Ta ndidaa yuku ndíta ini taño'o xi'in yuku ndíta noñó'o yó'o ni ndaño'ó ni'ini.

21 Ta kúu ná'ano nda'o ñíni ni koon nda induú satá ñayuu ndéi noñó'o, ta iin iin ña ve'e táto'on oko sa'on kilo. Ta kúu ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a Ndios sa'a ña ni koon ñíni satá ná, dá chi miían ndaa kuiti tandó'o ka'ano nda'o ni sa kian.

17

Kua'an iin ángel dándó'o na nió iin ñá'a díko mií noq taq

1 Ni ndi'i, dá ni kii iin ángel tein ndin usa ángel, na ni sa ne'e usa copa ñoo, dá ni kaa na xi'in:

—Nakí chí yó'o, dá ná dána'i nooq ndí kee Ndios dándó'o na nió ta'ána ñá'a xixi kée díko mií noq taq, ná ió noq takují kua'a.

2 Xi'in ñá'a ñoo ni ya'a ndidaa rey ndéi noñó'o yó'o ni kee ra kuachi, ta ndidaa na ndéi noñó'o yó'o ni daxini mií ná xi'in ndidaa kuachi kéeán —kaá na.

3 Dá xi'in ñaxintónij ndáka na yu'u kua'an na iin noñó'o ichi. Ta ñoo ni xinij kánoo iin ta'ána ñá'a sata iin kiti chiká'ano, ta kua'a ni ndé'é ri, ta iin ní ñí ri ni nata'an tándaa to'on kini ña kian ka'an ndava'a sa'a Ndios. Ta usa kúu dinj ri, ta uxí kúu ndíki ri.

4 Ta ndixi ñá'a ñoo dá'on ndi'i, ña dáka tá'an xi'in ña kuá'a tóon, ta ni nata'an iin ní ñíjan ñó'o ña'a oro, xi'in yuu luu ndaa xi'in perla. Ta tánee iin copa oro ndá'an, ta ni chiti inian ñó'o ndidaa ña kini xi'in ndidaa ña ka'an noq kéeán xi'in ra ko kúu yi'an.

5 Ta taan ñá'a yó'o ndá'a iin kuu, ta ni ko in kátóni ini ndi kóni kaaan. Ta di'a kua'an ku yó'o: "Ká'ano nda'o ñoo Babilonia, ña kúu naná ndidaa na ñá'a díko mií, xi'in naná ndidaa ña kini kua'an ió noñó'o."

6 Ta ni xinij ña xini ñá'a ñoo, chi ni daxinián mián xi'in ni na kúu ñayuu Ndios, xi'in ni na ni xi'i sa'a Jesús. Ta kúu ni naá vá iní tá ni xinij ña, chi iin ña'a naá inío kian kéeán.

7 Dá ni kaa ángel ñoo xi'in yu'u:

—¿Ndiva'a naá inóq? Viti kian ná ko'in kastó'in xi'on ndi kua'an sa'a ñá'a káa, xi'in sa'a kiti chiká'ano kánóan káa, xi'in sa'a ndin usa dinj ri xi'in sa'a ndin uxí ndíki ri. Ta ko in ta'on ná'a ña ko'in kastó'in xi'on.

8 Tá'an kirí ni xinon káa sa taki ri, tído ko taki ka ri viti. Vati xian daá, keta ri ri ini yaj konó, noq koq noq sá tuu. Ndi'i ví, dá dánaa ñaa Ndios. Ta ndidaa ñayuu ndéi noñó'o yó'o, na ko kándodó kuu noq libro nda ra ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o, tá'an libro noo kándodó kuu na ni'i ña kataki chíchi, ngón kúu na naá iní tá ná koni na ña kee kiti ñoo, dá chi ni sa taki ri, ta ko taki ka ri viti, tído natakí tuku va ri.

9 Ta ña yó'o xínó'o ñaxintónij, dá kandaq inon ndi dándáki'an. Ndin usa dinj ri kúu usa yuku, ta dinj yuku ñoo ió ñá'a káa.

10 Ta kúu ta'anian usa rey. Ta sa ni kuei va o'on rey yó'o, ta viti dándáki iin ra, ta iin ka ra kamaní natiin ra choon. Tído tá ná kasandaá kuu daá ñoo, cháa nda'o tiempo kánian dándáki ra.

11 Ta mií kiti ni sa taki ñoo, ta ko taki ka ri viti, kirí yó'o kúu rey kúu ona, chi náka ri tein ndin usa rey yó'o, ta naá ri kee Ndios.

12 Ta ndin uxí ndíki ni xinon káa kúu uxí rey, ta ko ñá'a ta'on natiin ra choon. Tído

ndadá iin hora va kane'e ra choon xí'ín kítj chiká'ano káa.

¹³ Ta iin tó'ón vá nakani ini ndin uxj rey ñoó, sa'á ñoó nakj'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítj chiká'ano ñoó.

¹⁴ Ta rey yó'o xí'ín kítj yó'o naá xí'ín na kúú léko Ndios, tído kandeé vá léko xí'ín rá, dá chj mií ná kúú sato'o noo ndidaá sato'o, ta mií ná kúú rey noo ndidaá rey. Ta na ndíta xoo na kúú na nj kana mií ná xí'ín na nj kaxi mií ná, xí'ín na ndíta toon xí'ín ná.

¹⁵ Ta nj kaa ta'ani ángel ñoó xí'ín yu'u:

—Takuji nj xingn ñó'o noo ió ñá'a díko mií ñoó, kúú ndidaá tá'an ñoo, xí'ín ñayuu kua'a, xí'ín iin rá iin nación, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u.

¹⁶ Ta ndin uxj ndíki nj xingn dinj kítj ñoó, xí'ín mií rí kúú rá koni u'u ñá'a díko mií noó taa ñoó, ta dánkoo nda'í ñaa rá, ta taxi vichí ñaa rá, ta keí yj'í rá koñoan, ta chiñó'o ñaa rá.

¹⁷ Dá chj k'j'o dión nj chikáa Ndios ini rá ña kían kee ra ña kóni mií ná. Sa'á ñoó nakj'in tá'an ña nakani ini rá, dá nakj'o ra choon né'e ra noo ndá'a kítj chiká'ano ñoó, dá ná xjnkoo t'ón k'j'o ká'an t'ón Ndios.

¹⁸ Ta ñá'a nj xingn káa kúú ñoo ká'ano, ña kían kómí choon satá ndidaá rey dándáki noñó'o yó'o.

18

D'a nj kuu tá nj naá ñoo Babilonia

¹ Nj ndi'í, dá nj xinij konoo iin ka ángel vei na nda induú, ta ká'ano ndá'o choon né'e na vei na, ta kúú nj naye'e ndaa oon ví noñó'o yó'o nj kee na, dá chj ndato nda'o ye'e na.

² Ta kúú nj'í nda'o táj nj kayu'ú ná, ta kaa na:

—Sa nj yaa va ñoo ká'ano Babilonia, sa nj yaa va ñoo ká'ano Babilonia. Ta nj nduuan cho'o ña u'u, ta nj nduuan káo noo ñó'o ndidaá tachj kini, ta nj nduuan táka ndidaá tá'an laa kini ndáa, kirí kúú laa tjkíni.

³ Dión nj ndo'o ñoo ñoó, dá chj nj xj'loan vino, kirá kúú kuachi ka'an noo, noó na ndéi iin rá iin nación, dá nj xí'í na ra. Ta ndidaá rey ñayuu yó'o nj ya'a nj kee kuachi xí'ín ñoo yó'o. Ta ndidaá taa náka'an nda'í ndéi noñó'o yó'o nj kekuiká rá mií rá, dá chj nj xiin ñoo ñoó ndidaá ña'a xjñó'án noo rá, dá keean kuachi ka'an noo, dá ndinoo iniañ.

⁴ Dá nj sejdo'í nj ka'an tachj iin ka na nj ka'an chí induú, ta kaa na di'a:

—Ndo'ó, na kúú ñayuu mií, kankuei ndó ñoo xaañ, dá ná dá'a ni kuej ndó noó kuachi kée na ndéi xaañ, dá kían ná dá'a ni ndo'o ní'o ndo kee tandó'ó vei ndo'o ñayuu xaañ.

⁵ Dá chj ndidaá kuachi kée na nj xjnkoo nda induú, tído viti ndékuendá Ndios sa'a iin rá iin ña kini kée na.

⁶ Sa'á ñoó kua'án ndo nandió né'e ndó noó na ñoo káa ndidaá ña'a nj kee na xí'ín ndó.

Ta noo iin rá iin ña kini nj kee na ñoo ñoó xí'ín ndó, kua'án ndo kee ndóan uu ta'ándá xí'ín ná. Ta kua'án ta'ani ndó taán ndo uu ta'ándá ndirá ova cháá ka o duú ndiróón nj xj'o na noo mií ndó, ta nakj'o ndó rá nooan.

⁷ Ta sa chjndaya'í ñoo yó'o miíán, ta sa katoóan keeán kuachi ka'an noo. Tát'o'on sa keeán kuachi, k'j'o dión k'j'o ndó ña ndo'o níman, ta k'j'o dión ta'ani k'j'o ndó ña ná kuakián. Dá chj sa kuryíí ñoo yó'o xí'ín miíán, ta kaáan: “Yó'o ióí kúúí iin reina, ta ko kúú ta'oin iin ña kuáan, ta ni iin kuú t'ón o kuakíi.”

⁸ Ta sa'á ña ká'an dión, sa'á ñoó iin tó'ón daá vá kuú kasaa kue'e sataañ, ta kuu ndi'í de'e ñooan, ta nda'í kuakián, ta nda'í kuikoán, ta xí'ín ñó'o kéj ita kej ña, dá chj ná'ano nda'o ña'a kee Ndios, na kúú sato'o yo, ta mií ná keyíko sa'an.

⁹ Ta ndidaá rey dándáki noñó'o yó'o, tá'an rá nj ya'a nj kee kuachi xí'ín ñoo yó'o, tá'an rá nj sa ndei dij xí'án, roón kúú rá kuaki, ta nda'í ka'an rá sa'an tá ná koni rá ña iin ndichi ño'oma tóón kéj ña.

¹⁰ Ta xiká nda'o kuita ra sa'á ña yu'ú rá ña kéj ñoo ñoó, ta kaa rá:

—Nda'í kúú ví ñoo ká'ano Babilonia káa, nda'í kúú víán, ña kúú ñoo ndakí, dá chj iin hora di'a nj naá ndi'an nj kee Ndios.

¹¹ Ta nda'í kuaki ndidaá tá náka'an nda'í ndéi noñó'o yó'o, ta nda'í ka'an rá sa'a ñoo yó'o, dá chj ko iin ka kuuin ña díko rá tát'o'on k'j'o sa kee ñoo yó'o,

¹² Dá chj va'a nj sa xiian ña nj kava'a xí'ín oro, xí'ín ña nj kava'a xí'ín plata, xí'ín ña nj kava'a xí'ín yuu luu ndáa, xí'ín perla, xí'ín dá'on táyí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón, xí'ín dá'on seda, xí'ín dá'on kua'á nij, xí'ín yíto támi sá'an, xí'ín ndidaá ña nj kava'a xí'ín no'o yokó elefante, xí'ín ña nj kava'a xí'ín yíto va'a, xí'ín ña nj kava'a xí'ín kaa kuáan, xí'ín ña nj kava'a xí'ín kaa oon, xí'ín ña nj kava'a xí'ín yuu ndato nani marmol,

¹³ xí'ín canela, xí'ín ndútá támi sá'an, xí'ín dusa, xí'ín duku támi sá'an, xí'ín dusa kuxí támi sá'an, xí'ín vino, xí'ín siti, xí'ín harina ndato, xí'ín tirió, xí'ín kirí xío vee, xí'ín borrego, xí'ín kuéj, xí'ín carreta, xí'ín ñayuu kéchón, xí'ín ní'o ñayuu.

¹⁴ Ndidáa ku'í va'a sa katoó ñoo káa nj kuxiká vá nooan viti. Ta ndidaá ña va'a xí'ín ña ndáya'í nj kuxiká vá nooan, ta ni iin kuú ka o koniañ ndidaá ña yó'o.

¹⁵ Ta ndidaá tá náka'an nda'í xí'ín ña va'a yó'o nj kekuiká rá mií rá nj kee ñoo ñoó, dá chj sa xiin va'án noo rá. Ta xiká nda'o kakuíta ra sa'á ña yu'ú rá ña kéj ñoo ñoó, ta nda'í kuaki ra, ta nda'í ka'an ra,

¹⁶ chj kaa rá:

—Nda'í kúú ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúú ví ñoo sa ndixi dá'on táyí ndáa, xí'ín dá'on kua'á toón xí'ín dá'on kua'á nij, ta nj sa

komían ña'a oro xí'in yuu luu ndaa xí'in perla, ta sa kaa táyíán.

17 Nda'í kúu víán, dá cḥi iin hora di'a ni naá ndí'i ña kuiká sa komían —kaa ra.

Ta ndidaá ra dákáka barco xí'in ra chíndeé tá'an xí'in rá, xí'in ndidaá ka ña kéchóon noḡ ñaño'o kakuíta nda noḡ xíká ñoo

18 kande'é rá iin ño'oma tóon kéj ñoo ñoo, dá kaa ra:

—Ni iin tó'on ta'on ñoo ko ní kándeé ki'in tá'an xí'in ñoo ká'ano káa.

19 Ta chikodó rá ñoyaká ño'o diṇi rá, ta kayu'u rá, ta kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, cḥi kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu víán, cḥi ñoo káa ni kedaá xí'in ndidaá ta kómí barco, dá ni kekuiká rá mií rá xí'in ña kuiká ió noḡán. Tído iin hora di'a ni naá ña —kaa ra.

20 Sa'á ñoo kaḍij iní ndo'o, na ndéi induú, sa'á ña ndo'o ñoo ñoo dión, ta kaḍij iní ndo'o, na kúu ñayuu Ndios, xí'in ndo'o, na kúu apóstol, xí'in ndo'o, na kúu profeta, dá cḥi sa ni dandó'o Ndios niḡ ñoo ñoo sa'á ña ni keeán xí'in ndó.

21 Dá ni tiin iin ángel ndakí nda'o iin yuu ká'ano, ña káa táto'on ḳi'o káa iin yuu molino. Dá ni dakána na ña noḡ ñaño'o, dá ni kaa na:

—Táto'on ḳi'o ndéé téi ni kankao yuu káa, ḳi'o dión ndo'o ñoo ká'ano Babilonia, dá naá ña, ta ni iin kuu ka o nándio kooan.

22 Ta ni iin kuu ka o kueidó'o yó dák'a na ñoo káa yaa xí'in arpa, ni o káta ka na, ni flauta ni trompeta ka o tuú ña, ta ni ra ñi'a káva'a ña luu ndaa o kándeí ka, ta ni ña xido molino o kueidó'o ka yo ñoo ñoo.

23 Ta ni ño'o iṭi ka o kéi ñoo káa, ta ni o kueidó'o ka yo kantó'on na ko'on tanda'a. Dión ndo'an, cḥi ta sa naka'an nda'j sa ndei ñoo ñoo sa kuu ra ña ndaya'i noḡ na ndéi ñayuu yó'o, ta ni danda'í na ñoo ñoo ndidaá tá'an nacióon xí'in ña ñaḍi.

24 Ta ñoo káa sa sati na niḡ ndidaá profeta xí'in niḡ ñayuu Ndios xí'in niḡ ndidaá na ni sa'áni ná ñayuu yó'o.

19

1 Ni ndi'i, dá ni seido'i táj ká'an kuá'a nda'o ñayuu chí induú, ta kaá na:

¡Aleluya, na ká'ano kúu Ndios, sato'o mií yó! Mií ná kúu na dákaki ñaá, mií ná natiin ñaño'ó xí'in to'on ndato xí'in ndidaá choon,

2 dá cḥi keyiko ndaa na, ta keyiko va'a na sa'a iin rá iin ñayuu,

sa'á ñoḡ ni keyiko na sa'á ña kini ni kee ñá'a xixi kee dikó mií noḡ ña,

dá cḥi ni datúúán ndidaá ñayuu ndéi noño'o,

sa'á ñoḡ ni ya'a na ni kee na kuáchi. Ta ni ñaki'in ya'i Ndios noḡ ñá'a ñoo

sa'á ña ni sataan niḡ ñayuu sa xino kuáchi noḡ ná.

3 Dá ni kaa tuku ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Aleluya! Cḥi ño'oma tóon kána noḡ kéj ñoo ká'ano ñoo. Ta daá kuiti kana ña.

4 Ta ndin oko komi ta sa'ano ñoo xí'in ndin komi ña takí ñoo ni sa kuíta x̣iti, dá ni sa ndaño'o na Ndios, na ió dándaki noḡ téj ñoo, ta kaá na:

—¡Dión ná koo! ¡Aleluya!

5 Dá ni seido'i ni ka'an na nda noḡ ió Ndios dándaki na noḡ téj ñoo, ta kaá na:

Ndidaá tá'an ndo'o, na xinkuáchi noḡ Ndios, keká'ano ndó Ndios.

Ta keká'ano ta'ani ñaa ndo'o, na yu'u ni'ini ñaa,

á mií ndó yatá ndó, o á mií ndó kuálí ndó.

6 Ni ndi'i, dá ni seido'i táj ká'an kuá'a nda'o ñayuu, ta noḡ ká'an na ni'i táto'on ḳi'o ni'i xido xika takuif iní yuta, ta ni'i ta'ani táto'on ḳi'o ni'i tá káyu'u daí, ta kaá na:

Aleluya, dá cḥi dándaki sato'o yo Ndios, na kándéé kee ndidaá tá'an ña'a.

7 Ná kaḍij iní, ta ná kandeí dii yo, ta naki'o yo ñaño'ó noḡ ná,

dá cḥi sa ni kasandaá va kuu tanda'a na kúu léko xí'in ñadi'í na,

ta sa io nduu va ñadi'í na ña kían tanda'a ná xí'in ná.

8 Cḥi ni natiin ñadi'í na dá'on táyí ndaa, ta ndato kuxí ña, ta ndato yé'an.

Dá cḥi ña dándaki dá'on táyí ndaa ñoo kúu ndidaá ña va'a ni kee ñayuu Ndios.

Ndiká'an ví na ko'on kaḍini víko noḡ tanda'a na kúu léko

9 Dá ni ka'an ángel ñoo xí'in yu'u:

—Taa ña ko'in ka'in xí'ón: “Ndiká'an ví na ni ñakana Ndios ko'on kaḍini víko noḡ tanda'a na kúu léko.”

Dá ni kaa ta'ani na xí'in:

—Mián ndaa kuiti to'on mií Ndios kían ká'in xí'ón —kaá na.

10 Dá ni sa kuiṇ x̣ití noḡ ná, dá ni ka'in kandaño'i na. Tído ni kaa na xí'in:

—Ná dá'a ni keeón dión, dá cḥi iin ta xino kuáchi dáó xí'in vóon noḡ Ndios kúu yu'u, táto'on ḳi'o kée dao ka ñanon, na xí'o ndaa kuendá sa'á Jesús. Kua'an kandaño'o iin tó'on diṇi Ndios. Cḥi to'on ndaa Jesús kían dátogñ ñaxintóni profeta, dá ká'an na sa'á ña vej koo.

Yó'o ni karxóo iin na kánóo iin kuéj kuxí

11 Dá ni xinij ni nono induú, ta kúu ni xinij iin kuéj kuxí, ta kánóo iin ña sata ri, ta naní ná, Na Kéndúsá'ano, Na Ndaa. Dión naní ná, dá cḥi keyiko ndaa na, ta ko ña ndava'a na xí'in ni iin tó'on ñayuu.

12 Táto'on ḳi'o ndé'é ño'o iṭa, ḳi'o dión ndé'é nduchí nóo na. Ta kuá'a nda'o corona kándodó diṇi ná. Ta né'e na iin kuu, tído

ko íin ta'on kátóni ini ndi kóni kaa kuu ñoo, sava'a iin t'ón mií vá ná ná'á.

¹³ Ta ndíxi na iin dá'on ni ñakuchi ni. Ta nani ná, To'on Mií Ndios.

¹⁴ Ta kuá'á ndá'o tu'u soldado Ndios ndéi induu tákuei ra vei ra satá na kánoo kuéi kuxí ñoo. Táyí ndá'o ndáa dá'on ndato kuxí ndíxi ra vei ra, ta kándodó ta'ani ra kuéi kuxí vei ra satá ná.

¹⁵ Tárnee iin espada deen yú'u ná dárkue'e na ñayuu ndéi iin rá iin nacióon xí'an. Ta xí'in vara kaa dándáki ñaa ná. Ta mií ná ko'óni uva xí'in sa'a ná, dá kana ndutá ri. Ta kirá yó'ó dándáki ña xido ndá'o ini Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a.

¹⁶ Ta dá'on ndíxi na ndá'a iin kuu, ta dj'in na viti ndá'a ña. Ta kuu yó'o kaá di'a: "Rey noo ndidaá kúu rey, Sato'o noo ndidaá kúu sato'o."

¹⁷ Ni ndi'i, dá ni xinij íin iin ka ángel noo ndjindii, dá ni kayu'u ángel ñoo, dá kaá na xí'in ndidaá laa tánee me'í induu:

—Nakí ndidaá ndo'ó nditúti ndi'i ndó kadini va'a ndó koño kee Ndios,

¹⁸ dá chj ko'on na kí'o na koño rey kei ndo, xí'in koño ta dándáki soldado, xí'in koño ta ndaki xí'in koño kuéi xí'in koño ra ni sa ndodó rí, xí'in koño ndi ndáa mií vá ñayuu, á mií ná kúu ná sato'o o mií ná kúu ná na ñó'o tíxi ndá'a sato'o, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

¹⁹ Ndi'i, dá ni xinij kítj chiká'ano ñoo xí'in ndidaá rey dándáki noño'o yó'o xí'in soldado ra. Ndidaá taa yó'o ni nditúti naá xí'in na kánoo sata kuéi kuxí ñoo, xí'in soldado Ndios vei xí'in ná ñoo.

²⁰ Dá ví ni kankao kítj chiká'ano ñoo xí'in profeta to'ón ñoo noo ndá'a ná. Ta profeta ñoo kúu ra sa kandéé sa kee ña ná'ano noo ñayuu ni kee kítj ká'ano ñoo, ta dión sa danda'í ra na ni nañiin tónj kítj ñoo, ta ni sa ndáño'o na na'ána ri. Dá ni dakána ni'ini Ndios kítj ñoo xí'in profeta to'ón ñoo ini takují kúu ño'ó ita xí'in azufre.

²¹ Ta dao ka taa ñoo ni xí'j ni kee espada tánee yú'u na kánoo kuéi kuxí ñoo. Dá ni ndutú'u ndidaá laa ni sei ri koño taa ñoo nda ni ndjinoo ini ri.

20

Dándáki Cristo Jesús iin mil kuia

¹ Ni ndi'i, dá ni xinij konoo iin ángel vei na nda induu, ta né'e na nda'á kaa yé'é yáí kono, noo koó noo sá tuu, ta né'e na iin cadena chikáni vei na.

² Dá ni kandéé ná ni tiin na kiri kúu koó ká'ano ñoo, kirí nani Satanás, kirí kúu tímí'á, ta ni so'oni na ri xí'in cadena né'e na ñoo, dá ná kandikó ri iin mil toon kuia.

³ Ta ni dakána na ri nda maá ini yáí kono ñoo, ta ni sadi na yé'an, ta ni kani na sello

yé'an, dá ná dá'a ni konó ni iin to'ón ñayuu noo ni sadi ná, dá kían ná dá'a ka ni keta rí dándá'í ri ni iin ka nacióon nda ná xinkoo iin mil kuia. Tá ni ndi'i, dá kánian ndaxi ri cháá tiempo.

⁴ Dá ni xinij ndíta téj ta sa'ándá choon, ta ñoo ni nandei ndidaá na ni nañiin choon ña keyíko na sa'a ñayuu. Ta ni xini ta'anii nió na ni ta'anda dikó sa'a ña sa xí'o ndaa na kuendá sa'a Jesús, xí'in sa'a ña kándisa na to'ón Ndios. Na yó'o kúu na ko ní sa ndáño'o kítj chiká'ano ñoo, ta ni na'ána ri, ta ni tónj ri ko ní ñani taan na ni ndá'a ná. Ndidaá na yó'o ni nataki, ta ni ni'j ná ña dándáki na xí'in Cristo iin mil toon kuia.

⁵ Chj na yó'o kúu na mií noo ni nataki. Tído dao ka na kúu ndjii, o nátaki ta'on na nda ná xinkoo iin mil kuia.

⁶ Ndiká'an ví na nataki mií noo, ta kakuu ta'ani na na ij, dá chj o koni ta'on na kuu na ta'ándá kúu uu. Di'a ni'j tá'j ná kakuu na dutj mií Ndios xí'in dutj Cristo, ta dándáki na xí'in ná iin mil toon kuia.

Di'a koo tá dákana Ndios tímí'á nda maá ini taño'o noo kéj ita ñó'o xí'in azufre

⁷ Tá ná xinkoo iin mil toon kuia ñoo, dá ví ndaxi tímí'á yáí kono noo ndadi ni'ini rí.

⁸ Dá ví keta rí kanoo rí dándá'í ri na ndéi ndidaá nacióon ñó'o ndin komi xoo tachj noño'o. Nda noo kúu kuendá Gog xí'in nda noo kúu kuendá Magog kanoo rí dándá'í ri ñayuu, dá nditúti rí na, dá ko'on na xí'in rí naá ri xí'in ñayuu Ndios. Táto'on kua'á kúu ñoti ndéi yu'u taño'o, kí'o dión ví kua'á kakuu ñayuu nditúti rí.

⁹ Chj ni kii na iin rá iin xoo ñayuu, nda noo xíká cháá ka, dá kaq noo na ñoo noo ndéi tu'u ñayuu Ndios, noo kúu ñoo manj noo Ndios. Tído dákoon Ndios ño'ó kéj ita sata ná, dá naá ndi'i na.

¹⁰ Ta tímí'á, kirí ni danda'í ñayuu ñoo, dákana ñaa Ndios ko'on ri nda maá ini taño'o noo sá'ano ita ñó'o xí'in azufre, noo nákaa kítj chiká'ano ñoo xí'in profeta to'ón ñoo. Ta daá kuiti ndo'o nani nió ri nduu ñoo xí'in profeta ñoo.

Ió Ndios iin téj kuxí, ta keyíko na sa'á ñayuu

¹¹ Ni ndi'i, dá ni xinij iin téj kuxí ká'ano, ta ni xini ta'anii na ió dándáki ñoo. Ta ni naá noño'o xí'in induu noo na ió ñoo, ta ni iin to'ón ta'on xián ko ni nátuu kaan.

¹² Dá ni xinij ndíta ndidaá na ni xí'j, na ndaya'i xí'in na ko ndaya'i noo Ndios. Dá ví ni nono ndidaá libro ñoo. Ta ni nono ta'ani iin ka libro, ta ña yó'o kúu libro noo kándodó kuu na ni'j ña kataki chíchí ná. Dá ví ni keyíko sa'a iin rá iin na ni xí'j ñoo táto'on káa rá ió ña kándodó noo dao ka libro ñoo, chj ni keyíko na sa'a ña ni kee na.

13 Ta n̄i nak̄i'o tañ'o ndidaa ñayuu n̄i x̄i'j ñó'o noo ra. Ta n̄i nak̄i'o ta'ani ña kedaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'j na, ndidaa tá'an ñayuu ñó'o t̄ixi ndá'an. Ta n̄i nak̄i'o ta'ani yáí ndji ndidaa ndji ñó'o iniãn. Dá ví n̄i keyik̄o sa'a iin rá iin na táto'on k̄i'o káa rá ió ña'a n̄i kee na.

14 Ta ña kedaá x̄i'ín ñayuu, dá x̄i'j na, x̄i'ín yáí ndji n̄i sata Ndios ña kua'an ini takují kúu ñó'o ita. Ña yó'o dándáki ña kuu ñayuu ñoo ta'ándá kúu uu.

15 Tá'an na ko kándodó kuu noo libro noo kándodó kuu na n̄i'í ña kataki chíchi ñoo, noon kúu na n̄i dakána Ndios ini takují kúu ñó'o ita.

21

Kava'a Ndios iin noñó'o saá x̄i'ín induú saá

1 N̄i ndi'i, dá n̄i xinij iin induú saá x̄i'ín iin noñó'o saá, dá ch̄i induú mií noo x̄i'ín noñó'o mií noo n̄i ya'a vaan kua'an, ta koó ka va tañ'o'o náka.

2 Dá n̄i xini mií yu'u, Juan, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kúu ñoo ij. Ta n̄i xinij koñoan vej ña nda induú n̄i kee mií Ndios, ta luu n̄i kenduuan mián táto'on kée iin ñá'a n̄i kenduu mií vej natiin yijãn.

3 Dá n̄i sejd̄o'i n̄i kayu'ú iin na nda induú, ta kaá na:

—Kande'é, ña xaãn kúu ve'e ño'o Ndios, ta viti ían noo ndéi ñayuu na, dá ch̄i koo na x̄i'ín ñayuu na, ta kakuu na na ñoo mií Ndios, ta kanoo mií Ndios tein na, ta kakuu na Ndios noo ná.

4 Ta dánayaa Ndios ndírnoo ñayuu na. Ta o kuyú ka na, ta ni o kúnda'í ka ini na, ta o kuáki ka na, ta o ndó'o ka nió ná, dá ch̄i ndidaa ña'a sa ndo'o na ta sata n̄i keexo vaan.

5 Dá n̄i kaa na ió dándáki noo tejí ñoo: —Kande'é ndó, yu'u kúu na ndésaá ndidaa tá'an ña'a.

Dá n̄i kaa na x̄i'ín yu'u: —Taa ndidaa ña yó'o, dá ch̄i ndino'o ña ndaa kían ká'ín, ta miãn ndaa kooan.

6 Ta n̄i kaa ta'ani na x̄i'ín yu'u: —Sa n̄i kuu va viti. Yu'u kúu to'on mií noo x̄i'ín to'on noo ndi'i, ta kúu na mií sa'a x̄i'ín na noo ndi'i. Tá ió iin káa na íchi ini, nakj̄i na noo yu'u, dá k̄i'o oon yu'u takují kána ndita ko'o na, kirá x̄i'o ña kataki chíchi ná.

7 Ta ndi ndaa na n̄i kandeé n̄i x̄inkuei, noon kúu na natiin ndidaa tá'an ña va'a noo yu'u, dá ch̄i yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu de'e noo yu'u.

8 Tído ñayuu ko ndéé ini, x̄i'ín na ko kándisa yu'u, x̄i'ín na kée ña ka'an noo, x̄i'ín na sa'áni ndji, x̄i'ín na kée kuachi x̄i'ín na ko kúu ñadi'í na o yí ná, x̄i'ín na t̄adí, x̄i'ín na ndáño'o yokó x̄i'ín ndidaa na to'ón, noon kúu na n̄i ni'j tá'j ña kaño'o na ini takují kúu

ñó'o ita x̄i'ín azufre. Ña yó'o dándáki ña kuu na ta'ándá kúu uu —kaá Ndios.

Kava'a Ndios iin ñoo Jerusalén saá

9 N̄i ndi'i, dá n̄i kixi iin ángel náka tein ndin usa ángel n̄i sa ne'e ndin usa copa n̄i chití n̄i sa ñoo'o t̄andó'ó sa n̄i ya'a ñoo, dá n̄i kaa na x̄i'ín:

—Nak̄i chí yó'o di'a, dá ko'ín dána'j nooon na ko'on tanda'a, na kakuu ñadi'í na kúu léko ñoo.

10 Dá ndáka na kúu Espiritu Ndios yu'u n̄i sa'an na din̄i iin yúku ká'ano dikó iin ñoo, dá n̄i daná'a na iin ñoo ká'ano nda'o noo, ta ñoo ñoo kúu ñoo ij, ña kúu ñoo Jerusalén, ña kían koño vej nda induú n̄i kee Ndios.

11 Ta ndato oon ví náye'e ndaa ñoo ñoo táto'on k̄i'o ndato náye'e ndaa mií Ndios. Ta nádion ña táto'on k̄i'o nádion yuu ndato x̄ixi díon, ta ndé'an táto'on k̄i'o ndé'é yuu naní jaspe, ch̄i yé'an táto'on k̄i'o yé'e yuu tatá.

12 Ta ndíka nda'o'n náq noo ñoo ñoo, ta dikó nda'o'ña, ta ux̄i uu kúu yé'an, ta ndíta iin iin ángel yé'an, ta iin rá iin yé'an ñoo tándaa iin rá iin kuu ndin ux̄i uu de'e t̄aa naní Israel.

13 Ta chí xoo noo x̄inkoo nd̄indii ñó'o onj yé'an, ta chí xoo norte ñó'o ta'ani onj yé'an, ta chí xoo sur ñó'o ta'ani onj yé'an, ta chí xoo noo sá noo nd̄indii ñó'o ta'ani onj yé'an.

14 Ta ux̄i uu kúu yuu sa'a náq ñoo ñoo, ta iin rá iin yuu sa'a náq ñoo tándaa iin iin kuu na kúu apóstol, na sa x̄ionoo x̄i'ín na kúu léko.

15 Ta né'e ángel ñoo iin vara oro, dá ch̄ikj̄'ó na ñoo ñoo, x̄i'ín yé'an x̄i'ín náq ña.

16 Ta komj̄ xoo kúu ñoo ñoo, ta ña ndíkãan x̄i'ín ña kánján, iin nóo va ndáan. Dá n̄i ch̄ikj̄'ó na ña x̄i'ín vara oro ñoo, ta uu mil komj̄ ciento kilómetro kúu ña kánján, ta uu mil komj̄ ciento kilómetro kúu ña dj̄kóan, ta uu mil komj̄ ciento kilómetro kúu ña ndíkãan.

17 Ta n̄i ch̄ikj̄'ó na náq ña, ta kían onj dikó ux̄i komj̄ metro táto'on k̄i'o ch̄ikj̄'ó ñayuu, ch̄i k̄i'o díon n̄i ch̄ikj̄'ó ñaa ángel ñoo.

18 Ta yuu n̄i kava'a náq ñoo kúu yuu naní jaspe. Tído mií ñoo ñoo n̄i kava'a x̄i'ín oro ndino'o, ta díon ña táto'on ndato díon yuu tatá.

19 Ta yuu sa'a náq ñoo n̄i kava'a x̄i'ín yuu luu ndaa, ta yuu sa'a náq mií noo n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní jaspe, ta ña kúu uu n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní zafiro, ta ña kúu onj n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní ágata, ta ña kúu komj̄ n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní esmeralda,

20 ta ña kúu o'on n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní ónice, ta ña kúu iño n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní cornalina, ta ña kúu usa n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní crisólito, ta ña kúu ona n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní berilo, ta ña kúu iin n̄i kava'a x̄i'ín yuu naní topacio, ta ña kúu ux̄i n̄i kava'a

xí'ín yuu naní crisopraso, ta ña kúú uxí iin nì kava'a xí'ín yuu naní jacinto, ta ña kúú uxí uú nì kava'a xí'ín yuu naní amatista.

21 Ta uxí uú yé'é ñoo nì kava'a xí'ín uxí uú perla, sa'á ñoo iin rá iin yé'é ñoo kúú iin perla. Ta keí oro kúú keí ñó'o ñoo ñoo, ta yé'an tátò'on yé'e yuu tátá.

22 Ta ni iin tó'ón ve'e ño'o kò ní xiníj iin ñoo ñoo, dá chì sato'o yò Ndios, na kándéé kée ndidaa ña'a, noón vá kúú ve'e ño'o ió ñoo ñoo, xí'ín na kúú léko.

23 Ta kò xiní'ó'o ta'on ñoo ñoo ndindii, ni yoo, dá katoon, dá chì mií vá Ndios dáye'e sa'á ña ndato téi na, ta mií léko ñoo kúú ñó'o dátoon iin ní ñoo ñoo.

24 Ta ñayuu nì káki ndéi iin rá iin nacióon kanoo noo náye'e ndaa ñoo ñoo, ta ndidaa tá'an ña kuiká xí'ín ñaño'ó'o nakí'o tá sa kuu rey no'ó'o yó'o noo ñoo ñoo.

25 Ta ni iin kuú tá'ón o ndadí yé'an, dá chì ni iin kuú ka o kuaá ñoo.

26 Ta kane'e na ndidaa ña kuiká xí'ín ñaño'ó'o nì sa komi iin rá iin nacióon ko'on na nakí'o naan noo ñoo ñoo.

27 Ta ni iin tó'ón ta'on ña yakó o kúu ku'u ñoo ñoo, ni ná kée ña kini, ni ná to'on. Sava'a na kataki chíchi kándodó kuu noo libro na kúú léko, noón vá kúú na kuu ndu'u ñoo ñoo.

22

1 Nì ndi'i, dá nì daná'a ángel ñoo iin yuta ndato nda'o nooí. Ta yuta ñoo xíka takují xí'o ña kataki yò, ta ndato yé'e ra tátò'on kí'o yé'é yuu tátá. Ta takují yó'o kána mií tíxi téi noo ió Ndios dándáki na xí'ín na kúú léko.

2 Ta me'í kei nákaa mií ñoo ñoo nákaa yuta ñoo. Ta ndíta yíto ndin nduu xoo yu'u yuta ñoo, ta yíto ñoo xí'o ña kataki yò. Ta iin rá iin yoo xí'o rá ku'i, chì uxí uú ta'ándá xí'o rá ku'i noo kuía. Ta ndá'a yíto ñoo kúú tátá nduva'a ñayuu ndéi iin rá iin nacióon.

3 Ta ni iin ka chí'an o koo noo ñayuu kandeí ñoo. Ta ñoo kuiin téi noo koo Ndios dándáki na xí'ín na kúú léko, ta koni kuáchi ñayuu na noo ná.

4 Ta koni túu na noo Ndios, ta kanda'a kuú mií Ndios taan na.

5 Ta ni iin kuú tá'ón o kuaá ñoo ñoo. Ta ni o kóní'ó'o ka na ni iin tó'ón ñó'o katoon noo ná, ni ndindii, dá chì mií vá Ndios, na kúú sato'o yò, katoon noo ná. Ta daá dándáki kuií Ndios.

Sa kuyati va ña nandió koo Jesús kasaa na

6 Dá nì kaa ángel ñoo xí'ín:

—Ña ndaa kúú to'on yó'o, ta mi'an ndaa xinkoo noo ká'an. Sa'á ñoo sato'o yò Ndios, na kúú Ndios xí'o ña kánda'á ini na kúú profeta na sa'a ndí kían koo, noón kúú na nì tanda'a iin ángel kéchóon noo ná noo yó'o, dá

dána'a na noo ñayuu mií ná sa'a ndidaa ña yati vei koo, ña kúú ña kánian koo.

7 —Kana'ón ña sa yati ñó'o vá kasaaí —kaá Jesús.

Ndiká'an ví na né'e va'a ndidaa to'on nákan libro yó'o sa'a ña vei koo.

8 Ta mií yu'u, Juan, kúú na nì seidó'o ndidaa ña yó'o, ta nì xiníj xí'ín nooí ña. Tá nì ndi'i nì seidó'i ña, ta nì xiníj ña, dá nì sa kuíj xítí kua'in kandaño'i ángel, na nì dána'a ndidaa ña yó'o nooí.

9 Dá nì kaa na xí'ín:

—Kó'o, ná dá'a ni keeón dión, dá chì iin na xínkuáchi dáó xí'ón kúú yu'u, tátò'on kí'o kée dao ka ñanon, na kúú profeta, xí'ín to'on kée na ndíta toon xí'ín to'on dána'a libro yó'o. Kua'an kandaño'o iin tó'ón ñin mií Ndios.

10 Ta nì kaa ta'ani na xí'ín:

—Ná dá'a ni kadon libro yó'o xí'ín sello, dá chì sa yati ñó'o vá vei koo ña kástò'an sa'a.

11 Sa'á ñoo na kò kúú ñayuu ndaa, ta kí'o dión ná kakuu ií vá ná. Ta na kúú ñayuu kini, ná kee ií vá ná ña kini. Ta na kéndaa, ná kenda'á ií vá ná. Ta na ió vii noo Ndios, ná koo vii ií vá ná.

12 —¡Kana'ón ña sa yati ñó'o vá kasaaí! Ta chíya'avii iin rá iin ñayuu tátò'on kí'o káa choon nì kee na.

13 Yu'u kúú to'on mií noo xí'ín to'on noo ndi'i, ta kúú na mií sa'a xí'ín na noo ndi'i. Yu'u kúú na mií noo, ta yu'u kúú na noo ndi'i —kaá Jesús.

14 Ndiká'an ví na nì dandóo dá'on ndíxi na, dá chì ió íchi ná ña kían kei ná ku'i kána noo yíto, kírá xí'o ña kataki yò. Ta ió ta'ani íchi ná ku'u na iin rá iin yé'é ñoo ñoo.

15 Tído satá vé'e va kandoo tina, xí'ín na tadí, xí'ín na kée kuáchi xí'ín na kò kúú ñadi'i na o yí'í ná, xí'ín na sa'áni ndii, xí'ín na ndáño'o yoko, xí'ín ndidaa ná kátoó dándá'í dao ka ñayuu.

16 —Mií yu'u, Jesús, kúú na nì tanda'a iin ángel kéchóon nooí, dá kí'o ndaa na kuendá sa'a ndidaa ña yó'o noo ndidaa ná kúú kuendá mií. Yu'u kúú na nì kii tein na ve'e rey David, ta yu'u kúú tinoon ndato xinkoo tá kua'an tuu —kaá na.

17 Ta kaa na kúú Espíritu Ndios:

—Nakíj.

Ta kaa ta'ani yó, na kúú ñadi'í Jesús:

—Nakíj ní.

Ta ndo'ó, na seidó'o to'on yó'o, kaa ta'ani ndó:

—Nakíj ní.

Ta ndo'ó, na íchi ini, nakíj ndo. Ta ndi ndáa ndó ká'an ko'o takují, dá kían ko'o oon ndó takují xí'o ña kataki yò.

18 Sa kástò'in xí'ín ndidaa tá'an na seidó'o to'on tándaa noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ndí kían koo chí noo, ña tá nì chinda'á noo ná nì chikodó ná cháá ka to'on noo tuti yó'o, dá

kíān tanda'á Ndios ndidaá tá'ān kue'e kīan noo ná, ñā kíān ká'ān libro yó'o sa'a.

¹⁹ Ta tá nī chīndaā noo ná nī dītá ná dao to'on tándaā noo libro yó'o, ñā ká'ān sa'á ñā veī koo, dá kíān ko'on ta'ani Ndios dītá ná kuū ná, ñā kánóo noo libro noo kándodó kuū nā kataki chíchí, ta o kónó ná ñā kandeī na ñoo ij ñoo, ñā ká'ān libro yó'o sa'a.

²⁰ Mii nā xí'o ndaā kuendá sa'a ñā yó'o kúú nā kaá di'a:

—Miiān ndaā kuiti yachī va kasaaj.

¡Dión ná koo! ¡Nakíi ní, Jesús, mii ní nā kúú sato'o ndū!

²¹ Ná koo ñā manī xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Díon ná koo.